

PRAXIS
NOTABILIVM
RERVM:

Præsertim
FORI ECCLESIASTICI
IN QVA

EX VTRIVSQ. IVRIS FONTIBVS
FREQUENTIORES, ET VTILIORES MATERIAE IN VARIIS TEXTIBVS
Canonicis, & Bullis Pontificijs veridicè (iuxta Decreta Sac. Conc. Trident.
& Decisiones diuersorum Tribunalium) annotantur.

AUCTORE

D. IO. BAPTISTA VENTRIGLIA
I. C. CAPVANO

ET IAM METROPOLIT. ECCLESIAE SVAE PRAEMICERIO,
Prothonotario Apostolico Aduocato, & Consultore.

OPVS PRAEFATIS, AD IUDICIUM OMNIVS. CAVSARVM PATRONIS
Sanctisq; Leges profitentibus, necnon Regularibus, & Confessarijs in institutendis, ac
peragendis negotijs, atq; ad comperiendam veritatem in Controversijs plerisq;
utile, & necessarium.

CVM INDICE IVRIVM, MATERIARVM, RERVM, ET VERBORVM

SUPERIORVM

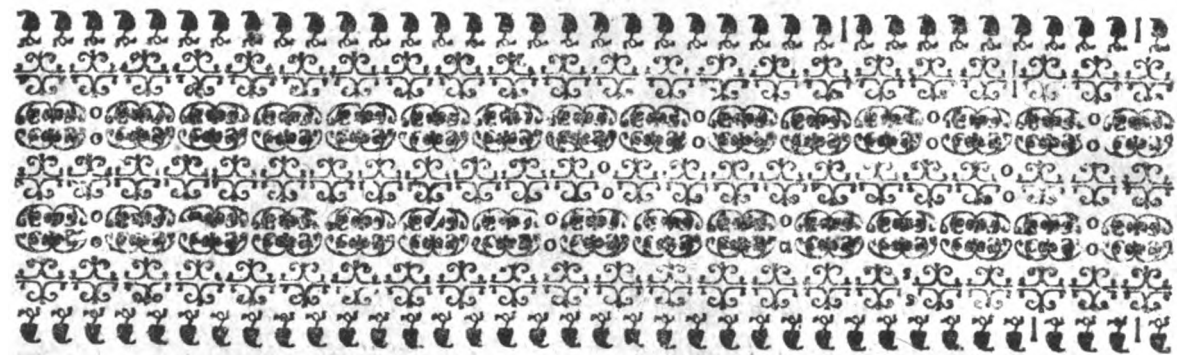

PERMISSVM

NEAPOLI, Ex Chalcographia Roberti Molli, M. DC. XXXIX.

EXPENSIS ANTONII MORELLI

ILLVSTRISS.^{MO} ET AMPLISS.^{MO}

DOMINO

D. CAMILLO

MELTIO

ARCHIEPISCOPO CAPVANO

ORATORI APOSTOLICO

AD CAESAREM,

Ioannes Baptista Ventriglia F.

V M primam hanc meae Ecclesiasticae Praxis partem, veluti nauiculam ex mearum lucubrationum naualibus exeuntem, vasto pralorum pelago sim daturus, non alium Tiphyn, qui me fluctibus eximat, & naufragio exopto, dum Te Illustriss. atque Reuerendiss. **ANTISTITEM** Nauarchum maximum spero. Sius enim contemplor Tuum, Tuaeque Patriae, & Generis in utraq; Minerua splendorem, morum suauitatem, cum grauitate coniunctam, Legum peritiam, Iustitiae cultum, Pietatis officia, rerum experimentum, aliasque Tuas ferè innumeras animi Virtutes, Natura dotes, & Scientias a Deo bonorum omnium supremo largitore, ob exquisitam Tuam industriam, ac sedulitatem adhibitam acceptas, quae Te in Vrbe ritè iudicantem, & in Orbe Apostolicas Legationes rectè obeuntem, Archiepiscopalemque clauum tam bene regentem, carum omnibus, & clarum reddiderunt, ut iure Illustriss. & Reuerendiss. Dom. Alexandri Litterae Sacrae Romanae Rota famigerati Auditoris, optimus nepos existas: Siusè **VRBANVM VIII.** uniuscuiusque me-

ri-

ritorum sapientissimum Arbitrum respondentem mihi deosculanti SANCTI-
TATIS SVÆ pedes, in gratiarum actiones ex mei Capituli Capuani man-
dato, ob Tui valde gratam ad Archiepiscopalem Sedem promotionem, his verbis:
DIGNÆ ECCLESIAE CAMPANÆ PASTOREM DIGNVM,
DOCTVM, PRVDENTEM, PROBVM, GRAVEM, HEROEM,
IVSTVM MAGNOPERE, ET CELSISSIMAS DIGNITATES
PROMERENTEM, DEDIMVS, non exilem concipio fiduciam fore,
vt cymbulam meam in optatum ducas portum. Quid Pœnitentiariæ Prebendas?
Quid novos Canonicatus, Bibliothecas, Archiepiscopales Aedes, & erecta
Gynœcea numerem? Quid utiles Synodos, accuratas Visitationes, elec-
mosynas, pauperum patrocinium, Cleri reformationem, totius Populi de-
uotionem, Immunitatis ecclesiastica validissimam defensionem, ceteraq; Tuae
admirandæ prudentiæ gesta recenseam? cum si plurima dixerim, plurima tamen
omisisse videar. Illa enim quid sunt, obsecro, nisi ad summæ gloriæ litus ap-
pulsiones? Quidni meo Phaselo tutam opem, ac præsidium præstes? Pre-
cor Te igitur PRAESVL Humaniss., vt labores hosce Tibi dicatos, prima
mea navigationis modicas merces, serena Tua solita fronte (Infulis apta Pon-
tificijs) benignè excipias, Tuaque maxima auctoritate foueas, singulariq;
charitate complectaris, vt, Te duce, restantes ex Zoilorum buccis Aquilones,
atque immites Aristarchæ censuræ scopulos non pertimescant. De me
hoc Tibi polliceor, quemadmodum in re tam tenui mei erga Te mancipatus
significandi occasionem non præterij, ita nihil vnquam vel minimum esse
futurum ad Te pertinens, quod exequi remis, velisque non contendam.
Vale diu, & felix.

ILLVSTRIS.^{MO} ET REVERENDIS.

DOM. DOM.
CAMILLO MELTIO
CAMPANAE ECCLESIAE
HIERARCHAE.
ETC.

CAPVA

gaude,

Te hoc ab vno Præsule Orbis iure Caput
euasisse.

aude

CAMPANIA,

Te vno hoc felicem Insulato,
feliciorumque bonorum omnium Campum,
cunctis Terrarum plagis
præferri.

Philologi iubilate, Polyhistores exultate,
tantumque celebrate Virum,
atque laudibus
vos inter efferte egregia CAMILLI gesta
CAELITES.

non illius

Flamini Diali in sacris ministrantis,
aut illius

sexcentis triumphis inter Romulidas
conspicui,

sed CAMILLI Campanorum Pontificis,
Flaminibus præstantioris,
tartareasque phalanges nullo negotio
in dies conculcantis.

Hic

MELTIVS, quia MELLEVS,
Orthodoxæ Vniuersitatis Monarchæ,

apud

Magnum HETRVRIAE Ducem,
nostræ tempestatis Hermetem

aliquando Interpres,

nunc apud huiusce Iouem ætatis,

FERDINANDVM Imperatorem
MELLEÆ præstat Oratione.

Huius
gentilis Avis, volatiliū Regina,
in, T. fatino (Romuleo illustriori) Capitolio nidificans,
superbam Capuani Cæli molem reddit
superbiorem.

Huic
christiani Periculis vestigijs insistenti,
Pastori, & Patri,
nemo est, qui obsequium non præbeat
debitum.

Hunc
Imperio affuetum,
quo, & Maiores sui inter Europæ
Proceres, ac Primates
florere,
Titum beneficentia, Neruam prudentia,
ad primas Ecclesiæ mitras
reapse additum.

Episcoporum normam, Archiepiscoporum formam,
summas ortum ad glorias,
honorant Campani, laudant Romani,
Itali commendant,
omnisque peramat hominum cœtus.

Hocce
perpetuæ obseruantia pignore
prosequitur

FLAVIVS VENTRIGLIA

AD

AD
LECTOREM
FLAVIUS VENTRIGLIA
IVRISC. CAMPAN.

Aduocat. Neapol.

ACADEM.

OTIOS. HVMORIST.

ETC.

PERIS huiusce, quod e prelo ad lucem euolat, nollem profecto esse laudator, ne videar adulator. Attamen sicuti adulterini est animi laudibus extollere malefacta, ita benefacta collaudare honestum est, *Democritus* aiebat. Vero verius a me dictum putabis, posteaquam Auctoris exantlatos labores hic profusos sedulo pensitaueris. Quamquam enim tempestate hac eo deuenimus, vt ad tot, tantaque Legum Volumina, quæ in immensum excreuere, nihil addi posse videatur, nihilque noui pronunciariqueat; nihilominus tamen obscurissimas Legum tenebras feliciter Auctor illustrat: ambages, quæ ingenia torquent, ingeniose enodat: *Iliade* prolixiora non sine fœnore decurtat: veritatem, quæ vix haberi potest, accurate ostendit: ac tandem e forensi labyrintho, tanquam *Ariadnes* filo, etiam peritissimos quosque in tutum educit. Ne renuas interim hoc cedro dignum Opus, & æqui, bonique consulas. Auctor etenim, vt *Literarum* inferuiat *Reipublicæ*, maiora ad *Aristophanis* lucernam elucubrat. Fac valeas.

I V R I V M L O C A .

Ad quæ in hoc Opere notatur.

Decreti.		<i>Cap. 1. de dolis & contum.</i>	237.
		<i>Cap. 1. de libell. oblat.</i>	289.
<i>Cap. de Monachis 18. q. 2. fol.</i>	189.	<i>Cap. quod quibusdam, de fideius-</i>	
<i>Cap. quando, 24. dist.</i>	386.	<i>forib.</i>	339.
<i>Cap. unaquaq; 13. q. 2.</i>	269.	<i>Cap. sape, S. sententia, de verbor. si-</i>	
		<i>gnific.</i>	324.
Decretalium.		<i>Cap. Sacerdotibus, ne Cleric. vel</i>	
		<i>Monach.</i>	143.
<i>Cap. ad Apostolicam, de Regul. fol.</i>	414.	<i>Cap. significasti, de diuort.</i>	123.
<i>Cap. ad audienciam, de reb. Eccles.</i>		<i>Cap. una, de cleric. peregr.</i>	265.
<i>alien. vel non.</i>	363	<i>Cap. veniens, il. 1. de sponsal.</i>	63.
<i>Cap. ad nostram, de iureiur.</i>	401.	<i>Cap. unio. de stat. Regular.</i>	75.
<i>Cap. cum ab omni, de vit. & honest.</i>			
<i>Cleric.</i>	331.	VI. Decretalium.	
<i>Cap. cum dilecti, de emp. & vend.</i>	465.	<i>Cap. cum nullus, de temporib. ordi-</i>	
<i>Cap. calumniam, de pen.</i>	228.	<i>nat. fol.</i>	244.
<i>Cap. cum haberet, de eo, qui duxit in</i>		<i>Cap. presentium, de testib.</i>	132.
<i>matrimonium, &c.</i>	157.	<i>Cap. 1. de offic. Delegat.</i>	278.
<i>Cap. cum nullus, de fid. instrum.</i>	318.	<i>Cap. 1. S. eos, de privileg.</i>	281.
<i>Cap. de eo, de tempor. ordinat.</i>	394.	<i>Cap. 1. de sepultur.</i>	471.
<i>Cap. de multa de praben.</i>	177.	<i>Cap. quamvis pactum, de pact.</i>	311.
<i>Cap. ex litteris, de consanguinit. &</i>		<i>Cap. Romana, de appellat.</i>	99.
<i>affinit.</i>	49.	<i>Cap. unio. de cler. non resid.</i>	195.
<i>Cap. ex tenore, de testib.</i>	296.	<i>Cap. ult. de consuet.</i>	89.
<i>Cap. extirpanda, de prabend.</i>	214.	<i>Cap. ult. de elect.</i>	94.
<i>Cap. in nomine de testib.</i>	300.	<i>Cap. ult. de confess.</i>	281.
<i>Cap. in presentia, de probat.</i>	407.	<i>Cap. ut animarum, de constit.</i>	273.
<i>Cap. litteras, de restit. spol.</i>	114.		
<i>Cap. nimis prava, de excess. Pralat.</i>	137.	Clementia.	
<i>Cap. non licet, de praben.</i>	376.	<i>Clement. 1. de re iudic.</i>	328.
<i>Cap. non minus, de immunitat.</i>		<i>Clement sape, S. sententia, de verbor.</i>	
<i>Eccles.</i>	149.	<i>signific.</i>	324.
<i>Cap. Pastoralis, de offic. Iudic.</i>			
<i>Ordin.</i>	446.	Extrauag.	
<i>Cap. pervenit, de iureiur.</i>	369.	<i>Extrauagant. Ambitiosa, de reb. Ec-</i>	
<i>Cap. presentiam, de testib.</i>	307.	<i>cles. &c.</i>	1.
<i>Cap. praterca, de offic. & potest. Iud.</i>			
<i>Delegat.</i>	339.		
<i>Cap. potuit, de locat.</i>	347.		
<i>Cap. 1. de feriis.</i>	167.		

IN-

INDEX MATERIARVM,

Quæ in hoc Volumine notantur.

A.		L.	
De Absolutione, seu relaxatione à iuramento.	369.	De Libello	289.
De Alienatione bonorum Ecclesie	1.	De Litteris Commendatitijs	265.
De Alimentis spuriorum	161.	De Locatione bonorum Ecclesie	363.
De Anno probationis, seu Nouitiatus	414.	M.	
De Appellatione iuxta Concilium Tridentinum	99.	De Matrimonio metu contracto	63.
De Articulis	296.	De Monasterijs nouis erigendis	189.
C.		De Monialium Clausura	75.
De Citatione per edictum	94.	De Monitorijs	401.
De Citatione ad videndum iurare testes	300.	De Mutuo facto Ecclesie	335.
De Citatione ad sententiam	324.	N.	
De Conclusionem	318.	De Negotiatione illicita	143.
De Clausura Monialium	75.	O.	
De Conseruatoribus	279.	De Optione Canonica	98.
D.		De Ordinandorum Scrutinio, & Examine	385.
De Declaratione circa vsu	316.	De Ordinandorum Titulo	377.
De Delegato Apostolico	339.	De Ordinandorum Temporibus	395.
De Depositione Principalis	281.	R.	
De Diebus Festiuis	167.	De Publicatione	307.
De Dimissorijs ad Ordines	244.	De Processionibus	137.
E.		R.	
De Electione sepulturæ	471.	De Renunciatione Nouitij	407.
De Emphyteusi Ecclesiastica	347.	De Renunciatione filie dotatae	455.
De Expensis victori debitæ	228.	De Repulsa testium	311.
De Expensis à contumace debitæ	237.	De Rescissione contractus obligationem	465.
De Exemptione Ecclesiasticorum à Gabellis	149.	De Residentia Canoniorum	195.
I.		De Residentia Parochorum	215.
De Impedimento Matrimonij criminis	157.	S.	
De Incompatibilitate Beneficiorum	177.	De Sententijs conformibus	329.
De Infirmitate in excommunicatione per annum	31.	De Separatione coniugum ratione scuitæ	114.
De Interrogatorijs testium	132.	De Separatione coniugum ob adulterium	123.
De Iuramento vi, vel dolo præstito	459.	De Sportulis, & Salario Iudicum, & aliorum	331.
De Iurisdictione Metropolitanæ	446.	T.	
De Iurisdictione Ordinarij in Regularibus	421.	De Testibus in causa Matrimonij	49.
De Iurisdictione Episcopi extra Diocesim	273.	V.	
		De Vicario Curato perpetuo	222.
		De Vxore obligata sequi virum	269.

**D. Io. Vincentius Iuuenis Canonicus Neapolit.
Deputat. vidit.**

**F. Ioseph de Rubeis Sacr. Theolog. Profess. &
Consult. S. Officij.**

IMPRIMATUR

Gregorius Peccerillus Vicarius Gener. Neapol.

ILLVSTRISS. ET EXC. DOMINE

I Vssu Exc. Tue attentè perlegi demandatum Librum, qui inscribitur, Practicæ Annotationes ad nonnullos Textus Canonicos, & Constitutiones Pontificias, Auctore Admod. Reu. D. Io. Baptista Ventriglia I.C. Capuano præstantissimo, in quo nil absolum reperi, quod iuri publico officere possit, sed veriùs commendatione dignus, ut Literariæ Reipublicæ commodo prodesse videatur, quocirca iustissimè arbitror Prelo dari posse, accedente beneplacito Vestre Exc. cui ex debito post manuum oscula me submitto. Dat. Neap. ex Aedibus nostris die octavo Mensis Februarij 1649.

Vestre Excellentia

Additissimus seruuulus

Io. Baptista de Thoro I.C. Neap. Almi Collegij Neap. Senat.

*Prouisum per Suam Excellentiam. Neap. die 1. Februarij 1649.
Grimaldus.*

Visa supradicta relatione, IMPRIMATUR

Zufia Regens. Casanate Regens. Caracciolus Regens. Garzia Regens.

*Prouisum per Suam Excellentiam. Neap. die 22. Februarij 1649.
Grimaldus.*

ANNOTATIO PRAEAMBULA.

OPIOSA multitudo Scribentium vix vnum reliquit scribendi locum Posteritati, ita vt fere in ore omnium hominum sit nihil dictum, quod non fuerit alias scriptum, testatur *Corbul. de iur. empbyt. in princip. tractat. in Epistol. ad Urbini Ducem*, quod situnc dici poterat per Corbulum, quid dicendum hodie tam aucta multitudine praedicta? Quapropter cum nouum dici non possit, sit seruacaneum, & frustratorium videtur certe huic professioni, incumbere, hisque proculdubio expauescerem, immo ab incpto labore me subtraherem, nisi considerarem verba sacri *Text. Ecclesiast. cap. 12. in fin. ibi, Faciendi plures*

libros nullus est finis, relata per *Speculator. in proem. num. 18.* ac ponderata per *Reuer. D. Paulum Vecchi*, Canonicum, Theologum Cathedralis Capuanæ, Virum diuersarum scientiarum ornatum, in suis eruditissimis *Observationib.* omnigenæ eruditionis in *Diuinam Scripturam*, in scope, & idea Operis, in *princip. 1. lib.* His ergo animatus, vt veritas, quæ vt plurimum ex prolixitate Scribentium minus elucet, clarius compareat, ea quæ sunt varijs dispersa locis, & diuersis ab Auctoribus conscripta, quæque frequentiora, & practicabiliora, & vsu approbata in Curijs Ecclesiasticis vt plurimum, pro regimine personarum, rerum, & locorum Ecclesiasticorum, eorumque iurium, & iurisdictionis in vnum quasi locum redigam, eaque breuiter pro veritate digesta, & examinata in lucem prodibunt. Et hæc sub nomine, & vocabulo Annotationum, multis rationibus; & ea potissimum, quia in illis disputationum anfractus, varietatum, ac diuersitatum opinionum cumulus non habebunt locum, solum quæ veritati, & integritati nituntur, notare conabor, & quæ seruat Praxis, cum simplicitate obseruabo; tum etiam vt communes titulos in Iure vtròque quasi infinitos effugiam, non vt alios doctissimos viros imitari, & sequi pigeat, sed vt meum teneam; sunt enim qui protulerunt in Iure suos labores sub vocabulo, & nomine *Quæstionum, Allegationum, Consultationum, Variarum lectionum, Observationum, Legalium Sententiarum, Iuris Conclusionum, Controuersiarum, Emendationum, Variarum Iuris, Argumentorum, Selectarum Interpretationum, Declarationum, Determinationum, Animadversionum, Resolutionum, Votorum, Memorabilium, Supputationum, Ambiguitatum, Quisquiliarum, Disceptationum, Rerum iudicatarum, Decisionum, Responsorum, Consiliorum, Allegationum, Singularium, Syntagmatum, Rerum quotidianarum, Interpretationum, Variarum Iuris Commentariorum, Disquisitionum, Notabiliorum, Practicarum, Practicabilium, Racemationum, Soliloquiorum, Diuersorij Iuris, Paradoxorum, Diælecticæ Legalis, Dialogi, Dictorum, Differentiarum, Cautelarum, Clypei, Opinionum, Apologiæ, Ambiguitatum, Thesauri, Topicæ, Clypei, Collectaneæ, Pugnæ DD. & similia.* Ego vero contentus sum Titulo particulari Annotationum, quasi quod hic Titulus quid humilitatis contineat, & dictis correspondeat, in quibus propositi Textus Canonici, non ad literam interpretari conabor, cum id scolasticum sit, sed materias vsuales ad proprias sedes, & loca Canonica annotare, & reducere studebo, & hoc modo sumitur verbum, *annotare, in l. cum mater. ff. de inoffic. testam. vbi glos. in verb. annotandum.*

Habet quoque hoc vocabulum, *annotatio* alias suas significationes in Iure; ponitur enim pro Principis Rescripto, paucis adhibitis facto, in *l. iubemus, C. de sacros. Eccles.* Secundo ponitur Annotatio pro scriptura priuata, seu actu facto sine testibus, vel tabellione, ita in *l. instrumenta C. de probat. vbi glos. in l. instrumenta domestica, & in l. 1. C. de precib. Imperat. offer.* Tertio sumitur quandoque Annotatio, pro annotatione, seu descriptione bonorum, vt in *ff. de requir. re. per tot. & in l. eius, qui, C. si pend. appell. mors interuenit.* vel pro sequestra-

tione bonorum, *l. res, ff. de solut.* Quarto sumitur etiam Annotatio pro Priuilegio motu proprio Principis concessio, vt in *l. non aliter, C. de Palatiu. sacrar. largit. & rerum priuatar. lib. 12.* & in *l. vlt. C. de diuers. Rescript. & Pragmat. Sanctionib.* Quinto sumitur Annotatio pro notatione, seu literis suo sanguine rutilantibus, ita in *l. milites, C. de testam. milit.* Sexto Annotatio idem est, ac allegatio, vnde annotatus dicitur, id est glebæ seruus effectus, vt de ea censum soluatur annuum, ita in *l. quisquis censibus, C. de Episcop. & Cler. vbi glos. ver. annotatus.* Septimo, annotare idem est, ac reprehendere, *l. si vero, §. de viro, ff. solut. matr. l. debitor, ff. de legat. 2.* His omnibus significationibus prætermisissis, hic sumitur annotare, pro notare, seu obseruare, vt dictum est ex cit. *l. cum mater.*

Notes velim, quæso, Lector humanissime, Scriptores nostrates diuersimode describere, verbum, *annotare*; Leges enim supracitatas, ac multos DD. præsertim *Addent. ad Ludouisium in decis. Cur. Rom.* illud describere cum duplici N videlicet, annotare, *Alberic.* vero in suo *Iuris Dictionario eod. verb.* illud describere communiter cum D. videlicet Adnotationes, eundemque modum sequi *Addent. ad Bart.* Grammaticos quoque vtroque modo illud describere, vt videre est apud *Calepin. & Galefin.* Paulum quoque Manutium Aldi filium in suo *Calepino* diligenter excussio, vsum esse duplici NN. Ego vero sentio vtrumq; modum scribendi posse sine offensione amplecti.

His meis Annotationibus posset facile Momus obijcere, cur dum Textus obseruantur, illorum ordinem non sequitur, sed huc illucq; saltitando progreditur? Cui re spondeo, principale illarum desiderium non esse Textus ad literam explicare, vt dictum est, sed materias ad proprias sedes annotare; si ergo Textus principaliter non explicantur, cur illorum ordo sequendus? & cum in his ordo non sit de forma, nec vitiet actum, iuxta dicta, per *Hond. cons. 27 num. 30. lib. 1. Bart. cons. 74. num. 52. lib. 1.* cur calumniandus qui illum non seruat? prædicta enim præposteratio pender a sola propria affectione. ea ducta ratione, vt annotentur quæ frequentiora possunt esse in praxi. Hoc tamen teneas, materias omnes Canonicas, saltem practicabiliores habebis, si hanc Primam Partem benigne recipias, Divino fauente auxilio; iam enim illas habeo in promptu, expecto quam Mundus de his primis sententiam det.

Cognosco opus hoc non esse meis humeris, maxime post tot ingeniosissimos Scriptores, considerans præceptum *Venusini Poætæ*:

*Sumite materiam vestris, qui scribitis equam
Viribus; & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.*

& consilium *D. Hieronymi in epist. contra Vigilantium*, in illis verbis, *Qui scribit, multos sumit Iudices*; expauesco, & ab hoc periculossimo scribendi munere retrahere, & penitus diuertere merito deberem, nisi *Plinij* sententia, quod nullus sit liber tam malus, qui aliqua ex parte non proffit, considerarem, & opinionem *Bald. in prodm. Decretalium, in princ. nu. 3.* quod laudandus sit Scriptoris cuiusque conatus, quoniam leuius in addiscendo passurus sit onus, qui collectas in vnum materias lætabit, sicut e conuerso reprehendendus qui possit, & nolit Posteris studiosis quidquam scriptum relinquere. Confusus igitur non in meo tenui sensu, sed in eius auxilio, qui cunctarum est Auctor scientiarum, quique sapientiam præstat paruulis, & intellectum, & dat omnibus affluenter; rem institutam aggredior, in qua receptas Doctorum sententias, & veram praxim sequendo, & eorum doctrinas fideliter allegando, insectando semper communes, & decisas opiniones, easdemq; DD. sententias, quantum in me fuerit, obscuras illustrando, & definiendo, deprecor lectorem, quod si id non assequor, erit tamen æqui, bonique consulendum; nam inquit *Aristot. in Metaphysic.* Non ijs modo, quorum sententiæ accedimus, sed & illis, qui veritatem non omnino attingerunt, testari gratias decet. Hi enim aliquid contulerunt, nos siquidem excitarunt, acueruntq; etenim si *Timotheus* non fuisset, tantam non haberemus canendi artem, quod si nec fuisset *Phrynis*, minor apparuisset *Timotheus*, ita *Gratian. discip. forens. in præfat. ad fin.* & si quid erroris fuerit, corrigat, non immemor, nihil perfectum in humanis rebus inueniri.

Breuitate quantumcumq; (qua gaudent Moderni, vt ait *glos. in l. 1. ff. de eo, quod met. caus.*) in hoc Opere vtar, iuxta *text. in l. 2. §. contrarium, C. de vet. iur. enuelen.* vbi legitur, quod melius est pauca idonea effundere, quam multis inutilibus homines prægrauare; & vt Doctoris est non superflua, nec verbosa Commentaria facere, vt in *l. 1. ff. de orig. iur.* solet enim prolixitas, seu superfluitas confusionem, & difficultatem generare, ad dis-

spo-

posita in text. in §. sanè, & ibi glos. in proœm. Gregor. Et frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, l. fin. C. de donat. Hinc breuitatem satis extollit *Ausonius* in *Epist. ad Paulinum suum*:

*Est enim comis breuitas: sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert, cum multa loquaces
Ambiguè sererent verbis, contra omnia solum
Est, respondebat, vel non. ò certa loquendi
Regula, nam breuius nihil est, aut plenius istis.
Quæ firmata probant, aut infirmata reclinant.
Nemo silens placuit, multi breuitate loquendi.*

Et vulgò dici solet:

*Omnia longa solent cunctis fastidia ferre:
Quæ comprehensa breui sunt, benè culta placent.*

Non tamen sequar breuitatem, de qua dixit *Horatius*: *Dum breuis esse volo, obscurus* fo. cum glos. in verb. *sum. moueri, in l. cum maritus, §. Titius, ff. de pact. aot. lib.* repræhendat *Scauolam Iurisconsultum*, ex quo plerumq; non respondet quæstioni propositæ; vel si respondet, minus clarè respondit.

Hæbit hoc Opus in sua fronte inscriptū, *Praxis*, ea ratione; nam vt utiliorem me efficiam, solum quæ in practicis congressibus, & frequentiora in Foro, præsertim Ecclesiastico, iuxta quod magis communiter seruatur, diligam; & vt non solus utilis sim in Foro, sed etiam in Gymnasijs versantibus, id ad nonnullos Textus Canonicos, & Bullas Pontificias reducam, vt ex dictis, si non ad literam, saltem argumentò, Textus clariores appareant; quod si nec vni utilis fuero, mihi tamen maximè prodesse spero, dum otium malorum omnium originem fugiam, sequendo *D. Hieronymum* dicentem: *Semper facito aliquid boni operis, vt te diabolus occupatum inueniat, de quo in cap. nunquam, de consecrat. dist. 5. & ibid. Scribantur & libri, & manus oderetur cibus, & anima saturetur lectione, in desiderijs autem est omnis ociosus, & non dampnabor ab Auson. sic pigrum in suis Epigram. increpante:*

*Sanus piger febricitante multo est nequior,
Potat duplum, dapesq; duplices deuorat.*

Hæc est mearum lucubrationū prima pars, non solum quia antè eā alias lectori exhibeo, sed verè prima mei calami scripta; primi enim partus semper solent esse informes, vel quia concepti iuuenili ætate, vel quia nimis festinanter in lucem prodire solent: qui sequuntur, Deo dante, quia exercitatione perficitur ingenium, virtus studiorum augetur, & per exercitium lectionis quis reperit scientiæ margaritam, iuxta text. in cap. post translationem. §. verum, vers. item si quis, de nenuno, & omne artificium per exercitium recipit incrementum. l. legatis, feruis, §. ornatricibus ff. de legat. 3. l. miles, C. de re milit. lib. 12. supplebunt defectus primorum. Interim benigne lector suspende iudicium, retarda sententiam, ijs frui; & si quid boni inuenies, da laudem Deo summo Bono; si vero aliquid mali, humanam fragilitatem damna.

D. I O. B A P T I S T A E
 V E N T R I G L I A
 I . C . C A P V A N I
 P R A C T I C A E A N N O T A T I O N E S

AD NONNULLOS TEXTVS CANONICOS
 Et Constitutiones Pontificias continentes Materias ad
 usum frequentiores, & quotidianas.

S V M M A R I V M :

- 1 Ecclesia nomine quid contineatur in prohibitione alienationis bonorum.
- 2 Locus pius quando presumatur fundatus auctoritate Episcopi.
- 3 Confraternitates quando sint iudicanda pia loca ad finem prohibita alienationis bonorum.
- 4 Commenda bona non possunt alienari sine solemnitate.
- 5 Alienationis verbum quid contineat in terminis Extrauag. Ambitiosa.
- 6 Bona Ecclesia nec specialiter, nec generaliter hypothecari possunt.
- 7 Locatio rei Ecclesia ultra triennium non valet, & quando, & an vitietur in totum, vel quando excessum, num. 8. Et an durante primo triennio possit prorogari, num. 9.
- 8 Locatio rei Ecclesia per nouennium facta eodem die tribus personis, cui libet per triennium est nulla.
- 9 Locatio rei Ecclesia facta de triennio

- 10 triennium non valet, nec si facta sit cum obligatione renouandi post triennium.
- 11 Locatio fructuum bonorum Ecclesie nec valet ultra triennium, nisi in iuramento firmata, nec cohera impotentem, num. 13.
- 12 Successor beneficii quando tenetur stare locationi facta a predecessore. Et quid si predecessor successorem obligauerit. Quid pro anno, quo conductor terram laborauit, n. 15.
- 13 Conductor cogitur ad continuandum locationem in casu, quo successor illi stare tenetur, & in casu, quatenus prima locatione multum lucratus est, cogitur reconducere, n. 17.
- 14 Conductor primus, an preferatur secundo pro eadem pensione in rebus Ecclesie.
- 15 Locatio rei Ecclesia anticipata solutione non valet, & quid si facta sit pro necessitate Ecclesie.
- 16 Infeudatio, vel in emphyteusim datio rei

- rei Ecclesiastica quando prohibeatur, & quando dicatur res solita concedi. Et qua requirantur, ut res solita concedi, possit iterum reconcedi sine solennitatibus, num. 21. & seqq. usq; ad 27.
- 23 Res Ecclesia solita concedi, non potest iterum concedi, si sit deuolutio, si non accedit utilitas tempore secunda concessionis. Et quomodo debeat esse hoc utile.
- 24 Consuetudo quid operetur circa alienationem rei Ecclesiastica.
- 25 Res solita concedi, non potest iterum concedi, si alteretur solitum. Et quid si per duos actus precedentei fuis alteratum solitum. Et an solita concedi in emphyteusim, possit concedi in feudum, num. 26.
- 28 Res solita concedi, si alteretur solitum in concedendo, an concessio vitietur in totum. Et an possit per Pralatam concedi consanguineis, num. 29. Et quid si concessio rei solita concedi, sit Ecclesia damnosa, num. 30.

ARGUMENTVM.

De Alienatione bonorum Ecclesie notatur S. 1. Quid veniat nomine Ecclesie, & quid nomine alienationis. Quae dicatur res solita concedi, & quomodo permittatur iterum concedi. In 2. §. Quae bona, fructus, & actiones Ecclesie non possunt, & quae permittantur alienari. In 3. §. In quo casu permittatur alienatio, & de causa, & solennitate requisita. In 4. §. de ordine alienandi bona Regularium, & quomodo reuocetur alienatio male facta, integre, & breuiter discutitur tota materia.

ANNOTATIO I.

S. I.

Ad Textum in Extrauag. Ambrosiana de reb. Eccles. non alienand.

TRadant hic communiter DD. materiam alienationis prohibita rerum Ecclesiasticarum, de qua prohibitionem tractatur etiam in libr. Detreti per tot. 12. quaest. 2.

& particulariter in cap. sine exceptione, & in lib. Decretal. sub tit. de reb. Eccles. alien. vel non, & signanter in cap. nulli, in lib. Sexti, in Clem. eod. tit. Concil. Trident. sess. 25. cap. 11. de reform. de eadem materia disposuit etiam ius ciuile in l. iubemus la 2. & in auth. hoc ius porrectum, cum multis authent. seqq. C. de sacros. Eccles. & in lib. auth. in tit. de alienat. & emph. & in alio tit. clariori, de non alienan. nec permut. reb. Eccles. Canonista omnes in supracitatis iuribus, Martin. Nauar. Petr. Rebus. Alphob. Villag. de reb. Eccles. non rite alien. recuper. & in integr. restit. Redoan. solenni tract. de reb. Eccles. alien. Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 12. Sarmient. de reddit. Eccles. par. 1. cap. 2. Summista in verb. alienatio, Azor. instit. moral. par. 2. lib. 9. cap. 1. cum seqq. Villalob. Bonacof. & Suar. tom. 1. com. opin. lib. 1. tit. 1. Quarant. Sum. Bulla. verb. alienatio, Rebell. de oblig. inst. par. 2. lib. 14. quaest. 5. a num. 4. Camill. Borrell. in sum. decis. tom. 1. tit. 15. Molina de iustit. tract. 2. disp. 465. cum seqq. Leo in thes. for. Eccles. part. 1. c. 15. Vgol. de potest. Episcop. cap. 14. §. 4. cum seqq. Gutier. de iuram. confir. p. 1. cap. 52. & pract. lib. 1. quaest. 8. Nouar. in sum. Bullar. tit. de alien. rer. Eccles. Bonac. tom. 1. tract. var. disp. 2. de alienat. bon. Eccl. Ricc. in prax. tom. 1. in princ. & collect. 46. par. 1. & collect. 511. par. 3. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 6. & seqq. Ciarlin. controuers. forens. lib. 1. cap. 105. Thor. in compend. decis. verbo alienat. rer. Eccles. Castro Palau in opere moral. tom. 2. tract. 12. quaest. unic. punct. 14. & 15. Lezan. in sum. quaest. regul. tom. 1. cap. 10. & tom. 3. verb. alienatio, Marcell. Vulpes in prax. c. 6. Nouar. lucer. Regul. ver. alienatio, Barbof. de iur. Ecclesiast. tom. 2. lib. 3. cap. 30. & in sum. Apost. dec. verb. alienare, extant de eadem materia Bullae Pontificiae omnes redactae ad terminos iuris communis, ut testatur Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, in princip. inter Regulares habetur Sac. Congr. Concil. decretum editum iussu Urbani VIII. anno 1624. relatum per Io. Mar. Nouar. in conclus. iur. Pontific. tit. de alienat. rer. Eccles. conclus. 2. & quia materia est satis vulgaris, obseruabo nonnulla breuiter ad usum frequentiora; & proinde

1 Obserua primo, ex hac Extrauag. prohiberi alienationem bonorum Ecclesie, Monasteriorum, ac piorum locorum, ut in principio illius, & nomen Ecclesie, vel Monasterij communiter intelligitur sub lata significatione, ita ut comprehendatur non solum ipsa Ecclesia, sed etiam

ca-

capella, & non solum Monasterium principale, sed Gracia, & Hospitium, & aliud annexum Monasterio, vel ab illo dependens; sub nomine pij loci intelligitur cõmuniter omne locum pium fundatum, auctoritate Episcopi, ideoque prohibetur alienatio bonorum Hospitalium, Confraternitatum, Collegiorum, & Congregationum auctoritate Episcopi fundatarum, & erectarum, est cõmune apud omnes, vide *Quarant. in sum. Bullar. verb. alienatio, num. 28.* sequitur ad literam *Novar. nou. iur. Pontific. pract. conclus. 1. alias 23. verbo alienatione rer. Eccles.* qui id etiam dicunt in bonis Extauritarum, quæ sub appellatione piorum locorum veniunt, si Episcopi auctoritate fundatæ sint, *Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 6. num. 8.* & est indubitatum apud omnes, ex quibus colligitur aperte, quod quando pius locus non est erectus Episcopi auctoritate, bona illius non cadunt sub prohibitione alienationis vigore huius *Extrauagantis*, etiam si in eodem loco exerceantur opera pietatis, & concernant pium vsum, ita *Quarant. cit. loc.* qui alios citat.

2 Solet hic controuerti, quid dicendam in dubio, quãdo non apparet de erectione, & fundatione loci; & tunc recurrendum est ad signa, ex quibus cognoscitur locum fuisse erectum auctoritate Episcopi. Signa enim hæc sunt. Primo, si locus est ædificatus in forma Ecclesiæ. Secundo, si in eo fuerit campanile erectum cum campana, ibique celebrentur diuina. Tertio, si locus appelletur aliquo nomine alicuius Sancti. Quarto, si per antiquissimum tempus in eo loco fuerit hospitalitas seruata. Quinto, si in dicto loco esset erectum Cimiterium, vel fundatæ sepulturæ. Sexto, si ibidem esset erectus fons baptismalis. Septimo, si locus reciperet decimas. Octauo, si esset immunis a collectis. Ex his signis probari Hospitale esse erectum Episcopi auctoritate, docet nouissime post alios *Ricc. in prax. 1. part. resol. 37. num. 2.* ubi concludit, quod non existentibus his signis, Hospitale in dubio præsumitur profanum, quamuis in illo pium opus exerceatur, & proinde bona illius non comprehenduntur sub dispositione huius *Extrauagantis*, docet etiam *Bonacin. tom. 1. tit. de alienat. bonor. Eccles. disput. 2. quest. vnic. punct. 2. n. 11.*

3 In Confraternitatibus vero dicendum est, quod si in illarum erectione Episcopi auctoritas non interuenerit, adhuc erunt iudicanda loca pia, & religiosa, ac bona

illarum non posse alienari absque solemnitate requisita in alienatione bonorum Ecclesiæ, si bona in dicta Confraternitate sint congesta eo animo, vt ad opera Ecclesiæ, seu Oratorij necessaria, & ad diuinum cultum, nec non ad sacros apparatus, & alia Ecclesiæ ornamenta, atque ad pauperes subleuandos, & puellas nubendas, nec non pro elemosynis erogandis sacerdotibus, vel Rectori ordinario eiusdem Ecclesiæ, atque pro fabrica, ornamentis, & alijs oneribus, quæ diuino cultui deseruiunt, ita expresse tenet *Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 36.* & alij, quos refert, & sequitur *Ricc. in prax. par. 1. resol. 45. n. 6. vers. tertia fit conclusio.*

4 Vtcrius dicuntur Ecclesiastica, & prohibita alienari sine solemnitatibus bona spectantia ad Commendam, siue S. Iohannis Hierosolymitani, siue alterius Commendæ, ita *Couar. 2. variar. cap. 16. num. 3.* *Bonac. tom. 1. tract. var. disp. 2. quest. vnic. punct. 2. num. 13.*

5 Nota secundo, in hac *Extrauaganti* prohiberi generaliter omnem alienationem bonorum Ecclesiasticorum, & omne pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, & deinde in particulari prohiberi concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a iure permisis, ac de rebus, & bonis in emphyteusim ab antiquo cõcedi solitis; ex quibus primis verbis generalibus in *textu* positis, colligunt communiter Doctores, verbum, *alienationis*, in hac re late accipi, ita vt contineat omnem contractum gratuitum, vel onerosum; quo rei dominium in alterum transfertur, vt indicant expressa verba *text.* hinc continet non solum contractus in *text.* specificatos, sed alios similes, vt est venditio, donatio, permutatio, & omnis actus, per quem dominium transfertur, *l. alienationis verbo, ff. de verb. significat. Tusc. pract. conclus. tom. 1. lit. A. conch. 257.* *Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. num. 2.* *Bonac. cit. loc. num. 1.* *Novar. nou. iur. Pontific. conclus. tit. de alienat. rer. Eccles. conclus. 1. num. 6.*

6 Hypotheca bonorum Ecclesiæ, quæ prohibetur in hoc *text.* non solum est specialis, sed etiam generalis; non possunt enim bona Ecclesiæ hypothecari, nec specialiter, nec generaliter; quia *textus* simpliciter prohibet hypothecam, ita docet *Quarant. in sum. bullar. verb. alienatio, num. 17.* & dicemus latius *§. seq.*

7 Locatio etiam, & conductione bonorum

- Ecclesiæ prohibetur in hoc *textu* ultra triennium, quod communiter intelligit DD. in illis rebus, quæ quolibet anno fructificant; unde est, quod si bona Ecclesiæ quolibet biennio fructificant, possunt locari ad sex annos, & sic de singulis, *Quarant. cit. loc. num. 18. Barbof. cit. loc. num. 30. in fin. Gratian. discept. foren. c. 238. num. 29.*
- 8 Quod controuertitur in hac materia est, si locatio sit facta ultra triennium, vitietur in totum, an vero sit valida pro triennio, in qua controuersia DD. diuisi sunt pro vtraque sententia, ita ut vtraque opinio sit communis, ut videre est apud *Ricc. in prax. 1. par. resol. 117. Giardin. controuers. forens. cap. 105. num. 127. & seqq. Barbof. de potest. Episcop. 3. par. allegat. 95. a num. 19.* & licet æquior iudicetur opinio illorum, qui tenent saltem locationem prædictam sustineri pro triennio, ut defendit *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resol. cap. 6. num. 7.* tamen negari non potest, probabiliorē esse contrariam sententiam, nempe vitari, & annullari locationem in totum etiam pro triennio, & in hoc casu vitari vtile per inutile, quia iura prohibendo actum sub pœna nullitatis, & caducitatis, inducunt formam, qua non seruata, actus omnino corrumpitur: nam ratione formæ actus est in diuiduus, & consequenter vtile per inutile vitatur, ita in proprijs terminis argumentatur *Marescot. variar. resol. libr. 2. cap. 25. num. 13.* & hanc opinionem ultra DD. relatos per *Ricc. cit. loc.* sequuta est pluries *Rot. Rom.* ut refert ipse *Ricc. & Gratian. discept. foren. cap. 715. num. 16.* testans his verbis, *Ista est communis opinio, & pluries per Rotam approbata, ut latissime testatur R. P. D. Penia Brixien. locationis 10. Decemb. 1594.* id etiam confirmans *cap. 905. num. 10. & cap. 162. num. 22.* hanc questionem fuse tractat *Garz. de benefic. tom. 1. par. 2. cap. 1. a nu. 48.* vbi relatis pro prima opinione vsque ad *num. 54. a nu. 55.* probat pro secunda, cui adhæret.
- 9 Vtlierius ita, & taliter non valet locatio rei Ecclesiæ ultra triennium, ut si fuerit locata per triennium, quo durante sit locata per aliud triennium, ita quod incipiat a die primæ locationis finitæ, adhuc censetur facta in fraudem huius *Extrauag.* & non valet, ita tenet *Genues. pract. Eccl. q. 470.* vbi vltius dicit, quod si prorogatio, seu relocatio addat nonnulla alia bona, & augeat mercedem, cessante fraude, valebit prorogatio absq; dubio quoad bona superaddita.
- 10 Dubitatur quid dicendum, si res Ecclesiæ eodem die locetur tribus personis cuiuslibet per triennium, ita quod post finitum tempus locationis factæ vni, habeat locum conductio alterius, & successiue, an contractus sit nullus, & contractus incidentes in prohibitionem huius *Extrauag.* & dicendum est, locationem prædictam esse omnino cōtra *Extrauag.* & proinde nullam, ne per indirectum, concedatur, quod pro directo prohibetur, argumento *cap. cum quid vna via, de regul. iur. in 6.* ita probat *Genues. pract. Eccl. q. 354.*
- 11 Aduerte, quod quando locatur res Ecclesiæ ad sex, vel nouem annos cum hac clausula, ut tot sint locationes, quot triennia, & finito primo triennio, tunc facta sit noua locatio, tunc locatio est etiam nulla quoad excessum triennij, licet sustineatur quoad triennium, ita *Couar. variar. resol. lib. 2. cap. 16. num. 4.* sequitur *Marescot. var. resol. lib. 2. cap. 25. vbi num. 19. & 21.* tenet, quod si locatio est facta per tres annos cum obligatione renouandi finito triennio, valet quoad primum triennium, quia ex hoc pacto inducitur tantum obligatio personalis ad renouandum, non autem quæritur ius in re, tamen pactum renouandi reiicitur tãquam a iure reprobatum, & in fraudem legis, *Card. in clem. 1. §. fin. q. vlt. de reb. Eccl. non alien.*
- 12 Diximus non valere locationem bonorum Ecclesiæ ultra triennium. Quid dicendum de locatione fructuum bonorū Ecclesiæ, an possit fieri ultra triennium; & respondetur nec locationem fructuum prædictorum valere ultra triennium, alias si contrarium admitteretur, posset fieri fraus huic *Extrauag.* ita *Gratian. discept. forens. cap. 238. num. 29.* post *Boer. dec. 224. num. 2. Cardin. Mantica. de tacit. & ambigu. conuent. lib. 5. tit. 13. n. 33.* verum *Quarant. sum. bull. verb. alienatio, num. 18. versterio declaratur,* dat cautelam ut possit talis locatio fructuum valere, & est, ut beneficiatus obliget se actione personali ad dandam commoditatem, & vtilitatem percipiendi fructus tanto tempore, ultra triennium, etiam vita beneficiati durante, quia tunc non transfert aliquod ius in re, sed tantum tenetur exhibere conductori commoditatem percipiendi fructus, ad quod citat *Rebuff. & Molin.* contra principalem sententiam, nempe quod possint fructus beneficii locari ultra triennium tenent multi, quos refert *Garz. de benefic. 2. par. cap. 1. num. 22. & seqq.* at ipse

- se *num.* 32. tenet pro opinione per nos adducta, ad quod citat multos.
- 13 Ampliantur supradicta, ut etiam si locatio ultra triennium bonorum, vel fructuum Ecclesie firmetur iuramento, adhuc non tenet, & beneficiatus, qui iuravit non contravenire, potest libere contravenire, & agere contra ralem locationem, etiam ad sui favorem, & commodum, ita probat fuse Garz. de *benefic. tom 1, part. 2. cap. 1. num. 84. & seqq.* contrarijs respondens, quem refert, & sequitur Ricc. in *prax. par. 1. resol. 118.*
- 14 Hic obiter obserua, quod locationi bonorum Ecclesie facte a predecesore non tenetur stare successor, etiam si fuerit facta per triennium, nisi locatio facta fuerit nomine Ecclesie, vel pro eius utilitate, quia tunc obseruanda est a successore, ita tenuit Rota in *vna Auximana locationis die 24 Ianuarij 1590. coram Orano, per glo. Butr. Abb. & alios in cap. fin. ne Pralat. vices suas, Alex. conf. 160. num. 4. & seq. lib. 6. Couar. variar. resol. lib. 2. s. 15. num. 6. in fin.* & ratio est, quia contractus factus nomine Ecclesie non extinguitur per mortem predecesoris; nam licet predecesor possit locare ad modicum tempus, tamen cum ius non habeat in fructibus, nisi vita sua durante, non potest per huiusmodi locationem successori preiudicare, *l. si quis domum. ff. locat. Rot. dec. 1. de loc. in nouis. Bald. conf. 255. lib. 1.* quando vero dicatur locatio facta nomine Ecclesie, vel pro eius utilitate, vide *Genuens. pract. Eccles. q. 138.* qui eandem tenet sententiam. Ad quod aduerte etiam, quod etsi Prælatus obligauerit successorem, adhuc non dicitur contraxisse nomine Ecclesie, *Mobedan. dec. 271. in fin.* neque enim predecesor potest obligare successorem, ex quo actio personalis in eum non transit, *Put. dec. 181. lib. 1.* nec successor ius aliquod a predecesore recipit, *Rot. d. dec. 1. de loc. in nouis.*
- 15 Et quod successor non teneatur stare locationi per predecesorem facte nomine proprio, fallit pro illo anno, quo mortuus est Prælatus, & conductor terras laborauit, ut post *Pedem. dec. 82. nu. 10.* consuluit *Menoch. conf. 181. volum. 2.* & sequitur Ricc. in *prax. 1. par. resol. 119. in notab. vers. successor Prælatus.*
- 16 Nota ad supradicta, quod quando locatio est facta nomine Ecclesie, & generaliter in omni alio casu, quo successor locationi stare tenetur, conductor quoque ad illius continuationem cogi potest, *l. qui fundum. ff. locat. Burfat. conf. 101. n. 8.*
- lib. 1. Cephal. conf. 255. n. 25. Gabr. conf. 68. num. 4. lib. 1.* & ratio est, quia locator, & conductor sunt correlatiua, ideo dispositum in vno, habet etiam locum in alio, late *Becc. conf. 45. num. 23.* cum alijs per *Surd. dec. 62. n. 5.*
- 17 Hac occasione dicendum est etiam, quod conductor rerum Ecclesie, qui multum lucratus fuit in primo triennio, potest compelli ad reconducendum pro alio triennio, quod probatur; nam Ecclesia gaudet omnibus priuilegijs fisci, *l. fin. ubi DD. C. de sacros. Eccles.* late *Dec. in cap. 1. de probat.* sed fiscus gaudet predicto priuilegio contra suum conductorem, *l. cotem ferro, §. qui maximos, ff. de publicanis, Afflict. in cap. 1. n. 27. de fratrib. de nouo benefic. inuest.* ergo
- 18 In terminis locationis rerum Ecclesiarum disceptant DD. an antiquus conductor preferatur nouo pro eodem pretio, & pensione; & pro vtraque sententia potest adduci cumulus authoritatum, verum favore Ecclesie securior est opinio, antiquum conductorem non esse preferendum, ne onus imponatur in re Ecclesie, quæ, si alias diceremus, sequeretur, quod semel locando, nunquam posset expellere colonum offerendo tantundem, & ita decisum refert *de Francb. dec. 406. de anno 1588.* licet pro contraria opinione fortiter vrgeat dispositio *l. congruit, C. de locat. predior. ciuil. lib. 10.* vbi disponitur, quod in rebus fiscalibus preferatur antiquus colonus nouo pro eadem pensione, & Fiscus cum Ecclesia in priuilegijs pari passu soleant procedere, vnde *Grat. discept. forens. cap. 357. num. 42.* dicit hanc opinionem maximam continere æquitatem, quam administratores Ecclesie semper debent habere præ oculis, cum Ecclesia nullum patiatur damnum preferendo primum conductorem secundo pro eodem pretio, vide DD. pro vtraque sententia apud *CeuaB. com. opin. q. 756.* sed pro prima, & veriori opinione vide etiam *Ricc. decis. Cur. Archiepisc. Neap. 1. part. decis. 181.*
- 19 Vltimo, in hac materia locationis bonorum Ecclesie aduerte *Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 11.* inualidasse locationes rerum Ecclesiasticarum factas anticipatis solutionibus, in preiudicium tamen successorum in beneficio, non tamen ad commodum locatorum, obseruat etiam *Ric. in prax. 1. par. resol. 119. Barbof. de iur. Eccles. lib. 2. cap. 30. num. 31.* & alijs in quibus terminis posset dubitari, an valeat locatio anticipata solutione, ita ut

afficiat succēssorem, si pensio soluta versa est in vtilitatem Ecclesiæ, in qua dubitatione *Genuens. pract. Eccles. q. 167.* tenet, quando notoria esset necessitas Ecclesiæ, vt si rueret, nisi pecunia pro reparatione inueniretur, valere locationem anticipata solutione, & affici succēssorem, nam in hoc casu si contraheret debitum, succēssor teneretur, quia verba *Concil. Trident.* sunt clara contra hanc locationem, merito ipse *Genuens.* videtur desiderare declarationem *Sac. Congreg.*

20 Prohibetur etiam in hac *Extrauag.* infeudatio, vel in emphyteusim datio bonorum Ecclesiasticorum, præterquam in casibus a iure permissis, ac de rebus, & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, pro quorum verborum declaratione dicendum est ad hoc, vt dicatur bona ab antiquo concedi solita sufficere vnicā cōcessionem, & lapsum quadraginta annorum, secundum opinionē *Barbos.* & aliorum apud eum *de iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. num. 21.* secundum vero opinionem *Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 75. num. 5.* & *Rot. dec. 160. nu. 5. par. 2. diuers.* & in alijs relatis a *Barbosa.* cit. loc. tunc dicitur res solita concedi, quando solitum probatur, vel per duas alienationes cum cursu quadraginta annorum, vel per vnicam cōcessionem solenniter factam, quibus in casibus posse iterum libere rem concedi, & alienari, est commune, etiam absq; solennitate, dummodo tamē cōcurrāt nonnulla requisita.

21 Primo, quod res solita concedi, & deuoluta non sit facta de mensa Ecclesiæ, & incorporata mensæ, in quo casu non potest res solita concedi iterum reconcedi, est indubitatum apud omnes; quod vero discutitur in hoc casu, est, quando dicitur res incorporata, & effecta de mensa Ecclesiæ, in qua discussione variz sunt Doctorum opiniones, prout omnes collectæ videri possunt apud *Genuens. pract. Eccles. q. 12.* inter quas varietates illa videtur tutior opinio, quod si appareat de expressa declaratione Prælati, an velit, vel nolit rem deuolutam incorporare, illi standum est; si vero de illa non appareat, & tunc si magis vtile sit Ecclesiæ rē deuolutam incorporare, quam iterum concedere, statim quod res est deuoluta, & reuersa ad Ecclesiam absque aliquo tēporis interuallo censetur effecta de mensa, & incorporata, & proinde non potest iterum reconcedi; quod si sumus in dubio, an sit vtilior incorporare, quam reconcedere, & tunc si post deuolutionem

sunt elapsi quadraginta anni, præsumitur incorporatio; si vero incorporatio est damnosa, tunc quia Prælatus non potest nec expresse, nec tacite præiudicare Ecclesiæ, merito vllō vnquam tempore præsumitur incorporatio, ita colligitur ex diuersis opinionibus DD.

22 Secundo requiritur ad hoc, vt res solita concedi possit ab Ecclesia iterum reconcedi sine solennitatibus, quod prima causa non cessauerit; prima causa cōcessionis fuit, vt res melioraretur, si iam est meliorata, cessat prima causa, & non potest iterum reconcedi, & semper dicitur mutata prima causa, quando res est mutata, & non perseuerat in statu pristino, est commune apud omnes, vide *Quaran. in sum. bull. verb. alienatio. nu. 39. Cesar de Grass. dec. 4. nu. 17. de reb. Eccles. non alien. Seraph. dec. 1490. num. 7. Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 75. intra nu. 6. Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. num. 20. in fin.* vbi plures citat.

23 Tertio, ad hoc, vt res Ecclesiæ solita concedi, possit iterum reconcedi sine solennitatibus, requiritur, vt noua cōcessio sit euidenter vtilis Ecclesiæ, probant illa expressa verba in *text. Extrauagantis* posita, *Et tunc Ecclesiarum euidenti vtilitate*, vnde ex dictione illa, *tunc*, quæ denotat extremitatem temporis, *l. 4. ff. de condit. & demonstr.* deducunt DD. non sufficere ad fuisse vtilitatem in prima cōcessione, sed requiri euidentem vtilitatem in noua cōcessione, ita *Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 75. nu. 6. ad fin.* docet aperte *Leo Tbes. for. Eccles. par. 1. cap. 15. num. 42.* vbi dicit, quod si Prælatus rem deuolutam Ecclesiæ vult iterum cōcedere pro eodem canone, seu etiam cum aliquo augmento eiusdem canonis, vel seruitutis Episcopo præstandæ, non tenet inuestitura, nisi tunc fiat cum Ecclesiarū euidenti vtilitate; ita quod si Ecclesia tempore deuolutionis potuisset percipere centum ducatos annuos, dentur centū, & vltra; non autem si a defuncto vltimo inuestito percipiebat ducatum vnum, dētur Prælato, & mensæ Ecclesiæ duo ducati; ita *Leo cit. loc.* hæc opinio probatur etiā valide ex *text. in cap. 2. de feud.* vbi consultus Summus Pontifex, an feudum per mortem vassalli ad Ecclesiam Mediolanensem reuersum, posset per Archiepiscopum alteri concedi; respondit dicto Archiepiscopo consulenti affirmatiue, his verbis, videlicet, *Si videris expedire*, ex quibus verbis determinant Scribentes, quod si Ecclesia maiorem senserit vtilitatem

rem retinendo, quam de nouo concedendo rem ad se deuolutam, non potest de nouo concedere, quia concessio non est ei expediens iuxta dispositionem prædicti cap. 2. docet etiam *Rice. in prax. resolut. 5. par. 1.* qui adducit plures *Rot. decisiones, Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. num. 17.* Quæ resolutio ampliatur, procedere etiã si fuerit data Prælato magna quantitas pecuniarum pro huiusmodi noua concessione, cum hoc non redundet in commodum, & euidentem utilitatem Ecclesie, sed ipsius Prælati, quod non attenditur, ita declarasse *Rot. in vna. Perusina. Molendini 23. Maij 1567. coram D. Cotta, & coram D. de Grassis Bononica. de Pipinus 9. Decembris 1577. & coram D. Brano Castri Montis Portij 9. Martij 1580 testatur Honded. conf. 51. in fin. num. 60. & 51. lib. 1. & refert Gratian. discept. for. cap. 379. num. 22.*

24 Sed quia vidi passim in quadam Ecclesia Cathedrali bona emphyteutica notabilis redditus ad illam deuoluta, iterum concedi sine solennitatibus cum augmento antiqui canonis modicæ quantitatis, recepta pecuniarum summa in beneficium beneficiatorum, contra supradicta. Quæro, an possint prædictæ reconcessiones saluari saltem consuetudine? Respondeo, quod hæc consuetudo licet sit utilis beneficiato, quia est damnosa Ecclesie, non est admittenda, ita *Rota dec. 10. de consuet. in antiq. Abb. in cap. clericus de iudic. Rolan. conf. 23. num. 9. lib. 2. Soc. in x. si quis clericus sol. 19. de for. comp. Gratian. discept. foren. cap. 340. num. 26. & in terminis nostris regulare est, quod consuetudo non potest diminuire solennitates requisitas a canone in alienatione rei Ecclesiastica, per text. cum glo. in cap. cum causa, de sent. & re iudic. & in cap. 1. de consuet. & in cap. que in Ecclesiarum de Constit. Abb. in cap. nulli, de reb. Eccles. non alien. vbi etiam Imol. 2. col. Bald. in auth. hoc ius, 4. col. C. de sacrosanct. Eccles. Felin. in cit. cap. cum causa, num. 11. qui nu. seqq. ponit huius regulæ duodecim fallentias, Io. Andr. in cit. cap. nulli, Benintend. dec. 13. num. 7. Honded. conf. 55. num. 30. lib. 1. plene Laurent. de Rodulph. in sua disp. quæ incipit. *Questio trimembrii, vers. contrarij, Soc. Sen. conf. 29. viso quodam thumatorum 26. lib. 1. Ferret. conf. 248. num. 30. lib. 2. Martesot. var. resolut. libr. 1. cap. 95. num. 25. Quarant. sum. bullar. verb. alienatio, n. 30.**

25 Quarto res Ecclesiastica solita concedi, si ad Ecclesiam deuoluitur, potest iterum concedi sine solennitatibus, dum-

modo non alteretur solitum, DD. communiter in cap. 1. qui feud. dare poss. Clar. in d. feudum, q. 15. Caneuens. in prax. c. 75. intra vu. 6. Nouar. nou. iur. Pontific. concl. tit. de alienat. rer. Eccles. concl. 1. alias 23. sub num. 16. exemplificatur hæc alteratio in emphyteusi, vel feudo solito concedi pro masculis, in quo casu si occurrit noua concessio, non potest concedi masculis, & fœminis, quia alteratur solitum, quod exemplum limitatur, vt emphyteusis, vel feudum solitum concedi pro masculis, possit reconcedi etiam pro fœminis ob merita inuestiti, quia expedit Ecclesie benemeritos ad bona, quæ sunt solita concedi, admittere, vt alij eorum exemplo ad seruitia præstanda Ecclesie alliciantur, Mantie. de tacit. & ambig. conuen. lib. 23. tit. 20. num. 28. post Cardin. Zabar. in cap. ex parte, de feud. Ias. in l. ex hoc iure, nu. 61. ff. de iustit. & iur. Curt. de feud. p. 2. q. 6. num. 5. Sed his non obstantibus in terminis huius *Extrauag. ambitiosa*, hodie neq; ob remunerationem seruitiorum potest alterari solitum aliarum concessionum, nec admitti fœminæ ad emphyteusim, vel feudum solitum concedi masculis sine assensu Apostolico, ita *Genues. in pract. Eccles. q. 14. num. 4.* licet in *prax. supra cit. loc.* concurrat indistincte cum prima opinione; emphyteusis vero solita concedi masculis, si deinde per quadraginta annos per binos actus reperiat etiam concessa fœminis, poterit libere concedi fœminis, nec diceretur alterari solitum, ita idem *Genues. pract. Eccles. quest. 107.*

26 Dubitatur, an Prælatus possit bona Ecclesie solita concedi in emphyteusim, concedere in feudum sine solennitatibus. Respondeo non posse, ita tenet *Alexan. conf. 9. num. 1. & 2. lib. 3.* & ratio est, quia alteraretur substantialis forma contractus, & deterioraretur conditio Ecclesie, nam emphyteuta Ecclesie cessando a solutione canonis per biennium, cadit a iure suo, c. potuit, de locat. l. 2. C. de iur. emphy. sed feudatarius Ecclesie etiam si non solueret censum per mille annos, non cadit a iure suo, ita *Speculat. de locat. s. nunc aliqua, vers. 75. Imol. in c. 2. de feud. Gemin. in c. ad Apostolica, s. sed licet, de re iud. in 6.*

27 Quinto, res Ecclesie solita concedi in feudum, vel in emphyteusim, si ad Ecclesiam deuoluit, potest reconcedi sine solennitatibus, dummodo consuetudo concedendi non fuerit inducta per vim, vel res non fuerit data Ecclesie cum condicione, & pacto, quod nõ possit alienari; DD.

in cap. 1. qui feud. dar. poss. refert Genaens. in prax. cap. 75. sub n. 6. qui addunt etiam aliud requisitum in hac concessione rei solitæ concedi, & est, dummodo Ecclesia tempore primæ concessionis non fuerit diues, & tempore secundæ depauperata, *Redoan. de reb. Eccles. q. 6. 1.*

- 28 Quæstio est solennis inter DD. in hac materia, an si res solita concedi, fuerit concessa cum pactis, & nouis conuentionibus, nunquid pacta reijciantur, & remaneat in reliquis valida concessio, in qua quæstione vtraq; pars est disputabilis; & proinde tenent multi, quod concessio valeat reiectis pactis inutilibus, & insolitis, ita *Bald. in cap. 1. §. 1. de his, qui feud. dare poss. ubi Martin. Laudens. Fulgos. cons. 220. l. de Imola in cap. ex parte, num. 30. de feud. l. cob. de Sancto Geor. in sua Inuest. in verb. in feud. col. 12. Glos. Paris. damna-ti Auctoris §. 41. num. 45. vbi alios cumulat Tiraq. in tract. retract. conuent. ad fin. num. 144. & alij. Contrariam sententiam, quod concessio vitietur in totum, & annulletur, voluerunt *Bart. in auth. qui rem, C. de sacros. Eccles. Bald. in l. quæcumq; C. de bon. qua. liber. Lup. alleg. 50. Calcan. consil. 129. Alex. consil. 17 lib. 4. Crot. in repert. l. 1. §. sed si mihi, de verb. oblig. Couar. variar. resol. 2 cap. 16. & alij. Prima opinio iudicatur communis. Secunda verior, & probabilior, ea potissimum ratione, quod in his, quæ dependent a voluntate duorum, & agitur de obligatione contrahenda, si actus non valet, vt fit, non valebit, vt fieri potest, iuxta doctrinam *Bart. communiter receptam in l. 1. §. si quis ita, de verb. oblig. per text. in l. 1. §. eum, qui, de constit. pecun. & pro hac secunda opinione est *dec. Afflic. 107. vbi emphyteusis Ecclesie solita concedi ad secundam generationem, quia fuit concessa in perpetuum, fuit iudicata nulla concessio perpetua etiam quoad secundam generationem, voluit etiam cum hac secunda sententia *Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 6. de locat. rer. Eccles. tradit Camer. in cap. Imperialem, car. 32. lit. N.*****

- 29 Controuersum est etiam, an Prælatus possit rem solitam concedi in feudum, vel emphyteusim, concedere suis agnatis, & cognatis, aut affinibus; in qua controuersia verior est opinio affirmatiua, quando prædicti idonei sunt, & concessio fit palam, bona fide, & sine Ecclesie læsione, iuxta *glos. in cap. 1. in glos. fin. si de inuestit. inter dom. & vas. orit. Capyc. qui multa in hoc ponit in sua inuest. in verb. Prælati Ecclesiarii, 4. col. vers. nona cõclusio,*

*Redoan. qui fuse agit articulum in tract. de reb. Eccles. non alien. q. 2. carta mihi 29. cõtrariam opinionem defendunt Clasci, & graues DD. vt videre est apud *Redo. ita, & taliter, vt aliqui cognoscentes primam sententiam veriolem, adhuc consulerunt, vt Prælati se abstineant a prædictis concessionibus, ita *Camill. de Curte dimersi. iur. feud. fol. mihi 14. num. 57. in fin. Et quando talis concessio præsumeretur in fraudem, late *Ricc. in prax. 1. part. resol. 16.****

- 30 Quando vero concessio est damnosa Ecclesie, etiam quoad alias res fuisset millies concessa, non valet; nam *Paulus IV. in sua Constit. 2. incip. Iniunctum nobis apud Laert. Cberubini. tom. 1. pag. 729. quam Constit. innouauit Pius IV. Constit. incip. Provida, apud eundem Laert. tom. 2. pag. 21. generaliter irritas declarauit omnes alienationes rerum Ecclesiasticarum in damnum Ecclesiarum, vel non seruatis iuris solennitatibus.*

S V M M A R I V M.

- I Res Ecclesie modici valoris quomodo alienari possint. Et qua requiratur, & qua dicatur res modici valoris, num. 2. Quid in Episcopo, qui iurat non alienare inconsulto Summo Pontifice, num. 3. Et quid de modica parte magni prædy, num. 4. Cuius Episcopi requiratur licentia, & an Vicary, n. 5.
- 6 Alienari non possunt annui redditus Ecclesie, & an minui, vulgo dictum, calate, nec etiam hypothecari, nu. 7. Nec pignorari, num. 8. Nec census imponi super bonis illius, num. 9.
- 10 Alienari non possunt actiones, iura, nomina debitorum, & similia Ecclesie, & an transigi, num. 11. Et actionem cedere, nu. 12. Vel compromitti, num. 13. Quid de bonis per alium possessis, num. 14. & 15. Quid de confessione, & recognitione, num. 16.
- 17 Seruitus non potest imponi super rebus Ecclesie.
- 18 Permutari bona Ecclesie non possunt. Et quid de permutatione inter duas Ecclesias.
- 19 Arbores quando euelli possint, vel incidi in fundo Ecclesie. Et quid veniat

- niat nomine arborum, num. 20.
- 21 Fructus bonorum Ecclesia non possunt dismembrari.
- 22 Alienari non possunt bona mobilia pretiosa, & quae, & an pecunia, num. 23.
- 24 Restitutio an possit fieri ab Ecclesia sine solemnitatibus.
- 25 Capella, & sepultura an possint concedi sine assensu Apostolico, & quid de iure patronatus, n. 26.
- 27 Reliquia Sanctorum an possint concedi sine licentia.
- 28 Oblationes factae alicui Imagini an possint alienari sine assensu Apostolico.
- 29 Pensiones an possint vendi, vel locari ultra triennium, & an mandatum procuratoris ultra triennium ad locandum teneat, num. 30.
- 31 Alienari an possit res data Ecclesiae cum licentia alienandi, & quid si cum prohibitione alienandi, & quid de re data Religiosis incapacibus, n. 32.
- 33 Bona Ecclesiae non possunt concedi ad beneplacitum.

ANNO TATIO I.

S. II.

Nota prohiberi in hoc text. Extravag. Ambitiosa alienatione bonorum Ecclesiasticorum, immobilium, & mobilium, pretiosorum, & quoad mobilia generaliter textus loquitur, ita ut quomodo cumque sint talia bona, alienari non possunt sine solemnitate; excipiunt tantum DD. bona mobilia exigui valoris, quae alienari possunt sine assensu Apostolico, sed solum cum licentia Episcopi, iuxta dispositionem cap. terrulas 12. q. 2. late Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 51. c. 20. num. 6. & in rubr. de rer. exiguar. in mob. Eccles. alienat. q. 13. nu. 19. in qua re Scribentes aliqui permittunt hanc alienationem sine assensu Apostolico in terrulis Ecclesiae modici valoris tantum, ut loquitur Ricc. in prac. 1. par. res. 36. & alij apud eum. Verum dicendum est secundum alios, & melius, non tantum sufficere ut res sit modici valoris, sed etiam requiri copulatiue, quod non sit utilis Ecclesiae, & quod alienatio fiat ex necessitate, ita di-

sponunt aperta verba praedicti cap. terrulas, hoc modo. Terrulas, aut vineolas exiguas, & Ecclesiae minimi utiles, aut longe positas paruas Episcopus sine consilio Fratrum, si necessitas fuerit, disponendi habeat potestatem; ex quibus verbis colligitur desiderari ad hanc alienationem res exiguas esse minus utiles, uel longe positas, & necessitatem, docet Materat. var. resol. lib. 1. resol. 25. num. 13. Quarant. in sum. huius. verb. alienatio, num. 41. Genuens. in prac. cap. 75. num. 3. & aduerte, quod concurrat hic necessitas, quando adest euidentis utilitas, Redoan. ubi supra, rubr. de causis, propter quas fiunt alienationes, &c. num. 28. fol. 113. ubi nomine necessitatis in hac materia uenit, & intelligitur omnis iusta causa.

2 Queritur in his terminis, quae dicatur res exigua, & modici ualoris. In qua re respondet nonnulli rem immobilem, cuius ualor non excedit viginti solidos, id est viginti aureos, dici exigua, & modici ualoris, ita DD. relati per Genuens. in prac. cap. 75. sub num. 4. & a Ricc. in prac. cit. loc. resol. 36. vers. sed quaestio est; Alij dicunt rem modicam indicandam iuxta mentem Prouincialium, & Synodalium decretorum cuiuscumque patriae, cum in his attendatur loci consuetudo, ita Leo in Thes. for. Eccl. par. 1. cap. 25. num. 7. & alij apud eum. Ceteri, & melius hoc totum remittunt arbitrio boni iuri, & prudentis Iudicis, qui attendere debet consuetudinem terrae, temporum, locorumque qualitatem, & conditionem Ecclesiae, an pauper sit, uel diues, ita Redoan. cit. tract. 9. 10. Quarant. cit. loc. num. 41. in fin. Genuens. & Ricc. loc. cit. & alij. Regulariter uero dicit Genuens. eod. loc. quem sequitur Bonac. tom. 1. tit. de alienat. bon. Eccles. disp. 2. q. unie. punct. 4. num. 3. vers. ad cognoscendum, Terrulam minimi valoris ascendentem ad ualorem ducatorum decem. Haec opinio Genuens. habet quid rigoris contra facultatem cap. Terrulas, quam ampliat Gratian. de sept. forens. cap. 452. nu. 10. ubi tenet modicum esse praedium in hoc proposito, cuius ualor ascendit ad summam scutorum quadraginta, qui loquitur de moneta Romana, ubi ipse scribit, quae quantitas ascendit ad ducatos 44. Regni; Inter hos adest opinio mediam uiam tenens, rem dici modici valoris, si non excedat 25. scuta monetae Romanae, & ita declaratur Sac. Congreg. refert P. Besaur. pract. Eccles. par. 2. verb. alienatio, cap. 1. vers. & quidem, in fin.

3 Ampliatur dispositio cap. Terrulas, ut

B illa

- illa procedat, & possit Praefatus res, de quibus in eo concedere sine assensu Apostolico, etiam si iurauerit non alienare, inconsulto Summo Pontifice, ut hodie iurant omnes Episcopi, quia dicto iuramento non obstant, potest concedere res modicas; *3. Eccles. inutiles, Cardin. Tuso. uncl. 1. 75. in casu alienatio honoris, num. 14. fol. 148. r. par. Guid. Pap. decif. 856. qua testatur dispositionem cap. Terrulas, procedere tantum in re modici valoris, non vero in alijs rebus etiam instructiofis, Gratian. discip. forens. cap. 352. num. 19.*
- 4 Limitatur tamen dispositio *cit. r. Terrulas*, ut illius vigore non possit alienari modica pars magni praedij Ecclesiae, quia si hoc permetteretur, paulatim possent alienari omnia praedia Ecclesiae, contra *8. in stande Extravag. ita optime aduertit Genens. in prax. Cur. Archiep. Al. cap. 75. num. 6. in fin. & patet ad sensum*
- 5 Nota, quod licet in alienatione rei Ecclesiae modici valoris facienda, iuxta *cap. Terrulas*, non requiratur assensus Apostolicus, est tamen necessaria licentia Episcopi concedenda praedia causa cognitione super requisitis *de cap. Terrulas*, qua licentiam non potest dare Episcopus illius Diocesis, in qua sita est res alienanda, sed debet esse Episcopi, cui beneficium, ad quod eadem res spectat, subiectum est, ita ut Episcopus Ecclesiae, non Episcopus rei debeat interponere talem autoritatem, probatur in *auth. hoc ius porredum, c. de sacrosanct. Eccl. sita Innoc. in cap. Praeforatis, col. 2. de priuileg. Schrader. de feud. 2. par. 9. par. prius fol. 3. num. 16. Mantio de taot. & ambig. tomum. 2. lib. 4. num. 377. Gratian. discip. forens. cap. 452. nu. 7. & 8. Nec facultatem praedictam potest concedere Vicarius Generalis, nisi specialiter ab Episcopo fuerit illi demandata, *cap. alienationes 12. q. 1. Canal. dec. 45. nu. 1. par. 1.* quia cum iura in hoc casu expresso nominent Episcopum, eius industria est electa, & consequenter excluditur Vicarius, ita in specie *Redoan. de reb. Eccl. non alien. rubr. de aueb. Praefati in alien. interp. num. 60. fol. 106.* & sequitur *Gratian. discip. forens. cap. 379. an 10. vsq; ad 16.**
- 6 Appellatione immobilium, quae prohibentur alienari in hac *Extravag.* veniunt etiam annui redditus Ecclesiae, qui alienari non possunt sine solennitatibus, est commune. probatur ex *l. iubemus nulli, c. de sacrosanct. Eccl. docet Redoan. citat. tract. 9. 14. sequitur Ricc. in prax. 1. part. resol. 41.* quod etiam probat exemplo Civitatis, cuius annui redditus alienari non

possunt sine solennitate inquisitione in venditione rerum immobilium, *ex l. siq; & ibi Bart. & alij, C. de vendit. rer. quit. lib. 10.* & non solum non possunt in totum alienari, sed nec etiam minus, ut vulgo dicitur, *cala. r.* Quod intellige, quando contractus annui redditus stat in sua firmitate, & non rescissus, *Redoan. citat. tract. 9. 2. cap. 16. & cap. 44. & q. 14. num. 22.* quod si contractus est rescissus, & pecunia est penes depositarium, vel alias quomodoque; in censu facta cum pacto de retrouendendo, est facta remptio, & tunc cum dicatur non nisi contractus, & sit in libera facultate Ecclesiae, vel Clericorum, quem velint de dicta pecunia investire, proinde si non inveniatur totus redditus, ut exsoluebantur per primum debitorem, potest dicta pecunia reinvestiri pro quantitate redditus, quae reperitur, ita post multos distinguit *Ricc. decif. Cur. Archiep. 13. 1. par. per tot. & sequitur Nouar. nov. iur. Pontific. pract. conclus. de alien. rer. Eccl. num. 9. & Donat. Anton. de Marim. quotid. resolut. cap. 6. num. 11.* qui omnes dicunt, quod in hoc secundo casu distinctionis non requiritur assensus Apostolicus.

- 7 Non solum vendi, sed nec etiam hypothecari possunt bona Ecclesiae sine solennitate, de qua in *Extravag.* probatur ex *cap. nulli, de reb. Eccl. alienan.* & expresse in hac *Extravag. Redoan. q. 2. c. 6. & q. 51. cap. 19.* Verum quia hypotheca est generalis, & specialis; dubitatur inter DD. an etiam generalis hypotheca bonorum Ecclesiae sit prohibita, & quidem in terminis *cit. cap. nulli*, cuius hae sunt verba, *Neque specialis hypotheca titulo obligare*, tenent nonnulli generalem non esse prohibita; sed per *Extravag.* omnino dicendum est prohiberi etiam generalem, quia *textus* illius loquitur generaliter, & simpliciter de hypotheca; & quando prohibetur alienatio simpliciter, videtur prohibitus omnis actus, per quem alteri quaeritur ius aliquod in re, *l. ubi. C. de reb. Eccl. non alien.* & ita tenet, & probat *Quarant. in sum Bullae. verb. alienatio, nu. 17.* ex opinione *Nouar.* & aliorum, & quoad invaliditatem actus probat late *Loter. de re benefic. lib. 3. qu. 25. num. 13. & seqq.* qui quoad poenam aliter sentit, sed de poena dicemus inferius.

- 8 Ex dictis Collige primo, bona Ecclesiastica non posse nec etiam pignori dari, nisi in extrema, & urgente necessitate, *c. 1. ubi Abb. de pignor. Contr. var. resol. cap. 15. num. 8. vers. b. clemus, de locat. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 2. c. 6. B. Met. disquisi. clerical. p. 2. de pign. l. 5. 34. n. 2.*

- 9 Collige secundo; super bonis Ecclesiaz, sicut & in bonis minorum, non potest imponi census sine causa, & absque legitimis solennitatibus, *Tiraq. de retract. lign. §. 1. glos. 6. num. 6. Roland. cons. 59. num. 9. & sequ. & num. 28. lib. 2. Ricc. in prax. 1. p. resol. 46. Rota in vna Romana census 17. Martij 1600. coram D. Iusto, relata apud Cenc. de censib. dec. 40. num. 5.* Aduertendū, quod quandocumq; reperiretur contractus censualis nullus ob defectum solennitatis, Ecclesia teneretur restituere sortem principalem, vt testatur *Ricc. fuisse* decisum per *Rot. Roman. resol. 68. num. 6. in prax. 1. par.* Quod intellige, quando sors principalis reperiretur penes ipsam Ecclesiam, vel esset versa in vtilitatem illius, & hoc probatur ex ratione adducta per eundem *Ricc.* ne Ecclesia locupletaretur cum aliena iactura, ergo quando non est facta locupletior, non tenetur. Amplia supradicta, etiam si census impositio fieret pro extinguendo alio censu, per quem maiori interesse grauatur Ecclesia, quia adhuc requiritur assensus Apostolicus, habetur ex *dec. Seraph. 1109.* vbi fuit iudicatus validus talis census, ex quo concurrerat cum vtilitate solennitas.
- 10 Veniunt etiam appellatione immobilium bonorum Ecclesiaz, & consequenter comprehenduntur sub prohibitione alienationis actiones, iura, nomina debitorū, & similia, ita *Abb. in cap. nulli, de reb. Eccel. alien. Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, num. 26. V. ius. dec. 138. num. 46. Pereira de empt. cap. 13. num. 12. Menoch. de presumpt. q. 142. num. 16. lib. 4. Valasc. dec. 77. Nouar. nou. iur. Pontific. prax. conclus. 1. tit. de alien. rer. Eccles. nu. 9.* Vnde transactio non potest fieri ab Ecclesia sine debitis solennitatibus, quia in ea interuenit cessio iuriū, *Verall. dec. 106. par. 1. & 314. par. 3. Borrell. in sum. dec. tit. 15. num. 24. tom. 1. Filiuc. de stat. cler. tract. 44. cap. 3. num. 25. Nouar. vbi supra, num. 13.* Et hæc de transactione procedunt non solum quando fit transactio de rebus per Ecclesiam possessis, sed etiam quando fit de rebus possessis per alium, in qua transactio licet vere non interueniat translatio dominij, tamen non potest negari, quod non sit species alienationis, propter perpetuam exceptionem, quæ paratur possessori, *l. 1. §. at qui transigit, ff. si quid in fraud. patr.* ideo erit necessaria solennitas, cum in prohibitione alienationis rerum Ecclesiaz non solum veniat alienatio stricte sumpta, prout est illa, per quam transfertur dominium, sed etiam omnis alienatio largis-
- me accepta, per quam ius aliquod auferitur, *glos. in cap. nulli, vbi Butr. de reb. Eccel. non alienan. Bart. in l. nulli, ff. de transact. Salic. in l. non solum, C. de præd. minor. & ita seruat Rota, de qua per Caputaq. dec. 106. par. 1.* vbi quod cessio iuris, litis, & causæ, & transactio super re Ecclesiaz non est valida, si non interueniat solennitas, cum quodammodo sit alienatio, & sufficit, quod actio competat ad rem Ecclesiaz, ad hoc, vt transigens debeat adhibere solennitates, *Abb. in c. 1. n. 8. de pos.*
- 12 Et passim prohibetur remissio actionis transigendo absque solennitatibus, si fiat per beneficiatum, seu administratorem, quia sicut habens actionem, videtur rem ipsam habere, *l. qui actionem, ff. de reg. iur.* ita qui remittit actionem, videtur remittere ipsam rem, & qui possidenti rem dimittit, dicitur illam alienare, ideo requiritur solennitas adhibenda per beneficiatum, vel administratorem, *Tiraquell. Des. Pinell. & alij, de quibus per Surd. cons. 451. num. 4. & seqq. & vers. 25. vers. nom ignoro, lib. 3. Ricc. in prax. 1. par. resol. 42.*
- 13 Vnde nec etiam Compromissum de rebus Ecclesiasticis absque consensu Episcopi, & Papæ, potest fieri, & si Laudū fuerit secutum ex tali Compromisso sine assensu prædicto, nunquam præiudicare successoribus, *Caputaq. dec. 165. par. 1.* cum ex eo possit sequi alienatio, *Abb. in c. cum tempore, num. 3. de arbit. Lup. alleg. 102.* quæ alienatio non potest fieri, etiam per Episcopum, absque consensu Superioris, *DD. cap. 2. de transact.* ideo non præiudicat successoribus, *Butr. Abb. & Imol. in cap. cum tempore, de arbit.*
- 14 Limita prædicta; ut tunc non ualeat Transactio, uel Compromissum de rebus Ecclesiasticis, quando res Ecclesiaz per Beneficiatum, uel Administratorem, alijs dantur, uel alienantur, secus est, si Ecclesia retineat, licet aliquid det, uel faciat, ita post *Bart. Ias. Pinell. Ruin. & Rolan. docet Ricc. in prax. 1. par. resol. 43. Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 33. num. 40.* quod intellige si non det rem alienari prohibitam. Admittit *ead. loc. Ricc. num. 3.* Transactionem sine solennitate in rebus Ecclesiaz, nondum incorporatis, cuius opinio est contra supra firmata, nec est omnino tuta; nam licet in tali casu Ecclesia non alienet rem, dum illam non tenet, nec tenuit, cedit tamen actionem, quam habet ad illam, quæ cessionem etiam prohiberi, firmauimus supra.
- 15 Contra supradicta de Transactione rerum nondum incorporatarum obstat for-

- eiter in contrarium communis regula, quod Prælatus, seu Beneficiatus potest præiudicare Ecclesiæ in acquirendis, de qua apud *Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, num. 43.* & *Barbos. cit. loc. num. 42.* quam omnes admittunt. Cui regulæ respondetur, illam procedere in acquisitione legati, & hæreditatis, & quoad euitationem pœnæ extrinsecæ, de qua in hac *Extrauag.* non tamen intrinsecæ nullitatis contractus; vnde Ecclesia grauata in trãfatione rei, nondum incorporatæ, vel in repudiatione hæreditatis, aut legati, quia Rectores illius debent facere vtilia; prætermisissis inutilibus, potest agere contra Rectores, qui illi præiudicauerunt in acquirendis, & contra partes ad rescissionem contractus, quia nunquam præcluditur via Ecclesiæ aduersus remissionem, seu repudiationem rei non incorporatæ, hæreditatis, vel legati, factam in damnum ipsius per remedium restitutionis in integrum, ita *Quarant. cit. loc. num. 43.* ante *fin. vers. aduerte, quia tam per nouam,* quæ sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap. 674. num. 20.* & *21.* ex adductis per *Rimin. Sen. conf. 315. num. 15.* & *16. lib. 2. iuxta doctrinam Bald. in l. pupilli, de repud. hered.*
- 16 Confessio quoq; & recognitio iuris alterius facta per Beneficiatum, vel Administratorem sine solennitatibus, non valent in præiudicium Ecclesiæ, & successorum quando recognitio, vel confessio est facta sponte, & voluntarie, vel in iudicio ex abrupto, & absq; interrogatione, ita docet *Gratian. discept. forens. cap. 674. nu. 18.* & *19.* ratio est, quia Prælatus, vel Administrator non potest præiudicare Ecclesiæ, *Alex. in l. legatum, num. 2. ff. de legat. 1. Caputaq. dec. 106. in fin. lib. 1.*
- 17 Seruitus etiam quæcumq; prohibetur imponi super rebus Ecclesiæ sine solennitatibus; est enim generale super prohibito alienari, non posse vsumfructum, vel seruitutem realem constitui, ita *Barbos. in l. usufructu 58. ff. solut. matrim. num. 15. vers. item, & iuxta,* tenent in nostris terminis *Rebuff. in comp. alienat. num. 4. & 6. in fin. Nouar. nou. iur. Pontific. conclus. de alienat. rer. Eccles. conclus. 1. n. 7. & Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 6. nu. 13.* vbi defendit constituentem seruitutem aqueductus prædio Ecclesiæ ad beneficii prædij cuiusdam Confraternitatis sine assensu Apostolico incidisse in pœnas *Extrauag.*
- 18 Permutare res Ecclesiæ est prohibitum, nemo est, qui dubitet: quia permutatio dicitur alienatio proprie, *cap. nulli, de reb.*

Eccles. non alien. vbi Abb. num. 1. Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 2. cap. 4. & transfert dominium l. 1. ff. de rer. permut. eandem Extrauag. comprehendere permutationem probat Marefcot. var. resol. lib. 1. resol. 50. num. 44. Quod controuertitur in his terminis est, an permutatio sit valida sine solennitate inter duas Ecclesias, *Ric. in prax. 1. p. resol. 71.* probat de iure *Extrauag.* procedere tantum in permutationibus faciendis cum secularibus, ne bona Ecclesiæ profanis vsibus applicentur, & inter duas Ecclesias non requiri assensum Apostolicum, idq; tenuit etiam *Treusl. dec. 56. par. 2. ea* ratione, quia finis prohibitionis de non alienandis bonis Ecclesiæ in *Extrauag.* fuit in consulendo Ecclesiæ indemnitati, quæ Ecclesia ibi in vniuersali accipitur, non autem pro vnaquaque particulari, ergo semper quod res remanet penes vnã Ecclesiam, non contrariatur fini prohibitionis. Et opinio aperte posset probari per *cap. 1. de reb. Eccles. non alien.* vbi permittitur Episcopo permutare bona duarum Ecclesiarum, accedente consensu ambarum partium. Verum contraria sententia, quod in tali permutatione requiratur assensus Apostolicus, & seruari in praxi, defendit *Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, num. 15. Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 2. c. 20. & q. 12. n. 28. Gratian. discept. forens. cap. 624. n. 3. & seqq. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. c. 6. num. 14. vers. ceterum, Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. num. 28.* & ita vsu receptum esse, refert *Ric. cit. resol. 71. in fin.* & ad contraria respondet *de Marin. cit. loc.*

19 Prohibitio huius *Extrauag.* non solum procedit in rebus immobilibus, sed etiam in rebus solo cohærentibus, vt sunt arbores, quæ si radices egerint, solo cedunt, & iure soli iudicantur, *l. adeo, §. si alienam. ff. de acquir. rer. dom.* Hinc Beneficiatus, aut alius Administrator bonorum Ecclesiæ non potest incidere arbores in fundo Ecclesiæ, & contrafaciendo incideret in pœnam *Extrauag.* quia talis incisio est species alienationis, est commune, docet *Nouar. conf. 6. & 7. nu. 2. de reb. Eccles. alien.* idq; extendit *Quarant. in sum. Bullar. verb. alienatio etiam ad arbores infructiferas, Nouar. nou. iur. Pontific. prax. conclus. de alienat. rer. Eccles. num. 8. Ricc. in prax. 1. p. resol. 50.* vbi plures citat *Lotter. de re benef. lib. 3. q. 25. num. 26. & seqq.* qui dicit eam incisionem arborum esse contra *Extrauag.* quæ facta est mala intentione, ad minuendum in perpetuum redditum Ecclesiæ pro implenda alienantis crumena, in præiudicium

cium successorum, non tamen illa, quæ facta est bona intentione, puta substituendi alias arbores meliores, & simili; unde diceretur incisio facta bona intentione, & permixta illa, quæ facta est ad tollendam nimiam densitatem fructibus nociuam, & ad reddendum fundum fructuosorem, ita *Quarant. Ricc.* & alij *loc. cit.* Similiter permittitur incisio in sylua cædua, nemore, arundineto, & alijs arboribus cæduis, quarum incisio fructus est, *l. sylua cadua, ff. de verbor. signific.* Iam *Ricc.* & alij *cit. loc.* quod intellige, dummodo non mutetur tempus incisionis, ita vt noceat successoribus, vel Ecclesiæ, nec alteretur modus.

20 Quæro, appellatione Arborum quid contineatur in hac materia? Respondetur nomine arborum, eas intelligi, quæ radices solo egerunt, & durioris ligni sunt, vt plantæ, vites, oleæ, hederæ; secus dic de ligno, quod solo infixum radices non egit, vel de herba, vel alio simili, quod tenerum est, nec lignum coalescit, *l. vitem, ff. arbor. furt. cas.* ita declarat *Bonac. tom. 1. tit. de alienat. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 2. num. 8.* vbi plura de hac incisione, quæ excusat beneficiatum incidentem arborem pro reparatione Ecclesiæ, quando non habet fructus, quibus Ecclesiam reparat, & necessitas vrget; & rationem affert, quia hæc non videtur alienatio, sed localis mutatio.

21 Fructus bonorum Ecclesiæ nec possunt dismembrari sine solennitatibus in alienatione requisitis per *Extrauag.* quia dismembratione Ecclesia læditur, & diminuitur in bonis, est indubitatum apud omnes, idque extendunt etiam si Episcopus vellet dismembrare fructus vnus beneficij pro exigendo alio beneficio in eadem Ecclesia, unde dismembrationem factam fructuum Parochiæ pro erigendis nouis Canonicatibus in ea sine solennitatibus, fuisse damnatam per *Rot. in vna Marsicana dismembrationis fructuum die 24. Februarij 1594. eoram D. Pamphilio,* refert *Genuens. in prax. cap. 75. nu. 17. & 18.* & sequitur *Ricc. in prax. 1. par. resolut. 87.* esset tamen permixta Episcopo talis dismembratio, quædo illam faceret pro erectione nouæ Capellaniæ, pro adiuuando Rectore in cura animarum ampliata, & dilatata, ita vt vnus Parochus satisfacere non possit oneri curæ ob multitudinem Parochianorum, ita colligitur ex ipso *met Genuens. cit. loc. & Ric. resolut. 44. cit. loc.*

22 Prohibet alienari *text. Extrauag.* etiã bona mobilia pretiosa; quæ autem dica-

tur res mobilis pretiosa, non est in iure taxatum, remittunt tamen id DD. arbitrio Iudicis. Verum *Genuens. in prax. cap. 75. num. 4. in fin.* tenet rem excedentem valorem ducatorum decem, dici pretiosam in his terminis, quod solum probat ex cõmuni æstimatione; tentum aureos attingere debere, tenet *Castro Palaus tom. 2. disp. vnic. punct. 15. §. 1. num. 2.* sed *Sacra Congr. vt refert Dian. 4. p. tract. 4. Miscell. ref. 223.* declarauit mobile pretiosum illud censeri, quod excedit valorem vigintiquinque aureorum. Nec *Extrauag.* se extendit ad omnia bona mobilia pretiosa, sed solum ad illa, quæ seruando seruari possunt, hæc enim æquiparantur immobilibus, & sine causa, & solennitate alienari non licet, nec amicabile compositio super eis fieri potest, *Redoz. q. 8.* sequitur *Quarant. cit. loc. num. 24.* nec locari ultra triennium, vt disponitur in *Extrauag.* & notat *Bonac. tom. 1. de alienat. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 2. num. 24.* Dicuntur res mobiles, quæ seruando seruari possunt, illæ, quæ longe ab interitu distant, atq; commode seruari possunt, vt sunt vasa aurea, argentea, vestes pretiosæ, gemmæ, & similia, ita omnes, quæ nec etiam pignori possunt, *Quarant. cit. loc. n. 27.*

Venit etiam appellatione mobilium pretiosorum in hac materia grex, & armentum animalium, ex quibus fructibus Ecclesia percipit emolumenta, & redditus, illorũ enim alienatio est prohibita sine solennitate, de qua in *Extrauag.* licet fructus possint tute alienari, late *Molina de contract. disp. 465. num. 4. Ricc. in prax. 1. par. resolut. 58. Nouar. nou. iur. Pontif. prax. concl. tit. de alienat. rer. Eccles. concl. 1. n. 11. & 12.* post *Quarant. cit. loc. num. 24.* Aduerte, quod animalia infructuosa possunt alienari, dummodo non alienetur tota grex, vt aduertunt citati DD. addendo etiam, & dummodo alienans addat noua capita in locum alienatorum, alias paulatim tota grex alienaretur, cum animalia in diem senescant.

23 Pecunia an veniat appellatione mobilium, vel immobilium, dicendum est. Primo pecunia fructifera, qualis est illa, quæ posita est in Mõtibus, vel censibus, dicitur res immobilis, & pro immobili habetur, & proinde est prohibita alienari sine solennitatibus, vt notauimus supra, & probatur ex *Alex. Ias. & Rip. in l. 1. §. quasi, ff. ad Trebell.* Secundo eodem modo habetur pro re immobili, & prohibita alienari pecunia, quæ ad Ecclesiam prouenit ex venditione bonorum immobilium impli-

canda

scanda in emptione alterius rei immobilis, vel saltem donec non implicetur in similem emptionem, dicitur res mobilis pretiosa, quæ seruando seruari potest, *Boer. dec. 209. Bonac. tom. 1. de alienat. bon. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 2. nu. 5. vers. tertio de pecunia, vbi plures citat.* Tertio pecunia regulari modo sumpta, & maxime prouenta ex venditione rei mobilis, dicitur res mobilis, patet ex se, scribunt *Tiraquel. de retract. §. 1. glos. 7. n. 102. Thesau. dec. 160. DD. in l. ea demum, C. de colat.* quia retenta, nihil operatur, *Abb. & alij in cap. nubli, de reb. Eccles. non alien.* & hæc sine dubio alienari potest sine solennitate. Quarto, pecunia destinata ad emptionem immobilium, difficultas est inter DD. cuius naturæ sit, nam tenent alij inter res immobiles esse numerandam, & alij inter res mobiles, vt videre est apud *Boer. decif. 209. vnde non posse alienari sine solennitate, tenet Quarant. in sum. Bullar. verbo alienatio, n. 25. per opinionem Redoan per eum adducti; contrariam sententiam, nempe quod talis pecunia possit alienari sine solennitate, docet Genuens. in prax. cap. 75. nu. 8. qui sic fuisse bis per Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam iudicatum refert, sequitur Ricc. qui plures citat in dec. eiusdem Cur. 2. par. dec. 260. n. 7. & seqq. & in prax. resol. 47. 1. par. Intellige suprædicta, dummodo impendatur pecunia prædicta ad vsum, ad quem fuit deputata, vt aduertit *Bonac. cit. loc. n. 5. vers. vltimo, & Ricc. in prax. cit. loc. ref. 67. vbi n. 5. dicit, quod pecunia existente in Banco deputata ad emenda bona immobilia, non potest dimitti sine solennitate. Quinto magna quantitas pecuniæ, quæ est in Ecclesiæ proprietate, non in redditu, vel fructu, non potest alienari sine solennitate, fuit resolutum in *Ros. Rom. in vna Veneriarum nullitatis contractus 13. Nouemb. 1602. coram D. Pamphilio, & refert Ricc. in prax. 1. par. resol. 70. num. 3. vers. verum.***

24 Res immobilis, vel mobilis pretiosa, quæ vigore *Extrauag.* alienari non potest sine solennitate, empta ab Ecclesia cū pacto de retrouendēdo, non potest ab ipsa Ecclesia retrouendi vigore dicti pacti sine solennitate, quia retrouenditio est vere, & proprie alienatio, cum ex ea transferatur dominium, & ius in re, tenet ex *Bald. Redoan. Abb. & alijs, Marefcot. variar. resol. lib. 1. resol. 99. num. 1. quem ad literam secutus est Ricc. in prax. 1. par. resol. 49. qui respondent obiectioni, quæ posset in contrarium adduci, nempe retrouenditionē esse simplicem resolutionem primi con-*

tractus; Hæc opinio est probabilis, sed in praxi non seruatur: nam passim experimur fieri retrouenditiones, maxime in contractu censuali factō ab Ecclesia sine solennitate.

25 Non solum bona Ecclesiæ prohibentur alienari sine solennitate, vt notatum est supra, sed etiam ipsa Ecclesia, siue Capella, & multo magis docet *Quarant. in sum. Bullar. verb. alienatio, num. 29. & hoc est indubitatum; sed de cōsuetudine Capellæ, & Sepulturæ in Ecclesijs passim cōceduntur sine assensu Apostolico, imò pro dicta concessione licitum est recipere, pretium ratione situs, vel dignioris loci, quasi hoc non videatur concernere spiritualia, ita tenet *Gratian. discept. for. c. 110. n. 9. & latius probat cap. 210. per tot. & de Capellis multa refert Ricc. in prax. 1. par. resol. 39. vbi nu. 6. concludit, quod de cōsuetudine possunt vendi sine solennitate, & quod concessa simpliciter capella, non dicitur concessum ius sepulturæ, prout fuit resolutum in vna *Auenionens. concessionis capellarum 13. Ianuarij 1587. coram D. Istta, sed si patronus in loco patenti dictæ capellæ foderet sepulturam Episcopo non contradicente, præsumeretur licentia tacita, ita Ricc. cit. loc. qui ad tollēdas differentias, dat cautelam Notarijs, vt in similibus contractibus apponant clausulam, cum iure funerandi. Sed Ecclesia profanata etiam pro vsibus non sordidis, alienari minime potest sine assensu Apostolico, ita *Quarant. cit. loc.****

26 Dubitatur. An Ius patronatus donari possit sine solennitatibus? Respondetur Ius patronatus Ecclesiasticum non posse alienari sine assensu Apostolico, patet ex dictis supra, vbi firmauimus iura Ecclesiæ non posse alienari sine solennitate, est decisum per *Ros. penes Seraph. de 1312. sed Ius patronatus laicale potest donari sine assensu Apostolico, dummodo interueniat licentia Episcopi; est absolutum in iure, per *cap. illud, & cap. nobis, de iur. patronat. & cap. 1. eod. tit. in 6. Achill. de Grass. dec. 10. de iur. patronat. & non solum non potest donari Ius patronatus sine consensu Episcopi, imo nec legari, vel alio titulo particulari transferri, ita *Lamber. de iur. patronat. lib. 1. par. 2. q. 6. princ. artic. 2. & q. 1. princ. ar. 2. & 31. sequitur Marefcot. var. resol. lib. 1. cap. 29. num. 16. quod intellige, quando transfertur in laicum, sed quando conceditur Ecclesiæ, Confraternitati, vel alio pio loco, potest licitè donari, vel legari sine consensu Episcopi, *Lamber. d. lib. 1. par. 2. qu. 2. princ. ar. 8. & Marefcot. cit. loc.****

...*la: resol. 40. 27.* Verum si Ecclesia esset libera, non potest concedi in Jus patronatus laicale, etiam si laicus dorem auget sine assensu Apostolico, quia hoc esset seruitutem imponere in Ecclesia libera, quod prohiberi diximus supra, tenet *Reap. rubr. 1. q. 23. Lombard. lib. 1. de iure patronat. par. 1. ar. 4. q. 10. num. 5. vers. Jemita. Roca. in prax. 1. par. resol. 86. ubi plures citat.*

27. Reliquæ Sanctorum, aut particula illarum quæ in Ecclesia sunt, concedi non possunt per Episcopum etiam magno Principi sine assensu Apostolico, quia Reliquiæ sunt res Ecclesiæ pretiosissimæ, quæ seruando seruari possunt, late probat *Genuens. in prax. cap. 71. num. 4. Ricc. in prax. 1. par. resol. 60. Bonac. tom. 1. de alienat. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 2. nu. 31. Diana 4. par. tract. 4. Miscel. resol. 212. vers. notandum est,* possent tamen concedi, si ita disponderet consuetudo in aliquo loco, ut aduertit *Bonac. tit. loc. vers. hoc. tantum,* qui *vers. probabile taxum,* tenet probabile esse contrarietatem non incurtere in poenâ *Extrauag.* quia tantum videtur loqui de rebus temporalibus pretio estimabilibus, licet contrarium sit commune, late *R. Maranta 3. par. controuer. resp. 1. per tot. & signanter n. 15.*

28. Oblationes factæ alicui deo in Imagini possunt alienari per Episcopum, vel Rectorem Ecclesiæ sine solemnitatibus *Extrauag.* vel per Superiorem Regulare, præter vota aurea, & argentea magni valoris, docet *Ricc. in prax. resol. 98. 1. par. Bonac. asserens est. loc. num. 5. ad id requiri solum licentiam Episcopi, Navar. sum. Bullar. tit. de alienat. num. 2. Diana. tit. loc. vers. nota quarta.* cuiusmodi beneficio cedat oblationes factæ Imagini in loco priuato sistenti, dicemus alibi, interim consule *Genuens. in prax. f. 72.*

29. Fructus pensionis Ecclesiasticæ non possunt vendi, vel locari ultra triennium ex hac *Extrauag.* ita consilii *Navar. consil. 11. de p. h. f. f. & defendit Garz. de benef. 2. par. cap. 1. num. 87. contra Azor. & Suar. & limitat opinionem non procedere in venditione commoditatis, & fructuum pensionis factæ per eum, scilicet Italum, ad cuius utilitatem fuit reseruata in capite, & persona *Maranta. de p. h. Hispani:* nam sunt mere temporales respectu illius, & sic potest illos vendere, etiam ultra triennium, tam illi, in cuius capite fuit reseruata, ut maneat liber ab obligatione ei solvendi, seu cedendi, quâ alteri pro toto tempore, quo durabit pe-*

no, & non extirpauerit. Limitat secundo sententiam in Legatibus, vel Studentibus in Vniuersitate Salamantina, qui possunt fructus beneficii, & pensionis locare ultra triennium vigore *Eugeniana,* ita *Garz. loc. cit.*

30. Dubitatur apud DD. An Beneficiatus possit constituere procuratorem ad locandum fructus sui Beneficii, & prædia illius, & an valeat tale mandatum si est ultra triennium; tenent multi tale mandatum ultra triennium non valere, & si est factum sine appositione temporis durare tantum per triennium, ita ut finito triennio mandatum expiret, ita *Dec. Conar. Redom. Grass. & Azor.* quos citat *Garz. tit. loc. nu. 17. Ricc. in prax. 1. par. resol. 94.* hanc sententiam omnino damnat *Molin. de contract. disp. 466.* ut referunt citati *Garz. & Ricc.* qui testantur, quod Praxis etiam illam damnauit, dum quotidie videmus beneficiatos absentes a iura beneficii, constituerè procuratores per plures annos, ultra tres.

31. Nota, quod si Ecclesiæ, aut alio pio loco quocumque modo donetur, legetur, vel deignetur immobilis, vel mobilis pretiosa, quæ seruando seruari possit, ea conditione, & pacto, ut alienari possit sine solemnitatibus requisitis per *Batnanag.* adhuc non obstante tali conditione, & pacto prohiberetur alienari sine solemnitatibus, & huiusmodi conditio habetur pro non apponita, cum sit contra ius, ita *gl. f. & Abb. in cap. verum. de condit. apposit. Couert. in cap. sua. num. 6. de testam. Quarant. in sum. Batnan. num. 31. Bonac. tom. 1. de alienat. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 16. nu. 21.* Sed quid dicendum, si donans, vel legatus Ecclesiæ ea conditione, & pacto donauit vel legauit, ut Ecclesia vltro vniquam tempore possit rem donatam, vel legatam alienare, an possit Ecclesia pro cuius utilitate, vel necessitate rem tali pacto donatam, vel legatam alienare, vel teneatur in assensu Apostolico exprimeretale pacto. Quod primum, quod possit rem prohiberi alienare, non obstante pacto predicto, concurrente saltem euidenti utilitate, siue prohibito alienationis fiat a lege, siue ab homine, dammodo concurrat solemnitates, tenet *Redom. q. 16. n. 98. cum seqq. post Arct. conf. 25. nu. 5. Claud. in l. si ius familias. §. Diu. col. 3. ff. de legat. 1. & Bald. in ant. red. que. n. 27. C. com. de legat.* quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 20. nu. 24.* qui multis argumentis probat hanc opinionem. Quoad secundum dicendum est, quod in assensu Apostolico om-

- omnino est facienda mētio p̄fatz qualitat̄is prohibitionis, alias rescriptum redditur surreptitium, & nullum, & id probat tribus argumentis *Ricc. in prac. 1. par. resol. 42.* qui testatur ita decidisse *Rot. Roman. dec. 26. post dec. Cavalcan. impressa, & Suar. 4. § 1.*
32. Quod si donatio, vel legatum rei immobilis, etiam cum tali conditione, ut nō possit alienari, sit factum Religiosis incapacibus, qui non possunt retinere in cōmuni, tunc non obstante tali pacto, potest fieri alienatio, & pecunia conuerti in utilitatem Ecclesiæ, *glos. in cap. 1. de relig. dom. in verb. domum, Abb. Felin. & alij in c. cum presentia de probat. Quarant. tit. loc. nu. 32. Ricc. in prac. 1. p. resol. 64.* ubi late probat, assensum Apostolicum non requiri in alienatione bonorum stabiliū relictorum Religiosis incapacibus; sc̄c̄us tamen in alienatione mobiliū pretiosorum; & non solum assensus Apostolicus, sed nec etiam requiritur licentia Sacræ Congregationis Concilij, iuxta decretum eiusdē Sacræ Congregationis editum iussu Urbani VIII. 7. Septembria 1624. in quo decreto prohibentur alienari bona Regularium, non obstantibus quibuscumq; privilegijs absq; Sacræ Congregationis Concilij licentia, quod decretum refert per extensum *Novar. non. iur. Pontific. pract. conclus. 2. tit. de alienat. rer. Eccles. de quo & nos infra hac Annot. dicemus nonnulla.*
33. Res Ecclesiastica immobilis, vel mobilis pretiosa, quæ seruando seruari potest, non potest cōcedi ad beneplacitum, quia hæc concessio est species alienationis, & per eam transfertur ius in re, & proinde est inualida sine assensu Apostolico, probat argumentis, & auctoritatibus *Ricc. in prac. resol. 65. 1. par. quem sequitur Bonae. tom. 1. tit. de alienat. bonor. Eccles. disput. 2. qua fit unie. pp̄nti. 2. num. 32.* Admittunt tamen hanc concessionem DD. sine assensu Apostolico, quando conceditur ius, siue commoditas rei, ita quod nullum utile dominium transferatur, ita *Felin. in cap. qua in Ecclesiarū, num. 88. de constit. quem adducit Ricc. cit. loc. nu. 9.*
- S V M M A R I V M.*
1. Alienatio rei Ecclesiastica in summa necessitate valet sine assensu Apostolico.
2. In quærendis Prelatum posse p̄iudicare Ecclesiæ, quomodo intelligatur.
3. Restitutio rei alienæ, vel rei gravata fideicommissō potest fieri per Ecclesiā sine solemnitate.
4. Alienatio sine assensu Apostolico est facta cū licētia Episcopi, & quomodo.
5. Donatio facta Titio, & post mortem eius, Ecclesiæ, an reuocari possit in p̄iudicium Ecclesiæ.
6. Alienatio rei Ecclesiastica necessaria requirit solemnitatem, & utilitatem copulatim, & solennitas quæ sit, n. 7.
8. Assensus Apostolicus in alienatione quomodo exequendus, & an debeat precedere alienationem, nu. 9. Cum declaratione, & limitatione, nu. 10. 11. & 12.
13. Assensus impetratus in alienatione, in qua non requiritur, quid operetur.
14. Alienatio sine assensu Apostolico si est utilis Ecclesiæ, non potest reuocari per partes, si Ecclesiæ vult illi stare, & idem si assensus est surreptitius, & quando Ecclesiæ potest recedere ab alienatione illi utili, n. 15.
16. Assensus Apostolicus p̄sumitur per lapsum triginta annorum, etiam si non enunciatur in instrumento, nec interveniat scientia Papa, num. 17. Et quid in alienatione facta per Episcopum, num. 18. Quod non procedit, quando triginta anni non sunt integre elapsi, nec fuit continuata observantia, num. 19. Et quid si ex instrumentis appareat non intercessisse assensum, num. 20. Et an p̄sumantur acta facta per commissarium, & quid si appareat sententia, qua non iustificatur ex actis, n. 21.
22. Utilitas evidens qua dicatur, & qua non evidens ad alienationem Ecclesiæ, num. 23.
24. Utilis quando dicatur Ecclesiæ concessio facta cum diminutione sextæ partis, iuxta Auth. perpetua, C. de sacrosanct. Eccles. Et an concessio domus p̄ eodem pretio, quo locari est solita, num. 25.
26. Utilitas in alienatione rei Ecclesiæ attendenda est tempore contractus, dummodo non sit tempus calamitosum, num. 17. Et an sufficiat utilitas putativa, n. 28.

- 29 *Necessitas est iusta causa alienationis rei Ecclesia. Et qua necessitas. Et in quo differat a causa utilitatis, n. 30.*
- 31 *Alienationis rei Ecclesia causa est probanda per concludentes probationes, nec creditur de ea assertioni partiū, vel Commissarij.*
- 32 *Subreptio non attingitur in Litteris Gratia, si in euidentem, quādo non concernit causam alienationis.*
- 33 *Alienationis causa utilitatis, & necessitatis quomodo probetur. Et an dicatur necessitas, si Ecclesia habet pro satisfaciendo debito.*
- 34 *Alienationis utilitas dignoscitur ne ex precio proprietatis, vel ex redditibus rei. Et an concurrente utilitate, valeat contractus sine solennitate, num. 35. Et an defectus utilitatis possit per tertium allegari, num. 36.*
- 37 *Alienationis rei Ecclesia utilitas presumitur ex decreto lato per Commissarium, servatis servandis.*

ANNOTATIO I.

S. III.

Admittunt DD. alienationem sine solennitate, quando immineret summa necessitas alienandi, & tempus deficeret, in quo posset Superior adiri; tunc enim valet alienatio sine Assensu Apostolico, sed si posset commode adiri Episcopus, esset requirenda saltem licentia illius; habetur expresse apud *Quarant. in sum. Bull. verb. alienatio, num. 42.* qui plures citat, & exempla refert. Primo, pro utili communi in munienda Ciuitate. Secundo, pro redemptione Captiuorum, *Nouar. nou. iur. Pōtif. prax. tit. de alien. rer. Eccles. conclus. 1. n. 15.* qui testatur ita in praxi consuluisse, instāte summa necessitate cuiusdam Monasterij, late *Gratian. discept. forens. c. 931. lib. 5. Vgol. de potest. Episcop. cap. 14. §. 7. num. 5.* Extenditur hæc necessitas, vt illius vigore possit alienari sine Assensu Apostolico res damnosa Ecclesie ad euitandas expensas, iuxta notata per *Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. n. 19. & 20.* sed opinio *Barbos.* est intelligenda iuxta *cap. terrulas 12. q. 2.* vt diximus in *princ. §. preced.* vel iuxta *cap. ad aures, de reb. Eccles. non alien.*

- 3 Communiter DD. admittūt, Prælatum

posse præiudicare Ecclesie in quærendis, ex quo colligunt *Extravag.* non habere locum in repudiatione, seu remissione legati, vel hæreditatis, nec in alienandis rebus nondum incorporatis Ecclesie, in quibus casibus Assensum Apostolicum nõ requiri omnes fatentur, vt videre est apud *Quarant. verb. alienatio, num. 43. & seq. & Ricc. in prax. 1. par. resol. 92.* Quod tamen intellige quoad euitationem pœnarum, de quibus in *Extravag.* & in casu, quo Ecclesia non reperiretur laxa in tali contractu; quo casu posset vel per viam restitutionis agere aduersus contractum, vel contra Administratores, qui male negotium gesserūt, vt diximus *§. preced.* Et eodem modo intelligendum est, quod dicitur, posse Prælatum, vel Rectorem remittere caducitatem emphyteotæ Ecclesie, de quo *Quarant. cit. loc. num. 44.* Et posse transigere super rebus per alium possessis, vt notauimus supra.

- 3 Prælatus, Rector, vel alius Administrator potest libere sine solennitatibus, de quibus in *Extravag.* ac sine periculo incursionis pœnæ restituere rem, quam Ecclesia iniuste detinet, etiam si alius illam acceperit, *Rebuff. in compend. alienat. rer. Eccles. num. 28.* Eodem modo sine solennitate potest restituere, quando Ecclesia est grauata per fideicommissum ad restitutionem, *Rebuff. cit. loc. n. 29. & 30. Redoan. q. 51. num. 3. & 22.*

- 4 Obserua primo; quod in casibus, in quibus permittitur alienatio sine Assensu Apostolico, est requirenda licentia Episcopi, qui non debet illam concedere, nisi fuerit petita, & capta informatione. ac constituto de euidenti Ecclesie utilitate, quæ licentia mediante decreto concedi solet, de qua *Practica testatur Ricc. in prax. resol. 90. 1. par.* in qua informatione solet audiri Fiscus, qui stat pro Ecclesia.

- 5 Donatio facta Titio, & post mortem eius Ecclesie; an possit reuocari in præiudicium Ecclesie; est controuersum inter DD. in *l. qui Roma, §. Flauius, ff. de verb. oblig.* Et licet multi defendant non posse reuocari, ita *Paul. de Cast. Ias. num. 14. Alex. num. 8. & 9.* qui quæstionem fuse tractat, & distinguit plures casus: tamen *Bart.* tenet contrarium, nimirū, quod donans potest reuocare pactum in præiudicium Ecclesie, eumq; sequutus est *Franc. Aret. num. 9. ad med. vers. ex his infertur;* docens ius quæsitum Ecclesie, posse auferri sola voluntate donatoris, licet possit donatarius post eius mortem rem Ecclesie dare, non obstante contraria voluntate.

te donantis, ita *Aret. ibi contra Bald. in l. cum a socio, C. de iur. dot.* qui voluit in hoc secundo casu desiderari voluntatem vtriusque, scilicet donantis, & donatarij. In terminis vero nostris dicendum est, quod si ius est acquisitum Ecclesiæ reuocabiliter per talem donationem secundum opinionem *Bart.* in tali reuocatione nulla requiritur solennitas, nec per eam dicitur fieri contra *Extrauag.* si vero illi acquiritur ius irrevocabiliter, secundum primam opinionem, quam communem vocat *Ric. in prax. 1. par. resol. 23.* tale ius non potest reuocari sine solennitatibus requisitis in alienandis iuribus Ecclesiæ, ut diximus supra, saltem pro validitate contractus. Sed quidquid sit de opinione *Bart.* prima sententia est tutior, & Ecclesiæ favorabilior, & proinde tenenda, quæ nullum habet contradicentem, si in donatione est appositum iuramentum, ut post *Couar. Guid. Pap. & alios refert Ric. cit. loc. nu. 3.* vel si Notarius nomine Ecclesiæ stipulatus est, ut notat *Aret. cit. loc. Mangrell. ad Bartol. ibid. & alij, quos addit Ric. num. 2.*

6 Obiervat secundo; tenuisse multos DD. alienationem vtilem Ecclesiæ valere sine solennitate, quos citat *Gabr. tit. de alienat. conclus. 1. num. 1. lib. 3.* Sed hodie est indubitatum requiri ad alienationem Ecclesiæ non tantum utilitatem, sed etiam solennitatem, ita ut cessante solennitate, vel causa, vel altera earum, & in particulari cessante solennitate, etiam si contractus sit utilis Ecclesiæ, adhuc dicitur nullus, probat *Mascard. de probat. conclus. 75. num. 6.* qui testatur de communi, & veriori opinione, *Sarmient. de reddit. Eccles. par. 1. c. 2. Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, nu. 5. Nouar. nou. iur. Pontific. prax. de alienat. rer. Eccles. conclus. 1. num. 14.* qui multos citat, *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resolut. cap. 6.* & aperte disponitur in hac *Extrauag.* per quam absolutissimum est apud DD. ad alienationem rei Ecclesiæ duco platiue requiri, nempe solennitatem, & causam, probatur etiam ex *cap. 1. de reb. Eccles. non alien. in 6. & Clem. 1. eod. tit. docet Marecot. var. resol. lib. 1. resol. 5. num. 6.* post multos per eum adductos, & *Ric. in prax. 1. par. resol. 12.* & uno ex his deficiente, ultra nullitatem contractus, contrahentes incurrunt excommunicationem, de qua in *Extrauag. Ric. cit. loc. versic. Amplia secundo*

7 Solennitas, quæ hodie requiritur ad alienationem rei Ecclesiasticæ reducitur tantum ad Assensum Apostolicum execu-

tum iuris ordine seruato, qui supplet omnes solennitates iure antiquo requisitas, non tamen causam, ita *Bonac. tom. 1. de alien. bonor. Eccles. disp. 2 q. unic. punct. 6. nu. 7.* Vnde est, quod si in alienatione rei Ecclesiæ Cathedralis, & Mensæ Capitularis, aut Monasterij, non adhibeantur solennitates de iure requisitæ, puta tractatus, & aliæ, de quibus per *Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. c. 30. num. 7. & 8.* non per hoc contractus erit inualidus, si interueniat Assensus Apostolicus, & utilitas euidens, quia *Extrauag.* solum annullat illas alienationes, in quibus non intercedit assensus, & utilitas prædicta, *Abb. conf. 41. nu. 3. lib. 1. Dec. conf. 341. Genuens. in prax. c. 106. num. 6.* nec supplet consensum Capituli, uel maioris partis, secundum *Quarant. num. 7.*

8 Verum quia Assensus Apostolicus prædictus de stylo cõceditur in forma commissoria, nõ diceretur præstitus Assensus, si Commissarius non procederet iudicialiter ad executionem, & confirmationem alienationis, seruata forma *Paulina* requirentis receptionem testium, & probationem super veritate narratorum, & Ecclesiæ utilitate, uocatis uocandis, ita *Ferret. conf. 248 num. 12. vol. 2 Memorb. de arbitr. c. nt. 3. cas. 201. num. 30. De Ponte tit. qui feud. dar. poss. sub nu. 146* Supremorum Tribunalium Neapolit. Aduocatus Primarius *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resolut. cap. 6. num. 8. Modern. de claus. p. 1. claus. 169. num. 5. Redoan. de reb. Eccles. non alien. rubr. de caus. cognit. in alien. facend. nu. 64.* & fuisse obseruatam formam prædictam, cõstare debet per acta iudiciaria, *cap. quoniam contra, de prob. Regid. dec. 377. Put. dec. 140. p. 2. in nou. impr. Rot. Placent. decimarum 18. Februarij 1631. coram Durano,* & si id ex actis non constet, dicitur probata inobseruantia, ad *l. Titia textores,* & ibi *Bart. num. 3. ff. de legat. 1. Cauale. dec. 29. alias 73. de contract. Rot. in dicta Placentina, Ric. in prax. 1. par. resol. 104. qui n. 5. & seq.* dicit non requiri formam prædictam, quando Papa derogat *Paulina*, vel simpliciter committit, ut Commissarius extraiudicialiter se informet; nisi addat clausulam, *vocatis uocandis*, quia tunc adhuc requiritur citatio.

9 Tenent aliqui sufficere, si Assensus Apostolicus subsequatur alienationem ad illius validitatem. Sed veritas est in contrarium, quod omnino debeat præcedere alienationem, & ratio est, quia quod requiritur ad formam actus, debet ipsum actum præcedere, iuxta communem senten-

rentiam *Panormit. in cap. nulli, de reb. Eccl. non alien. Seraph. dec. 805. præsertim nu. 8.* probant verba *Extravaag. ibi, Nulla alienatio fiat inconsulto Summo Pontifice*, quæ verba denotant actum nullum, nisi præcedat assensus, ita *Ricc.* qui validis rationibus, & auctoritatibus defendit hanc opinionem; unde est, quod si alienatio præcedat Assensum Apostolicum, debet in Assensu fieri mentio de alienatione, & absolutio a censuris *Extravaag.* obtineri, ita *Ricc. eod. loc.* probatur etiã per principale doctrinam *Genuens. in prax. cap. 106. n. 4.* post *Quarant. verb. alienatio, num. 8. & 9.* nouissime *Bonac. tom. 1. de alien. bon. Eccl. disp. 2. q. vnic. punct. 4. num. 5.* qui omnes ampliant sententiam, etiam si alienans in alienatione dixisset, *Saluo assensu Apostolico*; nam adhuc alienatio non valet, & pœnæ non euitantur, quia protestatio est contraria facta, & etiam si dictum est, *nec aliter, nec alio modo* *Donat. Ant. de Marin. quotid. resol. c. 6. in fin.*

10 Declara supradicta; quando esset tradita possessio vera, alias non incurreretur censura, nec diceretur factum contra *Extravaag.* vt notat *Quarant. num. 9.* post alios per eum adductos, vel ficta possessio per clausulam, *constituti*, in contractibus apponi solitam, quæ ad huc effectum haberi pro vera traditione, docet, & probat *Ric. cit. loc. res. 60. per tot.* sequutus opinionem *Tiraquell. in tract. de constitut. par. 3. limit. 26. nu. 5. & 6.* & aliorum apud eum. Et licet non procedant censura per alienationem ante Assensum Apostolicum, nisi tradatur possessio, vt supra, tamen nullitas contractus non euitatur, vt per DD. citatos.

11 Sed obserua hic dictum *Ricc.* defendentis per alienationem, & possessionem traditam per solum constitutum incurri in censuras *Extravaag.* habere difficultatem, nam ipsemet eadem *resolut. 60. cit. in fin. num. 4.* dicit in tali casu has censuras non contrahi, quando contractus alienationis rei Ecclesie, in quo est apposita clausula, *constituti*, esset alias nullus: sed certum est, quod contractus alienationis rei Ecclesie est ex omni parte nullus, cum sit contra *Extravaag.* ergo nunquam in tali casu incurruntur censura. Idem etiam videtur sentire *Ricc.* si in contractu esset apposita clausula, *Saluo assensu Apostolico*, quod est contra expressa verba *Seraph. dec. 805. n. 8.* vbi dicit, quod in tali casu clausula, *constituti*, nihil operatur.

12 Limita supradicta; vt validus sit contractus alienationis saluo Assensu Aposto-

lico, quando nulla possessio est tradita, quia alienatio dicitur collata ad tempus habile, si Pontifici placuerit, & dispositio facta tempore habili, vel facta tempore inhabili, & collata ad tempus habile, a pari procedunt, *l. in tempus, vbi DD. ff. de hered. inst. l. si quis locuplet. ff. de manumif. testam. l. cum ha. editas. ff. qui. & a quib. ita* probat *Genuens. in prax. cap. 106. num. 4.* Ex quo tenet, quod alienatio prædicta reuocari non potest antequam requiratur Pontifex, an velit consentire, cum dicta dispositio sit valida, collata in tempus habile, vt simile dicitur de Feudo, quod est prohibitum alienari sine assensu Domini, si alienetur non requisito dicto assensu, sed in contractu addatur clausula, *Saluo assensu Domini*, valet alienatio, nec habet locum pœnitentia, antequam Dominus dissentiat, nec potest in alium transferri, vt probat *Lucas de Penna in l. nulli, C. de fund. patrim. lib. 11.* sequitur *Affl. in cap. Imperialem, in princip. vers. undecimo quero, num. 6.* Hinc videmus quotidie in Praxi stipulari instrumenta concessionis rei Ecclesie ante Assensum Apostolicum, cum clausula tamen, *reseruato dicto assensu, nec aliter, nec alio modo*, & retenta possessione rei per Ecclesiam.

13 Obserua tertio; quod in alienatione rei Ecclesiasticæ, in qua non est necessarius Assensus Apostolicus, si alienantes in contractu apposuerunt clausulam, *reseruato assensu Apostolico, non alias, nec alio modo*, necessario debet haberi talis Assensus, quia hæc clausula inducit conditionem, *glos. in l. siquidem, C. de except. & conditione non adimpleta*, contractus resoluitur, *Guid. Pap. dec. 163. num. 1.* alias alienationis contractus diceretur nullus, ita ex his, & alijs probat *Ricc. in prax. l. par. resol. 33.* referens pluries fuisse iudicatum secundum hanc opinionem per *Rot. Rom.* etsi in hoc casu impetratus fuerit Assensus, verum Commissarius, ex quo assensus non erat necessarius, vel alia ratione sibi bene visa, vel ex negligentia, non processit ad executionem commissionis, *Si in euidentem.* seruata forma illius, & *Extravaag.* sed solum decreto approbavit alienationem, adhuc alienatio dicitur nulla, ita fuit resolutum per *Rot. in vna Romana Domus 19. Aprilis 1630. coram D. Durano*, quam per extensum adducit *Donat. Ant. de Marin.* Doctor vere doctus Neapolitanus, *quotid. resol. c. 7.*

14 Obserua quarto; quod hæc solennitas Assensus Apostolici requisiti ad alienationem rei Ecclesiasticæ est inducta in fau-

rem Ecclesiæ tantum, non tamen alterius contrahentis, vnde est, quod si reperitur alienata res Ecclesiæ sine assensu prædicto, alienatioque esset utilis Ecclesiæ, & proinde ipsa non vellet ab illa resilire, non potest altera pars allegare contractum nullum, ex quo non interuenit assensus Apostolicus contra Ecclesiam, quia quod in fauorem Ecclesiæ inductum est, non debet in eius odium retorqueri, *c. si qua* 12. q. 2. *Dec. conf.* 142. col. 3. *az med. vers. & secundum istam regulam, nu. 4. Redoan. rubr. de caus. utilit. num. 193. Put. dec.* 310. lib. 1. *Rot. Cortonen. bonorum* 4. *May* 1575. coram *D. Seraph.* cum alijs decisionibus relatis per *Cardin. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 3. tit. 16. n. 12. & lib. 4. tit. 8. nu. 53. Genuens. in prax. cap. 106. num. 3.* & hoc est generale, quod quando contractus est nullus in fauorem vnus, nullitas non potest allegari ab alio, cuius fauore non vitriatur, idem *Mantie. d. lib. 3. tit. 16. nu. 12. in fin.* quem sequitur *Gratian. discept. forens. cap. 202. nu. 25.* est tamen impetrandus assensus in hoc casu cum absolute a cæsuris, in quibus incurrerunt alienantes ob possessionem traditam, & hic est vnus casus, in quo potest assensus Apostolicus subsequi, & interuenire post alienationem, ita *Gratian. cit. loc. n. 20. & seqq.* sed assensus debet impetrari super alienationem facta, non faciendam. Idem dicendum est, quando fuit impetratus assensus, sed surreptitio, quia surreptiones contra utilitatem Ecclesiæ, non sunt attendendæ, *Rot. coram D. Seraphino Placentina honorum* 7. *Aprilis* 1581. & *coram D. Bubalo Romana domus* 2. *Decembris* 1588. prout etiam refert, & sequitur *Mantie. de tacit. & ambig. conuent. tit. 7. lib. 4. n. 49.*

15 Ex dictis constituunt regulam DD. stādum esse Ecclesiæ, an alienationem nullā esse velit, nec ne, prout asserit *Donat. Ant. de Marin.* causarum Patronus celeberrimus *quotid. resol. cap. 6. n. 15.* pluries fuisse decisum. In quibus terminis obseruatur, quod ipsa Ecclesia quandocumque potest resilire a contractu alienationis. eamque etiam per viam restitutionis in integrum rescindere facere, quando alienatio ab initio fuit illi damnosa, sed si fuit utilis, tunc potest resilire a contractu ante assensum Apostolicum, post vero assensum, etiā si per Commissarium non fuerit interpositum decretum, cedere in euidentem utilitatem, non est locus pœnitentiæ, ita post alios tenet *Genuens. in prax. cap. 106. n. 3.* qui testatur fuisse decisum per *Rot. in vna Romana locationis affectus die 4. Iunij*

1584. *coram D. Lancellosto*, multa per *Gratian. discept. forens. cap. 514. num. 7. & seqq. late Marefcot. var. resol. lib. 1. cap. 14.* qui validis comprobatur rationibus, & auctoritatibus, quod post obtentum beneplacitum partes non possunt amplius pœnitere, neque a contractu resilire, etiam antequam sequatur sententia per executores ferenda, voluerunt etiam *Parisi. consil. 1. n. 129. lib. 1. Cephal. conf. 91. nu. 9. lib. 1. Bald. conf. 475. nu. 7. lib. 1. Rota in vna Laodiens. Domorum* 10. *May* 1576. *coram D. Baptista de Rubeis*. Idem procedit in successore, qui nec etiam potest a prædicto contractu facto a prædecessore resilire, dummodo assensus fuerit impetratus in vita prædecessoris, qui alienauit, *Alexan. conf. 27. n. 4. lib. 3.* & fuit dictum per *Rot. in vna Bonniens. transactionis* 5. *Decembris* 1607. *coram D. Coccingo*, vbi contrarijs respondetur. Quod ampliatur, vt alienatio non possit reuocari, etiam si Breue non fuerit expeditum, sed tantum Supplicatio signata, quia Gratia dicitur perfecta per solum verbum, *fiat*, ita *decisum* per Sacrum Cõsiliū Neap. omnium Curiarum præstantissimum Tribunal apud *Affl. dec. 253.* Limitantur supradicta, quando alienatio esset confirmata, sed nulliter, quo casu non potest cogi Ecclesia, vt de nouo contrahat, sed eius est electio, an velit stare contractui, vel potius ab eo recedere, *cap. si qua* 12. q. 2. *glos. in cap. 1. vers. sed vacante*, vbi omnes *ne sede vacant. Innoc.* & alij in *cap. 1. de his, que fiunt a Prælat. Cassan. in Consuet. Burgun. rub. 4. §. 1. uu. 26. & seqq. Pinell. in l. 1. par. 3. n. 32. C. de bon. matern. Put. decis. 310. libr. 2.* fuit dictum in vna *Cortonen. bonorum* 3. *Iulij* 1589. & 26. *Ianuarij* 1590. *coram D. Matto.*

16 Obserua quinto. Quod communiter DD. moderni tenent post lapsum spatiū triginta annorum a die factæ alienationis, præsumendum esse assensum Apostolicum fuisse impetratum, per *glos. in cap. penult. vbi Io. de Imol. de empt. & vendit. Palin. in cap. Albericus, de testib. n. 4. prope fin. Mascard. de probat. conclus. 416. num. 1. Quarant. in sum. Bull. verb. alienatio. n. 46. Gabr. conf. 82. n. 30. & 31. lib. 2. Genuens. in prax. cap. 106. num. 1. Ricc. in prax. 1. par. resol. 32. Lotter. de re benef. lib. 3. q. 35. n. 32. & seqq. Bonac. tom. 1. tit. de alienat. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 6. nu. 8. contra Marefcot. lib. 1. var. resol. resol. 21. num. 12.* qui dicit contrariam sententiam esse veriorem, quod nullo fundamento probatur, & DD. per ipsum adducti non loquuntur in terminis terminantibus. Itaque non est

est a proposita sententia recedendum, quam secuta est *Rota decis. 671.* apud *Seraphin. &* apud eundem *dec. 173. dec. 1125. & dec. 1307.*

13 Ampliatur; etiam si assensus Apostolicus non fit enunciatus in alienatione, quia adhuc præsumitur post lapsum triginta annorum, ita *Genuens. & Lotter. cit. loc. decisu per Rot. apud Seraph. dec. 1042.* ubi *num. 3.* habetur id communiter seruari in *Rot. Gonz. ad 8. regul. Cancell. gl. 12. num. 77. Rot. in vna Mediolanen. rescissionis permutacionis 10. Ianuarij 1597. coram D. Pamphilio,* apud *Put. dec. 365. n. 4. & 7. lib. 2. & in recentiorib. dec. 159. nu. 4. par. 1.* Ampliatur secundo; vt præsumatur assensus Apostolicus post triginta annos, etiã si non intercesserit scientia Papæ, quando agitur de præiudicio inferioris, non tamen ipsius Papæ, ita probat post multos *Ric. cit. resol. 32.*

18 Limita supradicta in alienatione facta per Episcopum, vel alium, qui iurare solet non alienare bona Ecclesiæ inconsulto Summo Pontifice, quo in casu si reperiatur facta alienatio, quæ de licentia Papæ nihil exprimit, tunc non præsumitur talis solennitas per cursum triginta annorum, ita *Felin. in cap. sicut, num. 33. vers. benefateor, de sent. & re iud.* probat *Alex. conf. 9. n. 8. lib. 3. &* sequitur *Gratian. discept. for. cap. 415. in fin.* Quod declarat *Marescot. lib. 1. var. resol. resol. 21. num. 13.* procedere in alienatione facta extra Urbem, secus in alienatione facta in Urbe, in qua ob præsentiam Papæ præsumitur scientia, & consensus, nec procedere si intercessit tempus memorabile. Limita, secundo; si non sint elapsi integri anni tri-

19 ginta, ita vt si unus deficiat, non præsumitur prædicta solennitas, vt docet *Lotter. cit. loc. n. 37.* ex mente *Rot. in vna Anconitana terrarum 13. Ianuarij 1581. coram D. Blanchetta,* bene tamen præsumeretur prædicta solennitas minori tempore triginta annorum, quando intercessit scientia Papæ, ut ex *Ricc. cit. resol. 32.* Limita, tertio; quando non interuenit continua obseruantia per dictum tempus triginta annorum, vt post *Oliuer. Beltramin. ad dec. Ludouif. 343. n. 4.* tenet *Lotter. cit. loc. n. 56.*

20 Controuersum est inter DD. An præsumatur assensus Apostolicus per cursum triginta annorum, quando ex inspectione instrumenti apparet non interuenisse. Pro parte affirmatiua, quod præsumatur, adducitur *Anchar. conf. 136. Felin. in cap. sicut, n. 33. vers. septimo, & ultimo declara,* & alij. Pro parte vero negatiua, nempe

quod non præsumatur, adducitur originaliter *Paul. de Castro conf. 48. vol. 1.* quem refert, & sequitur *Alex. conf. 1. vol. 4. n. 21. &* alij, quos refert *Gabr. com. conclus. de præsump. conclus. 1. nu. 57.* addo etiam *Affl. dec. 107. & Seraph. dec. 671. n. 8.* quæ secunda opinio videtur magis communis, & frequentior inter DD. Discutit hæc quæstionem hinc inde *Genuens. præf. Eccles. q. 131.* ipse vero concludit, quod beneplacitum Sedis Apostolicæ, etiam secundum *Rot.* opinionem non præsumitur, si adfit præsumptio in contrarium, per viam discursus; sed per viam resolutionis tenet, quod si casus occurrat inter personas rusticas, quæ ex consuetudine, & inopia non impetrant assensum, recurrendum est ad Urbem pro resolutione. Sed attente considerando verba prædictorum DD. potest facile dissensio recõciliari. Tenetes enim primam opinionem, nempe affirmatiuam loquuntur, & eorum sententia procedit, quando ex instrumento alienationis non potest præsumi intercessisse assensum, nec potest præsumi non intercessisse; in hoc enim casu dubio, verum est non esse discedendum ab illa communi sententia, quod per lapsum triginta annorum præsumitur solennitas. Sed tenentes secundam opinionem, nempe negatiuam, loquuntur quando ex instrumento potest deprehendi assensum non interuenisse, & tunc propter euidenciam facti, quæ multum operatur, iuxta doctrinam *Vald. in l. 1. C. de edict. act.* verum est, quod non debeat præsumi assensus, quia non debet præsumi interuenisse, quod constare videtur non interuenisse, cuius rationis verba affert *Felin. cit. loc. n. 37. ad fin. vers. nam licet.*

21 Obseruantia, contractus alienationis per spatium triginta annorum non solum facit, vt assensus præsumatur, sed etiam facit præsumi Commisariatium gratiæ, si in euidetem, idest Executorem assensus prædicti omnia legitime gessisse, contra quã præsumptionem admittitur probatio cõcludens, vt late discutitur per *Seraph. decis. 1075.* Hinc *Ricc. in prax. resol. 29.* docet, quod præsumitur pro validitate sententiæ latæ in causa, si in euidencem, etiam quod nõ iustificetur ex actis, etiam si acta essent amissa, vel integra non reperirentur, & etiam si appareret lata eodem die, quo constat gratiam, si in euidencem fuisse præsentatam; cum etiam illo die potuisset Iudex adhibere causæ cognitionem, quæ opinio *Ricc.* non solum locum habet post lapsum triginta annorum, quod est indubitatum, sed etiam ante lapsum dicti tem-

temporis, & infra illud, ita colligitur ex tempore apposito in *dec. diuers.* 479. 1. p. per eum adducta, quæ loquitur in his terminis, & hoc vigore sententiæ, quæ multum confert ad præsumptionem validitatis alienationis, ad dicta per *Gabr. de sentent. concl.* 5. n. 2. Sed si Notarius in Instrumento alienationis mentionem faciat de Assensu assertiue tantum, illi in hoc non creditur, nec aliquid præsumptionis facit pro assensu, nisi in instrumento adduceret per extensum copiam sententiæ concessionis *Si in euidenti*, cum inserta forma Breuis Apostolici, & hoc intra spatium triginta annorum, nam post illud procedunt supradicta, ad hoc vide *Ricc. in prax. ref.* 30. 1. par.

22. Obserua quinto; ad alienationem rei Ecclesiasticæ, siue cum licentia Episcopi in casu permisso, siue cum Assensu Apostolico, requiri vtilitatem Ecclesiæ, & euidẽtem vtilitatem; absolutum est in iure nostro, per expressa verba huius *Extrauag. ibi, Et tunc in Ecclesiarum euidenti vtilitate*. Dicitur euidens vtilitas illa, quæ non est dubia, sed clara, & indubitata, secundum opinionem *Rot. in vna Romana inualidationis census* 24. Maij 1591. coram *D. Pampilio*, & *dec.* 430. n. 6. par. 1. in recentior. & *dec.* 430. n. 4. par. 2. in recent. *Redoan. rubr. de caus. vtilit.* n. 68. & 69. *Mascard. de prob. conclus.* 1316. n. 16. *Gratian. discept. forens. cap.* 861. n. 3. *Ricc. in prax.* 1. par. in princip. *introduc.* nu. 1. Vel illa dicitur alienatio Ecclesiæ euidens vtilis, ex qua ipsa Ecclesia facta est locupletior, & eius conditio melior, ad *text. in l. sup. pupilli, in princ. ff. de negot. gest.* *Archid. in cap. sine exceptione*, prope *fin. in glos. sed nonne* 12. q. 2. *Feder. de Sen. conf.* 249. sub num. 2. *Pab. de Anna. conf.* 38. nu. 36. vol. 1. *Rebuff. in comp. alien.* n. 73. *Rot. dec.* 65. nu. 4. & 23. par. 2. *diuers. Donat. Anton. de Marin. quotid. resoi. cap.* 7. n. 4. referens verba *Rot. in vna Romana domus* 19. Aprilis 1630. coram *Durano*. Vel illa dicitur euidens vtilitas Ecclesiæ, quando nullum dubium est, quod alienatio nõ sit magis profutura ipsi Ecclesiæ, ad *text. in cap. sine exceptione cit.* vbi *Rebuff. n.* 97. & 98. c. tua nuper, de his, qua fiunt a *Pral. sine consensu. Capit. Redoan. q.* 20. n. 8. de reb. *Eccles. non alien. Quarant. sum. Bull. verb. alienatio*, nu. 12. *Gratian. discept. for.* c. 838. n. 21. Vel illa dicitur euidens vtilis Ecclesiæ alienatio, quæ nulla tergiuersatione colorari potest, secundum *Menoch. de arbitr. cap.* 172. nu. 19. quem sequitur *Ricc. cit. loc. nu.* 2. Vel dicitur euidens vtilitas, quæ est manifesta, & notabilis, secundum

Prob. in cap. unic. de cleric. non resid. in 6. quem sequitur *Genuens. in prax. cap.* 107. n. 1. in fin. Vel dicitur euidens vtilitas, quæ continet medietatem ultra valorem legitimum rei; vnde si res valet decem, & concedatur pro quindecim, dicitur concessa cum euidenti vtilitate, secundum *Genuens. praef. Eccles. q.* 81. nu. 2. Vel quæ continet sextam partem, secundum opinionem *Rot.* apud *Seraph. asc.* 1490. n. 8. vnde si res valet duodecim, & concedatur pro quatuordecim, dicitur euidens vtilitas: sed quia ex dictis, & alijs, quæ abundanter possent adduci, non potest constitui vera, & indubitata regula, ideo id totum remitti arbitrio Iudicis melius dicendum est, secundum *Menoch. & Genuens. cit. loc. l.* 1. ff. de iur. delib. qui consideratis circumstantijs necessitatis, vtilitatis, temporis, & alijs a sacris Canonibus requisitis iudicabit euidẽtem vtilitatem. Vnde si concedatur res sterilis, vt reducatnr ad culturam pro modico canone, & etiam pro extraneis dicitur concedi in euidẽtem vtilitatem, ad notata in *cap. ad aures, de reb. Eccl. Bero. conf.* 85. lib. 1. licet si res non esset sterilis, modica vtilitas Ecclesiæ pro nihilo reputaretur, *Genuens. in prax. cit. n.* 1. in fin. Similiter dicitur concessio fieri cum euidẽti vtilitate, etiam pro modico, quando Ecclesia retinendo rem, plus erogaret in expensis, quam perciperet redditus, *Ric. cit. loc. n.* 3. quem sequitur *Nouar. nou. iur. Pontific. prax. concl. tit. de alienat. rer. Eccl. sub n.* 4.

23. Non dicitur euidens vtilitas; si Ecclesia pro extinguendo debito, aliud contraheret eiusdem quantitatis, quia Ecclesia nõ efficitur melioris conditionis. Nec si daret in emphyteusim bona pro eodem pretio, quo æstimata essent, eadem ratione, nisi daretur Ecclesiæ aliqua quantitas pecuniæ pro inuestitura conuertenda in proprietatem, ex qua pecunia conditio Ecclesiæ efficeretur melior. Nec etiã dicitur euidens vtilitas, nisi in alienatione rei, quæ est re, & spe inutilis Ecclesiæ, ita post multos, *Ric. cit. loc. sub num.* 3. Nec dicitur alienatio vtilis Ecclesiæ facta pro extinguendo debito, quando Ecclesia potest ex fructibus absque alienatione proprietatis extinguere debitum, *Abb. in c. nulli, de reb. Eccl. non alien. Ricc. cit. loc. vers. amplia tertio*. Nec dicitur vtilis alienatio domus ruinosæ, si cum parua impensa reparari potest, ita *Seraph. dec.* 1307. nu. 2. Nec dicitur vtilis alienatio facta tempore calamitoso, habito respectu dicto tempori tantum, non habito respectu tempori

poni præcedenti, idem *Seraph. decis. 1073. n. 4.* & clarius *Mantic. dec. 101. n. 4.* quale dicatur tempus calamitosum, vide *Ricc. cit. loc. resol. 1.*

- 24 Dubitatur. An res Ecclesiæ in emphyteosim cum diminutione sextæ partis veri valoris reddituum propter periculum sterilitatis, & aliorum caluum fortuitorum ad emphyteutam pertinentium concessa, iuxta dispositionem *auth. perpetua, C. de sacrosanct. Eccles.* dicatur concessa cum euidenti utilitate Ecclesiæ.

Respondetur; DD. omnes in *cit. auth. Ias. conf. 54. nu. 5. vers. corroboratur libr. 1. Bero. conf. 86. n. 3. lib. 1. Oliver. Beltram. ad dec. 343. Ludouf. n. 7. Mantic. dec. 101. nu. 1.* & alij adducti per *Ricc. in prax. resol. 125. 1. par.* tenent hanc concessionem cedi in euidentem Ecclesiæ utilitatem ratione periculi supradicti. Contrarium mordicus defendit *Petr. Caball. conf. 171.* nempe dictam concessionem non esse iuxta dispositionem Summorum Pontificum requirentem euidentem utilitatem; & licet prima opinio videatur verior, nihilominus regulariter non est admittenda, sed totum hoc remittendum arbitrio Iudicis, vt firmanimus supra. Possit .n. in concessione pro intratura solui magna quantitas pecuniarum, quæ quasi responderet pretio emptionis, & tunc concessio cum diminutione sextæ partis, & forsan maioris diceretur utilis Ecclesiæ. Similiter si Ecclesia retinendo rem, damnum pateretur, nec alius aderet, cui concederet, diceretur concedi cum euidenti utilitate cum diminutione sextæ partis ob periculum sterilitatis, quod suscipit in se emphyteota, quia hoc periculum est perire æstimabile, *cap. in ciuitate, de usur.* Quod intellige; si res est exposita tali periculo; dummodo alius non inueniatur, qui vellet plus dare, vt tenet *Ricc. cit. resol. 125. in fin.* & proinde verum esse remitti arbitrio Iudicis, tenet *Genuen. pract. Eccles. quæst. 30.*

- 25 Ex dictis collige; quod concessio domus Ecclesiæ pro eodem pretio, quo est solita locari ad tempus, potest esse utilis Ecclesiæ, etiam nihil augendo redditus, quando domus indiget continuis reparationibus, a quibus eximitur Ecclesia per concessionem in perpetuum, ita *Mantic. cit. dec. 101.* aduertit *Ricc. cit. resol. 125. vers. vnde si res.*

- 26 Communis currit sententia inter DD. utilitatem requisitam ad alienationem rei Ecclesiæ, attendendam esse tempore contractus, Canonistæ omnes in *cap. ad aures, de reb. Eccles. non alien.* Ciuilitæ in *l. 2.*

C. de locat. præd. ciuil. lib. 10. & in l. 2. C. de resin. vend. in cap. cum dilecti, de empt. & vend. late Paris. conf. 24. n. 7. & 8. Genuen. in prax. cap. 107. nu. 3. Ricc. in prax. 1. par. resol. 1. 5. & 9. Bonac. tom. 1. tit. de alien. bon. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 3. n. 2. Seraphin. dec. 366. n. 1. Rot. diuer. p. 2. dec. 18. n. 4. & 5. Vnde est, quod si res post contractum efficiatur deterior, vel melioris conditionis, & pretiosior, tempus alienationis incipiendum est, ita *Gratian. discip. for. cap. 55. n. 8. & seqq.* ex quibus *num. 10.* notat contra Ecclesiam, quod non possit rem alienatam cum sua euidenti utilitate tempore contractus repetere iub prætextu læsionis, postquam est facta fructifera, & meliorata, quasi Ecclesia sit accepta, & alienatio non sit in euidentem utilitatem, idem *Gratian. cap. 520. n. 32.* qui testatur de veriori, & magis communi opinione, *Surd. de aliment. priuileg. 56. tit. 8. nu. 78. Rot. per Card. Seraph. Anconitana terrarum 13. Iunij 178.* Hoc, quod dicimus attendendum esse tempus contractus, intellige quando contractus post assensum per Commissarium gratiæ *si in euidentem* decreto confirmatur, vt bene explicat *Genuen. cit. loc. vers. sed aduerte*, nam DD. communiter dicentes, attendendum esse dictum tempus, intelligendi sunt quando contractus alienationis, & Assensus Apostolicus simul concurrunt infra idem spatium temporis: sed si contractus, & alienatio per annos ante Assensum præcessit, vtrique si inter se res aucta est, maxime augmento temporis, si attenderet tempus contractus, alienatio non cederet in utilitatem Ecclesiæ, nisi contractus fuerit confirmatus in Breui Apostolico ex certa scientia, & expressio illius tenore, vt notat *Genuen. cit. loc.* quod si contractus, & alienatio subsequantur assensum per notabile spatium temporis, ita vt res sit meliorata, & tunc certum est, attendendum esse tempus contractus cum communi.

- 27 Limitat etiam communiter DD. vt supradicta non intelligantur de tempore calamitoso, vt tempore pestis, vel belli, quo tempore res minoris valet, *l. pretia rerum. ff. ad leg. falcid. Gratian. cit. loc. Ricc. resol. 1. n. 2.* quod intelligit *num. 3.* quando vere tempus calamitosum, scilicet bellum deteriorauit pretium rei, & dummodo speretur, quod finito bello, res redeat ad pretium suum. In tempore vero ordinario obseruant in praxi Commissarij, quibus committitur gratia *si in euidentem*, ad hoc vt cognoscant, an concurrat euidens utilitas, non solum informationem

- capere de valore rei in proprietate, sed de redditu per plures annos antea, & de redditu præsentis.
- 28 Hæc utilitas evidens, quæ concurrere debet in alienatione rei Ecclesiæ, excludit utilitatem putatiuam, quæ non sufficit in alienatione rei Ecclesiæ, ut post multos defendit *Maceraten. var. resol. lib. 1. ref. 5. n. 12.* & licet *Ricc. resol. 15. 1. par. prax. in primis.* videatur in hoc casu distinctionem adducere, tamen verius dicendum est opinionem procedere cum *Macerat.* indistincte; & hoc probatur aperte. Verum est, & ab omnibus receptum, utilitatem in hoc casu probandam esse concludenter per testes, & alias legitimas probationes, ut idemmet *Ricc. cit. loc. resolut. 104.* post alios probat, quæ costare debet ita clare, & manifeste, ut de ea minime dubitari possit, ut firmauimus supra cum eodem *Ricc. resol. 1.* sed hæc inducunt veram, non putatiuam utilitatem, ergo, &c.
- 29 Adducitur etiam communiter pro iusta causa alienationis rei Ecclesiæ. Necessitas, prout explicat *Mascard. de probat. vol. 1. concl. 277.* & *Osasch. dec. 157. n. 2.* & *seqq.* tenent *Quarant. sum. bull. verb. alienatio, n. 42.* *Marescot. var. ref. 7. cap. 9.* *Rot. in vna Romana domus 19. Aprilis 1630. coram D. Durano,* pluries citata, & adducta per *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 7. n. 3.* & *seqq.* quæ utilitas debet esse præcisa, secundum eandem *Rot. in vna Romana inuvalidationis census 24. Maij 1591. n. 6.* adducta per *Cenc. de censib. post dictū tract. dec. 7.* vel debet esse extrema secundum opinionem *Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 20. nu. 22.* quam exemplificat, si vrgeat æs alienum. Et diximus supra, quod tanta posset esse necessitas, ut excusaret etiam ab Assensu Apostolico, ut explicat *Nouar. nou. iur. Pontific. præf. concl. tit. de alienat. ver. Eccl. concl. 1. n. 15.* *Caualer. dec. 439. n. 2.*
- 30 Differt enim alienatio, quæ fit ex causa necessitatis ab illa, quæ fit ex causa utilitatis. Quod in prima ille, in quem facta est alienatio, debet esse sollicitus, ut pretium conuertatur in causam necessitatis, quia ad ipsum spectat pretium prædictum esse versum in illam causam probare. In secunda vero, quia ille, in quem facta est alienatio, non tenetur probare versionem prædictam, merito non astringitur ad hanc sollicitudinem, ita *Rot. Romana in vna Leodiensis census 11. Decembris 1596. coram D. Corduba, n. 10.* & *11.* & in alia *Romana censuum de Romulis 18. Iunij 1599. coram D. Penta, nu. 4.* & *5.* adductæ per *Cenc. de censib. dec. 8.* & *dec. 287.*
- 31 Conueniunt tamen hæc causæ iustæ alienationis, nam vtraque non probatur per assertionem partium alienantium re Ecclesiæ, ad dicta *Bart. in l. si forte, de castrens. pecul. Feder. de Sen. conf. 143. in fin. Rebuff. de reb. Eccl. non alien. n. 25.* cum alijs per *Rolan. conf. 25. n. 19. lib. 1.* *Rota in d. Romana inuvalidationis census, n. 4.* Nec per assertionem Commissarij, cui commissa est gratia, *Si in euidentem;* sed omnino debet probari euidenter per testes, vel alias legitimas probationes, *Caualer. dec. 439. n. 6.* qui in hoc denegat fidem etiam Episcopo, *Rot. diuers. dec. 752. n. 3.* & licet causa prædicta non possit probari per assertionem Commissarij ante factum, tamen post factum in dubio præsumitur dicta causa, si Commissarius decreto confirmauit alienationem. Verum potest probari contrarium, nempe non interuenisse iustam causam, & proinde alienationem declarari nullam, quod onus spectat ad ipsam Ecclesiam petentem nullitatem alienationis, cum pars contrahens habeat pro se præsumptionem, quæ ex decreto nascitur, multa *Ricc. cit. loc. resolut. 8.* *Rota in vna Romana census 2. Decembris 1609. coram D. Manzanedo adducta per Cenc. dec. 30. Seraph. dec. 508. nu. 5.* *Beltram. ad Ludouis. dec. 33. num. 6.*
- 32 Causa alienationis rei Ecclesiæ, id est evidens utilitas, vel necessitas tantam habet virtutem, ut ea concurrente, si in cæteris adest falsa expressio, vel surreptio in litteris, *si in euidentem.* non attèditur, quia dicitur Papam solum habere præ oculis euidentem utilitatem, tanquam causam finalem, *Soc. cons. 15. n. 51. lib. 1.* quæ tantum procedunt quando surreptio non versatur circa ipsam causam; tunc enim litteræ nullam habent subsistentiam, quia Papa sine causa non præsumitur illas concedere, *Dec. conf. 147. n. 5.* & *6.* *Seraph. dec. 508. n. 10.* & *dec. 1235. nu. 2.* vbi absolute tenet, quod in alienationibus rei Ecclesiæ non solet attendi surreptio, dummodo contractus cedat in utilitatem Ecclesiæ, & in hoc casu est intelligenda opinio *Ricc. in prax. 1. par. resol. 103.* defendentis Commissarium Gratia, *Si in euidentem,* posse cognoscere de surreptione, & validitate assensus.
- 33 Obserua sexto; quod testes deponentes in causa, *si in euidentem,* quando alienatio fit ex causa euidentis utilitatis, debent deponere, quod alienatio expedit Ecclesiæ, quia hoc est inquirere de causa alienationis; sed quando alienatio fit ex causa necessitatis, sufficit illam deducere, ita

ita *Feder. de Sen. conf. 249. Seraph. decis. 508. n. 11.* quam necessitatem sufficit probare tempore contractus, ita vt si alienatio fit pro satisfaciendo debito, quod Ecclesia potnerit alio tempore satisfacere, dum habebat pecunias, si ad præsens non habet, dicitur iusta causa, etiam si Ecclesia expresit non habere, nec habuisse modum satisfaciendi, ita *Seraph. dec. 953.*

34 Ad dignoscendam euidentem utilitatē in alienatione rei Ecclesiæ, cuius ratio sit habenda reddituum ipsius rei, an pretij proprietatis, controuersum est in iure. In qua controuersia, *Rota Romana in una Placentina bonorum 7. Nouembris 1580. apud Seraph. decis. 480.* dedit optionem beneficiato, qui possit probare, & deducere non euidentem utilitatem, vel ex collatione fructuum, vel ex valore bonorum, quæ opinio data est in fauorem Ecclesiæ, ad hoc, vt eligat quod est ei utilius.

35 Obserua septimo; DD. tantum tribuere valorem euidenti utilitati rei Ecclesiæ, vt aliqui asseruerunt cum illa valere alienationem, etiam sine solennitatibus, ita *Dec. cap. 1. in 1. lect. num. 71. de constit. & in e. qua in Ecclesiarum, n. 28 eod. tit. Nouar. de alien. rer. Eccles. n. 17.* latissime *Mascard. de probat. concl. 75. n. 2. Bald. in l. contra ius, in princ. ff. de pact. & in l. quicumque, C. de bon. qua liber. Quadrant. sum. Bul. verb. alienatio, n. 34. in princ. Rebuff. in compen. alien. rer. Eccles. n. 35. & 36. fol. 34. Roder. q. regul. tom. 1. q. 27. ar. 9.* Verum hoc non intelligitur quoad obligandam Ecclesiam, quæ ex tali alienatione sine solennitate non obligatur, licet obligetur pars aduersa, & stet in electione Ecclesiæ, si velit stare contractui sibi utili, & procurare expeditionem solennitatum, etiam inuito contrahente, vt diximus supra cum *Redoan. q. 20. n. 193. Tiraquel. de legib. connub. glo. 8. n. 92. fol. 365. Surd. dec. 108. n. 4. Soc. conf. 78. nu. 8. lib. 4. Grot. conf. 119. n. 11. Aymon. conf. 826. num. 1. Pulgos. in l. 2. C. de iur. emphyt. Guid. Pap. decis. 159. post princ. prædicta, non procedunt quoad euitationem pœnarum, in quibus incurritur, etiam cum utilitate prædicta, si non adest Assensus, vt dicemus infra. Procedunt vero in opinione prædictorum, & quãdo contractus gestus ab Ecclesia sine solennitate, est illi utilis, & in nihilo damnosus, nec præiudicialis, & actus est talis naturæ, & conditionis, quod nulla interuenit obligatio ex parte Ecclesiæ, sed alium ipsa obligat; in hoc enim casu valet contractus factus ab Ecclesia sine solennitatibus, & procedunt fundamenta prædictæ opinionis. Sed*

quando Ecclesia contrahit se tantum obligando, vel contractus est reciprocus ex parte Ecclesiæ, & illius, cum quo contractus celebratur, & tunc secundum uerriorem, & magis communem opinionem, contractus non valet, etiam utilis Ecclesiæ, sine solennitate, ex eo quia solennitas est introducta pro forma in tali casu, & sic nullo pacto omitti potest sine nullitate actus, ita *Sarmient. qui doctissime, & eleganter hoc declarat, de reddit. Eccl. cap. 2. Ceual. commun. contra commun. quaest. 675. n. 16. & seqq. Gratian. discept. for. cap. 27. in princ. Diaz. reg. 550. limit. 1. Guttier. pract. qq. cap. 12. & alij;* sed quia hæc nullitas est introducta in fauorem Ecclesiæ, non potest allegari ab alio, quam ab ipsa Ecclesia, diximus etiam supra, & docet *Gratian. discept. foren. loc. cit. n. 40. & seqq. Seraphin. dec. 256. num. 2.*

36 Ex dictis collige. Primo, quod non solum qui contraxit cum Ecclesia, non admittitur ad allegandum defectum solennitatis, vel euidentis utilitatis in alienatione rei Ecclesiæ, sed nec alius tertius, vt post alios firmat *Ricc. in prax. 1. part. resol. 8.* Quod etiam procedit in conductore rei Ecclesiæ, qui ad euitandum solutionem pensionis, non potest excipere consensum Superioris non interuenisse in locatione, *Redoan. de reb. Eccl. nō alien. q. 47. n. 5. & q. 58. n. 55. Crescent. dec. 1. de locat. & conduct. .* Admittitur tamen tertius ad allegandum, vt supra. Primo, quando actio esset popularis, quia tunc quilibet agere potest, *l. 1. ff. de action. popul.* Secundo, ante actum consummatum. Tertio, quando Ecclesia uellet contractum pro parte ualere, & pro parte dicere nullum, ita *Ricc. cit. loc. num. 2. & seqq.*

37 Collige secundo; solennitatem coadiuare utilitatem in alienatione rei Ecclesiæ; hinc est, quod quando seruatis seruandis, latum est Decretum per Commissarios Gratiz, *Si in euidentem,* præsumitur pro utilitate alienationis, donec Ecclesia probauerit non utilitatem, diximus supra secundum opinionem *Rot. apud Seraph. dec. 1073. n. 1. & dec. 1125. num. 1.* post alios, quos refert, & sequitur *Rot. in decis. adducta per Donat. Ant. de Marin. quotid. resol. loc. cit. nu. 5.* quod intelligendum est, quando Commissarij processerunt ad Decretum confirmationis, seruata forma *Paulina,* recipiendo testes super utilitate, ac uocatis uocandis, vt per *Rot. in decis. adducta per de Marin. num. 6. & tetigimus supra.*

S V M M A R I V M.

- 1 Alienatio bonorum Regularium faciēda consulta Sacra Congregatione vigore Decreti editi iussu Urbani VIII. etiam si fiat pro fabrica Monasterij, num. 2. Et quid si fiat de bonis, qua habent annexum onus perpetuū Missarum, num. 3. Quod decretum non habet locum in Regularibus incapacibus, num. 4. Et quomodo alienatio contra formam dicti Decreti sit nulla, num. 5.
- 6 Alienatio male facta, quomodo reuocanda, & quid restituendum. Et quādo, & quis petat reuocationem, nu. 7. Et an sit necessaria restitutio in integrum, num. 8. Et ad petendam reuocationem, an sit necessarium, quod Ecclesia sit damnificata, num. 9. Et quo damno, num. 10. Et reuocata alienatione, quid de damnis, & interesse, num. 11.
- 12 In alienatione rei Ecclesia est citandus Rector, vel Administrator. Et quid si Rector supplicauit. Et quid de Patrono.
- 13 Alienantes male quibus pœnis puniantur, num. 14. Et quando excusentur a pœnis, num. 15. Et qua requirantur ad contrahendas pœnas, de quibus in Extrauag. num. 16. 17. & 18. Et an sit probandū Extrauag. esse usū receptam, num. 19. Et an incurrant hypothecantes, num. 20.
- 21 Alienantes Regulares bona Monasterij, quibus pœnis puniantur, nu. 22.
- 23 Delegati prestātes consensum alienationibus in damnum Ecclesiarum, quas pœnas contrahant. Et quid de procurantibus Decretum a predictis Delegatis indebitè, num. 24. Quid de sentante alienare, n. 25.

A N N O T A T I O I.

S. I V.

- 1 **O**bserua primo, quod Regulares fistentes intra fines Europæ cuiusvis Ordinis, & Instituti in alienatione bonorum mobiliū

pretiosorum, vel immobilium, & in omni pacto, per quod ipsorum dominium trāsferitur, in censibus perpetuis, vel vitalitijs, hypothecis, locationibus, & conductionibus ultra triennium, in concessionibus in feudum, vel emphyteusim, præterquam in casibus a iure permissis, obligantur obtinere expressam licentiam in scriptis, & gratis concedendam Sacra Congregationis Concilij, prout latius patet ex Decreto eiusdem Sacra Congregationis edito iussu Urbani VIII. anno 1624. cuius tenor adducitur a Nouar. nou. sur. Pontific. pract. tit. de alienat. rer. Eccl. conclus. 2. & Barbof. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. sub nu. 16. Quae decreti dispositione reuocantur omnia priuilegia alias concessa Regularibus quibuscumq; etiam Militibus Hierosolimitanis alienandi eorum bona contra formam illius, & consuetudinem etiam immemorabilem, cum clausulis derogatorijs derogatorijs, ac alijs, & cum prohibitione pœnali, ut latius ex dicto Decreto. Successiue de anno 1626. eadem Sacra Congregatio approbante eodem Pontifice, declarauit vigore dicti Decreti Regulares nec posse ad cambium, uel mutuo recipere pecuniam super eorum bonis, cum promissione lucri cessantis, & damni emergentis, & Regulares contrafacientes incidere in pœnas eiusdem Decreti, ut refert idē Barbof. cit. loc. sub quibus Decretis non comprehenduntur Clerici Regulares Theatini, quorum bona immobilia tantum possunt alienari inconsulta Sacra Congregatione, ut declarauit eadem Sacra Congregatio, quam refert idē Barbof. cit. loc. & Nouar. lucer. Regular. verb. alienatio, num. 2.

- 2 Ampliatur dispositio dicti Decreti, ut bona Regularium alienari nō possint inconsulta Sacra Congregatione Concilij, ut supra, nec etiam pro fabrica Monasterij, ut testantur declarasse eandem Sac. Congreg. 13. Martij 1619. P. Gauant. in manual. Episcop. verb. alienatio rer. Eccl. num. 40. Nouar. loc. cit. Nec pro solutione aris alieni, ut declarasse eandem Sac. Congreg. referunt prædicti DD. & Lexana in s. 177. quest. regul. tom. 3. verb. alienatio, num. 5. Nec pro emendo censu, ita Nouar. cit. loc. n. 5. refert declarasse Sac. Congreg.
- 3 Nota, quod si contingat fieri alienatio bonorum Regularium, quae habent annexum onus perpetuum Missarum, in alia stabilia conuerti debent, cum eiusdem oneris repetitione, & annexione, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiae ipso facto incurrendi, ita refert declarasse eandē Sac.

Sacr. Congreg. 21. Iunij 1623. Nouar. cit. loc. n. 6. & nouissime Barbof. sum. Apostol. dec. verb. alienatio, in fin.

4 Limitatur dispositio supradicti decreti, vt illa non habeat locum in bonis legatis, vel donatis Regularibus incapacibus retinendi bona, etiam in communi, vt sunt Fratres Capuccini, de quibus fit mentio in *Sacr. Concl. Trident. s. ff. 25. de regul. cap. 3.* quia bona prædicta alienari possunt inconsulta *Sac. Congreg. & pretiū conuerti in Monasteriorum vtilitatem, puta fabricæ, ornamentorum, & similibus, docet Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio num. 41. Ricc. in prax. 1. par. resolut. 64.* quæ procedunt in bonis stabilibus, non autem in mobilibus pretiosis, vt sunt calices, vestes, & similia, vt aduertunt supradicti, & nouissime *Io. Maria Nouar. in nou. iur. Pontific. prac. tit. de alien. rer. Eccl. concl. 2. num. 2.*

5 In decreto supradicto annullatur contractus alienationis factæ sine dicta licentia *Sacr. Congreg.* quæ nullitas iuxta illam, quæ dicta sunt supra in generali, non potest allegari ab alio, quam ab ipso Monasterio, ita, vt in tantum alienatio reputabitur nulla, in quantum Regulares contractui stare noluerint, ita post alios in terminis huius decreti concludit *Io. Maria Nouar. nou. iur. Pontific. prac. cit. loc. num. 8.*

6 Obserua secundo; quod si alienatio rei Ecclesiæ reuocetur per Ecclesiam, sub prætextu illam fuisse nulliter factam, vel quia nõ intercescit Assensus Apostolicus, vel ex alia causa, quæ nullam red dit ipsam alienationem, esse restituendam non solum rem ipsam alienatam, sed omnes fructus, etiam a die alienationis perceptos, concludunt DD. communiter ex *l. iubemus, §. 1. vbi DD. C. de sacrosanct. Eccl. Canoniz. in cap. si quis Presbyterorum, de reb. Eccl. non alien. Ricc. qui plures adducit in prac. 1. par. resolut. 18. Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 8. in princ.* qui testatur de communi. Idemq; ampliat, etiã si interuenerit Assensus Apostolicus, verum Commissarij, quibus fuit commissa Gratia, *Si in euidentem, seruatis seruandis.* nõ processerunt ad decretum confirmationis alienationis, adhuc sunt restituendi fructus a die alienationis, non autem a die motæ litis, ita meritissimus *Donat. Anton. de Marin. cit. loc. num. 2. & seqq.* vbi adducit de verbo ad verbum *decis. Rot. Rom. in vna Placitina decimarum 13. Maij 1630. coram D. Durano.* Amplia etiam sententiam; si per errorem non esset fer-

uata solennitas prædicta, adhuc deberi fructus restitui a die alienationis, quia cum hic sit error iuris, non excusat, probat *Ricc. cit. loc. n. 2. vbi num. 3.* contrarium defendit, quando adest error facti, puta si emptor cogitauit Assensum Apostolicum interuenisse, qui vere non interuenit; tunc enim quia erratur in facto, error excusat, & proinde fructus non sunt restituendi, nisi a die motæ litis, docent DD. omnes in *cit. cap. si quis Presbyterorum, & Ricc. loc. vt supra.*

7 Amplia supradicta, vt reuocatio prædicta in casu nullitatis alienationis, & restitutio fructuum possit peti ab ipso alienante, *glos. in l. 1. & ibi Bald. C. de lib. cau. Angel. in §. 1. num. 7. Instit. quib. alien. licet. Roman. conf. 370. Alex. conf. 123. nu. 6. volu. 1. & conf. 93. vol. 2. Io. de Anan. conf. 54. n. 4. Cauale. de tut. & cur. n. 162. & 175. Franc. Becc. conf. 72. n. 17. & conf. 90. n. 15. Surd. conf. 28. nu. 97. & conf. 73. num. 34. & dec. 51. num. 17. Tiraquell. in l. si unquam, in verb. reuertatur, n. 406. C. de reuoc. don. Nat. conf. 198. n. 28. Rot. Rom. in nouiss. decis. 14. nu. 3. 1. par. Macerat. lib. 1. var. resolut. 38. nu. 18. Quinimo fauore Ecclesiæ, admittitur quilibet ad petendam dictam reuocationem, etiam si Ecclesia nihil opponat, *Felin. in rubr. de rescript. nu. 7. Lap. alleg. 11. Afflic. dec. 107. nu. 3. Mars. in l. si quis, n. 113. ff. de quest.* Idque suppleri potest etiam a Iudice ex officio, nemine comparente, secundum *Bald. in l. si vnus, §. pactus, col. 13. de pact.* & alij, quos refert, & sequitur *Maceraten. cit. loc.* Neque hæc contradicunt dictis in *§. preced. num. 36.* vbi dicitur, non admitti tertium, neque alium, sed solum ipsam Ecclesiam ad allegandum nullitatem alienationis ob defectum solennitatis, quia ibi loquitur, quando contractus est utilis Ecclesiæ, & ipsa vult illi stare, hic vero quando contractus non est utilis, & consequenter non debet Ecclesia illi stare.*

8 Amplia etiam, vt Ecclesia petere possit prædictam reuocationem nullitatis ob defectum causæ, non obstante, quod sit adhibita solennitas, etiam absque restitutione in integrum, & ratio est, quia alienatio est ipso iure nulla, & proinde non est opus restitutione, ita *glos. pen. in cap. 1. de integr. restit. Abb. qui testatur de communi in c. sua, de his, qua fiunt a Pral. sine consens. Cap. Mantie. de tact. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. n. 55.* qui alios adducit, sequitur *Genuens. prac. Eccles. q. 127. n. 4.*

9 Quæro; ad hoc vt Ecclesia possit petere reuocationem alienationis ob defectum

causæ, an sufficiat, vt Ecclesia non sit facta locupletior, vel an etiam requiratur, vt sit damnificata.

Respondetur; quod aut alienatio facta est propter necessitatem; aut propter utilitatem Ecclesiæ. In primo casu, ad hoc, vt alienatio dicatur nulla, & possit peti reuocari; requiritur; quod Ecclesia sit damnificata, cum alienatio in hoc casu dicatur valida, quando cumq; Ecclesia non est læsa, nec requiritur, quod sit facta locupletior. In secundo vero casu requiritur, ad hoc, vt possit peti reuocari alienationem, quod Ecclesia non sit facta locupletior, quia in tali casu contractus non tenet, si non adest euidentis utilitas, ita *Pet. Rebuff. in compen. alien. rer. Eccl. in vers. vt meliora, num. 71. lit. M.* sequitur *Genuens. pract. Eccles. q. 126. num. 4.* & est commune, *Seraph. dec. 433.*

10 Sed in primo casu, in quo ad petendam reuocationem alienationis, requiritur, quod Ecclesia sit damnificata, potest dubitari, quantum debeat esse hoc damnum, cuius dubitationis resolutio dependet ab illa, quanta debeat esse læsio citra dimidiam, vt locum habeat restitutio in integrum fauore Ecclesiæ, in qua secundum veriorum, & magis communem opinionem, non sufficit valde modica læsio, idque totum remittitur arbitrio Iudicis, ita *Gabr. de integ. restit. concl. 1.* post alios ibi relatos. *Franch. dec. 248. n. 6.* vbi *nu. 7.* refert sufficere læsionem in tertia parte, & etiam in minori, considerata paupertate Ecclesiæ, arbitrio ipsius Iudicis, sequitur *Genuens. pract. Eccles. q. 126. n. 2. & 3.* Ex quibus ad dubitationem dicendum est, remitti Iudicis arbitrio, quantum debeat esse damnum, ad hoc vt Ecclesia possit petere reuocari alienationem factam bonorum ipsius pro causa necessitatis; considerata paupertate Ecclesiæ, *Maceratens. var. resolut. lib. 1. resol. 38. num. 13.* In alienatione vero facta ex causa utilitatis non currit dubitatio, quia ad petendam illius reuocationem, sufficit, quod non interuenit euidentis utilitas, vt supra.

11 Nota, quod reuocata alienatione rei Ecclesiæ nulliter facta, alienans tenetur restituere pretium, damna, & interesse; hac distinctione, quod ad restitutionem pretij teneatur ipsa Ecclesia, si reperiatur penes ipsam, vel ex illo facta est locupletior, aliàs tenetur alienans, & si Ecclesia recuperat rem cum fructibus, tenetur restituere pretium, & interesse illius, quod lucrata est, ne fiat locupletior cum alienata, quantum vero ad damna, & inte-

resse Ecclesia non tenetur, sed ille, qui male alienauit, *Ricc. in pract. 1. par. resol. 17. num. 3.* vbi late, quando alienans res Ecclesiæ teneatur de euictione de proprio, *Barbos. de iur. Eccl. cap. 30. lib. 3. num. final.* *Ric. cit. loc. resol. 99.* *Bonac. de alien. punc. 4. num. 15.*

12 Obserua tertio, in alienatione Ecclesiæ, si in euidentem, Commissarios necessario debere citare, & vocare Rectorem, vel alium legitimum Administratorem, Ecclesiæ, cuius sunt bona, de quibus in alienatione, etiam si Rector, vel Administrator citandus ipse alienauerit; docet *Ricc.* post multos per eum adductos *cit. loc. resol. 6.* probatur ex *c. nouit, de his, que fiunt a Prælat.* Et hoc etiam si Gratia contineat clausulam, *Supplentes, &c.* quæ clausula non supplet consensum eorum, de quorum praiudicio agitur, & proinde sunt omnino vocandi, vt late per *Rot. in vna Cortonen. bonorum 26. Ianuarij 1590. coram D. Platto, Maceraten. var. res. lib. 1. resol. 5. num. 31.* Posset tamen omitti hæc citatio, quando Rector, vel Administrator esset præsens, vel quando Commissarius ex vi suæ commissionis potest se extraiudicialiter informare, ita *Ricc. cit. loc. num. 2. & 3.* vbi *n. 4.* dicit, quod nec etiam est citandus Rector, vel Administrator, qui supplicauit Papæ, etiam si in Breue adsit clausula, *vocatis vocandis*, quæ intelligitur de alijs, & non de supplicantibus, hæc doctrina est verissima. Verum Praxis obseruat, quod quando Breue est expeditum ad supplicationem Rectoris, vel alterius Administratoris, & deinde coram Commissarijs præsentatur, & aditur per eum, cui est facienda alienatio, citatur Rector, siue Administrator, non obstante, quod ipsi supplicauerint Papæ pro gratia, sed si Breue præsentatur coram Commissarijs per ipsum Rectorem, seu Administratorem supplicantem, & ad illius instantiam proceditur ad informationem super euidenti utilitate, & tunc quia Rector est in iudicio, non est citandus, bene tamen expeditur citatio contra interesse prætendentes, in quo casu solet citari Fiscus, ad dicta per *Maceraten. var. resolut. lib. 1. resol. 24. num. 1.* An autem sit citandus Patronus in alienatione rei Ecclesiæ de iure patronatus laicorum. Tenet aliqui esse citandum, ita *Io. Andr. Cardin. & Rebuff.* relati per *Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. n. 9.* Sed contrarium in praxi seruari testatur ipse *Barbos.* faciunt dicta per *Lamber. de iure patron. 9. ar. 2. q. princ. 3. lib.* Verum si Patronus comparet allegando

gando alienationem non esse Ecclesie va-
 leam, tunc licet non sit audiendus tan-
 quam persona legitima, cum Ecclesia
 repræsentetur per Rectorem, est tamen
 audiendus tanquam defensor, & tanquam
 vnus de populo, qui aduertit ad male ge-
 sta, & ita non solum potest impedire alie-
 nationem male faciendam sed factam re-
 uocare, ita *Lambert. cit. loc. & ar. seq. nu. 1.*
& ar. 7. eod. loc. Maceraten. var. resol. libr. 1.
resol. 25. n. 8.

13 Obserua quarto; quod olim crimen
 alienationis bonorum Ecclesie erat de-
 positione dignum, in *cap. si quis Episcopus*
10. q. 2. cap. Apostolicos 12. q. 1. cap. nullus
res 17. q. 4. cap. Abbatibus 12. q. 2. & notat
Pol. r. in prax. canon. par. 2. cap. 33. verb. &
si conf. ff. nu. 43. Hodie vero citatis iuri-
 bus est derogatum per hunc *textum Ex-*
trauag. Ambitiosa, vnica forma est statuta
 alienationibus rei Ecclesie, & alijs pœnis
 puniuntur contrafacientes illius disposi-
 tioni. Primo enim tam dantes, quam reci-
 pientes puniuntur pœna excommunica-
 tionis nulli reseruata, vt legitur in *text. &*
notat Suar. de cens. disp. 23. sect. 6. nu. 3.
Suyr. lib. 3. cap. 36. nu. 22. An hanc excom-
 municationem incurrant Episcopi, & Ab-
 bates alienantes. Secundum communem
 incurri, refert *P. T. bes. in prax. de pœn. Eccl.*
verb. alienatio, cap. 1. verb. primo enim,
contra Bonac. Filiuc. & Castropal. Secun-
 do Episcopi, vel Abbates alienantes don-
 tra formam *Extrauag.* incurrunt pœnam
 interdicti ab ingressu Ecclesie, quæ pœna
 nec etiam reseruatur, & si inforderint
 per sex menses in hoc interdicto, incur-
 runt suspensionem ab administratione,
 & regimine Ecclesie, vel Monasterij, cui
 præsident in spiritualibus, & temporalibus.
 Tertio Prælati inferiores Episcopis,
 & Abbatibus, Rectores, & Administrato-
 res male alienantes, contra formam illius
text. incurrunt pœnam priuationis bene-
 ficiarum, & administrationum, quorum
 bona alienarunt ipso iure, quæ absq; alia
 declaratione conferri possunt a legitimo
 collatore, ita habetur in *text.*

14 Tenent multi male alienantes, & reci-
 pientes incurrere excommunicationem
 latam per *T. videns. sess. 22. cap. 11. de reser.*
 contra vsurpantes bona Ecclesiastica
 Papæ reseruata, ita *Leo in T. bes. for. Eccl.*
par. 1. cap. 15. nu. 35. quem sequitur *Bonac.*
tom. 1. tract. de alienat. bon. Eccles. punct. 7.
nu. 3. Sed contrarium tenent *Filiuc. tract.*
44. cap. 6. nu. 3. in fin. & Azor. tom. 1. lib. 7.
cap. 38. q. 16. & rationem reddunt, quia
 alienans, & recipiens habet titulum colo-

ratum, ideo non dicuntur vsurpare, nisi
 post præceptum Iudicis fuerint contumaces:

15 Communiter DD. excusant alienantes
 a pœnis prædictis, quando alienatio fa-
 cta est non seruata forma *Extrauag.* ex
 necessitate, & stâte celeritate causæ, ita vt
 Superiorem consulere non possint, dixi-
 mus supra cum *Quarant. sum. Bull. verb.*
alienatio, num. 42. & tenet Gratian. discip.
forens. cap. 931. n. 1. qui n. 2. etiam excusat,
 quando alienatio facta est bona fide, &
 ex iusta causa, prout voluerunt etiam
Abb. Felin. Nouar. & Quarant. per eum
 adducti. Excusantur etiam & in alijs cas-
 bus, quos adducit *Quarant. cit. loc. nu. 50.*

16 Vltcrius ad contrahendas has pœnas,
 necessario requirunt DD. pro primo re-
 quisito actum, per quem dominium trans-
 latum fuit, ita, vt non sufficiat tantum re
 fuisse venditam, vel alio contractu alie-
 natam, nisi etiam sequatur traditio ip-
 sius rei, quia venditio, & similes contra-
 ctus sunt causæ transferendi dominium,
 sed non concludunt ipsum actum trans-
 lationis, qui perficitur in traditione rei,
l. traditombus, C. de pact. Aymon. conf. 157.
sub nu. 3. verb. sed præmissis, Verall. dec. 180.
num. 2. & 3. Nec ipsa nuda traditio suffi-
 cit, nisi concurrat causa, siue titulus habi-
 lis ad transferendum dominium, *l. nun-*
quam 31. in princ. ff. de acquir. rer. dom. Ita-
 que dicendum est non dici alienationem,
 nisi titulus, & traditio concurrant, cum in
 his consistat tota vis alienationis, *l. in*
omnibus, ff. de act. & oblig. vbi id optime
 explicat *Cuiar.* & hæc est alienatio, quæ
 vigore *Extrauag.* inducit prædictas pœ-
 nas. Ex quibus etiam concludit, non in-
 curri dictas pœnas per traditionem, quæ
 habetur per clausulam, *constituti*, nam il-
 la est ficta; non vera traditio, vt explicat
Menoch. conf. 792. nu. 3. diximus supra, &
 tenet *Barbos. super clausul. 31. num. 27.*
Coned. can. q. 11. n. 13. quæ non sufficit pro
 incurfu pœnarum; *Guid. Pap. dec. 101. q. 3.*

17 Aliud desiderant requisitum DD. ad-
 hoc, vt in alienatione rei Ecclesie male
 facta incurrantur pœnæ prædictæ, & est, vt
 res reperiatur sub dominio Ecclesie, vt il-
 li decori sit, vel ex ea ministri alimenta
 percipiant, ita, vt si alienetur res solita
 concedi, vel res infructuosa, & exigua, vel
 Ecclesie non incorporata, iuxta supradic-
 ta, pœnæ non habent locum, licet con-
 tractus possit rescindi, si Ecclesia fuit læ-
 sa, vt dictum est supra, docent *Lottor. de*
re benefic. lib. 3. q. 26. n. 16. & seqq. P. T. bes.
prax. Eccl. 2. p. verb. alienatio, cap. 1. & alij.

Re-

- 18 Requiritur etiam, ad hoc, ut alienans, vel is, qui recipit, incurrant pœnas, de quibus in *Extravag.* quod alienent incòsulto Summo Pontifice, ut disponunt aperta verba huius *Extravag.* ibi, *Alienanti vero, &c.* vel alio Superiori, cui ex Papæ indulto concessa est auctoritas huiusmodi, *Rot. diuers. decis. 896. lib. 3. par. 3. Lotter. cit. loc. num. 30. Redoan. rubr. 28. c. 8. n. 19. tract. de reb. Eccl. non alien.*
- 19 Controvertitur inter DD. an pro exequendis pœnis in *Extravag.* latis contra alienantes bona Ecclesiæ, non seruata forma iuris, sit necessarium probare *Extravag.* prædictam esse vsu receptam in loco, in quo pœnæ sunt exequendæ. Et quod sit necessaria talis probatio, faciunt dicta illorum, qui tenent *Extravag.* in multis locis non esse vsu receptam quoad pœnas extrinsecas, *Garz. de benefic. par. 2. cap. 1. num. 87. Bonac. de alienat. punct. 5. num. 4. Barbof. & alij, quos refert, & sequitur P. T. besaur. cit. loc. vers. nota, quod Doctores;* Sed contrarium est verius, nempe talem probationem non esse necessariam pro exequendis pœnis prædictis, cum *Extravag.* in dubio censeatur vsu recepta; ita ut neganti vsu, incumbat onus probandi, ut post multos per eum adductos, firmat *Ricc. in prax. 1. par. resol. 91. Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 25. num. 40.* qui contrarijs respondent.
- 20 Non habent locum prædictæ pœnæ extrinsecæ positæ in *Extravag.* contra alienantes, non seruata illius forma, in hypothecantibus bona Ecclesiæ, quia licet actus sit nullus, attamen cum tractetur de puniendo, verbum, *alienationis*, accipitur strictè, & proprie, & sic pro translatione dominij, ita *Alex. conf. 41. n. 5. & 7. volu. 6. Bald. in l. fin. C. de reb. alien. non alien. nu. 1. & Salic. num. 2. vers. item dicit, & proinde ex sola hypotheca non potest quis puniri prædictis pœnis, Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 25. num. 13. & seqq. & dictum est supra, potest tamen puniri pœna suspensionis, ut in *cap. 2. de salut. de qua T. besaur. in prax. Eccl. 2. p. verb. obligantes 1. & nos inferius.**
- 21 Regulares quoque alienantes bona mobilia pretiosa, quæ seruando seruari possunt, vel immobilia, quæ possunt retineri in communi, contra formam Decreti editi iussu Urbani VIII. de quo diximus in principio huius §. incurrunt pœnas priuationis omnium officiorum, vocis actiuz, & passiuæ, inhabilitationis ad ea in posterum obtinenda, a quibus pœnis non potest dari absolutio, vel dispensa-
- tio, nisi a Papa, vel ab eadem Congregatione, a qua Decretum emanauit. Ita etiã incurrunt ipso iure dantes, & recipientes excommunicationem, & Episcopi, vel Abbates incurrunt interdictum, vel etiam suspensionem, ut in *Extravag.* de quibus supra dictum est, ita disponunt verba prædicti Decreti. In quas pœnas incurrunt Regulares, tradita possessione rei alienatæ, & non antea, etiam si tradendo possessionem protestati sint cum illa clausula, *Saluo assensu Apostolico*, ut aduertit *No. uar. nou. iur. Pontific. præf. de alienat. rer. Eccl. conclus. 2. num. 5. & 7. ut diximus §. præced.*
- 22 Rursus Regulares habentes administrationem bonorum Religionis, alienantes iura, redditus, aut possessiones ad vitam recipientis, aut ad aliud certum tempus, nisi ob necessitatem, aut vtilitatem Monasterij, seu Religionis, cum consensu Capituli, aut si Capitulum non habent, cum consensu sui Prælati, incurrunt suspensionem ab officio, & alienatio est nulla, ex *Clem. 1. de reb. Eccl. non alien.* modicum tempus intellige hic ultra triennium, ita *Suar. de conf. disp. 31. sect. 6. nu. 8. Filiuc. tract. 14. num. 116.* Suspendio, de qua in hac *Clem.* non est sublata per *Extravag.* ut probat *T. besaur. in prax. Eccl. par. 2. verb. alienatio, cap. 5. vers. declaratio secundo.*
- 23 Insuper Delegati, & Commissarij Gratiæ, si in euidens, alienationi auctoritatem præstantes cum damno Ecclesiæ, si sunt inferiores Episcopis, incurrunt excommunicationem, si autem sunt Episcopi, aut ijs maiores, incurrunt suspensionem ab executione officij per annum, & si durante tali suspensione celebrent, incurrunt irregularitatem per *Bull. Pauli II. 2. in ordine incip. Cum in omnibus*, per quam etiam prædicti Delegati sunt condemnandi ad æstimationem damni illati Ecclesiæ.
- 24 Procurantes autem alienationes in detrimentum Ecclesiæ; dolo, aut fraude, aut scienter, aut extorquentes per sordes, idest per mercedem, aut per impressionem, idest per coercionem, aut preces importunas, decretum alienationis a Delegatis prædictis, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, & sunt condemnandi ad restitutionem rerum Ecclesiæ cum fructibus, ex eadem *Paulina*; ad quam restitutionem tenentur prædicti etiam ante condemnationem, ut docet *P. T. besaur. cit. loc. cap. 2. vers. ultimo*, cætera ad hanc *Paulinam* vide apud *Bonac. tom. 1. tract. de alien. rer. Eccl. punct. 6. & Filiuc. tract. 15. nam.*

num. 172. plura de materia prædictorum Commissariorum vide apud Risc. in prax. 1. par. resol. 100. & seqq.

Contra alienantes loca iurisdictionalia Ecclesie Romanæ, vel aliarum Ecclesiarum, & piorum locorum, vide Constitutiones relatas per P. Tbesaur. cit. loc. cap. 3. & 4. & DD. per eum adductos.

- 25 Nota, quod grauans debitis Ecclesiam sibi commissam, vel ad hoc tradens litteras, vel sigilla, quibus possit Ecclesia obligari, incurrit suspensionem ab administratione spiritualium, & temporalium, per cap. 2. de solut. de qua materia late P. Tbesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. obligantes Ecclesias suas, cap. 1. quæ pœna incurritur ex solo conatu, & traditione sigilli, vel litterarum, etiam si non sequatur effectus obligationis, ita communiter DD. in d. cap. 2. Host. num. 4. Anan. nu. 10. Ia. Andr. num. 3. quos refert, & sequitur P. Tbesaur. cit. loc. ver. nota secundo. Ex qua doctrina, & alijs Genuës. præf. Eccl. q. 383. defendit, quod têtas alienare res Ecclesie, etiam non sequuto effectu, incidit in censura huius Extrauag. Hæc opinio vere habet quid rigoris, nam secundum magis probabilem opinionem, alienans sine lennitate, si alienationem reuocat antea realem, & pacificam traditionem, excusatur a pœnis prædictis, vt notat Couar. 2. var. cap. 16. num. 7. Quarant. in sum. Bull. verb. alienatio, sub num. vlt. Ias. Nonar. Sopran. & Filuc. relati per Bonacin. de alienat. rer. Eccles. punct. 5. num. 2. versic. contraria, licet ipse defendat contrarium; si igitur excusatur alienans, non sequuto effectu, ergo multo magis têtas alienare.

S V M M A R I V M.

- 1 InforDESCENS in excommunicatione per annū, dicitur de heresi suspectus, ex Concil. Trident. sess. 25. ca p. 3 de reformat.
- 2 DICTIO, quicumque, est vniuersalis, & omnia comprehendit, etiam maiora expressis. Et quomodo restringatur secundum subiectam materiam, num. 3. & 4.
- 5 Concil. Trident. cit. loc. non loquitur de inforDESCENTE excommunicato in causa Fidei.
- 6 Excommunicati sunt in duplici genere.
- 7 Excommunicati in causa Fidei, in tri-

bus casibus exemplificantur, num. 8. 9. & 10.

- 11 InforDESCENS in excommunicatione lata in causa Fidei per annū, vt hereticus condemnatur, non tamen dicitur hereticus, num. 12. Declaratur, num. 14.
- 13 DICTIO, velut, quid denotet.
- 15 InforDESCENS in excommunicatione per annum in causa Fidei, quoad pœnas, vt hereticus punitur. Quid quando abiurauit. Et quid quando non abiurauerit, num. 16.
- 17 InforDESCENS in excommunicatione prædicta, an reputetur vt hereticus ipso iure.
- 18 Auth. Garzaros, C. de heret. an faciat ius in foro Ecclesia.
- 19 InforDESCENS in excommunicatione per annum in causa Fidei, si misericordiam implores, recipitur ab Ecclesia.
- 20 InforDESCENS in excommunicatione per annum in causa Fidei excusatur, si infra annum petierit Iudicem pro absolutioe; Et si infra causa fuerit impeditus, vt infra annum non potuerit comparere.
- 20 InforDESCENS per annū in excommunicatione in causa Fidei, ad hoc, vt possit puniri vt hereticus, requiritur, quod fuerit citatus a Iudice, præcedente aliqua suspitione. Et qua suspicio, num. 22.
- 23 InforDESCENS per annū in excommunicatione in causa Fidei, ad hoc, vt possit vt hereticus puniri, requiritur, vt ei fuerit indicata purgatio, & statim terminus ad purgandum.
- 25 InforDESCENS in excommunicatione per annum in causa Fidei, ad hoc, vt possit, vt hereticus puniri, requiritur, quod fuerit excommunicatus, vel declaratus excommunicatus ab homine.
- 26 InforDESCENS per annū in excommunicatione in causa Fidei, ad hoc, vt possit puniri, vt supra, debet prius citari ad respondendum de Fide, & ad se purgandum de suspitione ex inforDESCENTIA orta. Quæ citatio debet esse tri-

- irina, num. 27. Et personalis, nu. 28.*
 29 *De modo procedendi contra infor-*
descientem in excommunicatione per
annum, remissive. De forma citatio-
nis ad Sententiam, remissive, nu. 30.
De forma Sententia, num. 31.
 32 *Apostata infordescens in excommuni-*
catione per annum, an possit vt hære-
sicus puniri.

ARGUMENTVM.

De infordescencia in excommunicatione per annum, notatur S. I. de infordescence in excommunicatione ex causa Fidei, an possit vt hæreticus condemnari. Et an reputetur vt hæreticus ipso iure. Et an pœnitens recipiatur ad misericordiam. Quando excusetur ob talem infordescenciam. Quomodo debeat citari, ad hoc, vt possit puniri tanquam infordescens. S. II. Annus infordescenciae quomodo computetur. Quando incipiat currere. Quando finiat. Et an vltima dies computetur in anno. S. III. Quibus pœnis punitur infordescens in excommunicatione in causa hæresis impœnitens. S. IV. Quibus pœnitens. S. V. Qua suspicione de hæresi dicatur imputari infordescens in excommunicatione per annum. Et quomodo contra eum procedendum. S. VI. Quomodo infordescens in excommunicatione per annum, habeatur pro confesso, & conuicto in causa ciuili, & criminali. Et quomodo possit condemnari. Et qua pœna.

ANNOTATIO II.

S. I.

Ad Textum in cap. cum contumacia, de
hæret. in 6.

IN *Concil. Trid. ses. 25. cap. 3. de reform.* in vltimis verbis habetur, *Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non respuerit, non solum ad Sacramenta, & Communionem Fidelium, ac familiaritatem non recipiatur; sed, si obdurato animo, censuris annexis in*

illis per annum inforduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit. Hæc Concil.

2 Vbi notandû est, quod licet Cõciliaris dispositio sit generalis, nam loquitur generaliter, dicens, *Excommunicatus vero quicumque.* Quæ dictio, cum sit vniuersalis, omnia comprehendit, *Aymon. cõs. 294. num. 1. Tiraquel. de retrah. lignag. s. 1. gl. 7. num. 11. Rota diuers. par. 1. dec. 368. num. 5.* vnde est, quod in statutis hæc dictio, *quicumque*, facit comprehendere etiam maiora expressis, & impropria, *Imol. in Clement. 1. col. 2. num. 8. de re iudic. Felin. in cap. sedes, col. 6. de rescript. Alex. cons. 30. ponderatis, num. 14. col. 4. vers. circa sextum dubium, lib. 5. Mandos. ad reg. Cancell. 25. quest. 5. vers. sexto ponderando, & sequitur Gratian. discept. for. cap. 82. n. 32.*

3 Et licet hæc dictio, *quicumque*, sit vniuersalis, de per se omnia comprehendens; nihilominus intelligitur secundum qualitates præcedentium, *Rota diuers. dec. 232.* sed in præcedentibus verbis *Concil.* loquitur tantum de excommunicatis in causa ciuili, & criminali, ergo de illis tantum est intelligendum in vltimis his verbis, dum loquitur de infordescencia; dictio enim vniuersalis restringitur ad id, de quo loquitur, ita *Rebuff. in leg. nominis, rei 6. col. 5. post med. vers. omnem. ff. de verb. signific. iuncta l. scientiam, §. quis cum aliter. ff. ad l. Aquiliam, c. dilecto, de sentent. excom. in 6. l. inter omnes, ff. qui satis. l. cog. Bart. in l. generali, §. uxori, ff. de vsufr. leg. Dec. cons. 57. num. 19. lib. 1. Gratian. discept. for. cap. 637. n. 31.*

5 Hinc est, non loqui *Concil.* de excommunicatis in causa Fidei, & propter hæresim, de quibus in hoc *cap. cum contumacia.*

6 Suet igitur excommunicati in duplici genere. Quidam namque sunt excommunicati in causa Fidei. Quidam alij in causa alterius rei, siue criminalis, siue ciuilis.

7 Excommunicati primo modo, idest in causa Fidei, possunt esse in tribus casibus. Primo, ex eo quia fuerunt citati responderi de Fide, & renuentes respondere, siue comparere, a Iudice fuerunt excommunicati, iuxta nostrum *cap. cum contumacia, de hæret. lib. 6.* Secundo, quia impediuerunt officium Inquisitionis directe, vel indirecte: seu ad hoc præstiterunt auxilium, cõsiliium, vel fauorem, & isti sunt excommunicati ipso iure, iuxta *cap. vt inquisitionis, §. prohibemus, de hæret. in 6.* Tertio, quia crediderunt, receperunt, defenserunt, seu fauerunt hæreticis, isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta *cap. excommuni-*
ni-

dicamus itaque, il 1. §. credentes, de heret.

De his enim excommunicatis in causa Fidei non loquitur *Concil. cit. loc.* qui si in excommunicationem per annum perfliterint, non vt suspecti de hæresi, sed vt hæretici condemnantur, iuxta dispositionē
 11 huius *text. cap. cum contumacia, de heret. in 6.* cuius verba sunt hæc, *Cum contumacia, in causa præsertim Fidei, suspicioni præsumptionem adiciat vobementem, si suspectus de hæresi vocatus a vobis, vt de Fide respondeat excommunicationis vinculo, pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, per vos fuerit innotatus, quam si per annum animo sustineat pertinari, ex tunc velut hæreticus condemnatur.* De impediētibz patet etiam eodem titulo, *cap. vt inquisitionis, §. prohibemus.* De credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus, *cit. cap. excommunicamus itaque.*

12 Obserua, quod isti excommunicati per annum, in excommunicatione persistentes, sunt vt hæretici condemnandi, non tamen sunt hæretici, vt notatur in *text. cit. ibi, velut hæreticus condemnatur.* Dictio enim, *velut*, similitudinem denotat, ita *Bald. in l. tale, §. qui prouocauit, in princ. ff. de pact.* sed omne simile, non est idem, ex communi adagio, & tenet idem *Bald. in l. que fortuitis, num. 28. C. de pig. act. & in auth. ex testamento, num. 8. C. de collat.* vbi dicit, quod aliud est esse simile, & aliud est esse idem, ergo dicendo *text. in d. cap. cum contumacia*, velut hæreticus, non dicere intendit, est hæreticus.

14 Et probatur alia ratione, nam persistēs in excommunicatione in causa Fidei per annum, ex sola persistentia, & contumacia, non dicitur habere errorem in mente, nec pertinaciam in defendendo errorem in voluntate, quæ faciunt hæreticum proprie, *Eymeric. in direct. inquis. part. 2. q. 17. num. 3. & 3. par. in ultimo modo terminandi processum Fidei, num. 112.* ita voluerunt *Io. de Anan. in cap. ad abolendam, num. 26. col. penult. ante med. vers. plus dicit, de heret. post Io. Calderin. quem allegat in conf. 5. tit. de heret. col. 2. post med. vers. item possit attentari, Hostiens. in cap. excommunicamus, il 1. nu. 4. vbi etiam Io. Andr. nu. 3. de heret. ponderantes illam particulam in *text.* positam, *velut heretici, Archidias. in hoc cap. cum contumacia, num. 2. Gemiman. post num. 12. & late Farinas. de heres. q. 192. §. 2. n. 19.**

15 Et licet excommunicati in causa Fidei per annum inforDESCENTES, verò hæretici non sint, tamen quoad pœnas, vt hæretici

condemnandi sunt. Hæretici vero duplici modo condemnantur. Primo modo, si hæreticus vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionē ad arbitriū Episcopi, vel Inquisitoris congruam exhibere, & sic abiurare iuxta *cap. ad abolendam, §. præsentis, de heret.* in carcerem perpetuum per sententiam detruditur, iuxta *cap. excommunicamus, 2. §. si qui vero.* Si autem hæreticus non vult ab erroribus resilire, nec illos abiurare, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi, vel Inquisitoris congruam exhibere, traditur vt impœnitens brachio seculari, animaduersione debita puniendus, iuxta allegatum *cap. ad abolendam, §. præsentis, refert Eymer. in direct. inquis. 2. par. cap. 47. nu. 4.* & hic est secundus modus.

16 Pari modo est condemnandus excommunicatus per annum in causa Fidei; nam si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de Fide respōsurus, & excommunicatus, vel impedimentum Inquisitionis Officij, seu fautoriam, receptionem, & defensionem, pro quibus fuit excommunicatus, recipitur ad misericordiam, vt dictum est de hæretico pœnitente. Si autem non vult, tanquam impœnitēs hæreticus, & contumax est tradendus Curie seculari, vltimo supplicio feriendus, vt de hæretico impœnitente dictum est, ita *Eymer. cit. loc.*

17 Dubitatur. Vtrum excommunicatus in causa Fidei, & in excommunicatione per annum permanens, reputetur vt hæreticus ipso iure, absque alia sententia, & cōdemnatione.

Respondetur, DD. in *cap. excommunicamus, il 1. de heret. videlicet Hostiens. nu. 7. vers. hodie vero, Io. Andr. num. 4. Arch. n. 4. & num. 5. Anton. de Butr. nu. 17. Abb. n. 11. Marian. Soc. num. 14. & seqq. Felin. sub n. 1. col. 2. ante med. vers. imo dicit Hostiens. & Card. Zabari. in §. qui autem, col. 2. vers. quero, nunquid post annum, Franch. in hoc cap. cum contumacia, post num. 2. de heret. in 6. Sigismund. Scac. in tract. de iudic. caus. ciuiliū, criminaliū, & hereticaliū, cap. 98. num. 10. multa adducens hinc inde, & alij concludunt vno consensu, post exactum annum, non requiri sententiam Iudicis condemnatoriam; sed ipso iure in eum iam intelligi latam, cum lex ipsi condemnet, ex *auth. Gazaros, C. de heret. ponderantes illa verba, Ita quod si sic per annum permanserint, ex tunc eos, sicut hæreticos condemnamus*, propterea cum iam sint a lege cōdemnati, non videtur necessaria alia hominis cōdemnatio, quæ*

autb. licet sit lex Imperialis, facit tamen
18 ius in foro Ecclesiæ, cum sit ab Ecclesia
Romana approbata, vt in *text. cap. vt in-*
quisitionis, in princ. de heret. in 6.

Et licet sententia condemnatoria non
requiratur, tamen verius est, requiri sen-
tentiã declaratoriam, ita tenet idemmet
Sigismund. Scac. & voluit Franc. Pegna in
addit. ad Eymeric. in direct. inquis. par. 3.
tit. de tertio decimo modo terminandi proces-
sum, & c. com. 49. lit. E. in verb. sententiam
diffinitiuam, & sequitur Farinac. de heresi,
q. 192. §. 2. num. 17. & in fragment. lit. C.
num. 298.

19 Iste tamen excommunicatus in causa
fidei per annum in excommunicatione
persistens, si misericordiam imploret, re-
cipitur ab Ecclesia, ita *Franc. Pegna in*
addit. ad Eymeric. in direct. inquis. par. 8.
quæst. 125. com. 174. vers. & breuiter, Lop.
ad Diaz præct. crim. canon. cap. 116. nu. 12.
etiam si fuerit condemnatus, & captus,
idem *Eymeric. vbi supra, par. 2. q. 47. nu. 5.*
dummodo paratus sit errores, pro quibus
fuit citatus, & excommunicatus abiura-
re, *Eymeric. cit. loc. num. 8. vers. taliter autè,*
Farinac. de heresi. q. 192. n. 20.

20 Excusatur vero huiusmodi excommu-
nicatus in causa fidei per annum in ex-
communicatione persistens, si infra annũ
quæsiuit Iudicem, vel pro absolutione
instet, vel satisfacere obtulit, & similia
fecit, ita *Io. Andr. in cap. cum contumacia,*
in fin. princ. ante num. 1. in verb. pertinacia,
de heret. & ibidem Gemisan. nu. 11. vers.
quero, & Franc. num. 2. Nauar. consil. 7.
num. 4. de heret. lib. 5.

21 Similiter excusatur talis excommuni-
catus, si iusta de causa fuit impeditus, ita
vt infra annum comparere non potuerit,
Simanch. cathol. instit. tit. 14. rub. de contum.
qui tenet, quod qualiscumq; impedimen-
ti causa excusat a contumacia, *Sigismund.*
Scac. in tract. de iudic. causar. ciuiliũ, cri-
iminalium, & hereticalium, cap. 98. nu. 27.
Lop. ad Diaz in præct. crimin. canon. c. 116.
num. 12. sub vers. imo, vbi quod isto casu,
si condemnatus, & captus ostendat se le-
gitime impeditum fuisse, omnem effugit
pœnam, *Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 416.*
num. 68.

22 Vltcrius requiritur, quod excommuni-
catio inflicta contumaci vocato ad re-
spondendum de Fide, & non comparenti,
fuerit lata a Iudice ex præcedenti aliqua
suspensione; secus si contra eum, qui nulla
suspensione præcedente, fuit citatus ad re-
spondendum de Fide, quia tunc excom-
municatus, etiam quod per annum in ex-

communicatione persisterit, non potest
vt hæreticus condemnari, secundum *Ar-*
cb. d. in cap. cum contumacia num. 1. in verb.
præsertim de heret. in 6. vbi etiam Io. Andr.
ante num. 1. in verb. suspicioni, & Gemin.
num. 8. vers. quero. Ad quod non qualibet
23 suspicio sufficit; cum in causa hæresis
quis citari non debeat pro qualibet su-
spicione, nisi fuerit probabilis; cum com-
munis suspicio repellenda potius, quam
recipienda sit, *Farinac. de heresi q. 92. §. 2.*
num. 26. ad fin.

24 Excommunicatus, etiam quod per an-
num in excommunicatione persisterit,
non potest tamen vt hæreticus condem-
nari, nisi ante excommunicationem ipsi
fuerit indicta purgatio, & terminus ad
purgandum assignatus, antequam excõ-
municetur; ita vt non sufficiat sola indi-
ctio purgationis sine assignatione termi-
ni, nec sola assignatio termini sine indi-
ctione purgationis, secundum *Hottiens.*
in d. cap. excommunicamus il. 1. nu. 9. & 10.
extra de heret. vbi propterea subdit, secus
esse, quando Iudex & purgationem indi-
xerit, & terminum ad purgandum præfi-
xerit; tunc enim si excommunicatus, quia
non se purgauit, per annum excommuni-
catus steterit, vt hæreticus condemnatur,
nisi ex iusta causa, & ea quidem expressa,
a tali mandato, & præcepto appellauerit,
vt ibi per eum, quem referendo sequuti
sunt ibidem *Io. Andr. n. 5. & 6. Anton. de*
Butr. n. 15. & Card. Zabar. in §. qui autem,
col. 2. vers. quero quid si suspecta de heresi,
& vers. nisi dicat Iudex, ad quod multa
cumulat *Sigism. Scac. in tract. de iud. caus.*
ciuiliũ, criminalium, & heretical. cap. 98.
num. 4. vers. si est sola.

25 Demum tunc excommunicatus in cau-
sa fidei persistens in excommunicatione
per annum potest vt hæreticus condem-
nari, si fuerit excommunicatus, vel decla-
ratus excommunicatus ab homine in ca-
su, quo excommunicatio ipso iure incur-
ritur; non præcedente autem sententia
excommunicationis, vel excommunica-
tionis declarationis in casu prædicto, non
potest vt hæreticus condemnari,

26 Excommunicatus si per annum in ex-
communicationem inforduerit, non po-
test vt hæreticus condemnari, nisi fuerit
citatus specificè ad respondendum de Fi-
de, & ad se purgandum de suspensione ex
infordescencia exorta, *Eymeric. in direct.*
inquis. par. 2. q. 47. n. 7. vers. suspectus autè,
& ibi *Franc. Pegna in addit. com. 52. lit. G.*
Farinac. de heresi. q. 92. n. 31.

27 Et licet in causa hæresis summarie pro-
ce-

cedatur, vnde in hoc casu vnicam requiri citationem videatur, nihilominus verum est, quod tres requiruntur citationes, sicut & in alijs criminibus, ad *textum in l. confentianeam. C. quomodo; & quando Iudex; & in l. contumacia, §. i. ff. de re iud.* cum alijs per *Ioan. a Roias singul. 29. Farinac. de heres. q. 185. nu. 117.* vbi alias refert, & confutat opiniones.

28 Quæ citatio, personalis debet esse, nam si excommunicari quis non potest absque personali citatione; multo minus non potest, vt hæreticus condemnari, quod procedit, quando absens inueniri potest; quod si latitet, & non inueniatur, potest per edictum citari, vt testatur *Simanch. in Encbirid. violat. Relig. tit. 45. rub. de absent. num. 7. & 8.* vbi quod ista edicta, præconis voce diuulganda sunt; nomen abientis inclamandum in ea Ciuitate, in qua reus domicilium habet, atque etiam affigenda ad ianuas Ecclesiæ Maioris, & Catholicar. *Instit. tit. 14. rubr. de contumac. num. 5. & 6.* quam sententiam dicere seueram, imo iniquam, aut crudelem, & propterea ipse tutius, & æquius esse credit, hunc de hæresi suspectum, & latitantem etiam personaliter citandum esse, nisi forte de absentis hæresi plene in processu constaret; tunc enim ipsum per edicta citari, & condemnari posse admittit, & ita etiam censuit in eodem *Encbirid. tit. 46. rubr. de contumac. b. n. 3. & 4. & Simanch. sic dictum refert Sigismund. de ac. in tract. de iud. caus. ciuil. criminal. & heretical. cap. 98. num. 35.* vbi tamen concludit, quod si reus fugit, seu latitat, tunc potest etiam per edictum citari, *Ignat. Lopez in addit. ad Diaz. in prax. crimin. can. cap. 116. num. 12. versic. quinto, quod si causa excommunicationis.*

29 Et generaliter de modo procedendi contra excommunicatum persistentem, in excommunicatione, siue sit excommunicatus ex causa Fidei, siue ex alia causa, vide *Eymeric. in direct. inquisit. par. 2. q. 47. num. 7. & seqq. Decian. in tract. crim. lib. 5. cap. 48. num. 53.*

30 De forma citationis ad sententiam, contra contumacem absentem, vel fugitiuum, vide *Eymeric. cit. tract. par. 3. n. 213. rubr. de forma citandi conuictum*, & ibi *Frans. Pagna in addit. com. 49. lit. B. versic. primo, & seqq.*

31 Formam vero sententiæ contra absentes, & contumaces, vide apud *Decian. in tract. crim. lib. 5. cap. 38. num. 22.* adductum per *Farinac. de heresi q. 181. num. 96.* vbi quod quando condemnatur hæreticus absens,

& contumax, debet talis condemnatio fieri a Iudice ecclesiastico præsente Curia seculari, & declarando eum priuatum, omni priuilegio ecclesiastico, Curia seculari relaxare.

32 Num hæc pœna procedat contra Apostatas persistentes per annum in excommunicatione, vide late *Farinac. de heresi q. 183. nu. 108.* vbi quod Apostata a Religione per annum in excommunicatione persistens, potest vt suspectus de hæresi puniri, & ab Inquisitoribus citari ad respondendum, quid de Fide sentiat.

S V M M A R I V M.

- 1 *Annus inforDESCENTIA est continuus dierum 361. Vtilis tamen dato impedimento. Quando incipiat currere, num. 2. Quando finiat, num. 3. Et an ultima dies debeat esse capta, vel completa, n. 4.*
- 5 *Tempus quando ponitur in Accusatione, vt per Annum, &c. ultima dies debet esse completa. Item si ponitur cum dictione, per, n. 6.*
- 7 *Tempus in odiosis debet esse completum etiam in ultima die.*
- 8 *Dies viginti, qui labi debent in resignatione, debent esse completi, etiam ultima dies. Et dies, in qua præstatur consensus, computatur, n. 10.*
- 9 *Dies prima termini non computatur in hoc anno inforDESCENTIA.*

A N N O T A T I O II.

§. II.

VT contra persistentem in excommunicationem, & contumacem procedi possit; necesse est, vt persistat per annum, tam in causa Fidei, quam in alia causa; vnde notandum est, quod hic Annus est continuus, & currit diebus feriatis; solum enim vtilis dato impedimento; tempus enim impedimenti non computatur, vt diximus supra, vnde habebit iste Annus dies 365. sicut habet quilibet Annus, nec curandum, quod tunc contingat bissextilis. Regulare enim est, quod vbi datur annus, a iure intelligitur de 365. diebus continuis, vt ex *text. in l. 4. §. Sticcus, ff. de statu liber.* concludit *Abb. in cap. quarenti, num. 3. de offic. & potest. Iudic. delig.* Adde *Bald. conf. 413. lib. 3. DD. in text. cap. cum contumax.*

- maria, de heret. in 6. vbi Io. Andr. ante nu. 1. Archid. n. 2. Geminian. n. 9. & Franck n. 2. vers. item annus, Farinac. de heres. q. 192. n. 30. Seraphin. dec. 1285. nu. 4. qui voluit, qd ad hunc effectum tempora nō coniungantur, referens decisū in Congr. Concilij.*
2. Incipit enim currere hic annus non a die incurfus excommunicationis, sed a die declarationis, seu a die, in quo nominatim fuit excommunicatus, cum ex illo tempore incipiat tumor contumaciæ, seu contemptus clauium, ita *Farinac. de heresi q. 192. nu. 29. ad med. vbi in fin. declarat, hanc opinionem non procedere in Notario excommunicato, quia tunc annus incipit currere a notorietate excommunicationis absque alia declaratoria, quando de tali notorietate vere omnibus constat.*
3. Finit vero hic annus, cum iam lapsi sūt omnes dies 365. cum omnibus illius horis & momentis; nam cum simus in pœnabilibus annus debet esse completus, nec dicitur completus, nisi constet de omnibus suis momentis, ad doctrinam *Bald. in cap. cum vigesimum in fin. de offic. deleg. Cum appellatione anni in quacumq; dispositione, semper veniat totus, & perfectus, Gratian. discept. for. cap. 9. 17. nu. 31. adducens ad id Surd. dec. 178. n. 8. ad med. vsque ad 14. Archid. in cap. fin. de iudic. in 6. Abb. in c. cunctis in cunctis. in princ. de elect. Bald. in l. ex his in 2. opposit. C. quando dies legat. redat, & tenuit Dom. Planius Ventriglia, doctissimus I. C. in Comment. ad Consuet. communis nostræ amatissimæ Patriæ, in clytæ Ciuitatis Capuz, in fin. verb. Anno Domini, meus obseruantissimus Comparer, & Consanguineus, varijs perpolitioribus Literis decoratus.*
4. Et licet, cum fit mentio de anno in iure, non computetur annus per momenta temporum, sed per dies, videlicet 365. quorum spatio annus conficitur, & tunc maxime in fauorabilibus vltima dies anni non computatur, sed statim cæpta vltima die, annus dicitur completus, ad text. in l. qua atate, ff. de test. l. 1. ff. de vsurapion. l. anniculus, l. 2. ff. de verb. & rer. signific. Menoch. de arbitr. cas. 427. nu. 25. cum regulariter in hoc casu, quod dies cæpta, habeatur pro completa, *glaf. in l. 3. §. minorum, in verb. momentum, prope fin. vers. isam quod de die capto, ff. de minor. vbi Bart. num. 2. Alberis. in princ. & Bald. in fin.*
5. Nihilominus in casu nostro vltima dies anni non sufficit cæpta, sed debet esse completa. Primo, quia tempus in citatis iuribus tam *Sacr. Concil. Trident. quam cap. in contumacia*, est positum in accusati-
- no; legitur enim *per Annum*, quo in casu tempus, & vltima dies temporis debet esse completum, vt tradunt *Dyn. Rayner. & Bald. in l. si in annos*, per illum text. ff. de condit. & demonst. *Pet. Cyn. Bald. in 2. oppos. Alex. n. 2. & Iason n. 13. in l. si cui legatur, in princ. ff. de leg. 1. idque procedit, etiam si tempus ponatur in accusatiuo, absque verbo denotante perfectionem, vt reiecta opinione Bart. bene deducit Alex. in d. l. si cui legatur, n. 2. vers. sed in contrarium, & ibi Ias. n. 10. vers. & quod fortius est, ac etiā n. 11. idq; probatur in d. l. si in annos.*
6. Similiter annus in casu nostro, est positus cum dictione, *per*, qua adiecta temporis, facit, & significat perfectionem, vnde habet *Soc. in l. non putabā, n. 2. ff. de cond. & demonst.* quod vltima dies anni debeat esse completa, ex text. in l. si cui, ff. de leg. 1. & in l. urbana prædia, §. pernoctare, ff. de verb. signif. *Gratian. discept. for. c. 413. n. 26.*
7. Vltimo, vltimam diem anni debere esse completā, probatur, quia sumus in odiofis, in quibus regula illa, quod dies cæpta habeatur pro completa, non militat, *glaf. in cap. cum in cunctis, in verb. exegerit, in fin. vbi Abb. n. 6. & Butr. nu. 23. 24. & 25. de elect. & est commune, late Cassan. ad Consuet. Burgun. fol. 82. n. 9. & seqq. & per Rot. diuers. par. 2. dec. 75. fere per tot. vbi in terminis viginti dierum, qui labi debent in resignationibus, concludit, quod vltima dies debet esse completa.*
9. Diximus hic, annum habere suum principium, non a die incurfus excommunicationis, sed a die declarationis, vel notorietatis; si sit excommunicatio notoria. Dubitatur, num dies ipsa, in qua facta est declaratio, vel pronuntiata est excommunicatio, vel incidit notorietas, computetur in termino anni. Et respondetur negative cū regula communi, quod dies termini, non computetur in termino, *glaf. & DD. in cap. statutum, de præb. in 6. Rot. diuers. cit. loc. n. 3. vbi ait, quod prima*
10. dies præstiti consensus ad resignationē, cōputetur in termino viginti dierū, cōtra *Rebus. in reg. de infir. benef. resig. glo. 10. n. 9.*

S V M M A R I V M.

2. Excommunicatus in causa heresis in-
sordescens per annum in excommu-
nicatione impenitens, vt hereticus
punitur pena mortis naturalis igne
infigenda, num. 2. Qua non sunt pu-
niendi penitentes etiam relapsi, n. 3.
Traditur etiam clericus Curia secula-
rari,

- lari, num. 4. De forma huius traditionis, num. 5.
- 6 Ecclesia tradens hæreticum Curia seculari, illam oras pro tradito, non morti tradatur.
- 7 Excommunicatus in causa Fidei impunitus, inforDESCENS per annum, si Clericus est, degradatur, quæ pœna præcedit etiam contra penitentem, nu. 8.
- 9 Clericus damnatus ad perpetuas carceres, est degradandus.
- 10 Degradatio quatuorplex sit.
- 11 Clericus quando degradetur actualiter, & quando verbaliter.
- 12 Monachi, & Moniales quomodo degradentur.
- 13 Persona, qua debent interuenire in degradatione.
- 14 Hæreticus, & alij puniendi ut hæretici, dicuntur diffidati, & banniti a iure, possunt impune offendi, etiã si hæreticus sit Clericus, num. 15. Declarat, ut n. 18.
- 16 Percutiens Clericum hæreticum, non incurrit excommunicationem, Can. si quis suadente.
- 17 Hæreticus potest a priuata persona capi, incarcerari, & bonis spoliari.
- 19 InforDESCENS per annum in excommunicatione in causa Fidei, ut hæreticus, efficitur infamis, & nobilitatem amittit, & de effectibus huius infamiae, remissive, num. 20. Repellitur ab honoribus, & dignitatibus, n. 21. Fit irregularis, num. 22. Mulier priuatur priuilegijs, mulieribus concessis, num. 23. Vbi de alijs priuilegijs in specie.
- 24 Hæreticorum debitores, sunt ipso iure liberati a solutione debiti, etiam si obligatio sit iurata. Declarat, ut num. 27. & 26.
- 27 Hæreticus quomodo priuatur Beneficijs, ac fautores, & defensores. Et quomodo filij, n. 32.
- 28 Hæreticorum bona confiscantur ipso iure, & cui applicentur, num. 29. Et quomodo procedatur in inforDESCENTE per annum in excommunicatione, num. 30.

- 31 Hæreticus non transmittit hæreditatem etiam ad filios catholicos, nec legitimam, vel alimenta de rigore, secus de equitate. Quid de hæreditate extraneorum, vel filij erga patrem.
- 33 Hæreticus est excommunicatus, defensores etiam, fautores, & receptatores, non solum in foro animæ, sed etiam Iudiciali.
- 34 Hæreticus sepulchra caret, & sepultus exhumatur. Et sepelientes sunt excommunicati, & officijs priuantur.

ANNOTATIO II.

S. III.

Diximus persistentem in excommunicatione per annum in causa Fidei, puniendum esse, tanquam hæreticum. Modo videndum est, quibus pœnis puniatur hæreticus, ut ipsdem possit puniri & excommunicatus contumax in causa Fidei per annum; & pro faciliori intelligentia constituenda est diuisio; quod aut tractatur de impenitente; aut de penitente.

1 Impenitens hæreticus, siue persistens in excommunicatione pro causa hæresis per annum. Primo punitur pœna mortis naturalis, text. est in *l. Arriani, §. Manichæi, C. de hæreticis, & l. quicumque, §. eos vero vers. ultimo etiam supplicia*, qui tamē loquitur in docentibus hæresim, vbi *glos. C. eodem, & in l. ubicumque, & in l. sequ. & l. Manichæi, C. eod.* vbi in specie loquitur de Manichæis, *glos. in cap. excommunicamus, §. 1. in verb. puniendi, de hæret. Affl. in Constit. Regni de hæret. & pasterenis, rubr. 1. num. 36. Boss. in tit. de hæret. n. 37.* vbi dicit, quod in hoc cōueniunt Lex Ciuilibus, Canonica, & Diuina.

2 Et non solum morti tradatur, sed etiã comburatur, quæ ignis pœna, approbata est de iure diuino, ciuili, canonico, & cōsuetudinario, prout communiter notant DD. in cap. ad abolendam, de hæret. Summiſſe in verb. hæresis, & hæreticus, *Afflic. cit. loc. n. 29.* quæ pœna viuo debet irrogari, ut in *Repert. Inquis. in verb. comburi, vers. primo, & ante eum lo. Calder. in tract. de hæres. rubr. de pœn. hæret. filior. & nepot. n. 19. in fin. Afflic. in cit. Constit. num. 1. & num. 37. & 40. ac Simonch. cathol. Instit. tit. 46. rubr. de pœn. n. 49.* vbi declarat hanc pœnam non esse imponendam penitentibus relapsis, & in *Enchirid. vialatæ Relig. tit.*

tit. 67. rubr. de pœn. num. 11.

4 Isti impœnitentes siue laici sint, siue clerici, Curia seculari traduntur, per *text. in cap. ad abolendam, §. praterea, de heret.* vbi *glos. in vers. secundo statuit, & vers. si vero, & vers. relinquatur, Abb. antiq. nu. 2. Host. n. 5. & 6. in fin. & 7. cap. excommunicamus, il 1. §. damnati, de heret.* & ibi *Innocent. n. 1. Io. de Anan. n. 7.* & licet *glos. in d. cap. ad abolendam, in verb. laicus,* dicat laicum hæreticum non tradi Curia seculari, sed solum Clericum, cum laicus semper sit in foro seculari, non tamen per hoc negatur, quin laicus à b Ecclesia sit condemnandus vt hæreticus, secularisq; Iudex illius sententiam exequi debeat, quod in substantia idem est, quod tradere Curia seculari; aliud enim non est, laicum Curia seculari relinquere, quam eundem eidem seculari Curia tradere, vt bene declarat *text. in cap. nouimus, in fin. princ. de verb. signific.* sequitur *Farinac. de heresi, q. 189. nu. 7.* vbi *num. 8.* refert formam huius traditionis, quando condemnandus est præsens, siue absens.

6 In hac traditione Curia seculari, Ecclesia orat pro tradito, ne morti tradatur, iuxta *cap. reos 23. q. 3. & in cap. nouimus, §. 1. in fin. de verb. signific.* vbi omnes Canonistæ adnotarunt, hanc intercessionem non debere esse simulatam, aut fictâ, sed veram, & efficacem, vt videre est apud *Innoc. n. 2. verb. efficaciter, Host. nu. 3. eod. verb. 10. Andr. n. 3. in fin. & n. 5. Abb. n. 3. & n. 8.* & apud alios. Quæ intercessio non est vocalis, & colorata, sed necessaria, & fatis operatur, & in Practica non est omittenda, *Farinac. cit. loc. n. 10.*

7 Secundo, si talis contumax in excommunicatione fuerit Clericus, vt hæreticus condemnabitur, & proinde antequam Curia seculari tradatur, degradandus erit, *text.* est in *cap. ad abolendam, §. praterea,* in illis verbis, *Totius Ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur, de heret.* & ibi *glos. & DD. omnes, item est text. in cap. excommunicamus, il 1. §. damnati.* in illis verbis, *Clericis prius a suis ordinibus degradatis, & il 2. §. damnati,* in eisdem verbis, *Clericis prius ordinibus degradatis,* vbi *glos. & DD. & extant Constitutiones Innocentij IV.* de Anno 1254. incip. *Noverit Vniuersitas, & Nicolai III.* de Anno 1281. incip. *Noverit Vniuersitas, vers. damnati,* relatas per *Pegn. inter Litteras Apostolicas, fol. mibi 21. & 67.* & alia *Martini V.* de anno 1418. incip. *Inter cunctas, vers. similiter clerici,* relatâ per *Pegn.* vbi supra, *§. 97. Aff. cit. loc. n. 29. Eymric. in direct.*

inquis. par. 3. rubr. de nouo modo terminandi proces. Fidei, & c. n. 198. vbi Franc. Pegn. com. 45. lit. C. vers. considerandum est, num. 198.

8 Quæ pœna degradationis procedit etiâ contra hæreticum pœnitentem, & consequenter etiam contra excommunicatum in causa hæresis contumacem per annum & pœnitentem, vt habemus in *text. cap. 1. de heret. in 6.* vbi ponitur forma degradationis, quando Clericus in sacris constitutus, pro hæresi seculari Curia traditur, aut perpetuo immuratur, vbi *glos. in vers. pœna hæresis, & vers. si autem, & Archid. n. 1. in verb. immurandus, Franch. n. 2. vers. tertio nota, Geminian. n. 3. vers. nota, quod Clericus, Abb. in c. excommunicamus, il 2. num. 20. de heret.* & adest *Constitutio Alexandri IV.* edita de Anno 1258. incip. *Quod super, relata per Pegn. cit. loc. fol. mibi 30. Eymric. in direct. inquis. par. 3. vbi idem Pegna com. 46. nu. 202. lit. F. in verb. consequenter fol. mibi 557. col. 1.* vbi refert Rescriptum Urbani IV. quod tollit omnem dubitationem.

9 Ad quam pœnam procedi contra Clericum damnatum ad perpetuos carceres, etiam non pro causa hæresis, sed pro alio delicto, tenet *Farinac. de heres. quas. 189. num. 14. & 25.* vbi voluit idem seruari, si condemnatur ad perpetuas triremes.

10 Et quia degradatio alia est actualis, aliâ verbalis, quas bene explicat *Farinac. cit. loc. num. 11.* ideo quando Clericus con-

11 demnatur ad mortem, actualiter degradatur, quando vero condemnatur ad perpetuos carceres, seu perpetuas triremes, degradatur tantum verbaliter ex benignitate Tribunalis Sacrae Inquisitionis, licet aliter esset de iure, ita *Franc. Pegna ad Eymric. in direct. inquis. par. 3. com. 46. n. 202. vers. ne quis autem,* sequitur *Farinac. cit. loc. n. 16.* vbi *nu. 17.* dicit, quod Clerici in minoribus, antequam morti tradantur, verbaliter tantum debent degradari, *Repertor. inquis. verb. degradatio, vers. degradatio autem,* vbi ponitur forma huius degradationis, de qua videas tu latius *Farinac. cit. loc. n. 19.* vbi refert formam degradandi præsentem, & absentem, & in *fin.* dicit, quod Monachi, vel Moniales sunt degradandæ, per spoliationem habitus monastici, vt scilicet masculis Caputiû, foeminis autem Velum cum Scapulari, & Habitus Supremus auferatur, laicaq; veste induatur, & ab Ordine, cui se addixerant, eiciantur, spoliatiq; omni Religioforum priuilegio degradentur, & Curia seculari tradantur, quæ est forma actualis.

- actualis degradationis. De verbali autem contra abſentem, ſiue præſentem vide late *Farinac. cit. loc. n. 20. 21. & 22.* vbi habetur numerus Episcoporum, & perſonarũ, qui interuenire debent ad degradationem. Et licet de iure veteri copioſus requirebatur numerus Episcoporum, & varius ad degradationem Sacerdotis, Diaconi, ac Religioſi; tamen Gregorius IX. ſalũbriter cauit, vt ſolus Episcopus Clericum in quibuſcumq; ſacris Ordinibus conſtitutum degradare poſſit in cauſa hæreſis, conuocatis Abbatibus, alijsq; Prælatiſ, & Religioſis perſoniſ, vt in *cap. quoniam, de hæret. in 6.* quod procedit ſolum in cauſa Fidei. Sed per *Concil. Tridentin. ſeſſ. 13. cap. 4. de reform.* ſtatutum eſt, vt loco numeri Episcoporum de iure requiſiti ad degradationem, adhibeat Episcopus tot Abbates vſum Mitræ, & Baculi habentes, qui ſi in Diœceſi haberi commode nõ poſſint, adhibeat tot perſonas in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutas.
- 13 Tertio hæreticus, ac alij, qui vt hæretici cõdemnãtur, ſunt a iure diſſidati, & bãniti, per *text. in auct. Gazzaros, in princ. ibi, Diſſidamus, atque bannimus, C. de hæret. extat Conſtitutio Frederici Imperatoris incip. Catharos,* relata per *Pegnam* inter Litteras Apoſtolicas, ſimiliter & *Conſtitutio Clementis IV.* edita in anno 1255. incip. *Ad extirpanda, verſ. item quoque,* & alia *Leonis X.* edita de anno 1529. incip. *Exurge Domine, verſ. nec non,* relata per *Pegnam,* vbi ſupra, in *addit. ad Eymen. in direct. inquis. par. 3. tit. de forma procedendi contra excommunicatum, &c. com. 36. lit. B. verſ. ſed ipſum.*
- 14 Vnde hæreticus cum ſit diſſidatus, & bannitus, impune offendi, & occidi poteſt, *Reperit. inquis. in verb. occidere. verſ. hæretici iuſte occiduntur, Boſſ. tit. de hæret. n. 28. Graff. lib. 2. dec. cap. 11. n. 15.* & ſequitur *Farinac. cit. q. 189. n. 24. qui nu. 25. contrariam reſert opinionem procedere in*
- 15 hæretico non condemnato. Quæ opinio procedit, etiam ſi hæreticus ſit Clericus, qui poteſt offendi, & occidi; & percutiens non incurrit excommunicationem, *can. ſi quis ſuadente diabolo,* cuius priuilegium hæreticus perdit, *Carrer. in tract. de hæret. n. 148. Decian. in tract. crim. libr. 5. cap. 14. n. 12. ante fin. verſ. duodecimo.*
- 16 Et an poſſit hæreticus ab omni priuata perſona capi, incarcerari, ac bonis ſpoliari impune. Affirmatiue reſoluit *Farinac. cit. loc. num. 26. & 31.* qui dicit multo magis poſſe hoc fieri, maxime in hæretico fugitiuo, ad quod multa congerit; tamen
- num. 35. dicit, quod tutius eſt auctoritatem Iudicis requirere.*
- 17 Potest enim hæreticus impune offendi, & occidi, poſtquam eſt declaratus, & probatus hæreticus, aut deprehenſus eſt in manifestis hæreſibus, quod procedit, dũmodo viuus capi non poſſit, & quando violenter reſiſtit eum capere volenti, vt per *Farinac. cit. loc. n. 36. & ſeqq. & q. 102.*
- 18 Hæreticus, & conſequenter excommunicatus in cauſa hæreſi contumax per annum incurrit in pœnã infamiæ; vt ſi Nobilis ſit, vt plebeus punitur, ita *text. in d. auct. Gazzaros, in princ. G. de hæret.* in illis verbis, *Et omnes hæreticos vtriuſq; ſexus, quocumque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia,* & poſt citatam *Conſtitutionem Frederici Imperatoris, ac Leonis X.* Et non ſolum eſt infamis ipſe hæreticus. ſed credentes, receptatores, fautores, & deſenſores, late *Farinac. de hæreſ. q. 182. num. 43. & 44.* De effectibus huius infamiæ vide *Decian. in tract. crim. libr. 5. cap. 43. & Pegnam ad Eymen. in direct. inquis. par. 1. com. 4. ad l. cunctos populos, C. de Sum. Trin. & Fid. Cathol. verſ. hac autem.*
- 19 Propterea tanquam infames repelluntur ab omnibus honoribus, & dignitatibus, ex *l. quæ Samaritis, in princ. C. de hæret. in illis verbis, Neque vlla dignitate decorantur, neque publicam adipiſcuntur curã,* & per *Conſtitutionem Alexandri IV.* editam de anno 1258. incip. *Quod ſuper,* & *Honorij IV.* editam de anno 1286. incip. *Exhibita,* & *Martini V.* editam de anno 1418. incip. *Inter cunctas,* & *Innocentij III.* incip. *Hiſque ad ampliandam fidem* relatas per *Pegnam* inter Litteras Apoſtolicas. Et
- 20 hæreticus incurrit in irregularitatem diſpenſabilem ſolum per Summum Pontificem, ita *Maiol. lib. 5. de irregular. cap. 46.* Nec aliqua officia publica exercere poteſt, *Simanch. cathol. inſt. tit. 46. rubr. de pœn. num. 61. Decian. cit. tract. libr. 5. cap. 43. num. 6.* Et priuatur omnibus priuilegijs, quibus fruebatur, quando erat catholicus, per *text. in l. 1. C. de hæret. Farinac. cit. tract. q. 189. num. 45.* vbi quod mulier hæ-
- 21 retica priuatur omnibus priuilegijs conſeſſis mulieribus dotatis. Et quod mater hæretica tenetur dotare filiam orthodoxam, licet alias dotare non teneretur. Et quod mulieres hæreticæ non habent tacitam hypothecam in bonis maritorum. Et quod priuantur beneficio Senatuſconſulti Velleiani. Et quod hæretico mutuanti ad reſectionem rei, denegatur priuilegiũ prælationis in illa re aduerſus alios creditores. Et pater non tenetur dotare filiã hæ-

- hæreticam. Et uxor hæretica non gaudet priuilegijs concessis mulieribus dotatis, de quibus in *l. 1. & l. affiduis, C. qui pot. in pign. bab.* et *num. 46.* quod censeatur exclusus ab omni actu legitimo per *Constitutionem Leonis X.* editam de Anno 1520. incip. *Exurge Domine.* et *num. 47.* quod omnia acta per hæreticum facta sunt nulla. et *num. 48.* quod hæreticus conueniri; sed non agere potest. et *num. 49.* quod Iudex esse non potest, non solum ipse, sed nec eius fautores, defensores, credentes, & receptatores, neque Notarius, et *nu. 50.* Neque Aduocatus, *num. 52.* per *autb. credentes, §. si uero, C. de heret.* et *nu. 53.* quod nec potest esse Miles, per *text. in l. quicumque, §. nullum, C. de heret.* et *num. 55.* quod hæreticus incurrit non solum in infamiam facti, sed etiam iuris, absque sententia condemnatoria, dummodo saltem intercedat sententia declaratoria criminis, *Farinac. cit. loc. n. ult.*
- 24 Quinto; eo ipso, quod quis hæreticus est, omnes eius debitores sunt liberati ab obligatione ei soluendi, & contra eos agere non potest, ad *text. in cap. fin. de heret.* qui *text.* licet loquatur in obligatione fidelitatis, tamen Canonistæ omnes extendunt ad omnia debita, & quascumque obligationes, ut per *glos. ibi in figuratiōe casus, vers. quod ipso iure, Abb. antiq. nu. 1. Anton. de Butr. num. 3. Abb. Sicul. num. 1. in summar. & in figuratiōe casus, Marian. Soc. ante num. 1. in summar. & alij, Summistæ. in verb. heresis, & hereticus.* Quæ opinio procedit, etiam si obligatio sit iurata, ut per *glos. in d. cap. fin. in verb. aliquo pacto.* & per alios apud *Farin. q. 189. n. 58.* contra *Innoc. in d. cap. fin. in verb. teneatur,* quæ liberatio succedit ipso iure; licet confiscatio non succedat ipso iure, & ante condemnationem, ut tenet *Farinac. cit. loc. num. 63. & num. 64.* dicit hanc liberationem non procedere cum hæretico occulto, qui bene declarat *num. subseq. & n. 67.* quod in conscientia hæreticus occultus non potest exigere debitum.
- 26 Et licet debitores hæreticorum sint liberati a debito; illud tamen non eis auerunt, sed bona sunt ipso iure confiscata, ut per DD. in *d. cap. fin. Panorm. num. 1. Marian. Soc. eod. num. 1. Felin. in princ. ver. nec mirum.*
- 27 Sexto; Clerici propter hæresim beneficijs priuantur, ex *text. in cap. ut commissi, §. priuandi, de heret. in 6.* & extat *Bulla Pij V.* edita de Anno 1566. incip. *Cum ex Apostolatus officio,* & non solum priuantur beneficijs possessis, sed sunt inhabiles ad obtinenda; ac alias collatio illis facta, ipso iure est nulla; & huiusmodi Beneficij priuationem potitur etiam hæreticus occultus; illaq; procedit contra credentes, receptatores, fautores, & defensores, & contra schismaticos, quæ priuatio succedit ipso iure, absque alia sententia priuationis, licet requiratur sententia declaratoria. *Farinac. late cit. q. 189. per tot.* ubi etiam dicit, quod Beneficium hæretici potest impetrari tanquam ipso iure vacans, & impetrans non obligatur exprimere requisita in *Regul. Cancell. 32.* Et resignatio hæretici nullum ius tribuit; et Beneficia dicuntur vacare, reseruata Sanctissimo. Hæc priuatio licet procedat contra receptatores, & defensores hæreticorum, non tamen procedit ipso iure, ex *cap. excommunicamus, §. credentes, de heret.* Et priuatio hæc procedit contra hæreticum conuictum, vel confessum, *Farinac. cit. loc. n. 86. & num. 82.* late declarat, quid in hæretico pœnitente.
- 28 Septimo; Bona hæreticorum confiscantur, per *text. in l. Manichæos, §. 1. C. de heret.* & dicuntur confiscata ipso iure a die commissi criminis, per *text. in cap. cum secundum, de heret. in 6.* unde licet non requiratur sententia confiscationis; requiritur tamen sententia declarationis, ut per *Farinac. cit. loc. qu. 190. num. 3. 4. & 5.* ubi *num. seqq.* dicit hac confiscatione puniri credentes, & fautores hæreticorum, Apostatas, & Schismaticos. Et alia in hac materia confiscationis, idem *Farinac. late cit. quest. 190.*
- 29 Cuiam applicentur bona confiscata. Si Clericus est, & Beneficium habeat, applicantur Ecclesiæ sui Beneficij; si uero nõ sit beneficiatus, Fisco Curie Episcopalis, *Farinac. cit. loc. num. 154. & seqq. & n. 164. & seqq. lateq;* refert cuiam applicentur bona, si delinquens fuerit Laicus.
- 30 Bona excommunicati in causa hæresis per annum in excommunicatione contumacis, censentur publicata, & confiscata finito anno; nam eo tempore potest ut hæreticus condemnari, iuxta dispositionem *text. cap. excommunicamus,* ubi communiter DD. refert *Couar. in cap. alma mater, de sent. excom. par. 1. §. 7. num. 11. vers. sed & in causa,* sed *Farinac. d. q. 190. num. 21. & seqq.* mordicus cõtrarium defendit, nempe quod confiscatio bonorum ueniat nendum a die receptarum probationum; sed etiam a tempore, quod percutiunt probationes, ex quibus resultant inditia, & presumptiones, quorum occasione processum est ad citationem.

31 Octavo; Filij Catholici priuantur hæreditate patris hæretici, per *text. in cap. vergentis, de hæret.* quæ priuatio procedit etiam quoad legitimam, & alimenta secundum moderationem, *Farinac. cit. loc. quæst. 191. num. 1. & 3.* Hæc opinio licet de rigore iuris etiam priuet faminas dotibus; nihilominus de æquitate canonica Fiscus debet dotare filias, vt per *Farinac. num. 8. & num. 9.* extendit etiam ad filios naturales. Et *nu. 12.* ad filios credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum hæreticorum, dummodo isti tales vere credant hæreticos errores, secus quando non defendunt eorum errores. Et *num. 20.* dicit idem procedere in hæreditate materna, si mater sit hæretica. Quid in hæreditate extraneorum ab intestato, vel ex testamento, *num. 23. & 26.* quæ opinio procedit contra filios natos, vel conceptos, etiam ante crimen hæresis, vt reiiciendo contrariam opinionem sequitur *Farinac. cit. loc. num. 40.* vbi *num. 41.* dicit non procedere contra patrem Catholicum in hæreditate filij hæretici, nec contra filium, cuius pater damnatur post mortem, *num. 43.*

32 Vtrum filij hæreticorum priuentur Beneficijs. De æquitate non priuari voluit *Clar. in præf. crim. S. hæresis, num. 14. vers. item Clericus.* Sed contrarium voluit, & defendit *Farinac. cit. loc. quæst. 191. nu. 44. S. 2. per tot.* vbi opinionem varijs ampliationibus, & limitationibus distinguit.

33 Nono; Hæreticus punitur pœna excommunicationis in vtrôque foro, animæ, & iudiciali; non solum ipse, sed defensores, fautores, receptatores, & credentes, etiam in Bulla Cœnæ Domini, de qua excommunicatione idem *Farinac. cit. loc. q. 192. S. 1. per tot.*

34 Vltimo; Hæreticus sepultura caret ipse, & eius credentes, fautores, defensores, & receptatores, ita vt si sepulti inueniantur, debeant exhumari, si ossa discerni possunt. Nec sepelientes possunt absolui, nisi facta exhumatione; & talis sepultura perpetuo carere debet sepultura aliorum. Et sepelientes non solum sunt excommunicati, sed priuantur officijs, siue Clerici sint, siue Laici. Quæ pœna procedit contra scienter sepelientes, *Farinac. cit. q. 192. num. 38. & seqq.*

Obserua, vt diximus supra, quod his pœnis punitur hæreticus impœnitens, & consequenter vigore *text.* quem annotamus, iisdem condemnatur excommunicatus per Annum in excommunicatione contumax in causa Fidei.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus pœnitens, & infordescens in excommunicatione per Annum, in eadem causa abiurans, recipitur ad misericordiam ab Ecclesia, nec traditur Curia seculari.
- 2 Laicus Missam celebrans, aut Confessionem audiens, etiam pœnitens, non recipitur ab Ecclesia. Nec recipitur abutens Sacramentis, negans Trinitatem, vel Diuinitatem, aut Conceptionem de Spiritu Sancto, vel Mortem Christi, aut Virginitatem Beata Virginis.
- 3 Hæreticus pœnitens recuperat bona, & alia multa ex misericordia. Non potest tamen promoueri ad sacros Ordines, nec recuperat dignitates, famam, & honores absque Sedis Apostolica dispensatione, *num. 4.* Nec recuperat vassallorum dominium, *num. 5.*
- 6 Hæretici pœnitentes puniuntur pœna arbitraria, qua exemplificatur multis modis, *num. 7.* Cum declaratione. *num. 8.*
- 9 Hæreticus pœnitens punitur pœna carceris temporanei, vel perpetui, cum distinctione vs hic.
- 10 Hæreticus pœnitens potest puniri pœna pecuniaria arbitrio Inquisitoris, & cui applicanda.
- 11 Hæretici debent abiurare; quomodo, quando, & qua forma, remis sue.

A N N O T A T I O II.

S. IV.

Diximus supra de pœnis, quibus punitur hæreticus impœnitens, & successiue excommunicatus contumax impœnitens in causa hæresis; hic vero dicemus, quibus pœnis punitur hæreticus pœnitens, & consequenter excommunicatus in eadem causa per Annum contumax pœnitens, & errorem, pro quo fuit excommunicatus, abiurans.

- I Ad quod præmitto, quod pœnitens dicitur, qui errorem, quem in mente habuit,

F. & ver-

- & verbis, aut factis ostendit, ad se redactus abiuravit; hic enim Ecclesiæ reconciliatus, non dicitur amplius hæreticus, & facta abjuratiōe, non est ad Curiam secularē remittendus; & ad misericordiam ab Ecclesia recipitur, etiam si in articulo mortis pœniteat, dummodo tamen sponte ad fidem redeat, nec redeat simulate, & fraudulenter, nec sit relapsus. Non tamen recipitur etiam pœnitens, celebrans Missam, aut Confessionem audiens; cum non sit Sacerdos. Abutens Altaris Sacramentis. Negans Trinitatem, vel Diuinitatem, aut Conceptionem de Spiritu Sancto, siue Mortem Iesu Christi, vel Virginitatem Beatissimæ Virginis, de quibus latius per *Farinac. de hæres. q. 193. §. 1. per tot. & §. 2.*
- 2 Et licet pœnitens hæreticus, & Ecclesiæ reconciliatus bona confiscata recuperet ex misericordia, vt dixit *Farinac. cit. loc. q. 190. num. 131.* Et recuperet Beneficia amissa. Et habilis reddatur ad alia obtinenda, *q. 189. nu. 82.* Et restituatur ad priuilegia propter infamiam amissa, *Reperit. inquis. verb. priuilegio. vers. secundo.* Et recuperet Ius patronatus, *Farinac. qu. 190. num. 153.* contra alios. Et hæreticus pœnitens non prohibeatur ferre testimonium. Et efficiatur capax successionis. Et si mulier sit, recuperet bona dotalia, etiam alienata, *Farinac. q. 193. num. 71. 72. 73. 74. & 75.*
- 3 Nihilominus etiam pœnitens non potest promoueri ad sacros Ordines, per *text. in cap. illud. 50. dist.* Nec restitui ad dignitates, famam, & honores, absque Sedis Apostolicæ dispensatione, idem *Farinac. num. 68.* vbi *num. 69.* dicit eadē indigere dispensatione, si ad Religionem intrare intendit.
- 4 Nec recuperat pœnitens suorum vassalorum dominium, ita *Simaneb. catholicar. Instit. tit. 23. rubr. de Dominis temporalib. num. 11.* *Franc. Pegna in addit. ad Hymeric. in direct. inquis. par. 3. q. 119. com. 168. vers. fin.* Nec ad illius fauorem reuiuiscunt obligationes debitorum, propter hæresim extinctam, *Farinac. q. 189. num. 160.* Nec liberatur ab irregularitate absque Episcopi dispensatione, ex *cap. Presbyter, de pœnit. dist. 5. Decian. in tract. crim. libr. 5. cap. 54. n. 18. & 19.*
- 5 Isti enim pœnitentes solent aliqua pœna puniri quam arbitrariam esse, vt plurimum defendunt DD. ex *text. in cap. vt committi, de hæres. vbi late Farinac. q. 193. qui num. seqq.* Hanc pœnam exemplificat in pœnâ Exiliij, Deportationis, Triremiū, Ieiunij, Fustigationis, Delationis habitus
- cruce signati, Suspensionis ab Officio, & Beneficio in Clericis, Edificationis Ecclesiæ. Quas pœnas possunt Inquisitores minuere; & augere, & in sententia sibi ipsis reseruare auctoritatem commutandi; ad quas commutandas requiritur consensus Inquisitoris Generalis. Verum commutatio non potest fieri in pœnis, ad quas hæreticus incurrit ipso iure. Nec cum hæreticis relapsis, vt per *Farinac. ibid.*
- 6 Potest etiam puniri pœna carceris ad arbitrium Inquisitoris, etiam perpetui, quando pœnitens abiurauit de formali; secus quando abiurauit de leui, seu de vehementi, quo casu carcer debet esse temporaneus. Similiter si non sit sponte comparens, etiam condemnatur ad perpetuos carceres, nec gratiatur sine licentia Summi Pontificis, late *Farinac. q. 193. §. 5. per tot. vbi in fin. dicit, quod Sanctum Tribunal eum magna equitate procedit ad hanc pœnam; si enim videt veram conuersionem, cum Ultramontanis breui tempore dispensat; cum Italis vero magis, & minus, secundum qualitatem facti, & personarum.*
- 7 Nec prohibetur Inquisitoribus cum pœnitentibus hæreticis vti pœna pecuniaria Sancto Inquisitionis Officio applicanda, per *glos. in clem. 2. verb. illicitis, de hæres. vbi DD. quæ pœna quando, & quomodo sit imponenda, late Farinac. q. 193. §. 6. per tot. Et §. 7. dicit, quod potest cogi pœnitens ad præstandam fideiusionem, de soluendo pœnam pecuniariam. Et quod non adimplens potest contra eum inquiri, & compelli, non solum ipse, sed hæredes.*
- 8 Ultimo; Debet hic pœnitens abiurare, iuxta late tradita per *Farinac. cit. qu. 194. §. 1. & seqq. vbi quomodo, quando, a quibus sit facienda, & qua forma hæc abiuratio.*
- 9 Conclude ergo, quod in his omnibus pœnis, quibus puniuntur hæretici, siue pœnitentes, siue impœnitentes, possunt, & debent condemnari excommunicati in causa hæresis, si per annum in excommunicatione persistierint, siue pœnitentes sint, siue impœnitentes.

S V M M A R I V M.

- 1 Infordescens in excommunicatione per Annum, punitur vt suspectus de hæresis, & quare.
- 2 Cap. grauem, de pœnit. & remiss.

- restringitur, & explicatur, num. 3.*
- 4 *Nobiles benigne tractantur ab Ecclesia, & de Iure canonico lenius puniuntur, quam Plebei, num. 5. Excepto in causa hæresis, num. 6.*
- 7 *Laicus ratione contemptus excommunicationis, potest puniri ab Ecclesiastico Iudice.*
- 8 *Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. procedit cum quocumque excommunicato, præterquam in causa hæresis.*
- 9 *Suspicio quid sit, & quotuplex, nu. 11. 12. & 13.*
- 10 *Presumptio quid sit, & quotuplex.*
- 14 *Infordefcens in excommunicatione per Annum, dicitur leuiter suspectus de hæresi. Et quomodo sit citandus, num. 15. Et quomodo contra illum procedatur. Et quando non comparet, num. 16. Vel quando comparet, n. 17.*
- 18 *Sancta Romana, & generalis Inquisitio quando procedat contra infordefcentes per annum in excommunicatione.*

ANNOTATIO II.

S. V.

1 **O**bseruauimus excommunicatos per Annum contumaces in causa Fidei. Nunc obseruamus excommunicatos per annum contumaces in alia causa, quam Fidei, de quibus in *Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform.* cuius verba notaui in 1. 9. huius *Ann.* Isti enim non possunt puniri, ut hæretici, sed contra eos proceditur tantum uti suspectos de hæresi, ut notatur in *text. Concil.* & hoc ex æquitate Ecclesiæ, quæ potest post tantam expectationem, & pertinaciam illum condemnare de hæresi; at ipsa Ecclesia iuxta maternum affectum, præferens æquitatem suam, gremium non claudens, atq; humanæ fragilitati parcens, non sequitur rigorem hunc, sed incedens media quadam via, solam suspicionem tribuit. Et hoc ne videatur dissimulare, & correctionem peccatorum negligere, ut ex mente *Hosiiens.* refert *Add. ad Abb. in cap. grauem, de pæn. ad num. 7. lit. G. versic. que autem, circa mesd. ubi in princ. habetur ratio, cur annalis perseuerantia inducat suspicionem hæresis. Et est primo, quia hic contumax non facit, nec facere potest*

id, ad quod omnis Christianus tenetur, quod est confiteri peccata sua, & absolutionem recipere, ad præscriptum *cap. omnis utriusq. sexus, de pœnit. & remiss.* Secundo, quia ex hoc præsumitur aliter sentire de Sacramentis, quam sentit, & docet Ecclesia, cum se ab illa separet, & sanctam Communionem non recipiat, idē *Abb. in cit. cap. grauem, n. 3.*

2 De hac materia adest *text. in cap. grauem, de pœnit. & remiss.* qui *text.* licet loquatur de persistencia per biennium, non est tamen necessaria, sed sufficit annalis, ad hoc, ut procedi possit contra contumacem, tanquam suspectum de hæresi, ut per DD. præsertim *Abb. n. 7. ibid.*

3 In quo *text.* notatur alia ratio, quare possit contra talem contumacem procedi, uti de hæresi suspectum; & est, quia iste talis videtur contemnere clauis Ecclesiæ, ut notatur in illis verbis, *Clauis Ecclesiæ contemnendo.* In quo *text.* licet Summus Pontifex ex *Concil. Magunt.* asserat talem contumacem non carere scrupulo hæreticæ prauitatis, nihilominus attenta Nobilitate illius contumacis, cum illo benigne procedi voluit. Hinc mandauit, ut prius moneretur, deinde si in contumacia persisteret, absoluerentur Ecclesiæ a iuribus per eas debitæ dicto contumaci, & subditi eiusdem contumacis a iuramento fidelitatis, quandiu in excommunicatione persisteret.

5 Ex quo *text.* notat *Abb. ibid. num. 4.* quod etiam de Iure canonico mitius puniuntur Nobiles, quam Plebei, quod tamen non procedit in causa hæresis, in qua non consideratur Nobilitas, siue Dignitas, quia in tali crimine æque puniuntur Nobiles, ac Rustici, *Felin. in cap. Pastoralis, in princ. de offic. de leg. & diximus supra,* quia in tali crimine amittitur nobilitas.

7 Notatur secundo; quod in casu contemptus excommunicationis, potest laicus puniri per Iudicem Ecclesiasticum, ut hic in *text. hæresis de causa.*

Notatur tertio; quod vassalli non tenentur obedire Domino excommunicato quandiu in excommunicatione persisteret. Quod quomodo procedat, dicemus alio loco.

Quomodo computetur hic Annus, & quod non currat impedito iusta causa, diximus supra.

8 Obserua, quod hæc dispositio *text. Concil. Trident.* procedit in quocumq; excommunicato, excepta causa hæresis, siue sit in causa ciuili, siue criminali; nam perti-

- nacia hæc vniformis est, cum semper, & in omni casu perseverans dicatur contemneri, vt bene aduertit, ex verbis *Concilij Diaz in pract. crim. canon. num. 12. versic. primo*, siue sit a iure, siue ab homine, *Eymeric. in direct. inquis. par. 2. cap. 47. versic. sexto, ad mod.* Diximus ex *Concil. Trident.* contra hunc persistentem in excommunicatione per Annum, posse procedi tanquã de hæresi suspectum. Pro cuius intelligentia aduertendum est, quod suspicio est opinio mali alicuius ex signis, ex qua ad præsumptionem venit; habetur ex *Bald. in autb. si quis, C. de adult.* Præsumptio vero,
- 9 quantum ad hunc locum spectat, est rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circumstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur. Quæ præsumptio solet diuidi in præsumptionem iuris, quæ vehementer vocari potest, & in præsumptionem iuris, & de iure, quæ violenta appellari potest, ita *Add. ad Eymeric. par. 2. quæst. 46. com. 80. vers. ad hunc respondemus.*
- 10 Diuiditur enim suspicio tripliciter. Prima est suspicio modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis, de qua in *cap. accusatus, de hæret. in 6.* dicitur hæc suspicio leuis, & modica, quia ex leuibus, & modicis oritur coniecturis, vnde dicitur modica a modicis inditijs; leuis a leuibus coniecturis; vel dicitur modica, siue leuis, quia modica, & leui defensione tollitur. Leuis suspicio est illa, quæ prouenit ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, seu casu, quo talia faciens, vel dicens, hæreticus sit, quod deducitur leui consequentia contra frequenter deierantem, vel blasphemantem, quasi non bene credat, argumento *text. d. cap. accusatus*, & refert *Pegna in addit. ad Eymer. cit. loc. com. 80. Leo in Tbesfor. Eccl. par. 3. cap. 5. num. 14.*
- 11 Secunda suspicio est magna, quæ fortis, siue vehemens vocari solet, sic dicta, quia oritur ex magnis, fortibus, ac vehementibus coniecturis, & inditijs; vel quia non tollitur nisi magnis, fortibus, & vehementibus defensionibus; & ea est, quæ prouenit ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus accipitur argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quod talia agens, vel dicens sit hæreticus, vt si quis neget explicite, palam, & publice ea, quæ debet ex officio scire, plusquam alij, quamuis possit etiam tale negotium ex ignorantia prouenire, vel animi leuitate, non autem ex hæretica prauitate, facit *text. in d. cap. accusatus, Pegna cit. loc. vers. quare, Leo cit. loc. nu. 29.* vbi *num. seqq.* plures numerat casus, quibus quis vehementer de hæresi suspectus est habendus.
- 12 Tertia suspicio maxima, quæ violenta vocari solet, de qua in *d. cap. accusatus, & cap. cum contumacia, de hæret. in 6.* sic dicta, quia violentat, cogit, & arctat Iudicem, ad credendum, nec tergiversatione resellitur qualicumq; vel quia oritur ex violentis, conuincitibus, atque coercentibus coniecturis, & ea est, quæ nascitur ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi solet efficaciter, & fere semper, quod talia dicens, vel faciens est hæreticus, quæ est multimoda, vt dicit, & exemplificat *Leo cit. loc. num. 38. & seq. ex Pegna cit. loc. versic. hac præsumptio, & seqq.*
- Et quia in *Concil. Trident.* obseruato loco, dicitur, quod contra contumaces per annum in excommunicatione, potest procedi vt de hæresi suspectos. Dubitatur, qua suspicione ex supradictis dicantur imputari isti contumaces.
- 13 Respondetur, nec magna, nec maxima suspicione dicuntur imputati, sed solum prima, vnde dicuntur leuiter tantum isti contumaces suspecti de hæresi, vt norat *Eymeric. in direct. inquis. par. 2. cap. 47. n. 6. in med. & circa fin. Diaz in pract. crim. can. cap. 118. num. 12. vers. quarto quod licet,*
- 14 vnde elapso integro anno, isti sunt citandi per Inquisitorẽ, vel Episcopum, quatenus de Fide respondeant, cum assignatione congrui termini, intra quem accedere debent ad respondendum de Fide; & in assignatione huius termini habenda, est ratio temporum, locorum, & personarum, vt tradit *Eymeric. 3. par. tit. de forma citandi absentem, num. 131.* cum comminatione si non comparuerint, quod sint excommunicati. Et in litteris citationis apponantur hæc verba, *Responsuri de Fide*, vt per *Eymer. cit. loc. q. 47. num. 7. vers. excommunicamus*, vbi *Pegna lit. G. vers. in litteris*, qui ait, non semper apponendum esse, *Responsuri de Fide*, sed tunc, quando citandus est contumax, nec capi potest, secus quando non est contumax, & capi potest, quia tunc non est apponendum illud verbum, *Responsurus de Fide*, quæ distinctio quoad caput contumaciæ non multum eminet; nam vere hic citandus semper est contumax, dum supponitur, quod per annum in excommunicatione persistit.
- 15 Quo in casu, aut isti citati comparent, aut

- aut non comparent. In secundo casu, nempe si renuerint comparere, eo facto sunt excommunicati, tanquam contumaces in causa Fidei, ac consequenter aggrauantur, quia iam fiunt suspecti de hæresi vehementer, per *text. in hoc cap. cum contumacia, de hæres. in 6.* vnde elapso anno a die aggrauationis, quia dicuntur cōtumaces in causa Fidei, potest contra eos procedi uti hæreticos, ut diximus superioribus §§. & late discutit *Eymer. cit. loc. num. 2. & 9.*
- 17 Si autem tales excommunicati comparuerint in termino, interrogabuntur de Fide, & articulis Fidei, & si catholice non respondebunt, contra ipsos proceditur tanquam manifeste de hæresi confessos. Si vero recte, & catholice respondebunt, tunc eis assignantur tres termini, vel vnus pro tribus, ut faciant se ipsos absoluere, alias tãquam contumaces in causa Fidei sint excommunicati, quod si paruerint, nec noua excommunicatione sinant ligari, solet illis indici purgatio de leui suspicione, ut latius *Eymeric. cit. loc. versic. si autem.*

De leui suspicione, & abiuratione de leui, generaliter vide multa per *Farinat. de hæres. q. 187. §. 2. n. 23. & seqq.*

- 18 Nota, quod *Pegn. ad Eymer. cit. loc. relatus per Campanil. diuer. Jur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 31. in princ. fin. aduertit*, quod ex recepta consuetudine Sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis, non solet procedi contra excommunicatos per Annum, aut amplius, nisi fuerint excommunicati in causa hæresis.

S V M M A R I V M.

- 1 *InforDESCENS in excommunicatione per Annum in causa ciuili, habetur pro confesso. Item in causa criminali. num. 2.*
- 3 *InforDESCENTIA non auget penam delicti principalis, solum operatur, ut inforDESCENS possit pro delicto principali condemnari, & ut presumatur confessus, vel conuictus.*
- 4 *InforDESCENS contra presumptionem, qua illum habet pro confesso, & conuicto, potest suas probationes deducere.*
- 5 *Probatio innocentia non censetur exclusiua, etiam lata sententia.*
- 6 *Text. in cap. rursus 11. q. 3. expli. catur.*

7 *Repetitio non est necessaria contra inforDESCENTEM in excommunicatione per Annum. Quod procedit, quando perseverantia est cum contemptu, qui cessat petitione absolutionis.*

8 *InforDESCENTI per Annum in excommunicatione, an possit absolutio generalis dari solita in Literis Apostolicis, remissive.*

9 *InforDESCENS in excommunicatione per Annum, potest puniri pena pecuniaria, vel alijs penis arbitrarijs, num. 10.*

10 *InforDESCENS in excommunicatione per Annum, an possit priuari Beneficijs. Quid in causa ciuili, num. 12. Et quid in criminali, nu. 13. Et quomodo debeat citari, num. 14. Et quod in crimine inducentem priuationem Beneficiorũ, ipso iure debeat precedere sententia declaratoria, nu. 15. Et latius, num. 20.*

16 *InforDESCENS in excommunicatione per triennium, etiam in causa ciuili, priuatur Beneficijs.*

17 *InforDESCENS in excommunicatione per Annum, si per sententiam fuit priuatus Beneficijs, an illa recuperet. Et an sit audiendus, si compareat post sententiam, resoluitur cum distinctione, num. 18.*

19 *Sententia lata contra contumacem, an presumatur lata propter delictũ, vel an propter contumaciam.*

21 *Iudex quando possit sententiam a se latam reuocare, si constat de innocentia Rei.*

A N N O T A T I O II.

§. VI.

- 1 **P**erseuerantia hæc in excommunicatione per Annum in causa ciuili, operatur, ut excommunicatus habeatur pro cōfesso, ut probat *Diaz in pract. crim. canon. cap. 118. n. 9.* sequutus *Couar. in cap. alma mater, §. 7. de sentent. excom. num. 10. Menoch. de arbitr. lib. 2. cap. 416. num. 36.* qui confutant *Ripã* contrarium tenentem, & rationem afferunt; si in causa criminali perseverantia in excommunicatione per Annum hoc

ope:

operatur, in qua causa probationes requiruntur efficaciores, & dilucidiores, per *text. in l. ult. C. de probat.* ergo multo magis in causa ciuili, contra *Ricc. in prax. resol. 209. n. 6.*

2 In causa criminali multo fortius defendunt DD. huiusmodi contumacem haberi pro confesso, & conuicto de crimine, pro quo fuit excommunicatus, sed pœnam non auget, est ergo lapsus anni loco solius probationis, facitq; perinde ac si is excommunicatus, ore suo fuisset delictum confessus, est originalis opinio *Abb. in cap. 1. num. 25. de iudic.* quem omnes sequuntur, refert *Rip. ibid. n. 77. Alciat. num. 54. Couar. in d. cap. alma mater, Diaz. cit. loc. num. 4. Menoch. de arbitr. cit. c. nu. 11. Auzer. ad Capell. Tolosan. q. 366. Io. Lup. in cap. per vestras, de donat. inter vir. & uxor. §. 18. num. 24. Paul. Grill. in tract. de heret. q. 8. ad fin.*

3 Ex quo notat *Menoch. cit. loc.* quod hic contumax pro tali contumacia, nullam reportat pœnam particularem; solum enim punitur contumax de delicto principali, in quo habetur pro confesso, & conuicto iuris pœsumptione, ratione pœdixæ contumaciæ; imo nec etiam auget pœnam delicti principalis; hæc contumacia solum enim facit, vt ratione huius persistentiæ in excommunicatione per Annũ, possit persistens puniri pro delicto, pro quo fuit excommunicatus, ac declarari incidisse in pœnas delicto debitas; ita vt si ratione defectus probationis, non posset delinquens condemnari ad pœnam ordinariam delicti, subsequente tamen hæc contumacia in excommunicatione per annum, quia habetur pro confesso, & conuicto, bene potest condemnari ad pœnam ordinariam, late *Menoch. cit. loc. qui n. 13.* dicit, quod licet sola contumacia non sufficiat ad condemnandum, ex *cap. nullus, de pœsumpt.* tamen contumacia cum perseuerantia in excommunicatione, sufficit, vt inquit *Abb. in d. cap. 1. num. 27. de iudic.* quia ex his surgit vehemens pœsumptio, quæ ad condemnandum sufficit, iuxta *text. in cap. afferre, de pœsumpt.*

4 Sed contra hanc pœsumptionem, bene potest excommunicatus suas deducere probationes ad probandam suam innocentiam; nam hæc perseuerantia prodest accusatori, Fisco, vel aëtori, vt releuentur ab onere probandi delictum, loco cuius probationis, lex subrogauit hanc fictam contumacis, & excommunicati confessionem; quare alijs probationibus is suam innocentiam probare potest, ad dicta per

Rip. in d. cap. 1. de iudic. num. 77. vers. tertio restringe, Innocent. in cap. cum bone, nu. 2. vers. quarto post talem, de etat. & qualis. Diaz. cap. 118. nu. 10. vbi in fin. dicit, quod innocentia probatio nunquam exclusæ censetur, etiam si iam lata fuerit sententia, ex Dec. in cap. ex parte, il 2. num. 7. de offic. deleg.

Obijcies ex *text. in cap. rursus 11. qu. 3.* videtur hunc perseuerantem in excommunicatione nullatenus audiendum esse.

6 Respondetur, *text.* loqui contra eum, qui se purgare, & suam innocentiam ostendere contempnit, quem non audiendum esse dicit, secus si suam innocentiam intendit probare, ita *Diaz. & Menoch. cit. loc.* non enim pœcludit viam excommunicatio, vt non possit ostendere Reus elapso anno suam innocentiam, & allegare legitimum impedimentum, *Gratian. discept. forens. cap. 119. n. 5.*

7 Operatur etiam hæc perseuerantia in excommunicatione per Annum, vt inquisitus non possit petere repetitionem testium Fisci, & accusatoris; cum talis repetitio in hoc casu non sit necessaria, nam repetitio fit ad probandam intentionem Fisci, sed Fiscus est in probatis, cum lex habeat inquisitum pro confesso, & conuicto de delicto principali, ergo; ita tenent *Genues. in prax. Archiep. cap. 32. num. 2. & Ricc. in collect. dec. part. 3. collect. 629.* citans *Cur. Archiep. Neap. decis. 31.* Quod tunc procedit, quando contumax perseuerauerit animo indurato, & pertinaci, & in contemptum clauium, qui contemptus in hoc datur, quando voluntas in hoc dirigitur, vt quis nolit obedire. Verum hic contemptus cessat sola petitione absolutionis, ita *Ricc. cit. collect. & latius in prax. par. 1. resol. 212. vbi resol. 213.* dicit, quando prodest pertinaci in excommunicatione per Annum absolutio generalis, quæ solet apponi in Literis Apostolicis.

Dubitatur. Num possit hic perseuerans in excommunicatione puniri ab Ecclesiastico Iudice pœna pecuniaria.

9 Respondetur, posse Iudicem Ecclesiasticum etiam pecuniaria pœna multare excommunicatum pertinacem, quod non indigere probatione, ac forensi vsu receptum esse defendit *Diaz. in pract. crimin. canon. cit. loc. cap. 118. num. 4. vers. possunt etiam, sicq; absolutionis tempore, post Ecclesiæ satisfactionem solet pecuniaria pœna imponi, quæ iuste exigere potest, & ad pios vsus conuerti, ita etiam testatur *Simanch. in cathol. Instit. tit. 27. num. 5.* respondisse *Sac. Congr. Cardinalium.**

Et

- 10 Et non solum potest puniri perseverans in excommunicatione per Annum pœna pecuniaria; sed etiam alia pœna temporali arbitraria, ex opinione *Menach. cit. loc. cap. 416. n. 47.*
- 11 Num priuari possit Beneficijs Clericus perseverans in excommunicatione per Annum in causa civili, siue criminali, cōtrouersum est inter DD. De qua quæstione lata *Menach. cit. loc. num. 47. & seqq. Farin. in fragment. in verb. Cl. r. cus, lit. C. n. 264. & seqq. Diaz. cit. loc. num. 13. vers. sexta, & vltima, Gratian. discept. for. c. 119. per tot. & alij DD. in cap. 1. de iud. Campan. diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 15. num. 30. vers. alterum.*
- 12 In qua quæstione *Diaz. cit. loc. num. cit. vers. qua quidem, & Menoch. num. 52.* indistincte tenent etiam in causa civili, posse persistentem hunc priuari Beneficijs, sequuti opinionē *Franc. in hoc c. cū contumacia, in fin. de hæret. in 6. & Didac. Cou. in cap. alma mater, par. 1. §. 7. num. 10. vers. quarto considerandum, de sent. excommunic.*
 Verum in causa civili opinio contraria est verior, & communis, non posse hūc contumacem priuari Beneficijs, ita *glos. in cap. contingit, in verb. non potest, de dolo, & contumac. Roman. sing. 307. Lup. in cap. per vestras, in text. in princ. §. 18. num. 24. vers. sic etiam, de donat. inter vir. & uxor. f. 245. Ausser. ad decis. Capell. T. bolos. 366. item Anna Domini, in fin. vers. & vide, Rot. coram Cardinali Seraphin. Segobricens. inforDESCENTIA §. Iuny 1598. vbi dicitur, quod ita seruatur in praxi, *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. de alternat. glos. 15. in princip. num. 103. vsque ad num. 109. quos refert Grat. discept. for. cap. 119. num. 3.**
- 13 In causa vero criminali quando excommunicatio est lata propter crimen, quod ipso iure priuat Clericum Beneficio, facit vt per inforDESCENTIAM quis habeatur pro confesso, & quod debeat cēferi ipso iure priuatus: sed quando est lata ob crimen, per quod non est priuatus ipso iure Beneficio, sed venit priuandus per sententiam, & tunc poterit priuari post contractam inforDESCENTIAM. Aut crimen est tale, per quod nullo pacto potest imponi pœna priuationis; & tunc per inforDESCENTIAM nunquam est imponenda huiusmodi pœna priuationis, sed alia Indijs arbitrio; quia satis est, vt ex tali inforDESCENTIA oriatur confessio delicti, absque eo, quod alia pœna pro illo imponatur, & secundū hanc distinctionem intelligitur obseruatū *text. Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de refor. & resoluit Rot. coram Seraph. Segobricens.*
- inforDESCENTIA §. Iuny 1598. Franc. in hoc cap. cum contumacia 7. nu. 2. de hæret. in 6. Abb. in cap. 1. num. 24. de iudic. Felin. in cap. postulasti, de homicid. Couar. cit. loc. cap. alma mater, par. 1. §. 7. nu. 10. vers. primum hinc apparet, & vers. secundo etiam, de sent. excom. in 6. Roman. sing. 307. quos refert, & sequitur Gratian. discept. for. d. cap. 119. num. 1. & seqq.*
- 14 Et ad effectum, vt quis possit ratione inforDESCENTIAE priuari Beneficijs, vti suspēctus de hæresi, debet iterum transacto anno citari ad diluendum hanc suspēctionem, & tunc si est contumax, potest priuari, vt notat *Seraph. cit. dec. num. 3. & Grat. cit. loc. num. 6. ex text. in hoc cap. cum contumacia.*
- 15 Similiter etiam in crimine, in quo priuatur Beneficijs contumax ipso iure, debet ferri sententia saltem declaratoria, vt diximus supra, quando proceditur contra hæreticum, & multo magis dicemus seruandum esse hic, quando proceditur contra suspēctum de hæresi, ex opinione *Memo: h. cit. loc. num. 56. & seqq.* vbi multa cumulat. Et *num. 65.* dicit, quod Iudex non statim post annum debet procedere ad hanc declarationem, sed expectato aliquo competenti termino ad eius arbitrium, *Diaz. cit. loc. vers. vltima.*
- 16 Nota, persistentem in excommunicatione per triēnium, etiam in causa civili, voluit *Couar. in cap. alma mater, §. 7. num. 10. vers. tertio si quis, ad fin. de sentent. excom. in 6.* posse ratione tantæ contumaciæ priuari Beneficijs, si nullam habeat causam defensionis, sequitur *Gratian. cit. loc. num. 7. Ricc. in prax. par. 1. resolut. 211. num. 8.*
- 17 Dubitatur. Si contumax ratione inforDESCENTIAE fuerit per sententiam priuatus Beneficijs, & post sententiā comparuerit, sit ne audiendus, & sententiā reuocari possit, ac Beneficia recuperare.
- 18 Respondetur, aut sententiā est lata non propter delictum, sed propter contumaciam, cum in tali casu non sit definitiua, sed interlocutoria, potest quādoque reuocari, purgata contumacia, *Alex. in l. 1. §. hoc iudicium, ff. si quis ius dicent, non obtemper.* & successiue hæc sententiā non priuat Beneficijs irreuocabiliter, & priuatus, quando eumq; comparet, purgata contumacia, recuperat Beneficium, etiam si fuerit alteri collatum, *Arch. de absol. dec. vnic. Rota coram Seraph. Romana canonizatus S. Angeli vltima February 1576. adducta per Gratian. discept. for. cap. 119. n. 10.* Aut sententiā est lata propter delictum in con-

- contumaciam; tunc enim dicitur diffinitiva, & priuat irreuocabiliter, & si contumax comparet, etiam purgata contumacia, non recuperat Beneficium, ita distinguit Gratian. cit. loc. num. 9. & 10. ad dicta per Seraph. dec. 354. num. 8. & seq. qui adducit cit. dec. Rot. per Gratian. alio modo, idest in vna Romana Canoniceatus S. Angeli coram R. P. D. Cotta vltima Febr. 1567.
- 19 Et an sententia lata sit propter contumaciam, vel propter delictum, in dubio dignoscitur ex actis; semper enim quod delictum non est sufficienter probatum, dicendum est in tali casu condemnationem esse factam propter contumaciam, ita Seraph. cit. dec. 354. n. 11.
- 20 Sed aduerte, quod quando diximus cfi Grat. cit. loc. quod contumax condemnatus in contumaciam propter delictum, ac priuatus Beneficio, purgata contumacia, illud non recuperat; intelligitur quando reus per contrarias probationes non docuerit de sua innocentia; secus vero quando per concludentes probationes probauerit suam innocentiam, & quod Beneficio non venit priuandus; tunc enim reuocatur sententia, & restituitur ad Beneficiũ, vt declarat Gratian. d. loc. num. 15. 16. & seq. non solum in causa appellationis, & in secunda instantia, ad text. in l. sup. C. de error. aduoc. l. creditor, §. iussus, de appellat. l. generaliter, §. 1. C. de reb. cred. adductis per Gratian. num. 14. sed etiam coram ipsomet Iudice, qui sententiam protulit, & inconsulto Principe, Felin. in cap. lator, 7. declar. de re iud. Nat. conf. 445. num. 5. Bald. & alij in l. si quis adulterij, C. de adult. Rota coram Seraph. Imolem. Castrorum 22. Aprilis 1575. Varinat. de inquis. q. 11. n. 8. & 13. & alij, de quibus Gratian. cit. loc. num. 18. qui respondet ad Bart. in l. 1. §. si quis vltroff. de quest. tenentem, Iudicẽ non posse inconsulto Principe sententiam a se latam reuocare, etiam in casu, in quo cõstaret de innocentia Rei; quia opinio Bart. procedit, quando sententia est lata ex veris probationibus, secus si ex fictis, & præsumptis, vigore contumaciæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Testis omni exceptione maior quis dicatur.
- 2 Testis idoneus quis dicatur,
- 3 Testis legitimus quis dicatur.
- 4 Testis integer quis dicatur.
- 5 Testes idonei tantum non admittuntur in causa matrimoniali.

- 6 Testes quot modis dicantur in causa Matrimonij. Et in quib⁹ casibus procedat text. in cap. ex literis, de sanguin. & affinit. numer. 7. & seqq.
- 8 Testis unicus probat impedimentum ante contractum Matrimonium, etiã si clam deponeret, & parte non citata, num. 9. Etiam si esset accusator, vel denunciator, vel propriam turpitudinem allégaret, num. 10. Etiam si esset criminofus, num. 11. Dummodo concurrant requisita, de quibus n. 12. 13. 14. 15. & 16.
- 17 Testis unicus an probeat impedimentum Matrimonij, quando non tractatur de vitando peccato.
- 18 Fama sola probat impedimentum Matrimonij contrahendi, quando tractatur de vitando peccato, etiam si sponsalia iurata intercesserint, n. 19. Dummodo fama non sit priuata, & sit probata bino teste, num. 20. & 21. Et ex aduerso non constet validioribus probationibus de fama contraria, num. 22. Et ad probandam hanc famam contrariam admittuntur testes consanguinei, num. 23. Et ipsi contrahere volentes ad arbitriũ Iudicis, num. 24.
- 25 Rumor an probeat impedimentum Matrimonij contrahendi.
- 26 Sponsi an sint legitimi testes ad probandum impedimentum ad impediendum Matrimonium, resoluitur cum distinctione, num. 27. 28. & 29.

A R G V M E N T V M.

De testibus in causa matrimoniali. Notatur §. I. Quod in tali causa testes debent esse omni exceptione maiores. Qui dicantur testes omni exceptione maiores. Et in qua causa matrimoniali requirantur huiusmodi testes. Et quomodo probetur impedimentum Matrimonij contrahendi. In II. §. Quod testes, qui interueniunt Matrimonio, non est necesse sint omni exceptione maiores.

Et

Et quando omnes admittantur. In §. III. Qui admittantur in teſtes pro Matrimonio. In §. IV. Contra Matrimonium requiruntur teſtes omni exceptione maiores. Et qui ſint hi teſtes. Et an hæc qualitas ſit probanda. Et alia multa de teſtibus, qui inducuntur ante Matrimonium ad probandum contrahere volentes eſſe ſolutos.

A N N O T A T I O. III.

§. I.

Ad Textum in cap. cum ex literis, de conſangu. & affinit.

IN hoc text. mandat Alexander Papa III. Abbati Caſtlen. quod recipiantur teſtes in cauſa matrimoniali, qui ſint circumſpecti, omni exceptione maiores. Hinc communiter DD. in d. text. & alibi volunt, quod in cauſa matrimoniali recipi debeant teſtes omni exceptione maiores. Et ad intelligentiam obſeruandum eſt, quod ille dicitur teſtis omni exceptione maior, qui repelli non poteſt aliqua exceptione, ita *gl. in d. cap. ex literis, verb. maiores*, vbi DD. omnes, *Bald. in l. optimam, ſub nu. 8. C. de contract. ſupul.* qui volens hoc amplius explicare, dixit, teſtem omni exceptione maiorem, debere eſſe probatæ vitæ, & bonæ opinionis, ac de inimicitia non ſuſpectum, *Mafcard. de probat. conſuſ. 855. num. 10. Campanil. diuerſ. iur. can. rubr. 11. cap. 26. nu. 32. Alex. in conſ. 19. num. 6. lib. 1. Bart. in l. admonendi, col. 9. verſ. venio ad tertium; ff. de iur. iur.* vbi intelligit hoc, etiam ſi exceptio, quæ opponitur, non repellat teſtem à teſtimonio; ſed minuat eius fidem, prout eſt quando teſtis eſt conſanguineus, *Anton. de Butr. in cap. ſin. de iur. iur. gl. in §. item verborum, verb. idoneos; Inſtitut. de inutil. ſtipulat. Prob. ad Io. Monach. in c. 1. num. 9. de teſtib. in 6.* vbi eum credit eſſe talem, cōtra quem nulla mundi exceptio obijci poteſt, *Franc. Curt. Papien. tract. de teſtib. num. 72. conſuſ. 74. verſ. aduerte; Auſrer. de reprobat. teſt. num. 93. Milan. in ſuo repertor. in verb. teſtes omni exceptione maiores, Ruin. conſ. 59. nu. 3. lib. 4. Sec. Iun. conſ. 29. nu. 25. lib. 2. Blanch. de indit. n. 317. Carver. in præſ. crim. in tract. de indit. & c. in §. in text. ibi, Teſtibus ſuperatus, & c. & num. 26. Rimin. Sen. conſ. 137. n. 24. Hippol. Rimin. Iun. conſ. 503. num. 12. volum. 5. &*

conſ. 524. nu. 11. eod. vol. & conſ. 705. nu. 20. volum. 6. Bursat. conſ. 320. num. 90. vale. 3. Franc. Becc. conſ. 47. num. 5. Alex. Sena. Inter conſil. criminalia diuerſ. conſ. 117. h. 30. volum. 1. vbi ampliatur etiam ad friuolam exceptionem, quod non credit verum; Farinac. de teſtib. tit. de oppoſ. contra perſ. teſt. quaſt. 62. num. 1. ad med. Corſet. in ſingul. verb. integer; num. 301. Viu. in com. opin. verb. teſtis vnicus, num. 10. Peguer. dec. 17. nu. 40. & alij apud Farinac. cit. loc.

2. Teſtis idoneus eſt idem, quod omni exceptione maior, ex communi opinione DD. vt refert *Farinac. cit. loc. num. 2.* qui num. 3. contra communem dicit eſſe veriorē, quod iſta qualitas omni exceptione maior contineat in ſe aliquod pluſquam idoneus, & probat ex opinione *Felin. in rubr. de ſponſal. col. 5. num. 5. verſ. quarto in cauſa.* vbi dicit, in cauſa matrimoniali teſtes non ſufficere alias idoneos; ſed debere etiam eſſe omni exceptione maiores; ergo maior omni exceptione dicitur fidelior teſtis, quam idoneus; cum qua opinione concurrere dicit *Crot. in tract. de teſtib. num. 395. ad fin. & Mafcard. de prob. lib. 2. conſ. 1019. poſt n. 15.*

3. Teſtis omni exceptione maior non differt à teſte legitimo: vnde idem eſt dicere, quem eſſe teſtem legitimum, ac omni exceptione maiorem, ſecundum *Parif. conſ. 24. num. 14. lib. 3.* & refert *Farinac. cit. loc. num. 4.*

4. Similiter non differt teſtis omni exceptione maior, a teſte integro, ſeu integre opinionis, & dicitur integer teſtis, qui a iure non repellitur, *Corſet. in ſuis ſingul. verb. integer*, quem ſequitur *Farinac. cit. loc. num. 5.*

5. Vnde aduertendum eſt, quod in cauſa matrimonij non debent admitti teſtes idonei tantum; cum non dicantur omni exceptione maiores, iuxta opinionem *Farinac.* de qua ſupra; bene tamen admittuntur teſtes legitimi, & integri, cum ijde ſint quod teſtes omni exceptione maiores, ad verba huius text. cap. ex literis, & ad dicta per *Felin. cit. loc. ac Farinac. q. 62 limit. 6.* quod quomodo procedat, habetur ex ſequentibus.

6. Obſerua, quod pluribus modis dicuntur teſtes in cauſa matrimoniali. Vel ſunt teſtes, qui interueniunt producuntur, vel ſponte veniunt ad deponendum impedimentum ante contractum matrimonium. Vel ſunt teſtes, qui interueniunt in ipſo contractu matrimonij ſimul cum Parocho ad præſcriptum *Sac. Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform.* Vel ſunt teſtes, qui

G

pro-

- producuntur pro, & ad favorem matrimonij contracti. Vel sunt testes, qui producuntur contra matrimonium iam contractum.
- 7 In primo casu; in testibus, qui producuntur ad probandum impedimentum ante contractum matrimonium, non procedit hic *text. cap. ex literis*, de hoc enim casu loquitur *cap. super eo, il 2. de testib. & attestat. & cap. praterea, il 2. de sponsal. in quo non requiruntur testes omni exceptione maiores, sed sufficit quilibet testis etiam vnicus, cit. iuribus; & rationem reddunt communiter DD. quia cum tractetur de peccato vitando, ideo impedimentum matrimonij contrahendi probatur per testes etiam inhabiles, *Ias. in rep. l. admonendi, num. 197. ff. de iur. iur. Rom. singul. 616. Couar. tom. 1. de matrim. par. 2. cap. 6. §. 10. num. 20. late Mascard. de prob. lib. 3. concl. 1359. num. 17. Farinac. de testib. quæst. 62. num. 99. Alex. Ambros. dec. Perus. dec. 18. num. 8. vers. & licet, Sanch. de matr. lib. 1. disp. 71.**
- 8 Impedimentum matrimonij contrahendi probatur vnico teste etiam non citato, dummodo per partem producentem, sit iudici oblatum; nam si ex se ingereret, præsumeretur suspectus, argumêto *l. uxori, §. 1. ff. de fals. Abb. in cap. cum in sua, n. 2. de sponsal. Bart. in l. post legatum, §. bis vero, num. 1. ff. de bis, quib. ut indign. Mascard. de prob. conclus. 1035. num. 3. vbi plures refert, Sanch. de matrim. cit. loc. n. 2.*
- 9 Quod procedit, etiam si testis deponeret clam absq; publicatione nominis, & parte non citata iuxta *cap. 2. de testib. ita deciditur in cap. praterea, il 2. de sponsalib. vbi Innocent. nam. univ. Anton. nu. 6. Abb. num. 7. Præpos. nu. 4. Mascard. d. concl. 1035. n. 4. Sanch. cit. loc. n. 3.*
- 10 Similiter sufficit vnicus testis in hoc casu, etiam si esset denunciator, vel accusator, & allegaret suam turpitudinem, *DD. in d. cap. praterea, præsertim Abb. n. 7. circa med. Mascard. cit. loc. num. 5. Sanch. num. 4.*
- 11 Etiam si iste testis esset criminofus, vt constat ex *d. cap. praterea*, vbi testis suam allegat turpitudinem, & voluit *Sanch. cit. loc. num. 5.*
- Et adeo verum est, vt vnicus testis probet impedimentum matrimonij, etiam si fuerit inhabilis, vt non sit accipiendum iuramentum suppletorium a contrahentibus, ita contra alios defendit *Alexan. de Neuo in cap. super eo, de consang. num. 9. & sequitur Sanch. cit. loc. num. 6. & ratio est, quia si sumus in casu, in quo vnicus testis*
- plene probat, ergo non est locus iuramento suppletorio.
- 12 Sufficit vnicus testis ad probandum impedimentum matrimonij contrahendi, dummodo concurrant quatuor requisita. Primum, vt testis deponat, si enim solum denunciat, non impedit matrimonium, nisi probet de fama, *Alexan. de Neuo cap. cum in tua, de sponsal. num. 9. & 14. & refert Sanch. num. 9.*
- 13 Secundum requisitum; vt testis iuret; parum enim creditur non iuranti, *cap. tua de cohab. cler. sic contra Cardin. in cap. praterea, il 2. de sponsal. num. 1. docent Hoff. ibi in princ. 10. Andr. num. 2. Abb. in cap. 2. de consang. num. 4. vbi Alex. de Neuo nu. 3. Præpos. num. 6. Couar. 4. dec. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 21. Gutier. q. canon. lib. 1. cap. 11. num. 32. & Theologi, quos refert Sanch. cit. loc. num. 10.*
- 14 Tertium requisitum est; vt iste vnicus testis non sit vilis persona, ita *Abb. in cap. praterea, il 2. de sponsalib. in fin. & in cap. cum in tua, rod. tit. nu. 7. vbi contra Goffr. in sum. tit. de accusationib. in fin. concludit, quod etiam ad impediendum peccatum futurum non admittitur vilis persona, nisi in casu, vbi veritas alias haberi non potest, probat Sanch. cit. loc. n. 12.*
- 15 Quartum, & vltimum requisitum est; vt hic testis deponat ex certa, & sufficienti causa scientiæ; nam si de auditu solo deponeret, non probaret ad impediendum matrimonium, quamuis alter testis simul cum eo, absq; iuramento, de certa scientia deponeret; vnde maiorem fidem facit fama, vel vnicus testis iurans, quam duo testes, quorum vnus cum iuramento deponit de auditu, alter vero absq; iuramento de certa scientia, cum hi duo non impediant matrimonium, quod tamen vnicus testis, vel fama impedit, dum testis ille iurat de certa scientia, ita *Abb. in cap. 1. de consangu. num. 2. & 3. & ibi etiam Alex. de Neuo num. 2. Præpos. num. 6. Mascard. cit. loc. Sanch. cit. loc. n. 11.*
- 16 Hoc tamen limitatur in teste de auditu, iuxta formam *cap. licet ex quadam, de testib. vbi ad impediendum matrimonium sufficit testis de auditu, si deponat auduisse, non ab vno suo maiori, sed a pluribus maioribus, & ante litem motam, ita Mascard. de probat. concl. 420. num. 3. Sanch. cit. loc. num. 11. vers. excipendum, dummodo impedimentum, quod deponit, possit probari, cum designatione gradus, & personarum, alias non probat, *hinc. dec. 9. 2. par.**
- Ex quibus infert *Sanch. cit. loc. num. 12. vers.*

- vers. hinc infertur*, quod Iudex in hoc casu considerare debet qualitatem personæ testificantis; & an sibi displiceat Matrimonium, nec he, & alias circumstantias.
- 17 Diximus sufficere vnicum testem ad probandum impedimentum Matrimonij, & hoc ad euitandum peccatum. Dubitatur, si testis deponat de alia causa, quæ existente, nullum esset peccatum contrahere, vt si ad dissoluendum sponsalia alleget sponsus fornicationem sponsæ, creditur ne vnico testi?
- Respondetur, non adhiberi fidem vnico testi in hoc casu, quia agitur de præiudicio iuris alterius, vbi satis non est vnus testimonium, *cap. licet, & cap. veniens de testib.* & ab hac regula generali solum excipitur, quando apponitur impedimentum Matrimonij, ratione peccati vitandi, vt latius declarat *Sanch. loc. cit. nu. 7. vers. sed omnino.*
- 18 Et non solum admittitur vnicus testis ad probandum impedimentum Matrimonij contrahendi, vt diximus; sed etiam sufficiens est sola fama, ad hunc effectum impediendi Matrimonium, quæ plene probat impedimentum, habetur expresse in *cap. super eo, de consang. docet Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 72. n. 13.*
- 19 Quæ conclusio ampliatur, etiam si interuenerint sponsalia iuramento firmata, ex *d. cap. super eo*, vbi deciditur, famam impedire Matrimonium contrahendum, fide data, & ibi *glos. in verb. fide*, explicat, id est iuramento, DD. in *cod. text.* præsertim *Cardin. in fin. Abb. nu. 5. Couar. 4. decr. 2. par. cap. 6. §. 19. nu. 21. Mascard. de prob. conclus. 1035. num. 12. Sanch. cit. loc. nu. 14.* qui dicit, non esse audiendum *Palud.* contrarium tenentem.
- 20 Verum ista fama non debet esse priuata, vt si de ea Iudici cõstet, vt priuato, vel si Iudex de illa a multis in priuato audiuerit; hæc. n. fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, solum dat facultatẽ ad inquirendum, ac recipiendum probationes de fama, vt aduertit *Abb. in cap. cum in tua, de sponsal. num. 6.* & sequitur *Sanch. cit. loc. num. 15.* & voluit *Mascard. de prob. concl. 1035. n. 13.*
- 21 Debet solũ hæc fama probari per duos testes, vt tenet *Abb. cit. loc. num. 8.* Et generaliter quomodo probetur fama; vide *Ricc. in collect. 2133. par. 4.*
- 22 Obserua, quod fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si probatum, fit ex aduerso clarioribus probationibus de contraria fama, per *glos. in d. cap. cum in tua, in verb. famam*, vbi *Abb. num. 3. Pa-*
- ris. conf. 64. num. 24. volum. 3. & conf. 23. num. 232. volum. 1. Sanch. cit. loc. num. 16. Mascard. d. concl. num. 14.* Et ad deponendum hanc contrariam famam, admittuntur etiam propinqui, dummodo iurent, vt notatur in *d. text. cap. cum in tua*, ibi, *vel contra famam huiusmodi iuramento exhibeas propinquorum.* vbi *Abb. in fin.*
- 24 Relinquitur arbitrio Iudicis inspecta qualitate personarum, admittere ad probandam hanc contrariam famam ipsomet contrahere volentes, ac dicentes non esse consanguineos cum iuramento, *Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 3. cas. 243. nu. 4. & cas. 454. num. 1. & 2. Mascard. cit. loc. num. 16.*
- 25 Rumor, qui minor est, quam fama, iuxta opinionem *Paris. conf. 66. num. 122.* nam fama est, quando maior pars vicinæ acclamat; rumor vero est, quando aliqua pars, vt tertia, vel quarta, probat impedimentum, ad finem impediendi Matrimonium, secundum aliquos relatos per *Sanch. cit. loc. num. 18.* licet ipse *vers. ultimo*, contrarium dicat esse verius, nempe rumorem non sufficienter probare impedimentum.
- 26 Dubitatur. Si ipsimet sponsi testificentur de impedimento, ad finem impediendi Matrimonium contrahendum, an sint testes idonei, & probent.
- 27 Respondetur, si vterq; sponsus deponat de impedimento, satis est ad dissoluenda sponsalia, quamuis sint iuramento firmata, quia mutuo consensu possunt libere dissolui, & dum vterq; deponit de impedimento, satis explicat mutuam resiliendi voluntatem, ita DD. in *d. cap. super eo, de testib. il. 2.* præsertim *Abb. num. 5. Anchar. num. 4. Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 2. cas. 103. num. 2. Mascard. d. conclus. 1035. num. 17. & 18.*
- 28 Si alter tantum sponsus fateatur impedimentum; si est ille, qui Matrimonium celebrari optat, sufficienter probat; & ratio est, quia hic casus non differt a primo; nam alter sponsus dissentit, hic statim ac impedimentum fatetur, recusat Matrimonium contrahere; quare mutuus consensus ad sponsalia dissoluenda concurrat, ita *Abb. cit. loc. num. 5. Mascard. d. n. 18. Menoch. d. cas. 103. n. 2.*
- 29 Si vero deponens de impedimento sit ille, qui Matrimonium contrahere recusat, tunc non probat, nec statur eius confessioni, quia est ad suum fauorem, in præiudicium tertij, cui non præstatur fides, ita *Abb. d. n. 5. Mascard. d. n. 18. Menoch. d. n. 3.* ita distinguit *Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 72. per tot.*

S V M M A R I V M.

- 1 Testis vnus cum Parocho non sufficit in Matrimonio.
- 2 Testes, qui interueniunt Matrimonio, debent habere vsum rationis, & esse presentes presentia morali. Et sufficit, quod percipiant consensum contrahentium aliquo sensu corporis, num. 3. Vel per Interpretem, si contrahentes sunt diuersi Idiomatici, num. 4.
- 5 Testes, si distrahantur tempore contractus Matrimonij; an dicantur idonei, resoluitur negative, num. 6.
- 7 Parochus, si distrahatur tempore contractus Matrimonij, non dicitur presens.
- 8 Testes sufficiunt adesse Matrimonio, sine voluntatis consensu.
- 9 Testes, qui interueniant Matrimonio cum Parocho, sufficiunt quicumque sint, etiam alias inhabiles. Nec debent esse rogati, n. 10.
- 11 Procurator ad contrahendum Matrimonium, non est necesse, vt habeat qualitates requisitas in alijs Procuratoribus.
- 12 Testes retro cortinam, vel parietem, an sint idonei ad contractum Matrimonij, resoluitur negative, n. 13. Quod limitatur, n. 15.
- 14 Cæcus non dicitur idoneus testis, vel Parochus ad Matrimonium.
- 16 Testes casu transcuntes, si aduertant ad contractum Matrimonij, dicuntur presentes, & idonei.
- 17 Testes assistentes Matrimonio clandestino, vel stipulationibus, non incurrunt penam particularem. Possunt puniri pena arbitraria pro modo culpa.
- 18 Testibus inhabilibus, qui interueniunt Matrimonio, praestatur integra fides.

A N N O T A T I O III.

§. II.

- 1 **S**ecundo modo dicuntur testes in causa Matrimonij; & sunt illi duo saltem, qui interuenire debent simul cum Parocho tempore contractus Matrimonij, ad praescriptum Sac. Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim. qui necessarij debent esse duo, nec sufficit vnus testis cum eodem Parocho, ita vt Parochus possit adesse Matrimonio, vt Parochus, & testis; nã Trid. expresse requirit vltra Parochum, duos testes, & probatur doctrina Felin. in cap. ex literis, num. 10. de prob. vers. modo aduerte, vbi docet, quod quando statutum, exigit ad aliquem actum duo personarum genera; persona vnus generis non potest vtriusq; vicem gerere, sed Trident. requirit ad Matrimonium duo personarum genera, nempe Parochum, & duos testes, ergo Parochus non potest munus Parochi gerere, & simul vicem alterius, ex illis quobus testibus supplere, ita Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 45. n. 1.
- 2 Qui testes vsum rationis habere debent, & quod sint presentes, non solum presentia physica, idest corporea, sed etiam presentia morali, & humana; vnde est, quod necesse sit, quod habeant vsum rationis, vt intelligant consensum vtriusq; contrahentis; vnde si testes essent ebrij, dormientes, infantes, vel non aduerterent, Matrimonium non valeret, quia non dicuntur presentes, qui non intelligunt quid agitur, late Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 39. n. 1. qui ad hoc multas adducit rationes.
- 3 Sufficit tamen si isti testes aliquo sensu percipiant consensum contrahentium, vt si non audiant verba, saltem videant signa experimentia consensum mutuum, & ratio est, quia Matrimonium potest verbis, aut signis contrahi, ergo satis est, si signa consensus videant, ita Henric. lib. 11. de Matr. cap. 3. num. 1. Sanch. cit. loc. num. 2. vbi n. 3.
- 4 dicit, quod si contrahentes sunt diuersi idiomatici, sufficit si testes per Interpretem intelligant mutuum consensum, & hoc ad instar aliorum contractuum, qui omnes possunt per Interpretem celebrari, ad tex. in l. 1. §. fin. ff. de verb. signif.
- 5 Dubitatur. Quid si isti testes accesserint animo attendendi; sed tempore contractus distrahantur euagatione metis, num dicantur idonei testes, ita vt valeat Matrimonium.

Re-

- 6 Respondetur negative, & non valere Matrimonium; nam vere isti testes non dicuntur præsentes, dum non aduertunt, vt probauimus supra, *vers. qui test. s.*, & ad effectum testificandi de Matrimonio contracto, perinde est, ac si absentes essent, docet *Sanch. cit. loc. nu. 5. qui vers. & secundo*,
- 7 dicit hoc idem procedere in Parocho, contra *Henriqu. lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 1. in comment. lit. E. tenentem*, quod si Parochus distrahatur euagatione mentis tempore contractus, valet Matrimonium, virtute virtualis attentionis, quod minus verum esse ostendit *Sanch. cit. loc.*
- 8 Nec præter aduertentiam intellectus, requiritur voluntatis consensus in testibus istis; vnde si vi intersint, aut dolo sint adducti, aut alia ficta causa, dicuntur idonei testes, & valet Matrimonium, ita *Segura 2. par. direct. iudic. cap. 15. a. 53. Sanch. cit. loc. num. 7.*
- 9 Obserua, quod isti testes, qui præsentes esse debent simul cum Parocho ad contractum Matrimonij, non est necesse, vt sint omni exceptione maiores, vt disponit hic *taxt. cap. ex lituris*, cuius decisio nõ militat cum his testibus; quia ad Matrimonij valorem, sufficiunt in hoc casu quicumq; testes habentes vsum rationis, etiã si sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, serui, familiares, scæminæ, imo & infideles: & probatur; nam testes inhabiles admittuntur, & probant, quando sunt instrumentarij, idest in instrumẽto appositi, ex quo videntur electi cõmuni partium consensu, vt per *Bald. in l. parentes, num. 1. vers. vel dic carum, C. de testib. Iason in l. 1. §. fin. num. 9. ff. de verb. signific. Gabr. tom. 3. commun. lib. 1. tit. de testib. col. 10. num. 50. & concl. 13. num. 13.* sed testes in Matrimonio adhibentur communi contrahentium consensu, ergo sufficiunt quicumq; ita *Sanch. cit. lib. 3. disp. 41. nu. 5.* Similiter in causa fauorabili admittuntur testes alias inhabiles, vt ob Fidei fauorem deciditur in *e. Fidei fauorẽ, de heret. in 6.* sed causa matrimonij est valde fauorabilis, vt habetur in *cap. fin. de sent. & re iud.* idẽo ad testificandum in ea admittuntur scæminæ, *cap. super eo, il. 2. de testib.* & consanguinei, *cap. videtur, qui matrim. accus. poss.* ergo in matrimonio ad eius fauorem admittuntur quicumq; testes. Denique, quia defectus horum testium suppletur per præsentiam Parochi, vt probat *Sanch. cit. loc. num. 5. vers. secundo, quia testes*; nam hoc est generale, quando testes inhabiles concurrunt cum alio habili, & fide digno, tuncabilitas vnus supplet inhabilitatẽ
- alterius, vt refert *Gabr. tom. 3. commun. lib. 1. tit. de testib. conclus. 5. num. 1. & seqq. Mascard. de prob. concl. 1365. n. 13.*
- 10 Vnde licet in alijs contractibus debeãt testes esse rogati, vt in *auth. rogati, C. de testib.* tamẽ in hoc casu isti testes, qui Matrimonio cum Parocho intersunt, non est necesse, vt sint rogati, ita *Henriqu. lib. de Matrim. cap. 3. num. 9. Segura in direct. iud. 2. par. cap. 15. num. 53.* sequitur *Sanch. cit. loc. num. 7.* qui dicit minus verum, quod in contrarium tenet *glos. in cap. testes, verb. audierunt, 3. q. 9. & Barbat. conf. 45. nu. 2. volum. 1.* nouissime tenet *Bonac. quest. 2. punct. 9. propos. 2. n. 44.*
- 11 Hinc obiter nota; quod in Procuratore ad contrahendum Matrimonium, non requiruntur qualitates a iure requisitæ in alijs Procuratoribus, vt scilicet sit in ætate decem, & septem annorum; sed sufficit, quod ad instar testium, vsum rationis habeat, ita tenet *Sanch. cit. loc. num. 7. vers. ex dictis*, qui pluribus rationibus probat cõclusionem.
- 12 Dubitatur. Quid dicendum sit; si testes interueniunt Matrimonio intermedio pariete, audientes tamen contrahentes; num dicantur præsentes ad effectum validitatis Matrimonij.
- 13 Respondetur; non sufficere præsentiam, & intelligentiam testium, sed etiam requiri visum; si enim testes non viderent contrahentes, non esset satisfactum *Concilio*, quod ideo voluit præsentiam testiũ, & Parochi, propter euitanda mala, & scãdala, quæ in dies oriebantur in contrahendis Matrimonijs, ad quorum euitationẽ, non satis est, testes esse præsentes, & intelligere, nisi etiam videant, quid geratur per contrahentes, ita in specie concludit *Francisc. Molina de rit. nupt. & pact. in Matrim. conuent. lib. 2. differ. 11. num. 120. vsq. ad 123. fol. 108.* vbi etiam ex hoc notat, quod Parochus, vel alius cæcus non est integer testis in Matrimonio contrahendo post *Concil.* quicquid alias ante illud, eius depositio valebat quoad probationem Matrimonij, *Marfil. in rubr. C. de probat. num. 332. Mascard. conclus. 278. num. 17.* de quo *Sicard. in l. si non specialẽ, num. 2. C. de testam. fol. 325. Addit. ad Matthæ fil. singul. 124. num. 12. Farinac. de testib. quest. 61. num. 35.*
- 14 Verum isti testes cortinati, & qui interueniunt Matrimonio intermedio pariete; & muliere, ac viro existentibus in camera clausa, & testibus extra cameram, audientibus verba ad Matrimonium contrahendum apta, possunt defendi, si habent notas

voces contrahentium, & contrahentes videant in cameram intrare, & post modicum interuallum audiant contrahere, & aliæ personæ non interueniant in dicta camera, præter contrahentes, nec esset suspicio fraudis, ita *Gratian. disp. forens. cap. 849. n. 25. & seqq.*

- 16 Testes casu transeuntes, si aduertant, verè dicuntur præsentés, cum præsentia ad valorem Matrimonij petita, contenta sit sola intellectus aduertentia, qua rite testimonium contracti Matrimonij perhiberi possit, ita probat *Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 39. num. 11.* qui ait male sentire contrarium tenentes.

Hinc male intellexit locum *Sanch.* supra cit. *Bonac. tom. 1. q. 2. punct. 9. propos. 2. num. 46.* qui dixit non valere Matrimonium celebratum coram testibus transeuntibus, adducens ad id *Sanch. cit. loc.* posset tantum defendi *Bonac.* in casu, quo testes non aduertant.

- 17 Testes si assistunt Matrimonio clandestino sine publicationibus celebrato, non incurrunt aliquam pœnam a iure statutam. In iure solum punitur Parochus, vt in *cap. fin. de clandest. despons.* cuius pœna est triennalis suspensio; possunt tamen puniri per Ordinarium pœna arbitraria pro culpæ qualitate, ita *Sanch. cit. loc. disp. 46. num. 8.*
- 18 Si in contractu Matrimonij fuerint adhibiti hi duo testes inhabiles alias de iure, si deinde controuertitur aliquid circa contractum Matrimonij, illis præstatum integra fides, ita *Sanch. disp. 41. num. 6.* contra *Cacc. lib. Instit. moral. tit. 11. num. 62.*

S V M M A R I V M.

- 1 Testes pro Matrimonio non debent necessario esse omni exceptione maiores.
- 2 Testes Parentes, an possint pro filijs testificare in causa pro Matrimonio. Et an Consanguinei, & Affines, num. 3. Et an Compater, n. 4.
- 5 Testes mulieres, sunt idonei testes pro Matrimonio. Quid de Proxenetâ, num. 6.
- 7 Testis cæcus deponit valide pro Matrimonio. Et ad impediendum Matrimonium contrahendum; cum declaratione.
- 8 Testis de credulitate probat pro Matrimonio, & pro filiatione.

- 9 Testis cortinatus probat favore Matrimonij cum requisitis, remissive.
- 10 Testes singulares, aut non iurati non probant. Etiam pro Matrimonio.
- 11 Testes favore Matrimonij possunt cogi per Ordinarium, ac Delegatum.
- 12 Testes propter nimiam affectionem repelluntur a testificando, etiam favore Matrimonij.
- 13 Testes pro Matrimonio recipiuntur, etiam post publicatum in causa.
- 14 Testes contra Matrimonium deponentes, debent esse omni exceptione maiores.
- 15 Testis, cui minuitur fides, non dicitur omni exceptione maior.
- 16 Testis infamis de facto praditus leuioribus moribus, non admittitur contra Matrimonium.
- 17 Donatarius, qui donatori ingratus fuit, non est idoneus testis contra Matrimonium.
- 18 Mulieres, an admittantur ad testificandum contra Matrimonium.
- 19 Consanguinei, & Affines quando admittantur in testes pro Matrimonio, & num. 20.
- 21 Coniuges quando sint idonei testes pro Matrimonio, vel illius separatione quoad Thorum, num. 22. & num. 23.
- 24 Testes criminosi, etiam de crimine emendati, non sunt idonei testes contra Matrimonium.
- 25 Testes infames non admittuntur contra Matrimonium. Et numerantur multi, n. 26.
- 27 Testes pauperes repelluntur a testificando contra Matrimonium. Et qui dicatur pauper, n. 28.
- 29 Viles personæ, quibus modis dicantur. Et quomodo repellantur a testimonio in causa matrimoniali, n. 30.
- 31 Testes ob defectum ætatis, repelluntur a testificando contra Matrimonium.
- 32 Testis propter affectionem, & desiderium victoria repellitur in causa Matrimonij.
- 33 Testis cæcus non deponit contra Matrimonium.
- 34 Testis retro cortinam, non admittitur in causa contra Matrimonium, etiam si

- deponeret habere notas voces. Fal-
lit, quando deponit de metu, nu. 35.*
- 36 *Testium numerus non supplet defe-
ctum in causa contra Matrimonium,
sicut nec in criminalibus ad condem-
nandum, n. 37.*
- 38 *Testes in causa matrimoniali quando
possint recipi post publicationem, &
didicita testificata. Et quid post con-
clusionem, n. 39.*
- 40 *Testes in causa Matrimonij possunt
recipi ante contestationem.*
- 41 *Testium examen in causa matrimo-
niali non committitur Notario.*
- 42 *Testium qualitas, quod sint omni ex-
ceptione maiores, an sit probanda.*
- 43 *Testis, quod sit idoneus, non est pro-
bandum, sed presumitur.*
- 44 *Testes, qui inducantur ante Matrimo-
nium, ad probandum contrahere
volentes esse solutos, sufficit esse
idoneos, nec requiritur, quod sint om-
ni exceptione maiores, vel quod sint
citati, num. 45. Vel quod sit citata
pars ad videndum illorum iuramen-
ta, num. 46. Nec publicantur, nu. 47.*
- 48 *Testes falsi in causa Matrimonij, si
laici sint, a quo puniantur.*
- 49 *Mors quomodo probetur, ad finem se-
cundo nabendi.*
- 50 *Institutiones Sac. Congreg. Ge-
neral. Inquis. pro examine testium,
qui inducuntur pro contrahendis
Matrimonijs.*

ANNO TATIO III.

S. III.

Dicuntur etiam testes in causa
matrimoniali, qui deponunt
pro Matrimonio, & ad eius fa-
uorem. Et isti vel sunt, qui in-
terfuerunt Matrimonio simul cum Páro-
cho tempore contractus, & utrumque sint,
præstat illis plena fides, ut diximus su-
pra, ad infer testium instrumentalium.
Vel isti sunt, qui a Párocho describuntur
in Libro Matrimonij. Vel non sunt isti,
sed alij, & tunc dicendum est de eis non
loqui observatum *cap. de testis*, ubi
desideratur in testibus matrimonialibus
illa qualitas, quod sint omni exceptione

maiores; testes enim, qui deponunt ad fa-
uorem Matrimonij, non debent esse ne-
cessario omni exceptione maiores, sed
sufficit si non sint inhabiles, *Mascard. de
prob. conclus. 1023. nu. 13. Farinac. de test. h.
quest. 62. num. 102. Rice. in collectan. acif.
collect. 1329. in fin. ubi expresse tenet, quod
dispositio text. quam observamus, non
procedit, quando testes sunt pro, sed quã-
do sunt contra Matrimonium.*

2 Hinc dubitatur. Num parentes sint
idonei testes in causa matrimoniali pro
Matrimonio. Respondetur, testimonium
parentum recipi ad fauorem filiorum in
causa matrimoniali, per plures DD. quos
adducit ad id *Farinac. de testib. quest. 54.
num. 19. Mascard. de probationib. lib. 2. con-
clus. 109. & lib. 3. conclus. 1148. num. 23. &
siqq. & per Vis. in eam opin. verb. testifica-
ri, & verb. vel testis esse non potest pater pro
filio, vers. limitatur in causa matrimoniali;*
sed melius tenet, & distinguit *Menoch. de
arbitr. lib. 3. centur. 2. cas. 103. ubi an par-
tes possint esse testes in causa matrimo-
niali, relinquit totum arbitrio Iudicis, qui
Iudex considerare debet attente interes-
se, quod concerni potest in hac causa,*
quod in pluribus causis exemplificat ipse
Menoch. Ex quibus colligi potest conclusio,
quod quando in hoc vertitur interest
filiorum, quia tantus est parentum in fi-
lios amor, ut facile a veritate discedere
possent, merito testimonium eorum mi-
nus idoneum est. Eodem modo dicendum
est de testimonio ipsorum coniugum, an
probet in causa Matrimonij, totum relin-
qui arbitrio Iudicis, ita *Menoch. cit. loc.
casu 103. quod ad effectum probandi filia-
tionem, indistincte probat, Grat. discept.
for. cap. 754. n. 36. & siqq.*

3 Testes vero consanguinei, & affines re-
putantur idonei in hac causa matrimo-
niali, ut tenet *Farinac. de testib. quest. 54.
num. 64. qui num. 65. refert contrarium,*
tenentes. Quod similiter dicendum est de
testimonio fratris pro fratre, ut idem
*Farinac. cit. loc. num. 138. quod intelligit,
dummodo inter predictos non sit magna
affectio, quæ quando fit, remittitur arbi-
trio Iudicis, ita Menoch. de arbitr. lib. 2.
casu 104. num. 3. & sequitur Farinac. cit.
num. 143. & 144. & nu. 203. & 204. Idem
omnino practicandum in testimonio cõ-
patris pro compatre in causa matrimo-
niali, ut arbitrio Iudicis remittatur, quã-
ta inter eos sit affectio; *Mascard. concl. 332.
num. 15.**

5 Fœminæ præbent etiam idoneum tes-
timonium in causa Matrimonij, præ-
fen-

- fendit late *Farinac. de testib. q. 59. num. 33. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 762. num. 7.* & alij, quos allegat idemmet *Farinac.*
- 6 Proxenetæ similiter admittitur in testē in causa favore Matrimonij, sed quia in hoc sunt, qui contrarium tenent, merito relinqui arbitrio Iudicis, quanta fides illi sit adhibenda, ait *Farinac. de testib. q. 60. num. 442.*
- 7 Cæcus admittitur in testem ad favorem Matrimonij contracti, vel ad impediendum contrahendum, dummodo deponat de ijs, quæ vidit ante cæcitatem, vel de aliqua re, quæ cadat sub sensu auditus, *Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 278. nu. 17. Farinac. q. 61. n. 33. & 34.*
- 8 Testes de credulitate admittuntur, & probant ad favorem Matrimonij, *Mascard. de probat. conclus. 798. num. 21. Farinac. de testib. q. 68. num. 89.* vbi idem dicit in probanda filiatione.
- 9 Testes, qui deponunt de auditu medio pariete, vel cortina, probant ad favorem Matrimonij, si habent notas voces, quas audiuisse deponunt; ac cum alijs requisitis, de quibus diximus supra §. *preced. & sequitur Farinac. q. 69. n. 177.*
- 10 Non admittuntur, etiam in favorem Matrimonij ad probandum testes singulares, ita *Farinac. q. 64. num. 64.* Nec etiam probant testes non iurati ad favorem Matrimonij, *Farinac. q. 74. n. 2.* qui testatur de communi.
- 11 Nota, quod testes ad favorem Matrimonij possunt cogi non solum per Iudicē ordinarium, sed delegatum, etiam quod in commissione non adsit clausula, *testes autem, &c.* ita *Farinac. q. 78. nu. 23. & 24.*
- 12 Testis propter nimiam affectionem repellitur a testificando, etiam ad favorem Matrimonij, ita *Abb. in cap. videtur, in fin. qui Matrimon. accus. poss.* quem refert, & sequitur *Farinac. q. 60. num. 31.* qui nu. 32. dicit; quod nec creditur testi, etiam ad favorem Matrimonij, qui multum affectavit, ut Matrimonium fortiretur effectum.
- 13 Testes in causa Matrimonij, quando deponunt pro Matrimonio, possunt recipi post publicatum in causa, ita *Io. Andr. in cap. series, num. 9. in fin. & ibi Bellamsr. post num. 6. Anchar. num. 4. vers. item est aliud speciale, Aretin. ante num. 1. in sumas* qui loquitur quando post publicationem producuntur ad probandum impedimentum non subesse, ita etiam loquitur *Folin. in eod. sum. extra de testib. Imol. in cleu. 2. de testib. num. 8. vers. fallit in certis casibus, Gayll. observ. 105. num. 5. lib. 2. Farinac. de testib. q. 75. n. 388.*
- 14 Alio modo dicuntur testes in causa Matrimonij, & sunt testes, qui deponunt contra Matrimonium, & de his loquitur *text. in cap. ex literis, ad quem annotamus, & cap. super eo il. 2. in fin. de testib. disponentes, hos testes debere esse omni exceptione maiores, ut diximus in princ. Annotat. de his late Mascard. de probat. concl. 1033. num. 29. in fin. par. 2. Couar. de Matrim. 2. p. cap. 8. 9. 10. num. 7. Gratian. discept. forens. cap. 807. num. 15. Alex. Ambr. decis. 18. vers. & ad ostendendum, Farinac. de testib. q. 62. num. 106.* Et rationem reddit *Pantifex in cit. cap. ex literis, quia hæc causa est gravissima, & ideo cum maximo iudicio, ac discretione tractanda; merito non quibuslibet in ea danda est fides; sed his tantum, qui sunt omni exceptione maiores, Ricc. dec. 9. num. 6. 2. par. & collec. dec. collec. 1329. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 46. num. 30.* Quando dicatur testis omni exceptione maior, diximus supra in *princip. Annot.*
- 15 Hinc deducitur, testem omni exceptione maiorem, non solum non dici illum, cui non præstatur fides, sed etiam, cui fides minuitur; vel aliquo modo de illius fide dubitatur, ex *text. in cap. licet causam, de probat. vbi in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex parte diluitur, quem text. pro singulari allegat Bald. in cap. ad nostram, col. 1. de prob. Cou. cit. loc. num. 8.*
- 16 Vnde testis infamis de facto, ut quia est præditus leuioribus moribus, non admittitur in causa, in qua requiruntur testes omni exceptione maiores, ita *Bald. in l. optimam, C. de contrah. stipul. Ias. in l. cum eos populos, l. lec. col. penult. C. de Summa Trinit. Grammat. conf. 26. col. 5. & consequenter non admittitur in causa contra Matrimonium, ut per Couar. cit. loc. nu. 8. in med. Farinac. de testib. q. 56. nu. 109. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 27. n. 9. & seq.*
- 17 Hinc etiam deducit *Ripa in l. fin. C. de reuoc. donat. col. 3.* donatarium, qui donatori ingratus fuit, non esse idoneum testem in causa, in qua requiruntur testes omni exceptione maiores, *Couar. cit. loc. nu. 8. in fin. vers. oportet.*
- 18 Mulieres, dixerunt multi, quos refert *Farinac. cit. loc. q. 59. num. 33.* reprimi a testificando in causa matrimoniali, in qua requiruntur testes omni exceptione maiores. Verum contraria opinio est verior, non repelli, etiam contra Matrimonium, ex *Couar. cit. loc. num. 8. vers. nam in hoc, Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 762. nu. 7. Farinac. de testib. q. 59. num. 34.* qui dicit hanc

- hanc esse opinionem magis communem, & ab ea non esse recedendum.
- 19 Ex quibus etiam colligitur, quod mater, pater, soror, & reliqui cognati admittuntur in testes contra Matrimonium, *Couar. de sponsalib. cap. 8. par. 2. num. 8. ante fin. vers. receptum tamen, Abb. & alij in cap. super eo. de testib. Decian. conf. 542. col. 1. Soc. Jun. conf. 31. num. 18. lib. 2. Paris. conf. 55. num. 28. lib. 4. & conf. 58. col. 1. ead. lib. Arct. conf. 13. Caputaq. dec. 276. num. 8. & 9. par. 3. apud Gratian. discept. for. c. 537. num. 17.* cum hac tamen moderatione, ut relinquatur arbitrio Iudicis, quanta illis sit præstanda fides, qui caute considerare debet qualitatē causæ, personarum conditionem, paritatem, aut disparitatem coniugum, & aliã, de quibus *Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 102.* ita *Couar. cit. loc. ex mente Hostiensis in cap. super eo, de testib. & ibi etiam Felsn. Soc. conf. 17. libr. 1. col. 4. Aleiat. de præsumpt. regul. 1. præsumpt. 2. num. 4. Farinac. de testib. q. 54. n. 64. & 65.* qui adducit opiniones pro, & contra. Et *num. 192.* melius distinguit, quod si isti testes consanguinei, & affines deponerent contra Matrimonium de affinitate, vel alia parentela, & quia in tali casu præsumuntur informati, plusquam alij admittuntur indistincte; in alio vero casu admittuntur cum moderatione arbitrij Iudicis, ut distinguit *Menoch. d. cas. 102.*
- 20 Diximus consanguineos, & affines admitti ad testificandum indistincte contra Matrimonium, quando deponunt de parentela, quod procedit, dummodo dicti testes deponant, quod viderint personas omnes in consanguinitate, distinguendo gradus ex utroque latere, vel saltem aliquas personas in gradibus, alias non probant; & ratio est, quia quando consanguinitas est probanda in gradu certo, ut in hoc casu, testes debent deponere de gradu, & stipite, ita obseruat *Ricc. dec. 9. num. 8. & num. 9. 2. par. ex opinione, & doctrina Abb. quem allegat in cap. 1. num. 1. de sponsal.*
- 21 Coniuges non sunt idonei testes contra Matrimonium, unde non admittuntur ad deponendum de impedimento ad dissoluendum Matrimonium in substantia, ita *Menoch. lib. 2. cap. 103. num. 8. Ricc. dec. cit. num. 1. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 45. num. 33.* quod intelligunt *Sanch. & Menoch. cit. loc.* procedere, quando coniuges stant contra Matrimonium, siue petunt illius dissolutionem; tunc enim si deponunt impedimentum, non sunt idonei testes; secus vero quando stant pro Matri-

- monio, ac petunt illud valere, tunc si ambo deponant de impedimento, sunt idonei testes, & probant ad dissoluendum Matrimonium; si vero alter ex coniugibus deponat de impedimento, tunc si deponens est ille, qui stat pro validitate Matrimonij, & petit illud valere, admittitur in testem, & plene probat concurrente cum eo fama de impedimento; si vero qui deponit impedimentum, est ille, qui dissolutionem petit, & stat contra Matrimonium, non est idoneus testis, nec admittitur, ita distinguunt *Sanch. & Menoch. cit. loc.* in quo quidem multum versari arbitrium Iudicis aiunt, qui attente considerare debet, an in hoc concurrat aliqua collusio coniugum, ut aduertit *Abb. in d. cap. super eo, il. 2. de testib. num. 7. Mascard. de probat. conclus. 1035. num. 31. Menoch. nu. 9. Sanch. num. 35. vers. id tamen, cit. loc.*
- 22 Si vero non tractatur de dissolutione Matrimonij quoad vinculum; sed de separatione quoad Thorum, tunc si alter coniux deponat de causa separationis, est idoneus testis, & plene probat, si est ille coniux, qui stat contra separationem, secus si est ille, qui petit separationem, ita *Sanch. cit. loc. num. 36. & Menoch. nu. 7.*
- Obserua, quod ad probandum Matrimonium sunt idonei testes, ipsi coniuges, quorum depositiones plene probant, etiã ad euitandam stupri, vel fornicationis pœnam; ut si aliqui reperiantur in actu fornicationis, & dicant se esse Matrimonio coniunctos, ita *Tiraquell. l. 5. connub. glo. 1. par. 5. num. 32. Menoch. d. cas. 103. n. 5. & sequitur Sanch. cit. loc. n. 37.*
- 23 Si vero probatio Matrimonij sit, & fiat contra aliud Matrimonium, coniuges non sunt idonei testes, cum tractetur de præiudicio tertij, ita *Abb. in d. cap. super eo, il. 2. de testib. num. 5. Menoch. cit. loc. Sanch. cit. loc. vers. si autem.*
- 24 Non solum in causa contra Matrimonium non admittuntur testes criminosis; sed nec etiam emendati de crimine, non enim dicuntur testes, iuxta præscriptum *cap. 1. de consangu. & affinit. ita Mascard. de prob. concl. 1256. num. 1. & 16. sequitur Farinac. de testib. q. 56. n. 138.*
- 25 Et generaliter repelluntur a testificando in causa matrimoniali omnes infames infamia iuris, ut sunt spurij, etiam legitimated. Blasphematores, ut per *Farinac. de test. q. 56. num. 403. & 416.* quod procedit in blasphematore, etiam non condemnato, dummodo sit publicus. Nec est idoneus testis iutor, & is dicitur, qui est consuetus ludere, *Farin. cit. loc. n. 428. & sig.* Nec etiã

- est idoneus ebrius, esto quod non esset ebrius tempore, quo deponit, dummodo sit solitus inebriari, *Mascard. conclus. 579. num. 6. Farinac. cit. loc. num. 435. & seq. qui nu. 437.* dicit, quod popinones, vel ut alij vocant, tabernarij, & sunt qui in tabernis, & popinis assidue versantur, comedendo, bibendo; & ludendo, etiam repelluntur a testificando.
- 26 Similiter non admittuntur testes in causa Matrimonij, Histrones, quos vulgo Buffones appellamus, Scenici, Arenarij, Bestiarij, & similes personæ, quæ quæstus causa artem ludricam exercent. Decocti, & ut vulgo dicimus, *falliti*, etiam si bonis non cesserint. Proditores. Fustigati. Prodigij, quibus bonis fuit interdictum. Calumniatores. Litigatores, & litium Redemptores, late *Farinac. cit. q. 56. a n. 439. usque ad fin.*
- 27 Repelluntur etiam a perhibendo testimonio in causa matrimoniali pauperes, & viles personæ, etiam attenda sola paupertate, ut si pauper alias esset probata vitæ, ita *Farinac. de testib. q. 57. n. 15. & 28.* ubi dicit, pauperes non esse testes omni exceptione maiores, quicquid aliud dicat in causa civili, non matrimoniali. Et
- 28 pauperes dicuntur, qui de proprio labore, & artificio viuunt, secundum *Abb. in cap. super bis, in 3. notab. de vnt. Natta conf. 666. num. 3. Herculan. in tract. de negatiua, post num. 293. Benincas. tract. de paupert. quest. 6. num. 8. ad fin. vers. item dicitur, & eam 31 in fin.*
- 29 Viles dicuntur pluribus modis. Primo dicuntur viles, quos nostra ætas villanos vocat, & qui ex infima plebe nati, & in iure humiles appellantur, *l. humilem, C. inces. nupt.* Secundo modo dicuntur viles, a vilitate artificij, quales sunt Ludij, Histrones, Buffones, Ioculatores, & Goliardi, de quibus in *cap. vnt. de vit. & honest. cler. in 6. & in l. 1. ff. de bis, qui nos. infam.* Tertio modo dicuntur viles propter eorū abiectam, & inhonestam vitam; vel propter crimen commissum ut sunt Lenones, Meretrices, de publico delicto damnati, & alij, de quibus per *Igm. in l. 1. §. serui appellatione, num. 81. & seqq. ff. ad Sillam.* Quarto modo dicuntur viles, quoniam eorum status iure civili, & gentium diminutus est, quales sunt serui, & qui sub numero seruorum veniunt, de quibus in *cit. §. serui appellatione.* Hos omnes non
- 30 dici testes omni exceptione maiores, & proinde repellendos esse a testimonio in causa matrimoniali, late discutit *Farinac. q. 57. a num. 54. ad fin.* qui quoad vi-
- les, de quibus in prima specie exemplificauimus, si sint honestæ, & probatæ vitæ, nec aliam habeant notam, concedit secundum opinionem aliquorum posse admitti.
- 31 Infans, cuius ætas durat vsque ad septennium, *l. simfanti, C. de iur. delib.* Impubes, & est ille, qui minor est quatuordecim annorum. Pubes, idest maior quatuordecim annorum in masculo, duodecim in fœminis, *DD. in §. testes, Instit. de testam.* Et minor, idest non habens vigintique, annos de iure communi, *l. 1. & l. 3. §. minore, ff. de minorib.* vel decem, & octo de iure Regni, *Constitutio, Minorum iura in fin.* repelluntur à testimonio in quacumq; causa, & multo magis in causa matrimoniali, ex *text. in l. 3. §. de iulia ff. de testib.* late *Farinac. q. 58. n. 1. & seqq.*
- Repelluntur etiam, & multo magis, a testimonio contra Matrimonium, omnes illi testes, quos diximus supra repelli ad fauorem Matrimonij, ut sunt singulares, non iurati, &c.
- 32 Vterius repellitur testis in causa contra Matrimonium, qui affectionem habet in causa, ita *Farinac. q. 60. num. 31.* ex opinione *Abb. in cap. videtur, in fin. extra, quæ matrimon. accus. poss. & Alex. conf. 153. n. 6. lib. 5.* Quod ampliatur in affectione præsumpta, ut si testis desideret victoriam suæ partis illum producentis, ita *Parisi. conf. 53. num. 17. lib. 4. & conf. 55. num. 73. & conf. 61. num. 18. & conf. 54. num. 19. & conf. 169. num. 35. d. volu. 4. Casar de Grass. dec. 85. num. 1. & dec. 72. num. 12. Farinac. cit. loc. num. 46.* Contra alios, quos ipse refert, qui *ead. num. & num. 32.* dicit propter affectionem repelli testem, etiam ad fauorem Matrimonij.
- 33 Cæci non sunt idonei testes contra Matrimonium *Farinac. de testib. quest. 61. num. 35.* & diximus supra, non admitti in testes tempore, quo contrahitur Matrimonium.
- 34 Testes, qui deponunt audiuisse ex interiecto pariete, vel cortina, etiam si dicant habere notas voces, quas audiuerunt, non sunt idonei testes contra Matrimonium, licet admittantur pro Matrimonio, ita concordando contrarias opiniones, tenet, & distinguit *Farinac. de testib. q. 69. num. 166. l. 1. in l. non specialib. num. 9. in fin. C. de testam. gloss. in cap. præterea 27. & ibi l. mol. num. 4. & 5. Folin. nu. 4. de testib. Menoch. conf. 475. num. 21. & alij, quos refert, & sequitur *Gratian. discip. for. c. 249. num. 26.**
- 35 Fallit solum hæc opinio in probatione me-

metus, etiam contra Matrimonium, in quo casu admittuntur testes de auditu, ex intermedio pariete, vel cortina; vel si probatur metus, qui fuit de nocte; tunc si testis audiuit ex proprio auditu, & habet notas voces, quas audiuit bene probat, ita *Farinac. q. 69. num. 67. Alex. consil. 99. lib. 3.*

Dubitatur. Num in causa matrimoniali numerus testium suppleat defectum eorum.

36 Responderetur, in causa contra Matrimonium numerum testium non supplere defectum, tenuit *Rain. cons. 149. num. 37. lib. 5. Gabr. tit. de testib. conclus. 6. num. 6. lib. 1.* quos refert *Farinac. q. 62. num. 14. & seqq.* ubi contrariam refert opinionem, & videtur etiam illam sequi, motus *decis. Rot. vna 289. num. 2. par. 1. diuers. & alia apud Casar. d. Grass. dec. 175. num. 2.* Verum tam ipse *Farinac.* quam *decis.* loquuntur generaliter in causa matrimoniali, numerum testium non supplere eorum defectum, nec distinguunt quando testes sunt pro matrimonio, vel contra; unde securior est prima opinio.

37 Et probatur generaliter, in causa criminali quoad condemnandum numerus testium non supplet defectum eorum, ut multis autoritatibus comprobat ipse *Farinac. cit. q. num. 311. & 312.* sed causa criminalis non est magis ardua, & grauis, quam est causa matrimonialis contra Matrimonium, ut voluit idem *Farinac. de testib. q. 75. num. 263.* dum tractatur de solutione nexus, ac vinculi, quod Deus prohibuit ab homine separari; ergo nec in causa contra Matrimonium numerus testium supplet eorum defectum.

38 Dubitatur secundo. Num possint testes in causa matrimoniali, & contra Matrimonium recipi post publicationem, & post cognita testificata.

Responderetur, generale est apud DD. quod in causa matrimoniali testes possint recipi post publicationem, per *text. in cap. series*, ubi *glos. & DD. omnes de testib.* & per alios fere innumeros, quos adducit *Farinac. de testib. q. 75. num. 383. & sequ.* Verum difficultas est, quando isti testes producuntur contra Matrimonium. In qua difficultate, *Farinac. cit. loc. num. 388. & sequ.* adducit opiniones, & DD. pro vtraque parte. Tamen ipse *num. 395.* videtur adherere opinioni affirmatiuz, nempe etiam, quod tractetur de dissoluendo, & separando Matrimonio, testes posse recipi post publicationem, quia agitur de periculo animæ.

Hinc est, quod si in causa matrimonia-

li nullum vertitur periculum animæ, testes non possunt recipi post publicationem, idem *Farinac. num. 404. & num. 406.* dicit, quod producens hos testes, post publicationem debet iurare non eos subornasse.

39 Quam opinionem extendit idem *Farinac. d. q. 75. num. 263.* etiam post conclusionem in causa, quia conclusione non obstante, possunt recipi testes in causa matrimoniali, sequitur *Gayll. obseruat. 103. num. 12. lib. 1.*

40 In causa matrimoniali, siue agatur ad impediendum, contrahendum, siue ad dirimendum contractum, semper recipi possunt testes, ante contestationem litis, per *text. in cap. quoniam frequenter, §. porro, ubi glos. verb. regulariter, Innocent. num. 1. & num. 26. Io. Andr. num. 2. Butr. num. 4. Zabár. col. 1. ante num. 1. Abb. ante num. 1. col. 2. Marian. num. 16. & 80. ut lit. non contest. & alij, quos refert, & sequitur *Farinac. q. 76. n. 24. & clarius n. 26.**

41 Nota, quod in causa matrimoniali, cum sit causa grauis, non debet examen testium committi Notario, voluit *Monticell. in repertor. testium, in verb. examinatio testium an delegab. in ciuilib. fol. 16. col. 2. vers. primo,* qui testatur de communi, & allegat *Afflic. & Capyc.* sequitur *Farinac. q. 77. num. 200.* Hinc vidi praticari in nonnullis Tribunalibus Ecclesiasticis, hos testes recipi coram Vicario; & in Tribunali Archiepiscopatus Neapolitani, ubi accuratissime proceditur in omnibus causis matrimonialibus, quia Vicarius impeditur multitudine negotiorum, adsitit examini Fisci Patronus, ita attestantur fuisse semper seruatum in dicta Curia Curiales illius, & in specie V. I. D. D. Franciscus Antonius Zeullus consummatissimus, & antiquissimus Aduocatus, & Petrus Tepedinus vir probatissimæ vitæ, & exercitatus Notarius eiusdem Curie, mei coniunctissimi.

42 Obseruauimus, testes in causa matrimoniali, præsertim contra Matrimonium, debere esse omni exceptione maiores, ex *text. cap. v. & literis, & 1. de consang. & affin.* Modo quaeritur, num ista qualitas in testibus requisita, sit per producendum testes articulanda, & probanda, vel an præsumatur.

Responderetur, quod aliqui tenuerunt hanc qualitatem præsumi in testibus, & proinde non esse articulandam, & probandam, ita *Franc. Curt. in tract. de testib. concl. 35. num. 75. vers. contrarium semper. Curt. Sen. cons. 55. num. 3. Soc. Iun. cons. 20. n. 26. lib. 2. Ferrant. Gargiar. consil. crim. d. n. 2.*

122. num. 17. lib. 1. & ibid. conf. 123. num. 13. & conf. 126. num. 24. Carrer. pract. crimin. tract. de indit. §. in text. ibi testibus superatus, num. 27. Caphal. conf. 227. nu. 55. Franc. Bec. conf. 67. num. 2. lib. 1. Monticell. in rep. testium, fol. 86. col. 1. versic. secundo. verb. grauitas, identitas, & integritas, & alij.

Verum contra supradictos, verior, & communior est opinio, nempe qualitatem istam, quod testis sit omni exceptione maior, esse articulandam, & probandam per producentem testes, voluere Bart. in l. 1. §. si quis neget, col. fin. & ibi etiam Ang. ff. quemad. testam. aperian. Alex. consil. 82. num. 3. lib. 1. Zuccar. in l. fin. num. 83. C. de qd. Diu. Adrian. tollen. Crot. de testib. num. 392. Alciat. de presumpt. regul. 3. presumpt. 2. num. 11. & ibi Addit. lit. B. Grat. inter Consilia matrimonialia, conf. 75. n. 24. Paris. conf. 83. num. 2. lib. 1. Herculan. in tract. de negat. num. 55. Beninten. dec. Bon. 62. num. 5. & 19. Rolan. conf. 50. num. 17. lib. 2. Caphal. conf. 225. num. 53. in secundo, & conf. 32. num. 20. in primo, Hippol. Rim. conf. 39. num. 42. lib. 1. & conf. 174. num. 19. lib. 2. & conf. 325. nu. 28. lib. 3. & conf. 269. nu. 72. in 3. & conf. 538. n. 54. lib. 5. Bursat. conf. 321. num. 8. lib. 3. Osasch. conf. 64. n. 47. Alex. Strac. inter consilia criminalia diuer. conf. 117. num. 30. vers. & isto casu, num. 1. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 222. nu. 15. & lib. 3. concl. 1360. n. 7. & lib. 2. concl. 1019. num. 16. Soc. conf. 274. num. 10. lib. 2. Negus. de pignor. & hypoth. 2. memb. 5. par. princip. num. 74. vers. tertio requiritur, tom. 6. p. 1. fol. 320. Purpur. in l. admonendi, col. 26. ad med. vers. & debent esse integre, num. 165. & ibi Ripa num. 104. col. 18. post med. vers. quarto intelligitur, de iur. iur. Gabr. de prob. conclus. 11. num. 6. Caualecan. decis. 27. num. 17. in fin. Gratian. discept. for. cap. 808. num. 3. Ricc. collect. dec. collect. 1329. in princ. Farinac. de testib. q. 62. n. 12. Crauet. in tract. de antiqu. tempor. in 2. particula. 1. par. princ. vers. queritur etiam, in verb. contrarium, pag. 129. num. 38. Curt. Sen. conf. 55. col. 4. Iaf. conf. 13. col. fin. lib. 3. Dec. conf. 37. nu. 8. vers. & quando testes, & 39. vers. ideo debet, Aret. in §. item verborum, Institut. de inutil. stipulat. Imol. in d. l. 1. ff. quemad. testam. aperian. Salyc. in l. in exercendis, C. de fid. instrum. Marfil. in l. si quis ne quaestio, num. 136. secundum vnam impressionem, & secundum aliam nu. 171. ff. de quaest. & singul. 187. in princ. Aymon. de antiq. tempor. par. 1. sect. queritur etiam, nu. 37. ex quibus, & alijs, qui adduci possent, habemus istam qualitatem in teste necessario debere probari, alias testem non probat.

43. Sensus tamen est, & in hoc potest verificari contraria opinio, quando lex, vel statutum requireret testem idoneum; ista enim qualitas idoneitatis non est probanda, nam praesumitur vnusquisq; bonus, nisi probetur contrarium, ita Felin. in cap. cum Ioannes Eremita, num. 40. de testib. & alij per Farinac. d. loc. n. 15.

44. Possunt etiam dici testes in causa Matrimonij illi, qui ante Matrimonium inducuntur per ipsos contrahere volentes, ad docendum se esse liberos, aut ad probandum alterius coniugis obitum; in his enim testibus non desideratur illa qualitas, quod sint omni exceptione maiores, cum non dicantur testes in causa Matrimonij, nam vere Matrimonium adhuc non est contractum, & illa qualitas desideratur tantum in testibus deponentibus contra Matrimonium, vt probauimus supra; sufficit tamen si sint idonei, vt & ceteri testes.

45. Hi enim testes non citantur; nec per hoc redduntur suspecti, aut eis minuitur fides, per dicta a DD. in autb. de testib. §. si vero ignoti, vbi glos. in verb. festinantis, & ratio est, quia dicti testes producuntur ab ipsa parte; tunc enim non sponte deponere dicuntur, nec citatio requiritur, quoniam eo ipso, quod producuntur a parte, praesumuntur non sponte, sed ad partis instantiam venire, & sic sufficit testem esse requisitum a parte, ita docet Farinac. de testib. qu. 80. num. 11. ad quod adducit Paul. de Castr. in l. quae omnia, num. 4. ff. de procur. Bart. in l. post legatum, §. his vero, num. 1. vers. quandoque, ff. quib. vt indign. Iacobin. in l. inuiti, la 2. num. 6. ff. de testib. Butr. in cap. 2. num. 10. in fin. vbi etiam Imol. num. 8. Abb. num. 15. Felin. num. 24. de testib. Specul. tit. de teste, §. qualiter autem, post num. 6. vers. Iudex ergo, Rot. in nouis dec. 22. alias 372. sub num. 1. de testib. Mascard. de prob. lib. 1. in prefat. q. 5. nu. 30. vers. verumtamen, & num. 34. & lib. 3. conclus. 1358. num. 67. Casar. de Grass. decis. 22. num. 5.

46. Nec enim in receptione horum testium citatur pars ad videndum eorum iuramenta, iuxta regulam cap. 2. de testib. quia cum in hoc casu agatur a Indice procedente, inspecta naturali aequitate, non requiritur testium citatio, ad dicta per Farinac. de testib. q. 72. num. 59. Secundo possunt defendi hi testes recepti absq; partis citatione, quia ad hoc praesumitur consensus partium; possunt enim partes dare licentiam Iudici recipiendi testes, ipsis non citatis, vt refert Farinac. de testib. qu. 72. num.

num. 74. per doctrinam Bald. in l. si quando, num. 5. C. de testib. sequitur Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 29. Tertio, quia ita seruat stylus, & consuetudo; valet enim stylus, vel consuetudo recipiendi testes absq; partis citatione, refert Farin. de testib. q. 72. num. 72. qui multos citat DD. licet alij contra numer. 73. Quarto possunt defendi, quia hi testes recipiuntur pro instructione, & informatione Curia, in quo casu non requiritur partis citatio, vt optime idem Farinac. loc. cit. num. 135.

47 Obserua, quod testes sunt publicandi, alias non probant, secundum late tradita per Farinac. de testib. q. 75. num. 10. vbi num. 16. dicit hoc idem esse in causa Matrimonij, quando agitur de illo dissoluen- do, ergo secus est, quando agitur de illo non dissoluendo, vt in hoc casu. Possunt etiam defendi hi testes absque publica- tione, ratione partium consensu, ad dicta per Farinac. cit. loc. n. 27.

48 Aduerte, quod si isti testes falsum deponant quidquid sit de poena falsi testis, de iure communi, de qua late Menoch. de arbit. sept. 4. cas. 306. & per Farinac. qu. 67. 3. vol. §. 1. num. 1. & 2. Iul. Clar. §. falsum, num. 40. vel de iure Regni virtute Pragmaticarum, de quibus Carauit. in com. d. Pragm. 4. quæ incipit, Quoniam falsorum testium, puniuntur per eundem Iudicem Ecclesiasticum, coram quo falsum depo- fuerunt, etiam si laici sint, poena triremiũ, vt obseruat Praxis, & de his testibus lai- cis extat dec. Affisib. 219. vbi fuerunt puni- ti hi testes falsi per M. Cur. Vic. quia præ- uenit, verum fuit dictum, etiam posse puniri per Iudicem Ecclesiasticum.

49 Mors coniugis, vt possit superstes secũ- dum contrahere Matrimonium, debet probari saltem per duos testes, vt late per Sanchez. lib. 2. disput. 46. num. 11. vbi in num. precedentib. dicit, mortem in hoc casu nõ probari coniecturis, & præsumptionibus. Et num. 15. dicit, quod nec mors in hoc ca- su probatur fama, quicquid alij dicant, vel quicquid sit de probanda morte ad alium effectum.

50 Obserua, quod Sacra Congregatio gene- ralis Inquisitionis de Anno 1636. dedit Ordinarijs iustruccionem pro examine illorum testium, qui inducuntur pro con- trahendis Matrimonijs, tam in Curia Eminentissimi Cardinalis, & Vicarij Vr- bis, quam in alijs Curijs caterorum Ordinariorum, vt infra.

In primis testis moneatur de grauitate iuramenti, in hoc præsertim negotio per-

timeſcendi, in quo diuina simul, & huma- na Maiestas læditur, ob rei, de qua tracta- tur, importantiam, & grauitatem.

Secundo interrogatur de Nomine, Co- gnomine, Patria, ætate, exercitio, & habi- tatione.

Tertio, an sit ciuis, vel exterus, & qua- tenus sit exterus, a quanto tempore, in quo testis ipse deponit, commorauerit.

Quarto, an ad examen accesserit spon- te, vel requisitus; si dixerit accessisse spon- te, a nemine requisitus, interrogatur, an sciat adesse aliquod impedimentum inter contrahere volentes; & si responderit ne- gatiue, testis dimittatur, quia præsumitur mendax; si vero dixerit accessisse requisi- tus,

Interrogatur, an sibi pro hoc testimo- nio ferendo fuerit aliquid datum, pro- missum, remissum, vel oblatum a contra- here volentibus, vel ab alio ipsorum no- mine.

Interrogatur, an cognoscat contrahere volentes, & a quanto tempore, in quo lo- co, & qua occasione, cuius qualitatis, vel conditionis existant; si responderit nega- tiue, testis dimittatur; si vero affirmatiue,

Interrogatur, an contrahere volentes, sint ciues, vel exteri; si responderit esse, exteros,

Interrogatur, a quanto tempore acces- serint ad hanc Urbem, vnde venerint, an venerint simul, vel separatim; si responde- rit venisse de recenti, vel simul, suspen- datur in licentia contrahendi, donec per literas eorum Ordinarij, ac loci, a quo contrahentes recessere, doceatur inter cõ- trahentes non adesse impedimentum, & mulierem non esse raptam.

Si vero responderit venisse a multo tempore citra, vel contrahentes esse ciues,

Interrogatur, sub qua Parochia hæc- nus contrahentes habitauerunt, & habitant de præfenti.

Item, an ipse testis sciat aliquem ex prædictis contrahere volentibus, quan- doque habuisse vxorem, vel maritum.

Si responderit affirmatiue, non procedatur ad licentiam, nisi producantur au- thenticæ, & legales attestations, vel tes- tes fide digni, vel verisimiliter informati de obitu coniugis defuncti.

Si vero testis responderit non habuisse vxorem, vel maritum, interrogatur de causa scientiæ, & an sit possibile, quod ali- quis ex illis habuerit vxorem, vel maritũ.

Si responderit affirmatiue, suspenda- tur licentia, nisi ex alijs testibus pro- betur concludenter non habuisse vxorem,

rem, vel maritum; si vero responderit negatiue,

Interrogetur de causa scientiæ, ex qua deinde Iudex obligare poterit, an testi sit danda fides, vel ne.

Si responderit contrahentes habuisse vxorem, vel maritum, sed esse mortuum.

Interrogetur de loco, & tempore, quo sunt mortui, & quomodo ipse testis sciat esse mortuos.

Item interrogetur, an post mortem dicti Coniugis defuncti, aliquis ex prædictis transferit ad secunda vota.

Si responderit negatiue, interrogetur, an esse possit, quod aliquis ex illis transferit ad secunda vota, absque eo, quod ipse testis sciat.

Si responderit affirmatiue, supersedeatur in licentia, donec producantur testes, per quos negatiua coartetur concludenter.

Si vero negatiue, interrogetur de causa scientiæ, qua perpensa, Iudex poterit iudicare, an sit concedenda licentia, vel ne.

Si contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum locorum eos esse liberos, vt in alijs, seruata forma *Concil. Trident. in cap. multi, sess. 24.*

Fides, aliaq; documenta, quæ producuntur de partibus, non admittantur, nisi sint manita sigillo, & legalitate Episcopi Ordinarij, & recognita saltem per testes, qui habeant notam manum, vel sigillum.

Pro testibus in hac materia recipiantur potius Consanguinei, quam exteri, quia præsumuntur melius informati, & ciues potius, quam exteri.

Hæc interrogatoria ob illorum difficultatem in Practica, sunt restricta in multis Curijs, etiam de consensu ipsius Congregationis; ita seruatur in Curia Archiepiscopali Neapolitana, & in alijs, vbi breuius interrogantur testes huiusmodi.

S V M M A R I V M.

- 1 *Metus quid sit, & in quo differat a vi, num. 2. Quomodo diuidatur, num. 3. & 4.*
- 5 *Metus cadens in virum constantem, constituitur quinque conditionibus, n. 6, 7, 10, 11. & 13.*
- 8 *Metus non desiderat damnum presentaneum, sed quod proxime timeatur.*

9 *L. metum la 2. ff. de eo, quod met, causa, explicatur.*

12 *Minans, quod sit solitus minas exequi, probatur per duos actus.*

14 *Metus materia pendet arbitrio Iudicis.*

15 *Metus minus requiritur in femina, quam in viro, maior in viro robusto, quam in puero.*

16 *Cap. consultationi, de sponsalib. datur intellectus.*

17 *Metus cadens in virum constantem oritur ex malo, quod inferitur Consanguineis, & Affinibus vsque ad quartum gradum.*

18 *Metus iniustus est, quem incutit mors, etiam Affinium, corporis cruciatus, graua verbera, & mutilatio, nu. 19. Amissio filiorum, n. 20.*

21 *Metus armorum dicitur cadens in virum constantem.*

22 *Metus seruitutis, captiuitatis, & grauis exilij dicitur cadens in virum constantem Et etiam timoris amissionis status, ibid. Item carceris diuturni, num. 3. Amissionis honoris, num. 24.*

25 *Metum iniustum, an inducat infamiam, resoluitur cum distinctione.*

26 *Metus iniustus quando inducatur ab excommunicatione.*

27 *Excommunicatio est maxima pena.*

28 *Metus amissionis omnium bonorum, vel notabilis partis, dicitur iniustus. Idem de timore amissionis instrumentorum totius, vel maioris partis patrimonij, n. 29.*

30 *Metus reuerentialis oritur ex reuerentia debita Superioribus. Inter quas personas intercedat, num. 31.*

32 *Metus reuerentialis, an dicatur iniustus, & annulet Matrimonium.*

33 *Metus cadens in virum constantem, an inducatur ab importunis precibus.*

ARGVMENTVM.

De Matrimonio metu contracto notatur S. I. Quotuplex sit metus. Quibus conditionibus constituatur. Quis di-

dicatur cadens in virum constantem. Et quomodo minor metus requiratur in foeminis. Et quibus malis incutiatur. §. II. Quomodo metus irriter Matrimonium. Et quid si sit iuste illatus. Quomodo ratificetur Matrimonium metu contractum, & dicatur cessare, ac purgari metus. §. III. Quibus testibus, & protestationibus, & coniecturis probetur metus, etiã ad annullandum Matrimonium. Et quomodo id remittatur Iudicis arbitrio.

ANNO TATIO IV.

§. I.

Ad Textum in cap. veniens, il 1. de sponsalib.

Deciditur in hoc text. Matrimonium metu contractum esse nullum. Ad dignoscendum, in quo casu hæc decisio vera sit.

- 1 Nota primo, quod metus est instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio, ita definiuit illum *Vlpsian. in l. 1. ff. de eo, quod met. caus.* Dicitur mentis trepidatio, quia metus ortum habet ex forti imaginatione periculi futuri, prope iam imminenti. Dicitur instantis, quia valde remota pericula non timentur, nec mentem perturbant. Dicitur instantis, vel futuri, quia nondum periculum euenit.
- 2 Nota, quod in casu nostro metus non differt a vi, nisi quod vis habet se per modum agentis, & radicatur in inferente metum; metus vero per modum patientis, quia respicit personam patientem; unde ex vi correlatiuorum, quando dicimus metum, intelligimus etiã & de vi, ita dicit *Bart. in d. l. 1. n. 2.*
- 3 Metus communiter diuiditur; vel est metus, qui cadit in virum constantem, qui iustus, siue probabilis appellari solet; vel est metus, qui cadit in virum inconstantem, qui iniustus, vel non probabilis appellari solet.
- 4 Vocatur etiã a *I. C. in l. metum aut.*, *ff. de eo, quod met. caus.* metus cadens in virum constantissimum; sed in veritate hic metus non distinguitur a primo, idest a metu cadente in virum constantem, & de hoc metu intelligitur *I. C. nam superlatiuum accipitur pro positiuo, vt declarat Dec. in cap. fin. de appellat. nu. 2. Menosb. de arbit. lib. 2. contrar. 2. cas. 135. nu. 2. Sanchez.*

de Matrim. lib. 4. disp. 1. num. 9. Solet etiã vocari metus grauis, & leuis, vt in *l. metum cit.*

- 5 Ad constituendum metum in virum constantem, iustum, siue probabilem, & grauem, quinque desiderantur conditiones.
- 6 Prima est, vt malum, quod timetur, graue sit, *l. metum la 1. ff. de eo, quod met. caus.* ibi, *Metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem; sed maioris mali.* vbi *glos. in princ.* explicat, idest, magni mali; nam inconstantis, & leuis est, rem modicã timere, ex *l. metum la 2. ff. eod.* quæ grauitas debet considerari simpliciter, ita vt malum in se sit graue, non comparatiue ad minus malum, vt bene declarat *Sanch. de Matrim. cit. loc. num. 12.* soluendo argumenta in contrarium.
- 7 Secunda conditio ad constituendum iustum metum, & cadentem in virum constantem est; vt æstimatio mali, quod timetur, sit fortis, idest, vt timens non vane, ac leuiter credat malum illud sibi imminere; sed probabiliter, & rationabiliter, ita colligitur expresse ex *l. metum la 2. ff. de eo, quod met. caus.* in illis verbis, *Metum autem non vani hominis. sed qui merito, &c. & in l. nec timorem, §. proinde si 1 ff. de eo, quod met. caus.* in illis verbis, *Si quis metuculosus rem vllam frustra metuerit, per hoc eadictum restituitur, Turrecrem. 31. q. 2. in summar. num. 6. Syluest. verb. metus, qu. 1. Bursat. conf. 72. num. 30. volum. 1. Alban. colle. ar. iur. colle. ar. 877.*
- 8 Hinc inferitur primo, damnum non esse necessarium, qd sit præsentaneum; sed satis est si probabiliter proxime timeatur, ita probatur in illis verbis *l. nec timorem, ff. quod met. caus.* Quoniam si proditus esset, potuisset ea pati, qua dicimus, *l. 3. ff. de donat. caus. mort.* Mortis causa donare licet, non tantum infirma valetudinis causa, sed periculi, & propinqua mortis, vt ab hoste, &c. aut per insidiosa loca ituras, hæc enim omnia instans periculum demonstrant.
- Obijcies. In *d. l. metum autem*, habentur hæc verba, *Metum autem præsentem accipere debemus, non suspicionem inferendi, sed si illatus est timor ab aliquo, ergo damnum debet esse præsentaneum.*
- 9 Respondetur *d. l.* non desiderare damnum præsens, sed vere desiderare præsentem timorem futuri damni, probabilem, & non ortum ex vana suspitione, vt colligitur ex *Bart. in l. metum la 2. cit. tit.* qui ait metum non accipi simpliciter, prout est vere de præsentem, sed quãdo res ad hoc verisimiliter tendit.

Ter-

10 Tertia conditio requisita ad metum viri constantis, ac iustum, siue grauem, est, vt metum inferens potens sit minas exequi, ad *text. in l. famosi, ff. ad leg. Iul. Maiest.* in illis verbis, *Nam & persona spectanda est, an potuerit facere, glos. in l. metum, verb. iactationibus, C. de his, qua vi, vbi Bald. num. 2. Alexand. & Salicet. eod. num. Anchar. in cap. ad audientiam, num. 2. de his, qua vi.*

Quod intelligendum est, vt vere credat minatus, quod minans possit minas exequi; licet de facto minans non possit eas exequi ob causam incognitam minato, vt intelligit *Sanch. cit. loc. num. 19. vers. non tamen*, ad quod consideranda est qualitas, & potentia minantis, & minati, vt si ille potens sit vir, & hic infirmior, ita *Bero. in cap. 1. n. 30. de consang. & affin.*

11 Quarta conditio est, vt inferens metum sit solitus minas exequi, probatur ex *l. vnic. C. si quis Imperator*, in illis verbis, *Ex personis hominum, dicta pensamus*, & ex *l. famosi, ff. ad leg. Iul. Maiest.* in illis verbis, *Nam & persona spectanda est, an potuerit facere, & ante quid fecerit*, & ex *l. metum, C. de his, qua vi*, in illis verbis, *Metum non iactationibus tantum, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari conuenit*, & ibi *Bart. num. 1. Paul. num. vnic. Alex. num. 1. Bald. num. 1. Salic. num. 2. Abb. in cap. 1. n. 3. de offic. deleg. & in cap. causam matrimonij, num. 5. eod. tit. Felin. in d. c. 1. de offic. deleg. num. 3. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 6. num. 4. Mascard. de probat. conclus. 1055. num. 18. & 19.*

12 Verum hæc consuetudo, vt solitus sit quis minas exequi, non probatur per vnicum actum, quando minans semel est exequutus minas, sed requiruntur duo actus saltem, ita *Archid. in c. illud, in fin. dist. 12. Bart. in l. pupillo, §. si quis ipsi, num. 15. ff. de oper. nou. nunciat. Abb. in cap. fin. num. 4. de appellat.*

Quod intellige, quando semel maletractauerit alios, secus si ipsummet contrahentem, ita *Alex. de Nouo in d. cap. fin. num. 19. & Dec. num. 2.*

13 Quinta, & vltima conditio metus est, ne possit minatus facile occurrere malis, quæ timentur; si enim posset aliquo modo se liberare a malis minatis, vt implorando auxilium amici, vel Superioris, non esset timor cadens in virum constantem, probatur argumento *text. cap. fin. de elect.* in illis verbis, *Tempus statutum a canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiusmodi postulandi*, ergo similiter imputatur ei, qui facile potuerit vitare malum,

si timore illius aliquid egit, ita, & latius *Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 1. num. 23. vers. probatur.*

14 Obserua, quod hæc materia metus multum pendet ab arbitrio Iudicis, qui considerare debet qualitatem inferentis metum, & qualitatem patientis, ita *Menoch. de arbit. lib. 2. centur. 2. cas. 135. num. 3.* nam metus cadens in virum constantem dicitur respectiue, cum respectu vnus requiratur maior metus, & respectu alterius minor.

15 Vnde minor metus requiritur in femina, quam in viro; nam feminae suapte natura sunt valde imbecilles, & minus possunt resistere metui. Similiter maior metus requiritur in viro robusto, quam in puero, sene, vel alias debili, quam sententiam tenet *glos. in cap. cum locum, de sponsalib. verb. metu*, vbi *Abb. num. 6. Imol. in cap. 2. ad fin. de his, qua vi, Felin. conf. 14. num. 3. Hippolyt. sing. 578. Tiraqu. de legib. connub. l. 9. glos. 1. num. 160. Boer. dec. 100. num. 2. Couar. cit. loc. 2. par. cap. 3. §. 4. nu. 9. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 1. cas. 135. n. 4. & 5. Mantica. de coniect. vlt. volunt. libr. 2. tit. 7. n. 7.* & alij apud *Sanch. cit. loc. disp. 3. per tot. qui num. 1. vers. fit ergo*, multa cumulat ad probandum minorem metum, requiri in feminis, & *num. 4.* dicit hoc idem procedere in sene, puero, uel alio uiro debili, ac fragili.

16 Hinc datur intellectus ad *text. in cap. consultationi, de sponsalib.* ubi *Pontifex* dū loquitur de mulieribus, quibus ad finem contrahendi Matrimonium, illatus erat metus, dixit hæc uerba, *Talis metus iniunniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum*; hæc enim uerba accipienda sunt prouerbij loco, pro eo metu, qui non sit leuis, & uanus, ut obseruat *glos. ibidem, vers. fin.* vnde in feminis vere ad annullandum Matrimonium, & alios contractus, sufficit metus, qui cadat in feminam constantem, pensata naturali feminarum constantia, quibus a natura inest minor animi vigor, corporisq; fortitudo, ita *Abb. eod. cap. consultationi, num. 4. Præposit. nu. 5. Alex. de Nouo num. 7. Felin. conf. 14. nu. 3. Couar. cit. loc. 2. par. cap. 3. §. 4. nu. 9.* & alij, quos adducit *Sanch. cit. loc. n. 3.*

17 Obserua, quod ad inducendum iustum metum cadentem in virum constantem, non est necesse, vt malum, quod incutitur, inferatur in propriam personam contrahentis, sed sufficit si incutiat in personas filiorum respectu partis, uxoris respectu viri, & e contra, fratris respectu fratris, consanguineorum, siue affinium respectu affinium

- nium vsque ad quartum gradum in personas coniunctorum arctissima amicitia respectu amicorum, vt late disputat *Sane. cit. loc. disp. 4. per tot.*
- 18 Obserua nonnullos casus, & aliqua mala, in quibus, seu quæ inducitur, seu inducunt iustum metum, cadentem in virum constantem Et primo, citra controuersiam apud omnes DD. metus mortis cadit in virum constantem, habetur ex *cap. cum dilectus, de his, quæ vi, & ex l. nec timorem, ff. de eo, quod met. caus. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. cas. 135. num. 8.* qui dicit, quod metus mortis affinium est iustus metus, ex *Bart. in l. de pupillo, §. si quis ipsi, nu. 19. de oper. nou. nunc. Io. Franc. de Ponte conf. 44. num. 14.* & ratio est, quia omnium terribilium finis est mors, & non solum mors
- 19 in iustum metum, sed etiam cruciatus corporis, habetur in *d. cap. cum dilectus, vbi Abb. num. 2.* & ad cruciatum reducuntur grauius verbera, ita *Saneb. cit. loc. disput. 5. num. 4.* qui dicit, idem dicendum esse de metu mutilationis, quæ est quædam mors particularis membri, *cap. si quis absciderit, dist. 55.*
- 20 Metus amissionis filiorum iustus est, ac cadens in virum constantem, siue in patre, siue in matre, iuxta *l. isti quidem, in fin. ff. quod met. caus.* nam tantus est filiorum amor, vt æque eos diligat pater, ac se ipsam, quod *Arist. Ethic. 8. cap. 11.* scribit, & multa docte congescit *Tiraquel. in l. si unquam, in præfat. num. 78. C. de reuoc. donat. & glos. in d. l. isti quidem. vers. vltimo,* notat, quod pater plus diligit filium, quam se ipsum, ex illis verbis *text. in fin. Cum pro affectu magis in liberis parentes terrentur.*
- 21 Metus armorum dicitur iustus metus, & cadens in virum constantem, etiam si portans arma, eis non vtatur, *text. est in l. 3. in princ. vers. qui armati. ff. de vi, & vi armat. vbi Bart. num. 1.* etiam si portans arma, ea deponat, si potest illa de facili iterum accipere, & illis vti, *l. quoties, §. qui in potestate, ff. de noxal. & docet glos. in d. l. 3. verb. si deiecerunt. Gabr. 2. tom. com. lib. 11. verb. metus, fol. 106. col. 1.*
- 22 Dicitur iustus metus, & cadens in virum constantem, metus seruitutis, & timor amittendi instrumenta libertatis. Item timor captiuitatis, vt notat *Saneb. cit. loc. num. 7. & 8.* vbi *num. 9.* dicit idem esse de timore grauis exilij, & de timore amissionis status, vt in *l. isti quidem, ff. de eo, quod met. caus.*
- 23 Metus carceris, dicitur iustus metus, & cadens in virum constantem, probatur ex *l. nec timorem, & l. qui in carcerem, ff. de eo, quod met. caus. Abb. in cap. cum locum, nu. 9. de sponsal.* quod procedi in carcere perpetuo, voluit *glos. in l. ego puto, in princ. ff. de eo, quod met. caus.* sed verior opinio est, sufficere ad inducendum istum metum, carcerem diuturnum, & vincula atrocia, secus tamen si carcer sit leuis, ita *Saneb. cit. loc. n. 9. vers. melius.*
- 24 Metus amissionis honoris, dicitur iustus metus, & cadens in virum constantem, nam viro bono grauior est amissio honoris, ipsa morte; vnde quando dicimus cum *glos. in d. cap. cum dilectus, verb. metum,* verba inferre iustum metum, intelligimus de verbis detractorijs, & honorem tangentibus, vt tenet *Barbat. conf. 60. nu. 3. vol. 1. Mascard. de probat. conclus. 1055. num. 53. Gabr. cit. loc. fol. 196. col. 2.* vnde quia honorem amittit virgo, siue honesta mulier, per stuprum, aut fornicationem, merito timor stupri inducere iustum metum voluit *l. isti quidem, ad fin. ff. de eo, quod met. caus.* in illis verbis, *Quod si dederit, ne stuprum patiatur vir, seu mulier, hoc editum locum habet, cum viris bonis, iste metus maior esse debeat, quam mors, qui text. licet loquatur de stupro, & sic de virgine extenditur etiam ex identitate rationis ad viduam, & honestam mulierem, vt probat Saneb. cit. loc. num. 12. vers. ceterum.*
- 25 Infamia, si inducat iustum metum, est controuersum inter DD. ideo sequendo distinguentes, dicamus, infamiam iuris inducere iustum metum, & cadentem in virum constantem, vt si minetur alicui propalatio delicti infamis, probatur ex *l. nec timorem & ex l. isti quidem, §. fin. cit. cit. ff. de eo, quod met. caus.* Infamia facti, si est grauis, & cui de facili occurri non potest, inducit iustum metum, secus si est leuis, & cui de facili occurri potest, ita *Saneb. cit. loc. num. 14. & 15.*
- 26 Est etiam quæstio inter DD. an excommunicatio inducat iustum metum, & cadentem in virum constantem, quam quæstionem ponit *Glossator in cap. cum dilectus, quod met. caus.* & ibi etiam *Io. Andr. & in cap. olim, il 3. de restit. spol. & Ansb. in cap. 1. de sent. excom. in 6.* Inter quos contrariæ pugnant opiniones. Alij enim affirmant, & alij negant, vt videre est apud *Roman. conf. 369. num. 10.* sed *Io. Andr. in d. cap. cum dilectus,* distinguit, & distinctionem hanc sequuti sunt omnes Moderni, & *Abb. cit. cap. cum dilectus, num. 6.* quod aut sententia excommunicationis est iusta, & non inducit iustum metum, & cadentem in virum constantem, quoniam imputan-

dum est illi, qui se talem reddidit, ut possit excommunicari, argumentum optimum est ex *l. mulier. ff. quod met. caus.* ubi est expressum non excusare metum, cuius inferendi sibi, quis fuit causa. Aut excommunicatio est iniusta, & tunc inducit iustum

27 metum, & cadentem in virum constantem; nam maxima pœna est, *cap. sacris. de sent. excomm.* & de iure canonico nulla maior pœna imponi potest, quam excommunicatio, *cap. corripiantur 24. q. 3* & nil sic debet formidare Christianus, quam separari a mystico corpore Christi, idest Ecclesia, quod quidem facit excommunicatio, *cap. nihil 11. q. 3.* & non modica pœna est inter homines esse, & hominum carere consortio, *l. bi. qui sanctam. C. de apostat.* hanc distinctionem sequitur *Sanch. est. loc. disp. 5. num. 17.* qui *vers. sed melius*, dicit intelligendam esse secundam partem distinctionis, tunc iniustam excommunicationem inferre iustum metum, quando excommunicatus non potest facile absolutionem impetrare, quamvis in culpa fuerit non appellando.

28 Metus amissionis omnium bonorum, iustus est, & cadens in virum constantem, ita probat *text. in cap. 1. de bis. que vi. met. caus. & Bart. in l. si ob turpem. num. 6. de condit. ob turp. caus.* qui dicit hunc timorẽ æquiparari timori mortis, quod procedit etiam in amissione maioris partis bonorum, ut per *DD. in d. cap. cum dilectus. de bis. que vi. met. caus. p. presertim Abb. num. 6.* & alios, quos adducit *Sanch. est. loc. nu. 22.* ubi *num. 25.* credit id etiam esse in amissione magnæ, & notabilis partis bonorum, licet non esset maior, *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 4. n. 18. in fin.*

29 Timor amissionis instrumentorum totius, vel maioris partis patrimonij, inducit iustum metum, & cadentem in virum constantem, tenet *Sanch. est. loc. num. 26.* qui *num. seq.* refert iustum metum inducere etiam amissionem magni lucri, quam propositionem generaliter positam dicit non esse veram, sed esse intelligendam, quando metum passus, per iniuriam arceatur a lucro, ad quod habet ius, & dicitur per iniuriam, idest contra iustitiam.

30 Metus reuerentialis, nascitur ex reuerentia subditorum erga Superiores; nam sua pte natura debetur Superioribus quædam reuerentia, & obsequium, quæ reuerentia pudorem, ac timorem incutit, ut subditi minus audeant voluntati Superiorum contradicere.

31 Datur hic metus reuerentialis in Clerico respectu Episcopi, in seculari respectu

Magistratus, cui subditur, in vxore respectu viri, in filio respectu patris, similiter respectu soceri, qui parentis locum obtinet, in nepote respectu aui, in pupillo respectu curatoris, & tutoris, in filia respectu matris, quæ austerâ sit, & crudelis, solita minas exequi, alias secus, in sorore respectu fratris maioris natu, cum quo habitat, & ab eo gubernatur, in sorore minori respectu sororis maioris, cum qua habitat, & a qua regitur, in patrueli, siue filio fratris respectu patru, a quo gubernatur, & sub cuius auctoritate est; & generaliter omnibus, in omnibus subditis respectu Superiorum.

32 Vtrum iste metus reuerentialis iustus sit, ac cadens in virum constantem ad effectum reddendi nullum Matrimonium, controuersum est inter DD. de quorum opinione videre est apud *Sanch. est. loc. disput. 6. a num. 4. qui num. 7.* veriore sequendo opinionem, dicit, solum metum reuerentialem, nisi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur, non cadere in virum constantem, ac non esse iustum metum, quam sententiam multis auctoritatibus comprobat.

Verum si cum metu reuerentiali concurrant minæ, & minans sit solitus illas exequi, dicitur inducere iustum metum, & cadentem in virum constantem, ut voluit *Abb. in cap. 1. num. 5. & cap. causam Matrimonij, num. 3. de offic. deleg. Aret. in l. meti, in inst. C. de bis. que vi. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 6. num. 4. Gam. dec. 250. nu. 4. par. 1. Mascard. de probat. conclus. 1055. num. 18. & 19. Decian. cons. 8. nu. 127. vol. 1.* quicquid alij sentiant, non requiri, quod minans sit solitus minas exequi.

Et multo magis metus reuerentialis dicitur iustus, ac cadens in virum constantem, quando cum eo intercedunt verbera, per opinionem *Bart. in l. 1. §. que ostendenda. num. 4. ff. quar. rer. act.*

33 Preces importunæ; an incutiant metum iustum, & cadentem in virum constantem, diuersimode tractant DD. & diuerso modo explicant, quæ sint istæ preces, ut refert *Sanch. est. loc. disp. 7. qui num. 7.* inclinaretur in illam opinionem, quæ ait preces importunas illatas a persona, cui reuerentia debetur, ac sæpius repetitas, inducere iustum metum, & cadentem in virum constantem.

S V M M A R I V M.

1 Matrimonium metu contractum est nullum, si metus sit illatus ad finem contrahendi Matrimonium, num. 2.

3 Me-

- 3 *Metus illatus ad contrahendum Matrimonium cum una ex filiabus Petri, an inducat nullitatem. Resoluitur num. 4.*
- 5 *Metus presumpus non tollitur presentia Amicorum, & Consanguineorum.*
- 6 *Metus iuste illatus, ad finem contrahendi Matrimonium, an illud annullat, est gravis questio.*
- 7 *Coactus excommunicatione ad exequenda sponsalia, moderate tamen, valide contrahit.*
- 8 *Coactus ducere a se stupratam absque fide Matrimonij, nulliter contrahit.*
- 9 *Metus iustus annullans Matrimonium, debet esse ab extrinseco.*
- 10 *Matrimonium contractum cum concubina metu morbi, naufragij, & simili, est validum.*
- 11 *Matrimonium metu contractum ratificatur copula spontanea, & affectu maritali habita cum requisitis, ut hic, & n. 12. & 17.*
- 13 *Matrimonium metu contractum, quomodo ratificetur habitatione, & quomodo debeat esse habitatio.*
- 14 *Timoris causa quanto tempore dicatur durare, n. 15. Et quando cesset, n. 16.*
- 18 *Matrimonium ratificatur amplexibus, & alijs actibus, & inditijs sufficientibus ad consensum, cessante metu.*
- 19 *Matrimonium metu contractum ratificatur consensu, quando metus fuit testibus, & Parocho ignotus.*
- 20 *Metus nunquam dicitur purgatus, nisi metum passus, sit positus in plena libertate.*
- 21 *Metu semel probato, omnes actus subsequentes censentur metriculosi, etiam si praeferant liberam voluntatem.*
- 22 *Metus non dicitur purgatus per actum voluntarium, dum vivit metum inferens, & dicitur durare, durante causa illius, n. 23.*
- 24 *Metus non purgatur per actus voluntarios, quando processit protestatio.*

ANNOTATIO IV.

S. II.

IN omnibus casibus exemplificatis *S. preced.* dicitur incussus metus cadens in virum constantem, & consequenter Matrimonium contractum ob metum praedictum esse nullum in utroque Foro, quod pro regula ponit *Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 12. num. 18.* & comprobatur varijs auctoritatibus, & deciditur in hoc text. & in cap. significavit, de eo, qui dicit in matrim.

2 Verum observatur; etiam requiri ad metum, ut annullat Matrimonium, quod sit incussus ad finem contrahendi Matrimonium. Unde infertur decisio casus. Si reperto in flagranti crimine homicidij, nullo praedito timore poenae, cominetur, delatio ad Iudicem nisi Titiam in uxorem ducat, si contrahat, Matrimonium est nullum, quia etsi iuste poterat quis ad Iudicem deferri, tamen quia metus ille iustae delationis ad illum contractum agendum illatus est nullum, timorem habenti, ipse contractus est nullus, quia contrahens nullum metum sibi ipsi intulit, sed metus fuit ei ab alio illatus ad hunc finem. E converso si Iudex iuste carcerato, & mortem timenti promittat impunitatem, si cum filia ipsius Matrimonium contrahat; si contrahat, Matrimonium valet, quia metus non infertur ad contrahendum, sed aufertur potius, ut observat *Covar. de Matrim. 2. par. c. 3. §. 4. num. 15.*

3 Dubitatur. Quid si metus non sit illatus ad contrahendum cum certa persona, sed est illatus ad contrahendum cum incerta de certis, ut cum aliqua ex filiabus Petri, an Matrimonium sit nullum.

4 Respondetur; *Abb. in cap. cum terra, num. 4. de elect.* dicit, posse attentari, quod teneat tale Matrimonium; idque refert etiam *Felin. in cap. in presentia, num. 37. circa med. & sequuti sunt alij.* Verum *Sanch. cit. loc. lib. 4. disp. 12. num. 20. vers. ceterum,* mordicus defendit, Matrimonium dici metu contractum, & proinde esse nullum, tanquam non plena libertate contractum.

5 Observatur; quod metus presumpus non tollitur, nec cessat, ex eo, quod Matrimonium sit contractum in presentia amicorum, & consanguineorum, sed tantum cogitur, allegans metum in hoc casu, ad probandum graviorem illum fuisse, & ad inducendas clariores probationes, ita *Felin. in cap. causam Matrimonij, v. 6. de off. deleg.*

6 **Quæstio** difficilis est inter DD. an metus cadens in virum constantem, ad finem extorquendi Matrimonium, sed iuste illatus, irritet Matrimonium. In qua quæstione plures sunt opinioniones.

Prima opinio docet, Matrimonium non valere, contractum ob metum iustum cadentem in virum constantem, quæ probatur ex *cap. veniens il 2. de spons.* vbi irritum decernitur Matrimonium contractum, ad quod pater coegit inuenem repertum cum filia in eodem lecto, qui metus videtur iustus. Secundo probatur ex *cap. Comm. de sponsalib.* in illis verbis, *Libera Matrimonia esse debent*, vbi propter Matrimonij libertatē improbatuæ poenæ appositæ in contractu spõsaliorum eõtra resiliētē ab eis, & tamen timor talis poenæ amittendæ, nisi expresse prohibita esset, erat iuste incussus, cum esset debita partium conuentione, ergo timor iuste incussus repugnat libertati Matrimonij, & consequenter erit nullum. Tertio probatur, ideo metus, & coactio, Matrimonium annullant, quia opponuntur libertati illius, sed siue iustus, siue iniustus sit metus, se opponit libertati Matrimonij, ergo.

Hanc opinionem tenet *glos. in cap. veniens il 2. de sponsal. in fin. Laffred. in sum. tit. de his, quæ vi, num. 3. in 2. solut. ad l. si mulier. ff. de eo, quod met. caus. Hostiens. in d. c. veniens, ad fin. in 2. solut. ad eand. l. 10. And. ibid. num. 8. Anchar. num. 6. Henric. num. 3. Prapof. num. 5. Abb. num. 8. Alex. de Nemo num. 18. Canon. 4. decret. 1. par. cap. 4. in inis. num. 6. & eod. loc. 2. par. cap. 3. §. 4. m. 15. & alij.*

Secunda opinio est cum distinctione; nam si metus sit illatus lege permittente, etiam ad finem extorquendi Matrimonium, valet Matrimonium, vt si Iudex compellat virginis stupratorem, etiam metu mortis, ad illam ducendam, quia hoc a lege est, vt stuprator teneatur virginem ducere, secus tamen vbi metus esset incussus, non permittente lege. Et probant primam partem DD. quia Iudex iuridice procedens, non dicitur inferre metum, ex *glos. in d. cap. cum dilectus, de his, quæ vi, verb. metum*, & alijs rationibus, quam sententiam videtur tenere *Anton. in cap. veniens il 2. de sponsalib. num. 7. Dominic. cap. fin. ad fin. vers. conclauæ, d. 5. Medina C. de restitut. q. 2. cas. 2. vers. si fiat*, & alij, quorum sententia probabilis est.

Tertia opinio ait; metum iuste incussu non irritare Matrimonium, etiam cadentem in virum constantem. Et probatur primo, quia quoties alicui incutitur me-

tus damni debiti delicto, quem incutiens iuste inferre potest, tunc magis censetur ille metus oriri ex lege, & natura delicti, & proinde non tã ab intrinseco, quam extrinseco incuti. Et cõfirmatur, nã si medicus ab infirmo petat, vt filiam in vxorem ducat, alias minatur ei se amplius medelã non præbiturum, valet Matrimonium, si infirmus contrahat cum filia medici, eo quod medicus non infert metum, sed Matrimonium exigit in stipedium medelæ, sine quo ex lege iustitiæ non tenetur mederi.

Probatur secundo; nam, vt supra diximus, excommunicationem iustam non incutere iustum metum, & cadentem in virum constantem, nulla alia ratione, quia metum passus fuit in culpa, & in causa metus, vt optime *Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 4. num. 12.* ergo dum quis, v.g. minatur latroni iustam accusationem, nisi Piriam ducat in vxorem, vero non est metus viri constantis, ab alio incussus, sed est ab intrinseco, & natura ipsius delicti.

Probatur etiam; quia idem metus rescindens ceteros contractus, annullat Matrimonium; sed metus iuste incussus non rescindit ceteros contractus, ergo nec Matrimonium, hanc sententiam tenuere *Felin. in cap. cum inter, nam. 20. de except. Nauar. lib. 3. consil. in 1. edit. tit. de reg. cons. 27. nu. 3. in 2. lib. 1. tit. de his, quæ vi, cons. 8. num. 3. & alij.* Cui ex his opinionibus ad hærendum esse, considera per te ipsum, o Lector; primam sequuti sunt graues Canonistæ; vltimæ adhærere videtur nouissime *Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 13. num. 3.* Cui ego adhæream, alio in loco expecta.

7 Ex dictis obserua primo; quod si Iudex excommunicatione cogit illum, qui spõsalia contraxit, ad illa exequenda, ac Matrimonium ineundum, moderate tamen, nec finaliter compellens, sed absoluens, validum est Matrimonium eo metu excommunicationis contractum, quia metus ille iure præcipiente inferitur, ita seruat Praxis, & probat *Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 29. num. 4.*

8 Obserua secundo; si Iudex præcise cogat stupratorem ad contrahendum cum virgine a se stuprata, absq; fide Matrimonij, si contrahit, Matrimonium est nullum, quia contra iustitiam extorquet; cum de iure debeat Iudex cogere stupratorem ad ducendum, vel dotandum stupratam, *Sanch. cit. loc. m. 7.*

9 Obserua tertio; ad hoc, vt dicatur iustus metus, & cadens in virum constantem, ac Matrimonium annullat, debet esse illatus ab extrinseco, id est a causa libera; secus si

et incussus ab intrinseco, vel a causis naturalibus, ut a morbo, tempestate, feris animalibus; ab his enim metus incussus dicitur ab intrinseco, quia incutitur per modum naturæ, id est non per actum liberum, ut animaduertit *Sot. 4. dist. 29. q. 1. art. 3. vers. hic primo.*

10 Unde infertur; Matrimonium contractum cum concubina, metu presentaneæ mortis, ex morbo, aut naufragio, aut fera bestia, aut Inferni timore, esse validum; quia is metus non infertur a causa extrinseca libera ad extorquendum Matrimonium, *Couar. 4. decret. 2. par. 5. §. 4. nu. 16.* similiter si medicus minatur alicui mortem ob humoris abundantiam, nisi ducat uxorem, valere Matrimonium, quia metus est ab intrinseca causa naturali.

11 Obserua; quod Matrimonium metu cadente in virum constantem contractum, & sic nullum, ratificatur, & conualescit accedente copula sponte habita, affectu maritali, si alter, qui absq; metu consenserat, durat in pristino consensu, ita tenet *glos. in cap. consultationi, verb. ante de sponsalib. & ibi Anton. num. 3. Alex. de Nuo num. 22. Abb. num. 7.* qui dicit, quod ex tunc, id est a tempore copulæ, non ex tunc, id est a die contractus, dicitur Matrimonium, & idem *Abb. in cap. veniens il. 1. num. 6. de sponsal. & cap. ad id, in fin. eod. tit. Præpos. num. 2. Henric. cap. cum locum, de sponsal. num. 3. Turresrem. 3. l. 2. in sum. num. 11. Paris. conf. 58. num. 60. & conf. 59. num. 34. vol. 4. Menoch. de præsumpt. libr. 3. præsumpt. 4. num. 30.*

12 Dixi; hoc Matrimonium ratificari copulâ sponte habita, nam si copula fuerit extorta metu cadente in virum constantem, Matrimonium non ratificatur, secundum veriore opinionem, quam late defendit *Sanch. lib. 4. disp. 18. num. 15.* qui p. 2. *vers. idemque,* dicit, adhuc ratificari Matrimonium, si copula fuerit extorta leui metu.

13 Similiter ratificatur Matrimonium metu contractum, non solum per copulam, sed etiam per diutinam, mutuam, & spontaneam habitationem, data opportunitate recedendi, ut habetur in *c. ad id, de sponsal.* etiam quod copula non interuenerit, sed tantum habitatio diutina, ut notant *Hoff. in d. cap. ad id, vers. temporis, Ioan. Andr. num. 2. Anton. num. 9. Cardin. nu. 1. & Abb. num. 4. Henric. in cap. cum locum, de sponsal. num. 3.*

Quæ diutina habitatio non præscribitur tempore, sed relinquatur arbitrio prudentis Iudicis, qui considerabit fugiendi

opportunitatem, habitationisq; moram; quia cum tempus lege non præfiniatur, arbitrio Iudicis relinquatur definiendum, ex *cap. de causis, de offic. deleg. & ex l. 1. ff. de iur. delib. & ita docent Innoc. in cap. 2. n. 1. de bis, quæ vi, Hostiens. d. cap. ad id, paulo post princ. & ibi Ioan. Andr. num. 2. Abb. num. 4. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 6. nu. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. n. 25. Boss. præf. crim. tit. de plurib. violent. n. 103. & cap. ad id, de sponsal.* dum loquitur de anno, & dimidio, non præscribit tempus, sed narrat facti contingentiam, ad quod vide adducta per *Francisc. de Ponto conf. 44. num. 24.*

Quod intellige, quando sumus in dubio, an potuerit fugere; nam quando constat de opportunitate fugiendi, & incontinenti non fugit, est iudicanda spontanea habitatio, idq; accipiendum est prudenter, & morali modo; nam non est necesse, ut statim mathematico modo fugâ arripiat, sed arbitrio prudentis, ut probatur ex *l. quod dicimus, ff. de solut. & dicit Hostiens. in cap. 1. de bis, quæ vi, super verb. non timore. & ibi Abb. n. 12.*

14 Hæc habitatio ad inducendam ratificationem Matrimonij, debet esse omnino libera, & spontanea, & quod cessauerit non solum timor, sed causa timoris; nam durante causa metus, dicitur durare metus, quamuis extrinsece appareat libertas, & probatur ex *Bart. in l. 2. num. 7. C. de bis, quæ vi, & Bald. ibid. num. 8. Dec. conf. 219. num. 7. col. 2. Menoch. de præsumpt. libr. 3. præsumpt. 4. num. 22. Mascard. de probat. concl. 1055. n. 36.*

15 Et dicitur; durat causa timoris, quanto tempore durat subiectio incutienti timorem, ut si vir metum inferat, dum durat Matrimonium, si Iudex, dum durat officium, &c. ita *glos. in cap. 1. verb. postmodum, de bis, quæ vi,* vbi *Innoc. num. 1. Abb. num. 12. & Imol. num. 14. Bart. in l. 2. nu. 7. & in l. fin. nu. 5. & 7. ff. de bis, quæ vi, Alex. conf. 99. num. 8. & 13. volam. 3. Gab. tom. 2. commun. lib. 11. verb. metus, fol. mibi 107. col. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. num. 23.* quod intellige, quando timorem passus, non habuit opportunitatem fugiendi, ut per *Hostiens. Abb. & Alex. cit. loc.*

16 Nec sufficit solum, ut cesset metus causa, sed requiritur etiam, ut cessent impedimenta, quibus metum passus detinetur, quominus reclamet; nam durante impedimento legitimo, adhuc dicitur non spontanea habitatio, & potest quancumq; cessantibus impedimentis reclamare metum passus, ut obseruat *Sanch. cit. loc. disp. 18. n. 8.*

Ob-

- 17 Obserua; quod nunquam censetur ratificatum Matrimonium per copulam, aut habitationem, nisi ratificas sciat Matrimonium prius contractum fuisse nullum; si enim ex errore, quo putabat Matrimonium validum, cohabitaret, aut copulet, Matrimonium non dicitur ratificatum; quia nihil aliud magis contradicit consensui, quam error, vt late per *Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 32. n. 2.*
- 18 Ratificatur etiam Matrimonium metu contractum non solum per copulam, sed etiam per alios actus, & inditia sufficientia ad consensum liberum, vt si cessante metu, se amplexarunt vt coniuges, vel se tales affectu maritali appellarunt, ita *Sanch. cit. loc. num. 11.*
- 19 Nota, quod hæc ratificatio in Matrimonio metu contracto per superuenientem consensum, tunc procedit, quando impedimentum metus, est occultum, & Parocho, & testibus ignotum; & tunc hæc opinio non est contra *Concil. Tridentin. sess. 24. cap. 1. de Matrim.* vbi damnantur Matrimonia præsumpta, vt optime defendit *Sanch. cit. loc. num. 12. & lib. 2. disp. 37. num. 14.*
- 20 De hac ratificatione Matrimonij, seu purgatione metus, vide multa adducta, per *Seraphin. decis. 887. per tot.* vbi *num. 2.* dicit, quod metus nunquam cæsetur purgatus, nisi ea persona, cui fuit illatus, sit constituta in plena libertate: Et *decis. 863.* vbi *num. 4.* dicit, quod probato semel metu, omnia deinde, quæ possunt tribui liberæ voluntati, censentur facta per metum, non autem sponte, & voluntarie, quoties durat eadem causa metus; vnde nec per oscula, & literas, quæ videtur plenæ amoris, dicitur purgatus metus, *num. 5.* & vide *Ricc. collect. dec. collect. 1122.* vbi in *fin.*
- 21 dicit, quod semel probato metu, omnes actus subsequentes censentur meticulosi, & melius *dec. 15. par. 2.* etiam si actus præferant liberam voluntatem, & lætum, iucundumq; animum, *Farinac. dec. 263. n. 3.* vbi refert, ita fuisse decisum in vna *Toletana 17. Martij 1589.* & verum esse, quodcumq; temporis interuallum intercedat.
- 22 Similiter nõ dicitur, quod purgatur metus per actum voluntarium subsequentem, dum viuit illator metus; quia adhuc durat eadem causa metus, ita *glos. in cap. 1. in fin. de his, qua vi,* vbi *Hospiens. in verb. non timore mortis, Abb. num. 12. & Imol. num. 14. Alex. conf. 99. num. 8. lib. 3. Farin. cit. dec. num. 4.* vbi in *fin. dec.* sic fuisse decisum refert.
- 23 Et generaliter non solú dicitur, quod durat

metus, durante causa metus, sed etiam dicitur durare durante eadem cogendi, & nocendi potestate, *Aret. conf. 14. post n. 18. Soc. conf. 163. post nu. 11. lib. 2. Bour. dec. 100. n. 13. Farinac. cit. dec. n. 5.*

- 24 Nota; quod non dicitur purgatus metus, nec cessare per actus omnino voluntarios, quando ad istos actus præcesit protestatio, quæ de sui natura remouet consensum ab actibus futuris, vt optime notat idem *Farinac. cit. dec. 263. in fin.*

S V M M A R I V M.

- 1 Coniectura probant in casu difficilis probationis.
- 2 Metus probatur coniecturis, & testibus minus idoneis, n. 3.
- 4 Testes domestici, & familiares probant metum, sicut etiam mercenarij.
- 5 Testes singulares probant metum, & minas. Exemplifica, n. 6.
- 7 Testes inhabiles admittuntur ad probandum metum, quando habiles non possunt haberi.
- 8 Testibus duobus deponentibus de metu, plus creditur, quam centum deponentibus de spontanea voluntate. Limitatur, n. 9. & 11.
- 10 Testes deponentes non interuenisse metum, quomodo deponere habent.
- 12 Metus probatur presumptionibus, coniecturis, & inditijs, & argumento a verisimili, num. 13. Quod intellige, vt num. 14.
- 15 Metus non probatur protestationibus, licet eius probatio coadiuuetur, nisi protestatio fieret prasente, & non contradicente inferente metum, num. 16. Vel coram Notario, nu. 17.
- 18 Protestatio quomodo fiat, & coram quibus.
- 19 Metus inditia, sunt lamentationes, suspiria, lachryma, & tristitia, & alia circumstantia, num. 20. Item prasentia patris, vel alterius, cui debetur reuerentia, n. 21.
- 22 Metus probatur importunis, & continuatis persuasionibus factis ab eo, cui reuerentia debetur. Et prohibitionem commercij, num. 23. Et publica voce, & fama, n. 24.

Me.

- 25 Metus quando excludatur presentia Iudicis.
- 26 Metus presumitur in Matrimonio contracto cum iuvene reperto cum aliqua puella.
- 27 Metus presumitur ex pallore contractuentium tempore Matrimonij.
- 28 Metus presumitur, si precipiens Matrimonium, solebat tyrannice tractare non obediens. Et quando indignatur pater, vel alius Superior, quando Filius, vel Subditus non vult obedire, num. 29.
- 30 Metus probatur coniecturis, etiam ad annullandum Matrimonium.
- 31 Metus probatio remittitur Iudicis arbitrio, qui aliqua considerare debet.

de consangu. & affin. in causa matrimoniali, præsertim contra Matrimonium, requiruntur testes omni exceptione maiores, ergo ad probandum metum contra Matrimonium, requiruntur testes omni exceptione maiores, & sic non debent admitti, qui alias non admitterentur.

Respondetur cum *Io. Franc. de Ponte cit. conf. 44. num. 2. & 3.* non procedere obiectionem, quando sumus in probando factum, ad quod alij testes haberi non possunt, ut est in metu, & eo fortius, quia isti testes non deponunt de Matrimonio, sed de qualitate extrinseca metus interueniente ad Matrimonium.

4 Hinc inferitur, quod domestici, id est illi, qui viuunt ad vnum panem, & ad vnum vinum, vel qui insimul habitant, vel qui mercenarij sunt, licet a testimonio repellantur, ut late probat *Farinac. de testib. q. 55. num. 8.* nihilominus admittuntur in hoc casu ad probandum metum, ut in terminis idem *Farinac. dec. 242. num. 1.* & ratio est, quia sumus in casu, in quo ab alijs veritas haberi non potest. Et domestici verisimiliter sunt magis informati, & dicuntur integræ vitæ, omni exceptione maiores, & eis magis creditur, ad dicta per *Farinac. de testib. q. 55. num. 50. Grat. conf. 38. n. 25. lib. 2.*

5 Admittuntur etiam ad probandum metum, & minas testes singulares, *Gram. dec. 5. num. 14. Gabr. de testib. concl. 2. n. 56. Farinac. de testib. q. 65. num. 275. & 276. & decis. 242. num. 33.* quod intellige, concurrentibus adminiculis, ut docet idem *Farinac. dec. 240. n. ult.*

6 Vnde *Boer. dec. 101. num. 9.* dicit fuisse probatum metum per vnicum testem deponentem de ipso metu, & per plures alios deponentes de auditu, licet non deposuerint, a quo audierint.

7 Hoc, quod diximus, admitti posse testes inhabiles, & domesticos, ad probandum metum, ideo permillum est, quia ut plurimum, cum metus inferatur domi, & in secreto, alij testes haberi non possunt; verum si possent haberi testes non domestici, & habiles, tunc inhabiles, & domestici non probarent, *Farinac. de testib. q. 55. n. 64. & q. 62. n. 30.*

8 Obserua, quod si per duos testes ex vna parte probetur metus, & violentia, adeo creditur his duobus testibus, ut etiam si per alteram partem per centum testes probetur spontanea voluntas, nihil minuitur de fide duorum testium, secundum *Innoc. in cap. super hoc, de renunc. Bald. in l. obseruare, §. profecisse, num. 15. in fin. ff. de offic.*

ANNOTATIO IV.

§. III.

- 1 **O**bserua, quod ea, quæ sunt difficilis probationis, & quæ directo probari non possunt, probantur per coniecturas, prout vulgare est in *cap. præterea, de testib.* & dicit *Bart. in l. in illa stipulatione, in fin. de verb. oblig.*
- 2 sed metus est difficilis probationis, tam ex parte patientis illum, cum in eius animo sit reconditus, *l. 1. ff. quos met. caus. Anchar. conf. 299. nu. 1. Alciat. conf. 5. n. 25. lib. 1.* ex quo, dicitur metus, quasi mentem tenens, *Anton. de Butr. in cap. ad audientiam, num. 14. in fin. de his quæ vi, met. caus. fiunt, quam etiam ex parte inferentis, cum secreto, & clam inferatur, Alciat. reg. 3. præf. 7. num. 3. & conf. 5. num. 9. lib. 1. Gayll. obseruat. 93. num. 19. lib. 2.* præsertim cum inferitur a patre filia secum habitanti, *Corn. conf. 114. sub num. 4. Soc. lun. conf. 47. sub num. 33. lib. 3. Menoch. de arbitr. cas. 116. nu. 17.* ergo ad illum probandum admittuntur coniecturæ, & debiles probationes, ut bene obseruat *Farinac. dec. 242. num. 1.* referens sic fuisse decisum per *Rot. in vna Nicien. Matrimonij 6. Martij 1587. coram Seraphino.*
- 3 Vnde ad probandum metum admittuntur testes, qui alias non admitterentur, & dicuntur idonei in tali causa, *cap. fin. de testib. cogen. notat. glos. & DD. in cap. 1. in verb. auctores, de testib. in 6. Alex. conf. 157. num. 10. lib. 5. Farinac. dec. 260. num. 20. Io. Franc. de Ponte conf. 44. n. 2.*

Obijcies; Notauimus supra ex *cap. 1.*

offic. Proconf. Ias. in l. interpositas, num. 5. C. de transact. Gabr. de testib. concl. 4. nu. 15. Menoch. de presump. presump. 126. num. 31. Farinac. dec. 242. nu. 32. ubi in fin. ait, quod hoc sine scrupulo procedit, quando testes non solum deponunt de metu; sed etiam de minis, & alijs actibus metum inferentibus. Ratio, quare credatur plus duobus testibus, quam centum in hoc casu, non adducitur communiter per DD. tangitur tamen per Alex. conf. 156. num. 3. & ea est, quia illi centum testes dicuntur deponere super intentione, quæ soli Deo nota est; sed isti duo testes probantes violentiam, vel metum, deponunt id, quod oculis videtur, & ideo etiam si centum testes deponerent, quod contrahens dixit sponte contrahere, tamen non per hoc probatur spontanea voluntas, quia talia verba tempore metus prolata, non purgant metum, sed potius illum geminant, secundum Bald. in conf. Schismatis, quod ponit post rubr. C. si quis ali. test. prohib. Hæc Alex. cit. loc. & est etiam de mente Abb. in cap. 1. num. 10. de his, quæ vi, & aliorum, quos sequitur, & adducit Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 27. num. 1. sed hæc ratio Alex. posset impugnari, nam etiam metus est actus internus.

9 Limitatur tamen hæc conclusio, quod plus credatur duobus testibus deponentibus de metu, quam mille attestantibus de spontanea voluntate, vt non procedat, quando deponentes spontaneam voluntatem adducerent aliquid, ex quo iuris præsuppositione excluderetur metus, vt quia deponerent Matrimonium fuisse contractum in præsentia Iudicis, consanguineorum, aut his similia, quæ regulariter excludunt metum, l. transactionem, & ibi DD. moderni, C. de transact. ita limitat Boer. dec. 100. num. 6. & 7. Dec. cap. fin. n. 25. de appellat.

10 Aduerte; quod testes deponentes per negatiuam, non interuenisse minas, non solum habent deponere, quod dictæ minæ non fuerunt illatæ erga contrahentem, sed deponere habet, quod non potuissent inferri, quin ipsi vidissent, seu audiuissent eo tempore, vt ex glos. in §. fin. verb. absunt, in auth. de hered. & sal. & per glos. in l. 1. §. 1. ff. de itin. act. priu. tenet Alex. conf. cit. 156. num. 17.

11 Limitatur etiam illa conclusio; plus credi duobus testibus deponentibus de metu, quam centum deponentibus de spontanea voluntate; eam non procedere quando deponentes de negatiua contra metum, idest de spontanea voluntate, de-

ponerent cum coartata, loco, & tempore; tunc enim probatio metus non præfertur, sed æque creditur affirmantibus, sicut & negantibus, ita Dec. in cap. fin. num. 29. de appellat. Quare optime Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 5. num. 10. docet, arbitrariū esse Iudicis, pensatis circumstantijs, quibus magis credendum sit.

12 Vterius non solum probatur metus in causa matrimoniali testibus domesticis, & alias inhabilibus, quando veritas aliter haberi non potest, sed etiam probatur præsuppositionibus, coniecturis, & inditijs, ita Ancbar. conf. 299 sub n. 1. Alex. conf. 88. num. 6. lib. 3. Dec. in l. in omnibus, num. 7. ff. de regul. iur. Paris. conf. 63. num. 61. libr. 3. & alij apud Farinac. cit. decis. 242. num. 1. ad fin.

13 Hinc est, quod multum valet ad præsumendum hunc metum, argumentum a verisimilitudinibus; præsumitur enim metu, & coacte fecisse, qui fecit actum, quem verisimiliter non fecisset, ita tenet Paris. conf. 53. num. 65. & 66. ex doctrina Bald. in l. interpositas, in princ. C. de transact. qui in conf. 204. incip. longum thema, in fin. vol. 3. dicit haberi debere pro probato id, cuius contrarium non est credibile, nec persuaderi potest alicui bono viro, Menoch. præsumpt. 4. n. 13. lib. 3.

Obijcies; Salyc. in l. interpositas, num. 3. C. de transact. dicit, quod non sufficiunt coniecturæ, & similitudines ad probandum metum; ergo, &c.

14 Resp. Salyc. intelligi de coniecturis, & verisimilitudinibus remotis, & distantibus; non autem de propinquis, & immediatis; vt declarant Bald. in ead. l. num. 6. Paul. de Castro num. 4. & Ias. num. 1. in fin. alias ita simpliciter, & indistincte intellectus, loqueretur non solum contra veram interpretationem illius text. sed etiam contra receptissimam regulam in materia metus.

15 Protestationes non probant metum, verum multum coadiuuant, & operantur, vt facilius probetur, Angel. in l. metum la 3. ff. quod met. caus. Dec. in cap. fin. sub num. 21. vers. bene verum est, de appellat. Farinac. dec. 242. num. 20. qui num. 25. ampliat opinionem, etiam si protestationes non interueniant in actu contrahendi Matrimonium, sed fuerint factæ ante Matrimonium, ad quod adducit Gemin. conf. 15. ante num. 13. Corn. conf. 41. num. 14. Paris. conf. 60. num. 14. libr. 4. Couar. in epit. de sponsal. par. 2. cap. 3. §. 5. sub num. 12. vers. si vero fiat, & etiam si fuerint factæ absente illo, qui metum incutit, glos. & DD. in cap.

- est. I. de his, quæ vi, met. caus. sunt, Dyn. Bald. Paul. de Casir. & Imol. in l. qui aliena, §. fin. vbi Ias. num. 46. ff. de acqu. hered. late Natta conf. 451. n. 22.
- 16 Verum si hæc protestatio fit præsentem, & non contradicente inferente metum, tunc plene probat metum, si fiat in actu contractus, vt ex text. & glos. in cap. Lotbarius 31. q. 2. notat post alios Ripa in cap. cum M. de constit. n. 91.
- 17 Quando autem fit hæc protestatio ante actum, & absente parte, debet fieri coram viris honestis, & publice; quod si metum patiens non audeat protestari publice, secrete id agat, saltem coram duobus testibus, ad hoc vt constare possit de protestatione, Bald. Angel. Paul. & Imol. in l. qui in aliena, §. 1. ff. de acquir. hered. Cou. cit. loc. vers. ultimo, & Praxis obseruat, vt de his protestationibus rogetur Notarius, vt optime ostendit Seraph. decis. 859. num. 4. vbi dicit ex hac protestatione facta coram Notario, manifeste constare de metu, quia talis protestatio remouet consensum ab actu futuro contrario, quoties sumus in his, quæ pendent a voluntate protestantis, vt fuit decisum in vna Burgen. iurisdictionis coram R. P. D. Decano.
- 19 Vtius faciunt maximum inditium, & præsumptionem ad probandum metum, lamentationes, suspiria, lachrymæ, animi deliquium, & tristitia, ante, in, vel post Matrimonij contractum; ea enim sunt signa, contrahentem inuitum trahi ad Matrimonium, vt optime ponderat Farinac. dec. 260. num. 3. & dec. 242. num. 4. & num. 29. Seraphin. cit. decis. 859. num. 3.
- 20 Adducitur etiam ad probandum metum circumstantiæ, quæ ad id solent interuenire, vt est nimia festinantia, clausura ostij, præsentia virorum armatorum, exteris introitum prohibitum, absentia propinquorum, quæ simul iuncta metum sufficientem probant, vt voluit Farinac. cit. dec. 260. num. 4. & 5. Et Seraph. cit. loc. num. ult. dicit conijci metum ex eo, quod consanguinei sponsæ, cui metus illatus dicebatur, non interuenerunt in contractu Matrimonij, Farinac. decis. 242. a num. 27.
- 21 Reuerentiam solam non inducere iustum metum diximus supra ex communiori opinione contra Menoch. consil. 1. num. 492. & seq. Verum multum confert ad probandum metum præsentia patris, vel alterius, cui debetur reuerentia, quando iste talis erat persona terribilis, aspera, & seuera, præsertim concurrentibus alijs adminiculis, Farinac. cit. decis. 242. num. 5. & 6. & decis. 260. num. 10. & 16.
- 22 Probant etiam iustum metum importunæ, & continuatæ persuasiones factæ a persona, cui debetur reuerentia; quia hæc vim coactionis habent; non solum factæ ab ipso met, cui reuerentia debetur, sed ab alio eius nomine, vt optime Farinac. dec. 242. num. 7. & 8. ad quod adducit Afflict. decis. 69. num. 4. Aymon. conf. 441. num. 21. Honded. conf. 29. num. 34. lib. 1. Innoc. in cap. petito, de iureiur. Sac. conf. 263. num. 8. lib. 2. Curt. Iun. conf. 41. num. 18. Jo. Bapt. Ferret. conf. 296. num. 17. & seq. & Rot. in em. Romana legatorum 13. Nouembrii 1595. coram Orano, & ita in alia Valentina Professionis 15. Iunii 1587. coram D. Pamphilio.
- 23 Similiter multum confert ad probationem metus prohibitio commercij, & loquelæ factæ illi, cui metus incutitur; nã hæc custodia libertatem excludit, ita Gram. dec. 103. num. 56. circa fin. & voluit Farinac. d. dec. 242. num. 22. & 23. ad quod multos adducit DD.
- 24 Probatur etiam metus publica voce, & fama, dummodo sit vniformis, & non variata, & trahat originem a personis fide dignis, vt refert Paris. conf. 60. nu. 32. lib. 4. ex cap. veniens il 2. de testib.
- 25 Diximus, præsentia Iudicis excludi præsumptionem metus, quod procedit, dummodo per partem aduersam non sit probatum, Iudicem esse amicissimum illi, qui metum intulit; tunc enim adhuc præsumitur metus, ita Gram. dec. 103. nu. 63. sequitur Farinac. dec. 242. n. 24.
- 26 Item deducitur maxima præsumptio metus ex Matrimonio contracto, dum fuit repertus iuuenis dormiens, vel latitans in domo alicuius puellæ, per parentes dictæ puellæ, ad dicta per Alex. consil. 99. num. 1. libr. 3. Paris. conf. 52. num. 53. lib. 4.
- 27 Arguitur etiam metus, si in actu contractus Matrimonij fuit visus aliquis ex contrahentibus pallidus, & tremens; nam hæc signa timorem arguunt, vt ex definitione metus deducit Paris. conf. 53. nu. 53. ad dicta per Paris. de syndicat. in vrb. doretura. col. 4. ver. repertus in crimine, & col. 9. vers. & add.
- 28 Probatur etiam metus, quando illum allegans probat, quod præcipiens Matrimonium, erat persona, quæ solebat tyrannice tractare illos, qui suis præceptis, & notis non obedirent, vt obseruat Paris. conf. 139. num. 16. libr. 4. ex cons. Abb. 60. col. 2. lib. 1.

- 29 ~~Sib etiam~~ metum confert ad probationem metus indignatio, quam concipit pater, vel alius Superior, quando filius, vel subditus non vult suæ voluntati obedire, & Matrimonium contrahere, vt notat *Farinac. dec. 242. num. 9.* vbi refert ita fuisse decisum in vna *Valentina Professionis, coram D. Pampilio.*
- 30 Hæc inditia, & coniecturæ, quæ adducuntur ad probandum metum, & quæ adduci possent, procedunt etiam quando tractatur de infirmando Matrimoniu, vt obseruat *Farinac. dec. 260. nu. 1.* qui alios DD. allegat, & sic decisum testatur.

Verum, quia tota hæc probatio Iudicis arbitrio remittitur, qui considerare habet qualitatem damni, metum incipientis, naturam eius, qui metum infert, ac eius, cui metus incutitur, secundum *Baldin. l. si quis nec genus, vers. adde tamen, C. de Episcop. & Cleric.* cum alijs adductis per *Dec. in l. omnibus causis, col. 2. num. 7. ff. de regul. iur. Mascard. de probat. conclus. 1052. num. 3.* sequitur *Menoch. de arbitr. cas. 131. nu. 2.* & rationem adducit, quia hæc coniecturæ metus non sunt a iure diffinitæ; merito nos etiam dicta; & alia, quæ omisimus, Iudicis arbitrio reportamus.

S V M M A R I V M.

- 1 Clausura quid sit, & quid veniat appellatione clausura, num. 2. Vnde incipiat, n. 3.
- 4 Limen porta an contineatur sub clausura. Tectum an sit sub clausura, num. 5.
- 6 Rota an contineatur sub clausura, resoluitur cum distinctione, num. 7.
- 8 In violatione clausura non datur paruitas materia.
- 9 Clausura de quo iure sit.
- 10 Clausuram qui teneantur seruare, num. 11.
- 12 Consuetudo etiam immemorabilis non tenet contra clausuram.
- 13 Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regul. obseruatur.
- 14 Priuilegia contra clausuram videntur renocata per Trid.
- 15 Monialis tenetur ad clausuram, etiam si in professione non habuerit animum ad illam se obligandi.
- 16 Nouitia non tenetur ad clausuram.
- 17 Fæmina emittens professionem cum conditione, vt in domo propria remaneat, non obligatur ad clausuram.
- 18 Clausura Monialium violatur multis modis.
- 19 Clausura violatur, si aliquis vtrumq; pedem intra Monasterium, vel Monialis extra efferat, secus si alterum tantum pedem.
- 20 Clausura violatur, si Monialis exeat ad claudendam primam ianuam.
- 21 Clausuram violat Episcopus ingrediendo Monasterium sine iusta causa, etiam ad explorandam uoluntatem puella.
- 22 Clausuram Monialium non violant infantes.
- 23 Clausuram uiolantes ingrediendo septa Monasterij, sunt excommunicati ipso iure. Et si ad malum finem, absolutio reseruat Papa, num. 24. Et quando dicatur ad malum finem, num. 25. Et an incurrant hanc reservationem ingredienti cum licentia, num. 26.
- 27 Clausuram uiolans ingrediendo, etiam non ad malum finem, incurrit excommunicationem Sanctissimo reseruatam.
- 28 Cognoscens carnaliter Monialem, quomodo puniatur Clericus. Et quomodo Laicus, n. 29.
- 29 Clausuram ingrediens cum licentia subreptitia, incurrit excommunicationem Concil.
- 30 Clausuram ingrediens cum licentia, sed non in scriptis, an incurrat in excommunicationem.
- 31 Licentia ingrediendi Monasteria Monialium an possit generaliter concedi.
- 32 Bullæ loquentes de clausura Monialium referuntur, & explicantur, num. 33.
- 34 Clausuram uiolantes introducendo, qua pena puniantur. Et si sint Abbatisse, vel Superiores, n. 35. 36. & 37. Vel si sint priuata persona, num. 38. & 39.
- 40 Excommunicatio contra uiolatores clausura Monialium an liget ante declarationem. Et quid de pena priuatio-

Ad Textum in cap. unic. de Statu Regularium in 6.

- tionis, & inhabilitatis, num. 41.
- 42 Bulla Gregor. XIII. statuit, ut Superiores Monialium utantur facultate ab officio eis tributa ingrediendi clausuram Monialium in casibus necessarijs, & paucis comitati, Senioribus, & Religiosis uiris, alias puniuntur, ut num. 43. Qua censura cui sint reseruata, num. 44. Et contra quas personas procedant, num. 45. & 46.
- 47 Moniales exeuntes e Monasterio quibus pœnis multentur. Ac licentiam dantes, comitantes, & receptantes, num. 48. Et quis possit ab illis absoluerè, nu. 49.
- 50 Moniales exeuntes a clausura sine licentia, quando periculum est in mora, non incurrunt in pœnas.
- 51 Monialis egrediens clausuram iusta de causa cum licentia, si finita causa non statim redeat, quam in pœnam incurrat.
- 52 Priuatio dignitatis administrationis, & officij quid contineat, num. 53.

ARGUMENTVM.

De clausura Monialium. S.I. notatur. Quid sit clausura, & quid ueniat sub eius nominis appellatione. De quo iure sit. Quis teneatur illam seruare. Quomodo violetur. Quas censuras incurrant illam violantes ingrediendo clausuram, & Moniales egrediendo illam, receptantes, vel comitantes, & Superiores permittentes. S.II. Quomodo teneatur Episcopi clausuram conseruare, & violatam restituere. An pro illa conseruanda possint punire Regulares. Quomodo clausura custodiatur. Quibus mœnijs, & ianua. Quid si mœnia sint contracta. Ad quid teneantur Magistratus Seculares pro conseruatione clausuræ. Et licentia ingrediendi, vel egrediendi a clausura, a quo, quibus ex causis, & personis, & quomodo concedi debeat.

IN hoc textu tractatur de clausura Monialium, ubi Bonifacius VIII. perpetuo inuiolatam seruari mandat, quam Constitutionem nouissime Concil. Trident. sess. 25. cap. 8. de Regular. inuouit, eamq; strictè præcepit obseruari, pro cuius intelligentia, obseruandū duximus. Primo, quid sit clausura. Secundo, quo iure introducta. Tertio, quinam teneatur illam seruare. Quarto, de violatoribus, & censuris, & quis ab eis possit absoluerè. Quinto, quis possit ad clausuram cogere, & quis teneatur brachium præstare. Ultimo, de licentia exeundi, vel ingrediendi Monasteria, de qua materia late Tambur. de iur. Abbatiss. & Monial. particulari tract. Bonac. de clausur. Galar. in opus. clausura Monial. Mirand. de sacr. Monial. Victor. de orig. & claus. Monial. Gauant. in Manual. verb. Monialium clausura. & alij Canonistæ, & Sûmistæ omnes.

1. Quoad primum obserua, quod clausura est spatium, quod intra ianuam Monasterij semper clausa continetur; seu est locus Monasterij intra quem Moniales sistere debent, & a quo egredi non possunt sine violatione præcepti, vel voti, ita Bonac. tom. 1. de claus. q. 1. punct. 1. n. 1.

2. Unde appellatione clausuræ uenit totum illud spatium Monasterij, seu domus Religiosarum personarum, ad quod liber est accessus ipsi Religiosis, & non secularibus personis, quod probatur ex Bulla Gregor. XIII. incip. *De sacris edita tertio Kalendas Ianuarij 1575.* ex illis uerbis, *Ne ibidem licere Monialibus etiam Tertiarijs egredi a ianua Monasterij, qua est pro clausura Monasterij ipsius, etiam ad claudendam aliam ulteriorem ianuam, qua patere solet pro aditu secularibus uenientibus ad Rotam, vel ad erates, seu loca colloquijs destinata, vel ad pulsandam ipsam ianuam clausuram, qua loca cum saltem pro causa predictis patere soleant secularibus, extra clausuram censeri debent, etiam quo tempore clausa sunt.* Hæc Bulla, ex qua habes; Ecclesiam, & loquitoria exteriora non uenire sub appellatione clausuræ, Sanchez in decal. lib. 6. cap. 15. num. 6. & 7. late Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 8. quest. 1. post Suar. de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 10. num. 6. & Comitol. lib. 6. resp. mor. q. 3. Bonac. de claus. q. 1. punct. 1. n. 1.

- 3 Incipit clausura ab ea porta, in qua est sedes ianitoris, ad clausuram seruandam, vt per *Sanch. cit. loc. num. 28.*
- 4 De limine portæ quid dicendum sit, dubitatur, an dicatur venire appellatione clausuræ. Videtur dicendum, quod non; nam quod fit in ostio, non dicitur fieri in domo, ad dicta per *Alex. cons. 137 nu. 14. lib. 2. & Sanch. in summa, lib. 6. cap. 16. num. 79.* dicit, neque esse intra, neque extra clausuram. Verum verius dicendum, est, si clausa ianua limen remanet intra, erit comprehensum in clausura; si vero remanet extra, dicitur extra clausuram, vt bene distinguit *Bart. in l. 1. vers. hoc interdictionum ff. de cloac.* qui dicit, quod si aliquid fit in ostio, intra clausuram domus, dicitur esse factum in domo. si vero fit extra clausuram ostij, non dicitur fieri in domo, l. 1. §. in publico flumine, ff. de flumine. sequitur *Gemin. in cap. vnic. de consec. Eccl. de Francb. dec. 402. num. 11. Comit. lib. 6. respons. q. 3.*
- 5 Tectum eatenus dicitur esse intra clausuram, quatenus tegit loca, quæ sunt intra clausuram, & non vltra, *Sanch. cit. loc. c. 15. num. 7. Suar. tom. 4. de Relig. libr. 1. cap. 10. num. 6. doctissimus, & acceptatissimus P. Diana de clausur. n. 20.*
- 6 Dubitatur, an Rota, idest instrumentum illud in pariete Monasterij, quo res e Monasterio extra, vel ab extra ad Monasterium trahuntur, veniat appellatione clausuræ.
- 7 Resp. *Bonac. cit. loc. n. 3.* & dicit, quod Rota non dicitur intra, nec extra clausuram, vnde infert, quod si Monialis Rotam ingrediatur, & Rotam ad partem, quæ secularibus patet verterat, quandiu a Rota non egreditur, non dicitur violare perfecte clausuram cum limites clausuræ nondum perfecte excedat, licet peccet ratione periculi. Verum *Comit.* quem refert, & sequitur idemmet *Bonacim.* ante factum, tenet contrarium, appellatione clausuræ venire Rotam, vnde in casu prædicto Monialis dicitur violare clausuram, & opinio *Comit.* est tutior; nam tenendo opinionem *Bonacim.* sequeretur absurdum; nam si secularis poneret se intra Rotam, eamq; verteret ad partem, quæ Monialibus patet, si non egrederetur a Rota, non violaret clausuram, quod non potest dici, nam vere ex hoc ingressu possent oriri damna, & scandala, pro quibus vitandis introducta est clausura. Hanc opinionem omnes admittunt quoad peccatum, quoad vero censuras magis communis est, talem Monialem non incurrere excom-
- municationem, *Tamb. de iure Abbatis. disp. 19. q. 4. n. 5. Diana loc. cit. & alij.*
- 8 Obserua, quod clausura consistit in indiuisibili; vnde non potest in eius violatione dari paruitas materiæ: nam siue parum vltra lineam clausuræ transeas, siue multum, dummodo totus transeas, perfecte diceris clausuram violasse, ita *Sanch. cit. loc. lib. 6. cap. 16. num. 70. Bonac. cit. loc. num. 3. Diana resol. 52. tract. 1. tom. 2.*
- 9 Quoad secundum, hanc clausuram esse de iure humano positiuo, non autem iure naturali, vel diuino, optime probat rationibus, & autoritatibus *Bonacim. cit. loc. punct. 3. per tot.* adducens ad id *Nauar. cap. Statutus 19. q. 3. num. 29. comment. 4. de regul. Mirand. tract. de Monialib. qu. 1. ar. 1. Azor. par. 1. libr. 13. cap. 8. quasit. 2. in sum. Sanch. loc. cit. cap. 15. num. 3. & alios; secus dicendum est de Monialibus, quæ votum clausuræ expresse emittunt; nam votum iure naturali, & diuino seruandū est.*
- 10 Ad tertium, quænam personæ teneantur hanc clausuram seruare, dicendum est duobus modis esse seruandam hanc clausuram, ingrediendo, & egrediendo; quoad primum modum ex *cap. 1.* quod obseruamus omnes inhonestæ personæ, & honestæ, nisi existat rationabilis causa, & licentia Superioris legitimi in contrarium, seruare tenentur, ex *Trident. vero sess. 25. cap. 5. de regular.* nemini licet cuiuscumq; generis, conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, hanc clausuram violare. Fallit tamen hæc regula in multis personis necessario ingredi debentibus, de quibus dicemus inferius, cum de licentia ingrediendi erit sermo.
- 11 Secundo modo est seruanda hæc clausura, non egrediendo; nam omnes, & singulæ Moniales cuiuscumq; Ordinis sint, post professionem tenentur onere clausuræ, modo in Congregatione viuant, sic seruari præcipitur per *Concil. Tridentin. sess. 25. cap. 22.* & ita sancitum est per *Pium V.* motu proprio in Bulla incip. *Circa Pastoralis, Tamb. de iur. Abbatis. disp. 8. q. 5. per tot.*
- 12 Hinc sequitur primo; Moniales etiam Conuersas, & Tertiarias teneri post professionem ad clausuram, vt optime notat *Bonacim. cit. loc. punct. 2. num. 2.* quod procedit, etiam si in aliquo Monasterio ante *Concil. Trident.* clausura non fuisset seruata, quam consuetudinem damnat *Trid. cit. loc. & Pius V.* in prædicta Bulla, etiam

si esset immemorabilis, *Tamb. de iur. Abbatiff. disp. 18. quas. 5. n. 5.*

Obijcies; per *Concil. Trid. cit. ses. 25. c. 5. de regular.* mandatur violatam clausuram restitui, in violatam conservari; sed non violatur, nec restituitur, quod nunquam introductum est, ergo *Concil.* non loquitur de his Monasterijs, ubi clausura adhuc non est servata.

13 Resp. cum *Bonac. cit. loc.* mentem *Conc.* esse, ut in omnibus Monasterijs introducatur clausura, etiam si ante introducta non fuerit, & licet verba videantur obscura, nihilominus interpretatio desumenda est ex mente *Concil.* cum mens Legislatoris, non verba sint attendenda, per regulam *text. in cap. ult. de regul. iur. & in cap. intelligentia, & cap. propterea, de verb. signific. & in l. non omnis ff. si cert. pet.*

14 Nota primo; quod privilegia contra clausuram ante *Concil. Trident.* & prædictam Bullam *Pij V.* dicuntur ab illis revocata, ut notat *Nauar. in comment. de regul. comment. 4. num. 53. not. 2. & 3. Sanch. cit. loc. lib. 6. cap. 15. num. 18.* secus tamen est si adessent privilegia legitime concessa post *Concil. Tr. d. Tambur. loc. cit.*

15 Nota secundo; Monialem teneri ad clausuram, etiam si tempore professionis habuerit animum non se obligandi ad illam, quia hæc obligatio provenit ex dispositione Summorum Pontificum, qui Moniales Professas ad clausuram obligant, ut *Mirand. tract. de Monial. q. 1. ar. 4. concl. 5.*

16 Ex his collige primo, Nouitias non teneri ad clausuram, quia leges de clausura disponentes loquuntur de professis tacite, vel expresse, non de Nouitijs, ut notat *Suar. tom. 4. de regul. lib. 1. cap. 8. num. 16.* Verù si Nouitia exeat a Monasterio absque licetia Abbatis, & Superiorum, ad quos pertinet, facultatem exeundi concedere, interruptit nouitiatum, de quo *Suar. Tamb. de iur. Abbatiff. disp. 18. q. 6. Lexan. in sum. tom. 1. cap. 24. de Monial. n. 3. & 13.*

17 Collige secundo; feminas, quæ solennem professionem emitterent cum conditione; ut in domo propria remanerent, ut notatur in *cap. in sum. qui alic. vel venient.* non teneri ad clausuram, & ratio est, quia clausura obligat Moniales in Congregatione viuentes, ut in præcitatibus iuribus. Verum *Pij V. Constitutio incip. Descri. & honestati.* videtur irritare has professiones, *Tambur. de iur. Abbatiff. disp. 18. q. 5. in fin.* ubi adducit *Lean. Mirand. Rodrig. Zipen.* & alios.

18 Ad quartum; violatio clausuræ Mo-

onialium dicitur pluribus modis. Primo modo ingrediendo in Monasterium sine licentia. Secundo, introducendo aliquem in Monasterium sine licentia. Tertio, ingrediendo in Monasterium Superiores Monialium sine iusta causa. Quarto, ingrediendo ad malum finem. Vltimo, excedendo e Monasterio sine licentia Superioris legitimi.

19 Violator clausuræ Monialium dicitur secularis, qui intra limen ianux Monasterij vtrumque pedem infert, aut Monialis, quæ extra limen ianux vtrumque pedem effert; secus tamen est, si alterum tantum pedem intra, vel extra ponat, ut notat doctissimus *P. Diana 5. par. tract. 5. resol. 22. pag. 124. & 3. par. tract. 2. resol. 52. Tamb. de iur. Abbatiff. disp. 19. quas. 4. in princ.* qui delimitat, si Monialis toto corpore non egrediatur, & maiore corporis parte intra septa remanente, pede, aut pedibus exeat.

20 Violatrix dicitur clausuræ, Monialis etiam Tertiaria, si egrediatur e ianua Monasterij, quæ est pro clausura ipsius, ad claudendam aliam ianuam vltiorem, qua patere solet aditus secularibus venientibus ad Rotam, vel ad Crates, seu loca colloquijs destinata, uel ad pulsandam ipsam ianuam clausuræ, quæ loca cum patere soleant secularibus, extra clausuram censi debent, etiam tempore, quo clausa sunt, ita *Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 16. num. 20. ad fin.* & habetur ex Bulla *Gregorij sup. cit.*

21 Violator clausuræ Monialium diceretur Episcopus, si intraret Monasteria Monialium existentium in propria Diocesi sine necessaria causa; nec est necessaria causa, si velit explorare voluntatem puellæ professionem emittere volentis; nam hæc exploratio voluntatis est facienda, Episcopo existente extra Monasterium, & puella intra, ut bene aduertit *Campanil. cit. loc. num. 38.*

22 Infantes, idest pueri, qui nondum usum rationis adepti sunt, nec ipsi, nec eos introducentes dicuntur violatores clausuræ Monialium, si septa Monasterij ingrediuntur, notat *Sanch. in sum. hb. 9. cap. 16. nu. 5. Diana resol. 67. tract. 2. par. 3. in fin.*

De censuris latius contra violatoris clausuræ Monialium multis modis dicendum est. Primo de censuris contra ingredienti clausuram. Secundo contra introducentes intra clausuram. Tertio contra exeuntes a clausura.

23 In primo casu ingredienti intra septa Monasterij sine legitima in scriptis licentia,

- ria, incurrunt ista excommunicationem ipso facto, ex *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5.* latam, cuius absolutio, ex vi *Concil.* non est reservata, ut aduertit *Sanch. lib. 6. c. 6. num. 71.*
- 24 Verum si hæc violatio fit ad malum finem, si casus occurrat extra Urbem Romanam, & per totam Italiam, absolutio est reservata Papæ, ita ut neq; privilegiati possint absolueri, ut statuitur in decreto *Sacra Congregationis* edito iussu *Clementis VIII.* 26. Nouembris 1602. de quinque casibus reservatis, & notat *Filius. tract. 15. num. 119.* refert *Barbos. alleg. 59. num. 186.* ac dicens, quod si quis in hoc casu absolueret prætextu privilegiorum, ex præsumptione incurreret excommunicationem Papæ reservatam, & privationem officiorum, ac inhabilitatem ad illa.
- 25 Dicitur, violationem ad malum finem fieri, id est luxuriæ causa, ut explicat *Gras. lib. 1. de casib. reservat. cap. 5. num. 9. 11. & 54.*
- 26 Non incurrunt hanc reservationem Papæ ingredientibus Monasteria Monialium cum licentia, si finito ministerio, diutius ibi morentur ad malum finem, quia excommunicatio *Gregorij XIII.* lata est contra ingredientibus sine licentia, ita *P. Diana par. 3. tract. 2. resol. 67. pag. 43. & 4. par. tract. 4. r. fol. 96. pag. 115.*
- 27 Obserua, quod secundum opinionem multorum, quam sequitur stylus Curia, etiam si ingressus non sit ad malum finem, excommunicatio est Papæ reservata, ex Bulla *Gregor. XIII.* 28. vel 39. quæ incipit, *Vbi gratia*, ita ut Episcopus non possit absolueri, nisi in casu occulto, iuxta *Concil. Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat.* notat *Sanch. lib. 6. cap. 15. num. 76. Bonac. de censur. q. 1. par. 5. n. 1.*
- 28 Cognoscens carnaliter Monialem, sacrilegium committit, & est crimen dignum depositione in Clericis, ut dicit *Farinat. q. 146. nu. 26. 4. par. Bernard. ad Diaz. c. 84.* condemnatus de hoc crimine efficitur ipso iure infamis infamia iuris, & irregularis, ad dicta per *Garz. de benefic. par. 11. cap. 3. num. 110.* & per *Sanch. opusc. libr. 2. cap. 2. num. 10.* & est detrudendus in Monasterium, seu ergastulum ad poenitentiam, per *text. in cap. si qua 27. q. 1.* Hodie vero hæc poena est arbitraria, ut obseruat *Menoch. de arbitr. lib. 2. c. 360. n. 58.*
- 29 De iure civili Laicus committens hoc crimen punitur poena mortis, per *auth. de sanct. Episcop. 9. penult. cap. si quis rapuerit 27. q. 1. Farinat. q. 146. §. rapiens Monia-*

lem, num. 1. qui Laicus ob copulam præfatam, etiam sine violatione clausuræ, est excommunicatus, ex *d. cap. si qua, & cap. virginibus. ibid.*

30 Hanc excommunicationem latam per *Tridentin.* incurrunt etiam ingredientibus cum licentia surreptitè obtenta, ut notat *Sanch. c. 16. n. 37.*

31 Dubitatur, an ingrediens clausuram Monialium cum licentia, sed non in scriptis obtenta, incurrat excommunicationem *Trident. sess. 25. cap. 5. de regular.*

Resp. incurrere, ita enim expresse legitur in *d. text. Concil.* in illis verbis, *Sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, & sentit Sanch. cap. 16. nu. 31. Suar. tom. 4. de regul. lib. 1. cap. 10. num. 15. Confess. de privileg. Mendic. tit. 20. cap. 6.* Sed contra tenent alij, ut *Homobon. & Bellocb. apud Diaz. resol. 129. tract. 2. tom. 2.* Quorum opinio est omnino vera, quando periculum est in mora, vel quâdo semel quis ingreditur simul cum Episcopo, tunc excusatur ingrediens sine licentia in scriptis, *Tambur. de iur. Abbat. §. disp. 23. qu. 5. num. 2.*

32 Nota, quod hæc licentia concessa pro ingressu in casibus necessarij, potest esse generalis pro casibus specificatis. nec requiritur, quod sit toties quoties. Similiter facultas generalis concessa Abbatissæ ad concedendas licentias, non requiritur, ut sit in scriptis, ita obseruat *Diana ref. 129. tract. 2. tom. 2.*

33 Ingredientibus clausuram Monialium, excommunicantur alia excommunicatione Papæ reservata, ex prædicta Bulla *Gregor. XIII.* 28. vel 36. quæ incipit, *Vbi gratia*, & dicta excommunicatio lata est contra quascumq; personas, etiam Comitissas, Marchionissas, Ducissas, aut Comitesses, Marchiones, Duces, audentes ingredi clausuram sub prætextu facultatû ibi reuocatarum, & alia simili excommunicatione eiusdem tenoris, ex Bulla *Pauli V.* 47. vel 74. quæ incipit, *Monialium.*

34 Obserua, quod licet hæc Bulla videantur loqui contra ingredientibus prætextu facultatum; nihilominus stylus Curia illas intelligit generaliter, etiam contra ingredientibus sine tali prætextu, ut tenet *Nauar. Bona, Villag. Azor. Zecch. & Graff.* quos citat *Sanch. in sum. lib. 6. cap. 16. num. 77. in fin. Cherub. in compend. super Bulla 28. Gregor. XIII. Bonacin. tract. de suspens. punct. 5. num. 35.* et si contrarium teneat *Suar. de censur. disp. 22. sect. 6. nu. 14. Sayr. lib. 3. cap. 31. num. 10. P. Diana resolut. 23. tract. 4. tom. 1. resolut. 32. Miscell. 2. tom. 1.*

Bar-

- Barbof. alleg. 102. num. 37. Prosp. de August. ad Quarant. summa Bullar. in verb. Monasteria Monialium fol. 334.* Contra hanc sententiam insurgit fortiter *Campanil. in diuers. sur. canon. rubr. 1. cap. 16. num. 24.* qui validissimis rationibus probat ingredientem clausuram Monialium sine prætextu facultatis sibi concessæ, non incurere in excommunicationem contentam in dictis Bullis, asserens, de prædicto stylo non haberi authenticam probationem.
- 35 In secundo casu introducentes, siue permittentes ingressum intra clausuram Monialium, sine legitima licentia, non incurunt in excommunicationem latam in *d. cap. 5. sess. 25. Concil. Trident. de regul.* quia in illo fit tantum mentio de intrantibus, vt notat *Sanch. cit. loc. lib. 6. cap. 16. nu. 71.* & sequitur *Diana resol. 34. Miscel. 2. tract. 16. tom. 1.*
- 36 Verum virtute *d. Bullæ Gregor. XIII. incip. Vbi gratia 36. vel 28.* introducetes, vel permittentes ingressum intra clausuram Monialium, si sint Abbatissæ, vel Superiores vtriusq; sexus, quocumq; nomine nuncupentur, & hoc faciant sub prætextu licentiarum ibi reuocatarum, incurunt in excommunicationem ipso facto inflictam, Papæ reseruatam, & pœnam priuationis dignitatum, beneficiorum, officiorum, & inhabilitatis ad huiusmodi.
- 37 Similiter virtute *d. Bullæ Pauli V. 74. vel 47. incip. Monialium,* Abbatissæ, Priorissæ, & Superiores alia, prætextu licentiarum ibi reuocatarum introducentes, admittentes, vel admissum quocumq; modo retinentes quemcumq; intra clausuram Monialium, incurunt excommunicationem Papæ reseruatam, priuationem officiorum, & inhabilitatem.
- 38 Quæ Constitutiones licet videantur loqui solum contra admittentes, vel retinentes prætextu licentiarum ibi reuocatarum, tamen stylus Curia, Praxis totius Italia recepta, & autoritas plurimorum Doctorum, generaliter intelligunt contra introducentes, vel retinentes, etiam sine tali prætextu, vt diximus supra *vers. obserua quod,* cõtra aliquos, quorum sententia si esset sequenda, sequeretur, quod hodie introducentes nullam incurrerent pœnam, aut excommunicationem latæ sententiæ.
- 39 Tenendo opinionem, quam tenet Praxis, dubitatur, an hanc excommunicationem vltra Superiores, viri, vel fœminæ, incurant etiam alia personæ Religiosæ particulares mæsculi, aut fœminæ quicunq; introducentes quemcumq;.
- Resp. in dictis Bullis solum videtur, mentionem fieri de Superioribus, & proinde Superiores tantum incurere, non priuatas personas, voluere *Sanch. cit. lib. 6. c. 16. num. 84. Mirand. Man. tom. 3. de Monialib. q. 2. ar. 12. conclus. 3. Barbof. allegat. 102. n. 33. Rodriq. qq. Reg. tom. 1. q. 47. art. 3. Diana resol. 33. & 34. tract. 16. Miscel. 2. tom. 1.* qui illâ particulam, *Et personas quocumq; nomine vocentur,* in Bulla *Gregor. XIII.* positam intelligunt de personis eorundem Superiorum.
- 40 Verum contrarium, idest etiam priuatas personas incurere pœnas, & excommunicationem contentam in Bulla *Gregorij XIII.* tenet *Filiuc. tract. 15. num. 119. & Llamas apud Sanch. cit. loc.*
- 41 Nota, quod hæc excommunicatio ligat in conscientia, etiam ante declarationem, vt notat *Suar. tom. 4. de Relig. lib. 1. cap. 7. in fin.* nam generaliter censura, & irregularitates ipso iure, ex antiquissima Ecclesiæ vniuersalis consuetudine, obligant in conscientia, etiam ante declaratoriam, ita *Tiraquell. in l. si vnquam, num. 401. Sayr. in clau. Reg. lib. 3. cap. 9. num. 30. Salas de legib. disp. 15. sect. 2. in princip. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 30.* Pœna vero priuationis, & inhabilitatis latæ sententiæ, controuersum est inter DD. an obliget in conscientia ante declaratoriam; & satis probabilis est opinio non obligare, ex *Nauar. de dat. & prom. num. 31. & 44. Molina disp. 96. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 30. num. 1. & in summa cap. 39. nu. ult. & opus. lib. 2. cap. 1. dub. 52. num. 11. & 13. Filiuc. tract. 10. num. 264. & alij.* Opinionem vero contrariam communem dicit *Suar. de legib. lib. 5. cap. 9. num. 2. & Cordub. libr. 1. quest. 36. num. 1.* Quid dicendum in foro externo, & iudiciali, alibi videbimus.
- 42 Est & alia Constitutio, & Bulla *Gregorij XIII.* quæ incipit, *Dubijs, quæ emergit,* & habetur post 28. *Constitut.* eiusdem Papæ apud *Cerberin.* ubi statutum est, vt Prælati Monialium tam Seculares, quam Regulares facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta, vt possint tantum in casibus necessarijs, & paucis; & senioribus, ac religiosis personis comitati, etiam si tales Superiores sint Episcopi, aut Cardinales. Alias transgressores, Episcopi quidem incurant eo ipso interdictum ab ingressu Ecclesiæ pro prima vice: pro secunda autem, suspensionem a munere Pontificali a diuinis: pro tertiâ, & vltiori incurant excommunicationem. Superiores autem Regulares

lares incurrant pœnam priuationis omnium officiorum Monasterij, & excommunicationem similem.

- 45 Nota, quod hæ excommunicationes non sunt reseruatæ, ita *Sanch. in sum. lib. 6. cap. 16. num. 98. & Filius. tract. 15. nu. 118. in fin.*
- 46 Obserua, quod hæ pœnæ non militant contra Vicarios Generales, vel Prælatos seculares Episcopo inferiores habentes quasi Episcopalem iurisdictionem in Moniales, ingredients vt supra; quia ibi non sunt expressi, neque aliam censuram incurrunt, aut pœnam latæ sententiæ, quia nullibi lata est, ita *Sanch. cit. cap. 16. nu. 99. Bonacin. de claus. q. 4. punct. 5. num. 11.*
- 47 Neque hæ pœnæ procedunt contra ipsos Prælatos intrantes ex causa necessaria, sed associatos a multis, vel iunioribus, aut secularibus, vt per *Sanch. cit. loc. n. 19.* nam hæ pœnæ procedunt tantum, quando sine causa necessaria intrant, vt tenet *Bonac. cit. loc. n. 12.*
- 48 In tertio casu de Monialibus exeuntibus a clausura, obserua, quod contra eas per hunc *text. cap. 1. de stat. regul. in 6.* quem annotamus, & *Concil. Trid. sess. 25. cap. 5. de regul. cit.* non est imposita aliqua pœna, vel censura, vt patet legentis, solum enim hæ Constitutiones prohibent strictius egressum a clausura.
- 49 Ex Bulla Pij V. incip. *Decori 8.* exeuntes Moniales a clausura absque legitima causa, ibi designata, vt dicemus infra, & sine licentia Superioris, de qua etiam infra, non solum ipsæ, sed exeundi quoque, licentiam concedentes, comitantes, & receptantes incurrunt excommunicationem latæ sententiæ Papæ reseruatam, & ipso facto priuationem officiorum, & administrationum, & inhabilitatem ad alia obtinenda, non solum ipsæ exeuntes, sed etiam Superiores licentiam dantes.
- De hac Bulla late *Sanc. in decalog. lib. 6. cap. 15. num. 63. & seqq.* vbi etiam de pœnis in ea contentis, de quibus etiam *Barbof. in hoc e. 1. de stat. Regul. in 6.*
- 50 Episcopus, si casus esset occultus, quod vix contingere potest, posset absolvere ab hac censura, vigore *Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reform. vt tenet Sanch. cit. loc. n. 76.* an autem possit dispensare super dictis pœnis inhabilitationis, & priuationis, Doctores aliqui affirmant, alij negant; veram negatiua sententia videtur probabilior, ad dicta per *Archid. in cap. licet canon. de elect. in 6. Felin. in cap. et si clerici, s. de adulterijs. num. 4. de iud. Tiraquell. in l. si unquam, verb. reuertatur, nu. 370. C. de*

reuo. donat. Barbof. allegat. 33. de potest. Episcop. de his vide apud Sanch. cit. loc. num. 77. & 78.

- 51 Aduerte, quod Moniales exeundo a clausura sine licentia in casu, quo periculum est in mora eam expectandi, vt in graui, subitoq; incendio, terremoto, ruina, &c. non violant clausuram, ita vt incurrant hanc excommunicationem, & pœnas, nec ipsæ, nec eas comitantes, vel receptantes, vt notat *Sanch. cit. loc. num. 70.* dummodo finito periculo, statim redeant ad clausuram, *Tambur. de iur. Abbatiff. disp. 19. quas. 4. ver. ad 2. & rationem affert, quia Bulla Pij V. solas Moniales iniuste egredientes e Monasterio illis pœnis afficit.*
- 52 Nota, Monialem incurrere excommunicationem hanc, & pœnas in omnibus illis casibus, in quibus supra diximus violare clausuram: nec incurrere quando iusta de causa exit, etiam si finita iusta causa, non statim redeat, quæ licet faciat tunc contra præceptum clausuræ, non statim regrediendo; nihilominus quia *Pius V.* prædictas pœnas imponens, loquitur tantum de illicite egredientibus, comitantibus, recipientibus, & licentiam dantibus, de eo casu solum debet intelligi, cum in pœnis sit facienda stricta interpretatio, ita *Bonacin. dist. loc. punct. 4. num. 3.*
- 53 Pœna, quæ imponitur in dicta Bulla Pij V. vltra excommunicationem, est priuatio dignitatum, administrationum, & officiorum; proinde queritur, quid contineatur sub his nominibus.
- 54 Resp. intelligi omnia officia quæ Superiorum propria sunt, & in se superioritatem continent, vt est Prioratus, Prouincialatus, Generalatus, officium Visitatoris, Commissarij Generalis, Vicarij Monachorum, seu Monialium, officium Abbatissæ, Priorissæ, & similia; hæ superioritatem continent, & comprehenduntur nomine dignitatum, administrationum, & officiorum; secus dicendum de officio Concionatoris, Confessoris, Lectoris, Sacristæ, & similibus, ita *Bonacin. cit. loc. punct. 4. num. 6.*

S V M M A R I V M.

- 1 Clausura conseruanda, ac restituenda onus iniungitur Episcopis.
- 2 Clausuram indicendi facultas non competit Episcopo in Monasterijs Monialium exemptis.
- 3 Pœna

- 3 *Pœna obsessionis divini iudicij, & interminationis maledictionis æterna, quid importet.*
- 4 *Ordinarij tenentur publicare singulis annis Decretum de clausura Monialium. Et an sub peccato mortali, num. 5.*
- 6 *Episcopus punit Regulares violantes clausuram Monialium. Et an incurrant excommunicationem latam contra colloquentes cum Monialibus. Et quid de habentibus privilegium exemptionis particulare.*
- 7 *Clausuram Monialium quomodo custodiat Episcopus.*
- 8 *Mœnia Monasterij Monialium diruta quis restauret, si facultates Monasterij non suppetant.*
- 9 *Episcopus potest vii opera Secularium ad continendas Moniales intra clausuram.*
- 10 *Magistratus, qui tenentur prestare Brachium pro clausura Monialium, vigore Concil. Trident. qui sint, & num. 11.*
- 12 *Principes hortantur per Tridentin. ad præstandum auxilium pro clausura Monialium.*
- 13 *Ecclesiastici exercentes iurisdictionem secularem, tenentur sub excommunicatione prestare Brachium pro clausura Monialium, iuxta Trid.*
- 14 *Quando incurrat excommunicatio ob denegatum Brachium pro clausura Monialium, iuxta Trid. Et absolutio cui sit reservata, n. 15.*
- 16 *Clausuram exeundi, vel ingrediendi in Monasterijs Monialium, licentiam Episcopus concedit, etiam in subiectis Sedi Apostolica, num. 17. Vbi quid in subiectis Regularibus. Quid de licentia ingrediendi. Et quid in Praxi, num. 19.*
- 18 *Licentiam egrediendi a Monasterijs Monialium concedit etiam Vicarius, qui dicitur Ordinarius. Sed in Praxi petitur a Summo Pontifice, num. 19.*
- 20 *Licentia ingrediendi, vel exeundi e Monasterijs pro Moniali, debet esse in scriptis. Quod fallit in necessitate, & casu adeo urgenti, ut ad Superiora rem non pateat accessus, num. 21.*
- 22 *Causa concedendi licentiam Monialibus egrediendi e Monasterijs, nu. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.*
- 32 *Monialis incorrigibilis, an possit expelli e Monasterio, resôlmitur, nu. 33. & 34.*
- 35 *Moniales an possint a Monasterio exire causa petendi elemosynas ex Bulla Pij V. & Gregor. XIII. num. 36. Cuius vigore potest Monialibus pauperibus applicari dimidia pars elemosynarum pauperibus debitarum.*
- 37 *Infirmetas, qua desiderat mutationem Loci, & Aeris, non est sufficiens causa concedendi licentiam egrediendi e Monasterio, si non est contagiosa.*
- 38 *Moniales possunt a Monasterio exire, quando imminet periculum infirmitatis totius Monasterij.*
- 39 *Monialis, qua exiit a Monasterio cum causa, illa finita, cum primum poterit, tenetur redire.*
- 40 *Licentia ingrediendi Monasteria Monialium, debet concedi honestis personis ex rationabili causa, & in scriptis. Et quid si Superior est in remotis, num. 41. Et licentiam non reliquit, num. 42. Has licentia durat durante necessitate, num. 43.*
- 44 *Iuxta causam ingrediendi clausuram, concurrens cum Medico tempore infirmitatis Monialis, qui secum non potest ducere Practicum, num. 45. Quid de infirmitate non gravi, num. 46. Cum Tonsore causa emittendi sanguinem, num. 47. Cum Confessore in necessitate, num. 48. Et quid de Sarsore, num. 49. Et alijs, num. 50. Cum declaratione, n. 51.*
- 52 *Licentia ingrediendi bis in Monasterijs Monialium, quomodo intelligatur.*

ANNOTATIO V.

§. II.

I **A** d quintum, per text. in cap. 1. quem annotamus, & prædicti Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de regul. iniungitur Episcopis sub

- sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt clausuram viciatam restituant, & inuiolatam conferuent; hoc onus incumbit Episcopo ordinaria autoritate in suis Monasterijs; autoritate vero Sede Apostolica delegata in Monasterijs Sedi Apostolicæ subiectis, vt ex *Trident. cit. loc.* & ex *Motu Pij V. incip. Circa Pastoralis de anno 1566. 4. Kalend. Ianj.*
- 2 In Monasterijs exemptis, hæc facultas non competit Episcopo, sed Superioribus illorum Ordinum, ex *cap. periculoso*, quod obseruamus, ex *Trid. sess. 25. cap. 9. de reg.* & ex *Motu Pij V. incip. Circa Pastoralis, ita tenet Namur. in comment. 4. num. 60. de regul. 1. amb. in sum. lib. 6. cap. 15. num. 21. & alij, contra Zerol. verb. Moniales, ad 4. questum, & ad 8. vers.* vbi ostendit, facultatem indicendi clausuram, competere Episcopo etiam in Monasterijs exemptis, contra Zerol. vide etiam *Bonac. de clausur. q. 1. punct. 6. num. 1. Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 18. q. 4. n. 6.*
- 3 Præcipitur obseruantia clausuræ Episcopo sub pœna obtestationis diuini iudicij, & interminationis maledictionis æternæ, vt in dictis iuribus, quæ verba non inducunt excommunicationem, sed significant præceptum obligare sub peccato mortali, ita *Ioan. Andr. in cap. Romana, vbi etiam Lupus num. 1. Gemin. num. 8. in 9. procuraciones, & Franc. de censur. in 6. Marius Alter. de censur. tom. 1. disp. 22. lib. 5. cap. 8. super verb. indignationem.*
- 4 In *Motu Pij V. incip. Decreti, & honestati*, præcipitur Episcopis, & alijs locorum Ordinarijs in virtute sanctæ obediencie, publicatio Decreti de clausura Monialium singulis annis. Dubitatur, an hoc præceptum obliget sub mortali singulis annis?
- 5 Resp. Negatiue, ac satis esse Decretum alias publicatum fuisse, & rigorem illius *Motus* immixtum fuisse, tum Praxi, tum vsu, tum etiam in alio *Motu* eiusdem *Pij V. incip. Circa Pastoralis*, & in *Motu Gregorij XIII. incip. Deo satis*, fit sermo simpliciter de publicatione, & non præscribitur publicatio singulis annis, ita *Bonac. cit. loc. punct. 4. n. 3.*
- 6 Episcopus potest punire Regulares violantes clausuram Monialium, virtute *Concil. Trident. sess. 6. cap. 3. de reformat.* & tenet *Leo in Thesaur. for. Eccl. par. 2. cap. 1. num. 56.* vbi etiam dicit, non incurrere Regulare in excommunicationem emanatam in edicto Episcopi, contra aduentes Monasteria Monialium; si Regularis expresse, ex priuilegio eximatur ab Ordinarij excommunicationibus; secus est de non habentibus hoc priuilegium, de quibus optime *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 16. num. 41.* vbi dicit, quod licet Episcopus non possit excommunicare Regulares habentes tale priuilegium, pro accessu, & colloquio cum Monialibus, cum huic priuilegio non sit derogatum per *Concil. Trid. cit. loc.* potest tamen eos punire alia pœna in priuilegio non comprehensa, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 25. q. 9. per tot.*
- 7 Episcopus, vt inuiolatam clausuram Monialium custodiat, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de regul.* duo attendere debet. Primum, circa ipsarum Monialium personas immediate, prohibendo egressum illarum e clausura; & mediate prohibendo ingressum externarum personarum ad Monasteria, non solum ingressum ad interiores partes Monasterij, sed etiam ad exteriores, alloquendo eas in Rota, Cratibus, alijsq; locis, vulgo *Parlatorijs*, nuncupatis. Secundo operando, vt clausura ipsa circumsepta sit, & munita altis mœnijs, ex omni parte, ita vt accessus per ea reddatur impossibilis; & claudatur vna tantum ianua, si fieri potest, eaq; claue, & ferro munita sit, vt optime *Campanil. cit. loc. num. 19. & rubr. 12. cap. 13. num. 89.* quæ ianua, die vna claue, nocte vero duabus claudi debet, nec sine Præfecta aperiri, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 18. quest. 1. n. 6.*
- 8 Queritur, si mœnia Monasterij confracta sint, & facultates Monasterij non suppetant pro restauratione, quid agat Episcopus?
- Resp. procurandas esse Fidelium elemosynas, aut cogendos esse Monialium consanguineos; quia adhuc durat consanguinitatis vinculum, & remanet obligatio illas conseruandi in debita honestate, vt inquit in terminis *Isidor. Mascou. in suo tract. milt. Eccles. par. 4. lib. 2. cap. 4. vers. primo itaque considerandum*, & facit text. in *cap. si quis dereliquerit, 30. dist.* Verum si consanguinei sint pauperes, compellendus est ille, cuius auctoritate, seu potius voluntate, Monasterium fuit erectum, qui prouidere tenetur necessitates futuras, ita *Campanil. cit. loc. num. 89. in fin. Barbof. de potest. Episc. allegat. 102. num. 10. Tambur. cit. loc. n. 10.*
- 9 Potest Episcopus, vel Superior Monialium vti opera Secularium ad continendas Moniales intra clausuram, vt *Concil. Trident.* hortatur Principes Christianos, & obli-

- & obligat Magistratus Seculares sub pœna excommunicationis ad opem ferendam; & brachium præstandum Episcopo, vel alio Superiori pro defensione clausuræ Monialium, vt legitur in *d. text. Concilij, Tambur. cit. loc. n. 1.*
- 10 Magistratus, qui virtute præcit. text. Concil. coguntur in foro conscientie excommunicatione ad præstandum opem, & brachium pro defensione clausuræ, sunt personæ publicæ, quæ iurisdictionem secularẽ exercent, ad text. in *l. eum, qui, ff. de iurisdic. omni. iudic.* De diuersis speciebus Magistratum vide apud *Bart. in l. 1. ff. de offic. eius, cui mandat. est iurisdic. & Specul. tit. de iurisdic. omni. iudic.* Magistratus omnes seculares cuiuscumq; sint generis, & ordinis, si requisiti per Episcopũ, brachium non præstiterint pro defensione clausuræ Monialium, ipso facto incurrunt excommunicationem contentam in *Trient.* eo quod vtatur dictione, *omnes*, quæ est vniuersalis, & nullum Magistratum excludit, ad text. in *l. Iulianus, & l. testamentum, in princ. ff. de leg. 3.*
- 11 Ex quo infertur primo; Prætores, Iudices, Rectores Ciuitatum, Præfectos Prouinciarum, & alios iurisdictionem secularem exercentes, subijci huic excommunicationi, quia comprehenduntur sub generali nomine Magistratum, vt notat *Bonac. cit. loc. de claus. q. 1. punct. 7. propos. 3. num. 4. vers. ex quo.*
- 12 Infertur secundo, Principes non præbentes auxilium pro clausura Monialium non ligari hac excommunicatione, quia Concil. ad hoc non cogit, sed hortatur Principes. Et illi vocantur Principes, qui proprio iure ius dicunt, & Superiorem in temporalibus non agnoscunt, ita *Nauar. in comment. 4. num. 46. de regular. vers. ex quibus nota, Sanchez. lib. 6. cap. 15. num. 22.*
- 13 Obserua, quod etiam Ecclesiastici, qui secularem iurisdictionem exercent, ligantur hac excommunicatione, si ab Episcopo requisiti pro tali brachio, illud negent, quoties hanc iurisdictionem exercent titulo secularis potestatis, vt si a Principe constituentur Præsidentes, vel Consiliarij alicuius Magistratus; Concilium enim in hoc casu non respicit præcise ad circumstantiam personæ, sed ad qualitatem officij, a quo Magistratus nomen desumitur, *Bonac. cit. loc. n. 5.*
- 14 Materia huius excommunicationis consistit in omissione præbendi brachium, & auxilium, sed quia excommunicatio supponit culpam grauem; merito ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, quod hæc omisio sit mortaliter culpabilis; vnde si Iudex secularis mandat satellitibus, quod auxilium præstent Episcopo petenti, si satellites fingant brachium præbere, & re vera non præbent, Iudex excusatur, vt obseruat *Bonac. cit. loc. punct. 7. propos. 2. n. 2.*
- 15 Hæc excommunicatio non habet absolutionem Sanctissimo reseruata; quia de reseruatione ne verbum quidem legitur in *d. text. Concil. Trident.* vt obseruat *Bonac. cit. loc. propos. 4.*
- 16 Ad vltimum, de licentia exeundi, vel ingrediendi in clausuram Monialium; dicendum est ex Concil. *Trient. cit. loc.* hanc facultatem, licentiam concedendi ad Episcopum spectare, vt patet. Sed vt distinctius procedamus, dicendum est, quoad licentiam dandam Monialibus exeundi e Monasterijs, Episcopo, & Sedi Apostolicæ immediate subiectis, ad ipsum Episcopum spectare, in suis iure ordinario, in Sedi Apostolicæ subiectis, tanquam ipsius Sedis Apostolicæ Delegatum, virtute citati text. Concil. *Trient.* In Monasterijs vero
- 17 subiectis Regularibus, hanc facultatem spectare ad Superiorem Regularem, & Episcopum coniunctim: Facultatem vero concedendi licentiam ingrediendi in clausuram in casibus necessarijs competit Episcopo; & in Monasterijs Regularibus subiectis competit tantum Superiori Regulari sine Episcopo, ita *Campanil. diuers. sur. canon. rubr. 12. cap. 16. num. 23, Bonac. de claus. qu. 1. punct. 8. propos. vnic. num. 1. ex Nauar. in comment. 4. de Relig. num. 60. vers. 3. & alijs apud Bonac.*
- 18 Obserua primo, quod in casu, in quo potest Episcopus hanc licentiam concedere, potest etiam & Vicarius illius Generalis; quia Episcopus, & Vicarius eandem habent iurisdictionem; & in Motu Pij V. dicitur, causam e Monasterio exeundi approbandam esse ab Episcopo, seu ab alio loci Ordinario, vt Vicario Generali Episcopi, qui vocatur loci Ordinarius, ita probat *Bonac. cit. loc. num. 2.* dummodo habeat speciale mandatum, tenet *Tambur. cit. loc. disp. 23. quasi. 2. num. 1. vbi quasi. 5.* adducit condiciones licentiae ingrediendi intra septa Monialium.
- 19 Obserua secundo, quod *Campanil. cit. loc.* refert, nostris temporibus vigere morem, pro licentia exeundi Moniales e Monasterio requiri Papam, nisi temporaria angustia hoc prohibeat, quia tunc sufficit Episcopum adire, ad quod adducit *Molf. ad Consuetud. Neap. par. 1. cap. 5. sub n. 32. tom. 1.*

- 20 Hæc licentia debet esse in scriptis, maxime exeundi e Monasterio, vt præscribitur in prædicto Motu Pij V. incip. *Decori, & honestati*, in illis verbis, *Causa cognita, & expresse in scriptis approbata*, nec tenet licentia, si solo verbo fuerit data, quia scriptura in hoc casu videtur de forma, ita *Bonacin. cit. loc. num. 2. & 3. optime Tambur. loc. cit. disp. 20. quest. 6. per tot.*
- 21 Excusatur tamen Monialis, si exeat e Monasterio sine licentia in necessitate adeo vrgenti, & periculosa, vt Superior consuli non possit, ita probat *Bonacin. cit. loc. num. 5.* dummodo post egressum statim admoneat Superiorem, sequitur *Tambur. de iur. Abbatis. disp. 20. quest. 5. num. 1. & seqq.*
- 22 In concedenda hæc licentia debet observare Episcopus, quod intercedat gravissima causa, vt colligitur ex observato *text. cap. unic. & ex Trident. sess. 25. cap. 5. de regul.* De hoc quicquid sit de iure antiquo, nouissime in *Constit. Pij V. & Gregorij XIII. cit.* & præsertim in dicta *Pij V. incip. Decori, & honestati*, tres assignantur causæ legitimæ, in quibus Episcopus potest licentiam dare Monialibus e Monasterio egrediendi.
- 23 Prima est magnum incendium ipsius Monasterij; hæc enim est legitima, & gravissima causa concedendi licentiam Monialibus exeundi e Monasterio, & ad aliū locum competentem accedendi; dummodo ibi moreretur clausa, & inclusa quousq; fuerit eis de Monasterio prouisum; quod intellige, si ignis intus ardens, non potest extingui, ipsis Monialibus intra Monasterium persistentibus, vt obseruat *Campanil. diuers. iur. canon. rubric. 12. cap. 16. num. 21. versic. earumq; prima*, vbi in fin. dicit, quod si sufficiens remansit habitatio, non debent Moniales ad alia Monasteria transire, *Tambur. cit. loc. disput. 20. quest. 1. num. 3.* qui tunc dicit, concedi egressum in hoc casu, quando Moniales non exeundo sint moritura, vel consumenda.
- 24 Secunda causa est infirmitas lepræ, quando ita contagiosa est, vt si illius radix e Monasterio non eiiciatur, & Monialis infecta non egrediat, omnes aliæ eodem morbo subijciantur; dummodo infirmitas sit talis; quam si haberet Laicus, extraheretur a populo, & a propria domo, *Tambur. cit. loc. n. 4.*
- Tertia causa est infirmitas epidemix, cuius nomine intelligitur contagiosus morbus, qui alios inficere solet, vt est pestis, & similes; istæ enim infirmitates sunt iustæ causæ concedendi licentiam Moniali exeundi e Monasterio, quod intellige, quando Monialibus in Monasterio existentibus alia ratione consuli non potest, quam exeundo; nam si infirmæ hæc curari possunt in Monasterio, absq; aliarum infectione, tunc non est concedenda licentia, *Tambur. cit. loc. num. 5. & 6.* qui idem dicit in quolibet morbo contagioso.
- 25 Non solum in his tribus casibus contentis in dicta *Constit. Pij V.* potest elargiri facultas Monialibus egrediendi a Monasterio, & clausura, sed etiam in alijs casibus similibus, & vrgētiorebus, in quibus intercedit eadem necessitas, & militat eadem ratio communis boni Monasterij; nam præsumitur extensio ex rationabili Superioris voluntate, dum militat eadem, & vrgētiore ratio; prout communi vsu, ac praxi receptam est, ita *Sanch. in summa, lib. 6. cap. 16. num. 37. Barbof. de potestat. Episcop. 3. par. allegat. 102. num. 16. Bonac. de claus. quest. 1. punct. 9. num. 6.* qui plures adducit rationes, & DD. contra *Zerol. in prax. 1. par. vers. Moniales, quest. 16. dub. 2.* & alios, sequuntur etiam alij, quos adducit *Tambur. cit. loc. q. 2. in princ.*
- 26 Hinc infertur, esse iustam causam concedendi licentiam Monialibus egrediendi e clausura, bellum, & hostilem incursū, quando hostes sunt Hæretici, aut Infideles, periculūq; est, vt nisi Moniales e Monasterio egrediantur, graui damno afficiantur. Hic casus est similis præcedentibus, & in eo vertitur commune bonum Monialium, ita *Azor. par. 1. libr. 3. cap. 8. quest. 1. vers. tertio quæres, Navar. in comment. 4. de Regular. num. 48. Sanch. loc. cit. num. 44. Barbof. cit. loc. num. 20. Bonac. loc. cit. num. 7. Campanil. loc. cit. & alij contra Zerol. Tambur. cit. loc.* qui refert tenentes, id procedere etiam si hostes non sint Hæretici.
- 27 Infertur secundo, esse etiam iustam causam concedendi licentiam Monialibus exeundi a clausura, dum totum Monasterium de vno in alium commodiorem locum, & in Monasterium nouiter erectum de Episcopi licentia, transferretur; vt si Monasterium extra Urbem, vel Oppidum expositum inuasionibus malorum hominum, intra Urbem, vel Oppidū transferatur, ita *Rodrig. tom. 1. quest. 49. art. 5. vers. quarto infertur, Sorb. in comp. verb. clausura, cas. 6. Tamb. cit. loc. quest. 2. num. 4. Barbof. cit. loc. num. 27.* sequitur *Bonacin. cit. loc. num. 8.* & in exemplificato casu disponit *Concil. Tridentin. sess. 25. cap. 5. de Regular. in fin.* Verum *Campanil. rubr.*

rubr. 12. cap. 16. num. 22. ad fin. dicit practitari, quod in translatione Monasterij de vno in alium locum consulatur Summus Pontifex.

28 Infertur tertio, Abbatissa, vel Priorissa posse concedi licentiam exeundi e clausura, ad finem præstandi iuramentum fidelitatis, ad quod tenetur ratione feudi, si per Procuratorem hoc facere non potest, & si iuramento nõ præstito amitteret feudum, cum notabili damno totius Monasterij; dummodo præstito iuramento statim, redeat, de quo casu fit mentio in hoc *cap. 1. §. verum, de Stat. Regul. in 6.* & refert *Bonacin. cit. loc. num. 9. Sanch. nu. 5. 1. Tamb. cit. loc. nu. 5.* qui dicit, quod si Superior in hoc casu denegat sine causa licentiam, Abbatissa potest exire sine illa.

29 Infertur quarto, esse validam causam, ad concedendam licentiam Moniali pro egressu, si est gratia plantandi, vel ædificandi Monasterium eiusdem Religionis, aut illud reformandi, vel causa regiminis; vt scilicet sit Præolata alicuius Monasterij, vel vt sit Magistra Nouitiarum, vel vt deputetur alicui officio requirenti non modicam integritatem, vt est illud Custodis Portæ, vel Rotæ; hæc enim munia respiciunt publicam Monasterij vtilitatem, & proinde casus est similis præcedentibus, tenet *Campanil. cit. rubr. 12. cap. 16. nu. 21. vers. secunda causa, Sanch. loc. cit. num. 45. Nauar. comment. 4. de Regul. notab. 4. n. 48. Bonac. loc. cit. num. 10. & alij contra Zerol. loc. cit. qui vers. addo, dicit, quod finito officio, talis Monialis potest ad suum redire Monasterium, Tambur. cit. loc. num. 7. & 8. qui ex sententia Bonacin. dicit, tutius esse in hoc casu consulere Summum Pontificem.*

30 Infertur quinto, iustam causam egrediendi a Monasterio esse, si Monialis ad aliam perfectiorem Religionem transitur faciat, quia hoc conducit communi bono Monialium; nec præsumitur, Papam velle resistere Spiritui sancto excitanti Monialem ad perfectiorem statum, vt optime notat *Bonacin. cit. loc. num. 11.* vbi etiam, quod hæc translatio debet esse personalis; vnde infertur, quod secum non potest Monialis transferre dotem datam primo Monasterio. Quomodo sit facienda hæc translatio, consule *Tambur. cit. loc. quest. 1. disp. 21. n. 3. & seqq. & quest. 2. nu. 7.* & ibi quomodo ad id requiratur licentia Sacre Congregationis, vel Summi Pontificis.

31 Infertur sexto, iustam etiam esse causam egrediendi a Monasterio, si hoc fiat in casu *cap. quoniam, de simon.* vbi disponitur,

quod Abbatissa, vel alia Monialis committens simoniam in receptione, siue acceptance Monialis, aliquid loco pretij recipiendo, recepta, & recipiens eiiciatur e Monasterio, & in alio arctiori loco perpetuæ pœnitentiæ reponatur; quia in hoc casu militat eadem ratio communis boni, & *text.* non reperitur adhuc reuocatus, vt defendit *Bonac. cit. loc. nu. 12. Tamb. cit. loc. disp. 21. quest. 3. n. 3.*

32 Dubitatur, num sit iusta causa in Moniali, sicut est in Monachis, expellendi a Monasterio, incorrigibilitas, iuxta dispositionem *text. in cap. cum ad Monasterium, & cap. fin. de Stat. Monach.* vbi permittitur Religiosos viros expelli a Monasterijs, si adeo incorrigibiles sint, vt dubitetur tanquam infectas oves, sanas inficere.

33 Respondeo, *Sanch. lib. 6. c. 9. n. 6.* tenere in rigore, etiam quod in alio Monasterio nõ speretur correctio, posse expelli e Monasterio, & in aliud includi. Verum hæc rigorosam sententiam non esse sequendam, tenet *Bonac. cit. loc. num. 14. vers. ego vero.* Expellere autem propter incorrigibilitatem, Religiosis viris tantum, non Monialibus permittitur; alias magnum clausuræ detrimentum sequeretur, & Moniales efficerentur incorrigibiles, spe exeundi a Monasterijs; ideo in hoc casu Monialis non est eiicienda, sed detinenda in Monasterij carcere, vt est decisum per Rotam in vna *Vlisbonen. Monasterij 19. Nouembr. 1625. coram Coccino, & per Sac. Congreg. Episc. & Regul. die 27. Maij 1603.* vt refert *Gauant. in Manual. Episcop. verb. Monialium clausura, num. 23. Tambur. disput. 21. q. 4. nam. 2. & seqq.*

34 Sed si Monialis in suo Monasterio, ex aliqua causa corrigi non possit, & speratur correctio, si ad aliud transferatur, tunc, quia expedit communi bono Religionis vt Monialis sine strepitu corrigatur, potest transferri de vno, in aliud Monasterium, ita voluere *Sorb. Sanch. Mirand. Roderiqu. & alij apud Bonacin. loc. cit. num. 13. aduersus Zerol. cõtra quos adducit Tambur. cit. loc. quest. 3. num. 4. Decretum Sac. Congreg. latum 17. Maij 1603.*

35 Obserua, quod secundum dispositionem *Constit. Pij V. incip. Circa Pastoralis, & Greg. XIII. incip. Sacris Virginitibus,* permittitur Monialibus conuersis exire a Monasterio causa petendi eleemosynas Conuentui necessarias, quando per alium commode peti non possunt, cum conditionibus tamen appositis in dictis Constitutionibus, & declaratione *Sac. Congr. apud Zech. cap. 3. num. 15. vers. nono, tit. de Regul.*

- Regul.* vt scilicet, non sint plures, quam octo, binæ incedant, nec disiungantur, sint probatæ vitæ, habentes ætatem ultra triginta nouem annos, nec pernoctent extra Oppida, vbi habent Monasteria, nisi de Episcopi licentia, & tunc simul dormiant.
- 36 Verum hodie hæc causa de raro tanquam iusta approbatur, cum possint per alium eleemosynas colligere, & *Gregorius XIII. in pract. Constit.* ne Moniales Conuersæ e Monasterio exeant, prouidit Monialium necessitatibus; nam decreuit, vt dimidia pars omnium eleemosynarum in quacumq; mundi parte, quacumq; legis dispositione, vel obligatione pauperibus erogandarum conferatur Monasterijs Monialium in necessitate constitutis, & in eo loco existentibus, in quo prædictæ eleemosynæ distribuendæ sunt; modo tamē huiusmodi eleemosynæ certis pauperibus non debeantur, nec sint ad alios vsus, quam ad alendos pauperes destinatæ; nã si certis pauperibus debeantur, aut ad alios certos vsus distinctos ab alimentis destinatæ sint, non possunt Monialibus tradi, vt constat in dicta *Constit.* & notat *Nauar. conf. 8. num. 2. de Stat. Monach. Sanct. loc. cit. n. 56. Bonac. loc. cit. n. 17.*
- 37 Infirmitas Monialis licet sit grauis, & mortalis, & Medicorum consilio appareat Locum, aut Aerem infirmitati nocere, & alibi posse salutem recuperare, non est sufficiens causa præbendi licentiam dictæ Moniali exeundi a clausura, dummodo infirmitas non sit contagiosa, ita defendit *Campanil. cit. loc. num. 22. Zerol. in prax. Episcop. par. 2. verb. Moniales, ad fin. Rodrig. Sorb. Guttier. Mirand. Barbos. Cened. Sanct. & alij apud Bonacin. cit. loc. nu. 18. contra Nauar. & alios, quos videtur sequi Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 20. quest. 3. vers. secundum placitum.* Pro quorum opinione adducit *Riccus in prax. 4. p. ref. 194. num. 3. copiosam allegationem Nouar.*
- 38 Secus tamen dicendum est, quando immineret periculum infirmitatis totius Monasterij, vt refert decisū *Ricc. in colle. decis. colle. 820. de anno 1600.* in Monialibus Ciuitatis Nolæ, quæ, cum in Nolano territorio aquæ excreuissent, & induxissent aeris putredinem, atq; ex hoc in dies incolæ morerentur, a Monasterijs egressæ ad domos consanguineorum in Ciuitate Neapolis, & alijs locis se contulerunt, adducens ad id *Tap. in Pragm. 1. de Monial.*
- 39 Obserua, quod Monialis, quæ ex prædictis iustis causis, ac cum legitima licentia exijt e Monasterio, tenetur ad illud redire finita causa statim, non metaphysice, sed moraliter, vt cum primum commode potest; ita vt, si per vnum, vel duos dies finita causa non redeat, non dicitur violare clausuram, nec peccare mortaliter, vt optime *Sanct. cit. loc. num. 68.* & sequitur *Bonacin. etiam cit. loc. num. 21.* Nec si redeundo, in itinere aliquantulum immoretur, & a recto tramite viginti, aut viginti quinque millibus deuiaret ad aliquam Ecclesiam colendam, seu ad consanguineos visitandos, quia hoc non fit in fraudem clausuræ, *Tambur. cit. loc. disp. 20. q. 7. in fin.*
- Hactenus de licentia egrediendi e Monasterio Dicendum nunc est de licentia ingrediendi intra clausuram Monialium, quæ conceditur per Episcopum in Monasterijs sibi subiectis, vel per eius Vicariū; & per Superiorem Regularem in Monasterijs, Regularibus subiectis, vt dictum est supra ex annotato *text. cap. unic. de Stat. Regul. in 6. & ex Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regul. Viñorell. de origin. & claus. Monial. fol. mibi 31. Tambur. cit. loc. disp. 23. quest. 1.*
- 40 Hæc licentia ingrediendi intra clausuram Monialium non debet concedi per Episcopum, vel alium Superiorem, nisi honestis personis, & concurrente causa rationabili, vt notat *Nauar. in cap. Statuimus, num. 59. vers. secundo respondeo 19. q. 3.* Et in scriptis, vt notat idem *Nauar. in conf. 13. de cleric. non resid. sequitur Garbarupta de cas. reseruat. cap. 13. sub num. 7. & obseruatur in dicto loco Conc. Trident.*
- 41 Verum si Superior longe absit, tunc concedat licentiam generalem in scriptis, & eam tradat Præfectæ Monasterij, vt aduertit *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 16. n. 25.*
- 42 Dubitatur; quid agendum, quando Superior est absens, & licentiam prædictam non reliquit, & occurrit casus necesse ingrediendi intra clausuram Monialium. Respondeo, si occurrat casus repentinus, in quo est necesse ingredi intra septa Monasterij, & clausuræ, & Superior est absens. potest Præfecta Monasterij dare hanc licentiam, non tantum in casu necessitatis extremæ, sed etiam moralis, ita tenet *Rodrig. quest. Regular. tom. 1. qu. 46. in cales ar. 2. & 4. & sequitur Campanil. cit. loc.*
- 43 Obserua, quod hæc licentia non est passim, & semper concedenda, sed durante necessitatis causa, qua cessante debet etiam & cessare licentia, quod non solum in hoc casu, sed in omni alia concessione facta

- facta ob necessitatem procedere, ait *Campanil. loc. cit. num. 26. & 27. per textum in cap. quod pro necessitate 1. q. 1. Hostiensis, in cap. cum in cunctis, sub nam. 4. vers. necessitate, de elec. Barb. in l. 1. §. nunciatio, n. 28. ff. de nou. oper. nunc.*
- 44 Rationabilis, & necessaria causa ingrediendi intra clausuram Monialium, est infirmitas Monialis, in qua debet concedi licentia Medico ingrediendi, & non solum Medico, siue Medicis ordinarijs Monasterij, sed si infirmitas est grauis, annuente Moniali, est etiam licentia concedenda alijs Medicis, & non tantum certis, & specificatis in licentia, sed omnibus, qui fuerint vocati de ordine Præfectæ Monasterij, ita *Campanil. cit. loc. vers. & cum in secunda.*
- 45 Sed Medicus ingrediendo Monasteriũ, non debet secum ferre Famulum, Practicum, aut aliam personam, & per Monasterium debet associari a duabus Monialibus antiquioribus, & senioribus, vt per *Campanil. cit. loc. Tambur. d. loc. disput. 24. q. 6. num. 2.*
- 46 Verum si infirmitas non sit grauis, vt est Quartana, vel alia similis, est deneganda licentia Medico introeundi intra clausuram, vt aduertit *Collector compend. Mendicant. in verb. ingredi Monasteria, notab. 1. vers. quintus casus, quem sequitur Campanil. loc. cit.*
- 47 Hinc etiam inferitur, quod concedi debeat hæc licentia ingrediendi clausuram Tonfiori, causa emittendi sanguinem, dummodo talis emissio fuerit per Medicum necessaria iudicata, eamq; expedire, vel si Monialis sit solita sanguinem minuere, in quo casu est etiam permittendum cum consilio Præfectæ, & discretarum Monasterij; & Tonfor recipiatur associatus, vt dictum est de Medico, vt aduertit idem *Collector cit. loc.* Hæc, quæ diximus de Medico, & Tonfore, reperiuntur mandata in Secunda Regula Monialium S. Claræ, & licet vendicent sibi locum in casu particulari, attamen possunt extendi ad alias Constitutiones, & Decreta eiusdem tenoris, vt optime obseruat *Campanil. cit. loc. num. 17. ad fin. & dispositum esse generaliter quoad alias, refert Tambur. loc. cit. num. 2.*
- 48 Est etiam rationabilis, & iusta causa introeundi clausuram Monialium, quando Monialis tanta detinetur infirmitate, vt ad locum, pro audiendis Confessionibus destinatum, accedere non possit, tunc est danda licentia Confessori, vt intret clausuram. Vnde recte *Vrbanus Quartus* statuit in Regula, quam fecit pro Monialibus S. Claræ in rubrica 7. vt Confessarius ingrediens Monasterium Monialium pro administrando Sacramento Pœnitentiæ, vel alio Sacramento, intrare debeat indutus Alba, Stola, & Manipulo, solus, vel associatus duobus, vel vno saltem idoneo, & Religioso socio, ubi mos est, similiter Alba, vel ad minus Superpelliceo vestitus, qui sic induti semper permaneant coniunctim, vt saltem ad inuicem se videant, & administratis Sacramentis statim egrediantur, ita refert *Collector d. loc.* Plura de ingressu Confessarij intra clausuram, vide apud *Tambur. disp. 24. q. 2. & seq.*
- 49 Obserua, quod *glos. in cap. unic.* ubi annotamus, in *verb. causa*, exemplificat iustam causam ingrediendi clausuram, in Medico, & Tonfore, vt diximus supra; & deinde subdit, idem in Sartoribus; Ad quod aduertendum est, quod Sartor potest dici duobus modis, & duplicem significat personam; aut enim dicitur Sartor a *Sarriso*, & est idem, q̄ Sarritor, idest purgator, & vulgo, *Zappatore*, significat; vel dicitur Sartor, & improprie, quia alio vocabulo Sutor appellatur, & vulgo, *Cassatore*, dicitur; si igitur *glosa* intellexit de primo Sartore, vtique accedente necessitate pro cultura Hortorum Monialium, semper est illi concedenda licentia; si vero intellexit de secundo Sartore, regulariter non semper procedit dictum *glosa*, idest cum illo concurrere iustam causam intrandi clausuram; nam si metiri ab extra facile potest, est illi deneganda licentia ingrediendi, Hinc *Campanil. cit. loc. vers. & præterea, ad fin.* valde commendat vsum cuiusdam Monasterij primarij, & religiosissimi Neapolitani, ubi existente Moniali a latere, & retro ianuam clausuræ, paululum aperta altera parte ianuz, Sutore vero ab extra, mensuram vestium capere vidit. Verum *Tambur. cit. loc. q. 6. num. 9. post Laiman. Mirand. & Bonas.* per ipsum adductos, simpliciter tenet, non concurrere iustam causam introeundi clausuram in Sutore, quia eius opus compleri potest sine introitu.
- 50 Similiter iusta, & rationabilis causa concedendi licentiam ingrediendi clausuram Monialium, est, si in Monasterio sit introducenda res ponderosa, quæ a Monialibus, siue Conuersis introduci non potest, nec diuidi, vt congrue introducatur; quod idem est, si hæc res esset extrahenda a Monasterio, vt vocatur per *Collector. cit. loc. in verb. ingredi Monasteria Monialium, notab. 1. vers. septimus casus, Tambur.*

Fambur. cit. loc. q. 6. num. 8. qui id limitat, dummodo portent aliquid in vtilitatem Monasterij; quod generaliter dicendum est in quocumque Opere ædificij, aut refectionis, vel alterius cuiuscumque rei, siue Operis intra Monasterium faciendi, quod extra commode fieri non potest, vt aduertit *Campanil. cit. loc. & num. 26.* vltra prædicta, exemplificat in Fabris lignarijs, Fabris murarijs, Putearijs, Infortoribus, atq; Putatoribus Hortorum, & similiū. Quibus ordinarijs Medicis, operarijs, & alijs supra dictis singulis quibusque trimestribus renouari debet licentia huiusmodi, vt decisum fuisse a *Sacr. Congreg. Regul. in vna Camarinon. 27. Martij. 1588. refert Sull. select. canon. c. 13. n. 28.*

51. Obseruandum est generaliter, quod in prædictis casibus, ac alijs necessarijs, finito Opere, ac satisfacta necessitate, statim, atque illico, ingressor debet exire, nec alibi se dinertere potest, & omnino prohibetur intra clausuram dormire, aut comedere, vt aduertit etiam *Collector citato loc.*

52. Queritur; si per Sedem Apostolicam concedatur licentia alicui mulieri Comitissæ, Ducissæ, siue Marchionissæ ingrediendi Monasteria Monialium certis vicibus, v.g. bis, intelligitur ne illa particula, bis, collectiue, an distributiue?

Resp. Illam particulam, bis, intelligi collectiue, idest de omnibus Monasterijs concessis; non autem distributiue, idest de singulis, ita expressè reperitur dispositum in *Bulla Pij V. 52. vel 33. incip. Facultatū,* vbi additur, qd mulieres aliter tales licentias interpretantes, aut illis vtentes, seu abutentes, incurrant ipso facto pœnas, ex *Concil. Trident. & Constit. Apostol. infligendas intransibus sine licentia.*

Nec sufficit ad incurrendas has pœnas, interpretatio tantum speculatiua, vt videtur sentire *Cherubin. ad d. Bulli:* sed debet esse interpretatio practica, seu non separata ab ipso vsu; quia dictio alternatiua, aut, vel seu, posita post genus, resoluitur in expositiuam, seu declaratiuam, *Rot. recent. par. 1. dec. 300. num. 26.* & in simili vide apud *Seraph. dec. 393. num. 7. 8. & 9.* Cætera ad hanc materiam, vide apud *Fambur. cit. loc.*

S V M M A R I V M.

1. Optio quid sit. Quomodo possit introduci Consuetudine; & Statuto, num. 2.

- 3 Optandi Consuetudo quanto tempore prescribatur.
- 4 Optio, an possit fieri de præbenda peioris, & minoris redditus.
- 5 Optio competit antiquiori Canonico. Et quis dicatur antiquior.
- 6 Optionis terminus est viginti dierum, datus omnibus, non singulis Canonicis. Et incipit currere a die scientiæ, nu. 7. Qui terminus potest abbreviari a Capitulo, vel ab Episcopo, num. 8.
- 9 Optio, an possit fieri per Canonicum, qui non est in sacris.
- 10 Optio, an possit fieri per Canonicum, qui litigat suum Canonicatum.
- 11 Optare, an possit excommunicatus.
- 12 Optare, an possit Canonicus, habens Coadiutorem cum futura successione, maxime præbendam minorem, num. 13.
- 14 Optare nolens Coadiutus, quid agat Coadiutor.
- 15 Optio cessat in præbenda, vbi est Coadiutor cum futura successione, & in resignatione ad fauorem, n. 16.
- 17 Optio non cadit in Beneficijs reseruatiss, nec Consuetudine potest contrarium introduci.
- 18 Optari possunt præstimoniam, etiam in mense reseruato.
- 19 Optio an, habeat locum in Beneficijs deuolutis ad Papam, ob negligentiam inferiorum.
- 20 Optio an tollatur per expectatiuam. An locum habeat in membris separatis, aut præbenda vacante in Curia. Et an tollatur per clausulas derogatorias, n. 21.
- 22 Optari non potest Præbenda Theologalis, vel Penitentialis. Nec Theologus, aut Penitentiarius potest aliam optare, dimissa prima, nu. 23. Quod non procedit in præstimonio, nu. 24.
- 25 Pensio a quo solui debeat, ab optante præbendam, vel a titulari, late.
- 26 Præstimonium optatur in mense reseruato. Et differt a præbenda, num. 27.
- 28 Titularis non tenetur ad pensionem impositam super præbenda optata, etiam

etiam si optet nouam illam præben-
dam.

- 29 **Capitulum**, an possit impedire optio-
nem, ex quo optans uult dimittere
præbendam a se ipso grauata pen-
sione.

ARGUMENTVM.

De Optione canonica. Notatur quo-
modo illa a Consuetudine sit, uel a
Statuto. Quanto tempore præscriba-
tur. Quis possit optare. Quis dica-
tur antiquior Canonicus in his ter-
minis. Intra quântum tempus debeat
fieri optio. An possit optare habens
Præbendam litigiosam. Excommu-
nicatus. Coadiutus, uel Coadiutor. In
quibus Præbendis non cadat Optio,
Et si Præbenda optata erat pensione
grauata, quis illam soluat. Et an pos-
sit Episcopus sua uere Optionem.

ANNOTATIO VI.

S. VNIC.

Ad Text. in cap. ult. de Consuet. in 6.

Obserua, quod in hoc text. manda-
uerat Bonifacius VIII. recipi
quendam in Canonicum Pi-
ctauen. ac illi primam Præben-
dam vacaturam assignari, vacante dein-
de Præbenda, non obstante tali prouisi-
one Papæ, fuit optata per Canonicum an-
tiquiorem prædictæ Ecclesiæ, iuxta con-
suetudinem illius; ex quo DD. comuni-
ter adducunt hunc text. pro base materiæ
optionis, in quo aliqua prædicabilia
eiusdem materiæ notantur; de ea tractant
Monet. particulari tract. de opt. cano. Gon-
zal. ad Regul. 8. Cancell. glos. 34. Zerol. in
Prax. verb. canonica, Paris. de resign. libr. 2.
q. 20. Barbof. de Canon. & Dignit. o. 30.

- 1 **Primo**; optionem, consuetudinem par-
ticularem alicuius Ecclesiæ esse, cuius vir-
tute, vacante Præbenda, antiquior Cano-
nicus dimissa sua Præbenda, si habet, re-
cipere, & optare potest vacantem, tamq;
retinere, ac si esset legitime prouisus; un-
de hic ordo optandi in ea Ecclesia ser-
uandus est, ubi viget talis consuetudo,
quæ optio non solum solet esse inter Præ-
bendas, sed etiam inter Canonicatus, ut
est in Ecclesia Salamantina, de qua in de-
cis. 41 l. 1. par. diuer.

2 **Secundo**; hanc optionem, non tantum
posse introduci consuetudine, ut in hoc
cap. vnic. sed etiam statuto, ut in d. dec. 41 r.
diuers. ubi Innocentius VIII. statuerat,
quod in Ecclesia Salamatina ad Dignita-
tes assumerentur Canonici ad Canonicatus
Portionarij, ad Portiones Clerici ser-
uientes in dicta Ecclesia.

3 **Tertio**; hanc consuetudinem optandi
habere locum in illa Ecclesia, ubi est legi-
time præscripta, quæ consuetudo cum nõ
sit contra ius, sufficienter dicitur præscri-
pta spatio decem annorum, ita tenet glos.
in d. cap. vnic. verb. consuetudo, sequendo
Ioan. Andr. & alios; Rot. apud Pat. dec. 196.
in Præbendis, quæ non sunt unitæ, & an-
nexæ Canonicatibus, Cassad. decis. 17. de
Præben. Et hæc de optione Præbendarum.
Sed quando mutatur Titulus, aut Cano-
nicatus, quia optio est contra ius, requi-
runtur ad hanc consuetudinem quadra-
ginta anni, late Garz. de Benefic. par. 5.
cap. 1. num. 459. vers. sed obiter.

4 **Dubitarur** ex hoc met textu, ubi dicitur,
quod Canonici meliores, si uoluerint, pos-
sunt optare Præbendas. Quid dicendum
& nunquid Canonicus possit optare Præ-
bendam peiorem?

Resp. per text. in c. cui de non, de Præb. &
dignit. in 6. videtur dicendum quod non;
nam in d. text. mandatur alicui prouide-
ri de Præbenda certi valoris, & deciditur,
quod non valet prouisio facta de Præben-
da minoris valoris, etiam uolente prouiso.
Sed non obstante d. text. qui loquitur
in mandato, cuius fines diligenter sunt
seruandi, l. diligenter. ff. mand. cap. cum de-
lecta, de rescrip. in 6. dicendum est in Ec-
clesia, ubi est consuetudo optandi. Cano-
nicum non solum posse optare Præben-
dam meliorem, sed etiam peiorem, si uult,
ut bene aduertit glos. in d. cap. ult. verb.
meliores, quia cui licet plus, licet etiam, &
minus, per text. in cap. qui licet, de reg. iur.
in 6. tenet Ioan. Andr. in d. cap. fin. Contra-
rium tenet Rota in nouis decis. 3. de consuet.
alias 227.

5 **Quarto**; hæc facultas optandi datur
antiquiori Canonico, si uult optare, quod
si non uult optare, immediate sequentes,
gradatim, & successiue, possunt optare, &
non dicuntur antiquiores ratione ætatis,
sed ratione temporis, quo in Ecclesia mi-
litarunt, ut bene aduertit glos. in hoc cap.
ult. in verb. antiquiores. Unde inferitur,
quod ille dicitur antiquior Canonicus,
qui prior adeptus est possessionem Cano-
nicatus, licet sit posterior prouisus; & ra-
tio est, quia qui prior adeptus est posses-
sio-

M

sio-

tionem, dicitur prior militasse in Ecclesia,
Geminian. in cap. cum tua, de sponsalib. m. 6.
num. 21. Caval. dec. 109. num. 1. Barbof. de
canon. & dignit. cap. 30. n. 10. & 11.

6 Quinto; datur terminus Canonico optare volenti viginti dierum; qui terminus non datur singulis Canonicis, sed omnibus optare volentibus; nam si vnique Canonico darentur viginti dies ad deliberandum, an optare voluerit, sequeretur inconueniens, quod laborarent amici & non fieret prouisio, vt bene aduertit *glos. in hoc cap. fin. ex mente eiusdem cap. in vers. viginti, & seq.* Vnde est, quod elapsis viginti diebus, si primus, & antiquior Canonicus non optauerit, statim optat secundus, qui si statim non optat, optare potest tertius, & sic de singulis, *Barbof. cit. loc. num. 5.*

7 Sexto; hic terminus viginti dierum non currit optare volenti a die vacationis Præbendæ, sed a die sciētiae vacationis, vt notat *Rota in nouis dec. 1. alias 13. de rer. pen. num. 7.* seu a die verisimilis sciētiae vacationis, vt post *Gonzal. & Zerol.* firmat *Barbof. cit. loc. num. 6.* vbi dicit, ad id non sufficere fictam sciētiam, de qua in *Clement. unie. 5. ceterum, de concess. præb.* Nec tempus prædictum currere impedito.

8 Septimo; Capitulum, & multo magis Episcopus potest hunc terminum dierum viginti datum optare volenti abbreviare, & illum restringere, etiam ad duos dies, vt habetur in *d. glos. ult. cap. ult. Barbof. de canon. & dignit. cap. 30. num. 5.* qui tenet, quod prorogari potest per duos dies.

9 Queritur, An Canonicus, qui non est in sacris, & iuxta *te. et. Concil. Tridentin. sess. 22. cap. 4. de reformat.* vocem non habet in Capitulo, possit optare?

Resp. posse Canonicum, quamuis non sit in sacris, optare maiorem Præbendam, non secus ac si esset in sacris, si statutum, aut consuetudo particularis non obstaret in contrarium, cum actus optandi competat Canonico ex Præbenda, non ex voce Capituli, ita *glos. in Clement. vt bi. qui, in verb. Capitulo, de atat. & qualit.* & ibi communiter DD. vt restatur *Gonzal. ad Regul. 8. Cancell. glo. 34. in fin. n. 128. & 139. Garz. de Benefic. par. 3. cap. 4. num. 31.* sequitur *Gratian; dist. sept. forens. cap. 482. num. 22. Caval. dec. 109. num. 4.* vbi deciditur, præferendum esse antiquiorem Canonicum, licet sit posterior in sacris Ordinibus, *Barbof. cit. loc. n. 15.*

10 Dubitatur, An Canonicus, cui fuit mortalis super Canonatu, & Præbenda, quam possidet, vacante alio Canonatu,

& Præbenda, possit optare vacantem relicto litigioso.

Resp. posse, si constet de suo bono iure super Canonatu, & Præbenda, quam possidet; secus vero si constet de suo malo iure; vel fuit declaratum nullum ius illi competere super Canonatu, quem relinquere intendit per optionem alterius, vt notat *Pub. dec. 194. & Bisignæ. decif. 5. de consuet.*

Obserua, quod natura optionis est, vt successiue vnus Canonicus post alium, prout quisquis antiquior, siue anterior est, optet; & quilibet Canonicus habet facultatem optandi, nisi expresse reperiat prohibitus, ita *Rot. diuer. dec. 411. num. 1. & 7. 1. par. Barbof. cit. loc. num. 7. & seqq.*

11 Quæstio est non leuis inter DD. an excommunicatus possit optare. In qua dicendum est, si per optionem non mutatur titulus, sed tantum optio fit quoad Præbendam, & tunc excommunicatus potest optare, quia talis optio non videtur noua collatio, ita *Rota in nouis dec. 5. de præben. alias 195. & in antiquis 8. de senten. excom. alias 126. DD. in hoc cap. ult. Domi. in fin. & Franch. num. 6. Gig. de pension. qu. 63. num. 15. Monet. de opt. cano. cap. 4. qu. 21. num. 20. Garz. de Benefic. cap. 3. num. 48. par. 7. qui vers. seq. dicit hanc opinionem habere locum, & procedere, etiam si excommunicatus esset notorius, seu denunciatus, contra *Costam in lectura cap. referente, de præb. & alios.**

Sed si per optionem mutatur titulus, & debet fieri noua collatio, vt est quando Canonicus optat Dignitatem, & Portionarium Canoniatum, &c. & tunc excommunicatus poterit declarare suam voluntatem ad optionem, seu illam acceptare, non tamen potest sibi facere, prouidere de Beneficio optato, sed differri debet prouisio, donec sit absolutus, vt aduertit *Garz. de Benefic. cit. loc. vers. vbi vtro, qui dicit, ita intelligendam esse opinionem eorum, qui volunt excommunicatum non posse optare, Ricciull. de iura person. libr. 4. cap. 11. per tot. Barbof. cit. loc. num. 18.*

Vbi vero optio solum operatur retentionem vnus Beneficij, & dimissionem alterius, vt in terminis *cap. referente, de præb. tunc Garz. d. loc. indistincte tenet valere optionem factam ab excommunicato, quis tunc nullum Beneficium acquirat, sed potius dimittat, V. gal. de censur. tab. 3. cap. 15. §. 3. n. 7.*

Ad textum in d. cap. referente, de præb. vbi excommunicatus ante optionem fuit absolutus. Resp. illud factum fuisse, non

quia

quia absolutio esset necessaria ad valorem optionis, sed quia erat excommunicatus propter eandem causam, quae pendebat coram Papa; iuxta *cap. prudentiam, §. 6. de offic. delegat. ex cap. venerabilibus de sent. excom. in 6.* & per alia, quae ad id adducit Garz. *cit. loc. vers. non obstat. & Moneta de opt. canon. cap. 4. n. 30. & 35.*

12. Queritur, an Canonicus, qui habet Coadiutorem cum futura successione, possit optare nouam Præbendam, dimissa prima. Notauimus in 2. par. Annotat. 11. *vers. nec fructus.*

Respondeo, hanc questionem mouet *Genzal. glos. 34. 18. quæst. num. 97. ad Reg. 8. Cancell. eamq;* refert *Garz. de Benefic. par. 4. cap. 5. num. 118.* ex quibus dictis, aliquantulum intricatis, colligi potest, quod si Coadiutus intendit optare nouam Præbendam, ad quam forsitan non potest succedere Coadiutor, dimissa prima, ad quam potest, & debet Coadiutor succedere, & in hoc casu Coadiutus non potest optare, quia non potest dimittere Præbendam, ad quam ius habet, & est adindicata Coadiutori per coadiutoriam cum futura successione.

Aut vult optare nouam Præbendam, dimissa prima, ad quam optatam potest succedere Coadiutor, eamq; loco primæ subrogare, & utiq; potest optare, cum nulla irritatio, vel inconueniens, quod obstat, nec gratia coadiutoria, quæ principaliter ad fauorem Coadiuti fuit concessa, vt habetur ex *Put. decis. 98. libr. 2.* & ex *Rota in vna Salmantina Coadiutoria 2. Iunij 1593. coram Penna,* debet illi esse noua, ex *reg. quod ob gratiam, lib. 6.*

13. Dubium tamen potest esse in hoc casu, an possit Coadiutus, dimissa Præbenda pinguiori, optare nouam minoris redditus. Hac difficultas non tangitur a DD. nam iuridice præsumunt neminem velle perdere.

Resp. in hoc casu Coadiutum minime posse optare Præbendam minoris valoris, dimissa prima pinguiori; quia hoc est in præiudicium Coadiutoris, qui ius habet ad Præbendam, & est illi adiudicata per coadiutoriam, vt diximus supra ex *Garz.*

14. Vtcrius aliam, & fortioremsi possent adducere difficultatem in hoc casu, an scilicet vacante Præbenda pinguiore, si Coadiutus non vult optare, & meliorare Præbendam in præiudicium Coadiutoris, quid in hoc agat Coadiutor?

Resp. si Coadiutor habet facultatem in coadiutoria optandi, vt fuisse solitum

in aliquibus casibus testatur *Garz. d. loc. num. 119.* & colligitur ex *d. dec. Rota in vna Salmantina*, potest per se optare, etiam nolente Coadiuto, alias illa facultas optandi frustratorie data esset Coadiutori; si vero Coadiutor non habet hanc facultatem optandi in coadiutoria, & tunc si Coadiutus non vult optare, nec & ipse posset, quia nullum ius habet ad optionem. Verum si Coadiutus non vellet optare in odium, & fraudem Coadiutoris, quia fraus patrocinari nemini debet, ideo permetterem, Coadiutorem posse comparere coram legitimo superiore, & compellere Coadiutum ad optandum. Si Coadiutus consensiat, vel non dissensiat, Coadiutoris posse optare per se in beneficium Coadiuti, notatum est 2. part. Annotat. 11.

15. Obserua, quod Præbenda vacans etiam in mense Ordinarij per mortem Canonici, qui habet Coadiutorem cum futura successione, non potest optari, quia per coadiutoriam censetur sublatum in optandi, vt est decisum per *Rotam in vna Capmana optionis 23. Martij 1609. coram Lancellotto,* notatum est latius 2. part. Annotat. 11.

16. Similiter optio non habet locum in resignatione ad fauorem certæ personæ, ex *decis. Caputaq. 282. par. 2. & dec. Gual. 116. num. 3.* Nec in quacumq; Præbenda resignata in Curia, aut alio modo vacante in Curia, vt disponitur in hoc *cap. ult.* vbi DD. omnes, aduertit *Paris. de resign. Benefic. lib. 1. quæst. 4. num. 55.* Nec in permutatione coram Ordinario, *Barbosi de canon. & dignit. c. 30. n. 24. in fin.*

In Beneficij referuatis, siue generaliter, siue specialiter Motu proprio non dicit optio, est commune DD. in hoc *c. fin. Gig. de pensionib. q. 63. num. 2. Paris. de resignat. Benefic. l. 2. q. 20. Garz. par. 5. cap. 1. num. 40. Rota dec. 1. in nouis de ver. permut. num. 4. vbi Add. num. 9. Cassador. de cis. 4. de concess. praben. Put. de 4. lib. 2. Moberdan. decis. 27. de prab. alias 297. vbi expresse, quod optio non habeat locum in Beneficij vacantibus in octo mensibus referuatis, *Monet. de opt. canon. cap. 3. qu. 3. & c. 8. q. 1. a num. 6. Gratian. discept. foren. cap. 52. num. 7. & 8. Barbos. de canon. & dignit. cap. 30. num. 22. qui alios citat, & testatur decisum.**

17. Supradicta adeo procedunt, vt nulla consuetudine ordinaria, siue immemorabili possit optio introduci in Beneficij referuatis, vt tenet *Gratian. est. loc. num. 8.* & sequitur *Garz. eod. loc. n. 454. referens sic*

fuisse decisum pluries per Rot. & plura adducens ad hanc materiam, & rationem affert, quia contra hanc consuetudinem obstant Regulæ Cancellariæ per singulos Pontifices renouatz.

18 Hanc reservationem non procedere in Præstimonijis, ait idem Garz. cit. loc. num. 457. illa enim optantur, etiam in mēfibus reservatis; quia Præstimonium non est annexum Canonicatui, & Præbendæ æque principaliter, & vt titulus distinctus, sed accessorie, & per modum incorporationis, & suppressionis, ac tanquam prædium pro præbenda temporali applicatum tali Canonicatui, & Præbendæ non perpetuo, & inseparabiliter, sed pro vita illius Canonici, & sic non cadit sub reservatione. Hæc Garz.

19 Nota, quod Ioan. Andr. in hoc cap. super verb. vacantibus, dixit, quod optio habet locum etiam in Beneficijs deuolutis ad Papam, ob negligentiam inferiori, quod videtur mirabile, & non posse praticari; secundum Admont. ad decis. nou. Rot. dec. 1. de vrr. permu. alias 23. num. 7. sed Io. Andr. absolute sequitur Barbos. de iur. Bcc. lib. 3. cap. 13. num. 14. qui alios citat, & de canon. & dignit. cit. c. 30. n. 24.

20 Non tollitur optio per mandatum de prouidendo, seu expectatiuam, & reservationem, etiam Mortu proprio de Beneficijs incertis vacaturis pro aliquo, vt per Garz. cit. loc. num. 494. & alios apud eundem Crescent. dec. 9. de concess. præb. vbi refert, alias fuisse per Rot. iudicatum.

21 Obserua generatiter, quod hæc optio non habet locum in membris separatis a Canonicatu, & Præbenda, vt notat Ricc. in collect. decis. par. 4. collect. 917. vbi dicit, quod nec habet locum in Præbenda vacante in Curia; hæc enim non potest optari, Rot. in nouis dec. 4. de consuet. alias 296. male adducta per Ricc. pro dec. 3. Et vltimo, quod hæc consuetudo in Ecclesia, in qua adsunt maiores, & minores Præbenda, tollitur per clausulas derogatorias in Literis Apostolicis positas, ita in dec. Rota in nouis 5. de consuet. alias 300.

22 Optio non se extendit ad Præbendam Theologalem, & Pœnitentialem; hæc enim non possunt optari per Canonicos, cum vacant, prout pluries fuisse decisum per Rot. refert Garz. de Benefic. par. 5. c. 4. num. 132. Monet. de option. cap. 3. quest. 6. & num. 98. Barbos. cit. cap. 30. num. 20. & notatum est 1. par. Annot. 16.

23 Similiter Theologus, vel Pœnitentiarius non potest optare aliam Præbendam, dimissa Præbenda illi assignata pro Le-

ctura, vel Pœnitentiaria; retento officio Pœnitentiaria, vel Lectura, vt post Nauar. conf. 14. de reb. Eccles. sequitur Garz. de Benefic. loc. cit. num. 133. non solum retento ipso officio Pœnitentiaria, vel Lectura, sed nec etiam dimisso, vt declaratum esse per Sac. Congreg. pluries, refert Garz. cit. loc. num. 134. contra Monet. sed vide quæ latius notata sunt par. 2. Annotat. 10.

24 Hæc regula de non optando Præbendam Pœnitentialem, & Theologalem, nõ procedit in Præstimonio; nam Theologus, vel Pœnitentiarius potest aliud optare Præstimonium, relicto primo; & contra, Præstimonium Theologi, & Pœnitentiarij potest optari, quando vacat, ab alio Canonico, vt seruari in Ecclesia Cordubæ. in qua non optantur Præbendæ, sed Præstimonia, refert Garz. cit. loc. num. 135.

25 Hic obiter quæri potest, an pensio imposita super fructibus, & distributionibus quotidianis Canonicatus, & Præbendæ; si talis Canonicatus, & Præbenda vacent; & Præbenda fuerit optata per antiquiorem Canonicum, & de Canonicatu fuerit alius prouisus, solui debeat a possessore Canonicatus, an per optantem, & possessorem Præbendæ, an potius diuidenda inter eos, iuxta ratam fructuum.

Et dicendum est, pensionem esse onus reale, vt communiter aduertunt DD. notant Gonzal. ad Regul. 8. Cancellar. glo. 24. num. 46. in fin. Roman. conf. 388. n. 9. Paris. de resign. Benefic. lib. 6. q. 2. num. 94. vsque ad 97. Gratian. discept. foren. cap. 805. nu. 4. sed onus reale est soluendum a possessore rei, super quam onus est impositum, nec potest possessor liberari a tali onere, quauis causa, vel priuilegio, vt habetur in l. bis oneribus, in princ. & in l. sunt, ff. de vacation. muner. & in l. 2. & in l. neque, & l. penul. C. de muner. patrimon. lib. 10. refert Paris. conf. 52. num. 1. lib. 1. dicens, nec pacto posse possessorem liberari ab onere reali, ex l. 1. C. sine censu, vel reliq. ergo pensio est soluenda per possessorem Canonicatus, & possessorem Præbendæ, quando fuit imposita super fructibus Canonicatus, & Præbendæ; esto transeat per optionem ad quemcumq; quia transit cum onere suo, & proinde pensio est diuidenda a prædictis possessoribus pro rata fructuum; hanc opinionem expresse tenent Gig. tract. de pension. quest. 39. nu. 5. & 6. qu. 40. num. 1. & quest. 43. num. 2. & quest. 47. num. 2. Rimin. ald. iun. conf. 298. n. 6. Decian. conf. 37. num. 4. lib. 2. Monet. de distribut. quotid. par. 3. quest. 8. num. 22. & de option. canon. cap. 7. q. 3. Leo T. besaur. for. Eccles. par.

par. 2. tit. de pension. cap. 7. num. 44. & seqq. Gomez. & Paris. de resignat. locis supra citatis, & est commune.

Sed cum hic casus occurrisset in factio in Insigni, Nobili, & ex omni parte Spectabili Reuerendis. Capitulo Capuano, vbi ego ipse primus Primicerius, licet indignus, eram; audiui hanc communem, & indubitabilem opinionem positam esse in quaestione, & quidam Legisperitus Canonicus optans Præbendam grauatam pensione, recusabat illam soluere pro rata fructuum Præbendæ optatæ, asserens totam pensionem soluendam esse per Titularem, & adducens pro sua opinione *decis. Mantie. 273.* vbi pensionem impositam super fructibus, & distributionibus quotidianis Canonici, & Præbendæ, & Præstimonij illis annexi, optato Præstimonio, fuit iudicatum non esse diuidendam pro fructuum rata inter optantem Præstimonium, & possessorem Canonici, & Præbendæ, sed integram soluendam esse a possessore Canonici, & Præbendæ.

Argumentum sane ita friuolum, vt responsione non indigeat; attamen ad extirpationem dico, quid commune habet Præbenda cum Præstimonio, vt possit ab hoc ad illam deduci argumentum? maxime cum Præstimonij Ecclesiæ Cordubæ de quibus loquitur *decis. Mantie.* illa enim vt refert *Garz. de Benefic. part. 5. cap. 1. num. 456. & 457.* non sunt annexa Canonici, & Præbendæ æque principaliter, sed accessorie, & per modum incorporationis, & suppressionis, ac tanquam prædium pro Præbenda temporali applicatum tali Canonici, & Præbendæ non perpetuo, & inseparabiliter, sed pro vita illius Canonici.

26 Vnde est, quod Præstimonium, etiam si vacauerit in mense reservato, & in quo non cadit optio, potest nihilominus optari, vt dictum est supra; quod secus est in Præbenda, vt per *Garz. d. loc.*

Similiter Præstimonium, maxime in dicta Ecclesia Cordubæ: est quædam temporalis portio prædij; Præbenda vero est titulus beneficalis, vt notat eadem *decis. Mantie. in vers. sed cum die, circa med.*

27 Si ergo Præstimonium, & Præbenda sunt inter se dissimiles, quomodo potest inter ea adduci argumentum a simili quod non procedit, etiam inter similia, quando datur dissimilitudo etiam parua, secundum *Felino. in cap. praterea, de sponsalib. num. 11. vers. quinto hinc.*

Constat, etiam, quod cum erubescere,

dum nitor respondere tali argumento, si ipsemet *Mantie. cit. loc. vers. sed cum die, & vers. unde non obstat,* dicit, vt patet iuste legenti, quod decisio procedit tantum in tali Præstimonio temporali, non in Præbenda, quæ secum ducit onus reale pensionis ad quemcumque transat, vt concludit in *sis. d. vers. unde non obstat.*

28 Igitur dicendum est, prædictam *decis. Mantie.* non ob stare communi opinioni, pensionem diuidendam esse inter optantem Præbendam, & Titularem pro rata fructuum; quæ procedit, etiam si Titularis aliam optauerit Præbendam, in casu, in quo Præbendæ sunt distinctæ inter Canonicos, & Capitulum non habet illarum administrationem; & ratio est, quia cum pensio sit onus reale, vt diximus supra, & sequatur Beneficium, super quod est imposita, & illius bona fructus producentia censeantur hypothecata pro pensione & Titularis, siue nouiter prouisus nullum fructum percipiat ex Præbenda, & bonis illius, hypothecatis ad pensionis solutionem, merito dicendum est non teneri ad ratam pensionis pro Præbenda nouiter optata, supra quam pensio non erat imposita, vt tenet expresse *Leo in Thesaur. for. Eccles. par. 2. cap. 7. num. 47. ex Monach. & Gig. ibi adductis.* Non procedit opinio principalis, quando Canonicus, qui pensioni consensit, viuens dimisit Præbendam, & aliam optauit retento titulo, quia tunc Titularis tenetur soluere pensionem secundum dicta per *Lotter. de re Benefic. lib. 1. quæst. 19. a num. 30. vsque ad 35. & Barbos. loc. infra citand.*

29 Obserua, Capitulum posse impedire Canonicum, qui consensit reservationi pensionis super eius Canonici, & Præbendam, si vult aliam optare Præbendam, dimissa illa, quam grauari consensit, quia cum dictus Canonicus consenserit oneri pensionis, non potest Præbendam facta suo tali pensionis onerem dimittere, & liberam optare, cum alteri per alterum iniqua conditio inferri non possit, nec æquitas concedat aliquem cum alterius iactura locupletari, *Inar. hoc natura, ff. de cond. indeb. & Menoch. conf. 27. nu. 36.* ita tenet *Leo cit. loc. num. 48.* talis opinio habet difficultatem, quia Canonicus optando vtitur iure suo; procederet tamen quando adesset suspicio fraudis, vt quia Canonicus consensit pensioni, quia de proximo per optionem sperabat dimittere Præbendam, ita *Barbos. de canon. & dignitat. cap. 30. num. 17.* & sine dubio procedit etiam, quando dimittitur Præbenda, re-

tento eodem titulo, quia tunc pensio remanet dimittenti, qui consensit illius impositioni, iuxta supra dicta.

Obserua, posse Episcopum statuere optionem in sua Ecclesia inter Præbendas, quia in hac optione non mutatur titulus. Non potest tamen illam statuere inter Canonicatus, aut Beneficia, quia in hoc casu mutatur titulus, quod cum sit contra ius, Episcopus non habet potestatem statuendi contra illud, quod procedit in Præbendis conferendis per ipsam Episcopum, ita Garz. de Benefic. §. par. cap. 1. num. 459. vers. quando vero, & vers. ita consultus, idem dicit de Capitulo Sede vacante.

S V M M A R I V M.

- Citatio per edictum in quibus casibus permittatur.*
- 2 *Citatio per edictum emanatur, quando contradictor est incertus, nec certificari potest.*
 - 3 *Citatio per edictum non datur, nisi capta informatione de non tuto accessu. Et quando statur relationi Cursoris. Et sufficit, quod accessus non sit tutus ipso Cursori, licet sit tutus alijs, num. 4.*
 - 5 *Citatur per edictum impediens citationem, etiam sine dolo.*
 - 6 *Vagabundus quomodo citetur.*
 - 7 *Citatur per edictum continens sedem.*
 - 8 *Citatur per edictum Beneficiatus non residens. Et quomodo ad finem priuandi eum fructibus, vel Beneficio.*
 - 9 *Citatio per edictum an sufficiat in causa primationis, vel in sententia diffinitiva.*
 - 10 *Citandus non est per edictum, qui potest inueniri cum notabili diligentia.*
 - 11 *Citatio per edictum debet continere competentem terminum, alias est nulla, & potest appellari.*
 - 12 *Citationis per edictum modus, & forma.*
 - 13 *Citatio per edictum debet affigi ad valuas Ecclesia Maioris, vel ad valuas Ecclesia Beneficij, sic citatur Beneficiatus, n. 14.*

- 15 *Citatio in locis vicinis quomodo facienda. Et quot in locis, num. 16.*
- 17 *Citari per edictum an possit Capitulum.*
- 18 *Citare per edictum non potest Delegatus absque speciali commissione. Et de differentia inter Delegatum, Papa, & inferioris.*
- 19 *Communitas campestris quomodo citetur.*
- 20 *Citatio per edictum potest relaxari in casu, in quo est permissa citatio per proclama.*
- 21 *Citatio per edictum inducit presumptionem notitiam.*

A R G V M E N T V M.

De citatione per edictum. Notatur qui de illa tractent. In quo casu sit permessa. Et an possit fieri contra incertum, qui certificari de facili potest. Et quid quando locus, in quo debet fieri citatio, non habet tutum accessum. Et an contra vagabundum, vel inclusum in domo, vel Clericum non residentem. Et quando vigore huius citationis possit procedi ad sententiam diffinitiuam. Quomodo exequatur hæc citatio. Et quando est exequenda in locis vicinioribus. Quæ dicantur loca viciniora. Quot in locis sit exequenda. Quando hac citatione possit citari Capitulum. A quo Iudice decerni possit. De modo citandi Vniuersitatem campestrum, & alia.

A N N O T A T I O VII.

§. VNIC.

Ad Textum in cap. ult. de elect. in 6.

TRaſtant hic communiter DD. materiam citationis per edictum, de qua etiam in Clem. 1. de iudic. & Ciuilibz, præsertim Bart. in Extrauag. Henrici Imperat. VII. incip. *Ad reprimendam*, & Felix. in cap. quoniam frequenter, & num. 14. et lit. non conturb. apud Marant. in specul. Auc. par. 6. tit. de citat. 1. membr. a num. 8. Ric. collect. decis. collect. 117. par. 1. & in præm. 3. part.

resol. 96. secundum ultimam impressionem, Cazall. contram. contra commun. quest. 22. Gallus. in prax. Sacr. Consil. tit. de cit. cap. 2. num. 5. & alij. Nos vero pro nostro instituto dicemus aliqua practicabilia, quae ad Canones pertinent; pro quorum intelligentia

1. Notandum est primo, hanc citationem per edictum esse permissam in hoc *text.* quando contradictor est incertus, & per edictum citantur, quorum interest, iuxta *l. si ex tempore, G. de remiss. pign. & l. si pupillus, §. pro scribere, ff. de instit. & cap. videtur, qui matrim. accus. poss.* Et in dicta *Clement. 1.* quando citandus per se, vel per alium impeditum quoquo modo, ne ad eum possit citatio peruenire, & quando non citatus, vel liberus accessus ad locum, ubi est citandus; extra enim hos tres casus, est omnino prohibita talis citatio per edictum, ut apparet in hoc *cap. & d. Clement. 1.* quicquid sit de iure civili, de quo nos non loquimur, ut bene aduertit *glos. in d. Extravag. ad reprimendam, verb. per edictum, in princ.* quae licet permittat hanc citationem solum in duobus casibus enarratis in *d. Clement. 1.* attamen, quia ipsa *Clement.* non reuocat hunc *text. cap. ult.* dicendum est, & in eius casu esse permissam citationem per edictum, ut aduertit *Felin. in d. cap. quoniam frequenter, num. 14. Mantie. dec. 232. num. 6.* qui dampnant expresse hanc citationem extra illos duos casus *Clementina.*

2. Nota secundo, quod non requiritur ad decernendam citationem per edictum, ut contradictor sit omnino incertus, sed sufficit, quod nec de facili sciri, & certificari possit, ut aduertit *Felin. in cap. exhibi. 1a, de iudic. num. 1. vers. secundo limita.* quod non procedit, si per inuestigationem possit haberi certitudo, ut refert *Garz. de Benefic. 9. par. 4. n. 8.*

3. Nota tertio, non citari per edictum sub pretextu non tuti accessus, nisi prius capis informationibus de accessu non tuto, iuxta *dec. 17. de dol. et contum. in antiq. adducta per Vant. de nullit. ex defect. citat. num. 177.* & testes examinari parte non citata, probant non tutum accessum, ut optime *Farinac. dec. 50. nu. 2. & 3.* & apud *Put. dec. 160.* fuit habitus pro probato non tuto accessu ex relatione executoris attestantis non fuisse receptum, ac ei illatas minas, quo minus citaretur.

4. Nota quarto, quod sufficit ad relaxandam citationem per edictum, quando accessus non est tutus Executori, siue Cursori citanti, licet sit alij tutus, ut aduertit

Crescent. decis. 7. de dol. & contum.

5. Nota quinto, quod etiam si citatus eruit dolo ad impediendam citationem, potest citari per edictum. Idque procedit non solum in Papa, sed etiam in Ordinario, ut obseruat *Felin. in cap. quoniam frequenter, num. 15. ut sit. non canic. l.* contra *glos. in Clem. 2. ut sit. pend.* qui Ordinarius libere potest citare per edictum in casu permisso, *Ricc. in prax. resol. 96. par. 3.* secundum ultimam impressionem.

6. Reducitur ad casus *Clement.* praedicta, etiam citatio vagabundi, qui cum non reperiatur personaliter, nec habeat certam domum, potest citari per edictum, quando alio modo citari non potest, ita *Bald. in l. si accusatoribus, num. 15. de accusation.* qui dat formam citationis; & dicit, quod si Iudex committat Nuntio, ut citet eum personaliter, & si non inueniat de persona, citet eum domi; & si domum non habet, citet eum per edictum, & afflictionem ad valvas Ecclesiae, sequitur *Marant. in suo specul. par. 6. tit. de sit. 1. memb. num. 83. Felin. in cap. quoniam frequenter, citat. num. 23.*

7. Potest etiam citari per edictum qui stat clausus in domo sua, & non patitur se videri, ad hoc ut citari possit, & hic casus reducitur etiam ad contentos in *d. Clem. 1.* Et edictum debet affigi ad ianuam domus suae, & habetur, ac si personaliter esset citatus, ita *Alex. in l. plerique, col. 2. ff. de in ius vocan. Marant. loc. cit. n. 86.*

8. Nota sexto, quod in *cap. extua, de Cler. non resid.* ad iudicatur alius casus, in quo potest quis citari per edictum, & est si Clericus, qui Beneficium tenet cum onere residentiae, se a residentia absentauerit, potest citari per edictum assignendum ad valvas suae Ecclesiae, & contra eum vigore dictae citationis potest procedi usque ad priuationem Beneficij, si ad residentiam non redeat, dummodo edicta sint tria, nec sufficit vnum peremptorie pro tribus, & debet expectari per sex menses, iuxta *d. cap. extue, vbi Abb. num. 3. & 4. Qui text. per Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. de reformat.* non est reuocatus quoad citationem per edictum, imo est confirmatus, cum disponatur, quod contra non residentes procedatur iuxta Constitutiones sacrorum Canonum. Verum Concilium non procedit ad priuationem Canonatus in primo anno absentiae, in quo priuat non residentem solum medietate fructuum Canonatus, & Praebendae; nec in secundo anno, in quo priuandum eum dicit omnibus fructibus illius anni; crescente vero con-

tu-

tumaciam dicit contra ipsum procedendum iuxta Constitutiones sacrorum Canonum. In hoc casu adverte, quod hæc citatio est permissa, si Beneficiatus non possit citari personaliter, ut aduertit *Abb. in d. cap. num. 2.*

9 Nota septimo, hanc citationem per edictum non sufficere in causa priuationis alicuius, vel in sententia definitiva, ex opinione *Ricc. in vltim. decis. collect. 117. par. 1. ad quod adducit Caputaq. dec. 114. & dec. 117. & in fine collect. dicit, quod citatus per edictum dicitur fictus, non verus contumax.*

Sed opinio *Ricc.* in sententia definitiva recipit dubitationem, maxime quando quis fuit semel personaliter citatus, vel semel in iudicio comparuit, & adest difficultas iterum citandi: nam in hoc casu apud *Pus. dec. 271. lib. 2.* fuit admittenda citatio domi, & recessum a rigore citationis personalis.

10 Nota octavo, quod contra eum, qui de facili reperiri potest, licet cum notabili diligentia, non est relaxanda citatio per edictum, ut optime *Pus. dec. 6. lib. 2. num. 1. & 2. ex dec. Regid. 679.*

11 Nota nono, hanc citationem per edictum debere continere competentem, & congruum terminum, in quo verisimiliter possit peruenire ad notitiam citati, alias citatio est nulla, & iustam præbet causam appellationis, ita *Pus. decis. 150. lib. 3. Cassador. de dol. & contum. Afflict. in Constit. incip. Si quoniam nostrorum, in 7. notab. lib. 2. Constit. Regni.*

12 Modus exequendi citationem per edictum ponitur per *Rotam decis. 8. de dol. & contum. alias 224. in nouis.* & per *Cassador. dec. 1. cod. tit. de dol. & contum.* & per *Pus. decis. 164. lib. 2.* & est, ut Executor citationis legat eam publice, & deinde affigat ad valvas; & licet *Rota* prædicta in nouis requirat, quod affigatur originalis, non copia citationis, quia pars non tenetur credere copie, quæ non facit fidem; nihilominus Praxis obseruat contrarium, ut affigatur copia, quæ citatio debet remanere affixa per competentem terminum arbitrio Iudicis, ut per *Bart. in d. Extranag. ad reprinendum,* & sequitur *Pus. decis. 27. lib. 2. hinc Executores, ad hoc, ut de termino prædicto constare possit, apponunt in relationibus tempus affixionis, & ademptionis: Atia de modo exequendi hanc citationem, vide apud *Ricc. in prac. resolut. 96. num. 8. & 9. par. 3. secundum vltimam Impressionem.**

13 Obserua, quod hæc affixio debet fieri in

valuis Ecclesie Maioris, brudic *glos. in d. Clem. 1. de iud. & Abb. in ead. Clem. 1. 12. & Ecclesia Maior appelletur Ecclesia Matrix in loco, licet non sit Cathedralis, ut est in Oppido, seu Villa, in quibus locis hæc affixio fit in Ecclesia Parochiali, bene aduertit *Pus. dec. 207. lib. 1.* quod non procedit in citando Beneficiato non residente, ut diximus supra, qui citatur ad valvas Ecclesie Beneficiatæ, nec procedit in citatione per edictum, quæ fit ante institutionem præsentati in Iure patronatus, quia hæc citatio affigitur ad Ecclesiam, in qua est Iure patronatus, ut refert *Garz. cit. loc. & obseruat Praxis.**

Solet quandoq; committi per Signaturam, hanc citationem per edictum fieri in locis vicinioribus, & tunc arbitrabitur Iudex loca viciniora, in quibus non tantum vicinitas obseruari debet, sed etiam ut loca, & Ciuitates, in quibus est exequenda citatio, sint insignes, & ad eas cõfluant de omni natione, ad hoc, ut verisimiliter ad notitiam citati peruenire possit citatio, ut optime aduertit *Pus. decis. 150. libr. 3. num. 3.*

15 In quo casu, vbi in rescripto data fuerit potestas citandi in locis vicinis, non satis erit id fieri in vno tantum loco vicino, cum sit facienda citatio in duobus saltem, ob pluralem illam locutionem, ita *Relin. in cap. quoniam frequenter, vbi. 14. num. 17. ut lit. non contest.* sequitur *Tiraq. in l. si unquam, in verb. suscepit liberos, num. 234. C. de reuoc. donat.* Vbi etiam de potestate citandi in Ecclesijs intelligitur de duobus, *Cardinal. in Clement. 1. q. 32. de for. comp.*

16 Quæ sunt intelligenda, quando in cõmissione exprimitur, citationem seu edictum esse faciendum in locis, quasi tunc hoc detur pro forma, ideo non sufficit vnus locus; cum aliud sit, quando hoc non fuisset expressum, sed simpliciter mandatum fieri citationem, quia tunc non debet fieri in pluribus, seu duobus locis, sed in vno sufficit, *Clement. sansam, & verum vbi glos. in verb. aliquo, de vlt. Cassador. decis. 1. num. 2. de dol. & contumac. Bald. in l. post edictum 73. in l. l. et. in princ. verbatim videmus Florentia, de iudic. Soc. de sib. q. 9. art. 23.*

Quicquid aliud sentiant, *Rotam cons. 68. num. 28. lib. 2. Paris. cons. 31. num. 31. libr. 4.* cum contraria opinio sit verior, ut testatur *Menach. cons. 100. n. 173. usque ad 177. libr. 1. post V. ans. de nullit. ex defect. citat. nu. 133.* Vbi etiam, quod sufficeret in duobus locis, citationem publicari, quamuis

dictum fuerit in tribus, iuxta *de Bellam*. 194. quam refert, licet de ea dubitet *Soc.* *de citat. ar. 23. rasm. 10. in fin. vers. & nota, quod licet, quaest. 6.* intelligendo copulatiue, non alternatiue, videlicet in duobus ex tribus in Curia, & in duobus etiam ex tribus in partibus, *Cassandr. dec. 1. num. 2. de dol. & contum.*

17. Queritur, nunquid Capitulum ad instar Vniuersitatis de iure ciuili, possit citari per edictum, cum non semper possit haberi.

Respondetur, regulariter Capitulum non posse citari per edictum. Verum si facta instantia Decano, vel alio, ad quem spectat conuocare Capitulum, ille recuset, aut latitet, vel impediatur conuocare Capitulum, & executionem citationis; vel Capitulum aliquo modo renuat, vel differat se congregare, ad impediendam citationem, tunc potest citari per edictum, ad dicta per *glos. in cap. si Capitulo, in verb. factam, de concess. prab. in 6.* sequitur *Pist. dec. 9. lib. 1.* Quomodo Ciuitas, vel Vniuersitas possit per edictum citari, vide *Marant. in suo specul. loc. cit. num. 94. & Bald. in l. etiam, col. 4. C. de exec. rei iudic. & est conforme dispositioni Clement. 1. cit. cum qua diximus supra, impediendam se citari, posse citari per edictum.*

18. Obserua, quod hæc citatio per edictum est nimis præiudicialis, & propterea non potest decerni per Iudicem Delegatum absque speciali commissione de citando per edictum; vt bene aduertit *Abb. in d. Et. Clement. 1. de iudic. num. 8.* qui loquitur de Delegato a Papa.

Iudices vero Inferiores, Ordinarij, & successiue Delegati ab Inferioribus Iudicibus cum speciali commissione, possunt etiam citare per edictum, in casu a iure permissio, vt supra, & dicit *Speculat. libr. 2. particul. 1. tit. de citat. §. sequitur, num. 13.* Verum, cum hac differentia; nam Papa, vel eius Delegatus in Vrbe citant absentem in quauis parte remota per affixionem ad valuas Palatii Apostolici; Inferiores vero debent citare per edictum affigendum ad valuas Maioris Ecclesie illius loci, vbi solitus est habitare, & conuersare citandus, vt apud *Marant. in suo specul. Aur. par. 6. verb. recte concipiatur citatio, num. 84. fol. mibi 320.* expresse habetur. Sed *Pelin. in d. cap. quoniam frequenter, num. 14.* nimis rigore tenet Inferiores a Papa non posse citare per edictum, nisi in illis duobus casibus *Clement. 1. de iudic. & hoc si faciant citationem intimari, loquendo de iure Canonico.* Iudices vero pædani non

possunt citare per edictum, *§. sumimus, C. de iudic. Ric. cit. resol. 96. st. 2.*

19. Nota, quod Populus, & Communitas campestris, & ruralis, nec solita ad certum locum congregari, sed tantummodo conuenire ad Ecclesiam ad audiendas Missas, potest citari per edictum affigendum ad eandem Ecclesiam, ita *Gualter. dec. 408. num. 1. & tenuit Rota in vna coram Ptholomeo, quæ est decis. 1057. par. 3. aq. ver.*

20. Aduerte in casu, in quo potest fieri citatio pro proclama, in eo, & a fortiori potest fieri per edictum, & probat optime *Marant. loc. cit. num. 94.* cuius vox *Præconis* paucis innotescit, sed per edictum res efficitur magis notoria, vt ex *auth. qui semel, C. quemodo, & quando Iud. deducit Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. §. Præstitit, ff. de requir. reis.*

21. Aduerte, ad Statuta, & Dispositiones facientes mentionem de vera noticia, non sufficere notitiam inductam per citationem per edictum, quæ præsumptam, non veram inducit notitiam, tenet *Menoch. de recuper. poss. ff. remedi. 15. num. 130.* adducens ad id *Marfil. sing. 359.*

Vtintim obserua, non valere præsumptam citandi per edictum interesse prætendentes, quasi tunc Clericus comparens dicatur actor, & non reus, si contet quisquam possideat. Is enim vt persona certa nominata, non per edictum, & proclama citandus est, *l. 1. §. penult. ff. de vent. in specie. Bart. in Extravag. ad reprimendam, in verb. per edictum, in fin. Alexan. consil. 107. num. 1. lib. 5. Ias. consil. 86. num. 12. libr. 1. Paris. consil. 31. num. 26. lib. 4. late Menoch. cit. loc. a num. 227. Afl. decis. 2. numer. 9. Gratian. discept. for. 278. num. 72. Guttier. canonic. qq. cap. 34. num. 31.*

S V M M A R I V M.

1. Appellatio non datur de iure Canonico, nisi a sententia diffinitiva, vel ab habente vim diffinitivam, & a sententia, cuius gravamen per appellationem a diffinitiva reparari non potest.
2. Sententia diffinitiva quæ sit, & de eius signis. Et an sententia lata de iudicio, executio dicatur diffinitiva, vel inserlocutoria, num. 32.
4. Sententia, quæ habet vim diffinitivam, quæ sit.
5. Decretum continens gravamen per diffinitivam irreparabile, quæ requi-

N

rati.

- rat. Et exemplificatur in tribus casibus, in decreto Carcerationis, Tortura, & Excommunicationis, num. 6.
- 7 Appellatio datur a gravamine irreparabili, etiam quod non precedat decretum.
- 8 A decreto de carceranda quomodo, & quando datur appellatio.
- 9 Appellatio datur a decreto de torquendo, & comminata tortura. Quod declaratur n. 10. & 11.
- 10 Appellatio datur a decreto excommunicationis. Et quando ad effectum suspensivum.
- 11 Appellatio datur a decreto de compromisso faciendo, vel non. Et a decreto condemnationis, ad Triremes, n. 14. A decreto, quo Iudex se declarat competentem expresse, vel tacite per processum ad ulteriora, num. 15. A decreto legitimacionis persone, nu. 16.
- 17 Appellatur a decreto possessorij, si continet dampnum irreparabile ad utrumque effectum, declaratur n. 28. in fin. & 31.
- 18 Gravamen irreparabile, quod admittit appellationem, dicitur, quod continet factum. Et illud, quod potest reparari per diffinitivam, sed cum difficultate, vel cum praiudicio partis, vel reparari potest in parte, non in totum, num. 19.
- 20 Appellari potest a decreto admissiois, vel reiectionis probationum.
- 21 Appellatio a decreto continente dampnum irreparabile per diffinitivam ligat manus Iudicis a quo. Et qui appellavit a tali decreto, potest impune resistere volenti procedere ad executionem decreti, n. 22.
- 22 Appellatio a gravamine irreparabili, debet interponi infra decem dies. Et quid si gravamen sit successivum, puta carcerationis, & similis. Et declaratur, n. 24. 25. 26. & 27.
- 23 Appellatio quando datur a mandato de exequenda. Et quando a processu ad ulteriora, n. 29.
- 30 Sententia, quæ habet vim diffinitivam, & ab ea appellari potest, dantur nonnulla exempla. Vbi de appellatione a decreto delationis iuramentum

- vi, quando datur post decem dies, ab ommissione condemnationis expensarum, a decreto sequestrationis mulierum, a decreto absolutiois instantie. Quod an sit diffinitivum, vel interlocutorium, discutitur n. 32.
- 33 Appellatio datur a decreto legitimacionis persone, & a decreto iniustæ admissionis articulorum.
- 34 Appellatio a decreto habente vim diffinitivam, debet interponi in scriptis. Et attentata post appellationem a decreto predictio, sunt revocanda, num. 35.
- 36 Appellatio datur a precepto Iudicis emanato tum causa cognitione, & ab interlocutorio decreto, quod parat praiudicium negotio principali, numer. 37.

ARGUMENTVM.

De Appellatione. Notatur §. I. A qua sententia datur appellatio in vim Concilii Tridentini. Quæ dicatur sententia diffinitiva. Quæ dicatur sententia, quæ habet vim diffinitivam. Quale sit decretum continens irreparabile dampnum. Et quomodo decretum Excommunicationis, Capturæ, & Torturæ dicatur irrogare dampnum prædictum. Et quando possit ab illis appellari, & quando non. Adducuntur multa exempla, in quibus a decreto interlocutorio, & continente dampnum irreparabile, datur appellatio. Et alia decreta, quod habet vim diffinitivæ sententiæ, & admittunt appellationem. In §. II. Notantur requisiti, quæ concurrere debent in appellatione ab interlocutoria. Primo expressio causæ. Et in qua appellatione ab interlocutoria requiratur expressio causæ. Et quomodo. Et an requiratur in appellatione a decreto sequestri, vel super desertione. Secundo, quod appellatio interponatur in scriptis. Et quando dicatur interponi in scriptis. Tertio petitio apostolorum. Quarto, quod interponatur infra decem dies.

dies. Quinto, quod interponatur coram Iudice. Et quando possit interponi coram honestis viris. Multa de termino predicto decem dierum.

ANNOTATIO VIII.

S. I.

Ad Text. in cap. Romana, de appellat. in 6.

Hic text. confirmatur, & mandatur inuoluntate obseruari a Concil. Trident. sess. 22. cap. 7. de reformat. in causis appellationum, non obstante quouis Stylo, Priuilegio, vel Consuetudine in contrarium. In quo text. prohibetur appellatio ante diffinitiuam sententiam, sine probabili, seu legitima causa. Quae sit haec probabilis, & legitima causa, in qua appellatio potest interponi ante sententiam diffinitiuam, explicat. idemmet Concil. Trident. sess. 24. cap. 20. de reformat. dum dicit, appellationem non esse recipiendam, nisi a sententia diffinitiuam, vel diffinitiuam vim habente, & cuius grauamen per appellationem a diffinitiuam reparari nequeat. Itaque iusta dicitur appellatio, quae interponitur a sententia diffinitiuam, & quae interponitur a sententia habente vim diffinitiuam, vel quae interponitur a grauamine, quod per appellationem a diffinitiuam sententia reparari non potest, de quibus Lancellos, de attent. cap. 12. limit. 1. Seco. de appell. q. 17. limit. 47. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de appellat. resol. 13. & seqq. & alij.

2 Quoad primum, sumus in claris; semper enim, quod interponitur a sententia diffinitiuam, appellatio dicitur iusta. Et illa dicitur sententia diffinitiuam, quae diffinit negotium, ita ut partes a lite recedant, & non expectent aliam sententiam post se, ita Bart. in l. si cum exceptione, §. haec autem, ff. quod inst. caus. & in l. dicere, ff. de arbitr. Lancellos, de attent. par. 2. cap. 12. limitat. 1. num. 5. qui refert quatuor signa diffinitiuam sententiae. Primum, quando sententia diffinit negotium principaliter, & directo, & non per consequentiam. Secundum, quando requirit ordinem iudicarium. Tertium, quando per eam finitur officium Iudicis. Quartum, quando sententia producit actionem.

3 Fallit haec descriptio, in sententia lata in iudicio executio, quae licet non expectet aliam sententiam post se, communiter tamen dicitur interlocutoria, dicit Lancellos, cit. loc. n. 9.

4 Quoad secundum, de sententia, sed decreto habente vim diffinitiuam, & est illa, quae non imponit finem causa, sed expectat aliam sententiam post se, veditur Abb. in rubr. de sentent. & re iudic. num. 8. vel aliter, & est illa, quae fertur sine solennitatibus requisitis in diffinitiuam, tamen illud idem iniungit, & iniungeret diffinitiuam, ita refert Fel. in d. rub. de sent. & re iudic. 3.

5 Quoad tertium de decreto continente grauamen per sententiam diffinitiuam, irreparabile. Obseruandum est, requiritur quod hoc grauamen sit irreparabile, & scilicet de iure illatum, Et dicitur irreparabile ille damnum, id est iniuste, & contra iustitiam. Adicitur grauamen euidenter, id est quantum de eo manifeste ex actis appareat, & non in dubio, ut bene explicat haec duo requisita Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 1. 1. cap. 13. num. 312. & 313. vbi num. 314. dicit, quod cum haec ex actis patant, ideo & illa transportanda erunt, ut ipsis visis, cognoscat Superior, si appellatio ipsa admitteunda sit, & inhibito decernenda.

6 Hinc obserua primo, duos esse statutos casus per glos. in Clement. 1. vers. in sa iure, de heret. ex quibus oritur hoc grauamen. Primus in casu carcerationis. Secundus in casu torture; sed clarius mandatum est per Sacr. Congregat. sub die 13. Octobris 1600. precedente Oraculo SS. Clementis Octauus, quod Decretum adducit Genueni, in praex. c. 88. in Annot. 9. §. eiusdem decreti, referens hoc grauamen in tribus casibus, in duobus predictis, scilicet carcerationis, & torture, & in tertio scilicet excommunicationis, in his tribus casibus, videlicet carcerationis, torture, & excommunicationis dicitur irrogari grauamen irreparabile, & in illis dari appellationem, & extra eos cum non detur hoc grauamen irreparabile, consequenter denegatur appellatio; ita ut nec Iudex, & quo teneatur deferre appellationem, bene notat Quar. supra. ver. Archiepiscopi auctoritas sub n. 10. & optime probat Campanil. cit. loc. num. 315.

7 Obserua secundo, in his tribus casibus, in quibus dicimus irrogari grauamen irreparabile; in rigore deberet intercedere decretum, ut probatur ex verbis Concilij Trident. cit. loc. & colligitur ex dictis per glos. in Clement. 1. vers. in sa iure, de heret. & dicitur Marrescor. lib. 2. var. resol. cap. 15. num. 131. sed de equitate, si qui irrogati grauamen irreparabile, ac data appellationem ex actu ipso, carcerationis, & excommunicationis, absque alio decreto defendit Campanil. loc. cit. n. 316. & in ea dispositione praedicti Decreti Sacr. Cong. 11.

8 Collige; captivam interrogare damnam irreparabile. Et a sententia interlocutoria, ut quis in carcerem conjiciatur, posse appellari, dummodo carceratio sit evidenter indebita; *Ricc. in collectam. dec. collect. 642. 2. par. Prosp. de August. in add. ad Quarant. in sum. Bullar. verb. Archiepiscops auctoritas, fol. 67. lit. I. ubi refert Sacram Cardinalium Congregationem ita tenuisse, SS. D. N. aucta relatione Congregationis Concilij declarabit ita esse intelligendum; & idcirco ab huiusmodi gravamine appellari posse. & Ordinarium teneri huius appellatam deferre, & teneri processum transferre ad Iudicem appellationis, interim tamen Reo manente in carceribus, donec Iudex appellantis causa cognita a aliud iusserit.*

9 Ulterius, quod tortura afferat damnam irreparabile, ultra predictos tenent *Hyp. in l. 1. ff. de Quas. num. 34. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. quest. 64. num. 27. Caraut. ritu 249. Ricc. d. collect. 642. vers. secundo, & in decis. Cur. Archiepiscop. Neap. dec. 92. num. 2. p. 2. Zerol. in verb. appellatio, §. 9. quod non solum procedit in decreto de torquendo, a quo potest appellari, ut tenent *DD. in l. 2. C. de appellat. recip. & alij apud Ricc. cit. dec. 92.* sed etiam procedit ante decretum, & solum a comminatione torture; a qua comminatione potest appellari, ut notat *Ricc. d. dec. num. 2. allegans ad id Alex. & Cardin. in cap. ut debitus, col. 19. de appellat. Angel. de malefic. §. & dictus se defendendo, Brim. de indit. & tortur. 2. par. quest. 5. n. 14. & alios.**

10 Verum appellatio a decreto de torquendo, siue comminata tortura procedit, quando tortura est evidenter indebita, ut observavimus supra cum *Campanil.* sed quando omnia rite, & recte processerint, ut quia data fuerunt defensiones, & repulsa concessa, cum esset petitio, & publicatus processus, & auditus Reus in omnibus suis iuribus, cum eius Procuratore, & Advocato, & indicia non sunt evacuata per defensiones; & alia requisita concurrunt; quia videtur potius appellari ad dilandum, & ad differendum sceleris punitiones; tunc non debet admitti appellatio & comminata tortura, ut bene advertit *Zerol. d. verb. appellatio, §. 9.* unde est, quod Curia Archiepiscopalis Neapolis non admittit huiusmodi appellationes a torture, uti friuolas; maxime cum ad eam non procedat, nisi manifesta adsint indicia contra Reum, ut restatur *Ricc. in d. Cur. cit. dec. 92. in fin.*

11 Sed si haec appellatio esset iuste inter-

posita, ita ligaret manus Iudicis, ut in ante-inhibitionem Reum torquere non possit, ut per *Batard. ad Clar. in prax. §. fin. quest. 64. num. 85. Caraut. rit. 259. nu. 11.* Vbi hoc ampliatur, etiam si Reus esset torquendus ad habendam responsionem affirmativam, vel negativam, ad dicta per *Farinac. quest. 37. num. 117. Cartar. Lancellot. Maran. & alios apud Ricc. cit. dec. 92. num. 5. ubi num. 6. dicit, quod pendente appellatione, in decreto de torquendo, Iudex debet superfedere, & nihil innovare; quod idem procedit pendente termino ad appellandum; alias confessio extracta per torturam, pendente appellatione, est inutilis, & ineffectiva, *Francisc. Manu de cis. 40. num. 12. Lancellot. de attent. cap. 12. limit. 1. num. 99. Foller. Cotta, & alij adducti per Ricc. cit. loc.**

12 Quod a sententia excommunicationis per decretum interlocutorium prolata detur appellatio, quia continet irreparabile gravamen; resoluunt *Duen. Reg. 5. 2. fallent. 2. Robuff. ad leges Gallie, tit. de friuolis appellat. in rubr. sub glos. 1. in fin. vers. fallit, quando gravamen, Gonzal. ad Reg. 8. Cancellar. glos. 9. §. 1. it. Annot. num. 197.*

Sed in hoc casu advertendum est, quod si appellatio est a decreto, in quo quis excommunicatur, licet possit appellare, non tamen impeditur illius decreti executio; & potest appellatione non obstante, denunciari excommunicatio; iuxta text. in *cap. is, cui, de sent. excomm. in 6. Zerol. in prax. Episcop. 2. par. §. appellatio, vers. nono quaritur, late Ricc. dec. 2. 4. 2. part. Quod si appellatio est a decreto declarante incursum in excommunicationem, producit utrumque effectum, suspensionem nempe, & devolutivum, si est iuste interposita, ita *Zerol. cit. loc. §. excomm. munitatio, vers. sexto licet pulchre; Navar. Felin. Franc. Gab. & alij apud Ricc. cit. dec. n. 4.**

13 Observa tertio, a decreto interlocutorio de compromisso faciendo, vel non faciendo, dari etiam appellationem, quia continet gravamen irreparabile, ut docet *Montald. Confil. dec. 99. par. 1. Ricc. collect. 643. 3. par. vers. 3.*

14 Observa quarto, decretum condemnationis ad trirèmes continere gravamen irreparabile; & proinde ab illo appellari docet *de Franco. dec. 239. sequitur Ricc. cit. loc. vers. quarto.*

15 Observa quinto, dari appellationem a decreto interlocutorio, quo Iudex se declarat competentem; non solum quando expresse pronunciat; sed etiam quando tacite per processum ad ulteriora, ut per

Menoch. de adips. poss. remed. 4. num. 822. Grauat. ad V. off. lib. 3. cap. 10. num. 6. Mis. sig. obs. 35. cent. 3. eadem ratione, quia hoc casu grauamen non potest reparari per appellationem a diffinitiuam, ita aduertit Gratian. dist. 27. s. 1. cap. 77. h. 1. & 2. ubi num. 4. dicit, quod hoc decretum habet vim diffinitiuam sententiae, si proferatur a Delegato, secus si ab Ordinario, ex doctrina Roman. ubi s. 3. 5. in s. & Bald. in cap. significantibus, de offic. Del. 2. num. 1. &c. Vnde omnino ab eo dari appellationem, etiam si alias per statutum prohiberetur appellatio ab interlocutoria, aduertit idem Gratian. cit. loc. n. 7.

16 Hinc inferitur generaliter, quod omne decretum legitimacionis personarum, quia secum trahit executionem, & preiudicium, quod inferit, non potest per appellationem a diffinitiuam reparari, admittit appellationem, etiam si sit interlocutorium, *Floued. cons. 27. num. 20. & 21. lib. 1. Bart. in l. ante sententiam, nam. 13. de appellat. recip. Roland. cons. 33. num. 3. lib. 4. Gratian. d. loc. n. 3.*

17 Obserua sexto, quod licet a decreto in causa possessorij non detur appellatio, saltem quoad vim suspensiuam, ad adducta per *Menoch. de adips. poss. remed. 4. num. 828.* nihilominus si hoc decretum interrogaret grauamen, quod per sententiam diffinitiuam in petitorio reparari non posset, appellatio esset admittenda quoad utramque vim, vt per *Menoch. cit. loc. n. num. 863.*

18 Obserua septimo, dici irreparabile grauamen, quando continet factum; quia cum infectum fieri non possit, habetur pro irreparabile, *DD. in l. quod iussit, ff. de re iudic. Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 1. num. 103.*

19 Similiter dicitur grauamen irreparabile, ad finem inducendi iustam appellacionem a decreto interlocutorio, illud, quod reparari potest; sed cum difficultate, vt idem *Lancelot. cit. loc. nam. 104. Menoch. cit. loc. nam. 866.* & non solum illud, quod reparari potest cum difficultate, sed illud, quod potest reparari, sed cum praedicio partis, dicitur grauamen irreparabile ad hunc effectum, ita *Conz. ad Regul. 8. Sanc. d. 9. s. 1. nam. 177. Bernard. Greus ad Praes. Cur. Paph. lib. 1. tit. 29. nu. 6.* Sic etiam dicitur decretum interrogare grauamen irreparabile, quando per appellationem a diffinitiuam potest reparari in aliqua parte, non ex toto, *Felin. in cap. cum super, nam. 17. de re iudic. Surd. dec. 36. nam. 13. vsque ad 17. & 18. ibi.*

Baptista Hoferia I. C. & Advocatus Neap. nemini secundus vita, & doctrina conspiciuus, Gratian. Inceptus forens. cap. 77. num. 9.

20 Obserua octauo, quod decretum reiectionis probationum, vel admisionis probationum, quae non debent admitti, continent grauamen irreparabile, & proinde ab eo iuste appellari potest; quia sine probationibus non potest reportari iusta sententia; quamuis alias non sint de substantia, ita vt sine illis sententia sit valida, *prolatam C. de sentent. ita tenet Gratian. Incept. s. 1. cap. 77. num. 11. 12. & 13. Bald. in l. post sententiam, nam. 4. C. de sentent. & Interloc. om. n. Iud. Aufrer. ad Cappel. T. vobis. de i. vlt. vers. idem si Iudex. n. 8.*

21 Aduerte, quod diximus supra in appellatione a tortura esse ligatas manus iudicis, illa iuste interpretata, etiam ante inhibitionem iudicis ad quem, procedere etiam generaliter in appellatione a quouis decreto continente grauamen, quod per appellationem a diffinitiuam reparari non potest, ita *Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 2. num. 104. Colla in memorial. in verb. appellatio interposita, post Bal. in rubr. C. comminationes epistol. Marant. in specul. q. 2. tertiae partis principalis, num. 21.*

22 Obserua nono, quod appellans a decreto continente grauamen irreparabile, potest impune resistere volenti procedere ad executionem, sprete appellatione; vt dicit *Angel. in l. addictos, C. de appellat. Veronens. caut. 6. Felin. in cap. quarenti col. penult. post princip. de offic. deleg. Colla in memorial. d. verb. appellatio interposita, nil. mouet. fol. 39.* sequitur *Lancelot. cit. loc. num. 107.* pro singulare id celebrans.

23 Obserua decimo, quod ad instar aliarum appellationum, haec appellatio a grauamine irreparabili debet interponi infra decem dies, a die illati grauaminis, vt optime notat *Lancelot. de attent. par. 2. c. 12. limit. 30. a nam. 78.* Verum hoc procedit in momentaneo, quod si grauamen non esset momentaneum, sed successiuum, vt est in carceratione, & similibus, potest appellari, etiam post decem dies, & ultra; quia dum daret grauamen, semper dicitur esse in fieri, & consequenter dicitur appellatio semper esse infra decem dies, qui instantur ad appellandum, vt notat *Spor. in tit. de appellation. s. restat. num. 6. late Franc. in cap. super eo, il. 2. nu. 4. 8. & 9. de appellat. Felin. in cap. ut edens il. 2. n. 19. & seq. vt sit non conte. Rota dec. 4. alias 54. de re iud. s. p. in articulo. Lancelot. de ut. cit.*

- cit. lpe. num. 148.* qui declarat hanc sententiam pluribus modis.
- 24 Primo, eam non procedere, quando quis appellaret specificè a grauamine iam sibi illato, puta per mensem antea, quia tunc male appellaret, cum respectu præteriti non diceretur vere esse infra decem dies.
- 25 Secundo, si Iudex ultra illationem grauaminis, etiam pronunciaret carcerationem iustam, &c. quia tunc debet intra decem dies a tali pronuntiatione appellari.
- 26 Tertio, si verba dispositionis concedentis appellationem, sint fundata in causa tractatus successui, & reiterabilis, secus si in causa momentanea; hæ tres declarationes, siue limitationes habentur ex *Felin. in d. cap. accedens*, sub n. 24.
- 27 Quarto, ex *cap. quoad consultationem num. 42. de re iud. & ex Paul. de Castre. conf. 25. col. 3.* nisi condemnatus fecerit antea actum denotantem sententiam inferentem grauamen successuum, videri iustam: nam hoc casu oportet volentem ab huiusmodi sententia reclamare, quod infra decem dies appellet, ita distincte in his quatuor casibus loquitur *Lancellot. cit. loc. a n. 150.*
- 28 Aduerte, quod licet regulariter a decreto, siue mandato de exequendo non detur appellatio; nihilominus si hoc decretum, siue mandatum in aliquo grauet, vt quia addit sententiam vel quid simile, admittit appellationem, & a prædicto decreto, siue mandato potest appellari, vt per *Rot. diuers. dec. 100. num. 1. et 17. 1. part.* per opinionem *Bald. in l. terminato. nu. 9.* circa med. *C. de fruct. et lit. expens. Abb. & Felin. in cap. quoad consultationem, de re iudic.* dummodo causa grauaminis sit vera, vt per *Innocent. in cap. in nostra, num. 5. & 6. de procurat. Geminian. in cap. quamuis, num. 4. in princ. de elect. in 6. Imol. in cap. bona, num. 15. de appellat.* vbi etiam *Dec. num. 9. 23. & 24.* Eadem *Rota diuers. dec. 356. num. 7.* clarius dicit, quod a quocumque decreto lato in possessorio datur appellatio, quando continet grauamen, quod in petitorio reparari non potest, secundum opinionem *Bart. in l. 2. col. 2. de appellat. recip.*
- Verum appellans a decreto lato in possessorio sub pretextu grauaminis, debet hoc grauamen exprimere in appellatione, cum det causam appellationi, ad hoc vt Iudex possit esse certus, an debeat deferre appellationi, & supersedere in executione, vt notat *glos. in hoc cap. Romana, & declarat Felin. in cap. quoad consultationem, num. 2.* circa med. *vens. reperitur autem, de re iudic.* sequitur *Rota diuers. dec. 659. a num. 4.* & refert, sic alias fuisse resolutum coram *R. P. D. Robustero in una Firman. attemptatorum die 11. Ianuarij 1575. & in nouis de appellat. dec. 2.* vbi appellans ab vno certo grauamine, & ab omnibus alijs grauaminibus, de quibus in actis, non potest prosequi appellationem, nisi super grauamine expresso.
- 29 Obserua vndecimo, quod per processum ad vltiora, cum censeatur Iudex rejicere oppositam exceptionem dilatoriam, dicitur grauare, & proinde datur appellatio in tali casu, vt resoluit *Rota in una Romana domus 29. Marty 1574. & in alia priam Romana census 10. Decembris 1578. coram Seraphino inter diuers. 444. 1. part.*
- 30 De sententia, quæ habet vim diffinitiuam, non potest assignari certa Regula. Datur tamen nonnulla exempla apud *DD.* Vt est decretum, per quod denegatur appellatio, dicitur habere vim diffinitiuam, & datur appellatio, vt asserit *Valasc. con. 47.* Idem de præcepto de soluendo tenetur *Rota Lucens. dec. 80.* Et de sententia, siue decreto, quo Iudex pronuntiauit aliquem non esse minorem, vel non habere restitutionem; a quo potest appellari, affirmat *Gram. dec. 159. num. 2. V. de dec. 302.* Similiter a sententia delationis iuramenti alteri parti per Iudicem factæ, vt *Mysinger. centur. 1. obserua. 39. & Lancellot. de attent. par. 2. cap. 12. limitat. 50. num. 192.* vbi voluit, posse etiam appellari elapso decennio a die delationis iuramenti per Iudicem, dummodo sit intra decem dies a die præstationis iuramenti; & hæc appellatio potest interponi a parte, contra quam est delatum iuramentum, *Conzal. ad Reg. 8. Cancell. glos. 9. §. 1. in Annot. num. 195.*
- 31 Vltius potest appellari a decreto immisionis in possessionem, quia vim diffinitiuam habet, vt tenet *Stephan. Gratian. dec. 60.* sed de iure canonico hoc non est in questione, nam in Foro Ecclesiastico a quocumque decreto in possessorio, siue sententia lata, potest appellari, ex *cap. 1. de caus. poss. & propr. & cap. sum ad sedem*, vbi omnes præsertim *Bellam. num. 10.* qui late hanc rem explicat, & *Bero. qua. 11. 52. de restit. spol. Clem. 1. de re iudic. Bald. in l. 1. C. si de moment. possess. fuer. appellat. Pract. Pap. in forma libelli in causa spol. poss. in verb. per nostram diffinitiuam, nu. 3. Natta conf. 566. lib. 3. Io. Old. tract. de iur. & equit. tit. 12.*
- 32 Item datur appellatio ab omissione condemnationis expensarum, vt tenet *Gam.*

Cam. dec. 65. Guid. Pap. dec. 42. Et a decreto sequestrationis mulieris, resoluit *Anna allegat. 82.* Et a decreto pronuntiationis, executionem esse reuocandam, probat *de Amat. dec. 19.* Et a decreto absolutiois instantiæ, vulgariter dicto ab obseruatione iudicij ob ineptitudinẽ libelli, vel ob aliam causam, datur etiam appellatio, vt voluit *Crescent. dec. 6. de appellat.* quod decretum licet sit interlocutorium, tamẽ habet vim diffinitiuẽ, vt per *Abb. in cap. ad dissoluendum, in 1. notab. de desponsat. imp.* sed melius, quia hoc decretum diffinit, & absoluit, multum videtur participare cũ diffinitiuã sententia, vt optime idem *Crescent. cit. dec. 6. num. 6.* per doctrinã *Bart. in l. Iulianus, in fin. col. 9. de cond. ind.* non tamen dicimus ratione huius participationis esse diffinitiuum, sed potius mistum, quam merum interlocutorium, ita *Rota in vna Gabennem. Prati coram D. Ludouico,* vt refert idem *Crescent.* qui dicit in *d. dec.* quod licet regulariter ab interlocutoria non appelletur, etiam in casu appellabili, nisi in scriptis, iuxta *cap. cordi, de appellat. in 6.* nihilominus ab hoc decreto absolutiois ab obseruatione iudicij potest appellari viua voce, ex doctrina *Abb. in cap. ad dissoluendum cit. Franõ in cap. vt debitus, col. 9. de appellat. Anton. de Butr. in cap. cum essante, in 2. col. de appell. Matthesil. not. 39. & in specie Angel. Aret. in l. 1. §. libelli ff. de appellat. & in l. eius qui ideo, de appellat. recip.* licet *Rota in dec. 13.* alias *1. vt lit. pend. in nou. & Aegid. dec. 335.* videantur contrarium tenere.

33 Decretum legitimationis personarum potest etiam dici habere vim diffinitiuã; immo illud reduximus supra ad decretũ, quod cõtinet damnũ irreparabile, ideo ab eo datur appellatio, ita *Cappell. Tholof. dec. 38.* Sic etiam appellatur a decreto iniustæ admissionis articulorum, vt per *Gonzal. ad Regul. 8. Cancellar. glos. 9. 9. 1. in Annot. num. 191.* Et a decreto iniustæ reiectionis articulorum, vt in vtroq; casu loquitur *Gratiam. disceptat. foren. cap. 74. num. 15.* sequutus opinionem *Bald. in l. post sententiam, num. 4. in fin. vers. pone ergo, C. de sentent. & inter. omn. iud.* Et ab incidentibus in causa suspicionis Officialium tenet *Vincen. de Francb. dec. 408.*

34 Obserua duodecimo, quod appellatio a sententia habente vim diffinitiuã non potest interponi viua voce, sicut potest interponi in sententia diffinitiuã, sed omnino debet esse in scriptis, iuxta *text. cap. cordi, de appellat. in 6.* ita tenet *10. Monac. in cap. supientes, §. si vero per viginti dies, de*

elect. in 6. in glo. magna, Guid. Pap. dec. 463. num. 19. Et ita seruatur in omnibus appellationibus ab interlocutorijs, iuxta dispositionem *cap. cordi cit.* Et quod appellans ab habente vim diffinitiuã, debeat seruare formam *d. cap. cordi,* optime *Lancelot. de attent. par. 2. cap. 12. limitat. 1. num. 60.*

35 Obserua decimotertio, quod Regula illa, quod gesta appellatione pendente, ab interlocutoria, non sunt attentata, non procedit in gestis appellatione pendente ab interlocutoria, quæ habet vim diffinitiuã; nam sunt attentata, & veniunt reuocanda, cum hæc appellatio reguletur secundum naturam appellationis a diffinitiuã, ita *Alex. cons. 182. in princ. lib. 6. Lancelot. de attent. cit. tot. n. 57.*

36 Obserua decimoquarto, quod præceptum Iudicis præcedente causa cognitione, habet vim diffinitiuã, & admittit appellationem, tenet *Specul. tit. de act. seu petit. in §. super actione, seu petitione, vers. sed qualiter formabit libellum. & vers. ca. tam. & vers. fin. 4. §. num. 3. & 11. DD. in cap. bi qui, de appellat. Guid. Pap. dec. 12. num. 5.*

37 Obserua decimoquinto, quod vbicumque interlocutoria parat præiudiciũ negotio principali, tunc interlocutoria dicitur habere vim diffinitiuã, secundum *Bart. in l. Titia, ff. de accus. & in l. eius, qui, ff. de appellat. Guid. Pap. cit. tot. num. 2. & admittit appellationem.*

S V M M A R I V M.

- 1 Appellatio ab interlocutoria debet interponi cum expressione causa. Quæ debet exprimi nominatim, num. 2. Etiam si causa sit notoria, num. 3. Declara vt num. 4. Et sufficit, quod talis causa sit probabilis, num. 5. Et ex pluribus causis expressis sufficit, quod iustificetur vna, num. 6. Et coram Iudice ad quem, num. 7. Et quomodo debeat probari ad fineq; inuocandi attentata, n. 8.
- 9 Appellatio ab excessu executionis debet continere causam expresse, & nominatim. Limitatur, quando ex verbis appellationis comprehenditur causa, num. 10.
- 11 Appellatio ab interlocutoria non est necesse, quod contineat causam in decreto sequestri. Declara nu. 14. & 15. Quod

- Quod limitatur, n. 13. Nec a decreto iortura, num. 12.*
- 16 *Tertius appellans pro suo interesse, debet exprimere, & probare causam.*
- 17 *Sententia super desertione appellationis an sit interlocutoria, vel diffinitiva.*
- 18 *Appellationis ab interlocutoria requisita omnia.*
- 19 *Appellatio quando debeat interponi in scriptis. Et quando possit interponi voce. Et quando dicatur nulla appellatio defectu scripturae, nu. 20. Quid de Iure Canonico, num. 21. Et an causet attentata, n. 22.*
- 23 *Appellatio quando dicatur in scriptis. An ita debeat esse in causis summarijs, num. 24.*
- 25 *Appellatio ab interlocutoria debet continere petitionem apostolorum. Et qui dicantur apostoli. Et quare sic dicti, num. 26. Et dicuntur multis modis, num. 27. Et sunt de substantia appellationis, num. 28. Quos sufficit petere intra triginta dies, nu. 29. Et quando incipiat currere hic terminus, nu. 30. Et petitio apostolorum fit cum iterariis instantijs, n. 31.*
- 32 *Appellatio admissa sine petitione apostolorum valet.*
- 33 *Appellans debet infra terminum triginta dierum petere, & recipere apostolos. Iudex potest abbreviare dictum terminum, num. 34. Et quando teneatur pars redire pro apostolis, num. 35. Quid si impedita, num. 36.*
- 37 *Appellans, si in termino iuris non redierit pro apostolis, sed procuraverit causa commissionem, an dicatur appellatio deserta.*
- 38 *Praxis concedit copiam sententiae loco apostolorum.*
- 39 *Appellatio ab interlocutoria, vel a gravamine debet interponi infra decem dies. Qui an dicantur utiles, uel continui, num. 40. Currunt de momento ad momentum, n. 41. Quando incipiant currere, num. 42. Et an currant impedito, num. 43. Et an dies sententiae computetur, num. 44. Et etiam adhaerens appellationsi, debet adhaerere infra decem dies, n. 45. Ac etiam ratificans, n. 46.*
- 47 *Appellans a reiectione tacita per processum ad ulteriora, debet appellare infra decem dies. Et cautela, si non est ita appellatum.*
- 48 *Appellatio, nec de consensu partium, potest interponi post decem dies, qui currunt, etiam pendente compromisso. Et in sententia conditionali quando incipiant currere, nu. 49. Et quid de restituto in integrum per decem dies, num. 50. Et quid in appellatione a sententia Arbitri, vel Arbitratoris, num. 51. Et quid in appellatione coram honestis uiris, n. 52.*
- 53 *Paupertas an excuset ab appellando infra decem dies.*
- 54 *Appellatio tacita, idest arreptio itineris ad Superiorem debet fieri infra decem dies. Appellans ad Superiorem debet illum declarare infra decem dies, nisi unicum habeat Superiorem, num. 55.*
- 56 *Fiscus appellare tenetur infra decem dies. Qui currunt, etiam opposita nullitate, n. 57.*
- 58 *Contumax quomodo appellet infra decem dies. Et quomodo computandi dies isti.*
- 59 *Appellatio post decem dies valet a gravamine successivo. Quid de appellatione ab actibus extrajudicialibus, puta electione, &c. Et quid si actus confirmatur iudicis decreto, nu. 60.*
- 61 *Appellari an possit post decem dies ex Consuetudine, vel Statuto. Quid de tertio veniente ad causam, num. 62.*
- 63 *Appellatio post decem dies valet, si appellans non habuit copiam Iudicis a quo, & ad quem.*
- 64 *Appellatio a sententia excommunicationis sub conditione valet post decem dies.*
- 65 *Appellatio in dubio non praesumitur infra decem dies.*

ANNOTATIO VIII.

S. II.

Diximus §. *praced.* dari appellationem a sententia diffinitiuā, & a sententia interlocutoria, quæ habet vim diffinitiuā, aut continet grauamen irreparabile per sententiam diffinitiuam. Hic obseruamus appellationem ab interlocutoria differre ab appellatione a diffinitiuā; nam illa debet habere requisita *cap. cordi, de appell. in 6.* Quorum primū est, quod in appellatione ab interlocutoria regularitē debet exprimi causa, vt expresse in *d. cordi, & in Clement. appellanti, de appellat. Rota dec. 2. alias 7. de appellat. in nouis*, vbi num. 2. dicit, hanc expressionem causæ esse inductā duplici ratione. Prima, vt deferatur Iudicibus honor debitus, ex *cap. vt debitus, de appellat.* ad hoc vt Index possit cognoscere si, & in quo grauauit, & quales apostolos dare debeat, vt in *d. cap. cordi* Secunda, vt pars non possit amplius variare a grauamine, a quo appellauit.

2 Hinc deducitur, non valere appellationem ab interlocutoria, si appellans per clausulam generalem expresserit causam, siue causas, dicēdo, appello a grauamine, siue grauaminibus, quæ ex actis, & processu causæ colligi possunt; imo appellans ab interlocutoria, expressā vna, vel pluribus causis nominatim, & in particulari, & deinde cum generali clausula dixit, ab omnib⁹ alijs grauaminibus, quæ ex actis, &c. non potest prosequi appellationem vigore dictæ clausulæ generalis quoad grauamina nominatim non expressā, vt vno ore fuisse decisum testatur *Rota in nouis dec. 2. alias 7. de appellat.* & licet contra hanc opinionem posset adduci *dec. Lanfranch. 208.* tamen quia ipsemet *Lanfranch. & Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 1. num. 48.* testatur, multos DD. tenere prædictam opinionem, per ea, quæ adducuntur in *præcit. dec. Rotæ in nouis.* ideo ab ea non est discedendum. Eaque opinio vt in appellatione ab interlocutoria debeat exprimi causa

3 Ampliatur primo procedere, etiā si ipsa causa esset notoria; nā quamuis notorium excuset ab onere probandi, quia per se dat finem probationis, non tamen excusat a necessitate formaliter opponendi, quia notorium sui natura non dat hunc finem expressionis, vt notat *glos. in d. Clement. appellanti, verb. alias causas, DD. in cap. accedens, de acens. Felin. in cap. eum dilecta,*

col. 16. de rescript. & habetur apud Rot. cit. in nouis, num. 4.

4 Declaratur conclusio proposita, vt tunc debeat exprimi causa in appellatione ab interlocutoria, quando iniquitas interlocutoria detegitur ex allegationibus, & probationibus in facto, & ita procedit opinio *glos. cit.* & sequacium; sed si iniquitas interlocutoria consistat in iure, & detegatur ex allegationibus iuris, non requiritur in tali appellatione expressio iustitiæ causæ: & in hoc casu procedit opinio *Innocentij* relata per *glos. in d. Clem. n. appellanti*, ita distinguitur, & declaratur conclusio prædicta apud *Rot. in acc. 2. de appellat. in nouis, num. 4. vers. alia additio*, per *Lancelot. de attent. 2. par. c. 12. lim. 53. num. 54. & Gratian. discept. foren. cap. 232. num. 29. & 30.* Ex quibus inferitur, quod vbi cumque ex facie sententiæ appareat iniquitas interlocutoria, quod tunc sufficiat dicere, appello propter iniquitatem sententiæ, quæ euidentis est ex actis. Nec obstat, quod diximus supra cum *glos. in d. Clement.* quod notorietas non excusat ab expressione, quia intelligitur de alio notorio, quam de notorio ex actis constante, vel ex tenore sententiæ, quod esse notandum testatur *Anton. in d. Clem. appellanti*, optime *Lancelot. cit. loc. num. 52.*

5 Ampliatur secundo, causam expressam in appellatione ab interlocutoria sufficere esse probabilem ex processu, vt probat *Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 1. num. 51.* restans ita fuisse decisum in vna *Assen. Occupationis Sedis, sub die 12. Febr. 1552.* adducta inter *Recollect. Caputaqu. decis. 118. alias 121. incip. sententia lata.*

6 Obserua primo, quod si in appellatione ab interlocutoria fuerint expressæ plures causæ nominatim, sufficit pro validitate appellationis, quod vna tantum causa iustificetur, ac probetur, *cap. significauit, & cap. significante*, vbi *Abb. & Dic. de appellat. in vlt. notab. sequitur Borr. de cis. 74. nu. vlt.* & refert *Lancelot. de attent. loc. cit. num. 49.*

7 Obserua secundo, sufficere hanc causam expressam in appellatione ab interlocutoria iustificare coram Iudice ad quem, relicto Iudice a quo; nam bene potest hæc causa iustificari coram Iudice ad quem, *Franc. in cap. interposita. post princ. de appellat. Lud. Gozza. conf. 22. num. 15.* sequitur *Lancelot. de attent. loc. cit. num. 50.*

8 Obserua tertio, quod ad finem inducendi attentata, hæc causa exprimenda in appellatione ab interlocutoria debet probari, & sic dicitur iustificata appella-

O tio,

- tio, quo facta, & non ante, attentata post appellationem ab interlocutoria reuocatur, ad *textum in cap. ut debitus, de appellat.* & clarius in *cap. non solum. eod. tit. in 6. Franc. in cap. super eo. il. ad fin. & in cap. significantibus, num. 8. vers. ultimo & in cap. interposita, in princ. de appellat. Rot. dec. 1. in ult. addit. & dec. 35. alias 234. de appellat. in nouis, & dec. 8. alias 81. eod. tit. in antiq. ex quibus Lancellot cit. loc. lim. 1. num. 40. tenuit hanc probationem causæ, ad hunc effectum attentatorum, esse simpliciter necessariam. Verum ipsemet n. 43. dicit, quod si hæc probatio non fuit admilla, sufficit, quod oblata fuerit.*
- 9 Obserua quarto, quod in appellatione ab excessu executionis, omnino debet exprimi causa grauaminis nominatim, & non in genere, per relationem ad acta, cum in hoc casu dicatur appellatio interponi contra formam iuris, ad hoc ut Iudex sciat, an appellationi sit deferendum, optime notat *Gratian. discept. for. cap. 333. num. 13. vbi num. 15. testatur, non esse solum apud Signaturam recipi appellationes ab excessu executionis, & causas illius committere eum in facultate inhibendi executori, nisi gustato aliquid de grauamine, Rota de appellat. in nouis, dec. 45. & 50. Felin. in cap. quoad consultat. onem 15. col. 12. ad fin. vers. & quod Iudex, nu. 18. de re iud. Rot. diuers. dec. 100. n. 16. p. 1.*
- 10 Obserua quinto, quod si ex verbis appellationis ab interlocutoria necessario comprehenditur causa grauaminis; tunc illa dicitur satis expressa ad hunc finem, tenet *Angel. in l. Prator ait, § interdictum, in fin. ff. de nou. oper. nunc. & in l. 1. ad med. vers. & per hoc, num. 3. ff. de lib. & postibus. Gratian. discept. for. cap. 444. num. 51. & 52. testans id esse notandum.*
- 11 Obserua sexto, quod in appellatione ab interlocutoria concedente sequestrum, non est exprimenda causa, cum ex decreto sequestri constet de grauamine ex præsumptione iuris. Ista enim interlocutoria est iniusta, cum contineat concessionem sequestri, quæ est contraria iuri, quare propter præsumptum vitium pronuntiationis non est necessaria expressio causæ appellationis, prout idem etiam dicimus,
- 12 quando appellatur a decreto de torquendo, cum tortura sit contra ius, nisi appareant inditia sufficientia, *l. maritus, ff. de Quæst.* Vnde erit superuacanea expressio causæ in re aperte prohibita, argumento *l. si constat, de appellat. l. qui testamento, de excus. tutor. l. si quis procuratore, de appell. & ita in specie de sequestro, & tortura*
- concludit *Bald. in l. minoribus, post princ. num. 5. vers. sed in appellat. C. de his, quib. vt indign. sequitur Cast. ibid. col. 1. in fin. vers. & dicitur hic, num. 7. Franc. in cap. 1. col. 3. ad med. vers. quarto limita, num. 7. de appellat. in 6.*
- 13 Ex prædictis infertur, quod in appellatione a sequestro relaxato iuxta formam *Clement. 1. de sequest. poss. & fruct.* erit inserenda causa, cum ius permittat dictum sequestrum, & cesset præsumptum vitium interlocutoria, vt contrariorum sit eadē disciplina; si enim in appellatione a sequestro non est exprimenda causa, qui regulariter ius prohibet sequestrari, vt dictum est, ergo quando idem ius concedit sequestrum, opus erit eiusdem causæ expressione, si appelletur, quasi colligatur iniquitas appellationis interpositæ contra id, quod iure permittente fuit factum, cum contraria procedant, quando ius expresse facit contra interlocutoriam, non quando ei assistit, *Cassad. dec. 4. num. 3. vers. vnde dicas aliter, & num. 5. vers. cæ quibus constat, de sequest. poss. ff. & fruct.*
- 14 Neque obstat, quod non semper ius assistat concessionem sequestri, iuxta formam *d. Clement. cum etiam detur casus, in quo non est locus sequestro, quando videlicet condemnatus possederat Beneficium triennio, prout in Rota ita seruari testatur Mand. regul. 29. de subrogand. litigan. quæst. 5. num. 2. in fin. vers. sicut etiam fecit, sufficit enim, quod solum moueatur lis contra triennem pacificum possessorem, quamuis regula trienniali non possit gaudere, nam lata sententia contra talem possessorem, non est locus sequestro, cum *d. Clement.* solum requirat tempus triennialis possessionis pacificæ non autem effectum regulæ triennialis, seu alia requisita, etiam quod triennialis habuerit sententiam contra se priuatoriam ob non solutionem pensionis; solum enim cursus triennialis pacificæ possessionis sufficit ad excludendum sequestrum, non obstante tali priuatione infectiua, *Card. Cassad. & alij per Mand. d. Regul. 29. q. 5. in fin. n. 4. & sicut non potest decerni sequestrum contra triennem possessorem, ita neque contra cessionarium, nisi Beneficium possessionis triennialis sit personale, Put. dec. 347. n. 2. par. 3.**
- 15 Quia respondetur, quod ista est quæstio facti, & non iuris; vnde magis debet talis possessor triennialis exprimere causam, ad hoc vt eius appellatio a sequestro valeat; non enim ex hoc redditur ius obscurum, quod concedit sequestrum, vnde

debet constare, & allegari Iudici ex probationibus facti, & non prodest, nisi ex deductis hoc manifeste appareat, & sic est exprimenda causa, cum non sit res aperta, prout est quando iniquitas detegitur per allegationem iuris, quo casu non requiritur alia expressio causæ, tanquam in re clara, & manifesta, prout distinguit *Bald. in l. minoribus, ad med. n. 6. vers. ubi ergo, C. de his quib. ut indig. Franc. in cap. 1. col. 2. de appellat. in 6.* & in specie triennalis sequestri *Cassad. dec. 4. num. 3. in fin. vers. neque obstat, de sequest. possess. & fruct.*

16 Obserua septimo, quod tertius appellans pro suo interesse ab interlocutoria, siue diffinitiuâ, non solum habet exprimere causas appellationis, sed eas debet iustificare, saltem semiplene, antequam ad vteriora procedatur, *Felin. in cap. cum super 17. in princip. de sent. & re iud.* Quoties enim quis pro suo interesse vult admitti in iudicio, debet saltem docere de eo semiplene, ita vt iste articulus præiudicialis sit prius examinandus, *Aret. in l. a sententia, de appellat.* post *Bart. in l. si queramus, de testam. Innoc. in cap. veniens, il. 2. de testib.*

17 Hinc ad cognoscendum si in appellatione sit exprimenda causa, & quomodo sit appellandum. Queritur, an sententia lata super desertione appellationis sit interlocutoria, an diffinitiuâ; nam in appellatione a diffinitiuâ non requiritur expressio causæ, vt testatur *Specul. lib. 2. de appellat. §. 6. n. 2.*

Resp. DD. in hoc casu diuisi sunt in triplicem sententiam. Alij enim tenuerunt esse sententiam interlocutoriam, ita *Bald.* quem sequitur *Salic. in l. si Praeses, C. quo. & quand. Ius. Henric. Babic. in cap. in literis, de offic. deleg. Io. Andr. in glos. Clem. fin. de appell. Cappell. Tholos. dec. 47. & dec. 28.* & alij. Secunda sententia tenuit non esse diffinitiuam, neque interlocutoriam; non diffinitiuâ, quia non est lata super negotio principali, sed super processu, non interlocutoriam, quia non expectat aliam sententiam diffinitiuam post se, ita tenet ex decisionibus *Rota Add. ad Guid. Pap. dec. 11. vers. finis causa, lit. B.* Tertia sententia cum distinctione processit, dicens, si pronuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia interlocutoria; tunc sententia super desertione, dicitur etiam interlocutoria, quia non imponit finem negotio principali, & in hoc casu debet appellari in scriptis, & cum expressione causæ, iuxta *cap. cordi est.* si vero pro-

nuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia diffinitiuâ, & sententia desertionis dicitur diffinitiuâ, cum ex tali desertione imponatur finis causæ principali, & ita distinguit *Guid. Pap. d. dec. 11.* referens, secundum eandem decisionem fuisse iudicatum.

18 Rursus diximus requiri ad appellationem ab interlocutoria expressionem causæ, pro primo requisito *cap. cordi est.* Obseruandum est, vltra prædictum requisitum, requiri & alia, quæ vique ad decem numerat *Roman. cons. 501. num. 1.* dicens in appellatione ab interlocutoria requiri decem, quorum altero deficiente, non valere appellationem. Primo requiritur causa grauaminis illati, vel comminati, *cap. cum cessante de appellat.* Secundo, quod sit causa legitima, *cap. vt debitus, & cap. cum speciale, de appellat.* Tertio, quod sit vera, *cap. interposita, cit. tit.* Quarto, quod sit expressa coram Iudice, *cap. vt debitus, & c. cum causam, de appellat.* Quinto, quod non sit admilla petitio, vel affectio, *cap. dilecto, de appellat.* Sexto, quod fiat in scriptis, *cap. cordi, eod. cit. tit. in 6.* *Bart. in l. eius qui ff. de appellat. recip. num. 4.* Septimo, quod ideo appelleretur, quia non fuit admilla petitio, vel exceptio, vt in *d. cap. dilecto.* Octauo, quod petantur apostoli, vt in *d. cap. corat, & in Clem. quamuis eod. tit.* Nono, quod si appellans hoc petierit, veniant partes instructæ cum singulis munimentis ad causam facientibus, vt in *d. cap. cordi.* Decimo, quod fiat infra decem dies, *cap. bone de conf. util. vel inutil. cap. cum inter, de re iud.* quæ omnia decem requisita præstringuntur ad causam in scriptis, cum petitione apostolorum, & infra decem dies, vt in *d. cap. cordi.* Dicto igitur de causa, sequitur modo de scriptura appellationis. Ad quod

19 Obseruandum est cum *Specul. lib. 2. tit. de appellat. c. 9. in princ.* appellari posse a diffinitiuâ viuâ voce, & sine scriptura, si appellatio interponatur illico, & incontinenti post latam sententiam; dicitur incontinenti, dum Iudex sedet pro Tribunali ad proferendam sententiam, & alios actus iuridicos exercendos; quod si ad alia negotia diuertit, non dicitur incontinenti, vt obseruat *Specul. cit. loc.* Si vero appellatio interponatur non incontinenti, sed ex intervallo, id est dum Iudex diuertit ad alia negotia, tunc est appellandum in scriptis, per *textum in l. 2. in fin. ff. de appellat. Put. lib. 3. decis. 102. in princip.* Quando dicatur incontinenti, & quando ex intervallo, late *Marant. in spe. ut p. 8.*

- tit. & quandoque appellatur* 137. Quocumque vero tempore appellatur ab interlocutoria, vel ab alio grauamine, siue incontinenti, siue ex interuallo, semper appellatio est interponenda in scriptis, in iudicio, vel extra, *glos. in cap. vt debitus, de appellat. contra Hostiens. in cap. 1. de appellat. in 6. qui tenet scripturam requiri solum in appellatione, quæ fit ad Papam; nam contra Hostiens. est verior opinio practicata etiam in Rota, vt testatur Add. ad Speculat. cit. loc. lit. C. vers. adde, quod necessaria.*
- 20 Quæ opinio ampliatur, vt appellatio interposita ab interlocutoria sine scriptura dicatur friuola, & inualida, & appellas habeatur pro non appellante, ac nullum producat effectum, & deuolutionem negotij, vt optime *Rota in nouis de appellat. dec. 54. alias 385. Quæ procedunt, quando Iudex, a quo est appellatum ab interlocutoria sine scriptura, & sic friuole non detulit appellationi; sed si Iudex eam admisit, & appellationi detulit, tota iurisdicctio est ad Superiorem deuoluta, vt notat Put. dec. 102. lib. 3.*
- 21 Ampliatur secundo, hanc opinionem, procedere indubitate de Iure Canonico, per decisionem *text. in d. c. cordi, & posse etiã persuaderi veram de Iure Ciuili, testatur Bart. in l. eius, qui num. 4. de appellat. recip.*
- 22 Ampliatur tertio, vt cum hæc appellatio ab interlocutoria sine scriptura sit iniusta, ac friuola, non producat attentata, quando a Iudice non fuit admissa; vnde gesta tali appellatione pendente non veniunt reuocanda, ad late tradita per *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 6.*
- 23 Dicitur appellatio sine scriptis, quãdo nõ fuit data cedula, siue vt vulgo dicitur, cõparitio continens appellationem, etiã si fuisset rogatus Notarius, vt appellationem redigeret in scriptis, quia aliud est appellare in scriptis, & aliud appellationem verbalem redigi in scriptis, ita optime notat *Put. dec. 104. lib. 2. sequutus opinionem Franc. in cap. 1. in princip. col. fin. vers. secundo aduerte, de appellat. in 6. respondes ad dec. Aegid. 15. tenet etiam Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 1. n. 77.*
- 24 Dubitatur, an appellatio ab interlocutoria in causis summarijs, & in quibus præceditur absque strepitu, & figura iudicij, debeat esse in scriptis, vt in Beneficialibus &c.
- Resp. posse fieri sine scriptis, videtur sentire *Franc. in cap. vt debitus, col. 7. de ap. lat. Verum Rota apud Put. dec. 102. libr. 3. recessit ab hac opinione Franc. ne introduceretur Stylus, quod in omnibus causis*
- Beneficialibus appellaretur sine scriptura
- 25 Tertium requisitum necessarium per *cit. cap. cordi, ad appellationem ab interlocutoria, est petitio apostolorum, quæ etiam in appellatione a diffinitiuâ intercedit, de quibus etiam in cap. ab eo, & Clement. quamuis, de appellat. & seruat Praxis.*
- 26 Dicuntur apostoli in Iure Literæ datæ appellanti, in quibus continentur allegationes, & qualiter in causa processum sit, ita *glos. in Clement. 1. de appellat. in verb. vocat apostolos. Et glos. in d. cap. cordi, verb. petat apostolos, vocat apostolos Literas dimissorias, quæ a Iudice a quo, ad Iudicem ad quem mittuntur, acceptationis, siue refutationis appellationis. Dicuntur apostoli ab Apo. quod est, de, & Stolon, quod est missio, quasi missio, quam facit vnus Iudex ad alium, sic etiam de Apostolis dicimus, quod a Deo, vel de cælo missi fuerunt, ita *glo. cit. in d. cap. cordi. Praxis vocat apostolos scripturam continentem appellationem interpositam coram Iudice a quo, cum acceptatione, vel refutatione illius, & copiam decreti, a quo est appellatum.**
- 27 Apostoli alij dicuntur conuentionales, vt si vna pars appellauit, & altera admisit appellationem in iudicio, Iudice refutante, vel acceptante, siue extra iudicium; & scriptura hoc continens apostoli conuentionales potest dici, ita *Specul. lib. 4. par. 2. tit. de apostol. 3. §. num. 1. Alij dicuntur apostoli testimoniales, & est illa scriptura, quæ testificat de appellatione facta coram Iudice, vel coram publicis; & honestis personis, Specul. cit. loc. Alij dicuntur apostoli dimissorij, & est illa scriptura, per quam apparet, quod Iudex a quo appellationi detulit, & partem a sua iurisdictione dimisit, & eam ad Iudicem ad quem mittit, & alias dicuntur Literæ dimissoria, ita *Specul. cit. loc. Alij dicuntur apostoli refutatorij, & continentur in illa scriptura, seu decreto, in quo apparet, quod Iudex non defert appellationi, & Iudex, qui refutat appellationem, debet dicere, causam refutationis, ita *Specul. cit. loc. n. 6. Alij, & vltimo dicuntur apostoli reuerentiales, & continentur in decreto, seu in illa scriptura, qua Iudex a quo, ob reuerentiam Iudicis ad quem appellationem admisit, ita *Specul. cit. loc. num. 8. qui num. 10. optime aduertit, quod libellus appellationis, quod idem est, ac apostolus, debet continere regulariter, quis appellat, a quo Iudice, contra quem, & ad quem Iudicem, super quo decreto, siue grauamine.****

& qua-

- & quare appellat, & in calce huius libelli si Iudex detulerit, vel refutauerit appellationem.
- 28 Quicquid sit de nomine apostolorum, de quo alibi; obseruandum est, quod apostoli dicuntur esse pars, & de substantia appellationis, ita vt illis non petitis, appellatio dicatur nulla, & inualida, & si appellans pro illis non redierit in termino praefixo, appellatio sit deserta, ita *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 50. a num. 219. Rota in nouis dec. 41.*
- 29 Praxis obseruat, quod in libello appellationis petat etiam apostolos, sed vere hoc non est necesse, nam sufficit petere apostolos infra triginta dies, ita *Specul. tit. loc. num. 15.*
- 30 Terminus de Iure Canonico ad petendos apostolos est triginta dierum, ad *lex. in l. Iudicibus, & in l. eos, §. apostolos, C. de appellat. cap. super, & cap. ab eo, de appellat. in 6. Clement. quamuis, eod. tit.* A quo tempore incipiat currere hic terminus triginta dierum, controuersum est inter Doctores. Nam alij dicunt, quod incipiat currere a die sententiae, vt testatur *Guid. Pap. tract. de appellat. quass. 27. ad mod.* sequitur *Misinger. singul. obseruat. centur. 4. dec. 36.* qui testatur de communi. Alij uero tenent, quod currat a die appellationis, ita *Hosliens. in cap. cordi, de appellat. in 6.* & secundum hanc opinionem iudicauit *Rota in nouis dec. 5. alias 29.*
- 31 Retit apostolos Praxis cum iteratis instantijs, unde dicit, peto apostolos instantanter, instantius, & instantissime, & hoc ex dispositione *Clement. quamuis, de appellat.* ubi disponitur quod non solum instantanter, sed etiam saepius, quod vnico consensu, idest vna petitione, seu comparitione potest fieri, vt in *d. Clement.* in illis verbis, *Sufficere, quod per appellantem simul vno consensu apostoli instantanter, & saepius postulantur,* unde per Tribunalistas dicitur in appellationibus, *Appello, & c. bis, ter, quater, & toties,* quoties opus fuerit, vt satisfiant particulae illi in *Clementina* positae, *Sapius.* Ratio uero, cur petitio apostolorum fiat cum tantis iteratis instantijs, redditur per *Rot. in nouis de appellat. decis. 46. alias 351.* & est, vt Iudici debitus honor deferatur, & ipse moneatur ad reuocandum grauamen, si grauauit, quod forte non faceret, si talis instantia non fieret.
- 32 Ex qua ratione collige, quod si Iudex detulit appellationi, eamq; admisit, non est necesse petere apostolos cum tanta instantia, & appellatio valet, suosq; producit effectus, & hic est casus *cit. decis. 46.* Et
- Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. num. 231. limit. 50.* clarius dicit, quod si Iudex appellationi deferat, etiam si apostoli non sint petiti, appellatio videtur admissenda, propter vim ipsius delationis, ita *Paris. Rolan. a Valle, & Boer.* apud eundem *Lancellot.*
- 33 Terminus triginta dierum, de quo supra, non solum datur de Iure Canonico ad petendum apostolos, sed etiam ad illos recipiendum; nam appellans debet intra dictum terminum apostolos recipere, per *textum in cap. ab eo, de appellat. in 6.* adeo, quod si intra dictum terminum appellans non petat, & recipiat apostolos, censetur renunciaisse appellationi, & illa efficitur deserta, vt in *d. cap. ab eo, & Clement. quamuis cit.* Sed si requisitus non det apostolos, debet appellans protestari, vt habetur in *d. Clem. quamuis, & per glos. in l. 1. ff. de libell. dimis.*
- 34 Iudex potest abbreuiare hunc terminum triginta dierum, vt communiter *DD. in d. Clement. quamuis;* & proinde pars appellans tenetur redire in termino dato a Iudice, non solum in primo termino, sed etiam si Iudex dederit alium secundum terminum, dummodo sit intra terminum iuris, adhuc tenetur comparere pro apostolis, vt dicit *Abb. in d. Clement. quamuis, num. 5.* non tamen tenetur comparere vltra secundam vicem, ita *Crescent. dec. 17. n. 7. de caus. poss. & propr.*
- 35 Nota, quod si Iudex dicat, & statuat, quod pars appellans redeat, siue compareat pro apostolis infra terminum iuris, vel infra terminum viginti dierum, potest quodcumq; appellans comparere pro recipiendis apostolis; dummodo sit intra dictum datum terminum. Sed si dicat, quod redeat, siue compareat in termino iuris, vel vigesima die, tunc non potest comparere ante vltimum diem termini, vt bene aduertit *Abb. in d. Clem. quamuis, num. 6.* Sed si Iudex dicat velle dare apostolos infra terminum iuris, potest tenere impeditum appellantem per totum terminum iuris, vt habetur in *d. Clem. quamuis, & ibi glos. vers. vel infra, & Abb. nu. 10.* At si semel Iudex dederit apostolos infra terminum, appellans non tenetur amplius comparere, & petere apostolos, *Bald. n. 2. & Salicet. num. 5. in fin. & l. eos, §. fin. C. de appellat. Seraph. dec. 16. n. 1.*
- 36 Impeditus, qui potest comparere per Procuratorem, non excusatur si in termino non petat, & recipiat apostolos; prout in impedito infirmitate, fuit iudicatum per *Rot. apud Seraph. dec. 1131.* per doctrinam *Bart.*

Bart. in l. sed et si, §. 1. quib. ex caus. maior.
 & *Bald. in l. cas, §. apostolos, in princ. C. de*
appellat. Boer. dec. 43. n. 9.

37 Obserua, quod si appellans petijt apo-
 stolos, sed non redijt pro illis in termino
 iuris; verum intra dictum terminum cau-
 sam appellationis committi fecit, adhuc
 non dicitur deferta appellatio, ita deci-
 sum per *Rotam* apud *Crescent. decis. 75. de*
appellat. refert Lancelot. de attent. 2. par.
cap. 12. limit. 50. nam. 222. Sed verius *dec. 2.*
de appel. apud eundem Crescent. vbi ipsemet
Crescent. testatur fuisse in contrario voto,
 quam opinionem tenent multi DD. præ-
 fertim *Franc. & Aegid.* quos ipse citat, &
 tenet etiam *Felin. in cap. personas, num. 4.*
ad fin. de appellat. Oliva super ritu Cur.
Archiepiscop. Neap. rit. 35. num. 4. qui mag-
 nificat opinionem prædictam. Verum
 quia in hoc casu reperiuntur diuersæ opi-
 niones Doctorum, & *Rota* decisiones in-
 ter se pugnantes; & vere decisio huius ca-
 sus pendet ab illa intricata quæstione,
 quando gesta pendente termino receptio-
 nis apostolorum, sint nulla. In qua
 quæstione optime processit *Lancelot. de*
attent. 2. par. cap. 13. limitat. 53. a num. 16.
 cum multis ampliacionibus, & limitatio-
 nibus; quas omnes referre, esset transcri-
 bere, ideo ibi te remitto.

38 Vltimo obserua, quod Praxis loco apo-
 stolorum concedit copiam sententiæ, seu
 decreti, à quo est appellatum; vt bene ser-
 uari in Curia Archiepiscopali Neapoli-
 tana testatur *Ric. in dec. eiusd. Cur. dec. 261.*
in fin. 2. par. dicens pro apostolis Curiam
 Archiepiscopalem concedere appellenti
 copiam sententiæ, quod exprimit Vica-
 rius quando admittit appellationem, illis
 verbis, qui Dom. Vicarius appellationem
 admisit, & mandauit pro apostolis conce-
 di appellanti copiam sententiæ, cum ter-
 mino dierum decem ad illos recipiendos,
 decem ad arripiendum iter, & se præsen-
 tandum conspectui Apostolico, & aliorum
 dierum decem ad faciendam fidem Do-
 mino Vicario de diligentia in impetra-
 tione rescripti, cum comminatione, quod
 si defecerit in vnoquoque termino, appel-
 latio habeatur pro deferta, vt testatur
Oliva cit. Rit.

39 Debet habere aliud requisitum appel-
 latio ab interlocutoria, vel a grauamine,
 & in hoc conuenit cum sententia diffini-
 tiua, & est vt sit interposita infra decem
 dies, *cap. anteriorum 2. q. 6. cap. dilecti, de*
elect. cap. significauerunt, de testib. cap. bona
de confir. util. vel inutil. cap. quoad consulta-
tionem, de re iudic. quod etiam disponitur

de iure nouissimo ciuili, vt in *autb. bodie,*
C. de appellat. Bald. & Ias. in l. arbitro, ff.
qui satisf. cog. De hoc tempore decem die-
 rum vide apud *Specul. lib. 2. particul. 3. tit.*
de appellat. §. 5. Marant. in specul. par. 6. tit.
 & quandoque appellatur, a num. 213. *Lan-*
celot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 50. a
num. 46. Franc. de appellat. Muscatell. &
 alios. Et ideo regulariter infra dictum
 tempus appellatio interponi debet, alias
 erit nulla, secundum *Rotam dec. 30. de ap-*
pellat. in nouis, alias 190. & decis. 2. de con-
cess. Prab. in nouis, alias 125. Alex. cons. 87.
lib. 2. Franc. in cap. 1. num. 11. de appellat.
Felin. in cap. quoad consultationem, nu. 35.
de re iudic.

40 Isti decem dies ab initio dicuntur esse
 utiles, & quoad progressum dicuntur esse
 continui, ita *glos. in cap. concertationi, in*
verb. sciuerit, de appellat. in 6. Felin. in cap.
quoad consultationem, num. 37. de re iudic.
Rota in nouis, dec. 2. in princ. de dol. & cont.

41 Hinc infertur primo, quod isti decem
 dies computantur de momento ad mo-
 mentum, ita *glos. in d. cap. concertationi,*
Alex. cons. 87. num. 1. lib. 2. qui testatur de
 communi, & dat cautelam vt appellans
 apponat horam in appellatione, quia
 alias vbi posset esse dubium, an appella-
 tio fuerit interposita decima die, vel ela-
 psa decima die, computato tempore de
 momento ad momentum, non admittere-
 tur appellatio, per id, quod habetur in
l. matrem, C. de probat. & per notata per
Bart. in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de
oper. noa. nunc.

42 Infertur secundo, hunc terminum die-
 rum decem incipere ab ipsa die prola-
 tionis sententiæ, vt notant DD. in *d. autb.*
bodie, Lancelot. de attent. loc. cit. num. 52.
 quod procedit contra scientem sententiã:
 contra vero ignorantem sententiam non
 incipiunt currere decem dies, nisi a tem-
 pore scientiæ prolationis sententiæ, *cap.*
concertationi, de appellat. in 6. & bene pro-
 batur ex eo, quod diximus supra, dictos
 decem dies ab initio dici utiles, tanquam
 non currant impedito, vel ignoranti, vt
 aduertit optime *Marant. loc. cit. num. 215.*
Specul. d. loc. num. 1. text. est, & ibi Bart. in
l. 1. §. dies, de appellat.

43 Verum quoad impeditum, aduerte,
 quod debet intercedere protestatio infra
 decem dies de impedimento, ad hoc vt
 admittatur deinde, elapso impedimento,
 post decem dies ad appellandam, vt ad-
 uertit *Marant. cit. loc. & Bart. in d. §. dies.*

44 Obserua, quod dies, in quo fertur sen-
 tentia, computatur in numero decem die-
 rum,

rum, cum hoc tempus computetur de momento ad momentum, vt diximus supra, ita tenet *Specul. lib. 2. partic. 3. tit. de appellat. num. 3.* adducens ad id *Bart. ita vt si sententia feratur prima die Septembris, hora vigesima, vel notitia sententia superuenerit prima die Septembris, hora vigesima, ab eadem hora dicuntur incipere decem dies, & finire, atque compleri die vndecima Septembris, hora vigesima, exclusiue tamen quoad horam vigesimam vndecimi diei, ita *Specul. cit. loc.**

Certum est enim, quod appellatio debeat omnino interponi infra decem dies a recitatione sententiæ, de momento ad momentum comparandos, alias est nulla, & non deuo. uit, *Rot. dec. 3. de appellat. in nouis* alias 11. nec sufficit probare fuisse appellatum, nisi etiam probetur fuisse appellatum infra decem dies; quia appellatio post decem dies non dicitur esse secundum leges, *glo. in l. presens, ff. de re iud. Mising. singul. obser. centur. 3. dec. 15.*

45 Quod procedit etiam in adhesionem, facienda ipsi appellationi; adhærens enim appellationi pro suo interesse debet adhærere infra decem dies, vt notat *glos. in verb. adhaerentes, in cap. vt circa, de elect. in 6. Rota in nouis, dec. 5. alias 225. de sent. excom. & alias facta adhaesio post decem dies est nulla, quoad fauorem adhaerentis, secus contra adhaerentem, ita *Oldrad. consil. 328. col. fin. ver. item constat, & cons. 376. col. ult. in fin.**

46 Procedit etiam in ratificatione appellationis; nam sicut appellatio est facienda infra decem dies, ita etiam ratificatio debet fieri infra decem dies, ita *Oldrad. consil. 319. num. 9. Guid. Pap. consil. 124. sub num. 7. vers. ad sextum, Tiraque. tract. de viroq; retract. §. 1. glof. 10. num. 85. Corn. consil. 292. col. 2. lib. 3. Crauet. consil. 252. num. 2.* Verum in hoc casu hi decem dies sunt computandi a die scientiæ appellationis interpositæ, ita *Oldrad. cit. loc.* sed in dubio præsumitur hæc ratificatio facta infra decem dies a die scientiæ, vt notat *Franc. in cap. bona, num. 20. de appellat.*

47 Similiter a reiectione tacita exceptionis per processum ad vltiora debet etiã infra decem dies appellari, ita *Franc. in cap. intimasti, num. 8. vers. tu aduerte, de appellat.* Verum si sint elapsi decem dies, a die reiectionis appellationis, potest pars instare pro admissione exceptionis altera vice, & si secundo fuerit reiecta exceptio per processum ad vltiora, potest appellare infra decem dies, a die secundæ reiectionis, ita *Paul. de Casstr. consil. 334. num. 6.*

*lib. 1. ita etiam si quis fuerit grauatus per Iudicem, nec potuerit appellare, potest etiam elapsis decem diebus instare coram Iudice pro reuocatione grauaminis, ita *Rota dec. 5. alias 29. in nouis, de appellat.**

48 Appellatio post decem dies, nec de consensu partium potest interponi, vt aduertit *Felin. in cap. quoad consultationem, n. 37. de re iud. Guid. Pap. de appellat. quest. 114.* & si consensientes ambæ partes procederent in causa appellationis interpositæ post decem dies, sententia inde sequuta non valeret, ita *glos. in Clement. si appellationem, in verb. desertam, in fin. de appellat. Felin. cit. loc. Salsic. in auth. bodie, de appell. sub num. 2. q. 6. vbi etiam Bald. sub num. 5. vers. quinto quarto, Ofsch. dec. Pedem. 7. n. 6.* licet alias consensus partium multum faceret ad sustentandam appellationem friuolam, & frustratoriam, vt dicit *Lanceliot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. princ. 6. num. 26. vers. quarto limita.* Quæ etiam procedunt, si partes pendente hoc termino decem dierum compromitterent; nam non obstante compromisso, currit hic terminus, ita vt illis elapsis, non possit amplius appellari, ita *Guid. Pap. dec. 115. Blanc. in tract. de compromiss. 6. quest. princ. num. 27. vers. quarto intellige,* qui testatur, alias fuisse seruatum in Ciuitate Lucana, *Franc. in cap. ex ratione, de appellat.* Quod secus est in termino prosequendæ appellationis, qui terminus non currit pendente compromisso facto partium consensu, per textum in *Clement. quandiu, de appell. & in auth. si tamen, C. de tempor. appellat. Cassad. dec. 9. n. 7. de appell.*

49 Queritur, si sententia sit conditionalis, & concepta in euentum alicuius conditionis, an decem dies ad appellandum sint computandi a die sententiæ, an a die purificatæ conditionis?

Resp. appellandum esse infra decem dies a die prolatæ sententiæ, nullo expectato euentu purificatæ conditionis, non obstante quod conditio nihil ponat in esse, nam quoad actum appellationis interponendæ, conditio non suspendit dispositionem, quomodo intra decem dies etiam a condicionali sententia sit appellandum, ad text. in *l. 1. §. biduum, ff. quando appell. sit Innoc. in cap. quoad consultationem, num. 4. & Abb. num. 1. de re iud.* Et ea est ratio, quia dicta sententiæ, etiam pendente conditione, dicitur grauare, ex quo euenire potest conditio, *Franc. in cap. prete rea requisiti, num. 9. de appellat. Ofsch. dec. 146.*

50 Restitutus in integrum ad appellandum post

- post lapsum primorum decem dierum, non potest appellare, nisi infra dies decē adie prolationis sententiæ restitutionis in integrum, docet *Vestr. in Prax. Rom. lib. 8. cap. 3. num. 18. de restitut. in integr. Guid. Pap. tract. de appellat. q. 103. Rota in nouis. dec. 63. alias 446. num. 2. vers. preter, de appellat.*
- 51 A sententia Arbitri est appellandum infra dies decem, vt supra. A sententia vero Arbitratoris, siue laudo potest peti reductio vsque ad triginta annos, vt optime docet *Marant. in specul. in 3. par. sexta part. principalis, in 2. actu, num. 112. Boer. conf. 32. num. 1. lib. 3. Affit. dec. 132.* quoad illud de Arbitratore, cuius laudum post triginta annos transit in iudicatum, *Abb. Sicul. in cap. Quintauallis, de iure iur. 8. dist. 7.*
- 52 Appellatio est interponenda coram Iudice regulariter. Verum si intercedat iusta causa, potest interponi coram honestis viris, vt per *Innocent. in cap. si iustus metus, de appellat. & adhuc est interponenda infra decem dies, Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 15. n. 49.*
- 53 Paupertas licet excuset a prosecutione appellationis; non tamen excusat ab appellatione facienda infra decem dies, nisi in casu, quo appellatio est interponenda in scriptis, vbi requiritur aliqua impenſa; nam tunc paupertas excusat, *Lancellot. 2. par. cap. 22. ampliat. princ. 1. n. 61.*
- 54 Tacita appellatio, quæ resultat ex arreptione itineris ad Superiorem, est etiam facienda infra decem dies; nam in illa debent concurrere omnes qualitates, quæ concurrere habent in vera appellatione, De qua itineris arreptione late *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 16. per tot. & quod debeat fieri infra decem dies, num. 17.*
- 55 Appellatio potest licite interponi generaliter, dicendo, *Appello ad Superiorem*, vel alternatiue, dicendo, *Appello ad Metropolitanum, vel ad Papam*, cum conditionibus, de quibus per *Felin. in cap. 2. num. 1. & 2. de appellat.* dummodo dictus appellans declaret infra terminum decē dierum certum Iudicem, ad quem appellet. Et sic collige, quod non solum appellatio, sed etiam declaratio debet fieri infra decem dies, ita *Felin. cit. loc. num. 1. ad fin. vers. si tamen, Alex. conf. 79. nu. 5. lib. 7.* quod non procedit, quando Iudex, a quo appellatur, non habet nisi vnicum certum Superiorem, in quo casu dicendo, *Appello ad Superiorem*, quia Superior est certus, nō est facienda alia declaratio infra decem dies, ita *Rero. conf. 80. n. 12. lib. 3.*
- 56 Fiscus tenetur etiam appellare infra decem dies; nam in hoc nullum inuenitur Priuilegium concessum Fisco, qui non habet prærogatiuam, nisi in quibus expresse reperitur priuilegiatus, *l. placuit, ff. de iur. Fisci, & fuit decisum in Rota in vna Perusina hereditatis 14. Martij 1567. coram Sarmiento.*
- 57 Decem dies dati ad appellandum, currunt etiam opposita nullitate; *Guid. Rap. de appellat. q. 65. Bart. in l. si expressim, de appellat. Butr. in l. 1. C. quando prou. non est necess.*
- 58 Contumax an habeat decem dies ad appellandum, & a quo die currere incipiat, distinguendum est. Primo modo dicitur verus contumax; & est ille, qui fuit citatus personaliter, ac non comparens iuris ordine seruato fuit factus contumax, hic non appellat, per *l. ex consensu, S. fin. ff. de appellat. Felin. in cap. quoad consultationem, num. 24. & ibi Add. de sent. & re iud. & proinde non procedit cum illo hic terminus decem dierum; hæc enim militant de rigore iuris, sed de æquitate etiam verus contumax admittitur ad appellandum, & illi statuitur dictus terminus, decem dierum, a die sententiæ computandus, vt habetur per *Rotam in nouis, dec. 22. alias 137. de appellat. & extrat Ritus de hac materia in Curia Archiepiscopali Neapolitana relatus apud Carauit. Rit. eiusd. Cur. 34. cuius verba sunt hæc, Item Reus contumax, quem citatus personaliter apprehendit, si appellat a diffinitiva, auditur de æquitate iuris infra decem dies a tempore sententiæ, non autem scientiæ, &c. & supra d. Rit. eleganter Alberic. Oliua, & Campanil.**
- Fictus vero contumax, & dicitur ille, qui non citatus personaliter, sed ad domum, vel per edictum, aut alio modo; aut si citatus personaliter, legitime impeditus, fuit factus contumax non comparendo, iste contumax appellat infra decem dies, a die scientiæ computandos, ita *Rot. dec. 2. alias 49. & dec. 16. alias 364. de dol. & contum. in nouis, Felin. cit. loc. num. 23. Specul. de appellat. S. 5. vers. illud autem notandum, Vestr. in prax. lib. 7. cap. 3. num. 21. Campanil. in cit. Rit. apud Carauit. & est commune. Quibus modis dicatur quis fictus contumax, vide eleganter *Lancellot. de attent. 2. part. cap. 12. limitat. princip. 50. num. 158. & seqq.**
- 59 Appellatio a grauamine successiuo potest semper interponi durante grauamine, etiam ultra decem dies, vt diximus supra, & tenent *Specul. tit. de appellat. S. restat,*

- Aut. num. 6. Franc. in cap. super eo. il. 2. n. 4. & 9. de appellat. Felin. in cap. accedens il. 2. num. 19. & seq. ut lit. non contest. Rot. dec. 4. alias 54. de restitut. spol. in antiqu. & alij communiter.*
- 60 Appellationes extraiudiciales, puta quæ fiunt ab electionibus, prouisionibus, & similibus, fiunt infra decem dies a die scientiæ illati grauaminis, vt deciditur in *text. cap. concertationi, de appell. in 6. Specul. cit. loc. num. 6. Franc. in cap. bonæ, sub n. 19. & seq. vers. off. suo debet, de appellat. Rota cit. dec.* Verum si actus extraiudicialis sit confirmatus per decretum Iudicis, vt solet fieri in confirmatione electionis, debet appellari infra decem dies, a die decreti confirmantis, vt aduertit *Specul. cit. loc. vers. sed quid dices, & obseruat Rota in antiq. dec. 4. alias 54. de restit. spol.*
- 61 Potest Consuetudine, vel Statuto introduci, vt appelletur post decem dies; & valet appellatio, vt notat *glos. in l. prescriptione, in verb. iuris scripti, vbi Ias. num. 12. C. si contra ius, vel uti l. publ. & ibi etiam Bald. col. 7. Franc. in cap. cum sit Romana, sub n. 7. de appellat.*
- 62 Tertius potest appellare pro suo interesse infra decem dies, non a die sententiæ, sed a die scientiæ sententiæ latæ, etiam si sciuerit litem antea, ita *Alex. in l. scpe, num. 82. de re iud. Io. Caphal. conf. 106. per tot. lib. 1. qui doctè asserit, & probat, quod venditor potest appellare infra decem dies a die scientiæ a sententia lata contra emptorem, etiam si antea sciuerit causam agi contra emptorem, quia ad hoc vt sibi currat temptus ad appellandum, non sufficit scientia litis, sed requiritur scientia sententiæ.*
- 63 Obserua, quod hic terminus dierum decem non currit illi, qui intendit appellare, nec potest habere copiam Iudicis a quo, nec Iudicis ad quem; is enim potest appellare, etiam elapsis decem diebus, vt aduertit *Minsiger. singul. obseru. centur. 2. dec. 2.* Et tunc dicitur haberi copiam Iudicis, quando Iudex in publico ostendit, per *textum in l. 1. §. dies, ff. quando appell. sit.*
- 64 Nota, quod terminus dierum decem ad appellandum a sententia excommunicationis lata sub conditione, non dicitur currere a die latæ sententiæ, sed a die purificationis conditionis, quod singulare est in appellatione a sententia excommunicationis, ita *Bald. in cap. Pastoralis, §. preterea, num. 10. de offic. deleg. Lancellos. de att. 2. par. cap. 12. limit. prin. 21. num. 40. Ososeb. dec. 146. num. 7.*

65 Controuertitur inter DD. an præsumatur appellatio interposita infra decem dies, si constat de appellatione, sed non appareat quo tempore fuerit interposita. Hanc quæstionem ponit *Lancellos. de att. 2. par. cap. 12. limit. prin. 50. num. 195. & refert DD. & Rot. decisiones hinc inde.* Verum ipse videtur inclinare in opinionem, quod non præsumatur hæc qualitas, ita vt si aliquo modo dubitaretur, an appellatio fuisset, vel non fuisset interposita infra decem dies, hoc esset omnino probandum, alias appellatio non valeret, quia hæc est qualitas intrinseca, & est probanda, vt tenet *Rota dec. 30. alias 190. de appell. in nouis, ergo non præsumitur, Minsiger. singul. obseru. cent. 3. dec. 11.*

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptio sanctiæ impedit restitutionem Coniugis spoliati.
- 2 Coniux spoliatus si restitui petat, habet probare Matrimonium, & Copulam.
- 3 Exceptiones, quæ possunt opponi contra Coniugem petentem restitutionem, numer. 4. & 5. Et quomodo sint probande, num. 6.
- 7 Exceptio quando dicatur probari incontinenti.
- 8 Cap. literas, de restit. spol. procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum.
- 9 Spoliatus ante omnia est restituendus.
- 10 Sanctiæ est iusta causa separationis Coniugum, non solùm quando est probata, sed etiam pendente illius probatione, num. 11.
- 12 Sanctiæ cognitio remittitur arbitrio Iudicis, quæ tunc sufficit ad separationem, quando adest periculum vitæ, vel grauis mali, num. 13. & 14.
- 15 Separatio Coniugum est facienda non obstante cautione oblata. Primo, quando Vir Vxorem accusauit de adulterio. Secundo, quando Vir mortem machinatur Vxori, num. 16. Tertio, quid quando Vir est nimis morosus, num. 17. Quarto, quid quando Vxorem acriter verberat, num. 18. Quinto, quid quando mina præcesserunt, num. 19. Sexto, quid quando Vir de-

- bitum coniugale vi extorquet, n. 20.*
Septimo, si discordia, & iurgia gra-
mia, & frequentiora intercedant in-
ter Coniuges, num. 21. Octavo, si ve-
nenum fuerit paratum, n. 22.
- 23 *Sauitia futura quando præbeat iustam*
causam separationis Coniugum, de-
clara num. 31.
- 24 *Sauitia præsumptio est retentio con-*
cabina.
- 25 *Sauitia Parentum Viri est iusta causa*
separationis Coniugum.
- 26 *Coniugis furor quando sit iusta cau-*
sa separationis. Et quid de ebrietate,
num. 27.
- 28 *Viri scelera quando inducant iustam*
causam separationis, & n. 29.
- 30 *Sauitia est iusta causa separationis,*
etiam si petens separationem, dederit
causam ad illam.
- 31 *Restitutio Coniugis sub cautione quan-*
do facienda, & quando non, nu. 32.
- 33 *Sauitia, qua inducit separationem,*
qualis. Et qualis, qua exigit cautio-
nem.
- 34 *Separationis Coniugum alia causa, re-*
missiue.
- 35 *Vxor quo in loco sit reponenda, ver-*
tente causa super separationem rati-
one sauitia, & facta separationem, nu. 36.

ARGUMENTVM.

De Diuortio ratione sauitia. Notatur
 S. I. Coniugem spoliatum esse resti-
 tuendum, nisi magna sit Viri sauitia,
 Et ad obtinendam restitutionem
 debet probare Matrimonium, si ne-
 getur. Quæ exceptiones obstant pe-
 tenti restitutionem Coniugis. Et
 quomodo sint probandæ. In quo ca-
 su Coniux spoliatus non est restituē-
 dus. Et in particulari contra excep-
 tionem sauitia. Separatio ex causa
 sauitia quomodo sit facienda. Et
 quando pendente causa super Di-
 uortio. Cognitio causæ Diuortij
 quomodo remittatur Iudicis arbi-
 trio. Et quid seruare debeat Iudex.
 Et quid si sauitia inducat graue
 damnum, non vitæ periculum. In

quibus casibus sauitia inducat iu-
 stam causam Diuortij, & denegat
 restitutionem sub cautione. Et quā-
 do fiat restitutio cum cautione. Et
 in quo loco sit reponenda Mulier,
 pendente causa diuortij, vel post fa-
 ctam separationem. S. II. Quando
 Vxori diuertenti e domo Viri possit
 Vir denegare alimenta, & quando
 non. De cautione, sub qua solet re-
 stitui Coniux Coniugi. Quomodo il-
 la debeat esse fideiussoria, vel pi-
 gnoratitia. Et quando sufficiat ira-
 toria. In quo casu præstari debeat,
 vel non. Et quid in casu, quo Mulier
 dedit causam sauitia. Et an cautio
 prædicta debeat esse generalis de
 non offendendo pro quacumque
 causa. Et an stante cautione, prædi-
 cta, possit illam corrigere.

ANNOTATIO IX.

§. I.

Ad Textum, in cap. literas, de restit. spol.

Coniux Coniuge spoliatus est resti-
 tuendus, non obstante exceptio-
 ne consanguinitatis, quæ non
 potest incontinenti probari, nisi
 sit magna Viri sauitia. Hoc dicit text. qui
 conuenit cum cap. ex transmissa, eod. tit. de
 qua materia late Sanchez, de matrim. lib. 10.
 disp. 18. Guttier. canon. qq. lib. 1. cap. 24 Sol.
 4. sent. disp. 46. q. vnic. ar. 1. Barbof. sol. matr.
 par. 2. nu. 18. & seqq. Casalc. dec. Firiz. 18.
 num. 26. par. 2. Campart. diuers. iur. canon.
 rubr. 6. cap. 3. num. 44. Ricc. dec. 120. & seq.
 1. par. Tiraq. de legib. conub. glos. 1. & alij.
 Ad quem text.

2 Annoto primo, quod Coniux, qui petit
 restitui, debet probare ritulum, nempe
 Matrimonium contractum iuris ordine
 seruato, id est valide, & possessionem, id est
 copulam, vt deciditur in d. cap. ex trans-
 missa, ex illis verbis, Mandamus, quatenus
 si vobis constiterit, quod præfata Mulier
 prædicto militi legitime desponsata fuisset,
 & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis,
 &c. quod procedit, quando hæc negarentur,
 vt per DD. communiter in eodem
 textu.

3 Annoto secundo, quod agenti ad resti-
 tuendum Coniugis obstant plures exce-
 ptiones. Prima est exceptio sauitia into-
 lerabilis, vt in hoc cap. literas, secundum

VRUM

- vnum intellectum. Secunda est exceptio proprietatis, quam excipiens se offert incontinenti probaturum, vt etiam in hoc *cap. literas* secundum alium sensum. Tertia est exceptio adulterij, vt in *cap. signifi- casti, de diuort.* quæ exceptio cœliat in septem casibus, traditis per *glof. in sum. 37. q. 6.* Quarta est exceptio iurisdictionis hærelis, vt in *cap. inter, de pur. canon. & cap. quanto, de diuort.* Quinta est exceptio voti castitatis communiter emissi, *cap. quod Dsa 34. q. 5. de quo Scribens in cap. dudum, de conuers. coniug.* Sexta est exceptio voti de ingrediendo Religionem alterius ex Coniugibus, emissi ante copulam, vt in *cap. ex publico, de conuers. coniug.* Septima est exceptio virginitatis, nam si excipiens de proprietate dicat se esse adhuc virginem, non erit restitutio facienda ante omnia, vt in *cap. cum locum, de sponsalib.* quod intellige vtroq; confitente non esse secutam copulam, sed si alter negaret, & alter affirmaret, seruanda esset dispositio *cap. combinebatur, de despons. impub.* Octaua est exceptio impossibilitatis, quæ est triplex, vt per *glof. in sum. 33. q. 1.*
- 4 Annoto tertio; quod ad impediendam restitutionem petitam per Coniugem, exceptio consanguinitatis est facienda in gradu, in quo Matrimonium irritatur, vt bene aduertit *Abb. in d. cap. literas, num. 1.* nam in tali gradu militat ratio, quare in hoc casu denegetur restitutio spoliato, quæ est, ne ob peccati periculum irreparabile damnum sequatur, quam aduertit *Menoeb. de recuper. poss. remed. 1. num. 418.*
- 5 Annoto quarto; quod in hoc *text.* duplici exceptione impeditur restitutio Coniugi spoliato. Prima est exceptio consanguinitatis in gradu prohibito contrahi, & dirimente contractum. Secunda est exceptio sœuitiæ Coniugis petentis restitutionem. In quo est aduertendum, quod non solum exceptio consanguinitatis, sed etiam exceptio sœuitiæ est probanda incontinenti, ad finem impediendi hanc restitutionem, vt optime notat *P. Sanch. tract. de matrim. lib. 10. disput. 18. num. 2.* paulo ante *fin.*
- 7 Annoto quinto; quod in hoc casu dicuntur probationes offerri incontinenti, etiam si excipiens illas secum non habeat in promptu, dummodo non petat dilationes longas, sed intra breuem terminum sit illas exhibiturus, vt ex *cap. exhibita, de iudic. & l. quod dicimus, & l. ratum, ff. de solut. deducit Abb. in d. cap. literas, num. 6.* contra *Io. Andr. in cap. interposita, de appellat.* Sed quanti temporis debeat esse

hæc dilatio, siue terminus, variant DD. *Archid. 3. q. 1. in princ. num. 5.* tenet eam esse tridui, *Hospiens. in sum. tit. de diuort. num. 7. vers. dicas, Alber. in d. lit. M. verb. Matrimonium, 8. vers. quid si aliquis Coniugum.* & alij tenent eam esse octo dierum. Sed melius dicendum est cum *Bald. in l. 2. C. de euect. Diui Adrian toll. Alex. conf. 166. num. 6. lib. 2. Guid. Pap. quest. 32. Soc. conf. 67. num. 9. lib. 1. & alijs,* quando dicantur offerri probationes incontinenti, remitti totum arbitrio Iudicis, prout bene sequitur *Menoeb. de arbitr. in l. 2. cent. 1. c. 12. num. 4.* qui tenet, quod si ad exceptionis discussionem necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua, super quibus disputandum esset, producere, non possent dici exceptio incontinenti oblata, quæ opinio quoad receptionem testium non est tuta; nam DD. omnes admittunt in *d. cap. literas,* testes ad probandum exceptiones, de quibus in *text.* immo exceptiones illæ, id est parentelæ, & sœuitiæ non possunt probari, nisi per testes; vnde dicendum est, exceptionem dici incontinenti oblata, etiam si pro ea verificanda, sint inducendi testes, dummodo infra breue tempus inducantur, ideo bene in Praxi obseruatur, quod in Curijs Ecclesiasticis quædo Mulier diuertit a Viro, & Vir petit restitui, non admittitur ad hanc restitutionem, si Mulier opponat exceptionem sœuitiæ, cui statuitur breuissimus terminus dierum quatuor, in quo summarijssime doceat de sœuitia.

- 8 Annoto sexto; quod dispositio *cap. literas,* de quo hic, procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum, vt per DD. ibi, præsertim *Abb. num. 7.* at quia, frequentius accidit, vt Vir sœuiat in Mulierem, ideo DD. adaptant terminos in Marito sœuente in Vxorem: sed eadem dispositio procedit, si Mulier sœuiat, vel veneno tentet occidere Virum; & quod disponitur in vno, censetur dispositum in alio, ita *P. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 8.*

- 9 Annoto septimo; spoliatum ante omnia esse restituendum, & sine cunctatione esse faciendam restitutionem, vt in *l. 1. C. si per vim, &c. & in l. si quis ad se, C. ad leg. Jul. de vi,* nec potest audiri spoliator circa proprietatem, nisi restituendo, *c. frequens, de restit. spol. in 6.* & in spoliantis odium inductum est, vt statim possessionis restitutio fiat, *c. eum, qui, de præb. in 6.* *Menoeb. de recuper. poss. remed. 1. q. 2. num. 38.* Vnde nec ipse Coniux spoliatus Coniugem suam possessione Matrimonij est audiendus in

tio, quo facta, & non ante, attentata post appellationem ab interlocutoria reuocantur, ad textum in cap. ut debitus, de appellat. & clarius in cap. non solum. eod. tit. in 6. Franc. in cap. super eo, si 1. ad fin. & in cap. significantibus, num. 8. vers. ultimo & in cap. interposita, in princ. de appellat. Rot. dec. 1. in ult. addit. & dec. 35. alias 234. de appellat. in nouis, & dec. 8. alias 81. eod. tit. in antiq. ex quibus Lancellot cit. loc. lim. 1. num. 40. tenuit hanc probationem causæ, ad hunc effectum attentatorum, esse simpliciter necessariam. Verum ipsemet n. 43. dicit, quod si hæc probatio non fuit admilla, sufficit, quod oblata fuerit.

9 Obserua quarto, quod in appellatione ab excessu executionis, omnino debet exprimi causa grauaminis nominatim, & non in genere, per relationem ad acta, cum in hoc casu dicatur appellatio interponi contra formam iuris, ad hoc ut Iudex sciat, an appellationi sit deferendum, optime notat Gratian. discept. for. cap. 333. num. 13. vbi num. 15. testatur, non esse solitum apud Signaturam recipi appellationes ab excessu executionis, & causas illius committere de iure facultate inhibendi executori, nisi gustato aliquid de grauamine, Rota de appellat. in nouis, dec. 45. & 50. Felin. in cap. quoad consultationem 15. col. 12. ad fin. vers. & quod Iudex, nu. 18. de re iud. Rot. diuers. dec. 100. n. 16. p. 1.

10 Obserua quinto, quod si ex verbis appellationis ab interlocutoria necessario comprehenditur causa grauaminis; tunc illa dicitur satis expressa ad hunc finem, tenet Angel. in l. Prætor ait, Sinterdictum, in fin. ff. de nou. oper. nunc. & in l. 1. ad med. vers. & per hoc, num. 3. ff. de lib. & posthuz. Gratian. discept. for. cap. 444. num. 51. & 52. testans id esse notandum.

11 Obserua sexto, quod in appellatione ab interlocutoria concedente sequestrum, non est exprimenda causa, cum ex decreto sequestri constet de grauamine ex præsumptione iuris. Ista enim interlocutoria est iniusta, cum contineat concessionem sequestri, quæ est contraria iuri, quare propter præsumptum vitium pronuntiationis non est necessaria expressio causæ appellationis, prout idem etiam dicimus, quando appellatur a decreto de torquendo, cum tortura sit contra ius, nisi appareant inditia sufficientia, l. maritus, ff. de Quæst. Vnde erit superuacaneæ expressio causæ in re aperte prohibita, argumento l. si constat, de appellat. l. qui testamento, de excus. tutor. l. si quis procuratore, de appell. & ita in specie de sequestro, & tortura

concludit Bald. in l. minoribus, post princ. num. 5. vers. sed in appellat. C. de his, quib. ut indign. sequitur Cast. ibid. col. 1. in fin. vers. & dicitur hic, num. 7. Franc. in cap. 1. col. 3. ad med. vers. quarto limita, num. 7. de appellat. in 6.

13 Ex prædictis infertur, quod in appellatione a sequestro relaxato iuxta formam Clement. 1. de sequest. poss. & fruct. erit inferenda causa, cum ius permittat dictum sequestrum, & cesset præsumptum vitium interlocutoria, ut contrariorum sit eadē disciplina; si enim in appellatione a sequestro non est exprimenda causa, qui regulariter ius prohibet sequestrari, ut dictum est, ergo quando idem ius concedit sequestrum, opus erit eiusdem causæ expressione, si appelletur, quasi colligatur iniquitas appellationis interpositæ contra id, quod iure permittente fuit factum; cum contraria procedant, quando ius expresse facit contra interlocutoriam, non quando ei assistit, Cassad. dec. 4. num. 3. vers. vnde dicas aliter, & num. 5. vers. ex quibus constat, de sequest. poss. & fruct.

14 Neque obstat, quod non semper ius assistat concessionem sequestri, iuxta formam d. Clement. cum etiam detur casus, in quo non est locus sequestro, quando videlicet condemnatus possederat Beneficium triennio, prout in Rota ita seruari testatur Mand. s. regul. 29. de subrogand. litigan. quæst. 5. num. 2. in fin. vers. sicut etiam fecit, sufficit enim, quod solum moueatur lis, contra triennem pacificum possessorem, quamuis regula triennali non possit gaudere, nam lata sententia contra talem possessorem, non est locus sequestro, cum d. Clement. solum requirat tempus triennalis possessionis pacificæ non autem effectum regulæ triennalis, seu alia requisita, etiam quod triennalis habuerit sententiam contra se priuatoriam ob non solutionem pensionis; solum enim cursus triennalis pacificæ possessionis sufficit ad excludendum sequestrum, non obstante tali priuatione infectiua, Card. Cassad. & alij per Mand. d. Regul. 29. q. 5. in fin. n. 4. & sicut non potest decerni sequestrum contra triennem possessorem, ita neque contra cessionarium, nisi Beneficium possessionis triennalis sit personale, Put. dec. 347. n. 2. par. 3.

15 Quia respondetur, quod ista est quæstio facti, & non iuris; vnde magis debet talis possessor triennalis exprimere causam, ad hoc ut eius appellatio a sequestro valeat; non enim ex hoc redditur ius obscurum, quod concedit sequestrum, vnde de-

debet constare, & allegari Iudici ex probationibus facti, & non prodest, nisi ex deductis hoc manifeste appareat, & sic est exprimenda causa, cum non sit res aperta, prout est quando iniquitas detegitur per allegationem iuris, quo casu non requiritur alia expressio causæ, tanquam in re clara, & manifesta, prout distinguit *Bald. in l. minoribus, ad med. n. 6. vers. ubi ergo, C. de his quib. ut indig. Franc. in cap. 1. col. 2. de appellat. in 6.* & in specie triennalis sequestri *Cassad. dec. 4. num. 3. in fin. vers. neque obstat, de sequestr. possess. & fruct.*

16 Obserua septimo, quod tertius appellans pro suo interesse ab interlocutoria, siue diffinitiuâ, non solum habet exprimere causas appellationis, sed eas debet iustificare, saltem semiplene, antequam ad vteriora procedatur, *Felin. in cap. cum super 17. in princ. de sent. & re iud.* Quoties enim quis pro suo interesse vult admitti in iudicio, debet saltem docere de eo semiplene, ita vt iste articulus præiudicialis sit prius examinandus, *Aret. in l. a sententia, de appellat. post Bart. in l. si quaramus, de testam. Innoc. in cap. veniens, il. 2. de testib.*

17 Hinc ad cognoscendum si in appellatione sit exprimenda causa, & quomodo sit appellandum. Queritur, an sententia lata super desertione appellationis sit interlocutoria, an diffinitiuâ; nam in appellatione a diffinitiuâ non requiritur expressio causæ, vt testatur *Specul. lib. 2. de appellat. §. 6. n. 2.*

Resp. DD. in hoc casu diuisi sunt in triplicem sententiam. Alij enim tenuerunt esse sententiam interlocutoriam, ita *Bald.* quem sequitur *Salic. in l. si Praeses, C. quo. & quand. Iud. Henric. Babic. in cap. in literis, de offic. deleg. 10. Andr. in glos. Clem. fin. de appell. Cappell. Tholos. dec. 47. & dec. 28.* & alij. Secunda sententia tenuit non esse diffinitiuam, neque interlocutoriam; non diffinitiuâ, quia non est lata super negotio principali, sed super processu, non interlocutoriam, quia non expectat aliam sententiam diffinitiuam post se, ita tenet ex decisionibus *Rota Add. ad Guid. Pap. dec. 11. vers. finis causa, lit. B.* Tertia sententia cum distinctione processit, dicens, si pronuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia interlocutoria; tunc sententia super desertione, dicitur etiam interlocutoria, quia non imponit finem negotio principali, & in hoc casu debet appellari in scriptis, & cum expressione causæ, iuxta *cap. cordi cit.* si vero pro-

nuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia diffinitiuâ, & sententia desertionis dicitur diffinitiuâ, cum ex tali desertione imponatur finis causæ principali, & ita distinguit *Guid. Pap. d. dec. 11.* referens, secundum eandem decisionem fuisse iudicatum.

18 Rursus diximus requiri ad appellationem ab interlocutoria expressionem causæ, pro primo requisito *cap. cordi cit.* Obseruandum est, vltra prædictum requisitum, requiri & alia, quæ vique ad decem numerat *Roman. conf. 501. num. 1.* dicens in appellatione ab interlocutoria requiri decem, quorum altero deficiente, non valere appellationem. Primo requiritur causa grauaminis illati, vel comminati, *cap. cum cessante de appellat.* Secundo, quod sit causa legitima, *cap. vt debitus, & cap. cum speciale, de appellat.* Tertio, quod sit vera, *cap. interposita, cit. tit.* Quarto, quod sit expressa coram Iudice, *cap. vt debitus, & c. cum causam, de appellat.* Quinto, quod non sit admilla petitio, vel affectio, *cap. dilecto, de appellat.* Sexto, quod fiat in scriptis, *cap. cordi, eod. cit. tit. in 6. Bart. in l. eius qui ff. de appellat. recip. num. 4.* Septimo, quod ideo appelletur, quia non fuit admilla petitio, vel exceptio, vt in *d. cap. dilecto.* Octauo, quod petantur apostoli, vt in *d. cap. corat, & in Clem. quamuis eod. tit.* Nono, quod si appellans hoc petierit, veniant partes instructæ cum singulis munimentis ad causam facientibus, vt in *d. cap. cordi.* Decimo, quod fiat infra decem dies, *cap. bone de conf. vti. vel inutil. cap. cum inter, de re iud.* quæ omnia decem requisita præstringuntur ad causam in scriptis, cum petitione apostolorum, & infra decem dies, vt in *d. cap. cordi.* Dicto igitur de causa, sequitur modo de scriptura appellationis. Ad quod

19 Obseruandum est cum *Specul. lib. 2. tit. de appellat. §. 6. in princ.* appellari posse a diffinitiuâ viuâ voce, & sine scriptura, si appellatio interponatur illico, & incontinenti post latam sententiam; dicitur incontinenti, dum Iudex sedet pro Tribunali ad proferendam sententiam, & alios actus iuridicos exercendos; quod si ad alia negotia diuertit, non dicitur incontinenti, vt obseruat *Specul. cit. loc.* Si vero appellatio interponatur non incontinenti, sed ex intervallo, id est dum Iudex diuertit ad alia negotia, tunc est appellandum in scriptis, per *textum in l. 2. in fin. ff. de appellat. Put. lib. 3. decis. 102. in princip.* Quando dicatur incontinenti, & quando ex intervallo, late *Marant. in spe. ut p. 8.*

- tit. & quandoque appellatur* 137. Quocumque vero tempore appellatur ab interlocutoria, vel ab alio grauamine, siue incontinenti, siue ex interuallo, semper appellatio est interponenda in scriptis, in iudicio, vel extra, *glos. in cap. vt debitus, de appellat. contra Hostiens. in cap. 1. de appellat. in 6. qui tenet scripturam requiri solum in appellatione, quæ fit ad Papam; nam contra Hostiens. est verior opinio practicata etiam in Rota, vt testatur Add. ad Speculos. est. loc. lit. C. vers. adde. quod necessaria.*
- 20 Quæ opinio ampliatur, vt appellatio interposita ab interlocutoria sine scriptura dicatur friuola, & inualida, & appellas habeatur pro non appellante, ac nullum producat effectum, & deuolutionem negotij, vt optime *Rota in nouis de appellat. dec. 54. alias 385. Quæ procedunt, quando Iudex, a quo est appellatum ab interlocutoria sine scriptura, & sic friuole non detulit appellationi; sed si Iudex eam admisit, & appellationi detulit, tota iurisdictio est ad Superiorem deuoluta, vt notat Put. dec. 102. lib. 3.*
- 21 Ampliatur secundo, hanc opinionem, procedere indubitate de Iure Canonico, per decisionē *text. in d. c. cordi, & posse etiā persuaderi veram de Iure Ciuili, testatur Bart. in l. eius, qui num. 4. de appellat. recip.*
- 22 Ampliatur tertio, vt cum hæc appellatio ab interlocutoria sine scriptura sit iniusta, ac friuola, non producat attentata, quando a Iudice non fuit admissa; vnde gesta tali appellatione pendente non veniunt reuocanda, ad late tradita per *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 6.*
- 23 Dicitur appellatio sine scriptis, quādo nō fuit data cedula, siue vt vulgo dicitur, cōparitio continens appellationem, etiā si fuisset rogatus Notarius, vt appellationē redigeret in scriptis, quia aliud est appellare in scriptis, & aliud appellationem verbalem redigi in scriptis, ita optime notat *Put. dec. 104. lib. 2. sequutus opinionem Franc. in cap. 1. in princip. col. fm. vers. secundo aduerte, de appellat. in 6. respondēs ad dec. Aegid. 15. tenet etiam Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 1. n. 77.*
- 24 Dubitatur, an appellatio ab interlocutoria in causis summarijs, & in quibus proceditur absque strepitu, & figura iudicij, debeat esse in scriptis, vt in Beneficialibus &c.
- Resp. posse fieri sine scriptis, videtur sentire *Franc. in cap. vt debitus, col. 7. de appellat. Verum Rota apud Put. dec. 102. libr. 3. recesit ab hac opinione Franc. ne introduceretur Stylus, quod in omnibus causis*
- Beneficialibus appellaretur sine scriptura
- 25 Tertium requisitum necessarium per *cit. cap. cordi, ad appellationem ab interlocutoria, est petitio apostolorum, quæ etiam in appellatione a diffinitiuâ intercedit, de quibus etiam in cap. ab eo, & Clement. quamuis, de appellat. & seruat Praxis.*
- 26 Dicuntur apostoli in Iure Literæ datæ appellanti, in quibus continentur allegationes, & qualiter in causa processum sit, ita *glos. in Clement. 1. de appellat. in verb. notat apostolos. Et glos. in d. cap. cordi, verb. petat apostolos, vocat apostolos Literas dimissorias, quæ a Iudice a quo, ad Iudicem ad quem mittuntur, acceptationis, siue refutationis appellationis. Dicuntur apostoli ab Apo. quod est, de, & Stolon, quod est missio, quasi missio, quam facit vnus Iudex ad alium, sic etiam de Apostolis dicimus, quod a Deo, vel de cælo missi fuerunt, ita *glo. cit. in d. cap. cordi. Praxis vocat apostolos scripturam continentem appellationem interpositam coram Iudice a quo, cum acceptatione, vel refutatione illius, & copiam decreti, a quo est appellatum.**
- 27 Apostoli alij dicuntur conuentionales, vt si vna pars appellauit, & altera admisit appellationem in iudicio, Iudice refutante, vel acceptante, siue extra iudicium; & scriptura hoc continens apostoli conuentionales potest dici, ita *Specul. lib. 4. par. 2. tit. de apostol. 3. §. num. 1. Alij dicuntur apostoli testimoniales, & est illa scriptura, quæ testificat de appellatione facta coram Iudice, vel coram publicis; & honestis personis, Specul. cit. loc. Alij dicuntur apostoli dimissorij, & est illa scriptura, per quam apparet, quod Iudex a quo appellationi detulit, & partem a sua iurisdictione dimisit, & eam ad Iudicem ad quem mittit, & alias dicuntur Literæ dimissoria, ita *Specul. cit. loc. Alij dicuntur apostoli refutatorij, & continentur in illa scriptura, seu decreto, in quo apparet, quod Iudex non desert appellationi, & Iudex, qui refutat appellationem, debet dicere, causam refutationis, ita *Specul. cit. loc. n. 6. Alij, & vltimo dicuntur apostoli reuerentiales, & continentur in decreto, seu in illa scriptura, qua Iudex a quo, ob reuerentiam Iudicis ad quem appellationem admisit, ita *Specul. cit. loc. num. 8. qui num. 10. optime aduertit, quod libellus appellationis, quod idem est, ac apostolus, debet continere regulariter, quis appellat, a quo Iudice, contra quem, & ad quem Iudicem, super quo decreto, siue grauamine.****

& qua-

- & quare appellat, & in calce huius libelli si Iudex detulerit, vel refutauerit appellationem.
- 28 Quicquid sit de nomine apostolorum, de quo alibi; obseruandum est, quod apostoli dicuntur esse pars, & de substantia appellationis, ita vt illis non petitis, appellatio dicatur nulla, & inualida, & si appellans pro illis non redierit in termino praefixo, appellatio fit deserta, ita *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 50. num. 219. Rota in nouis dec. 41.*
- 29 Praxis obseruat, quod in libello appellationis petat etiam apostolos, sed vere hoc non est necesse, nam sufficit petere apostolos infra triginta dies, ita *Specul. cit. loc. num. 15.*
- 30 Terminus de Iure Canonico ad petendos apostolos est triginta dierum, ad *tex. in l. iudicibus, & in l. eos, §. apostolos, C. de appellat. cap. super, & cap. ab eo, de appellat. in 6. Clement. quamuis, eod. tit.* A quo tempore incipiat currere hic terminus triginta dierum, controuersum est inter Doctores. Nam alij dicunt, quod incipiat currere a die sententiae, vt testatur *Guid. Pap. tract. de appellat. quest. 27. ad mod. sequitur Misinger. singul. obseruat. centur. 4. dec. 36.* qui testatur de communi. Alij uero tenent, quod currat a die appellationis, ita *Hosfien. in cap. cordi, de appellat. in 6. & secundum hanc opinionem iudicauit Rota in nouis dec. 5. alias 29.*
- 31 Retit apostolos Praxis cum iteratis instantijs, unde dicit, peto apostolos instantanter, instantius, & instantissime, & hoc ex dispositione *Clement. quamuis, de appellat.* ubi disponitur, quod non solum instantanter, sed etiam sapius, quod vnico consensu, idest vna petitione, seu comparitione potest fieri, vt in *d. Clement.* in illis verbis, *Sufficere, quod per appellantem simul vno consensu apostoli instantanter, & sapius postulantur,* unde per Tribunalistas dicitur in appellationibus, *Appello, &c. bis, ter, quater, & toties, quoties opus fuerit, vt satisfiant particulæ illi in Clementina posita, Sapius.* Ratio uero, cur petitio apostolorum fiat cum tantis iteratis instantijs, redditur per *Rot. in nouis de appellat. decis. 46. alias 351.* & est, vt Iudici debitus honor deferatur, & ipse moueatur ad reuocandum grauamen, si grauauit, quod forte non faceret, si talis instantia non fieret.
- 32 Ex qua ratione collige, quod si Iudex detulit appellationi, eamq; admisit, non est necesse petere apostolos cum tanta instantia, & appellatio ualet, suosq; producit effectus, & hic est casus *cit. decis. 46.* Et
- Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. num. 219. limit. 50.* clarius dicit, quod si Iudex appellationi deferat, etiam si apostoli non sint petiti, appellatio videtur admissenda, propter vim ipsius delationis, ita *Paris. Rolan. a Valle, & Boer. apud eundem Lancellot.*
- 33 Terminus triginta dierum, de quo supra, non solum datur de Iure Canonico ad petendum apostolos, sed etiam ad illos recipiendum; nam appellans debet intra dictum terminum apostolos recipere, per *textum in cap. ab eo, de appellat. in 6.* adeo, quod si intra dictum terminum appellans non petat, & recipiat apostolos, censetur renunciaſſe appellationi, & illa efficitur deserta, vt in *d. cap. ab eo, & Clement. quamuis cit.* Sed si requisitus non det apostolos, debet appellans protestari, vt habetur in *d. Clem. quamuis, & per glos. in l. i. ff. de libell. dimis.*
- 34 Iudex potest abreuiare hunc terminum triginta dierum, vt communiter *DD. in d. Clement. quamuis;* & proinde pars appellans tenetur redire in termino dato a Iudice, non solum in primo termino, sed etiam si Iudex dederit alium secundum terminum, dummodo sit intra terminum iuris, adhuc tenetur comparere pro apostolis, vt dicit *Abb. in d. Clement. quamuis, num. 5.* non tamen tenetur comparere ultra secundam vicem, ita *Crescent. dec. 17. n. 7. de caus. poss. & propr.*
- 35 Nota, quod si Iudex dicat, & statuat, quod pars appellans redeat, siue compareat pro apostolis infra terminum iuris, vel infra terminum viginti dierum, potest quandocumq; appellans comparere pro recipiendis apostolis; dummodo sit intra dictum datum terminum. Sed si dicat, quod redeat, siue compareat in termino iuris, vel vigesima die, tunc non potest comparere ante vltimum diem termini, vt bene aduertit *Abb. in d. Clem. quamuis, num. 6.* Sed si Iudex dicat velle dare apostolos infra terminum iuris, potest tenere impeditum appellantem per totum terminum iuris, vt habetur in *d. Clem. quamuis, & ibi glos. vers. vel infra, & Abb. nu. 10.* At si semel Iudex dederit apostolos infra terminum, appellans non tenetur amplius comparere, & petere apostolos, *Bald. n. 2. & Salicet. num. 5. in fin. & l. eos, §. fin. C. de appellat. Seraph. dec. 16. n. 1.*
- 36 Impeditus, qui potest comparere per Procuratorem, non excusatur si in termino non petat, & recipiat apostolos; prout in impedito infirmitate, fuit iudicatum per *Rot. apud Seraph. dec. 1131.* per doctrinam *Bart.*

Bart. in l. sed et si, §. 1. quib. ex caus. maior.
 & *Bald. in l. cas, §. apostolos, in princ. C. de*
appellat. Boer. dec. 43. n. 9.

37 Obserua, quod si appellans petit apostolos, sed non redijt pro illis in termino iuris; verum intra dictum terminum causam appellationis committi fecit, adhuc non dicitur deserta appellatio, ita decifum per *Rotam* apud *Crescent. dec. 75. de appellat. refert Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 50. num. 222.* Sed verius *dec. 2. de appel.* apud eundem *Crescent.* vbi ipsemet *Crescent.* testatur fuisse in contrario voto, quam opinionem tenent multi DD. præsertim *Franc. & Aegid.* quos ipse citat, & tenet etiam *Felin. in cap. personas, num. 4. ad fin. de appellat. Oluia super ritu Cur. Archiepiscop. Neap. rit. 35. num. 4.* qui magnificat opinionem prædictam. Verum quia in hoc casu reperiuntur diuersæ opiniones Doctorum, & *Rotæ* decisiones inter se pugnantes; & vere decisio huius casus pendet ab illa intricata quæstione, quando gesta pendente termino receptionis apostolorum; sint nulla. In qua quæstione optime procesit *Lancelot. de attent. 2. par. cap. 13. limitat. 53. a num. 16.* cum multis ampliacionibus, & limitacionibus; quas omnes referre, esset transcribere, ideo ibi te remitto.

38 Vltimo obserua, quod Praxis loco apostolorum concedit copiam sententiæ, seu decreti, à quo est appellatum; vt bene seruari in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur *Ric. in dec. eiusd. Cur. dec. 261. in fin. 2. par.* dicens pro apostolis Curiam Archiepiscopalem concedere appellanti copiam sententiæ, quod exprimit Vicarius quando admittit appellationem, illis verbis, qui Dom. Vicarius appellationem admisit, & mandauit pro apostolis concedi appellanti copiam sententiæ, cum termino dierum decem ad illos recipiendos, decem ad arripiendum iter, & se præsentandum conspectui Apostolico, & aliorum dierum decem ad faciendam fidem Domino Vicario de diligentia in impetratione rescripti, cum comminatione, quod si defecerit in vnoquoque termino, appellatio habeatur pro deserta, vt testatur *Oluia cit. Rit.*

39 Debet habere aliud requisitum appellatio ab interlocutoria, vel a grauamine, & in hoc conuenit cum sententia diffinitiuâ, & est vt sit interposita infra decem dies, *cap. anteriorum 2. q. 6. cap. dilecti, de elect. cap. significauerunt, de testib. cap. bona de confir. util. vel inutil. cap. quoad consultationem, de re iudic.* quod etiam disponitur

de iure nouissimo ciuili, vt in *autb. bodie, C. de appellat. Bald. & Ias. in l. arbitro, ff. qui satisf. cog.* De hoc tempore decem dierum vide apud *Specul. lib. 2. particul. 3. tit. de appellat. §. 5. Marant. in specul. par. 6. tit. & quandoque appellatur, a num. 213. Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 50. a num. 46. Franc. de appellat. Muscatell. & alios.* Et ideo regulariter infra dictum tempus appellatio interponi debet, alias erit nulla, secundum *Rotam dec. 30. de appellat. in nouis, alias 190. & dec. 2. de concess. Prab. in nouis, alias 125. Alex. conf. 87. lib. 2. Franc. in cap. 1. num. 11. de appellat. Felin. in cap. quoad consultationem, nu. 35. de re iudic.*

40 Isti decem dies ab initio dicuntur esse vtilis, & quoad progressum dicuntur esse continui, ita *glos. in cap. concertationi, in verb. sciuerit, de appellat. in 6. Felin. in cap. quoad consultationem, num. 37. de re iudic. Rota in nouis, dec. 2. in princ. de dol. & cont.*

41 Hinc infertur primo, quod isti decem dies computantur de momento ad momentum, ita *glos. in d. cap. concertationi, Alex. conf. 87. num. 1. lib. 2.* qui testatur de communi, & dat cautelam vt appellans apponat horam in appellatione, quia alias vbi posset esse dubium, an appellatio fuerit interposita decima die, vel elapsa decima die, computato tempore de momento ad momentum, non admitteretur appellatio, per id, quod habetur in *l. matrem, C. de probat. & per notata per Bart. in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de oper. noa. nunc.*

42 Infertur secundo, hunc terminum dierum decem incipere ab ipsa die prolationis sententiæ, vt notant DD. in *d. autb. bodie, Lancelot. de attent. loc. cit. num. 52.* quod procedit contra scientem sententiâ: contra vero ignorantem sententiam non incipiunt currere decem dies, nisi a tempore scientiæ prolationis sententiæ, *cap. concertationi, de appellat. in 6. & bene probatur ex eo, quod diximus supra, dictos decem dies ab initio dici vtilis, tanquam non currant impedito, vel ignoranti, vt aduertit optime Marant. loc. cit. num. 215. Specul. d. loc. num. 1. text. est, & ibi Bart. in l. 1. §. dies, de appellat.*

43 Verum quoad impeditum, aduertit, quod debet intercedere protestatio infra decem dies de impedimento, ad hoc vt admittatur deinde, elapso impedimento, post decem dies ad appellandam, vt aduertit *Marant. cit. loc. & Bart. in d. §. dies.*

44 Obserua, quod dies, in quo fertur sententia, computatur in numero decem dierum,

rum, cum hoc tempus computetur de momento ad momentum, vt diximus supra, ita tenet *Specul. lib. 2. part. 3. tit. de appellat. num. 3.* adducens ad id *Bart. ita vt si sententia feratur prima die Septembris, hora vigesima, vel notitia sententiæ superuenerit prima die Septembris, hora vigesima, ab eadem hora dicuntur incipere decem dies, & finire, atque compleri die vndecima Septembris, hora vigesima, exclusiue tamen quoad horam vigesimam vndecimi diei, ita *Specul. cit. loc.**

Certum est enim, quod appellatio debeat omnino interponi infra decem dies a recitatione sententiæ, de momento ad momentum computandos, alias est nulla, & non deuo. uit, *Rot. dec. 3. de appellat. in nouis* alias 11. nec sufficit probare fuisse appellatum, nisi etiam probetur fuisse appellatum infra decem dies; quia appellatio post decem dies non dicitur esse secundum leges, *glo. in l. present. ff. de re iud. Misg. singul. obser. centur. 3. dec. 15.*

45 Quod procedit etiam in adhæsiōe, facienda ipsi appellationi; adhærens enim appellationi pro suo interesse debet adhærere infra decem dies, vt notat *glos. in verb. adhaerentes, in cap. vt circa, de elect. in 6. Rota in nouis, dec. 5. alias 225. de sent. excom. & alias facta adhæsiō post decem dies est nulla, quoad fauorem adhærentis, secus contra adhærentem, ita *Oldrad. consil. 328. col. fin. ver. item constat, & cons. 376. col. ult. in fin.**

46 Procedit etiam in ratificatione appellationis; nam sicut appellatio est facienda infra decem dies, ita etiam ratificatio debet fieri infra decem dies, ita *Oldrad. cons. 319. num. 9. Guid. Pap. cons. 124. sub num. 7. vers. ad sextum, Tiraquel. tract. de utroq; retract. §. 1. glof. 10. num. 85. Corn. cons. 292. col. 2. lib. 3. Crauet. cons. 252. num. 2.* Verum in hoc casu hi decem dies sunt computandi a die scientiæ appellationis interpositæ, ita *Oldrad. cit. loc.* sed in dubio præsumitur hæc ratificatio facta infra decem dies a die scientiæ, vt notat *Franc. in cap. bona, num. 20. de appellat.*

47 Similiter a reiectione tacita exceptionis per processum ad vteriora debet etiã infra decem dies appellari, ita *Franc. in cap. intimasti, num. 8. vers. tu aduerte, de appellat.* Verum si sint elapsi decem dies, a die reiectionis appellationis, potest pars instare pro admissione exceptionis altera vice, & si secundo fuerit reiecta exceptio per processum ad vteriora, potest appellare infra decem dies, a die secundæ reiectionis, ita *Paul. de Cast. cons. 334. num. 6.*

*lib. 1. ita etiam si quis fuerit grauatus per Iudicem, nec potuerit appellare, potest etiam elapsis decem diebus instare coram Iudice pro reuocatione grauaminis, ita *Rota dec. 5. alias 29. in nouis; de appellat.**

48 Appellatio post decem dies, nec de cōsensu partium potest interponi, vt aduertit *Felin. in cap. quoad consultationem, n. 37. de re iud. Guid. Pap. de appellat. quæst. 114. & si consensientes ambæ partes procederent in causa appellationis interpositæ post decem dies, sententia inde sequuta non valeret, ita *glos. in Clement. si appellationem, in verb. desertam, in fin. de appellat. Felin. cit. loc. Salic. in auth. bodie, de appell. sub num. 2. q. 6. vbi etiam Bald. sub num. 5. vers. quinto quarto, Ofsch. dec. Pedem. 7. n. 6.* licet alias consensus partium multum faceret ad sustentandam appellationem friuolam, & frustratoriam, vt dicit *Lanceliot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. princ. 6. num. 26. vers. quarto limita.* Quæ etiam procedunt, si partes pendente hoc termino decem dierum compromitterent; nam non obstate compromisso, currit hic terminus, ita vt illis elapsis, non possit amplius appellari, ita *Guid. Pap. dec. 115. Blanc. in tract. de compromiss. 6. quæst. princ. num. 27. vers. quarto intellige.* qui testatur, alias fuisse seruatum in Ciuitate Lucana, *Franc. in cap. ex ratione, de appellat.* Quod secus est in termino prosequendæ appellationis, qui terminus non currit pendente compromisso facto partium consensu, per textum in *Clement. quandiu, de appell. & in auth. stamen, C. de tempor. appellat. Cassad. dec. 9. n. 7. de appell.**

49 Quæritur, si sententia sit conditionalis, & concepta in euentum alicuius conditionis, an decem dies ad appellandum sint computandi a die sententiæ, an a die purificatæ conditionis?

Resp. appellandum esse infra decem dies a die prolatæ sententiæ, nullo expectato euentu purificatæ conditionis, non obstante quod conditio nihil ponat in esse, nam quoad actum appellationis interponendæ; conditio non suspendit dispositionem, quomimis intra decem dies etiam a condicionali sententia sit appellandum, ad text. in *l. 1. §. biduum. ff. quando appell. sit Innoc. in cap. quoad consultationem, num. 4. & Abb. num. 1. de re iud.* Et ea est ratio, quia dicta sententia, etiam pendente conditione, dicitur grauare, ex quo euenire potest conditio, *Franc. in cap. pr. te rea requisiti, num. 9. de appellat. Ofsch. dec. 146.*

50 Restitutus in integrum ad appellandum post

- post lapsum primorum decem dierum, non potest appellare, nisi infra dies decē adie prolationis sententiæ restitutionis in integrum, docet *Vestr. in Prax. Rom. lib. 8. cap. 3. num. 18. de restitut. in integr. Guid. Pap. tract. de appellat. q. 103. Rota in nouis dec. 62. alias 446. num. 2. vers. præter, de appellat.*
- 51 A sententia Arbitri est appellandum infra dies decem, vt supra. A sententia vero Arbitratoris, siue laudo potest peti reductio vsque ad triginta annos, vt optime docet *Marant. in specul. in 3. par. se xta part. principalis, in 2. actu, num. 112. Boer. conf. 32. num. 1. lib. 3. Affict. dec. 132.* quoad illud de Arbitratore, cuius laudum post triginta annos transit in iudicatum, *Abb. Sicul. in cap. Quintauallis, de iure iur. 8. dist. 7.*
- 52 Appellatio est interponenda coram Iudice regulariter. Verum si intercedat iusta causa, potest interponi coram honestis viris, vt per *Innocent. in cap. si iustus metus, de appellat.* & adhuc est interponenda infra decem dies, *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 15. n. 49.*
- 53 Paupertas licet excuset a prosecutione appellationis; non tamen excusat ab appellatione facienda infra decem dies, nisi in casu, quo appellatio est interponenda in scriptis, vbi requiritur aliqua impenſa; nam tunc paupertas excusat, *Lancellot. 2. par. cap. 22. ampliat. princ. 1. n. 61.*
- 54 Tertia appellatio, quæ resultat ex arreptione itineris ad Superiorem, est etiam facienda infra decem dies; nam in illa debent concurrere omnes qualitates, quæ concurrere habent in vera appellatione, De qua itineris arreptione late *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 16. per tot. & quod debeat fieri infra decem dies, num. 17.*
- 55 Appellatio potest licite interponi generaliter, dicendo, *Appello ad Superiorem*, vel alternatiue, dicendo, *Appello ad Metropolitanum, vel ad Papam*, cum conditionibus, de quibus per *Felin. in cap. 2. num. 1. & 2. de appellat.* dummodo dictus appellans declaret infra terminum decē dierum certum Iudicem, ad quem appelleret. Et sic collige, quod non solum appellatio, sed etiam declaratio debet fieri infra decem dies, ita *Felin. cit. loc. num. 1. ad fin. vers. si tamen, Alex. conf. 79. nu. 5. lib. 7.* quod non procedit, quando Iudex, a quo appellatur, non habet nisi vnicum certum Superiorem, in quo casu dicendo, *Appello ad Superiorem*, quia Superior est certus, nõ est facienda alia declaratio infra decem dies, ita *Bero. conf. 80. n. 12. lib. 3.*
- 56 Fiscus tenetur etiam appellare infra decem dies; nam in hoc nullum inuenitur Priuilegium concessum Fisco, qui non habet prærogatiuam, nisi in quibus expresse reperitur priuilegiatus, *l. placuit, ff. de iur. Fisci, & fuit decisum in Rota in vna Perusin. hereditatis 14. Martij 1567. coram Sarmiento.*
- 57 Decem dies dati ad appellandum, currunt etiam opposita nullitate; *Guid. Pap. de appellat. q. 65. Bart. in l. si expressim, de appellat. Butr. in l. 1. C. quando pron. non est necess.*
- 58 Contumax an habeat decem dies ad appellandum, & a quo die currere incipiat, distinguendum est. Primo modo dicitur verus contumax; & est ille, qui fuit citatus personaliter, ac non comparens iuris ordine seruato fuit factus contumax, hic non appellat, per *Lex consensu, d. fin. ff. de appellat. Felin. in cap. quoad consultationem, num. 24. & ibi Add. de sent. & re iud. & proinde non procedit cum illo hic terminus decem dierum; hæc enim militant de rigore iuris, sed de æquitate etiam verus contumax admittitur ad appellandum, & illi itaturus dictus terminus decem dierum, a die sententiæ computandus, vt habetur per *Rotam in nouis, dec. 22. alias 137. de appellat. & extat Ritus de hac materia in Curia Archiepiscopali Neapolitana relatus apud Carauit. Rit. eiusd. Cur. 34. cuius verba sunt hæc, Item Reus contumax, quem citatus personaliter apprehendit, si appellat a diffinitiuâ, auditur de æquitate iuris infra decem dies a tempore sententiæ, non autem scientiæ, &c. & supra d. Rit. eleganter Alberic. Oliva, & Campanil.**
- Fictus vero contumax, & dicitur ille, qui non citatus personaliter, sed ad domum, vel per edictum, aut alio modo; aut si citatus personaliter, legitime impeditus, fuit factus contumax non comparendo, iste contumax appellat infra decem dies, a die scientiæ computandos, ita *Rot. dec. 2. alias 49. & dec. 16. alias 364. de dol. & contum. in nouis, Felin. cit. loc. num. 23. Specul. de appellat. d. 5. vers. illud autem notandum, Vestr. in prax. lib. 7. cap. 3. num. 21. Campanil. in cit. Rit. apud Carauit. & est commune. Quibus modis dicatur quis fictus contumax, vide eleganter *Lancellot. de attent. 2. part. cap. 12. limitat. princip. 50. num. 158. & seqq.**
- 59 Appellatio a grauamine successiuo potest semper interponi durante grauamine, etiam vltra decem dies, vt diximus supra, & tenent *Specul. tit. de appellat. d. re-Stat,*

- Ant. num. 6. Franc. in cap. super eo, il. 2. n. 4. §. 8. & 9. de appellat. Felin. in cap. accedens il. 2. num. 19. & seqq. ut lit. non contest. Rot. dec. 4. alias 54. de restitut. spol. in antiqu. & alij communiter.*
- 60 Appellationes extrajudiciales, puta quæ fiunt ab electionibus, prouisionibus, & similibus, fiunt infra decem dies a die scientiæ illati grauaminis, vt deciditur in *text. cap. concertationi, de appell. in 6. Specul. cit. loc. num. 6. Franc. in cap. bonæ, sub n. 19. & seq. vers. octauo debet, de appellat. Rota cit. dec.* Verum si actus extrajudicialis sit confirmatus per decretum Iudicis, vt solet fieri in confirmatione electionis, debet appellari infra decem dies, a die decreti confirmantis, vt aduertit *Specul. cit. loc. vers. sed quid dices, & obseruat Rota in antiq. dec. 4. alias 54. de restit. spol.*
- 61 Potest Consuetudine, vel Statuto introduci, vt appelleretur post decem dies; & valet appellatio, vt notat *glos. in l. prescriptione, in verb. iuris scripti, vbi Ias. num. 12. C. si contra ius, vel vti l. publ. & ibi etiam Bald. sol. 7. Franc. in cap. cum sit Romana, sub n. 7. de appellat.*
- 62 Tertius potest appellare pro suo interesse infra decem dies, non a die sententiæ, sed a die scientiæ sententiæ latæ, etiam si sciuerit litem antea, ita *Alex. in l. sapo, num. 82. de re iud. Io. Cephal. conf. 106. per tot. lib. 1. qui doctè asserit, & probat, quod venditor potest appellare infra decem dies a die scientiæ a sententia lata contra emptorem, etiam si antea sciuerit causam agi contra emptorem, quia ad hoc vt sibi currat temptus ad appellandum, non sufficit scientia litis, sed requiritur scientia sententiæ.*
- 63 Obserua, quod hic terminus dierum decem non currit illi, qui intendit appellare, nec potest habere copiam Iudicis a quo, nec Iudicis ad quem; is enim potest appellare, etiam elapsis decem diebus, vt aduertit *Minsiger. singul. obseru. centur. 2. dec. 2.* Et tunc dicitur haberi copiam Iudicis, quando Iudex in publico se ostendit, per *textum in l. 1. §. dies, ff. quando appell. sit.*
- 64 Nota, quod terminus dierum decem ad appellandum a sententia excommunicationis lata sub conditione, non dicitur currere a die latæ sententiæ, sed a die purificatæ conditionis, quod singulare est in appellatione a sententia excommunicationis, ita *Bald. in cap. Pastoralis, §. preterea, num. 10. de offic. deleg. Lancelot. de att. 2. par. cap. 12. limit. prin. 21. num. 40. Ososeb. dec. 146. num. 7.*

65 Controuertitur inter DD. an præsumatur appellatio interposita infra decem dies, si constat de appellatione, sed non appareat quo tempore fuerit interposita. Hanc quæstionem ponit *Lancelot. de att. 2. par. cap. 12. limit. princ. 50. num. 195. & refert DD. & Rot. decisiones hinc inde.* Verum ipse videtur inclinare in opinionem, quod non præsumatur hæc qualitas, ita vt si aliquo modo dubitaretur, an appellatio fuisset, vel non fuisset interposita infra decem dies, hoc esset omnino probandum, alias appellatio non valeret, quia hæc est qualitas intrinseca, & est probanda, vt tenet *Rota dec. 30. alias 190. de appell. in nouis, ergo non præsumitur, Minsiger. singul. obseru. cent. 3. dec. 11.*

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptio sanctiæ impedit restitutionem Coniugis spoliati.
- 2 Coniux spoliatus si restitui petat, habet probare Matrimonium, & Copulam.
- 3 Exceptiones, quæ possunt opponi contra Coniugem petentem restitutionem, numer. 4. & 5. Et quomodo sint probande, num. 6.
- 7 Exceptio quando dicatur probari incontinenti.
- 8 Cap. literas, de restit. spol. procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum.
- 9 Spoliatus ante omnia est restituendus.
- 10 Sanctiæ est iusta causa separationis Coniugum, non solùm quando est probata, sed etiam pendente illius probatione, num. 11.
- 12 Sanctiæ cognitio remittitur arbitrio Iudicis, quæ tunc sufficit ad separationem, quando adest periculum vitæ, vel grauis mali, num. 13. & 14.
- 15 Separatio Coniugum est facienda non obstante cautione oblata. Primo, quando Vir Vxorem accusauit de adulterio. Secundo, quando Vir mortem machinatur Vxori, num. 16. Tertio, quid quando Vir est nimis morosus, num. 17. Quarto, quid quando Vxorem acriter verberat, num. 18. Quinto, quid quando mina præcesserunt, num. 19. Sexto, quid quando Vir de-

- bitum coniugale vi extorquet, n. 20.*
Septimo, si discordia, & iurgia gra-
mia, & frequentiora intercedant in-
ter Coniuges, num. 21. Octavo, si ve-
nenum fuerit paratum, n. 22.
 23 *Sauitia futura quando præbeat iustam*
causam separationis Coniugum, de-
clara num. 31.
 24 *Sauitia præsumptio est retentio con-*
cubina.
 25 *Sauitia Parentum Viri est iusta causa*
separationis Coniugum.
 26 *Coniugis furor quando sit iusta cau-*
sa separationis. Et quid de ebrietate,
num. 27.
 28 *Viri scelera quando inducant iustam*
causam separationis, & n. 29.
 30 *Sauitia est iusta causa separationis,*
etiam si petens separationem, dederit
causam ad illam.
 31 *Restitutio Coniugis sub cautione quan-*
do facienda, & quando non, nu. 32.
 33 *Sauitia, qua inducit separationem,*
qualis. Et qualis, qua exigit cautio-
nem.
 34 *Separationis Coniugum alia causa, re-*
missiue.
 35 *Vxor quo in loco sit reponenda, ver-*
tente causa super separatione ratione
sauitia, & facta separatione, nu. 36.

ARGVMENTVM.

De Diuortio ratione sauitiæ. Notatur
 S. I. Coniugem spoliatum esse resti-
 tuendum, nisi magna sit Viri sauitia,
 Et ad obtinendam restitutionem
 debet probare Matrimonium, si ne-
 getur. Quæ exceptiones obstant po-
 tenti restitutionem Coniugis. Et
 quomodo sint probandæ. In quo ca-
 su Coniux spoliatus non est restitu-
 endus. Et in particulari contra exce-
 ptionem sauitiæ. Separatio ex causa
 sauitiæ quomodo sit faciendâ. Et
 quando pendente causa super Di-
 uortio. Cognitio causæ Diuortij
 quomodo remittatur Iudicis arbi-
 trio. Et quid seruare debeat Iudex.
 Et quid si sauitia inducat grau-
 damnum, non vitæ periculum. In

quibus casibus sauitia inducat iu-
 stam causam Diuortij, & denegat
 restitutionem sub cautione. Et quâ-
 do fiat restitutio cum cautione. Et
 in quo loco sit reponenda Mulier,
 pendente causa diuortij, vel post fa-
 ctam separationem. S. II. Quando
 Vxori diuertenti e domo Viri possit
 Vir denegare alimenta, & quando
 non. De cautione, sub qua solet res-
 titui Coniux Coniugi. Quomodo il-
 la debeat esse fideiussoria, vel pi-
 gnoratitia. Et quando sufficiat ira-
 toria. In quo casu præstari debeat,
 vel non. Et quid in casu, quo Mulier
 dedit causam sauitiæ. Et an cautio
 prædicta debeat esse generalis de
 non offendendo pro quacumque
 causa. Et an stante cautione, prædi-
 cta, possit illam corrigere.

ANNOTATIO IX.

S. I.

Ad Textum, in cap. literas, de restit. spol.

Coniux Coniuge spoliatus est resti-
 tuendus, non obstante exceptio-
 ne consanguinitatis, quæ non
 potest incontinenti probari, nisi
 sit magna Viri sauitia. Hoc dicit text. qui
 conuenit cum *cap. ex transmissa, eod. tit. de*
qua materia late Sanchez. de matrim. lib. 10.
disp. 18. Guttier. canon. qq. lib. 1. cap. 24. Sol.
4. sent. dist. 46. q. vnic. ar. 1. Barbof. sol. matr.
par. h. nu. 18. & seqq. Castalc. dec. Frax. 18.
num. 26. pan. 2. Campart. diuers. iur. canon.
rubr. 6. cap. 3. num. 44. Rice. dec. 120. & seq.
1. par. Tiraq. de legib. conuab. glos. 1. & alij.
 Ad quem text.

2 Annoto primo, quod Coniux, qui petit
 restitui, debet probare titulum, nempe
 Matrimonium contractum iuris ordine
 seruato, id est valide, & possessionem, id est
 copulam, vt deciditur in *d. cap. ex trans-*
missa, ex illis verbis, Mandamus, quatenus
si vobis constiterit, quod prefata Mulier
predicto militi legitime desponsata fuisse,
& ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis,
&c. quod procedit, quando hæc negarentur,
 vt per DD. communiter in eodem
 textu.

3 Annoto secundo, quod agenti ad resti-
 tutionem Coniugis obstant plures exce-
 ptiones. Prima est exceptio sauitiæ into-
 lerabilis, vt in hoc *cap. literas, secundum*

vnum

- vnũ intellectum. Secunda est exceptio proprietatis, quam excipiens se offert incontinenti probaturum, vt etiam in hoc *cap. literas* secundum alium sensum. Tertia est exceptio adulterij, vt in *cap. signifi- casti*, de diuort. quæ exceptio celiat in septem casibus, traditis per *glof. in sum. 37. q. 6.* Quarta est exceptio iurisdictionis hærelis, vt in *cap. inter, ac pur. canon. & cap. quanto de diuort.* Quinta est exceptio voti castitatis communiter emissi, *cap. quod Dsa 34. q. 5.* de quo *Scriben. in cap. dudum, de conuers. coniug.* Sexta est exceptio voti de ingrediendo Religionem alterius ex Coniugibus, emissi ante copulam, vt in *cap. ex publico, de conuers. coniug.* Septima est exceptio virginitatis, nam si excipiens de proprietate dicat se esse adhuc virginem, non erit restituito faciendæ ante omnia, vt in *cap. cum locum, de sponsalib.* quod intelligit vtroq; confitente non esse secutam copulam, sed si alter negaret, & alter affirmaret, seruanda esset dispositio *cap. continebatur, de despons. impub.* Octaua est exceptio impossibilitatis, quæ est triplex, vt per *glof. in sum. 33. q. 1.*
- 4 Annoto tertio; quod ad impediendam restitutionem petitam per Coniugem, exceptio consanguinitatis est faciendæ in gradu, in quo Matrimonium irritatur, vt bene aduertit *Abb. in d. cap. literas, num. 1.* nam in tali gradu militat ratio, quare in hoc casu denegetur restituito spoliato, quæ est, ne ob peccati periculum irreparabile damnum sequatur, quam aduertit *Menoeb. de recuper. poss. remed. 1. num. 418.*
- 5 Annoto quarto; quod in hoc *text.* duplici exceptione impeditur restituito Coniugi spoliato. Prima est exceptio consanguinitatis in gradu prohibito contracti, & dirimente contractum. Secunda est exceptio sœuitiæ Coniugis petentis restitutionem. In quo est aduertendum, quod non solum exceptio consanguinitatis, sed etiam exceptio sœuitiæ est probanda incontinenti, ad finem impediendi hanc restitutionem, vt optime notat *P. Sanch. tract. de matrim. lib. 10. disput. 18. num. 2.* paulo ante *fin.*
- 7 Annoto quinto; quod in hoc casu dicuntur probationes offerri incontinenti, etiam si excipiens illas secum non habeat in promptu, dummodo non petat dilationes longas, sed intra breuem terminum sit illas exhibiturus, vt ex *cap. exhibita, de iudic. & l. quod dicimus, & l. ratum, ff. de solut.* deducit *Abb. in d. cap. literas, num. 6.* contra *Io. Andr. in cap. interposita, de appellat.* Sed quanti temporis debeat esse

hæc dilatio, siue terminus, variant DD. *Archid. 3. q. 1. in princ. num. 5.* tenet eam esse tridui, *Hosstiens. in sum. tit. de diuort. num. 7. vers. dicas, Alber. in d. lit. M. verb. Matrimonium, 8. vers. quid si aliquis Coniugum.* & alij tenent eam esse octo dierum. Sed melius dicendum est cum *Bald. in l. 2. C. de euect. Diui Airian toll. Alex. conf. 166. num. 6. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 32. Soc. conf. 67. num. 9. lib. 1. & alijs,* quando dicantur offerri probationes incontinenti, remitti totum arbitrio Iudicis, prout bene sequitur *Menoeb. de arbitr. iur. lib. 2. cent. 1. c. 12. num. 4.* qui tenet, quod si ad exceptionis discussionem necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua, super quibus disputandum esset, producere, non posset dici exceptio incontinenti oblata, quæ opinio quoad receptionem testium non est tuta; nam DD. omnes admittunt in *d. cap. literas,* testes ad probandum exceptiones, de quibus in *text.* immo exceptiones illæ, id est parentelæ, & sœuitiæ non possunt probari, nisi per testes; vnde dicendum est, exceptionem dici incontinenti oblata, etiam si pro ea verificanda, sint inducendi testes, dummodo infra breue tempus inducantur, ideo bene in Praxi obseruatur, quod in Curijs Ecelesiasticis quado Mulier diuertit a Viro, & Vir petit restitui, non admittitur ad hanc restitutionem, si Mulier opponat exceptionem sœuitiæ, cui statuitur breuissimus terminus dierum quatuor, in quo summarijssime doceat de sœuitia.

- 8 Annoto sexto; quod dispositio *cap. literas,* de quo hic, procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum, vt per DD. ibi, præsertim *Abb. num. 7.* at quia, frequentius accidit, vt Vir sœuiat in Mulierem, ideo DD. adaptant terminos in Marito sœuiete in Vxorem: sed eadem dispositio procedit, si Mulier sœuiat, vel veneno tentet occidere Virum; & quod disponitur in vno, censetur dispositum in alio, ita *P. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 8.*

- 9 Annoto septimo; spoliatum ante omnia esse restituendum, & sine cunctatione esse faciendæ restitutionem, vt in *l. 1. C. si per vim, &c. & in l. si quis ad se, C. ad leg. lul. de vi,* nec potest audiri spoliator circa proprietatem, nisi restituendo, *e. frequens, de restit. spol. in 6.* & in spoliantis odium inductum est, vt statim possessionis restituito fiat, *e. cum, qui de præb. in 6. Menoeb. de recuper. poss. remed. 1. q. 2. num. 38.* Vnde nec ipse Coniux spoliatus Coniugem suam possessione Matrimonij est audiendus in

aliqua exceptione, nisi facta prius restitutione, *cap. quanto, de diuort.* Exceptis casibus duobus positus in *d. cap. literas*, nempe in casu parentelæ in gradu dirimente probandæ incontinenti, & hoc fauore animæ propter periculum peccati, vt tradit *glos. in hoc cap. literas, verb. incontinenti*, & in *cap. i. verb. contentionem, eod. tit.* vbi habetur specialem esse dispositionem huius *cap. literas*. Vnde est, non procedere in alijs exceptionibus, quæ possent opponi contra petentem restitutionem coniugis, de quibus diximus supra *Annos. 2.* & aduertit *P. Sancb. de matrim. lib. 10. disput. 12. num. 22.* Et in casu scuitiæ, quando Coniugis securitati per cautionem prouideri non potest, & hoc periculo personæ, vt notat *Abb. in eod. cap. literas, num. 7.* In alijs vero exceptionibus est omnino ante omnia faciendæ restitutio, vt declarat *P. Sancb. cit. loc.*

10 Annoto octauo, iustam causam separandi Coniuges esse scuitiã alterius, vt communiter aduertunt DD. in hoc *text.* Verum inter eos, etiam modernos inuenitur discordantia; nam multiloquentes de scuitia in hoc casu, dicunt illam iustam præbere causam separandi Coniuges quoad Thorum; melius est enim dicere, separationem istam debere esse quoad Thorum, & habitationem, vt in *d. cap. literas*, & clarius in *cap. ex transfmissa, eod. tit.* vbi Papa iudicauit, vxorem, cui per cautionem succurri non poterat, retinendam esse penes honestam Mulierem, quod idem est, ac extra domum viri.

11 Annoto nono, hæc separationem non solum posse fieri probata scuitia sufficienter, & post factas probationes, sed etiam verente, & pendente causa separationis inter ipsos Coniuges, & in hoc casu proprie loquuntur *cit. cap. ex transfmissa, & cap. literas*; terminis tamen habilibus, id est quâdo securitati Coniugis per cautionem prouideri non potest, vt in dictis iuribus, & dummodo si ante probationes, illas incontinenti producere offerat; alias pendente causa, Coniux diuertens omnino cogendus est redire, vt aduertit *Campanil. distict. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. nu. 44. vers. subsistit, ad fin.*

12 Cognitionem huius exceptionis scuitiæ, qualis nempe sit, & an sufficiat ad inducendam separationem, totam remitti Iudicis arbitrio, testantur communiter DD. & probant *Tiraquell. in l. si nonquam, verb. omnia, vel partem, sub num. 31. C. de reuoc. donat.* & *Menoch. de arbitr. Iudic. cap. 139. in fin.* sequitur Rota coram *Gipso,*

*in vna Perusina separationis Thori 28. Ianij 1589. inter dec. Farinac. dec. 278. & in altera etiam Separationis Thori Romana, apud Seraphin. dec. 226. vbi num. 2. tota ista materia remittitur arbitrio Iudicis, tam ratione subiectæ materiæ separationis, vt per *Abb. in hoc cap. literas, num. 7.* quam ratione iusti metus, vt in *l. metus causa, ff. ex quib. caus. maior.**

13 Debet tamen Iudex regulare suum arbitrium, ex hoc *cap. literas, §. fin. de restit. spol.* & tunc inducere separationem, quâdo scuitia magna est, & talis quæ stant, & mulieri, iuste de sua vita trepidanti per cautionem succurri non possit, vt ex *d. §. fin. tenet Campanil. loc. cit. sub nu. 44. vers. altera quam. in princ.* Verum *P. Sancb. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 10.* tenet inducendam esse hanc separationem, non solum quando mulier de propria vita dubitaret, sed etiam quando timeret graue damnum, ac tale, quale metum viri constantis inducit; nam ultra malum vitæ, sunt & alia mala, quæ incutiunt metum cadentem in virum constantem, & DD. in multis casibus absque vitæ periculo admittunt diuortium, vt habetur ex *Pegu. in suis decisionib. criminalib. cap. 20. n. 9.*

14 Hinc infertur primo, iustam causam concedendi separationem inter Coniuges esse, quâdo Vir vitæ Mulieris insidiaretur, eamq; continuo odio prosequeretur; in quo casu, etiam si Vir offerret cautionem, non est ei restituenda Mulier, vt obseruat *Farinac. q. 143. num. 129. par. 4. Mar. Ant. var. resol. lib. 1. resolut. 35. num. 7. & alij, ex expressa decisione text. in d. cap. ex transfmissa, §. si autem capitale odium.*

15 Infertur secundo, concedendam esse separationem inter Coniuges, quauis oblata cautione idonea non obtineat, quando Vir Mulierem accusauerit de adulterio, & illud non probauerit, quia de hac iniuria non facile obliuisci solent Viri, qui in hoc casu difficilius simulant, quam in alijs etiam grauib; vt testatur *Campanil. cit. loc. vers. altera quam; adducens Tirans. dec. 61. Menoch. conf. 299. num. 10. volum. 3.*

16 Infertur tertio, esse etiam iustam causam deducendi separationem inter Coniuges illam relatam per *Pegu. decis. 20. part. 1.* vbi Vir nunquam alloquebatur Mulierem, nec cum illa conuebebat, eamq; multis malis tractationibus opprimebat, & ad mortem inducere machinabatur.

17 Infertur quarto, quod inter actus scuitiæ connumeratur etiam quando Maritus est nimium morosus, & sciuus, vt tenet *Ricc. dec. Cur. Archiepisc. Neap. dec. 8. n. 11. 2. par.*

2. par. ubi ad id adducit *Ambr. conf. 468.*
 Contra *Soc. conf. 286. in fin.* qui tenet Vxo-
 rem debere permanere cum Marito, etiam
 si esset peruersa persona, sequitur *Sylva 2.*
Raptus, in verb. non est nubendum. num. 97.
 quod est intelligendum, quando fœuitia
 non est notabilis, ut intelligit *Ricc. de loc.*
num. 12.

18. An verbera inducant iustam causam
 concedendi inter Coniuges separationem,
 controuersum est inter DD. apud *Sanch.*
de loc. num. 14. Et seqq. nam alij tenent
 gratia verbera inducere iustam causam
 separationis. Alij vero tenent tunc verbera
 esse iustam causam separationis, quan-
 do ex eis probabiliter potest morbus peri-
 cissimus timeri, ipse vero *Sanch. de loc.*
 videtur inclinare in primam opinionem,
 dummodo verberatio grauis sit, excedens
 limites correctionis, saltem reperita per
 duos actus, & non solum sit præterita, sed
 probabiliter timeatur futura, & etiam si
 mortis periculum non inferat. Sed melius
 dicendum est cum *Ricc. de loc. num. 10.*
 verbera, & percussiones ad inducendam
 iustam causam separationis, debere esse
 immoderatas, atroces, & tales, ut cum cau-
 erone de non offendendo illis reparari
 non possit; ibiq; *num. 3. et seqq.* tenet per-
 cussiones, & verberationes immoderatas,
 atroces, & ad Thori separationem suffi-
 cientes esse eas, ex quibus sanguis exiit,
 vel quæ in facie, vel in capite, seu oculo
 strax fuerunt, vel eum hasta, seu baculo
 fracto in percussioneibus, vel in pectore,
 ex quibus per decem dies percussa, san-
 guinem expuerit, vel manibus, in quibus
 verberata fuit, per decem dies non potuerit
 vri, aut similibus percussioneibus, quæ fe-
 cerunt percussam stare in lecto: Quæ ex-
 epla admittenda sunt cum declaratione
 de qua *Sanch. de loc. sub. num. 16.* id est dum-
 modo ea non ex opinata excessu, & semel
 acciderint.

19. Minæ inducunt iustam causam separa-
 tionis inter Coniuges, quando malum,
 quod timetur, est graue, minans est perso-
 na terribilis, ac solitus minas exequi, quia
 hæc minæ incutiunt iustum metum, tenet
Sanch. de matrim. lib. 10. disput. 18. num. 13.
 sequitur *Ricc. de loc. num. 2. vers. onde*
non sufficiant, 1. par. dummodo minæ pro-
 ferantur, non ex calore iracundiæ, sed
 odio, & nulla causa iusta precedente, ita
Pa. if. conf. 54. num. 3. 2. volum. 4. & aduer-
 tit *Ricc. de loc. num. 13. par. 2.* & deducitur
 ex *hac autem, ff. si cui plus.*

20. Tenent alij iustam separationis Coniu-
 gum causam esse fœuitiam viri, quando

videbitur coniugale exquirere solet ab
 Vxore, inter quos est *Anton. in cap. literas,*
 de quo hic *num. 20. Et Graff. 1. part. decis.*
lib. 2. cap. 84. num. 3. quam opinionem im-
 probat *Sanch. de loc. num. 17.* quia Vxor
 potest vim illam cauere, sponte reddendo,
 ut tenetur.

21. Præbent etiam iustam causam separa-
 tionis inter Coniuges molesta cohabitatio
 discordiæ, & iurgia grauia, & frequen-
 tia inter ipsos Coniuges, inducunt enim
 metum, mali cadentem ut verum constan-
 tem, ita tenet *Sanch. de loc. num. 11.* & *seqq.*
 et *Henricus lib. 1. de matrim. cap. 17.*
num. 7.

22. Iustam causam separandi Coniuges esse,
 si alter Coniux tentauerit veneno alte-
 rum Coniugem occidere, aduersum DD.
 communiter, præsentem *Abb. in cap. quem*
admodum, in fin. de iur. iur. Hypoth. in
l. omis. col. penult. Ceteri præterea sequitur
Couar. 4. de test. 2. par. cap. 17. § 5. num. 2.
 vel quocumq; modo vicia illius insidietur,

23. Obserua, separationem istam, non solum
 concedi propter fœuitiam præteritam, sed
 etiam propter futuram, quando verissimi-
 liter timetur, tenet *Barbosa. solut. matrim.*
2. par. num. 3. 2. Annon. conf. 3. 2. par. 2. § 3.
1. volum. Guttier. lib. 2. de matrim. cap. 24.
num. 9. sequitur *Sanch. de loc. num. 19.* qui
 in fin. ponit exemplum, quando inter Coniuges
 lis oritur super maiori parte bono-
 rum; tunc enim potest præsumi futura fœu-
 itia; sicut etiam præsumitur, & multo
 magis, si Maritus inueniat literas amato-
 rias penes Vxorem, ut refert *Barbosa. de*
loc. num. 36.

24. Præsumretur etiam iusta causa fœu-
 itia, si vir concubinam teneret, in quo casu
 non solum propter adulterium, sed etiam
 propter præsumptam fœuitiam liceret Vxo-
 ri a Viro diuicere, nam non bene conue-
 niunt Vxor, & concubina, soletq; hæc vita
 illius insidiari, ut docet *Bald. in cap. 1. § 3.*
ut lit. non cont. ff. de test. de. 120. num. 4.
volum. 4. qui docet idem procedere, si vir
 retineat concubinam extra domum Vxo-
 ris, quia hæc receptio est causa moleste
 cohabitationis, & continuæ discordiæ in-
 ter Coniuges, sequitur *Sanch. de loc. num. 20.*
 & docet experientia.

25. Non solum fœuitia Viri, sed etiam pa-
 rentum illius, in cuius domo Vxor detine-
 tur, præbet iustam causam separationis
 inter Coniuges, ut bene colligitur ex *de*
transmissis, ibi, vel de iur. iur. c. 1. ubi bene
 aduertit *Abb. num. 4.* docet *Graff. 1. part.*
de test. lib. 2. cap. 84. num. 3. Verum si vir in
 alia domo postet Vxorem, ubi nec paren-
 tes

- tes scruentes adfunt, hæc causa est finita, colligitur ex *Sanch. cit. loc. num. 23.* & patet ad sensum.
- 26 Furor Coniugis an reddat iustam causam separationis, diuersimode loquuntur DD. Sed nos veriores sententiam sequentes, dicemus, non solum furorem esse iustam causam separationis; quando ex eo vertitur periculum vitæ, vt tenent *Barbos. solut. matrim. 2. par. num. 27. ad fin. Conar. 4. decr. 2. par. cap. 7. §. 5. nu. 3: Tbesaur. dec. Pedem. 130. num. 2. Grass. cit. loc. in fin. & alij*, sed etiam quando ex furore aliud graue damnum timetur, licet non sit vitæ, vt bene aduertit ex *Conar. Grass. & alijs, Sanch. de matrim. hb. 10. disp. 18. nu. 18.* Secus tamen dicendum, quando absque graui periculo cum furioso possit habitari; nam congruit rationi, vt Coniuges in tribulationibus se ad inuicem coadiuuent.
- 27 Idem, quod diximus de furore, extendit etiam *Sanch. cit. loc. num. 18. ad fin. ad ebrietatem*; si enim Coniux sit solitus se inebriari, cum periculo vitæ, vel grauis mali alterius Coniugis, erit iusta causa separationis inter eos, tenet etiam *Henriq. lib. 11. de matr. c. 19. n. 17.*
- 28 Non solum scruitia; sed etiam scelera viri possunt inducere iustam causam separationis inter Coniuges, quando illa irrogant periculum vitæ, vel alterius grauis damni mulieri, quod exemplificat *Barbos. solut. matrim. cit. loc. num. 19. ad fin.* quando mulier timet, ne consentiat furtis viri; & tanquam furtorum receptatrix puniatur, iuxta notata in *l. 2. C. de furt.* sequitur *Sanch. cit. loc. num. 21.* declarans id procedere, quando vir non vult a furtis se abstinere, & ex illis detrimentum confurgit vxori, ex quibus *Sanch. cit. loc. num. 22.* infert, quod maritus habet iustam causam separationis contra vxorem, quæ est venefica; quia scruitia tali crimini dedit, sunt pessime, & solent viris nocere; vel quæ liberos necauit, quia hoc cedit in graue Matrimonij detrimentum, vel quæ viri facultates dilapidat.
- 29 Scelera, ex quibus probabiliter timetur periculum perditionis animæ, inducunt iustam causam separationis inter Coniuges; & tanto fortius, quanto anima præstat corpori, quia si cum periculo corporis Coniux non tenetur habitare cum suo Coniuge, multo minus cum periculo animæ, *cap. si habes ad fin. 24. q. 3.* Ex quibus deducunt DD. crimen Infidelitatis, & Sodomie tentate cum Vxore, inducere iustam causam separationis, late *Barbos. cit. loc. num. 30. Conar. de sponsal. 2. par. cap. 8.*
- §. 5. num. 6. & alij apud *Barbos.*
- 30 Aduerte, separationem concedendam esse inter Coniuges, ratione scruitia, etiam si Coniux, qui separationem petit, dederit causam scruitia, & futuri timoris, vt aduertit *Par. conf. 54. num. 13. lib. 4. Barbos. solut. matrim. par. 2. sub. num. 27. Sanch. cit. loc. num. 5.* & constat ex *cap. de Benedicto, 32. q. 1.* & ex *l. nec timorem, ff. de eo, quod metus caus. vbi iustus iudicatur metus ortus ex culpa metum passi.*
- 31 Obserua, quod in casibus supra positis, & alijs, qui possent afferri in exemplum timoris futuri scruitia, ad præbendam iustam causam separationis inter Coniuges, est constituenda differentia inter timorem futuræ scruitia, scilicet verberum, seu percussionum, & similibum, citra periculum vitæ, & inter timorem futuri periculi vitæ; nam in primâ causa, quamuis graue sit damnum, quod timetur, potest succurri Coniugis periculo per cautionem, quæ præstita de non offendendo, vel non maletractando, est facienda restitutio; in secundo vero casu, quando timetur futurum periculum vitæ, nullo modo fit restitutio, etiam cum magna cautione, sed omnino est concedenda diuisio inter Coniuges, ita & optime distinguit *Campañil. diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. sub. num. 44. vers. altera, quam, circa med. & deducitur aperte ex cap. ex transmissa, de restit. spol.*
- 32 Semper enim, quod inter Coniuges intercescit grauisima, & atrocissima offensio, vnde capitalis inter eos exorta est inimicitia, & odium, dicitur concurrere periculum vitæ, & proinde non debet Iudex sub prætextu cautionis, quæ fragilis securitas est, ad restitutionem deuenire, sed omnino ad separationem procedere; nam cautio, maleuolum animum non mutat, §. fin. *Instit. de suspens. tutor.* ita concludit *P. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 33.* ex doctrina *Aymon. conf. 31. num. 4. volu. 1.* qui dicit non esse fidendam cautioni Vxorem, quæ cum Viro litigat circa maiorem partem bonorum, cum ex hoc capitalis inimicitia oriatur.
- 33 Qualis debeat esse scruitia, ad finem inducendi separationem; & qualis ad finem exigendi cautionem; vel quanta debeat esse ista cautio; quia non potest assignari certa regula, est remittendum arbitrio Iudicis, perspectis bene omnibus circumstantijs occurrentibus, cum nec in hoc *cap. literas*, nec in *d. cap. ex transmissa*, nec alibi in Iure inueniatur præscriptum, quanta debeat esse ista cautio, & qualis scruitia,
- ita

ita *Memoeb. de arbit. Iud. centur. 2. cas. 138. nu. 4. & 9. & ante eum Abb. in cap. lteras, num. 7. Quar. 4. decretal. 2. par. cap. 7. §. 5. num. 2. in fin. Harf. conf. 54. nu. 36. volum. 4.*

34. Sunt & aliz causæ, ex quibus conceditur in iure separationes inter Coniuges, quæ cum non veniant appellatione scuitiæ, nec tali nomine comprehendantur, nec de illis fiat mentio in *text.* super quo annotamus, ideo quoad illas, pro nunc remitto te ad *Sanch. de matrim. lib. 10. & ad Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 6. cap. 3.*

35. Vertente hac causa separationis inter Coniuges in iudicio Ecclesiastico, sæpe controuertitur, in quem locum reponenda sit Vxor, quæ a Viro diuertit. In qua quæstione consideranda sunt duo tempora Primo, tempus, in quo pendet iudiciū separationis. Secundo, tempus post decretam separationem. In primo tempore, si Vir nõ petit restitui, vel si petit, obijcitur ei exceptio scuitiæ, incontinenti probanda, potest Mulier sequestrari penes honestam Matronam, vt probatur expresse in *cap. x. transmissa cit. vbi* requiritur, quod hæc Matrona sit honesta, & proba, & tenet *glos. fin. in hoc cap. lteras.*

Verum *DD. in d. cap. ex transmissa.* præsertim *Hofst. ens. sub num. 5. Io. Andr. sub num. 3. Butr. num. 9. & Abb. sub num. 4.* tenent Vxorem in hoc casu reponendam esse in aliquo loco religioso, quæ opinio est conformis dispositioni *Rote in vna Hipporeg. Matrimonij, coram Comitulo 3. Martij 1589.* vbi ad finem explorandi voluntatem Puellæ de Matrimonio contrahendo, fuit iudicatum, extrahendam esse a loco violentiæ suspecto, & reponendam in Monasterio, & est sancitum in *Bulla Sixti V. §. quod si pendentibus,* cuius verba sunt hæc, *Quod si pendentibus huiusmodi litibus, & controuersijs super separatione, vel diuortio, aut subsecuta vt pramittitur Tbori separatione Vxor ipsa arbitrio Iudicis, ad quem spectauerit in Monasterio aliquo Monialium, aut certe in aliquo tuto, vel honesto loco, suæ apud aliquas probas, honestas, & non suspectas personas, deposita, & collocata fuerit. Idem seruare Praxim testatur Peguer. del. 20. par. 1. et Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. sub nu. 44. vers. nunc v. ap. in prin. fin.* refert ita iudicare Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam: & in facti contingentia Vxor, quia Vir dissentiebat, non fuit reposita in domibus suorum Consanguineorum, nec etiam Filiarum, quamuis alias essent personæ omni exceptione maiores, sed fuit reposita in loco magis tuto, idest in

Monasterio Monialium, seu Conseruatorio Puellarum; & ante electionem loci Curia citauit ambas partes ad dandam listam locorum suspectorum, ad finem eligendi per Curiam, locum non suspectum partibus.

36. In casu vero secundi temporis, idest postquam facta est separatio per decretum ratione scuitiæ, tunc non est cogenda Mulier intrare locum aliquem, sed potest in seculo manere in omni loco honesto, dummodo continenter viuat, & penes honestas personas, quæ conditiones sunt exprimendæ in sententia separationis, vt legitur in vna *Romana separationis Tbori 22. Martij 1574.* & proinde posse Vxorem manere in domibus Matris, Fratris, & Sororum, declarauit *Rota die 18. Junij eiusdem Anni, vt restatur Casar de Grass. dec. 182. siue dec. vnic. sub tit. de diuort. & alias in vna Anconitana coram Seraph. in illius dec. 1276.* Sed in domo Matris non est reponenda, quando ipsa Mater instet pro separatione in iudicio, vt deciditur in alia *Romana Matrimonij 29. Aprilis 1579. coram Blancheito.*

Dixi, postquam facta est separatio per decretum ratione scuitiæ, ad differentiam separationis, quæ fit ratione adulterij Mulieris, quia in hoc casu non est relinquenda Mulier in seculo, sed omnino est recludenda in Monasterio, in penam adulterij, vt in *cap. de Benedicto 32. q. 1. vbi glos. in fin.*

S V M M A R I V M.

1. Maritus potest denegare alimenta Vxori, quæ a domo eius diuertit propria auctoritate, nisi Maritus dederit causam, vel fuerit in culpa vt discederet, & tunc tenetur illam alere post sententiam, & pendente lite, num. 2.
3. Maritus tenetur prestare alimenta Vxori iuste diuertenti a domo, etiam appellatione pendente in causa separationis. Etiam si non dederit dotem num. 4.
5. Maritus non tenetur alere Vxorē iniuste discedenti a domo, etiam si penes se retineat dotem.
6. Maritus non tenetur alere vxorem quando ei fuit promissa dos, & non soluta.
7. Maritus tenetur prestare alimenta futura, non præterita Vxori iuste diuertenti e domo.

- 8 *Maritus an teneatur alere Vxorem iuste diuertenti, quando habet aliunde, unde viuere possit, n. 9.*
- 10 *Iudex Ecclesiasticus est competens in causa alimentorum inter Coniuges petentes separationem.*
- 11 *Cautio praestanda ad fauorem Vxoris timentis de sauitia viri, debet esse pignoratitia, vel fideiussoria. Nec admittitur obligatio, vel hypotheca, num. 12. Nec iuratoria, num. 13. Nisi Maritus esset persona discreta, & emendata vite, num. 14. Et quid quando non habet aliam cautionem, n. 15.*
- 16 *Cautio praedicta quando praestanda. Et quomodo remittatur Iudicis arbitrio. Et quid si sauitia magna non sit, num. 17. Et quid si Vxor dederit causam sauitiae, n. 18. Et an hac cautio possit exigi a Iudice sine partis instantia. n. 19.*
- 20 *Cautio praedicta an debeat esse particularis, vel an generalis.*
- 21 *Cautio praedicta non obstante, Maritus potest corrigere Vxorem, & leniter verberare.*

ANNOTATIO IX.

S. II.

Diximus *§. praeced.* faciendam esse separationem inter Coniuges ratione sauitiae, quando cautio non est sufficiens remedium illius; quando vero succurri potest Vxori per cautionem, omnino esse faciendam restitutionem. Hic vero dicemus de alimentis praestandis in casu separationis, & de cautione in casu restitutionis.

I Quoad primum absolutum est, Maritum posse denegare alimenta Vxori, quae ab eius domo diuertit, nec vult redire; cum solum teneatur alimenta Vir praestare Vxori in propria eius domo degenti, *l. consensu, C. de repud. l. fruct. ff. de oper. lib. l. Maritum; §. fin. ff. de ann. legat. late Specul. in tit. de sponsalib. §. postrema, vixit de expensis, ex professio Surd. de aliment. tit. 7. quest. 16. num. 1. & seqq. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 4. num. 20.* & est commune, nisi Maritus dederit causam, siue fuerit in culpa, vt Vxor discederet, quia tunc tenetur illam alere, etiam extra domum, vt dicunt citati DD. sequitur *Peguer. dec. 20. num. 4.*

& Farinas. q. 143. num. 238. 4. par. & de communi testatur Lancet. de attent. cap. 4. limit. 11. num. 16. Surd. cit. loc. nu. 11. dummodo sit talis culpa, quae inferat Mulieri iustum metum, vt obseruat *Peguer. cit. loc. num. 9.* Et *Tbesaur. dec. 130.* exemplificat si Maritus Vxorem flagellis percussit. Et *Vincent. de Franch.* si eam seuerè verberauerit, *dec. 44. in fin.*

2 Quam conclusionem amplia primo, vt Maritus, qui fuit in culpa, vt Vxor discederet, teneatur eam alere, non solum post latam sententiam separationis, sed etiam pendente lite, & causa separationis; si Mulier diuertendo secum nec dotem, nec aliquid de bonis Mariti tulerit, *Afflic. dec. 10. Tusch. conclus. 309. num. 4. liter. A. volum. 1.*

3 Amplia secundo, Virum teneri ad praestandum alimenta Vxori iuste diuertenti extra domum, etiam appellatione pendente, quia licet sit appellatum a sententia lata in causa separationis; tamen dicta sententia continet tacite praestationem alimentorum, & a sententia praestationis alimentorum non admittitur appellatio, vt in *l. fin. ff. de ap. recip. & notat Bald. in l. Melas, ff. de aliment. & cib. leg. ita Afflic. dec. 152. num. 3. vers. item quia, sequitur Ricc. dec. 8. num. 14. par. 2.*

4 Amplia tertio, vt Maritus teneatur praestare alimenta extra domum Vxori, quae culpa viri discessit; etiam si Mulier non dederit dotem, eamque indotatam acceperit, vt aduertit *Ricc. cit. loc.* adducens ad id *Cappel. T holos. dec. 80. nisi eam promiserit, & non soluerit, Crescent. dec. 8. de iud. Guid. Pap. dec. 439. n. 1.*

5 Limita primo suprapositam conclusionem, vt Maritus non teneatur alere Vxorem extra domum, quando absque culpa Mariti discessit, etiam si Maritus penes se habeat dotem, ita *Coff. in l. quod in vxorem, num. 5. de negot. gest. Surd. cit. loc. num. 15.* & rationem reddunt DD. quia Vxor tenetur Viro dotem tradere, & illi obsequia praestare, quare si in alterutro deficiat, cessat alendi obligatio, sequitur *Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 4. num. 21. tenet Flav. Ventriglia in suis elegantissimis epist. forensib. epist. ad R. P. D. Thomam del Bene, vers. & in vniuersum.*

6 Limita secundo, vt nec teneatur Vir Vxorem alere, etiam si dederit culpam discessui, quando Viro fuit promissa dos, non tamen soluta, ex *l. fin. C. ad Velleian. notat Cassan. ad Consuet. Burgund. rubr. 4. §. 23. vers. secunda est, & conferunt dicta per Conar. de sponsal. 2. par. c. 7. sub num. 1.*

- 7 Limita tertio, q̄ Maritus teneatur alimenta præſtare Vxori extra domum, ſi fuit in culpa, vt Mulier diſcederet; intelligendum eſſe tantum de alimentis futuris, non autem præteritis, a die petitionis, Ita *Campeg. in cap. Regni 165. Mulier, n. 23. Campanil. diuerſ. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. n. 44. verſ. ſed mulier.*
- 8 Dubitatur, an Maritus, qui dedit culpâ Mulieri, vt diuerteret ob eius ſæuitiam, teneatur illam alere extra domum, ſi ipſa habeat aliunde vnde viuere poſſit.
- 9 Reſp. etiam in hoc caſu teneri Maritum Vxori alimenta præſtare extra domum; & etiam ſi Mulier haberet patrem diuites; defendit *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 4. limit. princ. 11. num. 34. & ſeqq.* videtur tenere *Afflic. dec. 10. ſub num. 3. Ferret. conſil. 34. lib. 1. Menoch. conſ. 8. num. 22. libr. 1.*
- 10 Obſerua, an Iudex Eccleſiaſticus ſit cõpetens Iudex, non ſolum cauſæ ſeparationis inter Coniuges, ſed etiam cauſæ alimentorum prædictorum, & quando dicatur cauſa acceſſoria ad cauſam ſeparationis, *Card. cap. ſin. num. 2. quæſt. penult. de adulter. & ibi Anan. num. ult. Sanch. de matrim. lib. 10. diſputat. 18. ſub num. 15. & quomodo poſſit Iudex Eccleſiaſticus cognoscere in cauſa alimentorum, c. ſignifi cantibus de offic. de leg. Bart. in l. ſolent, n. 13. ff. de aliment. & cibari. leg. Couar. in epitom. de ſponſal. par. 2. cap. 8. §. 6. num. 6. Ludouic. Molin. de primog. Hiſp. lib. 2. cap. 15. n. 76. & alij relati per *Surd. de alim. tit. 8. priuil. 9.* & an probari poſſit, quia cauſa alimẽtorũ dicitur cauſa pia, & in cauſa pia Iudex Eccleſiaſticus habet iurisdictionẽ, *Bald. in l. hereditas, §. ſi de functo, ff. de pet. heredit.**
- Sunt & alij cauius, in quibus tenetur Maritus alere; & alij, in quibus poteſt alimenta denegare Vxori, qui cum non faciant ad cauſam ſeparationis Coniugum ob ſæuitiam, de qua hic eſt ſermo, ideo de illis non hic, ſed alibi; interim conſule *Sanch. & Surd.*
- 11 Quoad ſecundum de cautione præſtãda ad fauorem Mulieris timentis viri ſæuitiam, ad præſcriptum huius *cap. iſteras, & cit. cap. ex tranſmiſſa*, in quibus iuribus dicitur, quod hæc cautio debeat eſſe ſufficiens, nomine autem ſufficientis cautionis venit tantum pignoratitia, & fideiuſſoria, probatur ex *l. ſi mandato Titij, §. ſin. ff. mand.* tenet *gloſ. in cap. quoniam, §. in alijs, verb. cautione vt lit. non contet. & in cap. ex publico, verb. ſufficienti. de conuerſ. coniug. & in cap. ad noſtram il 1. verb. ſufficienti, de iureiur. Felin. in cit. cap. ad noſtrã, & alij, quos lata manu congerit *Sanch. de**
- matrim. lib. 10. diſp. 18. num. 35. & 40.*
- 12 Hinc non admittitur in hoc caſu obligatio, ſiue hypotheca bonorum, quia ea non ſufficit, vbi pignora, vel fideiuſſores exiguntur, vt tenet *Oldrad. conſ. 68. n. vnic. Iaſ. in l. ſancimus, num. 3. C. de verb. ſignific. Felin. in d. cap. ad noſtram il 1. num. 8. de iureiur. Dominic. in cap. ſin. in princ. nu. 13. de uſur. in 6. vbi etiam *Franc. num. 21.**
- 13 Nec admittitur Maritus ad præſtandam cautionem iuratoriã ad fauorem Mulieris timentis eius ſæuitiam, quia iuratoriã non dicitur ſufficiens cautio, ad præſcriptum *d. cap. ex tranſmiſſa*, vbi *gloſ. in verb. ſufficienti cautione, & Hoſt. nu. 3. Anchar. num. 2. Abb. num. 6.* tenet expreſſe *Farinac. quæſt. 143. num. 213. Viu. dic. 435. a n. 24. Campanil. diuerſ. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. num. 44. verſ. altera, quam, circa med.*
- 14 Verum ſi Maritus eſſet perſona diſcreta, & emendatã vitæ, ac tanto timens iuramentum, vt iuſte crederet Iudex prouidere indemnitati Mulieris per eius cautionem iuratoriã, tunc non eſſe eum ad aliam cautionem obligandum, tenet *Roland. conſ. 29. in ſin. volum. 3. Felin. in cap. ad noſtram il 1. num. 10. de iureiur. Sanch. cit. loc. num. 41. & 43. ſequitur Farinac. cit. loc. num. 216.*
- 15 Quod ſi Maritus iuramento aſſerat, non inuenire cautionem fideiuſſoriã, tenet *Farinac. cit. loc. num. 216.* admittendum eſſe ad præſtandam iuratoriã, quia ad impoſſibile nemo tenetur, per doctrinam *Huſtians. in d. cap. ex tranſmiſſa nu. 4. & 5. de reſtit. ſpol. & Nat. conſ. 616. num. 7. & ſeqq.* Negant hoc aliqui Summiſtæ, vt eſt *Eman. & Vega apud Sanch. cit. loc. num. 42.* vbi circa *med.* aperte inſurgit contra *Eman. & Veg.* dicens non eſſe recedendũ a regula communi, vt ſatisfaciat iurando, qui aliam cautionem, ad quam iure tenebatur, nõ poteſt exhibere. ſitq; ei iurãti credendum ſe nõ poſſe aliam præſtare, ex *auth. generaliter, C. de Episc. & Cler. & gloſ. in cap. Odoardus, verb. idonea, de ſol. & ex alijs.* Verum ipſe *Sanch. in ſin. eiufd. num. 42.* conſiderata ratione opinionis contrariæ, aliquãtulũ frigeſcit, & a propoſita opinione diſcedendo, tenet totum hoc remitti arbitrio Iudicis, qui conſideratis ſæuitijs, ac circumſtantijs occurrentibus, poſſet admitti Maritus ad præſtandam iuratoriã cautionem, ſi ei videtur ſufficienter prouiſum incolumitati Mulieris, ſin minus ab ea abſtineat; ego enim non diſcederem ab opinione illa *Sanch.* in qua remittit ſe arbitrio Iudicis, quia

securitati adhæret, & onus alieno humero imponit: sed si Iudex meam peteret sententiam, dicerem cum *Natt. & Farin. cit. loc.* quod si Vir est persona honesta, & probata vitæ, & vere constat non habere aliam cautionem, eum admitterem ad iuratoriâ, dummodo non appâreret in contrarium aliqua suspicio.

16 Obserua, DD. loquentes de hac cautione præstanda per Maritum de Vxorem non offendendo, vt plurimum se remittere Iudicis arbitrio; nam huic materiæ certa regula assignari non potest, vt loquitur *Sanch. cit. loc. num. 42.* proinde sciat Iudex posse se extendere, & restringere in hoc casu, prout sibi iuste videbitur; aduertendo, hanc cautionem peti non posse sine causa; nec sufficere quamlibet causam timoris, nisi verisimilem, & legitimam, tenent *Hyppol. Rimin. cons. matrim. diuer. 81. num. 33. & seq. Nat. cit. cons. 616. num. 2. in fin. & seqq.* Et vanum timorem omnino repelli apud *Sanch. cit. loc. nu. 26. & 27.* Causam timoris esse omnino probandam testibus omni exceptione maioribus, nec stari iuramento petentis cautionem, vt optime aduertit *Sanch. cit. loc. num. 28.* & sequitur *Farinac. quest. 143. num. 221.*

17 Non est prætermittendum, Iudici memoriæ mandare, quod aduertit in his terminis *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. sub num. 44. vers. quod si tanta, sol. mihi 99. i. col. in princ.* dicens esse restituendam Vxorem Viro nulla præstata cautione, quando scuitia, quæ opponitur, magna non est, si Vir cum Vxore habitet comedendo, dormiendo, remq; præsertim veneram habendo, quæ probatur ex procreatione filiorum, quamuis sua natura Vir sit iracundus, solitus in domo continuo vociferari, & cum Vxore irasci, & ad iniurias procedere, ita quod quodammodo omnibus sit infestus; imo etiam si illam leuiter, & concurrente causa verberaret, quod Viro ad correctionem non prohiberi testatur *Abb. in cap. quemadmodum, §. illud autem, de iureiur. Roland. cons. 27. lib. 3. Farinac. dec. 278. nouit. nouiss.*

18 Hæc cautio est præstanda a Viro ad fauorem Mulieris in casu magnæ scuitiæ, etiam si Vxor dederit causam, & fuerit in culpa, vt à Marito offenderetur; nam, vt diximus supra, in tali casu admittitur separatio, ex doctrina *Abb. in cap. ex transmissa, num. 2. in 1. notab. de restit. spol. & in cap. literas de quo hic nu. 23. Surd. de alim. tit. 7. quest. 16. num. 8. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 1018. num. 4. Barbot. sol. matr.*

par. 2. num. 27. ad fin. vers. ex qua ratione, Sanch. cit. loc. num. 5. Farinac. q. 143. n. 212. Vnde si suspecta de adulterio, aufugit a Viro, non potest compelli redire, cautione non præstata, si cautio sufficit pro securitate Mulieris, probatur ex *glos. in d. c. ex transmissa, in figurat. casus, in fin. vers. item cum timetur,* vbi etiam *Abb. post n. 4. Farinac. cit. loc. num. 209.* vbi dicit; quod 19 quacumq; ex causa timeat Vxor offendi, potest petere cautionem. Ad quam potest etiam Iudex ex officio, & nulla præcedente instantia Mulieris, obligare Virum, ad dicta per *Sanch. cit. loc. num. 44.*

20 Dubitatur, an cautio ista debeat esse generalis, vel potius particularis, idest in illo casu, in quo Vxor culpa sua dedit causam scuitiæ, vt in casu adulterij, debeat esse pro adulterio commisso, ita vt Vir caueat eam non offendere pro adulterio, an generaliter pro quacumq; alia causa, etiam pro culpa, seu adulterio forsan committendo.

Resp. debere esse generalem, & amplectentem delicta etiam futura, secundum veriore intellectum *ap. ac Benedicto 32. q. 1. vt testatur Sanch. cit. loc. num. 45.* qui reprobât DD. præbentes contrarium intellectum *cit. c. de Benedicto* allegans pro sua opinione *Hug. Archid. Turrecr. Co. uar. & alios.*

21 Aduertat Vxor, quod non obstante hac cautione de non offendendo per Maritum præstata, potest Vir eam corrigere, & castigare, & sic leuiter, & moderate verberare, sicut etiam poterat ante quam cautionem præstaret, secundum *Abb. in cap. ex transmissa, num. 3. de restit. spol. Paris. cons. 54. num. 34. lib. 4. Foller. in pract. crim. in verb. quod suffocauit vxorem, num. 68. Bertaz. cons. 228. nu. 14* vbi amplius, quod Vir non potest cogi ad cauendum de non corrigendo malos mores Vxoris. Et n: 15. *in fin. Roland. cons. 27. num. 14. & 15. libr. 3.* ad quæ vide etiam *Surd. cum allegatis per eum de alim. tit. 7. q. 16. n. 10. & seq. Thom. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. q. 2. num. 46. Graff. 1. par. dec. lib. 2. cap. 84. nu. 1.*

S V M M A R I V M.

- 1 Adultera Vxor potest expelli per Virum propria auctoritate, & agens ad restitutionem quomodo expellatur hac exceptione.
- 2 Adulterium Vxoris, & etiam Viri præ-

- præbet causam separationis. Et quid si Viri culpa Vxor adulterata est, num. 3.
- 4 Adulterium præbet causam separationis, etiam quoad curam, & disciplinam Coniugis.
- 5 Adulterium etiam semel patratum dat causam separationis, secus in adulterio spirituali.
- 6 Sodomia etiam passiva est iusta causa separationis Coniugum. Et quid de commissa inter duas feminas, nu. 7. Et de commissa, vel tentata cum propria Vxore, n. 8.
- 9 Actio, qua competis Coniugi ad petendum diuortium, nunquam præscribitur.
- 10 Adulterium non præbet causam separationis, quando Viri causa factum est, vel ipse Vxorem prostituit late, num. 11.
- 12 Adulterium expresse remissum non præbet causam separationis. Et quando possit inter Virum, & Vxorem transigi. Et etiam si remissum sit tacite per reconciliationem, qua quomodo præsumatur facta, num. 13. Et quid si reconciliatio est post sententiam diuortij, n. 14.
- 15 Separatione facta inter Coniuges ratione adulterij, Coniux innocens potest recipere nocentem, Clausula apponenda in sententia separationis, nu. 16. Et quid si innocens fornicatus sit post sententiam, n. 17.
- 18 Maritus an teneatur alere Vxorem, facta separatione ob adulterium, vel quando eam expulerit propria auctoritate, num. 19. & 20. Et quid lite pendente, num. 21.
- 22 Maritus quando possit propria auctoritate expellere Vxorem adulteram, lata nam. 23. & 24.
- 25 Adulterium notorium quando dicatur.
- 26 Vxor potest propria auctoritate discedere a Viro resinente concubinam in propria domo, & quam cautionem possit petere.
- 27 Adulterium occultum, sed incontinenti probari allatum, an impediatur resti-

tionem faciendam Coniugi spoliato. Et quando propter tale adulterium possit Coniux Coniugem expellere.

28 Adulterium quomodo probetur ad inducendam separationem.

ARGUMENTVM.

De separatione Coniugum ex causa adulterij, Notatur S. I. An Vir possit propria auctoritate expellere Vxorem adulteram. Separatio ratione adulterij fit contra Virum, & contra Vxorem adulteram, etiam si Vir fuerit in culpa in adulterio Vxoris. Hæc separatio fit quoad habitatio- nem, Thorum, & disciplinam; etiam si vnicus actus adulterij intercesserit, vel Sodomiz, quod crimen etiam tentatum cum Vxore sit causa huius separationis. Actio ad petendam hæc separationem nunquam præscribitur. In quibus casibus adulterium non sit iusta causa huius separationis. Et quomodo Coniux innocens possit recipere nocentem. Quando Vir teneatur Vxorem adulteram alere. Et quid pendente iudicio separationis. Adulterium quando dicatur notorium. Et quando exceptio adulterij impediatur restitutionem. Et quomodo probetur. S. II. Quando, & quomodo mutua adulteria compensentur. An sententia diuortij transeat in iudicatum. Et quid si Coniux innocens post sententiam, quæ fecit transitum in iudicatum, labatur in adulterium.

ANNOTATIO

S. I.

Ad Tertium in cap. significasti, de diuort.

TRactatur in hoc text. materia separationis Coniugum ob causam adulterij, de qua late tractatur de matr. lib. 10. per plures disputationes habetur per tot. 32. q. 7. in Decret. 10. & in cap. ex literis, eod. tit. vbi Abb. Host. in cap. 1. num. 1. & ibi etiam Jo. Andr. nu. 2. de diuort. glos. in cap. 2. in figurat. casus in 1. s. & in verb. vel alio mod. tit. & ibi Host. num.

num. 1. *Abb. num. 2. & Card. num. 1. idem.*
Cardin. in cap. porro, post n. 3. & in 2. oppos.
in fin. eod. tit. Anchar. in cap. de illa, num. 2.
in 1. notab. cit. tit. vbi etiam Zabbar. in fin.
vers. ego puto, & Præpos. num. 5. in fin. glos.
in c. gaudemus, in verb. Euangelio, vbi etiã
Ioan. Andr. num. 13. in fin. eod. tit. de diuort.
tractant Berman. de public. concub. rubr. de
adult. num. 22. vers. pœna ergo, & rubr. de
fornic. num. 8. & seqq. vbi ponit plures ra-
ciones huius conclusionis, Pract. Corrad.
rubr. de adult. num. 2. Couar. in 4. decret. p. 2.
cap. 78. num. 8. & 5. 6. num. 6. vers. impote-
rit vxor, Clar. in pract. §. adulterium, n. 12.
vers. alia quoque est pœna, & ibi Baiard. in
addit. num. 85. Petr. Barbos. in repet. rubr. ff.
solut. matr. par. 2. sub num. 1. & nouissime
D. Carol. de Baucio, Vir variarum virtutũ
exemplar, qui peruetustæ Nobilitati suæ
Familiz propriam, & eminentiorem lite-
rarum, & virtutum præclaritatem adiu-
xit, in suo accurato tract. Missell. pract.
cas. conscient. fol. 182. & seqq. partes primo, et
seqq. & alij apud Sanch. apud quem inue-
nies quicquid dici potest in hac materia,
quæ cum in Tribunalibus non sit multum
frequens, & cum sit vulgaris apud omnes
DD. dicemus hic tantum aliqua practica-
bilia. Ad quod

1. Annoto primo, quod non solum datur
 separatio inter Coniuges ob adulterium
 Mulieris, vt in *cap. ex literis, de diuort.* vbi
 DD. communiter, sed etiam Vir potest
 propria auctoritate expellere Vxorem
 adulteram notorie, vt in proprio casu hu-
 ius *text. cap. significasti,* vbi etiam DD.
 communiter, imo etiam excipiendo im-
 peditur restitutio faciendæ Coniugi spo-
 liato, vt tenet *Henriq. Boich. post Hosliem.*
 in hoc *cap. significasti, num. 8. in 4. cas. Ve-*
 rum contrarium, idest quod exceptio
 adulterij non impediatur restitutionem, vo-
 luit *Archiep. in cap. de Benedicto, num. 2. 32.*
q. 2. vbi etiam Bellam. num. 1. vers. non so-
cundum Hugonem, sed veritas huius quæ-
stionis pendet ab illa distinctione, an oc-
cultum sit adulterium, vel notorium, de
qua infra.

2. Annoto secundo, quod licet *ten.* in hoc
cap. significasti, & in cit. cap. ex literis, con-
 cedat separationem inter Coniuges ob
 adulterium Vxoris; idem etiam procedit
 ob adulterium Viri, vnde alteri ex Coniu-
 gibus, contra alterum Coniugem datur
 hæc actio separationis. Vir enim, & Vxor
 non debent ad imparia iudicari, & statuta
 in Vxore procedunt etiam in Viro, ad
text. in cap. 2. in fin. de diuort. vbi glos. in
verb. in viris, Anchar. num. 5. Anton. de Butr.

num. 4. & Card. Zabbar. num. 2. Baiard. ad
Clar. in pract. §. adulterium, vers. & seiat,
num. 89. & ipse Clar. num. 13. diximus ob-
seru. preced. & tenet Sanch. de matr. lib. 10.
tit. de diuort. disp. 3. num. 1. 6. & seqq. vbi
 multos allëgat, & ad contraria respondet,
 quod procedit, etiam si cum soluta forni-
 catus fuerit Vir, *Paris. conf. 54. num. 43. &*
seqq. lib. 4. Baiard. ad Clar. cit. loc. num. 85.
 & 95.

3. Annoto tertio, propter adulterium
 dati separationem inter Coniuges, etiam
 si culpa Viri Mulier inciderit in adulte-
 rium, vt si illam expulerit de domo, dene-
 gando ei alimenta, non reddendo debi-
 tum, aut quid simile, vt in hoc *text.* vbi
glos. verb. materiam, & cit. cap. ex literis, in
 illis verbis, *Quodcum Vir negaret ei in-*
necessarijs providere, crimen compulsæ est
incurrere memoratum, vbi DD. quod non
 procedit, quando Vir Vxorem inuitam
 tradidit alteri ad adulterandum, vt per
cit. glos. in verb. materia, in hoc *cap. signifi-*
casti, vbi *Innocent. & Hosliemf.* vel quan-
 do Vir expulisset Vxorem de domo ea
 intentione, vt adulterium committeret,
 vel alimenta denegasset, vt necessitate
 compulsæ adulterium perpetraret, tunc
 idem est, ac si Vir adulterio consentiret,
 & proinde ei denegatur actio ad separa-
 tionem, tenet *Sanch. de matrim. lib. 10. tit.*
de diuort. disp. 5. num. 6. vel quando dedit
 causam, vt infra.

4. Annoto quarto, quod ex causa adulte-
 rij hæc separatio fit, non solum quoad
 Thorum, & habitationem, vt concludit
Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disput. 3.
num. 2. vbi dicit conclusionem esse de Fi-
 de, & a nemine in controuersiam adduci,
 & inniti rationibus naturalibus, sed etiã
 quoad curam, & disciplinam, vt tenet
Imol. in cap. tua, num. 5. de procur. & sequi-
tur Sanch. cit. loc. num. 3. vbi improbantur
 contrarium tenentes, & datur intellectus
 ad *text. in cap. ad monere, 33. q. 1.*

5. Ampliatur primo sententia, quod ra-
 tione adulterij fiat separatio inter Coniu-
 ges, vt procedat etiam si vnica intercedat
 fornicatio; sufficit enim ad separationem
 inducendam vnicus actus adulterij, vt ob-
 seruat *Barbos. solut. matr. par. 2. n. 23. Berman.*
de public. concub. rubr. de fornicat. num. 13.
vers. sed notate, Sanch. de matrim. lib. 10.
disp. 15. num. 11. quid dicunt, contrarium
 procedere in fornicatione spirituali; ra-
 tione enim hæresis non datur separatio
 inter Coniuges, nisi intercedat pertinacia,
 ita vt etiã post plures actus si Coniux
 hæreticus resipiscat, Coniux Catholicus

teneatur illum recipere, probatur ex *e. 2. de diuort.* & *glos. in cap. fin. verb. iudicio, de conuers. coniug.* secus dicendum in adulterio carnali, in quo facta separatione, Vir non tenetur recipere Vxorem etiam emendatam, vt allegat *Barbof. cit. loc. num. 25.* & *Sanch. cit. loc. & disp. 13. partot.* vbi facit plures illationes, & totam materiam ad saturitatem explicat.

6 Amplia secundo, iustam causam separationis præberi Vxori, non solum si Maritus inciderit in adulterium, sed etiam si in crimen Sodomiz, per quod magis videtur læsum fœdus Matrimonij, secundum opinionem *Barbof. ff. solut. matrim. 2. part. intra num. 30.* hanc opinionem tenere, *Abb. in cap. maritus, num. 3. de adult. Franc. Marc. dec. 379. num. 4. in 2. par. Andr. Sicul. conf. 64. a num. 10. lib. 1. Clar. in pract. crim. lib. 5. §. Sodomiz, num. 7. Sylu. ff. verb. diuortium, num. 10. Sanch. de matrim. lib. 10. tit. de diuort. disp. 4. num. 2. 3. & 4.* vbi validas adducit rationes, pene innumeros DD. & respondet contrarijs; eandemque opinionem *num. 4.* extendit ad Sodomiz crimen passiuè patratum, ita vt siue actiue, siue passiuè in hoc crimen incidat Vir, potest Vxor petere separationem, licet alij teneant contra. Et *num. 5.* dicit idem

7 procedere pro Viro contra Mulierem, si hoc crimen Sodomiz inter duas foeminas committatur, quod si quis desideret seire modum, quomodo hoc crimen committatur, & consummetur inter duas foeminas, consulat ipsum *Sanch. cit. loc. num. 5.*

8 Si Vir committeret, vel tentaret Sodomiam cum propria Vxore Inuita, tunc iustam habet causam separationis Vxor, & licet de perpetua separatione videantur loqui DD. de quibus *Sanch. cit. loc. num. 6. 7. & 8.* tamen ipse *Sanch.* dicit hanc separationem debere esse ad tempus, idest ad tempus arbitrarium in secundo casu quando hoc crimen est tentatum. Sed in primo casu quousque Vir desistere a scelere illo illo renuit, ad quod allegat aliquos Summistas. De alijs casibus pollutionis, & peccatis contra naturam etiam particularifimis remitto te ad *Sanch. cit. disp. 4.*

9 Obserua, quod actio, quæ competit Coniugi ad petendum diuortium, nunquam præscribitur, quamuis ius accusandi de adulterio præscribatur quinquenio, tam quoad poenam criminalè, quàm quoad ciuilem, ex *l. adult. 3. C. ad l. fal. de adult.* ita vt transacto quouis tempore, integrum est Coniugi innocenti separationem petere. *glos. in cap. admonere, verb. pœnitentia, 33. q. 2.* quæ reprobatur tenentes hanc actio-

nem, præscribi spatium annorum viginti, vide *Anan. in cap. maritus. in fin. de adult. Farinae. pract. crimin. q. 10. num. 2. 1. part. Sanch. cit. loc. disp. 3. n. 9.*

10 Obserua, quod non potest in multis casibus, secuto adulterio, inter Coniuges peti hæc separatio. Et primo Maritus non potest petere separationem sub prætextu adulterij Vxoris, cui ipse causam dedit, quod si fuit in culpa solum, diximus *no. 3.* vel quando Vir ipsam Vxorè prostituerit, *cap. discretionem, de eo, qui cognouit consang. probatur ex aduictis per Farinae. q. 142. num. 80. 4. par. crim. Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disp. 17. num. 6.* vbi habetur, quod Vxor potest propria auctoritate diuertere a Viro, si ille sit Vxoris leno.

11 Ampliatur hæc limitatio, vt procedat, siue Vxor inuita, aut coacta prostituta fuerit, siue etiam volens, & consentiens, secundum *la. Andr. in hoc cap. significasti, nu. 7. Anton. de Butr. num. 7. Abb. n. 6. Prap. num. 4. & Alex. de Neum. num. 7.* sequitur *Sanch. cit. loc. disp. 5. num. 4.* vbi *num. 5.* idem tenet, si Vir aduertens de Vxoris adulterio, noluit prohibere, cum posuerit, quia tunc idem est, ac si expresse consensisset, qui etiam declarat, quando, & quomodo Maritus dicatur impotens ad prohibendum Vxori adulterium, & quid e contra, de Vxore conscia adulterij sui Viri, & illud non prohibente. Et quid de Viro dormi insimul cum Vxore adulteram retinente, vide eundem *Sanch. cit. loc. disp. 14. n. 17.* vbi concludit perinde haberi, ac si Vxoris leno existeret, quatuor tamen concurrentibus, de quibus ibi per eum. Et *no. 18.* vbi de Viro se familiarem exhibendo cum adultero, insimul cum eo ludendo, ridendo, & comedendo. Et *disp. 17. num. 7.* vbi de Viro admittente ad domum suam viros procaces, & parum pudicos.

12 Secundo, Maritus non potest petere separationem sub prætextu adulterij Vxoris, quando ei expresse renuerit, & renuiciauerit hanc actionem, nam ad ius renuicatum redire non potest, *l. si maritus, l. si negauerit, ff. ad l. fal. de adult. Barbof. ff. sol. matrim. par. 1. num. 100. ante fin. vers. hoc autem reconciliatio, & num. 104. vers. vitiorum, & num. 105.* & *freq.* vbi late disputat, & declarat an, & quando valeat transactio inter Virum, & Vxorè super adulterio, & quando post dictam transactionem, & ea non obstante possit Maritus Vxorè de adulterio accusare, de quo etiam per *Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disp. 6. num. 10.* & per *Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 39.* & *freq.* vbi a *num. 89.* disputat, an

valéat expreſſe remiſſio facta per Virum Vxori adulteræ quoad odium, & rancorem ſine præiudicio intereſſe ciuili prædicto, ſequitur *Sanch. tit. loc. diſp. 8. num. 22. & diſp. 5. num. 19.* vbi quando Maritus a propria accuſatione deſiſtit.

- 13 Procedunt etiam ſupradicta ſi Maritus tacite ſe reconciliauerit, vt quando ſciés Vxoris adulterium, tacuit, & eam in domo retinuit; nam tunc cenſetur tacite remiſſiſſe actionem, quam habebat ad ſeparationem, & dotis amiſſionem, ſecundum *glos. in l. cum mulier, in verb. approbavit, ff. ſolut. matrim.* argumento *text. a contrario ſenſu in cap. plerumque, de donat. inter vir. & vxor.* vbi *glos. in verb. nec reconciliata, & DD. Barb. in l. 2. in princip. 2. par. ff. ſolut. matrim. num. 53. verſic. illud utique, & num. 100. verſ. limita tertio, & num. 161.* vbi ampliatur, etiam ſi Maritus nõ reduxerit Vxorem adulteram ad domum ſuam; dummodo cum ea rem habuerit, *Azo. in ſum. ad l. ſul. de adult. poſt num. 13. Gram. deciſ. 273. & dec. 274. num. 6. Boer. deciſ. 338. num. 4. Couar. in 4. decret. part. 2. cap. 7. §. 6. num. 7. Clar. in pract. §. adulterium, num. 18. verſic. caueat etiam, & ibi Baiard. num. 116.* qui tenet, quod Vxor, quæ paſſa eſt ſe cognoſci carnaliter a Viro, nõ poteſt amplius contra ipſum agere de adulterio, *Viu. q. teſtatur de cõmuni opin. vlt. num. 13 Sanch. de matrim. libr. 10. tit. de diuort. diſp. 5. num. 19. & diſp. 14. nu. 1. & 2.* vbi ampliatur in hac reconciliatione Viri cum Muliere, ſiue expreſſa, ſiue tacita, non eſſe neceſſariam Coniugis acceptatione. Et *num. 4. & ſeqq.* ampliatur, ſiue reconciliatio ſequatur poſt ſententiam diuortij, &
- 14 ſiue adulterium ſit notõrium, ſiue etiam occultum, dummodo reconcilianti notũ. Et *nu. 19.* ad reconciliationem ſequutam per oscula, & amplexus.

Obſerua, quod prætextu adulterij non diſſoluitur Matrimonium quoad vinculu, probatur ex *text. in c. gaudemus, de diuort.* vbi *Abb. num. 9. notab. 5.* & ex *text. omnes cautiones, verſ. quamdiu viuit vir 32. qu. 7. Barboſ. ſolut. matrim. par. 2. num. 15. & ſeq.* qui refert contrarium tenentes, *Sanch. de matrim. libr. 10. tit. de diuort. diſput. 2. per tot.* vbi reſolntis contrarijs, probat hanc conſiſſionem pluribus argumentis.

- 15 Hinc eſt, quod facta hac ſeparatione ob cauſam adulterij, poterit Coniux innocens, ſi voluerit, in confortium recipere Coniugem adulterum, & illum ſibi reconciliare, etiam inuitum, dummodo profeſſionem non emiſerit, iuxta *gloſ. fin. in cap. ex literis,* vbi etiam DD. præfertim *Abb.*

num. 12. Innoc. in cap. de illa, ante fin. verſic. ſed ſi vir, de diuort. vbi aduertit Iudicem pronunciantem ſuper ſeparatione Thori propter adulterium Vxoris, vt addat in ſententia clauſulam, *quamdiu viro accuſatori ſuiſte placuerit,* quam ſententiam ſequuti ſunt omnes Canoniſtæ ibidem, vt teſtatur *Hoſtienſ. num. 1. in fin. & 2. in princip.*

- 17 Infertur etiam, quod facta ſeparatione Thori, ſi Maritus cum aliqua Muliere fornicetur, & reintegratur Matrimonium, & Vxor poteſt petere ad Virum reſtitui, ad *text. in hoc cap. vbi glo. in verb. ab inuicem ſegregati, & in gloſ. fin. & Hoſtienſ. col. 2. num. 2. verſ. ſed quid ſi poſt ſententiam, Abb. num. 1. & 6. & 11.* qui teſtatur de magis communi, *Felin. in cap. lator, num. 9. declarat. 8. de ſent. & re iudic. Cbuar. 4. decr. par. 2. cap. 7. §. 6. num. 5. verſ. imo lata ſententia, Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 52.* qui contra nonnullos teſtatur de communi, late *Sanch. de matr. libr. 10. tit. de diuort. diſp. 9. quæſt. 3. num. 27. & ſeqq.* qui in propoſita quæſtione quatuor recenſet Doctõrum ſententias, quarum vltima, cui ipſe adhæret tanquam probabiliori eſt, vt iſto caſu Coniugi nulla comperat actio aduerſus Coniugem, quia fornicatus fuit poſt ſententiam diuortij ad ſui fauorem laram; ſed bene Iudex ex officio, ad euitandum fornicationis periculum, poteſt, & debet Coniuges reconciliare, & inſimul ad habitandum cogere, & hanc ſententiam, ſic in vtraq; parte diſtinctam probat auctoritatibus Canonistarum, & Theologorum.

- 18 Facta ſeparatione Thori inter Coniuges propter adulterium Vxoris, an teneatur Maritus illam alere, controuerſum eſt inter DD. Defendunt alij teneri, quia licet ſit adultera, non propterea deſinit eſſe Vxor, vt teſtatur *Card. Alex. in cap. ex parte, col. fin. verſ. ſed opere pretium, de ſponſal.* ſequitur, qui teſtatur de communi *Clar. in §. adulterium, num. 17. verſ. facta autem.* Alij vero oppoſitam tenent ſententiam, quos videre eſt apud *Barboſ.* hanc contrariam ſententiam ſequentem in *rubr. ff. ſolut. matr. par. 2. num. 47.* qui teſtatur de magis communi, & veriori opinione, & apud *Surd. de aliment. tit. 7. quæſt. 16 n. 19. Sanch. vero de matr. libr. 10. tit. de diuort. diſp. 8. num. 34.* videtur inclinare in ſententiam hanc negatiuam, ſi adulterium eſt notorium, ſecus ſi non eſt notorium. Pro cuius opinionis veritate aduertendum eſt, quod *Sanch.* loquitur de alimētis præſtandis a Viro Vxori adulteræ poſt decre-

tum

tum separatio nis: nam ante decretum, & pendente lite loquitur *cod. loc. num. 28*. Si igitur adulterium constat ex actis, quorū probatione Iudex procesit ad sententiā separationis, dicendum est adulterium esse notorium; cum notorium sit, quod ex actis resultat, ex doctrina *Menoch. de arb. lib. 2. cas. 166. num. 6.* & aliorum; & in his terminis sententia facit notorium, quod nulla tergiversatione celari potest, *Sanch. lib. 10. disp. 12. num. 13.* ergo distinctio illa notorij, & non notorij, non cadit in hoc casu.

19 Bene tamen cadit distinctio in casu, in quo Vir propria auctoritate eiecit Vxorem adulteram; nam si eam eiecit propter adulterium notorium, non tenetur alere, secus si adulterium non sit notorium; nā tunc tenetur eam alere, prout distinguit optime *Surd. de aliment. tit. 7. quest. 16. num. 16. & seq. Pontan. de aliment. cap. 13. num. 2. Peguer. dec. crim. 2. num. 1.* & ratio est, quia Maritus licite, & iuste expellit Vxorem notorie adulteram, per doctrinā *Surd. cit. loc. num. 18.* Vbi *num. 2.* a contrario deducit, quod si Vxor non eiecit a Viro, sed sponte recedit propter adulterium non potest petere a Viro alimenta, ad dicta per *Lup. in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. n. 9.*

20 Ampliatur conclusio, quod Maritus nō teneatur prestare alimenta Vxori adulteræ, etiam si Maritus illam e domo expellendo iniuste, dederit causam, vt adulteraret: quia expulsio, licet iniusta, minime excusat adulterium Vxoris, quæ debet omnia perpeti incommoda, quamuis grauisima, potius, quam adulterium committere, *l. si quis propter, ff. de furt. hanc opinionem tenent Surd. de aliment. tit. 7. quest. 16. num. 42. Sanch. de matr. libr. 10. tit. de diuort. disp. 8. n. 26.*

21 Vltimo in hac materia alimentorum, obseruandum est, quod pendente lite, & causa super separatione Coniugum ex causa adulterij, indistincte tenent communiter DD. quod Maritus tenetur prestare alimenta Vxori adulteræ, & non solum alimenta, sed etiam litis expensas, defendit *Barbos. rubr. ff. solut. matr. part. 2. num. 44 in fin. vers. poterit tamen, Surd. de aliment. tit. 1. quest. 118. num. 5.* optime *Cauall. in commun. opin. q. 734. num. 18. & seqq.* vbi relatjs, & reprobatis contrarijs, testatur de communi, *Afflic. dec. 10. nu. 2.* & ibi *Vrsill. num. 1. & 6.* vbi testatur in hoc omnes DD. conuenire, *Crescent. decis. 233. Triuisan. dec. 16. num. 5. lib. 2.* qui conclusionem ampliatur, etiam quod adul-

terium sit notorium, quando mulier non habet alia bona, ex quibus se alere, & litis expensas facere valeat, sequitur *Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disput. 8. num. 28.* Vbi ampliatur, siue Thori separatio intenteur a Viro contra Vxorem, siue ab Vxore contra Virum. Sunt & alij DD. quos refert *Cauall. cit. loc.* qui tenent, quod quando adulterium est notorium, Maritus non tenetur prestare alimenta, & litis expensas Vxori pendente lite, quæ opinio licet sit fulcita minori numero DD. tamen validatur validiori ratione; nam certum est, quod Mulier notorie adulterans potest expelli iuste per Maritum ante sententiam separationis, vt diximus supra, cum *Clar. Sanch. Surd. & alijs;* si ergo illā iuste expellere potest, ergo non tenetur alere, vt probat *Sanch. cit. loc. num. 24.* intelligendo de notorio, vt infra.

22 Possit dubitari, an vera sit conclusio illa, quod Maritus valeat expellere Vxorem adulteram notorie propria auctoritate, & sine iudicio Ecclesiæ. Partem negatiuā, id est, quod non possit, tuentur *Hosliens. in cap. porro, num. 4.* qui testatur de communi *de diuort. 10. Andr. ibid. num. 3. Ansb. nu. 9. Butr. num. 12. glos. in cap. gaudemus, in verb. ceciderunt, de conuers. coniug. & in cap. ex parte, verb. manifesta, de sponsal. vbi Hoff. num. 4. Tur. in cap. Agathosa, in fin. in verb. vxorem 27. q. 2. a qua opinione non videtur discedere Couar. in 4. decret. par. 2. e. 7. §. 5. num. 12. licet supra num. 9. & seq. multa in cōtrarium adducat, *Barard. ad Clar. §. adulterium, num. 91. vers. sed aduerit, Barbos. rubr. ff. solut. matr. part. 2. num. 26. vers. & quamuis, Franc. Marc. decis. 534. num. 24. par. 1.* sequuntur multi Theologi, de quibus *Sanch. libr. 10. tit. de diuort. disp. 12. num. 11.**

23 Alij vero contrariam tuentur sententiam, quod possit Maritus propria auctoritate sine iudicio Ecclesiæ expellere Vxorem ob adulterium notorium, ita *Prepos. Alex. in hoc cap. significasti, num. 4. col. 2. ad med. vers. secunda autem causa, Alex. de Neuo in cap. plerumque, num. 10. vers. in glos. 1. de donat. inter vir. & vxor. glos. in cap. Agathosa. in verb. fornicationis 27. q. 2. Abb. in cap. constitutus, num. 4. de conuers. coniug. & in cap. ex parte, in fin. vbi etiam Alex. de Neuo num. 10. de sponsal. Catellian. in suis memorial. in verb. vxor suspecta, vers. tamen cōtrarium, Clar. in pract. crim. §. adulterium, num. 12. vers. alia quoque est pœna, in fin. qui testatur de cōmuni, *Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 16. & seqq. Sanch. de matr. lib. 10. disp. 12. q. 2. v. 12.**

Alij

- 24 Alij vero concordant hanc dissonantiam Doctorum, ut prima opinio, quæ tenet non posse Maritum expellere propria auctoritate Vxorem adulteram, procedat, quando adulterium est occultum, aut non totaliter notorium, ita, ut possit aliqua tergiuersatione celari. Secunda vero opinio, quæ tenet posse Maritum expellere Vxorem adulteram propria auctoritate, procedat, quando adulterium est adeo notorium, ut nulla tergiuersatione celari possit. Pro hac distinctione multos refert, & sequitur DD. *Sanch. cit. loc. disp. 12. q. 2. num. 13. 25. & 26. qui d. nu. 13. dicit, quod non omne notorium ad hoc sufficit.*
- 25 In his terminis dicitur notorium, quod nulla tergiuersatione celari potest, quando Coniux est conuictus per sententiam de adulterio, ut diximus supra, vel quando Coniux sponte in iudicio confessus est adulterium, vel quando Coniux inuenit Vxorem prostitutam in lupanari, ut docet *Sanch. cit. loc. num. 13. adducens ad id glos. Covar. Tur. & alios. Similiter dicitur notorium in hoc casu, quando est facti permanentis, & est, quando Vxor postquam recessit a Viro, sobolem procreavit, ut deducitur ex hoc text. cap. significasti, in illis verbis, Verum Mulier non continuit, sed sobolem de alio Viro suscepit, ubi Innoc. 12. princ. vers. sed ubicumque, Hostiens. num. 1. verb. sobolem, Ioan. Andr. num. 3. Abb. nu. 4. & alij, sequitur *Sanch. cit. loc. Farinac. in prax. q. 36. n. 200.**
- Similiter dicitur adulterium notorium in his terminis, si Vxor publice moretur cum adultero, ita *Archiep. in cap. de Benefic. num. 232. q. 1. ubi etiam Bellamer. num. 1. vers. nam secundum Hugonem, Covar. in 4. decretal. par. 2. cap. 7. §. 5. num. 12. vers. potest tamen, Baiard. ad Clar. §. adulterium, num. 91. in fin. Dicitur etiam notorium adulterium, de quo hic, quando Maritus retinet concubinas domi, & tunc etiam propria auctoritate Vxor potest recedere a Viro, & si Maritus agat ad restitutionem, illa ei denegatur, *Berno. de public. concub. rubr. de adult. num. 69. in fin. vers. decis. ista, Lup. in rep. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. num. 11. vers. & hinc est, ubi quod Vxor, quæ discescit a**
- 26 Marito retinente concubinam in sua domo, non tenetur redire, nisi præstita cautione per Maritum de expellendo concubinam, & amplius ea non retinenda, ex *Bald. quem allegat in cap. 1. ut lit. non contest. Viu. opin. 478. num. 10. Thesaur. dec. Pedem. 30. num. 4. Sanch. de mat. lib. 10. tit. de diuort. disp. 18. n. 20.*
- 27 Dubitatur, an Coniugi spoliato petenti restitutionem ante omnia, obftet ad impediendam hanc restitutionem exceptio adulterij non notorij, si tamen excipiens offerat incontinenti probationes occultæ adulterij.
- Respondent aliqui affirmatiue, ex *cap. literas, de restit. spol.* ubi denegatur restitutio Coniugi spoliato sub prætextu probationis consanguinitatis incontinenti faciendæ, tenent hanc opinionem *Innoc. in hoc cap. significasti, ante med. vers. item intelligo, ibi etiam Hostiens. num. 1. in verb. excommunicationis, & seqq. ubi quod dicitur facta incontinenti probatio adulterij, quæ fit intra octo dies, ibi etiam Io. Andr. num. 4. vers. & hoc verum, Covar. in 4. decret. par. 2. cap. 7. §. 5. num. 9. in fin. Verum alij, quos refert, & sequitur *Sanch. de matr. lib. 10. disp. 12. q. 2. num. 22. & seqq. tit. de diuort.* tenent sub prætextu exceptionis adulterij non notorij, sed quod offertur probari incontinenti, non esse retardandam restitutionem alterius Coniugis spoliati, quod defendit mordicus ipse *Sanch. relatis, & reprobatis contrarium tenentibus, dicens dispositionem cap. literas, esse specialem in illius casu ob periculum animæ.**
- Hinc deducitur conclusio, quod propter occultum adulterium non potest Vir Vxorem propria auctoritate expellere, & sine iudicio Ecclesiæ, & e contra Vxor Maritum, ut voluit *Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 16. & quod exceptio occultæ adulterij non impediatur restitutionem faciendam Viro, aut Vxori respectiue, glos. in hoc cap. significasti, in verb. si notorium, & in verb. nisi constat, Bertaz. consil. 228. num. 1. & seqq. qui dicit id etiam procedere, si super adulterio fuissent receptæ aliquæ probationes, *Sanch. qui alios refert concordantes de matrim. lib. 10. tit. de diuort. disp. 12. q. 2. n. 14.**
- 28 Obserua, quod adulterium ad hunc finem inducendæ separationis, probatur præsumptionibus, & coniecturis, ut in *text. cap. literis, de præsumpt.* ubi ponuntur duæ principales præsumptiones; vna, quæ oritur ex solitudine in locis secretis, & latebris, & alia ex solitudine, & nuditate in eodem lecto, & pariter de pluribus præsumptionibus, quando ad separationem agitur, loquitur etiam *text. in cap. tertio loco, cit. tit. de præsumpt.* ubi *glos. in verb. impediendum, item & text. in cap. præterea, de testib. Marsil. in rubr. de probat. nu. 248. vers. item ad prædicta, Ioan. Bapt. Ferrett. conf. 168. num. 4. in fin. vers. confirma prædicta,*

Ida, & num. 5. vbi quod quando agitur ciuilitate ad separationem, sufficit suspicio probabilis, & vehemens, etiam quod non sit violenta, *Bos. in tit. de par. supposito. n. 31.* Verum *Sanch. de matr. tit. de diuort. disp. 12. quest. 3. num. 4. & seqq.* reprobando opinionem *Ferret.* & aliorum tenet, quod ad effectum dimittendi Coniugem, & ad faciendam separationem, non sufficit quilibet suspicio, nisi illa sit violenta, & *nu. 45. & seqq.* declarat, ex quibus actibus ista violenta suspicio oriatur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulteria mutua, compensantur in hac materia separationis inter Coniuges. Et quid si ex una parte sint plura Adulteria, vel emendatio, num. 2. Vel quando commissa sint diuerso tempore, num. 3. Et an compensatio detur ab Adulterio ad Sodomiam, vel e contra, num. 4. & 5. Et an ab Adulterio carnali ad fornicationem spiritualement, num. 6. Hac exceptio compensationis quando opponi possit tam in causa accusationis Adulterij, quam in causa Separationis, num. 7. Et an ad compensationem requiratur exceptio Adulterij notory, late num. 9.*
- 10 *Diuortij, vel Separationis Sententia inter Coniuges quando transeat in indicatum.*
- 11 *Diuortio, siue Separatione facta ab Adulterio per Sententiam quid si Coniux innocens adulteret.*

A N N O T A T I O X.

§. II.

1 **O**bserua primo ex hoc cap. significationem, quod quando Mulier eiecit a Viro sine causa, & petit tanquam spoliata, sibi Virum restitui, & Vir ad ipsam repellendam excipit de notorio Vxoris adulterio, post spoliationem commisso, potest Vxor sic excipientem Maritum repellere, replicando de eodem suo adulterio, ex quo *text.* communiter DD. colligunt regulam, quod separatio propter adulterium Vxoris impeditur, si Vxor excipiat de eodem adulterio Viri, & e contra; fit enim in hoc casu mutua delictorum compensatio, DD. communiter in hoc *text.* cit etiam

text. in l. viro, atque vxore, ff. solut. matr. vbi *glos. in verb. accusantibus,* & ibi comuniter Ciuilitate, facit *text. in cap. ex literis, de diuort.* vbi *glos. in figuracione casus, & in fin. Innoc. in vltimis verbis, Io. Andr. nu. 5. in verb. redire, Anchar. num. 11. Card. Zab. num. 4. vers. nota, quod paria delicta, Paris. conf. 54. num. 5 1. lib. 4. Sanch. de matrimon. lib. 10. tit. de diuort. disp. 5. num. 2. & disp. 8. num. 20. & seqq.* vbi plures refert.

2 Procedit regula compensationis inter Coniuges ratione mutui adulterij, etiam si vnus Coniux vnum commiserit adulterium, & alter plura, cum iura respiciant fractionem fidei, & non numeros, vt optime notat *Sanch. cit. loc. disp. 6. num. 8.* qui reprobatur contrarium tenentes. Et *disput. 7. num. 4.* tenet, quod si vnus Coniux semel tantum adulterium commiserit, sed postea emendatus, vult separari ab Vxore, quae plura commisit adulteria, & adhuc non emendata persistens in adulterio, non potest repelli exceptione compensationis a Coniuge in adulterijs persistente, & licet *Sanch. cit. loc.* duas alias referat sententias, in hac tamen ipse persistit, illam optime probans, & declarans.

3 Procedit etiam compensatio, quando adulteria commissa sunt eodem tempore, & quando diuerso tempore; nec refert, vter Coniugum in adulterium prius lapsus sit; solum enim iura ponderant Coniuges simili crimine infectos, fidem Matrimonij violasse, nulla habita ratione prioritatis, vel posterioritatis delicti. secundum *glos. in cap. veniens, in verb. sponte, de conu. coniug. Nauar. lib. 4. consil. tit. de diuort. consil. 1. num. 1. Surd. de aliment. tit. 7. quest. 16. num. 50.* sequitur *Sanch. cit. loc. disputat. 6. num. 6.*

4 Similiter si Vir petat separationem, propter adulterium Vxoris, poterit Vxor petere compensationem propter sodomiam Viri, & sic impedire separationem, & e contra, si Vxor petat separationem, propter sodomiam Viri, poterit Vir excipere de adulterio Vxoris, atque compensationem petere cum sodomia, & separationem impedire, non obstant quod sodomia sit crimen grauius adulterio, & ad effectum compensationis delicta videantur debere esse qualitate paria, vt optime rationibus bene replicatis, probat *Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disp. 16. num. 4. & 5.* vbi alios refert, & tenet indistincte dari compensationem ab adulterio ad sodomiam, & a sodomia ad adulterium, contra aliquos.

5 Non tamen datur compensatio de so-

R do-

domnia ad adulterium, quando sodomia non est perfecta, & consummata, sicut est consummatum adulterium, secundum eundem *Sanch. cit. loc. disput. 6. num. 3.* vbi ait, quod adulterium non compensatur cum mollitie alterius, vel pollutione cum tertia persona extra vas, & ijs similibus, quibus de iure per sodomiam non fit separatio Coniugum.

6 De compensatione fornicationis carnalis ad spiritualem, idest hæresim, & contra, adest *text. in cap. fin. de conu. coniug.* vbi DD. omnes *Hosliens. & Io. Andr. in cap. de illa*, ambo sub *num. 3.* qui dicunt, quod si quis accusetur de spirituali fornicatione, & excipiat de carnali, adhuc in accusatione proceditur, & sic non fit compensatio: secus si quis accusetur de carnali, & excipiat de spirituali; quia tunc super exceptione in primis proceditur, & si de ipsa appareat, & lapsus non pœniteat, fiat compensatio, ad quæ vide etiam *Bermon. de public. concub. rubr. de fornic. num. 12. vers. secundo dabitatur*, & latissime *Sanch. cit. loc. disp. 16.* vbi fuse materiam explicat.

7 Hæc exceptio compensationis ad effectum repellendi Virum ab accusatione criminali, debet ab Vxore opponi antelitis contestationem, vt tenet *Alber. in l. consensu, C. de repud. Farinac. 4 part. tit. de delict. carn. quest. 142. num. 41. & seq.* sed si Vir agat ad separationem, aut amissionem dotis ciuilitè, tunc poterit Vxor de adulterio Viri excipere, etiam post litem contestatam, vt tenet *Couar. in 4. decretal. par. 7. cap. 7. §. 6. num. 6.* quem refert, & sequitur *Basard. ad Clar. in §. adulterit, num. 88. Surd. de aliment. tit. 7. quest. 16. num. 56. & seqq.* & latius *Sanch. de matrim. lib. 10. tit. de diuort. disp. 6. nu. 12. & disp. 9. num. 25.* vbi amplius dicit, quod post sententiam latam super separatione Matrimonij, potest Coniux agere ad restorationem Matrimonij propter adulterium a Coniuge commissum ante dictam sententiam, licet de eo non exceperit, & reddidit rationem, quia in mutua delictorum compensatione, delictum non deductum per viam exceptionis ante sententiam, potest post sententiam deduci per viam actionis; hæc opinio est contra nonnullos DD. quos ipse *Sanch.* refert, & reprobat.

8 Aduertunt aliqui in hac materia, quod compensatio adulterij ad adulterium admittatur, quando adulterium, de quo excipitur, & de quo petitur compensatio, est certum, notorium, & liquidum, secus si dubium, & incertum, per regulam *l. fin.*

C. de compensat. tenet Hosliens. in cap. fin. num. 1. & ibi etiam Io. Andr. num. 1. Anch. num. 3. Cara. num. 1. in 1. opposit. Anan. n. 1. de adulter. quos refert, & sequitur *Sanch. de matrim. lib. 10. tit. de diuort. disp. 16. n. 11. & disp. 12. q. 2. n. 18.*

9 Quod declaratur; aut enim agitur petitorio, aut possessorio; si petitorio, vtputa quia Vir contra Vxorem agat ad separationem propter adulterium, & tunc exceptio adulterij opposita per Vxorem, siue sit de notorio adulterio, siue de occulto, impedit dictam separationem, & consequenter admittendæ sunt probationes Vxoris super adulterio Viri; si vero agitur possessorio, vtputa quia Vir sine causa eiecit Vxorem, & Vxor sic spoliata, petit restitui Viro non potest Vir Vxorem petentem hanc restitutionem, exceptione adulterij repellere, & sic restitutionem impedire, nisi excipiat de adulterio notorio; & sic primo casu admittitur exceptio occulti adulterij; secundo vero casu non admittitur, nisi exceptio adulterij notorij, secundum *Innoc. in hoc cap. significasti, in verb. constaret*, vbi ponit rationem diuersitatis. Et amplius ponit, quod si Mulier restitutionem petens, velit replicare de adulterio Viri, talis replicatio pariter debeat esse de adulterio Viri notorio, sic est exceptio Viri contra ipsam, & huic opinioni *Innocentij* adhærent omnes Canonistæ in hoc *cap. significasti*, & sequitur *Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disp. 12. num. 8. & 9. 28. & 29.* qui alios refert. Hæc non procedunt in Foro conscientie, nam siue notorium sit adulterium, siue occultum, admittitur regula compensationis, vnde Vir adulter, & si eius adulterium sit occultum, non potest in Foro conscientie, propter adulterium Vxoris, petere ab illa separationem in Foro conscientie, quicquid secus sit in Foro exteriori, ita *Goffred. in sum. tit. de diuort. num. 15. Host. etiam in sum. & eod. tit. num. 11. in princip. & in cap. fin. num. 3. vbi Io. Andr. num. 7. & Anchar. num. 5. de adulter. Abb. in cap. constitutus, nu. 8. in fin. de conuers. coniug. Sanch. cit. loc. disp. 8. num. 30. & 41. & seqq.* vbi notabiliter dicit, quod licet in Foro conscientie non possit Coniux occultus adulter petere ab Vxore separationem propter Vxoris notorium adulterium, bene potest in eodem Foro conscientie eandem suam Vxorem criminaliter accusare.

10 Queritur, an sententia separationis, inter Coniuges, siue diuortij, transeat in re iudicatam. Hanc questionem ponit *Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 9. q. 1. per tot.* vbi refert

fert tres opiniones, & vltimæ adhæret, quæ est, sententiam diuortij, ad fauorem Coniugis adulteri non transire in iudicatum, bene tamen in eius odium, & contra adulterum, ad fauorem vero innocentis Coniugis, & ad eius commodum transit in iudicatum; & proinde adulterium Coniugem transactis decem diebus ad appellandum non esse audiendum allegatæ contra sententiam per viam appellationis, aut petentem reconciliationem, secus tamen de Coniuge innocente, qui potest etiam post decem dies agere ad reconciliationem, nec potest adulter sub prætextu rei iudicatæ illum expellere, ita etiam tenuit *Felin. in cap. lator. in 8. declr. num. 9. de sent. & resud.* & faciunt dicta per *Abb. in cap. ex literis. num. 11. ad fin. de diuort.* & alios, de quibus *Sanch. cit. loc. qui q. 2. dicit*, quod si post latam sententiam diuortij constet condemnatum fuisse innocentem, vel constet vtrumq; Coniugem fuisse adulterum, tunc si res est integra, ita vt neuter mutauerit statum, sententia est retractanda, & Coniuges sunt reconciliandi; si alter mutauerit statum, vt quia professus est, vel Ordines suscepit, adhuc est restituendus ad alterum Coniugem, qui non mutauit statum, verum potest reddere debitum, non petere; si vterque mutauerit statum, omnes credentes diuortium fuisse iuste celebratum, & ideo mutarunt statum, tunc quia vterq; mutauit statum inductus ex falsa causa, liceat vtrique alterum repetere; sed si alter tantum mutauit statum ex dicta falsa causa, eidem liceat repetere alterum, qui etiam mutauit statum, sed non inductus ex falsa causa, sed simpliciter, ad quod ipse *Sanch.* multos allegat DD. Et *num. 13. disputat*, an professio illa ex errore diuortij iuste celebrati sit valida.

11 Dubitatur, si post transitum in iudicatum factum per sententiam diuortij facti ex causa adulterij, Coniux innocens labatur ipse etiam in adulterium, compensentur ne mutuo delicta, ita vt sit cogendus hic redire, & reconciliari?

Respondetur, hanc dubitationem habere quatuor opiniones DD. de quibus *Sanch. lib. 10. tit. de diuort. disp. 11. q. 3. n. 27.* Sed duæ sunt principaliores. Prima ait, compensari adulteria in hoc casu, & proinde iure actionis posse Coniugem dimissum repetere alterum, & hoc ex *cap. ex literis, de diuort.* vbi post celebratum diuortium, quia Coniux innocens transiit ad secundas nuptias, fuit dictum compellendum esse ad priorem Vxorem redire, & ibi

glos. verb. ab inuicem, Hostiens. num. 2. Io. Andr. num. 10. Anton. num. 9. Anchar. nu. 5. in fin. & num. 13. Cardin. num. 7. opposit. 3. Præpos. num. 12. Henric. num. 14. Couar. 4. decret. 2. par. sap. 7. g. 6. num. 5. Tul. Clar. lib. 5. recept. §. adulterium, vers. facta autem Thori separatione, Gabr. comm. opin. tom. 1. lib. 1. fol. 21. col. 2. & fol. 25. col. 2. Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 16. num. 52. & alij. Secunda opinio tenet, nullam competere actionem Coniugi dimisso ex causa adulterij ad repetendum alterum Coniugem, qui post sententiam diuortij adulterium commisit, bene tamen posse Iudicem ex officio illos cogere ad reconciliandum, hanc sententiam sequitur *Sanch. cit. loc. num. 30.* quam probat validis argumentis, & confirmat auctoritatibus Doctorum. Sed hæc secunda sententia non est iure tuta, nam si nullam actionem acquirat Coniux adulter in hoc casu ad repetendum alterum Coniugem factum adulterum post sententiam, ergo nec acquirat actionem ad petendum officium Iudicis; sed Iudex suum officium impartiri non potest, nisi petenti, vt deciditur in *l. 4. §. hoc autem. ff. de damn. infect. & sentit Bart. in l. Seiur. ff. ad leg. falcid.* ergo, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Interrogari de quibus circumstantijs possit testis. De loco, num. 2. Et tempore, eodem num. Quod declaratur, num. 3. De credulitate, num. 4. & 5. Et generaliter de quibus possit interrogari, n. 6.
- 7 Interrogari an possit testis de ijs, quæ crimen, infamiam, & turpitudinem ipsius continent.
- 8 Interrogatoria impertinentia, incongrua, & superflua quomodo reijcienda. In dubio non præsumuntur impertinentia, num. 9. Quæ iudicentur impertinentia, n. 10.
- 11 Interrogatoria impertinentia possunt dari testis suspecto.
- 12 Interrogatoria non debent contineri, quod non continetur in articulis, nec nouum capitulum.
- 13 Testes examinati sine interrogatorijs datis, an probent, late.
- 14 Interrogare an possit testes Iudex ex officio.

- 15 Pro interrogatorijs formandis est danda copia articulorum petenti, alias testes non probant.
- 16 Interrogari qui petit testes, debet citari ad presentandum interrogatoria infra competentem terminum.
- 17 Interrogatoria non debent ostendi parti producenti testes.
- 18 Nomina testium an sint danda parti, qua vult interrogatoria formare.
- 19 Testes non euacuantes interrogatoria, non probant.
- 20 Interrogatoria si non fuerint in termino presentata, an possit peti recipi testes super illa.
- 21 Interrogatoria an suppleant defectum citationis ad videndum iurare testes.
- 22 Testes quando debeant deponere super interrogatorijs, ante, vel post depositionem super articulorum.
- 23 Expensa pro recipiendis testibus super interrogatorijs, a quibus soluantur.
- 24 Testes, qui iurarunt in faciem inquisiti, an sint repetendi cum interrogatorijs ipsius inquisiti.
- 25 Interrogatoria non presentanti in termino, an possit concedi restitutio in integrum aduersus illorum non presentationem.
- 26 Interrogans an dicatur fateri id, de quo in interrogatorio.
- 27 Excommunicatus infordescens per annum non potest petere repetitionem cum interrogatorijs.

ARGUMENTVM.

De Interrogatorijs. Notatur, super quibus possint, vel non possint interrogari testes. Et quæ Interrogatoria admittantur, vel reijciantur tanquam impertinentia. An testes examinati sine Interrogatorijs probent. An sit concedenda copia articulorum, vel assignandus terminus pro illis formandis. Et an sint danda nomina testium. Et an si in termino non presententur Interrogatoria, possit pars negligens petere repeti testes cum Interrogatorijs. Testes examinati nõ citata parte, sed cum Interrogato-

rijs, an probent. Et quando debeant interrogari super Interrogatorijs, ante, vel post articulos. Et quid si iurauerint in faciem inquisiti. An aduersus Interrogatoria non presentata concedatur restitutio. Et an illa det excommunicatus per annum. Et an interrogans confiteatur.

ANNOTATIO XI.

S. VNIC.

Ad Textum in cap. presentium, de testib. in 6.

Observandum est hic cum Canonistis aliquid in praxi frequentius, de interrogatorijs, testibus faciendis, de quibus Bald.

in cap. per tuas, num. 5. de testib. & in l. testium, num. 11. & seq. C. de testib. Speculat. lib. 1. par. 4. tit. de test. 6. §. in 1. volu. Farin. de testib. q. 73. Gayll. obseru. 95. nu. 1. & 2. lib. 1. apud quos habentur plures definitiones, seu descriptiones, nec non & diuisiones interrogatoriorum.

1 Nota primo, pro formandis interrogatorijs, quod testes possunt interrogari super contentis principaliter in articulis, & super circumstantijs, ex text. in cap. cum causam, vbi glos. & DD. de testib. præsertim Bald. num. 3. & num. 47. qui dicit circumstantias, quæ aggrauant factum, vel possunt mouere animum Iudicis ad credendum, vel discredendum, de quibus circumstantijs nonnulla adducit Zabar. in d. text. quodq; limitat Farin. cit. loc. nu. 27. vt procedat in circumstantijs substantialibus, & pertinentibus ad causam, secus de impertinentibus, & non substantialibus, de quibus regulariter testis non potest interrogari, nisi sit suspectus; nam tunc etiam de circumstantijs non substantialibus interrogari potest, vt late Farinac. cit. loc. num. 52.

2 Nota secundo, quod testes possunt etiam interrogari de loco, & tempore, vt habetur in text. cap. cum causam cit. vbi glos. reddit rationem, quia si testes diuersi sint in loco, & tempore, nihil probant, DD. omnes in d. cap. cum causam, Specul. cit. loc. num. 9. & 10. Bart. in l. 3. §. ideoque, num. 6. ff. de testib. Farinac. cit. loc. num. 28. qui voluit, quod ista interrogatio non debet esse restricta ad angulum temporis, vel loci, ex quibus Farin. num. 29. cit. loc. ad fin. damnat interrogatoria de loco loci, & hora dici.

3 Aduerte, quod licet testes possint interrogari de tempore, non tamen possunt interrogari de qualitate temporis. an scilicet fuerit nubilosum, vel ferenum; nisi testis iudici suspectus sit, vt tenet *Specul. cit. loc. num. 14.* & sequitur *Farinac. cit. loc. num. 30.* per *glos. in d. cap. cum causam, in verb. tempore, vers. nec intellige,* vbi *Innoc. num. 3.* & *Hosliens. post nu. 9.* & alij apud *Farinac.*

4 Nota tertio, quod possunt interrogari testes, non solum quid certo sciant de negotio, sed etiam quid de eo credant, vt expresse habetur in *d. cap. cum causam,* in illis verbis, *credulitate, fama, & certitudine,* vbi *Abb. num. 2.* *Pract. Corrad. §. 2. de offic. Prator. in caus. ciuil. rubr. ac interrog. num. 2. ad med. fol. 63.* vnde in fine interrogatoriorum solent Procuratores formare hoc interrogatorium. Interrogetur testis, an credat ea, quæ deposuerit, esse vera; ad hoc vt si testis respondeat se credere, arguant eius testimonium non valere, tanquam testimonium de credulitate.

5 Sed melius cum *Specul. cit. loc. num. 24.* vbi *Ioan. Andr. lit. F. num. 32.* & sequi. & alijs, hoc interrogatorium cancellandum esse, & non admittendum. Et ad *text. in cap. cum causam,* respondetur loqui non de Iudice interrogante testes, dum examinantur, sed de Iudice inquirente super conditione testis post eius examen, quo casu, vt bene illius fidem iudicet, inquirere debet, an testis de certitudine, an vero de credulitate, fama, vel auditu deposuerit. Hæc *Farina. cit. loc.*

6 Nota quarto, circa personas testium, quod potest interrogari testis de omni eo, propter quod repelli potest, & de omnibus, quæ animum Iudicis mouere possunt ad sententiandum, vt aduertit *Specul. cit. loc. num. 19. ad med.* vnde interrogatur testis de sua ætate, an diues sit, vel pauper, an prece, vel pretio testificetur, an speret aliquod lucrum, vel damnum, ex causa, seu victoria alicuius partis, an sit amicus, vel inimicus alicuius partis, & an vnquam mala verba cum aliqua parte habuerit, quam partem magis diligat, vel mallet obtinere, cuius sit professionis, & patris, ad cognoscendum an sit honesta persona, vel an possit verosimiliter esse informatus de eo, quod deponit; prout hæc, & alia congerit *Specul. cit. loc. num. 19.* & seq. potest etiam interrogari de causa scientiæ, iuxta opinionem *Bald. in cap. cum causam, post num. 3. de testib. quem sequitur Farinac. cit. loc. nu. 36.* *Genum. in prax. cap. 27. num. 12.* qui dicit,

quod potest interrogari testis de omni eo, quod respicit inhabilitatem ad testificandum, & non continet infamiam, vel turpitudinem testis.

Possunt etiam interrogari testes de diffinitione illius rei, de qua deponunt, vt si testificentur de fama, de notorio, de consuetudine, de possessione, & similibus, possunt interrogari, quid sit fama, notorium, consuetudo, possessio, & similia, tenet *Bart. in l. 1. num. 10.* & seqq. & ibi etiam concordat *Bald. num. 3. col. 3. in princ. vers. & nota ultimo.* sequitur *Paul. de Cast. num. 15.* & seq. *Angel. num. 5.* *Roman. nu. 7.* qui testatur de communi, *Aret. num. 7.* *las. num. 14.* *Rip. num. 28.* & seqq. & alij, ff. *si cert. pet.* contra *Salye. ibid.* cui bene respondet *Alex. cit. l. 1. num. 15. ad med. vers. ad rationem.* Quod adeo verum est, vt etiã in tali casu admittantur interrogatoria contraria, vt si testis deponat de bona fama, vel de nocte, potest interrogari, quid sit mala fama, & quid sit dies, &c. ita tenent *Bald. Angel. & Alex.* quos sequitur, & allegat *Ripa in d. l. 1. num. 31. ff. si cert. pet.* Ad quod interrogatorium quomodo teneatur testis respondere, nempe grosso modo, non per diffinitionem iuris, & alia, vide fuse apud *Farinac. de testib. quest. 73. num. 41.* & seqq.

Possunt etiam interrogari testes pluribus alijs modis, de quibus, ne longitudinem tangam, remitto te ad *glo. in hoc cap. presentium, verb. interrogatoria, ad Specul. cit. tit. de teste, §. iam de interrogatorijs, n. 4.* & seqq. ad *Vestr. in prax. lib. 5. cap. 7. rubr. de responsionib. Rei ad positiones, &c. num. 1.* late *Monticell. in reperior. test. fol. 160.* & seqq.

7 Quæstio est in hac materia inter DD. an possit testis interrogari de ijs, quæ crimen, infamiam, & turpitudinem ipsius testis continent. Affirmatiuam partem videtur tueri *glos. in d. cap. cum causam, in verb. de causis, vers. sed nunquid testis,* dum admittit posse interrogari testem, an sit criminofus, periurus, vel talis, qui testificari non possit, refert *Batr. in d. cap. cum causam, num. 20. col. 6. vers. si quaritur,* sequitur *Alber. in l. 3. num. 8. ff. de testib. & in autb. si testis, num. 4. in fin. C. cod. faciunt adducta per Specul. cit. loc. n. 22. in princip.*

Contrariam sententiam tenent ceteri Doctores numero maiores, nempe non posse interrogari testem de ijs, quæ continent eius infamiam, & turpitudinem, ita *Hosliens. in d. cap. cum causam, num. 20. in fin. vers. sed nunquid testis,* & *Ioan. Andr. num. 15.* qui bene respondent ad contra-

ria, & in specie ad *text. in l. 3. ff. de testib. Butr. num. 20.* qui quamuis primam referat sententiam, tamen hanc secundam tenet *Abb. num. 13. & 14.* qui relatis alijs opinionibus, hanc dicit sibi magis placere, *Felin. num. 10.* qui testatur de communi, *Speculat. cit. loc.* qui refert de consuetudine ita seruari, & dicit, honestati consonum esse, *Couar. pract. qq. cap. 18. num. 7. Pract. Corrad. rubr. de interrog. nu. 5. fol. 64. col. 1. & num. 6. vers. & communis & in fin.* testatur de communi opinione, & consuetudine, *Osasib. dec. Pedem. 66. num. 2.* qui loquitur in positione criminosa, *Viu. opin. 912. in princ. & alij apud Michael. Grass. com. opin. lib. 2. cap. 13. quaest. 33.* quod procedit, siue occultum sit crimen, siue notorium, & publicum, ita *Felin. cit. loc. nu. 10.* post *med. versic. & procedit ista conclusio*, *Couar. cit. loc. Pract. Corrad. §. 2. de offic. Prator. in causa ciuili, rubr. de interrogat. num. 6.* Hanc opinionem sequitur eam ampliando, & limitando *Farinac. de test. quaest. 73. a num. 53. vsq. ad 63. Genuens. in prax. cap. 27. n. 12.*

Verum quicquid sit inter Doctores inscribendo, Praxis quotidiana admittit interrogari testes, an sint confessi peccata sua eo anno, contra quod interrogatoriū insurgit *Pract. Corrad. cit. loc.* Vterius Praxis permittit interrogari testes, an sint inquisiti, processati, vel quærelati, & si inquisitio, processus, vel quærela sit finita, vel adhuc indecisa pendeat.

- 8 Sed aduerte, quod non admittenda, sed reiicienda sunt interrogatoria impertinentia, incongrua, superflua, & extra articulos, quia non faciunt ad causam, nec ad personam testis; imo si admittantur, testis non tenetur ad illa respondere, & si respondendo dicat se nescire, non vitiatur depositio, ita *Specul. tit. de teste, §. iam de interrogatorijs, num. 19. in fin. vers. caueat tamen Iudex* qui aduertit Iudicem, vt nō interroget testes indifferenter de odio, lucro, & similibus, quæ non sunt de negotio principali; sed solum de substantialibus, puta de causis, personis, loco & tempore, nec de facto alieno, *glos. in hoc cap. presentium, verb. interrogatoria, lit. N. in fin. vers. & si qua reperit superflua*, vbi *Hospiens. num. 30. & Archid. num. 7. DD. in l. 3. ff. de testib. præsertim Alber. num. 8. ad fin. Butrig. in l. testium, col. 1. vers. non tamen, C. cit. tit. de testib. Andr. Gayll. obseru. 95. num. 1. & sub num. 6. lib. 1. Farinac. de testib. quaest. 73. num. 48. qui num. 49. aduertit Curiales, vt potius faciant interrogatoria superflua, quam omittant necessaria, & vtilia.*

9 In dubio vero interrogatoria non sunt iudicanda impertinentia, & proinde sunt admittenda, vt aduertit *Iason. in l. 1. nu. 16. vers. & nota hoc, ff. si cer. pet. Franc. in hoc cap. presentium, num. 6. vers. & in dubio, Farinac. cit. loc. num. 50. Genuens. cit. loc.*

10 Similiter iudicantur impertinentia, & non sunt admittenda interrogatoria subtilia, cauilliosa, & facta solum ad inuoluendum testem, quæ si fuerint de facto admissa, testis non tenetur ad illa respondere, voluit *Hospiens. in cit. cap. cum causam, n. 9. vers. nec de talibus, de test. b. Specul. cit. loc. num. 24. Odofred. in l. si quando, num. 8. vers. sed denuo quero, C. de testib. Farinac. de testib. quaest. 73. num. 51. qui num. 52. limitat*, hæc non procedere in teste alias suspecto, qui interrogari potest interrogatorijs etiam impertinentibus; imo Iudex debet laborare, vt talem testem in mendacijs, & contrarietatibus intercipiat, per doctrinam *glos. in d. cap. cum causam, in verb. tempore, vers. nisi esset suspectus*, vbi *Innocent. num. 3. in fin. Hospiens. n. 9. & 26. & Bald. num. 54. in fin.* qui Iudicis arbitrio remittit, an testis sit suspectus, *Odofred. & Genuens. cit. loc.*

12 Nota quinto, quod interrogatoria non debent excedere contenta in articulis, nec debent continere nouum capitulum, vtputa si actor articulet probandum per testes mutuum, Reus non potest dictos testes interrogare super solutione, nec hoc interrogatorium debet admitti, quia continet nouum capitulum, quod tenetur Reus principaliter, & per suos testes probare, ita *Alber. de Malef. tract. de testib. cap. 8. num. 4. Monticell. in repert. test. rubr. quomodo, & qualiter testes circa, vel extra articulos sint interrogandi, fol. 169. col. 2. vers. 1.* sequitur *Farinac. cit. loc. n. 72.*

13 Controuertitur inter DD. an testes examinati sine partis interrogatorijs probent. Negant aliqui absolute, dicentes dictis testibus non adhiberi fidem, in dicto *cap. cum causam, præsertim Io. Andr. n. 12. ad mea. Butr. num. 17. Zabarell. col. 1. post num. 3. Abb. nu. 6. in fin. Felin. num. 2. col. 3. in princ. Pract. Corrad. de offic. Prator. in causa ciuili, rubr. de interrog. num. 4. fol. 64. Mascard. de prob. lib. 2. conclus. 684. num. 3. & alij multi. Aliqui vero DD. ex cap. per tuas, de testib. tenent, hos testes examinatos absque interrogatorijs, a parte datis debere repeti cum dictis interrogatorijs, etiam post publicationem, ex quo videtur dicendum, quod tales testes probant, licet conseruetur ius parti repetendi, tenet *Specul. cit. tit. de teste, §. iam de interroga-**

torijs, n° 21. *vers. nam Iudices, Alex. consil. 41. num. 9. lib. 4. Marant. de ord. iud. p. 6. rubr. de Interrogatoriorum Productione, num. 4. Grauat. ad Vestr. in prax. libr. 6. cap. 2. rubr. de testib. & eorum induc. n. 56. Andr. Gayll. obseru. 95. num. 7. lib. 1. Gabr. conf. 118. num. 69. & seq. lib. 2. & alij.*

Tamen verior opinio est, quod quando pars, protestata est recipi testes super interrogatorijs, & illa presentavit, aut non est elapsus terminus ad illa presentanda, si testes recipiantur sine interrogatorijs, non probant, eorumque testimonium non valet, voluit *Bursat conf. 358. num. 10. & seq. lib. 4.* qui testatur de magis communi, sequitur *Farinac. de testib. quaest. 73. nu. 6.* referens sic fuisse per *Rot. Roman.* pluries decisum, faciunt DD. adducti in prima opinione. Nec secunda opinio huic aduersatur, nam non dicit, quod testes in hoc casu probent, sed quod debeant repeti cum interrogatorijs, implicite tenes, quod si non repetantur, non probant, quod simpliciter procedit tam in civilibus, quam in criminalibus, vt ex *Honded. consil. 101. num. 28.* tenet *Farinac. cit. loc. num. 8.* contra *Clar. & Foller.* qui testantur ex consuetudine minime dari interrogatoria per inquisitum contra Fiscum, quorum opinio est damnabilis.

14 Verum si pars omittat dare interrogatoria, potest Iudex ex officio supplere, & interrogare testes, tenet *Couar. pract. qq. cap. 18. num. 7. vers. quamobrem,* quod idem potest facere Notarius, siue Examinator electus, sequitur *Viu. opin. 912. num. 7.* Idemque procedit, si pars dederit interrogatoria, sed non perfecta, adhuc Iudex, vel Examinator potest supplere, *Andr. Gayll. obseruat. 95. num. 8. lib. 1.* refert *Farinac. cit. loc. num. 9. & seqq.* vbi *num. 12.* ex opinione *Bosij tit. de public. process. & test. nu. 23. in fin.* dicit, quod licet Iudex possit hoc facere, non tamen tenetur, vel adstringitur.

15 Obserua, quod ad finem formandi interrogatoria, est concedenda parti copia Articulorum partis aduersae, si eam petat, vt dicit *Specul. in tit. de teste, §. iam de interrogatorijs, num. 3. Innocent. in cap. per tuas, num. 1. Abb. num. 2. Felin. nu. 1. ad fin. de testib. Gayll. obseru. 95. n. 6. vers. copia vero, lib. 1.* Nihilominus si hæc copia data non fuerit, & testes examinati sint, valet testium deponitio, secundum aliquos DD. apud *Farinac. cit. loc. num. 17.* quam opinionem non sequitur ipsemet *Farinac.* & bene; nam si ex defectu, ex quo non fuit data dicta copia, fuerunt testes examinati sine

interrogatorijs, & contra partis instantiam, non probant, vt diximus supra de testibus receptis sine interrogatorijs, & tenet *Farinac. cit. loc. n. 18.*

16 Aduertendum est, quod si pars protestata sit recipi testes cum eius interrogatorijs, debet deinde citari ad presentandum interrogatoria, vt habetur in *pract. Vestr. lib. 6. cap. 2. rubr. de testib. & eorum inductione, sub num. 6. & num. 17.* obseruat *Gayll. obseruat. 102. num. 1. lib. 1.* & hæc citatio debet continere aliquem competentem terminum arbitrio Iudicis, ad finem vt pars valeat interrogatoria formare, vt tenet *Specul. cit. loc. num. 1. & 2. Maran. in specul. part. 6. rubr. de interrog. product. num. 1. Vestr. cit. loc. num. 17.* vbi *Grauat. nu. 54. Put. dec. 10. de testib.* qui tenet, quod testes examinati, non dato termino ad producendum interrogatoria, non probant, præsertim si terminus fuerit petitus, voluit *Ioan. Andr. in cap. cum causam, col. 2. de testib. & alij apud Put.* qui in alia *decis. lib. 2. dec. 308. per tot.* refert fuisse iudicatum, quod testes examinati pendente termino ad dandum interrogatoria, sunt repetendi expensis illius, qui nimum præcucurrerat, licet examen non esset nullum.

17 Nota, quod copia interrogatoriorum non est danda parti producenti testes, vt bene obseruat *Praxis, & voluit gloss. in hoc cap. presentium, verb. interrogatoria, lit. N. vers. & hæc,* vbi *Franc. nu. 6. DD. in cap. per tuas,* præcipue *Abb. num. 2. & Felin. num. 3. Marant. in spec. par. 6. cit. num. 3. Gayll. obseruat. 95. num. 6. lib. 1.*

18 Quæstio est inter DD. in hac materia, an sint danda Nomina testium examinandorum, ad hoc, vt de eorum inhabilitate possint formari interrogatoria, de qua vide *Farinac. cit. loc. num. 20. & seqq.* vbi adducit Doctores pro vtraque sententia, & concludit pro affirmatiua. Verum hæc quæstio est inutilis, nam ante quam examinentur testes, obseruat *Praxis, vt citet partem ad videndum iurare testes, in qua citatione describuntur testes examinandi cum Nominibus, & Cognominibus; quæstio solum procedit in criminalibus, in quibus non dantur Nomina testium, vt seruari testatur Genuens. in prax. c. 27. num. 11. circa fin.* sed citatur Reus ad videnda iuramenta sine Nominibus testium.

19 Obseruandum est etiam, quod si testes recusent respondere interrogatorijs, & illa non euacuent, nihil probant, tenet *Farinac. de testib. q. 73. num. 14.* voluit *Rota dec. 700. num. 32. par. 2. in recentiorib.* apud *Seraphin. dec. 836. num. 2.* qui dicit, quod

testis nolens euacuare interrogatoria, redditur suspectus, sequitur *Ludouif. decis. 553. num. 10. & ibi Annot. n. 17. lit. C.*

20 Nota, quod si pars citata ad presentandum interrogatoria, non curauerit presentare in termino, non potest deinde presentatis interrogatorijs petere, quod repetantur testes cum eius interrogatorijs; sibi enim hoc est imputandum, nam examen est validum, *Decian. conf. 51. num. 121. lib. 2. Farinac. vbi supra, num. 33. Rota in vna Vallisoletana Iurisdictionis 6. Aprilis 1614. coram R. P. D. Verospio, Ludouif. decis. 351. num. 47. & seq.* qui idem tenet, si interrogatoria fuerint exhibita coram Notario, vel Examinatore electo ad recipiendum examen super Articulis partis, nam in hoc casu interrogatoria sunt presentanda Iudici, *Franc. Marc. dec. Delpbin. 427. par. 2.* quod est nimis rigidum.

21 Obserua, quod valet examen testium examinatorum cum interrogatorijs partis; & licet pars, quæ dedit interrogatoria, non fuerit citata ad videndum iurare testes prædictos, tamen hic defectus erit sanabilis per commissionem, vt tenet *Cresc. decis. 1. num. 1. de fer. Put. decis. 300. per tot. lib. 3.* qui refert idem fuisse decisum, si testes fuerint examinati extra tempus, vel locum designatum, *Achill. decis. 1. num. 4. de testib.* vbi dicit, quod dans interrogatoria, videtur vti velle dictis testium, licet alias nullitas citationis sit insanabilis, sicut & iurisdictionis, & mandati, *Gom. in compend. Signatura, num. 68. & 69. Vant. de nullit. ex defect. iurisdictionis. num. 6. & in cap. fin. num. 125. Marchesan. de commiss. 2. par. cap. 1. super nullitatib. nu. 19. & seqq. Ferret. conf. 209. n. 9. lib. 2. Farinac. dec. 818. num. 1. & 2.*

22 Quæritur, quando debeant examinari testes super interrogatorijs, ante Articulos, vel postquam deposuerunt super Articulis?

Resp. glos. in hoc cap. presentium, verb. interrogatoria, & alij dicunt, quod testes prius sunt examinandi super Articulis, & deinde interrogandi per interrogatoria ex aduerso data. Verum Praxis, maxime in Curia Romana, & in Regno, seruat contrarium, quoniam priusquam testes examinentur per aliquem Articulum, tenentur respondere omnibus interrogatorijs partis aduersæ, vt quotidie præ manibus habemus. Vnde Practici Aduocati solent in iisdem interrogatorijs addere protestationem, & ante omnia interrogari testes per interrogatoria ab eis data, quam per Articulos examinari, qua stante protestatione, non potest aliter procedi, vt testatur

Flau. Peregrin. decis. 49. lib. 1. Rota in impress. decis. 511. num. 4. libr. 3. par. 3. diuersfor.

23 Annota, quod quando examen testium committitur extra Curiam in partibus, pars dans interrogatoria, debet contribuere in expensis, quæ crescunt ratione interrogatoriorum, vt notat *Franc. Pavin. tract. de offic. & potestat. Cap. Sed. vac. par. 1. q. 10. n. 11.*

24 Dubium est inter Scribentes, an testes, qui iurauerunt in faciem inquisiti, & fecerunt confrontationem, sint postea repetendi cum interrogatorijs inquisiti, de quo late per *Farinac. de testib. q. 22. & ante ipsum Honded. conf. 101. & nouissime Genuens. in prax. Cur. Archiepiscop. Neap. cap. 27. num. 13. & Ricc. in dec. ciuili. Cur. par. 2. dec. 242. per tot.* ex quibus concluditur, quod possunt pro inquisitis repeti testes cum interrogatorijs, non obstante confrontatione in faciem inquisiti, quia confrontatio licet suppleat defectum repetitionis, secundum *Afflic. in Constitut. Si damna clandestina, num. 28.* quem sequitur *Clar. quest. 11. & alij apud Ricc. cit. loc. num. 6.* non tamen supplet defectum interrogatoriorum, cum quibus debent testes examinari in ciuilibus, & criminalibus, vt in *cap. cum causam, & c. per tuas, de testib. & in hoc cap. presentium.* Refert tamen ipse *Genuens. cit. loc.* Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam denegasse quandoque in atrocibus delictis, & fere notorijs repetitionem, quando ex repetitione sperabatur potius subuersio testium, & iustitia, quam indagatio veritatis; & aliquando fuisse monitos inquisitos ad faciendam interrogatoria in actu confrontationis, iuxta dicta per *Farinac. cit. loc.* Et aduerte, quod *Ricc.* sibi ipsi contrarius aliud refert in *colle. dec. par. 4. colle. 1044. limitat. 2.*

25 Obserua, quod parti, quæ non dedit interrogatoria in tempore, non conceditur restitutio aduersus dicta interrogatoria commissa, quamuis esset minor, nisi prius constet de læsione, iuxta *dec. Put. 9. de rest. in integr. & dec. 13. lib. 3. Vsu. opin. 896. n. 5. Farinac. de testib. q. 73. in fin. num. 72. & si de facto ex gratia conceditur repetitio, sit expensis partis contumacis in dandis illis, Alex. conf. 172. num. 9. lib. 2. Put. decis. 427. par. 1. & dec. 317. par. 2. Rota diuers. dec. 84. lib. 1. par. 3.* quos ad hoc citat *Gratian. dissect. foren. cap. 391. num. 37.* sed non citantur ad literam.

26 Quæri potest in hac materia, an interrogans videatur fateri id, de quo interrogat? Et responderi potest affirmatiue, ex *glos. 2. in cap. fin. 31. q. 1. & Archid. in cap. quod*

quod ait 22. q. 2. & glos. in verb. confessus, in cap. cum venerabilis, de except. Sed contrarium est verius, nempe quod interrogans non fateatur id, de quo interrogat, tenet Felin. in cap. quoniam contra, num. 6. de probat. & refert in cap. examinata, num. 4. de iudic. ad quod citat Abb. in cap. vlt. de conf. ff. voluit etiam Bart. in l. 2. §. quod obseruari, C. de iur. col. & in l. 1. ad fin. ff. de interrog. act. in 1. col. vers. quero, Adient. ad Felin. in d. cap. examinata, lit. D.

27 Obserua, quod excommunicatus persistens in excommunicatione per annum, cum habeatur pro confessio, & conuicto de delicto principali, pro quo fuit citatus, & non comparens excommunicatus, amplius non est audiendus, vt late diximus Annot. 2. & non potest petere repetitionē testium, ac dare interrogatoria; siquidem repetitio testium fit ad probandam intentionem Fisci, sed Fiscus in tali casu est in probatis, ergo non est necessaria repetitio, ita tenet Genuens. in prax. Cur. Archiepiscop. Neap. cap. 26. num. 1. & 2. ex opinione Rip. Bart. Menoch. & aliorum apud eum. De materia Interrogatorum in causa hæresis, vide relata per Farinac. de Hæresi, q. 188. §. 1. num. 14. emphat. 4.

S V M M A R I V M.

- 1 Processio vnde dicatur. Et si in ea possint gestari Reliquia Sanctorum.
- 2 Processio quotuplex sit.
- 3 Processio publica qua dicatur. Et quis possit illam indicere, num. 4. Vbi quas Processiones possint facere Regulares per circuitum Monasterij.
- 5 Processiones qui Clerici teneantur adire. An qui longe absunt a Ciuitate, num. 6. An Sacerdotes seruientes Ecclesijs Equitum Hierosolymitanorum, num. 7.
- 8 Ad Processiones Regulares accedere tenentur, num. 9. & 10. Et quomodo compellantur, n. 11.
- 12 Processiones Confratres adire tenentur. An possint compelli, n. 13.
- 14 Præcedentiæ differentias in Processionibus Episcopus componit. Et quomodo. Quid attendere debeat inter Clericos, n. 15. 16. & 17.
- 18 Digniori est dandus locus honorabilior. Nec valet Consuetudo in contrarium, n. 19.

- 20 Capitulum Cathedralis præcedit Capitulum Collegiata, etiam in Ecclesia ipsa Collegiata, & extra Diocesim.
- 21 Capitulum præcedit Vicario Generali, quando facit vnum corpus cum Episcopo. Et quid in Abbate, nu. 22.
- 23 Capitulum an præferatur Parocho in funeralibus.
- 24 Præcedentiæ differentias componit Episcopus inter Regulares. Et quid attendere debeat, n. 25. & 26.
- 27 Præcedentiæ differentias inter Confratres in Processionibus componit Episcopus. Et quid attendere debeat. Et quid de Iudice seculari, num. 28.

A R G V M E N T V M.

De Processionibus; notatur in §. Vnic. Quare sic dictæ. Et quæ sint publicæ, & quæ priuatæ. Et qui possit indicare publicas Processiones. Regulares quas Processiones facere possint. Qui Clerici teneantur accedere ad publicas Processiones, & qui non. Et qui Regulares. Et Confraternitates. Differentias præcedentiæ in Processionibus componit Episcopus appellatione remota. Qui debeant præcedere inter Clericos seculares, inter Canonicos, & inter Capitula. Quid dicendum inter Capitulum, & Vicarium Episcopi, & de Abbate. Et quid inter Capitulum, & Parochum in funeralibus. Inter Regulares qui præcedant. Et quid inter Confraternitates.

A N N O T A T I O XII.

§. VNIC.

Ad Textum in cap. nimis praua, de excess. Pralat.

IN hoc text. inter cætera fit mentio de Processionibus, in quibus mandatur, quod ex leui causa vocari nõ debent Regulares. Ad cuius euidentiã annotabimus aliqua ad Praxim frequentiora de Processionibus, & qui ad illas accedere debeant, ac de componendis

S dif-

differentijs præcedentiæ, quæ in illis occurrere solent, de hac materia tractant *Fusc. de visit. lib. 2. cap. 154. Quarant. sum. Bullar. verb. præcedentia, Pias. c. in prax. par. 2. cap. 3. Campanil. diuer. iur. can. rubr. 12. cap. 12. & cap. 13. num. 117. & seqq. Leo Tbes. for. Eccles. par. 1. cap. 8. Anton. var. resol. lib. 1. resol. 112. cap. 35. Salgad. de protef. Regia tom. 1. par. 2. cap. 9. Lauar. var. elucub. tom. 1. tit. 2. cap. 3. num. 207. & seqq. Barbos. de potest. Episcop. par. 3. all. gat. 28. num. 26. & seqq. & in sum. Apost. dec. verb. Processio.*

1 Quoad primum, Processiones dicuntur a procedendo, & eundo; nam fiunt cõuocato, & procedente Clero cum Vexillis, Crucibus, & Cereis, & sequente Populo, vt docet *Petr. Gregor. Tbolof. in lib. 1. partit. iur. canon. tit. 20. cap. 4.* in his Processionibus pulsantur campanæ ad excitandam Populi deuotionem, & solent gestari aliqua Reliquiæ Sanctorum, non tamen in Processione Corporis Christi, vt refert *Eman. Sà in lib. aphorism. verb. processio.*

2 Hæ Processiones possent dici duplici modo priuatæ, & publicæ. Priuatæ dicuntur, quæ aliqua particularis Ecclesiæ pro re leui, vel deuotione ipsius Ecclesiæ particularis facere solet, de quibus nihil dicendum est, nam ad eas nemo tenetur accedere. Publicæ Processiones, quæ etiam supplicationes dici solent, vt refert *Petr. Gregor. cit. loc.* duplici modo dicuntur, nempe, vel Statæ, vel Impetratæ. Statæ supplicatio est illa, quæ statutis temporibus singulis annis fit, quæ etiam duplex dicitur, nempe maior, & minor; maior est illa, quæ fit in Festo S. Marci; minor vero, quæ fit in triduo antecedente Ascensionem Domini, cuius orationes Ecclesia appellat Rogationes; Impetratæ vero sunt supplicationes illæ, quæ ratione occurrentis necessitatis ad placandum Deum inducuntur iussu Ordinarij, quæ adhuc dupliciter dici possunt, publicæ, scilicet, & priuatæ, vt in prima distinctione; dicuntur priuatæ, quæ pro leui, & priuata causa fiunt.

3 Quæ vero dicantur publicæ Processiones; certum est, quod Statæ supplicationes, de quibus supra, dicuntur publicæ, vt docet vsus, & tenent DD. in hoc *cap. nimis praua*, præsertim *Abb. num. 3.* Impetratæ vero dicuntur publicæ illæ, quæ ex magna causa fiunt; quarum exempla adducit *Ab. cit. loc.* nempe, quæ fit in nouo introitu Episcopi, vel Legati, vel imminente peste, seu alio flagello, adducit & alia exempla *Cappell. Tbolosan. dec. 485.* & nouissime

Auctor prax. Episcop. verb. Processiones, §. 1. part. 1. & Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 18. circa med. Refert *Sac. Congreg. Concil.* eas dici Processiones publicas, quæ pro bono publico indictæ sunt, aut alias consuetas, & publicas. Dicitur bonum publicum, idest vtilitas cõmunis omnium, vt explicat *glos. in l. 1. in verb. bono publico. ff. de vsucapion.* similiter dicuntur publicæ Processiones, quæ fiunt pro publico honore, *Leo in Tbes. for. Eccl. par. 1. cap. 8. intra num. 18. Barbos. in sum. Apof. dec. verb. processio 1. n. 23.*

4 Publicas Processiones nemo potest indicere, nisi Ordinarius, cum illas de iuribus Episcopalibus dicat, *Innocen. in cap. cum inter, num. 2. de sentent. & re iud.* imo nec Regulares facere possunt Processiones sine Ordinarij licentia, nisi intra eorum Ecclesias, & Monasteriorum ambitum, vt fuisse decisum refert *Auctor Prax. Episcop. cit. loc. nu. 4. & Barbos. cit. loc. n. 26.* & seruat vsus, contra *Grass. conf. 20. de Regularib.* qui tenet, posse Regulares Processiones facere per triginta passus extra ambitum Monasterij, ex *text. in cap. sicut antiquitus 17. q. 1.* Etenim nõ ex hoc, quod Ecclesia de iure gaudeat priuilegio immunitatis per triginta passus extra eius mœnia, sequitur quod terminus illorum passuum sit iurisdictio illius Ecclesiæ, vel Monasterij, & consequenter Superioris illius, sed Monasterium tantum dicitur territorium Abbatis Monasterij, *Zabar. in Clement. 2. num. 1. de stat. Monach.* de his vide late adducta per *Ricc. in dec. Cur. Archiep. Neap. dec. 90. par. . per tot.* qui refert, quod Regulares in Ciuitate Neapolis nõ possunt facere Processiones vltra girum suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum, & contrafaciente excommunicantur; nisi aliter concedatur in eorum priuilegijs. Aduerte ad opinionem *Ricc.* qui permittit Regularibus Processiones fieri intra girum Monasterij. Quod si girum continetur sub ambitu Monasterij, procedit opinio; si vero excedit ambitum, coincidit in opinionem *Grassij*, quæ non est tutæ. De hac re vide *Nonar. Lucern. Regular. verb. Processio, n. 2. & seqq.*

5 Ad has publicas Processiones potest Episcopus conuocare, & compellere. Primo omnes Clericos suæ Diœcesis, vt habetur expresse in *Concil. Trident. sess. 25. de Regular. cap. 13. in fin.* etiam Clericos exemptos a sua iurisdictione, vt legitur in *d. loc. Conc. Exempti autem omnes tam Clerici seculares*, ad quod vide *Zerol. in prax. Episcop. part. 1. verb. Processiones, §. 2. Fr. Eman.*

- Eman. tom. 3. quest. 36. art. 1. Stephan. Grat. dec. 232. Vgol. de offic. & potestat. Episcop. cap. 20. §. 2. num. 4. Salgad. de protect. Regia, tom. 1. par. 2. cap. 9. num. 107. quæ conciliaris dispositio est generalis ad omnes, Clericos, nulla facta mentione si Beneficiati sint, siue non. Verum Sac. Card. Congregat. videtur restringere illam ad Beneficiatos tantum, ut refert Ricc. in collect. dec. part. 4. collect. 882. in princ. his verbis, Sac. Cardin. Congreg. censuit, Clericos omnes Diocesanos quantumuis exemptos, si Beneficia etiam simplicia in Diocesi obtineant, teneri, & compelli posse ab Episcopo, ut accedant ad Processiones, quod ipse Ricc. cit. loc. extendit ad Clericos non Beneficiatos, sed tamen obtinentes officium in Ecclesijs, quos etiam ad Processiones accedere teneri vult, per opinionem Balb. dec. 339. part. 2. & ad Clericos deseruientes pro Capellanis etiam in Ecclesijs exemptis, ita Ricc. cit. loc. quem sequitur Salgad. de protect. Regia, vbi supra, Barbof. sum. Apost. decis. verb. Processionibus publicis, &c. in princip.*
- 6 Vtrefert Clerici, qui longe absunt a Ciuitate, etiam quod reperiantur in locis, in quibus non habent Plebem, non debent vocari ad Processiones in Ciuitate, quia de consuetudine non tenentur venire, ita Seraphin. dec. 13. quem refert, & sequitur Ricc. in collect. decis. collect. 1021. qui id generaliter ampliat ad omnes Clericos Diocesanos, etiam obtinentes Beneficia in Diocesi, vel officia. Sed hæc ampliatio est contraria dictis per idemmet Ricc. collect. 188. par. 4. in princ. nisi eum saluandis in illa 1021. loqui de Iure, in hac 188. de Consuetudine, cum vnde de Consuetudine in multis locis Clerici Diocesani non vocentur ad Processiones Ciuitatis, etiam publicas.
- 7 Nota etiam, dicitur Congreg. declarasse Sacerdotes seruientes in Ecclesijs Equitum Hierosolymitanorum posse compelli ab Ordinario accedere ad publicas Processiones, refert Genedo in suis 99. canonic. §. 36. num. 17. quem refert Franc. Salgad. de Regia protect. par. 2. cit. cap. 9. num. 107. Barbof. sum. Apost. decis. loc. nu. 3. qui alios multos citat.
- 8 Secundo, Regularis quicumque etiam Monachi ad publicas Processiones vocati accedere compellantur, si tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo viuunt. Hæc Concil. Trident. sess. 25. de Regul. c. 13. in ultimis verbis, & hic est vnus ex casibus, in quibus Regulares subduntur Ordinario, de quo apud Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 117. post T. bas.

- for. Eccles. Leonij, 1. par. cap. 8. nu. 18. Quærant in sum. Bullar. verb. precedentia. Ricc. collect. dec. collect. 882. & 1021. p. 4. Erasmo. a Cochier. de iurisdic. Ordin. in exemp. p. 2. q. 45. num. 109. Barbof. de potest. Episc. p. 3. allegat. 78. num. 8. & in sum. Apost. decis. loc. cit. qui omnes referunt, Regulares, qui absunt a Ciuitate, ultra dimidium miliare, non posse per Ordinarium compelli accedere ad Ciuitatem pro Processionibus etiam publicis.
- 9 Regulares vero, qui sunt in nullius Diocesi, vel qui extra Ciuitatem in locis, in quibus habent Plebem, cum illa Plebe debent facere Processiones, & prouide non debent compelli ab Ordinario accedere ad Processiones in Ciuitate, sic declarasse Sac. Congregat. Concil. refert Leo Thesaur. for. Eccles. par. 1. cap. 8. num. 18. circa med. & Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 117. in fin. quem sequitur Barbof. in sum. loc. proxim. cit. nu. 7.
- 10 Obserua, quod Concil. Trident. cit. loc. expresse excipit ab obligatione accedendi ad has Processiones Regulares, qui viuunt in strictiori clausura perpetuo, ut sunt Canonici Regulares Sanctæ Crucis Conimbricensi, Carthusianensium, & Camaldulensium. Excipiuntur etiã Clerici Regulares, quos refert Barbof. cit. loc. nu. 8. & seqq. in particulari Reuerendiss. Patres Societatis Iesu, Religiosi omni reuerentia digni, per Bullam Gregorij XIII. incip. Quacumque, 16. Iulij 1576. apud Laer. Oberub. tom. 2. p. 12. 404.
- 11 Regulares predicti etiam exempti, qui ad Processiones accedere tenentur, si renuant, possunt per Episcopum compelli, ut disponit Conciliaris dispositio cit. loc. obseruant Leo, & Campanil. loc. cit. Ricc. d. collect. 1021. in princ. Controversum tamen est, inter DD. qua pœna possint compelli huiusmodi Regulares per Episcopum, nam Grat. dec. Rot. Archiep. 232. tenet compelli posse pœnis pecuniarijs, non autem censuris, expressa tenet Sanch. de matrim. lib. 7. disput. 38. num. 23. quod validissimis probat argumentis, & rationibus, tenet etiam Fr. Eman. in sum. tom. 1. cap. 74. n. 4. Contrarium, nempe posse compelli, etiam censuris, indistincte tenet Ricc. in collect. dec. collect. 882. circa med. innixus decisione Curie Episcopalis Papiæ apud Maccepatef. dec. 39. de b. & rationem desumit ex Medic. dec. 2. quia cum Concil. Trident. non aperiat modum compellendi, propterea remittitur arbitrio Episcopi, Nouar. Luesr. Regul. verb. processiones, num. 4.
- 12 Vltimo, ad publicas Processiones ac-

- cedunt Confraternitates, vt habetur ex Bulla Gregorij XIII. incip. *Exposcit pastoralis officij*, Romæ publicata die 17. Iunij 1583. relata in *Bullar. fol. 1323.* & apud *Quarant. in verb. precedentia, & Genuen. cap. 52. tit. de Processionibus, num. 2.* tenet *Addit. ad Quarant. cit. loc. num. ult.* *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 122.* *Leo in Thesaur. vbi supra, Ricc. cit. loc. & alij.* Difficultas solum vertitur 13 in hoc casu, an possint compelli, & pluries fuisse declaratum per *Sacr. Congreg. Concil.* non posse per Episcopum compelli, sed tantum inuitari, referunt *Leo, Quarant. & Campanil. loc. cit. & alij.* Verum *Ricc. collect. dec. collect. 882.* tenet posse etiam compelli, suffultus *des. Maceraten. 102. & dec. Sayr. 5. de offic. ord.* conferunt etiam dicta per *Martam de iurisdic. 4. p. casu 113. num. 20.* quod in multis locis vidi seruatum, testatur declarasse *Sacr. Congreg. Barbos. sum. Apostol. dec. collect. 208. num. 4.* Laici vero particulares non possunt compelli, sed tantum hortari per Episcopum, vt accedant ordinatim cum luminibus in Processionibus, voluit *Sacr. Congreg. Rit.* testatur *Barbos. cit. loc. verb. Episcopus, quoad Processionis, n. 8.*
- 14 Solent quandoque in Processionibus oriri differentie in materia precedentie inter Ecclesiasticos, maxime Regulares, cum Populi scandalo, quapropter statuit *Concil. Trident. sess. 25. de Regular. cap. 13.* vt Episcopi componant huiusmodi differentias, amota omni appellatione, & non obstantibus quibuscumq. Quid enim importent hæc duæ clausulæ, *appellatione remota, & non obstantibus quibuscumq.* alibi dicemus ex professio; pro nunc aduertendum est, quod *Sacr. Congreg. Concil.* vigore harum clausularum, declarauit, teste *Campanil. cit. loc. num. 120.* in his causis debere Episcopum procedere breui manu, summarie, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij. Nec vigore dictæ clausulæ *appellatione remota*, censetur sublata appellatio, quoad effectum deuolutiuum, sed tantum quoad effectum suspensiuum, de quo vide *Fr. Eman. q. reg. tom. 3. qu. 37. ar. 37. Salgad. de Reg. protect. tom. 1. pag. 2. cap. 9. num. 9. Barbos. cit. loc. verb. presentia, num. 1.*
- 15 In componendis differentijs precedentie multum debet attendere Episcopus, si inter Clericos seculares est, Ordinem; nam semper superiores Ordines sunt preferendi, similiter & consuetudinem, cum in iuribus precedentie consuetudo attendatur, ita *Bald. in cap. cum olim, de consuetud.*
- Rot. decis. 4. in fin. de elect. in nouis, Menoch. conf. 126. num. 3. libr. 2. Dec. in l. cum quidam, num. 35. si cert. pet. vbi etiam Cagnol. n. 54. Ruin. conf. 19. num. 6. lib. 1. Ramin. conf. 95. Seraphin. decis. 404. num. 8. Rota in vna, Assen. Sedis 9. Iunij 1593. & in alia s. 1. Maij 1597. coram Giffo, & in alia Oriolem. precedentia in Gboro 2. Decembris 1598. coram Blanchetto, Gratian. discept. foren. cap. 492. num. 9. & 298. num. 99. qui dicit, quod consuetudo in hac materia primas partes obtinet.*
- 16 Similiter attendi debet in sedandis controuersijs, precedentie prioritas, & antiquitas, maxime inter Canonicos, & vbi non adest consuetudo; quod intelligit de prioritate in possessione, vnde Canonicus prior in possessione precedit, licet in data sit posterior; ratio est, quia honor iste datur antiquiori Canonico propter eius maiora onera, quæ in Ecclesia subiit, per *text. in l. 2. C. de offic. magistr. offic. ibi, vel labor prolixior fuerit antequam, & per text. in l. fin. C. de tyr. lib. 12. ibi, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur, faciunt adducta per Cassan. in catalog. glor. mundi, par. 4. cons. 76. & par. 11. cons. 17. Rota in vna Vincentina precedentia, 27. Aprilis 1594. coram Giffo.*
- 17 Debet etiam attendi in precedentijs Dignitas; semper enim dignior est preferendus, iuxta ea, quæ disponuntur in *l. 1. & tot. tit. C. ut dign. ordo seru. lib. 12. l. honor, & gerendorum, & l. ut gradatim, de muner. & honor. c. Statuimus de maior. & obed. Bald. in l. decernimus, in 2. not. C. de sacros. Eccles. fuit dictum in vna Toletana admissionis 25. Iunij 1618. coram Valdo, Sac. Rit. Congreg. in S. Severini 1. Septembr. 1607. apud Sell. select. canon. cap. 47. num. 5.*
- 18 Vnde est, quod digniori semper sit dandus honorabilior, & dignior locus, & dicitur dignior locus, qui vltimo proprius accedit, *Prepos. in cap. perfectis, num. 10. 25. dist. Boer. de auct. magn. conf. num. 79. vers. ideo debet, fuit dictum in vna Calaguritana preeminentiarum 31. Ianuar. 1597. coram Decano R. dec. 596. par. 4. in nouis diuer. & fuit dictum in vna Hispanica preeminentiarum 13. Martij 1602. coram Coccino.*
- 19 Obserua, quod consuetudo, quæ minus dignum digniori præfert, non est ferenda tanquam inualida, & irrationabilis, cum omni iuri, & rationi repugnet, docet *Ab. conf. 21. lib. 1. Ruin. conf. 155. num. 21. lib. 4. Rot. Cart. tract. de consuet. no. 100. Decian. conf. 21. num. 69. libr. 1. Menoch. conf. 902. no. 79. & 81. lib. 10. Ludenif. dec. 310. n. 1. & seq.*

seq. qui respondet *decis. Seraphin. 964.* quæ posset in contrarium afferri, dicens illam *Seraph. posse procedere, si id contingat ratione dignitatis, vel officij, alioquin consuetudinem esse irrationabilem, & impræscriptibilem, Hostiens. in cap. 1. sub num. 2. & ibi Io. Andr. num. 3. Imol. num. 2. & alij, de maior. & obsd. & Annot. ad d. dec. Ludovis. num. 10. lit. C.* dicit, quod non est incongruum, quod in aliquo particulari loco, & actû minus dignus præferatur digniori, ut fuit dictum in *Saguntina præcedentia 22. Junij 1609. coram Pampbilio, & in istis etiam terminis subsistit dec. Seraphin. cit. num. 2.*

20 Aduerte regulam, quæ in hac materia præcedentiæ afferri solet; & est, quod membra non separantur a capite, quæ idem importat, quod Canonici, qui dicuntur membra Episcopi, non debent separari ab eo, tanquam a capite. Ex quo collige primo, quod sicut Episcopus præcedit Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ, ita & Canonici Ecclesiæ Cathedralis præcedunt eundem Capitulum Collegiatæ, adducitur ad hæc *Regul. c. 1. 12. dist. Felin. in cap. pastoralis, sub num. 10. de offic. deleg. & cap. cum non liceat, sub num. 3. vers. gusta bene, de præscript. fuit dictum in vna Pampilonen. Decimarum die 10. Maij 1577. coram Lancell. Ludovis. dec. 284. quod procedit etiam intrus ipsam Ecclesiam Collegiatam, in qua Capitulum Cathedralis præcedit ipsum, Capitulum Collegiatæ, Gonzal. Mendez. de Vasconcell. lib. 1. diuers. iur. argum. cap. 1. sequitur Gratian. disceptat. foren. cap. 111. num. 119. idque etiam procedit, si Capitulum Cathedralis reperiatur extra suam Diocesim, & in Diocesi Ecclesiæ Collegiatæ, adhuc præfertur Capitulo Collegiatæ, & hic est proprius casus *dec. Ludovis. 284. qui num. 1. hanc affert rationem;* eo enim ipso, quod Ecclesia est in statu Cathedralis, proculdubio præcedere debet Capitulum, quod in statu Collegiatæ reperitur, ut dicit *Gem. in cap. quamuis, d. quamquam, num. 3. de præb. in 6. Boer. de anth. mag. Cons. 78.**

21 Collige secundo, quod quando Canonici Cathedralis sunt ut Collegium cum Episcopo in Processionibus, vel in alijs actibus similibus, tunc Capitulum præfertur Vicario Generali Episcopi, secundum veriore opinionem contra *Franc. Sarmient select. interpr. cap. 17. lib. 7. ratione, de qua supra, quia cum Episcopus sit caput, & Canonici membra, insonueniẽs est, & contra naturam, quod membra distinguantur a capite, ideo nec Vicarius,*

neque alius inter caput, & membra inseri poterit, nec ordine legali, nec naturali, cû sint idem, & vnum corpus, *Io. Monach. in cap. Romana, num. 9. de sent. ex. communic. ita in specie contra Vicarium latissime, concludit Gonzal. Mendez de Vasconcell. lib. 1. diuers. iur. argum. cap. 1. per tot. qui respondet omnibus adductis per Sarmient. contrarium sequentem d. cap. 17. idem etiam voluit Io. Picard. inter conf. Manoch. 52. num. 135. vique ad num. 156. lib. 1. quos sequitur Gratian. discept. foren. cap. 121 per tot. qui id comprobat multis, & validis argumentis, & contrarium dicit procedere in alijs actibus indifferentibus, quando Capitulum non incedit capitulariter cum Episcopo, ibidem num. 22. dicens in alijs actibus indistincte Vicarium præferri Archidiacono, Archipresbitero, & Canonicis, secundum veriore opinionem Abb. conf. 21. lib. 1. Felin. in cap. statimus, de maior. & obsd. Cassan. in catalog. glor. mundi, confid. 46. par. 4. Ant. de Præb. ac iur. dist. Episcop. cap. 6. num. 41. contra *Manoch. conf. 51. & ibi Picard. conf. 52. lib. 1.**

22 Collige tertio, quod licet Abbas præferatur Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, ut per *Bald. in cap. pastoralis in verb. extra de offic. deleg. Dec. conf. 162. col. 1. Bossid. synod. par. 3. num. 15. & Galins; tamen id intelligitur, nisi Canonici collegialiter procederent, quia tunc representant Ecclesiam Cathedralis, quæ plus alijs debet honorari, quare sunt præferendi in Processionibus, & similibus actibus, ita *Doni. in cap. quamuis 4. §. quamquam, in princip. num. 3. vers. nota quod Ecclesia, & ibi Franc. in vit. notab. nu. 3. de præb. in 6. Rip. resp. 23. libr. 1. num. 3. Io. Silu. de benef. part. 1. q. 1. num. 81. vsque ad nu. 87. Cassan. in catalog. glor. mundi. confid. 32. in princ. vers. sed intellige prædicta, & col. 11. in fin. vers. quinto pro hac parte facit, par. 4. Felin. in cap. meminimus 17. col. 1. in princ. vers. ex quo infertur in 6.**

23 Questio potest esse in hac materia præcedentiæ, an Canonici capitulariter incedentes debeant præcedere Parochum. Hæc questio procedit tantum in funtibus, nam in alijs Processionibus, & actibus nulli dubium est, quod Canonici debeant præferri; in funeralibus tamen contrarium defendi potest, nempe Parochum debere præcedere Canonicos, etiam Cathedralis Ecclesiæ, quia Parochus in tali causa dicitur esse in proprio officio, eius ratione datur prælatio, etiam contra eos, quibus alias extra illud officium postponeretur. Neque est inconueniens, quod vna,

una & eadem persona ob varios respectus diuerso iure censetur, cum hoc sit concedendum ratione duplicis iuris, quod unus & idem habet, ita vt vno casu possit esse maior, & dignior, & in alio minor, & minus dignus, ex *glos. in cap. quaritur, in verb. non equamus* 2. q. 6. *Dec. in cap. sane* in 3. *notab. de offic. delegat. Tiraqu. de nobil. cap. 10. num. 11. & cap. 28. num. 15.* & multis similibus comprobatur *Menoch. conf. 902. num. 71. vsq; ad 76. lib. 10.* hanc principalem opinionem pene innumeris rationibus probat, & defendit *Gratian. disceptat. forem. cap. 298. per tot.* vbi refert, quomodo possint Canonici in hoc casu præscribere contra Parochum, & quod consuetudo non possit præiudicare successoribus Parochis, *num. 84.* & refert *Congregat. Rit. ita* declarasse, verum declaratio relicta loquitur in Canonicis Collegiata. Idq; ampliat *Grat. cit. loc. vers. vbi est,* ad alium Sacerdotem interuenientem loco Parochi impediti, qui adhuc præfertur. Et *num. 76. & num. 77.* ad Vicarios perpetuos Curæ, quæ opinionem limitat *idem Grat. num. 74.* si in funeralibus inter se Episcopus cum Capitulo, quia in tali casu Episcopus fungitur officio Parochi, & proinde Parochus non est necessarius, nec defert Stolum, & sic non præcedit Capitulum, ita *Grat. Sed* pace tanti viri, contrarium est verius, nempe Capitulum Cathedralis etiam absente Episcopo, præcedere etiam in funeralibus Parocho, probatur de iure *Tul. Laur. var. elucub. tit. 2. cap. 11. num. 66. & seqq. & eod. tit. cap. 3. num. 210.* refert, sic fuisse decisum per *Sac. Congr. Rit. in vna Viterbien. 2. Iunij 1614.* & generatius, quod Canonici, & Capitulum Ecclesie Cathedralis in Processionibus, & Funeralibus debeant præcedere quibuscumq; Curatis, etiam in eorum proprijs Ecclesijs, testatur plurijs declarationibus eandem *Sac. Congr. Barbos. de Canon. & Dignit. cap. 8. num. 63. & seqq.* Ad rationes vero *Gratian.* respondet *Laur. cit. cap. 3. num. 217.* cuius *Gratian.* opinio procedit, vt Parochum in Funeralibus, quæ deferuntur ad propriam Parochiam præcedat Capitulum Ecclesie Collegiata; prout testatur etiam fuisse decisum *Barbos. cit. loc. n. 68.*

24. In componendis differentijs præcedentis inter Regulares, non tamen Mendicantes, debet Episcopus attendere antiquiorem fundationem, vt ij, qui priores, & antiquiores fundati sunt, veluti iure potiores debeant præferri, dummodo tamen Canonici Regulares præcedant Monachis etiam auctis, vt diffiniuit *Pius IV.*

teste *Philip. Portio conf. 164. lib. 4. & Paulo Fusco de visit. cap. 15. num. 66.* licet contrarium defendat *Cassan. in catalog. glor. Mundi, par. 4. confid. 54. & 73. Nouar. Luc. Regul. verb. precedentia.*

25. Inter Mendicantes vero sciendum est, quod *Pius V. in Constit. 69. incip. Diuina* disponente clementia, induit Fratribus Prædicatoribus, etiam si eorum loca essent secundo erecta in loco controuersia, vt præcederent ceteros. Quod indultum fuit reuocatum per *Gregor. XIII. in Constit. 86. incip. Exposuit,* de qua apud *Quarant. in verb. precedentia.* vbi disponitur, quod inter Mendicantes, is præcedat, qui est in quasi possessione præcedentis, ac iuris præcedentis, de qua quasi possessione si non constet, is præcedat, qui antiquior est in loco controuersia.

26. Et quia post hanc Constitutionem alia differentia in materia præcedentis ortæ fuerunt, ideo *Sac. Congr.* præfecta negotijs Episcoporum, & Regularium ad tollendas differentias præcedentis, quæ inter Regulares plerumque oriri solent in Processionibus, & similibus actibus statuit, vt id seruetur, quod in Alma Vrbe feruatur, & hoc sub die 26. Augusti 1593. & relata Sanctissimo dicta Constitutione, illam approbavit, prout id refert *Camp. in diuersis canon. rubr. 12. cap. 13. na. 121. & seqq. Quarant. in verb. precedentia.* Ad quam ultimam declarationem *Sac. Congr.* obserua, illam non loqui de Mendicantibus tantum, sed de Regularibus generaliter.

27. Vltimo, in componendis differentijs inter Confraternitates, dum inter eas contenditur de præcedentia, debet Episcopus attendere, & inspicere ad priorem usum sacrorum; ita vt illæ Confraternitates, quæ prius vsæ sunt, sacris, præcedant illas, quæ posterius in tempore sunt vsæ sacris, vt habemus in præfata *Constit. Grego. XIII. refert Campanil. cit. loc. n. 122.*

28. Obserua vltimo, quod hæc cognitio seu definitio controuersia præcedentis inter Confratres circa modum incedendi in Processionibus, deferendi habitum, & similia, quæ actiones spirituales dicuntur, spectat ad Episcopum tantum, & Iudex secularis non potest se intromittere in huiusmodi causis, cum sit inopax rerum spiritualium, *cap. indicante, de prescript. cap. de cetero, de iudic. Gratian. de iur. 231. Mart. de iuris d. 4. par. 1. 113. na. 20.* sequitur *Ricc. in prax. rer. quotid. resol. 144. p. 3.* qui secus dicit de cognitione rerum meretriciarum temporalium, quæ ad Iudicem secularium spectat.

S V M M A R I V M.

- 1 Negotiatio illicita Clericis qua dicitur. Quid de artificio sordido, num. 2. & 3.
- 4 Litigium, & procurare iura cessa ad finem litigandi prohibetur Clericis.
- 5 Cessio in Clericum dicitur facta in potentiore. Idem in Ecclesiam, nu. 6.
- 7 Secularia negotia prohibentur Clericis. Et qua, n. 8.
- 9 Negotiator Clericus per quos actus dicatur.
- 10 Negotiator non dicitur Clericus, si emerit pro sua familia, & quod superest vendidit. Nec si emat, ut deinde vendat indigentibus ex charitate, num. 11.
- 12 Artificium mistum cum negotiatione an prohibeatur Clericis, ut possessiones emere, & fructus vendere.
- 13 Clericus potest asportare alibi fructus sui pradij, ut carius vendat. Nec de illis tenetur solvere vectigal, aut gabellam, num. 14. Pro illis vendendis potest tenere tabernas. n. 15.
- 16 Clericus non potest possessiones conducere, ut fructus vendat. Quid quando successit conductori. Et quid in Monacho.
- 17 Clericus quando possit esse tutor, & ex bonis pupilli negotiari, nu. 18.
- 19 Clericus quando possit tenere gregem, vel armentum, & fructus vendere.
- 20 Clericus potest locare animalia sua, non tamen ad hunc finem emere, & locare. Potest etiam emere animalia, ut depascant sua pasua, & illa vendere. Potest emere pullum equi, & factum grandiore vendere.
- 21 Sacre Congregationis declarationes in materia negotiationis.
- 22 Negotiatio quibus Clericis interdicta. Et an per intermediam personam, num. 23. Et an obstant Clem. 1. de vit. & honest. Cler. & Clement. 1. S. porro, de stat. Monach.
- 23 Negotiari quomodo possit Clericus ex necessitate.
- 24 Negotiator Clericus tenetur solvere

- gabellas. Et quaesita ex negotiatione spolio amittit, num. 25. Etiam si habeat facultatem testandi, num. 26. Et quid si extet compositio cum Camera Apostolica, num. 27. Et quando possit procedi contra negotiatore post mortem. Et quid si bona extant penes tertium, n. 28. Et quid si Clericus non est lucratus ex negotiatione, num. 29.
- 30 Negotiator dicitur Clericus, qui dat pecuniam ad cambium.
 - 31 Spolio cedunt quaesita contra prohibitionem Sacrorum Canonum per Clericum. Et Canon qui dicatur.

A R G V M E N T V M.

De Negotiatione Clericis prohibita. Notatur quæ sit hæc negotiatio Clericis prohibita. Et quibus Clericis. Quomodo illis permittatur honestum artificio, & non sordidum. Litigia, & cessio iurium ad litigandum quomodo Clericis prohibita. Et quomodo negotia secularia, non mercaturæ. Qui dicatur Clericus negotiator. Et ex quibus actibus. Quando Clericus emens, & vendens non dicatur negotiator. Et quid si exerceat artificio mistum cum negotiatione. An possit prædia conducere, vel tutelam exercere. Quando possit vendere foetus animalium, vel prædia locare. An possit negotiari per interpositam personam. Quando Clericus negotiator teneatur solvere gabellas, & eius bona cadant sub spolio.

A N N O T A T I O XIII.

S. VNIC.

Ad Text. in cap. 2. ne Cler. vel Monach.

Observa ex hoc text. materiam negotiationis Clericis prohibitam, non solum hic, sed etiã in cap. Clerici 15. & cap. fin. de vit. & honest. Cler. in cap. negotiatorem, & cap. fornicari 88. dist. & in can. Clerici 14. quest. 4. vbi Canonistæ omnes, tractant, Redoan. de spol. q. 2. num. 1. & seqq. Diaz in pract.

pract. crimin. canon. verb. negotiatores, c. 55. & ibi latius Ignat. Lop. Genuens. in pract. cap. 62. Ricc. in pract. rer. quotid. tit. praxis illicita negotiationis, resol. 198. & seqq. 3. p. Molina de iustit. & iur. tom. 2. de contract. disp. 342. Bell. disq. Cler. tit. de discipl. Cler. §. 21. de Grass. de effect. Cler. effect. 3. n. 176. & seqq. Barbof. sum. Apost. dec. verb. Clericus quoad negotiationem, nouissime Marant. 2. par. controuer. iur. resp. 41. & est materia vulgaris, quasi apud omnes Canonistas, de qua dicemus aliqua practicabiliora.

Præmittendum est primo, illicitam dici negotiationem Clericorum, non respectu ipsius negotiationis, quæ in personam Laici, & Secularis est licita, sed solum respectu personæ; nam in personam Clerici est illicita, idest prohibita. Secundo nomine Clericorum intelligimus hic, tam de Secularibus, quam de Regularibus, ut loquitur hic *text.*

- 1 Dicitur illicita, & prohibita negotiatio Clericis, quando emunt rem aliquam, ut eam postea, forma eiusdem rei non mutata, carius vendant, Canonistæ omnes in *d. cap. fin. Alex. de Neuo conf. 60. num. 5. de Grass. cit. loc. num. 181.* ex quibus habes, quod negotiari proprie dicitur in commercijs, *Bell. cit. loc. num. 13.* & Clericus id faciens dicitur negotiator. Et differt negotiatio ab artificio; nam artificio proprie dicitur, quando quis emit aliquam materiam, quam postea per artificio reducit ad aliam formam, ut si forte emit vimina, ut faciat canistra, & similia, ita *Abb.* & alij in *d. cap. fin.* & licet interdicitur Clericis negotiatio, non tamen interdicitur artificio; dummodo artificio non sit vile, immundum, aut sordidum; nam Clericus esse non debet carnifex, publicus faber, nec coria aptare, & similia immunda facere, ut obseruat *Genuens. in pract. cap. 26. num. 2. Bell.* vbi supra, *num. 38.*

- 3 Et generaliter negotiatio illicita dicitur, quæ sit lucrandi causa, ut dicit ex opinione *Redaan. Ricc. cit. loc. resol. 198. num. 6.* quod tamen intellige, dummodo interueniat emptio, & venditio rei, non mutata forma, nam artificio etiam lucrandi causa factum, & sine necessitate licitum est Clericis, dummodo non sit inhonestum, vel sordidum, ut supra, ita tenent *Hofstiens. & Anchar. in cap. secunauum instituta, ne Cler. vel Monach. Fed. de Sen. conf. 207.* qui tenet, licitum esse Regularibus rudem materiam ferri emere, eamq; ad aliquam formam reducere, & vendere

lucri causa, dummodo ex his soluant gabellam, prout idem refert, & tenet *Genuens. cit. loc. num. 3.* & non se subtrahant a diuinis officijs, ad quæ tenentur, ita *Quarant. in sum. Bullar. verb. veffigal, vers. difficultas versatur, in fin. Bell. cit. loc. num. 12.*

- 4 Non solum prohibetur Clericis dicta negotiatio, sed etiam litigia, quæ magis sunt detestanda, *cap. vni. de sindic. ut quando Clericus procuraret aliena iura celiæ ad finem litigandi, vnde quamuis celsio facta Clerico esset vera, adhuc tamen præsumeretur in fraudem, & propter auaritiam, & esset nulla, cap. 2. vbi gios. & Abb. de alienat. iud. mut. caus. fact. Innoc. 10. And. Butr. Card. & alij per Nat. conf. 474. n. 39. & 40. vbi late comprobatur, idem Nat. conf. 530. num. 11. post Specul. de cef. act. §. 1. Rebuff. eod. tit. ar. 1. glo. 2. in princ. & gios. 5. vers. sciendum, num. 8. Gabr. de act. cons. 5. num. 55. Nolan. cons. 38. num. 27. vsq. ad 34. lib. 2. Bell. loc. cit. num. 26. & seqq. vbi n. 31. id limitat, si celsio facta est per Laicū Clerico, uti coniunctæ personæ, quia coniunctio remouet dolum, & facit cessare simulationem.*

- 5 Non solum est prohibita celsio in personam Clerici, tanquam genus auaritiæ, & mercimonijs, sed etiam tanquam facta in potentiolem, quo in casu præsumitur fraus, *Aret. & alij in l. fin. C. ne lic. potent. & in l. 1. C. de bis, qui potent. nom. tit. prædij affig. siue fiat contra Fiscum, siue contra priuatum, 10. de Plat. in l. 1. col. 1. vers. sicut enim non valet, C. ut nem. ad suum patronium suscipiat rusticam. Gom. de subrog. collitigant. q. 1. col. 3. in princ. qui dicit, opinionem procedere, quando Clericus esset potens ex magna, & nobili domo, vel haberet superioritatem, vel potestatem. Sed contrarium est verius, nempe semper Clericum dici potentiolem Laico in materia celsionis, saltem ratione fori, & priuilegiorum illi competentium, *Guid. Pap. dec. 273. num. 1. vers. sed hæc Curia Parliamenti, & ibi Addit. in verb. videtur, f. 409. Rota dec. 1. in fin. vers. respondeo, & vers. præterea, de alienat. iud. mut. caus. fact. in nouis, Aymon. cons. 205. num. 44. Soc. cons. 264. num. 2. vers. quarto arguitur, libr. 2. Calcan. cons. 7. col. 4. Anchar. cons. 265. in fin. & cons. 166. ad med.**

- 6 Hinc statuta prohibentia fieri celsiones in potentiores, comprehendunt Ecclesiam, ob difficultatem conueniendi, ita *Alex. cons. 93. ol. 2. in princ. vers. & puto, num. 3. lib. 2. Franc. in cap. vlt. ad med. col. 1. in fin. vers. imo potius tenet, de immunitat. Eccles. in 6. post Feder. cons. 83. & 84. cum alijs*

- alijs per *Tiraquell. de nobil. cap. 37. n. 105.*
- 7 Est etiam illicitum, & prohibitum Clericis se ipsos in secularibus negotijs immiscere, licet non sint negotia mercaturæ, vel sordidæ artes, per *textum in cap. Clerici officia, & cap. fin. de vit. & honest. Cler. Canonistæ omnes, præsertim Abb. in cap. 1. & in hoc cap. 2. ne Cler. vel Monach. plura ad id adducit Redoan. tract. de spol. num. 31. & 33. & 40. & 66.*
- 8 Negotia secularia Clericis prohibita refert nonnulla *cap. 1. ne Cler. vel Monach. Ioan. Andr. in rubr. eiusd. tit. gloss. in cap. in summa 21. quest. 3. Hoff. & Abb. in eadem rubr. ne Cler. vel Monach. quos refert Redoan. cit. loc. quest. 2. num. 3. & num. 52. & seqq. De his negotijs secularibus Clericis prohibitis, vide late Diaz. in pract. crim. canon. cap. 59. & seqq. Ricc. in prax. rer. quotid. resol. 99. Verum quia hodie, quasi ex communi abusu contra Clericos etiam in sacris, & Sacerdotes se immiscentes secularibus negotijs, ac Laicis seruietes, etiam cum Clericalis habitus dedecore, non facile proceditur, solum proceditur contra Clericos exercentes negotia mercaturæ; forsan quia hic tractatur de quærendo quæsitæ ex illicita negotiatione, & sic causa est magis lucrosa; nos etiam, quasi lector, de illis non dicemus, & de istis non omittere dicere aliqua, tanquam de materia utiliori.*
- 9 Ad quod obserua, quod negotiator in his terminis is dicitur, qui plures actus negotiationis, siue mercaturæ exercuit; unde per vnicam emptionem, & venditionem dici non posse Clericum negotiatorem, tenet *Genuens. in prax. cap. 62. num. 8. Bell. cit. §. 21. num. 18. Ricc. in prax. quotid. rer. resol. 201. per tot. par. 3. vbi multos adducit Doctores, subdens in fin. quod contrarium docentes, nempe per vnicum actum effici negotiatorem, intelliguntur de iure Ciuili, non Canonico, & quod Bulla Pij V. quæ generaliter loquitur de illicite acquisitis, comprehendit etiam quæsitæ per vnicam negotiationem.*
- 10 Non dicitur negotiator Clericus, qui frumentum, vel aliud simile emit pro sua domus vsu, & deinde quod illi superest, vendit carius, quo emerat, ex quo in hoc casu deficit animus lucrandi a principio, qui reddit negotiationem illicitam, prout tenet *Abb. in cap. 1. ne Cler. vel Monach. Ricc. in prax. 3. par. resol. 202. faciunt dicta per Bart. in l. cætera, §. fin. ff. de legat. 1. vbi dicit, quod non facit contra statutum prohibens emere frumentum, qui emit*
- pro suo vsu, & deinde vendidit quod superest, sequitur *Genuens. cap. 62. in prax. num. 15. qui dicit, quod Clericus potest emere abundanter pro suo vsu, & quod superest vendere, adducens ad id Redoan.*
- 11 Similiter potest Clericus præuidens tempus famis, victualia emere, & deinde eo tempore vendere indigentibus pro currenti pretio, si id ex charitate faciat, prout ex opinione *Redoan. tenet Ricc. cit. loc. num. 2.*
- 12 Dubium est in hac materia, an Clericus possit exercere artificium mistum, cum negotiatione, videlicet an possit emere possessiones, vt vendat fructus percipiendos. In quo casu prima sententia tenet, hoc esse prohibitum Clericis propter talem misturam, ita *Domin. Anton. in cap. fin. de vit. & honest. Cleric. Secunda opinio, & est verior, permittit Clericis prædictum artificium mistum, ita Imol. in eol. cap. fin. Ferret. conf. 145. apud Genuens. cit. loc. num. 4.*
- 13 Hinc non prohibetur Clericis asportare alibi fructus relictos ex suis bonis vt illos carius vendant; quia non dicitur ille negotiari qui vinum, oleum, & alia, quæ ex suo agro colligit, vendit, siue in eodem loco vendat, siue alio transferenda curet, vbi carius vendere possit, tenet *Martin. Bonac. tom. 3. in Bull. Cæn. disp. 1. quest. 19. punct. 3. §. 3. num. 6. & alij apud Dian. par. 5. tract. 1. tit. de immunit. Eccl. resol. 26. qui optime defendit in tali casu*
- 14 Clericum non teneri soluere vectigal, aut gabellas ex tali extractione, contra *Grass. de eff. & Cler. c. effect. 3. num. 178. & alios contrarium tenentes, quibus bene respondet ipse Diana, quod adeo verum est, vt possit Clericus tenere tabernam, vt vendat vinum, vel alios fructus relictos in prædio suo, vel suæ Ecclesiæ & etiam vendere in domibus Ecclesiæ ad minutum, quomodo Clericus non vendat per se ipsum, sed per alium, vt per doctrinam, *Dominic. & Franc. in cap. vnic. de vit. & honest. Cleric. in 6. tenet Genuens. cit. loc. num. 7. Bell. disq. Cler. 1 part. tit. de discipl. Cler. §. 21. num. 16. qui etiam tenet, posse Clericum per se ipsum vendere ad minutum, quod regulariter non est verum.**
- 16 Non possit tamen Clericus possessiones alterius conducere, vt fructus vendat, *cap. 2. ne Cleric. vel Monach. quod licet loquatur in Monachis, idem etiam dicunt Doctores de Clericis Secularibus, vt notat Genuens. cit. loc. num. 12. ex doctrina Abb. in cap. secundum nup. 2. ne Cleric. vel Monach. a contrario sensu, qui permittit*

Clericis, non tamen Regularibus res conductas habere in casu necessitatis, ergo extra casum necessitatis hoc illis non licet; possent etiam Regulares, quando hoc facerent pro necessitate, & nomine Monasterij, vt per *Abb. 101. loc. & Clericus*, qui successit conductori, potest in conductione permanere vsque ad præfinitum locationis tempus, *Quarant. in sum. Bull. verb. v. d. gal. vers. quaritur autem. fol. mibi 489. Bellet. cit. loc. n. 34.*

- 17 Interdicitur etiam Clericis tutela testamentaria, & datiuæ; immo testator, vel Iudex dans Clerico tutelam peccat, & nec volens potest Clericus has tutelam suscipere. Et si Clerico esset factum aliquod legatum, vt tutelam suscipiat, poterit a tutela se excusare, nec legatum perdet. Et si Laicus tutor vellet se clericare, vel monacare, posset ab incæpta tutela se excusare, nec posset admitti ad clericatum, nisi ea deposita, & reddita ratione administrationis, prout hæc omnia optime resoluit *Ricc. in prax. rer. quotid. 3. par. resol. 206. per tot. vbi in fin. tenet, quod hæc non procedunt in tutela legitima, nam tali casu, quasi ex charitate spectat ad Clericum curam habere pupillorum parentum, ita Tomat. de munerib. in §. seu, in §. incip. si quis piam, num. 10. Bellet. loc. cit. §. 32. per tot. & tunc potest Clericus tutor nomine suorum pupillorum negotiationem exercere, vt in his verbis declarasse Sac. Congreg. refert Ricc. cit. loc. nu. 1.*
- 18 *Sacra Congreg. Cardin. Consil. Trident. Interpetrum* censuit Oratorem si tutelam legitimam, non autem testamentariam, vel datiuam susceperit, posse ex bonis pupillorum iuste negotiari absque reatu illicitæ negotiationis, dummodo id agat absque ordinis dedecore, & non fordide, & lucrum, quod ex iusta negotiatione peruenerit, non in suam, sed in pupillorū cedat vtilitatem.
- 19 Ex dictis collige primo, non prohiberi Clericis sub prætextu negotiationis gregem, vel armentum, quod illi ex patrimonio, vel successione obuenerit tenere, & factus, oues senes, lanam, & caseum vendere, etiam lucri causa, vt per *P. Molin. de iust. & iur. tom. 2. de contract. disp. 3. §. 2. num. 11. Vuald. in candelabr. aur. in Bull. Cæn. Domini, casu mibi 118. num. 5. vers. respondeatur tertio. fol. 382 sequitur Carol. de Grass. de off. & cler. eff. §. 6. limit 9. num. 33. nouissime, & docte iuxta morem Carol. Marant. controuer. iur. resp. 41. per tot.*
- 20 Collige secundo, non dici negotiatorem Clericum, qui ex decimis, successio-

ne, vel alias, sibi data animalia locat lucri causa, vel qui multa pascua habet, & emit animalia, vt depascant illa, quæ deinde vendit pro sustentatione sua, ac suæ familiæ, ita *Beil. disq. cler. tit. de discip. cler. §. 21. num. 15. & num. 24. ita quoque Caned. ad decretum colle. §. 37. num. 2. in fin. Redoan. de spol. cleric. quæst. 2. num. 14. 42. 46. 47. & 58. & seq. Genuens. in prax. cap. 62. num. 13. & 14. impress. Rome 1622.* Non posset tamen equum emere sola intentione, vt locet, quia hoc esset genus negotiationis, vt obseruat *Bonac. tom. 2. de res. in particul. disp. 2. quæst. 9. punct. 2. propos. 1. num. 7. in fin.* qui eodem num. in prin. dicit posse Clericum emere pullum equi, vt eum grandiore effatum vendat, quia hoc non sapit negotiationem, sed artificium, & indutrium.

- 21 Obserua in hac materia negotiationis declarasse *Sac. Congreg. Consil. Trident. Interpret. vt refert Marant. iur. controuer. par. 2. resp. 11. in fin.* Clericos posse agros Beneficiorum, & Patrimonialium colere Laicorum opera, & pro huiusmodi cultura vsu boues, & animalia emere necessaria, illorumq; factus iusto pretio, atque honesta ratione vendere; posse etiam Clericos, qui in proprijs terris habent quercus, & caitaneas, quorum fructibus suos vescuntur, suos emere, eosque alere, & pro sua, ac familiæ sustentatione vendere, dummodo in emendis, alendisue, seu distrahendis suis nihil sordidum, aut indecens Ordini clericali exercent. Et vltimo licere Clericis arborum in proprijs bonis existentium folia alicui Laico concedere, eo pacto adiecto, vtlucrum, quod ex bombicibus prouenerit, inter vtrumque diuidatur. Et pariter eisdem licere earundem arborum folijs per se ipsos absque officiorum suorum detrimento, ac pro suorum, & familiæ sustentationibus artificæ operam dare, dummodo in artificio huiusmodi personas non suspectas adhibeant; & quoad hoc Episcopi licentiam, quæ gratis detur obtineant.

Negotiatio est interdicta Clericis Beneficiatis, & in Sacris; nam non Beneficiatis, & in Minoribus non prohibentur negotia secularia alias licita, vt tenet *Abb. in cap. 1. ne Cler. vel Monach. Lop. ad Diaz in pract. crim. canon. cap. 58. vers. & ex pœna, Genuens. in prax. cap. 62. nu. 9. impress. Rome de anno 1622. sequitur Ricc. in prax. rer. quotid. resol. 200. 3. par. qui licet hanc opinionem defendat de iure, tamen refert prohiberi etiam Clericis*

se-

- secularibus in Minoribus, & non Beneficiariis, vigore Bullæ Pij IV. prout eandē Bullam referendo tenet *Bonac. tom. 2. tit. de contractib. disput. 3. quæst. ult. punct. 2. §. 2. num. 9.*
- 22 Hæc negotiatio est adeo interdicta Clericis, vt nec per se ipsos, nec per interpositam personam possint illam exercere, tenent *Lop. ad Diaz præct. crim. can. cap. 58. vers. seu utrum, Genuens. citat. loc. num. 6. probat Ricc. cit. loc. resol. 205. & alij apud Bonac. tom. 2. tit. de contract. disp. 3. quæst. 1. punct. 5. num. 19. qui vers. tertia sententia, contrariam sequitur sententiam.*
- Nec obstat *Clement. 1. de vit. & honest. Cleric. vbi interdictum est Clericis personaliter exercere officium Tabernarij, & Macellarij, nec Clement. 1. §. porro, de stat. Monach. vbi prohibetur Monachis venari per se ipsos, vnde Meno. b. de arbitr. cas. 412. num. 6. dicit Clericos exercentes officium Tabernarij, & Macellarij aliena manu non esse puniendos. Nam resp. hæc procedere quoad pœnam, quia licet Clerici exercentes officium Macellarij, & Tabernarij per interpositam personam non incurrant in pœnas prædictæ Clem. latas tantum contra talia exercentes per se ipsum; nihilominus non per hoc sequitur quod non malefaciant Clerici, qui hæc per alium faciunt, quia adhuc sunt in culpa, & delinquent, vt obseruat *Genuens. cit. loc. num. 6. & colligitur ex dictis ipsius Menoch. cit. loc. qui solum excusat tales Clericos a pœnis dictæ Clement.**
- 23 Obserua, quod posset Clericus honestam negotiationem exercere, idest honeste emere, & vendere ex causa necessitatis, dummodo Ecclesiâ omnino non negligat, dicit *Speculat. lib. 4. part. 3. rub. de Cleric. coniug. num. 9. quem sequitur Genuens. in prax. cap. 62. nu. 5. qui addit, hoc posse Clericum, dummodo faciat sine mendacio, & periurio, cum pretio moderato.*
- 24 Clericus negotiator in casibus supra dictis, ac alijs negotiari prohibitis tenetur soluere gabellas rerum, & mercium, quas iure sibi prohibente emit, & vendit, vt dicemus infra, & late differit *Quarant. in sum. Bullar. verb. vetagal, versic. limitatur denique, & seqq. fol. mibi 487. etiam absque trina monitione, secundum opinionem Lop. ad Diaz præct. crim. can. cap. 58. vers. sed an hoc, fol. mibi 200. Verum petitio gabellæ est facienda coram Iudice Ecclesiastico, Bellet. loc. cit. tit. de fauor. Cler. person. §. 1. sub n. 17.*
- 25 Quæsitæ ex illicita negotiatione cadunt sub spolio, vt habetur in Bulla Pij IV. edita Nonis Februarij 1560. incip. *Decens, in Bull. fol. 585. & in Bull. Pij V. edita 3. Kalendas Septembris 1567. fol. 995. in Bull. de quibus apud Quarant. verb. spolia Clericorum, & apud Nauar. de spol. Cler. §. 7. & 8. & Redoan. de spol. quæst. 2.*
- 26 Quod adeo verum est, vt etiam si Clericus haberet facultatem testandi, adhuc quæsitæ ex negotiatione cederent in beneficium spoliij; nam hæc facultas testandi non extenditur ad acquisita ex illicita negotiatione, & est stricte interpretanda, vtpote relaxans dispositionem iuris communis, colligitur expressè ex prædicta Bulla Pij IV. in illis verbis, *Qui etiam ex facultate, quam habuerant testandi, condito testamento vbi vis locorum decederent, obseruat Redoan. de spol. quæst. 2. num. 111. Azor. tom. 2. lib. 8. cap. 2. quæst. 1.*
- 27 Idemq; dicendum est, etiam si Capitulum; & Clerus illius Ciuitatis, & Diocesis compositionem fecisset cum Camera Apostolica super spolio illicitæ negotiationis, cum clausula, vt in causa dictæ negotiationis non possit procedi contra Clericum defunctum, nisi iudicium fuisset captum in vita, vt in multis locis reperitur, quia non obstante quavis compositione, acquisita ex illicita negotiatione cedunt spolio. siue iudicium sit captum in vita Clerici negotiantis siue post mortem illius, dummodo ipsa mercatura extet, vel probari possit per publicam vocem, & famam, vel per alias probationes euidentes, & præsentis, ac non mendicatas, Clericum illicite negotiasse, ita habemus expressè mandatum per Sixtum V. in quodam Chirographo dato 16. Aprilis 1590. Nuncio Sedis Apostolicæ Neapoli commorante, quod de verbo ad verbum adducit *Quarant. in sum. Bull. in verb. spolia Clericorum, fol. mibi 473.*
- 28 Ex quibus collige, quod contra Clericum negotiatorem illicite, quoad spoliū possit procedi in vita, & post mortem negotiantis, concurrentibus probationibus, de quibus in dicto Chirographo, dummodo quæsitæ per negotiationem extant penes Clericum in eius vita, vel reperiantur in illius hæreditate post mortem; quia si Clericus in vita de illis disposuerit, nec in fraudem spoliij, reperiantur iuste penes tertium, tunc non cadunt sub spolio, nisi de illis disposuerit, postquam per sententiam fuit priuatus, ita *Redoan. de spol. q. 2. Nauar. & Azor. loc. cit.*
- 29 Nota, quod cadunt sub spolio acquisita,

ta, siue lucrum ex illicita negotiatione; unde si Clericus negotiando non est lucratus, spoliū non procedit, licet in foro externo confitit de negotiatione possit Camera bona Clerici negotiantis apprehendere, & Clerico, siue hæredi incumbit onus probandi ex negotiatione non fuisse lucratum, præsumptio in hoc casu est contra Clericum, cum negotiatio præsumatur lucrosa, ita *Azor. 2. part. libr. 8. cap. 2. quæst. 1. circa med. Sopran. ad Filiuc. tract. 43. c. 5. quæst. 6. n. 6.*

30 Cadunt sub spolio quæ quis lucratus fuit, dando pecuniam ad cambia; hæc enim est negotiatio proprie accepta, consequenter Clericis illicita, ita *Bald. in l. 1. C. de exerc. Barbatia, & alijs, quos citat, & sequitur Redoan. de spol. quæst. 2. nu. 38.*

31 Non solum quæ sita ex illicita negotiatione cadunt sub spolio, sed etiam quæ sita modo prohibito Clericis per sacros Canones, ut obseruatur in prædicta *Bulla Pij IV. in illis verbis, Et negotiatione illicita, aut alias contra sacros Canones quomodolibet acquisita*, hinc si Clericus acquisiuit bona modo prohibito ab Episcopo tantum, non a sacris Canonibus, hæc non cadunt sub spolio, quia non dicuntur acquisita contra sacros Canones; Canon enim vocatur Constitutio facta in Concilio generali, ita *glos. in cap. canon. dist. 30. Azor. lib. 8. cap. 2. quæst. 8. Sopran. ad Filiuc. tract. 43. cap. 8. quæst. 3. num. 3.* Exempla de acquisitis contra sacros Canones sunt; si Clericus lucratus est ludo vetito a sacris Canonibus; exercendo officium Procuratoris, Sollicitatoris; & similia, non tamen in Romana Curia, in qua ob Curie fauorem vetitum non videtur, cum id fiat sciente, & tolerante Summo Pontifice, qui hoc prohibere posset, ita *Navar. conf. 4. num. 4. de testam. Lop. ad Diaz cap. 63. limit. 9.*

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici etiam in Minoribus, & prima Tonsura sunt immunes a gabellis, & alijs oneribus Laicorum. Quid de Clericis Coniugatis, & Gracis, n. 2. Quid de eius Familia, n. 3.
- 4 Gabellas, & alia onera secularia, an soluant Hospitalia, & Confraternitates, num. 5. Et Regulares, num. 6. Et quid de Conuersis, vel Oblatis, num. 7. Et de Fratribus, & Sorori-

- bus tertij Ordinis S. Francisci, nu. 8. Et de Militibus Religiosis, num. 9.
- 10 Hereditas Clerici dum iacet, an soluat gabellas, & alia onera secularia.
- 11 Bona Ecclesiarum, & Personarum Ecclesiasticarum, an sint reuelanda Vniuersitati facienti astimum, seu registrum honorum pro exigendis oneribus secularibus.
- 12 Gabella, & tributa imposita super bonis Laicorum, an soluantur, si bona perueniant in posse Clericorum post impositionem, num. 13. Et quid si onera erant personalia, n. 14.
- 15 Gabellam non soluit Clericus vendens vina, olea, frumentum, & alia bona sua ad minutum. Et quid de emptore remissive, num. 16. Vel conductore, num. 17.
- 18 Clericus, an possit uendere suam immunitatem taxatam, vulgo dictam, Franchitia.
- 19 Clerici an teneantur soluere ius Pascui, seu fidas, vel diffidas. Et quid de Clericis exteris in locis, in quibus habent Beneficia, n. 20.
- 21 Vniuersitas, an possit uendere Pascua in praiudicium Clericorum.
- 22 Vectigalia, & pedagia quando non soluat Clericus. Et quid si sint imposita pro refectioe uiarum, num. 23.
- 24 Clericus deferens bona, an teneatur Gabellario illa ostendere.
- 25 Gabellas, & Collectas impositas pro necessitate communi Clericorum, & Laicorum, quando soluat Clericus. Et quomodo. Afferuntur nonnulli casus particulares, n. 26.
- 27 Gabellas, & Collectas quando soluat Clericus negotiator. Et quando ad id dicatur negotiator, n. 29.
- 28 Gabellas, an soluat Clericus conductor alienorum agrorum.
- 30 Gabellas, & collectas soluit Clericus de bonis ei datis cum tali onere.
- 31 Gabellas, an soluat Clericus in fraudem promotus.
- 32 Gabellas, & Collectas, an soluat Clericus ex bonis ei donatis. Et quando donatio dicatur in fraudem, nu. 33. Et quid si Clericus ad titulum donationis-

tionis fraudulenta sit promotus ad sacros Ordines, n. 34.

- 35 Clericus tenetur bona sua vendere iusto pretio.
- 36 Clericus non potest cogi ad hospitandum Milites. Et quid de Laicis cum eo habitantibus.
- 37 Censura, & pœna contra imponentes, vel exigentes Gabellas a Clericis, & contra Episcopos illos non defendentes.

ARGUMENTVM.

De Immunitate Clericorum a Gabellis. Notatur, omnes Clericos esse immunes a Gabellis, & alijs oneribus secularibus. Quid de Clerico Coniugato, vel Græco, & Familia Clericorum, de Hospitalibus, Confraternitatibus, Regularibus, Conuersis, Sororibus, & Militibus Religiosis, & hæreditate Clerici iacente. An Clericus teneatur reuelare bona Vniuersitati faciēti æstinum. Et soluere onera imposita rei antequam ad eum peruenerit. Clericus an soluat Gabellas ex bonis, quæ ad minutum vendit. Quid de emente a Clerico, vel Conductore, remissive. Clericus, an teneatur soluere ius Pascui. Et an Vniuersitas possit vendere pascua in præiudicium Clericorum. Et quid de Gabellis impositis pro communibus necessitatibus. Et quid pro rebus ductis causa negotiationis, vel ei datis cum tali onere. Et quid de bonis ei donatis. Et quando donatio præsumatur in fraudem. Quomodo Clericus teneatur vendere iusto pretio. Et an possit cogi ad hospitandum Milites. Et quid de Secularibus in eius domo habitantibus, remissive.

ANNOTATIO XIV.

§. VNIC.

Ad Text. in c. non minus 4. de immun. Eccl.

Vlgaris, & communis est materia huius text. nempe Ecclesias, Clericos, & per-

sonas Ecclesiasticas esse immunes a solutione Gabellarum, Collectarum, & aliorum secularium onerum, quod etiam disponitur in *cap. aduersus, eod. tit. & in cap. quanquam, de censib. in 6. & in Clem. presenti, eod. tit. in Concil. Tridentin. sess. 25. cap. 20. de reformat. & in Bull. Cæn. Dom. c. 18.* vbi expresse prohibentur Collectæ, Decimæ, Taleæ, Præstantiæ, & alia onera Clericis, Prælatibus, & alijs Personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum, bonis, illorumq; fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi, absque Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponi, & diuersis etiam exquisitis modis exigere, aut sic imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipere; nec non per se, vel per alios directe, vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, ac in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare, disponunt Iura Imperialia, *l. placet, C. de sacros. Eccles. l. Presbyteros, & l. omnes. §. privilegijs, C. de Episcop. & Cler. §. ad hæc sancimus, Auth. de Eccles. tit. 9. nulli uero liceat, Auth. ut nulli iud. §. itē nulla, Auth. de statut. & consuet. contra liber. Eccles. & probatur Iure Diuino, Genes. 47. Num. 8. & Esdr. 1. cap. 7. Leuit. cap. fix. & alibi, tractant, Eminentiss. Card. Bellarm. controuer. tom. 2. lib. 1. de Cleric. cap. 28. Montaign. de collat. Parlament. part. 2. Bursat. cons. 42. lib. 1. & cons. 186. lib. 2. Borrell. cōf. 74. car. 1. Io. Lup. de liber. Eccles. q. 4. Bell. disq. cleric. par. 1. tit. de exempt. Cler. & eorund. honor. & c. Marta de iurisdic. par. 2. c. 6. Ciarlin. controuer. for. cap. 103. Sperell. dec. for. Eccl. dec. 37. Cauall. commun. contra commun. q. 899. Paul. Comit. resp. moral. lib. 1. c. 97. Narbona lib. 35. glos. 4. tit. 3. lib. 1. Recopil. Parlad. sequicenturia diff. 9. §. 1. Carol. de Grass. effect. 3. Azor. insit. mor. par. 1. lib. 5. cap. 12. Rodriq. in compend. qq. Reg. resol. 63. Bonacin. de censur. in Bull. Cæn. content. disput. 1. q. 16. sect. 1. Duard. in Bull. Cæn. can. 15. quæst. 18. Tambur. de iur. Abbatiss. tom. 1. disp. 15. quæst. 20. & seq. Squill. de priuileg. Cler. cap. 8. num. 1. Layman. Theol. moral. lib. 4. tract. 9. cap. 8. Quarant. sum. Bullar. verb. uestigal, Petr. Antibol. tract. de munerib. par. 2. Remig. Gonric. de charit. subsid. q. 16. Suar. disp. 25. de censur. sect. 4. Belluc. Specul. Princ. rubr. 46. §. donum, §. restat, & §. sunt & alia, Dian. tom. 1. tract. 2. de immun. resol. 1. & res. 35. & 36. P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. immunitatem, cap. 4. Barbof. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. & alij communiter. Et cum mate-*

ria fit satis per alios tractata, notanda sunt pauciora.

- 1 Nota primo, hac immunitate a Gabellis, & alijs oneribus secularibus gaudere omnes Clericos, siue in Sacris, siue in Minoribus, etiam primæ Tonfuræ, vt in hoc *text. & in cap. aduersus, eod. tit. Trentacinq. var. resol. lib. 1. tit. de iur. Fisci, resol. 5. n. 7. & seqq. Squill. de priuil. Cler. cap. 8. num. 7. Vulp. in prax. cap. 12. num. 1. & alij communiter. Quod procedit, etiam si sint excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares, vel verbaliter degradati, quia ob id Clericatum non amittunt, *Duard. in Bull. Can. can. 18. q. 14. numer. 3. Bonacin. & alij, quos refert, & sequitur Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 15. vbi nu. 16. inuenies quid dicendum, quando Clericus non habet requisita, per Concil. Trid. sess. 23. de refor. c. 3.**
- 2 Clerici Cōiugati Orientales, qui Græci nuncupantur, gaudent hac immunitate, & exemptione a Gabellis, & oneribus secularibus, est commune apud omnes, docet *Quarant. cit. verb. veſtigal, circa prin. ip. Camill. de Curt. in diuer. feud. p. 2. cap. 2. num. 90. Carol. de Grass. de effect. cler. effect. 3. nu. 46. imo eorum legitimæ Vxorres eadem immunitate gaudent, Masul. ad Capyc. dec. 76. de Grass. cit. loc. num. 137. & num. 133. Quid de filijs eorum. Quid dicendum de Clericis Coniugatis Latinis, vide eosdem DD. & Belleſt. in cit. 9. 2. num. 2. Duard. cit. cap. 18. q. 13. Squill. cit. cap. 8. num. 9. vbi num. 10. quid de Clericis Bigamis, Tap. de iur. Regn. lib. 1. tit. de Episc. & Cler. num. 30. Ciardin. controuer. for. cap. 53. n. 5.*
- 3 An Familia Clericorum gaudeat exemptione a Gabellis, & oneribus prædictis, præsertim parentes, & famuli, qui de bonis eorundem Clericorum viuunt, vide *Carauit. super rit. 46. num. 7. doctiss. ac religiosiss. Squillant. d. cap. 8. num. 19. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. c. 39. n. 21.*
- 4 Item hac eadem immunitate, & exemptione a Gabellis, & oneribus secularibus gaudent Hospitalia, quæ loca religiosa sunt, & fundata Episcopi auctoritate, *Felin. in cap. de quarta, de præscrip. nu. 3. Paris. cons. 50. num. 36. lib. 2. Couar. libr. 2. var. resol. cap. ult. num. 4. Tiraq. de priuileg. piæ caus. in præfat. pag. 3. & dicitur religiosum semper, quod apparet fuisse erectum auctoritate Episcopi, ex text. in cap. ad hæc, vbi Abb. de Relig. dom. vel si non appareat de auctoritate prædicta; dicitur Religiosum, si habet Oratorium, siue Ecclesiam annexam cum Altaribus, & Campanili, & ibi diuina celebrentur, & mortui sepeliantur. Item si Episcopus in eo exerceat iura Episcopalia, & ex alijs, quæ refert *Mascard. de probat. 2. par. conclus. 869. per tot. late Ricc. in prax. 3. par. resol. 126. vbi concludit, Hospitalia nunquam tene-ri ad Gabellas, etiam si vendant.**
- 5 Vterius Confraternitates de eorum bonis, quæ in totum sunt consumanda ad pios vsus, & quando Confraternitates sunt vnitæ Ecclesiæ, vel Hospitali, ita vt bona dicantur illius Ecclesiæ, vel Hospitalis, non soluunt Gabellas, Collectas, & alia onera secularia, prout late defendit post multos per ipsum relatos, *Ricc. in prax. resol. 127. 3. part. secund. ult. impress.*
- 6 Similiter eximuntur ab hac obligatione soluendi Collectas, Gabellas, Datia, & alia onera secularia Regularæ omnes vtriusq; sexus, probant *Tambur. de iur. Abbatiss. tom. 1. disp. 15. quasit. 20. & sequ. Rodrig. in compend. qq. Regul. resol. 63. n. 29. Molin. tom. 3. de iustit. disput. 671. num. 1. Lexan. in sum. verb. Gabella, nu. 7. Bertach. de Gabell. 7. par. princ. num. 56. Flores de Mena var. lib. 2. q. 21. num. 198. Laurent. de Franch. de controuer. inter Episc. & Regul. q. 48. Et quid dicendum de Nouitijs, qui Ordinibus non sunt insigniti, vide *Molin. cit. loc. & latius Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 23.**
- 7 Oblati quoque, & Conuersi, qui se, & sua obtulerunt Monasterio, aut Ecclesiæ seculari in perpetuum, & mutarunt habitum, ac promiserunt illum non deserere, incedunt tonsorati, & a Superiore admiffi religiose viuunt, dicuntur proprie personæ Ecclesiasticæ, & gaudent priuilegio Fori, & exemptionis a Collectis, Gabellis, & alijs oneribus secularibus, notat *Lasar. de Gabell. cap. 1. num. 89. Iul. Ferret. cod. tract. de Gabell. num. 556. quos refert, & sequitur Ricc. cit. loc. resol. 128. vbi num. 3. idem dicit de Heremitis, qui habitum, & vitam secularem mutarunt, regulariter viuunt, & alicui Superiori subijciuntur, & speciali obligatione, & quasi traditione per Episcopum alicui Ecclesiæ, vel loco sacro dicati sunt; nam personæ Religiosæ dicuntur, & gaudet priuilegio prædicto, sequitur *Barbof. cit. cap. 39. num. 25.**
- 8 Fratres, & Sorores tertij Ordinis Sancti Francisci, & Sancti Dominici si habitum Religiosum gestant, collegialiter viuunt, & claustraliter inhabitant, gaudent hoc priuilegio exemptionis a Gabellis, & oneribus secularibus, *Gutier. de Gabell. q. 95. num. 5. & seq. Auend. de exeq. mand. lib. 2. cap. 14. num. 28. Gratian. discept. for. cap.*

- cap. 224. num. 34. & cap. 363. num. 29. & statutum esse per Regias Leges in Hispania, testatur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 24.*
- 9 An vero Milites Religiosi, puta Sancti Ioannis Hierosolymitani, S. Iacobi, Calatrauz, Alcantaræ Christi, & similes, gaudeant immunitate, & exemptione a Gabelis, & tributis Laicorum, & pro quibus Bonis, & Commendis vide auctores per *Barbos. cit. loc. n. 26. & 27.*
- 10 Ampliatur, suprapositam exemptione a Gabelis, Tributis, & Exemptionibus secularibus procedere viuo Clerico, & Ecclesiastica persona, & eo mortuo dum hæreditas iacet, quia hæreditas iacens representat personam defuncti, *l. hæreditas, ff. de acqu. rer. dom. l. non minus, ff. de hæred. instit. & l. mortuo, ff. de fideiuss.* defendit *Ricc. in prax. 3. par. resol. 129.* testans sic vidisse seruatum.
- 11 Nota secundo, non teneri Ecclesiam Clericos, & alias personas Ecclesiasticas registrare, seu reuelare eorum bona, si Vniuersitas, aut alius Superior secularis faciat æstimum, ac registrum de omnibus bonis, gratia maioris indicationis Collectarum; semper enim quod quis est notorie, simpliciter, & ipso iure exemptus, ut est Clericus, & Ecclesia, res etiam exemptas non tenetur registrare, secus est in seculari exempto ratione priuilegij, prout distinguit *Bart. in l. interdum, §. Dicitur quoque, ff. de public. & veſtig.* quem sequitur *Ricc. in prax. 3. par. resol. 130. verſic. ex quibus.* Immo si bona, ex quo fuerunt in posse Laicorum, reperiuntur in æstimo Communitatis, seu Catastris, & allibrata reperiuntur; statim ac ad personas Ecclesiasticas quocumque titulo peruenerint, exinuntur ab onere Collectarum, ac de catastro, seu æstimo sunt delenda, iuxta opinionem *Bart. cons. 180. nu. 3. & 4. lib. 1. Felin. in cap. Ecclesia Sancta Maria, n. 76. de constit. Paul. in l. inter debitorem, nu. 4. post med. ff. de pact.*
- 12 Verum quandoq; Ecclesia, siue Ecclesiasticæ personæ tenentur ad onera imposita rebus, priusquam ad eas peruenerint; quando scilicet onera sunt vera, realia, ipsis fundis infixæ; & imposita sunt bonis propter bona, non autem personis propter bona, quando sunt perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus causis vrgentibus, & illis cessantibus remouenda, ita Canonistæ omnes in *cap. 1. hoc tit. de immunit. Eccles. lib. 6. Felin. cons. 46. in 4. dub. Bellec. disq. cler. p. 1. tit. de exempt. cler. & eorumd. honor. §. 3. num. 1. & 2. l. de*
- bis, & ibi Bart. C. de Episcop. & Cler. Bald. in l. fin. num. 2. C. sine cons. vel reliq. quia onus reale afficit quemlibet successorem, Boer. dec. 182. num. 16. Afflict. dec. 95. nu. 2. Ofasch. decis. 136. num. 2. vbi testatur de communi, voluit etiam Duard. in Bulla Cæn. Dom. can. 18. q. 6. nu. 6. & 9. Carlin. controuer. foren. cap. 103. num. 21. cum seqq. vbi dicit, sententiam esse communem vsu receptam, & sine controuersia, Causal. com. contra comm. q. 899. num. 106. & secundum hanc opinionem indicauit Rota in *Brunduſina Gab. lte 13. Februarij 1504. coram D. Penia,* & hanc decisionem pluries sequutam fuisse *Sac. Congreg. super controuersis iurisdictionibus testatur Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 59.* vbi refert verba *dec. Rot. cit. & alia multa cumulat.**
- 13 Quando vero onera prædicta non essent ordinaria, & perpetua, sed variabilia, prout sunt descriptiones, quæ hinc hodie ad finem imponendi Collectas, & tunc statim ac bona ad manus Ecclesiasticorum perueniunt, corrui onus, *cap. nou. rnt 10. q. 1. cap. 1. de immunit. Eccl. las. in l. qui ſiliabus, num. 13. ff. de legat. 1. Bart. cons. 180. num. 3. & 4. & in l. plicet, in 1. lect. num. 3. & in 2. lect. num. 1. & 15. vbi etiam Bald. num. 4. Aret. num. 3. Caſtr. num. 8. C. de sacrosanct. Eccles. Carauit. super rit. 229. num. 3. 4. & 5. Afflict. in Constit. Reg. Neap. lib. 1. rubr. 32. num. 4. Theſaur. decis. 234. num. 2. & 4. Ofasch. dec. 36. num. 1. qui testatur de veriori, & magis recepta opinione, & alij multi, quos lata manu cumulat *Bellet. disq. cler. 1. p. tit. de exempt. cler. & eor. bon. a muner. publ. §. 3. num. 3. Ricc. in prax. 3. par. resol. 134.* qui dicit, quod onera fiscalia tanquam imposita pro solido, & libra, non sunt perpetua.*
- 14 Similiter, & multo magis quando onera sunt mere personalia non tranſeunt ad Clericos cum ipsis bonis, tanquam ad personas non subditas, *Barbos. cit. c. 39. n. 59. vers. a fortiori, post Sperel. dec. 35. n. 7. Boſſ. tit. de Princ. num. 100. in fin. Surd. cons. 307. num. 34. & 68. volum. 3.* apud quos inuenies quid dicendum de onere imposito pro salario Prætoris, Medici, Magistri Grammatices, Satellitum, & cæterorum Officialium.
- 15 Nota tertio, quod Clerici possunt vendere absq; obligatione soluendi Gabelas, vina, olea, ac similes fructus collectos ex agris Patrimonialibus, vel Beneficialibus, non solum in pondere magno, seu ad grossum, sed etiam ad minutas mensuras, ita *Bertach. tract. de Gabell. par. 7. col. 4. vers.*

vers. an autem, Rolan. a Vall. cons. 71. nu. 9. lib. 4. Quarant. sum. Bullar. verb. veltigal, in addit. 1. incip. additio firmissima, Carol. de Grass. de effect. cler. effect. 3. num. 130. Valase consult. 131. num. 6. Equill. de priuileg. cler. cap. 8. num. 38. & ratio est, quia conceditur Clericis facultas distrahendi redditus uorum bonorum in quascumq; personas, Couar. lib. 2. var. cap. 6. nu. 4. Auend. de exeq mand. par. 1. cap. 4. num. 37. nec per hoc Clericus dicitur negotiari, ut probat Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 34.

16 An vero emptor pro bonis a Clerico, vel alia Ecclesiastica persona empris, teneatur soluere Gabellas, vel alia secularia onera, vide *Bellet. disq. cler. est. loc. §. 8. n. 2. Carol. de Grass. de effect. cler. effect. 3. n. 87. qui multos alios citant. Et quid dicendum, si Clericus veditor promiserit merces transferre ad domum emptoris, Genuens. practica. Eccles. q. 213. Gutier. de Gabell. q. 41. num. 5. Et quid quando immunitas esset realis, an transiret ad emptorem, Bertach. de Gabell. par. 7. num. 1. in fin. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 169. num. 7. Et quid quando exigendo Gabellam ab emptore Laico, exigeretur indirecte a Clerico, Genuens. cit. loc. nu. 3. Carlin. controuer. for. c. 22. n. 9.*

17 Conductores, & Coloni Clericorum, & Ecclesiarum, an gaudeant exemptione a Gabellis, & alijs oneribus secularibus pro fructibus perceptis ex bonis Clerici, vel Ecclesie, vide late adducta per *Bellet. disq. cler. tit. de exempt. cler. & eorum bon. 1. par. §. 7. & 8. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 32. Carol. de Grass. cit. effect. 3. num. 92. vbi num. 77. habetur, quid dicendum de emphyteota, Bart. in l. si penes, num. 1. de agric. & cens. lib. 11.*

18 Aduerte, quod quando Clerici habent immunitatem taxatam a Gabellis, quæ Neapoli dicitur, *Franchitia*, possunt illam in totum, vel in partem libere vendere, ut comprobatur communis vsus, & tenet *Quarant. sum. Bullar. verb. veltigal, in addit. 1. incip. Aedit firmissima.*

19 Quæritur hic obiter, an Clerici teneantur soluere ius pascui, seu fide, & diffida in locis Baronialibus pro animalibus, quæ in territorijs feudalibus tenent, vel in alijs pascuis Vniuersitatis, omnibus ciuibus communibus.

Resp. posse Clericos libere immittere eorum animalia ad pascendum in dictis pascuis Vniuersitatis absque obligatione soluendi fidas, & diffidas; quia licet dicta pascua quoad dominium, & proprietatem sint ipsius Vniuersitatis, ut tra-

dit *Couar. pract. qq. cap. 37. col. 2. in princ. Vincent. de Franch. dec. 197. num. 12. post Rip. respons. 93. Surd. cons. 65. sub num. 17. Caualean. dec. 1. num. 5. & num. 45. par. 5. Camill. de Curte in 3. par. diuer. iur. feud. num. 78. in med. fol. 107. Nihilominus quoad vsum sunt ipsorum ciuium, & vnusquisq; potest ad sui libitum illis uti pro eorum animalibus dapascendis, ut tradunt omnes, *Oldrad. & Alber. in l. in tantum, §. Vniuersitatis, ff. de rer. diuis. & in l. item veniat §. fin. ff. de pet. bared. Borrell. cons. 9. num. 9. & seqq. & cons. 26. nu. 54. Bertran. cons. 293. Surd. cons. 65. num. 7. & sub num. 8. & 17. & cons. 59. num. 9. & 13. & Clerici degentes in Ciuitate, tanquam ciues veniunt appellatione Populi, Bart. in l. 1. num. 11. ff. ad municip. Surd. cons. 301. vol. 3.**

20 Quæritur secundo, an Clerici exteri in loco, in quo habent Beneficium, teneantur soluere fidas prædictas pro eorum animalibus, quæ mittunt ad pascua, in quibus ciues habent ius pascendi.

Resp. responsionem ad quæsitum pendere ab alio dubio, an Clerici dicantur ciues illius loci, in quo habent Beneficium. In quo dubio affirmatiue dicendum est, per text. in cap. cum nullus, de tempor. ord. in 6. vbi licet non possit promoueri quis ad Ordines ab Episcopo alienæ Diocesis, nihilominus id fallit in Episcopo loci, in quo quis habet Beneficium, quasi videatur ciuis eiusdem loci. Item probatur, nã Miles positus ad exercendam militiam, in aliquo loco, efficitur ciuis illius loci, *l. municeps aefinit, §. fin. ff. eod. ad municip.* ergo a simili præpositus regimini alicuius Ecclesie illius Militie ratione ciuis efficitur, faciunt dicta per *Boer. decif. 260. num. 20. Carol. de Grass. de effect. cler. in pralud. num. 269. qui clare dicit, Clericum effici ciuem illius loci, in quo possidet Beneficium, ibiq; gaudere omnibus priuilegijs, prærogatiuis, & comoditatibus, cæteris ciuibus concessis. Igitur cum Clerici dicantur ciues loci Beneficij, uti cæteri ciues non tenentur soluere fidas. Sed melius dicendum est cum *Felin. in cap. dilectus l. 2. de rescript.* si Beneficia obligant Beneficiatos ad residentiam, Clerici illa obtinentes dicuntur ciues loci Beneficiorum; si vero Beneficia sunt simplicia, & non obligant ad residentiam, Clerici exteri illa possidentes, non dicuntur ciues eorundem locorum; & proinde sicut & cæteri exteri tenentur ad soluendum fidas, & diffidas; hanc distinctionem in proprijs terminis tenet nouissime *Dom. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 200. n. 10.**

Du-

Dubium potest esse in his terminis, quid dicendum si Vniuersitas vendat hæc pascua pro soluendis Gabellis, vel alijs suis oneribus; & deinde emptor admittat animalia ad pascendum soluta aliqua mercede, an Clerici teneantur illam soluere. Et dicendum est si pascua sunt propria ipsius Vniuersitatis, non tamen communia ciuium Clericorum, & Laicorum, & tunc si Clericus velit mittere animalia ad ibi pascendum, tenetur soluere Vniuersitati, vel eius emptori, sicut cæteri ciues, cum pascua non sint ipsorum ciuium, sed Vniuersitatis, *l. in l. placet, in 1. lect. sub num. 19. vers. aduerte tamen, & in 2. lect. num. 25. C. de sacrosanct. Eccl. Abb. cons. 6. lib. 1. in 1. cas. dist. late Garz. Mastrill. dec. 49. per tot. libr. 1. faciunt dicta per Vincent. de Franch. decis. 197. num. 9. Camill. de Curte 2. par. diuer. rar. feud. n. 78. in med. fol. 107. tenet Remig. de char. subsid. q. 61. num. 59. in 15. tom. tract. par. 2. Bellet. cit. loc. 5. 6. num. 4.*

Si vero pascua sunt Vniuersitatis quoad utilitatem ciuium, & communia Laicorum, & Clericorum, & tunc Laici vendendo pro subleuandis eorum oneribus, an possint præiudicare Clericis, vide distinctionem traditam per *Abb. in cit. cons. 6. lib. 1.* Quid dicendum si pascua sunt communia de Vniuersitate Laicorum, & Clericorum uti ciuium, vide eundem *Ab. & Capyc. dec. 152. Vincent. de Franch. dec. 2. num. 1. 24. & 25. & dec. 197. num. 9. & seqq. Mart. dec. 780. n. 4.*

22 Nota quarto, quod Clerici, & Ecclesiasticæ personæ sunt immunes a solutione vectigalium, seu pedagiorum, & ab omni onere, quod soluunt itinerantes in passibus pro rebus, quas deferunt ad proprium, & familiæ usum, ut in *Clem. presentis. de censib. notat Bart. in l. 1. in fin. C. de mut. & in quo loco, libr. 10. Bald. in l. placet, C. de sacrosanct. Eccl. Felin. in cap. Ecclesiam, de constit. num. 106. late Bellet. disq. cleric. cit. loc. 5. 6. vbi num. 1. circa med. docet, qui veniant appellatione familiæ Clerici in hoc casu.*

23 An autem sit immunis Clericus a pedagijs, & vectigalibus, & ab alijs solutionibus passuum, quando illa soluuntur pro refectione viæ, siue pontium, quibus vtuntur etiam Clerici transeuntes cum eorum curribus, & iumentis, vide *Felin. in cap. Ecclesia cit. Carol. de Grass. de effect. cleric. effect. 3. num. 266. Bonac. tom. 2. de restit. in particul. disp. 2. q. 9. punct. 2. num. 3. Dian. tom. 1. resol. 38. Bellet. cit. loc. 5. 2. & patebit ex inferius dicendis.*

24 Dubitatur, si Clericus non tenetur soluere Gabellas in passu pro re, quam ad suum usum defert, teneatur saltem res, quas ducit, ostendere Gabellario.

Resp. pro publico bono, & ne fraudes committantur, quod tenetur illas ostendere, dummodo ad ostensionem Gabellarius non inferat vim Clerico propria auctoritate; & si differentia oriatur inter Clericum, & Telonarium, cuius sit res, quam Clericus ducit, standum esse iuramento ipsius Clerici, vel eius famuli remducentis, deferendum Clerico per Iudicem ipsius Clerici; & si Iudex de facili adiri non possit, potest Clericus sponte de per se iurare, & hoc nisi qualitas personæ Clerici aliud suadeat, ut quia est persona intimæ conditionis, vel conuictus de mendacio, tenet *Carol. de Grass. cit. effect. 3. num. 257. & seqq. Nauar. Roland. Campanil. & alij, quos citat, & sequitur Quarant. sum. Bullar. verb. vectigal. cit. loc.*

25 Nota quinto, quod solent quandoque DD. restringere libertatem Clericorum a Gabellis, & Collectis, & est quando imponuntur pro subleuanda necessitate communi tam Laicorum, quam Clericorum; tunc enim dicunt teneri Clericos illas soluere, & rationem afferunt, quia cum ex eis omnes sensiant commodum, & utilitatem, sequitur necesse, quod omnes teneantur contribuere, *Remig. de Gon. tract. de charit. subsid. q. 62. num. 36. & 45. in 15. tom. tract. diuers. part. 2. fol. mibi 189. Osusch. dec. 68. num. 5. & decis. 181. num. 6. Rsp. resp. 20. n. 5. & seqq. Menoch. cons. 800. num. 3. 9. & 12. lib. 8. Isern. in cap. 1. verb. illicitas. num. 36. de pac. iur. firman. vbi etiã Afflic. num. 23. Cened. collect. canon. 153. num. 3. lib. 2. qui alios allegat, Carol. de Grass. cit. effect. 3. num. 200. & seqq. vbi plures adducit *Bellet. cit. par. 1. tit. de exempt. cler. 5. 2. Quarant. sum. Bullar. verb. vectigal. vers. item Bulla, Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. num. 40. & seqq.* Alij vero tenent, nec etiam in hoc casu teneri Clericos ad solutionem prædictorum onerum, præsertim *Abb. cons. 3. lib. 1. Borrel. cons. 74. num. 44. & seqq.* & cæteri, quos refert *Carol. de Grass. cit. loc. n. 204.**

Et licet prima opinio videatur admissa a maiori numero DD. tamen communiter dicunt illam non procedere, nisi concurrentibus pluribus requisitis, quorum vno deficiente, Clericos non teneri. Primo, quod onera sint imposita ex mera necessitate communi, secus si ex voluntate. Secundo, quod necessitas sit vrgens, & præsentanea. Tertio, quod facultates Lai-

eorum non sufficient, & in subsidium. Quarto, quod contributio fiat consulto Romano Pontifice. Quinto, requiritur consensus ipsorum Clericorum, & Episcopi. Sexto, quod necessitas principaliter, & immediate tangat Clericos. Septimo, & quod talis necessitas sit Clericorum, & Laicorum simul. Octavo, quod pecunia ex impositioe redigenda erogetur ad usum talis necessitatis communis, ita explicant DD. communiter, præsertim Carol. de Grass. cit. effect. 3. num. 206. vsque ad 247. Idque procedere dicunt non solum pro communi necessitate, sed pro communi utilitate, & probatur aperte ex hoc *tex. cap. non minus, ibi, communes utilitates, vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates*, imo sufficere communem pietatem, defendit Innoc. in hoc *cit. cap.*

- Aduerte, quod requisita prædicta debet necessario præcedere ipsam impositione onerum, ita Ricc. in *prax. res. 134. n. 2. 3. p.* ubi multa inuenies ad hanc materiam, & in particulari, quod in hoc casu Clerici non possunt compelli, nisi per Episcopum, vel alium Superiorem Ecclesiasticum legitimum, Bald. in *l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccl. num. 4. vers. ad hoc, Innoc. in hoc cap. non minus, num. 6. & Abb. n. 18. vers. dicit tamen, Bellet. cit. loc. §. 2. num. 9.*
- 26 Ex dictis collige, an Clerici, & Ecclesiasticæ personæ teneantur ad solutionem Gabellarum, & Impositionum deseruentium pro reparatione agerum fluminis, vel propter bellum, & periculum imminentis incursionis; pro custodia murorum, vel pro obtinenda, vel manutenenda pace, aut pro satisfaciendis grassatoribus ne aggrediantur territorium, de quibus exemplis vide Carol. de Grass. cit. effect. 3. num. 209. & seqq. Bellet. cit. §. 2. & Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. num. 39. & seqq. ubi inuenies, an Clerici teneantur ad solutionem onerum impositorum pro custodiendis nemoribus, prædijs, vineis, vel pratis, & agris, & propter famem, vel pestem. Et an etiam teneantur, si impositio est pro solutione Medicorum Communitatis, vel pro refectione putei communis, vide Bellet. ubi supra, §. 6. num. 6. & 7.
- 27 Nota sexto, Clericos non excusari a solutione Gabellarum pro rebus, de quibus negotiantur, probatur ex *text. in c. quamquam, vers. quas non causa negotiandi, de censib. in 6. & in Clement. presenti, & ibi glos. verb. non negotiandi, eod. tit. de censib. & hoc in pœnam negotiationis ipsis Clericis prohibita, notant communiter DD.*

quos omnes referunt Carol. de Grass. cit. effect. 3. num. 175. Bellet. ubi supra, §. 4. Barbos. alleg. cap. 39. num. 63. & seq. quod intelligitur de rebus, quas Clericus tenet sub mercatura, ac negotiatione mere lucratiua, quæ fit emendo, & vendendo; unde si Clericus venderet fructus sibi quasi-fitos ex bonis Patrimonialibus, vel Beneficialibus, non diceretur negotiator, nec teneretur ad Gabellas, ita distinguit Quarant. sum. Bull. verb. veltigal, vers. tertio quatenus, sequitur Ricc. in *prax. resol. 133. num. 1. & seqq. 3. par. & quodcumque Clerico permessa est emptio, & venditio, non tenetur soluere Gabellam, Barbos. qui alios citat dict. cap. 39. num. 64. ubi nu. seq. resoluit, an teneatur Clericus ad solutionem Gabellæ in prædicto casu ante trinam monitionem, Ricc. in *prax. 3. par. resol. 133. num. 3.**

- 28 Hinc si Clericus lucri causa aliena prædia conduceret, teneretur soluere Gabellas, secus si id faceret pro sua, & familiæ sustentatione; tunc enim ei permittitur, & consequenter eximitur ab onere soluendi Gabellam, tenet Quarant. cit. loc. post Molin. de contract. disp. 342. sub num. 7. aduertit Bellet. it. §. 4. n. 6.
- 29 Aduerte, quod ad finem reputandi Clericum negotiatorem, & obligatum ad onera Gabellarum, non sufficit vnicus actus negotiationis, sed plures actus emptionis, & venditionis requiruntur, habetur ex glos. & Bart. in *l. 1. §. licet, vers. omnes, ff. de trib. act. Abb. & Rip. in cap. 1. de iud. Quarant. cit. loc. vers. limitatur deniq. Contrarium defendit Ricc. in *prax. 3. par. cit. resol. 133. num. 4.* nempe sufficere vnicum actum quoad solutionem Gabellarum, secus quoad solutionem Collectarum, in quibus requiruntur plures actus negotiationis.*
- 30 Nota septimo; Clericos teneri ad solutionem Gabellarum, & Collectarum pro rebus, quæ eis fuerunt legata, vel donata, cum expresso onere soluendi Gabellas, & Collectas, alias illas dimitteret, ita tenent Anchar. Felin. Duen. & alij adducti per Ricc. cit. resol. 133. num. 6. Hinc est, quod si Clerico fuerit concessum feudum cum expresso pacto soluendi Gabellas, & Collectas, teneretur illas soluere, Io. Fab. in *l. placet, num. 8. C. de sacrosanct. Eccl. Duen. regul. 99. fall. 8.*
- 31 Nota octauo, quod dicunt alij, Clericum, qui in fraudem Collectarum, & Gabellarum assumpsit habitum clericalem, teneri ad Gabellas, & Collectas, ita Quarant. sum. Bull. verb. veltigal, vers. eandem limita

ista per Concil. Trident. sess. 23. cap. 4. disponens non esse clericandum, qui id petit, ut seculare iudicium effugiat. Sed verius dicendum est cum Diana post assumptionem habitus, ut supra, Clericum etiã esse liberum a prædictis oneribus, maxime cum fraus in dubio non præsumatur, nisi probetur, ad *text. in l. 1. ff. pro soc.*

32 Nota nono, Clericus cui in fraudem Gabellarũ, & Collectarũ fuerunt donata bona a patre, fratre, vel alio, tenetur ad illas, *Bart. conf. 180. n. 3. lib. 1. Duen. reg. 100. nu. 5.* quæ non procedunt, quando pater, vel alius donaret Clerico animo transferendi dominium, & donatio non esset immoderata, & ultra virilem, quamuis causa impulsiva fuerit, ut non solueret Collectas; cum enim in hoc casu sit vera donatio, Clericus nõ tenetur ad collectas, quia causa motiva ad instar causa sine qua nõ, nõ vitiat actũ, tenet *Quar. cit. loc.* idq; probat a simili de iure congruo, quod excluditur per donationem veram, licet causa impulsiva ad illam faciendam fuerit evitare ius congrui, iuxta *Const. Regni, Sancimus.*

33 Probatur fraus in donatione facta Clerico; quando pater, vel alius donans præcedere fecit albaranum, in quo Clericus declaravit tenere rem donatam nomine donantis, quo casu cum ficta sit donatio, tenetur integre restituere Vniuersitati omnia damna, *Quarant. cit. loc.*

Præsumitur etiam fraus in hoc casu, si frater donauerit Clerico totam suam portionem, vel alias donatio esset omnium bonorum, argum. *text. in l. omnes, §. 1. ff. de bis, quæ in fraud. cred.* cum non sit verisimile, quod quis se spoliaret omnibus bonis suis, *l. cum de indebito ff. de probat. Sp. culat. lib. 4. tit. de cler. coniug. num. 17.* qui dicit, quod ad præsumendam hanc fraudem, debet inspicere causa, propter quam fit donatio, & personarum donantis, & donatarij qualitates, & conditiones, & de donatione omnium bonorum idem tenet *Bar. in l. post contractum, num. 2. ff. de donat. Afflic. det. 370. n. 13. Alex. conf. 55. num. 5.*

Nec caret etiam suspitione fraudis, & simulationis donatio maioris partis bonorum, ita ex multis comprobatur *Becc. conf. 52. num. 54. Honded. conf. 46. num. 17. & 18. lib. 1. Ruin. conf. 130. num. 7. lib. 1.* sequitur *Gratian. discept. forens. cap. 479. num. 69.*

Similiter præsumitur simulatio, & fraus quando pater, vel frater donando filio, reseruauit sibi administrationem bonorum donatorum, quæ respectu filij non est

necessaria, & quoad fratrem est insolita, unde arguit simulationem, cum ex his, quæ communiter non fiunt, talis præsumptio oriatur, *l. etiam, C. de iur. dot. l. matr. & C. de probat. & in terminis Hond. conf. 46. num. 18. Becc. conf. 52. num. 77. post Cast. conf. 58. num. 9. vers. suadet, lib. 2. Aymon. conf. 40. n. 2. & conf. 6. n. 23.*

Uterius præsumitur ficta donatio, & in fraudem, si donator reseruauerit sibi facultatem reuocandi donationem ex quacumq; causa probanda per solum ipsius iuramentum, ex quo plene dicitur, quod voluerit fictè donare, cum facilliter possit talem reuocationem facere suo arbitrio, non se adstringendo dispositioni iuris communis admittentis causas legitimas reuocandi similes donationes, quas voluit donator obseruare, ita loquitur *Gratian. discept. for. cap. 479. num. 71. vers. ultimo facit.*

Valida est etiam coniectura fraudis, & simulationis in donatione, quando donas retinuit possessionem bonorum donatorum, cum ex hac retentione, & continuatione possessionis lex præsumat simulationem donationis, maxime quando hoc opponitur a tertio, puta ab Vniuersitate, vel alio creditore; non obstante, quod in instrumento donationis adsit clausula, *precarij*, per quod licet possit dici mutata causa possessionis, incipiendo possidere ex noua causa, quia hoc respectu tertij non habet locum, sed solum respectu contrahentium, ita *Yoc. conf. 264. col. 2. ante med. vers. septimo, & ultimo arguitur, & vers. sed ad promissa respon. 20. lib. 1.* post *Bart. conf. 65. in princ. lib. 1. & conf. 81. n. 9. eod. lib. Card. Mant. de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. tit. 36. num. 9. & 10. Aret. conf. 159. num. 2. per text. in l. sicut, §. superuacuum ff. quib. mod. pign. vel hypot. solu. Corn. conf. 203. num. 6. lib. 3.* Nec suffragatur Clerico donatario ad excludendam Vniuersitatem petentem Collectas, dicere, possessionem remansisse apud donatorem per ignorantiam, negligentiam, aut imperitiam, vel simplicitatem, cum simulatio, & fraus facilius præsumantur, quando agitur de præiudicio tertij, *Cardin. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. libr. 13. tit. 36. num. 15. Gratian. discept. for. cap. 479. num. 64.* Sed aduerte, quod quando contra Clericum, qui est in possessione bonorum donatorum, est agendum pro declaratione simulationis, vel fraudis, est conueniendus coram Iudice Ecclesiastico, per Regulam absolutam, Actorem sequi forum Rei.

- 34 *Obserua, quod licet ratione fraudis bona donata Clerico non liberentur ab onere soluendi Gabellas, & Collectas; nihilominus si vere Clericus sit promotus ad sacros Ordines, ad titulum dictorum bonorum donatorum, nec titulus est excessiuus, quia bona, ad cuius titulum quis est ordinatus, gaudent priuilegijs, quibus gaudent alia bona Ecclesiastica, liberantur a prædicto onere, ad dicta per Menoc. de recup. puss. r. med. 15. nu. 21. Steph. Grat. discept. foren. cap. 159. num. 27. Ca. auit. super rit. 229. num. 5. Nouar. quæst. for. p. 1. quæst. 72. num. 3. & seqq. Couar. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 4. Mart. de iurisdic. par. 4. cent. 1. cas. 12. num. 45. Bellet. disquis. cler. 1. par. tit. de exempt. cler. & eor. bonor. §. 5. num. 9.*
- Immo etiam secundum terminos Constitutionum huius Regni, bona donata ad finem promouendi ad sacros Ordines sunt libera ab omni onere ab ipso die donationis, & ante promotionem, vt aduertit *Quarant. sem. Bull. verb. veltigal, vers. ead. in limita, circa med. limit. 3. Diana tom. 1. tract. de immunit. Eccles. resolut. 42. & ratio est, quia prædicta bona iudicantur Ecclesiastica, F. lin. in cap. Ecclesia, num. 10. de constit. Dec. in cap. Episcopus, num. 20. de præb. Nauar. cons. 5. sub num. 1. de immunit. in nou. Bald. tit. de pac. constit. glos. 6. in princ. vers. ex his apparet, V. asqu. de success. creat. lib. 1. §. 22. num. 43. Ricc. dec. 209. num. 1. par. 2. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. q. 5.*
- 35 *Diximus, Clericos ex fructibus bonorum suorum Patrimonialium, vel Beneficialium non teneri soluere Gabellas, & Collectas, vel alia onera secularia. Hic aduertendum est, quod Clerici vendentes fructus prædictos tenentur illos iusto pretio vendere, a iocuin si pluris vendant, quam res æstimantur, peccant, & tenentur ad restitutionem quoad illud plus, Molina de iustit. tract. 2. disp. 364. n. 14. Vincen. de Franch. decis. 9. num. 3. Carol. de Grass. d. effect. cler. effect. 2. num. 266. Sot. 4. sent. dist. 25. q. 2. ar. 2. col. 4. vers. quarta conclusio. Eodem modo tenentur illos cum iusta mensura, & approbata vendere, quia norma ponderum, & mensurarum non est excedenda, l. modios, C. de suscept. Præp. Imo si contrafaciant, condignis pœnis ab Episcopo sunt puniendi, Carol. de Gras. est. oc. effect. 1. nu. 95. Barbof. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. num. 51. vbi num. 49. & 53. inuenies, an Clerici vendentes res suas, teneantur seruare statuta Læcorum taxantia iusta pretia rerum.*
- 36 *Nota decimo, Clericos cogi non posse ad hospitandum milites, text. est in l. 1. C. de Episcop. & Cler. vbi gl. & DD. Mart. de iurisdic. par. 4. cent. 1. cas. 85. num. 9. Io Franc. de de r. o. ite de potest. Prærog. tit. 1. §. 6. num. 54. & an possint cogi pater, fratres, vel alij consanguinei cum Clericis in eadem domo habitantes, vide Squill. de priuileg. cler. cap. 9. num. 4. Molf. in iur. Tholog. mor part. 2. tract. 12. c. 22. num. 166. de Grass. de effect. cler. effect. 3. num. 87.*
- 37 *De censuris, & pœnis latis contra imponentes, vel exigentes Collectas, Taleas, Decimas, Præstáticas, vel alia onera a personis Ecclesiasticis, & quando excusentur a censura lata in Bull. Cœn. vide late Duard. in d. Bull. Tambur. de iur. Abbatist. tom. 1. disp. 15 quæst. 21. Vgol. & alios in eadem Bul. nouis. P. Thesaur. in prax. Eccl. par. 2. cap. 4. verb. immunitatem Ecclesiasticam, & alios Summistas modernos, Et quomodo sit puniendus, & deponendus ab officio, & dignitate Iudex Ecclesiasticus nolens, vel negligens defendere Clericorum immunitates, vide Bellet. disq. cler. 1. par. tit. de exemp. cler. & eor. bon. §. 9.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Impedimentum criminis tripliciter impedit Matrimonium. Primo, quando concurrat adulterium, & Matrimonium, numer. 2. Secundo, quando concurrat adulterium, & fides, aut promissio, numer. 3. Quid si adsit ficta promissio, numer. 4. Quibus signis debeat esse expressa, numer. 5. Nec requiritur, quod sit mutua, n. 6.*
- 7 *Impedimentum criminis inducitur ex promissione. Et adulterium quando concurrat tempore Matrimonij, late. Et, quid si promissio sit reuocata, numer. 8. Quid si promissio sit sub conditione impossibili, numer. 9. Declarate late numer. 10.*
- 11 *Impedimentum inducitur ex adulterio, & promissione simplici, etiam sine fide, non tamen si adulterium est putatiuum, numer. 12. Vel non consummatum seminatione intra vas, numer. 13.*
- 14 *Impedimentum criminis ad hoc vt indu-*

ducatur, quomodo uterque adulter debeat habere scientiam Marrimonij alterius.

- 15 Impedimentum criminis inducitur ex Marrimonio de facto contracto cum adultera.
- 16 Impedimentum criminis inducitur ex adulterio, & machinatione mortis Coniugis, etiam sine fide, & promissione. Machinatio debet esse effectus cum morte, n. 7. Quae quando sola sine adulterio sufficiat, nu. 18. Et quomodo uterque adulter debeat habere notitiam Marrimonij alterius, num. 19. Machinatio debet esse ad finem contrahendi cum certa, vel cum una ex pluribus, n. 20.
- 21 Impedimentum criminis inducitur ex adulterio, & machinatione, quando primum Marrimonium fuit verum, nec sufficit putativum.
- 22 Impedimentum criminis oritur ex adulterio, & machinatione, siue Viri, siue Mulieris. Et hac machinatio non est necesse ut fiat proprijs manibus, sed sufficit si fuerit facta consilio, vel mandato, non tamen sufficit ratihabitio.

ARGUMENTVM.

De impedimento Marrimonij criminis. Notatur S. I. In quibus casibus contrahatur hoc impedimentum, & dirimat Marrimonium. Et quae requirantur. Quae pro nissio de contrahendo Marrimonio debeat intercedere. Et quomodo debeat concurrere cum adulterio. Et quo tempore. Et an sufficiat promissio conditionalis, & nuda, vel de praeterito. Et quomodo adulterium debeat esse consummatum. Quomodo hoc impedimentum inducatur ex machinatione, & adulterio. Machinatio quomodo debeat suum sortiri effectum. Quid si machinatio fuerit ex parte vnus ex adulteris. Et quomodo debeat concurrere cum adulterio. Ad quem finem debeat esse machinatio. Quid si machinatio

fit in personam Vxoris putatiuae. Notatur S. II. Aliquid de alimentis spuriorum. Et primo omnes species illegitimorum adducuntur. Item quomodo illis alimenta debeantur. Quid veniat nomine alimentorum. Quomodo Pater teneatur alere Spurium, & Auus Nepotem. Et an possit illum instituere. Et an teneatur Mater, siue Auus maternus. Et quando alimenta praestanda sint Spurijs etiam ex fructibus Beneficij. Et quid considerandum in tali praestacione. Quid disponat Bulla Pij V. in hac materia. & multa ad illius intellectum. Reliquum Spurio nec per intermediam personam sustinetur ultra alimenta. Quid si pater confiteatur se debitorem Spurio. A quibus haeredibus patris debeantur alimenta praedicta, & alia.

ANNOTATIO XV.

S. I.

Ad Text. in cap. cum haberet 5. de eo, qui duxit in matr. quam poss.

IN hoc text Clemens Papa III. mandat separari Marrimonium contractum cum adultera, viuente prima Vxore; nec post mortem Vxoris posse cum praedicta adultera contrahere, ac permanere Virum, & filijs ex cis natis necessaria a patribus deberi iubministrari cuius occasione duo dicemus. Primum, quomodo, & quando impedimentum criminis dirimat Marrimonium. Secundum, quomodo filij naturales, siue spurij sint alendi de Iure Canonico, De prima materia multa Sanchez de marrimon. lib. 7. Bonacin. tom. 1. tit. de impedim. matr. q. 3. par. 6. Summ. sicut omnes in verb. Marrimonium. Gutier. de mat. cap. 105. Filius, tract. 10. par. 2. cap. 8. q. 2. & alij.

Ad primum dicendum est, tripliciter posse per impedimentum criminis Marrimonium dirimi. Primo, quando superflite priore Coniuge adulter cum adultero contrahit Marrimonium, & est casus huius text. Secundo, quando adulteri admissio adulterio, fidem sibi dederunt contrahendi Marrimonium post mortem Coniugis. Tertio, quando cum adulterio concurrat machinatio mortis Coniugis.

In

- 2 In primo modo necesse est, vt concurrant Adulterium, & Matrimonium viuente Coniuge alterius, vt si Titius viuente sua Vxore copulam habuerit cum Berta, & cum ea Matrimonium de facto contraxerit, inter eòs intercedit impedimentum criminis, ita dirimens Matrimonium, vt nec post mortem Vxoris Titij possit cū prædicta Berta amplius contrahere, vt constat ex hoc *cap. & cap. fin. eod. tit.* quod procedit, siue Adulterium præcesserit Matrimonium siue subsecutum sit; vnde si Titius contraxerit publice, aut clandestine Matrimonium cum Vxore Caij, illamq; carnaliter cognouerit ante, vel post contractum Matrimonium, non potest mortuo Caio Matrimonium cum ipsius Vxore valide contrahere.
- 3 In secundo modo necesse est, vt concurrat Adulterium & Fides de Matrimonio, siue promissio; vt si Caius adulteretur cum Berta Vxore Titij. promittens se cum ea contracturum Matrimonium mortuo Titio, non poterit post mortem Titij valide contrahere Matrimonium cum Berta, quod procedit, siue promissio facta fuerit post Adulterium. siue ante, *Sanch. libr. 7. de matr. disp. 79. & alij.*
- 4 Controuersum est inter DD. si hæc promissio sit ficta, & facta animo decipiendi, an inducat impedimentum in Foro conscientiarum, nam in Foro Fori certum est inducere impedimentum propter præsumptionem consensus, vt per *Manual. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 229. num. 7.* saltem donec non constet de fictione, in qua controuersia *Sanch. de matr. lib. 7. disput. 79. num. 10.* tenet fictam promissionem inducere impedimentum, & quod huiusmodi promissio det occasionem captandæ mortis Coniugis, ad quam vitandam inductum est hoc impedimentum; sed contrarium, nempe fictam promissionem non inducere impedimentum, defendit *Bonacin. tom. 1. tit. de impedim. matrim. quest. 3. punct. 6. propos. 3. num. 8. in fin. vers. tertium peccatum, in fin. & rationem adducit, quia si ius requirit promissionem, intelligendum est de vera promissione, non de ficta, quæ appellatur promissio solo nomine.*
- 5 Requiritur ad hanc promissionem, vt sit expressa signo aliquo externo, nam alias non habet vim promissionis, nec habet adiunctum periculum machinandæ mortis alterius, ad quam præcauendam, ius inducit hoc impedimentum. Secundo requiritur, vt talis promissio sit acceptata; nam ante acceptationem diceretur pollicitatio, nec sufficit acceptatio per
- raciturnitatem, ita *Sanch. & Bonac. cit. loc. & alij contra Rebell. & Conineb.*
- 6 Non requiritur tamen, vt hæc promissio sit mutua, quia potest esse vera promissio, quamuis non adsit repromissio, nec iura requirunt reciprocam promissionem, vt in *cap. significatum, de eo, qui duxit, &c.* tenet *Sanch. & Bonacin. loc. cit. contra Henriq. lib. 12. c. 14. n. 2. & alios.*
- 7 Hæc promissio, & adulterium debent concurrere durante primo Matrimonio, ad inducendum hoc impedimentum, ita, vt si promissio facta est viuente Coniuge, & copula post eius mortem est habitata, aut e contra, copula est habitata viuente Coniuge, promissio vero est facta Coniuge mortuo; impedimentum non inducitur, quia *text. in cap. fin. de eo, qui duxit,* expresse petit vtrumq; contingere viuente Coniuge, ita *Specul. tit. de eo, qui duxit, §. vnic. num. 4.* sequuntur *Sanch. loc. cit. n. 5. & Bonac. eod. loc. nu. 12.* qui ex dictis colligunt, vt vtrumq; scilicet adulterium, & promissio intercedant durante eodem Matrimonio, ita, vt non sufficiat si intercesserit in diuersis Matrimonijs. Vnde si Titius promisit Matrimonium Bertæ mortua sua Vxore, sed postea mortua Vxore, contraxit cum Simplicia, & viuente Simplicia carnaliter cognouit Bertam absq; noua promissione, poterit mortua Simplicia contrahere cum Berta, eo quod promissio, & Adulterium non intercesserint durante eodem Matrimonio.
- 8 Sed si post promissionem promittentes, dum nullâ intercessit copula resilierunt a promissione, & deinde absq; noua promissione intercedit copula, quia non concurrat adulterium cum promissione, quæ est extincta ante secutam copulam, ideo non contrahitur impedimentum; secus tamen dicendum est, si secuta promissione, & copula velint resilire a promissione, quia iam est contractum impedimentum, ita tenet *Sanch. cit. loc. & alij apud eum, & Bonac. num. 13. vbi supra.* Idem dicendum est, si Matrimonium intercessit, & deinde post reuocatum Matrimonium sine alio Matrimonio, aut promissione, secuta est copula; nam adhuc non contrahitur impedimentum, nisi concurrant copula, & Matrimonium non reuocatum, ita *Sanch. cit. loc.*
- 9 Hæc promissio concurrens cum adulterio inducit impedimentum criminis, etiam si conditionalis sit, & non absoluta promissio, dummodo conditio non defecerit ante copulam; nam tunc diceretur interuenire copula absque promissione,

& sic

- & sic non induceretur impedimentum, ita *Sanch. cit. loc. num. 11.* contra *Henriq. Sd.* & alios. Et *num. 12.* extendit a fortiori ex promissione facta sub conditione impossibili, aut turpi, oriri impedimentum prædictum, maxime in Foro Fori; & rationem reddit, quia talis conditio habetur pro non apposita, nisi alter adulter eam promissionem rejiceret, vel cognosceret eam ioco, vel fide datam esse, nam tunc non induceretur hoc impedimentum.
- 30 Quod intellige de vera conditione de futuro, non tamen de conditione de præterito, vel præsentis, idem *Sanch. cit. loc. num. 14.* vt si Vir cognoscens Mulierem, illi promittat ducere in Vxorem, si eius Vir, vel sua Vxor mortua est, hæc promissio non inducit impedimentum; si vero Vir cognoscens Mulierem, promittat eam ducere in Vxorem, si virginem inuenit, tunc si virgo erat, oritur impedimentum, quia extabat conditio; si vero non erat virgo, conditio non extabat, & impedimentum non inducitur, ita *Sanch. cit. loc.* Nec induceretur impedimentum, si Vir coniugatus cognoscens Mulierem diceret, si non essem coniugatus, te in Vxorē ducerem, quia ex his verbis non datur promissio, sed significatur voluntas imperfecta, ita *Sanch. cit. loc. num. 16.* nec si Vir dicat, si voluero, te ducam, *Sanch. ibid. num. 17.*
- 11 Obserua primo, hanc promissionem cum copula inducere impedimentum, etiam si nuda sit, & simplex, & nulla munita fide, secundum veriore opinionem, quam ex *Abb. in cap. 1. num. 2. de spons. dor.* & alijs tenet *Sanch. cit. loc. num. 29.* contra alios relatos *n. 28.*
- 12 Obserua secundo, adulterium putatiuum cum promissione futuri Matrimonij non inducere hoc impedimentum, vt si Vir, qui nulliter contraxit Matrimonium, quod credit validum, promittit ducere adulteram; cognita nullitate Matrimonij, euanescit impedimentum, quia promissio non concurrat cum adulterio, ita deciditur in *text. cap. 2. de eo, qui ducit, Grass. 1. par. decis. lib. 2. cap. 85. num. 7.*
- 13 Obserua tertio, ad inducendum hoc impedimentum, desiderari, vt cum promissione de contrahendo, vel cum Matrimonio de facto contracto concurrat copula consummata, nec sufficit conatus ad copulam, ita *glos. in cap. fin. verb. cognouit, de eo, qui ducit, vbi DD. omnes, præsertim Abb. in fin. refert Sanch. cit. loc. num. 2. in fin.* qui dicit, non sufficere vasis femine
- penetrationem, virili semine non intro-misso.
- 14 Obserua quarto, requiri ad hoc, quod adulterium perpetratum sit sciente vtroque adultero alterius Matrimonium; nec sufficit, licet vterq; adulter coniugatus sit, & norit proprium coniugium. Excusat ignorantia etiam non probabilis, sed crassa, & supina; sufficit vero si fides detur, aut Matrimonium incatur ante scientiam alterius coniugij, si habita scientia intercedat copula; at non sufficit, copulam ante scientiam haberi, & post scientiam dari fidem, aut Matrimonium de facto iniri, ita *Sanch. cit. loc. numer. 31. & seqq.*
- 15 Obserua quinto, induci hoc impedimentum ex promissione, vel Matrimonio de facto contracto cum Coniuge adultero, etiam si primum Matrimonium validum, sit solum ratum, & non consummatum, quod clare probatur ex *cap. 2. de eo, qui ducit, vbi DD. communiter, Innoc. in cap. fin. in fin. eod. tit.* qui reprobat antiquos contrarium tenentes, quod etiam procedit si prædictum primum Matrimonium validum, esset per diuortium quoad habitationem separatum, *text. est expressus in cap. ex literarum, de eo, qui ducit, vbi Scribent. omnes, Grass. 1. part. decis. lib. 2. cap. 85. num. 7.*
- 16 In tertio modo inducendi impedimentum criminis, scilicet quando cum adulterio interuenit machinatio mortis alterius Coniugis, quod probatur ex *cap. super hoc, de eo, qui ducit in matrim.* in illis verbis, *Si aaltera est aliquid in mortem Vxoris machinata, siue fidem dedit, siue non, quod ea defuncta hanc esset ducturus, secundum canones ab eius conortio prohibetur,* & idem habemus ex *cap. 1. & cap. significasti, eod. tit.* & alijs, ex quibus verbis collige, non esse necessariam promissionem futuri Matrimonij, dummodo adulter, siue adultera, siue Vir ipse Vxoris mortem machinetur.
- 17 Primo requiritur ad hoc impedimentum inducendum, quod machinatio effectum fortiatur, ita vt sequatur mors Coniugis, quia si sola machinatio sine morte præcesit, & deinde Coniux moriatur morte naturali, poterunt adulter, & Coniux superstes Matrimonium contrahere, ita deducitur clare ex *text. cap. si quis uiuente 31. q. 1.* in illis verbis, *Occidisse notatur, glos. fin. & DD. communiter in cap. 1. de conuens. in fid. Abb. in cap. super hoc, nu. 4. de eo, qui ducit,* sequitur *Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 78. n. 7.*

18 Secundo, an requiratur, vt cum mortis machinatione concurrat adulterium; cōtrouersum est inter DD. Nam alij tenent, solum homicidium inducere hoc impedimentum dirimens. Alij vero & homicidium, & adulterium desiderant, vt videre est apud *Sanch. cit. loc. num. 9.* qui inter has pugnantes opiniones mediam viam tanquam securiorem eligit, dicens, si vterq; copulari Matrimonio volens, cooperatus sit ad mortem alteri Coniugi inferendam, vt cum superstite contrahat, minime desideratur adulterium: secus si alter absque alterius consilio Coniugem enecet, quam opinionem ipse *Sanch.* probat ex *cap. 1. de conuers. infidel. & ex cap. 1. cap. super hoc. & cap. significasti, de eo, qui duxit*, eamq; ornat magno cumulo DD. Et aduerte, quod in secundo casu distinctionis, in quo copula desideratur, debet copula prædicta intercedere viuente Coniuge, ita vt si Vir machinatus est mortem Vxori, ad finem contrahendi cum Berta, cum qua copulatus est post mortem Vxoris, non contrahitur impedimentum, quia adulterium, & machinatio ex parte vnius non concurrunt simul, ita *Sanch. num. 10.*

19 Tertio, in casu, in quo alter tantum machinatus est mortem Coniugi, in quo requiri adulterium diximus, est aduertendum, quod adulterium debet esse notum vtrique Matrimonium contracturo ad inducendum impedimentum dirimens, ita vt si Titius machinatus sit mortem Vxori, ad finem contrahendi cum Berta, cum qua copulatus est; verum ipsa Berta nesciuit Titium esse vxoratum, tunc non inducitur impedimentum, quia adulterium fuit fœminæ ignotum, ita *Sanch. cit. loc. num. 12.*

20 Quarto requiritur, vt interfectio Coniugis sit ad finem contrahendi cum alia certa, vel cum vna ex pluribus, quas cognouit carnaliter, quia si facta est interfectio alio fine, vt causa odij, iræ, vindictæ, & similibus, non inducitur impedimentum dirimens, ita probat *Sanch.* contra alios *cit. loc. num. 13.* vbi multos refert DD. Verum quando hæc interfectio non esset ad finem contrahendi, adhuc quoad Virum, si occideret Vxorem, intercederet impedimentum impediens, secus si Vxor necaret Virum, quia tunc nullo detineretur Vxor impedimento, ita *Sanch. lib. 7. disput. 16.*

21 Quinto requiritur, vt primū Matrimonium sit verum, licet non sit consummatum; nam si Titius credens bona fide

Bertam suam legitimam Vxorem, quæ vere non est, eamq; interficiat, ad finem ducendi adulteram; detecta nullitate prioris Matrimonij, non obstante machinatione, & copula, non inducitur impedimentum dirimens cum dicta adultera, ita *Sanch. cit. loc. num. 20.* quia in hoc casu non intercedit mors Vxoris, nec adulterium.

22 Obserua, nonnullos dixisse occisionem Vxoris ad finem contrahendi cum adultera, inducere impedimentum dirimens, secus de occisione Viri, vt si Mulier occidat Virum, ad finem contrahendi cum adultero, & hoc ex *text. in cap. 1. cap. super hoc, & cap. significasti, de eo, qui duxit*, qui *textus* loquuntur de Vxoris interfectione. Sed verius dicendum est cum *Sanch. cit. loc. num. 8.* & alijs ibi relatis, incurri hoc impedimentum dirimens, siue Vir interficiat Vxorem, siue Vxor Virum ad contrahendum cum adulterante: & probatur ex *cap. si quis viuente 31. q. 1.* & ex *cap. 1. de conuers. infidel.* vbi statuitur hoc impedimentum dirimens, & est sermo de Vxore interficiente Virum, quam sententiam tenuerunt *glos. fin. in cap. fin. de eo, qui duxit, Abb. in cap. 1. num. 3. eod. cit. tit. & alij* apud *Sanch.* & probatur ex communi dicto, quod Vir, & Vxor non debeant ad imparia iudicari.

22. Item obserua, quod ad inducendum hoc impedimentum dirimens, non est necesse, vt Coniux Coniugem interficiat proprijs manibus, sed sufficere interfectionem esse factam qualicumq; operatione Coniugis, siue consilio siue mandato, vt ex *cap. 1. de conuers. infid. & cap. 1. & cap. significasti, de eo, qui duxit in matr.* & alijs probat *Sanch. cit. loc. nu. 5.* & tenuit *Alber. in diction. lit. A. verb. adulter, vers. nasci de adulterio, & lit. I. verb. imped. 8. vers. crimina vero.* Non tamen sufficit rati habitio occisionis Coniugis, etiam cum adulterio, etiam si nomine ratum habentis occisio facta fuerit, ita *Hosien. Ioan. Andr. Anton. Abb. Anchar. Card. in cap. 1. de conuers. infidel. & alij* apud *Sanch. cit. loc. num. 6.*

S V M M A R I V M.

- 1 Illegitimis debentur alimenta de Iure Canonico. Qui sint illegitimi, nu. 2. Qui dicantur spurij, num. 3. Qui Vt-go concepti, num. 4. Qui Vary, nu. 5. Qui Manzeres, num. 6. Qui Incastuosi,

- suos, num. 7. Qui Nefarij, num. 8. Qui Adulterini, num. 9. Qui Sacriligi, num. 10. Qui Nothi, num. 11. Qui Hybrida, & Bastardi, num. 12.
- 13 *Alimenta debentur spurij de Iure Canonico seruando, etiam in Foro Casaris.*
- 14 *Alimentorum nomine quid comprehendatur.*
- 15 *Alimenta sunt danda ipsi spurio, & eius filijs, V xori, & alijs, vt hic.*
- 16 *Auus an possit instituere heredem nepotem legitimum ex filio illegitimo. Et quid in nepote, spurio ex filio spurio, num. 17.*
- 18 *Alimenta tenentur prestare spurio filio pater, & mater. In sol. num, an in defectum, n. 19.*
- 20 *Dos est constituenda filia spuria, & quanta, n. 21.*
- 22 *Alimenta non tolluntur spurij per Bullam Py V. Et Clericus potest distingere fauore alimentorum predicatorum, de bonis Patrimonialibus, vel quasitis ex fructibus Beneficiorum, num. 23. Bulla predicta de quibus loquatur, num. 25. Et de quibus personis, n. 26.*
- 24 *Alimenta sunt prestanda, seruata conditione personarum spuriorum.*
- 27 *Bona disposita per Clericum fauore illegitimos contra formam Bullae Pij V. cus cedant.*
- 28 *Gratuus confidenter restituere hereditatem spurio, ad quid teneatur in conscientia.*
- 29 *Clericus constans in testamento se debitorem spurio, quid agat. Et quid si emptor honorum a Clerico, illa reuendat spurio ipsius Clerici.*
- 30 *Clericus si reliquerit bona sua distribuenda pauperibus, potest executor distribuere in filium spurium, si pauper est.*
- 31 *Alimenta debentur spurio non solum ab ipso patre, sed ab heredem, Fisco, vel alio successore, num. 32. A Camera Apostolica, vel ab eius cessionario, num. 33.*
- 34 *Alimenta an debeantur spurio, qui habet artem, vel bona, unde se alere potest.*

35 *Dos data spuria soluto Matrimonio, cui restituenda. Et si est excessiua, an possit reuocari, n. 36.*

ANNOTATIO XV.

§. II.

- H**IC de secundo praemisso dicendum est; annotando vltimam partem huius text. *cap. cum habere*; in qua disponitur, quod filijs natis ex illis, qui contraxerunt cum impedimento criminis, & sic illegitimis, necessaria a patribus debere subministrari, secundum quod eis, suppetunt facultates. Ex quo text. DD. communiter deducunt, filijs quomodolibet illegitimis deberi alimenta de Iure Canonico; licet de Iure Ciuili, per *auth. ex complexu, C. de in. a. st. nupt.* denegentur alimenta filijs spurij; & hoc ex naturali quadam aequitate, & pietate, *Bart. in l. fin. num. 7. ff. de his, quib. vt indig. Boer. dec. 127. Gab. lib. 6. commun. opin. tit. de aliment. conclus. 1. de hac materia plene Palet. de not. spur. fil. cap. 45. & seqq. Surd. de aliment. tit. 4. q. 6. Quarant. sum. Bull. verb. illegitimi, Ricc. in prax. 2. par. resol. 32. Campanil. diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 13. Gratian. discept. foren. cap. 586. Barbof. in hoc cap. cum haberet, in collect. Sanctarell. var. resolut. q. 31. Reuerendis. Dom. meus Carol. Marant. par. 2. resp. 31. & alij, Peregrin. de iur. Fij. lib. 3. tit. 21.*
- 2 Pro dilucidatione materiae praemittendum est, illegitimos dici filios omnes, qui ex concubitu Viri, & Mulieris a lege non admisso procreati sunt, vt vox ipsa sonat. *illegitimi*, quasi non legitimi, id est non legitimo concubitu procreati, & quia concubitus, vnde tales illegitimi procreantur, varij esse possunt, propterea varij species illegitimos in Iure traduntur; sunt enim spurij, Vulgo concepti, Varij, Manzeres, Incaestuosi, Nefarij, Adulterini, Sacriligi, Nothi, Hybridæ, & Bastardi, qui omnes illegitimi dicuntur.
- 3 Spurios dupliciter dicimus. In genere pro omnibus, qui non iuste nati sunt, & non differunt ab illegitimis, ita *Bart. in l. fin. de his quib. vt magna*. Hinc, qui ex incaestu natus est, si in rescripto, in quo dispensationem, aut legitimitatem petit, spurium se tantum asseruit, non dicitur subreptitiae impetrasse, nec rescriptum est subreptitium, ex quo spurius comprehendit omnes species illegitimos, ita *Dec. X conf.*

- conf. 338. num. 7. vers. ultimo responderi.* In specie tamen spurij dicuntur illi, qui nati sunt ex Mulieribus, ad quas publice omnibus aditus patet, sic dicti spurij, quasi sparsim concepti, vt ait *Iustinian. in §. si aduersus, instit. de nupt.*
- 4 Vulgo concepti dicuntur, qui patrem ostendere non possunt, quia certum patrem non habent, vel qui certum habent patrem, quem habere non licet, de quibus
- 5 in *l. vulgo, de stat. homin.* Varij dicuntur, qui ex vario semine in lucem emissi sunt, vnde Heliogabalus dictus est Varius quia ex meretrice conceptus est, vt tradit *Lamprid.*
- 6 Manzer, Hebreum nomen est, & is dicitur, qui de scorto natus est, vt declarat *sacra Pagina Deuteronomij cap. 23. in prin.* hoc nomen apud Iuristas non est in vsu, est tamen in vsu apud Canonistas, vt in *cap. nisi cum, §. persona, de renunciat.* Incæstusosi dicuntur, qui ex incæstu nati sunt, idest ex concubitu cum consanguinea, vel affine ex linea transuersali, ita *glos. in rubr. C. de incast. nupt.* Neiarj sunt, qui ex linea ascendentium, aut descendentium nati sunt, secundum *Accurs. in glos. d. rubr.* sed vere incæstusosi, & nefarij filij promiscue assumuntur pro ijs, qui intra gradus quoscumque prohibitos concepti sunt, ita in *l. fin. de rit. nupt.* & in *§. ergo, instit. de nupt.* Adulterini illi proprie dicuntur, qui ex adulterio nati sunt. Adulterium vero solum dicitur committi cum nupta, vt nomen ipsum demonstrat, & in *l. inter, §. 1. de adult.* possent etiam dici adulterini filij nati ex stupro, quia lex Iulia in *l. inter stuprum, ff. de verb. signific.* indifferenter vtitur his verbis, idest stupro, & adulterio.
- 10 Sacrilegi vulgariter dicuntur, qui ex patre, vel matre ad sacra dicatis concepti sunt, qui a nonnullis DD. solent etiam vocari incæstusosi, ita ex *glos. Bart. & Bal. in l. 11. in fin. C. de Episcop. & Cler.* quandoq; adulterini, vt in *glos. cap. peruenabilis, vers. adulterinis,* & ibi *Abb. num. 32. qui fil. sint legit.* quandoq; etiam spurij, vt per *Bald. in l. si quis incæsti, C. de incast. nupt.* Sed verius dicendum est cum *Gabr. Pal. de notb. spur. fil. cap. 16. num. 14.* natos ex Clericis, & soluta Muliere dici spurios; natos ex Sacerdote, & nupta Muliere dici adulterinos; natos ex coniunctis dici incæstusos; natos ex Muliere Religionem profitente, & Deo sacrata, aut ex Monacho Monasterium ingresso, sacrilegos dici; & ratio differentie inter Clericum in sacris, & Monachum est, quia Clericus non expresse ex voto solenni se obligauit ad castitatem, quamuis teneatur ad continentiam ex præcepto Ecclesie, secus in Monacho, qui solenniter, & expresse vouit castitatem; vnde grauius dicitur delictum contra castitatem committi per Monachum, quam per Clericum, vt dicit *Dec. in cap. at si Clerici, num. 49. de iudic. Imol. in Clem. nt. ad nostram. de heret. &* proinde detestabilior dicitur proles nata ex Monacho, illa nata ex Clerico, ita *Dec. conf. 338. & 579. num. 5.* & quia hi, qui contra castitatem crimen commiserunt, dicuntur patrate delictum adulterij, incæstus, & sacrilegij, merito filij exinde nati solent vocari quandoq; sacrilegi, aliquando adulterini, aut nefarij, aut incæstusosi, vt notat *Felin. in cap. at si Clerici, cit. col. pen. in fin.*
- 11 Nothi, qui sint, varie dictum est apud DD. vt videre est apud *Gabr. Palet. cit. loc. cap. 17. fere per tot. ipse vero ex verbis Iustiniani in autb. quib. mod. natur. eff. legit. tenet,* Nothos vocari Græco sermone, eos, qui apud nos sunt Naturales. Hybridæ dicuntur, qui ex imparibus parentibus nati sunt. Bastardi vocantur omnes non legitime nati ex communi vsu loquendi, ita *Præpos. in cap. per venerabilem, col. 7. qui fil. sint legit. contra Accurs. & Dec.*
- 13 His omnibus filijs, quicumq; sint, deberi de Iure Canonico alimenta, quicquid sit de Iure Ciuili, defendit late *Palet. cit. loc. cap. 46. num. 5. & per tot. vbi in fin. dicit. quod licet quandoq; spurij etiã de Iure Canonico nõ vocetur filij, hoc intelligitur quoad successiones, non quoad alimenta. Quod Ius Canonicum concedens filijs spurijs alimenta, non solum est seruandum in Terris Ecclesie, & inter Ecclesiasticas personas, sed etiam inter Laicos, & in Foro Cæsaris, cum sit fundatum in naturali æquitate, ad tuendam hominum vitam, vt probat idem *Palet. cit. loc. num. 5.**
- 14 Obserua, nomine alimentorum filijs spurijs debitorum, comprehendi omnia, quæ ad vitam hominis necessaria sunt, vt cibaria, vestitus, habitatio, & c. quibus vtimur ad tuendum, & curandum corpus, *l. verbo victus ff. de verbor. signific.* Similiter comprehenduntur, quæ ad disciplinã pertinent, & ad percipiendas honestas artes, *l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. & in l. de bonis, §. non solum, ff. de Carbo. id est.* Vnde filio spurio docili debentur libri ad studium necessarij, qui debentur, non solum cui præstanda sunt alimenta, sed etiã

cui

cui debetur necesitas, *Surd. de aliment. tit. 4. quest. 6. num. 2. & 3.* & alia, quæ sub alimentorum nomine venire specificat *Surd. cit. loc. quest. seqq. & anteced. Rolan. a Vall. conf. 22. volum. 1. Viu. opin. 44. vol. 1. Borrell. conf. 71.*

15 Non tantum filium spurium alere tenetur pater, sed etiam illius Vxorem, & filios: nam ei, cui iure sanguinis, & naturali iunctus est, præstare alimenta tenetur, ita *Bart. in l. si quis, §. non tantum, ff. de lib. agnos. Præpos. in hoc c. c. haberet, de eo, qui dicitur, glof. in cap. admonere 33. quest. 2. vers. partem, Viu. opin. 45. num. 8. & decis. 523. num. 1.* Et quod auus teneatur alere nepotes, probatur ex *text.* quem obseruamus, qui in *fin.* dicit, quod parentes teneantur liberis necessaria ministrare; appellatione enim liberorum veniunt non solum filij, sed etiam nepotes, *l. liberorum, ff. de verbor. signific. immo etiam appellatione filiorum veniunt nepotes in fauorabilibus, ita Bart. in d. l. liberorum, Anchar. in Clement. 1. de Baptis. Quæ opinio, vt nepos sit alendus ab auo, procedit non solum in nepote legitimo nato ex filio spurio; vt tenent supra citati, & *Ruin. conf. 124. num. 11. volum. 1. Rolan. conf. 54. num. 6. volum. 2. Paleot. tract. de nob. spur. cap. 47. num. 6. in fin.* sed etiam in nepote spurio, ita vt auus teneatur alere nepotem spurium natum ex filio spurio, probat *Surd. de aliment. tit. 1. quest. 13. num. 8.* quia in hoc casu militat ratio naturalis charitatis, & affectionis, de qua in hoc *cap. cum haberet, Viu. decis. 6. Beninc. de pauper. quest. 8.**

16 An auus possit instituere nepotem natum ex filio spurio; distinguendum est; si nepos sit legitimus, & naturalis, & potest institui ab auo, dummodo hoc non fiat contemplatione patris, & dummodo patri non queratur vsusfructus, tenet *Bart. in l. Gallus, §. quod si is, ff. de liber. & post. quem ibidem sequuntur Imol. Cast. Alex. Aret. Iaf. & alij, Duen. Regul. 336. limit. 2. Paleot. cit. loc. cap. 53. num. 2. & seq. & dummodo auus non habeat filios legitimos, aut nepotes ex filio legitimo, quia in hoc casu non posset relinquere nepotibus legitimis ex filio spurio vltra vnciam, vt ex *glof. & DD. in l. fin. C. de natur. lib. & alijs, probat Surd. de aliment. tit. 1. quest. 13. n. 5. testatur de communi Iaf. in l. hereditas, num. 8. C. de his, quib. vt indig. refert decisum Cappo. dec. 181. num. 5. Paleot. cit. tract. cap. 53. num. 9. Duen. cit. Reg. limitat. 2. & dummodo prædictus nepos legitimus non sit natus ex filio incæstuoso, quia ei nihil**

relinqui potest ab auo, per *text. in l. si quis incæsti, C. de incæst. nupt. Duen. Reg. 366. limit. 2.* quæ non militat in filio Clerici, qui non dicitur incæstuosus, sed esse capacem institutionis refert *Boer. dec. 127. num. 8. Duen. loc. cit. & quæ diximus de filio ex nepote incæstuoso, cui auus non potest relinquere, intelligimus quoad institutionem, non quoad alimenta, quæ de Iure Canonico semper debentur, vt supra conclusimus, late *Surd. cit. q. 13. num. 6.* qui multos alios citat.*

17 Quod si nepos sit spurius natus ex spurio, potest institui ab auo, si legitimi non extant, vt aduertit *glof. in l. fin. C. de natur. liber. Boer. quest. 127. num. 16.* & id a fortiori probat *Surd. de aliment. cit. loc. nu. 9.* quia in spurio cessat ratio, quod patri queratur vsusfructus, ex quo pater non habet spurium in potestate, *Arias Pinell. in l. 3. num. 22. C. de bon. matern. Grauert. conf. 184.*

18 Obserua ex illis verbis huius *text. in fin. Vt uterq; liberis suis, &c.* quod non tantum pater, sed etiam mater tenetur alere filium spurium, vt probat *Paleot. de nob. spur. cap. 48. per tot.* sequitur *Surd. de aliment. tit. 1. quest. 15.* vbi regulam procedere ait non tantum in naturalibus filijs, sed etiam in spurijs, ac vulgo quæsitis, qui adhuc a matre etiam illustri sunt alendi de Iure Canonico seruando, etiam in Foro Cæsaris, & contraria procedere de Iure Ciuili, ac spurium non posse in nullo succedere matri extra casum alimentorum.

19 Dubium posset esse in hoc casu, an mater insolidum cum patre teneatur alere filium spurium, dum *text.* noster vocat vtramque ad hoc onus. Sed dicendum est *text.* loqui prout de Iure, vt sit præferendus pater in hoc onere, & vocari ad alendos filios parentes distributiue, & non eodem tempore, sed prius patrem, deinde matrem, ipsamq; matrem in defectum, quando facultates patris non sufficiunt, & quando filius commode alio modo sibi victum querere non potest, vt probat *Paleot. de nob. spur. cap. 48. per tot.* idq; etiam videtur sentire *Surd. de aliment. quest. 15. in princ. tit. 1.* vbi dicit, matrem teneri alere naturales in subsidium. Prædicta procedunt, quando filius excessit tertium annum suæ ætatis; nam intra triennium tenetur mater illi lactem dare, late *Surd. cit. loc. quest. 14.* Quomodo auus maternus, & auia teneantur in subsidium ad alendum nepotes spurios, vide eundem *Surd. cit. loc. q. 16. per tot.*

- 20 Aduerte etiam in terminis *text.* quem obseruamus, qui obligat parētes ad præstanda necessaria filijs spurijis, teneri parentes ordine, quo diximus supra, non solum spuriam filiam alere, sed etiam eam dotare, cum vere dos dicatur necessaria Mulieri, & sine illa nubere non possit, ita probat *Paleot. cit. loc. cap. 49. per tot.* vbi totis viribus conatur adducere ad eandem opinionem *Bart.* qui pro contraria solet allegari, ac pro contrario sibi imputari. In constitutione huius dotis non esse habendam rationem alimentorum, sed debere attendi consuetudinem patriæ, patris facultates, dignitatem, ac numerum liberorum, & Viri, ac Mulieris conditionem, tenet idem *Paleot. cap. 50.* quibus inspectis, refert *Dec. conf. 611.* respondisse, ter mille, & quingentos aureos esse dotem congruam quandoq; pro filia spuria.
- Plura de successione in bonis paternis, vel maternis, aut aliorum, vide apud *Paleot. cit. loc.* & apud *Campanil. in auar. iur. canon. rubr. 1. cap. 13. in princip.* vbi inuenies, quomodo succedere non possint filij spurij, & quid eis permittatur in dictis bonis. Sed vt redeamus ad id, de quo dicere disposuimus, nempe de alimentis præstandis filijs spurijis de iure Canonico inter personas Ecclesiasticas.
- 22 Præmittendum est per dispositionem Bullæ *Pij V.* non denegari illegitimis alimenta, vt supra diximus, quia voluntas *Pij V.* in dicta Bulla fuit obuiare scandalis, & fraudibus, ne Patrimonium Christi ab indignis consummetur, non autem tollere quæ sunt Iuris naturalis, vt sunt alimenta, ita *Azor. moral. par. 2. lib. 2. c. 40. que st. 7. in fin. Rot. in vna Bononiens. alimentorum coram Penia anno 1594. per Parin. tom. 2. conf. dec. 82. num. 9. & 10. Rot. dec. 25. num. 17. & 18. Ricc. in prax. var. par. 2. resol. 32. nouissime, & doctissime Carolus Maranta. controuers. iur. 2. part. respon. 31. num. 1. & seqq.*
- 23 Hinc Clericus de bonis patrimonialibus, vel si ea non sufficiunt, de redditibus Beneficiorum, & Pensionum potest disponere in fauorem alimentorum, iuxta terminos *text.* quem obseruamus, illegitimis debitorum, vt per *Ricc. & Marant. cit. loc.* ac etiam dotis in fauorem filie spurie, vt bene aduertit idem *Marant.* adducens *Rot. dec. & DD. auctoritates post Campan. cit. loc. num. 42.* vbi plura de quantitate huius dotis.
- 24 Aduertendum, quod in concedendis alimentis prædictis, etiam in spurijis, esse considerandum statum, & dignitatem illorum, non solum necessitatem, vnde non eodem modo esse præstanda alimenta spurio nobili, ac priuato, ex pluribus comprobatur *Gratian. discept. foren. cap. 1. r. a num. 1. ad 27.* & sequitur *nouissime Marant.* vbi supra, *num. 2.* qui considerandam dicit qualitatem personæ, & facultatum, & idem dicimus de dote, *Genuum. practicab. Ecclesiast. quest. 4. o. Ric. cit. loc. resol. 32. num. 1.*
- 25 Obserua, quod in prædicta Bulla *Pij V.* fit solum mentio de legitimis, & de illegitimis prætendentibus priuilegium, ad succedendum. Annullat enim ad hunc effectum succedendi omnes legitimaciones, priuilegia, licentias, dispensationes, & indulta, & successiue omnes, & quascumq; dispositiones factas ad fauorem prædictorum intuitu dictarum legitimacionum, aut alterius facultatis, & respectu successione reddit illos penitus illegitimos, atque ad primæua iura illegitimitatis restituit, ac si legitimaciones, aut alia facultatem vt supra nunquam habuissent; hæc indicant verba dictæ *Constitutionis*, vbi aduertit *Campanil. in diuers. iur. san. rubr. 11. cap. 13. num. 37. Constitutionem* loqui de dispensationibus, licentijs, facultatibus, indultis, aut legitimacionibus expeditis ante ipsam Bullam, secus de expeditis post Bullam, quia ab illa non censentur reuocata.
- 26 Hæc Bulla non comprehendit seculares extra territorium Pontificis, qui bene possunt disponere in illegitimos vigore facultatum eis concessarum ab eorum Principe, etiam ante hanc *Const.* emanatarum, dummodo non disponant de bonis Ecclesiasticis, aut ab Ecclesia obuētis; ita *Campanil. cit. loc. num. 39. & 40.* adducens duas *Rot. dec. & num. 44.* Comprehendit sine dubio omnes Clericos tanquam subditos, qui non solum de quasitis, & fructibus beneficialibus, & ex bonis Ecclesiasticis non possunt disponere ad fauorem illegitimorum causa mortis, & inter viuos, præter debitum necessitatis alimentorum, vt supra diximus, sed nec etiam de bonis patrimonialibus mobilibus, & immobilibus, vt declaratum est per eundem *Pium V.* 5. Martij 1572. per alia *Constit.* quas *Constit.* refert *Quarant. in sum. Bull. verb. illegitimi.*
- 27 Obserua primo, quod si quis Clericus contra formam prædictæ *Constitut. Pij V.* disponeret in illegitimos, præter alimenta, dispositum si est ex bonis Ecclesiasticis quasitum, successores in Beneficijs pro rata

- ta coniunctim, vel diuifim omni tempore recuperare poffunt; fi uero eſt diſpoſitum de bonis patrimonialibus quibuſcumq; tunc Ordinarius loci apprehendat poſſeſſionem non ſolum bonorum diſpoſitorum contra formam dictæ Conſtitut. ſed omnium aliorum diſponentis, eamq; poſſeſſionem detineat nomine Sedis Apoſtolice, donec ipſa Sedes de bonis prædictis ad pios uſus diſpoſuerit; ſi uero diſpoſitum eſt de bonis feudalibus, & emphyteoticis, non exiſtentibus comprehenſis in inueſtitura, ad Dominos directos eo ipſo ſint deuoluta, ita diſponit ipſa Conſtit. & declarat *Rota diuerſ. par. 2. decif. 214. num. 4. licet aliter deſignat Campanil. in diuerſ. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. n. 45.*
- 28 Obſerua ſecundo, quod ſi Clericus amicum inſtitueret, eumq; rogaret tacite, vel expreſſe, ut hæreditatem ſpurio reſtitueret, amicus in conſcientia tenetur hæreditatem uel aliam quantitatem ſic relictam Fiſco reſtituere, ut per opinionem *Bart. in l. ſm. ff. de hiſ, quib. ut indign. tenet Campanil. cit. loc. num. 10.* præter alimētā, nam cum illa debeantur ſpurio per Fiſcum, *Surd. de aliment. tit. 1. q. 31. num. 36.* poſſunt illi ſine ſcrupulo tradi.
- 29 Obſerua tertio, quod ſi Clericus relinquat filio ſpurio aliquam ſummam, conſtitendo etiam cum iuramento eſſe debitorem ſpurij eiufdem quantitatis, quia conſeſſio de bito eſt facta in teſtamento inter perſonas, in quibus prohibetur legatum, & inſtitutio, non ualeat tanquam ſuſpecta de fraude, ad dicta per *Andr. de Iſern. ſing. 8 & Anton. Gom. dec. 135.* Verū ſi hæc conſeſſio haberet coniecturas excludentes fraudem, tunc dicendum eſt ualere, ut tenet *Capyc. decif. 203. num. 19.* Similiter dicendum eſt, ſi Clericus uendat bona, eaque emptor reuendat ſpurio Clerici eiufdem uenditoris; nam ſi appareant ſigna fraudis, ut quia Clericus nunquam deſit poſſidere, & ſimilia, tunc dicitur factum contra Bullam, & Clericum, ac ſpurium incurriſſe in pœnas illius; ſi uero appareant ſigna excludentia fraudem, ut quia ſpurius ex ſua induſtria potuit habere pretium, quo emit dicta bona, & tunc præſumitur uera uenditio, & emptio, ad dicta per *Iſern. ſingul. 6. nu. 3. cum ſeqq.* quem refert, & ſequitur *Campanil. cit. loc. n. 48. & 49. in ſm.*
- 30 Obſerua quarto, quod ſi Clericus relinquat bona ſua diſtribuenda in pauperes, poterit executor teſtamenti diſtribuere in filium ſpurium teſtatoris, ſi pauper eſt, & in hoc caſu uidetur ceſſare omnis fraus, ut ex opinione *Bart. in l. ſm. C. de hiſ, quib. ut indign.* ac aliorum defendit *Campanil. cit. loc. num. 46.* Sed quia in hoc caſu poſſet etiam intercedere fraus, aduertendum eſt ad coniecturas.
- 31 Alimenta præſtanda filio ſpurio, non ſolum debentur a patre, ſed etiam eo mortuo ab hærede, uel a Fiſco, ſi ad Fiſcum tranſeant bona, cum Fiſcus loco hæredis ſuccedat, & bona deferantur cum prædicto onere, *l. in pari, d. h. qu. ubi Dec. & Cagnol. ff. de regul. iur. Rip. in l. ex facto, num. 8. & 9. ff. ad Senat. ſc. I. rebell. Peregr. lib. 5. de iur. Fiſci, tit. 1. de public. bon. n. 75. Surd. cit. q. 31 n. 1. & ſiqq.*
- 32 Hinc deducitur primo ſi Fiſcus ob crimen hæreſis, in quo a die commiſſi delicti ipſo iure omnia hæretici iura ſunt conſiſcata, *cap. cum ſecundum leges, de hæreſic. in 6.* uel ob crimen læſæ Maieltatis, uel ob aliud crimen conſiſcasset bona delinquentis, teneretur alimenta filio ſpurio catholico præſtare, cum bona ſemper tranſeant cum eodem onere, ita *Soc. Sen. conſ. 30. n. 3. lib. 1. Plat. conſ. 130. num. 84. uerſ. ubi filijs, inter conſ. crim. diuerſ. lib. 1.*
- 33 Deducitur ſecundo, ſi Camera Apoſtolica iuxta diſpoſitionem prædictæ Bullæ *Pij V.* apprehenderet bona Clerici diſponentis in ſpurios, eaque penes ſe detineret, uel ad uſus pios diſponeret, uel cum alio componeret, recepta pecuniarum ſumma, eiq; componentem prædicta bona cederet; tam Camera Apoſtolica, ſi bona ſint penes ipſam, quam ceſſionarius poſt ceſſionem teneretur ad præſtanda alimenta filio ſpurio, ad late tradita per *Farinac. tom. 2. conſil. decif. 82. per tot. quæ eſt etiam in impreſſis per eundem 4. par. diuer. dec. 747. Surd. cit. q. 31. n. 34. & ſiqq.*
- 34 Obſerua quinto, a DD. controuerti, an filio illegitimo debeantur alimenta, quando habet bona, uel artem, ex quibus uiuere poteſt. In qua controuerſia utraq; ſententia eſt probabilis, & a DD. frequentera, ut uidere eſt apud *Genuens. præd. Berth. quaſt. 410. num. 3. Viu. opin. 47. num. 12.* Sed ſecundum probabilioſam, & magis communem dicendum eſt, filio illegitimo non deberi alimenta, dum aliunde habet ex bonis, uel arte, ex quibus alimenta iuxta ſuam conditionem percipere poſſit, ad quod probandum facit multum hic *text. cap. cum haberet, ubi Papa mandat prouideri neceſſitatibus illegitimi, unde ceſſante neceſſitate, non debentur, facit etiam l. ſi quis a liberis, d. ſed ſi filius, ff. de liber. agnoſc. ubi etiam filio legitimo opifici non debentur alimenta, quando po-*

teſt

test operari, & hanc opinionem defendit *Genuens. cit. loc.* ea etiam ratione, ne detur occasio illegitimis vacandi otio, cum damno Reipublicæ, cum soleant esse imitatores vitiorum paternorum, *Tbesaur. dec. 211. num. 13. & seq. V. u. dec. 523. n. 15. & seq. late Gabr. tit. de aliment. conclus. 1. num. 27.* voluit etiam *Surd. de alim. libr. 7. quest. 9. per tot.* qui *num. 6.* eadem ratione dicit, quod pater non tenetur dotare filiam naturalem, quæ habet aliunde, vel quæ ex artificio potest se alere, & dotare, *per text. in l. uxorem, §. pater. ff. de legat. 3.* Hinc a cessante ratione, si filius spurio infirmitate, vel senectute præventus non potest operari, debentur illi alimenta, & reuiuiscit obligatio, *Surd. cit. loc. nu. 16.* Et quando spurio dicatur habere aliunde, statatur arbitrio Iudicis, idem *Surd. eod. loc. num. 9.*

35 Obserua sexto, quod dos data filiz spuriz post illius mortem, transit ad eius hæredes, nec redit ad dotantem, vel ipsius hæredes, vt multis comprobatur *Vinc. de Francb. dec. 283.* & testatur fuisse decisum in Sacro Consilio. Contrarium tenet *Anchar. l. un. q. 50. col. 1. par. 1.* post *Cayc. dec. 181.*

36 Dubitatur, an dos excessiua data filiz spuriz possit quoad excessum reuocari ab hæredibus dotantis, constante Matrimonio. In hac dubitatione tenet *Francb. dec. 101. num. 7.* quod dos, quæ est data filiz spuriz, quæ excedit debitam metam alimentorum, mortuo dotante, constante Matrimonio, reuocari potest. Sed *Genues. pract. Eccl. quest. 411. num. 2.* distinguit, quod aut Maritus sciebat Mulierem esse spuriam, & tenetur excessum restituere; si vero ignorabat, secus; & hæc opinio maximam continet æquitatem.

Legatum vero factum spurio, etiam si sit de certo corpore, licet sustineatur ratione alimentorum, nihilominus quoad excessum simpliciter reuocatur, probatur post alios multos *Ricc. dec. Cur. Archiepis. Neap. 2. par. dec. 46. n. 7. & seqq.*

S V M M A R I V M.

- 1 FERIA vnde dicta.
- 2 Festus dies quando incipiat, & quando finiat.
- 3 Festos dies quis possit statuere. Et quæ festa seruentur de precepto vigore Bullæ Urbani Octauani.
- 4 Festum principalis Patroni potest ser-

uari de precepto vigore Bullæ: Et quid si tale Festum sit de expressis in Bulla. An possit seruari aliud aequè principale.

- 5 Festos dies tenetur publicare Parochus.
- 6 Festiuis diebus, quæ opera prohibeantur. Quid de scribere, pingere, & venari. Et quid de Typographis componentibus characteres, num. 10. in fin.
- 7 Festiui dies non violantur paruitate materia, seu operis. Et qua dicatur materia non parua. Nec operibus, quæ immediate pertinent ad diuinum cultum, num. 8.
- 9 Festiui dies non excludunt opera seruilia ratione pietatis, & in alijs casibus, num. 10.
- 11 Licentia Episcopi an requiratur, quando adest legitima causa exercendi opus seruile in die Festo. Et quid si Episcopus non possit adiri, num. 12. Et an possit Episcopus a petente habere licentiam exigere elemosynâ, n. 31.
- 14 Festos dies violans punitur ab Episcopo. Et qua pœna. Et an pœna excommunicationis.
- 15 Festorum dierum ratione Regulares, & exempti subduntur Episcopo.
- 16 Festiui dies prohibent mercatum. Et in quo differat a nundinis, num. 17. Quibus modis sumatur, n. 18.
- 19 Episcopus potest prohibere nundinas etiam publicas, & mercatum die festo, non tamen debet prohibere emptiones rerum ad victum spectantium, num. 20. Licet possit alios contractus prohibere, num. 21. Ista non procedant in nundinis, siue mercatis fieri solitis semel in hebdomada, aut semel, siue bis in anno, n. 22.

A R G V M E N T V M.

De Diebus Festiuis. Notatur §. I. Quare, & vnde dicantur dies feriatii. Quando incipiat dies festus. Qui dies festi sint seruandi ex Bulla Urbani VIII. Quæ opera prohibeantur, vel permittantur die festo. Et quomodo requiratur Episcopi licen-

centia. Quæ in concedenda, an possit aliquid exigi ratione compositionis. Quibus pœnis puniatur violatores festorum. Quomodo, & quæ nundinæ, siue mercatus prohibeantur in die festo. Notatur §. II. prohiberi in die festo placitū, idest strepitum iudiciorum. Et an Bulla Urbani VIII. de diebus festis procedat in festis Curia. Quæ quomodo vocentur feriæ ad honorem Dei. Qui actus iudiciales permittantur, & qui prohibeantur in die feriato. Et quomodo prohibeatur sententia capitalis, & iuramenti delatio.

ANNOTATIO XVI.

§. I.

Ad textum in cap. 1. de Ferijs.

HIC dicemus aliqua de diebus fetiuis, qui & feriatī dies vocantur in hoc titulo; & licet Ecclesia videatur vocare quilibet diem feriam, quati in die Dominica dicat feria prima, in die Lunæ feria secunda, in die Martis feria tertia, & sic de singulis diebus hebdomadæ. Dicitur feria a *fando*. idest loquendo, quia Deus in creatione per singulos dies dicebat, *Fiat lux, &c. Fiat firmamentum, &c.* nihilominus hic dicitur, secundum quod dicebant antiqui, feriam, idest diem solennem, sic dictam a ferendis victimis, & holocaustis, quæ illo tempore offerebantur; vel dicitur feria, quia illo tempore debemus vacare a malis operibus, & insistere bonis, vel vacare ab operibus feruilibus, & attendere diuinis; vnde feriarī est idem, quod a malis operibus vacare. ita *Abb. in rubr. de ferijs*. Plura de obseruatione festorum, ac illorum institutione vide apud *Couar. variar. resolut. lib. 4. cap. 19. Leo Thesaur. for. Eccles. par. 2. cap. 1. nu. 26. & seqq. Quarant. sum. Bull. verb. dies festi, Piafec. in prax. par. 2. cap. 3. Nouar. sum. Bull. tit. de festis dieb. alter Nouar. Lucern. Regul. verb. festus, Vulp. in prax. cap. 5. Barbof. de potest. Episcop. par. 3. alleg. 105. tract. de Parocho, cap. 16. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 150. & in sum. Apost. dec. verb. dies festi, & ver. festam, Tamb. de iur. Abbatiss. tom. 3. disp. 5. quaest. 11. Summis omnes, disponit Concil. Trident. sess. 25. cap. 12. de regul. & nominissime *Bul. Urbani VIII.* inferius citada.*

2 Obserua primo, quod *text. hic* in *prim.* mandat seruari dies festos a vespera in vesperam; vnde videtur dicendum, quod celebratio diei festi incipiat a vespera, & in vesperam finiatur, quod intelligitur de celebratione, quæ religionis causa fit quoad publicam diuinorum Officiorum celebrationem, vt incipiat dies festus a vesperis diei præcedentis, & finiatur in vesperis diei sequentis, quemadmodum Ecclesia Catholica religiose obseruat, sed quoad cessationem operum teruiliū, dies incipit more Romano a media nocte, & ad mediam noctem finitur, vt explicat *Couar. cit. loc. num. 9. vers. dis. vero*, & seruat consuetudo, quæ in hac re plurimum valet.

3 Potestas statuēdi dies festos, & abrogandi nonnullos olim per sacros Canones in *cap. 1. de consec. dist. 3. & in c. conquistus, de ser. & in Concil. Trident. sess. 25. cap. 12. de reformat.* concessa erat Episcopis nominissime per Bullam Urbani VIII. Romæ publicatam sub die 22. Decembris 1642. abdicata est ab Episcopis, ac locorum Ordinarijs, & in ea statutum est, seruari in vniuersa Ecclesia pro festis de præcepto, *Omnes dies Dominicos totius Anni, Festum Natiuitatis Domini, Circumcisionis, Epiphania, Resurrectionis, cum duabus diebus sequentibus. Ascensionis, Pentecostes, cum duabus pariter sequentibus diebus, Sanctissima Trinitatis, Solennitatis Corporis Christi, Inventionis Sanctæ Crucis, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis Virginis, D. dicationis Sancti Michaelis Archangeli, Natiuitatis Sancti Ioannis Baptiste, Sanctorum Petri, et Pauli, & cæterorum duodecim Apostolo um, Sancti Stephani Protomartyris, Sancti Laurentij M. Sancti Siluestri Pape, Sancti Iosephi, Sanctæ Anna, Solennitatis omnium Sanctorum, & vnus ex principalioribus Patronis in quocunq; Regno. iue Prouincia, & alterius pariter principalioris in quacunq; Ciuitate, Oppido, vel Pago, ubi Patronos haberi, & venerari cōingerit.* Hæc festa statuit Bulla, & expresse prohibet seruari alia, quæ de præcepto seruebantur, præter hæc in vniuersali, siue particulari Ecclesia; monens Ordinarios locorum, vt in futurum abstineant ab indicatione nouorum festorum de præcepto; nihil tamen immutat quoad dies feriatos circa iudicialia, quos in statum, prout erant ante, relinquit.

4 Obserua secundo, ex verbis dictæ Bullæ, quod in quolibet Regno, vel Prouincia potest seruari de præcepto festum vnus tan-

tantum Sancti ex principalioribus Patronis, & in quacumq; Ciuitate, Oppido, vel Pago potest etiam seruari de præcepto alterum festum, sed necessario debet esse festum principalioris Patroni; nec tantum requiritur, vt talis Sanctus sic Patronus illius Regni, Prouinciæ, Ciuitatis, Oppidi, vel Pagi, sed etiam necessario requiritur vt pro Patrono principali ab illis veneretur, vt patet ex verbis ipsius Bullæ; quod si Ciuitas plures habeat Sanctos Patronos, & aliqui sint de expresse nominatis seruari in dicta Bulla, potest nihilominus alius de principalioribus Patronis de præcepto seruari, quia Bulla præter nominatos, dat facultatem seruandi alium Patronum.

- 5 Obserua tertio, teneri Parochum singulis diebus Dominicis populo enunciare festiuos dies seruandos de præcepto in hebdomada, vt colligitur ex *text. inc. 1. in princ. de consecrat. dist. 3.* & tenet *Str. Greg. Itholosan. tit. 19. cap. 5. Barbof. tract. de offi. Paroch. c. 16.*
- 6 Obserua quarto, teneri populum se abstinere in prædictis diebus festiuis de præcepto ab omni opere seruili lege diuina *Leuit. 23.* dicentis, *Omne opus seruile non facietis in eo.* Opera vero animæ non prohibentur diebus festiuis, vnde licitum est in dictis diebus studere, scribere, legere, & aduocare, etiam si pretium intercedat, est commune apud Summitas; scribere vero ex officio, vel transcribere lucri causa tauerunt aliqui esse vetitum diebus festiuis, de quibus apud *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 95.* Contrarium, id est licere, tauerunt moderni, cum scribere, & transcribere sit opus liberale, non seruile, ita *Bonac. qui alios adducit tom. 2. disput. 5. quæst. vnic. punct. 2. prolog. 2. num. 24. vers. quarto,* refert tenentes vtramq; sententiam *Diana tom. 1. tract. 15. 1. miscell. resol. 35.* Non tamen prohibentur in die festo quædam opera, quæ corporis dicuntur, & communia dominis, & seruis, vt est iter facere, venari, & similia, etiam lucri causa, audito prius sacro, ita *Campanil. cit. loc. vers. alia,* item & *Bonac. cit. loc.* Iter arripere cum iumentis, vel curribus grauitè oneratis, reducit ad opus seruile, & proinde prohibitum in die festo, vt per *Suar. & Azor. apud Bonac. cit. loc. num. 25.* Contrarium tenet *Diana loc. cit. resol. 36. vers. sed ego.* Pingere lucri causa magis communiter damnatur in die festo; recreationis causa videtur permitti, cõtra aliquos, ita *Suar. Filiuc. & alij apud Bonac. cit. loc. vers. quinto.*

7 Communiter Summitæ excusant laborantem in die festo ob leuitatem materiæ, seu paruitatem operis. Controuertunt tamen, quænam sit pars notabilis temporis, quæ excedat leuitatem materiæ: horam integram, tenet *Bonac. cit. loc. punct. 3. nu. 1. vers. mibi,* post relatas alias opiniones, *Diana vero 3. p. m. miscell. tract. 5. resol. 8.* excusat laborantem vsque ad duas horas, etiam si singulis diebus festiuis per duas horas laboraret.

8 Excusantur etiam exercentes opera seruilia in die festo, quæ immediate pertinent ad Dei cultum, vel quæ præparatoria sunt ad diuinum cultum; ex quibus *Diana c. t. loc. vers. an qui,* excusat ornantes parietes Templorum tapetibus, & auleis in diebus festiuis, etiam si hæc facere possint antecessoribus diebus; & ex eisdem damnat *Bonac. loc. cit. vers. ex dictis in die festo,* agros Ecclesiæ colere, portare lapides ad fabricam Ecclesiæ, eamq; ædificare, & calices conficere, quia hæc remote spectant ad Dei cultum, nisi fiant necessitate, vel facultate Episcopi, tenuere *Nauar. Cuiet. Sol. Claus Regia, Azor. & Regin. apud eum.*

9 Excusantur etiam exercentes opera seruilia in die festo ratione pietatis, quod intelligunt de operibus pietatis per se, vt sepelire mortuos seruire infirmis, &c. non de operibus pietatis per accidens, vt sunt quæ ordinantur ad pietatem, vt sternere vias publicas pro viatoribus, domus religiosas ædificare, & similia, quæ non sunt licita in die festo, nisi forte ex necessitate, vel alia iusta causa, *Suar. tom. 1. de Relig. cap. 15. lib. 2. num. 5. Filiuc. tract. 27. cap. 9. quæst. 6. nu. 156. 218. & seq. Layman. lib. 4. tract. 7. cap. 4. num. 2.* qui plures refert casus excusantes titulo religionis in Deum, quos, & alios refert *Bonac. disp. 5. q. vnic. punct. 3. num. 7. vers. ex quo, tom. 2. Vulp. in prax. cap. 5. n. 6.*

10 Excusantur etiam exercentes opera seruilia in die festo ob necessitatem victus communis, vt animalia occidere, & carnes vendere, & similia. An ex hac causa excusentur molitores, negat magis communis opinio, siue molant molendino ad aquam, siue ad ventum; excusant aliqui, si hoc fiat ratione necessitatis, vel ob superuenientem multitudinem hominum ad molendum. Alij etiam excusant, si hoc fiat accedente consuetudine, quam Episcopus non prohibet, ita *Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 107.* sequitur *Bonac. cit. loc. num. 9.* qui *vers. rursus,* videtur excusare molentes molendino fluuii-

li,

ii, aut venti, si exiguus labor feruile impendatur, secus si notabilis. Necessitas etiam salutis corporis excusat in hoc casu, quæ consideratur in Medicis pharmacopolis, &c. Item necessitas salutis communis, vt muros ædificare causa belli, & similia. Vtilitas etiam communis, quæ consideratur in curioribus, & ferratoribus equorum, in fabricatoribus fabricantibus theatra, quæ die feriato fieri non potuerunt, & similibus. Necessitas etiam particularis propria, vel aliena, quæ consideratur in recolligentibus segetes, uvas, & alios fructus, ne imminente tempestate pereant, & similia, & in laborantibus ad sustentationem propriam; & familiarum, si aliunde non habeant unde querant victus commode, & absit scandalum, ita *Bonaq. qst. loc. num. 13.* & est commune apud Casistas, *Barbos. sum. Apost. dec. verb. festum in communi, nu. 18. & 19. Quarant. sum. Bull. verb. dies festi, Præfec. in prax. par. 2. cap. 3. Vulp. cit. cap. 1. num. 5.*

Excusantur quoque a peccato Typographi characteres ordinantes die festo, *Layman. tract. 7. de festo. objer. cap. 2. n. 3. in fin.* non tamen Imprintentes, *Homobon. de Bonis in consuis. cas. conje. volu. 1. part. 2. resp. 34. Diana par. 4. tract. 4. miscel. ref. 102.* quod intelligit secluso scandalo *Carol. de Baucio* in suo nouissimo *tract. cas. confa. cas. 106. petes 14.*

11 Sed pro his remitto me ad Summistas, ac rediens ad materiam Canonicam. Queritur, num in casibus prædictis, in quibus diximus licere opera feruilia exercere, ac in alijs, requiratur, quod cum causa legitima etiam licentia Episcopi concurrat.

Resp. Et prima facie videtur dicendū, non requiri Episcopi licentiam, nam si ius accedente iusta causa permittit opus feruile exercere in die festo, ergo ad nihilum deseruit Episcopi licentia. Nihilominus verius est requiri, maxime quando necessitas non est tanta, vel non est tam clara, vel non est euidens, & publica, & opus feruile, vel prohibitum publice est faciendum: nam licentia prædicta deseruit ad certificandam causam, & ad tollenda scandala, ita *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12 cap. 13. vers. 108.* Vterius possit dici, quia hæc necessitas exercendi opus feruile, & prohibitum in die festo, nõ est certa, & determinata in quocumq; casu particulari, ideo cū versetur in materia, in qua potest dubium cadere, bonū est, vt ad Episcopum recurratur ad pacandam conscientiam, faciunt dicta per *Bo-*

nac. cit. loc. num. 15. admittunt DD. vt quædo non potest adiri Episcopus, adeatur Parochus loci.

13 Quando Episcopus concedit licentiam exercendi opus feruile, & prohibitum die festo, potest petenti hanc licentiam imponere commutationem elemosynæ, etiam sub certa quantitate, facit *text. in cap. licet, de ser. vbi* conceditur licentia præcandi, ob necessitatem ad pisces, qui solo vno anni tempore, & breui capiuntur, cum onere, & commutatione soluendi elemosynam, tenet expresse *Abb. in eod. text. num. 4.* & defendit late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 109. post Suar. tract. de Relig. hb. 2. c. 33. sub n. 7.*

14 Violantes festos dies, exercendo opus feruile debent per Episcopum puniri, etiam si Laici sint, vt tenet *Fusc. de visitat. lib. 2. cap. 21. Boudilh. in Politic. cap. 5. §. 23. sub num. 28.* maxime in Regno, de cuius consuetudine testatur *Leo in Thesaur. For. Eccles. par. 2. cap. 1. num. 29.* Quæ pœna sit puniendus iste violator festi, non est certum, nam in Bulla *Pij V. in Bull. Constit. 5. in §. qui vero,* & apud *Quarant. verb. dies festus,* dicitur præter diuinam violationem, & amissionem animalium, quibus vitur ad victuram, etiam graues pœnas incurrere arbitrio Vicarij in Vrbe, & Ordinarij extra Urbem, prout refert *Campanil. cit. loc. num. 112.* ex quibus Episcopi arbitrio remitti hanc pœnam, præter taxatam in dicta Bulla tenet; qui Episcopus etiam sub pœna excommunicationis late sententiæ potest mandare, qd festi dies seruentur, vt per *Nauar. in manual. cap. 13. num. 15. Lop. in 1. par. sui instruct. cap. 52. vers. ex necessitate operans.* & *Sayr. in Clau. Reg. libr. 7. cap. 2. num. 17.* Neapoli violator diei festi ponitur pœna pecuniaria carolenorum, titum, cum restitutione animalium, & bonorum interceptorum, quæ pœna non exigitur a pauperibus, & applicatur pijs vltibus, vt habetur apud *Quarant. in sum. Bull. verb. dies festi, in adu. vers. ultimo.*

15 Quoad obseruationem feruorum subduntur Episcopo Regulares, & exempti omnes, vt expresse deciditur in *Concil. Trident. sess. 25 cap. 12. de Regul. notat nouissime Nouar. Lucer. Regul. verb. festus,* & alii communiter.

16 Prohibetur etiam in die festo Mercatus fieri, de quo expresse in hoc *text. c. 1. vbi* inter prohibita in die festo primo loco ponitur Mercatus. Adeuentiam obseruandum est, quod proprie differunt Nundina a Mercatu, quia Nundina vere dici

Y pot-

- possunt, quæ sunt affidatæ notabiles, quæ propria auctoritate celebrari non possunt, sed priuilegio Principis. Mercatus vero dicuntur illi, qui priuata auctoritate fiunt, nec sunt affidati, de quibus in *text. auth. ut non fiant pignorat. &c.* ita *Addit. ad Marant. in specul. aur. p. 4. g. dist. 18 num. 50.* Mercatus sumitur pluribus modis. Primo, pro actu mercandi. Secundo, pro loco, ad quem conueniunt mercatores emendi, & vendendi causa, qui etiam appellatur Emporium, & Forum, *Cic. lib. 1. Offic.* Tertio, accipitur pro tempore, quo negotiatores ad emendum, & vendendum conueniunt, hoc est pro Nundinis ipsis; hinc est, quod improprie Mercatus, & Nundinæ idem sint. & quandoq; Nundinæ appellantur Mercatus, & Mercatus Nundinæ. Sed proprie differunt, ut diximus supra. Mercatus dicitur, quasi mercandi actus. Nundinæ vero dictæ sunt a Nundina Romanorum Dea, a nono die nascentium dicta, qui & Iusticus dicitur; erat autem Iusticus dies, quo infantes Iustrabantur, is autem erat in masculis nonus dies, in puellis vero octauus, secundum *Macrobi. lib. 1. Saturn. cap. 16.* quicquid sit de nomine, nos hic accipimus Mercatus improprie dictus, quatenus comprehendit etiam & Nundinas.
- 19 Unde potest Episcopus prohibere quascumq; Nundinas, & Mercatus fieri in die festo, cui prohibitioni parendum est, non obstante quavis consuetudine, testatur *Suar. de Religion lib. 2. cap. 29.* sub num. 2. *Grat. dec. 21. de Ponte tract. de pot. Proreg. tit. 10. §. de mercatis,* sub num. 10. De Nundinis priuatis extrat declaratio Sac. Cong. Concil. de qua testatur idem *Grat. cit. loc. Campanil. in diuers. sur. canon. rubr. 12. cap. 13.* sub num. 97. & *Quarant. in sum. Bull. verb. dies festus in append.* in qua declaratione dicitur, potuisse licite Archiepiscopum Neap. prohibere Nundinas, siue Mercatus, quæ fiebant ex antiqua consuetudine circum Ecclesias Sanctæ Mariæ Annuntiatae, & Spiritus sancti in die festo earum. De publicis vero Nundinis adest rescriptum eiusdem Sac. Congreg. editum occasione Nundinarum, quæ in Ciuitate Recanaten. consueuerant fieri, quod ad literam refert idem *Grat. & Campanil. num. 98.* & *Quarant. vers. quo vero, cit. loc.* idq; etiam prohibuit Pius V. in sua *Constitut. in Bull. fol. 925.* & apud *Quarant. verb. dies festus.* & *Laer. Cherub. in Bull. tom. 2. refert Barbof. sum. Apost. dec. verb. festum in communi. n. 17.*
- 20 Non debet tamen Episcopus sub præ-

- textu Mercatus prohibere in die festo emptiones rerum spectantium ad victum illius diei, iuxta consuetudinem loci, quia hæc non veniunt nomine Mercatus; licite enim hæc emuntur, & venduntur die festo, dummodo non emantur, & vendantur hora, iuxta causam ab Episcopo prohibita, ita *Bonac. tom. 2. disput. 5. quæst. omic. p. 1. §. 2. 1. propof. num. 10. vers. item nomine.* Potest tamen sub hoc prætextu licite prohibere in die festo omnes contractus emptionum, & venditionum, locationum, permutationum, siue priuatim fiant, siue publice, quia singuli isti contractus proprio Mercatus nomine veniunt, ita *Bonac. cit. loc. vers. sed intelligo,* adducens *Suar. Filiuc. Sapr. Azor. & Tolet.*
- 22 Mercatus, siue Nundinæ quæ bis, aut ter in anno, aut semel in hebdomada, fiunt a b antiquo, & iuxta consuetudinem, ab Ordinarijs toleratæ hucusq; non debent sine legitima causa prohiberi per Episcopum sub prætextu diei festi, ad dicta per *Suar. Filiuc. Cuetan. & alios,* apud *Bonac. cit. loc.* quia hæc vniuersali quadam consuetudine Ecclesiæ permittuntur, ut experientia docet.

S V M M A R I V M.

- 1 *Festiuis diebus prohibetur etiam placitum. Quod quibus modis dicatur.*
- 2 *Bulla Urbani VIII. de diebus festiuis non loquitur de festis Curiarum, quæ solent dici dies feriatæ, num. 3.*
- 4 *Actus iudicialis est nullus in die festo, etiam de consensu partium factus, num. 5. Vbi quid si fiat ex consuetudine.*
- 6 *Actus iudicialis prohibitus die festo, est actus contentiosa iurisdictionis non voluntaria, qui permittitur die festo Curia, ut est emancipatio, & adoptio, num. 7. Quid de stipulatione instrumenti n. 8.*
- 9 *Diebus feriatæ possunt in iudicio expediri actus, qui causa cognitionem non desiderant. Item sententia arbitratoris, num. 10. Carceratio debitoris suspecti de fuga, num. 11. Executio realis, num. 12. Quid de executione sententia, seu immisione in possessionem, n. 13.*
- 14 *Diebus feriatæ ad honorem Dei an possit*

- possit fieri citatio. Et an sententia in causa haresis, num. 15. Potest interponi decretum super contractibus minorum, num. 16. Monitoria ad finem reuelationis, num. 17. Libellus presentari, num. 18. An possint testes examinari, n. 19.
- 20 Diebus feriatis ad honorem Dei potest tractari causa expulsionis scholaris, qui impedit vicinum, vel quando res esset peritura, vel iurisdictio iudicis finitura, nu. 21. Quando causa alimentorum, num. 22. Excarceratio & receptio fideiussionis pro exarcerando, num. 23. Appellatio, num. 24.
- 25 Diebus feriatis ad honorem Dei potest procedi in causa contra insignem latronem, etiam ad executionem sententia. Et quis dicatur latro insignis. Potest procedi in causis miserabilium personarum, num. 26. Quid de excommunicatione, vel absolutione, vel delegatione causarum, num. 27. Insignatio donationis, n. 28.
- 29 Diebus feriatis ad honorem Dei non potest procedi in causis summarijs, vel arbitrarijs. Nec interponi decretum super alienatione rerum minoris, num. 30.
- 31 Die feriata non potest exerceri actus iudicialis. Quid quando in loco, in quo fit actus, est dies feriata ad honorem Dei, & in loco executionis non, vel e contra Quid in citatione, n. 32.
- 33 Dies festi iudicij possunt induci a Populo, & Clero, & de consensu Capituli.
- 34 Die festo prohibetur executio sententia criminalis. Quod limitatur ex necessitate ob enormitatem criminis, num. 35. Prohibetur etiam bannire, num. 36. Et an tortura, num. 37.
- 38 Die feriata prohibetur iuramentum prestare. Et quod iuramentum. Et an sub pena nullitatis.

- 1 Prohibetur die festo in hoc *text. c. 1. de fer. secundo loco Placitum*, idq; etiam prohibetur in *cap. placita 15. q. 4.* hoc nomen Placitum sumitur in iure pluribus modis. Primo modo dicuntur Placita iurisdictiones causarum, *cap. ad audientiam, de rescript.* sumitur quandoq; pro litigio, seu iudicio, secundum vulgare Italicum, vt in *cap. 1. de immunit. Eccl. & in cap. 2. de cler. pugn. in duell.* sumitur quandoque Placitum pro voluntate, seu complacentia, vnde dicere solemus, ex communi placito, vt in *cap. 1. de arbitr. & in l. ex placito, C. de rer. perm.* hic vero dicimus Placitum sententiam ciuilem, & strepitum Iudiciale Iudicium, ac Notariorum, & aliorum ad iudicium concurrentium, secundum explicationem *Campanil. d. uers. sur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 99.* hoc enim Placitum, quod in *Bulla Pij V. supra cit. apud Quarant. verb. dies festus*, strepitus iudiciorum vocatur, est vetitum in die festo, vt hic in *text.* quod si fiat actus Iudicialis, erit nullus, prout in *cap. fin. de fer.* permittitur solum ob causam necessitatis, & pietatis, vt refert *Campanil. cit. loc.*
- 2 Obserua primo, quod *Bulla nouissima Urbani VIII.* super obseruatione festorum non loquitur de festis, in quibus Placitum prohibetur; hæc enim festa ipsa *Bulla* relinquit in terminis, in quibus antea reperiebantur; vnde in *Curijs* debent seruari festa de præcepto posita in dicta *Bulla*, nec non & alia, quæ præcipit *text. in cit. cap. fin. de fer.* & omnia, quæ in locis particularibus seruari solita sunt, vel in posterum seruari mandantur, cum in dicta *Bulla* quoad festa Iudicialia non tollatur auctoritas ab Ordinario.
- 3 Obserua secundo, quod dies festus Iudicialis vocatur per *DD.* dies feriata, & constituitur communiter duplex dies feriatus, vel ad honorem Dei, vel propter messes, vel vindemias. De primo dicemus nos. De secundo remitto me ad *Ciuitatas*, cum feriaz propter messes, vel vindemias non seruentur in *Curijs Ecclesiasticis*, maxime Romana, in qua non admittitur exceptio talis feriaz, vt testatur *Fern. in cap. ult. de iudic. sub nu. 10. post Specul. tit. de fer. §. 1. vers. penult.* de primis iuris ad honorem Dei dicemus practicabiliora.
- 4 Et primo constituenda est regula communis, quod actus Iudicialis prohibitus

- in die feriato, siue festo, si fiat, est nullus, ita *Specul. tit. de cit. §. 1. col. 7. vers. item excipitur*, DD. communiter in *d. cap. fin. de fer. apud Marant. specul. aur. par. 4. 16. dist. n. 81. Felin. cit. c. fin.*
- 5 His ferijs ad honorem Dei non possunt partes renunciare, ita, vt processus, & acta facta in die feriato ad honorem Dei, etiã de partium consensu, sunt nulla, secus in ferijs ad honorem hominum, ita *Specul. tit. de renun. & conel. §. 1. in 3. col. Abb. in d. cap. fin. de fer. col. 4. vers. sed quero, Bart. in l. si feriatas, ff. de arbitr. Bald. in l. 1. C. de fer. §. fin. Marant. rit. loc. num. 83.* & licet his ferijs renunciari non possit expresse, potest tamen consuetudine, vel statuto introduci, vt feria ad honorem Dei in aliquibus particularibus casibus non feruentur, probat *Marant. cit. loc. num. 91.*
- 6 Obserua tertio, quod prohibitio actus Iudicialis in die feriato ad honorem Dei procedit in actibus contentiosæ iurisdictionis, secus in actibus voluntariæ iurisdictionis, qui possunt expediri his diebus, ita *Specul. tit. de fer. §. sequitur, versic. quid si in ferijs, Marant. cit. loc. num. 87.* nec in ipsis actibus contentiosæ iurisdictionis procedit, quando aliter suadet necessitas, vel pietas, vt cum *Campanil* diximus supra. Hic dicemus aliquos actus particulares Iudiciales fieri permisso in die festo, seu feriato, etiam ad honorem Dei; & aliquos non permisso.
- 7 Et primo actus emancipationis, & adoptionis sunt actus voluntariæ iurisdictionis, nec prohibentur die feriato ad honorem Dei, vt obseruat *Marant. cit. loc.* Item potest etiã Notarius stipulare instrumentum, tenet *Specul. tit. de fer. §. sequitur, versic. quid si in ferijs, Bonac. tom. 2. disp. 5. q. vnic. punct. 2. i. propof. num. 11.* qui ait, quod ratione diei festi non dicitur nullum instrumentum; tamen in praxi videmus feruari, quod Notarij stipulare volentes in die festo, petunt licentiam ab Ordinario, saltem ratione iuramenti, vel ad bene esse, *Vulp. in prax. cap. 5. num. 14.* qui id limitat in contractu Matrimonij, quia pius est, & in actibus in quibus non interuenit iuramentum, vt in testamēto, & similibus.
- 9 Secundo, actus omnes, qui causæ cognitionem non desiderant, illi die feriato in honorem Dei celebrari possunt, ita *Butr. & Abb. in cap. ult. de iudic. Guid. Pap. q. 215. col. 2.* quod intellige in die feriato, non autem festo de præcepto, quia tunc nec isti actus Iudiciales possunt fieri, nisi aliud suadeat necessitas, vel pietas, ita distinguit *Guid. Pap. cit. loc.* Hinc
- 10 Tertio, arbitratores die feriato suum laudum ferre possunt, cum sint amicabiles compositores, nec causæ cognitio apud eos desideratur, ad dicta per *Bart. in l. si societatem, §. arbitratorum, vbi Add. n. 51. ff. pro soc. sic intelligentes l. si feriatas, ff. de arbitr. ea etiam ratione, quia arbitramentum hoc, est ad instar transactionis, quæ diebus his celebrari potest, l. dies festos, C. de fer. sequitur *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 30 num. vlt.**
- 11 Quarto, debitor suspectus de fuga potest carcerari die feriato, ita *Bald. in §. 1. num. 14. Inst. de action. Bart. in l. ait Pretor, §. si debitorem, num. 3. ff. de his, qui in fraud. cred. Abb. in cap. fin. num. 22. de iudic. Guid. Pap. dec. 215.* Similiter dicendum esset, si debitor latitaret, nec posset haberi, nisi die feriato; est casus similis primo de debitore suspecto de fuga, & ita a paritate rationis in eo militat eadem Iuris dispositio vulgatis Iuribus. Verum non debet Ordinarius concedere licentiam, capiendi debitorem in dictis casibus, nisi illi constaret saltem per testes summarie, & extrajudicialiter receptos, vel alio modo, debitorem esse suspectum de fuga, vel latitare; extra hos casus in causa ciuili nõ debet fieri carceratio die festo, per citatos DD. In causa vero criminali alia ratione permittuntur carcerationes in die feriato, de quo alibi, *Vulp. in prax. cit. cap. 5. num. 15.*
- 12 Quinto, executio realis idest in bonis, scilicet pignora capere, licita est etiam die feriato, non tamen festiuo de præcepto, ad dicta per *Guid. Pap. d. dec. 215. n. 8. Menoch. lib. 1. quest. 30. de arbitr. tenentes licere executionem sententiæ facere in die feriato in casu, in quo non requiritur causæ cognitio, refert *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 100.* post *Suar. tract. de Relig. lib. 2. cap. 30. num. 11.**
- 13 executio etiam sententiæ, siue immissio in possessionem vigore sententiæ potest etiam fieri die feriato, non tamen de præcepto, si fiat in bonis, in quibus fuit specificè iudicatum, quia tunc in executione non requiritur causæ cognitio, secus si petatur executio in alijs rebus, quam adiudicatis, quia tunc executio debet fieri in die iudica, ex quo requiritur causæ cognitionem, ita *Guid. Pap. cit. dec. 215. sub num. 5.* post *Anton. de Butr. in cap. fin. de iudic. & Abb. eod. loc. num. 1. & 20.* & distinctius *Ricc. ad Rit. Cur. Archiep. Neap. Rit. 1. vers. limitatur nono,* apud *Carauit.* Neque executio sententiæ super bonis, in quibus est specificè iudicatum, fieri potest die

die feriata, quando est faciendā cum incantibus, quia die feriata ad honorem Dei debet cessare vox præconis, & tuba, iuxta *text. in l. dies festos, C. de fer. & tenet Guid. Pap. cit. loc.*

- 14 Sexto, citatio an licite fieri possit die feriato ad honorem Dei, dubium est, & videtur posse fieri, per *Rit. 1. Cur. Archiep. Neap. relatum apud Caraut. post Ritus Magnæ Curia Vicariæ*. Pro cuius euidētia sciendum est, in citatione triplex conderari tempus, ipsius actus citationis per Iudicem relaxatæ, & diem executionis faciendæ per cursorem, vel relationis ipsius Nuncij; in primo tempore relaxatæ citationis, ritus prædictus dicit citationem fieri die iuridica, ad diem iuridicā; in secundo, citationem Nuncij posse fieri die feriata, etiam de præcepto, per *Rit. in tertio dicit relationem faciendam prima die iuridica post festum, ad quem Rit. Campanil. num. 18. generaliter de iure, & segregato ritu dicit valere citationis executionem factam per Nuncium die feriato, ad quod nonnullos adducit DD. Verum ipsemet Campanil. in diuer. iur. canon. rub. 12. cap. 13. sub num. 100. vers. citatio autem, palinodiam canit, suamq; primam affirmatiuam sententiam, de qua in ritu prædicto declarat procedere in ferijs inductis ad fauorem hominum, secus in ferijs ad honorem Dei, in quibus nec citatio, siue præceptum de citando, nec illius intimatio fieri potest, per opinionem Abb. in cap. conuastus, de fer. sub num. 19. Azor. in institut. moral. p. 2. lib. 1. cap. 27. vers. decimoquinto quaritur, Suar. tract. de Relig. lib. 2. cap. 30. n. 5. & 6.*
- 15 Septimo, in causa hæresis posse sententiam ferri die feriato, etiam de præcepto testatur fuisse declaratum per *Tribunal Sanctissimæ Inquisitionis de Vrbe sub die 26. Iulij 1605. Mar. Anton. varia. resolut. resolut. ult.* quicquid sit de iure, in quo casu DD. vtramq; scilicet negatiuam, & affirmatiuam defendunt sententiam, vt late est videre apud eundem *Mar. Anton.*
- 16 Octauo, in die feriato ad honorem Dei potest etiam interponi decretum super contractibus Minorum, & Mulierum, secundum opinionem *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. sequentis sententiam Picci in tract. de contract. glos. 21. num. 6. vnde etiam & Curator Minori potest dari die feriato, vt probat idem Pic. cit. loc. glos. 20. n. 19. & sequitur Campanil. cit. loc. n. 101. vers. caratorem.*
- 17 Nono, monitoria ad finem reuelationis possunt concedi per Episcopum die

feriato, ac etiam publicatio per Cursorē; etiam si dies feriata sit de præcepto, dummodo non sit dies solennis festi, vt Natiuitatis Domini, Paschatis Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, & Corporis Christi, nam in his diebus a concedendis, & publicandis dictis monitorijs debemus abstinere, secundum opinionem *Lazzarij de monit. sect. 1. quæst. 19. num. 4. & sequitur Campanil. cit. loc. num. 102. licet Sayr. in Tresaur. cas. conscient. libr. 1. cap. 14. num. 10. defendat adhuc & in his diebus posse hæc fieri, quando causæ cognitio non est necessaria.*

- 18 Decimo diebus feriatis ad honorem Dei potest libellus dari in quacumq; causa, *l. miles, §. sexaginta. ff. de adult. docent omnes in l. 1. ff. de fer. probat Guid. Pap. quæst. 215. col. 2. quia hic actus causæ cognitionem non requirit, sequitur Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 39. n. 14.*
- 19 Vndecimo, die feriato ad honorem Dei possunt testes examinari, non tamen iurare; vnde bene practicatur vt præstetur iuramentum testibus die iuridica, & deinde possunt licite interrogari, & examinari die feriata, quia examinatio refertur ad tempus iuramenti, vt docet *Bart. in l. si quando, num. 11. C. de testib. & l. damni. §. Sabini, num. 8. ff. de damn. infect.* late declarat *Felin. in cap. licet causam, num. 19. de probat. Ferrar. caut. l. 12. num. 1. Ruin. conf. 188 num. 15. lib. 1. sequitur Menoch. cit. loc. num. 15.*
- 20 Duodecimo, Scholaris, qui impedit vicinum studere propter strepitum, potest compelli per Iudicem vt taceat, aut recedat, vt dicit *Specul. in tit. de iudic. §. generaliter, vers. hic etiam nota, Anton. de Butr. in cap. inter dilectos, de fid. instr. & ista causa expulsionis potest tractari die feriata, etiam ad honorem Dei, vt tenet *Hostiens. in sum. tit. de fer. §. fin. vers. sed nunquid magister, Specul. eod. tit. §. sequitur, vers. quid si magister sequitur Ias. in l. 1. §. sed excipitur, nu. 2. de f. r. & ratio est, quia hæc causa concernit publicam vtilitatem, l. vnic. §. fin. C. de stat. liber. lib. 11. ergo potest tractari die feriata, ad *text. in l. 1. §. sed excipitur de fer. Sed quicquid sit secundum prædictos, id die ad honorem Dei non debet fieri.***
- 21 Decimotertio, potest procedi ad actus iuridicos die feriato ad honorem Dei, quando res est tempore peritura, sed vsq; ad litis contestationem, *c. fin. de fer. Bart. in l. Diuus ff. eod. tit. de fer. DD. in cit. l. 1. §. sed excipitur, ex quibus Iason in d. l. 1. §. sed excipitur, de fer. deducit, quod si iuristi-*

dictio Iudicis esset finitura, potest Iudex procedere, & sententiare etiam diebus feriatis ad honorem Dei, ad quod facit *tex. in cap. fin. de iud. & tenuit Specul. & Io in. Andr. in tit. de fer. §. sequitur, vers. primus*. Eadem ratione posset saluari processus Iudicis Nundinarum factus die feriato ad honorem Dei, quia nimirum iurisdic-tio talis Iudicis solet paucis diebus durare, & in breui solet finire, licet alia ratione possit defendi, hunc casum affert *Marant. in specul. aur. part. 4. 16. dist. sub num 87. & seqq.* Eadem ratione testes senes, & valetudinarij possunt examinari, etiam medio iuramento eodem die festo ad honorem Dei dato, & ante litis contestationem, ne scilicet pereat probatio, deciditur expresse *In cit. l. 1. ff. de fer. in verb. etates, vbi glos. & DD. præsertim Ias. num. 5. facit text. in cap. quoniam frequenter, in princ. ut lit. non contest.*

22 Decimoquarto, In causa alimentorum tanquam causa pia potest procedi die feriato ad honorem Dei, vt per *DD. in d. l. 1. §. si excipiuntur, ff. de fer.* quod procedit primo in alimentis futuris, secus in alimentis præteritis, secundum *Bart. in l. de alimentis, in 2. lect. C. de transact.* Secundo in alimentis, quæ debentur officio Iudicis, vt sunt, quæ debentur per patrem filio, & e conuerso, vt in *cit. §. sed excipiuntur, quæ præstantur in casu necessitatis, non autem quando filius posset se aliunde alere, l. si quis a liberis, §. fin. vers. filius, ff. de liber. agnosce.* secus si deberentur iure actionis, puta ex stipulatione, quia debentur extra casum necessitatis, ita distinguit *la son in d. l. 1. §. excipiuntur, num. 7. Roman in l. si cum dotem, §. si maritus, ff. sol. matr. Abb. in cap. 1. 3. col. de prob. Ric. ad riq. Cur. Archiep. Neap. rit. 19. vers. limitatur sexto, apud Caraut.*

23 Decimoquinto, excarceratio, seu relaxatio carcerati potest fieri die feriatâ ad honorem Dei, & ad hunc finem potest per Curiam ab alio recipi fideiusio eodem carcerato representando, ita tenet *Bald. in l. lecta, ff. si cert. pet.* & sequitur *Ias. in cit. l. 1. §. excipiuntur, nu. 11. & Ric. cit. loc. vers. limitatur decimo sexto, non posset tamen fieri recommendatio, & sequestratio personæ iam carceratæ die feriato ad honorem Dei, tenet *Bald. in autb. ei, qui iurat. in 4. col. ver. quero distat statut. C. de bon. auct. Iud. poss. ea ratione, quia cum sit in carceribus, cessat suspicio fugæ. Verum si Iudex vellet carceratum relaxare die feriato, quod potest facere, posset a cessante ratione, fieri re-**

commendatio eodem die feriato, maxime si excarcerandus esset exterus.

24 Decimo sexto, die feriatâ ad honorem Dei, sicut diximus, posse libellum offerri, ita etiam potest eodem die appellari, *glo. & DD. omnes in l. 1. C. de fer. glos. in cap. appellatio, de appellat. in 6. in verb. lecta, & specialius de die feriato ad honorem Dei tenet *Abb. in cap. fin. de fer. & Add. ad Fel. in cap. fin. de iud. in vers. adde, glos. lit. C. in fin. quod procedit, etiam si per statutum prohiberentur die feriato contractus, & placita, iuxta conf. Anchar. 361. incip. Visa plene facti narratione, & sicut potest appellari die feriato, potest etiam & admitti appellatio: quia concessis extremis, conceduntur media, ita *Salic. in l. 1. C. de fer. & Anchar. rit. conf.***

25 Decimo septimo; In causa insignium latronum potest procedi die feriato ad honorem Dei, ita *Specul. in tit. de fer. §. sequitur videre, sub num. 3. Angel. in l. Diuus, ff. de fer. num. 2. Ricc. in cit. rit. vers. limitatur decimo quinto; immo insignis latro potest quolibet die ad furcas mitti, per *text. in l. prouinciarum, ff. de fer. vbi Bald. nu. 1. dicit hoc esse speciale propter enormitatem criminis, & quia multorum salus, & incolumitas procuratur, nam in morte vnus sceleratissimi stat vita multorum; sed vbi cessaret criminis enormitas, & publica utilitas, non posset fieri executio criminalis die feriato ad honorem Dei, per *textum in l. dies festos, C. de fer.* Dicitur insignis latro, idest famosus, & est ille, qui palam furatur, ita *glos. in l. capitalium, §. famosos, in vers. furca, de pæn. vel qui solitus est aggredi, deprædari, & publice spoliare, secundum *Decian. tract. crim. libr. 9. cap. 29. num. 12.* Et hi latrones expresse expelluntur ab immunitate Ecclesiæ in *Confl. Greg. XIV. de immun. Eccl.****

26 Decimo octauo; In causis debilium, vel miserabilium personarum potest procedi in die feriato, etiam ad honorem Dei, ita suadet pietas, & in operibus misericordiæ non est habenda distinctio dierum, argumento *cap. vt inam 77. dist. & c. nunquam de consecr. dist. 5.* immo his diebus magis est insistentium his operibus, docet *Specul. tit. de fer. §. sequitur videre, num. 1. sequitur *Ricc. cit. rit. vers. limitatur vndesimo, qui eadem ratione dicit diebus his posse licite paces, concordias, & transactiones tractari, & terminari.**

27 Decimonono, licite die feriato ad honorem Dei potest excommunicatio relaxari, & absolutio impertiri, quæ tamen non requirunt causæ cognitionem, vtputa

in

in noterijs criminibus, vt late per *Hofst. in sum. tit. de fer. §. qualiter distinguatur*, sequitur *Guid. Pap. quæst. 2. 5. sub num. 2.* qui eodem num in *fin.* dicit hac die posse fieri delegationem, seu commissionem causæ, per opinionem *Salic. in l. fin. C. de ferijs.*

28 Vigesimo; Insinuatio donationis potest fieri die feriato ad honorem Dei, quia hæc non requirit causæ cognitionem, & est voluntariæ iurisdictionis, *l. actus, C. de fer. Hofstien. in sum. de fer. §. 3. vers. sed que pertinet*, tenet expresse *Io. And. in addit. ad Specul. tit. de instrum. edit. §. porro lit. F. vers. subscribat hac in princ. fin.* sequitur *Guid. Pap. q. 215. sub n. 3.*

Alios actus permittos in die feriato ad honorem Dei, vel ad honorem hominum vide apud *Specul. cit. tit. de fer. tom. 2. Fel. in cit. cap. ult. de iudic. Canonist. omnes in hoc tit. de fer. & specialiter in cap. ultimo, Hofstien. in sum. tit. de fer. Guid. Pap. dict. q. 215. Menoch. lib. 1. de arbitr. iudic. q. 30. Campan. cit. rubr. 12. cap. 13. Ciuilib. omnes in tit. C. de fer. Marant. in specul. 4. p. dist. 16. num. 81. De ferijs, quæ seruantur in Regno in foro seculari, vide apud *Matth. de Afflict. in Const. Baiulos, in 3. 4. 5. & 6. col. Ric. in cit. rit. Cur. Archiep. Neapolit. 19. & est materia communis apud omnes DD. nostrates.**

29 Obserua primo, quod in causis summarijs, vel arbitrarijs potest procedi in diebus feriatis ad honorem hominum, secus vero dicendum est in ferijs ad honorem Dei, in quibus in prædictis causis procedi non potest, vt optime probat *Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. q. 30.* per opinionem *Imol. in l. filiusfamilias ff. de donat. & aliorum.*

30 Nec valet decretum interpositum per Iudicem die feriato ad honorem Dei super alienatione rerum minoris, quia hoc decretum fit præuia causæ cognitione & Iudice sedente pro Tribunali, *l. ex que, C. de administr. tutor. & l. minorum, C. de præd. minor.* hanc opinionem tenet *Specul. tit. de fer. §. sequitur videre num. 13. & ibi Addit. lit. G.* sequitur *Ricc. ad cit. rit. 19. Cur. Archiepisc. Neap. vers. ampliatur primo*, & hoc est generale in omnibus causis requirentibus causæ cognitionem, non posse procedi die feriato ad honorem Dei, ad late adducta per *Menoch. cit. loc.*

31 Obserua secundo, quod actus iuridicus, siue placitum prohibetur in die feriato ad honorem Dei, si talis dies sit in loco iudicij, vbi actus est faciendus, vel in loco, in quo actus est exequendus die executionis. Vnde est, quod cum tractatur, an dies

citationis sit feriatum, vel non, distinguendum est, aut sumus in relaxando mandato citationis, & tunc attenditur, an sit dies feriatum in loco iudicij, in quo relaxatur mandatum: nam si in loco iudicij sit dies iuridica, & in loco, in quo est exequenda citatio, sit dies feriatum, valet mandatum de citando; aut sumus in exequendo dictum mandatum citationis, & tunc attenditur locus executionis, non iudicij, ita vt si in loco iudicij esset festum, & in loco citationis non, citatio valeret, sed non e contra, faciunt dicta per *Specul. tit. de fer. §. 1. num. 5.* dicentem in hac materia esse seruandum locum Rei conuenti, in cuius gratiam sunt cõcessæ feriæ; tenet expresse *Bonac. tom. 2. usq. 5. quæst. vnic. punct. 2. num. 18. vers. nono difficultas est.* Hæc opinio impugnatur a multis, sed in Regno inter Laicos est certa, per *Rit. M. Cur. Vic. 116. & 117. vbi Carait.* Verum per dictum *Rit. 117.* data citationis potest fieri in quocumq; die feriato, etiam Paschatis; quæ opinio citra dispositionem ritus, & in loco vbi non seruatur, non esset sequenda, per opinionem *Bald. in l. cum Clericis, C. de Episcop. & Cler. & Afflict. in rubric. Const. Regni, adductorū per Carait. in d. rit. num. 1.* maxime si contenta in citatione concernant iurisdictionem contentiosam, quia tunc æbat decerni die iuridica, ita *Oliua ad rit. 1. Cur. Archiepiscop. Neap. n. 4.* apud *Carait.*

32 In hac materia formant tres vulgares quæstiones DD. Prima, an citatio facta die feriatum, ad diem non feriatam valeat. Secunda, quid e contra, id est si fiat die non feriatum, ad diem feriatam. Tertia, an in ferijs obseruandis sit attendendus locus iudicij, an litigantium, de quibus quæstionibus late per *Abb. in cap. conquestus, de fer. num. 19.* post *Specul. in cit. tit. de fer. Oliua ad Rit. 1. Cur. Archiepisc.* apud *Carait. & alios, vbi etiam Campanil. & Ricc.*

33 Obserua tertio, quod dies festi iuridici ad honorem Dei, præter taxatos in *cap. fin. de fer.* possunt etiam alij iudicia Populo, & Clero de consensu tamen Episcopi, vt probatur in *d. cap. fin. & cap. quoniam eod. tit.* vbi DD. communiter, *Cauens ad Rit. 116. Mag. Cur. Vicar. num. 6.* apud *Carait.*

34 Prohibetur quoque in die festo, vt in hoc *text. cap. 1.* ne aliquis ad mortem, vel pœnam iudicetur, quibus verbis prohibetur non tantum sententia continens pœnam capitalem, & amissionis vitæ, sed etiam alterius cuiuscumq; pœnæ impositio,

cio, & prohibetur ipsam sententiam per Iudicem proferri, & illam executioni demandari, licet lata sit die iuridica. Fallit communiter hæc prohibitio necessitatis causa, puta propter enormitatem, & atrocitatem criminis, vt diximus in causa insignis latronis, & deciditur expresse in l. *provinciarum, de ser.* vbi DD. communiter, in quibus causis etiam Iura Canonica indulgent, vt diebus feriatis ad honorem Dei procedi possit, vt testantur *Hastiens. & Abb. in cit. cap. 1. num. 6. de ser.* & sequitur *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 104.* post *Bonadill. in Politic. lib. 2. cap. 24. num. 2. 3.* & diximus supra cum *Clar. & Bizard. in S. fin. quest. 97. num. 6.*

35 Hinc dicendum est, prohiberi etiam die feriata aliquem banniri; & bannum tali die statum non tenere, per *text. in l. dies festos, de ser.* in illis verbis, *Præconis horrida vox silescat,* faciunt dicta in *cap. placita secularia 15. q. 4.* tenet *Bald. in d. l. dies festos, num. 4.* Similiter nec tortura inferri potest die feriata ad honorem Dei, etiam in causis summarijs, dicit *Boer. quest. 259. num. 8.* & *Clar. in S. fin. qu. 64. num. 34.* *Farinat. quest. 38. nu. 107.* & *seqq.* qui opinionem procedere dicunt in delictis minoribus, secus in atrocioribus, in quibus admittunt torturam die feriata ad honorem Dei.

36 Ultimo loco prohibentur in *text.* nostro in die festo Sacramenta, idest iuramenta præstare, quod obseruant Canonistæ omnes in hoc *cap. Leo in Thesaur. for. Eccles. part. 2. cap. 1. num. 28.* & hoc obseruandum est cum distinctione; aut loquimur de iuramento promissorio, & interuenire solito in contractibus extraiudicialibus, & illud simpliciter non prohiberi in die festo, maxime sub pœna nullitatis actus, ea ratione, quia cû talis actus reducatur ad ea, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, & exerceatur sine strepitu iudicij, non est prohibitus die feriata ad honorem Dei, vt diximus supra cû *Guid. Pap. Marant. Menoch. Specul. & alijs.* Aut vero loquimur de iuramento iudiciali, quod datur in iudicio contentioso, vt est iuramentum decisiuum, suppletiuum, & similia; & illud, quod a testibus præstatur, & hoc est prohibitum die feriata ad honorem Dei, & iurans non tenetur ad obseruantiam promissorum, ita distinguit *Campanil. in diuer. iur. canon. rubric. 12. cap. 13. num. 105.* docet *Castan. 2. 2. q. 122. artic. 4.* sequitur *Diana tract. 4. Miscell. resolut. 62. vers. nota etiam,* ex quibus refel-

luntur DD. præsertim *Ferret. cautel. 3. Bru. Caus. decis. 9. num. 31. part. 1.* dantes pro cautela obligari nolenti, vt iuret in die festo, quæ opinio posset saluari cum distinctione petita.

S V M M A R I V M.

- 1 Incompatibilitas quadam inducit vacationem ipso iure, quadam per sententiam.
- 2 Incompatibilitas inducitur ipso iure in duobus Beneficijs curatis, duabus Dignitatibus, & Personatibus, num. 3. Quid de duobus Beneficijs requirentibus residentiam, num. 4. & 5. Duo Canonicatus cum parochiali, vel portione, dua Capellania requirentes residentiam, Capellania cum Curato, vel Canonicatu, & alia Beneficia sunt incompatibilia, vt hic num. 6.
- 7 Incompatibilitas prædicto modo non inducitur, nisi adeptæ possessione pacifica secundi Beneficij, & fructu illius, late num. 11. Et inter Beneficia perpetua, saltem aptitudine, num. 8.
- 9 Incompatibilitas inducitur; quando quis duo Beneficia incompatibilia cum dispensatione obtinet, & tertium recipit etiam incompatibile, ita vt vacent omnia.
- 10 Incompatibilitas non inducitur, nisi secundum Beneficium obtineatur vero titulo.
- 12 Incompatibilitas, quæ inducit vacationem ipso iure, non seruat, si quis sponte dimittat secundum, ad finem recuperandi primum.
- 13 Incompatibilitas non inducitur, quando duo Beneficia legitime sunt unita perpetuo, vel commendata ad tempus, num. 14. Vel quando unum in potentia solum est curatum, n. 15.
- 16 Incompatibilitatem inducit Episcopatus cum omni alio etiam simplici Beneficio, & Pensione. Et a quo tempore. Quod fallit in Episcopatu Titulari, num. 17. Quid de Abbacia, n. 18.
- 19 Incompatibilitatem quomodo inducat coadiutoria cum alio Beneficio. Et quid

quid si statuto, vel consuetudine introductum est, ut unum obtinens Beneficium, aliud non possit habere, num. 29.

- 21 Beneficium secundum incompatibile retinens cum primo, perdit etiam primum. Et quomodo.
- 22 Incompatibilitatem non inducunt Beneficia habentia curam iurisdictionalem.

ARGUMENTVM.

De Incompatibilitate Beneficiorum.

Notatur §. I. Incompatibilitatem inducere vacationem. Quæ Beneficia inducant incompatibilitatem, & vacationem ipso iure. An duo Curata. An duæ Dignitates, vel Personatus. An duo Beneficia simplicia requirentia residentiã. Ad inducendam hanc incompatibilitatem, quomodo requiratur possessio. Et quomodo Beneficia debeant esse perpetua. Et quomodo debeat concurrere verus titulus, & fructuum perceptio. Quando possint detineri duo Curata absque incompatibilitate, ratione vnionis, vel commendæ. Vel quia vnum esset actu, alterũ habitu curatum Episcopatus, Abbatia, & Coadiutoria, cum quo Beneficio inducant incompatibilitatem. An hæc incompatibilitas locum habeat inter Beneficia habentia Curam iurisdictionalem. Et quomodo vacent primum, & secundum Beneficium. Notatur §. II. Quando duo simplicia inducant incompatibilitatem. An Curatum & simplex. Quid quando alterũ sufficit ad congruam sustentationem, vel non sufficit. Et quid in habente duo insufficientia, an possit habere tertium. Quando dicatur Beneficium sufficiens. Quid de pluribus Pensionibus. Notatur §. III. Quomodo duo Beneficia sub eodem texto inducant incompatibilitatem. Quando dicantur sub eodem texto. An debeant esse conformia. Et quãdo dicantur conformia.

Ad Text. in cap. de multa, de prabend.

TRactant hic DD. materiam incompatibilitatis Beneficiorũ, de qua etiam in cap. quia nonnullis, de cler. non resident. & in cap. referente, & cap. praterca, de prabend. in cap. Audum 2. de elect. cap. 1. de consuetud. in 6. loquente de incompatibilitate officiorum, cap. cum singula, de prab. in 6. in Clement. 1. de supplen. negligent. Pralat. & Clement. 1. de offic. Vicar. & in Extrauag. execrabilis, de prab. nouissime in Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 4. & sess. 24. de refor. cap. 17. de eadem materia Dionys. Carthus. in tract. de plur. Benefic. copiose Alph. de Hoied. eod. tract. Rebuff. in prax. Benefic. par. 1. tit. de dispens. ad plura Beneficia, Cened. ad decretal. coll. 150. Petr. Paul. Comitol. respon. moral. lib. 1. q. 73. P. Valer. Reginal. in prax. for. pœnit. lib. 30. tract. 30. cap. 19. num. 275. cum 1. q. Ioan. Nicol. de Benefic. titul. Rosin. de Benefic. cap. 5. a n. 18. Gamb. de offic. legat. lib. 5. rubr. an Legatus possit plura Benefic. vni conserre, Gonzal. ad Regul. mens. glo. 15. a num. 10. Azor. 2. p. lib. 6. cap. 13. q. 1. Nicol. Garz. de Benef. p. 11. cap. 5. Causal. dec. 17. ex num. 73. par. 2. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 7. num. 2. & 8. Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 3. num. 14. & rubr. 11. cap. 14. num. 14. Flam. de resignat. lib. 3. quest. 1. num. 138. & lib. 5. q. 6. n. 115. cum seqq. Zerol. in prax. Episc. par. 2. verb. incompatibilia, Cardin. Tuse. tom. 1. lib. B. conclus. 61. est materia comunis, de qua apud omnes fere Canonistas. Notabo hic aliqua practicabiliora. Primo de incompatibilitate Beneficiorum, Curatorum, & Personatum, de quibus proprie loquitur hic text. Secundo de Beneficiorum simplicium. Tertio de incompatibilitate ratione sub eodem texto.

Quoad primum præmittendum est, incompatibilitatem inducere vacationem, nemo est, qui dubitet; & probatur expresse in hoc cap. de multa, & in citatis locis Concil. Trident. solum est differentia, quod quædam incompatibilitas inducit vacationem ipso iure absque alia Iudicis sententia, & in hoc casu Beneficiatus tenetur statim dimittere Beneficium. & si retineat, non facit fructus suos; & quædam alia incompatibilitas non inducit vacationem ipso iure, sed per sententiam; & interim, potest Beneficiatus facere fructus suos,

donec aliter per sententiam non fuerit iudicatum, ita distinguit *Campani. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 14. num. 15. & alij.*

2 His præmissis, dicendum est, duo Beneficia Curata inducere incompatibilitatem primo modo; ita quod habens Beneficium Curatum, si aliud Curatum obtineat, ipso iure amittit primû, deciditur in hoc *tex. in cap. cum singula, de præb. in 6. & in Concil. Trident. cit. loc. & probatur ratione, quia electus ad curam animarum tenetur per se ipsum deseruire, non per Vicarium, cum videatur electa industria personæ; sed impossibile est vno, eodemq; tempore in diuersis Ecclesijs residere, ergo, &c. ita *Quarant. in sum. Bull. verb. Beneficiorum resignatio, in Addit. vers. nona causa.**

3 Dicendum est secundo, inducere etiam incompatibilitatem primo modo duas dignitates, & personatus; ita, vt habens dignitatem, vel personatum, si aliam dignitatē, vel personatum obtineat, perdat primā ipso iure; per possessionem secundā, vt obseruatur expresse in hoc *text. cap. de multa. & in Extrauag. execrabilis citat. cap. 1. vbi DD de consuet. in 6. ibiq; damnatur aperte etiam consuetudo in contrarium, ita, vt non possit consuetudine introduci, vt quis possideat duas dignitates, vel personatus, & id probatur valida ratione; nam si permitteretur quem habere duas dignitates, vel personatus, si hoc esset in eadem Ecclesia, ipsa Ecclesia fraudaretur ministerio vnus Beneficiati, & cultus diuinus minueretur, contra *text. in cap. ex parte, de consuet. si vero esset in diuersis Ecclesijs, iste talis habens duas dignitates, vel personatus, vendicaret sibi stipendia plurimorum, contra *text. in cap. quia nonnulli, de cler. non resid. & sequeretur inæqualitas, scilicet, quod alius quidem esurirer; alius quidem ebrius esset.***

4 Dicendum est tertio, an duo Beneficia residentiam requirentia, etiam simplicia, inducant incompatibilitatem, de qua supra; ita vt per assencionem secundi vacet primum ipso iure. Hanc esse grauem quæstionem testatur *Garz. de Benefic. part. 11. cap. 5. num. 79. & partem negatiuam amplexati sunt graues DD. nec non & Rot. diuers. par. 1. dec. 484. & alibi apud Garz. num. 80. Verum sententiam affirmatiuam, nempe Beneficia duo requirentia residentiam, etiam si simplicia sint, nec curata, aut dignitates, vel personatus, inducere incompatibilitatem primo modo, ita, vt per assencionem secundi vacet primum*

ipso iure, tenent *Hoieda tract. de plural. Benefic. cap. 9. num. 5. & cap. 11. in fin. Ioan. Satier. cons. 16. num. 3. & 4. Zech. tract. de Benefic. & Pension. Eccles. cap. 5. sub nu. 4. & ante alios Nauar. cons. 17. de præbend. sequitur Garz. de Benefic. loc. cit. num. 83. & seqq. vbi pluries refert decidisse Sac. Congreg. post Gonzal. in 8. Regul. Cancell. glos. 15. num. 16. qui etiam adducit alias declarationes Sac. Congreg. pro hac opinione.*

5 Verum hæc opinio, quod habens Beneficium simplex, & ad residentiam obligas, si secundum consequatur, vacet primum ipso iure, licet non sint Beneficia Curata, nec Dignitates, nec Canonatus in Cathedrali, vel Collegiata, intelligitur quando dicta Beneficia requirunt præcisam, & simplicem residentiam; secus si residentia non est simplex, & præcisa, sed causatiua, respectu amissionis fructuum, vel non est perpetua, ita declarant *Gonz. loc. cit. n. 19. vers. intellige tamen, & Garz. cit. loc. n. 86. qui testantur sic etiam declarasse Sacram Congreg.*

6 Hinc dicendum est, inducere incompatibilitatem eo modo, vt per assencionem secundi vacet primum ipso iure, ad præscriptum *Sac. Concil. Trident. ses. 7. cap. 4. de reformat.* Primo, duos Canonatus, vel Canonatus cum Parochiali, aut cum Portione, vt testantur declarasse *Sac. Congreg. Gonzal. & Garz. cit. loc.* Secundo, duas Capellanas requirentes residentiam, vel Capellania cum Beneficio Curato, vel Canonatu, aut Portione, siue cum quouis alio requirente residentiam, decisum in vna *Toletana Capellania die Veneris 15. Decembris 1591. coram Pamphilio, & in alijs multis referunt Gonzal. & Garz. cit. loc.* Tertio, Portionem cum Archipresbyteratu habente curam iurisdictionalem, resalurum in vna *Concubin. Archipresbyteratus de Hæte 17. Majj 1593. coram Penna, refert Garz. cit. loc. nu. 89.* Obserua ad hæc, quod Canonatus inducit vacationem ipso iure, & incompatibilitatem primo modo, si concurrat cum Beneficio Curato, vel alio habente præcisam residentiam; etiam si Canonatus non requirat continuam residentiam ex statutis Ecclesiæ, vel in eo possit deseruire Canonicus per substitutum, prout sensisse Dominos de Rotâ, testatur *Garz. cit. lo. num. 90. in fin.* Quarto, dignitas cum officio, vt in *cap. 1. de consuet. in 6.*

7 Obserua, quod ad inducendam vacationem ipso iure primi Beneficij incompatibilis per assencionem secundi, non

requiritur sola collatio, vel acceptatio, sed requiritur pacifica possessio secundi Beneficij, vel quod per prouisum iter quominus possessionem consequatur, ut habetur ex *text. nostro* ibi, *Receperit*. optime declarat *Add. ad Quarant. in sum. Bullar. verb. Beneficiorum resignatio. vers. nona causa*, sequitur *Garz. de Benefic. citat. loc. num. 100.* qui testatur pluries fuisse decisum, nec esse controuersum. Dixi, *pacifica possessio*, ex quo collige, quod possessio secundi Beneficij debet esse pacifica, non solum de facto, sed etiam de iure, id est non litigiosa, & sine controuersia, & molestia, etiam extraiudiciali; alias primum non vacaret, ita *Hoyeda cit. loc. cap. 13. num. 80. Mascard. de probat. concl. 183. nu. 40. Paris. de resignat. lib. 3. quaest. 1. num. 130. Seraph. dec. 997. Garz. cit. loc. num. 105. & seqq.* ubi plures ad id adducit DD. & Rotæ decisiones. Hæc pacifica possessio debet esse solum ex parte secundi Beneficij, nam si primum sit litigiosum, per assencionem secundi adhuc vacat primum, ut obseruat *Hoyeda cit. loc. & Less. de iustit. & iur. lib. 2. cap. 34. num. 141.* & sequitur *Garz. cit. loc. num. 107. & seqq.* Quæ pacifica possessio secundi Beneficij ad inducendam vacationem primi, debet esse non solum possessio Beneficij, & tituli, seu exercitij curæ, vel officij, sed etiam debet esse bonorum, & fructuum Beneficij, vel saltem maioris partis eorum; nam si cum secundo Beneficio non possunt haberi fructus, vel pars maior eorum, quia ad alium pertinent, non vacat primum, ex *text. in cap. si tibi concessio, de prob. in 6.* ubi DD. communiter, & probat *Garz. d. loc. num. 123. & seqq.*

8 Aduerte, quod ad inducendam hanc incompatibilitatem, ita, ut per assencionem secundi, vacet primum Beneficium, primum, & secundum Beneficium debent esse perpetua, saltem aptitudine, ut sunt Beneficia manualia, seu ad nutum amouibilia, quæ cum dentur in titulum, inducunt incompatibilitatem, quæ non inducitur per officia, seu dignitates, quæ dantur ad tempus, probatur clare ex *text. nostro*, & per *Garz. cit. loc. num. 181.* qui restatur ita fuisse decisum per *Rot. & DD.* sic communiter sentire.

9 Notandum ex dictis, quod sicut per cõsecutionem secundi vacat primum, ut supra, sic etiam si quis duo obtineat Beneficia incompatibilia, si tertium consequatur, vacant prima omnia, etiam si prima cum dispensatione Apostolica obtineat, quæ alias obtinere non potest, probatur

-in *Clement. si plures, de prob. Nec Clement. aduersatur cap. ordinarij, §. in conferendis, de offic. ordin. in 6* ex cuius *text.* dispositione videtur dicendum, quod collatio tertij non valet; si ergo non valet, non facit vacare prima Beneficia, quia adeptio Beneficij incompatibilis de facto inducit incompatibilitatem sicut & iustâ adeptio quando secundi Beneficij secuta est pacifica possessio, ut diximus supra, ita intelligit *glo. in verb. vacare, d. Clement.* ubi DD. communiter, & explicat *Garz. de benefic. cit. loc. num. 170. et 171.*

10 Aduertendum etiam induci incompatibilitatem supradicto modo inter Beneficia, ita, ut obtento secundo vacet primū ipso iure, quando obtinetur secundum, vero titulo; nam si quis bona fide obtineat secundum Beneficium, credens iuste ad illud ius sibi quæsitum esse, quod reuera non est, non vacat primum, & poterit ad illud redire abique nouo titulo, relicto secundo, ita ex *text. cap. si beneficia, de prob. in 6.* tenet *Nauar. cons. 31. num. 3. de prob. in antiq. & habetur apud Quarant. in sum. Bull. verb. Beneficiorum resignatio, vers. nona causa, circa princ.*

11 Diximus paulo superius, ad inducendam hanc incompatibilitatem secundi Beneficij cum primo, & priuationem ipso iure secundi, requiri non solum possessionem secundi Beneficij incompatibilis. sed etiã bonorum, & fructuum Beneficiorum, quod intellige non solum de possessione bonorum, sed etiam de perceptione fructuum, & administratione illorum, vel saltem maioris partis; & hoc de æquitate, ne Beneficiatus cogatur mendicare, ut declarat *Addit. ad dec. Rot. 3. de prob. in nouis, per text. in cit. cap. si tibi concessio, de prob. in 6.* ubi DD. omnes. Nec appellatione fructuum Canonicatus, ad hunc effectum veniunt à illum in Choro, & vox in Capitulo, cum hæc non valeant ad sustentandum Beneficiatum, docet *Seraph. decis. 953. num. 2.*

12 Obserua, quod per assencionem secundi Beneficij incompatibilis, ut supra, ita dicitur vacare primum Beneficium, ut nec etiam possit dimitti secundum, ad finem recuperandi primum, ad notata per *Gemin. & Franc. in cit. cap. si tibi*, quos refert *Seraph. cit. dec. 953. n. 3.*

13 Regula supra posita; quod duo Beneficia Curata, vel alias incompatibilia non possint retineri, ita, ut statim habito secundo vacet primum, non procedit quando vnum Beneficium ab altero legitime dependet, *cap. super eo, ubi glos. & Franc. de prob.*

prab. in 5. nam tunc possunt ambo retineri; & ratio est, quia non duo, sed vnum potest dici Beneficium, dum Beneficium vnum amittat nomen Beneficij, & desinat esse per se, *Cassad. dec. 13. super Regul. Cancellar.* nec in Ecclesia annexa tenetur Beneficiatus residere, cum in ea possit per Vicariam deseruire, *cap. extirpanda, §. qui vero, de prab. Add. ad Lsp. allegat. 35. in fin.*

Aduerte primo, quod hæc procedunt in vnione perpetua; nam si vniretur Beneficium Curatum, vel incompatibile, ad aliud Curatum, vel incompatibile ad vitã Beneficiati, & non in perpetuum, vnio nõ esset valida, & Beneficia sic vnita essent incompatibilia, vt expresse cauetur in *Concil. Trident. sess. 7. cap. 4. de reformat. de qua materia Quintanad. lib. 1. Eccles. cap. 4. num. 12. & cap. 7. num. 6. & lib. 4. temp. 8. num. 46. Flam. de resignat. lib. 2. q. 3. nu. 49. Gonzal. ad Regul. 8. Cancellar. glos. 5. §. 7. num. 146. Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. num. 219. vbi multa.*

- 14 Aduerte secundo, quod ea, quæ diximus posse Beneficium Curatum, vel alias incompatibile detineri, quando vnum ab altero legitime dependet, procedit etiam in Beneficio commendato, dummodo commenda sit ad tempus; nam alias si vnũ Beneficium incompatibile alteri commendaretur in perpetuum, adhuc hæc commenda induceret incompatibilitatẽ, vt expressis verbis deciditur in *cit. loc. Concil. Trident. in illis verbis, Seu commenda perpetua, de qua Hoieda de incompatib. Benefic. par. 1. cap. 14. a num. 16. Flamin. de resignat. lib. 3. quest. 1. num. 110. Gonzal. ad Regul. 8. Cancellar. glos. 5. §. 8. a princip. & n. 20. de August. ad Quarant. in sum. Bullar. verb. Benefic. resignat. vers. nona causa, circa med. ibi, Secundo limita, Azor. in f. mor. par. 2. lib. 6. cap. 10. quest. 11. vers. verum dubia & cap. 13. quest. 3. & licet Ricc. collec. dec. 474. circa med. part. 3. adducens Sayr. teneat generaliter, regulam de incompatibilitate non procedere in Beneficio commendato; est tamen intelligendus de Commenda ad tempus, alias loqueretur contra expressam decisionem *Trident. cit. sess. 7. cap. 4. de reformat.* prohibentem Commendam perpetuam. Ecclesia vero Curata non potest commendari ultra sex menses, per *text. in cap. nemo deinceps, de elect. in 6.* Verum *Hoieda par. 2. cap. 4. num. 18.* defendit licitum esse etiam post *Concil. Trident.* habere duo Beneficia Curata, vnum in Titulum & alterum in Commendam perpetuam, dummodo prouiso de Beneficio Curato in*

Commendam perpetuam simile habenti fiat a Papa, non ab Episcopo, ratione per eum adducta.

- 15 Detineri etiam possunt duo Beneficia Curata absque vitio incompatibilitatis, quando alterum esset habitu, & potentia curatum, & non actu, quia in hoc casu nõ habent locum leges disponentes de incompatibilitate, vt rationibus probat *Abb in hoc cap. de multa sub n. 24. Staphil. de lit. grat. tit. de qual. & stat. benef. n. 20.* hoc exemplificant DD. quando Parochi recesserunt a Parochia occasione pestis, vel timore hostilitatis, & desertam Parochiam reliquerunt, & tunc si Parochia, & Beneficium reducitur deinde ad actum curæ, renascitur incompatibilitas, nec potest retineri cum alio incompatibili Beneficio. *Add. ad Quarant. citat. loc. vers. nona causa, circa fin.*

- 16 Episcopatus non solum cum alio Episcopatu, vel Beneficio Curato, aut dignitate, vel personatu, siue quouis alio Beneficio residentiam requirente, est incompatibilis, sed cum quouis Beneficio simplici, ita, vt per ascensionem Episcopatus vacent Beneficia alia, etiam simplicia, *cap. cum in cunctis, §. 1. de elect. Caputaqu. dec. 400. & 401. par. 2. Lamber. de iure par. 1. par. 2. lib. 9. 6. art. 15. num. 9. Hoieda de incompatibil. benefic. 1. part. cap. 4. num. 3. Flam. de resign. benefic. lib. 3. q. 1. num. 16.* similiter vacant & Pensiones, *Garz. de benefic. par. 11. cap. 6. num. 4.* & est commune. Quod controuertitur est, quo tempore dicantur vacare; de iure, dicendum est, non vacare, nisi adempta possessione pacifica Episcopatus; & secuta consecratione, vel elapso trimestri dato ad capiendam consecrationem, probatur ex *cit. text. cap. cum in cunctis, §. 1.* refert *Garz. cit. loc. n. 5.* qui *num. 12.* dicit quoad vacationem Beneficiorum attendi tantum, an possessionem Episcopatus sit adeptus, vel per eum steterit, quin eam acceperit, nulla habita ratione trium mensium consecrationis, & secundum hanc opinionem decidisse *Rot.* apud eundem *Garz. num. 13.* sed intra dictum tempus trium mensium, vel post si habeat prorogationem, non dicitur quis in mora in capienda possessione, nec per ipsum stare, quin capiatur possessio, vt idem *Garz. n. 14.*

- 17 Episcopatus tamen Titularis, vel exstans in Terris infidelium non inducit incompatibilitatem cum alijs Beneficijs, & Pensionibus, ita, vt per promotionem ad talem Episcopatum non vacent Pensiones, & Beneficia, vt diximus supra, ita

Staph.

Staph. de lit. grat. tit. de qual. & stat. benef. s. huiusmodi autem, num. 15. Hicca de elect. traet. cap. 4. num. 16. Flamin. de resignat. lib. 3. q. 1. num. 9. & 89. & quest. 6. num. 49. Ricc. collect. dec. part. 3. collect. 474. immo collatio absque dispensatione facta Episcopo Titulari, vel qui Episcopatu renunciauit, omnino est valida, Garz. cit. loc. num. 45. maxime de simplicibus Beneficijs; similiter valebit collatio Beneficij facta Episcopo electo ante confirmationem, licet vacet tale Beneficium cum alijs post confirmationem, vt diximus supra, & docet Garz. cit. loc. n. 47.

18 Incompatibile etiam dicitur quodcuq; Beneficium cum Abbazia, ita, vt per pacificam possessionem Abbatiz, vel a tempore, quo per prouisum stetit, quominus adepta sit possessio Abbatiz, vacant omnia alia Beneficia, sicut & de Episcopatu; dummodo Abbatia sit secularis habens in Ecclesia Collegiata generalem, & omnimodam, & quasi Episcopalem iurisdictionem, ita vt dici possit Pastor, *Felin. in cap. eam te, de rescript. num. 7. Gig. de pens. quest. 65. Hicca de incompatibil. 1. part. cap. 6. a num. 1. Flamin. de resignat. lib. 3. quest. 1. a num. 95. Fusc. conclus. 71. lit. B. num. 11. & 12. Garz. de benefic. II. part. cap. 7. per tot.*

19 Non inducit incompatibilitatem Coadiutoria cum alio Beneficio incompatibili cum illo, in quo est coadiutor, cum non sit Beneficium; quod intellige, ad effectum vt per eam vacet Beneficium prius obtentum; bene tamen inducit incompatibilitatem, ad effectum retentionis cum Beneficio residentiam personalem requirente, si coadiutus vult quod coadiutor resideat, & seruiat pro eo, vt debet; nisi forte in coadiutoria caueatur, quod non teneatur dimittere obtentum, nisi eueniente successione coadiutoriz; & per assecutionem Beneficij incompatibilis videtur cessare, & expirare coadiutoria prius obtenta, cum expiret futura successio, & ius ad Beneficium ex ea competens, *Clement. gratiose, de rescript. vbi DD. ita tenet Garz. de benefic. cap. 5. par. 4. nu. 123. contra Gonzal. & alios.*

20 Ultimo dicitur incompatibile Beneficium etiam simplex, si statuto, vel in fundatione tantum sit, vt illud obtinens aliud habere non possit, *cap. gratia, de rescript. in 6. vbi glos. & DD. vnde secundum recipiendo vacat primum, docet Rebuff. de benefic. tit. de dispensatione aetatis. num. 6.*

21 Obserua, quod retinens primum Beneficium, quo priuatus est per assecutionem

secundi incompatibilis, amittit ipsum primum, & secundum, prout apertis verbis dicit *Concil. Trident. sess. 7. cap. 4. de reformat. ad quam poenam priuationis incurrendam requiritur vt prouisus de secundo incompatibili retineat primum, dolose, seu malitiose, saltem ex lata culpa, quod bene videntur denotare illa verba text. Concil. Retinere presumpserit, ex l. quod Nerua, ff. de posit. docet Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. num. 95. & seqq. qui num. 97 dicit recte dari hanc dolosam, seu malitiosam retentionem sine monitione, aut litis contestatione contra alios, qui tenent, quod ad finem vt prouisus priuetur etiam secundo, requiritur monitio, vel quod saltem retineat vsque ad litis contestationem, cuius contrarium, nempe non requiri monitionem, aut litis contestationem, sed solum sufficere retentionem primi Beneficij, quod beneficiatus scit, vel scire debet vacasse per assecutionem secundi defendit, & verius Garz. cit. loc. & n. 99. dicens contra *Flor. de Mena* sufficere ad incurrendam hanc poenam conciliarem, solam retentionem de facto, sine perceptione fructuum, cum *Concilium* sit contentum sola retentione.*

22 Hæc, quæ diximus de Beneficio Curato quoad incompatibilitatem, non habet locum in Beneficijs habentibus curam, iurisdictionalem, quoad excommunicandum, absoluum, visitandum, & corrigendum; hæc enim Beneficia non inducunt incompatibilitatem, ita, vt per adaptionem secundi vacet primum, dicit *Rebuff. in praet. 3. par. signat. vers. etiam situationis, num. 5. fol. mibi 136.* & ita seruari per *Rot. testatur Gonzal. ad 8. Regul. Cancell. glos. 6. num. 63.* & voluit in vna *Canchen. Archiepiscopatus 2. Ianuarij 1594. coram Penta,* & probatur etiam ratione; Cura enim proprie, & stricte dicitur illa, quæ est in Foro poenitentiali, docet *Abb. in cap. dudum il 2. num. 7. in 9. art. de elect. & in cap. aures, num. 6. vers. tertio adde de rescript. Rebuff. in tit. de dispensat. rat. etat. vers. etiam si curam habeant, Mascard. de probat. conclus. 469. num. 2. in fin. Rota in vna *Recanaten. Parochialis coram R. P. P. Cantuccio 20. Maij 1577.* at non omnis cura debet inducere incompatibilitatem, sed solum illa, quæ proprie, & stricte appellatur, prout semper verba in huiusmodi significatu sunt intelligenda, *l. 1. §. si is, qui nauem, & ibi glos. in verb. editi, ff. de exercit. in rem act. Bart. in l. omnes populi, num. 59. de iustit. & iur. ergo cum Beneficia habentia Curam iurisdictionalem**

lem sint improprie, & large Curata, non inducunt incompatibilitatem, nec comprehenduntur sub dispositione legum loquentium de incompatibilitate, ita argumentatur *Grat. discept. for. c. 133. an. 31.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Incompatibilitas Beneficiorum simplicium non inducit vacationem ipso iure, sed per sententiam.*
- 2 *Incompatibilitas non inducit Curatum cum simplici, etiam requirente temporalem residentiam.*
- 3 *Incompatibilitatem inducunt duo Beneficia simplicia, quorum unum sufficit ad sustentationem; unde Episcopus, vel alius Ordinarius collator potest secundum conferre Beneficium sufficiens, dummodo dimittatur primum, num. 4.*
- 5 *Incompatibilitatem non inducunt duo Beneficia simplicia, quando unum non sufficit ad sustentationem. Secus si sufficiat, n. 6.*
- 7 *Incompatibilitas, qua oritur ex retentione secundi Beneficij, quando primum sufficiebat ad sustentationem, inducit vacationem ipso iure.*
- 8 *Incompatibilitas non inducit secundum Beneficium simplex, quod unitum cum primo excedit sufficientiam congrua sustentationis.*
- 9 *Incompatibilia non sunt duo Beneficia simplicia insufficientia. Quod non procedit cum dispensato ad obtinendum Beneficia cum clausula, dummodo plura simul non sint.*
- 10 *Incompatibilia an sint tria Beneficia simplicia insufficientia. Quid de pjs legatis. Et quid si Beneficium insufficientis augetur redditibus. Quid de pensionibus, n. 11.*
- 12 *Incompatibilia non sunt plura Beneficia simplicia, quando conferuntur a Papa.*
- 13 *Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, quando dicatur in terminis incompatibilitatis, nu. 13. & 14. Ad quod non est habenda ratio patrimonij, n. 15. Et an sint computandi fructus incerti, & distributiones, n. 16.*

S. II.

- D**iximus *S. præced.* de incompatibilitate Beneficiorum Curatorum, Dignitatum, & Personatum, ac aliorum præcisam residentiam requirentium; proposuimus in principio huius *Annot.* dicere secundo loco de incompatibilitate, seu compatibilitate Beneficiorum simplicium; ad quod aduertendum, quod hic non loquimur de Beneficijs simplicibus, quæ personalem, & præcisam residentiam requirunt, vt Canonatus, & similia; de his enim diximus supra cum *Garz.* & alijs, notauimus illa inducere incompatibilitatem, ita, vt per adeptionem secundi, ipso iure vacet primum, iuxta dispositionem huius *tex. cap. de multa, & Sac. Cons. Trident. sess. 7. c. 4. de ref.* prout *Sac. Congreg. eiusd. Concilij* declarauit, & *Rota in vna Salmantina dimissæ portionis 11. Decembris 1585. coram Orano.* Loquimur tamen hic de Beneficijs simplicibus omnibus non Curatis, nec requirentibus præcisam, & expressam residentiam, nec de Dignitatibus, & Personatibus; & sub istis Beneficijs simplicibus comprehendimus etiam habentia residentiam ad tempus, & causatiue, quando videlicet non residendo priuatur Beneficiatus fructibus, non titulo; hæc enim Beneficia simplicia non inducunt incompatibilitatem, ita vt vacet primum per affectationem secundi, poterit tamen prouisus priuari per Ordinarium, & ita procedit dispositio *Concil. Trident. sess. 24. cap. 17. de refer.* prout concludit *Nauar. conf. 4. num. 1. de cler. non resident. & conf. 10. num. 13. de præb.* & ita praticari communiter testatur *Gonzal. ad Regul. 8. Cancell. de altern. glos. 15. in princ. num. 26. & est decis. Rot. per Cardin. Seraph. Calaguritana Beneficij 25. Octobris 1577. & voluit Ansb. conf. 17. num. 2. late Capra Regul. 90. num. 102. vsq. ad 113. Imol. & alij in cap. fin. de cleric. non resid. Gutier. conf. 10. num. 3. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 14. num. 15. nouissime declarat *Garz. de benef. par. 11. cap. 5. §. 3. in prin.**
- 2 Obserua primo, q̄ in hoc casu nõ inducunt incompatibilitatem Beneficium Curatum, & simplex non requirens actualem, & præcisam residentiam, licet tale Beneficium simplex obliget ad temporalem residentiam, & certis diebus, si Beneficiatus potest vtriusq; onus adimplere, docet *Garz. cit. loc. ex Imol. Capra, Hois. ds.*

aa, *Rota diuer. dec. 483. num. 3. par. 1.* apud eum, quod intellige, dummodo vnum nõ sufficiat ad congruam sustentationem, vt dicemus infra, & obseruat *Hoieda 2. p. cap. 1. & 2. Rodriqu. in sum. 1. tom. cap. 31. num. 2.* & constat ex *Concil. Trident. citat. seff. 24. cap. 17. de refo.*

- 3 Obserua secundo, duo Beneficia quantumuis simplicia, si vnum ad sustentatione congruam Beneficiati sufficiat, non possunt simul retineri, & inducunt incompatibilitatem, per expressam decisionem *text. Concil. Trident. seff. 24. cap. 17. de refo.* in illis verbis statuit, vt in posterum vnum tantum Beneficium Ecclesiasticum singulis cõferatur. quam collationem communiter intelligunt DD. cum effectu, & ad finem retentionis. ita, vt possit per Ordinarium conferri secundum Beneficiũ, habenti aliud sufficiens ad congruam sustentationem, non dimisso primo, quamuis per assentionem secundi vacet primum ipso iure, ex *d. cap. Conc. Trident. 17.* & declarat *Garz. de benef. cit. loc. nu. 283.* contra *Gonzal. & decidisse Sac. Congreg. eiusd. Concil. super illis verbis, Singulis cõferantur,* in hunc modum, *Id int. ligitur cum effectu, vt vnum possit retinere, quia Ordinarius potest instituere presentatum, vel conferre aliud Beneficium incompatibile, vel ratione residendi, vel ratione sufficientie, dummodo habita possessione pacifica secundi Beneficij. dimittatur primum.* Hæc sunt verba declarationis, cui & aliam similem refert *Garz. cit. loc. vers. alia etiam*

- 4 Ex quibus colligit *Garz. cit. loc.* quod non solum Episcopus, sed quilibet alius habens ordinariam auctoritatem conferendi, immo etiam Vicarius habens specialem facultatem conferendi, potest cõferre secundum Beneficium etiam sufficiens ad sustentationem habenti aliud, dummodo dimittatur primum, quicquid sit de conferente auctoritate non ordinaria, sed delegata, vt per *Garz. cit. loc. n. 284.* Similiter Patronus Clericus, siue Laicus poterit præsentare habentem aliud Beneficium, refert idem *Garz. num. 286.* contra *Pauin. de offic. & potest. Cap. Sed. var. q. 5. par. 2. n. 3.*

- 5 Obserua tertio, duo Beneficia simplicia non sufficientia ad sustentationem non inducunt incompatibilitatem, quando vnum eorum non sufficit ad sustentationem prædictam, licet vnitim sufficiat, ita, vt non solum possit per Ordinarium licite conferri secundum, habenti primum insufficientem, sed etiam prouilius potest tu-

te illa retinere, nec vacat, nec dimittere, tenetur primum, est commune, & probatur ex *Concil. Trident. cit. loc.* ex illis verbis, *Quod quidem si ad vitam eius, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo vtrumq; personalem residentiam non requirant, eidem conferr.* Hæc *Concil.* e contra vero habens Beneficium simplex sufficiens ad commodam sustentationem, si aliud consequatur, est incompatible cum primo, & peccat mortaliter retinens, tenet *glos. in cap. dudum. de elect. verb. intitulatam & verb. retinere, Hoieda de incompatibil. par. 1. cap. 19. num. 1. Flam. de resignat. lib. 3. quest. 1. num. 38. & libr. 5. quest. 6. num. 115. cum seqq. Zerol. in præx. Episcop. p. 2. verb. incompatibilia §. 2. Tusc. tom. 1. lit. B. conclus. 61. Nauar. conf. 1. n. 39. tit. de constit.*

- 6 Obserua quarto, quod de iure communi, & ante *Concil. Trident.* erat in questione, an quis poterat habere plura Beneficia simplicia, quorum vnum sufficiens erat ad congruam sustentationem, vt videre est apud DD. in *cap. duuum de elect. 1. 2.* Verum post *Concil. Trident. cit. cap. 17.* est absolutum non posse, immo communẽ obseruantiam, & consuetudinem in contrarium non valere, tenet *Garz. citat. loc. num. 270. & 279.* qui *num. 280.* dicit, dispositionem prædicti *text. Concil. Trident.* procedere etiam in Beneficijs de Iure patronatus.

- 7 Obserua quarto, quod si habens Beneficium sufficiens, aliud obtineat, & retineat Beneficium etiam non sufficiens per assentionem, & retentionem secundi vacat primum, & secundum ipso iure; & probatur clare, nam recipere, & retinere duo Beneficia incompatibilia inducit vacationem ipso iure, ita habetur in *d. cap. 4. seff. 7. de refo. Concil. Trid.* vbi præiuratur retinentes plura Beneficia incompatibilia ipso iure ipsis Beneficijs; sed retinens dicto modo Beneficium sufficiens cum alio deinde obtento, retinet Beneficia incompatibilia, cum *Concil. Trid. seff. 24. cap. 17. de reform.* prohibeat tanquam incompatible haberi Beneficium ultra sufficiens ad congruam sustentationem, ergo, &c. & in simili tenet *Garz. de benef. cit. loc. cap. 300.* qui solum vacare primum tenet in prædicto casu. Et *num. 302.* defendit in casu, in quo quis haberet Beneficium non sufficiens, & obtineret secundum sufficiens, tunc priuaretur primo cum mens *Concil.* sit, ne quis habeat plura Beneficia, quorũ alterum est sufficiens de per se ad congruam sustentationem.

- 8 Quæritur, an habenti Beneficium simplex insufficientis possit conferri secundum, quod unitum cum primo excedat sufficientiam congruæ sustentationis, sed de per se separatam non sufficiat ad congruam sustentationem. Resp. posse conferri, & retineri hæc duo Beneficia, quia in eo, quod excedunt congruam sustentationem, non possunt minui, cum prohibitum sit conferre Beneficia diminuta, in toto titulo, ut Beneficia sine diminutione conferantur.
- 9 Episcopus potest licite conferre secundum Beneficium, quando primum non sufficit ad sustentationem, & prouisus potest illud acceptare, & retinere absque dispensatione, quia id est permissum per *Concil. Trident. cit. cap. 17.* & si conferat habenti dispensationem obtinendi beneficia ratione suæ inhabilitatis, cum clausula, *si modo plura simul non sint*, collatio non valet, esto quod illud unum ad congruam sustentationem non sufficiat, ita adducitur apud eundem *text. Conc. Trid. declarat. Sac. Congr. Julij 1595.*
- 10 Dubitatur, an habens duo Beneficia insufficientia possit obtinere tertium, vel quartum usque ad sufficientiam absque dispensatione?
Resp. in hac questione etiam in terminis *Concil. Trident. d. cap. 17.* DD. diuisi sunt hinc inde, sed verior sententia, ac roborata pluribus declarationibus *Sacra Congreg.* & illa, quam seruat Praxis est, ut obtinens duo Beneficia simplicia, quæ ad congruam sustentationem non sufficiunt saltem quoad effectum retentionis, non possit habere tertium etiam insufficientis absque dispensatione Apostolica, ita refert, & sequitur *Garz. de benefic. cit. loc. n. 307. & seqq.* Vnde quotidie in praxi experimur, quod Episcopi conferunt tertium, & quartum Beneficium insufficientis, sed obtinens statim impetrat dispensationem Pontificiam, sine qua dispensatione Episcopus ipse non permittit deinde retentionem. Hæc non procedunt in Capellanijs, seu pijs legatis modici valoris duorum, vel trium aureorum cum onere Missarum, etiam si conferantur in titulum, quia illa etiam si excedant duo, vel tria, retineri possunt absque dispensatione Apostolica, ita refert declarat. *Sac. Congreg. Garz. cit. loc. num. 318.* immo, quod plus est, tenuitas etiam in Curatis excusat ab incompatibilitate, secundum opinionem *Grat. dec. 155. num. 12.* Verum si aliquod ex Beneficijs insufficientibus tractu temporis, auctis introitibus, contingat fieri sufficiens, tenetur prouisus dimittere

alia, docet *Hoieda cit. tract. 1. par. cap. 13. num. 13.* & si omnia fierent sufficientia, id est unumquodque de per se, tunc prouisus vno retento ad eius electionem, siue optionem, alia dimittet, *Garz. cit. loc. num. 312.*

- 11 Pensiones etiam plures non faciunt incompatibilitatem cum Beneficijs, quia licet hodie Pensiones succedant loco Beneficij, ut dicit *Garz. 1. par. cap. 5.* tamen non sunt tituli Beneficiales, ut ibidem probat *Garz. & Concil.* in supracitatis locis loquens de incompatibilitate videtur se referre ad titulos Beneficiales in illis verbis, *Quando vnus plurimum officia occupat Clericorum, & in alijs, neminem oportere in duabus Ecclesijs conscribi, &c.* hanc opinionem tenuerunt *Duen. reg. 71. limit. 5. Hoieda 2. par. c. 7. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 5. num. 14. Azor. 2. p. lib. 8. cap. 10. quest. 8. & cap. 12. quest. 6.* *Garz. cit. tract. par. 11. cap. 5. §. 3. num. 314.* Verum *Rebuff. in prax. tit. de dispens. ration. etat. vers. etiam si sunt sub eod. tecto,* tenet Pensionem cum Beneficio, aut duas Pensiones non posse absque dispensatione Apostolica retineri sub eodem tecto, quia inducunt incompatibilitatem, quam opinionem *Rebuff. Garz. cit. loc. num. 317.* confirmat stylo Curia.

- 12 Obtinens a Papa plura Beneficia incompatibilia simplicia, potest ea licite retinere absque speciali dispensatione, quia sufficit ad hunc effectum sola collatio Papæ, ut super *d. cap. 17. Conc. Trident.* fuisse declaratum per *Sac. Congreg.* refert *Garz. cit. loc. nu. 327.* sub his verbis, *Quidam obtinuit duo Beneficia incompatibilia a Summo Pontifice, & illa in literis expressit, sed non fuit dispensatum: respondit Congregatio teneri posse, nisi essent dua Parochiales ante Concilium obtenta.*
- 13 Obserua ex *Trident. cit. loc.* quod habens unum Beneficium simplex, quod ad vitam Beneficiati honeste sustentandam non sufficit, potest aliud Beneficium sufficiens obtinere, in quo casu dubitari solet, cuius valoris debeat esse Beneficium, ad hoc ut dicatur sufficere ad honestam sustentationem, de quo vide *Gomez. de expect. nu. 107. Nauar. de orat. Miscell. 62. Prosp. de August. Add. ad Quarant. in sum. Bull. verb. Beneficiorum resignationes, causa 8. Meno h. de arbitr. cas. 216. Hoieda par. 1. cap. 19. a num. 12. Flamin. de resignat. lib. 5. quest. 6. num. 131. & seqq. Zerol. in verb. Beneficium, §. 7. concl. 8. prin. Gonzal. ad Regul. 8. Cancell. glo. 15. num. 39. nouissime plena manu *Carol. Marant. Meritis.**

Epi-

Episcopus Iuuenacen. 1. part. suarum doctrinarum controuer. iur. resp. 18. a n. 19. ex quibus illa deducitur verior sententia, remitti Iudicis arbitrio, quod dicatur Beneficium ad honestam Beneficiati sustentationem sufficiens; & quia idem Beneficium potest esse quoad valorem magnū respectu vnius, & paruum respectu alterius, vt refert *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc.* ideo Iudex debet considerare qualitatem personæ, loci, & temporis, vt bene aduertunt *Parif. & Hoied. cit. loc.* considerandum est etiam, quod *Concil* requirit, vt Beneficium sufficiat ad honestam sustentationem, vt patet expresse ex illis verbis, *Quos quidem si ad vitam eius, cui conferitur, honeste suscipiendam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens conferri*, quibus verbis non obstantibus, adhuc *Prosp. de August. cit. loc.* tenet, Beneficium in hoc casu debere esse illius valoris, vt ad commode, & decenter viuendum sufficiat, quod differt ab eo, quod dicitur, vt sufficiat ad honeste viuendum, cum in hoc casu sufficiat ad honeste viuendum alicui, quod sufficit ad viuendum; ita, vt non cogatur mendicare, docet ipse *de August. cit. loco.*

13 Sed melius dicendum est eum *Marant. cit. loc. num. 19.* illud dici sufficiens Beneficium, ex quibus fructibus Beneficiatus potest se, & familiam suam sustentare, vitam parare, & hospites recipere, ac iura Episcopalia soluere; sub nomine victus, intelligit quicquid ad honeste sustentandum se, & familiam necesse habet, vt sunt cibus, vestitus, habitatio, lectus, famuli, & necessaria omnia ad repellendos, siue curandos morbos, ex *l. verbo victus, vbi glos. & DD. ff. de verb. signific. &* diximus, cum de alimentis præstandis spurij tractauimus; e contra vero insufficiens ad sustentationem dicitur Beneficium, cuius fructus non sufficiunt ad victum parandum Clerico, & suæ familiæ ac ad satisfaciendum iuribus Episcopalibus, & alijs oneribus ipsius Beneficij; quod si sufficiant ad congruam sustentationem Beneficiati, nõ tamen ad solutionem iurium Episcopaliū, & onerum, vel e contra, adhuc Beneficium dicitur insufficiens, ex *cap. sicut, de supplend. neglig. Pralat. & cap. 1. de præben. in 6. ita Marant. post multos per eum adductos cit. loc.*

14 In hac materia tenent alij, Beneficium, cuius redditus non excedunt summam ducentorum coronatorum, dici insufficiens; coronatum idem valet, quod florenum auri, florenum vero auri pro ducato

de Camera accipitur, vt sensere *Staphil. Zerol. Menoch. & alij apud Marant. cit. loc. num. 25.* ad quod aduertendum, quod summa ducentorum ducatorum de Camera ascendit, & excedit summam ducatorum tercentum nostri Regni, quæ summa regulariter pro omnibus non videtur pauci redditus, patet ad sensum; nam videmus Clericos viuere laute cum hac summa in aliquibus locis; credo intelligendos esse hæc asserentes in terminis, in quibus loquitur *Menoch. de arbitr. cas. 216. nu. 11.* Beneficia, quorum fructus non excedunt summam ducentum florenorum, esse parua, & minora inspecta personâ Cardinalis; proinde concludendum est, vt supra statuimus, totum hoc remitti Iudicis arbitrio, cum *Nauar. de reddit. Eccl. quest. 2. monit. 18. Card. Iusc. tom. 6. lit. P. concl. 160. cum. 2. Marant. cit. loc. num. 28.* & alijs supra adductis.

15 Ad quod obserua, quod ad diiudicandum, an Beneficium sit sufficiens, non est habenda ratio patrimonij etiam opulenti Beneficiati, cum possit Clericus conferuare patrimonium, eiusq; fructus, & impendere ad proprios vsus redditus Beneficij, secundum communem opinionem DD. de qua *Innoc. & Abb. in cap. Episcopus, de præben. Felin. in cap. postulasti, de rescript. Coar. in cap. 1. n. 2. de test. Nauar. in apolog. lib. de reddit. Eccl. q. 1. monit. 30.* hanc sententiam tenet *Hoieda dict. tract. cap. 19. num. 45.* & sequitur *Prosp. de August. ad Quarant. verb. beneficiorum resignatio, vers. octaua causa, in princ. finis.*

16 Ad effectum iudicandi, an Beneficium sit sufficiens, ad finem cognoscendi compatibilitatem, vel incompatibilitatem, sunt computandi omnes fructus certi, & in Canonicatibus est computanda massa grandis, ac distributiones quotidianæ certæ, quæ solum residentibus dantur, secundum veriorem opinionem, *Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. §. 3. num. 321.* contra *Caputaq. dec. 63. num. 3. par. 1. & Flam. Paris. de resignat. lib. 5. q. 6. num. 131.* licet ad alium effectum distributiones quotidianæ non computentur in fructus, ad late tradita per *Marant. citat. respons. 18. num. 51.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Incompatibilia sunt duo Beneficia sub eodem tecto uniformia; ita, ut vacet primum per assecutionem secundi ipso iure.*
- 2 *Beneficia quando dicantur sub eodem tecto. Et quando uniformia, num. 3. Et an requiratur qualitas uniformitatis, num. 4. Et quomodo dicantur incompatibilia, nn. 5. Et quid quando sunt sub eadem Ecclesia, sed sub diuersis Capellis, n. 6.*
- 7 *Patronus an possit facere, ut quis possit retinere duo Beneficia de lure patronatus sub eodem tecto.*
- 8 *Incompatibile an sit Beneficium simplex cum Capellania, cui est annexum aliud simplex Beneficium sub eodem tecto.*
- 9 *Beneficia tria sub eodem, vel diuerso tecto an possint teneri ex consuetudine.*
- 10 *Incompatibilitatem an faciat pensio sub eodem tecto.*

A N N O T A T I O XVII.

§. III.

AD illa verba huius text. cap. de multa, in fin. idest, Addentes, ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere presumat, etiam si curam non habeant animarum, annotandum est cum communi DD. duo Beneficia non solum Curata, sed etiam simplicia esse incompatibilia sub eodem tecto, habetur etiam ex cap. literas, de concess. prebend. et cap. 1. de consuet. in 6. et Clement. fin. de preb. vbi DD. de hac materia tractant Navar. cons. 22. 23. et 24. de preb. in nouis, Franc. in d. cap. 1. de consuetud. in 6. Staph. de lit. grat. fol. 12. Rebuff. in prax. tit. de disp. rat. at. at. verb. incompatibilia, late Hoieda de incompatibilit. benefic. par. 2. s. 20. Quintil. Mandos. tract. de signat. grat. tit. de dispens. ad benefic. sub eodem tecto, Gom. in tract. de expect. Gonz. in regul. 8. Cancell. gloss. 10. a num. 32. Paris. de resign. benefic. lib. 3. quaest. 1. a num. 121. Prosp. de August. ad Quarant. in sum. Bull. verb. beneficiorum resignatio 9. causa, Azor. 2. par. lib. 6. cap. 11. quaest. 1. et 3. et cap. 12. quaest. 6. et lib. 7. cap. 16. q. 10. Tusc. concl. 64.

- et 66. lit. B. Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. §. 2. a num. 82. & alij Ad quam incompatibilitatem duo communiter requisita desiderantur, idest, vt duo Beneficia sine sub eodem tecto, ac sint vniformia, quibus concurrentibus, induci incompatibilitatem asserunt; ita, vt per assecutionem secundi vacet primum ipso iure.
- 2 Nota primo, Beneficia dici sub eodem tecto, quando sunt intra eandem Ecclesiam, eiusque circuitam, & intra eodum parietes, & muros, vt declarat Hoied. cit. loc. num. 27. Prosp. de August. Gonzal. & alij, de quibus supra. Similiter Beneficium situm in Capella, Claustro, Camiterio, seu ambitu Ecclesiae, dicitur sub eodem tecto cum alio Beneficio sito in Ecclesia, quando praedicta loca sunt contigua ipsi Ecclesiae, cum tunc cenentur partes Ecclesiae; vnde polluta, seu interdicta Ecclesia, dicitur quoque polluta, & interdicta Capella, Claustro, & Camiteria contigua, ad text. in cap. 1. de consecr. Eccl. in 6. cap. scilicet de sent. excom. cad. lib. 6. quando vero Capella, Claustro, vel Camiterium non sunt contigua cum Ecclesia, tunc Beneficium situm in dictis locis cum Beneficio in Ecclesia sito non dicuntur sub eodem tecto, ita distinguit Gonzal. cit. loc. & sequitur Garz. etiam cit. loc. num. 259. ex de. f. 5. de concess. prebend. alias 197. in nouis. quod si habens Beneficium situm in Capella, Camiterio, Claustro, vel in alia Ecclesia separatis, & non contiguis Ecclesiae, in qua habes Beneficium teneretur ministrare, & seruire ratione dicti Beneficij siti in Capella, Cameterio, Claustro, &c. in eadem Ecclesia non contigua, adhuc non dicerentur Beneficia sub eodem tecto, nisi attendatur ad hunc effectum corpus Beneficij, & locus vbi est situm, erectum, seu fundatum, & non seruitium, seu ministerium, quod alibi facere teneretur, vt tenet Rot. cit. dec. 6. in fin. & sequitur Garz. cit. loc. licet secus sit ad alium effectum; nam ad effectum vt filius non possit habere Beneficium in Ecclesia, vbi pater habuit Beneficium, sufficit, vt teneatur ministrare vbi pater ministravit, late Garz. de benefic. par. 11. cap. 3. num. 69 & hoc est primum requisitum.
- 3 Aliud vero, & secundum requisitum ad hoc, vt duo Beneficia inducant incompatibilitatem sub eodem tecto, est, vt haec duo Beneficia sint vniformia; non dicuntur Beneficia vniformia illa quae vno, & simili nomine nuncupantur, sed illa, quae instituta sunt ad vnum, & eundem finem, & habent idem prorsus officium, ministerium,

rium, exercitium, & onus in eodem loco, & eodem tempore, ita explicat *Navar. conf. 16. de prab. in nouis, num. 2.* sequitur *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc. h. i. a. sec. in prax. Episcop. par. 2. cap. 5. num. 26. Grat. discept. foren. cap. 133. num. 20. h. i. a. seqq.* qui tenet, quod duæ Capellaniz in eadem Ecclesia institutz ad diuersas Capellas, & fines diuersos, & ad faciendam separatam Congregationem, non dicuntur vniformes, & incompatibiles, & vltra prædicta tenet requiri, quod Beneficia sint etiam eiusdem nominis, hæc opinio *Gratian.* est originaliter *Navar. in cit. conf. 16. & 22. in nouis,* quæ reprobatur per *Garz. p. 11. cap. 5. §. 2. num. 27.* qui testatur *Rot. in vna Tolet. de Barasias Capellania 3. Martij 1589. & 4. Junij 1590. coram Mantica, in impress. eiusd. dec. 50. & d. c. 118.* declarasse Beneficia vniformia duas Capellanas distinctas, & diuersas, & à diuersis fundatoribus fundatas in eadem Ecclesia, hæc *Garz. qui num. 226. & 229.* excusat opinionem *Navar.* accedente consuetudine, maxime vbi *Concil.* quoad hoc non est receptum.

Hoc requisitum vniformitatis non esse necessarium; sed sufficere ad inducendam incompatibilitatem, duo Beneficia esse sub eodem recto, etiam difformia, tenentur multi DD. qui omnes inueniuntur apud *Garz. cit. loc. num. 231.* & alii qui apud *Gonzal. glos. 10. num. 30.* asserentes huic incompatibilitati posse Episcopum dispensare, immo & eam tolli statuto, vel consuetudine; sed hæc opinio non est tuta; nam si admittamus duo Beneficia simplicia difformia esse incompatibilia, sequitur necesse, non posse illa retineri, cum *Concil. Trident. sess. 7. cap. 4. de reformat.* prohibeat expresse retentionem omnium Beneficiorum incompatibilium, & contra *Concil. Trident.* non potest dispensare Episcopus; nec contra illud statutum, vel consuetudo introduci, vt latius dicemus alibi. Proinde verius dicendum est, duo Beneficia difformia sub eodem recto esse compatibilia, & necessario requiri illam qualitatem conformitatis in Beneficijs sub eodem recto ad inducendam incompatibilitatem, ac proinde licite haberi, & retineri posse duo Beneficia sub eodem recto difformia absque dispensatione Apostolica, & Ordinaria, nisi alias dicta Beneficia sint inter se repugnantia ratione seruitij, quam opinionem esse magis communem, & veram testatur *Gonzal. ad regul. 8. Cancell. glos. 10. num. 4.* quem sequitur *Gratian. discept. foren. cap. 133. num. 22.*

tom. 1. & nouissime Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. §. 2. num. 235. & ante eum testatus est etiam de communi *Parif. de resignat. lib. 3. quest. 1. num. 128.* videt alios apud *Garz. qui num. 243.* testatur *Congr. Concil.* approbasse primam opinionem.

5 Firmanda est ergo regula: duo Beneficia, secundum veriorum sententiam, de iure conformia, id est habentia idem ministerium, & exercitium in eadem Ecclesia haberi non possunt, nec retineri absque dispensatione Apostolica; quod adeo verum est, vt quæcumque consuetudo etiam immemorabilis in contrarium non valeat, ad *text. in cap. literas. vbi glo. & Abb. nu. 2. de prab. Flam. de resignat. benefic. lib. 3. quest. 1. num. 124.* *Hoieda,* qui alios adducit *cit. loc. cap. 20. num. 2.* *Garz. de benefic. cit. loc. num. 184.* nec suffragare dispensationem Episcopi, vt asserunt *Flam. Hoied. & Garz. cit. loc.* idque procedere quæcumque sint Beneficia etiam simplicia, contra *Zerol. in prax. Episcop. par. 1. verb. beneficia, §. 7. con. lus. 6. & Lara de annuer. h. capell. lib. 2. cap. 7. num. 13.* quorum opiniones damnat *Garz. cit. loc. num. 186.* Ad quod obserua, quod termini huius incompatibilitatis non adaptantur ad duo Curata, duas Dignitates, vel Personatus, ad duos Canonicatus, aut Canonicatus cum Portione, nec ad quæcumque Beneficia requirunt præcisam residentiam; nam hæc alio titulo sunt incompatibilia, vt diximus §. 1. nec in diuersis Ecclesijs retineri possunt in simul; adaptantur tamen ad Beneficia simplicia, & ad illa, quæ in diuersis Ecclesijs retineri possunt, & licet alias non sint prohibita simul retineri, ratione tamen eiusdem texti prohibentur, si vniformia sint.

6 Nota secundo, quod secundum opinionem *Navar. in conf. 16. & 22. de prab. in nouis.* *Gonzal. glos. 10. num. ult.* *Gratian. discept. foren. cap. 133. num. 20.* & aliorum, videtur posse defendi, si duo Beneficia sint intra eadem Ecclesiam, verum ad diuersa Altaria, vel Capellas, sicut vt pluri mō sunt Capellaniz, non dici incompatibilia, cum isti DD. ad dicendum Beneficium vniforme requirant, vt duo Beneficia, seu Capellaniz sint in eadem Capella, ac faciant vnā Congregationem, sed hæc opinio non est amplexa per *Rot. in cit. dec. Tolet. de Barasias apud Mantica.* vt diximus, dñs iudicauit diuersas Capellanas sub eodem recto incompatibiles; & possunt prædicti conuinci ratione, cum in hoc *cap. u. multa. de prab. in illis verbis, Addentes in eadem Ecclesia, &c.* de quibus in *prin. huius §.*

text. loquitur de eadem Ecclesia, quasi sufficiat, quod duo Beneficia vniformia sint in eadem Ecclesia ad inducendam incompatibilitatem, non autem requiratur, quod sint in eadem Capella, & DD. omnes explicantes illa verba, *sub eodem tecto*, intelligunt in eadem Ecclesia, non autem Capella.

- 7 Nota tertio, *Mantic. decis.* 118. *num. ult.* tenere patronum non posse disponere, vt quis possit habere, & retinere Capellaniam de Iure patronatus cum alia sub eodem tecto, per opinionem *Abb. in cap. extirpanda. §. qui vero, in 2. lect. num. 41. de concess. prab. & in cap. praterea, nura. 1. de iure patronat.* quod est intelligendum, quando patronus post fundatum Beneficium, & Capellaniam, & ex interuallo vellet hanc nouam legem, & conditionem imponere Beneficio, quia in hoc casu ei non permittitur contra ius id facere, ad dicta per *1 mol. post glo. in cap. cum dilectus, num. 21. & Abb. num. 5. de consuet. Felin. in cap. significasti num. 3. de testib.* secus vero si patronus vellet hanc legem, & conditionem imponere Beneficio a principio, & tempore foundationis; nam tunc posset ei permitti, ad dicta per *Federic. de Sen. conf.* 120.

- 8 Nota quarto, quod si quis haberet in Ecclesia v.g. S. Mariæ simplex Beneficium, posset deinde in eadem Ecclesia habere, & retinere Capellaniam, cui est annexum aliud Beneficium simplex, quia per hanc vnionem accessorie factam, extinctum est nomen, & titulus Beneficij simplicis annexi, & confusum cum dicta Capellania, quæ sola est in consideratione. Verum si vnio est facta æque principaliter, vel ad tempus, seu vitam obtinētis tantum, tunc talis vnio non facit cessare incompatibilitatem, ita declarat *Garz. cit. loc. nu. 217. & seq.* qui interpretatur sententiã *Nauar. conf.* 13. *de prab. & Rebuff. in prax. tit. de disp. ratione etat. vers. etiam sub eodem tecto, vers. quinsimmo si fuerit*, qui videntur tenere contrarium.

- 9 Tria Beneficia in eadem Ecclesia, siue vniformia sint, siue difformia, nullo modo quis potest habere absq; dispensatione Papæ; ita, vt nec vllum statutum, aut consuetudo in contrarium teneat, etiam si consuetudo immemorabilis sit, quæ licet alias habeat vim priuilegij, *p l. hoc iure, §. ductu aqua. ff. de aqu. quot. & estiu.* nõ militat in hoc casu, nec etiã vim priuilegij, cū sit a iure reprobata, ad dicta per *Franc. in c. 1. de consuet. in 6. in 2. notab. vers. immo tradit*, ita tenet *Put. dec.* 457. *per tot. Grat.*

dec. 155. *num. 19. & discept. forens. cap. 153. num. 18. late Garz. cit. loc. num. 138.* qui reprobatur contrarium tenentes, & firmat regulam, etiam si Beneficia per se non sufficiant ad congruam sustentationem.

- 10 Controuersum est inter DD. an Pensio faciat incompatibilitatem etiã sub eodem tecto. Sunt, qui tenuerunt vtramque opinionem, vt est videre apud *Gigant. de pensio. q. 67.* Sed verior opinio tenet non inducere incompatibilitatem, quia non est Ecclesiasticum Beneficium, & Iura loquentia de hac materia disponunt tantum de Beneficijs, ita tenet *Genz. ad 8. regul. Cancell. glos. §. §. num. 189.* qui testatur sic seruare *Rot.*

S V M M A R I V M.

- 1 Regulares non possunt noua loca erigere propria auctoritate, & non seruatis solennitatibus, de quibus infra.
- 2 Regulares non possunt erigere noua loca sine licentia Episcopi, per cap. de Monachis 18. q. 2.
- 3 Regulares Mendicantes non possunt erigere noua loca, vel antiqua mutare, non seruata dispositione cap. 1. de excess. Prælat. in 6. & cap. vnic. de relig. domib. in 6. num. 4. & Clem. cupientes, de pœ 1. n. 5.
- 6 Regulares etiam Mendicantes, tam Viri, quam Mulieres non possunt noua loca erigere sine licentia Episcopi loci. Et an Concilium derogat dispositioni supracitatorum Canonum requirentium licentiam Apostolicam in suis casibus, n. 7.
- 8 Concil. Trident. cap. 3. sess. 25. de Regul. prohibens Regularibus erectionem nouorum locorum, comprehendit omnes, etiam non Mendicantes.
- 9 Dispositio loquens de Religiosis, quando comprehendat Mendicantes. Et quid e contra.
- 10 Regularibus non est concedenda licentia per Ordinarios erigendi noua loca, non seruata dispositione Bullæ Clementis VIII. vt hic. Et an hac Bulla derogat alijs Bullis præcedentibus, de quibus fit hic mentio, n. 11. Resoluitur, n. 12.

- 13 Regularēs quicūq; non possunt noua loca erigere, nisi seruata forma Constitutionis Gregorij XV. num. 14. 15. 16. & 17. Et seruatur hodie in praxi.
- 18 Regularēs non possunt noua loca erigere sub prætextu facultatum obtentiarum a Sede Apostolica, reuocatarum per Bullam Urbani VIII. de qua hic.
- 19 Regularēs non possunt noua loca recipere in Italia, & Insulis adiacentibus, nisi in illis duodecim saltem Regularēs alii possint, alias ipsa loca Ordinarij correctioni subiaceant, ex Decreto Sac. Congreg.
- 20 Regularibus non est per Ordinarios licētia concedenda erigēti noua loca, nisi seruatis Constitutionibus prædictis, & consilio, ut hic.
- 21 Regularibus est deneganda licētia erigendi noua loca, si præiudicent Parochia, & proinde Parochus est audiendus.
- 22 Regularēs quomodo debeant posse alii in locis noua erectionis.
- 23 Regularēs quando non possint noua loca erigere, nisi vocatis, & consentientibus incolis.
- 24 Regularēs quando possint loca capta finire sine licētia Ordinarij.
- 25 Regularēs an possint antiqua loca mutare in eadem Ciuitate sine licētia Ordinarij, & solennitatibus, de quibus in Constitutionibus citatis. Et hospitium recipere recreationis causa, num. 26.

ARGUMENTVM.

De nouis Monasterijs Regularium ædificandis. Notatur. Quid in hoc disponant nonnulli text. de iure communi, & Constit. Pontificæ, & Decreta Sac. Congreg. & signanter Bulla Clementis VIII. quæ locum habet in erectione noui Monasterij, tam Virorum, quam Mulierum. Et an illa reuocet aliam Constit. Clementis IV. de hac materia. Quid disponat Bulla Gregorij XV. incip.

Cum alias 31. Et Bulla Urbani VIII. incip. Romanus Pontifex. Ac Decretum Sac. Congreg. iussu eiusdem Urbani editum 1625. 21. Iunij. Episcopus quæ inquirere debeat in concedenda licētia erectioni noui Monasterij, & quos audire. Et an eadem solennitas requiratur in mutatione Monasterij in eadem Ciuitate, & in erectione Hospitij. Et quid si noua erectio non præiudicet alijs Regularibus.

ANNOTATIO XVIII.

§. VNIC.

Ad textum in Can. de Monachis 18. q. 2.

Puribus in locis Canonicis prohibetur Regularibus noua Monasteria erigere propria auctoritate, ac nō seruatis certis solennitatibus, de quibus omnibus infra, de qua materia extat hic text. desumptus ex Concil. Agathense canon. 4. item text. in cap. vere 16. q. 1. & cap. quidam 18. q. 2. cap. de excessib. Pralat. in 6. & cap. unic. de relig. domib. in eod. lib. 6. Clement. cupientes. de pœn Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de Regul. Bulla Clementis VIII. incip. Quoniam ad inst. tutū 99. edita 23. Iulij 1603. apud Laert. Cberub. in Bullar. tom. 3. pag. 146. Decretum Sacra Congregationis Regularium editum iussu Gregorij XV. anno 1622. 10. Iunij, quæ est Constitutio eiusdem Gregorij XV. 31. in Bullar. Bulla Urbani VIII. 25. incip. Romanus Pōtifex. edita anno 1624. die 28. Augusti. Decretū Sacra Congregationis Cōciliij editū auctoritate eiusdē Urbani VIII. 21. Iunij 1625. quod est in Bullario, Constitutio eiusdem Urbani. 43. §. deinceps uero, tractant Cberub. super Bullam cit. Clement. VIII. schol. 1. Portel. de dub. Regular. verb. Monasteria. num. 5. Rodrig. in suis qq. Regul. tom. 1. q. 35. art. 7. Sorb. ad compend. Mendic. verb. ædificare. in suo annot. versic. circa, §. 20. Campanil. diuer. iur. cas. rub. 12. cap. 13. a num. 85. Mirand. in Man. Pralat. tom. 1. q. 33. ar. 2. Diana tom. 2. tract. 2. resol. ult. Laurent. de Franch. de controuers. inter Episcop. & Regul. pag. 97. Ricc. dec. 75. p. 2. & dec. 131. par. 4. Ioan. Maria Nouar. nou. iur. Pontific. de ædific. nou. Monast. 10. Ant. Nouar. sum. Bullar. tit. de Monast. ædificat. super Bull. Clement. VIII. Lezan. in sum. qq. Regul. tom. 1. cap. 9. & tom. 3. verb. Episc.

180.

scopus quoad Regular. Barbos. de pot. Episc. par. 2. alleg. 26. & in sum. Apost. dec. verb. Monasteria, & alij. Hic dicenda sunt aliqua breuiter, & primo quid dispositum sit in tali materia in citatis iuribus.

2 Primo in hoc cap. quod obseruamus, breuiter dicitur, quod Religiosi non possunt erigere nouum Monasterium sine licentia Episcopi loci Monasterij nouiter erigendi.

3 Secundo, in *cit. cap. 1. de excess. Prælat. in 6.* prohibetur Fratribus Prædicatoribus, Minoribus, & cæteris Mendicantibus recipere nouas domus, vel loca quæcumq; de nouo ad habitandum in quocumq; loco seu hætenus recepta mutare, vel euenditionis, permutationis, donationis, aut cuiusuis alienationis titulo quocumq; in alios transferre, absq; speciali licentia Sedis Apostolicæ, in qua licentia est faciendæ expressa mentio huius prohibitionis, quæ prohibitio non extenditur ad Regulares qui vitam eremiticam, & solitariam ducunt, quibus cum licentia suorum Maiorum Superiorum permittitur habitationem mutare in eremo, & loco ubi non est hominum habitatio de propinquo, *ita text. Ad quem nota, quod prohibitio prædicta est facta solum pro Fratribus Mendicantibus, cum de illis tantum loquatur text. Et dicuntur Mendicantes illi Religiosi, quibus videtur triuit incerta mendicitas, vt per gloss. in d. cap. 1. verb. Mendicantes, & in cap. vnic. §. confirmatos, de relig. domib. in 6. vel dicuntur illi Religiosi, qui redditus, aut possessiones ex Regula, vel Constitutionibus habere non possunt, cap. vnic. de Relig. domib. in 6. ad quos omnes extenditur dispositio prædicta. 1. non solum ad quatuor Religiones Mendicantium, sed ad omnes alios, qui eandem vitam ducunt, per regulam illam; qui enim similem cum alijs vitam suscipiunt, simile sentiant in legibus disciplinam, cap. recedentes, de Stat. Monach. & refert gloss. cit.*

4 Tertio, in *cit. cap. vnic. §. confirmatos, de relig. domib. in 6.* iterum prohibetur Mendicantibus per Sedem Apostolicam confirmatis post Concilium Lugdunense, de nouo domum, vel aliquem locum acquirere, & domos, seu loca, quæ habent, alienare sine Sedis Apostolicæ speciali licentia; & qui contra faciunt, incurrunt pœnã excommunicationis nemini reseruata; & acquisitio etiam nouorum bonorum, & alienatio veterum non valet. Hæc *text.* qui loquitur generaliter de locis, & domibus, nec se restringit ad domus, seu loca ad habitandam, vt restringitur *text. in*

*cit. præc. l. cap. 1. de excess. Prælat. & subsequens Clement. cupientes; sicut aliqui DD. etiam intelligant hunc *text.* de domibus, & locis ad habitandum.*

5 Quarto, in *cit. Clement. cupientes* strictius prohibetur eisdem Religiosis Mendicantibus noua loca, seu domus ad habitandum recipere, ac recepta mutare, vel in alias trāsferre, & alienare sine Sedis Apostolicæ licentia speciali, & hoc sub pœnã excommunicationis ipso facto incurrendæ; *hic text.* nihil addit de nouo ad præcedentes, nisi solum pœnam prædictam excommunicationis latæ sententiæ, quæ excommunicatio nec etiam reseruatur, vt patet ex *text.*

6 Quinto, in *cit. loc. Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de Regul.* prohibetur omnibus Regularibus etiam Mendicantibus erigere noua loca, nisi prius obtenta licentia ab Episcopo illius Diocesis, ubi loca erigenda sunt, qui *text.* loquitur de Regularibus etiam Mendicantibus tam Virorum, quam Mulierum; & emanatus est occasione quorundam Regularium, qui sub prætextu privilegiorum contra dispositionem prædictorum Canonum noua loca sine licentia Episcopi erigere prætendebant, vt dicit *Suar. disp. 23. de sens. sect. 5. nu. 35. F. luo. tra. 7. 14 n. 145.*

7 Occasione huius *text. Concil. Trident.* potest quæri an *Concil.* disponens requirit ad erectionem nouorum locorum Regularium licentiam Episcopi, videatur derogasse dispositioni *cit. cap. 1. de excess. Prælat. cap. vnic. de relig. dom. in 6. & Clement. cupientes, de pœn. disponentium ante Concil. Trident.* requiri ad erectionem nouorum locorum Mendicantium licentiam Sedis Apostolicæ. Ad quod dicendum est, ad erectionem nouorum locorum Regularium vtriusq; idest Episcopi, & Pape requiri licentiam, defendit *Campani. in diuer. sur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 80. n. 1. fin. post Rodriq. & Sorb. apud eum, qui adducit declarasse Sac. Congreg. sub his verbis, Monachi non possunt edificare Monasteria in Parochia, in qua ea non habent sine cognitione, & licentia Pape, & hoc non solum ante, sed etiam post Concil. Nouar. nou. tar. Pontific. præf. conclus. tit. de adific. & conclus. 1. num. 6. & si qq. qui licet ex pluribus probet requiri licentiam Pontificis, tamen num. 8. tenet hodie sufficere licentiam tantum Ordinarij, per opinionem Rot. per eum *cit.**

Obserua, quod dispositio *cit. Concilij Trident.* est generalis loquens de omnibus Religiosis, vt apparet ex eius primis verbis,

8 bis, licet in medio loquatur tantum de Mendicantibus, & proinde comprehendit Mendicantes, & non Mendicantes; quia generale est, quod dispositio loquens in genere contra Religiosos, comprehendat Mendicantes, & non Mendicantes, ita *glos. in Clement. cupientes, vers. Religiosos, de pœn. vbi etiam Abb. num. 2.* non tamen e conuerso, quia dispositio loquens contra Mendicantes non includit alios Religiosos non Mendicantes, ita *text. iuncta glos. in cit. Clement. cupientes, versio. Mendicantibus. vbi Abb. numer. 1. & numer. 2.* dicit etiam quod dispositio generaliter loquens contra Religiosos, licet comprehendat omnes Religiosos indifferenter, non tamen includit Clericos seculares, idem *Abb. in Clement. 1. de rescript. & in Clem. Religiosi, de decim.*

9 Sexto, in cit. *Bulla Clement. VIII.* de qua de verbo ad verbum apud *Quarant. in sum. Bull. in verb. Monasteria, & Conuentus Regularium Virorum. fol. mibi 591.* & apud *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 12. cap. 13. sub num. 81.* prohibetur Ordinarijs locorum licentiam concedere erectioni nouorum Conuentuum Regularium faciendæ intra earum Dioceses, non vocatis & auditis aliorum in eisdem Ciuitatibus, & locis existentium Conuentuum Prioribus, seu Procuratoribus, & alijs interesse habentibus, & nisi causa seruatis seruandis cognita consistit in eisdem Ciuitatibus, & locis, nouos huiusmodi erigendos Conuentus sine aliorum detrimento commode sustentari posse; quod si ab Ordinarij sententia concedente licentiam prædictæ nouæ erectioni, fuerit appellatum ad Sedem Apostolicam, hæc appellatio suspendit nouam erectionem vsque ad prouisionem ipsius Sedis Apostolicæ, ita *Bull. cuius dispositio adeo inducit formam, & est de substantia, vt eius omisio vitiet concessionem, Laurent. de Franch. de controu. inter Episcop. & Regul. in quaest. super ea Constit. vers. ad quartum fol. 111. Barbos. sum. Apost. dec. verb. Monasteria, num. 2.* Quæ Constitutio locum habet etiã in erectione Monasteriorum Monialium, *Sac. Congreg. Concil. die 19. Decembr. 1620. penes Tambur. de iur. Abbatiss. disput. 33. q. 1. num. 4.*

10 Quæritur, an hæc Constitutio Clementis VIII. derogat alteri Constitutioni antea promulgatæ per Clement. IV. mandantem, ne cuiquam Mendicanti erigere liceat locum, & ædificare Monasterium intra cannas tercentum ab alio Ordinis Minorum de Obseruantia. Hæc Constitutio

est secunda, & per aliam tertiam, eiusdem Clement. arctatum fuit spatium supradictum ad cannas centum quadraginta per aerem mensurandas, cuius restrictione postea *Iulius II. in sua Const. 2.* declarauit non debere nocere eidem Fratribus Minoribus, sed in odium aliorum introductam fuisse, ac propterea respectu eorundem Minorum de Obseruantia vigere priorè *Clem. IV. Sanctione*, vt ab eorum locis tercentum cannarum spatio distare etiam hodie debeat alter locus a Regularibus alterius Ordinis Mendicantis erigendus, quamuis & prædicti Minores de Obseruantia possint, dummodo centum tantum quadraginta distent ab altero Mendicantis Ordinis Monasterio; & quia ob communicationem priuilegiorum, multi Regulares priuilegijs Mendicantium potiuntur, aut etiam specificum in hoc obtinent priuilegium, tunc conuallatis priuilegijs, prelato dabitur loco prius erecto, vt qui de nouo construendus sit, semper distare debeat ab antiquiori tercentum cannarum spatio, ita refert *Consect. in suo summar. priuileg. posito in lib. priuileg. Mendicant. tit. 18. cap. 1.* tractat *Rodrig. in 2. tom. qq. Regular. q. 94. artic. 5.* Prædictas Constit. inuenies apud *Consect. in lib. priuileg. Mendic. & de his vide multa notata per Nouar. cit. loc. conclus. 3.* ad declarationem prædictæ Constit. *Clementis IV. & Iulij II.*

11 His dictis respondendum est, *Sorb. in compend. priuileg. Mendic. in annot. super verb. ædificare, vers. quoad dispositionem, §. 1.* asserere, prædictam distantiam consuetudine non seruari, maxime in hac Ciuitate Neapolis; nam videmus intra vetitas cannas noua ædificari Monasteria. Sed *Consect. citat. loc. tit. 3. cap. 3.* defendit per non usum, vel contrarium usum non esse derogatum dicto priuilegio, cum sit concessum Ordini, per *text. in cap. si diligenti, de for. compet.* Ex quibus dicendum est *Constit. Clement. VIII.* de qua supra, non reuocasse prædictas *Const. Clem. IV.* immo illas potius coadiuuasse, cum non solum præcipiat vocari Procuratores, & Superiores Monasteriorum distantium a nouo erigendo Monasterio per dictas cannas, sed etiam omnes eiusdem Ciuitatis, & loci, ita videtur sentire *Campan. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 81. in fin.* Verum ego dicerem in erectione noui Conuentus solum respiciendum esse, an nouus Conuentus sine aliorum eiusdem loci detrimento commode sustentari valeat, & non distantiam prædictam; nam

- si nouus erigendus Conuentus distaret in eadem Ciuitate ab alio, prædicta requisita distantia, & plus; & tamen non posset sustentari sine detrimento illius, adhuc non esset erigendus, ex prædicta dispositione *Clementis VIII.* ergo a contrario sensu, si non distat prædicta distantia, & potest sustentari sine detrimento alterius, debet etiam permitti; vnde concludendum est, si prædicta *Constit. Clement. VIII.* non reuocauit prædictas *Clementis IV.* saltem illas modificauit, vel aliquantulum moderauit.
- 13 Septimo, in *cit. De reuo. Sac. Congregat. Regul.* iussu *Gregor. XV.* quod est *Constit. 31.* eiusdem *Gregor. in Bullar.* datur quasi vnica forma huic materiæ, vnde quando de his aliquid dubitari contingit, ad hoc Decretum, & Constitutionem recurritur, in qua plura disponuntur. Primo, quod de cætero Monasterium, Conuentus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium cuiuscumque; etiam Mendicantium Ordinis, Societatis, & Instituti, quocumque; nomine nuncupentur, etiam si de illis particularis, & expressa mentio habenda esset, in quacumque; Ciuitate, vel Oppido, seu quocumque; alio loco, non erigantur, nisi in eo saltem duodecim Patres, aut Monachi, seu Religiosi inhabitare, ac ex redditibus, & ex consuetis elemosynis sustentari valeant.
- 14 Disponitur secundo in dicto Decreto, & Constitutione, vt in erectione noui loci Regularium Priores, seu Procuratores aliorum Monasteriorum, Conuentuum, seu Domorum aliarum Religionum, vel Congregationum, aut Societatum, seu Institutorum huiusmodi existentium in eodem loco, in quo est facienda noua erectio & etiam in alijs locis vicinis per quatuor millia passuum vocentur, audiantur, ac tali erectioni consentiant.
- 15 Disponitur tertio, quod si prædicti Procuratores, seu Priores aliorum locorum, vt supra, nouæ erectioni non consentiant, tunc debet constare Ordinarijs locorum Religiosos loci erigendi ad numerum duodecim posse commode, & congrue manuteneri, & alii absque detrimento Religiosorum in Monasterijs, seu Domibus, antea in Ciuitatibus, seu locis huiusmodi erectis degentium.
- 16 Disponitur quarto, quod si noui Conuentus Domus, Congregatio, vel Societas huiusmodi instituendæ erunt in locis, vbi nulli alij Religiosi reperiuntur per quatuor milliaria, tunc Ordinarij requirant diligenter consensum incolarum, & habitantium in eisdem locis, qui attestentur ipsis Ordinarijs, posse huiusmodi duodecim Religiosos in Conuentibus erigendis commode alere, & manuteneri.
- 17 Vltimo disponitur, quod si a deo retro in huiusmodi nouis erectionibus ab Ordinario lato, fuerit appellatum, statim totum negotium deuoluatur ad ipsam *Sacram Congreg.* qua appellatio pendente, nihil in partibus inuouetur; alias quicquid inuouatur, irritum, & inane sit, vt apparet ex vltimis verbis *d. Constit.* quæ vna cum *Constit. Clement. VIII.* tanquam basis huius materiæ videnda omnino est.
- 18 Octauo, in *cit. Bulla Urbani VIII. 25.* incip. *Romanus Pontifex, edita 28. Augusti 1624.* prædictus Pontifex expresse reuocat omnes, & quascumque; licentias, ac facultates per Sedem Apostolicam concessas quibuscumque; Religiosis erigendi noua loca, cum clausulis derogatorijs derogatoriorum, etiam si de prædictis licentijs, ac facultatibus esset facienda mentio de verbo ad verbum loquens de illis licentijs, ac facultatibus, quæ suum effectum non erant sortitæ tempore *d. Constit.* & mandans expresse Superioribus Regularium Ordinum etiam Mendicantium, Congregationum, Societatum, & aliorum Institutuum, cæterisque; personis, ad quas spectat sub poena priuationis vocis actiue, & passiuæ officiorum omnium, ac inhabilitatis ad illa in futurum, & excommunicationis ipso facto incurrendis, ne sub prætextu prædictarum licentiarum, & facultatum reuocatarum, & annularum, aut alio quouis prætextu, vel causa noua Monasteria, Collegia, Domus, Conuentus, & alia loca Religiosa audeant erigere, seu fundare, vel incæpta finire, & aboluere, non habita expressa licentia Ordinarij, ac non seruata in omnibus, & per omnia forma sacrorum Canonum, *Concil. Trident. Constit. Clem. VIII.* quæ incip. *Ad institutum, Decretorum* mandato eiusdem *Clement. editorum, & Greg. XV.* de quibus diximus supra, non obstantibus privilegijs quibuscumque; prout latius in dicta Bulla.
- 19 Nono, *Sac. Congregat. Concil.* inter Decreta de celebratione Missarum edita auctoritate *Urbani VIII. sub die 21. Iunij 1625.* quæ reperiuntur in *Constit.* eiusdem *Urbani 43. in Bullar. S. 14.* statuit, vt intra fines Italiæ, & Insularum adiacentium Monasterium, Conuentus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, siue Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis eiusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus,

bus; & consuetis elemosynis, detractis reparationibus, præstationibus, periculis grandinum, sterilitatum, & similibus, alijsq; oneribus cuiuslibet generis, competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti Fel. Recor. *Gregor. XV.* hac de re editi. Alioquin Monasteria, & loca huiusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, vt supra sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitauerint, Ordinarij loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ iurisdictioni subiecta esse intelligantur.

20 Ex dictis nota primo, quod Episcopi, vel alius Ordinarius non debent concedere licentias pro erectionibus nouorum locorum Religiosorum, nisi seruata in omnibus forma prædictarum *Const. Clement. VIII. & Gregor. XV.* & signanter non nisi eis constituto, quod in loco erigendo duodecim Religiosi ali, & inhabitare possint. Sciantq; nomine alimentorum non tantum victus in hoc casu venire, sed quicquid est necessarium ad sustentandum Regulares, vt est vestitus, lectus, quæ ad morbos depellendos, curandosue necessaria sunt, & similibus, de quibus in *l. verbo victus, ff. de verbor. signific. vbi glo. & Scriben. Surd. de alimen. tit. 4. q. 1. & 2. & q. 7.* Item Ordinarius ante quam det licentiam nouæ erectioni, debet cognoscere si in loco erigendo sit sufficiens habitatio pro duodecim Regularibus, vt patet ex illis verbis Decreti, *Ali, & inhabitari possint;* sub nomine habitationis non tantum domus, & cellæ ipsorum Regularium, sed etiam Ecclesia, & alia loca necessaria a iure, vel statuto Religionis continentur, & quæ necessario requiruntur ad custodiendam Domum, & Regularem Obseruantiam. Similiter debet constare si redditus, vel elemosynæ sufficiant etiam pro reparatione Ecclesiæ, luminaribus, vestibus sacris, & similibus ornamentis necessarijs illius in decenti forma, quodq; etiam sancitum esse per *Imperatorem Iustinianum in rubric. auth. vt nullus fabricet Oratorij domus, præter voluntatem Episcopi, cap. 2. testatur Campan. qui multa ad hoc adducit in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 81.* & est generale apud Canones, vt in fundatione Ecclesiæ debeat fundator constituere dotem pro illius necessarijs, *can. nemo, de consecr. dist. 1. can. pie mentis 16. quæst. 7. Goffred. in sum. rubr. de consecr. Eccles. vel altaris, numer. 4. & nos dicemus 2. part. Annot. 16.*

21 Nota secundo, quod debet Episcopus in concedenda licentia nouæ erectioni loci Regularium obseruare, & attente inspicere, si Monasterium, aut alterius cuiuscumq; erectio præiudicet quoquomodo Parochiali Ecclesiæ; nam in tali casu omnino debet Episcopus, vel alius Ordinarius licentiam denegare; immo Parochus in hac noua erectione est audiendus pro suo interesse, & etiam vocandus, iuxta dispositionem *cit. Constit. Clementis VIII.* mandantem non posse locorum Ordinarios huiusmodi licentias in prædictis nouis erectionibus concedere, nisi vocatis, & auditis Regularibus eiusdem loci, & alijs interesse habentibus; ex his enim qui possent habere interesse in dictis nouis erectionibus, vltra Regulares alios, principalis est Parochus, propterea audiendus, vt tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rub. 12. c. 13. sub num. 81. Ricc. dec. 131. num. 1. part. 4. & dicemus inferius, quomodo sit audiendus Curatus in erectione nouæ Ecclesiæ facienda intra suam Parochiam.*

22 Nota tertio, ex *cit. Decreto Greg. XV.* in huiusmodi nouis erectionibus debere constare Ordinarijs locorum, Religiosos in statuto numero duodecim posse absq; detrimento aliorum Regularium intra distantiam trium mille passuum sistentiû commode, & congrue manuteneri, & ali, vt legitur in dicto *Decreto, circa prin. fin.* Ex quibus verbis commode, & congrue obseruandum est, quod differt aliquem posse manuteneri, siue honeste manuteneri, & posse commode, & congrue manuteneri; nam sufficit, vt quis dicatur commode manuteneri, ita *glos. in c. vnice. S. fano, de relig. domib. in verb. penuria,* quæ adducit exemplum, ex quo maxima differentia inter prædicta apparet; dicit enim, quod Canonicus Bononien. posset sustentari cum XXV. florenis, & tamen non posset commode sustentari cum cētum, docet etiam *Abb. in cap. postulasti, in princ. notab. 2. de rescrip. & in cap. 1. n. 4. de instit.* sequitur *Add. ad Quarant. post alios in sum. Bull. in verb. Beneficiorum resignatio, vers. octaua causa, circa finem.* ex quibus habet considerare Ordinarius, quod dicti duodecim Religiosi debent posse manuteneri non tantum sine penuria, sed cum aliqua commoditate Regularibus non indecente. Hæc procedunt, quâdo Regulares per quatuor miliaria circum circa sistentes vocati non consensunt nouæ erectioni; in hoc enim casu disponit *Decretum prædictum,*

Bb quod

quod Regulares loci erigendi possint absque detrimento aliorum sustentari commode, & congrue; in casu vero, quo alij Regulares consensunt nouæ erectioni, sufficit si constet Ordinario, quod duodecim Religiosi in loco erigendo possint sustentari sine penuria; nam Decretum in hoc casu non addit sustentationi prædictæ illa verba, *commode, & congrue*, patet ex lectura ipsius Decreti.

23 Nota quarto, quod diximus supra, quando locus Regularis est erigendus in parte vbi alij Religiosi per quatuor milliaria non inueniuntur, esse requirendum consensum incolarum, quod intellige de incolis illius loci, vbi erigendus est Conuentus, & de conuicinis, cum quorum elemosynis Religiosi prædicti intendunt viuere; qui incolæ non solum sunt vocati, sed omnino in hoc casu debent contentire, vt apparet ex expressis verbis dicti Decreti *Gregor. XV.* alias Ordinarius licentiam dare non potest nouæ erectioni.

24 Nota quinto, quod ex Bulla *Vrbani VIII. supra in 8. vers.* diximus, non solum prohiberi noua loca Regularia de nouo erigi, non seruata forma *Constitut. Clement. VIII. & Gregor. XV.* sed etiam incæpta finiri; quod intellige de illis locis incæptis sine licentia Episcopi, de quibus ibi fit mentio. alia enim loca cæpta cum licentia Episcopi, seruatis dictis *Constitutionibus*, bene possunt finiri, immo & finita augeri, seu extendi absque alia licentia, iuxta dicta per *Lap. allegat. 188. & Sylu. str. verb. excommunicatio, 9. §. 86.* dummodo talis extensio non excedat limites consideratos in prima licentia, iuxta prædictas *Constitutiones*, vel nouum non irroget præiudicium alijs locis Religiosorum, vt obseruat *P. Carol. Anton. Thesaur. in prax. Eccles. verb. religiosas domos, c. 1. in fin.*

25 Dubium est inter DD. in hac materia, etiam in terminis dictarum *Constitutionum*, an possint Regulares sine licentia Episcopi, & solennitatibus prædictis mutare locum in eadem Ciuitate. In quo dubio sunt opiniones pro vtraque parte, nempe affirmatiua, & negatiua, sed tanquam probabilior habetur illa, quod nec possint Regulares mutare locum in eadem Ciuitate sine licentia Episcopi, & solennitatibus, de quibus supra; & ratio affertur, quia in hoc casu est eadem ratio præiudicij vicinorum, & propter argumentum de toto ad partem, de quo in *l. qua de tota, ff. de rei vendit. Gemin. in*

*cap. 1. de excess. Pralat. in 6. Cherub. super cit. Bull. Clement. VIII. schol. 1. Portel. de dub. Regul. verb. Monasteria num. 5. Roderiq. quæst. Regul. 23. regul. artic. 7. tom. 1. Thesaur. prax. Eccles. verb. religiosas domos, cap. 1. vers. ultimo. contra Dianam, & alios per eum relatos resol. 136. tract. 2. tom. 2. tenentes, quod hic interuenit mutatio, non autem noua erectio; sed contra hanc rationem defendit *Thesaur. cit. loc.* interuenire in hac mutatione erectione, seu foundationem in nouo loco, quod prohibetur in *Bull. Clementis*, & in *Decreto Gregor. XV.* ac in *Trident. citat. loc.* sine licentia, & solennitate, vt supra; immo in *cit. Bull. Urbani VIII.* nec loca cæpta possunt finiri, vt diximus supra. Et quod in mutatione Monasterij de vno in alium locum militet eadem ratio prohibens nouam erectionem, per *Bull. Clementis VIII.* & proinde non possit fieri sine solennitatibus, de quibus in eadem *Bulla*, tenet *Novar. loc. infra citand. nu. 2.**

26 Vltimo, non prohibetur Regularibus nouam Domum, vel Hospitium recipere recreationis causa, vigore supradictarum *Constitutionum*, quarum ratio cessat in his locis, quia non adest præiudicium vicinorum, & angustia circa elemosynas, & sustentationem, cum hæc loca sustententur ex retributionibus Conuentus principalis, cui accedunt, vt tenet *glos. in cap. vnic. de excess. Pralat. in 6. verb. habitandum, Suar. de consur. disput. 23. sect. 5. num. 35. Nauar. cap. 27. num. 144. & sequitur Thesaur. loc. cit. in fin.* probat multis rationibus *Novar. nou. Jur. Pontific. præf. conclus. tit. de adificat. seu Monaster. erect. conclus. 2. alias 11. num. 5. & 6.* ea potissimum ratione, quia *Bulla Clement. VIII.* est restrictoria iuris communis, & proinde debet intelligi prout loquitur, scilicet de ædificatione Monasterij, quorum appellatione non veniunt Hospitia, vel similes Domus recreationis causa.

In his terminis notandum est, Vicariū Capitularem non posse licentiam concedere erigendi noua Monasteria, ad præscriptum citatarum *Constitutionum*, ita declarasse *Sacr. Congreg. Concilij sub die 19. Ianuarij 1633.* refert *Sell. select. canon. cap. 38. num. 12. Barbof. sum. Apost. dec. verb. Monasteria, n. 15.*

Dubium est in hac materia non contemnendum, an possit admitti noua erectio Monasterij, non auditis alijs Regularibus, ac non seruata formam prædictarum *Constitutionum*, quando Regulares erigere volentes nouum Monasterium,

ha-

habent ex legato, donatione, vel alio titulo magnam pecuniarum summam, ita, vt ex illa commode viuere, & ædificare possint. In hoc dubio tenet etiam audiendos esse Regulares alios, ac seruandam formam Constitutionum prædictarum, præsertim *Clement. VIII. Ric. dec. 222. par. 4.* referens in Curia Archiepiscopali Neap. in tali casu fuisse denegatam licentiam quibusdam Regularibus. Contrariam sententiam, nempe esse concedendam licentiam in tali casu, quia cessat finalis ratio, de qua in dicta Bulla, idest aliorum præiudicium, tenet *Nouar. cit. conclus. 2. num. 4.* testans sic fuisse decisum per *Rot. in vna Casarugustana domus Luna 22. Iunij 1615.* apud *Parinat. dec. 747. par. 2. tom. 2.* Ego vero dicerem cum *Ricc.* nempe omnino audiendos esse alios Regulares in casu prædicto, & tenerem cum *Nouar.* nempe esse concedendam licentiam nonæ constructioni, etiam si dissensiant alij Regulares, quando constat vere nullum eis inferri præiudicium.

S V M M A R I V M.

- 1 *Canonicatus omnes obligant ad residendum. Et quomodo Canonici dicantur residere, n. 2.*
- 2 *Canonicus curam animarum exercens quando lucretur distributiones.*
- 3 *Canonicus absens in mensibus Concilii Tridentini, perdit distributiones. Et an valeat consuetudo, vel statutum in contrarium.*
- 4 *Canonicus ingrediens Religionem, quos fructus perdat infra annum noniatus.*
- 5 *Canonicus inseruiens Episcopo, quos fructus lucretur. Quid de absente causa Studij, n. 7.*
- 6 *Canonicus celebrans priuata Missam tempore officij, an perdat distributiones. Et quid si celebret ex vi obligationis sui Canonicatus, n. 9.*
- 7 *Canonici quando possint donare, vel remittere distributiones amissas Canonico non seruienti.*
- 8 *Canonicus Vicarius Episcopi non lucretur distributiones, dum abest ratione officij.*
- 9 *Canonico iuste excommunicato, inter-*

dicto, nel suspenso non debentur distributiones. Quid de alimentis.

- 10 *Canonici vere seruientes acquirunt distributiones absentium, non autem qui iuris fictione habentur ut presentes. Et qua dicantur propria distributiones.*

A R G V M E N T V M.

De residentia Canoniorum. Notatur §. I. Quomodo omnes Canonici teneantur ad residentiam, & non solum ad residendum in Ciuitate, sed ad seruendum in Choro. Et quomodo contra non residentes procedatur, & amittant distributiones. Et an illas amittat administrans Sacramenta in Ecclesia curata, vel absens in tribus mensibus *Concilii Tridentini*. vel inseruiens Episcopo, seu absentes causa Studij, vel celebrans Missam priuatam. Et quid si celebret ex obligatione sui Canonicatus. Quid de Canonico Vicario Episcopi, de Canonico excommunicato, vel suspenso iuste. Distributiones absentium quomodo accrescant præsentibus. An possint remitti. §. II. Notatur. Quando Canonici absentes lucrentur distributiones ex causa infirmitatis, necessitatis, vel utilitatis Ecclesiæ, adducuntur multi casus particulares prædictarum causarum. Et an requiratur ultra iustam causam licentia Episcopi. Quæ quomodo, & pro quanto tempore sit danda. Et an data possit reuocari. Et in quibus casibus non sit necessaria. Plura de tribus mensibus absentia & *Concilii*. datis. Canonici quomodo teneantur inseruire, & in Choro canere, & psallere cū alijs. §. III. Notatur. Quibus penis puniantur Canonici absentes. Quomodo contra eos procedatur ad priuationem fructuum, vel canonicatus. Et quibus adhibitis citationibus, & terminis. Et an in tali causa detur appellatio. Quid possit consuetudo, vel statutum in his terminis residentia, & alia.

Ad Textum in cap. unic. de Cleric. non
resident. in 6.

TRactant hic DD. communiter materia residentia Canonico-
rum, & aliorum Beneficia-
torum, & Clericorum, Eccle-
siarum Cathedralium, & Collegiatarum,
ad finem lucrandi distributiones quoti-
dianas, & fructus Canoniciatus, de qua
materia tractant fere omnes Canonistæ,
ac etiam Summistæ, præsertim *Navar.*
conf. 2. in antiq. seu 12. in nouis, de cler. non
resid. & conf. 26. de præbend. Marius Ant.
variar. resol. resol. 85. lib. 1. Azor. institut.
moral. par. 2. lib. 7. quæst. 10. Zerol. in prax.
Episcop. par. 2. verb. Canonicus & verb. di-
tributiones, Hoieda de benefice. par. 1. c. 17.
Couar. lib. 3. var. epit. 13. Quaran. in sum.
Bul. verb. resid. Bonas. tom. 1. de hor. canon.
disp. 2. Fusc. de visitat. lib. 1. cap. 15. & 20.
Salu. de benefice. part. 4. q. 6. Guttier. canon.
lib. 1. cap. 1. Spin. in spec. testam. gio. 9. prin.
Monet. de distribut. par. 2. quæst. 6. & fere
per tot. tract. Gratian. disceptat. for. 2. 166.
Sandoual de offic. Eccl. 5. part. cap. 3. Garz.
de benefice. 3. par. cap. 2. §. 1. Gonzl. in proem.
§. 7. Barbof. de canon. & dignit. cap. 20. &
segg. & in sum. Apostol. dec. verb. canonici
absentes, & verb. absens, verb. residere, &
verb. distributiones, Campanil. in diuers.
iur. canon. rubr. 7. cap. 6. Thesaur. in prax.
Eccles. par. 2. cap. 3. verb. resid. & alij, Conc.
Trident. sess. 24. cap. 12. & quia materia
est communis, dicemus pauca usu fre-
quentiora.

1 Nota primo, omnes Canoniciatus hodie ex *Concil. Trident. cap. cit.* requirere residentiam, tenent DD. communiter, præsertim *Navar. cit. conf. 2. num. 2. Campanil. num. 20.* maxime ex consuetudine totius Italix, ut testatur *Hoieda de incompatibil. resolut. 1. cap. 17.* Unde inducunt incompabilitatem cum Parochiali, contra opinionem *Rebuff. de dispens. rat. etat. v. l. in fine de his, sub num. 8.* de his vide *Hoieda de incompatibil. resolut. v. l. loc.*

2 Nota secundo, quod si tamen ad finem lucrandi distributiones, quotidianas Canonici licet resideat in Civitate, seu alio loco, ubi sita est Ecclesia, non dicitur facere residentiam, nisi etiam intersit statutis horis, alias distributiones non lucratur, & si eas recipiat, non facit suas, & ad resi-

tionem tenetur, non obstante quavis consuetudine, nisi ex causa necessitatis corporis, vel utilitatis Ecclesie, ab ipsa Ecclesia abfuerit, iuxta dispositionem *text. nostri*, qui loquitur de non residentia, sine absentia a Choro, & Canonicos absentes a Choro tantum, posse puniri, voluit *Sacr. Concil.* ut refert *Piassec. in prax. par. 2. num. 10.* de absentia vero non solum a Choro, sed etiam a loco, seu Civitate, loquitur *text. in cap. cum omnes, de consuet. & cap. cum non deceat, de elect. in 6.* novissime *Concil. Tridentin. sess. 24. cap. 12. de refor.* statuit, ut obtinentibus Dignitatem, Canoniciatus, Præbendas, aut Portiones in Cathedrali, aut Collegiata non liceat vigore cuiusvis statuti, aut consuetudinis ultra tres menses ab iisdem Ecclesijs quolibet anno abesse, salvis tamen *Constitutionibus* Ecclesiarum, quæ longius servari tempus requirunt, alioquin primo anno priuatur vnusquisque dimidia parte fructuum, quæ ratione etiam Præbendæ, ac residentia, suos fecit. Quod si iterum eadē usus fuerit negligentia, priuatur omnibus fructibus, quos ratione etiam Præbendæ, ac residentia eo anno lucratus fuerit; crescente vero contumacia contra eos, iuxta sacros Canones, procedatur, id est ad priuationem Beneficij, ut notat *Garz. cit. loc. num. 140.* Vterius *Concil. cit. loc.* statuit, ut distributiones illi tantum, qui statis horis interfuerunt, percipiant; reliqui quavis collusione, aut remissione exclusa, his careant, iuxta dispositionem huius *cap. unic.* quam *Concil.* innouauit. Verum proposita regula amissionis distributionum ob non residentiam ampliatur, ac limitatur pluribus modis.

3 Et primo ampliatur, ut Canonicus, vel Portionarius amittat distributiones quotidianas, etiã si a Choro abest causa administrandi Sacramenta, vel satisfaciendi animarum curæ, quam habet in alia Ecclesia, tenet *Moneta cit. loc. par. 2. q. 11. num. 69. Barbof. etiam cit. loc. num. 12.* Verum si in Ecclesia Canoniciatus administrat Sacramenta, & exerceat curam animarum annexam suo Canoniciatus, Dignitati, vel Portioni, tunc habetur pro presente in Choro, dum est in actu exercendi eorundem, & lucratur distributiones quotidianas, tenet *Ricc. in prax. for. Eccl. resolut. 89. num. 4. Marcell. V lpe in prax. iud. for. Eccl. c. 13. n. 18.* & refert *Barbof. cit. tract. de cap. & dign. c. 24. n. 12.* sic decidisse *Sacr. Cong. in vna Ladden. 24. Nouembrii 1617. Canonici a Choro absentem occasione seruati curæ eius Canoniciatus amittere quodlibet*

alias distributiones lucrari, tanquam si
esset presens. ideoque Episcopum curam
animarum eidem Canonico auferre, &
Mansionario sibi, eiusque successoribus be-
ne viso conferre non debet.

4 Secundo ampliatur, ut absens a Choro
perdat distributiones quotidianas, etiam
in illis tribus mensibus, quibus licet Ca-
nonicis abesse a seruitio Ecclesie vigore
dispositionis Sac. Concil. Trid. sess. 24. c. 12.
de reform. §. praterca, non obstante con-
suetudine, si quæ esset in aliqua Ecclesia in
contrarium, defendit Paris. lib. 1. de resig.
benefic. quest. 10. num. 65. referens sic de-
clarasse Sac. Congreg. tenet Quarant. in
sum. Bull. verb. resid. vers. item propositione
illam, sentit Gonzal. in 8. regul. Cancellar.
§. 7. proem. num. 182. probat Raph. della
Torre de relig. tract. de bon. can. contr. 10.
disp. 4. & 5. cumulat ad id multa, & DD.
& Rota dec. Garz. de benefic. par. 3. cap. 2.
num. 249. contra alios, quos refert n. 248.
idque procedit, etiam si Canonicatus cõ-
sistat solum in distributionibus quotidia-
nis, ut refert declarasse Sac. Congr. Alex.
Monet. citat. loc. 2. par. quest. 13. a num. 33.
sub his verbis, Vacantia omnes vnus aut
plurimum mensium quibus absentes distri-
butiones percipere solebant, sublata sunt,
nisi absint ex causis a iure permissis, prater-
quam si dicta vacationes concessa essent sibi
dati onis que non est sublata, que etiam in-
telliguntur sublata, si Canonicatum fru-
ctus omnes sint distributiones quotidia-
nae, sequitur Garz. cit. loc. num. 250. qui
n. 253. dicit valere statutum contra hunc
casum, sicut est in Ecclesia Abulen. maxi-
me si est confirmatum per Sedem Apo-
stolicam, etiam ante Concil. in forma spe-
cifica, quia statuto non est derogatum per
Concil.

5 Tertio, Canonicus ingrediens Reli-
gionem licet dicatur iuste absens, & ex-
ouari a residentia durante anno nouitia-
tus, non tamen lucratur intra dictum an-
num distributiones quotidianas, tenet
Garz. de benefic. par. 1. cap. 9. num. 31. li-
cet secus sit in Beneficiis aliis habentibus
fructus in absentia, quia Nouitius illos
lucrat, nec debet eis priuari, etiam quod
extat, & non profiteatur, cum sit absens
ex iusta causa, cap. relatum, de cler. non
resid. in Roman. Rodrig. quest. regul. 2. tom.
quest. 37. ar. 1. Azor. in lib. mor. lib. 1. c. 13.
quest. 1. contra gl. in cap. beneficium, de
negal. in 6. Fufe de pise. lib. 2. cap. 15. n. 84.
& alios, quod in Beneficiis requirentibus
seruitium intellige, dummodo Nouitius
seruiat per alium, assignata seruenti con-

grua Portione, ut in d. cap. beneficium.

6 Quarto, licet Episcopus possit habere
in sui seruitium duos Canonicos Ecclesie
Cathedralis, siue Collegiate, iuxta verio-
rem opinionem, quam etiam tenuit Sac.
Congreg. in causa Colonien. 9. Sept. 1628.
his verbis inter cetera, Episcopum posse
vdi opera duorum Canoniorum, siue de
Cathedrali, siue de Collegiate Ecclesia,
sed non plus duobus, docet Moneta de
distribut. quotid. par. 2. q. 8. num. 6. & alij,
tamen hi duo Canonici non lucrantur dis-
tributiones quotidianas, licet lucrentur
fructus Præbendarum, & dicantur iuste
abesse, ad dicta in cap. de cetero, & cap. ad
audientiam, de cleric. non resid. quæ pro-
cedunt, etiam si dicti duo Canonici Epi-
scopo inseruiant in visitatione, refert de-
cisum Gallet. in marg. cap. consec. verb. Ca-
nonicos, pag. 29. in fin. & verb. distrib. pen.
Marcell. V ulpe in prax. iud. rer. for. Eccles.
cap. 13. num. 4. & 5. Barbof. de potest. Epise.
alleg. 53. num. 142. 3. part. & de canon. &
dignit. cap. 25. num. 6. qui DD. & alij id in-
telligunt non procedere quando omnes
fructus Canonicatus consistunt in di-
stributionibus quotidianis, quia tunc ser-
uientes Episcopo duas partes distribu-
tionum lucrantur, tertia vero cedit in-
teressentibus seruientibus.

7 Quinto, Canonicus absens causa Stu-
dij licet dicatur iuste abesse, ac lucretur
omnes fructus Canonicatus, non tamen
lucrat distributiones quotidianas, id est
illam partem, quæ distribuitur inter Ca-
nonicos, habito respectu ad singulos dies,
& horas, iuxta dec. Put. 175. num. 5. libr. 2.
declarat Barbof. de canon. & dignit. c. 25.
num. 10. Verum aduertat Episcopus, ut
absit causa Studiorum proportionatus
numerus Canoniorum, ne diuinus cul-
tus diminuat, ut aduertit V golin. de
offic. Episcop. par. 1. cap. 19. in princ. quia
licet hæc causa sit iusta, adhuc ut Canoni-
ci possint abesse, debet tamen regulari
cognitione Episcopi, ac illius licentia,
nec potest Canonicus in hoc casu sub præ-
textu, causam esse iustam, propria aucto-
ritate discedere, non habet Episcopi li-
centia, vide Garz. de benefic. part. 3. cap. 2.
num. 59. ad fin. qui constituit differentiam
circa obligationem petendi licentiam ab
Episcopo inter discentes, & docentes.

8 Sexto, Canonicus celebrans private
Missam in ipsa Ecclesia ex obligatione,
vel deuotione tempore diuinorum offi-
ciorum tanquam absens a Choro amittit
distributiones quotidianas, etiam quod
teneatur celebrare ratione Capellanie,
quam

quam habet in eadem Ecclesia in titulum separatam a Canoniatu, iuxta opinionem Abb. in cap. cum olim, de re iudic. n. 3. & 6. late defendit Garz. de benefic. 3. par. cap. 3. a numer. 396. vbi nonnullas adducit Sacra Congreg. Concil. declarationes, sequitur Barbof. qui plures refert de canonic. & dignit. cap. 25. in fin. & tenet, quod si consuetudo esset in aliqua Ecclesia in contrarium, nempe celebrandi priuatas Missas a Canonicis tempore diuinorum officiorum, esset toleranda, cum sit ex iusta causa, docet etiam Maneta part. 2. q. 11. num. 56. & probatur per Concil. Campo-ellanum aet. 2. decret. 16. adductum ad hoc per Garz. cit. loc. n. 401. & est commune, & id nisi fuerit compulsus ad celebrandam Missam ab eo, ad quem pertinet, ita Sac. Congreg. in declarat. adductis per Barbof. cit. loc. in fin.

9 Ex dictis posset difficultari, quia DD. videntur in hoc casu loqui, quando Canonicus habet Capellaniam in titulum distinctum a Canoniatu, vel celebrat Missam priuatam mercede, vel deuotione. Quid dicendum si Canonicus tenetur ex vi oneris iniuncti suo Canoniatu celebrare Missam priuatam, vt est in Reuerendissimo, ac Spectabilissimo Capitulo Cathedralis Ecclesie Illustris. Ciuitatis Capuz, vbi adsunt duo Primicerij, quorum primus Ego ipse ab anno 1637. licet indignus fui, & sex Canonici pauptati omnes octo Canonici Congregationis, seu Capellarum, quibus Canoniatibus inest onus celebrandi quotidie priuatim in dicta Ecclesia Missas sex, & alias in certis diebus; an illi Primicerij, & Canonici possint tempore diuinorum officiorum celebrare Missam priuatam in eadem Ecclesia, ad quam tenentur ratione eorum Canoniatu, & proinde eodem tempore lucrari distributiones quotidianas debitas interessentibus Choro. Et dicendum est posse celebrare Missam, ac lucrari distributiones, & probatur.

Primo, certum est in iure, currere argumentum a simili, & etiam vbi eadem militat ratio, procedere & eandem iuris dispositionem, non solum per modum extensionis, sed etiam per modum comprehensionis, iuxta doctrinam glos. in cap. 1. versic. Italia, de temp. ord. in 6. Bald. in l. de quibus. ff. de legib. late Paris. conf. 83. a nu. 21. lib. 3. sed in hac materia conceduntur distributiones quotidianæ administranti Sacramenta, & exercenti curam animarum in eadem Ecclesia annexam suo Canoniatu, Pœnitentiario, audienti confesso-

nes, & similibus, ea ratione, quia satisfaciunt oneribus, quæ suis Canoniatibus inhærent. Sed hæc omnino ratio militat in celebrante Missam priuatam, ad quam tenetur Canoniatu, ergo eadem ratio lucrandi distributiones militat in illo.

Similiter Archidiacono, vel Canonico visitanti Ecclesiam, iura, vel redditus suæ Præbendæ debentur distributiones, vt dicemus inferius cum Garz. Azor. Monet. & alijs, ea ratione, quia iste visitans seruit Ecclesie in re utili; sed celebrans Missam priuatam deseruit Ecclesie in re utili, quia satisfacit oneri Ecclesie de satisfaciendis Missis, & de prouidendo Populo de sacrificio, ergo debet etiam lucrari distributiones, sicut eadem ratione lucratur distributiones Canonicus exercens iurisdictionem Ecclesie, Canonicus missus pro legatione Capituli, Vicarius Capitularis, Missus ad limina Apostolorum, & alij, de quibus Barbof. de canon. & dignit. cap. 24. per tot. cum quibus non est maior ratio, quam cum Canonico celebrante, vt in casu nostro.

Item Canonici, qui in aliqua Ecclesia tenerentur ex consuetudine, vel alia lege particulari assistere Episcopo celebranti Missam priuatam extra Chorum, lucrarentur distributiones quotidianas, nulla alia ratione, nisi quia isti Canonici tenentur ex obligatione Canoniatu huic assistentia; nam alias si assisterent non obligati, non lucrarentur, vt optime Barbof. cit. loc. num. 12. & seqq. Sed maior ratio militat in casu nostro, in quo Canonicus ex obligatione Canoniatu non assistit Missæ priuatæ, sed celebrat, quod plus est.

Rursus regulam, quod Canonicus celebrans Missam priuatam amittat distributionem pro illo tempore, communiter DD. dicunt non procedere, quando Canonicus celebrat iussu Superioris Chori, ad dicta per Barbof. cit. loc. cap. 25. num. 12. in fin. quia videtur non sponte recedere a Choro, sed coacte iussu Superioris; sed in casu nostro Canonicus non sponte, sed coactus obligatione sui Canoniatu recedit a Choro, ergo etiam debet lucrari distributiones; & si adest casus, in quo possint verificari dicta Doctorum, vt licet Superiori iniungere Canonico, vt priuatim celebret tempore diuinorum officiorum, & lucrari distributiones, non alius potest esse, nisi pro necessitate, vel utilitate Ecclesie; & in casu nostro concurrit necessitas non solum ex parte celebrantis, qui tenetur celebrare, sed etiam ex parte Ecclesie, quæ tenetur prouidere.

Populo de sacrificio, maxime in diebus festiſ de præcepto, in quibus Populus obligatur audire facrum. Cõcurrit etiam vtilitas, quia eo magis crescit deuotio, & frequentia Populi erga Ecclesiam, quod plus Ecclesia deseruit Populo, illi Missas parando.

Poſſet de facili obijci contra hanc opinionem, quod potest Canonicus satisfacere obligationi celebrandi Missam priuatam alio tempore, quam quo est deseruiendus Choro, ergo, &c.

Duplici modo responderi huic objectioni. Primo, si Canonicus exercens curam animarum in eadem Ecclesia annexam suo Canonicali, vel visitans, aut Pœnitentiarius audiens confessiones percipiunt distributiones, hæc faciẽtes tempore diuinorum officiorum, etiam si illa facere possint extra illud tempus, vt diximus supra cum *Barboſ. Garz.* & alijs, cur hoc non debeat permitti etiam in casu nostro, in quo Canonicus gerit vtile negotium Ecclesie, celebrando tempore commodiori Populo, nã si celebret ante officium dicendum in Choro, vel post dictũ non celebrat pro commoditate Populi, cuius commoſitas est vtilitas Ecclesie, maxime Matricis, quæ tanquam mater tenetur de spiritali alimonia filios prouidere, quia vel in primo casu est valde inane, & Populus non accessit, aut in secũdo casu, ratione tarditatis, Populus recessit ab Ecclesia.

Secundo potest responderi, si Canonicus in hoc casu esset adstrictus celebrare Missam priuatam alio tempore, quam tempore diuinorum officiorum, sequeretur, quod in diebus festiuis, vel alijs feriabilibus tempore ieiunij, in quibus, vel ratione solennitatis, vel ratione præcum, Canonici a mane vsque ad meridiem assistunt Choro, non possent celebrare Missam, ob defectum temporis, vel si possent, cum maximo incommodo Et si Canonicus ex vi obligationis sui Canonicatus tenetur Choro inseruire, & Missam priuatam celebrare, non est maior ratio satisfactionis Chori, quam Missæ; & si quando satisfacit oneribus sui Canonicatus annexis lucrator distributiones, vt diximus de satisfaciente exercitio curæ, visitationis, iurisdictionis, & similibus, cur non quando satisfacit oneri Missæ Canonicatus? & si hæc celebratio redundat in seruitium, & vtilitatem ipsius Ecclesie, cur debet ita inseruiẽs priuari distributionibus, si DD. vno ore, ex *text.* huius *cap. vnic. de cleric. non resident. in 6.* concedunt illas absentibus

bus a Choro pro seruitio, & vtilitate Ecclesie, vt late apud *Garz. de benef. par. 3. cap. 2. §. 1. num. 349. & seqq.* In hoc casu calamus excessit fines breuitatis contra suum institutum, sed potest excusari, quia cum non inueniatur decisio in terminis, est recurrendum ad rationes. Et ne videamur sententiam ex proprio Marte firmare, scias ita tenuisse doctissimum *Hieron. Campanil.* Episcopum Laquedonensem in suo *diuer. sur. canon. rubr. 3. c. 6. sub num. 27.* paulo post *princ.* his verbis, *Quod notandum, quia etiam ceteri Canonici habentes onus celebrandi Missas, dicuntur presentes in Choro, dum illas celebrant; quod si illud exequi deberent ob alias Capellanas seiunctis a Canonicali, non gauderent distributionibus pro tempore, quo celebrarent in illis, quamuis existentibus in eadem Ecclesia, per Felin. in c. cum olim, num. 2. de sent. & re iudic.*

10 Octauo, ampliatur regula posita, q̄ Canonicus absens a Choro perdat distributiones ita, & taliter, vt Capitulum ex benignitate non possit illi eas remittere, cum expresse hic sit. *text. Concil. Tridentin.* remissionem excludat, quæ dispositione, non solum est prohibitum de remittendis distributionibus futuris conuenire, sed etiam præteritas amissas remittere, etiã si absit omnis fraus, secundum veriore opinionem post *Concil. Trident.* licet contraria opinio, quæ admittebatur ante *Concil.* apud multos DD. defendatur, ita tenet *Nauar. de orat. miscell. 59. num. 3. Azor. instit. moral. lib. 7. cap. 7. q. 9. & alij,* quos sequitur *Barboſ. de canon. & dignit. cap. 22. in fin.* Verum etiam in terminis *Concil. Trident.* admitterem postquam Canonicus, qui perdidit distributiones, illas restituit alijs, qui lucrati sunt, posse illas cessante fraude iterum restituere, & donare Canonico, vt videtur etiam sentire *Thesaur. in prax. Eccles. verb. residentia, cap. 3. vers. ultimo,* maxime accedente iusta causa, vt si donatio, & remissio fiat Canonico in exilium misso per viam elemosynæ, vel Canonico carcerato sine iusta causa, & in similibus, de quibus *Gonz. Mendez. Vascoscel. lib. 1. diuer. sur. argum. cap. 9. num. 16. 17. & 19.* qui tenet, quod in his casibus valet donatio, quia videtur cessare dolus, quamuis extra hos casus defendat veriore opinionem, quod nulla via possint Canonici donare distributiones quotidianas, aut de illis gratiam facere absentibus, quasi tunc dolus præsumatur, ex *cap. tenore, de rescript. sequitur Grat. discept. for. c. 166. n. vlt.*

No.

11 Nono, ampliat^r regula, vt nec Canonico Generali Vicario Episcopi debeantur distributiones, si a Choro abint^r administratione sui officii, etiam si per immemorabile tempus obseruatum sit contrarium; quia non dicitur abesse ex iusta causa, cum Vicarius seruiat soli Episcopo, non autem Ecclesie, ad dicta per *Rot. dec. 222. num. 5. par. 2. diuers.* ita tenet *Barbos. de canon. & dignit. cap. 24. num. 16.* adducens *Garz. & alios*, ac declaratione *Sac. Congreg. in vna Bittacden. 18. Decembris 1627.*

12 Decimo, distributiones non debentur iuste excommunicato, etiam interposita appellatione a sententia excommunicationis. ita *Monet. de distribut. quot. part. 2. quest. 15. num. 18. & 20.* Item iuste ab officio suspensio, vt idem *Monet. cit. loc. n. 37.* Similiter iuste interdicto ab ingressu Ecclesie a iure, vel ab homine, etiam in alia Ciuitate, idem *Monet. cit. loc. q. 16. nu. 46. vsq; ad 55.* Vltimo iuste deposito, seu verbaliter degradato ab Officio, vel Beneficio, *Monet. cit. loc. q. 17. a num. 23.* his omnibus non debentur distributiones quotidianas, refert etiam *Barbos. de canon. & dignit. cap. 22. per tot.* quilibet predictis denegat distributiones, non tamen alimenta, si aliunde non habent unde alantur quia tunc non obstante excommunicatione, suspensione, interdicto, depositione, & similibus, debent ex fructibus Canoniarum alii. Sed ista de alimentis intellige iuxta dicta per *Surd. de alim. tit. 1. q. 82. per tot.*

13 Vndecimo, distributiones quotidianas ita amittit Canonicus in supradictis casibus, ac in alijs similibus, quando non legitime a Choro abest, vt illa fiant, & acquirantur alijs Canonicis seruientibus, & interessentibus diuinis officijs, vt probatur in hoc *cap. vnic. & in cit. text. Conc. Trid. sess. 24. cap. 12. vers. distributiones*, ibi, *Qui statis horis interfuerint, &c. & sess. 21. c. 3. de reformat. ibi, In distributiones quotidianas, qua inter dignitates obtinentes, & ceteros diuinis interessentes proportionabiliter, &c. Monet. disp. 3 q. 6. num. 16.* *Couar. lib. 3. var. cap. 13. num. 7.* nouissime *Barbos. de canon. & dignit. cap. 22. num. 14. & seqq.* explicat *Concil. Trid. sess. 22. c. 3. de reformat. vbi videretur dicendum, has distributiones absentium, applicandas esse Fabricae Ecclesie, si indigeat, vel alteri pio loco. Dicitur distributiones absentium fieri interessentibus, intelligendum de presentibus, & actu seruientibus, non vero de illis, qui iuris fictione censentur interessentes,*

vt sunt qui absunt causa infirmitatis & similibus, vt constat ex hoc *cap. vers. statuimus, & explicat Barbos. cit. loc. n. 18.* & probatur ex citatis locis *Conc. Tridem.* Hec procedunt in illis distributionibus, quae quotidie distribuuntur, siue potius distribuuntur ijs, qui quotidie Horis Canonis, & Diuinis Officijs intersunt, de quibus per *Barbos. cit. loc. cap. 21. in princ.* & illarum propriae dicuntur distributiones quotidianae, quae per singulas horas diuiduntur, & distribuuntur quotidie, etiam si solutio non fiat in dies, secundum *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 440.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Canonicus absens iusta causa a loco residentia, an lucretur distributiones.*
- 2 *Canonicus infirmus lucratur distributiones. Ponuntur casus particulares, etiam si dederit causam infirmitati. Et an infirmitas debeat intimari Capitulo.*
- 3 *Capitulum non potest statuere super modum lucrandi distributiones sine consensu Episcopi.*
- 4 *Canonici senes an lucretur distributiones in absentia. Et an senex dicatur infirmus. Et quid tempore pestis.*
- 5 *Canonicus absens ex necessitate lucratur distributiones. Qua dicatur necessitas.*
- 6 *Canonicus vi detentus, vel prohibitus accedere ad Chorum, vel non admissus a Capitulo, lucratur distributiones.*
- 7 *Canonicus iniuste quarelatus, vel carceratus lucratur distributiones. Nec valet consuetudo in contrarium. Et pro cognoscenda iniustitia est expectanda sententia. Et quid si fuerit appellatum.*
- 8 *Canonicus iniuste excommunicatus, vel suspensus lucratur distributiones, si per ipsum non sit absolutio nem habere. Quid quando Ecclesia est interdicta, vel polluta.*
- 9 *Canonicus agens ad recuperandam distributiones, debet probare legitimum impedimentum. Et quando sit necessaria protestatio.*

- 10 *Canonici absens in utilitatē Ecclesie lucratur distributiones. Et cuius Ecclesia utilitas requiratur uniuersalis, an particularis. Quid de agere negotia Capituli, qui potest negotia transferre ad aliud tempus, in quo non tenetur ad Chorum. Et quid si habeat salarium, n. 11.*
- 12 *Canonici absens pro defensione causa sua Prabenda, quando lucratur distributiones. Et quid si fuerit excommunicatus pro dicta causa.*
- 13 *Canonici absens pro recuperatione fructuum sui canonicatus, pro qualisem agit cum ipso Capitulo, lucratur distributiones.*
- 14 *Canonici, qui sua negligentia male agit negotium Capituli, non lucratur fructus.*
- 15 *Canonici Vicarij Capitularis an lucratur distributiones impeditis ratione officij.*
- 16 *Canonici visitans propriam Ecclesiam. Penitentiarius. Theologus. Assistsens Concilio Generali, Prouinciali, vel Diocesano, Missus ad limina Apostolorum quando lucratur distributiones. Et an examinatus Synodalis, n. 17.*
- 18 *Canonici iuste absens quando perdit distributiones, lucratur massam grossam. Et qua proprie dicantur distributiones in hoc casu. Et quid si omnes redditus sint distributiones.*
- 19 *Canonici, qui iustam causam habet discedendi, an teneatur petere licentiam Ordinarij. Qua licentia in absentia causa Study non debet excedere quinquennium, n. 20.*
- 21 *Canonici absens per tres menses Concil. Trident. non tenetur petere licentiam Ordinarij, nisi ipse Ordinarius hoc statuisset peculiari lege. Et hi tres menses sunt nonaginta dierum, num. 22.*
- 23 *Canonici non potest abesse per tres menses, quando statutum, vel consuetudo Ecclesia minus tempus indulget. Et quid si seruitium totius anni desideret.*

- 24 *Canonici absens an peccet, quando distributiones uult amittere.*
- 25 *Canonici an teneatur psallere, & canere in Choro, ad finem lucrandi distributiones. An sufficiat sola interessentia. late discutitur. Et an teneatur habere attentionem, nu. 27. Et quid de consuetudine, num. 26.*

ANNOTATIO XIX.

§. II.

Diximus §. preced. non lucrari distributiones Canonicos a Choro absentes, etiam si in loco residentiz sint, idque limitatur in Canonicis absentibus a Choro ratione infirmitatis, seu rationabilis corporis necessitatis, aut euidētis Ecclesie utilitatis; hi enim lucrantur distributiones, quamuis Choro non intersint, vt deciditur in hoc cap. vnic. & tenent communiter DD. quod controuertitur in hoc casu, solum est, an liceat istis Canonicis impeditis causa infirmitatis, necessitatis, vel Ecclesie utilitatis percipere distributiones, quando absunt non solum a Choro, sed a loco residentiz, ubi est Ecclesia, *Nauar. conf. 10. & 11. de cleric. non resident. & alij, quos sequitur Garz. de benefic. 3. part. c. 2. num. 360. & 364. & Barbof. de can. & dign. cap. 24. infra num. 36.* tenent si Canonicus absit a loco, ubi est Ecclesia ratione infirmitatis, necessitatis, vel Ecclesie utilitatis, non lucrari distributiones quotidianas. *Monet. vero de distribut. quot. part. 2. quast. 5. 5. conclus. a num. 47. & quast. 6. a num. 10. & 19. & quast. 11. a num. 2. & Leo in Thesaur. for. Eccles. part. 2. cap. 8. nu. 21. 23. & 24. tenent contrarium, etiam si a loco, ubi est Ecclesia, absit Canonicus, in predictis casibus lucrari distributiones. Prima opinio habet pro se maiorem numerum DD. Secunda maiorem aequitatē, maxime in infirmis petentibus locum salubriorem ratione aeris, vel Medicorum, & similibus: sed si in aliqua Ecclesia extet consuetudo, vt dentur distributiones Canonicis absentibus etiam a loco, in quo est Ecclesia in casu necessitatis, infirmitatis, vel Ecclesie utilitatis, vt est in multis Ecclesijs, tunc consuetudo est omnino seruanda, vt probant in citatis locis *Garz. nu. 362. & Barbof. & etiam tenet P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. residentia, cap.**

cap. 3. *vers. ex dictis*, sequutus opinionem *glos. Layman. Sanch. Gutier. & aliorum* apud eum.

- 2 Infirmo etiam absenti Canonico deberi distributiones, nemo est, qui dubitet, etiam si dederit causam infirmitati, & si propria culpa fuit vulneratus, aut in morbum Gallicum, vel alium inciderit, ita *Leo cit. loc. num. 21.* & est commune: sic etiam si Canonicus dubitet probabiliter morbum aggrauare, si de domo exeat, vel diuinis intersit, vel est debilis in cruribus, seu tibijs, vel nonagenarius fere luminibus obrutus, vel necesse habet medicinam sumere, aut sanguinem in his, & similibus casibus debentur quotidianæ distributiones absenti bus a Choro, probat *Barbos. cit. loc. nu. 28.* & *seqq.* dummodo infirmitas sit causa absentiae immediate, ut quia alias Canonicus erat solitus interesse, ita *Gutier. lib. 1. canon. cap. 1. num. 138. Barbos. cit. loc. nu. 36.* idq; procedere, etiam si infirmitas non sit intimata Capitulo, & si aliquando exiret de domo & etiam si non resideret, refert decisum per *Rot. in vna Leodien. fructuum 21. May 1604. coram Litta, Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. Intra nu. 363.* vbi etiam deciditur, non valere statutum factum per Capitulum sine consensu Episcopi, ut infirmo denegentur distributiones, non intimata infirmitate, quia Capitulum non potest statuere sine consensu Episcopi super modo lucrandi distributiones, ut tenet *Rota in vna Lucana iuris 9. Aprilis 1601. coram D. Pamphilio, & refert Garz. cit. loc.* Licere ad balnea ire, vel alium locum ad infirmitatem curandam absq; amissione distributionum, tenet *Manet. cit. loc. 4. 6. num. 10.* & sequitur *Barbos. num. 33.* & discedere a Ciuitate ob lepram, vel alium morbum contagiosum, *Monet. & Barbos. vbi supra.*

- 4 Senes Canonici lucrantur distributiones, etiam quod non inferuiant, & quæ senectus ad hoc requiratur, remittitur arbitrio Iudicis, tenet *Monet. par. 2. q. 7. ex n. 7.* & sequitur *Barbos. cit. loc. num. 37.* ea forsitan ratione, quia senes ad infirmos reduci possunt, auctoritate *M. Tull. in orat. de Q. Mutio*, dicentis, *Et illa senectutis morbus, non equidem incidens est, & transiens.* sed quia in iure verior, & receptior est illa sententia, senes non connumerari inter infirmos, & valetudinarios, ut probat *Felin. & Soc. Sen. in cap. quoniam frequenter, ut lit. non contest. Gomez in reg. Cancellar. de infirm. resignant. quaest. 7. Rebuff. in prax. benefic. tit. de infirm. resignantib.*

glos. 2. num. 13. Alciat. de praesumpt. rog. 1. praesumpt. 45. quæ opinio probatur ratione, quia definitio infirmitatis non conuenit senectuti; est enim infirmitas habitus cuiuscumq; corporis contra naturam, *l. 1. §. sed si sciendum. ff. de edil. edil. qui sane habitus contra naturam non uest senectuti; cum illa ex natura sit, probat etiam hanc sententiam text. in cap. 1. §. fin autē, de cler. agrotant. in 6. qui disiunctiue loquitur inter senem, & infirmum, ideo opinio *Monet. & Barbos.* excusans senes a residentia, & admittens ad lucrandas distributiones illos, non est de facili admitenda & hæc perpendet Iudex, cuius arbitrio hoc remittitur. Aduertendum, quod in praxi videmus multos senes potentes seruire, proinde non debet excusari. Quid dicendum sit quando Ciuitas vexatur peste, vide *Rip. de pest. part. 1. num. 145.* quem sequitur *Barbos. cit. loc. num. 40.* in qua materia est seruanda declaratio *Sac. Congreg. in causa Mediolan. 9. Novembris 1630.* sub his verbis *Canonicis, qui ex causa pestis absuerint, non deberi distributiones quotidianas nisi pestis grassetur, & probetur legitima consuetudo, quod distributiones huiusmodi dari consueuerint absentibus ex iusta causa.* Quando autem dicatur pestis grassari, ut sit iusta causa absentiae, relinquendum esse iudicio Episcopi, refert *Barbos. cit. loc.**

- 5 Non solum in casu infirmitatis, sed etiam in casu necessitatis Canonici absentes a seruitio Ecclesiae lucratur distributiones quotidianas, ut expresse obseruatur in hoc *text. cap. vnic. de cleric. non resid. in 6.* in illis verbis, *Seu iusta, & rationabilis corporis necessitas,* quæ verba comprehendunt omne illud iustum impedimentum, propter quod non potest quis adire Ecclesiam, & suo muneri satisfacere, prout ante solitus erat, vel fecisset, si impedimentum non extaret; nam mens Summi Pontificis in *d. cap. vnic.* est excludere ab istis distributionibus negligentes, vel contemnentis residere, non autem impotentes. Et impotentia dicitur, quando absentia non est voluntaria, sed ab aliquo facto causatur, ita ut non stet per Canonicum quominus resideat, ut notant *Gemin. Frac. & Prob. in hoc cap. vnic. Calder. conf. 17. de prabend.* vbi etiam considerat non solum vim de facto illatam, sed etiam probabiliter præuisam, quæ excusat non residentem, cum etiam non debeat quis se exponere periculo personæ, vel bonorum, *Navar. conf. 11. de cler. non resident. libr. 3.* ideo non est Canonicus priuandus distri-

tributionibus, si ita absit. Iudicis autem arbitrio stabitur, quale impedimentum sit iustum, ita *glos. in cap. si quis iusto, de elect. Monach. de arbitr. cas. 118. num. 3. Io. Andr. & Gemin. in cap. 1. de dol. & contum. in 6. Bart. & Alex. in l. 2. ff. si quis caution. idem Alex. in l. quesitum de re iud. Rebus. de excus. nu. 50. tom. 3. & in l. iusta, n. 201. in verb. impedimentum. ff. de verb. signific.*

6 Hinc obserua, deberi distributiones quotidianas eis, qui vi detinentur, aut prohibentur ad Ecclesiam accedere, aut exulant a Ciuitate, aut propter particularitates non audent in Ecclesia morari, vel similes, qui propter metum impediuntur ad Chorum accedere, quem antea frequentabant, ita *Ioan. Andr. in hoc cap. vnic. col. 1. in verb. corporalis necessitas, & Ancharan. num. 2. Prob. ad Monach. nu. 20. cum seq. Franc. num. 2. & 4. praesertim quando tale impedimentum accidit absq; culpa Canonici, Abb. in cap. 2. num. 3. de arbitr. vbi Sapia. tn. addit. qui loquitur de exulante, Felin. in cap. cum omnes, col. 13. num. 22. in fin. de constitut. Idem procedit generaliter, semper quod quis facto Capituli impeditur residere, & interesse, nam consequitur distributiones quotidianas, *Rot. in vna Salamantina censuratum 1. Iunij 1594. coram Corduba. & in eadem causa coram Seraphino 28. Nouembris 1594. Put. dec. 373. lib. 1. Nec in hoc casu est necessaria protestatio, quae non requiritur pro dictis distributionibus perceptis a Capitulo, Put. d. dec. 373. Rot. diuer. par. 4. dec. 168. in fin. & dicitur violenter eiectus, qui veniens non fuit admissus; cum violentia dicatur etiam fieri sine armis, vt explicat bene *Put. cit. decif. 373. num. 4.***

7 Quærelatus, vel carceratus iniuste neq; amittit distributiones quotidianas, etiam si tortus, & non confessus, fuit absolutus; carceratus enim nulliter dicitur per vim sua libertate priuatus, *Nauar. conf. 10. & 11. nu. 3. & seq. de cler. non resident. Cened. quaest. canon. 1. num. 53. Azor. in fin. mor. par. 2. lib. 7. cap. 7. quaest. 11. Garz. cit. loc. sub num. 363. & tenent omnes, & hoc est adeo verum, vt nec consuetudo in contrarium valeat, contra *Garz. cit. loc. sub num. 263. admittentem consuetudinem in contrarium, vt sub die 5. Decem. 1600. Sac. Congreg. Car. in. praepositorum negotijs Episcoporum, & Regularium, & Sac. Congreg. Concil. die 9. Maij 1626. respondit, contraria consuetudine non obstant, deberi Oratori, de quo ibi, distributiones quotidianas totius temporis, quo**

propter denegationem distributionum, in tempore indebitæ carcerationis absit a residentia, vt recurreret ad *Sacram Congreg.* pro declaratione super dicta denegatione. Verum ad cognoscendum, si iuste, vel iniuste fuit quærelatus, vel carceratus, est expectanda sententia, vt tenet *Nauar* vbi supra, & *Monet.* quos refert *Barbos. de canon. & dignit. cap. 24. num. 42. & interim percipit distributiones, donec non appareat per sententiam fuisse iuste carceratum, refert *Garz. cit. loc. sub n. 363. in fin. sic declarasse Sac. Congregat. die 27. Iulij 1570. Quoad carceratum, Congregatio censuit eum non priuari distributionibus vsque ad primam sententiam, quod si condemnatus appellet, interim non percipiet; sed si in secunda instantia obtinuerit, omnia recuperabit. Quæ omnia intellige cum conditione, de qua supra, dummodo Canonicus quærelatus, vel carceratus ante quærelam, vel carcerem fuerit solitus inieruire, quod interuenire habet in omni casu impedimenti necessitatis, vel infirmitatis, vt dictum est supra, & est commune.**

8 Iniuste excommunicatus, vel suspensus habere debet fructus, & distributiones quotidianas, post quam constiterit de iniustitia per sententiam, vel per notorium, quod controuerti non potest, quia est commune, ita *Monet. par. 2. q. 15. n. 32. & 46. Gutier. canon. lib. 1. cap. 1. num. 157. & 137. quod intellige, si tempore excommunicationis, vel suspensionis erat in loco residentiae, & solitus diuinis officijs in Ecclesia interesse ante excommunicationem, vel suspensionem, & dummodo non sit in mora petendi absolutionem, & per ipsum non stet quominus absolutionem habeat, vt explicat post *Couar. Perez. & alios. Barbos. cit. cap. 24. num. 48. versic. quod autem, & si consuetudo adesset, vt iniuste excommunicatus, vel suspensus lucretur distributiones, etiam si fuerit absens a loco residentiae, esset seruanda, vt tenet *Gutier. cit. loc. num. 14. & sequitur *Barbos. eod. loc. cit. Idem dic de degradato, vel verbaliter deposito iniuste ab Ordine, Officio, vel Beneficio, quia si ex eo fuerit in pristinum statum restitutus, recuperat distributiones, *Monet. d. part. 2. quaest. 17. num. 25. 27. & 30. De iniuste, priuato, ac interdicto vide apud eundem *Monet. & Barbos. cit. loc. Interdicta vero Ecclesia, vel polluta, non debet Canonicus solitus inieruire, & qui non dedit causam interdicto, vel pollutioni, priuari distributionibus, vt tenent *Cened. Monet.*******

Bonac. Santorell. & alij apud Barbof. citat. lo c. num. 48.

9 Obserua, quod Canonicus agens in iudicio cōtra Capitulum pro recuperatione distributionū in casu legitimi impedimenti, in quo etiam non seruiens illas lucratur, debet omnino probare legitimum impedimentum, & quod deseruisset, nisi fuisset impeditus; quod vltimum constare dicitur, quando est probatum, quod ante impedimentum erat solitus deseruire, ad dicta per *Put. decis. 436. n. 4. lib. 2.* vel si Canonicus durante impedimento est protestatus contra impediētes, & contra Capitulum se esse paratum inferuire, sed obstare impedimentum ab alio illatum, ad dicta per *Felin. in cap. ex transmissa, de appellat.* & hæc protestatio quando impedimentum non est illatum per Capitulum, nec de eo constat notorie, est necessaria; vt tenent *Put. et Felin. supra cit. loc.* Prædictā solam probationem sufficere tenet in terminis terminantibus *Grat. disceptat. forens. cap. 591. num. 49.* qui licet defendat protestationē non requiri, loquitur etiam secundum nostram opinionem in casu, in quo Capitulum inferebat impedimentum expellendo Canonicum a seruitio, ipsumque Capitulum percipiebat distributiones expulsi, in quo casu non requiri protestationem diximus etiam supra, & docet quoque *Barbof. cit. loc. num. 48. versit. expulsi.*

10 Vltima causa legitima lucrandi distributiones non inferuendo. siue Choro nō interessendo, est euidens Ecclesie vtilitas, vt in *fin text.* quem annotamus, legitur apertis verbis. Controuersum est inter DD. cuius Ecclesie debeat esse ista vtilitas, Ecclesie particularis, idest Canonicatus, & Capituli, an etiam Ecclesie in genere, *Io. Andr. in hoc cap. vnic. sub num. 3. versit. item intelligendum,* quem refert, & sequitur *Genuens. in prax. cap. 116.* tenent non sufficere vtilitatem Ecclesie in genere, sed necessario requiri vtilitatem Ecclesie in specie. *Abb. vero in cap. ad audientiam, num. 8. de cler. non resident.* tenet posse Episcopum pro communi vtilitate destinare Clericos, qui lucrantur distributiones, & sic pro vtilitate in genere, quam opinionem clarius tenet *Barbof. de canon. & dignit. cap. 24. num. 26. in fin.* Sed conciliantur opiniones, vt illa *Io. Andr.* videatur procedere in illis Canonicis, qui non per Episcopum destinantur, sed alias sunt occupati pro seruitio Ecclesie, & in Canonicis missis ab ipso Capitulo pro

eius seruitio, qui si sunt destinati pro seruitio Ecclesie in specie, idest Capituli, lucrantur distributiones quotidianas, cū seruiant in vtilitatem Ecclesie. Opinio vero *Abb.* procedit in illis Canonicis, qui per Episcopum destinantur in vtilitatem Ecclesie qui possunt destinari etiam in vtilitatem Ecclesie in genere, & lucrantur fructus Canonicatus; non autem distributiones quotidianas, iuxta *cap. de cetero, de cler. non resident. & cap. ad audientiam, eod. tit.* huic conciliationi videtur adherere *Garz. de benef. 3. par. cap. 9. nu. 373.* De seruitibus Ecclesie Romane, vt sunt Auditores Rotæ, Inquisitores, Collectores Camerae, & similes vide *Barbof. cit. cap. 24. a num. 1.* qui lucrantur distributiones.

11 Hinc dicendum est, quod missus a Capitulo pro seruitio Ecclesie lucratur distributiones, maxime si ita disponit etiam consuetudo ipsius Ecclesie, quia dicitur abesse pro vtilitate Ecclesie, quæ vtilitas consideratur etiam in prosequente lites, & procurante negotia communia Capituli, est commune apud DD. & *Sacr. Rit. Congr. g. in Saonen. 21. Augusti 1604.* declarauit, quod Procurator Capituli, & assistens pro negotijs Capituli tanquam præsens reputandus est, & habere debet distributiones quotidianas, adducit multa *Barbof. cit. loc. cap. 24. num. 20. & seqq.* idque procedit, etiam si Canonicus destinatus ad negotia Capituli possit dicta negotia peragere extra tempus diuinorum officiorum; adhuc enim si illa differt ad tempus diuinorum officiorum, lucratur distributiones, dummodo non habuerit mandatum a Capitulo peragendi dicta negotia extra tempus diuinorum officiorum, voluit *Bonac. de bor. can. disp. 2. q. 5. punct. 3.* & alij adducti per *Barbof. cit. loc.* & dummodo peractis negotijs statim redeat ad seruitium Chori, morali modo loquendo; nec discedat a Choro sub hoc prætextu, tempore, quo scit negotia non posse tractare, sed si hoc faciat bona fide, credens posse, & deinde non potuit, excusatur, ita *Barbof. cit. loc.* & hæc, cum illa communi conditione, dummodo sit solitus inferuire, nec particulare salarium habeat a Capitulo pro seruitio.

12 Absens pro defensione suæ Præbende, & Canonicatus lucratur distributiones, etiam si pro hac causa ad Urbem accedat, dummodo lis tangat statum ipsius Canonici, & sui Canonicatus, vel Præbende, & Canonicus sit solitus inferuire, est commune apud DD. solum est aduertendum in

In hac materia, quod non omnis causa defensionis iurium Beneficij facit, vt lucrentur distributiones quotidianæ; nam si causa est leuis, & tractari potest per Procuratorem, non excusat a residentia, vt voluit *Rot. apud Sera; bin. decis. 1131.* per doctrinam *Bart. in l. sed & si, §. 1. quib. ex caus. maior. & Bald. in l. eos, §. apostolos, in princ. C. de appellat.* sequitur *Barbof. cit. loc.* vbi plura ad id, & tenet cum *Rota* adducta, quod leues causæ reputantur, si lis sit super præmientijs, vel anniuersarijs. Idq; etiam procedit in Canonico excommunicato pro defensione iurium sui Canonici, vel Capituli, vel pro debito capitulari, etiam iuste, si tamen credebatur ipse iustam fouere causam, ita *Gutter. can. lib. 1. cap. 1. n. 145. & seqq.*

13 Absens pro recuperatione fructuum sui Canonici, & Præbendæ, quos Capitulum denegat Canonico, si Canonico iustam foueat causam, ac pro ea vrbem petat, lucratur distributiones quotidianas, vt deciditur apud *Seraph. decis. 1098. num. 5.* & per eandem *Rot. in recentissim. 1. par. num. 3. dec. 689.* ad quod aduerte, quod si lis non concernit defensionem iurium Canonici, aut Præbendæ, sed solum recuperationem fructuum, non dicitur vertere in vtilitatem Ecclesiæ, sed propriam Canonici, & proinde si lis sit cum alio quam cum Capitulo, Canonico pro ea absens non lucratur fructus distributionum quotidianarum.

14 Obserua primo, quod Canonico missus a Capitulo pro negotio Ecclesiæ peragendo sua culpa, vel negligentia negotium peragit, sed non vtile Ecclesiæ, non lucratur distributiones pro tempore absentis, & hoc probatur aperte a cessante ratione vtilitatis, cuius causa *text. in hoc cap. vnic.* concedit distributiones; immo pro modo culpæ teneretur ad interesse Capituli.

15 Obserua secundo ex dictis, quod cum Vicarius Episcopi non dicatur seruire Ecclesiæ, sed Episcopo, si est Canonico, amittit distributiones quotidianas, dum pro seruitio officij abest a Choro, diximus supra, & est commune apud DD. De Vicario vero Capitulari est controuersia apud eosdem. Lucrari distributiones dum abest a diuinis officijs pro exercendo officio tenet *Cened. pract. & c. non. quast. lib. 1. q. 1. num. 72. Sanctarell. var. resolut. q. 11. num. 18. Bartholom. a S. Fausto de hor. canon. lib. 3. q. 68.* voluit etiam *Pauin. de offic. & potest. Capit. Sed. vac. qu. 10. 2. p. num. 5. Debuff. in prax. tit. de Vis. Epif. op.*

num. 5. Rota dec. 222. num. 6. par. 2. diuers. Monet. de distribut. quotid. par. 2. quast. 11. num. 89. qui pro contraria opinione adducitur *num. 83. Quarant. in sum. Bullar. verb. Capit. Sed. vac. num. 8. in append. qui vtramq; adducens sententiam huic videtur adherere, Garz. de benefie. 3. par. cap. 2. num. 258.* Contrariam sententiam, nempe amittere distributiones quotidianas Vicarium Capitularem absentem ratione officij a seruitio Chori voluit *Monet. cit. loc. num. 83. & seqq.* multas ad id adducens rationes, *Marcell. Vulpes in prax. iud. for. Eccles. cap. 13. num. 16. Barbof. allegat. 54. num. 166. par. 3. de potest. Epif. & de can. & dignit. cap. 24. num. 15.* qui videtur sequi hanc sententiam, præcipue quando consuetudo eum absentem non excusat. Ego autem solitus nemini contradicere, primam, & secundam admitto opinionem; primam, quando Vicario Capitulari nullum certum salarium, & prouisio assignatur, licet aliqui ex Doctoribus primæ sententiæ teneant, etiam si sit assignatum salarium Vicario Capitulari, lucrari distributiones, quibus in hoc dissentio, eam ratione, quia, vt diximus supra cum *Barbof. cit. loc. num. 19. in fin.* & alijs communiter, absenti etiam pro vtilitate Ecclesiæ non debentur distributiones, quando ei est salarium constitutum; secundam vero opinionem admitto, quando Vicario Capitulari Canonico est assignatum certum salarium, & prouisio vltra sportulas, quia licet etiam in hoc casu dicatur Canonico Vicarius Capitularis seruire in vtilitatem Ecclesiæ; cum magis commodum sit Ecclesiæ vt deputetur vnus, & non exerceatur iurisdictio per totum Capitulum propter difficultates congregandi illud, & discordias, quæ inter Canonicos oriri solent; tamen quia Vicarius habet competens salarium, non debet lucrari duplicatum stipendium pro vnico labore, ad dicta per *Monet. part. 2. q. 1. per tot. & præsertim n. 19.*

16 Archidiaconus, vel Canonico visitans propriam Ecclesiam iura, vel redditus suæ Præbendæ, cum visitando prædicta seruiat Ecclesiæ in re vtili, lucratur distributiones, *Monet. q. 11. num. 63. Garz. cit. loc. num. 332.* Pœnitentiarius audiens in propria Ecclesia confessiones tempore diuinorum officiorum. Theologus obtinens Præbendam Theologalem pro die, quo legit in Ecclesia sua. Assistens Concilio generali nomine sui Capituli, vel Concilio Prouinciali, vel Synodali. Animarum curæ annexæ suo Canonici incumbens

in

in eadem Ecclesia, vbi habet Canonica-
tum pro tempore, quo satisfacit curæ.
Missus ab Episcopo ad visitanda limina
Apostolorum, hi omnes lucratur distri-
butiones quotidianas, *Garz. d. cap. 2. 3. p.*
Barbos. cit. cap. 24. a num. 4. ad 14. qui plu-
res refert, & alios adducit casus, in qui-
bus Canonicus absens lucratur distri-
butiones.

17 Examinatores Synodales pro tempore,
quo examini intersunt, an lucratur dis-
tributiones, Doctores sunt pro vtraque
sententia; nam lucrari tenuerunt *Lel.*
Zech. de resp. Eccles. tit. de benefic. num. 13.
in fin. Cened. canon. lib. 1. quaest. 1. num. 74.
Marcell. Vulpe in prax. iud. for. Eccl. c. 13.
num. 30. & pro hac opinione adducitur
declaratio *Sacr. Congregat. Card. negotijs*
Episcoporum, & Regularium præposito-
rum sub die 22. Martij 1600. sub his ver-
bis, *Examinatores si in examinandis con-*
fessoribus, vel ordinandis detenti, a Choro
absint, pro illo tempore distributiones quo-
tidianas non amittunt. Contrariam senten-
tiam, nempe non lucrari tenet *Nicol. Garz.*
de benefic. part. 3. cap. 3. num. 355. *Monet.*
par. 2. q. 11. num. 61. *Sanctarell. var. resol.*
q. 7. num. 37. *Homobon. de Bonis de exam.*
Eccles. tract. 1. cap. 6. q. 29. par. 1. *Barbos. de*
potest. Episc. alleg. 53. num. 161. 3. par. & de
canon. & dignit. c. 25. n. 9.

18 Nota primo ex dictis, multos esse ca-
sus, in quibus iuste potest Canonicus
abesse a seruitio Ecclesie, & tamen quo-
tidianas distributiones non lucratur, ut
est in absentia causa studij, pro seruitio
Episcopi per duos Canonicos faciendo,
& similibus, de quibus nonnullos addu-
ximus §. 1. Ad quod obseruandum est,
quod Canonicus iuste absens, qui amittit
distributiones quotidianas, lucratur om-
nes alios fructus sui Canonicatus, ut ob-
seruat *glos. in hoc cap. vnic. & ibi Gemin.*
in §. qui vero, ac proinde illi debentur
fructus, qui dicuntur de mensa communi,
seu magna, qui in fine anni solent inter
Canonicos diuidi, ut docet *Felin. conf. 18.*
loquens in Canonico absente causa stu-
dij, & *Rebuff. conf. 134. num. 3.* loquens de
absente pro seruitio Episcopi, probat
Steph. Quar. in verb. residentia, vers. quod
autem, vbi Prosp. de August. quia quando
dicimus Canonicum ex legitima causa
abesse, & tamē perdere distributiones, in-
telligimus de distributionibus proprie
dictis, quæ actu pro singulis horis officij,
ac missa distribuuntur, ut explicat *Gonz.*
ad 8. regul. Cancell. §. 7. præm. num. 205. &
de mortuorij, & alijs emolumentis in

dies obuientibus, non autem de fructi-
bus, quorum solutio semel tantum certo
tempore fit, etiam si in diuisione, & solu-
tione habeatur respectus ad seruitium,
singularum Horarum canonicarum, qui
fructus improprie dicuntur distributiones,
ut bene explicat *Prosp. de August. cit.*
loc. & si omnes fructus, & redditus Cano-
nicatus consistunt in distributionibus
quotidianis, tunc priuilegiatus, ac iusta
causa, absens, licet alias amittat distribu-
tiones, in hoc casu illas lucratur, dempta
tertia parte, quæ cedit in vtilitatem ser-
uientium, ut diximus supra, & declarat
Querant. cit. loc. & Prosp. de August. contra
Monet per eum adductum, sequitur Bar-
bos. cit. cap. 25. n. 10.

19 Nota secundo, quod solet in hac ma-
teria controuerti inter DD. an iustam
causam habens absentia a seruitio Ec-
clesie, teneatur petere Episcopi licentiã;
& difficultatem facit, quia iura, quæ nu-
merant iustas absentia causas, non lo-
quuntur de licentia Episcopi, & si licen-
tia conceditur a iure, est frustratoria illa
Episcopi, hanc sententiam defendit *Bo-*
nacin. in absente pro vtilitate Ecclesie,
tom. 1. tit. de ijs, quæ ad Diu. officij in chor.
publ. recit. fac. disp. 2. q. 5. punct. 3. num. 22.
vers. ego autem. Nihilominus ultra iustam
causam etiam licentiam Episcopi requi-
ri tenent *Prosp. de Augustin. cit. loc. vers. se-*
prædictam, fol. 437. *Garz. de benefic. 3. part.*
cap. 2. num. 75. qui dicit hodie licentiam
Episcopi in hoc casu non reduci in du-
bium, ex Bulla *Pij V.* quæ loquitur in ab-
sentia causa studij, videtur etiam de men-
te *Concil. Trident. sess. 23. cap. 1. de reform.*
voluit *Ricc. in prax. 3. par. resolut. 393.* se-
quitur nouissime *Barbos. de canon. & di-*
gnit. cap. 25. num. penult. & generalius in
omni casu iustæ absentia, *cap. 24. num. 55.*
qui hoc dicit esse de iure communi, &
Concil. Trident. nec sufficere licentiam
Capituli, nisi in casu Sedis vacantis, ita
Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 72. num. 208.
eum seqq. Verum si necessitas discedendi
vrgeret, & copia Ordinarij non posset
haberi, ut quia Episcopus esset absens,
tunc Canonicus posset discedere, etiam
sine licentia, in quo casu Ego obligarem
Canonicum ad faciendum id, quod po-
test saltem significare Episcopo per epi-
stolam, vel nuncium de sua iusta, & repen-
tina absentia. Hæc licentia semel data
pro iusta causa semper durat durante
causa, nec potest per concedentem, vel
successorem reuocari sine noua causa, &
ratione, ad dicta per *Barbos. cit. loc. vers. se-*
necessitas.

No-

20 Nota tertio, licentiã discedendi causa studij non debere excedere annos quinque, ad præscriptum *cap. super specula, de magistr.* quod tempus incipit currere a die, quo Canonicus inchoat studium, vt refert *Prosp. de Augustin. ad Quarant. cit. loc. vers. & quoniam*, declarasse *Sacram Congreg.* his verbis, *Licentia vt quis abesse possit causa studij a seruitio sua Ecclesia, vel sui Canonicatus non suffragatur ultra quinquennium impetrata a die, quo capit Studere.* & hæc licentia non suffragatur, nisi vere studente, nec sufficit in studio morari, & scolas ingredi, sed requiritur vt re ipsa Canonicus proficiat, & operam det vt addiscat, nec otiose viuat, vt videtur sentire *Abb. in d. cap. super specula, n. 6. & Pelin. sub num. 3. Sfort. Oad. de restit. in integr. p. 1. q. 7. ar. 14. n. 131.*

21 Nota quarto, propositam regulam, vltra iustam causam ad hoc vt Canonicus possit abesse, requiri etiam licentiam Ordinarij fallere, quando Canonicus vult abesse in tribus mensibus sibi concessis a *Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 12. vers. præterea*, quia in dictis mensibus licentia recedendi conceditur per *Concil. Trident.* simpliciter, tenent communiter DD. præsertim *Garz. de benef. par. 3. c. 2. n. 314. & seq.* referens multas *Sacr. Congr.* declarationes de verbo ad verbum, vbi apparet clare, nec licentiam Ordinarij, nec legitimam, ac iustam causam requiri ad hanc absentiam a Concilio concessam, sequitur *Barbos.* qui plures refert de *canon. & dignit. cap. 20. num. 3.* Possent tamen Ordinarius per statutum, vel editum, aut alia peculiari lege prohibere Canonicis, ne recedant a residentia vigore facultatis supradictæ *Concil. Trident.* nisi petita ab eo licentia, & huius prohibitionis ratio potest esse, ad hoc vt Ordinarius satisfaciat suæ obligationi, qua tenetur prouidere, ne Canonici vigore dictæ licentiæ *Concil. Trident.* recedant a residentia temporibus Natalis, aut Paschæ Domini, aut in tali numero, vt Ecclesia suo seruitio defraudetur, ad dicta per *Zerol. in prax. Episcop. 1. par. verb. priuatio, §. 4. dict. 2. dub. 3. Garz. cit. loc. n. 316. Barbos. cit. loc. 4. 5. & 6.*

22 Hi tres menses debent esse nonaginta dierum, ita vt quilibet mensis habeat triginta dies, & possunt accipi a Canonico, non solum continui, sed etiam interpellati, ad dicta per *Menoch. de arbitr. cas. 50. a num. 12. Garz. de benef. citat. loc. cap. 2.*

23 nu. 206. Hæc licentia recedendi per tres menses non potest gaudere Canonicus,

quando consuetudo, vel statutum Ecclesiæ minorem numerum dierum recreationis causa concederent Canonicis, vt optime deciditur in *Trident. cit. loc.* in illis verbis, *Saluis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius seruitij tempus requirunt*, declarat *Garz. cit. loc. a num. 310.* Verum si constitutio, vel statutum Ecclesiæ requirit seruitium totius anni, tunc non obstante statuto, vel consuetudine, Canonicus potest abesse per tres menses a Concilio permisso; & ratio est, quia nimis dura videtur residentia totius anni; fragilitas enim humana indiget sibi indulgeri aliquod tempus ad recreationem corporis, & animi, tenet *Garz. cit. loc. num. 311.* referens ita declarasse *Sacr. Congreg. Concil. in vna Astoriscen.* his verbis, *Decretum Concilij cap. 12. sess. 24. concedit Canonicis absentiam trium mensum, si constitutiones Ecclesiæ seruitium totius anni requirunt.*

24 Exceptis his tribus mensibus, in reliquo anni tempore tenentur Canonice omnino residere, & Choro interesse, nec excusarentur a peccato mortali Canonici absentes notabiliter, quamuis velint distributiones perdere, quia contrauenirent grauisimo præcepto Concilij, & suo muneri, & obligationi non satisfacerent, nec lex inducens hanc obligationem, est mere pœnalis, prout optime defendit *Garz. de benef. par. 3. cap. 2. num. 319. & seqq.* id deducens ex pluribus declarationibus *Sac. Cong. Concil.* pro cuius opinione adducit etiam *Sandoual. de offic. Eccles. 5. par. cap. 4. & tenent multi adducti per Barbos. de canon. & dignit. cap. 20. num. 8. Diana resol. moral. par. 2. tract. 12. resol. 31.* vbi asserit contrariam opinionem etiam esse probabilem, pro qua nonnullos adducit, a qua opinione probabilis est omnino cauendum, ut ait ipsemet *Diana*, quando sequeretur detrimentum cultus diuini, ita *par. 4. tract. 4. resol. 149. vers. ultimo.*

25 Dubitatur in hac materia, an Canonicus Choro assistens teneatur cum alijs canere, & officium alta voce recitare, ita, vt si submissa voce, & priuate officium recitet, aut meditetur, vel confabuletur, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem distributionum. Hæc est difficilis quæstio inter modernos, & DD. Canonistæ, & Summistæ hinc inde pro vtraque sententia extorquent rationes, auctoritates, & Canonicas Constitutiones, prout de ea est videre apud *Garz. de benef. p. 3. cap. 2. num. 512. usq; ad num. 513.* qui tenet

fi

si Canonicus notabiliter desinat canere in Choro, peccare mortaliter, non tamen perdere distributiones, adducit ad id penes innumeros DD. & abundanter discutit quæstionem, *Diana* testatur etiam de difficultate quæstionis *par. 2. tract. 12. resol. 6.* vbi referens tenentes, Canonicum qui non canit cum alijs, peccare mortaliter, & amittere distributiones, ipse vero iuxta solitum conatur excusare Canonicum saltem vigore consuetudinis, qui *resol. immediate seq.* deinde tenet secundum veriore opinionem, & probabiliorē, Canonicum confabulantem, & sine externa attentione in Choro assistentem teneri restituere distributiones; & licet adhuc referat contrariam sententiā, ea tamen cuius extimationis sit, non arbitratur, sed *4 par. miscell. resol. 149. in princ.* dicit esse probabilem, & in *fin.* eiusdem *vers. 1. a se reuersus* dicit esse probabiliorē, *resolution. vero 217. in fin. eod. tractat.* tenet Canonicum recitantem submissa voce, vel non recitantem suam partem, & solum attendentem ad partem, quam alius Chorus recitat, lucrari medietatem distributionum tantum.

Ad quam quæstionē dico primo, quod obligantur Canonici sub onere, & obligatione restitutionis distributionum psallere, seu canere in Choro cum alijs, & non satisfaciunt, si solum assistant, & intersint horis, & per Capellanos, & alios Beneficiatos psallant; ipsi vero vel ibi, vel domi priuatim recitent Horas, quia institutio Canonicatum est, non vt assistant tantum in Choro, sed vt canendo assistant, & ob id eis dantur distributiones quotidianæ, cum quia *Concil. Trident. sess. 24. cap. 12.* sic disponit, *Omnes vero Diuina per se, & non per substitutos compellantur obire officia, &c. atque in Choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis Dei nomine deuote laudare,* ita habet nouissime *Barbof.* eamque opinionem sequitur tanquā probabiliorē, & frequentiorē inter DD. ac amplectam per *Sac. Congr. Concil. & Rit.* in duabus declarationibus per eū relatis. Contraria opinio habet etiam classicos DD. quos videre est apud *Barbof. eod. loc. num. 10.* licet sint numero minores, quorum principale fundamentum est, quod *cap. licet. de prob. text. no. 11. & Concil. Trident. cit. cap. 12.* videntur decidere interessentibus, non autem cantantibus, & psallentibus dandas esse distributiones, quæ iura, & alia licet concludat negative solis interessentibus dandas esse distributiones; affirmatiue vero conclu-

dunt, quod debeantur iuxta modum, & formam præscriptam a iure, & Ecclesiarum statutis, immo *Bonac. de Hor. canon. disp. 2. quæst. 6. punct. 1. num. 13.* dicit non solum in dicto casu Canon cum non lucrari distributionem, sed etiam quando Canonicus confabulando non attenderet in Processione ad Antiphonas, & Responsoria, quæ ab alijs cantantur, dummodo notabilis pars sit.

- 26 Quod si iuxta consuetudo præscripta extaret in aliqua Ecclesia, vt Canonici Choro satisfaciunt interessendo, & per alios canendo, & psallendo, quam consuetudinem admittunt DD. iuxta late tradita per *Bonac. tom. 1. disp. 2. q. 4. punct. 5. per tot.* postquam est introducta, tunc posset tuta conscientia admitti opinio illorum, qui tenent excusari Canonicum a peccato mortali, ac amissione distributionum, si in Choro non psallat, nec canet, & sine attentione assistat, *Squill. de obligat. cler. par. 1. num. 61. in fin.* sequitur *Barbof. de canon. & dignit. cap. 34. num. 12.* qui consuetudinem admittit etiam post *Concil. Trident. & Constitut. Pij V. &*
- 27 propositam sententiam amissionis distributionum extendit ad dormientes, confabulantes, ridentes, literas legentes, quoscumque prætereuntes, & abeuntes, inruentes, per Chorum ambulantes, & similia in Choro facientes, quæ attentionem expellunt, dummodo hæc faciant cum notabili defectu; & quia Canonicus debet attentionem habere non solum ad versiculum, quem ipse profert, sed ad illum, quem profert altera pars Canoniorum, ideo si ante quam altera pars suum finiat, Canonicus inchoet, non satisfacit, tenet *Vgolm. de potest. Episc. part. 1. cap. 19. §. 1. num. 5.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Canonicus absens quibus pœnis puniatur per Trident. An pœna inflicta obligent ipso iure. Et an possit Episcopus illas augere, vel minuire, num. 2. Et quomodo sit citandus Canonicus pro illis exequendis, nu. 3.*
- 4 *Canonicus absens potest etiam priuari Canonicatu, & quando. Quomodo citetur ante priuationem, num. 5. 6. & 7. Et an citatio sit necessaria, quando priuatio inducitur ex statuto, num. 8.*

Ca-

- 9 Canonici primatus Canoniatu ob non residentiam non appellat, & quando.
- 10 Canonici tenentur omnino residere, in insigni Ecclesia. Nec valet ex Concil. Trident. consuetudo immemorabilis in contrarium, etiam sententia confirmata. Et an valeat statutum a Sede Apostolica confirmatum, n. 11.
- 12 Statutum quando dicatur confirmatum ex certa scientia, & quando in forma communi.
- 13 Ecclesia insignis qua dicatur.
- 14 Canonici seruientes una hebdomada, & lucrantes distributiones sequentis hebdomadae ex consuetudine, in conscientia non sunt tuti.
- 15 Canonici quando iuuentur consuetudine lucrandi distributiones in absentia.
- 16 Canonici quando possit Capitulum licentiam concedere lucrandi distributiones in absentia.
- 17 Statutum, quod Canonici infirmus non lucretur distributiones, si est extra ciuitatem, non valet.
- 18 Canonici an ex consuetudine, vel statuto possint deseruire per substitutos.
- 19 Canonici tenentur interesse Capitulis. Et quando aliquis excusetur, maxime si in Capitulo male proceditur, cui malo Episcopi tenentur provide. Et quid quando Capitulum vocatur tempore incongruo, num. 20.

ANNOTATIO XIX.

S. III.

HIC obserua primo, quod contra Canonicos non residentes, ultra amissiones distributionum, de qua diximus supra, imponuntur etiam alia poena in cap. 12. sess. 24. de refor. Concil. Trident. quae sunt, vt Canonici absens primo anno priuetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Praebendae, ac residentiae fecit suos, in secundo anno priuetur omnibus fructibus, eodem anno lucratus fuerit etiam ratione Praebendae; crescente vero contumacia, contra eum iuxta sacerorum Canonum Constitutiones proceditur, nempe ad pri-

uationem, vt explicat Paris. de resig. benef. lib. 1. cap. 10. num. 63, quem sequitur Garz. de benef. 3. par. cap. 2. num. 140. haec poena non est ipso iure, sed per sententiam, vt clare videtur importare verbum illud, priuetur, per opinionem Tiraquell. in l. si inquam, verb. reuertatur, num. 177. & Rota in causa Caurien. fructuum, coram D. Orano 10. Aprilis 1592. vnde est, quod Canonici ante sententiam priuationis non tenentur in foro conscientiae praedictos fructus, quos alias fecit suos, restituere, quia in tali foro nemo tenetur soluere poenam, praesertim non impositam ipso iure, donec condemnatur a iudice, ita probat Garz. sit. loc. num. 151. qui testatur peccare Episcopum, qui dissimulat Canonicum ita punire sine iusta causa, ad dicta per Nauar. conf. 3. de cler. non resid. num. 2. & Vgolin. de offic. Episc. c. 16. n. 6.

2 Aduerte, Episcopum non posse remittere supradictam poenam, cum non possit dispensare contra Concilium, Nauar. cit. loc. num. 1. & Vgolin. cap. 19. Verum ante sententiam potest ex causa illam minuere, vel augere, ad l. quid ergo, §. poena grauior, ff. de his qui not. infam. Conar. var. lib. 2. c. 9. num. 8. Suar. de legib. lib. 5. cap. 11. Garz. cit. loc. num. 150. qui testatur declarasse Sac. Congreg. sub his verbis, *Fructus Praebendae, in quibus Canonici absentes ultra tres menses multantur, sunt applicandi Ecclesiae, ad utilitatem ipsius, potest tamen Episcopus hanc poenam ante sententiam minuere, vel augere, sed non in totum tollere.* & illud de applicatione Ecclesiae intellige de ipsa Ecclesia Canonici, & eius Fabricae si indigeat, alias alteri pio loco arbitrio Ordinarij, vt per Garz. de benef. 3. part. cap. 2. num. 147. & 450. Quod si Canonici nullo haberet fructus in absentia, vt quia omnes lucriferent residendo, tunc quia Canonici, qui in primo, vel secundo anno nunquam residit, non habet quibus fructibus possit priuari, iuxta decretum Concil. potest puniri poena arbitraria, citra tamen priuationis in dicto primo, & secundo anno, vt aduertit idem Garz. sit. loc. num. 153.

3 Ad finem exequendi hanc poenam priuationis fructuum in primo, vel secundo anno, Canonici non est citandus ad residendum, sed constituto de absentia ultra tres menses, sufficit illum citari ad dicendum causam, quare non debeat illis priuari, aut puniri, seruata forma Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. de reformat. vt tenuit Leo in Thes. for. Eccles. part. 3. cap. 2. num. 16. & sequitur Garz. de benef. cit. loc. num. 145. refe-

De

rens

reus ita declarasse Sac. Congreg. sub his verbis, Congregatio censuit Canonicos non esse citandos, aut monendos ad residentiam, nec opus esse intimatione ut deseruant, iuxta formam huius decreti, sed si abfuerint ultra tres menses, citandos esse ad allegandum quare non debeant puniri secundum hoc decretum. Et oportere consui Congregatio bonum Iudicium arbitrari, quanto tempore debeat ultra tempus permissum absentes expectare ante quam contra eos pena exequatur. Hæc citatio debet esse personalis, quando habetur noticia loci, ubi absens reperitur, quod si hæc noticia non habetur, vel si habetur, sed non est tutus accessus, potest citari per edictum affigendum ad valvas Ecclesie Canonicatus, vt colligitur ex cap. tua, de cler. non resident. nec ad hunc effectum priuationis fructuum est necessaria trina citatio per edictum, sed sufficit tantum vnica peremptoria; nec post citationem erit necessarium expectare per sex menses, ita expresse Garz. de benefic. 3. p. cap. 2. num. 160. & contraria intelligit de expectatione facienda post citationem, ad finem priuationis Beneficij, non fructuum.

- 4 Nota primo, posse etiam contra Canonicos non residentes procedi ad priuationem Canonicatus, iuxta mentem Concilij Trident. sess. 24. cap. 12. de reform. & expressam decisionem cap. ex tua, de cler. non resident. in quo casu controuertitur, an antequam contra non residentes procedatur ad priuationem Canonicatus, sint necessario seruandi termini, de quibus in cit. loc. Concil. Trident. nempe primi, & secundi anni priuationis fructuum, quos gradus pœnarum non afficere Episcopos refert declarasse Sac. Congreg. Concil. Mantica. dec. 67. num. 7. & proinde posse Episcopos procedere ad priuationem ob non residentiam; a meti illa temporum interualla non fuerint obseruata. Contrariam sententiam; nempe necessario seruandos esse prædictos terminos ac pœnarum gradus, antequam ad priuationem deueniatur, defendit Barbof. de canon. & dignit. cap. 20. n. 17. & 18. referens sic declarasse Sac. Congreg. Concil. Archiepiscopo Tarentino, sub his verbis, Primum, quod Concilium clare disposuit expectandum esse lapsum trium annorum, ante quam ad priuationem in totum procedatur, vt in d. cap. 12. vers. præterea. sed in primo anno amitti non residendo dimidiam, in secunda omnes fructus, in tertia priuatur. Secundum, quod etiam si omnes redditus in quotidianis consistant; pro primo, vel secundo anno priuatio iudici non debet

quia cum sint quotidiana, & non percipiat eas non residendo, satis est priuatus, & pro primo, & pro secundo. Admonet deinde Episcopum præfatum, ne has distributiones, quas amittit iste non residendo, sinat accrescere seruientibus.

- 5 Vltius post seruatos præfatos pœnarum gradus, priuationis fructuum in primo, & secundo anno, ad finem procedendi ad priuationem tituli, durante contumacia, Canonicus est citandus ad residendum, vt expresse deciditur in cap. ex parte 1. de cler. non resident. vbi Papa mandat Capitulo cuiusdam Ecclesie, vt scribat Decano illius absenti, quod ad suam Ecclesiam reuertatur, & ibi exerceat officium Decani, qui si in termino præfixo venire noluerit, dat facultatem eidem Capitulo alium eligendi Decanum, vt legitur in casu dicti text. & aduertit Abb. & DD. communiter, ex quo collige, quod si citatus Canonicus ad residendum in termino non redeat, non est iterum citandus ad dicendum causam, quare non debeat priuari, sed statim absq. alia citatione potest priuari, vt aduertunt DD. communiter in dicto text. quod intellige, si iustam causam non habeat non reuertendi, vt dicit Abb. ibid. num. 1. De hac citatione vide Rice. in prax. rer. quotidian. resol. 303. & Barbof. de canon. & dignitat. cap. 20. num. 18.
- 6 Hæc enim citatio est exequenda hoc modo; aut enim est certum vbi est Canonicus, & potest comode citari, & tunc est citandus personaliter cum assignatione competentis termini ad redeundum ad arbitrium Iudicis, iuxta distantiam loci, qualitatem personæ, & temporis; quæ citatio semel personaliter executâ, & non expectatis sex mensibus, de quibus in cap. ex tua. cit. tit. sed elapso assignato competentis termino, & non redeunte Canonico, nec vllam causam iustam non redeundi adducente, potest priuari Canonicatu, iuxta cit. text. cap. ex parte, vbi Abb. num. 13. siue Canonicus absit, sine licentia, siue eum licentia Episcopi, vt aduertit Rice. cit. at. loc. num. 2. Barbof. eod. cit. loc. vers. debet, Mantica cit. dec. 67. num. 5. Garz. de benefic. 3. p. cap. 2. num. 155. vbi refert Ceuall. qu. 809. a num. 17. tenentem semper esse citandum personaliter, quando habetur noticia loci, etiam si esset extra Regnum, & in partibus Indiarum, iuxta dicta in dec. Seraph. 1366. num. 2. & 3. hæc opinio non excludit contrariam, quando non est tutus accessus, ad hoc vide plures decisiones Rot. adductas per Garz. cit. loc. num. 155.
- 7 Quod si non habetur, vbi est Canonicus

cus absens, vel si scitur, & ita longe abest, ut non sit tutus accessus, nec commode valeat citatio ad ipsum peruenire, ut loquitur *Garz. & Barbof. cit. loc.* aut nec commode citari possit, ut loquitur *Abb. Garz. & Ricc. cit. loc.* aut personaliter non possit citari, ut dicit *Mantic. cit. decis. 67. num. 5. dec. 12.* si longe absit, ita ut commode non possit citatio ad ipsum peruenire, cuius opinio videtur securior; & tunc debet absens citari, & citatio exequi per edictum iter successiue in Ecclesia Canonicatus, nec sufficit affixio vnus edicti cum assignatione peremptorij termini pro trina monitione, ut solet diuidi terminus in eadem citatione in tres partes dicendo, & assignando primam partem pro primo termino, & citatione; secundam pro secunda citatione, & tertiam pro tertia, quia virtualiter hæc est vnica citatio, & *text. in citat. cap. ex tue*, requirit edictum trine citationis, quod explicans *Abb. ibid. num. 4.* dicit, debere citari tribus edictis, sequitur *Rota apud Mantic. dec. 12.* & apud *Seraph. decis. cit. 1366. nu. 2.* refert *Barbof. cit. loc.* multas adducens *Rot. dec. & DD.* qui omnes, præsertim *Mantic. & Barbof.* dicunt, quod ad finem procedendi ad priuationem debent post vltimum edictum labi, & finiri sex menses, alias priuatio esset nulla.

8 Hæc citatio non requiritur, quando priuatio fieret per statutum, ut si Episcopus faceret statutum, ut absens per certum tempus a suo Beneficio sine eius licentia sit priuatus etiam sine monitione, quia hoc statutum valet, & ligat omnes Beneficia habentes in sua Diocesi: in hoc enim casu absens scientiam habens statuti potest priuari absq; alia monitione, ad late tradita per *Ricc. in prax. 3. par. resolut. 303. num. 3.* sed hoc posset admitti in Beneficijs requirentibus aliquam residentiam.

9 A sententia priuationis Beneficij ob nõ residentiam non datur appellatio ad effectum suspensiuum, quando sunt seruati debiti termini, & est lata seruata forma prædictorum iurium, ita deciditur in *cap. relatums, & cap. conquarente, de cter. non resid. & in Concil. Trident. sess. 23. cap. 1. de reform.* secus dicendum est, quando non est seruatus præscriptus ordo, ita *Seraphin. dec. 1346.* vbi fuit admissa appellatio, ac iudicata nulla sententia priuationis, ex quo non erant expectati sex menses a die vltimi edicti, nec trina citatio erat emanata, sequitur *Barbof. cit. loc. num. 19.* Eodem modo non datur appellatio ad effectum suspensiuum a mandato de residendo, ita ut non obstante appellatione interpo-

sita a dicto decreto, potest Episcopus deputare Vicarium, qui nutriatur de fructibus Beneficij, & omnia gesta post talem appellationem non veniunt tanquam attentata reuocanda, cum hæc appellatio non causet attentata, ita probat *Lancell. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. princip. 18. per tot.*

10 Nota secundo, *Concil. Trident. cit. sess. 24. cap. 12. de reform.* omnino præcipere residentiam in Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, ita ut vltra tres menses, aut aliud tempus breuius iuxta Constitutiones Ecclesiarum, non liceat Canonicis ab illis abesse, fretis quauis consuetudine, vel statuto, & eodem loco paulo inferius mandat recipi distributiones ab his, qui statis horis interfunt tantum, penitus excludens absentes quauis consuetudine, vel statuto non obstantibus, quem *text. Concil. Trid.* excludere etiam consuetudinem immemorabilem defendit *Garz. de benef. 3. p. cap. 2. ex declarationibus Sacr. Congregat. per eum adductis, & sequitur Barbof. de canon. & dignit. cap. 23. num. 2.* idque ampliant etiam ad consuetudines ante Concilium, & etiam si dictæ consuetudines essent sententia confirmatæ.

11 Statuta vero per Sedem Apostolicam confirmata ex certa scientia, & cum causæ cognitione non dicuntur sublata per *Concilium Trident. cit. loc.* hæc enim statuta excusant a residentia, & a perceptione fructuum, & distributionum in absentia, secundum opinionem *Garz.* quem defendit auctoritatibus *DD. & declarationibus Sacr. Congregat. & sequitur Barbof. cit. loc. num. 3.* statuta vero confirmata a Sede Apostolica in forma communi non excusant a residentia, ac censentur sublata per *Trident.* etiam si concurrant cum consuetudine immemorabili, ut refert *Garz. cit. loc. num. 223.* declarasse *Sacr. Congregat. Concil.* sub his verbis, *Congregatio Concilij censuit concordia confirmata a Papa in forma communi, cum qua concurrat consuetudo immemorabilis, fuisse etiam per Concilium derogatum, testatur etiam Farinac. dec. 715. n. 4. nouiss.*

12 Illud statutum dicitur confirmatum ex certa scientia, & cum causæ cognitione, cuius tenor est insertus in confirmatione, vel saltem narratur eius substantia, & confirmatio est expedita præcedente solita discussione, declarat *Mascard. de probat. conclus. 228. Rot. dec. 455. num. 3. par. 2. diu. & pluries fuisse resolutum in Rota refert Garz. de benef. 3. par. cap. 2. nu. 227.* etiam si confirmatio fiat parte non citata. Du-

bium tamen est in hac materia, an si in confirmatione adsit clausula, *ex certa scientia*, sed in illa non sit insertus tenor rei confirmatæ, adhuc dicatur confirmatio ex certa scientia, an in forma communi. Communior sententia, cuius auctor est *Abb. in cap. examinata, de confirmat. util. vel inutil.* tenet confirmationem dici in forma communi, DD. huius sententiæ vide apud *Garz. cit. loc. nu. 230.* Contrariam sententiam, & probabiliorem defendit ipse *Garz. num. 233.* eodem loco cum alijs per eum adductis, & hæc sententia videtur in praxi frequentior.

13 Et licet in insignis Ecclesia dicatur, id est nobilis, & præcipua, & magnæ famæ, iuxta dicta per *Archidiaconum in cap. statutum, super verb. insignibus, de rescript. lib. 6.* nihilominus in terminis *Concil. Trident. cit. cap. 12.* ubi nulla consuetudo potest præiudicare residentia in Ecclesijs Collegiatis insignibus, intelligitur non solum de præcipuis Ecclesijs, sed de omnibus Collegiatis, dummodo non sint rurales prorsus destitutæ, & in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset residere, aut adeo tenues essent illarum redditus, ut Canonici aliunde non habentes unde viuere, alii non possint, ita habetur inter relatas declarationes *Sac. Congreg. in d. text. Conc. Trid. & refert Barbof. cit. loc. n. 4.*

14 Ex dictis collige primo, non valere consuetudinem, ut Canonici, qui vna hebdomada inter sunt diuini Officij, possint lucrari distributiones sequentis etiam hebdomadæ, quamuis illis non intersint, ita *Azor. institut. moral. par. 2. lib. 7. cap. 7. q. 5. Marcell. Vulpes in prax. for. Eccles. cap. 13. num. 7. Santarell. var. resolut. q. 10. num. 23.* Similiter nec validam esse consuetudinem, ut Canonici assistentes certis horis, vel temporibus, lucrentur distributiones totius diei, refert *Barbof. cit. loc. num. 10. vers. sexto, per opinionem Couar. var. lib. 3. cap. 13. num. 2. & aliorum.* Contrarium videntur sentire *Duen. regul. 206. vers. limita secundo, Hoiçda de incompatibilit. part. 1. cap. 17. num. 11. Mon. d. part. 2. quest. 12. num. 42.*

15 Collige secundo, consuetudinem lucradi distributiones in absentia esse validam, si illam sciat, & toleret Papa, resoluit *Couar. lib. 3. cap. 13. num. 5. in fin. Monet. de distribut. quotid. par. 2. quest. 12. num. 45. & 46. Barbof. cit. loc. num. 11.* Item valere consuetudinem, ut absentes iussu Capituli pro computatione reddituum, vel sumptuum illius lucrentur distributiones, docet *Moneta par. 2. q. 11. num. 46.* Item, ut septuagenarijs dentur distributiones in absentia,

Monet. cit. loc. q. 12. num. 57. Item, ut absentibus, qui seruerunt per quadraginta annos, dummodo Ecclesia ex defectu ministrorum non fraudetur scilicet ruitio, *Monet. p. 2. q. 7. num. 21. Gratian. discept. foren. cap. 298. num. 19. Santarell. cit. q. 10. num. 26.* Valet etiam consuetudo, quæ permittit distributiones Canonici, qui priuatim celebrant Missam in eadem Ecclesia tempore diuinorum Officiorum, vel confessiones audiunt, ita *Monet. par. 2. q. 11. a n. 48. Barbof. de canon. & dignit. cap. 25. num. ult.* Ultimo in omni casu dubio, an absentibus debeantur distributiones, valet consuetudo permittens illas dari, ad dicta per *Couar. var. lib. 3. c. 13. n. 3. vers. 1.*

16 Nota tertio, Capitulum non posse concedere Canonico licentiam absentia, nec ad breue tempus pro causa in iure non expressa, nec comprehensa, quamuis sit iusta, immo nec valet consuetudo permittens hanc facultatem Capitulo, unde Canonici absens cum tali licentia non valet tute percipere fructus, defendit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 402. & seqq. §. 2. & num. 420. & 421.* quasi aduertens Capitulum in concedendo hanc licentiam absentia Canonico sub prætextu negotiorum, & utilitatis Ecclesie, quod hæc utilitas non debeat esse occulta, & ficta, seu simulata, sed euidens, ita etiam *Monet. par. 2. q. 11. num. 32. & seqq.* Nec posset Capitulum licentiam prædictam concedere ex causa in iure expressa contra statutum eiusdem Ecclesie, tenet *Garz. cit. loc. n. 433.* ut si statuto Ecclesie cauetur, ut Canonici infirmus primo cum post infirmitatem e domo egredietur, teneatur ad Ecclesiam accedere, vel ut Canonici infirmus non possit de domo exire ad tollendas fraudes; non posset licentiam dare Capitulum Canonico contra prædicta statuta, ad finem illum habendi pro presente. Verum *Monet. p. 2. q. 6. num. 20.* contradicit statuto, quod infirmus extra Ciuitatem non lucretur distributionem, & hæc contradictio fundatur in iure, nam in hoc *cap. unic. de cleric. non resident. in 6.* conceduntur distributiones infirmis, nulla facta differentia, an infirmus sit intra, vel extra Ciuitatē: & quod posset opponi, nempe sustineri statutum, quia tollit fraudes, eliditur quando infirmitas est vera. Posset tamen Capitulum licentiam dare Canonico infirmo, ut possit e domo exire ad audiendam Missam, & in morbis perpetuis notarijs, ut aliquando etiam e domo exeat, quia durum esset arctare talem infirmum ad nunquam exeundum e domo, ita *Garz. cit. loc. n. 136. & 137.*

18. Nota quarto, quod Canonici, & Dignitates, Portionarij, & similes per se ipsos tenentur Choro inseruire, Missas, Euangelium, aut Epistolam cantare, & cætera Officia incumbentia Canonicatui, Dignitati, vel Portioni exercere, nec hæc posse per substitutum, vt expresse mandatur in *Concil. Trident. cit. sess. 24. cap. 3. de reformat.* in illis verbis, *Omnes vero diuina per se, & non per substitutos compellantur obire officia*, quod adeo vetitum est, vt nec consuetudo valeat, aut statutum permittens Canonicis posse inseruire per substitutos, vel alternatim vnus pro alio, quia talis consuetudo, aut statutum esset contra Concilium, & de illis non esset habenda ratio, docet *Zerol. in prax. Episcop. p. 2. verb. anonicus §. 5 Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 498. & 503. Rot. diuers. 4. part. dec. 659. & apud Seraphin. dec. 1260. num. 4.* sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap. 31. num. 3. & 4.* & referunt declarasse *Sacram Congreg. 25. Iulij 1570.* sub his verbis, *Si factum est aliquod statutum, quod Canonici possint inseruire per substitutos, vel alternatim vnus pro alio, non habeatur eius ratio, quia est contra Concilium.* Contrariam sententiam defendit *Grat. disceptat. foren. cap. 800. per tot.* nempe valere consuetudinem permittentem Canonico Missam cantare per substitutum eiusdem Ordinis, cuius opinio non est tuta, solum posset defendi quando concurreret legitimum impedimentum, v.g. absentia, vel infirmitatis; in tali enim casu valet consuetudo, vel statutum permittens Canonicis posse deseruire in Choro, & officia subire per substitutos, ita vt substituantur Canonici eiusdem Ordinis, & eodem tempore non obligati deseruire, tenent *Azor. instit. mor. par. 1. lib. 10. cap. 24. q. 7. vers. quando vero, Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. nu. 504. Carl. controuers. foren. lib. 1. cap. 38. num. 28.* sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap. 31. num. 4. circa fin* qui etiam adducit *Gutier. Lamber. & alios.*

19. Nota quinto, Canonicos non solum diuinis interesse, & Choro inseruire teneri, sed etiam Capitulis, ac Congregationibus Capitularibus interuenire; ita, vt non liceat Canonicis ordinarie ab illis abesse, quia etsi principaliter teneantur ad seruitiũ Chori, & Altaris, nihilominus obligantur etiam ad curam administrationis, & gubernationis rerum spiritualium, & corporalium Ecclesiæ, & Capituli, vt aduertit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. nu. 529.* & licet hæc administratio non competat Canonicis vt singulis, sed vt vniuersis,

quia est onus spectans ad Vniuersitatem Capituli; tamen quia quilibet Canonicus est pars Capituli, competit ei talis administratio vt pars, alias si Canonici in particulari non obligarentur ad hanc administrationem, sequeretur, quod omnes possent se excusare, cum non sit maior ratio de vno, quam de altero, & sic Ecclesia, & Capitulum remaneret sine regimine, notat *Barbos. de canon. & dignit. cap. 40. n. 1.* Excusatur tamen Canonicus legitime impeditus, aut iusta causa detentus: & iusta iudicatur causa excusans etiam ordinarie Canonicum a Congregatione Capitulari, si in Capitulis esset notabilis peruersio, & procederetur male, & ex abrupto, sine lege, ordine, modo, ac cum violentia, & insolentia Præsentium, & Potentiorum, ita vt Canonicus timorata conscientia, & prudentis consilij suo voto nihil proficeret, ac se exponeret molestijs, & inquietudinibus, refert *Garz. citat. loc. num. 537. & seqq.* qui grauitè damnat Episcopos, qui visitatione, castigatione potentiorum, & insolentium, interestentia Capitulis, ac alijs remedijs opportunis, prædictis defectibus non curant prouidere, vt tenentur. Verum in hoc casu nõ excusaretur Canonicus a Capitulo, quando esset tractandum negotium graue, ac posset verisimiliter concludi contra Ecclesiam, quia tunc tenetur accedere, & suum votum dare, quamuis intelligat, quod non proderit, ita concludit ipse *Garz. cit. loc. n. 542.*

20. Similiter excusaretur Canonicus a Capitulo, quando illud vocaretur tempore insolito, vel incongruo, secundum opinionem *Garz. & Barbos. loc. cit.* qui tenent, quod tunc non tenetur Canonicus venire ad Capitulum; hanc opinionem ego limitarem, quando conuocatur Capitulum pro negotio vrgenti, & dilationem non patiente. Incongruum, & insolitum dicitur tempus ad conuocandum Capitulum inter cætera, si conuocetur tempore diuinorum Officiorum in Choro, ac Missæ maioris; dicto enim tempore *Clem. VIII. per suum Breue emanatum Roma die 18. Ianuarij 1601.* expresse prohibet Congregationes Capitulares celebrari, nisi forte vrgens aliqua, & euidentis necessitas id postulauerit, sub pœna amissionis distributionum illius horæ, ac alijs arbitrarijs, idque etiam declarasse *Sac. Congr. Concil. anno 1605.* refert etiam *Garz. cit. loc. n. 559.* Alias causas excusantes Canonicos a Capitulis vide apud *Garz. & Barbos. cit. loc.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Residentia Parochorum de quo iure sit.*
- 2 *Parochus in quo loco habitando dicatur residere. An teneatur residere in domo Parochia, num. 3. An si habitet a Parochia ultra milliare, dicatur residere, n. 4.*
- 5 *Parochus quomodo teneatur residere, et per ipsum inferuire. Et quando possit uti opera alterius Sacerdotis, n. 6. Et quid si omnibus operibus satisfacit per Capellanum, an lucretur fructus, num. 7.*
- 8 *Parochus non residens amittit fructus, & applicantur Fabrica Ecclesie, vel pauperibus ipsius Parochia. Et quid si Parochia non indigeat. Et an possit componi, ac transigi super hac pœna. Et an in tali restitutione possit retinere partem ratione divini Officij, num. 9.*
- 10 *Parochus incurrit pœnam amissionis fructuum pro rata absentia ipso iure, & potest privari quarta parte fructuum, quos fecit, vel faciet suos, n. 11.*
- 12 *Parochus ob non residentiam incurrit pœnas omnes, quas ex Tridentin. incurrit Episcopi ob non residentiam.*
- 13 *Parochus non residente potest Episcopus contra illum procedere ad subtractionem fructuum, ad censuras, & ad privationem. Et an possit procedere ad excommunicationem ante sequestrationem fructuum. Et an possit procedere ad privationem, antequam procedatur ad censuras, & sequestrationem, n. 14.*
- 15 *Parochus ob non residentiam privatur Beneficia per sententiam non ipso iure, hinc debet citari cum observatione terminorum, num. 16. Et a sententia privationis non datur appellatio ad effectum suspensivum, num. 17.*
- 18 *Parochus non potest impedire pœnas contra ipsum inflictas ob non residentiam sub pretextu privilegij, licetia, familiaritatis, exemptionis, statuti, consuetudinis, appellationis, vel inhibitionis.*
- 19 *Parochus non residens non citatur solemniter, nec contra ipsum proceditur iuris ordine servato.*
- 20 *Parochi bona, si decedat extra residentiam, cedunt spolio Camera Apostolica ex Bulla Pij IV. Extat & alia Bulla contra non residentes Pij V. de qua num. 21.*
- 22 *Parochi, non solum ipsi Rectores, sed Capellani Coadiutores, & alij habentes administrationem cura, & Vicarij Curati tenentur sub dictis pœnis ad residentiam, & servitium, ad quod sunt cogendi per Ordinarium.*
- 23 *Parochus, cui est datus coadiutor etiam perpetuus, obligatur ad residentiam, sicut & coadiutor.*
- 24 *Parochus potest abesse a residentia per duos menses. Ad quod quavis causa sufficit, etiam recreationis. Et an pro dicto tempore teneatur petere licentiam Ordinarij, num. 25. Et quid si abfuerit per tres dies, vel minus una hebdomada, num. 26. Et an possit Episcopus prohibere absentiam ultra biduum, num. 28.*
- 27 *Parochus non potest abesse a residentia ultra bimestre sine gravi causa, & sine licentia Ordinarij in scriptis habenda, num. 29. Etiam in casu iuste causa absentia, & necessitatis, nu. 30. Qua debet esse obtenta, non tantum petita, & si denegetur, potest appellari, num. 31.*
- 32 *Parochus est concedenda licentia absentia a residentia ob graves inimicitias. Et quando dicantur inimicitia durare, remissive.*
- 33 *Parochus concedenda est licentia absentia ob utilitatem Ecclesie Parochialis, non autem propriam, vel alterius Ecclesie ultra bimestre.*
- 34 *Parochus infirmo per tres, vel quatuor menses potest Episcopus dare licentiam absentia. Et quid si infirmitas sit perpetua.*
- 35 *Parochus quando excusetur a residentia. Et an Episcopus possit pro suo servitio uti opera illius, nu. 36. Et quid pro servitio operis pij, n. 37.*

AR-

ARGUMENTVM.

De residentia Parochorum. Notatur §. I. De quo iure sit. Quis dicatur proprie residere in his terminis. Et an Parochus teneatur necessario intra limites Parochiæ, vel in domo illius residere. Et quomodo teneatur per se ipsum inseruire. Quomodo non residens priuetur fructibus. Et quando contra non residentem procedatur ad priuationem fructuum. Et quando ad priuationem Beneficij, vel ad alias poenas. Et an eodem modo teneantur residere Capellani, & alij curam coadiuantes. Quando a poenis excusentur non residentes. §. II. Notantur aliqua de Vicario perpetuo Ecclesiis Curatis ponendo vigore Concil. Trident. & Bull. Pij V. Quæ Portio fructuum sit illi assignanda. Et quomodo in illa sint computandi fructus incerti, & distributiones. Quomodo fiat prouisio Vicariæ perpetuæ tam in primæua erectione, quam in casu vacationis. Et quando Vicarius perpetuus teneatur expedire nouam Prouisionem Apostolicam. Et quis nomet Vicarium prædictum.

ANNOTATIO XX.

§. I.

Ad Textum in cap. extirpanda, §. unic. de Præbend. & Dignit.

TRactatur hic materia residentie Parochorum, ac de constitutione Vicarij perpetui in cura animarum, de qua residentia habetur etiam in cap. quia nonnulli, in cap. relationem, cap. conquarante, de cler. non resid. in cap. licet canon, §. is autem, de elect. in 6. quæ iura innovantur etiam per Concil. Trident. sess. 7. cap. 3. de reformat. & per Pium V. in Constit. sua incip. Cupientes, de qua apud Quarant. in sum. Bull. verb. residentia, de eadem materia residentie Concil. Trident. sess. 23. cap. 1. & tractant DD. in dictis iuribus, Lessus Zecch. de casib. Episcop. reseruat. cap. 3. Namar. conf. 21. lib. 3. de cleric. non

resident. & in Manual. cap. 25. Couar. lib. 3. variar. resol. cap. 13. Garz. de benefic. tom. 1. par. 3. cap. 2. Leo in Thesaur. for. Eccles. p. 3. e. 2. Salzed. ad Diaz. in praxi, cap. 54. Caned. collect. 30 in 6. decretal. c. licet canon, Gomez. ad 8. regul. Cancellar. glos. 43. num. 131. & seqq. Possen. de offic. curati, cap. 1. Risc. in praxi, 3. par. resol. 393. Barbof. de offic. Episc. par. 3. allegat. 53. Tusc. tom. 6. lit. E. conclus. 247. Bonac. tom. 1. de oner. & oblig. benefic. ad resid. disp. 5. Homobon. de Bonis in exam. Ecclesiast. par. 3. cap. 1. q. 5. resolat. 2. Piafec. in praxi Episcop. par. 2. cap. 3. Zerol. verb. priuatio, 4. §. & verb. Parochus, §. 2. Franc. Torren. de resid. Gig. tract. de resid. Episcop. Rebuff. in praxi sit. de dispens. de non residen. & in hoc cap. extirpanda, §. 1. Maiol. de irregular. lib. 3. cap. 5. Petr. Gregor. de benefic. cap. 7. Rosell. Sylu. & Armill. verb. residentia, Angel. verb. clericus 7. Eman. Sa verb. residentia, Vgol. de offic. Episcop. cap. 4. & seq. Flam. Paris. de resignat. benefic. lib. 1. q. 10. Anton. Gomez. in explicat. Bull. cruc. cap. 7. ad 4. clausulam, ex num. 15. P. Anton. Sanctarell. var. resolut. q. 1. Hoieda de incompatibilit. benefic. cap. 17. Zuall. q. 585. Aldan. compend. canon. resolut. lib. 1. titul. 7. Barbof. sum. Apost. dec. verb. Parochus quoad residentiam, Reuerendiss. Marant. controuers. iur. resp. 19. 2. par. & alij, qui omnes quia omnia, quæ ad hanc materiam adduci possent, late dixerunt, hic solum adnotantur pauca pro vsu.

Et primo nota, residentiam esse de iure diuino, testatur omnes, nec posse per Summum Pontificem aboleri; cum mandatum sit præcepto diuino omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, vtrique diuini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum operum exemplo pascere, pauperum, aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere; & in cætera munia pastoralia incumbere, quæ nequaquam ab ijs præstari possunt, qui gregi suo non inuigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt, ad dicta per Concil. Trident. sess. 28. cap. 1. & aduertit bene Marant. loc. supra cit. num. 1. esse etiam de iure naturali, & etiam Ecclesiastico, probat Bonac. cit. loc. punct. 3. n. 1. & 5.

Nota secundo, residere in terminis nostris illum dici, qui habitat in loco Beneficij, vel non longe distat; in loco Beneficij, id est intra Parochiæ terminos commorari, quous in loco existat Parochus, & licet Sac. Congreg. declarauerit habitationem Parochi debere esse prope Parochiam

id

- id tamen intelligitur, id est parum distare, quia illa dictio, *prope*, refertur ad modicam quantitatem, ut explicat *Ric. 4. par. dea. 41. per tot.* & sequitur *Dian. 3. par. tract. 4. resolut. 156. in fin.* etiam si Parochus intra Parochiæ fines non commoretur, dummodo parum distet, quia parum pro nihilo reputatur, & talis distantia in notabile subditorum incommodum vergere non videatur; in hoc casu est, ut plurimum, notandum commodum, vel incommodum subditorum pro recipiendis Sacramentis, ut hæc omnia declarat *Bonac. cit. loc. punct. 1. per tot.* Verum si Ecclesia Parochialis
- 3 habeat propriam domum ad habitationem Parochi, tunc est cogendus Parochus habitare in domo Ecclesiæ, iuxta declarationem *Sacr. Congreg. relata per Leon. in Tbesaur. for. Eccles. part. 3. cap. 2. num. 18.* & per *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. intra num. ult.* ex quibus declarationibus licet habeatur, teneri Parochum habitare in domo Ecclesiæ; si tamen non habeat domum Ecclesiæ, in alia intra limites Parochiæ, vel ita vicina Parochiæ, ut commode possit inferuire, quæ non repugnant ijs, quæ diximus supra cum *Bonac.* posse Parochum habitare extra limites Parochiæ, dummodo sit prope Parochiæ. Hæc, quæ diximus, quando Ecclesia Parochialis habet domum, licet declarationes Congregationis apud *Garz.* apertis verbis teneant; nihilominus *Marant. cit. loc. num. 10. & seq.* tenet, quod licet vtilius, & commodius sit, ut Parochus maxime noctis tempore degat domi Ecclesiæ, ut facilius reperiri possit, & præsto succurrere petentibus valeat; tamen de facili potest permitti illi, ut in domo parentum, vel propria intra limites Parochiæ habitet, dummodo vocatus possit facile suum obire munus, iuxta dicta per *Possenin. cit. loc. c. 1. n. 7.*
- 4 Nota tertio, quod dicitur residere ille, qui habitat intra limites suæ Parochiæ, vel si extra dictos limites habitet, non tamen distat ultra milliare Italicum, tenet *Beia respon. casuum conscient. par. 4. cas. 21. in 2. q. sol. mibi. 653. vers. quo circa illum,* & sequitur *Marant. cit. loc. nu. 2. ad fin.* quod non admitterem, nisi cum protestatione, dummodo incommodum Parochianorum non sequatur.
- 5 Nota quarto, teneri Parochum personaliter residere, quod non physice, sed moraliter intelligendum est, ita ut non debeat semper corporaliter assistere in Ecclesia, sed civili modo, & personaliter inferuire potius per se, non per alium, ut multis probat *Marant. cit. loc. num. 4. & seqq. Lotter. de re benef. lib. 2. q. 4. num. 36.* Hinc dicit *Diana cit. resol. 156. in princip.* Parochum non dici vere, & iuxta mentem *Concil. Trident.* residere, ex quo solum habitat in loco Beneficij, & per se non seruit, sed per substitutum, quia debet Parochus ministrare Sacramenta, prout ex æquitate potest.
- 6 Possit quandoque Parochus uti opera alterius Sacerdotis in administratione curæ animarum, ut in audiendis confessionibus, in deferenda Eucharistia ad infirmos, & similibus, modo subditi non contradicant, nec inde damnum recipiant, ut explicat *Bonac. cit. loc. punct. 2. num. 4.* similiter in administrandis Sacramentis de nocte potest Parochus uti opera alterius, nisi instanter, & nominatim desideretur, docet *Diana cit. resol. 156. in princ.*
- 7 Nota quinto, certum esse in hoc casu, quando Parochus corporaliter tantum residet, omnia onera curæ per alium satisfaciendo peccare mortaliter; solum quod controuertitur inter DD. est, an tali casu Parochus faciat fructus suos, vel an illos teneatur restituere. In qua questione *Diana resol. cit. 156.* tenet validis rationibus Parochum non facere fructus suos. Contrariam opinionem defendit *Garz. de benefic. cit. loc. num. 52. & seq.* cum multis per eum citatis, quamuis male faciat Parochus, & per Episcopum videat cogi per se ipsum ad toleranda ea munera, ad quæ tenetur, eamque opinionem sequitur *Bonac. tit. de oner. & obligat. benefic. disputat. 45. punct. 2. num. ult. vers. bis non obstantibus,* quoties Parochus ita per Capellanum deseruit, ut oves nullum graue detrimentum inde ferant.
- 8 Nota sexto; peccare mortaliter, ac incurere priuationem fructuum pro rata absentia Parochum non residentem, habetur ex *Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 1.* tenent omnes DD. citati, qui fructus sunt restituendi Fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus, ex eodem *Concil. Trident.* quod intellige de pauperibus eiusdem Parochiæ, & de Fabrica ipsius Ecclesiæ Parochialis; quod si Ecclesia non indigeat Fabrica, nec pauperes reperiantur in loco Parochiæ, adhuc sunt erogandi pro ornamentis Ecclesiæ, ut refert *Garz. declarasse Sac. Congreg. sub his verbis, Congregatio censuit Episcopum ordinarium debere applicare fructus non residentium, de quibus in hoc decreto, Fabrica Ecclesiæ Parochialis, etiam si non indigeat, nec pauperes intra limites reperiantur, quæ potest tamen in dies indi-*

gere.

gere, saltem quoad ornamenta. Aduertendum, quod hi fructus non sunt applicandi pro reparatione Ecclesiae, ad quam tenetur Parochus, nam ex suo delicto reportaret commodum nisi in casu, in quo amitteret omnes fructus, quia tunc cum fructus non reciperet, nec ad reparationem teneretur.

9 Super restitutione fructuum praedictorum amissionum ob non residentiam Parochus non potest se componere cum Fabrica Ecclesiae, vel pauperibus, nec Episcopus ordinarius potest illum admittere ad compositionem, vel transactionem; sed integri pro tempore absentiae sunt restituendi, nec possunt remitti, vel donari in totum, nec in partem, ita expresse deciditur in dicto *cap. 1. Concil. Trident.* & aduertit *Garz. cit. loc. num. 30.* possit tamen retinere Parochus in restituendo dictos fructus illam partem, quae correspondet recitationi diuini Officij, quia Parochus recipit fructus Beneficij pro residentia, & oneribus residentiae annexis, & ad preces canonicas persoluendas, ergo par est ut in restitutione habeatur ratio residentiae, & diuini Officij, hanc sententiam videtur tenere *Possuin. de offic. Paroch. cap. 1. n. 35. ad fin. Barbof. de potest. Episc. 3. par. alleg. 43. num. 101.* & late defendit *Bonac. tom. 1. tit. de oner. & oblig. benefic. c. disp. 5. punct. 4. 2. propof. num. 5. vers. respondeo probabiliter;* & si aliquod seruitium praestitit Ecclesiae, potest etiam retinere partem dicto seruitio correspondentem, ita *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. residentia, cap. 2. vers. an autem, in fin.*

10 Haec poena amissionis fructuum est imposita per *Concil.* ipso iure pro illa rata temporis, quo Parochus fuit absens a residentia, & seruitio Ecclesiae; unde ad restitutionem illorum tenetur ipso facto, & nulla expectata sententia, ut bene aduertit *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. residentia, cap. 2. vers. ex bis,* & probant expressa verba *Concil. d. cap. 1. ibi, Eum pro rata temporis absentia fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi retinere posse;* & quoad istos fructus, quos Parochus suos non facit pro rata temporis absentiae, non sunt seruanda interualla, & rationem eandem, de quibus in *cap. 1. sess. 6. Concil. Trident. de reform.* iuxta declarationem *Sac. Cong.* sub his verbis, *An Episcopus procedens per subtractionem aduersus Parochos non residentes, iuxta Concil. Trident. teneatur obseruare eadem interualla, eandemque rationem, quae contra Episcopos non residentes*

Statuit cap. 1. sess. 6. Congregatio censuit teneri, quoties in poenam omissionis residentiae vult subtrahere partem fructuum, quos suos fecerunt, non vero teneri obseruare eadem interualla in executione facienda super illis fructibus, quos Parochi pro rata temporis absentiae suos non fecerunt, refert etiam Garz. cit. loc. n. 32.

11 Ex dictis collige, quod Episcopus potest etiam procedere contra Parochum non residentem ad priuationem quartae partis fructuum, quoties absentia ad sex menses peruenerit sine causa rationabili, iuxta disposita in *Concil. Trident. sess. 6. cap. 1. de reformat.* quae poena priuationis quartae partis fructuum intelligenda est, ut sit de fructibus etiam futuris, quos reuersus suos facturus est, vel quos alias absens suos fecisset, alias haec poena esset elusoria, ut patet, & ita sentit *Sacr. Congreg. apud Barbof. de potest. Episc. allegat. 53. num. 96.* Verum licet poena priuationis quartarum a *Trident. cit. sess. 6. cap. 1.* feratur ipso facto, seu ipso iure incurrenda, tamen non ligat ante sententiam; quod secus est in poena amissionis fructuum pro rata temporis absentiae, ut diximus, & docet *Sanch. lib. 2. in decalog. cap. 5. nu. 10.*

12 Notandum est etiam, quod quicquid per *Concil. Trident.* dispositum est contra Episcopos non residentes quoad culpam, amissionem fructuum, & poenas, procedit contra Parochos etiam non residentes, ut expresse procedere declarat idemmet *Cöcilium cit. sess. 23. cap. 1. de reformat.* in illis verbis, *Eadem omnino, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, & poenas de curatis inferioribus, & alijs quibuscumque qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, Sacrosancta Synodus declarat, & decernit.*

13 Nota septimo, Episcopum posse procedere contra Parochum absentem, eumque compellere ad residendum per sequestrationem & subtractionem fructuum, quod intellige de fructibus, quos suos fecit, nec non per censuras Ecclesiasticas, & per alia iuris remedia, etiam usque ad priuationem, ut indicant expressa verba *Concil. Trident. cit. cap. 1. vers. quod si,* ubi aduertit, quod potest Ordinarius procedere ad censuras contra absentem, nulla facta sequestratione, vel subtractione fructuum, cum verba *Concil. Trident.* liberam concedant facultatem Ordinarijs procedendi ad censuras, & sequestrationem fructuum, primo ponendo censuras, deinde sequestrationem; non tamen debet procedi per excommunicationem contra absentem ad

Ec

bre-

breue tempus, iuxta declarationem *Sacr. Congregat.* adductam in eodem *text. Concilij Trident.*

14 Dubium est inter DD. in hac materia, an possit Ordinarius procedere contra absentem ad priuationem Beneficij, si prius contra illum non procesit per censuras, vel subtractionem fructuum. Partem affirmatiuam defendit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 139. ad fin.* ex verbis *Concil. ibi, Liberum esse vult Ordinarijs per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliaq; iuris remedia, etiam vsque ad priuationem compellere*; quæ verba, id relinquere libertati Ordinarij dicit *Garz.* idque declarasse *Sac. Cong. Concil.* refert sub his verbis, *Compeller arbitrij est Episcopi, qua via, & quo remedio ex ijs vis velit contra non residentes.* Contrariam sententiam, nempe non posse procedere Ordinarium ad priuationem Beneficij contra absentem, nisi prius illū compulerit ad residendum per censuras, & subtractionem fructuum, defendunt *Vgol. in de offic. Episcop. cap. 15. §. 4. num. 4. Genuens. in prax. cap. 122. circa fin.* tenet *Rota* apud *Seraphin. dec. 27.* & sequitur *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. residentia, cap. 2. vers. ex cap. extirpanda. in fin.* hæc opinio habet magnam probabilitatem, sed opinio *Garz.* videtur verior, quam etiam tenere videtur *Mantis. decis. 67. num. 6.*

15 Hanc pœnam priuationis Beneficij de iure communi Parochus absens incurreret ipso iure ob non residentiam, vt aperte disponitur in hoc *cap. extirpanda*, sed hodie ex *Concil. Trident. cit. loc.* vbi priuatio remittitur arbitrio Episcopi, videtur recessum a dispositione huius *text. cap. extirpanda*, & pœnam prædictam esse infligendam, non ipso iure inflictam, vt declarat *Garz. cit. loc. num. 139.* & *P. Thesaur. decis. loc.* idq; probant aperta verba declarationis *Sacr. Congreg.* adductæ per *Garz. ibid.* id est, *Parochus, qui non vult in sua Parochiali residere, debet seruato iuris ordine priuari.*

16 Hinc est, quod antequam procedatur ad priuationem Beneficij, debet non residens citari; & si contingat citari per edictum, debent præcedere tres citationes in Ecclesia Parochiali successiue factæ, nec sufficit vnica peremptoria, alias sententia priuationis est nulla, vt habetur per *Seraphin. dec. cit. 27.* & post vltimum edictum debet per tres menses expectari, iuxta *cap. ex tua, de cleric. non resid.* tenet *Mantis. dec. 67. num. 4.* & ad eundem *text. Concilij*

habetur declaratio *Sacr. Congreg.* sub his verbis, *Dum tamen præcesserint tria edicta publica, & lapsi sint tres menses, iuxta cap. ex tua, de cleric. non resid.* & probatur per alias plures *Rot. decis.* adductas per *Garz. cit. loc. num. 156. & seqq.* Et hæc de trina monitione procedunt solum quoad priuationem Beneficij; nam quoad alias pœnas sufficit vnica citatio, nec requiritur expectatio per sex menses, ita *Garz. cit. loc. num. 160.* plura ad id apud *Barbos. de offic. & potest. Paroch. c. 8.*

17 A sententia priuationis Beneficij ob non residentiam non datur appellatio quoad effectum suspensiuum, *cap. relatum, cap. conuenerunt, de cleric. non residen. Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 1. de reform.* immo etiam post inhibitionem potest exequi, vt in *fin. d. cap. 1. Concil. Trident.* legitur, quo *text.* non videtur sublata appellatio deuolutiua, & est generale apud *Concil. Trid.* in quo quando tollitur appellatio, intelligitur tantum de suspensiuâ, vt declarasse *Sac. Congreg.* refert *Garz. cit. loc. num. 162. Quarant. sum. Ballar. verb. Archiepiscopi auctoritas, vers. quinto quæro, Salgad. de protect. Reg. tom. 1. par. 2. cap. 15. num. 8. & seqq.*

18 Non solum pœna priuationis Beneficij, sed omnes aliæ pœnæ contra non residentem non possunt impediri quominus exequantur, sub prætextu priuilegij, licentiæ, familiaritatis, exemptionis, statuti, consuetudinis etiam immemorabilis, siue appellationis, vel inhibitionis, vt disponunt expressa verba *Concil. cit. cap. 1. vers. quod si per edictum.* idq; procedit, siue procedatur contra absentem, obedientem, siue contumacem, vt aduertit *Ant. Gomez in tract. super Bull. cruce. cap. 7. ad 4. claus. num. 35. & 36.*

19 Contra Parochum non residentem cõmuniter dicunt DD. non esse necessariam solennem citationem, nec solennem priuationem, sed sufficere requisitionem, & reuocationem, & spoliationem de facto; quæ videntur intelligi, vt non requiratur solennis ordo Iudiciarius, sed vt solum sufficiat monitio præcedens, iuxta formam, de qua supra, & priuatio subsequens, iuxta dicta per *Abb. in cap. ex parte, num. 4. de cleric. non resident. Oldrad. conf. 195. Felin. in cap. 1. num. 3. de rescript. Silu. de benefic. p. 4. quaest. 5. Garz. de benefic. par. 3. cap. 2. n. 130 Az. ued. ad leg. 27. tit. 3. lib. 1. recopilat. nu. 1. Salzed. in add. ad Diaz cap. 52. in fin. Greg. Lop. ad leg. 16. tit. 16. in princ.*

20 Has pœnas impositas per *Concil. Trid.* vt supra contra non residentes confirmauit

uit etiam Pius IV. in sua Const. 115. incip. in *suprema militantis*, id superadditum, quod Parochus sic non residens, ac extra residentiam decedens etiam in Vrbe, eius bona mobilia, siue immobilia, ac iura quomodolibet quæ sita ex fructibus quorumvis Beneficiorum, ac Pensionum subiaceat spolio, non obstante quouis privilegio, vel licentia, & facultate testandi, ac de illis disponendi, obtenta etiam cum clausula, quod reuocari non possit, dictaq; bona. ac iura tanquam spolia ad Camerã Apostolicam pertineant; etiam si de illis beneficiatus disposuerit vigore prædictæ facultatis, quæ omnino reuocatur, prout latius in dicta Bulla apud *Quarant. in sum. Bullar. verb. residentia, fol. 443. Roma publicata die 4. Decembris 1564. in Bullar. fol. 833.*

21 Rursus Pius V. in sua Constit. Roma publicata die 15. Iunij 1568. in *Bull. fol. 1021.* incip. *Cupientes*, apud *Quarant. in sum. Bull. verb. residentia fol. mibi 433.* omnino præcipit Rectoribus Ecclesiarum Parochialium residentiam in suis Ecclesijs, ibique in diuinis deseruire, & debito eorum officio satisfacere omnino teneri, & obligatos esse declarat, atque ad id cogi, & compelli posse, & debere per Episcopos & aliorum locorum Ordinarios, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegatos, sub sententijs, & censuris Ecclesiasticis ac pecuniarijs arbitrio eorum declarandis, ac etiam priuationis dictarum Parochialium, & aliorum quorumcumq; Beneficiorum pœnis, quacumq; appellatione remota. Hæc Constitutio loquitur de habente Parochialem, ac Canonicatum ex dispensatione, prout aduertit *ibid. Quarant.*

22 Nota octauo, quod non solum Rectores, & qui vere sunt Parochi, principaliter tenentur ad personalem residentiam sub dictis pœnis, sed etiam Capellani coadiutores Rectorum, & Beneficia alias simplicia obtinentes, quæ habent administrationem, & exercitium curæ, necnon Vicarij Curati, & omnes alij habentes Parochialem in Commendam, etiam non in Titulum; & nomine personalis residentie intelligimus non materialem assistentiã, sed seruitium Ecclesiæ per se præstandum, vt dictum est in *princ. Annot. idq; probatur, quia re, & effectu isti habent curam animarum, & ius diuinum, & naturale non attendit subtilitates, sed effectum, & substantiam; & Concil. Trident. cap. 2. sess. 6. de reformat. & cap. 1. sess. 23. cit. generaliter loquitur his verbis, Eadem omnino etiã quoad culpam, amissionem fructuum, &*

pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuscumq; qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, &c. quæ verba Concilij cum sint generalia, generaliter debent intelligi, vulgatis iuribus, & ijs verbis non minus obligantur ad residendum, & feruendum Capellani, & alij Coadiutores in cura, quam & ipsi Rectores, hanc sententiam tenet *Gonzal. ad regul. 8. Cancellar. glos. 5. §. 9. num. 17.* qui testatur declarasse *Sac. Congr.* his verbis; *An Capellani coadiutores Rectorum Parochialium instituti auctoritate Apostolica teneantur ad personalem residentiam, vt Rectores ipsi? Congregatio censuit teneri, sequitur Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. a num. 163. vsque ad num. 171.* referens plures declarationes *Sacr. Congreg.* vbi in quarta declaratione habetur, Episcopum debere cogere huiusmodi Capellanos ad personaliter feruendum in dictis Ecclesijs curatis, dimisso seruitio Ecclesiæ Cathedralis, si forsan essent Canonici, & ex alijs declarationibus apud eundem *Garz.* disponitur dictos Capellanos, sicut & Rectores teneri ad residentiam; & comprehendi sub dispositione *Concil. Trident. sess. 23. cap. 1.* vbi mandatur sub pœnis iam dictis, habentibus curam animarum residere, & Ecclesiæ seruire in ministerio curæ, ita sensijt etiam *Less. de iust. & iur. lib. 2. cap. 34. num. 160.* nouissime *Bonac. tom. 1. tit. de oner. & obligat. benefic. &c. disp. 5. punct. 4. num. 6. Quarant. in sum. Bullar. verb. residentia, 2. vers. stem. an Capellani, Barbos. sum. Apof. decis. verb. Capellanus, n. 7.*

23 Nota nono, quod Parochus, cui datus est coadiutor, siue per Episcopum ob causam ad tempus, siue per Sedem Apostolicam cum futura successione, tenetur residere sub prædictis pœnis, quia Papa non videtur dare coadiutorem ad eximendum Parochum omnino a residentia, & cura animarum ei incumbente, sed vt eum adiuuet; etenim per dationem coadiutoris non transfertur tota cura animarum in coadiutorẽ, ablata a Parocho administratione, tenet *Quarant. cit. loc. vers. ult. Vgolin. de offic. Episcop. cap. 15. §. 3. ad fin. & cap. 54. num. 3.* defendit etiam ex declarationibus *Sac. Congreg. Garz. de benefic. e. 2. 3. par. num. 171. & seqq.* & non solum Parochus coadiutus tenetur residere, sed etiam ipse coadiutor sub pœnis prædictis, vt docet *Bonac. cit. loc.*

24 Excusatur quandoque Parochus absens a residentia a prædictis pœnis. Et primo absens per duos menses, de quibus in

cit. cap. 1. Concil. Trident. ibi ultra bimestre tempus, ad quod requiritur causa, vt in eodem *text. Concil.* ibi, *Causa prius per Episcopum cognita.* Verum secundum opinionem *Zauall* quem sequitur etiam *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 22.* ad concedendum Parocho, vt per bimestre possit abesse, quæcumq; causa dicitur iusta, veluti recreationis, vel visitandi amicos, seu propinquos. Quod controuertitur in hoc bimestri inter DD. est, an Parochus pro dicto tempore teneatur habere licentiam Ordinarij, *Nauar. in manual. cap. 25. num. 121.* vtramq; sententiam posse teneri defendit, quia ante *Concil. Trident.* hoc licebat, & a iure antiquo non est recedendum, stante quod *Cōciliū* hoc non prohibet expressis verbis: occasione huius doctrinæ *Nauar.* multi ex Casistis tenent simpliciter non requiri licentiam in hoc casu, quos nouissime refert, & sequitur *Bonac. tom. 1. tit. de oner. & obligat. benefic. disp. 5. punct. 4. num. 9.* Alij DD. excusant Parochum absentem sine licentia per duos menses ab amissione fructuum, non autem a peccato inobediētis, vt asserit *Vega.* Sed verior opinio est, quod omnino requiratur licentia etiam per dictos duos menses, de quibus in *Concil.* cuius verba attente considerata id clare disponunt, vt testatur *Zauall. & Garz.* vbi supra, & *par. 9. cap. 2. sub nu. 295.* & ibi legitur clara declaratio *Sac. Congreg.* qui ita seruari in praxi, & sentire *Sacr. Congr.* defendunt; & tenent alij multi relati per eundem *Garz.* & per *Barbos. de pot. Episc. allegat. 53. num. 96.* & sequitur nouissime *P. Tbesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. residentia, cap. 2. vers. an autem, circa fin.*

26 Excusatur tamen Parochus a prædictis pœnis si abfuerit a residentia sine licentia per breue tempus puta ad duos, vel tres dies, secundum opinionem *Garz. cit. loc. num. 24* vel saltem minus vna hebdomada continuo, vel interpolate sumpta intra annum vnum, secundum opinionem *Tbesaur.* vbi supra. & Parochus ruralis si singulis hebdomadis ad Ciuitatem venerit causa videndi suos, & cum illis vno die moretur, relicto Sacerdote pro seruitio curæ, *Beyap. 4. cas. 21.*

Hinc, bone Paroche, caueas ab opinione *Nauar. Episc. loc. cit. Nald. verb. residentia, num. 5. Azor. lib. 7. cap. 4. q. 9. tom. 2. Beya 4. par. resp. 2.* tenentium bimestre tempus esse paruam materiam, & Parochum absentem per bimestre sine licentia non teneri ad restitutionem fructuum. Et tu, o bone Præsul, caueas quæso a rigore

in concedenda licentia vsque ad duos menses, recordatus opinionis *Zauall. Garz.* & aliorum supra *cit.* tenentium ad absentiam pro dicto tempore quamcumq; causam esse iustam, etiam recreationis, vt notauimus supra.

27 Ultra vero bimestre non potest abesse Parochus sine graui causa, vt bene aduertit *Concil. Trident. cit. cap. 1* in illis verbis, *Licentiam ultra bimestre tempus, nisi ex graui causa non ob'ineant,* & notat etiam *Garz. cit. loc.* intra *num. 22.* quæ grauitas causæ remittitur arbitrio Ordinarij.

28 Possit etiam Episcopus per statutum prohibere Parochis sub pœna pecuniaria arbitraria, quæ tamen dimidiam decimam non excedat, ne ultra biduum a sua Ecclesia possint abesse, non tamen id prohibere potest sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, vt declarasse *Sacr. Congregat. Concil.* refert *Garz. cit. loc.* intra *versic. & ita.*

29 Præter iustam causam in absentia Parochi a residetia per duos menses, & grauem causam in absentia ultra bimestre, requiri licentiam Episcopi disponit *Concil. Trident. cit. cap. 1.* & expresse mandat hanc licentiam debere esse in scriptis gratis concedendam. Vnde excluditur licentia tacita, vel præsumpta, aut oretenus, quæ non dicitur in scriptis, & propterea nec iuxta formam *Concil.* quam non excusare absentem ab obligatione restitutionis fructuum, ex opinione *Nauar. consil. 22. de cler. non resident. lib. 3.* & aliorum tenet *Bonac. cit. loc. punct. 5. num. vlt.* qui in foro conscientie tenet posse excusari absentem cum licentia oretenus, sine detrimento curæ. Hæc licentia debet esse valida, nam si quis eam obtinuit per dolum, vel mendacia versantia circa causam finalem, adhuc non excusatur a pœnis, vt tenet *Garz. de benefi. part. 5. cap. 4. nu. 228.* *Barbos. de potest. Episc. allegat. 43. num. 98.* Nec est necesse, vt talis causa coram Ordinario iudicialiter probetur, docet *Bonac. post Garz. & Barb. cit. disp. 5. punct. 4. num. 11. vers. an vero.*

30 Nec excusatur Parochus ab obligatione petendi licentiam prædictam, sub prætextu iustæ causæ, & notoriæ necessitatis discedendi, ac distantie loci; nam adhuc sine illa discedere non potest, nisi tanta sit necessitas, & ita repentina, vt dilationem non patiat, & esset periculum in mora petendi licentiam; nam tunc potest discedere sine illa, dummodo cum primum potest, saltem per epistolam de causa prædicta, ac discessu certum faciat Ordinariū, qui

- qui causam cognoscat, & licentiam det, vt docet *Abb. in cap. relatum, de cler. non resident. in 6.* & sequitur *Garz. 3. part. c. 2. num. 34.* adducens ad id declarationem
- 31 *Sac. Congregat.* Nec sufficit, licentiam prædictam solum petere, sed ea debet esse obtenta, etiam quod concurreret grauis causa, in quo casu petens licentiam, & nõ obtinens grauatur, & proinde potest iuste ad Superiorem recurrere per viam appellationis, qua appellatione pendente, non potest abesse, vt optime ex mente *Sacr. Congr. Concil. tenet Garz. cit. par. 3. cap. 2. num. 28. & 29.*
- 32 Debet concedi licentia ab Ordinario Parocho, qui in loco Ecclesiæ non valet residere ob graues inimicitias ortas post obtentam Parochialem, quando Beneficiatus residendo poneretur in vitæ discrimine ad annum durante inimicitia, & cõstituto idoneo Vicario cum competenti salario pro seruitio Ecclesiæ; & interim Episcopus procuret reconciliationem, quæ si culpa Parochi non sequatur, non debet gaudere licentia non residendi, prout habetur apud *Quarant. in verb. residentia vers. qua vero. fol. mibi 440.* sequitur *Bonac. tom. 1. tit. de oblig. benefic. disp. 5. punct. 5.* & alij apud eundem contra *Filiuc. tract. 41. cap. 6. nu. 46. ad fin.* Quando vero dicantur inimicitia, & odium intercedere inter aliquos, est recurrendum ad signa, & coniecturas, de quibus per *Menoch. tract. de presumpt. lib. 5. presumpt. 43.*
- 33 Est etiam concedenda licentia absentia Parocho pro vtilitate ipsius Ecclesiæ Parochialis, etiam vltra bimestre, vt si absentia contingat pro defensione iurium, & bonorũ dictæ Ecclesiæ, vel pro illius alio negotio euidenter vtili, vt probat *Garz. cit. loc. a num. 48.* sequitur *Bonac. citat. loc. num. 12.* qui adhuc in hoc casu requiri licentiam Episcopi tenet, contra *Garz. num. 50.* & opinio est probabilior, quia *Coneil. cit. cap. 1.* loquitur generaliter, & quandocumq; abesse contingerit. Proprium negotium, & lis etiam criminalis, vel negotium alterius Beneficij non excusant Parochum a residentia vltra bimestre, ita sentit *Rota in vna Carthag. fructuum 29. Maij 1595. coram Seraphino,* & in alia *Lariensi fructuum 21. Aprilis 1603. coram Penna.*
- 34 Parocho infirmo potest Episcopus dare licentiam per tres, vel quatuor menses, vt extra residentiam curetur in locis conuicinis, vbi adest copia Medicorum, & medicinarum, ita fertur declarasse *Sacr. Congreg. Concil. apud d. cap. 1.* si vero infirmas est perpetua, non est excusandus Parochus a residentia, sicut non excusatur ob senectutem, refert *Zerol. in prax. Episcop. par. 1. verb. residentia, vers. 7. & 9.* sequitur *Bonac. cit. loc. punct. 5. num. 3.* in quo casu Coadiutorem debet illi dare Episcopus, & Parochus tenetur seruire in eo quod potest, *Barbos. sum. Apost. dec. verb. Parochus quoad residentiam, num. 1.*
- 35 Alij casus, in quibus excusantur Parochi a residentia, & seruitio personali, habentur apud *Sylu. tract. de benefic. in 4. p. q. 6.* *Abb. in hoc cap. extirpanda, §. qui vero Rebuff. in prax. tit. dispensatio de non residendo, Quarant. Garz. Bonac. & alios citatos,* qui omnes ad tres reducuntur per *Rebuff.* nempe primus ratione vtilitatis Ecclesiæ, secundus ratione necessitatis Beneficiati, tertius quando a iure hoc est expressum.
- 36 Episcopus non potest vti opera Parochi pro seruitio Ecclesiæ Cathedralis, nec pro Visitatore, aut pro Secretario cum præiudicio residentia, nisi per duos menses, vel ex graui causa, sic declarasse *Sacr. Congreg. refert Ricc. dec. 502. num. 1.* *Gonz. regul. 8. glos. 6. num. 258.* *Barbos. de potest. Episc. 3. par. alleg. 43. num. 86. & in sum. cit. num. 22.* *Sanctarell. lib. variar. q. 3. num. 49.* nec pro suo Vicario Generali, vt optime aduertit *Gonzal. ad regul. 8. Cancell. glo. 6. num. 258.* generaliter etiam loquens non posse Episcopum extrahere a residentia Rectorem Ecclesiæ Parochialis pro seruitio ipsius Episcopi, & refert sic declarasse *Sacr. Congreg.* sequitur *Garz. de ben. f. 3. p. cap. 2. num. 40.* qui insurgunt contra *Nauar. conf. 15. de cler. non resident. & conf. 5. de etat. & qualit.* in primo excusantem Parochum a residentia pro exercendo officio Vicarij alterius Episcopi, & in secundo pro seruitio Episcopi proprij.
- 37 Parochus vt inferuiat alicui operi pio, v.g. Fabricæ Monasterij, posse vacare a residentia, etiam per octo menses, refert declarasse *Sacr. Congreg. Garz. cit. loc. nu. 42. ad fin.* & pro exercendis alijs operibus charitatis proximi, puta ad dirimendas controuersias inter aliquos ortas, etiam vltra duos menses, tenet *Molfes. in sum. tract. 6. cap. 11. num. 29.* quem sequitur *Bonac. d. disp. 5. punct. 5. num. 7.*

S V M M A R I V M.

- 1 Vicarius Curatus quando deputandus. Et quæ portio illi assignanda, num. 2. Vbi adducuntur disposita per Bullam Pij V.
- 3 Vicario perpetuo Curato est assignanda Portio iuxta Bullam Pij V. & non iuxta Concil. Trident.
- 4 Vicaria perpetua eriguntur in Beneficijs unitis, & in unitis accessorie, num. 5.
- 6 Vicarius perpetuus quibus casibus constituitur, remissive. Requiritur in tali constitutione causa, nec potest Vicarius Episcopi absq; speciali mādato.
- 7 Bulla Pij V. de Vicarijs perpetuis, non est reuocata per Bullam Gregorij XIII. eiusdem materia.
- 8 Vicaria perpetua est vere Beneficium, & datur in titulum.
- 9 Vicarius perpetuus nominatur ab Ecclesia unita, a qua est erectus, & confirmatur ab Ordinario in quocumque mense etiam referuato.
- 10 Vicarius perpetuus quando teneatur recipere Prouisionem Apostolicam, & solvere annuam.
- 11 Vicarius perpetuus confirmatur ab Ordinario sine concursu, sed sufficit solum examen ipsius Ordinarij, qui potest statuere terminum dierum decem nominare debentibus, num. 12. Fallunt dicta de concursu, num. 13.
- 14 Vicarius perpetuus in Ecclesijs Monasterijs unitis potest deputari unus ex eisdem Regularibus, qui quoad curam animarum subest Episcopo, exceptis alijs, ut hic.
- 15 Vicario perpetuo mortuo, interim donec de successore provideatur, Episcopus solus prouidet de Vicario temporali, cum assignatione Portionis.
- 16 Vicario perpetuo est assignanda congrua Portio. In qua assignatione nonnulla Episcopus debet obseruare, num. 17. Et an possit pretendere decimas, num. 18. Et an distributiones, n. 19. Et an incerta, n. 20.
- 21 Vicarius perpetuus quando possit in

indicio comparere pro iuribus sua Vicaria. Et an possit Rector illi assistere.
22 Vicaria perpetua est legitimus titulus pro sacris Ordinibus.

A N N O T A T I O XX.

S. II.

- 1 **I**N hoc cap. extirpanda, s. qui vero, omnino præcipitur habenti Parochialem, non per Vicarium, sed per se ipsum illi deseruire; excipitur solum, quando Parochialis est annexa Dignitati, vel Præbendæ, in quo casu conceditur, ut habens Dignitatem, vel Præbendam, cum teneatur in maiori Ecclesia deseruire, possit habere idoneum, & perpetuum Vicarium canonice institutum, per quem teneatur dictæ Parochiali deseruire cum congrua portione reddituum ipsius Ecclesiæ, sub pœna priuationis prædictæ Ecclesiæ curatæ. Deinde *Conc. Trid. sess. 7. cap. 7 de reformat.* imponit Ordinarijs locorum, ut in curatis Ecclesijs perpetuo unitis Cathedralibus, Collegiatis, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs, Beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis quibuscumq; deputent Vicarios idoneos perpetuos in uitatione, nisi aliter videbitur ipsis Ordinarijs pro bono Ecclesiarum regimine, qui Vicarij animarum curam laudabiliter exercent, & illis assignetur portio tertiæ partis fructuum eiusdem Ecclesiæ, aut maior, vel minor arbitrio ipsorum Ordinariorum super certa re; non obstante quavis appellatione, vel privilegio, & *sess. 25. cap. 16. de reformat.* statuit, quod Beneficia secularia curata ex primæua erectione, aut quomodocumq; in simplicia Beneficia non conuertantur, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione. In ijs vero Beneficijs, in quibus contra eorum institutionem, vel foundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, cui congrua portio non fuerit assignata, assignetur quamprimum, & ad minus intra annum a fine Concilij iuxta formam *cit. cap. 16.* quod si id commode fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non fuerit, cum primum vacauerit Beneficium, Rectoria, vel Vicaria in antiquum statum restituantur.
- 2 Nouissime Pius V. in sua Constit. Reme publicata 15. Nouembris 1567. incip. *Ad exequendum, in Bull. fol. 999.* & apud Quarant. in sum. Bull. in verb. Vicarius perpetuus. fol. mibi 599. declarauit mentem Concilij

- cilij* fuisse, vt portio assignanda prædictis Vicarijs non sit maior centum scutorum, nec minor quinquaginta annuorum, cõputatis etiam incertis, & alijs obuentio- nibus communiter percipi solitis; nisi Vi- carijs temp. rarijs solitum fuisset plus as- signari, constituenda super re stabili, vel quota fructuũ, aut in pecunia numerata, cuiuscumq; valoris fuerit Ecclesia Paro- chialis; & habita etiam ratione reddituũ, & onerum loci, cui Parochialis ipsa vnita fuerit; ita quod portiones assignatæ, vel assignandæ ultra scutorum centum, vel in- fra quinquaginta non teneant quoad ex- cessum, vel defectũ, & ad summas prædi- ctas reducatæ, & auctæ censeantur respecti- ue; quod si redditus annuus Parochialis vnitæ non excedat scutos quinquaginta habita ratione prædicta, tunc nec portio debet excedere summã valoris dictæ Pa- rochialis, & sufficit assignare omnes fru- ctus Vicario; & Ecclesiæ, seu loca pia, in- quibus sit talis erectio pro quantitibus assignatis Vicarijs, non tenentur ad solu- tionem quindêniorum Camera Aposto- licæ debitorum, & Vicarij prædicti tenentur accipere nouam prouisionem a Sede Apostolica, & expedire Bullas Apostolicas cum solutione annatæ fru- ctuum certorum assignatorum antequam admittantur ad exercitium curæ. Proui- sio prædictorum Vicariorum tam ex pri- mæua erectione, quam & in casu vacatio- nis est faciendæ præuia nominatione il- lorum, quorum Ecclesijs ponentur sub- sequentibus examine, & approbatione Ordinarij. Et si prædictæ Parochiales erũt vnitæ Monasterijs Mendicantium, Supe- riores Monasterij possunt nominare ex ipsis Mendicantibus examinandos, & idoneos repertos per Ordinarios confir- mandos, & deputandos, amouibiles ad nutum Superiorum suorum, quod idem seruetur in alijs Regularibus Monachis tantum; dummodo in Parochiali, in qua fuit deputatus Monachus, seruata forma prædicta, habitent cum illo alij quatuor ex eisdem Monachis, ita Bulla prædicta, ad quam
- 3 Obserua primo, quod in assignanda portione prædicta Vicario perpetuo non est attendenda taxa tertie partis fructuũ, de qua in *Concil. Trident. cit. cap. 7.* sed solum est seruanda Constitutio prædicta Pij V. vt de anno 1593. declarasse *Sacram Congreg. Episcopo Abulen.* refert *Garz. de benefic. par. 9. cap. 2. sub num. 295.* & tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rub. 7. cap. 6. num. 120.* *Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 6. num. 43.*
- 4 Obserua secundo, vt plurimum has Vi- carias perpetuas fieri in Parochijs vni- tis, & ex causa vnionum Parochialium Ecclesiarum quæ Cathedralibus, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs, Beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis perpetuo vniun- tur; in casu tantum vnionis loquitur hoc *cap. extirpanda, §. vnic.* & aperte *Concil. Trident. cit. cap. 7.* tenet *Leo in Tbejau. for. Eccles. par. 2. cap. 16. num. 10.* Vnde in cura animarum spectante Capitulo, Collegio, Beneficio, vel alteri pio loco, non per viam vnionis, sed ex primæua erectione, vel alio modo, non posset deputari Vica- rius perpetuus, quia non esset secundum mentem huius *cap. extirpanda,* & *Con- cilij Trident. ac Constit. Pij V.* quæ etiam loquitur in terminis vnionum; immo es- set expresse contra dispositionem eiusdẽ *Concil. c. 16. sess. 25. de refor.* vbi prohibetur Beneficiũ curatum conuerti in simplex, quod fortiretur per deputationem Vica- rij perpetui, cui transferri totam curam, patet ex infra dicendis, saltem quoad exercitium, & faciunt dicenda *num. seq.* probat *Loter. de re benefic. lib. 1. quæst. 33. num. 93.*
- 5 Obserua quarto, nec in omnibus vnio- nibus posse constitui Vicarium perpetuum, sed solum quando Beneficiũ vni- tur accessorie; quod si vnio est facta æque principaliter, non est locus constitutioni Vicarij perpetui, sed temporalis; nam quando Ecclesia curata habet Rectorem, non datur Vicaria perpetua, ita *Gonzal. in regul. 8. Cancell. glos. §. 3. num. 10.* & *seqq.* quem refert, & sequitur *Rebuff. in prax. tit. de Vicaria, nam. 3. Caputaqu. de- cif. 399 num. 1. par. 3. diuers.* & in vnioni- bus perpetuis, vt disponit *Concil. cit. c. 7. Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 6. num. 3.*
- 6 Casus, in quibus possunt constitui Vi- carij perpetui, habentur apud *Lez. Zecch. tract. de benefic. cap. 7. num. 9.* & *Alphons. Hoyed. tract. de incompatibil. benefic. par. 1. cap. 15. Barbos. cit. loc. num. 2.* & *seqq.* vbi *num. 6.* & *seqq.* refert casus, in quibus Epi- scopus non potest constituere Vicarium perpetuum, ad quos te remitto; aduerte tamen, quod Episcopus non debet pro- cedere ad constitutionem Vicarij perpe- tui, non subsistente causa, & æquitate, prout ex doctrina *Hosienj. in sum. de offic. Vicar. §. aliquibus, vers. ex præmissis.* refert deciditum *Put. lib. 2. dec. 233 n. 2.* Vbi etiam deciditur, Vicariam generalem Episcopi non posse cum generali mandato proce- dere ad hanc constitutionem Vicarij per- petui, sed ad eam requiri auctoritatem Epi-

Episcopi, ita etiam *Calder.conf.3.de offic. Vicar.*

7 Obserua quinto, præfatam Constitutionem *Pij V.* non esse reuocatam per aliam Constitutionem *Gregor. XIII. incip. In tanta rerum, & negotiorum mole, fol. 1208. in Bull. loquentem de Vicarijs Parochialium vnitatum Monasterijs, solum esse reuocatam in eo, quo d, cum Religioso Vicario ad nutum amouibili per Monasterium profubeunda animarum cura assignando, vnus dumtaxat alius Religiosus extra claustrum maneat, & non quatuor, quos desiderabat Bulla prædicta *Pij V.* prout declarauit *Sac. Congreg. Concilij Trident.* vt testatur *Gonzal. ad regul. 8. Cancell. glos. §. 3. nu. ult. sequitur Quarant. in sum. bullar. verb. Vicarius perpetuus, vers. aduertendum, Cambanis. in diuersis. tur. canon. rub. 7. cap. 6. num. 121. qui testatur Gregor. XIII. ore teualidasse dictam Constitutionem *Pij V.***

8 Obserua sexto, quod Vicaria perpetua dicitur vere Beneficium Ecclesiasticum, & datur in titulum, *cap. G. perpetuus, de fid. instrum. cap. postulasti, de rescript. Rebuff. in prax. tit. de Vicar. perpet. num. 14.* Vnde omnia iura loquentia de curatis Beneficijs circa vacationem per affectationem, & non per promotionem, & de eorum ætate locum habent in huiusmodi Vicarijs perpetuis, *Clement. vnic. de offic. Vic. Paris. de resignat. lib. 3. q. 1. num. 115. cum seqq.* & dicitur iste Vicarius perpetuus Rector curæ animarum, licet proprie non sit Rector Ecclesie, *cap. ex parte. vbi Abb. num. 3. de offic. Vicar.* quæ cura actualis auferitur Rectori, & transfertur in Vicarium perpetuum, *Nauar. conf. 21. num. 7. de cler. non resident. Roma impress. & si Rector principalis moriatur, adhuc Vicarius non potest remoueri, cum sit perpetuus, Hoieda de incomp. benefic. 1. par. c. 15. n. 12.*

9 Obserua septimo, quod vt diximus supra, collatio istarum Vicariarum non ad Episcopum libere spectat, sed ad nominationem illorum, quorum Ecclesijs vnita ponuntur, idq; procedit in quocumque mense, etiam si in mensibus reseruatis, & Apostolicis vacauerint, quia in Vicarijs perpetuis erectis ex *cit. decret. 7. Concil. Trident.* non cadit reseruatio quoad nominationem, & confirmationem, vt supra, per dispositionem prædictæ Constitutionis *Pij V.* quod secus est de Vicarijs perpetuis erectis ante *Concil.* vel de illis, quæ sunt Beneficia de per se, de quibus non loquitur Constitutio prædicta in dispositiua, & in eis cadit reseruatio, prout distinguit *Garz. post multa adducta in hac materia,*

par. 9. cap. 2. a num. 313. vsq; ad num. 319. Verum si hæ Vicariæ vacarent in mense Apostolico, tunc Vicarius deputatus teneatur expedire nouam Prouisionem, & Bullas Apostolicas, quod secus est si vacarent in mense Ordinarij, in quo casu sufficiunt Bullæ ipsius Ordinarij. prout ita, & optime declarat Constitutionem prædictam *Pij V. Garz. cit. loc. n. 316. & 317. contra Gonz. & Barb. de iur. Ecel. lib. 3. c. 6. nu. 45.*

10 Aduerte, quod Constitutio prædicta etiam mandat, quod Vicarij in recipiendo prædictam nouam Prouisionem Apostolicam in mense reseruato, vt supra, tenentur soluere annatam pro portione fructuum, quod intellige de fructibus certis, vt eadē Constitutio testatur, & dummodo dicti fructus certi excedant vigintiquatuor ducatos de Camera, quia vsque ad dictam summam in Cancellaria non soluitur annata. Vnde raro de prædictis Vicarijs soluitur annata, ratio est, quia dicta Constitutio dicit, quod assignentur pro congrua Vicarijs non minor quinquaginta, nec maior centum ducatorum summa computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obuentioibus communiter percipi solitis, & sic comprehenduntur distributiones, de quibus non soluitur annata, quibus etiam deductis ex congrua assignata raro remanent certi ducati vigintiquatuor de Camera, ita consuluit *Ioan. Gut. conf. 8. per tot. & sequitur Gonzal. ad regul. 8. Cancell. in §. 7. proem. vers. neque in congrua portione, num. 385.* quod si deputatio fiat in mense Ordinarij, annata prædicta non est soluenda, cum non teneatur Vicarius deputatus expedire nouam Prouisionem, nec Bullas Apostolicas, vt in *fin. dec. Rot. in vna Tirafonen. Vicaria S. Michaelis 13. Octobris 1595. adductæ per Garz. citat. loc. num. 108. post Gonzal. glos. §. 3. a num. 39.*

11 Obserua octauo, in prouisione huius Vicariæ non debere fieri concursum, sed Vicarium perpetuum ad nominationem, seu præsentationem illorum, quorum Dignitati, vel Ecclesie Parochiali est vnita, & annexa deputandum, & instituendum esse, vt in hoc *cap. extirpanda, §. quæ vero, tenet Hgolin. de off. Episc. cap. 50. §. 3. vers. 8. Rota in vna Tirafonen. iuris presentandi 8. Iunij 1584. vt in dec. 798. num. 5. par. 1. diuers. & declarauit Sac. Congreg. Concil. 28. Aprilis 1594. sub his verbis, Congregatio Concilii censuit Vicarios perpetuos in Parochialibus Capitulo vnitis non esse prauio concursu instituendos, & Sac. Congregat. declarationibus, & Sac. Congregat. declarationibus *Garz. de benefic. 9. par. cap. 2. a num. 290. vbi num.**

num. 293. & seq. refert declarasse etiam Sac. Congreg. Concil. ut in dictis Vicariis, nec examen nominati cum examinatore Synodalibus esse necessario faciendum, sed sufficit examen, & approbatio Ordinarii.

- 12 Potest Episcopus statuere terminum dierum decem illis, ad quos spectat, ut nominent talem Vicarium, ut habetur ex declaratione Sac. Congreg. Concil. relata per Garz. cit. loc. num. 294. sub his verbis, *Ex dicta Bulla Pij V. Kalendas Nouembris Anno Secundo, nominatio Vicariorum perpetuorum spectat ad Ecclesias, seu loca, quibus dicta Parochiales sunt unita, & ad dictam nominationem poterit Episcopus praefigere terminum decem dierum.*
- 13 In Vicariis vero perpetuis, quae non sunt erectae iuxta formam cit. cap. 7. Conc. Trid. & Constitutionis praedictae Pij V. & quae sunt Beneficia de se, est faciendus concursus, sicut & in ceteris Parochialibus, iuxta formam Concil. Trident. sess. 24. c. 18. de reformat. de quibus loquitur Rotam in una Pampilonen. Decimarum 14. Ianuarij 1591. coram D. Bualo, & idem est in Vicariis erectis in Ecclesijs unitis alicui Beneficio, vel loco, abdicando, & separando curam animarum ab ipsis Ecclesijs, & transferendo eam in Vicarios, ut testatur Garz. cit. loc. num. 299. & seqq. eodem modo est faciendus concursus in Vicaria perpetua erecta in Ecclesia curata, cuius Rectoria auctoritate Apostolica post Concilium redacta fuit in simplex, & sine cura Beneficium, nec ad talem Rectorem pertinere ius nominandi, declaravit Sacra Congregatio super dictum c. 18. Conc. Trid.
- 14 Si vero Vicaria perpetua est erecta in Ecclesia Parochiali unita Monasterio Regularium, Superior Regularis potest nominare ad Vicariam praedictam unum ex suis Regularibus, qui si idoneus repertus fuerit, est deputandus Vicarius perpetuus ex parte Ordinarii, sed amouibilis ex parte Superioris Regularis, ut disponit dicta Constitutio Pij V. in illis verbis, *Ad nutum tamen Superiorum suorum amouibiles, qui Vicarius in ijs, quae ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, subest immediate iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cuius Diocesi est; exceptis, primo Monasterio Cluniacensi cum suis limitibus; secundo, locis, in quibus Generales, aut Capita Ordinum sedem habent; & tertio locis, in quibus Superiores Regulares iurisdictionem*

Episcopalem, & temporalem in Parochos, & Parochianos exercent, ut disponitur in Concil. Trid. sess. 25. de Regul. c. 11. ubi in his casibus exceptis, Vicarius nec est examinandus, vel confirmandus ab Ordinario.

- 15 Obserua octavo; quod vacante Vicaria perpetua, ad quam spectat nominatio Capitulo, Collegio, Beneficio, Dignitati, & similibus, iuxta dictam Constitutionem Pij V. interim pendente nominatione, & confirmatione, ac prouisione; si opus fuerit, idoneus Vicarius est constituendus, qui onera curae sustineat; quae Constitutio temporalis ad solum Episcopum spectat absque alia nominatione, qui potest eidem Vicario congruam fructuum portionem eius arbitrio assignare, non obstante, quod prouisio de Vicario perpetuo, debeat fieri praeuia nominatione Capituli, Collegij, Beneficiati, Dignitatis, & similibus, quia haec deputatio ad tempus, per Concil. Trid. sess. 24. de reformat. in princ. soli Episcopo committitur.
- 16 Obserua nono; quod praedictarum Vicariarum erectio, debet omnino fieri cum assignatione congruae portionis, iuxta formam dictae Constitutionis Pij V. ut Vicarius commode viuere possit, cap. de Monachis, de prob. & Clement. 1. de iure patronat. & ut animarum cura nullatenus negligatur, nec Beneficia ipsa debitis defraudentur obsequiis, Clem. 1. de praebend. quae competens portio est adeo desiderata per Concil. Trid. ut de ea in septem locis illius fit mentio. Primo in cap. 2. sess. 6. de reformat. ibi, *Episcopi tanquam Sedis Apostolicae Delegati per deputationem idoneorum Vicariorum, & congrua portionis fructuum assignationem prouidere debent, ne cura animarum negligatur.* Secundo in cap. 5. sess. 7. de reformat. ibi, *Ipsi Ordinarii etiam per idoneorum Vicariorum deputationem, & congrua portionis fructuum assignationem omnino prouideant, ut animarum cura nullatenus negligatur.* Tertio in cap. 7. ead. sess. & rubr. ibi, *Cum tertia partis fructuum, aut maiori, vel minori arbitrio ipsorum Ordinariorum portio etiam super certa re assignanda, ibidem deputando animarum cura laudabiliter exerceatur.* Quarto in cap. 4. sess. 21. de reformat. *Illis autem Sacerdotibus, qui de nouo erunt Ecclesijs nouiter erectis praeficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque pertinentibus.* Quinto in cap. 6. ead. sess. & rubr. ibi, *Aut Vicarios pro tempore*

deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter providere possint. Sexto in cap. 18. sess. 24. de refor. ibi, Idoneum in ea Vicarium cum congrua eius arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesie sustineat, donec ei de Rectore provideatur. Ultimo in cap. 16. sess. 25. de reformat. ibi, Illa deinceps in simplex Beneficium etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione non conuertantur.

- 17 In assignatione congruæ portionis Vicario perpetuo, debet Episcopus obseruare qualitates, & circumstantias loci, Beneficij, personarum, morum regionis, & alia, quæ obseruat Rebuff. in tract. de congrua portione. quaest. 8. præsertim num. 61, & aduertit Rota dec. 5. num. 2. par. 2. diuer. Barb. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 6. num. 42. vbi refert quæ scrutari debeat in tali assignatione.
- 18 Facta prædicta assignatione congruæ portionis, Vicarius perpetuus non potest prætere decimas, ita Crescent. decis. 2. sub t. de decim. alias 65. lib. 2. Caputaqu. dec. 353 num. 3. part. 2. & decis. 339. num. 3. & 4 par. 3. Quod intellige, quando decimæ non fuerunt assignatæ in congrua portione, quia tunc Vicarius debet esse contentus sola portione competenti, relictis decimis pro Rectore; quod si decimæ fuerunt assignatæ in sua portione, tunc Vicarius prædictus habet fundatam intentionem super decimis, vt in princ. d. decis. Crescent. & ex dec. 341. alias 5. de offic. Vic. in antiq.
- 19 Et an possit prætere decimas distributiones quotidianas, controuersum est inter DD. sed quicquid ante Constitutionem Pij V. fuerit, & præter eam disponendum sit, de quo vide apud Campanil. in Diuer. iur. can. rubric. 7. capit. 6. numer. 119. dicendum est secundum dictam Constitutionem, distributiones, & alia incerta communiter percipi solita, esse necessario assignanda in dicta portione, ita vt Vicarij non possint incerta prædicta prætere ultra portionem, sic Gonzal. in regul. 8. Cancell. in proem. §. 7. num. 185. Io. Gutt. conf. 8. & sequitur Campanil. cit. loc. num. 120. & verba Constitutionis sunt aperta, ibi, Computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obuentioibus communiter percipi solitis. Quæ verba intelliguntur de obuentioibus, & emolumentis, quæ sunt incerta respectu summæ, quæ in specie ignoratur, venit tamen certificanda, ex eo, quod in præteritum communiter, atque vt plurimum consuevit percipi.
- 20 Hinc dicendum est, Vicarijs prædictis ultra portionem competentem assignatæ,

deberi etiam elemosynas Altarium, Funeraria, & similia iura Parochialia, vt aduertit Franc. Leo Tbes. for. Ecclesia. cap. 16. num. 6. dicens, Constitutionem Pij V. non procedere in incertis, quæ Vicarius ex suo labore, & officio percipit, vt sunt prædicta, quam opinionem sequitur Campanil. cit. loc. nu. 120. ad fin. asserens in praxi seruari, eamq; declarat deberi Vicario præcto, prout dicit vidisse seruatum in casu per eum adducto, emolumenta solita dari pro sepulturis elemosynaliter, pro campanis, sponsalitijs, & baptismis.

- 21 Vicarius perpetuus supradictus potest in iudicio comparere pro iuribus concernentibus suam Vicariam absque alio mandato; & ratio est, quia habet verum titulū, ita Abb. in cap. G. perpetuus, col. 2. vers. secundo casu, de fid. instrument. vbi etiam Felin. vers. ex quibus nascitur conclusio, n. 4. cui Vicario agenti in iudicio pro iuribus, vt supra, potest Rector Ecclesie assistere, & hoc ex præiudicio, quod posset oriri ex euentu litis, ita Abb. cit. loc. col. 2. vers. factor tamen, & Felin. vers. declara tertio, num. 7. Fallit tamen regula, quando Vicarius perpetuus vellet agere non pro iuribus Vicariæ, sed pro alijs Ecclesie, quia id non potest sine mandato, ita Felin. cit. cap. G. perpetuus num. 6. vers. declara secundo. sicut nec potest agere Vicarius temporalis, nec in iudicio admittitur sine mandato, quia non habet titulum in Ecclesia, Felin. vbi supra, vers. quam conclusionem declara primo.
- 22 Ad titulū Vicariæ perpetuæ potest quis legitime promoueri, ita DD. in decis. cap. G. perpetuus, præsertim Abb. in princip. Felin. num. 1. & appellatione Vicarij curati venit solum perpetuus, non autem temporalis, vt per Felin. eod. loc.
- Plura de Vicario perpetuo Parochiarū vnitarum, vide apud Abb. in hoc cap. extirpanda, §. qui vero, & cap. de Monachis, de præb. DD. in cap. super eo, eod. tit. de præben. in 6. & in cap. vnus. de Capell. Monach. eod. lib. 6. & in Clem. 1. de offic. Vic. Rebuff. in prax. tit. de Vic. perpet. & in repet. huius §. qui vero, & in tract. de congr. port. Hoieda de incompatibil. benefic. cap. 15. Io. Gutier. conf. 8. Flores de Mena q. 10. Azor. Insl. mor. 2. par. lib. 3. cap. 6. & lib. 6. cap. 29. Gonzal. in 8. regul. Cancell. in proem. §. 7. Io. Valenz. conf. 54. Franc. Leo in Tbes. for. Eccl. cap. 31. Galet. in Margar. verb. Vicarius, §. 8. Garz. de benefic. par. 9. cap. 2. a nu. 185. Campanil. in diuer. iur. can. rubr. 7. c. 6. a n. 113. & alios, Barb. de iur. Eccl. lib. 3. c. 6. vbi n. 6. & seqq. refert casus, in quibus Episcopus non potest deputare Vicarium perpetuum, & in Sum. Apost. dec. collect. 719.

S V M M A R I V M.

- 1 *Victus victori condemnatur in expensis ex sola succumbentia, qua probat temeritatem, atque calumniam litigantis.*
- 2 *Victus condemnatur in expensis, etiam si iurauerit de calumnia.*
- 3 *Iudex si omiserit condemnare in expensis victum in sententia, potest supplere per totum diem sententia.*
- 4 *Victum, an teneatur Iudex condemnare in expensis non petitis.*
- 5 *Victor si omiserit petere expensas in prima sententia, an possit illas petere in secunda.*
- 6 *Victor quando appellet ab omissione condemnationis expensarum.*
- 7 *Victus potest condemnari in expensis prima, & secunda instantia. Et si Iudex condemnauerit generaliter in expensis, intelligitur utriusque instantia.*
- 8 *Victus condemnatus in expensis generaliter, intelligitur condemnatus ad expensas ipsius sententia.*
- 9 *Victum victori in expensis si dicat Iudex, & non aliud, quomodo intelligatur.*
- 10 *Victus victori condemnatur in expensis, etiam in Decreto interlocutorio. Et quid si possit in hoc casu suppleri condemnatio omissa.*
- 11 *Victus condemnatur in expensis etiam coram Arbitro.*
- 12 *Victus, an condemnatur in expensis in secunda instantia, si in prima obtinuit pro se. Et an condemnatus in secunda instantia generaliter, intelligatur de prima etiam, num. 13. Et quid quando sententia in secunda instantia fuit partim confirmata, & partim reuocata, num. 14.*
- 13 *Victus in quibus casibus ante diffinitivam condemnatur in expensis. Et pro eis quomodo fiat executio, num. 16. Et an requiratur libellus, vel litis contestatio ad condemnationem expensarum, num. 17.*
- 14 *Victus non condemnatur in expensis, quando habuit iustam causam litigandi. Et quando hoc dicatur, vide a num. 19. vsq; ad 28. Vbi quid quando hoc disponit Statutum.*
- 15 *Victus Actor non ita facile excusatur ab expensis, sicut & Reus. Quid in mutatione Iudicij, vel in Rota, n. 30.*
- 16 *Victus litigans factum alienum quando condemnatur in expensis.*
- 17 *Victus Vniuersitas, vel Procurator quomodo condemnentur in expensis.*
- 18 *Victi plures condemnati ad expensas, an teneantur in solidum, vel pro rata.*
- 19 *Victus condemnatur in expensis in mutatione iudicij. Et quid coram Delegato.*
- 20 *Victus non condemnatur in expensis ad fauorem contumacis.*
- 21 *Iudex, qui omisit condemnare victum in expensis, ad quid teneatur. Et an possit recuperare a victo.*
- 22 *Victus, si persona est spectata vita, non condemnatur in expensis. Nec si succubat in Interlocutoria articulo Iuris, num. 38. Vel quando renouatur possessio ex rationabili causa, num. 39. Et quid si quis litiget, ut sibi pareat actionem de euictione, n. 40.*
- 23 *Iudex absolueno victum ab expensis, an teneatur exprimere causam.*
- 24 *Victus in Interlocutoria, an recuperet expensas, si obtinuit in Diffinitiva. Et an victus non condemnatus, censetur absolutus, n. 43.*
- 25 *Victus absolutus ab expensis, potest condemnari ad damna, & interesse.*
- 26 *Victus quas expensas teneatur soluere. Et qua expensa ueniant in condemnatione, num. 46. & 47. Vbi quid de expensis Aduocatorum, & Procuratorum. Et quid de expensis testium, & Iudicis, num. 48. Quid de sumptibus cibarij, num. 49. Quid pro reassumendis Instrumentis, num. 50. Et pro expensis quis teneatur, num. 51.*

A R G V M E N T V M.

De expensis victori debitis. Expensæ in quibus casibus, & causis debeantur a victo victori. Quomodo, & quando

Iudex possit condemnare victum ad expensas. Et quid si omiserit condemnare. Et quid si expensæ non fuerint petitiæ. Et an possint peti in secunda instantia. An detur appellatio ab omissione condemnationis expensarum. In quo Decreto cadat condemnatio expensarum. Coram quo Iudice, in qua instantia, & quo tempore. In quibus casibus victus victori in expensis non condemnetur. Et condemnatione facta, quæ expensæ veniant.

ANNOTATIO XXI.

S. VNIC.

Ad Text. in Cap. Calumniam, de Pæn.

Precepit hic text. victum victori in expensis esse condemnandum, de quibus etiam in *c. olim il 2. de priuil. cap. finem litibus, de dol. & contum. & in l. properandum, §. fin. autem alterutra, C. de iudic. & in l. eum, quem temere, ff. eod. tit. de iud. & in l. non ignorat, C. de fruct. & lit. expens. & in l. seueriter, C. de excus. tut. & alibi, disponit Rit. M.C.V. 297. & 298. Pragm. temeritatem, tit. de expens. tractant Carauit. ad d. Rit. Alber. Olu. & Campanil. ad Rit. Cur. Archiepisc. Neap. 4. Gabr. com. opin. lib. 2. tit. de expens. Ricc. in collect. 116. Tap. in tract. Ius Regni, tit. de expens. lib. 3. & hoc inductum est in odium calumnie litigantium, & temere, quæ calumnia, & temeritas præsumitur in litigatore statim ac succumbit; & proinde itante sola succumbentia potest condemnari in expensis, nisi ex aliquibus inditijs appareat eum probabiliter litigasse, iuxta dicta per Abb. in eod. text. num. 2.*

2 Ampliatur primo proposita regula; & victus victori in expensis condemnetur, vt procedat etiam si ab initio litis, iuramentum de calumnia victus præstiterit, DD. communiter in *d. §. fin. autem, Bart. in l. 1. §. 1. ff. ad Turpill. Abb. & alij in d. cap. finem litibus, num. 21. & in hoc cap. calumniam, Sal. in l. qui crimen, C. qui accus. non poss. in fin. qui testatur de communi, Couar. qui alios adducit, & asserit sic prædicari pract. quest. cap. 27. num. 1. vers. secunda eadem.*

An hæc regula; vt victus victori sit in expensis condemnandus, procedat in criminalibus contra instigatorem, & partem querelantem, vel contra Fiscum, dicam

alibi, quia text. noster loquitur tantum de pecuniarijs causis, interim vide *Clar. & Baiar. in prax. §. fin. quest. 62. n. 4. Parinar. tit. de accus. quest. 16 volum. 1. vbi latissime quando, & quibus pœnis calumniator puniatur, vide etiam Addent. ad Bertaz. consil. 212. volum. 1.*

3 Ampliatur secundo regula; vt si Iudex omiserit condemnare victum in expensis, victor per totam diem, qua lata est sententia, poterit petere, quod Iudex suppleat condemnationem expensarum, & Iudex supplere tenebitur, quia per totam illam diem durat eius officium quantum ad expensas, *l. Paulus la 1. ff. de re iud. Rip. in l. dies §. hoc iudicium, ff. de damn. infect. num. 48. quod intelligit Carauit. super Rit. 297. n. 6. si partes sunt præsentis, quia si recesserint, additio non valet parte non citata.*

4 Quæstio est in hac materia inter DD. an Iudex possit victum condemnare in expensis non petitis. In qua quæstione *Bart. in d. l. dies §. hoc autem, nu. 9. tenet, quod cum hæc condemnatio emergat post litis contestationem, quo tempore Iudex etiam nõ petitus potest suum officium impartiri, per l. adiles §. ita sciendum, de adel. edit. potest, sed non tenetur cõdemnare victum in expensis non petitis, hanc opinionem sequitur Abb. post glos. in cap. fin. ibi, Dummodo petitum fuerit, de rescriptis. & Felin. in cap. significauerunt, de except. Contrariam sententiam defendit Salic. in d. l. properandam, §. fin. autem, nempe posse, & teneri Iudicẽ condemnare victum in expensis non petitis, tam factis ante, quam post litis contestationem, & post relatas alias opiniones, testatur se expauescere inter tot diuersitates, Ripa in d. l. dies, §. hoc iudicium, num. 81. & 82. dicit, quod opinio Bart. secundum suam rationem videtur procedere tantum in expensis factis post litis contestationem, sed ipse generaliter tenet posse Iudicẽ condemnare victum in expensis non petitis factis, siue post, siue ante litis contestationem; & licet non faciat mentionem, an teneatur, tamen ex DD. quos adducit pro sua sententia, videtur sentire minime teneri, voluit etiam Bald. in l. sancimus, C. de iudic. Imol. in l. Paulus 1. de re iudic. Abb. in cap. finem litibus, cit. num. 34. Imol. in cap. sap. de appell. & Alber. in d. l. sancimus, & hæc vltima opinio videtur receptior inter Scribentes.*

5 Altera est quæstio in hac materia; an possit victor expensas, quas omisit in prima instantia, petere in secunda. Pro cuius responsione præmittendum est, quod victor non potest appellare ab omissione con-

dem-

demnationis expensarum non petitarum, vt dicemus infra, quia a Iudice non impariente suum officium non petitur non appellatur, vt tenet *Abb. in cap. significauerit, de exceptionib. col. 2.* quem ibidem sequitur *Felin.* & licet contrarium videatur sentire *Rota in nouis decis. 353. Anton. de Butr. in d. cap. significauerunt, & Abb. sibi contrarius in cit. cap. finem litibus, col. penult.* & alij moti, quia etiam ab omissis potest appellari, secundum *glos. in cap. legitima, de appellat. in 6.* tamen hæc contraria procedunt, quando Iudex tenetur officium impartiri, vt per *Rip. cit. loc.* Si ergo victor non potest appellare ab omissione expensarum, in hoc casu non procedit questio. Si vero appellauit victus a sententia, a parte, & partibus quatenus contra se tantum, & tunc, quia in facientibus pro victore appellatio non deuoluitur, per *text. in cap. si duobus, de appellat.* & per *Abb. in cit. cap. significauerunt,* nec etiam potest petere expensas, non petitas in prima instantia. Si vero victus simpliciter appellauerit, potest victor appellatus petere expensas primæ instantiæ, secundum *Rot. cit. decis. 353.* quia appellatus potest vti appellatione aduersarij tamquam communi per *cap. an posse, de rescrip.* & ita distinguit *Rip. cit. loc. num. 92. & 93.* respondens contrarijs.

6 Diximus, victorem non posse appellare, ab eo, quod victus non fuit condemnatus in expensis, cum *Abb. Fel. & Rot. cit. loc. & decis. 47. de appellat. in nouis,* quod procedit quando Iudex nullam mentionem fecit de expensis; nam si expresse victum ab illis absoluitur, tunc ab hac absolutione potest victor appellare, & si non appellet ipse, non potest in hoc iuuari appellatione victi facta a sententia; sed si condemnatio expensarum fuit omissa, appellatio victi rescindit totum pronunciatum, & sic potest victor iuuari appellatione victi in omissione expensarum, ita distinguit *Imol. in d. cap. significauerunt, de except.* quem ibidem sequitur *Felin. num. 2.* contra *Abb.* nisi victus appellaret solum a partibus contra se facientibus, tunc victor pro expensis tenetur appellare, alias non iuuatur appellatione victi, vt diximus supra cum *Abb. & Felin.* Item declaratur; quod victus non possit appellare ab omissione demnationis expensarum, si expensæ non fuerunt petitiæ; nam si fuerunt petitiæ, & Iudex omissit condemnare, datur appellatio, sicut etiam posset victor appellare, si expensæ deberentur per statutum, quod vt quid operetur, oriatur ex eo actio, ita *Bart. in l. 3. §. 1. de leg. 3.* tenet *Felin. cit. loc. num. 3. in fin. & 4.*

7 Amplia tertio regulam; vt victus possit non solum in prima, sed etiam in secunda instantia condemnari ad expensas non solum factas in causa appellationis, sed etiam in prima instantia, vt probat *text. in l. fin. C. quando prouocar. non est necess. l. tutor. in princ. ff. de usur. & l. fin. ff. de re iud. & ratio est, quia Iudex appellationis efficitur Iudex totius causæ, tam facti principalis, quàm etiam expensarum factarum in prima instantia, vt probatur ex *cap. Raynaldus, & Raynutius, de testam.* quod si Iudex appellationis dixerit, *victum victori in expensis condemnantes,* condemnatio se extendit, & intelligitur de expensis primæ, & secundæ instantiæ, nisi aliud appareat, vt tenet *Felin. in cit. cap. significauerunt, no. 7. vers. demum, & Hyppol. in l. patre, num. 74. vers. item scias. ff. de quest.* sequitur *Carauit. super Rit. M. Cur. Vic. Rit. 297. num. 16.**

8 Amplia quarto; vt sententia, quæ commendat victum victori in expensis comprehendat, & extendatur etiam ad expensas, quæ fiunt in ipsa sententia, & pro habenda illa in formâ probante, secundum opinionem *Afflic. in Constit. Pro scripturis, in fin.* quem sequitur *Baiard. ad Clar. in §. fin. quest. 62. n. 14.*

9 Controuertitur etiam in hac materia inter DD. si Iudex dicat in sententia, *victum victori in expensis,* non addendo, *condemnamus,* debeat ne suppleri condemnatio, an absolutio? in quo casu *Bart. in l. preces, C. de sent.* dicit, si sententia in facto principali continet absolutionem, non potest suppleri quoad expensas condemnatio; si vero in facto principali continet condemnationem, suppletur etiam quoad expensas verbum, *Condemnamus,* & in *l. 1. §. fin. autem. ff. de hered. instit.* videtur tenere indistincte, quod subintelligatur verbum, *Condemnamus,* etiam si in facto principali sententia absoluat; quando tamen Iudex dixit, *Titium absoluo, & victum victori in expensis, taxatione nobis reseruata,* in quo casu non potest suppleri verbum, *Absoluo,* quia in absolutione ab expensis, taxatio nõ requiritur, & quod *Bart.* in hoc sibi non contradicat, defendit *Alex. in apostill. ad d. §. fin. autem, & melius Iaf. in §. curare, nu. 55. in fin. de act.* ex his dictis *Bart. DD.* altercantur, & altercanter semper ad ipsum *Bart.* redeunt: posset tamẽ generaliter dici, suppleri in hoc casu verbum, *Condemnantes,* dum Iudex dixit, *Victum victori in expensis,* cum verbum, *Absoluentes,* non bene possit suppleri: nam sequeretur dicere, victum victori in expensis absolutes, quod dici non solet, secus si diceret victum in expen-

- expensis, ita loquitur *Carauit. ad dictum Rit. 297. num. 19.* licet ab opinione *Bart.* non recedat.
- 10 Amplia quinto regulam; vt victus victori in expensis condemnari possit etiam in Decreto interlocutorio, & in quocumque emergenti ante Diffinitiuam, per *text. in l. significauerunt, de testib. DD. communiter in l. properandum, §. fin. autem, C. de iud. Bar. & Bald. in l. sancimus, C. eod. tit. de iudic. & si Iudex omiserit expensarum condemnatione in ipso Decreto interlocutorio, potest illam supplere in quacumq; parte iudicij, secundum dicta per *Specul. in tit. de expens. §. si autem, num. 11. vers. his igitur,* sequitur *Bald. in d. l. sancimus, num. 4. & in d. l. properandum, §. fin. autem, in fin. Idq; procedit, etiam si victus in interlocutoria iustam habeat causam litigandi in negotio principali, quia inspicitur tantum, si iustam habuit causam litigandi in incidenti, cum de eius expensis tractatur, docet *Innoc. in cap. finem litibus, num. 2. vers. & nota, de dol. & contumac. Specul. cit. tit. de expens. §. nunc de expensis, num. 9. vers. hoc etiam satis.* Alia in hoc casu vide late apud *Carauit. cit. loc. rit. 298. num. 3. Couar. pract. quaest. cap. 27. num. 2. vers. quinto hac condemnatio.***
- 11 Amplia sexto; vt victus victori sit condemnandus in expensis, procedat etiam coram Iudice arbitro, nam & is condemnat victum victori in expensis, ita *Hofstien. in sum. tit. de arbitr. §. qualiter ad effectum, vers. sed nunquid,* post *Specul. eod. tit. de arb. §. ult. vers. sed cum, Iason. in d. l. properandum, §. fin. autem, C. de iudic.* argumento *l. i. ff. de arbitr. Couar. pract. quaest. cap. 27. num. 1. vers. tertio hac ipsa regula, Lancell. de attent. 2. par. e. 15. n. 48.*
- 12 Amplia septimo; vt victus debeat in expensis condemnari in secunda instantia, etiam si habeat pro se sententiam primæ instantiæ, & debet condemnari ad expensas primæ, & secundæ instantiæ, secundum opinionem *Cappell. T. bolos. dec. 22.* secundum vero opinionem *Rot. dec. 10. de dol. & cont. in nouis, alias 251.* si appellatus ex eisdem actis antiquis succumbat, debet ad expensas condemnari primæ, & secundæ instantiæ: quia iam constat de instantia primæ sententiæ, quæ ipsum non excusat propter iuris ignorantiam, quæ neminem excusat; si vero appellatus ex nouiter deductis per appellantem succumbit, tunc ad expensas condemnari non potest, quia in alieno facto errauit, & habuit pro se primam sententiæ, *Verall. dec. 292. & refert Ricc. collect. dec. par. 4. collect. 864.* si vero nouiter deducta concernant factum proprium ipsius,
- qui primo vicit, de quo poterat verifimiliter constare in prima instantia, adhuc condemnatur in expensis, vt probat *Carauit. super rit. 297. n. 21.*
- 13 Amplia octauo; si Iudex primæ instantiæ omisit victum condemnare in expensis, nõ tamen illum absoluit, interposita appellatione per ipsum victum, Iudex appellationis confirmauit sententiam primæ instantiæ, addens vterius, *victum in expensis in huiusmodi causa factis condemnamus,* tunc victus intelligitur condemnatus ad expensas tam in prima, quam in secunda instantia factas, iuxta opinionem *Felin. in cap. significauerunt, col. 7. num. 7. de except.* quam sequitur *Put. dec. 240. lib. 2.*
- 14 Amplia nono; victum esse condemnandum ad expensas, etiam si in causa appellationis, sententia, a qua appellauit in vno capite, fuit reformata, ac pronunciatum, *Bene appellatum,* & in alio capite fuit confirmata, & pronunciatum, *Male appellatum,* nisi fuissent factæ aliquæ expensæ separatæ respectu illius capitis, in quo bene appellauerat, quia ab illis esset absoluedus, vt docet *Put. dec. 400. lib. 1.*
- 15 Amplia decimo; licet regulariter expensæ ratione victoriæ debeantur in fine litis, & post sententiam diffinitiuam, fallit tamen id in multis casibus, in quibus etiam ante sententiam diffinitiuam expensæ sunt soluendæ. Et primo in expensis, quæ debentur ratione contumaciæ, de quibus in *l. sancimus, C. de iudic. & nos dicemus alibi.* Secundo in casu, quo quis per falsas literas, & commissionem grauat aduersarium, vt habetur expresse in *cap. caterum, in fin. de rescript.* Tertio; cum quis exceptionem opponit ad repellendum aliquem a beneficio, si eam non probauerit, condemnatur in expensis, etiam ante sententiam diffinitiuam, vt in *cap. accedens, de accusat.* Quarto condemnatur ad expensas ante sententiam abutentes Rescripto Apostolico in sex casibus positus in *cap. fin. de rescript.* Quinto; cum quis reuocat Procuratorem constitutum ad totam causam, in contemptum Iudicis, & dispendium partis, de quo in *cap. auditis, de procur.* Sexto cum quis constituit Procuratorem minus legitimum, vt si reus esset, constituit Procuratorem ad agendum tantum, vt in *cap. constitut. de procur.* Septimo; si quis appellauit a quarta productione testium ei denegata, & deinde in causa appellationis illi concessa, si nõ probauit, est condemnandus in expensis, ante Diffinitiuam, vt in *cap. significauerunt, de testib.* Octauo; cum quis exceptionem opponens, illam non probauerit, sed tantum

tum opposuerit ad differendum processum eil condemnandus in expensis, iuxta dispositionem *cap. finem litibus, de dolo, & contum.* prout generaliter diximus in omni incidenti, in quo quis allegans, succumbit, potest condemnari in expensis etiam ante diffinitiuam. Reliqua exempla, vide apud *Specul. tit. de expens. §. si ante, num. 4. vers. sed nunquid alias.*

16 Amplia vndecimo; quod in casibus predictis, & alijs, in quibus præstantur expensæ ante diffinitiuam sententiam, sit executio pro eis, sicut sit pro sententijs, quæ trāsfitum fecerunt in iudicatum, & statim solui debent, alioquin bona illius, qui teneret ad expensas, possunt pro eis capi, & vendi, prout dicit *Rebuff. in tract. de expens. ar. 5. glos. vnic. num. 31.* dummodo fuerint taxatæ, & etiam si ab ipsa taxatione fuerit appellatum, quia cum sit appellatio ab interlocutoria, non impedit executionem, per *text. in cap. non solum, de appellat. in 6. & Bar. in l. eius, qui, col. 2. ff. de appel. recip.* Nec posset in contrarium adduci, dari appellationem ab excessiua taxatione, quia procedit quando taxatio expensarum fit post diffinitiuam, vt bene aduertit *Carauit. super rit. 298. num. 23.* Et hæc ampliatio procedit de iure communi, etiam præter dispositionem dicti *Ritus.*

17 Amplia duodecimo; ad condemnationem expensarum non requiri libellum, nec litis contestationem, maxime in expensis, quæ factæ sunt post litem contestatam, quæ certum est inter DD. posse peti officio Iudicis, de factis vero ante litis contestationem est quæstio inter DD. an petatur officio Iudicis, vel iure actionis, de quibus vide apud *Carauit. cit. loc. rit. 297. num. 10. & seqq.*

18 Proposita regula, quod victus in expensis condemnatur, limitatur multis modis. Primo communiter DD. dicunt non esse condemnandum in expensis victum, quando iustam habuit causam litigandi, iuxta *l. qui solidum, §. etiam, de legat. 2. §. oportet, in autb. de iudic. Bart. in d. l. qui solidum, Alex. conf. 135. num. 14. volum. 6. glos. communiter recepta in cap. finem litibus, de dol. & contumac. & in cap. sacro, de sent. excom. Abb. in hoc cap. calumniam, & in d. e. finem litibus.* Quando dici poterit litigantem habuisse iustam causam litigandi, ponit *Lafranc. in cap. quoniam contra, vers. expensa, num. 5. & seqq. de probat.* vbi late tractat materiam, & ponit quinque casus, & latius *Rebuff. tract. de expens. in princ. nu. 30. vers. iustam causam, volum. 3.* sed melius dicendum est cum *Ruin. conf. 1. num. 24. lib. 3. Afflic. cap. 1. num. 21. vers. item habet*

arbitrium cognoscendi, ex quib. caus. feud. amit. Bald. in l. 1. C. de aduoc. diuers. iud. Ias. in l. properandum, §. fin autem alterutra, num. 8. vbi etiam Alex. num. 17. C. de iudic. & cum alijs, quando quis dicatur habere iustam causam litigandi, frequentius remittitur Iudicis arbitrio.

19 Habentur tamen nonnulla exempla apud DD. de huiusmodi iusta causa litigandi, quæ litigantem excusat ab expensis. Et primo communiter excusat victum ab expensis ex iusta causa, cum pro victo adest opinio Doctoris, ita *Bald. Ancharan. Cardin. & Abb.* quos refert, & sequitur *Ias. in cit. l. properandum, §. fin autem alterutra, numer. 8.* quando is Doctor vir eruditus fuerit, secundum *Fulgos. in l. iuris ignorantia, C. qui admit. & Felin. in cap. super his, ante fin. de accusat.* & dummodo hæc opinio singularis non habeat contradictionem, & sit ratione fundata, nec sit contra communem, quia tunc non excusaret, nisi haberet aliorum sequelam, *Ruin. conf. 162. num. 20. lib. 3.*

20 Secundo; iustam causam litigandi excusantem victum ab expensis, dicunt DD. quando succumbens ante iudicium captum habet consilia saltem duorum DD. viuentium, iuxta opinionem *Bald. in d. l. iuris ignorantia, C. qui admit. Ias. in cit. §. fin autem, vers. secunda conclusio, vbi etiam Alex. num. 13. Paris. conf. 7. in fin. lib. 3.* dummodo succumbens prædictus non fuisset Doctor, quem ignorantia sue professionis non excusaret, ita *Bart. in l. bonorum, ff. de bon. poss. Ias. loc. cit. Gratian. discept. forens. cap. 235. nu. 44.* dicit excusare consilium vnius Doctoris notabilis, scientia, & integritate vitæ.

21 Tertio; iustam causam litigandi præbet varietas opinionum, nec vere reperitur, quæ opinio communior sit, ita *Ias. cit. loc. vers. tertia conclusio, Angel. d. §. fin autem alterutra, Bald. Specul. & alij apud Ias. Traquet. de pæn. legum, causa 11. num. 6. in fin. & ad hoc faciunt dicta Innoc. in cap. non imitatis, de constit. nempe Iudicem in varietate opinionum posse ad libitum sequi, quam velit opinionem, etiam propriam, sequitur *Ancharan. conf. 221. Dec. conf. 176. num. 6. Boer. quest. 155. num. 27. Crauell. conf. 135. num. 40.**

22 Quarto; iustam causam dicitur habere succumbens, quando semiplene probauit, tenet *Ias. d. §. fin autem alterutra, num. 8. vers. quarta conclusio,* quia non dicitur quis temere, aut calumniose litigasse, dum intentionem suam semiplene probauit, ita *Ancharan. conf. 248. col. penult. Marsi. p. tre,*

- tre, vel marito, num. 36. de quaest. Soc. tract. fallent. regul. 139. fallent. 2.* qui declarat non procedere in casibus illis, in quibus iuramentum in supplementum probationum deferri non potuisset, quoniam animaduvertere debebat, illam semiplenam probationem sibi minime posse prodesse, quod videtur sentire *Alex. in cit. §. sin autem, num. 17.* dum docuit, semiplenam probationem non excusare, quando pro non probatione habetur.
- 23 Quinto; iusta est causa, quando succubens iuramentum probauit testibus, qui deinde repulsati fuerunt quoad personas, vt quia falsarij, vel excommunicati conuicti fuerunt, ita *Ias. d. §. sin autem alterutra, num. 8.* vers. quinta conclusio, & vult etiam *Bald. in autb. generaliter, num. 9.* vers. tertio propter, C. de Episcop. & Cler. & in l. 1. num. 8. C. de aduoc. diuers. iud. *Alex. in cit. §. sin autem alterutra, num. 15.* qui declarant non procedere, quando is, qui succubuit, aliqua suspicione laborat, vt quia scienter horum testimonio usus fuisset.
- 24 Sexto; causa iusta litigandi dicitur excusans victum, si testes extra iudicium iactabant rem ita esse, & dicebant se in illius fauorem testimonium dicturos; deinde producti in iudicio contrarium attestati sunt, ita *Bald. in l. non ignorat, nu. 4. C. de fruct. & lit. expens. Ias. in d. §. sin autem alterutra, num. 8.* vers. sexta conclusio, vbi etiam *Alex. n. 18.*
- 25 Septimo; dicitur litigasse cum iusta causa, quando is, qui succubuit, probat se audiuisse a pluribus fide dignis, quod fovebat iustam causam, ita *Bart. in l. 1. nu. 6. ff. ad S. C. Turpill.* quia dictum viri probi, iustam, immo iustissimam credulitatem inducit, glos. notabilis in *l. Titio fundus, de cond. & demonstr.*
- 26 Octauo; iusta causa litigandi, quæ ab expensis excusat, est, cum quis litigat obseruandum pudorem suum, vt docet *Bart. in l. qua omnia, §. 1. 3. notab. de procur. Ias. in d. §. sin autem num. 9.* vers. octaua conclusio, & pro seruando pudore multa permittuntur, alias prohibita, vt si quis fugere non potuit saluo pudore, non tenetur de homicidio, si occidit alterum se defendendo, ita *Dec. in l. vt vim, num. 15. de iust. & iur. Boer. quaest. 168. Tiraquell. de pæn. legum, causa 1. n. 8. & seq.*
- 27 Nono; habuit iustam causam litigandi super toto, is qui succubuit, quando eius creditor ab eo in iudicio petijt plus debito, ita *Bart. in l. qui solidum, in princ. de legat. 2. Ias. in cit. §. sin autem alterutra, num. 9. in fin. Dec. in l. non potest videri, n. 3.*
- & ibi *Cagnol. num. 9. de regul. iur. Comar. lib. 1. var. resol. cap. 2. num. 5. ver. ad sextum, Gratian. discept. foren. cap. 33. num. 8.* qui in hoc casu dicit, quod nec expensæ conuentionales debentur.
- 28 Decimo; habet quis iustam causam litigandi, & victus excusatur ab expensis, si litigat iussu Superioris, ita *Abb. in cap. sennem litibus, de dol. & contum. num. 22.* post *Ioan. Andr. & Hostiens.* docet *Soc. tract. fallent. regul. 139. fallent. 1.* Hæ enim dicuntur iustæ causæ litigandi, excusantes victum ab expensis, ac pœna temere litigantium per Statutum imposita. Vnde etiam in hoc Regno, in quo extat *Constitutio* incip. *Diuorum*, mandans victum victori in expensis esse condemnandum, excusatur in supradictis casibus, ac ex alijs iustis causis litigandi, vt probat *Carauit. super rit. 298. num. 13.* contra *Afflict. in summar. d. Constit. & 1. notab. num. 4. & Gratian. discept. foren. cap. 33. num. 1. 2. & 4.* distinguentem, quod si verba Statuti dirigantur in victum, non obstante iusta causa litigandi, tenetur ad expensas, quasi Statutum inducat quandam obligationem ipsius victi, secus si verba Statuti dirigantur in Iudicem, qui *cap. 725. num. 38.* tenet indistincte, & etiam si Statutum diceret, quod victus semper deberet in expensis condemnari, adhuc iustam causam excusare secundum veriore opinionem
- 29 Nota in hac materia notabilem *decis. Gram. 83. per tot.* vbi habetur, quod ea, quæ diximus de iusta causa excusante victum ab expensis, de plano procedunt in reo, non autem in actore: quia non ita simpliciter ex iusta causa excusatur ab expensis, quia cum sit in eius potestate venire ad iudicium, debet venire instructus, & prouisus, alias sibi imputandum est, & proinde, tanquam succumbens in facto proprio, in quo error prætendi non potest, debet condemnari in expensis, siue si in causa principali, siue appellationis per doctrinam *Bald. in l. eas, §. cautionem, 2. col. de appellat. & Paul. de Castr. in l. desitisse, ff. de iudic. & quia non inuestigauit omnia, quæ debuit antequam perueniret ad iudicium, ita etiam *Dec. in cap. interposita, §. ille denique, 1. col. de appellat.**
- 30 Signa etiam aliam *decis. Put. 373. lib. 3.* vbi articulus dubius in iure, vel in facto dicitur præbere iustam causam litigandi, & excusari ab expensis victum, etiam in mutatione iudicij, & quod iusta causa litigandi non excusat ab expensis, in *Rota Caputaq. dec. 340. nu. 4. lib. 1. Cassad. dec. 13. num. 2. de rescript.* Quæ adeo vera sunt, vt etiam

ctiam si adesset promissio, atq; conuentio de reficiendis expensis in casu succumbētiæ in iudicio facta, adhuc iusta causa litigandi excusat ab expensis, ex quo talis promissio regulatur secundum subiectam materiam, ita *Bald. in l. eas, §. cautione, C. de appellat.* tuetur *Gratian.* supracit. *loc. nu. 8.* quamuis promissio, aut conuentio esset facta in contractu extraiudiciali, nec interueniret culpa agentis, vt quia esset petitum plus debito, ipseq; *Grat.* teneat contrarium, nempe deberi expensas, non obstante iusta causa litigandi.

31 Quando litigatur factum alienum, in quo verisimiliter præsumitur ignorantia, dicitur quis habere iustam causam litigandi vsq; ad aperturam testium, vel ad productionem alicuius instrumenti, ex quibus cognoscet partem habere iustam causam, quod per prius probabiliter ignorauit, ideo condemnabitur in expensis factis ab illa die in antea, non in factis retro, si cognoscens suam malam causam desistat a lite, quia tunc excusatur ab expensis, & calumnia, ita *Bart. in l. si quis inficiatus, num. 2. ff. de positi,* quod si testes, vel instrumenta attestarent de facto proprio ipsius victi, de quo verisimiliter habebat scientiam, tunc adhuc victus debet condemnari in expensis, vt docet *Alex. idd. ad d. loc. Bart. lit. C.*

32 Vniuersitas victa, licet possit condemnari ad expensas litis, habet tamē regressum contra administratorem, sicut pupillus contra tutorem, vt in *l. qui solidum, §. etiam, de legat. 2.* immo principaliter possunt condemnari administrator, & tutor in electione Iudicis; in casu tamen, quo esset condemnata Vniuersitas, vel pupillus, & contra eos esset facienda executio, liberarentur cedendo actionem, *l. fin. ff. de administrat. tutor.* ita tenet *Bart. in cit. §. etiam, num. 3.* vbi *num. 4.* dicit Procuratorem calumniose litigantem, condemnari ad expensas, non dominum principalem, nisi calumnia sequeretur ex omissione principalis, non Procuratoris, et si regulariter Procurator non condemnatur in expensis, *l. procurator, de procur. Seraph. dec. 1226. in fin.*

33 Limita secundo regulā; vt victus victori in expensis condemnatur, quando plures essent victi collitigantes, qui condemnati ad expensas, vnusquisq; tenetur tantum pro parte sua, cum Sententia simpliciter condemnans plures, ita debeat intelligi, & declarari, *Afflic. dec. 215.* & sic seruandum esse testatur *Caput aqu. dec. 343. p. 1. Canale. dec. 15. num. 31.* & est *text. in l. 1. C. si plurib.*

una Sententia, vbi quamuis sint plures debitorum in solidum obligati, si vnusquisque simpliciter condemnatur, pro sua rata tenetur; licet enim obligatio originalis sit in solidum, tamen non est talis illa, quæ oritur ex Sententia; nam quilibet videtur esse condemnatus pro parte; Sententia enim censetur esse secundum dispositionē iuris, ita vt omisum, seu non expressum, censeatur pro omisso, & sequitur *Guid. Pap. singul. 681. Ann. conf. 10. num. 2. & conf. 118. num. 1.* quibus adde *text. in l. Paulus, ff. de re iud. vbi glos. in verb. virili,* intelligit non solum censerī condemnatos pro parte, quando erat diuisa obligatio originalis, & primæua, sed etiam quando eadē obligatio esset in solidum, quia semper in vtroque casu condemnatio intelligitur in viriles, prout ita communiter seruari docet *Tiber. Decian. inter conf. Menoch. 123. num. 10. lib. 2.* dummodo tamen Iudex nō habuerit respectum ad libellum, in quo fuerit instatum omnes condemnari, & per Iudicem relaxetur petita executio, perinde est, ac si omnes in solidum condemnasset, *Bart. in l. 1. post med. & ibi Bald. nu. 3. in fin. C. si plures una Sententia,* & sequitur *Rota in una Bononien. pecuniaria, 28. Iunij 1602. coram D. Coccino.* Etenim censentur repetitæ in termino referente omnes qualitates, quæ sunt in eo, ad quem fit relatio; *l. si ita scripsero, de condit. & demonst. Bart. in l. si prior, ff. solut. matr. & in l. 1. in princ. ff. de receptat. Bald. in l. si defensor, §. qui interrogatus, de interrog. act.*

34 Limita tertio regulam supra positam; vt licet in expensis condemnatur, & teneatur actor, quando intendit mutare iudicium, vel quia videns processum nullum incipit dare libellum, maxime ante litem contestatam, in quo casu potest reus petere expensas, vt per *Bart. in l. edita, nu. 31. C. de edend. & Afflic. in dec. 70.* hoc tamen non procedit coram Iudice delegato, cū clausula in commissione, *Quam, & quas,* & quando fuit omne ius deductū, quia in tali casu actor omitta vna via, & aliam aggrediens, non tenetur ad refectiōem expensarum, vt tenuit *Rot. in una Coruic. bonorum, 17. Iunij 1583. coram D. Seraphino,* & iterum apud *Ludouif. dec. 270. Romana Societatis, 26. Iunij 1606.*

35 Limita quarto regulam; quod victus victori condemnatur in expensis in casu, quo illam limitat hic *text. cap. calumniam,* id est quando fertur Sententia pro absente contumace, nam tunc victus præsens non debet condemnari in expensis victoris contumacis, vel in odium contumaciæ, vel

- quia cum fuerit absens, & contumax, nec in iudicio repertus, est credendum non erogasse in expensis, prout in multis modis exemplificat ad intellectum huius *tex.* *Abb. ibid. num. 3.*
- 36 Aduerte; quod Iudex, qui tenebatur victum in expensis condemnare, si omisit hoc facere, tenetur de suo reficere victori, vt quando p̄termisit condemnare ad expensas, quæ fuerunt per victorem petitz, ita deciditur expresse in *l. properandum, §. sin autem alterutra, C. de iudic.* vbi DD. omnes, sequitur *Garant.* super *ritu 297. nu. 7.* Nec ad hoc sufficit illa generalis petitio, quæ solet apponi in libellis, *Petēs ius, & iustitiam ministrari, & vniuersum Officium Iudicis impartiri*, vt tenet *Ripa in l. dies, §. hoc iudicium. ff. de damn. infect.* nu. 99. contra *Abb. in cap. fin. in fin. de iure iur.* qui eodem *num. 99. & 100.* admittit dictam petitionem sufficere, si Actor dicat in libello, vel Reus in exceptionibus, *Peto ius, & iustitiam ministrari, & Officium impartiri super deductis, & deducendis, ac emergentibus, incidentibus, & connexis, ac eorum singulis.* Quod si Iudex refarciuit expensas victori, in quibus omiserat condemnare victum, non potest dictas expensas a victo repetere, vt probat *Ias. in l. properandum, §. sin autem alterutra, num. 28.* & latius *num. 33. & seqq.* multis rationibus, præsertim illa, quia expensæ litis debentur solum Iudicis officio mercenario, quod officium lata Sententia expirat, *l. 3. C. de posit.* ideo lata Sententia amplius peti non possunt, ex quo nullo modo debentur, *l. terminato, C. de fruct. & lit. expens.* Immo nec potest Iudex cogere victorem ad sibi cedendum iura contra victum, per *gos. in l. mancipia, C. de seru. fug.* tenet *Rip. eod. loc. num. 35.* quam doctrinam limitant *Imol. & Lud. Rom. in l. si tertias, §. Celsus, C. de aqu. plu. arcen.* non vindicare sibi locum in expensis, quæ debentur ex Statuto, vel stipulatu, quia illæ sunt debitz iure actionis, & proinde Iudex, qui eas soluit, potest repetere a parte victa etiã lata Sententia, & de per se principaliter.
- 37 Limita quarto regulam illam; quod victus victori debeat in expensis condemnari, vt non procedat in victo, persona valde honesta, & magnæ, ac spectatæ fidei, aut nimis religiosa, quæ si succumbat in lite, non debet in expensis condemnari, quia non præsumitur, quod calumniose, aut temere litigauerit, ita Canonistæ omnes in *cap. finem litibus*, præcipue *Hosien. vt. col. & Io. Andr. de dol. & contum.* sequitur *Ias. in cit. §. sin autem alterutra, nu. 10.*
- vers. quarto singulariter limita.*
- 38 Limita quinto; victum victori non esse condemnandum in expensis, quando quis succumbit in aliqua Sententia interlocutoria super mero iuris articulo, quia cum potuerit incontinenti expediri per Iudicem, *cap. sape, de appellat.* certe condemnatus in tali Interlocutoria, non debet in expensis condemnari, secundum *Cyn. in l. Polla, C. de his, quib. vt indign.* quem sequitur, & commendat *Bald. in l. fin. circa fin. C. quando prouoc. non est necess.*
- 39 Limita sexto; quando reuocatur missio in possessionem ex aliqua rationabili causa, ibi non venit refectio expensarum, secundum *Innoc. in cap. si aduersarius, de eo, qui mitt. in poss. caus. rei ser.* & sequitur *Bal. in Margarita sua. in verb. Missio.*
- 40 Limita septimo; quando quis litigat, vt sibi pareat actionem de euictione, quæ nõ competit nisi lata Sententia, *l. habere licere, ff. de euic.* iste non condemnatur in expensis, *l. at qui natura, §. cum me absente, ff. de negot. gest.* notatur in *l. vitique, ff. de rei vendicat. Soc. Iun. conf. 81. in fin. lib. 1.* refert *Ias. in d. l. properandum, §. sin autem alterutra, infra num. 10.*
- 41 Ethic notandum est ex communi DD. sententia; quod quãdo victus absoluitur ab expensis, ex quo iustam habuit causam litigandi, teneri Iudicem in Sententia exprimere dictam causam, per *tex. in §. oportet, in auth. de iudic.* ita *Bald. in auth. generaliter, C. de Episcop. & Cler. Specul. tit. de Expens. §. nunc videndum, vers. quidam, Hosien. Io. Andr. & alij in cap. finem litibus, de dol. & contum. Io. Andr. in cap. sicut de re iudic. Bald. in l. Præses, C. de sentent. & interloc. & in auth. nouo iure, 3. notab. C. de pœn. iudic. &c.* alias Iudicem facere literam suam, *Bart. & alij in l. 2. i. col. ff. si quis in ius voc. non ierit, Ias. in cit. §. sin autem alterutra, §. 10.* dixere, quam sententiam, licet communem, Praxis non seruat.
- 42 Limita octauo; si aliquis fuerit condemnatus in aliqua Interlocutoria in expensis, quas actualiter soluit, si postea obtinuerit fauorabilem Sententiam diffinitiuam, non recuperat expensas, ad quas fuit condemnatus in Interlocutoria, cum ad eas non condemnatur victus in Diffinitiuam, ita *Bart. in l. si pignore, in princ. ff. de pignorat. act. & in l. damni, §. cum pariete, in fin. ff. de damn. infect. Ias. cit. loc. num. 20.*
- 43 Limita nono; de iure communi, si Iudex non condemnaret victum in expensis, haberetur pro absoluto, *l. terminatum, C. de fruct. & lit. expens.* quod nõn procedit, si expensæ deberentur a statuto, vel conuen-

tio-

tionem partium, quia tunc Iudex non condemnans, non censetur absoluisse, nisi ex actis appareret de iusta causa litigandi, iuxta dicta per *Ias. in cit. §. suo autem. n. 7.* similiter Iudex absolvens victum ab expensis, intelligitur absoluisse ab his, quæ veniunt ex officio, non vero intelligitur de promissis, & conuentionalibus, ad quas licet agere, non obstante Sententia, *Marfil. in l. patre, vel marito, num. 34. ff. de quaest. Gabr. de regul. iur. conclus. 4. in fin.* dummodo non appareat ex processu fuisse petitas expensas litis, vti promissas, tunc etiam ab illis conuentionalibus, censetur Iudex absoluisse, neque amplius datur actio, ita *Alex. in l. properandum, §. fin. autem, il. 2. num. 6. C. de iudic. Surd. decif. 69. num. 3. & 4.* cum Sententia ad libellum sit referenda, *l. vt fundus, ff. commun. diuid. l. si ex testamento, in fin. ff. de except. rei iudic.*

44 Obserua primo; quod absolutus ab expensis, non iuuatur, vt non possint ab eo peri damna, & interesse, *l. si tutor, de auctor. tutor.* cum sit differentia inter remissionem expensarum, & damnorum, *Rom. sing. 346. incip. nunquid appellatione, & decisio Rot. coram D. Orano Anconitan. Affecurationis iudicij, 10. Februarij, 1596.* & ad illa probanda sufficiunt iuniores probationes, etiam per coniecturas, *Bald. in l. 2. C. de fruct. & lit. expens.* & per testes de credulitate, *Alex. in l. pretia rerum, ad leg. falcid.* ita vt data singularitate testium, sit locus iuramento in supplementum, *Bald. in l. si fundum, in fin. C. de rei vendic.*

45 Queritur hic; quas expensas teneatur restituere, & soluere victus victori? Ad hoc quaesitum respondet *glos. in cap. finem litibus, de dol. & contum.* & dicit, restituendas esse expensas necessarias, moderatas, & vtilis. Et quomodo sint restituendæ expensæ vtilis, diuersimode explicant hanc *glos. DD.* vt videre est apud *Abb. in cap. finem litibus num. 28.* ipse vero tenet secundum veriore intellectum, vt expensæ vtilis moderatæ sint restituendæ, per *text. in cap. cum olim eod. tit. vbi in fin.* Papa condemnauit contumacem ad moderatas, & legitimas expensas, & sic non tantum ad necessarias.

46 Hic nota; quod in ista condemnatione expensarum, quæ fit ratione victoriæ litis, veniunt tantum expensæ factæ in lite, non autem habetur ratio aliorum damnorum; quod est verum de damnis contingentibus circa alias res ipsius victoris, sed de damnis tangentibus personam ipsiusmet victoris, bene habetur ratio in condemnatione expensarum, ita *glos. & Bart. in l. 1.*

ff. de alien. iud. mut. caus. fact. Hinc si artifex diu litigauit, & sic vacauit ab officio, & labore suo, certe istius damni, ex persona sua, bene habetur ratio in condemnatione expensarum, ita *Specul. & Io. Andr. in tit. de expens. §. fin. versic. quid si victor artifex,* sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap. 33. numer. 45.* adducens ad id *glos. & Paul. de Cast. in l. si procurator, ff. rem rat. habet.* & ita intelligitur *Bart. in d. l. si procurator, 2. in fin.* dicens, quod quando quis obtinet Sententiam, repetit illud, in quo fuit damnificatus, per hoc, quod abfuit a suis negotijs, idest in quo fuit damnificatus ex persona sua, vt explicat *Ias. in l. properandum, §. fin. autem alterutra, num. 13.*

47 Ex prædictis nota primo; quod in hac condemnatione expensarum, victori reficiendarum, veniunt expensæ, quæ fiunt Aduocatis, Procuratoribus, & Notarijs, vt tenet *Specul. tit. de expens. §. postremo, num. 21.* & in Magna Curia Vicariæ adest *ritus 298.* Quod si Aduocatus, vel Procurator vincit causam propriam, in qua pars victa sibi condemnatur in expensis, non poterit petere salarium pro suo patrocinio, quia vere nihil expendit, secundum *glos. & Bart. in l. fin. C. de fruct. & lit. expens. & in l. si stipulatus es, ff. de fideiussor. Boer. dec. 210. volum. 1.* Idem dicendum est, si victor habuit Aduocatum, vel Procuratorem gratis, & sine prouisione, vt tenet *Bald. ad Specul. tit. de sentent. vers. quidam nobilis, Ias. in l. properandum, §. fin. autem alterutra, num. 14. C. de iudic.* qui eodem modo loquitur de Notario nolente recipere salarium ob reuerentiam partis. Verum si Aduocatus, vel Procurator defendendo causam propriam, amitteret lucrum, quod fecisset, quia propter suam litem non potuit vacare aliorum causis, tunc potest petere expensæ ratione damni, cum nomine expensarum, repetat victor id, in quo fuit damnificatus, ex eo, quod lis eum reuocauit a negotijs, & in hoc habeatur ratio damnorum ex persona ipsius victoris, si est solita lucrari, vt notauimus supra. *glos. & Bart. in l. 1. ff. de alien. iud. mut. caus. fact. & Ias. cit. loc. Abb. in cap. finem litibus, nu. 30. de dol. & contum. Grat. cit. loc. num. 46. Carauit. ad citat. rit. 298. num. 26.* Quod si Aduocatus, Procurator, vel Notarius præstiterunt opera sua in causa ad fauorem victoris gratis, sed intuitu beneficiorum præteritorum, vel futurorum, tunc in condemnatione expensarum, habebitur ratio de illis, secundum *Ias. cit. §. fin. autem, num. 14. & Carauit. etiam cit. loc.* qui subdit, quod si Procurator, vel Aduo-

catus vicit causam propriam, communem tamen cum aliquo, poterit pro parte socij saltem accipere salarium, vt per *Boer. d. dec. 210.* Amplia supradicta; quod victor recuperat expensas erogatas pluribus Aduocatis in eadem causa, quando id desiderauit grauitas causa, vel Fori consuetudo, iuxta dicta per *Abb. in cit. cap. finem litibus, sub num. 28, de dol. & contum.* dummodo numerus sit moderatus.

48 Nota secundo; quod victus condemnatus ad expensas victori, tenetur etiam soluere expensas solutas Iudici, siue Ordinarius sit, siue Delegatus, iuxta distinctionem, de qua per *Specul. tit. de salar. Iudic. §. 1.* vt in *auth. de iud. §. ne autem.* Item expensas illas, quæ factæ sūt in alendis Testibus, *l. quoniam, C. de testib.* Similiter expensas solutas executoribus, quæ proprie sportulæ dicuntur, vt *tot. tit. C. de sportul. cap. offeramus 4. q. 3.* De his omnibus loquitur *Specul. tit. de expens. §. postremo, n. 21.* sequitur *Surd. de aliment. tit. 1. quest. 80. intra nu. 1.* vbi expresse fit mentio de alimentis, quæ præstantur Testibus.

49 Nota tertio; victum condemnatum in expensis victori, teneri reficere etiam sumptus cibarij, quos victor fecit durante lite in hospitio, secundum *Bart. in l. non ignorat, C. de fruct. & lit. expens.* cum similibus. sed hoc casu detrahitur id, quod ipse victor domi impendisset, vt est *text. in l. sed si hereditas, §. 1. ff. ad exb.* & ita tenet *glos. in Cap. Statutum, §. in super, vers. moderata, de rescript. in 6.* vbi ponit pro absoluto quod fiat deductio, sequitur ibi *Ioan. Andr. & alij, præcipue Franc.* idem voluit *Bart. in l. eum, quem tenere, ff. de iud. Bald. & Angel. in l. sed & si, §. quod autem, ff. de petit. hered.* vbi allegant *Gulielm. & Cyn. in l. properandum, §. & si quidem, C. de iud. Butr. in cap. finem litibus, in ult. col. de dol. & contum. Angel. in l. recusare, §. si quis alio,* vbi etiam *Alex. num. 3. vers. quid autem in expensis litis, ff. ad Trebell. Alex. in cons. 37. num. 32. volam. 2.* vbi multos citat *Ias. in l. properandum, §. si autem alterutra, n. 14. C. de iudic. Amanel. in sing. 14.* vbi dicit esse de hoc *text. in l. si procurator, in fin. ff. rem rat. hab.* sed nullum citat ex prædictis, *Marsil. in l. patre, vel marito, num. 64. ff. de quest.* ratio autem est, quia expensæ reficiuntur auctori tanquam interesse, ipsius autem non interest, nisi quatenus pro lite impendit, vltra quam erat domi expensurus, & quando ob causam aliquid conceditur, illud restringitur secundum causam; in eo ergo, quod eius minime interfuit, non potest sequi condemnatio. Et licet hæc ve-

ra sint de iure, tamen de consuetudine hæ expensæ, quæ prætenduntur factæ ratione victus in hospitio, non solent taxari, vt asserit *Surd. de aliment. tit. 1. quest. 80. in fin. & clarius Gratian. discept. for. cap. 33. num. 33.*

50 Nota quarto; victus condemnatus in expensis tenetur reficere victori expensas, quæ factæ fuerunt in reassumendis publicis Instrumentis, si ea reassumpta fuerunt post moram debitoris, siue præcesserit citatio ad declarandum; an velit stare simplici copia; siue non, vtroque enim casu post moram, debitor tenetur, cum dicta citatio potius præmittatur ex benignitate, quàm ex necessitate, vt per *Bal. in l. eos, §. super, vers. unde colligitur* secus tamen dicendum erit in reo succedente in ius debitoris, quia tunc necessaria erit supradicta citatio, & protestatio de reluendo instrumentum in publicam formam, eum plene certiorando de omnibus qualitatibus, ita vt ignorantiam aliquam prætere, seu aliter allegare valeat, alias talis reus in mora non constitueretur, & consequenter illarum refectionem licite euitabit, vt post alios plenissime *Tiraquell. de retract. lignag. §. 36. in glos. 2. num. 32.* sed si Instrumenta fuerunt reassumpta ante moram debitoris, debitor ad expensas dictæ reassumptionis non tenetur, *Bald. in l. non ignorat, C. de fruct. & lit. expens.*

51 Taxantur expensæ de iure per Iudicem, non per Actuarium, vt ex *l. sancimus, & auth. seq. C. de iud.* tenet *Carauit, cit. loc. super rit. 298. num. 4.* & rationem asserit, quia taxatio expensarum est de iurisdictione, ita DD. in *l. imperium ff. de iurisd. omni. Iudic.* quæ iurisdictione penes Actuarium non retinetur; ponitq; *Carauit, cit. loc.* Prædicam taxandi expensas (quam mihi dixit *Dom. Alexander Ventriglia, I. C. vere consultus, Praxis Tribunalium Regni Neap. peritissimus, Parnasso notus, meus Cósanguineus,* a quo nõ pauca euigilata propediè lectabimus) ex *Bal. in l. properandū, §. & si quidē, n. 8. vers. ulterius, C. de iudic.* Quæ hodie maxime in Curijs Ecclesiasticis nõ seruetur; solū n. Actuarius ex comisiónem Iudicis oretenus, vel in scriptis calculat expensas, quæ probatæ sunt in actis liquide; & si in aliqua sūma est differētia inter partes, Iudex determinat. Cætera de expensis, vide apud DD. in *cap. finem litibus, de dol. & contum.* & in hoc *cap. calumniarum, & in cap. significauerunt, de appellat. in l. properandum, §. si autem alterutra C. de iud. Rebuff. tract. de expens. Carauit, super rit. 297. & 298. Couar. Gratian. & alios supra cit.*

SV M-

S V M M A R I V M.

- 1 Contumax unde dicatur. Et quotu-
plex.
- 2 Contumax etiam factus non auditur,
nisi resectis expensis, aut comparens,
& consentire nolens. Et quid in eo,
qui Procuratorem constituit; qui no-
luit comparere; vel impeditus Procu-
ratorem non inuenit, n. 3.
- 4 Contumax, Minor, Ecclesia, vel Vni-
uersitas, siue Collegium quomodo non
audiantur non resectis expensis.
- 5 Contumax siue Actor sit, siue Reus, non
auditur non resectis expensis, etiam
ex officio Iudicis, & sine partis in-
stantia, num. 6. Quod procedit, etiam
si deficiat in uno nummo, num. 7. Et
Regula procedit coram omni Iudice,
siue Ordinario, siue Delegato. Et quid
de Arbitro, n. 8.
- 9 Contumax non est audiendus, non re-
sectis expensis, etiam in alia causa,
in qua non est contumax coram eodē
Iudice. Et Iudex admittens contuma-
cem, non facta tali satisfactione, te-
netur de suo, num. 10. Nec iusta cau-
sa excusat ab his expensis. Nec ad-
mittitur Compensatio, n. 11.
- 12 Contumax, a quo tempore condemne-
tur in expensis. Et an requiratur no-
ua citatio, num. 13. Et an sufficiat il-
las offerre, vel depositare, num. 14.
Et quid si cōtumax comparuit in ter-
tia citatione, n. 15.
- 16 Contumax non auditur, nisi resectis
expensis tam in Civilibus, quam in
Criminalibus. Et an possit a tali con-
demnatione appellare, nu. 17. Et qua
expensa computentur, n. 18.
- 19 Contumax auditur non resectis ex-
pensis, quando immediate post contu-
maciam comparuit, vel quando fuit
iuste impeditus. Quod exemplificatur
multis casibus, num. 20. 21. & 22.
- 23 Contumax pro expensis contumacia
potest personaliter capi, & exequi
absque alia citatione.
- 24 Clericus reputatus Laicus, si fuerit con-
tumax corā Iudice seculari, quomodo
condemnetur in expensis.

25 Contumax potest audiri non resectis
expensis, si venit tanquam reus ne-
cessarius. Quid si per viam prauen-
tionis, vel intentaret remedium
1. diffamari. Vel citatus si suū putave-
rit interesse.

26 Contumax non resectis expensis, nec
litis pendentiam allegare potest. Et
auditur in terminis, in quibus causa
reperitur, num. 27.

A R G V M E N T V M.

De expensis a Cōtumace debitis. No-
tatur §. I. Contumacem non esse au-
diendum, nisi resectis expēsis. Quis
dicatur Cōtumax. Cum quo Contu-
macē procedat hæc Regula. Quid si
Cōtumax sit Minor, vel alia perso-
na priuilegiaria. An Regula procedat
tam in Reo, quam in Actore. Qualis
Iudex condemnet ad has expensas.
Et quid si admittat Contumacem ad
audientiam, illis non resectis. Et an
possit illas exigere ex officio. Et in
qua causa procedat Regula. Quas ex-
pensas teneatur Cōtumax reficere.
Et quomodo. An procedat Regula
prædicta cum eo, qui incontinenti
comparuit. Cū iuste impedito. Cum
domi citato. Cū Minore, Rustico, vel
Muliere, & in alijs casibus enumera-
tis. Notatur §. II. Contumacem tene-
ri ad præstandam cautionem de Iu-
dicio sisti. Qualis debeat esse hæc
cautio. Et a quo præstanda. Et an a
Clerico. Ad quid teneatur hic fide-
iussor. Et an teneatur etiam in se-
cunda instantia.

A N N O T A T I O XXII.

§. I.

Ad Text. in Cap. 1. de Dol. & Contum. in 6.

IN hoc Text. breuiter deciditur, quod
Reus veniens in Iudicio, in quo fuit
citatus, recuperat expensas, si Actor
venire non curauerit, nec prædictus
Actor amplius est audiendus, vt si vellet
iterum citare Reum, nisi caueat sufficien-
ter, quod in termino comparebit, ex qui-
bus

bus DD. constituunt regulam, quod contumax non sit audiendus, nisi resecis expensis, & præstita cautione de iudicio fisci, & de obseruatione iudicij, cuius occasione dicemus nos hic aliqua. Primo de expensis rescendis per contumacem. Secundo de cautione prædicta.

Quoad primum; de quo etiam in *c. fin. de maior. & obediens. cap. quare lã, de procur. cap. cum dilecti, de dol. & contum. cap. quoniam, §. in alijs, ut lit. non contest. & cap. 1. de sequest. poss. & fruct. & in l. sancimus, C. de iudic. specul. tit. de expens. Pract. Pap. in forma libelli, Actione reali, in verb. Et expensis, Caraut. super rit. 298. nu. 2. Marant. in prax. par. 6. tit. Et aduertatur circa contumacias, Marsil. in l. de vnoquoque, nu. 220. de re iudic. Menoch. de arbitr. quaest. 36. Fel. in cap. ex tenore, de rescript. Rebuff. tract. de expens. artic. 5. glos. vnic. num. 37. cum seqq. Lanfrano. in cap. quoniam contra, vers. expensæ, de probat. Caraut. super rit. 298. n. 2. & seqq. præsertim num. 9.*

1 Præmittendum est; contumacem dici a con, & tumeo, tumes; & propterea; quia instatur, & superbus efficitur in nolendo obedire, & sic dicitur contumescere, & efficitur Iudici iniuriosus, ita declarat Cardin. in clem. 1. col. 8. de dol. & contum. Et duplex est contumax; Verus; & Fictus. Verus contumax dicitur ille, qui fuit citatus personaliter, vel domi, sed citatio pertinet ad eius notitiam, & non vult comparere. Contumax fictus est ille, qui fuit citatus domi, & dubiũ est; an citatio peruenerit ad eius notitiam, secundum Bart. in l. fin. col. penul. ff. de in integr. restit. Cardin. cit. clement. 1. quaest. 9. Dicitur quandoque Verus contumax existenter, & apparenter; quandoque apparenter tantum; & quandoque existenter tantum; de qua materia vide Bart. loc. cit. & Alex. in l. properandum, §. fin. autem reus, C. de iudic. Io. de Imol. in l. ex consensu, §. cum, qui, ff. de appellat. Angel. cons. 186.

2 Et ex dictis, regula posita; quod contumax non auditur, nisi resecis expensis. Ampliatur primo; procedere etiam in ficto contumace iuxta cons. Loffred. 337. quæ refert, & sequitur Rsec. in collect. dec. par. 3. collect. 571. videtur tenere Ias. in l. sancimus, n. 15. C. de iudic. contra aliquos per eum relatos, & num. 6. extendit regulam ad eum, qui citatus comparuit, sed noluit consentire, qui adhuc dicitur contumax, nisi addat clausulam, quatenus ardetur a iure. Similiter extendit ad citatum, qui comparuit per procuratorem cum mandato non sufficienti, qui dicitur etiam vere contumax, secundum Bart. in l. 1. §. vsus, ff. de procurat. cap.

auditis, de procur. Speculat. tit. de expens. §. nunc de expensis, vers. hoc quoque.

3 Amplia secundo regulam; vt contumax condemnatur in expensis, etiam quando constituit Procuratorem generalem cum sufficienti mandato, qui Procurator non comparuit, tunc etiam Dominus non auditur, nisi solutis expensis, ita Bart. in l. 1. §. si procurator, 3. col. ff. si quis iusdi. non obtemp. sequitur Ias. in cit. l. sancimus, nu. 7. Excusaretur tamen nobilis impeditus comparere, si Procuratorem non reperiret, maxime si pauper esset, quia in diuite hoc non præsumitur, cum pecuniz obediant omnia, ita Abb. in cap. cum dilecti, de dol. & contum. num. 14.

4 Amplia tertio regulam; in Minore contumace, qui non auditur, nisi resecis expensis, tenet Bart. in l. si finita, §. si forte, num. 5. ff. de damn. infect. & in Ecclesia, quæ etiam non auditur in casu contumaciæ, nisi solutis expensis, ita Ias. in l. sancimus, n. 7. de iud. glos. & DD. in l. imperato, ff. de re iud. Io. de Imol. in l. quesitum, super glos. 1. ff. de re iud. Specul. tit. de locat. §. 6. vers. 14. Dec. in cap. causam, de iud. Idem etiam procedit in Vniuersitate, vel Collegio, per cit. l. sancimus, vbi Ias. infra num. 7. quia in hoc casu appellatione perionæ, venit Vniuersitas, & Collegium, vt dixit Ias. in l. fin. C. de pact. auth. item quacumq. & ibi Bald. C. de Episc. & Cler. cap. Romana, §. Vniuersitatib. de sent. excom. in 6. sed in hoc casu Minor restitueretur aduersus tutorem, vt aduertit Bart. in l. contumacia, num. 4. de re iud. ex l. properandum, §. fin. C. de iud. Et ad instar Minoris etiam Ecclesia, Vniuersitas, & Collegium restituerentur aduersus administratores, quia Ecclesia, Vniuersitas, & Minor æquiparantur, glos. in l. Respublica, C. ex quib. caus. maior. glos. in cap. 1. de in integr. restit.

5 Amplia quarto; vt regula, quæ ex hoc text. colligitur, procedat non solum in Actore, de quo ipse text. loquitur, sed etiam in Reo, de quo est casus in l. sancimus, de iud. Alter enim cum contumax est, non auditur, nisi resecis expensis, & probatur ratione communi, quia Actor, & Reus sunt correlatiui, & proinde etiam in materia correctoria fit extensio de vno ad alium, vt notat Bart. in l. fin. vbi etiam Ias. C. de indict. viduit. tollen. & lex etiam pœnalis, quæ loquitur in Actore, habet locum in Reo, & e contra, glos. in l. per interuallum, ff. de iud. glos. in cap. 1. de confess. in 6. quia in iudicij debet seruari æqualitas, l. petenda, in fin. C. de temp. in intest. pet. l. fin. C. de fruct. & lit. expens.

Am-

- 6 Amplia quinto; vt Iudex ex officio absq; partis petitione, possit denegare audientiam contumaci, non resectis expensis, *tenet. in cap. dilecti*, vbi *Bald. col. 8. de dol. & contum.* & ratio est, quia tales expensæ debentur propter contemptum Iudicis, ergo Iudex etiam parte non petente, potest officium impartiri, iuxta *glos. in l. filiusfamilias, §. veterani. ff. de procurat. Bart. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infect.* tenet *Pet. Cyn. Bald. Salic. Paul. de Cast. ac Ias.* in cit. *l. sancimus*, qui tamen dicunt, quod cautius est illas petere.
- 7 Amplia sexto; vt contumax non sit audiendus, nisi solutis integre expensis, ita vt, si in vno nummo deficiat, adhuc non auditur, ita *Bald. in cap. conquirente, in 1. col. de re spo. Ias. in autb. qui res, post glos. C. de sacros. Eccles. Dec. cons. 34 in fin.*
- Amplia septimo; vt contumax non audiatur ante restitutionem expensarum, nec coram Iudice Ordinario, nec coram Delegato, ita *Bald. in cit. l. sancimus, quasi. 11.* quem sequitur *Ias. ibid. in princ.* Immo nec etiam coram Arbitro, qui repellere valet contumacem, non resectis expensis, secundum opinionem *Mench. de arbitr. q. 36. nu. 3.* & rationem affert, quia vere, & proprie in hoc casu consideratur contumaciæ delictum, non principaliter in contemptum Iudicis, sed ob damnum, & expensam partis. Hæc opinio est contra *Ias. in cit. l. sancimus, in princ. & Lud. Rom.* per eum relatam, & alios adductos per ipsum *Mench.* qui tenet, quod Arbitrer propter contumaciã, non potest denegare audientiam, quorum opinio non habet contradictonem in Arbitratore.
- 9 Amplia octauo; vt debeat denegari audientia contumaci ante solutionem expensarum, non solum in illa causa, sed etiã in omni alia, quam habet etiam cum alijs personis coram eodem Iudice, ita vt non audiatur contumax, nec in vna ex dictis causis, volens reficere expensas in illa, nisi solutis in omnibus, ita *Bald. in l. consentaneum, C. quomod. & quand. Iud. 5. col. & in cap. fin. de mut. pet. & in cap. cum venisset, 3. col. de iud. & in cap. grauis, 7. col. in fin. de restit. spol.* sequitur *Ias. in d. l. sancimus, nu. 2.* Immo non solum in ipsa causa, in qua quis est contumax, sed, & in omni alia, in qua non esset contumax, est repellendus ab audientia; secundum notata per *Marant. in suo Spec. iur. tit. Et aduertatur circa contumaciã, num. 17.* qui ampliando dictum, dicit, quod Iudex potest mandare alijs Iudicibus, quod illum non audiant in aliqua causa, ad quod adducit *Ias. in l. 1. §. fin. col. 4*

ff. si quis iur. non obtemp.

- 10 Amplia nono regulam; vt Iudex admittens ad audientiam contumacem, non resectis expensis parti, teneatur refarcire de suo, non solum in maioribus, sed etiam in minimis quadrantibus, ex *text. in cit. l. sancimus, C. de iud.* vbi DD. omnes.
- 11 Amplia decimo; vt ab his expensis, quæ debentur per contumacem, non excuset iusta causa litigandi, vt etiam post Sententiã peti possint, nec in eis admittatur compensatio, licet contrarium statuatur, & procedat in expensis, quæ debentur ratione victoriz, vt optime aduertit *Carauit. super rit. 298. n. 13. 14. & 15.*
- 12 Sed q̄stio est in hac materia inter DD. a quo tempore contumax condemnãdus sit in expensis, a die citationis omisissæ ne, an a die præteriti termini ad comparandum, & occasionem quæstionis dat *text. in cap. cum dilecti, de dol. & contum.* vbi contumax condemnatur in expensis a tempore citationis emisissæ, & *text. in l. sancimus, C. de iud.* probat, quod expensæ prædictæ veniunt a die contumaciæ. Hanc quæstionem ponit *Abb. in cap. cum dilecti, cit. num. ult.* vbi refert omnes opiniones, ipse vero *in fin.* terminat quæstionem, sic distinguendo. Quod aut contumax comparuit sponte ante condemnationem, & offert se paratum vt procedat in causa, & fiet solum cõdemnatio a tempore contumaciæ, secundum *l. sancimus cit.* quia expensæ factæ ante contumaciam in hoc casu habent suum effectum. Aut fuit opus facere secundam citationem; vel non proceditur amplius in causa propter defectum ipsius, & tunc fiet condemnatio in omnibus expensis factis a tempore citationis, quia frustra illas fecit, ex quo in causa non proceditur propter defectum contumaciæ, secundum intellectum *cap. cum dilecti cit.* Hæc *Abbas.*
- 13 Amplia vndecimo regulam; vt cõdemnatio in expensis vigore contumaciæ, possit fieri absque alia noua citatione partis, secundum *Bald. in cit. l. sancimus, q. 10. Ant. de Butr. in c. finem litibus, de dol. & contum. Felin. in cap. 1. col. 6. num. 9. de iudic.* sequitur *Marant. in Specul. iur. par. 6. titul. Re ete concipiatur citatio, num. 34.* voluit etiam *Innoc. in cap. calumniã, de pœn. 10. Andr. in cap. finem litibus, de dol. & contum.* & hæc esse communem opinionem refert *Ias. in l. sancimus, num. 9.* licet ipse *num. 10. & seq.* contrariam probet, & sequatur.
- 14 Amplia duodecimo; vt adeo contumax teneatur reficere expensas antequam audiatur, vt non sufficiat illas offerre verbo, aut depositare, sed debeat pecuniam nume-

me-

- merare parti, quæ si recuset recipere, tunc depositio sufficiat, ita concludit *Ias. in cit. l. sancimus, num. 14. in fin.* Hæc vera sunt, & procedunt, quando expensæ sunt taxatæ a Iudice, & sic sunt liquidæ; si vero expensæ nondum sunt taxatæ, & liquidatæ per Iudicem, tunc sufficit oblatio verbalis cum satisfatione, ita distinguit *Iason cit. loc. num. 13. & 14.* secutus opinionem *Bald. in l. edita, C. de edend. in Repetit. Perusina in 14. col.* cuius dicta procedunt, quando expensæ sunt liquidæ, & in *l. vnic. in 2. col. C. ne lic. in vna ead. caus. tert. prou. dicta procedunt, quando expensæ non sunt liquidæ.*
- 15 Amplia decimotertio; vt contumax cõdemnetur ad expensas ex prima citatione, ita vt si primo, & secundo citatus, compareat deinde in tertia citatione, adhuc tenetur expensas refarcire, secundum opinionem *Bart. & Bald. in cit. l. sancimus, & in auth. qui semel, C. quomod. & quand. Iudex, in quo text.* citatus comparuit ante elapsam tertiam dilationem, & tamen reficit expensas, *glos. & DD. in cap. querelam de procur. Imol. in cit. cap. finem litibus, & ratio est, quia ex prima citatione contrahitur cõtumacia, nec alia desideratur, nisi ad conuincendum magis malitiam, & trina citatio requiritur, vt possit perueniri ad Sententiam diffinitiuam, ita Ias. in cit. l. sancimus, n. 18.*
- 16 Amplia decimoquarto; vt proposita regula procedat tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quando proceditur per denunciationem, vel accusationem: nam si denunciatus sit contumax, non auditur, nisi prius refectis expensis, quamuis videatur tractari de fauore publico, vt delicta puniatur, *l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. ita tenet cum Cyn. Salic. Iason in l. sancimus, supra adducta, infra n. 7. docetq; Abb. in cap. cum dilecti, n. 17. de dol. & contumac.*
- 17 Amplia decimoquinto; vt contumax condemnatus in expensis, a tali condemnatione expensarum non possit appellare. Verum si reperiatur præsens tempore condemnationis, licet non possit appellare a Sententia diffinitiuâ, potest tamen appellare a Sententia taxationis expensarum, alias vero nõ recte appellat, quia appellatio denegatur vero contumaci, ita *Bald. Salic. & Ias. in l. sancimus, num. 17. & Bald. in auth. generaliter, 6. col. C. de Episco. & Cler.*
- 18 Amplia decimosexto; vt contumax teneatur reficere aduersario, alias non admittitur ad audientiam, omnes expensas factas in iudicio circa Aduocatos, Procuratores, Actuarios, & viatica; damna etiam contingentia ratione personæ; vt si tanquam artifex non potuit ille laborare, & etiam ratione rerum suarum, in quibus forte ab hoc damnificatus fuit, vt notat *glos. & Bart. in l. 1. ff. de alien. iud. mut. caus. fact. Bald. Salic. & Ias. num. 8. in cit. l. sancimus, Rebuff. tract. de expens. art. 5. glos. vnic. nu. 55. vers. Et in his impensis. & art. 8. glos. vnic. num. 24.* Item tenetur refarcire expensas factas in hospicio, & in prædictis expensis non computantur illæ, quas quis domi facturus esset, vt ex opinione *Bald. Angel. Lanfranc. & Rebuff. aduertit Caruit. super rit. 298. nu. 11.* & generaliter tenetur contumax soluere expensas tam necessarias, quam vtiles. Alias expensas, quas reficere habet contumax, vide apud *Menoch. de arbitr. cas. 154.* qui in hoc multum versari officium Iudicis dicit, & tenet in expensis factis super hospicio esse imputandum id, quod domi verisimiliter impendisset, contra supra dicta, cuius opinio in rigore non est tuta, & *Ias.* quem allegat, non loquitur de expensis contumaciz, sed de his, quæ habentur ratione victoriz.
- 19 Hanc regulam, quod contumax non sit audiendus, nisi refectis expensis. Limitant primo *DD.* quando contumax post contumaciam incontinenti comparet, quia purgat contumaciam, sine moram, tenet *glos. in l. & si post tres, ff. si quis cautio. l. si ita quis promiserit, §. Si ita cauit, ff. de verb. obligat.* in quo casu esset audiendus contumax non solutis expensis, quia paria sunt aliquid fieri ante, vel incontinenti, *glos. in l. Pomponius, §. ratihabitionis, ff. de procur. ita probat Ias. in cit. l. sancimus, n. 7.* contra *Bald. & Paul. de Cast.* Hinc *Menoch. de arbitr. quest. 36. num. 3.* tenet non obligari Iudicem, sed posse ex æquitate suo arbitrio contumacem in die sequenti audire non solutis expensis, si in contumacia solum adest contemptus Iudicis; sed si adest damnum, & interesse partis aduersæ, tunc Iudex non potest contumacem admittere ad audientiam, non refectis expensis, vt probatur ex *cit. l. sancimus, ibi, Nisi omnia damna restituat ex huiusmodi vitio aduersarij eius inflicta, & Iudici ex regulato arbitrio non licet ius alterius tollere.*
- 20 Limitant secundo *DD.* regulam supra positam; quando citatus fuit iuste impeditus, & Iudici constat de impedimento, nam tunc non potest contumax condemnari in expensis ratione contumaciz, sicut nec super principali negotio, tenent *DD.*

- omnes in hoc §. I. præsertim *Io. And.* voluit *Bald. in d. l. & si post tres, 2. col. ff. si quis cautio, probat Ias. in d. l. sancimus, nu. 7. ad fin.* ex verbis ipsius legis, & in *l. 2. 4. col. de eden.* & an iustum fuerit impedimentum, vel ne, statur arbitrio Iudicis, per regulam *l. 1. in fin. ff. de iur. deliber.* Et exemplificant DD. multis modis hoc iustum impedimentum, in quo excusatur quis a contumacia. Ac primo in impedito aduersa valetudine, qui non potest contumax reputari, *l. contumacia, & l. questum, ff. de re iud.* vbi *text.* limitat non procedere in leui febricula, seu in veteri quartana; & non solum infirmitas propria ipsius citati, sed etiam infirmitas consanguineorum, & suorum excusat a contumacia, ita *Alex. in d. l. questum, col. fin.* Secundo in citato in maiori Tribunali, qui excusatur a contumacia in minori Curia, *l. contra pupillum, §. 1. ff. de re iud.* Tertio in impedito, vt si quis esset ita inops, & male uentus, vt non posset absque uerecundia comparere, excusatur a contumacia, secundum *Alex. in l. 2. §. si quis in iudicio, col. 1. ff. si quis cautio.* quia iste æquiparatur carcerato, qui multo magis excusatur, vt est *text.* singularis, & ibi *glos. in l. eadem, §. fin. ff. ex quib. caus. maior.* & *glos. in cap. si quis testium, de testib. Abb. in cap. cum dilecti, col. 5. circa fin. de dol. & contumac.* Quarto debitor, cui iniuste creditor dedit causam fugæ, excusatur a contumacia, *Dec. conf. 410. num. 3. Tiber. Decian. resp. 8. num. 200. lib. 1. & fuit dictum in vna Bononien. Spolij 14. Iunij 1599. coram D. Lancellotto.* Et generaliter in omnibus casibus, in quibus citatio non valet, vel citatus nõ tenetur comparere, quos vide apud *Marrant. in suo Specul. aur. part. 6. tit. de cit. col. fin.* Contumacia excusat, quia citatus dicitur iuste impeditus, & proinde reputatus contumax, comparando est audiendus, docto de impedimento, non solutis expensis, & si impedimentum est notorium, non tenetur illud probare, *Afflic. dec. 29. num. 3.* Quando autem impeditus teneatur mittere Procuratorem, vel Excusatorem, vide *Bart. Alex. & DD. in d. l. questum, & in l. fin. ff. de ser. Afflic. cit. dec. 29.*
- 21 Limitatur tertio regula; quod contumax non est audiendus, nisi solutis expensis, *Ias. in l. sancimus, supra adducta, num. 7. in fin.* quando citatus personaliter, vel domi, fuit citatus tali tempore, quod potuisset in termino comparere, si voluisset, *l. ex consensu, §. final. de appellat.* alias dicitur mala conscientia abesse, prout requirit *d. l. sancimus, in fin.* secundum *Salic. ibid. in vlt. col.*
- 22 Limitatur quarto regula supradicta in Minore, Rustico, & Muliere, quæ excusatur a contumacia, & refectione expensarum, secundum opinionem *Marsil. singul. 377.* quem sequitur *Mench. in Addit. ad Ias. in d. l. sancimus, n. 71. in fin. lit. B.*
- 23 Ex dictis: Nota primo; quod expensæ, quæ debentur ratione contumaciæ, habent executionem paratam, tam in Criminalibus, quam in Ciuilibus, vnde potest contra contumacem exequi, & personaliter capi, absque alia citatione, secundum *Bald. in cap. grauis, col. 7. de restit. spol. faciunt dicta per Carauit. super Rit. 127. n. 8.*
- 24 Nota secundo; quod Clericus citatus tanquam Laicus coram Iudice seculari, dum pars, & Iudex vere nesciebant de Clericatu, si distulit allegare illum, & contumax permisit contra ipsum procedi coram Iudice laico, debet condemnari ad expensas, pro quarum refectione est adendus Iudex Ecclesiasticus, ita *Gram. vot. 18. num. 17. Dec. conf. 240.* quia Iudex secularis nullo modo, nec principaliter, nec incidenter potest esse Iudex contra Clericum, vt dicit *Abb. post glos. in cap. etiam, de ord. cogn. & in cap. si diligenti, de for. comp. col. penult.*
- 25 Nota tertio; quod contumax potest audiri, etiam non solutis expensis, & non purgata contumacia, quando venit in iudicio tanquam reus necessarius, vt probat *Paul. & Alex. in l. libertus, la 1. ff. de in ius vocan. loquentes in Bannito, & Excommunicato, quibus contumax æquiparatur, secundum Bald. in l. 1. num. 12. vers. si autem, C. de hered. instit. Afflic. in Cons. Grandis, 7. notab. num. 12.* Non tamen esset audiendus contumax, si veniret per viam præuentionis contra suum creditorem, vel si intentaret remedium *l. diffamari,* quia in his casibus non consideratur, vt reus necessarius, licet non habeatur pro actore, cum veniat, vt se defendat, ita *Carauit. in Rit. 190. in fin. per opinionem Bart. Paul. Alex. Butr. Abb. Imol. Felin. Dec. & Cagnol. per eum adductorum, nec auditur citatus, si suum putauerit inter esse, ita Alex. cit. loc.*
- 26 Nota quarto; quod contumax non potest coram secundo Iudice allegare litis pendentiam coram primo, nisi purgata contumacia, & refectione expensarum coram primo, ac præstita cautione de stando iuri, ita *Bart. in l. quamuis, q. 4. num. 8. ff. de damn. infest. Alex. conf. 11. col. 2. volum. 1. Abb. in cap. ex tenore, de rescript. in fin. Felin. in cap. qualiter, col. 1. de iud. & in cap. cum sit generale, vers. quarta declaratio, col. 5. de for. comp.*
- 27 Nota quinto; quod contumax compara-

rens purgata contumacia, & solutis expensis est audiendus, in eo statu, in quo causam inuenit, & non ad præterita reiterare, dicit *Alex. ad Bar. in l. si per lusorio, §. sed, et agere intraverit, testes producere, ff. de appellat. & relat. Innoc. in c. 2. de dilat. nec potest suas exceptiones opponere, nisi illo tempore, quo potuisset opponere, si fuisset præsens, Abb. in cap. si duobus, num. 12. de appellat.*

S V M M A R I V M.

- 1 Contumax tenetur prestare cautionem de Iudicio sisti. Quæ an possit esse Iuratoria, num. 2. Et an sufficiat illam offerre, num. 3.
- 4 Contumax habens immobilia, vel mobilia, annum redditum, uel nomen debitoris, quando non teneatur satisfacere de Iudicio sisti. Et quid si principalis aufugerit, facto Iudicis an teneatur fideiussor, n. 5.
- 6 Contumax, qui dedit fideiussorem de Iudicio sisti, si ille est factus pauper, debet dare alium. Et quid de fideiussore dato in contractu. Quanto tempore duret hæc cautio, n. 7.
- 8 Fideiussor de Iudicio sisti ad quid obligetur. Et in quo loco est danda hæc fideiussio, n. 9.
- 10 Clericus contumax quomodo teneatur satisfacere de Iudicio sisti.
- 11 Fideiussor simpliciter datus de Iudicio sisti, tenetur ne in prima instantia, an in alijs, late.

A N N O T A T I O XXII.

§. II.

1 **C**ontumax tenetur non solum reficere expensas parti aduersæ, sed etiam prestare cautionem de Iudicio sisti in hoc text. cap. 1. de qua cautione habetur tot. tit. ff. qui satisfacere cogant. per Specul. in tit. de satisfacere. §. 1. & 2. Paris. de syndic. in verb. si Iudex Affl. in Constit. Humanitate, num. 12. & alij. Ad quod.

2 Nota primo; quod hæc cautio debet esse sufficiens, secundum text. quem explicans *glos. ibid.* dicit cautionem debere esse pignoratitiam, vel fideiussoriam, quam si non habet contumax, admittitur ad iuratoriã, ad quam solam etiam cautionem admitti-

tur si possidet immobilia, ut in *l. sciendum, ff. qui satisfacere cogant.* sicut etiam admittitur ad iuratoriã cautionem possidens tantum multa bona mobilia, quæ de facili occultari non possunt, ita *Bald. in est. l. sciendum, & in l. facere, ff. solut. matr.* ubi etiam *Imol.* quæ procedunt in civilibus, nam in criminalibus, non admittitur cautio iuratoria, ut dicemus alibi, docet *Alex. in l. 1. ff. qui satisfacere cog.*

2 Nota secundo; quod contumax non auditur, si offerat hanc cautionem, sed omnino debet illam prestare, quod est generale in obligato prestare cautionem, qui non excusatur, dicendo velle illam dare, per text. in *l. seruus si heredi. in fin. ff. de stat. lib. & l. qui decem, §. idem responsum, ff. solut. matr.* quæ iura ita firmat etiam *Bart. in l. Prator, §. si quis paratus, ff. de nou. oper. nunc. & Alex. consl. 21. n. 7. vol. 1.*

4 Nota tertio; quod possidens immobilia, vel mobilia, quæ de facili non possunt occultari, minoris valoris, & summæ rei deductæ in iudicio non per hoc euitabit dationem fideiussoris, ita *Bart. in l. sciendum, num. 8. ff. qui satisfacere cogant.* sic etiam tenetur prestare cautionem, si bona sunt extra Regnum, ut aduertit *Marant. in Prax. part. 6. tit. de satisfacere. num. 3.* quæ procedunt de iure Regni, sed de iure communi, bona debent esse in Ciuitate, vel in agro, ad euitandam hanc fideiussionem, ut habetur in *d. l. sciendum, §. 1.* quod explicantes DD. dicunt, sufficere, si bona sint in territorio propinquo loci, ubi prestare habens cautionem conuenitur, ita *Bart. ibid.* & pendente discussione, si contumax habeat, vel non habeat bona prædicta, adhuc est præstanda fideiussio, est *dec. Afflict. 109. per tot.* quæ sequitur *Marant. cit. loc. ubi Petr. Foller.* Item contumax si habet debitores idoneos, non tenetur satisfacere, sic *Alex. consl. 37. num. 13. lib. 2.* Item possidens annum redditum non tenetur satisfacere, *Tiraquel. de retract. fol. 21. §. 1. glos. 6.*

5 Nota quarto; quod si reus aufugit propter minas ei illatas a Iudice, fideiussor de iudicio sisti, non tenetur, ita *Par. in Verb. subijcio, tract. de syndicat* sequitur *Mangrel. ad Bart. in l. sciendum, ff. qui satisfacere cogant.*

6 Nota quinto; si est datus fideiussor de iudicio sisti, qui factus est pauper, debet dari alius æque idoneus; quod non procedit, si est datus in contractu, de conuentione partis, quia tunc non est dandus alius, *Par. de Syndic. verb. si Iudex. fol. 121.*

7 Nota sexto, quod hæc cautio de iudicio sisti durat vsque ad sententiã, ita *Bart. in l. suis, num. 2. ff. qui satisfacere cogant. Afflict. de c.*

is. 234. quod procedit, ſi pars aduerſa proſequitur litem, verum ſi pars litem nō proſequitur, ſed tardat, tunc tenetur vſq; ad duos meſes, vt aduertit *Bart. citat. loc.* ſi promiſſio eſt de iudicio fiſti, quando- cumque Curia placuerit, tunc tenetur etiam poſt ſententiam, *Bart. in l. ſi quis, ff. de cuſtod. rer. n. 2.*

8 Nota ſeptimo; quod fideiuſſor de iudicio fiſti, non eſt obligandus ad pœnam, ſed ſolum ad debitum, quod vere debetur niſi res, quæ in iudicio controuertitur, ſit inæſtimabilis, vel conſuetudo aliter permitteret, ita *Bart. in l. fideiuſſor, num. 4. ff. qui ſatiſd. cog.*

9 Nota octauo; quod hæc ſatiſdatio eſt danda in loco, vbi litigatur, ſed ſi in eodẽ loco contumax non habet fideiuſſorem, de quo ſtatur ſuo iuramento, debet alibi ſatiſdare, in loco, in quo ipſe elegerit, ita deciditur in *l. de die, §. iubetur ff. qui ſatiſd. cogant.* vbi *Bart.* id intelligit, dummodo locus ſit parti conueniens.

10 Nota nono; quod Clerici non coguntur præſtare cautionem hanc de iudicio fiſti in caſu contumaciæ per fideiuſſores, ſed ſufficit eorum promiſſio cum hypotheca rerum ſuarum; Clerici enim non ita coguntur ſatiſdare, ſicut, & alij, *l. omnes, C. de Episcop. & Cleric. cap. 1. in ſin. de ſequeſtr. docet Specul. tit. de ſatiſd. 2. §. n. 2.*

11 Occaſione ſumpta; quæro de quæſtione, quæ facile poſſet occurrere in Praxi inter DD. ventilata; ſcilicet, an fideiuſſor datus ſimpliciter de ſtando iuri, & iudicatum ſoluere teneatur tantum in prima inſtantia; an vero poſſit amplius cōueniri in cauſa appellationis. Et quod hæc fideiuſſio non ſe extendat ad ſecundam inſtantiam, ſed tanquam ſtriçti iuris, ſecundum mentem partium, ſit reſtringenda ad eum caſum, quo iudicatum ſit a primo Iudice, apud quem illa fuit interpoſita, tenet *Bart. in l. cum apud Sempronium, quæ eſt penult. num. 4. iudic. ſolu. & ſingul. 30. Imol. conf. 47. num. 1. Bald. in rubr. extr. de appel. in ſin. num. 25. Iaſ. in l. 2. in ſin. C. de procur. Romæ. qui teſtatur, omnes ita tenere conf. 100. in ſin. verſ. quinimmo, Aret. in §. ſed bodie, nam. 1. Inſtitut. de ſatiſd. Franc. Marc. dec. 357. num. 2. par. 2. Surd. conf. 271. num. 54. lib. 2. cum alijs, quos late adducit *Caball. reſol. crimin. caſ. 109. num. 6.* qui teſtatur de magis communi opinione, *Fachin. controuers. lib. 8. cap. 58. Mars. in rubr. de fideicommiſſ. quaſt. 10. num. 108. ad med. verſ. quoad ſecundum, Loffred. dec. 99. in princ. Cardin. Mant. de tacit. & ambig. conuent. lib. 16. tit. 14. num. 6. & 12. Rimin. Iun. cons. 738. num. 33. lib. 7. Vincent. de**

Franch. dec. 208. num. 2. & 3. ita vt nec iuramentum interpoſitum in hac fideiuſſione aliquid alteret, vt teſtatur in cauſa appellationis, ita *Bald. in l. Iulianus, in 1. leſt. col. 3. poſt med. verſ. ſecundo queritur, num. 2. ff. qui ſatiſd. cogant.* poſt glos. in cap. quod bene 6. q. 4. *Barbat. ad Bart. in l. cum apud, in verb. quero ergo, ff. iud. ſolu. Auguſt. ad Angel. Aret. de Malefic. in glos. pro quibus, & quolibet eorum, num. 2. ad ſin. vrs. et ſit bene cautus, Add. ad Bart. ſing. 40.*

Contrariam opinionem; nempe quod fideiuſſor iudicatum ſolui teneatur in cauſa appellationis, præticari teſtatur *Addit. ad Alex. cons. 209. in verb. inſtantia, ad med. lib. 7.* vbi quod contraria procedunt, quando quis ſe reſtrinxiffet ad certum Iudicem, nam alias fideiuſſio ſimpliciter præſtita duraret in alijs inſtantijs, *Vrſill. ad Afflic. dec. 182. num. 6. Theſaur. dec. 202. num. 5. in ſin. verſ. ne quicquam mouet, Caball. milleloq. 270. poſt med. verſ. veritas, par. 1. Bellam. dec. 253. Vincent. de Franch. dec. 320. ad ſin. Mar. Mut. ſuper Conſuet. Panormit. cap. 22. nu. 39. poſt Intrigl. ſingul. 217. & ita etiam iudicatum dicit *Gabr. de fideiuſſor. conclus. 4. num. 2. verſic. contrarium,* poſt *Fulgos. Io. And. Socin. & alios ibidem per eum adductos, Aret. conſil. 87. in ſin. num. 4. Gaſp. Beat. de inop. debit. credit. addit. cap. 3. num. 7. ad med. verſic. ſed certe.* Quid in hac contrarietate DD. dicendum ſit, remitto me ad Lectorem. Interim tenendo primam opinionem, tanquã magis communem, dico illam non procedere, quando verba fideiuſſionis eſſent multum ampla; ita vt ex eis colligatur mens contrahentium, velle teneri, etiam in ſecunda, vel alijs inſtantijs, vt ſi ad eſſet clauſula, *principaliter, & in ſolidum,* quia tunc non expirat fideiuſſio in prima inſtantia, ita tenet *Rota coram Oradino Nucerin annullitatis, 7. Februarij 1560. & coram Bualo etiam Nucerin nullitatis 7. Februarij 1580.* Nec etiam procedit prima opinio, quando cauſa eſſet deuoluta ad Iudicẽ alicuius Tribunalis, ad quod erat ſubordinatum illud Tribunal, a quo fuit appellatum, quaſi tunc ſit eadem inſtantia, & idẽ iudicium, & cauſa remanſit in dicto Tribunali, ſeu Curia ex grauamine per primum illato, ita *Franc. dec. 344. nu. 2. & 3. poſt Vrſill. ad Afflic. dec. 202.* vbi amplificant in Interlocutorijs, a quibus ſi appelletur Iudex ſuperior faciet id, quod inferior eſſet facturus. Vnde quando appellatur ante ſententiam difinitiuam, certum eſt fideiuſſiones durare etiã in ſecunda inſtantia, *l. qui proprios, §. iſt. quaritur, ff. de procur. Bal. in rubr. extra de procur. in ſin. n. 24.**

S V M M A R I V M.

- 1 Dimissorias ad Ordines potest concedere Episcopus Originis, Domicilij, & Beneficij.
- 2 Dimissorias concedere potest Episcopus Originis propria, vel paterna. Et an Episcopus illius loci, in quo quis fortuito, vel transeunte matre natus est, num. 3. Vel ubi fuit expositus, nu. 4. Vel baptizatus, num. 5.
- 6 Dimissorias concedere potest Episcopus Domicilij. Et quomodo dicitur Domicilium constitui. Qualiter probetur. Et an contrahat Domicilium, qui se transtulit alibi ad habitandum negotij causa, vel cum suo Patre, cum ipse sit Minor, num. 7.
- 8 Dimissoria si quis habuit ab uno Episcopo, cui est subditus una ratione. An possit obtinere aliam Dimissoriam ad alium Ordinem ab alio Episcopo, cui est subditus alia ratione, quod idem est, ac dicere. An in Ordine admittatur variatio, num. 9.
- 10 Dimissorias potest concedere Episcopus Beneficij etiam tenuis; non tamen tenuissimi, & quale dicatur Beneficium tenue, vel tenuissimum, nu. 11. Quid si Beneficium non sit perpetuum, nu. 12. Et quid in habente plura Beneficia in diuersis Diocesibus, vel Beneficium uno loco sit, & alteri subsit Episcopo, num. 13. Et an requiratur Possessio, vel sufficiat Titulus, nu. 14. Et an quis possit procurare Beneficiũ ad hunc finem, num. 15. Et quando prasumat fraudem, num. 16.
- 17 Dimissorias potest concedere Episcopus ratione Beneficij collati etiam ab alio; non tamen ratione pensionis. Et quando ratione Capellania, num. 18.
- 19 Dimissorias non debet concedere Episcopus non confecto de requisitis, & quare.
- 20 Dimissorias ad Ordines dare etiam potest Episcopus suo Familiari; & quis dicatur Familiaris. Et an possit hoc Episcopus titularis, num. 21. Tenetur illi dare Beneficium, & intra quod

- tempus, n. 22. Debet esse triennio notum, cepto etiam ante Episcopatum, num. 23. Dummodo sit continuum, num. 24. Non potest cum ordinando dispensare, si Illegitimus est, vel in Interstitijs, num. 25. Vicarius, Actuaris, & Famulus Vicarij dicuntur Familiares ad hunc finem, num. 26.
- 27 Dimissorias concedere potest Capitulum Sede vacante post annum, & infra annum arctatis. Attestationem de vita, & moribus potest indistincte concedere. Et an illam habere teneatur, qui habet licentiam Apostolicam promovendi a viciniore, num. 28. Quis dicatur Arctatus vers. seq. potest dispensare in Interstitijs, num. 29. Et an possit illos dare arctato alia causa, quã Beneficij, num. 30.
 - 31 Capitulum, vel alius, eius nomine concedens Dimissorias infra annum, quas incurrat penas. Et quid, si non sortita sint suum effectum. Et quis possit absolvere, num. 32.
 - 33 Dimissorias concedere possunt Superiores Regulares suis subditis. Et quomodo. Et quis dicatur Superior Regularis, num. 34.

A R G V M E N T V M.

De Dimissorijs ad Ordines: Notatur §. I. Dimissorias ad Ordines potest concedere Episcopus Originis, Domicilij, & Beneficij. Et an Episcopus illius loci, in quo quis fortuito natus sit. Domicilium quod, & quomodo constituatur; illudque probetur. Dimissoriam habens ab vno Episcopo, cui est subditus vna ratione, an obtinere aliam possit ad alium Ordinem ab alio Episcopo, cui est subditus alia ratione. Dimissorias potest concedere Episcopus Beneficij, etiam tenuis. Et an tenuissimi. Beneficium tenue, & tenuissimum. Quid si Beneficium non sit perpetuum. Quid in habente plu;

ra Beneficia. An quis possit illud procurare. Dimissorias potest concedere Episcopus ratione Beneficij collati, nō ratione Pensionis. Et quid ratione Capellaniz. Non potest concedere Episcopus, non constituto de requisitis. Dare potest Episcopus Familiari. An Capitulum Sede vacante post Annum. Et quid infra Annum arctatis. Arctatus quis. Et an possit dare arctato alia causa, quam Beneficij. Capitulum, vel alius concedens Dimissorias infra Annum, quas incurrat poenas. Concedere possunt Regulares eorum Subditis. Notatur §. II. Dimissoria possunt dirigi certo Episcopo, & cuilibet Antistiti. An possint presentari Episcopo, qui renunciavit Episcopatum. In Regno Neap. pro prima Tonsura, & pro Ordinibus Minoribus, an possint dirigi cuilibet Episcopo. An possint concedi non descripto nomine Episcopi. Num presentari possint Abbati, vel Præfato, habente usum Mitræ. An Episcopo titulari. Dimissoria, an requirant scripturam. Quid ultra Montes. Et in Regno Neapolitano. Affertur *Bulla Urbani VIII.* Dimissoria possunt concedi extra territorium. Non expirant morte concedentis; nec per renuntiationem Episcopatus; vel aliter. Debent mentionem facere de dispensatione super Interstitiis. Dimissorias, an Abbas, vel alius exemptus concedere possit. An Superior Regularis possit eas dirigere Episcopo Originis. Dimissoriis non obtentis, vel cum eis falsis, si quis ordinetur, ad quam poenam incurrat. Explicatur *Bulla Pij II. Concil. Trident. & Bulla Sixti V.* Quid cum Dimissoriis subreptitiis. Ordinatus, eis non obtentis ab alieno Episcopo; an ipse, & ordinatus excusetur, stante rati habitatione proprii Episcopi. Et quid si quis habeat privilegium promovendi a quolibet Episcopo. Episcopus loci Monasterii an possit ordinare Novitios. Dimis-

foriz Regularium, an facere debeant mentionem de diligentibus. Regulares habentes privilegium promovendi a quolibet Episcopo, an possint illo vti quoad Novitios. Episcopus an possit ordinare Regularem cum Dimissoriis extra tempora. Et Dimissorias habens promovendi a quocunque in propria Dioecesi, an possit promoveri extra.

A N N O T A T I O XXIII.

S. I.

Ad Tex. in Cap. Cum nullus, de Temporib. ordin. in 6.

TRactatur hic communis materia, quis dicatur Ordinarius, & proprius Episcopus, qui possit licentias, seu literas dimissoriales concedere, pro suscipiendis Ordinibus ab alieno Episcopo; vel per se ipsum Ordines conferre, cuius occasione dicemus aliqua de Dimissoriis; & quis possit illos concedere, siue ordinare per se, de qua materia vide Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 20. q. 7. & p. 2. lib. 3. cap. 48. q. 15. vers. certum, Zerol. v. rb. Abbas, & verb. Ordo, Diaz. prax. Canon. cap. 26. Concil. Trident. sess. 7. capit. 10. & sess. 21. capit. 1. & sess. 23. capit. 10. de ref. Maior. de irregul. lib. 4. cap. 5. Campanil. divers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. Summ. Bull. Quarant. in verbo Ordo, Grat. discept. for. cap. 212 Bonac. de Sacram. Ordin. 1. tom. Barbof. quasi in omnibus suis tractatibus.*

I Nota primo; quod concedere Dimissorias, est iurisdictionis Episcopalis; & proinde Episcopi omnes, qui de iure, vel consuetudine possunt Ordines conferre, habent etiam facultatem concedendi Dimissorias, *glos. fin. in hoc cap. cum nullus, & quia iurisdictione non exercetur, nisi in subditu; sequitur, quod Episcopus, si non sit Ordinarius, & Superior, non potest concedere Dimissorias, sicut non potest ordinare. Dicitur autem Episcopus Ordinarius, qui potest hæc facere tribus modis, vt in hoc tex. nempe Episcopus Originis, Domicilij, & Beneficij.*

2 Primo enim Episcopus Originis potest Dimis-

Dimissorias cōcedere, ac ordinare oriundum. Dicitur locus Originis de iure ciuili non solum, vbi quis natus est, sed etiam vbi eius Pater, vel Auus natus est, *l. assumptio, §. filius, ff. ad municipal.* vbi *glos. & Bar.* Origo enim Proauis, & cōterorum Ascendentium non contrahitur, alias oporteret nos quærere agrum Damascenum, in quo natus, seu plasmatus fuit primus Parens Adam, ita *Boer. decis. 13. num. 7.* vbi quoque quando attēdatur Origo materna, de quo etiam *Guttier. conf. 7.* In casu vero nostro, quoad Ordines attenditur solum Origo propria, & paterna; ita vt possit quis ordinari, & Dimissorias habere ab Episcopo illius loci, vbi natus est, etiam, quod alibi habeat domicilium; & ab Episcopo loci, vbi Pater eius uatus, etiam quod ipse ordinandus alibi natus sit, vel habeat domicilium, ita probat *Campanil. & refert Sac. Congr. responsum in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 9. Diaz. in prax. Canon. cap. 8. in fine,* sequitur *Barb. de potest. Episc. & alij apud eum contra Addit. ad Quarant. Sum. Bull. verbo ordo, vers. quoad tertium, f. 366.* tenentem non sufficere Originem paternam in consulendo, licet post factum, excuset Ordinantem, & Ordinatam ratione Originis paternæ, cōtra quam opinionem communiter insurgunt Moderni, posse licite, & iure Episcopum illius loci, in quo pater tantum natus est, ordinare, vel Dimissorias dare filio, *Ricc. in prax. 3. p. resol. 269. Barb. de iur. Ecclesiast. lib. 1. cap. 33.* vbi alij.

3 Quæstio est in hac materia; an Episcopus illius loci, vbi pater, vel ipse ordinandus natus est fortuito, vel dum eius mater pertransibat per illum locum, vel vbi iuerat causa negotii, vel recreationis, non animo permanendi, sed ad certum tempus incolendi, possit ordinare, vel Dimissorias dare prædicto, tanquam factio Ciui illius loci. In qua quæstione pars negatiua nempe sic natum, non dici oriundum prædicti loci, & consequenter illius Episcopum non esse Ordinarium, habet DD. in numero maiores, nam *Panorm. in cap. Rodulphus, num. 9. & Felin. num. 13. de rescript. Bar. in l. filios, num. 4. C. de municip. & orig. lib. 10. Socc. Ianior cons. 49. num. 3. vol. 1. Alex. in l. huiusmodi, §. legatum, num. 4. de leg. 1. vbi Cuman. Cagnol. in rubr. de orig. iur. col. fin. vers. limita prædicta, Syluest. in verbo Ciuitas, num. 4. Bal. Ang. & Paul. de Castr. in d. l. huiusmodi, §. legatum, in lectura Bononien. Angel. in Sum. verb. Ciuis, n. 3. Gregor. Lopez lib. 2. tit. 24. par. 4. Afflict. decis. 384. num. 4. Cauat. q. 458. num. 17. &*

alij tenent sic natum non dici Ciuem prædicti loci, nec sequi forum, & iurisdictionem illius; & proinde talem Episcopum nec Dimissorias, nec Ordines dare posse ratione Originis, defendunt *Henriq. lib. 10. cap. 22. §. 1. Vasq. 3. p. disput. 243. num. 56. Bonac. tom. 1. tit. de Sacram. ordinis, disput. 8. q. unic. punct. 4. num. 13. & Nauarr. conf. 41. de tempor. ordin. par. 1.*

Contrariam opinionem; nempe sic natum, dici Ciuem prædicti loci, & sortiri forum, & iurisdictionem illius, tenet *Bott. cons. 28.* cum alijs per eum adductis, *Masc. concl. 1141. num. 6. Imol. & Paul. de Castr. in d. §. legatum, in lectura. Paduzna, Boer. decis. 13. num. 52. & alij apud eum nouissime Grat. discep. for. cap. 75. in princ.* per multos numeros, cum ibi relatis, & rationem afferunt, quia in hoc casu attenditur veritas non destinatio, vel animus; & proinde sic natum posse licite suscipere Ordines, & Dimissorias ab eiusdem loci Episcopo, tenet *Campanil.* post relata contrariam opinionem *cit. rubr. q. cap. 8. num. 10. in fin.* & hæc secunda opinio habet validiores rationes, de quibus apud *Grat. cit. loc.*

4 Expositus etiam sortitur forum, & fit Ciuis illius loci, in quo est expositus, licet alibi sit natus, cuius parentes ignorantur *Mand. de etat. minor. cap. 1. num. 22. vsque ad 25.* quem sequitur *Grat. cit. loc. num. 12.* & proinde tanquam Ciuis dicti loci, ab illius Episcopo promoueri posse; nam Expositi, quorum origo incerta est, admittuntur ad Ordines, & Dignitates Ecclesiasticas, & ad cætera munera etiam ciuilia, atque successiones, & hæreditates, vt docet *Card. Paleot. de Notb. Spu. filijs cap. 63. num. 3. & 7.* prædictam opinionem tenet *Campanil. cit. loc. num. 24. vers. expositos.*

5 Baptizatus licet alibi sit natus, fit Ciuis, & acquirit Originem illius loci, in quo baptizatus est; nam sicut natiuitas temporalis parit Originem, & ciuilitatem, *leg. Ciues, C. de incolis, lib. 10.* ita etiam Baptizatus, per quem homo dicitur renasci, *Cap. debitum, de Baptiz. & proinde baptizatus fit Ciuis, & sortitur forum, & iurisdictionem quoad spiritualia, beneficialia, & temporalia, ita Luc. de Pen. in l. Ciues, C. de incolis, lib. 10. col. vlt. in princ. vers. nam præter causam originis, Rebuff. de pacif. poss. num. 17.* Immo quoad spiritualia hæc ciuilitas, quæ oritur ex Baptismo, & natiuitate spirituali, est anteponenda, vt dicit *Gonzal. ad 8. regul. Cancell. glos. 9. §. 1. num. 107.* adducens *Bart. in l. 1. ff. ad municip. num. 8.* qui quantum ad temporalia credit contrarium.

Hoc de Origine acquirēda per Baptizatum,

num, intelligendum erit cessante fraude; nam si parentes baptizarent puerum alibi natum, vel adultus susciperet Baptismum in aliquo loco, vt acquireret Originem illius loci, reputabitur nihilominus pro extraneo, nec diceretur Ciuis, maxime in præiudicium aliorum, cum malitijs occurrendum sit, *l. in fundo, de rei uend. cap. final. de renunt. in 6. Caputaq. decis. 101. n. 2. par. 2.* ita in specie concludit *Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 9. §. 1. num. 108. & 113.* quem sequitur *Grat. discept. for. cap. 76. nu. 16. & 17.* Vnde ex dictis dicendum est, quod cessante fraude, Episcopus loci, in quo quis baptizatus est, potest baptizato Dimissorias, vel Ordines dare.

6 Secundo; Episcopum Domicilij posse Dimissorias, & Ordines conferre, expresse docet *text.* Quomodo dicatur constitutum domicilium in aliquo loco, *Abb. in cap. fin. de Paroch. Fel. in cap. dilectus, de rescript. id secundo, Mascard. de probat. conclus. 534. Menoch de arbitr. Ind. lib. 2. centur. 1. cas. 86. Afflicti. decis. 384. Syluest. in verb. domiciliū, & alios;* Et statim, ac quis transfert se ad habitandum in aliquo loco, expresse declarandi habere animum ibi perpetuo manendi, & domicilium contrahendi, etiā si momento temporis ibi habitauerit, dicitur constituisse domicilium, atq; factus Ciuis, sic docet *Quarant. in Summ. Bul. verb. ordo in addit. vers. circa tertium, f. 361. Campanil. in diuers. iur. Canon. rub. 9. cap. 8. num. 18. Bonac. cit. loc. num. 9.* Verum si dubitatur de hoc animo perpetuo manendi, illum posse colligi ex coniecturis, dicunt citati DD. Prima est; si per decem annos continuos habitauerit in aliquo loco, nec in contrarium apparent signa, vt est in scholaribus, qui etiam si per decem, vel plures annos habitent in aliquo loco, adhuc animus perpetuo manendi non præsumitur, *DD. in l. 2. C. de incolis, lib. 10. Fel. in cap. dilectus, id 2. num. 12. de rescript.* Secunda est coniectura; si in loco, in quo quis transtulit Domicilium, Domum emerit, ita *Felin. in cap. final. nu. 25. de for. compet. vel ibidem bona sua, vel maiorem partem transtulerit, & per aliquot annos habitauerit, ita apud Quarant. cit. loc. Butr. in cap. quod clericis, num. 9. de for. compet. Bald. cons. 393. & 311. vol. 4. Tiraq. de viroque retrah. tit. 1. §. 36. glos. 3. num. 7.* Et quia hæc signa non sunt adeo indubitata, vt nõ possit Episcopus decipi; ideo in hoc bene aduertendum est, merito *Menoch. citat. loc.* omnia Iudicis arbitrio remittit.

7 Maximam inducit præsumptionem contra constitutionem Domicilij, si quis trā-

stulit ad habitandum in aliquo loco, declarans habere animum perpetuo ibi manendi, etiam si per decennium ibi habitauerit; quando Familiam reliquit in loco vnde discescit, vt aduertit *Romanus cons. 264. num. vlt.* Similiter si quis se transtulit ad habitandum in aliquo loco, negotij causa, vbi esto, quod per decem annos habitauerit, adhuc præsumitur, quod finito negotio, habeat animum redeundi, iuxta *l. ex fratre, §. Rex quidam, ff. de hered. instit. tenuit Rot. decis. 150. p. 2. diuers. nu. 9.* nam puer, qui cum patre se transtulit ad habitandum in aliquo loco, non dicitur ibi contrahere Domicilium, licet habitet, quia cum sit in minori ætate, non potest habere animum perpetuo habitandi, vt docet *Bart. in l. placet, 2. q. ff. ad municip. Bart. in d. l. placet, & tenuit Rota in vna Casaragus. prætense pensionis, die Luna, 9. Martij 1598. coram D. Orano, quam refert Campanil. cit. loc. num. 19. vers. Reseruata,* vbi fuit iudicatus male promotus quidam Clericus minor cum literis dimissorialibus Episcopi loci, ad quem se transtulerat ad habitandum cum suo patre, considerata minori ætate dicti ordinati, in qua non poterat habere animum prædictum perpetuo commorandi, & alijs rationibus, vt in ea. Et cum simus in fauorabilibus, rectius dicendum est, filium etiam minorem habitantem cum patre, contrahere Domicilium in eodem loco ad hunc effectum, vt per doctrinam *Bald. in l. 1. de patrib. qui filios distran. tenet ipse Campanil. num. 21. & respondet opinioni Rota.*

Aduerte, quod semel contractum Domicilium, & incolatus ratione Domicilij, vt supra, non amittitur, si incola prædictus ex iusta causa ad aliam migratur Ciuitatem, cum animo tamen redeundi, vt ex *l. si quis ita, ff. de condit. & demonstr. & l. cum heres, §. Stichus si heredi, ff. de stat. liber. & l. Ciuis, C. de incolis, lib. 10.* probat *Campanil. ad hunc effectum ordinationis, cit. loc. num. 18. vers. cum itaque.*

8 Aduerte limitationem, quæ in hac materia adducitur per *Quarant. in addit. verbo ordo, vers. circa tertium, in fin. fol. 361.* vbi si quis ordinatus fuerit ab Episcopo Originis ad Subdiaconatū ad titulum Beneficij requirentis residentiam, vel ad titulum patrimonij pro vtilitate, vel necessitate Ecclesiæ, non potest deinde promoueri ab alio Episcopo ratione Domicilij contracti, vt supra, nisi audito Episcopo Originis; an causa, ob quam fuit ordinatus, adhuc duret, quia tunc ad eundem remitti debet, vt inferuiat Ecclesiæ, cui fuit adscriptus.

9 Ex dictis venio ad Quæstionem, quæ in hac materia vertitur inter Modernos. An scilicet, qui accepit vnum Ordinem ab Episcopo Originis, possit variare, & alium accipere ab Episcopo Domicilij, vel Beneficij, & e contra. In qua Quæstione ex relata limitatione, de qua apud *Quarant.* immediate supraposita, videtur dicendum; variationem prædictam posse tute fieri extra casum dictæ limitationis, id est, si quis esset promotus ad titulum Beneficij, requirentis residentiam, vel pro utilitate, vel necessitate Ecclesiæ, in quo casu tantum citata *Addit. ad Quarant. d. cit. loc.* denegat variationem prædictam, ergo in alijs casibus illam permittit, quam sequitur *Alzedus in Prax. Episcop. par. 2. cap. 5. num. 47.* sicut etiam illam defendit *Zypaus in Consultationibus Canonic. conf. 3.* quem sequitur nouissime *Dian. 6. par. tract. 7. Miscell. resolut. 35. vers. Sed nouissime*, quam sententiam comprobatur rationibus per eum adductis. Quibus posset addi, & alia ratio, quia si damnaretur hæc variatio, sequeretur, quod Episcopus ratione Beneficij non posset ordinare; nam cui confertur Beneficium, supponimus ordinatum fuisse prius ab Episcopo Domicilij, vel Originis. Vterius hæc variatio admittitur a *Garz. de Benef. p. 2. cap. 4. nu. 2.* quem sequitur *Ricc. in prax. par. 1. Sacram. Ordinis resolut. 257. siue 258.* in habente plura beneficia in diuersis Diocæsibus, qui potest ordinari, siue dimissorias accipere ab vnoquoque Episcopo dictorum Beneficiorum; nec potest considerari ratio differentiarum in Episcopis Domicilij, & Originis. Et secundum hanc opinionem vidi seruari, me consulente annis elapsis in Curia Archiepiscopali Capuana, per quam fuerunt concessæ literæ dimissoriales ad Ordines maiores cuidam Clerico oriundo Capuano, qui ratione domicilij receperat antea ordines minores ab Archiepiscopo Neapol. Hanc sententiam defendit etiam *Io. Maria Nouar. in prax. concl. iur. Pontif. concl. 102. num. 22. contra Ricc.*

Contra hanc Sententiam tenet expresse Episcopum semel electum per primam ordinationem, non posse variari, eligendo alium siue ratione Originis, siue Domicilij, siue Beneficij, ex quo per electionem, quis dicitur factus subditus primi ordinantis, *Moffes. in summ. tom. 1. par. 2. cap. 2. n. 10.* *Achill. de Graffis decis. 13. tit. de pension. Ricc. in prax. Sacram. Ordin. resolut. 306. par. 1.* & in *prax. rer. quotid. sub tit. prax. liter. dimissorialium, resolut. 235. intra num. 5. Bonac. par. 1. de Sacram. ord. disput. 8. q. unica, punct. 4.*

num. 20. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 44. & videtur sentire *lex. in cap. Clericos 1. distinct. 11.* Et licet hæc opinio habeat pro se plures DD. prima tamen habet validiores rationes.

Baro quoque potest Dimissorias, & Ordines accipere ab eo Episcopo, in cuius Diocesi habet Baroniam, quia Baro dicitur primus Ciuis, ita *Capiblan. tract. de Baronib. pragmat. 12. sub num. 1.* & *Ronis. super eadem pragmat. num. 3.* etiam si Baro in loco Baroniarum non habitet, probat *Campanil. cit. loc. nu. 20.* vbi vers. *Hic tamen.* Si Baro plures habet Terras, siue Oppida, in diuersis Diocæsibus, potest ordinari ab eo Episcopo, a quo recipit denominationem, id est Episcopus Bisiniani potest ordinare Principem Bisiniani, & *num. 1.* id etiam extendit ad filios Baronum, & ad Officiales perpetuos alicuius loci, non tamen ad eorum filios.

10 Tertio; Episcopum Beneficij posse concedere Dimissorias, ac conferre Ordinem Clerico, qui alibi habitet, & si ex alio loco trahat originem, disponit *text. noster*, & ratione beneficij ad hunc effectum, quis illius loci, vbi Beneficium est situm, efficitur Ciuis, quousque Beneficium possidet, *Boer. decis. 260. num. 20.* Et proinde licite Episcopus loci Beneficij potest Dimissorias, vel Ordines conferre Beneficiato, quauis si Beneficium simplex sit, & nullam requirat residentiam, vt docent DD. communiter in hoc *text. &* sequitur *Add. ad Quarant. cit. loc. vers. Quoad tertium.* Ac etiam si Beneficium sit tenue, & ad sustentationem non sufficiens, vt probat auctoritatibus, & rationibus, *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 12.* qui tenet, quod si Beneficium esset tenuissimum, tunc ratione prædicti Beneficij, Episcopus non posset dimissorias concedere, vel ordines conferre, tum ratione præsumptæ fraudis, tum quia Sacra Cõgregatio Conc. Trid. Interpretum responsum dedit Cardinali Aquaiuz, Archiepiscopo Neapolitano, petenti, ordinatum ratione Beneficij tenuissimi esse male promotum, & proinde suspensum ab executione, & ordinantem Episcopum a collatione per annum.

11 Dubium tamen est; quale sit Beneficium tenuissimum, ad hoc, vt quis dicatur male promotus ratione illius, in quo plurimum vertitur arbitrium Episcopi, ex dictis per *Menosb. de arbitrar. cas. 216. num. 9. lib. 2.* qui tenet Beneficium tenue illud dici, quod non excedit annum redditum octo Coronatorum. Tenuissimum vero illud dici, cuius redditus sunt quatuor duca-

ducati annui, iuxta opinionem *Prax. Episcopalis, in verbo Beneficia, §. 3. par. 1.* quam sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canonie. rubr. 9. cap. 8. intra num. 12.* qui testatur libere ordinasse Beneficium possidentem in suo Episcopatu, cuius annui fructus ad ducatos tresdecim ascendebant; itaque secundum opinionem *Praxis* semper, quod Beneficium excedit ducatos quatuor, Episcopus potest tali Beneficiato dimissorias concedere, vel Ordines dare, dummodo in Subdiaconatu sufficiens titulus adducatur.

12 Controuertitur etiam inter DD. num. si Beneficium non sit perpetuum, sed solitum conferri in titulum; an sufficiat, ut ratione illius possit quis ordinari ab Episcopo talis beneficij; in qua quaestione *Campanil. cit. loc. num. 13. vers. demum,* tenet sufficere, & Episcopum eius loci, in quo est tale Beneficium posse dimissorias dare, vel ordinare. Verum hæc opinio habet maximam oppositionem; nam perpetuitas est de essentia Beneficij, vt docet ex opinione multorum *Gonzal. in regul. 8. Cancell. glos. 5. num. 11.* Si ergo Beneficium deficit in essentialibus, non meretur nomen Beneficij, & consequenter in eo non militat dispositio presentis *Cap. cum nullus,* loquens simpliciter de Beneficio, quæ intelligenda est de beneficio iuxta formam iuris, & habente suas partes essentielles. Sed si Beneficium sit perpetuum aptitudine, non tamen actu, secundum dicta per *Garz. de Benefic. par. 1. cap. 2. num. 78.* diceretur vere Beneficium, quia sufficit perpetuitas aptitudinali; & bene procedit opinio *Campanil.*

13 Habens plura Beneficia in diuersis Diocesisibus, in vnaquaque earum potest promoueri ratione Beneficij, vt retigimus supra cum *Ricc. & est originaliter dictum, Innoc. in cap. cum iam dudum, num. 3. de prebend. Quod si Beneficium est in vna Diocesi, sed subest Episcopo alterius Diocesis, quoad presentationem, vel institutionem, adhuc dimissoriae sunt concedendæ, vel Ordines dandi ab Episcopo loci Beneficij. Nisi Beneficium subesset alteri Episcopo, etiam quoad iura Episcopalia; nam tunc ab illo Episcopo, cui subest Beneficium dimissoriae, vel Ordines sunt dandi, ita *Geminian. & Franch. in hoc cap. cum nullus, & Ioan. Andr. in cap. cum ex eo, num. 5. de elect. in 6.* habetur apud *Quarant. cit. loc. vers. circa secundum.* Eodem modo; si Beneficium vnus Diocesis sit vnitum Beneficio alterius Diocesis; Episcopus Beneficij, cui facta est vnio, dicitur Ordinarius, ad hunc effectum, tenet *Campanil. in diuers. iur. Ca.**

non. rubr. 9. cap. 8. num. 15. in fin. & non. Episcopus beneficij vni.

14 Obserua hic; quod vt dicatur quis subditus ratione Beneficij, ad finem, vt possit recipere ab Episcopo Beneficij Dimissorias, vel Ordines requiritur, vt apprehenderit possessionem Beneficij, quia sola collatio, seu titulus non sufficit ad hoc, vt quis dicatur de foro Episcopi Beneficij, ita *Aloys. Ricc. par. 2. decis. 188. Ioan. Maria Nonar. pract. iur. Pontif. concl. 102. num. 20.* possessionem pacificam requirit, tenet etiam *Squill. de priuileg. Cler. cap. 4. num. 233. Niccol. Garz. de Benef. par. 2. cap. 4. num. 10.* qui num. seq. refert solam possessionem sine titulo iusto sufficere, nouissime sequitur *Barb. de iur. Eccles. lib. 1. de ordin. & qualis. ordinand. cap. 33. num. 33.*

Hinc caueas à *P. D. Alphons. de Leone tract. de offic. Capellan. q. 4. prax. 5. num. 85. in fin.* vbi conatur defendere, quod per solam presentationem ad Beneficium Iurispatronatus, quis efficitur subditus Episcopi Beneficij ad finem recipiendi Ordines ab illo, quia eius opinio est singularis contra supradictos DD. & communem.

Nec valet eius argumentum, quod sola presentatio ad Beneficium faciat quem arctatum ad finem, vt possit concedi illi licet dimissoriae à Vicario capitulari intra annum; quia bene potest presentatio sola facere arctatum, & tribuere facultatem Vicario concedendi dimissorias suo subdito; sed facere, vt Episcopus possit concedere dimissorias alieno subdito, hoc non potest; nam quis non dicitur sortiri forum alterius Episcopi, quoad ordines, nisi ratione Originis, Domicilij, & Beneficij, ex *cap. cum nullus, de tempor. ordinat.* Et qui est presentatus, vel alium habet titulum sine possessione non dicitur habere Beneficium, vt post alios probat *Ricc. decis. 188. num. 2.* Et ita in simili videmus, quod ad hoc, vt quis possit promoueri ad Sacros Ordines, non sufficit titulus Beneficij sine possessione, vt disponunt expressa verba *Cons. Trid. sess. 21. cap. 2. de ref. faciunt ad hæc dicta per Grat. discept. for. cap. 430. per tot.*

15 Quidam Clericus dubitans ratione insufficientiæ literaturæ, vel alia causa, à suo Episcopo repelli ab Ordine Sacro, petit à me si posset tuta conscientia erigere Beneficium per interpositam personam sui fratris, & de illo habere prouisionem in aliena Diocesi; & successiue deinde recipere dimissorias, vel Ordines ratione dicti Beneficij ab Episcopo illius, quem beneuolus erga se cognoscebat. Respondi; nullo modo id posse fieri tuta conscientia, quia

factum ipsum inuoluit fraudem, & sicut Episcopus non potest Beneficium conferre hac intentione, & sine, vt beneficium promouere valeat, quia diceretur hoc facere in fraudem, per doctrinam *Franc. in hoc cap. cum nullus, num. 3.* quem sequitur *Add. ad Quarant. cit. loc. vers. circa secundum, in fin. Pia seg. in prax. par. 1. cap. 1. Nauar. nou. iur. Pontif. prax. tit. de ord. concl. 2. num. 21.* sic etiam multo minus posset ipse Ordinandus procurare Beneficium ad hunc finem, & in fraudem sui Episcopi. Hac occasione desiderarem, vt Episcopi non facile admitterent exteros ad erigendum noua beneficia in earum Dioccesibus, maxime inferioris redditus, quæ erectiones vt plurimum sunt cum fraudulento fine; & non sine misterio relinquit quis illas facere in propria Patria, aliam extraneam petens.

16 Ex dictis aduertendum; ex sola simplici collatione Beneficij, & subsequuta promotione ad Ordines non esse præsumendam fraudem, nisi collatio ad hunc effectum esset facta, & ea intentione, vt diximus, vel Beneficium esset tenuissimum, vel collatio ipsa esset, ita qualificata, quæ ex sui natura iura suspicionem fraudis admitterent, vt aduertit *Campanil. cit. loc. num. 17.*

Episcopus potest ordinare habentem Beneficium in sua Diocesi, vel illi Dimissorias concedere, vt supra, etiam si collatio dicti Beneficij non sit facta ab ipso Episcopo, sed ab alio, puta à Papa in mense reseruato, ita obseruat communis vsus, & defendit *Campanil. cit. loc. num. 16.* contra *Archid. & Franch. in hoc cap.* Quorum opinio praxi damnauit. Ratione pensionis non dicitur quis fieri subditum Episcopi illius loci, in quo est Beneficium, quod tenetur soluere pensionem; & proinde ipsius causa non potest pensionarius habere Dimissorias, vel Ordines ab ipso Episcopo, tenet *Ricc. in prax. cap. 302.*

18 Ratione Capellanæ perpetuæ potest quis promoueri, vel Dimissorias obtinere ab Episcopo, in cuius Diocesi est Capellania; nulli dubium est, quia dicitur vere Beneficium Ecclesiasticum, quando est instituta, & erecta auctoritate Apostolica, vel Ordinaria, est commune, etiam si Fundator disposuisset, quod in prouisione dictæ Capellanæ Ordinarius non se intromitteret, sed ad solos laicos spectaret, quia talis prohibitio non tenet, *Lambert. de iur. patronat. p. 1. 1. lib. art. 10. & 105. Couar. in 4. 2. par. cap. 3. §. 1. num. 20. & in cap. sua, de testam. num. 8. Mandos. de signat. grat. tit. de exemption. vers. amplia tertio,*

Gonz. ad 8. regul. Cance. D. glos. 5. num. 42. Garz. de Benef. par. 1. cap. 2. num. 97. Secus tamen dicendum est in Capellania, etiam perpetua erecta, & fundata sine auctoritate Apostolica, vel Ordinaria, quæ cū non sit Beneficium, sed pia dispositio, iuxta tradita per *Garz. cit. loc. num. 102.* ratione illius Episcopus nõ posset Dimissorias concedere, vel Ordines dare.

19 Et licet possit Episcopus Beneficij, Domicilij, vel Originis concedere literas dimissoriales, vel per se ipsum ordinare, vt supra non tamen deberet, nisi constituto prius de requisitis, de quibus in *Conc. Trident. sess. 23. de ref. cap. 5.* vbi in promouendis ad minores Ordines requiritur bonum testimonium Parochi, & Magistri scolæ, in qua educantur; in promouendis ad maiores requiruntur publicationes cum inquisitione de natalibus, ætate, moribus, & vita, quæ publicationes, & inquisitio in Regno Neapolitano sunt faciendæ etiam in prima Tonsura, & Ordinibus minoribus, per *Decretum Sacr. Congreg. Cardinal. negotijs iurisdictionibus Regni Neapolitani prepositorum de ordine vna vocis oraculo Gregorij XV. Roma emanatum sub die 10. Kal. Iulij 1623. & sess. eadem, cap. 8.* Vbi qui ab alieno ordinatur Episcopo prætextu generalis, vel specialis Rescripti, vel Priuilegij debet commendari de probitate, & moribus testimonio sui Ordinarij. Quæ requisita sunt inducta ad cognoscendam probitatem, vel improbitatem ordinandi, ad hoc, vt indigni ad Ordines non admittantur: merito non debent illa haberi, nisi à loco, in quo ordinandus est cognitus, & commorauerit, quia vt plurimum in loco Beneficij, vel Originis paternæ, aut Domicilij, ordinandus parum, aut nihil commorauerit, nec ibi sciri potest, si canonico detinetur impedimento, vt ad Ordines digne promoueri non possit; hinc possent publicationes fieri, & testes examinari in loco vbi Beneficiatus commorauit, quorum copia mitti potest ad Episcopum ordinantem; vel possent testes prædicti loci deduci, & examinari coram dicto Episcopo ordinante, & sic verificare omnia, quæ in ordinando requiruntur, vt docet *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 25. vers. Altero autem casu,* post principium, conferunt dicta per *Ricc. prax. rer. quotid. resol. 235. num. 3. in fin.* vbi tenet, quod ad hunc effectum concedendi dimissorias, quis non potest commendari de vita, & moribus à suo Ordinario, à cuius Diocesi per plures annos abfuerit, sed de illis est habenda informatio ex loco, in quo fuit versatus.

20 Episcopus potest etiam ratione familiaritatis ordinare suum familiarem triennalem, vt deciditur in *Concil. Trid. sess. 23. cap. 9.* ac illi dare literas dimissoriales, vt ab alieno Episcopo possit ordinari, declarauit *Sacr. Congreg. in eodem text. Concil.* refert *Ricc. cit. loc. num. 6.* & est generale, vt vbiicumque Episcopus potest suum familiarem ordinare, potest etiam & literas dimissorias concedere, ita *Nauar. conf. 27. siue 11. de tempor. ordin. in nouis.* Is dicitur familiaris in hoc proposito, qui cum Episcopo commoratur, & præsens suis seruitijs asstitit. Ex quibus excludunt DD. communiter seruientem Episcopum in remotis, etiam si ipsius Episcopi sumptibus viuat, *Maiol. de irregul. lib. 4. cap. 2. nu. 5. Salzed. ad Diaz. cap. 26. Add. ad Quarant. in Summ. Bull. verb. Ordo, vers. Limita in eo, fol. 363.* Hanc potestatem extendit *Diana 3. par. tract. 4. Miscell. resolut. 145.* ad famulum familiaris, qui etiam expensis Episcopi viuat, is etiam potest recipere Ordines, vel dimissorias ratione familiaritatis.

21 Hæc facultas ordinandi familiarem triennalem concessa est Episcopo ordinario, & denegata Episcopo titulari, est commune apud DD. qui controuertunt, quare ratione familiaritatis ne, an Beneficij, quod statim tenetur conferre, habeat Episcopus hanc facultatem, sed quia hæc questio non affert magnam vtilitatem, remitto me ad DD. citatos, & *Campanil. rubric. 9. cap. 9. num. 2.*

22 Obserua; quod Episcopus ordinans familiarem per se, vel per alium, tenetur statim, & re ipsa Ordinato conferre Beneficium Ecclesiasticum, ex cit. *tex. Conc. Trid.* Intra quod tempus Episcopus teneatur conferre Beneficium? Intra biduum, intra triduum, & intra tempus arbitrium hatur apud Scribentes; & cum primum vacat, tenet *Campanil. cit. loc. num. 8.* vbi deinde multa refert ad hoc propositum, & signatè declarationem *Sacr. Congr.* ex quibus nihil determinatum colligi potest, nisi quod Episcopus si non habet Beneficium, vacans, debet abstinere ab ordinando familiarem ratione periculi, ne labatur longum tempus, intra quod collatio non sequatur. Inter diuersitates aduertant Episcopi ad verba ipsius Concilij, idest, *Beneficium quacumque fraude cessante statim re ipsa illi conferat;* vbi obseruent Concilium non fuisse contentum sola dictione statim, sed illi addidisse etiam re ipsa, quasi nimiam festinationem desideret.

23 Aduerte; quod Episcopus potest ordinare suum familiarem triennalem, vel illi

dimissorias concedere, etiam ad primam Tonsuram, dummodo statim Beneficium conferat, vt tenet ex Sententia Congregationis *Add. ad Quarant. cit. loc. & Ricc. collect. decis. par. 3. collect. 596.* Et hoc etiam si familiaritas triennalis incepta est ante promotionem ad Episcopum, vt per DD. communiter.

24 Nota primo; quod hoc triennium debet esse completum, vt dicunt expressa verba *tex. Concil.* & continuum, saltem non interruptum tempore notabili; & ratio est, quia cum hoc tempus præfigatur per *Concil.* ad hoc, vt Episcopus noscat mores familiaris, si interruptio impedit hanc scientiam, censetur damnata per ipsum *Concilium.* Excusat tamen interruptionem prouenientem ex iusto impedimento, *Ricc. cit. collect. 596. ampliat. 3.*

25 Episcopus ordinans, vel concedens dimissorias familiari, non potest cum illo dispensare, si illegitimus est, sicut potest cum suis subditis ad minores Ordines, & Beneficia simplicia, ita *Nauar. conf. 28. in antiq. siue 12. in nouis, de tempor. ordinand. Sayr. dec. 29. de tempor. ordin.* Nec cum illo super interstitijs dispensare potest, tenent *Campanil. & Ricc. loc. cit. & est commune.*

26 Nota secundo; quod ad hunc effectum recipiendi Ordines, vel Dimissorias dicitur familiaris Magister Actorum Curie Episcopalis, ita *Grat. decis. Rot. March. 233.* quem refert, & sequitur *Ricc. cit. loc.* reliqua de familiaritate vide in *tex. cap. fin. de verb. signif. in 6. vbi glos. in verb. continue,* *Ioan. Monach. num. 11. Archid. n. 4. Francb. eodem num. 4. Rebuff. tract. de priuileg. scolar. priuileg. 23. col. 2. glos. in 3. regul. edita ab Innocent. VIII. vers. item quero, Gomef. in regul. de impetrant. benefic. vacan. per obitum famil. Mandos. in regul. 3. q. 20. Caputaq. decis. 10. par. 2. seu decis. 1. in verbo familiaritatis, Achill. de Grass. decis. 276. seu 13. de prebend. Campanil. cit. cap. 9. per totum. Vicarius quoque dicitur familiaris Episcopi, prout probat *Segura in disertorio Iudic. Eccles. for. par. 1. cap. 14. num. 34.* qui generaliter loquitur de Iudicibus Episcoporum, & vers. *confirmatur* id etiam extendit ad famulum Vicarij.*

Nota tertio; quod ex *Concil. Trid. sess. 7. cap. 11. & sess. 23. cap. 3.* videtur in literis dimissorijs esse exprimendam causam, quare Episcopus proprius Ordines non conferat, quæ licet in *d. cap. 3.* videatur restricta ad ægritudinem tantum, tamen *Sacr. Congr.* declarauit aliã legitimam causam præter ægritudinem esse etiam sufficientem; sed praxis non seruat exprimere dictam

causâ in his literis, notat *Campan. in diner. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 27.*

27 Capitulum quoque Cathedralis Ecclesiæ Sede vacante, vel eius Vicarius Capitularis potest concedere Dimissorias postquam Ecclesia vacavit per integrum annum; infra annum vero a die vacationis minime potest concedere dictas Dimissorias ad Ordines; nec etiam vigore cuiusvis privilegij, aut consuetudinis, nisi arctatis ratione Beneficij Ecclesiastici recepti, vel recipiendi. Et Capitulum contraueniens incurrit pœnam interdicti, & Ordinatus si est in minoribus nullo privilegio Clericali, præsertim in Criminalibus gaudet; si in maioribus incurrit pœnam suspensionis ab executione Ordinis ipso iure ad beneficium futuri Prælati, ita *Trident. sess. 7. cap. 10.* Cuius dispositio procedit etiam in Dimissorijs ad primam Tonsuram, notat *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neapolit. 23.* post *Nauarr. cons. 25. de temp. ordin. Garz. de benefic. par. 5. cap. 7. num. 95.* qui quoad pœnas defendit, *Concil. Trident. cit. loc.* non procedere in prima Tonsura *num. 57.* contra *P. Thesaur.* infra citad. qui loquitur de Ordinato, *Garz.* vero de concedente Dimissorias.

28 Aduerte; quod dispositio huius *Cap. Concil.* non procedit in literis testimonialibus de vita, & moribus, quia istæ non dicuntur Dimissoriæ, vnde si quis infra annum Sedis vacantis obtineret rescriptum a Papa licentiæ promovendi a viciniore Antistiti, vel alio modo, tunc Vicarius Capitularis posset cum literis suis, commendare promovendum de vita, & moribus, tenet *Ricc. in prax. 3. par. tit. prox. liter. Dimissor. resolut. 235. in fine.* Immo nec ipse Episcopus viciniore, vel alius, cui commissa est promotio, potest Ordines cõferre, nisi prius receptis literis testimonialibus de probitate, & moribus ordinandi a Capitulo, vel Vicario capitulari; iuxta apertam dispositionem *Concil. Trident. sess. 23. cap. 8. de ref.* in illis verbis: *Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegij prætextu, etiam statutis temporibus permittatur; nisi eius probitas, ac mores Ordinarij sui testimonio commendentur; si secus fiat; ordinans a collatione ordinam per annum, & ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinaria videbitur expedire sit suspensus.* Hæc opinio est contra *Garz.* infra cit. *nu. 105.* qui tenet, quod *Concil.* prædictum *cap. 8. sess. 23.* loquitur de Ordinario habente facultatem ordinandi, vel Di-

missorias concedendi. & ad illius effectum Capitulum, aut Vicarium non dici Ordinarium infra annum, & cum non arctatis. A qua opinione libenter recedo; nam nos loquimur rãtum de attestazione, de vita, & moribus, non de dimissorijs, quas tantum Capitulum non potest dare infra annum, etiam non arctatis. Et *Concil. Trident.* dicto *cap. 8.* loquitur generaliter de Ordinario, cuius appellatione venit etiam Capitulum Sede vacante, quod probatur etiam ex verbis *Concil.* nam in principio dicti *Capit. 8.* loquitur de Episcopo, deinde in fine cum loquitur de prædicta attestazione de vita, & moribus, vtitur nomine Ordinarii, non Episcopi, quasi intendens de omni Ordinario, etiam non Episcopo. Immo ipse *Garz. in d. num. 105.* loquitur taliter, vt prima verba contradicant vltimis, si consideretur atente.

29 Ad effectum obtinendi Dimissorias infra annum a Capitulo, vel Vicario capitulari sede vacante, ille dicitur arctatus ratione Beneficij Ecclesiastici recepti, cui fuit collatum Beneficium, ratione cuius tenetur se promoveri facere, vt est Beneficium curatum, cuius ratione prouisus tenetur se promoveri facere ad Sacerdotium infra annum, vel Canonicatus, in quo Canonicus tenetur etiam infra annum ascendere ad Ordinem Canonicatus annexum; & vt est Capellania, quæ ex sua institutione requirit aliquem Ordinem. Arctatus vero ratione beneficij recipiendi, ille dicitur, qui habet ius, seu fuit vocatus ad Beneficium, seu Capellaniam vacantem, & requirentem, actu certum Ordinem, quo caret vocatus, vel si quis secularis est presentandus ad Beneficium; in his casibus dicitur quis arctatus, ita vt possit recipere Dimissorias infra annum a Capitulo, vel capitulari Vicario, ita declarat *Garz. de Benefic. 5. par. cap. 8. num. 97. & seqq.* Similiter electus in concursu ad Beneficium curatum, etiam si collatio facienda sit a Papa. Et is, cui aliquis vult resignare Beneficium, requirens actu aliquem Ordinem, quo ille caret, seu quem Patronus vult presentare dicitur arctatus, & libenter potest illi Capitulum, vel Vicarius eius dare dimissorias ad Ordinem requisitum, & alios præcedentes infra annum, etiã si resignatio, vel alias presentatio, & collatio sit voluntaria, ita *Vgol. de potest. Episc. cap. 26. §. 20. nu. 5. vers. 2.* quem sequitur *Garz. cit. loc. num. 102.* licet ipse *num. 101.* videatur contrarium tenere, a quo dicto postea *num. seqq.* recedit.

Capitulum, vel eius Vicarius in casu, quo potest concedere Dimissorias, potest etiam di-

dispensare in Interstitijs, sicut potest Episcopus ex causistamen comprehensis, in *cap. 11. 13. & 14. sess. 23. de ref. Conc. Trid.* Dummodo ad hoc Vicarius habuerit facultatem a Capitulo specialiter in commissione, quam etiam requiritur ad concedendum Dimissorias, ita *Paquin. de potest. capit. Sed. vacans. par. 2. num. 17. Mandos. reg. 24. de mal. promot. quast. 6. nu. 10. Sbroz. de offic. Vicar. lib. 2. q. 21. num. 4. Rota in vna Burgenf. Canonisatus 17. Octob. 1586. coram D. Giffio.*

30 Nota quarto; quod Capitulum, siue eius Vicarius non potest dare Dimissorias intra annum, vt supra arctato alia causa, quam Beneficij, vt si necessarij essent Ordines ad obtinendum gradum Theologiz, *Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. nu. 38.* nec etiam arctato causa consequendi pium Legatum, seu simplicem Capellaniam non collatiuam debitam alicui Sacerdoti certæ familiar, quæ non est Beneficium Ecclesiasticum, quia *Concil. cit. cap. 10.* solum dat facultatem Capitulo concedendi Dimissorias arctatis ratione Beneficij Ecclesiastici.

31 Nota quinto; quod pœna prædicti *Concil. Trid.* contra male promotos cum literis Capituli, vel Vicarij Sede vacante fuit alterata per *Bullam Sixti V.* in qua Ordinari prædicti erant absolute suspensi suspensione Romano Pontifici reseruata; sed prædicta pœna fuit per *Clem. 8.* reducta ad dispositionem *Sacrorum Canonum, & Sacr. Concil. Trid.* prout adducit *Garz. de Benef. 2. par. cap. ult. num. 70.* Ad quam pœnam conciliarem incurrunt Ordinati non solum quando ab ipso Capitulo recipiunt Dimissorias, sed etiam quando illos recipiunt ab alijs Officialibus quibuscumque in iurisdictione Episcopali loco Capituli succedentibus, vt obseruat *P. Thesaur. in prax. Ecclesiast. 2. par. cap. 19. vers. Item Tridentinũ.* Et ipsi concedentes contra formam dicti *Concil. Trid.* incurrunt ipso iure in suspensione ab Officio, & Beneficio per annum, vt tenet idem *P. Thesaur. post Mayol. de irregul. lib. 4. cap. 2. nu. 3. Salz. ad Diaz. cap. 26. verb. Sine licentia, Vgol. de offic. Episc. c. 29. §. 20. num. 5. Garz. de Benefic. 5. par. cap. 7. num. 91. in fin.* Et quoad concedentes Dimissorias, ad incurrendum pœnam sufficit sola concessio, licet vsus non sit, vt contra Vicarium capitulare concedentem Dimissorias infra omnia, quæ effectum suum sortitæ non fuerunt, declarauit *Garz. citat. loc. num. 92.*

32 Nota sexto; quod Capitulum Sede vacante Dimissorias concedens infra annum non arctatis incurrat in pœnam interdicti

ipso iure, & lata sententiæ, ita *Henriq. lib. 13. cap. 43. num. 5. Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 36. Viuald. de interd. nu. 18. Sayr. lib. 5. cap. 12. num. 55.* et verbum *subiacet*, de quo in *Trid. cit. cap. 10.* est lata sententiæ, vt per *Tiraquell. in l. si unquam, verb. Reuertatur, num. 148.* quæ pœna interdicti nemini est reseruata, ideo Episcopus successor poterit ab illa absolueret, ex *Cap. nuper, de sentent. excommunic.* Confessarius vero in hoc casu non potest absolueret particulares Canonicos, ita docet *P. Thesaur. cit. loc. vers. Limita secundo.* Pœna vero priuationis priuilegij Clericatus, maxime in Criminalibus contra promotos ad Ordines minores cum Dimissorijs Capituli infra annum, vel Vicarij illius, quæ procedit etiam in prima tonsura, secundum opinionem *P. Thesaur. cit. loc. vers. Limita tertio,* non afficit ante declaratoriam, ita *Bonac. de suspens. in partic. q. 1. punct. 11. nu. 21.* Immo aliqui dicunt dictam pœnam non esse latæ, sed ferendæ sententiæ propter verbum *Non gaudeat*, quod est futuri temporis, ita *Oleuar. conf. 19. de tempor. ordin. Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 28. num. 14.*

33 Vltimo; concedere possunt Dimissorias Superiores Regulares suis Subditis Regularibus habentibus requisita alia a Sacris Canonibus, vt ad Ordines promoueri possint ab Episcopo Diocesano, vel eo impedito ab alio quocumque Episcopo. Dummodo in Dimissorijs prædictis directis alio Episcopo, quam Diocesano fiat expressa mentio de impedimento Diocesani absens, vel Ordinationes non exercentis; nec data opera differatur ordinatio ad tempus, quo Diocesanus est absens, vel Ordinationes non habet; & dummodo Regularis dimissus a suo Superiori examinatur, quoad doctrinam ab Episcopo, qui Ordines confert, ita decretum fuit per *Sacr. Congregat. Concil. de mandato Clem. 8. sub die 15. Martij 1596.* cuius decreti tenorem refert *Quarant. in Summ. Bull. verba Ordo, fol. 377. vbi Superiores Regulares contrafacientes incurrunt pœnam priuationis vocis actiuz, & passiuæ Officij Dignitatis, & administrationis, ac alias arbitrio Sanctissimi, quæ pœna secundum magis communem est lata sententiæ, licet contrariū sit etiam probabilis, vt refert *P. Thesaur. in Prax. 2. par. cap. 27. vers. Vltimo.**

Superior Regularis si ordinatus in diget dispensatione super interstitijs, debet illam petere in Dimissorijs ab Episcopo ordinante, attenta necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, seu Religionis, ita *Add. ad Quarant. loc. cit. fol. 378. Ricc. in Prax. rer. quotid. res. fol.*

fol. 235. num. 7. & seqq. vbi num. 9. in fine, tenet ex opinione *Mirand.* posse Regulares Superiores Dimissorias etiam aliis, qui eorum Monasterium seruiunt concedere, sicut subditis, qui testatur sic declarasse *Sacr. Congr.* quæ opinio, si vera est declaratio *Congr.* libenter admittenda est, alias est contra decretum *Sacr. Congr.* de quo supra apud *Quarant.* vbi habentur hæc veiba, *Superiores Regulares posse suo subdito itidem Regulari, &c.* nisi intelligamus opinionem prædictam de alijs subditis, etiam Regularibus, quod est superfluum notare. Et quod Superiores Regulares non possint secularibus etiam subditis Dimissorias dare ultra verba notata in prædicto decreto; obseruatur aliud decretum *Sacr. Congr.* apud *Quarant. cit. loc. fol. 377.* mandans Abbatibus, & alijs quibuscumque exemptis habentibus etiam ius Baculum deferendi, & Mitram sistentibus intra finem alicuius Diœcesis, vel nullius, Ordines minores, siue primam Tonsuram, vel Dimissorias concedere Secularibus, sed tantum subditis Regularibus.

34 Dicitur Superior Regularis in hoc casu ille, qui preest, & est Superior illius loci, & Monasterij, in quo Regularis ordinandus est de familia, seu est permanens, donec a Superioribus amoueat; nam pro Regulari hoc sufficit, vt dicatur incola, seu domicilium habens, ita *Bart. in l. 1. ff. ad municip. Gem. & Franch. in hoc cap. cum nullus.* Et is potest concedere Dimissorias Regulari subdito ordinando directas Episcopo Diœcesano, qui absens, vel non ordinationes tenens ad alium Episcopum quemcumque, in quo casu non sunt necessaria Dimissoria Episcopi Diœcesani, vt tenet *Diana tom. 1. tract. 2. Miscell. resol. 15.* ex moderno decreto iussu *Clem. VIII.* edito.

S V M M A R I V M.

- 1 Dimissoria possunt dirigi certo Episcopo, & cuilibet Catholico Antistiti; primo modo, an Episcopus possit alium substituire; secundo modo, cui non possint presentari, num. 2.
- 3 Dimissoria an possint presentari Episcopo, qui renunciauit Episcopatu.
- 4 Dimissoria in Regno Neapolitano ad primam Tonsuram, & Minores non possunt dirigi cuicumque Episcopo.
- 5 Dimissoria non possunt concedi non descripto nomine Episcopi, cui diri-

guntur, seu vt vulgariter dicitur in bianco.

- 6 Dimissoria directæ cuicumque Antistiti in minoribus an possint presentari Abbati, vel alteri Pralato habenti usum Mitre; & quid si renunciauit Pralatura; & an Episcopo titulari, num. 7.
- 8 Dimissoria non requirunt necessario scripturam, nisi in Ultramontanis dimissis in Regno; & quid inter illos obseruet Bulla Urbani VIII. quæ explicatur num. 9. Et qui dicantur Itali, vel Ultramontani, in his terminis eodem num.
- 10 Dimissoria non possunt concedi, nisi præcedant diligentia, vt hic, de quibus est facienda mentio in illis; & an praua approbatione, quoad scientiam, num. 11.
- 12 Dimissoria possunt concedi extra territorium. Non expirant morte concedentis, nec per renunciationem Episcopatus, vel remotionem ab officio, vel per ingressum moderni Episcopi, nisi fuerint reuocata, ad quam reuocationem requiritur iusta causa, num. 13.
- 14 Dimissoria debent expressam mentionem facere de Interstitijs, si indiget Ordinandus dispensatione.
- 15 Dimissorias quando Abbas, vel alius exemptus concedere possint; & an Superior Regularis possit Dimissorias dirigere Episcopo Originis Ordinandi, num. 16.
- 17 Dimissorijs non obtentis, vel licentia si quis ab alieno ordinetur, ad quam pœnam incurrat ipse, & ordinans quid de iure communi, quid ex Bulla Pij II. num. 18. Quid ex Concil. Trid. num. 19. Et an suspensionem contrahât Ordinati in minoribus, numer. 20. Quid per Bullam Sixti V. num. 21. Quid de Regularibus, n. 22. Quid contra Clericos Roma commorantes, num. 23. Et quid de initiato prima Tonsura, num. 23. Quid de pœna ordinantis, num. 25. vsque ad 32. Et quid de ordinato ab alio Pralato, quam ab Episcopo, num. 36.

- 33 *Dimissorijs falsis Ordinatus quas pœnas incurrit; Quid de Italo, nu. 34. Et quid de Dimissorijs subreptitijs, num. 35. Et quomodo probeatur, quem ordinatum cum Dimissorijs proprii Episcopi, num. 37.*
- 38 *Dimissorijs nan obtentis Ordinatus ab alieno Episcopo, an ipse, & Ordinans excusentur, stante ratihabitione proprii Episcopi. Et quid si quis habet privilegium promovendi a quolibet Episcopo, num. 39. An si Ordinatus sit persona cognita, num. 40. Et quid si sciente, & non contradicente proprio Episcopo, num. 41. Et quid de promotione Regularis, num. 42.*
- 43 *Episcopus loci Monasterij an possit ordinare Novitium.*
- 44 *Dimissoria Regularium an facere debeant mentionem de diligentijs, & requisitis.*
- 45 *Regulares habentes privilegium promovendi a quolibet Episcopo, an possint illo uti quoad Novitios.*
- 46 *Episcopus an possit ordinare Regularem ad se venientem cum Dimissorijs extra tempora, si in illis attestetur de privilegio.*
- 47 *Dimissorias habens promovendi a quocumque in propria Diœcesi, an possit promoveri extra.*

A N N O T A T I O XXIII.

§. II.

Diximus §. præcedenti de his, qui Dimissorias ad Ordines concedere possunt, eandem sequentes materiam hic de Dimissorijs. Nota; quod illæ duplici modo concedere possunt Præsules, vel directas certo Episcopo, vel generaliter cuilibet Catholico Antistiti; in primo casu obtinens Dimissorias non potest ab alio promoveri, etiam substituto ab Episcopo, cui Dimissoria sunt directæ; adeo quod, si Episcopus, cui literæ diriguntur impeditus Ordines conferre non potest, & alium inuitet, qui suo nomine in eius Diœcesi Ordines conferat, non potest hic dimissus cum Dimissorijs directis Episcopo inuitanti, & per alium Ordinationes exercenti ordinari ab Episcopo inuitato nomine inuitan-

tis, secundum opinionem *Prax. Episcopalis, verb. Dimissoria, s. fin.* quam sequitur *Campanil. in diuers. sur. Canon. rub. 9. cap. 8. num. 28.* faciunt multum statuta per *Concil. Trid. sess. 6. de refor. cap. 5.* vbi loquens de Episcopo exercente Pontificalia in alterius Diœcesi, dicit eam non posse exercere, nisi in personas subiectas Ordinario loci concedenti licentiam. Et licet hæc opinio habeat maximam probabilitatem. Tamen contrarium vidi seruari in Curia Archiepiscopali Neapol. vbi dimissus a Vicario Capuano cum literis directis Archiepiscopo Neapol. fuit promotus ab Episcopo Acerrarum Ordinationes exercente pro Eminentissimo Archiepiscopo Cardinali Philamario in Ecclesia Archiepiscopali Neapolitana, recognitis literis dimissorialibus, & acceptatis per Vicarium Neapol.

2 In secundo casu; si Dimissoria sunt directæ cuicumque Catholico Antistiti gratiam, & communionem Apostolicæ Sedis habenti, tunc dimissus non potest adire Episcopum excommunicatum, interdictum, aut suspensum, simoniacum, scismaticum, hæreticum depositum, vel degradatum, a quo si scienter Ordinem reciperet suspensionem, a ministrando, & irregularitatem incurreret, docent Summistæ cõmuniter, vide apud *Nauar. cap. 27. vers. 4. sub num. 241. Henriq. in Summ. lib. 10. c. 21. §. 3.* Immo, & etiam si ignoranter, adhuc suspensionem incurreret, vt docet *Syluest. verbo irregularitas, vers. septimo quaritur, sub no. 9. Diaz in Prax. Crim. Canon. c. 24.* Hac tamen differentia, quod in casu scientiæ suspensio est reseruata Summo Pontifici. In casu vero ignorantia potest proprius Episcopus absoluere, ad finem exercendi Ordinem susceptum, & ascendendi ad superiores, vt per *Syluest. & Diaz. citat. loc.*

3 In hoc secundo casu, dimissus cum literis generaliter, idest directis cuicumque Episcopo non potest vigore illarum se ordinari facere ab Episcopo, qui renunciauit loco, & Dignitati Episcopali, qui licite non potest Ordines conferre, quamuis valide conferat, & Ordinatus in Sacris a tali Episcopo scienter, vel ignoranter ignorantia crassa, vel supina est suspensus ab executione Ordinis suspensione Papæ reseruata; si vero ignoranter reseruata proprio Episcopo; & si ordinatus sit in minoribus, etiam scienter habet liberam Ordinis executionem. Quod si promoveri se fecit ab Episcopo, qui loco renunciauit, non Dignitati Episcopali, quia

quia iste remanet Episcopus titularis, licite & valide confert Ordines de licetia Ordinarij loci, & nullā incurrit pœnam, haberur ex *tex. in cap. 1. de ordin. ab Episc. qui renūc. Episcop.* vbi glos. in verb. *executionem*, & *Abb. num. 6. Henriq. lib. 13. cap. 29. num. 1. Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 7. Sayr. lib. 4. cap. 14. num. 7.* licet Summistæ teneat, talem mala fide ordinatum fieri irregularem, *Siluef. Ang. Nauar. & alij.*

In dubio, Episcopus censetur renunciasset loco tantum, non Dignitati, quia Dignitati, idest Ordini Episcopali non solet renunciari, nisi renunciatio esset facta ratione delicti, vel ingressus Religionis, quia tunc in dubio censetur etiam renunciatum Dignitati, *Sanct. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 33. Cardin. in cit. cap. 1. q. 1.*

4 Aduerte hic; quod Ordinarij in Regno Neapolitano non possunt concedere Dimissorias generales ad primam Tonsuram, & minores Ordines, nam *Sacr. Congrat. Card. negotijs iurisdictionibus Regni Neapolit. de speciali ordine Greg. XV. 10. Kal. Julij 1623.* mandauit omnibus eiusdem Regni Archiepiscopis, Episcopis, & alijs inferioribus legitimam facultatem habentibus, vt dirigant Dimissorias pro ordinandis ad primam Tonsuram, & ad minores Ordines vni tantum, & certo Ordinario ad electionem concedentis, sub pœna quoad promotos suspensionis ab executione collati, & a susceptione superioris Ordinis, quoad Ordinantem, vel Dimissorias cœcedentem suspensionis a collatione Ordinum per annum, vltra Diuinam vltionem, vt patet ex decreto eiusdem *Congreg. incipientes Sacra Congregatio*, emanato dicto die posito in libello, intitulato *Bulla, & Decreta Recentior. fol. 192.* quod decretum loquitur tantum de prima Tonsura, & Ordinibus minoribus, & de Ordinarijs Regni Neapolitani concedentibus Dimissorias; vnde ad Ordines maiores bene possent concedere Dimissorias generales directas cuicumque Catholico Antistiti; & ad Ordines minores, & primam Tonsuram etiam possent recipere Dimissorias generales, si illas concederentur ab Ordinarijs extra Regnum, quia prædictum Decretum loquitur tantum de concedentibus inter Regnicolas, non tamen loquitur de Ordinarijs recipientibus dimissos ab extra Regnum; nec de Ordinibus maioribus, vt patet legenti.

5 Queritur vtrum in Regno ad primam Tonsuram, & minores Ordines possint cœcedi Dimissoriæ nullo descripto certo Episcopo, vel describendo per promouendum,

vt quia tempore conignationis illarum non habetur notitia de Episcopo habente ordinationes?

Respondeo; has Dimissorias vulgo dictas in *bianco*, esse contra prædictum decretum *Sacr. Congreg.* & illas concedentes nõ effugere pœnas illius, duplici ratione. Prima; quia illæ non sunt directæ vni, & certo Ordinario, quoad concedentem. Secundo; quia Episcopus describendus ad quem dimittitur Ordinandus, debet eligi per cœcedentem literas, non per promouendum, vt statuit Decretum prædictum, in illis verbis, *Vni tantum, & certo Ordinario ad electionem concedentis.* Et in casu, de quo queritur, esset ad electionem promouendi.

6 Habens Dimissorias generaliter extra Regnum Neapolitanum pro prima Tonsura, & Minoribus potest vigore illarum se promoueri facere ab Abbate, seu alio Prælato habente vsum Mitræ, & Baculi, vt diximus supra, dummodo talis Abbas, vel Prælatus non renunciauerit Dignitatem, nam tunc collatio est nulla, & characterem non imprimit, quia ideo Episcopus, qui renunciauit, valide conferre potest, quia potestas Ordines conferendi in Episcopo est de iure diuino immobiliter annexa tali Ordini, & characteri indelebili, vnde tolli non potest per renunciationem. At vero Prælatura, vel Abbatia non imprimit characterem, & potestas Ordines minores conferendi est annexa a iure positivo Ecclesiastico tali Dignitati, vnde per renunciationem ab Ecclesia admissam, vel renouationem in totum, tollitur, sublata dignitate, tanquam fundamento; & benedictio Abbatis non pertinet ad substantiam, sed ad solennitatem; nam & multi habent a Sede Apostolica, vel ex consuetudine facultatem conferendi Ordines absque præuia benedictione solenni, *Silua de benef. part. 6. q. 2. num. 106. Layman de Sacramen. Ordin. cap. 13. num. 27. Mirand. tom. 1. q. 38. art. 9. conclus. 3.* Verum est, quod præcisa consuetudine, Abbas non potest valide Ordines conferre non dum Benedictus, nisi Episcopus sit in mora benedicendi illum. Ita Ecclesia statuente, *Sanct. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 19. num. 6. & 7.* Contra hanc sententiam scilicet, quod Abbas, vel alius Prælatus, qui renunciauit Dignitati valide cœferat Ordines minores, videntur tenere *Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. nu. 4. Bonac. de suspens. in particul. q. 1. punct. 9. n. 11. Lopus in Clem. attendentes, num. 5. de Statu Monach.* sed prima opinio est tenenda.

7 Similiter potest Ordinandus habens Dimissorias directas cuicumque Antistiti in casu,

casu, in quo possunt concedi, illas præsentare Episcopo titulari, ad quem possunt etiam particulariter dirigi Dimissoriæ, dummodo in conferendo Ordine, prædictus Episcopus licentiam habeat ab Ordinario loci, ita *Barb. alleg. 5. num. 17.* quam licentiam intellige requiri etiam, si conferat titularis primam Tonsuram, ut probat *Ricc. in Prax. 3. par. titul. Prax. literar. dimissor. resol. 234. in fin.*

8 Dimissoria non est necesse, ut in scriptis detur regulariter; nam ad recipiendos Ordines ab alieno Episcopo sufficit licentia proprii Episcopi, etiam viva voce concessa, ut est commune. Solum .n. necessario requiritur scriptura, in casu *Cap. 1. de tempor. ordin. in 1. vbi Clem. IV. statuit, ut nullus Episcopus Italiæ ordinare præsumat Clericum Ultramontanum, nisi habeat specialem licentiam a Summo Pontifice, vel Dimissorias sui Episcopi Originis, vel Beneficij cum mentione rationabilis causæ, cur illud nequeat, vel nolit ordinare;* ita ut Ordinati contra hanc formam ipso facto incurrant suspensionem a nullo alio, nisi a Sede Apostolica dispensabilem. Quam Constitutionem *Cap. 1. cit. Urbanus VIII. in Bulla 33. incipiente Secretis, confirmavit, & addidit, ut Ultramontani, & alij quicumque ex quouis loco extra Italiam oriundi non possint primam Tonsuram, vel Ordines alios recipere in Italia, nisi cum Dimissorijs sui Episcopi recognitis, & approbatis a Nuncio Apostolico illius Regionis, vbi proprium habent Episcopum, & subscriptis ab eodem Nuncio, & recognitis, & approbatis Romæ a Vicario Urbis. Et alias Promoti incurrunt suspensionem, de qua in dicto *Cap. 1. & promouentes suspensionem ad annum ab exercitio Pontificalium. Hæc Bulla prædicta.**

9 Aduerte primo; quod dispositio dicti *Cap. 1. & Bullæ Urbani* non procedit contra Ultramontanum habitentem Domicilium, vel Beneficium in Italia, qui absolute quoad istos terminos non potest vocari Ultramontanus, sed Italus; & proinde ab Episcopo Italo Domicilij, vel Beneficij potest ordinari, vel Dimissorias recipere, juxta dispositionem præsentis *Cap. cum nullus;* Nec procedit contra Italos in loco Ultramontano Ordinatos, ut aduertit *Glof. in d. cap. 1. verb. Italia, vbi Archid. Ioan. Monach. & Geminian. num. 8. & nomine Italiæ hic veniunt etiam Insulæ adiacentes, ut Corsica, Sardinia, Sicilia, &c. tenet Geminian. ibid. num. 6. ex l. Insula, ff. de indic. non tamen veniunt Regionēs, qua*

in medijs limitibus continentur inter Italiam, & Ultramontanas Regionēs, ut docet *Barbos. in eodem tex. num. 4.*

Aduerte secundo; quod licet *text. in d. cap. 1.* loquatur tantum de Dimissorijs Episcopi Originis, vel Beneficij, tamen sufficiunt etiam Dimissoriæ Episcopi Domicilij, quia sic de iure communi sufficiunt, cui non est in hoc derogatum, ita *Archid. Io. Monach. Anchar. in eodem cap. & Barb. num. 3. & alij.*

10 Aduerte tertio; quod ante quam concedantur Dimissoriæ ad primam Tonsuram, & minores Ordines in Regno Neapolitano, Ordinarius debet committere Parochi, vel alteri, cui magis expedire videbitur, ut publice in Ecclesijs desiderium Ordinandorum proponat, & de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis inquirat diligenter; & literas testimoniales de ipsa inquisitione ad committentem transmittat, quas diligentias præcessisse necessario est facienda mentio in Dimissorijs, ut ex decreto *Sacr. Congreg. iussu Gregor. XV. edito 1623. de quo supra.* Similes publicationes esse faciendas in Ecclesijs per mensem ante Ordinationem in promotione ad Sacros Ordines, ex *Conc. Trid. sess. 23. cap. 5. de ref. Verum Concil. non præcipit, ut de dictis diligentijs fiat mentio in Dimissorijs, sicut præcipit Decretum prædictum.*

11 Aduerte quarto; quod in literis dimissorijs debet fieri mentio de approbatione, quoad scientiam prævio examine, cum Ordinarius illas concedens, debeat suum subditum dimittere examinatum, & approbatum, probatur ex *tex. Concil. Trident. sess. 14. cap. 3. de ref. & manifestius ex sess. 24. cap. 3. de refor. tenet Salzed. ad Diaz in in Prax. Canon. cap. 26. lit. C. vers. sine licentia, circa medium, sequitur Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 31. vbi docet non esse tutum in conscientia Ordinarium, qui subditum non examinatum dimitteret, qui postea reperiretur inhabilis, maleque promotus, etiam si in literis dimissorijs adijceret clausulam, qua Ordinatoris conscientiam onerasset, hæc *Campanil. qui eodem num. 31. vers. Sed ne, defendit ex Concil. Trid. cap. 1. sess. 7. de refor. & cap. 3. sess. 23. de refor. & ex Cathedra Neapolitana etiam, quod Ordinandus sic transmissus cum Dimissorijs approbatus prævio examine ab Ordinario suo, posse, & tutius agere Episcopum ordinantem, si illum iterum examinet.**

12 Aduerte quinto; Ordinarium posse licite, & valide subdito concedere Dimis-

KK forias,

forias, etsi extra suam Diœce sim maneat, quia concedere Dimissorias voluntarie, non contentiosæ jurisdictionis est, quæ extra territorium in subditum exerceri non prohibetur; prout ex pluribus comprobatur *Ricc. in Prax. 3. par. resolut. 233. per totum*, quicquid sit de Ordine, nam Episcopus in aliena Diœcesi non potest etiam suo subdito Ordines conferre sine licentia Episcopi loci, ut est commune, licet, quoad incurrendas pœnas a *Concil. Trident. Ricc. loc. cit. resolut. 234.* excuset Episcopum promouentem suum subditum ad primam Tonfuram in aliena Diœcesi, quia *Concil. loquitur de Ordine, & prima Tonfura non est Ordo.*

13 Dimissoria non expirant morte concedentis, secundum veram, & communiter receptam opinionem, nec expirant concessæ a Vicario per remotionem ab officio, vel per renunciationem Episcopatus, siue sit integra res, siue non, est originalis opinio *Card. in Clem. fin. q. 5. de elect. Rebuff. in form. litterarum dimissor. num. 43. Nauar. in cap. placuit, num. 34. de pœnit. dist. 6. Moderan. in Prax. Episcop. verbo dimissoria, §. 9. par. 1. Salzed. ad Diaz, cap. 26. vers. postquam. Gonzal. ad 8. regul. Cancell. glos. 12 n. 36. & seq. Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 36.* Idem dicitur de Dimissorijs datis a Capitulo Sede vacante, in casu, in quo potest illas concedere, nam non expirant per ingressum moderni Episcopi, ita *Pauin. de potest. Cap. Sed. vac. par. 1. fol. 18. Gonzal. cit. loc. num. 37.* vbi in *num. seqq.* refert alias licentias, quæ per mortem Episcopi non expirant; probatur communiter hæc sententia, quia Dimissoria est species gratiæ, quæ perpetuo durat, iuxta *l. falso, C. de diuersis rescript. facit Cap. si super gratia, de offic. Delegat. in 6. & Clem. dudum, §. fin. de sepult.* Verum prædictæ Dimissoria possunt reuocari generaliter per edictum a successore, siue datæ fuerint a Capitulo, siue a prædecessore, Episcopo subsistente iusta causa, in quo casu id potest etiã, & ipse concedens; secus si nulla subsit causa, nã tunc nec cõcedēs, nec successor potest illas reuocare, ex *Cardin. in d. clem. fin. nu. 9. de elect. Rebuff. in Prax. titul. de for. litter. dimissor. num. 44. Campanil. cit. loc. num. 44.* vbi alios citat.

14 Aduerte sexto; quod si Ordinandus indigeat dispensatione super Interstitijs, concurrente causa necessitatis, vel utilitatis Ecclesiæ, ad præscriptum *Concil. Trid. sess. 23. cap. 11. & seqq. de resor.* Episcopus concedens Dimissorias debet dispensare, & de dicta dispensatione expressam facere

mentionem in Dimissorijs, nec Episcopus, ad quem dimittitur Ordinandus, potest dispensare in Interstitijs prædictis, ut probatur *Nauar. conf. 28. in antiq. & 13. in novis, ex Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 11. & 13.* ex cuius verbis clare colligitur hanc dispensationem ad proprium Episcopum spectare, sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 29. vers. attendat etiam*, qui expresse aduertit Episcopum ordinantem, si adhuc interstitiæ durent, nec in Dimissorijs sit mentio dispensationis, ut caueat a collatione Ordinum. Quid quoad Regulares diximus supra.

15 Has Dimissorias concedere non potest Abbas, ac alius quicumque exemptus consistens intra fines alicuius Diœcesis, vel in nullius Diœcesi, nec Collegia, vel Capitula quæcumque etiam Ecclesiarum Cathedralium secularibus, ac alijs Regularibus, qui subditi non sint, sed illas concedere, siue Ordines dare ad Episcopum pertinet, in quorum Diœcesi fines existunt, non obstantibus priuilegijs, præscriptionibus, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus, prout latius in *Conc. Trident. sess. 23. cap. 10.* cuius dispositio non militat in Abbate, vel alio Prælate exempto, qui iurisdictionem Episcopalem habet, & propriam Diœcesim, in qua, loca sibi subiecta visitat, & synodum facit, quia iste dicitur vere Ordinarius, & Dimissorias potest cõcedere, ad late adducta per *Grat. disceptat. for. cap. 212. a num. 1. ad num. 9.* sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. c. 8. num. 4. Barbof. alleg. 7. num. 8.* nec eadem dispositio conciliaris militat in Capitulo Sede vacante, sed intelligitur, quando Capitulum ex priuilegio, vel consuetudine, aut præscriptione prætendit Dimissorias posse concedere, nec quando habet territorium, & iurisdictionem priuatiue quoad Episcopum, ut declarasse *Sacr. Congreg. refert P. Thesaur. in Prax. Ecclesiast. cap. 20. vers. Nota, quod.* vbi vide de pœnis cõtrafacientium dictæ dispositioni Conciliari.

16 Quæro; an Superior Regularis possit Dimissorias concedere suo Subdito Regulari directas Episcopo Originis Ordinandi?

Respondeo; licet certum sit ex hoc *Cap. cum nullus*, Episcopum Originis posse licite conferre Ordines suo subdito tali ratione, ut diximus præcedenti §. ramen id fallit in Regulari, quorum Superiores vigore Decreti *Clement. VIII.* de quo dictum est supra, non possunt mittere suos Subditos Regulares ordinandos, nisi ad Episcopos Diœcesanos, ita *Mirand. in manual. Prælat. tom. 1. q. 38. art. 2.* quem refert,

& sc-

& sequitur *Diana tom. 6. traët. 7. Miscell. resolut. 35. vers. ultimo*, contra *Zypeum in Consultation. Canonic. lib. 1. tit. de etat. & qualit. Ordinand. conf. 3.*

17 Aduerte septimo; in iure Canonico varias esse inflictas pœnas contra Ordinatum sine Dimissorijs, vel licentia sui Ordinarij, vel cū fictis Dimissorijs, & etiam contra Ordinantem, pro quarum cognitione sciendum est primo, quod in *Cap. si quis ausus, 71. diët.* disponitur, Ordinationem factam sine consensu proprij Episcopi, a quo recessit Clericus, irritam esse, & in *cap. 1. 9. q. 2.* talem Ordinationem ratam non fore, nec vires vllas habituram; quam pœnam explicat DD. vt non habeat Ordinatus Ordinis sic recepti licitam executionem, ita *Turrecrem. in cit. cap. 1.* Vnde multi tenent, quod sic Ordinatus peccet exercendo Ordinem ita receptum, donec sups Episcopus talem Ordinationem non ratificauerit, non dicatur tamen proprie suspensus, vel irregularis, vt per *glos. in d. cap. 1. in verbo statuit, DD. in cap. eos, de tempor. ordin. in 6. Add. ad Diaz cap. 26. lit. C. Nauar. conf. 27. num. 5. & conf. 29. num. 1. de tempor. ordin. Suar. de censur. disput. 31. seët. 1. num. 14. Sanch. Opuscul. lib. 7. cap. 1. bub. 28. num. 5. & num. 4.* tenet opinionem procedere in Ordinato in Sacris, vel Minoribus, & prima Tonsura initiato; & proinde sic Ordinato valide conferri posse beneficium, docet *Guid. Pap. decis. 449. Nauar. conf. 27. num. 5. & conf. 29. num. 1. de tempor. ordin. Sanch. cit. loc. num. 6. qui loc. cit. dub. 20. num. 16. & seqq.* contra prædictos, & se ipsum, post alios, quos refert, & sequitur, docet Ordinatam sine licentia sui Episcopi, vt supra, in Sacris, vel Minoribus esse suspensum, vel irregularem, etiam si Ordinationem proprius Episcopus ratificauerit, nec collationem Beneficij esse validam; immo initiatum prima Tonsura non gaudere priuilegio Clericali ipso iure, vt tastatur *Add. ad Diaz. in prax. cap. 26. vers. & non solum,* post *Cbassan. Guid. Pap. & alios,* quos refert *Mari. Alter. tom. 2. lib. 3. cap. 49. q. 4. Sanch. cit. loc. num. 15.* Sed quoad priuationem Clericalis priuilegij requiritur sententia declaratoria Iudicis Ecclesiastici, ita *Bonac. tom. 3. traët. de suspens. in particul. q. 1. punct. 11. num. 21. in fine.* Hæc secunda sententia est tutior.

18 Secundo; ex *Bulla Pij II. Romæ publicata 15. Kal. Decembr. 1461.* incipiente *Cum ex Sacrorum Ordinum,* quam refert de verbo ad verbum *Diaz in Prax. Canonic. Crimin. cap. 26. num. 2. & Quarant. Summ.*

Bull. verb. Ordo, fol. mibi 358. Promoti ad Sacros Ordines sine Dimissorijs proprij Episcopi incurrunt ipso facto suspensionem, qua suspensione durante, si tales Ordines ministrauerint irregulares fiunt, & vltra alias pœnas a iure inflictas, possunt Beneficij priuari; quam Bullam seruari præcipit *Leo X. in suis. Regulis Cancellariae, regul. 22.* incipiente *Item de Clericis,* & *Paulus III. in suis Regulis regul. 24.* incipiente *Item de Clericis,* & nouissime *Pius II. in sua Constitut. 22. fol. 14. inter suas Constituciones,* quæ motu proprio appellantur. Vide multa ad declarationem huius *Constitutionis Pij II.* apud *Salzedum ad Diaz. cit. loc. vers. Extrauagans. Pij. II. & seqq. & Ricc. in prax. 3. part. resol. 136. num. 1. & seq.*

19 Tertio; *Conc. Trident. sess. 6. cap. 5.* statuit, vt Ordinatus ab alieno Episcopo sine expressa licentia sui Ordinarij sit suspensus ab executione susceptorum Ordinum, quamdiu proprio Episcopo videbitur expedire. Quæ suspensio vera est non solum quoad Ordinem sic susceptum, sed etiam quoad alios, & irregularitatem inducit, quamdiu proprio Episcopo videbitur expedire, ita *Maiol. de irregul. lib. 4. cap. 20. num. 1.* quem sequitur *Garr. de Benef. p. 1. cap. 5. inira nu. 142.* contra *Lapum,* & alios per eum adductos; & licet *Maiol. cit. loc. & alij* teneant induci dispensationem, seu absolutionem a suspensione prædicta per ratihabitionem proprij Episcopi, hoc intelligitur, quando Episcopus proprius intenderet auferre suspensionem, vt explicat *Quarant. verbo Ordo, vers. amplia hanc extrauagantem.*

20 Controuersum est inter DD. an pœna suspensionis, in quam incurrunt promoti sine licentia Episcopi, ex *Conc. Tridentin. cit. loc.* procedat tam in promotis ad maiores, quam ad minores Ordines, vel ad primam Tonsuram. Et habere locum non tantum contra promotos ad maiores, sed etiam ad minores, tenent *Tolet. lib. 1. c. 49. §. 4. Maiol. lib. 4. c. 20. Cherbim super 7. Bull. Pij II. Schol. 2. Quarant. verb. Ordo, vers. limita in eo, qui per triennium; Suarez de Censur. disp. 31. seët. 1. num. 19. Salzed. ad Diaz cap. 26. pag. 124. Filiucc. traët. 17. n. 68.* qui refert sic etiam declarasse *Sacr. Congr. Quam opinionem ampliant etiam ad initiatum prima Tonsura, ea ratione, quia Ius Canonicum admittit primam Tonsuram appellatione Ordinum, ita Fornar. de Sacram. Ordinis punct. 4. num. 27. Salzed. loc. cit. Emanul. Sa. verbo suspensio, num. 11. Garr. de Benef. cap. 1. 7. par. num. 7. & seqq.*

vbi dicit, q̄ sub verbo *Ordo*, seu Ordines, & ordinare generaliter, & absolute, sumpto, & prolato, venit Tonsura tam in iure, quam apud Conciliū, vt in *Cap. 1. sess. 21. de refor. & cap. 3. 7. 9. & 10. sess. 23. de refor.* sequitur *Ricc. collect. 4678. Diana resolut. 144. tract. 4. tom. 2.* & probatur ex *glos. in cap. 1. verba Clericum, de tempor. ordin. in 6.*

Contrariam sententiam nempe suspensionem, de qua in citato *cap. 8. Concil. Trid.* non procedere contra promotos sine licentia proprii Episcopi ad minores Ordines, tenent *Navar. conf. 3. 1. de tempor. ordin. & conf. 39. num. 3. eodem tit. Auila par. 3. disp. 5. dub. 7. 8. secundo supponendum, Sanchez. Opus. lib. 7. cap. 1. dub. 28.* quam opinionem multo magis procedere in prima Tonsura, tenet *Zerol. par. 1. verb. Dimissoria, Tolet. lib. 1. cap. 49. vers. prima habetur, & vers. quarta*, adducens pro hac opinione declarationem *Sacra Congregationis*; sed hæc declaratio impugnatur per *Garz. cit. loc. num. 8.* tanquam minus certa, vel iuri consona; facit pro hac sententia, quia prima Tonsura non est Ordo, nec Sacramentum, *D. Thom. in 3. sentent. distinct. 24.* sed est deputatio ad statum, & ministerium Ecclesiasticum, vt per *Add. ad Guid. Pap. decis. seu quæst. 449. lit. A.* vbi habetur, quod prima Tonsura dicitur tantum largo modo Ordo. Hæc sententia est probabilior quoad primam Tonsuram, prima vero est inter Canonistas magis communis; & in terminis secundæ opinionis, licet Ordinatus in minoribus sine licentia, vt supra, non sit suspensus ipso iure, potest tamen suspendi, vt dicit *Navar. conf. 24. num. 4. & conf. 25. num. 5.* & refert *Campanil. rub. cit. 9. cap. 8. num. 1. in fin.*

21 Quarto; per *Bullam Sixti V.* incipientem *Sanctum, & Salutare*, reperiuntur variz censuræ statutz contra male promotos, & signanter sine licentia suorum Ordinariorum, vt supra. Verum quia *Bulla* prædicta quoad hæc redacta est ad terminos iuris communis, & *Bulla Pij II.* ac *Conc. Trid.* per *Bullam Clement. VIII.* incipientem *Romanum*, vt testatur *Sayr. lib. 7. cap. 10. num. 36. Sanchez. consil. lib. 7. cap. 1. dub. 28. in fin.* & alij; de his nihil dicendū, solum obseruandum est, quod absolutio suspensionis contractæ suscipiendo Ordines, siue Dimissorias cōtra prædictā *Bullā Sixti V.* est reseruata Papæ, sed stante moderatione prædicta, absolutio potest dari ab Episcopo proprio, vt diximus supra, & notat *Bonac. tom. 3. de censur. in particul. disput. 3. q. 1. punct. 11. num. 28.*

22 Obserua hic; quod suspensionem, inquam incurrere diximus Ordinatos sine licentia, vel Dimissorijs proprii Ordinarij incurrunt Regulares etiam exempti, qui sine Dimissorijs suorum Superiorum Regularium promoti sunt, etiam si ab Episcopo loci, & intra cuius Diocesim Monasterium est positum; nam Religiosus absque præfata licentia Ordinatus non dicitur Ordinatus a proprio Episcopo, cum Episcopus etiam eiusdem Diocesis censeatur extraneus, nisi ordinet de licentia Superioris Regularis; ratio ampliationis est, quia *Concil. Trid.* generaliter suspendit promotos ad Ordines absque testimonio Ordinarij commendantis probitatem, & mores ordinandi nulla distinctione facta inter Seculares, vel Regulares Clericos, ita docet *Alterius tom. 2. disput. 9. cap. 6. col. 3.* quem sequitur *Bonac. de suspens. in particul. disp. 3. q. 1. punct. 9. num. 3.*

23 Quinto; contra Clericos Romæ commorantes, si extra Urbem se conferant ad recipiendos Ordines maiores, vel minores, etiam cum literis dimissorialibus suorum Ordinariorum, vel vigore cuiusuis alterius facultatis, non obtenta prius approbatione, præuio examine ab examinatore in Vrbe deputatis, & licentia in scriptis a Summo Pontifice, vel eius Vicario, est inflicta pœna suspensionis ipso facto Papæ reseruata per *Decretum Camilli Cord. Burgesij emanatum anno 1603. die 24. Nouembr.* de mandato *Clementis VIII.* cuius tenorem refert *Bonac. cit. loc. num. 5.* & illius pœna non procedit contra initiatos prima Tonsura, cum loquatur de Clericis.

24 Licet excusari possit initiatus prima Tonsura ab alieno Episcopo sine Dimissorijs proprii a suspensione, de qua supra cum probabiliore opinione, vt dictum est vers. *Contrariam sententiam*; non potest tamen excusari ab amissione privilegij Clericalis, ex *cap. illud quoque, & cap. si quis ausus, dist. 71.* vt tenent *Guid. Papa decis. 449. Azor. 3. par. lib. 3. cap. 4. q. 4. Alter. tom. 2. disput. 9. cap. 4.* non solum in Criminalibus, sed etiam in Ciuilibus, *Bonac tom. 3. de suspens. in particul. disput. 3. q. 1. punct. 11. num. 20.* qui alios refert, & rationem adducit, quia collatio Tonsuræ in rigore loquendo est actus iurisdictionis; iurisdictiono autem exerceri non potest in alienum Subditum absque licentia ipsius Superioris, sed vere ex hac ratione non probatur pœna prædicta.

25 Non solum ipse Ordinatus sine licentia, vel Dimissorijs proprii Episcopi punitur, sed

- sed etiam Episcopus alienus sic ordinans. Hinc Episcopus conferens primam Tonsuram sine prædicta licentia, vt supra, incurrit pœnam suspensionis a collatione primæ Tonsuræ per annum, ex *Cap. nullus de tempor. ordin. in 6.* ad quam pœnam incurrunnt non solum Episcopi, sed etiam inferiores Prælati, non tamen loquitur *de x.* contra conferentes maiores, vel minores Ordines, sed tantum primam Tonsuram, vt notat ibidem *glos. verbo dumtaxat*, vbi etiam *Gemin. & aduertit Filiuce. tract. 9. num. 84.* Hæc suspensio infra annum est reseruata Papæ; sed si casus sit occultus, poterit Episcopus absolui a suo Confessario, si ei ipse det talem facultatem, vigore *Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reform. ita P. Tbesaur. in prax. Eccles. 2. par. verbo Ordo, cap. 1. vers. de iure, in fin. & si Episcopus contra dictam suspensionem infra annum prædictum conferat primam Tonsuram incurrit irregularitatem, quia hic dicitur actus Ordinis Episcopalis, ita *Rebuff. in prax. titul. de Cler. ad Sacr. male prom. glos. 1. num. 4. Marius Alter. disp. 10. cap. 2. col. 2.**
- 26 Obserua; quod Prælatus, qui primam Tonsuram conferendo alieno Subdito sine licentia sui Ordinarij, in pœnam suspensionis a collatione primæ Tonsuræ per annum est lapsus, non obstante dicta suspensione infra annum concedere potest literas dimissoriales suo Subdito, vt ab alio Episcopo primam Tonsuram accipiat, aduertunt *Ioan. Andr. & Gemin. in d. cap. nullus, in fin.*
- 27 Vterius ex *Cap. Episcopus in Diocesi 7. q. 1.* conferens Ordines alieno Subdito sine Dimissorijs, vel licentia proprij Ordinarij erat suspensus per annum a celebratione Missæ, aduertit *Turrecr. in d. cap. Episcopus, & glos. in cap. eos qui, de tempor. ordin. in 6.* a qua pœna videtur recessum per *Cap. eos qui cit.* vbi Episcopus ordinans scienter, vel cum affectata ignorantia non Subditum sine Dimissorijs, & licentia proprij Ordinarij incurrit suspensionem per annum a collatione Ordinum, qua suspensione manifestata, Subditi Episcopi suspensi poterant ordinari ab Episcopis vicinis absq; licentia sui Ordinarij, ita *tex.*
- 28 Hæc suspensio est non solum a collatione Ordinis sic collati sine licentia, sed generaliter a collatione omnium Ordinum per annum, quia *tex.* prædictus loquitur generaliter, & aduertit ibidem *glos. verbo Ordinum, tenet Suarez de censur. disput. 31. sess. 5. num. 5. Marius Alterius de suspens. disp. 16. cap. 1. col. 3. Bonac. de susp. in part. 3. q. 2. punct. 7. num. 4. disp. 3. contra Archid. & Gemin. in eodem cap. eos qui.*
- 29 Obserua; quod conferens primam Tonsuram alieno Subdito sine licentia proprij Ordinarij, incurrit tantum suspensionem a collatione primæ Tonsuræ per annum, per *tex. in cap. nullus*, vt diximus paulo ante; non tamen incurrit in suspensionem a collatione aliorum Ordinum, ex dispositione huius *Cap. eos qui*; nam hic *tex.* non procedit in casu collationis primæ Tonsuræ, secundum veriorem opinionem, quam tenet *glos. in eodem tex. verbo Clericos, & Geminian. num. 5. Villalobos in Summa tom. 1. tract. 18. diffin. 7. num. 17. Rice. in Add. ad Lancell. instit. Canon. lib. 1. tit. 25. §. pari ratione*, quos sequitur *Diana tom. 2. tract. 4. resol. 194. contra glos. in d. cap. eos qui, verbo ordinare, Salzed. ad Diaz. in prax. Canon. Crimin. cap. 26. & Barb. eodem cap. eos qui, num. 10.* extendentes hanc pœnam etiam contra conferentem primam Tonsuram.
- 30 Obserua; quod pœna est. *cap. eos qui*, suspensionis per annum a collatione Ordinum lata contra conferentem Ordines non Subdito sine licentia Ordinarij procedit non solum contra Episcopum; sed etiam contra alios Prælatos habentes priuilegium conferendi minores Ordines, vt tenet *glos. in eodem cap. eos qui.*
- 31 Similiter Episcopus, siue alius Prælatus conferens Ordines alieno Subdito sine licentia proprij Ordinarij incurrit pœnam suspensionis a collatione Ordinum per annum, ex *Concil. Trid. sess. 23. cap. 8. de ref. si hoc scienter agat, vel ex ignorantia crassa, vel supina, vt aduertit P. Tbesaur. in prax. Eccles. p. 2. verbo Ordo, cap. 16. vers. 7.* an autem hæc pœna habeat locum in conferente maiores tantum, vel etiam minores, vide quæ diximus supra vers. *Controuersum est.*
- 32 Item ex *Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. de refor.* Episcopus titularis ordinans alienum Subditum sine proprij Prælati expresso consensu ad maiores, vel minores Ordines, vel primam Tonsuram ei conferens, etiam sub prætextu familiaritatis, vel alterius priuilegij incurrit pœnam suspensionis ab exercitio Pontificalium per annum, notat *Bonac. tom. 3. de suspens. in part. disp. 3. q. 2. punct. 6. 2. proposit. num. 4. vers. Tertio probo.*
- 33 Hæc de promotione facta sine literis dimissorialibus; sequitur dicendum de facta cum Dimissorijs falsis; & primo obseruandum est, quod promotus etiam ad primam Tonsuram cum Dimissorijs falsis in-

Incurrit crimen falsi, & tanquam falsarius potest processari, inquiri, & quærelari, & si fuerit conuictus, vel confessus potest Clericus damnari ad trirèmes, quæ pœna hodie successit in locum deportationis, quæ de iure puniebatur crimen falsi, ita *Clar. in prax. Crimin. §. fin. q. 67. Diaz in prax. cap. 140. §. sic equidem*. Incurrit etiam pœnam infamiz iuris ex genere pœnæ, si pro hoc crimine fuit condemnatus, *l. Capitulum, §. cetera, ff. de pœnis*, & consequenter fit irregularis, quia crimen falsi est crimen publicum, *l. 1. ff. de public. iudic. Clar. in §. falsum, in princ. Maiol. de irregul. lib. 5. cap. 36. num. 2.* & probatur etiam, quia crimen falsi est enorme, & depositione dignum, ut refert *Diaz, & Solzed, in prax. cap. 96. verbo detrudatur*, & omne crimen enorme depositione dignum, si notorium fuerit, reddit infamem infamia iuris, & irregularem secundum probabiliorem sêntentiam, docet *P. Thesaur. in prax. Eccles. cap. 1. sub verbo falsum, par. 2.* qui in fine dicit, quod in hac infamia potest proprius Episcopus dispensare, seu restituere aduersus hanc infamiam, & indirecte dispensare super irregularitate, per *Cap. at si Clerici, §. de adulterijs, de iudic. Abb. in cap. fin. de tempor. ordin. num. 5. Sylu. verba irregularitas, q. 14.* Et ad incurrendam hanc pœnam secundum magis communem sententiam sufficit, si crimen sit notorium iure, vel factò, etiam quod non interueniat sententia condemnatoria, quia crimen est depositione dignum, ita *Sayr. lib. 7. cap. 12. nu. 3. & n. 12. Garz. de Benef. par. 11. cap. 3. num. 110.*

34 Italus cù literis dimissorialibus falsis ab alieno Episcopo Clericali Characterè insignitus, vel ad minores Ordines promotus, etiam si alias sit præditus qualitatibus requisitis, per *Concil. Trid. sess. 23. cap. 16.* fori priuilegio non gaudet, sed sæculari iurisdictione, ut antea in omnibus plene subiaceret, per *Bull. Urbani VIII. 33. incipientē Secretis aterna Prouidentia editam anno 1624. §. 4.* secuta tamen prius desuper Iudicis Ecclesiastici declaratione, ut in *Bulla prædicta*. Ex qua obserua, quod cum promotus prædicto modo subiaceat plene in omnibus iurisdictioni laicali, sequitur etiam, quod quoad bona ab oneribus patrimonialibus priuilegio immunitatis non gaudeat, quia ius imponendi hæc onera procedit ex iurisdictione laicali circa personam, ut non nisi subditis imponi possint, *l. rescripto, §. ult. ff. de muner. & honor.*

35 Ordinatus cum veris Dimissorijs, sed subreptitijs non incurrit in pœnam latam

contra promotos cum Dimissorijs falsis, tenet *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verbo Ordo, cap. 16. vers. ultimo*; est tamen controuersum inter DD. an iste incurrat in pœnam latam contra promotum sine Dimissorijs. Cuius resolutio dependet ab alia controuersa quæstione, an subreptio reddat nullam gratiam, vel prouisionem Ordinarij, in quibus quæstionibus *Add. ad Quarant. Summ. Bull. verbo Ordo, in app'd. vers. quod intellige, in fin. fol. mibi 559.* tenet, quod paria sint non habere literas dimissorias, & habere subreptitias, & *Campant. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 1. num. 15.* tenet promotum cum Dimissorijs subreptitijs, ad instar promoti sine Dimissorijs incurtere in pœnam suspensionis, quia mendax præcator debet carere pœnitus impetratis, *l. & si legibus, C. si contr. ius, vel utilit. publ. cap. super literis, de rescript. Sancb. de matrimon. lib. 8. disput. 21. num. 4. & in Præc. Decal. lib. 4. cap. 47. a num. 59. Suarez de Relig. tract. 6. de vot. lib. 6. cap. ult. a num. 14.* & alij per prædictos adducti tenent prouisionem Ordinarij reddi nullam per subreptionem, vel obreptionem. Contrariam sententiam nempe prouisionem, & gratiam Ordinarij non reddi nullam per subreptionem, vel obreptionem, quamuis obtinens decipiêdo peccet, tenet *Emanuel Sa verbo gratia, num. 22.* quem sequitur *Garz. de Benefic. par. 8. cap. 3. a nu. 6. & nu. 9.* qui in specie tenet, quod promotus cum Dimissorijs subreptitijs, non incurrit in pœnam latam contra promotum sine dimissorijs, & hanc opinionem dicit esse communiorem *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordo, cap. 16. in ultimis verbis*, & probatur ex eiusdem dictis, *eodem par. verbo gratia, cap. 8. vers. primo.*

36 Quæ diximus de Episcopo ordinante, alienum Subditum sine Dimissorijs, vel licentia sui Ordinarij quoad pœnas, procedunt in Abbate, vel alio Prælato habente vsu Mitræ, & Baculi, & auctoritatem a iure, aut ex priuilegio conferendi minores Ordines, qui si non subditum seculares, vel Regularem promouerit sine licentia, ut supra, valide confert Ordinem, & Ordinatus recipit Characterem, sed tam ordinans, quam Ordinatus incurrunt in pœnas, in quas incurrere Episcopum diximus. Quod si Abbas, vel alius Prælatus nullam haberet auctoritatem a iure, vel priuilegio conferendi Ordines, tunc si conferre tentaret, nulliter hoc faceret, & Characterem non reciperet Ordinatus, ut distinguit *Lapus alleg. 128. num. 6.* quem sequitur

quitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 1. num. 18. qui num. 19. defendit, quod si Abbas, vel alius Prælatus priuilegium haberet conferendi minores Ordines certis, & determinatis personis, si alijs conferret nihil ageret, & sic promoti iterum essent ordinandi, cum clausula, si & quatenus non sit susceptum Sacramentum; non obstante, quod aliter iudicetur in Episcopo, qui si alienum subditum ordinet, valide sed non licite ordinat; & ratio est, quia Episcopi habent auctoritatem a iure, in casu vero nostro potestas data est a priuilegio, cuius tanta est vis, quatenus verba permittunt.*

Ultra pœnas, de quibus supra, incurrit etiam Ordinatus ab alieno Antistite sine licentia proprii Ordinarij inhabilitatem, & fit Inhabilis ad consequenda Beneficia, tenet *Rebuff. in prax. tit. de literis dimiss. num. 22. Gabriel conf. 181. num. 6. vol. 2. e. r. ratione, quia iste sic promotus est suspensus, & suspensio non possunt Beneficia conferri, vt late docet Garz. de Benefic. 7. par. cap. 14. per totum, & signanter nu. 3. & seqq. sequitur Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 2. num. 1. vbi in fine restringit opinionem in Ordinatis in Sacris sine licentia proprii Episcopi, quia prædicti incurrunt suspensionem ipso iure, de qua in *Concil. Trid. sess. 23. cap. 8. certum est apud omnes DD. De Ordinatis vero in minoribus, quia est controuersum inter DD. an incurrant ipso iure suspensionem, de qua in d. tex. Concil. ipse Campanil. dicit, quod contra illos non procedit inhabilitas ad Beneficia, cuius contrarium posset teneri in opinione illorum, qui defendunt pœnam suspensionis, de qua in *Concil. cit. loc. procedere etiam contra Ordinatos in minoribus.***

37 Attestanti se fuisse promotum ab alieno Episcopo, de licentia proprii non creditur, bene tamen creditur Episcopo attestanti ordinasse alienum, de licentia sui Ordinarij, vnde dicitur probata hæc licentia, etiã ad euitandas pœnas, de quibus supra, si in literis Ordinum fuerit præsertus tenor prædictæ licentiæ, vel saltem de illa in eis fuerit facta mentio, vt seruat praxis, docet *Campanil. in diuers. iur. Can. rubr. 9. cap. 8. num. 34. & 35.*

38 Excusant nonnulli DD. Ordinantem, & Ordinatum ab alieno Episcopo sine licentia proprii, vel Dimissorijs, si Ordinatio facta sit sub spe ratihabitionis proprii Episcopi, si vere ratihabitione sequatur, & probant hanc sententiam factam Sancti Epiphaniij, de quo in *Cap. Lugdunensis, 9. q. 2.*

*ita glosa magna, in fin. in cap. nulla alterius, 9. q. 2. Maiol. Suar. Barbof. & alij apud Bonacc. tom. 3. de suspens. in partic. disp. 3. q. 1. punct. 11. 2. propof. num. 14. Sed contraria opinio est magis communis, nempe non esse licitam Ordinationem alterius subditi, sub spe ratihabitionis proprii Ordinarij, & proinde contra talem Ordinatum, & Ordinantem procedere pœnas, de quibus supra tenent multi, quos refert, & sequitur *Salzed. ad Diaz. in prax. Crimin. Canon. cap. 27. vers. Secundus, quando Episcopus, qui pluribus rationibus respõdet, Cap. Lugdunensis fundamento contrariæ sententiæ, sequitur Ricc. in prax. 3. par. tit. prax. litter. dimissor. resol. 237. num. 12. vbi vers. mihi tamen, valide defendit opinionem post Addit. ad Quarant. in Summ. Bull. verbo Ordo, intra vers. amplia hanc, fol. 362.**

39 Excusatur etiam Ordinans, & Ordinatus ab alieno Episcopo sine Dimissorijs, & licentia proprii Ordinarij, si Ordinatus rescriptum, seu priuilegium obtinuit a Summo Pontifice recipiendi Ordines a quolibet Episcopo, & licet in hoc casu non sint necessariz literæ dimissoriales, debet tamen Ordinandus habere literas commendatitias de vita, & moribus a suo Ordinario, alias tam Ordinans, quam Ordinatus incurrunt in pœnas, *Concil. Trid. sess. 23. c. 8. de refor. vt notauimus supra, & tenet Addit. ad Quarant. in Summ. Bull. verbo Ordo, in append. vers. suspensionis pœna, fol. mihi 559. Idem in Ordinato ab alio Antistite cum dispensatione Apostolica, si tunc Sede vacante, vel proprio Episcopo in remotis agente, sine literis commendatitijs de vita, & moribus, sequitur *Bonacc. cit. loc. num. 22.**

40 Non excusatur, nec Ordinans, nec Ordinatus sine literis dimissorijs proprii Ordinarij sub prætextu, quod Ordinatus sit persona cognita, & habens qualitates requisitas, a *Concil. Trid. & Decretis Sacr. Congr. notoria cognitas, quia Dimissoriæ ex Constitutione Pij II. incipiente Cum ex Sacrar. de qua supra, requiruntur pro forma, & quando est data forma, semper, & omnino est seruanda, ita *Mandos. in reg. 24. q. 3. quem sequitur Prosp. de August. ad Quarant. verbo Ordo, vers. amplia hanc extrauagantem, in princ. fol. mihi 362. licet aliud dicendum sit quoad examen, nam notus promoueri potest sine examine, quod alias in incognito requireretur, cap. qui Episcopus iur. glos. 2. 23. distinet. capit. veniam, vers. Bussachium 35. q. 9. cap. nullus 2. iur. glos. ibi, Quod ordinari potest cognitus absque examine 25. distinet. Abb. in cap. constitutis, num. 4. de appell. vbi subdit, quod scho-**

scholaris notorie peritus doctorari potest sine examine, *l. as. in l. 1. num. 26. ff. de lib. & posthum.*

41 Excusatur Ordinatus ab alieno Episcopo sine literis dimissorijs proprii Ordinarij, si Ordinatio facta est sciente, & non contradicente proprio Episcopo, quia scientia cum patientia operatur idem, quod deputatio ad aliquod officium, seu ad aliquid peragendum, per *tex. in l. 1. §. Magistrum 2. vers. fisci, & passus, ff. de exercito.* Vbi DD. præsertim *Paul. de Casstr. num. 3.* dicunt, quod gesta per aliquem tanquam locumtenentem sciente, & patiente Superiore valent, licet non appareat de locumtenentia, quia tacite videtur eum constituisse, facit *tex. in l. qui petitur, ff. mandat.* ita probat hanc opinionem *Mandos. in reg. 24. de male promotis, quæsto 5.* ubi in fine respondet obiectioni, quæ posset formari ex his, quæ diximus supra nempe, Dimissorias esse statutas pro forma.

42 Dubitatur, an pœnis, quibus diximus affici Ordinantem alienum Subditum, & Ordinatum ab alieno Antistite sine Dimissorijs proprii Ordinarij, afficiatur etiam Episcopus ordinans Regularē, & ipse Regularis Ordinatus sine Dimissorijs proprii Superioris?

Respondeo partem affirmatiuam, nempe pœnam suspensionis latam contra promotum sine literis dimissorijs, ut supra, procedere etiam contra Regulares, ex identitate rationis, probat *Mandos. cit. loc. quæsto 2. num. 6. vers. pro parte vero.* De hac re vide latius apud *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 3. num. 4. & 5. & rub. 12. cap. 3. num. 24.*

43 Obserua hic primo; quod Episcopus loci Monasterij potest ordinare Nouitium commorantem in prædicto Monasterio, etiam si alibi sit natus infra annum probationis, & ante professionem, tenent *Ancharan. in hoc cap. cum nullus, num. 4. & Franck. in fin. quos sequitur Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 3. num. 3.* contra nonnullos ibi adductos; & ratio est, quia prædictus Nouitius iam factus est subditus ratione domicilij, cum habeat animum ibi perpetuo manendi.

44 Obserua secundo; quod in Dimissorijs Regularibus concedendis Superiores illorum non adstringuntur præceptis de publicandis publice in Ecclesijs desiderijs Ordinandorum, & Episcopus recipiens Dimissorias illorum, non tenetur hoc inuestigare, nec si exeat testimonium de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis, ad præscriptum *Sacr. Concil. Trident.*

sess. 23. cap. 5. de refor. & Decreti Sacr. Congregationis de promovendis in Regna Neapolitano. Sufficit enim Episcopo ordinanti, testimonium habere ab ordinandorum Superioribus Regularibus affirmantibus, & attestantibus prædictos nullo requisitorum indigere, eorumque fidei standum esse, præterquam circa doctrinam, pro qua subijciuntur Episcoporum examini, ita *Henriq. in Summ. lib. 10. cap. 23. §. 4. in glos. lit. L. Roderic. Lusitan. quæst. regul. tom. 3. q. 24. art. 1.*

45 Obserua tertio; nonnullas Religiones priuilegium habere, ut cum Dimissorijs Superiorum eorum Regulares possint Ordines recipere a quocumque Episcopo etiam Sacros, sicut testatur *P. Suarez de Religion. tom. 3. lib. 5. cap. 16. num. 17.* habere priuilegium prædictum Societatem Iesu Christianæ Reipublicæ ornamentum, & refert etiam *Nouar. Lucer. Regul. verbo Dimissoria, n. 2.* In cuius priuilegij terminis d. sceptant DD. an possint Superiores prædictarum Religionum concedere Dimissorias directas cuicumque Episcopo Nouitijs, de qua quæstione est videre apud *Dian. 3. par. tract. de dubijs Regularium, resolut. 7.* ubi refert DD. pro vtraque sententia, verum ipse adheret communi opinioni, nempe licere Superioribus prædictis Dimissorias concedere, etiam Nouitijs, eamque sententiam non solum dicit militare cum ipsa Religione habente priuilegium, sed cum alijs, quæ priuilegiorum communicatione gaudent, voluit etiam *Suarez cit. loc.* Verum in hoc casu cautius dicendum est, attendendum esse tenorem, & verba priuilegij: Extra vero casum priuilegij seruandum est cum *Naldo in Summ. verbo Nouitius, numer. 8. Vgotin. de potest. Episc. cap. 26. §. 20. num. 7. Henriq. lib. 10. cap. 23. num. 3.* literas dimissorias esse, concedendas Nouitis per Episcopum, intra cuius Diocesi est Monasterium, ubi adest Nouitiatus; nam, & illos posse etiam ordinare diximus supra, *vers. Obserua hic primo.*

46 Obserua quarto; ex doctrina *Diana tom. 3. tract. 2. de dubijs Regular. resol. 31.* & aliorum apud eum, quos nouissime sequitur *Nouar. Lucer. Regul. verbo Ordo, num. 12.* posse tute Episcopum recipere Regularem cum Dimissorijs sui Superioris, ac illi conferre extra tempora, etiam Ordines minores vigore priuilegiorum Regularium; cuius contrarium tenent *Vasquez, & Suarez,* quos citat *Nouar. eodem loc.* sed quia conferre Ordines maxime Sacros extra tempora, certum est prohiberi per *Conc. Trident.* ideo Episcopus securius ageret, si se abstineret ab hac Ordinatione, quando non est secu-

securus de priuilegio, quod indubitatum est habere Patres Societatis Iesu per Bull. Gregor. XIII. & Fratres Capellanos S. Ioānis Hierosolymitani per Bull. Pij V. incipientem *Circumspecta*.

47 Obserua quintò; quod obtinens Dimissorias a proprio Ordinario directas cuiusque Episcopo in propria Diœcesi ordinante, in casu quo permittuntur Dimissoriaz generales, non potest ordinari licite ab Episcopo Ordinationes exercentes extra suam Diœcesim, cum licentia tamen Episcopi loci, vt tenet *Gutier. in Canonis. quæstionib. lib. 1. cap. 16.* cuius contrarium conatur probare *Diana 3. par. tract. 4. de Sacram. resolut. 191.* sed vere non est recedendum ab opinione *Gutier.* quia per concessionem licentiaz ordinandi in propria Diœcesi videtur denegata extra Diœcesim.

S V M M A R I V M.

- 1 De literis commendatitijs, sine quibus Clericus ignotus non debet admitti ad exercitium Ordinis, num. 1. Quod fallit in Clerico noto, vel in Clerico peregrino associato personis qualificatis, num. 2. Vel in Clerico, qui alias probat suam promotionem legitimā. Vel secreto celebrata. Vel ex deuotione num. 3.
- 2 Sacerdos exterus celebrans sine literis dimissorijs nullam incurrit pœnam de iure communi, quia prohibitio ligat Superiores, ne illos admittant.
- 3 Episcopus potest prohibere, ne admittantur exteri Sacerdotes tam in Ecclesijs secularibus, quam regularibus.
- 4 Literis commendatitijs falsis vtēs non incurrit pœnam aliquam.
- 5 Litera commendatitia an possint denegari per Ordinarium; & quid in adscripto seruitio Ecclesia; vel in casu, quo quis vellet illis vsi non ad solitū suam, num. 9.
- 6 Literarum commendatitiarum amissionem potest probari per testes.
- 7 Litera commendatitia debent muniri sigillo concedentis.
- 8 Clericus exterus sine literis commendatitijs non potest expelli ab Ordinario, si non vult Ordines exercere; & quid de Eremitis.

- 12 Litera commendatitia an possint denegari vagabundo; & quis dicatur talis.
- 13 Litera commendatitia non expirant morte concedentis, vel remotione ab officio.
- 14 Regularis peregrinus sine literis commendatitijs sui Superioris non est recipiendus ad Diuina, & potest ab Ordinario puniri.
- 15 Episcopus potest præcipere suis subditis, ne discedant sine literis commendatitijs.

ARGVMENTVM.

De Clerico peregrino. Notatur, quod talis Clericus non est admittendus ad celebrandum sine literis commendatitijs, quid si Clericus sit notus, vel intendat probare per testes suam Canonicam promotionem, an possit Ordinarius prohibere, ne admittatur talis Clericus etiam in Ecclesijs Regularium. Notatur etiam aliquid de literis commendatitijs, quid de vtētibz illis falsis. Et an possit eas denegare Episcopus Clerico petenti, vel expellere Clericum exterum sine dictis literis, quomodo debeant esse sigillatæ, & quando expirent. An possit Episcopus præcipere, ne Clerici discedant sine dictis literis. Et quid de Clerico peregrino.

ANNOTATIO XXIV.

S. VNIC.

Ad *Tex. in Cap. Tua, de Clerico peregrino.*

P Recipit hic *Tex.* Episcopis vt non permittant in eorū Ecclesijs Clericos peregrinos, & ignotos Diuina celebrare, nisi ipsis Episcopis constet per literas, sine per testes de Clericorum prædictorum ordinatione Canonica; possent tamen sustinere, si secreto, & ex deuotione celebrare voluerint; de qua prohibitione habetur etiam in *Cap. 7. distinct. 71.* & in *cap. Monachum 10. q. 4. nouissime Concil. Trid. sess. 23. de res. cap. 16.* in vltimis verbis, *Statuit, quod nullas præterea Clericus peregrinus sine commendatitijs, seu Ordinarij literis ab vlllo Episcopo*

Li ad

ad Diuina celebranda, & ad Sacramenta ad-
ministranda admittatur; de quibus literis
vide *P. Henric. in summ. lib. 7. cap. 34. §. 6.*
F. Emanuel. quæst. Regul. tom. 2. q. 121. art.
1. P. Suar. de Relig. tract. de voto, lib. 3. c. 4.
Nauar. conf. 5. tit. de celebr. Miss. Reginal.
in prax. for. penit. lib. 29. num. 42. vers. tan-
to tempore, DD. in hoc tex. Genuens. in prax.
cap. 40. Nouar. in prax. iur. Pontific. tit. de
literis commendatitijs, & alibi, in qua mate-
ria notabo breuiter nonnulla vsu frequen-
tiora.

1 Nota primo, quod Clericus ignotus, &
peregrinus non debet admitti ad cele-
brandum Diuina sine literis commenda-
titijs sui Ordinarij, etiam si iuret, quod sit
legitime in ordinibus constitutus, ante
quam eius conuersatio fuerit approbata,
ita deciditur *in cap. inter quatuor. hoc titul.*

2 Nota secundo, quod dispositio huius
text. procedit in Clerico pœnitus ignoto,
qui si sit famosus, vel aliquâliter notus, aut
secum ducat plures foctos personas quali-
ficatas, ex quibus Episcopus possit com-
petentem notitiam, & informationem ha-
bere de legitimo Clericatu, esset etiam
admittendus ad Diuina celebranda, vt
obseruat *Abb. in hoc cap. tua, in vltimis ver-*
bis, ex opinione Anton. de But. Genuens. in
prax. cap. 40. in prin.

3 Nota tertio, quod licet *Concil. Trid. cit.*
loc. simpliciter dicat non esse admittendum
Clericum exterum ad Diuina sine literis
commēdatitijs sui Ordinarij, quia tamen
Concil. non derogat dispositioni huius
cap. tua; vbi admittitur Clericus ad hunc
effectum ad probandam canonicam pro-
motionem per testes; dicendum est, si Cle-
ricus exterus probet dictam suam ordina-
tionem, nec esse aliquam censuram, vel impe-
dimento detentum per testes, vel alio au-
thentico modo, posse admitti ad Diuina
peragenda in aliena Diœcesi sine literis
commendatitijs, vel si notorie constaret,
stante qualitate personæ de requisitis præ-
dictis, iuxta *cit. cap. inter quatuor*, vel si Cle-
ricus vellet celebrare secreto, vel ex deuo-
tione, quia etiam tunc posset admitti, ex
hoc *cap. tua*, & licet *Campanil. in diuers. for.*
iur. Canon. rubr. 9. cap. 6. num. 4. in prin.
videatur referre ad effectum prædictum
literas prædictas esse de forma, adducens
ad id *Mandos. in regul. Cancell. 24. q. 5.* se-
cundum quam opinionem esset dicendum
in nullo casu posse admitti Clericum sine
literis commendatitijs sui Ordinarij ad
Diuina celebranda; sed quia *Mandos.* lo-
quitur de Dimissorijs ad Ordines recipiē-
dos, & *Campanil. eodem num. 24. in fin.* vi-

detur recedere ab illo, ideo statuta prima
sententia potest tute teneri etiam in ter-
minis *Concil. Trid.* quam eodem loco te-
net *Campanil. num. 7.*

4 Nota quarto, quod prohibitio, de qua
in hoc *cap. tua*, & *cit. tex. Concil. Trid.* est,
quoad Episcopos, & alios Superiores loco-
rum, quibus prohibetur admittere Cleri-
cum exterum ad celebrandum Sacrum, vel
ministrandum Sacramenta sine literis cō-
mendatitijs sui Ordinarij, non tamen est,
quoad ipsos Clericos; vnde Sacerdos exte-
rus posset libere celebrare, & Sacramenta
ministrare in aliena Diœcesi sine literis
dimissorijs sui Ordinarij, secluso scanda-
lo, nec in aliquam suspensionem incideret,
cum hoc nullo iure sancitum sit, ita *Na-*
uar. de celebrat. miss. Reginal. in prax. for.
pœnit. lib. 29. num. 42. vers. tantopere, Hen-
ric. in summ. lib. 10. cap. 34. §. 6. lit. I. nisi id
prohiberetur aliqua lege particulari, idem
Campanil. cit. loc. num. 7. Nouar. in prax.
iur. Pontific. tit. de literis dimissor. conclus. 1.
num. 4.

5 Hinc dicendum est, non solum posse
Ordinarium prohibere, vt non admittan-
tur Sacerdotes seculares exteri ad Diuina
Officia celebranda, nisi prius ab ipso Epi-
scopo visis literis commendatitijs ipsi Sa-
cerdotes admissi fuerint, in Ecclesijs secu-
larium Clericorum, sed etiam nec in Ec-
clesijs Regularium, vt per adductam de-
clarationem *Sacr. Congreg. 1. Nouem. 1594.*
& a *Barbos. in eodem Concil. Trid. sess. 23. de*
refor. cap. 16.

6 Vtens literis commendatitijs falsis, qua-
rum virtute quis habuit licentiam cele-
brandi in aliena Diœcesi, nō incurrit pœ-
nam aliquam ex solo prædicto vsu, nisi
aliud concurrat crimen, vt quia exercuit
Ordinem, ad quem non fuit promotus, &
simile, defendit *Nauar. conf. unico, de Cler.*
peregr. in nouis, siue 4. de for. compet. in anti-
quit. Sayr. decis. unica, de celebr. miss. quos
refert, & sequitur *Campanil. in diuers. iur.*
Canon. rubr. 9. cap. 6. num. 7. vbi testatur ex
auctoritate prædictorum liberasse quem-
dam Præsbyterum suum clientem, qui ha-
buit literas commendatitias a suo Ordina-
rio ad certum tempus, illasq. falso pro-
gavit finito termino.

7 Dubitatur, an Ordinarius possit denegare
Clerico proficiscere volenti extra
Diœcesim prædictas literas commenda-
titijs?

Respondetur, regulariter has literas nō
esse denegandas, tenet ex mente *Sacr. Con-*
greg. Campanil. cit. loc. num. 4. circa finem.
Fallit tamen hæc opinio; Primo, vt Or-
dina-

dinarius possit denegare has literas habenti beneficium requirens personalem residentiam, est indubitatum. Fallit secundo in Clerico adscripto, iuxta formam *Sacr. Concil. Trid. sess. 23. cap. 13.* seruitio alicuius Ecclesie, vel loci pii, probatur aperte per argumentum a contrario sensu, ex adductis declarationibus *Sacr. Cong. super cit. tex. Concil. Trid. a Barb. & ab Emanuel. Sa. verbo Clericus, num. 29.* dicentibus, quod Clericus nulli loco, aut beneficio adscriptus non tenetur residere, nec inuitus potest retineri, sed libere potest a sua Diocesi abire, *Nouar. in prax. iur. Pontific. tit. de dimiss. conclus. 1. num. 2. & seqq.*

Sed hæc sententia, quod adscripto seruitio Ecclesie possint denegari literæ commendatitiæ, ipsumque teneri residere in loco, ubi est adscriptus, inuoluit maximam restrictionem; certum est enim ex *Concil. Trid. sess. 23. de ref. cap. 16.* omnes promovendos esse adscribendos seruitio Ecclesie, ergo omnibus, & generaliter potest Episcopus denegare has literas; hanc sententiam tenet *Campanil. cit. loc. num. 5.* qui etiam ex præcitato *tex. Concil. Trid.* sentit, quod Ordinarius generaliter potest reuocare omnes absentes, exceptis ijs, qui ex errore, vel inaduertentia non sunt adscripti seruitio Ecclesie: & licet in rigore opinio *Campanil.* sit vera, tamen praxis permittit contrarium, & Clericos etiam adscriptos abesse cum literis commendatitijs, & eos absentes non reuocat, & hanc praxim bene comprobat *Donat. Ant. de Marin. quotid. resol. cap. 107. qui num. 8. & seqq.* dicit, ex *cit. tex. Concil. Trid.* adscriptum non teneri residere, sed tantum adstringi ad petendam licentiam ab Ordinario tempore discessus, & Ordinarium teneri illam concedere, alias Clericum posse appellare ad Metropolitanum, qui potestatem habet cogendi suffraganeum ad peragendum, quod debet. Verum si in Ecclesia deficeret seruitium, Ordinarium posse reuocare adscriptum, dicit ibidem prædictus *de Marinis num. 12.*

Fallit tertio proposita regula, ut Ordinarius non possit denegare literas commendatitijs in Ordinato in Sacris ad titulum patrimonij pro utilitate, vel commoditate alicuius Ecclesie, nam iste durante causa, ob quam fuit ordinatus, tenetur inferre eidem Ecclesie, cui fuit adscriptus, *Prosp. de August. in add. ad Quarant. in Summ. Bull. verbo ordo, vers. circa tertium, in fin. Campani. citat. loc. numer. 5.* & proinde Ordinarius potest illi denegare literas commendatitijs, & si ab-

sens est illum reuocare, quod intelligendum est iuxta dicta per *Donat. Anton. de Marin. ut supra.*

8. Nota quinto, quod existente particulari statuto in aliquo loco, ut non admittantur exteri Sacerdotes ad celebrandum sine literis commendatitijs sui Ordinarij, si Sacerdos exterus amisit literas prædictas, probata per eum amissione per testes, debet admitti ad celebrandum, deducitur ex dictis per *Rice. decis. Cur. Archiep. Neap. par. 1. decis. 150.*

9. Annis elapsis quidam Clericus petebat a suo Ordinario literas commendatitijs asserens velle Romam petere ob deuotionem; sed quia Episcopus probabiliter credebatur, Clericum petere literas non deuotionis causa, sed ut ex eis posset probare, non esse inquisitum, & obtinere a Nuntio Apostolicæ Sedis Neapoli commorante, commissionem, ita dari solitam per dictum Nuntium; petijt a me prædictus Ordinarius si posset tuta conscientia denegare præfatas literas commendatitijs, stante, quod Clericus nullo detinebatur vinculo. Respondi cum distinctione, supponendo, quod literarum petitio esset ad dictum finem, quod si Clericus desiderabat commissionem, ut Cameræ Apostolicæ inseruiret, quæ cum suis indigeat, Ministris non debet illis priuari, & Ordinarius non bene denegare poterat dictas literas; sed si Clericus commissionem procurabat in fraudem, & ad finem fugiendi iudicium sui Ordinarij, ut a creditoribus non posset facile conueniri, aut impune posset delinquere, & tunc poterat Ordinarius tuta conscientia denegare literas commendatitijs, cum fraudem, & dolus patrocinari nemini debeat, *cap. ex tenore, de rescript.*

10. Nota sexto, quod literæ commendatitijs debent esse sigillatæ sigillo Ordinarij concedentis, alias non possunt admitti, ut seruat *Praxis*, & probatur per *cap. post cessationem, de probat. ubi glos. & DD. omnes*, præsertim *Pelyn. num. 18.* refert, quod literæ Ordinarij subscriptæ, sed non sigillatæ censentur literæ priuatæ, quibus non creditur, nisi contra scribentem, probato, quod ipse scripserit, *l. si procuratorem, ff. de procurat. l. Publica, ff. de depositi, c. olim de censibus.*

11. Nota septimo, quod Episcopus non potest denegare ingressum, vel expellere commorantem Clericum exterum sine literis commendatitijs sui Ordinarij a sua Diocesi, qui non vult exercere Ordines, sed tanquam aduena ibi commorare, probat auctoritatibus, & rationibus *Genues. in prax.*

Cur. Archiep. Neap. cap. 4. num. 2. Fallit hæc regula in Eremitis, quorum viuendi ratio ab Apostolica Sede approbata non est, nã isti non tolerantur ab Ordinariis, vt refert *Nouar. lucer. regul. verbo Eremita, num. 2.* & proinde Curia Archiepiscopalis Neapolitana carcerat Eremitas in Ciuitate, vel Diocesi Neapolitana repositos, & præciso habitu illis iniungit præceptum sub pœna trireremium de non accedendo amplius ad eam; ea ratione, quia solent esse damnatæ vitæ, ita refert *Genuens. in prax. eiusdem Cur. cap. 46. num. 4. in impress. Romæ 1622.* qui eodem loco testatur, quod si prædicti Eremitæ sint probatæ vitæ, possunt tolerari, & in omnibus subduntur Episcopo, per *glos. in cap. qui vere 16. q. 1.*

12 Diximus, non debere Ordinarium denegare literas commendatitias Clerico non adscripto vinculo residentiæ, dum a sua propria Diocesi discedere intendit; Dubitatur an hoc procedat in Clerico vagabundo. Pro cuius cognitione sciendum est, quod vagabundus proprie dicitur, qui non habet certum domicilium, vel habitationem, ita *glos. & Bart. in l. 4. §. prator. ff. de damno infect. & qui discedendo a Patria nouum nõ eligit domicilium, nec ad antiquum redire intendit, vt declarat Alber. in diction. lit. V. vers. vagabundus 2.*

His præmissis ad dubitationem dico, quæcum vagatio in Clerico sit delictum, vnde Clericus vagabundus potest beneficio priuari, etiam si simplex sit, & nullam requirat residentiam, & solum ex vagationis delicto, vt testatur *Abb. in cap. ex tua deuotionis, num. 14. de Cler. non resident.* sequitur *Genuens. cit. loc. n. 9. in annotat. potest, & debet Ordinarius Dimissorias, seu literas commendatitias denegare Clerico vagabundo; immo licentiam datam Clerico vagabundo ab Ordinario, vt possit se absentare, non valere, tenet Abb. cit. loc.*

13 Literæ commendatitiæ, siue licentia absentantiæ non expirant morte concedentis, vel remotione ab officio, & hoc est commune in omnibus licentiis, ita *Cardin. Clement. sin. vers. quinta quaro, sub num. 9. de elect. Afflict. decis. 128. num. 4. & 5.* Id etiam procedit, si licentia de non residendo esset dara Parocho in tempore expresso, quia illa perdurat etiam post mortem concedentis, ita *glos. in cap. cum ex eo, vers. septennit, de elect. in 6. Roman. singul. 5 17. in antiquis, Archid. in cap. licet Canon, de elect. in 6. Dec. conf. 404. num. 13. & 14.*

14 Regularis peregrinus etiam prætextu accedendi ad suos Superiores sine literis commendatitijs, seu licentia sui Superioris

Regularis non solum non debet recipi ad Diuina peragenda, sed potest ab Ordinariis locorum tamquam desertor sui instituti puniri, deciditur expresse in *Concil. Trid. sess. 25. de regul. cap. 4.* aduertit *Nouar. lucer. Regul. verbo regressus a Monasterijs, num. 4.*

15 Nota octauo, quod Episcopus potest suis subditis facere præceptum, etiam sub pœna pecuniaria, vt non discedant a sua Diocesi sine literis commendatitijs, vel eius expressa licentia, vt testatur consuluisse *Ricc. decis. 346. quem sequitur Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 107. num. 15.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Vxor tenetur virum sequi in vita sub præcepto, & potest costringi, In morte de consilio; & quid si plures viros habuerit; & an in morte vir teneatur uxorem sequi, num. 4.*
- 2 *Vxor decedens sine electione sepultura, ubi sepelienda est.*
- 3 *Vxor cuius expensis sepelienda est.*
- 5 *Vxor an teneatur sequi virum recedentem ex iniusta causa, vel sine necessitate, vel fugientem ratione delicti, vel banni, num. 6.*
- 7 *Consuetudo, quod vxor non teneatur virum sequi, non valet.*
- 8 *Sponsa non tenetur sequi sponsum.*
- 9 *Vxor non tenetur sequi virum cum periculo animæ, vel corporis; & an teneatur sequi virum vagabundum, num. 10. 11. 12. & 13.*
- 14 *Vxor an teneatur virum sequi eligentem alibi commorare; & quid si inter eos adest pactum, vt non possit extrahi a Patria, num. 15. Et an valeat tale pactum, ibidem. Et quid si factum sit legatum, dummodo habitet in tali loco, num. 16.*

ARGVMENTVM.

Mulier tenetur sequi virum. Notatur quomodo teneatur sequi in vita, & quomodo in morte. Quid si vxor decedat non electa sepultura. Et cuius expensis sit sepelienda. An regula sex. procedat, quod vir teneatur sequi uxorem in morte. Et an vxor tenea-

teneatur sequi virum discedentem sine iusta causa, vel ob delictum commissum. An vxor possit iuari consuetudine. Quid procedat in sponsa. Adducuntur nonnulli casus, in quibus regula non procedit. Quid si adsit pactum, quod vxor non possit extrahi a sua Patria.

ANNO TATIO XXV.

§. VNIC.

Ad *Tex. in Cap. Vnaquaque*, 13. *ques. 2.*

IN hoc *tex.* statuitur regula, quod vnaquæque mulier sequatur virum suum siue in vita, siue in morte, de hac materia vide *Turrecr. in hoc tex. Host. in cap. de illis, de sponsal. & DD. alios*, idem videtur sentire *cap. 1. de coniung. leprof. vbi glos. in verb. sequantur, & DD. omnes Civilista in l. sicam dotem, §. si maritus, ff. solut. matrim. Iraqueb. de legib. connub. glos. 1. par. 1. num. 39. vbi multos adducit Sylus. in summ. verbo vxor, q. 8. & reliqui Summistz, Villalobos commun. opin. verbo vxor, num. 74. Hyppolit. Rimin. conf. matrim. diuers. 81. num. 21. Peguer. decr. crim. 3. nu. 11. Nauarr. in summ. cap. 14. num. 20. Philiar. de offic. Sacerd. 1. tom. p. 2. lib. 4. cap. 10. Manuel. in summ. 1. tom. cap. 15. num. 2. & reliqui apud *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 41. per totum.**

1 Obserua ibi in vita, vel in morte, quod in vita vxor tenetur sub præcepto etiam culpæ mortalis, & potest constringi, vt sequatur virum, ita aduertit *Nauar.* & alii, quos sequitur *Sanch. cit. loc. num. 1. vers. prima conclusio, in fine.* In morte vero non tenetur illum sequi sub præcepto, sed tantum de consilio, vt aduertit *glos. in cap. vnaquæque, in verbo in morte*, vnde est, quod vxor non tenetur ex præcepto sequi virum in sepultura, sed illam potest eligere vbi voluerit; sed si vxor vult vti hoc consilio, & plures habuit viros tenetur vltimum sequi, sicut vltimū virum sequitur in domicilio, & honore, *l. filij, §. 1. ff. ad muni.* & non solū si decedat vxor post mortem viri, potest eligere sepulturam vbi vult, sed etiam si viuentem viro, est *tex. in cap. de vxore, de sepult.* ratio est, quia per mortem vxor censetur soluta a lege viri.

2 Quod si vxor decessit non facta electione sepulture, tunc sepeliri debet in sepulchro, vbi vir eius sepultus est, & si plures

habuit viros successiue, debet sepeliri in sepulchro vltimi mariti, cuius retinet domicilium, & honorem, *tex.* est expressus in *cap. is qui, §. mulier, de sepul. lib. 6. glos. in cit. cap. de vxore, vbi Abb. num. 6.* qui id extendit, etiam si vxor vidua reuerfa est ad domum patris. Sed si vxor prædecessit adhuc sepelienda est in sepulchro, quod parauit vir, & si nullum parauit sepulchrum, sed habet paratum a suis maioribus, ibique intendit prædictus vir sepeliri, quia animi destinatione videtur maritus ibi sepultus, ibidem est sepelienda vxor; Quod si maritus proprium non habet sepulchrum, nec suorum, & absens est, ita vt voluntatem suam declarare non possit, tunc est sepelienda in sepulchro maiorum ipsius mulieris, ita *Abb. in cit. cap. de vxore, num. 6.*

3 Occasione sumpta quaeritur, cuius expensis sit sepelienda vxor? Resp. sepeliendam esse expensis dotis, ita vt succedens in dote, teneatur ad expensas funeris; & si vir lucratur ratione statuti, partem dotis tenetur contribuere funeri pro rata; & si dos reperitur pœnes virum, qui tenetur illam restituere, non potest iuari dilatione annali ad restituendam dotem ad effectum euitandi expensas funeris, ita *Paul. de Castr. in l. si filia, ff. solut. matrim.* quod si vxor non est dotata, & habet suos, maritus non tenetur ad expensas funeris; secus si mulier nec suos, nec in bonis habet, quia tunc tenetur vir, ita habetur ex dictis *Bar. in l. quod in vxorem, c. de negot. gest.*

4 Dubitatur, an sicut tenetur vxor sequi virum, ita teneatur & vir sequi vxorem. In morte non procedit dubitatio, nam vir est sepeliendus in sepulchro suorum maiorum, siue superflite, siue præmorta vxore, vt docet *Abb. cit. loc.* In vita nec tenetur vir vxorem sequi, & ratio est, quia cum vir caput sit, ipseque sit gubernare, potest ad libitum eligere domicilium, & vxor tenetur eum comitari; vxor vero cum sit subdita, non potest eligere domicilium, & proinde vir non tenetur eam sequi. Fallit tamen opinio, quando aliqua iusta causa intercedit, quæ compellit mulierem ad domicilium mutandum, tunc quia ratione mutui obsequij coniugalis vir tenetur cohabitare cum vxore, consequenter tenetur & illam sequi, docet *Alexand. de Neuo in cap. de illis, n. 12. de sponsal. glos. in cap. 1. verbo sequantur, de coniug. lepros.* & ibi *Innoc. in princ. Host. num. 2. & 3. Anchar. num. 3. in fine, & nu. 6. Anton. de Butr. num. 11. Abb. num. 3.* sequitur *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 41. num. 14. & 15.* qui alios refert.

5 Ampliatur proposita regula, vt vxor teneatur

neatur sequi virum, vt procedat, si vir recedat ex iusta causa, siue ex iniusta, & siue ex necessitate, siue sine necessitate, ita *Bel-lamer. Archid. & Turrecrem. in cap. si quis necessitate 24. q. 2. glos. in cit. cap. 1. eodem verbo, vbi Innoc. in princ. Host. num. 4. Ant. de Butr. num. 11. Abb. in cap. de illis num. 4. de sponsal. probat etiam ratione P. Sanch. cit. loc. num. 5.* adstringi vxorem præcepto comitandi virum, qualitercumque velit transferre domicilium, modo, non ex causa turpi, & inhonesta. Contrariam sententiam damnatam ab omnibus tenet *Alex. de Neuo in cap. 1. num. 7. in princ. & in vers. cessante autem necessitate, qui matrim. accus. poss.*

6 Hinc est, quod vxor tenetur sequi virum fugientem a Civitate ob delictum commissum, etiam sua culpa, *Host. in d. cap. 1. nu. 1. & Alex. de Neuo num. 7.* & virum condemnatum in exilium, secundam probabiliorē opinionem, quam tenet *Sanch. cit. loc. n. 12.* contra DD. adductos *num. 11.* & etiam virum excommunicatum, *cap. inter alia, de sent. excommun. Boss. in præf. crimin. tit. de crimin. las. Maies. num. 32.* & etiam virum bannitum, vt videtur sentire *Sanchez cit. loc.*

7 Nota primo, quod adeo tenetur vxor virum sequi, vt non possit iuari aliqua consuetudine in contrarium, quæ non valet, *Tiraquell. de leg. connub. glos. 1. par. 1. sub num. 39. glos. in cap. 1. verbo consuetudine, in fin. de coniug. leprof. vbi etiam Abb. nu. 3. Alex. de Neuo num. 4. & Præpos. num. 2. & 3. P. Sanch. cit. loc. num. 2.* qui prædictam consuetudinem damnat tamquam iuri diuino aduersam.

8 Nota secundo, quod prædicta procedunt in vxore, secus in sponsa per verba de futuro, quæ non tenetur sequi sponsum suum, quocumque vadat; colligitur ex *cap. de illis, de sponsal. vbi glos. verbo transferre, & etiã Host. Abb. num. 4. Alexand. de Neuo num. 7.* Immo si sponsus intendit mutare domicilium, & se in alium locum transferre, præbet iustam causam dissoluendi sponsalia, & sponsa non tenetur cum illo contrahere, quia est notabilis mutatio, nec antea præcognita, nec sponsa tanto vinculo est adstricta, vt teneatur sponsum sequi, sicut vxor virum, *Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 54. num. ult.*

9 Excusatur tamen in multis casibus vxor a sequendo virum: & primo non tenetur illum sequi, quando vxor ex hoc probabiliter timet graue detrimentum, vel vitæ periculum, corporis, vel animæ, vt si timeat necari a viro suo eam ducere volente ex-

tra territorium, vel pertrahi ad peccatum ratio est, quia vrgentia est præceptum abstinendi a peccatis præcepto tuendi vitam, *Nauar. cons. 2. num. 4. tit. de diuors. & alii, quos refert, & sequitur Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 41. num. 3. & 4.*

10 Secundo, vxor non tenetur sequi virum vagabundum per orbem, tenet *glos. in cap. si quis necessitate, verbo eum sequi 24. q. 2. vbi Turrecrem. num. 1. glos. in cap. de illis, in verbo transferentes, de sponsal. glos. in cap. 1. verbo exiuit, qui matrim. accus. poss. vbi An. ch. num. 4. Anton. de Butr. num. 6. Abb. nu. 5. Duen. reg. 800. 2. fallent. Innoc. in cap. 1. vers. nisi esset vagabundus, de coniug. leprof.* Hæc sententia est vera, quando vir factus est vagabundus post matrimonium contractum, & quando vxor tempore contracti matrimonij nesciebat virum esse vagabundum; vnde si vir tempore contracti matrimonij erat vagabundus, & illum talem vxor sciebat, tenetur eum sequi, ita distinguit *P. Sánchez, qui plures refert concordantes, cit. loc. numer. 6.* & tali distinctione videtur concordare tenentes contrarium, cum hac opinione. *glo. in hoc cap. vnaquæque, in verbo sequatur 13. q. 2. Ludouic. Peguer. decis. crimin. 3. num. 10. & alii, quos longa serie vide apud Sanch.*

Et licet hæc sit verior opinio, tamen adhuc *Hugo*, quem refert *glos. in d. cap. vnaquæque, & Barr. ac Bald.* quos refert *Tiraquell. de leg. connub. glos. 1. par. 1. num. 39. vers. quia etiam ignorabat,* tenent indistincte, quod vxor tenetur sequi virum suum vagabundum, siue a principio sciuerit eum esse talem, siue ignorauerit.

11 In dubio vero videtur in hoc casu potius præsumendam esse scientiam, quam ignorantiam; per regulam, quod vnusquisque præsumitur scire conditionem illius, cum quo contrahit, & præsertim in matrimonio, in quo exactior fit inquisitio a contrahere volentibus, quam in aliis contractibus; vnde si de hoc disceptaretur in iudicio, teneretur vxor probare ignorasse virum vagabundum: quod cum sit probare negatiuam admittit præsumptiones, vt dicemus alibi.

12 Vterius adhuc in causa ignorantie teneretur vxor sequi virum, quando hoc facere potest cum facilitate, si vagatio esset breuis; & ex honesta, & necessaria causa, secus si vagatio esset continua, quia tunc adhuc cum facilitate esset durum obligare vxorem ad continuo vagandum, secundum opinionem *Sanch. cit. loc. num. 7. & 8.* vbi intelligit *Abb. & alios asserentes non tene-ri vxorem sequi virum votum peregrinationis*

tionis exequentem de peregrinatione longa, quod si esset brevis, vxor teneretur sequi.

13 Diximus, vxorem teneri sequi virum, quem a principio contracti matrimonij cognouit vagabundū, quod procedit etiam si vir vagari velit temere, & sine causa, ita *Conar. 3. decret. 2. par. cap. 7. in initio, nu. 5. Coccus lib. 5. in lib. moral. tit. 11. num. 149. Ludou. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 54. in fin.* quos ego intellexerem, dummodo vxor cognouerit virum solitum esse vagari temere, & sine causa; ac etiam dummodo vagatio non sit ex causa turpi, & inhonesta, nam tunc, ratione peccati, non tenetur illum sequi, etiam concurrente scientia prædicta, vt explicat *Sanch. cit. loc. num. 9.*

14 Obserua, quod DD. conueniunt omnes ad obligandam vxorem ad sequendum virum alibi etigentem perpetuum domicilium, etiam si in partibus remotis. Altercatur vero quando vir alibi se transfert rediturus ad Patriam, in qua altercatione secundum veram opinionem, quam tenet *Sanch. cit. loc. num. 13. vers. credo tamen*, videtur dicendum, quod si vir alio migret animo cito redeundi, & peregrinatio esset longa, non tenetur vxor eum sequi, si vero animo commorandi ibi ad longum tempus, quod tenetur ad eum comitandum, si iusta accedit causa, secundum regulam positam per *Sanch. cit. vers. credo tamen*, in ultimis verbis.

15 Queritur, an vxor teneatur virum sequi, quando inter eos adest pactum, quod vxor non possit a viro transduci ad alia loca, nec extrahi a sua Patria?

Resp. responsum pendere ab illa sollemni quaestione inter DD. an tale pactum valeat, in qua DD. diuisi sunt, hinc inde, quos videre est adductos per *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 40. num. 1. & 2.* in qua quaestione illa videtur verior, & magis communis opinio, quod tale pactum valeat, dum concernit fauorem ipsius vxoris, ne Patria deserta, inter extraneos vitam agere cogatur, nec obstat libertati matrimonij, & hanc opinionem post multos sequitur *Sanch. cit. loc.* vnde pœnam appositam inter partes contra virum violatorem huius pacti posse exigi, defendunt *Anton. de Butr. Abb. Alex. de Neuo in cap. 1. qui matrim. accus. poss.* & alij, quos sequitur, & refert *Sanch. cit. loc. num. 5.* quod communiter intelligunt rebus stantibus in eodem statu; nam si superuenit aliqua noua causa discessus, vt puta propter capitales inimicitias, vel infirmitatem, & sic ad mutandum aerem; tunc maritus non tenetur seruare pactum præ-

dictum, etiam si esset iuratum, ita *Abb. in 5. cit. cap. 1. num. 5. & Alex. de Neuo num. 6. Capyc. decis. 135. num. 2. Sanch. num. 4. eodem loc.* Quod si nulla superuenit noua causa, tunc quia pactum tenet, si vir eum violet recedendo adstringitur pœna pacto adiecta, ita DD. supracitati.

Hinc ad quaesitum dicendum est, quod si vir nulla superueniente noua causa, discedat, & domicilium mutet contra pactum prædictum, vxor non tenetur eum sequi, secundum probabiliorem opinionem contra DD. adductos per *Sanch. cit. loc. nu. 1.* si vero noua causa superueniat, ob quam vir licite recedit contra pactum, tenetur vxor illum sequi, in illis casibus, in quibus secluso pacto tenebatur, quia cum tunc pactum non adstringat, perinde est, ac si non esset, ita *Hoff. Alex. de Neuo, Nauar. & alij apud Sanch. num. 6.*

16 Obserua obiter, quod legatum factum alicui sub conditione habitandi in certo loco debetur reiecta tali conditione, quando conditio in nullius fauorem redundat, quia seruitutis speciem continet, est *text. in l. Titio centum, §. Titio centum, il. 2. ff. de condit. & demonstr.* non tamen reicitur modus, si legatum est factum, dum in tali oppido habitauerit, quamuis in nullius fauorem cedat; nam non inuitatur legatarius ad speciem seruitutis, sed spe lucri, vt in certo loco habitet, *DD. in d. §. Titio centum, il. 2. Acosta 2. select. cap. 19. num. 5.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Episcopus non potest iurisdictionem exercere extra Diocesim propriam, quod intellige de contentiosa, & quasi.*
- 2 *Episcopus non potest Pontificalia exercere in aliena Diocesi, & qua dicantur Pontificalia, & an conferre primam Tonsuram. Et an possit intra suam Diocesim, sed in personas aliterius exercere Pontificalia, num. 3. Et an possit predicare, num. 4.*
- 3 *Episcopus exercens iurisdictionem in aliena Diocesi animo usurpandi, quæ penam incurrat.*
- 4 *Episcopus an possit iurisdictionem exercere contentiosam in loco exempto intra Diocesim, vel nullius Diocesis, & quibus modis dicatur locus exemptus.*

7 Epi-

- 8 *Episcopus potest iurisdictionem contentiosam exercere in aliena Diocesi, & licentia proprii Episcopi; & an requiratur consensus partium, & an possit concedere licentiam carcerandi non viso processu, vel publicare excommunicatos. n. 9.*
- 10 *Episcopus expulsus à Diocesi, vel impeditus ingredi, potest procedere contra expulsos extra Diocesim.*
- 11 *Episcopus extra Diocesim an possit excommunicare, vel absoluerè, aut dispensare in subditum. nn. 12. quid in Vrbe. n. 13.*
- 14 *Episcopus potest extra Diocesim exercere voluntariam iurisdictionem. Et an possit confirmare electum, vel instituire presentatum, vel recipere presentationem. n. 15.*
- 16 *Episcopus extra Diocesim suam potest literas dimissorias concedere, causas delegare, & exercere iurisdictionem contentiosam sine causa cognitione, & cuius effectus confertur in suam Diocesim. Et eodem modo excommunicare. Et quid de Vicario. numer. 17.*
- 18 *Episcopus extra suam Diocesim potest sibi facere deferre caudam. Non tamen Missam celebrare in Pontificalibus. n. 19.*
- 20 *Episcopus non potest extra Diocesim eligere sibi confessarium non approbatum ab Ordinario.*
- 21 *Licentia exercendi Pontificalia est necessaria non solum Superioris Ecclesie exempta, sed etiam Episcopi, intra cuius Diocesim est Ecclesia.*
- 22 *Episcopus potest celebrare, vel celebrari facere ante se extra Ecclesiam: Et an possit dare in Missa privata benedictionem cum illis verbis, Sit nomen Domini benedictum, &c. num. 23.*
- 24 *Episcopus extra Diocesim potest approbare reliquias, & licentiam concedere illas exponendi. Et quid potest facere in Abbazia viciniori, & quomodo dicatur vicinior. n. 25.*
- 26 *Episcopus an possit usi facultate Concil. Trident. sess. 24. de refor. cap. 6. extra Diocesim.*

ARGUMENTVM.

Episcopus non exercet iurisdictionem extra suam Diocesim. Notatur quotuplex sit iurisdictione, & in qua procedat regula. Quid de Pontificalibus de collatione Ordinum, & prædicare. Quam pœnam incurrat Episcopus contraueniens. An id etiam prohibeatur in loco nullius Diocesis, vel exempto. An possit citare suum subditum in aliena Diocesi. Fallit regula, quando adest licentia Ordinarij loci, multa de hæc licentia. Fallit etiam si Episcopus fuit expulsus a sua Diocesi. Et an extra eam possit Episcopus excommunicare, & dispensare. Fallit etiam in iurisdictione voluntaria; & qui actus dicantur iurisdictionis voluntariæ.

ANNOTATIO XXVI.

S. VNIC.

Ad Tex. in Cap. 2. de constit. in 6.

- 1 **I**N hoc Tex. & in Cap. nouit, de offic. leg. cõstituunt regulam DD. quod Episcopus iurisdictionem exercere non potest extra suam Diocesim, & ratione, quia Iudici ius dicere extra Territorium, prohibetur in *l. fin. de iurisd. omni. iud.* vbi Ciuilitæ communiter, quam regulam procedere tantum in iurisdictione contentiosa, non autem in voluntaria, est commune apud omnes. Pro cuius cognitione dicemus nonnulla ad usum frequentiora, primo de his, quæ non potest, secundo de his, quæ potest Episcopus exercere extra suam Diocesim. Et dicitur iurisdictione contentiosa, quæ in iudicio redditur in inuitum, & habet contradictorem, quia actor contendit contra reum, & è contra, *l. inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. oblig. Marant. in specul. 4. par. 18. distinet. num. 1.* hæc prohibetur Episcopo in aliena Diocesi, late *Rico. decis. 187. 2. par.*
- 2 Primo, prohibetur Episcopis Pontificalia exercere in aliena Diocesi sine expressa licentia Ordinarij loci, per *text. Concil. Trident. sess. 6. cap. 5.* vbi statuitur, vt nulli Episcoporum liceat cuiusvis privilegij prætextu Pontificalia in alterius Diocesi exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licentia,

tia, & in personas eidem Ordinario subiectas tantum; si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium est ipso iure suspensus. Ad quod obserua, quod nomine Pontificalium veniunt actiones propriae Ordinis Episcopalis, & collatio Ordinum, consecrationes vasorum, & Ecclesiarum, & Virginum, & Chrismatis, & confirmatio, & benedictio vestium, & corporaliū, *Barbos. de potest. Episc. alleg. 6. num. 5. Sayr. lib. 5. cap. 16. num. 26.* Item veniunt omnes actus Sacerdotales, qui exercentur cum apparatu Pontificali, id est Mitra, & Baculo, ita *Barb. & Sayr. supra cit.* Item benedictio ferri solita inter ambulandum, & quae fit post Missarum solennia cum *ver. Sit nomen Domini benedictum.* cum Mitra, & Baculo, vel cum Cappa, si Missa solennis ab alio cantatur, iuxta dicta per *Campanil. diuers. iur. Canon. rub. 9. cap. 5. num. 2.*

Dubitatur, an collatio primae Tonsum veniat nomine Pontificalium; ita ut Episcopus illam conferens in aliena Diocesi incurrat poenam, *Concil. Trid. cit. de hac re diximus annot. 23.* hic breuiter dicendum est secundum probabiliorem sententiam venire sub nomine Pontificalium; & proinde Episcopum illam conferentem extra Diocesim incurrere in poenam praedictam, si sine licentia Ordinarii conferat, ita *Salzed. ad Diaz cap. 26. lit. A. Sayr. lib. 4. cap. 16. num. 29. Sanch. consil. lib. 7. cap. 1. dub. 50. num. 2.* Contrariam sententiam tenent *Henriq. in summ. lib. 3. cap. 6. num. 3. Bonac. de suspens. in particul. q. 1. punct. 12. num. 2. Dian. resol. mor. 5. par. resol. 45. tract. 10. de de susp. & interd.*

3 Dubitatur secundo, an possit Episcopus intra suam Diocesim, sed erga personas alterius Diocesis exercere Pontificalia sine licentia proprii Ordinarii dictarum personarum?

Resp. Quoad collationem Ordinum nullum esse dubium, nam certum est non posse, & contrarium facientem incurrere in suspensionem, ut diximus *annot. 23.* Quoad alia, ut si conferat Sacramentum confirmationis, aut velum sacrum moniali, aut similia, etiam dicendum est, nec posse; verum si Episcopus contrarium faceret, peccaret, sed non incurreret aliam poenam, cum hoc iure cautum non sit, *Syluest. verbo confirmatio, in fia. Henriq. lib. 3. cap. 6. num. 6. Bonac. de Sacram. disp. 3. punct. 2. n. 10.* sed nec etiam peccare Episcopum in hoc casu, defendit *Dian. resol. mor. par. 4. tract. 4. Miscell. resolut. 50.*

4 Secundo, prohibetur Episcopo praedica-

re in aliena Diocesi, licet non sit actus contentiosae iurisdictionis, nec exercitium Pontificalium, non obtenta licentia Ordinarii loci, iuxta formam *Conc. Trid. sess. 5. de ref. cap. 2.* fuisse mandatum Episcopo Alphano praedicare volenti in Ciuitate Neap. per *Clementem 8. refert Campan. in diuers. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. num. 7.* id etiam tenetur *Ricq. in decis. Cur. Archiepisc. Neapol. 2. par. decis. 179. num. 5. vbi num. 7.* id intelligit cum *Card. in clem. dudum, num. 6. de suspul.* procedere, quando Episcopus loci id prohiberet, alias posset sine praedicta licentia, ex priuilegio concesso Episcopis praedicandi in toto Orbe.

5 Obserua hic, quod Episcopus exercens actum contentiosae iurisdictionis, ut est commune, si hoc facit intentione usurpandi, seu sibi acquirendi iurisdictionem Episcopalem in aliena Diocesi, incurrit etiam in excommunicationem *Bulle Cæna Domini cap. 17. & Concil. Trid. sess. 22. de refor. cap. 11.* ad quam incurrendam non requiritur usurpatio solius nominis Episcopi talis loci, sed requiritur, quod se ingerat in exercitio iurisdictionis, ut aduertit *Bonac. de censur. in particul. disp. 1. q. 18. punct. 2. num. 5.*

6 Diximus prohiberi Episcopo actum iurisdictionis contentiosae exercere extra territorium suae Diocesis. Quæritur hic, quid dicendum de loco nullius Diocesis, vel intra Diocesim, sed exempto ab Episcopi iurisdictione, & pro quaeriti responsione praemittendum est multipliciter dici locum exemptum a iurisdictione Episcopali. Primo, improprie, & per accidens ratione tantum personarum exemptarum, ut sunt Regularium Monasteria, quae loca sunt in, & de Diocesi Episcopi, & Superior Regularis habet iurisdictionem in personas sine territorio, ita *Rodriq. quaest. Regul. 59. art. 1. tom. 2.* in quos Regulares etiam exemptos in nonnullis casibus habet etiam iurisdictionem Episcopalem, quos videre potes apud *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. & Barbos. de potest. Episcopi alleg. 74. & seqq.* Secundo, dicitur locus exemptus a iurisdictione Episcopi proprie, & est, quando in loco intra Diocesim Episcopi, alius Prælatus inferior habet plenam iurisdictionem Episcopalem, *Rot. in recent. par. 1. decis. 683.* Tertio modo dicitur locus nullius Diocesis, vbi Prælatus habet iurisdictionem Episcopalem in Clericos, & laicos subditos, sed locus non est intra fines alicuius Diocesis, sed inter diuersas Dioceses, & dicitur Diocesis de per se, ab aliis separata, *Rot. cit. decis. 683.* & quidam

in favorabilibus venit nomine Diœcesis, & Prælati nomine Diœcesani; sed in odiosis non venit, sed venit nomine Ordinarij, ita *Cochier. de iurisd. in exempt. lib. 1. q. 1. num. 7. & seqq.*

His præmissis ad quæsitum dico, quod Episcopus Diœcesanus in loco exempto primo modo potest exercere iurisdictionem contentiosam, & Tribunal erigere in personas suorum subditorum, ita *Rodrig. supra cit. Salas de legib. disp. 14. sect. 6. num. 85. Filiucc. tract. 11. num. 149. Suarez, qui testatur de communi disp. 5. sect. 4. num. 6. potest etiam ibidem Pontificalia exercere, Ordines conferre, & ea facere, quæ potest in propria Diœcesi, ita *Gonzal. in glos. 43. de mensib. & alternat. num. 187.* In loco vero exempto secundo modo non potest Episcopus exercere iurisdictionem contentiosam, seu Tribunal erigere, per *tex. in capit. cum Episcopus, de offic. ordin. in 6. Rot. divers. decis. 145. num. 1. par. 2. tom. 1. nisi in casu speciali, & a iure permissio, ut per Rot. cit. loc. potest tamen ibidem exercere Pontificalia, per *Clem. 2. de privileg. dummodo non deroget in aliquo iuri exemptorum, ut in d. Clem. in fin. & Episcopus in dicto loco dicitur esse in residentia ad finem fruendi alternatiua, Gonzal. cit. loc. nu. 187. & 192.* In loco vero exempto tertio modo, id est nullius Diœcesis, Episcopus nullam habet iurisdictionem, & in eo tamquam privatus iudicatur; nisi in tribus casibus, scilicet quoad visitationem, quia per *Conc. Trid. sess. 24. de ref. cap. 9. prædictus locus visitatur ab Episcopo viciniore, Quoad cognitionem in causis extrationum, & licentiam extrahendi delinquentes ab Ecclesiis, & locis pijs, iuxta formam Bullæ Gregor. XIV. Et in casu præscriptæ iurisdictionis, vel privilegij, Rota divers. par. 2. tom. 1. decis. 207. num. 5. extra hos tres casus, quia Episcopus in eo loco iudicatur extra Diœcesim suam, & tamquam privatus, non potest iurisdictionem contentiosam, aut Pontificalia exercere, alias Episcopus incurreret in excommunicationem latam per *Trid. contra Pontificalia exercentes in aliena Diœcesi, Cochier. cit. loc. lib. 2. q. 1. num. 7. & si hoc faceret intentione usurpandi iurisdictionem alterius incurreret in excommunicationem Bullæ Cæna, & Conc. Trid. iuxta dicta vers. observa hic, latius quæ possit, vel non possit Episcopus in loco exempto, vide *Grat. discept. for. cap. 457. per totum.*****

7

Tertio, Episcopus non potest suum subditum existentem in aliena Diœcesi citare

sine licentia Ordinarij loci, iuxta verborum sententiam, quam rationibus, & iuribus probat *Diana resol. moral. tom. 5. tract. 11. de excomm. resol. 34.* contra nonnullos, quos ibi refert in principio. Verum hæc opinio fallit, quando consuetudo, vel privilegium permittit Episcopo suum subditum citare extra Diœcesim; & fallit etiam in superioribus Regularibus, qui cum non habeant certum territorium, possunt suos subditos citare in quavis Diœcesi, ita *Qui. cit. loc. in fin. & hæc opinio procedit tam in citatione reali, faciendo subditum personaliter capi, quod clarum est, non posse Episcopum in aliena Diœcesi, nec alius Superior extra suum territorium, per *tex. in leg. quid si fugitivus, §. idem celsus, & ibi glos. in verbo adduci, ff. de pñlit. adit. Bart. in l. §. cui, §. cum sortilegium, ff. de accusat. cap. ex parte, de verb. signif. quam etiam in citatione verbali, ut nec possit Episcopus mittere suum nuncium, & cursorem extra suam Diœcesim ad citandum suum subditum ibi, est *text. in Clem. pastoralis, de re iudic.* Hinc praxis observat, quod quando Episcopus vult citare suum subditum extra Diœcesim in citatione petit brachium ab Ordinarij loci, quo impertito exequitur citatio,**

8 Proposita regula, quod Episcopus non possit iurisdictionem exercere in aliena Diœcesi inter suos subditos, fallit in multis casibus; & primo, quando adest licentia Ordinarij loci, tunc enim legitime exercetur iurisdictione, etiam contentiosa in Diœcesi Ordinarij concedentis licentiam, ita *Abb. in cap. novit. de offic. legat. num. 4. Genuens. qui testatur de communi in prax. Cur. Archiepiscop. Neap. cap. 31. num. 1. in impress. Romæ 1622.* ita tamen ut ista licentia non præiudicet subditis Episcopi peritis, qui nisi consentiant, non possunt iudicari in aliena Diœcesi, & citati non tenentur comparere, quamvis citans exprimeret in citatione, quod potestas citandi ad alienum territorium esset concessa a Iudice illius territorij, *Socc. de cit. art. 18. quest. 2. per totum, ubi dicit ita tenendum, præterquam in causa speciali, Clem. unica de for. compet. post Ioan. Andr. ad Specul. de citat. §. contra citationem, vers. item quod Iudex, de qua infra Ias. in l. fin. num. 14. de iurisd. omni. Iudic.*

Hinc est, quod in concedenda licentia exercendi iurisdictionem contentiosam in alieno territorio, superfluum esset in dicta licentia addere clausulam, dummodo subditi consentiant, quia ut diximus de iure licentia prædi-

prædicta non operatur sine consensu partium. Bene tamen operatur Clausula illa apponi solita in licentia prædicta; dummodo fiat specialis mentio dictæ licentiæ in vnoquoque actu; & hoc ad remouendū præiudiciū illud, quod oriri posset ex dicto exercitio Iurisdictionis, vt testatur *Genuff. cit. loc. num. 1.*

9 In concedenda licentia carcerandi alienum subditum; vel in carcerando illū ad instantiā sui Ordinarij, potest Ordinarius loci de iure petere processum cōtra eū, atque interim illam denegare, secundum doctrinam *Rebuff. de lit. requisit. 2. tom. consil. Foller. in Consil. Regni Capitaneorum, n. 86.* Verum Praxis obseruat, quod concedit talem licentiam, etiam non viso processu, maxime si in literis requisitorijs exprimat, informationem delicti esse captam; & decretum fuisse, procedendum esse ad carcerationem, vt testatur *Genuff. cit. loc. num. 3.* qui vltra addit, quod Episcopus loci, non tenetur affigere cedulones, seu denunciare excommunicatos ab alijs Episcopis, aut ipsorum sententiam exequi, quando notorie sunt iniusti, ad dicta per *glor. & DD. in Clem. vnica, de for. compet.*

10 Fallit secundo, proposita regula in casu *Clem. vnica, de for. compet.* vbi deciditur, quod Episcopus expulsus a suo Episcopatu, & residens extra Diocesim, potest procedere contra expulsores, consiliarios, & factores, etiam sine licentia Ordinarij loci, quia licentia conceditur per *Clem. cit.* quæ procedit etiam in casu, quo Episcopus vi impediretur ingredi in suum territorium, notat *Innoc. in cap. nouit, de offic. leg. l. asin cit. l. final. num. 10.*

11 Quæritur primo hîc; an Episcopus possit extra suam Diocesim excommunicare? Ad quod respondetur, ipsum Episcopum existentem extra Diocesim suam, non posse subditum excommunicare, siue subditus sit in Diocesi, siue extra, sine licentia Ordinarij loci, probatur ex *cap. Episcopum, 1. 1. quæst. 3. Nanarr. in sum. cap. 27. vers. sit ist;* sub *num. 6. Rot. decis. 13. de consuet. in antiq.* probatur etiam ratione, quia excommunicationem præcedit causa cognitio, quæ tãquam actus contentiosæ iurisdictionis, non potest exerceri extra Diocesim, *Abb. in cap. nouit, de offic. leg.* Quod si Episcopus sit in sua Diocesi, excommunicandus vero extra, & in tali casu multa adducunt DD. vt videre est apud *Suarez tom. 5. disput. 5. sect. 4. Bartol. V. gotm. de censur. tabul. 1. c. 9. §. 3. per totum, Auil. tract. de censur. par. 2. cap. 3. disput. 1. dub. 2. conclus. 2. nouissime;* & accurate *Campanil. in diuersi iur. Canon.*

rubr. 11. cap. 15. num. 135. apud quem inuenies casum discussam per omnes suas partes.

12 Quæritur secundo; an Episcopus extra suam Diocesim possit dispensare, & absolueret a pœnis Ecclesiasticis suum subditum sine licentia Ordinarij loci?

Respondetur etiam distinctione. Aut in dispensatione, & absolutione, exercetur actus contentiosæ iurisdictionis, vt quia præmittitur causa cognitio, & adest legitimus contradictor; & tunc Episcopus morâ trahens extra suam Diocesim, non potest illas dare in suum subditum. Aut in iure exercetur actus voluntariæ iurisdictionis tantum, vt quis non adest legitimus contradictor; & tunc dari possunt ab Episcopo existente extra suum territorium proprio subdito; ita de dispensatione docet *Innoc. in cap. per venerabilem, num. 3. qui fil. sub leg. gium; Abb. num. 23. Bar. in l. legitimos. col. 7. vers. quare an istud, ff. de legit. tutor. Decius consil. 207. m. 6. & 8. Suarez de censur. disp. 47. sect. 2. num. 10.* similiter de absolutione tractant, & docent *glor. & Innoc. in cap. nouit, de offic. legat. vbi etiam Abb. num. 3.*

13 In Curia vero Romana, Papa præsentis, licet de iuris rigore, Episcopi, & alij Prælati possent absolueret, & dispensare cum subditis in casu prædicto voluntariæ iurisdictionis; tamen de stylo eiusdem Curie multudicunt non posse, sed debere ab Vrbe egredi, vt extra muros illas exerceant, quos allegat & sequitur *Couarr. var. resolut. lib. 3. cap. 10. num. 9. Gomez in regul. de non iud. iur. form. supp. q. 3.* Sed hoc non procedit quando absolutio, vel dispensatio daretur pro foro conscientie, quia sicut manus appositio Papæ non ligat manus Ordinarij, quoad forum conscientie, *Gonzal. in glor. 52. num. 60.* ita neque eius præsentia in Curia, & ita *Sacr. Congr. declarasse, refert Gauz. de benef. par. 1. 1. cap. 10. num. 139.* Sed si non valeret data absolutio, vel dispensatio pro foro externo, existimo eã pro foro interno profecturam, per regulam, *si non valet, quod ago, vt ago valet, vt valere potest;* dum non est defectus in forma substantiali, & adest consensus partium, vt in *l. stipuler, §. fin. ff. de verb. obligat. l. si tam angustis, ff. de seruit. et l. sancimus. in fin. C. de donat. cap. vtilis, de reg. iur. in 6. vbi *glor. Bar. & DD. in l. 1. §. penult. ff. de verbor. obligat.* præsertim cum adsit fauor animarum per ea, quæ *l. asin l. fin. ff. de iuris. omn. iud. n. 11.* qui ait absolute, fauere animarum, posse concedi absolutionem a censuris extra Territorium absoluentis.*

14 Fallit terciò, proposita sententia, quod

Episcopus non possit Iurisdictionem exercere extra Diocesim suam, in Iurisdictione voluntaria, & in actibus, in quibus non requiritur causæ cognitio, nec adsint contradictores, qui possunt exerceri in aliena Diocesi sine licentia Ordinarii loci, *l. 2. ff. offic. Procons. & Legat. DD. communiter in cap. nouit. de offic. legat. & præsertim Abb. vbi num. 5. dicit, quod Episcopus extra Territorium non potest confirmare electionem, nec instituire præsentatum, quia sit actus voluntariæ Iurisdictionis, tamen requirunt causæ cognitionem; contra Bald. in l. 2. ff. de offic. Procons. & Legat. qui tenet, quod præsentatus potest confirmari extra territorium, quia est actus voluntariæ Iurisdictionis, cuius contrarium cum Abbate est verius, quod sequitur *Add. ad Abb. d. loc. lit. C.* possit etiam admitti opinio Bald. in casu, quo causæ cognitio non requireretur. Præsentatio tamen facta a patrono coram Episcopo extra Diocesim, valet, tenet *Rocch. de Carta de iure patron. in princ. num. 7. Lambert. eodem tract. lib. 2. par. 2. q. 2. princ. art. 6. num. 1. Gonzal. de alterat. glos. 62. num. 6.**

15 Hinc extra Diocesim, Episcopus potest Beneficia conferre, cum sit actus voluntariæ Iurisdictionis; est commune, refert *Grat. decis. 98. & discept. for. cap. 127. num. 2. & 9.* Solum enim prohibetur collatio Beneficiorum Episcopi in Romana Curia præsertim Papa ex stylo, licet secus sit de iure, *Gomes. de non iud. iux. form. supplication. q. 3. Encas de Falconibus de reservat. q. 4. princ. q. 10. Paul. in præf. Cancell. q. 82. Panin. de potest. Cap. Sed. vacans. q. 1. par. 2. col. 3. n. 6. vers. quinimmo; quamvis Mandos. reg. 27. q. 2. in fin. testetur vidisse plures collationes Beneficiorum per Ordinarios factas in Vrbe præsertim Papa, & illas validas iudicasse Rotam.*

Eadem ratione, Episcopus extra Diocesim potest literas dimissoriales, & commendatitias suo subdito concedere, & causas delegare, quasi per has literas officium suum alijs Episcopis concedatur, quod potest in aliena Diocesi, atq. Territorio exerceri, *Grat. cit. dec. 98. n. 15. Gonzal. in reg. de mensib. & alternat. glos. 62. nu. 10. qui eodem loc. num. 11. vers. prout, plus dicit, quod etiã possit Episcopus exercere contentiosam Iurisdictionem extra Diocesim, quando nõ vertitur causæ cognitio, & effectus conferatur in suam Diocesim, & sequitur *Grat. discept. for. cap. 127. num. 8. ex qua doctrina deducitur, quod Episcopus potest excommunicare extra suam Diocesim, in casu, in quo non requiritur causæ cognitio, & effe-**

ctus excommunicationis conferatur in propriam Diocesim. Et hæc est bona limitatio ad ea, quæ diximus hac eadem *Annot. vers. quero primo*, quæ procedit quando res est adeo manifesta, vt non requirat cognitionem causæ; modo præmittantur motiones, ita *Dian. resolut. moral. p. 5. tract. 9. de excommunicat. resolut. 35.*

16 Obserua hic primo, quod nonnulli DD. tenent, Iurisdictionem voluntariam competentē iure speciali, vel privilegio, non posse exerceri extra territorium, ita *Rom. singul. 49. per tex. in cap. statutum, de præbend. in 6. Curt. lun. in l. ultima, col. 1. de iurisd. omn. iudic. Lambert. de iur. patron. art. 6. q. 2. lib. 2. par. 2. num. 2. fol. 137.* Sed contraria opinio est verior, quod etiam in tali casu Iurisdictionis voluntariæ possit exerceri extra territorium, vt late concludit *Comar. var. resolut. lib. 3. cap. 20. nu. 9. vers. ceterum, & testatur Grat. discept. for. cit. cap. 127. num. 21.*

17 Obserua secundo, quod quicquid potest Iurisdictionis exercere Episcopus, extra suam Diocesim, potest etiam & eius Vicarius Generalis; nisi sit casus specialiter Episcopo concessus, ratio est, quia Vicarius dicitur Ordinarius, *cap. penult. de offic. Vicar. in 6.* Hanc opinionem comprobat in casu collationis Beneficij extra Diocesim, *Grat. discept. for. cit. cap. 127. in princ.*

18 Obserua tertio, quod Episcopus potest facere sibi deferre caudam in aliena Diocesi, quia hoc non est prohibitum, & actus potius ad grauitatem, quam ad superioritatem spectat, tenet ex opinione multorum *Campanil. in Diuers. iur. Canon. rub. 9. cap. 5. num. 5. vbi numeris præcedentibus, refert*

19 ornamenta, & Insignia Episcopalia, quibus Episcopus vti potest extra suam Diocesim; & quibus vti prohibetur extra illam, de quibus etiam in Pontificali Romano. Verum Episcopus non potest in aliena Diocesi sine licentia Ordinarii loci Missæ celebrare in Pontificalibus cum Baculo, & Mitra, secundum veriore opinionem, quam tenet *Diana resolut. moral. par. 4. tract. 4. Mitell. resolut. 143. vers. notandum est, contra nonnullos per eum relatos.*

20 Obserua quarto, quod Episcopus extra suam Diocesim, non potest sibi eligere Confessarium Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario, secundum magis communem, & veram opinionem, quam tenet *Grass. tom. 2. lib. 5. conf. 4. de penit. & remiss. num. 13. Barbof. in collect. tom. 2. lib. 5. sit. 38. cap. 16. nu. 4. Filiucius tom. 1. tract. 7. cap. 9. num. 256. Rice. in prax. tom. 1. resolut. 470. num. 2. Diana Resol. moral. par. 2. tract. 2. de dub. regul. resolut. 3. vbi refert ita declarasse*

Gregor.

Gregor. XIII. contra aliquos per eum relatos.

- 21 Obserua quinto, ad id, quod supra diximus, Episcopum non posse Pontificalia exercere in aliena Dioecesi sine proprii Ordinarij licentia, de quo in *cap. Episcopus, id primo, 7. q. 1. & alijs Concil. Trid. sess. 6. de res. cap. ult.* id etiam procedere, si fuerit vocatus ab inferiore pro exercendis Pontificalibus in loco exempto, quia adhuc requiritur licentia illius Episcopi, intra cuius Dioecesim locus est constitutus, *Barbos. de potest. Episcop. par. 2. alleg. 6. num. 12. & in tract. de iur. Ecclesiast. lib. 1. tit. de dignit. & primat. Episc. cap. 21. §. 9. num. 255.*
- 22 Obserua sexto, quod possunt Episcopi ubique locorum, extra Ecclesiam, celebrare per se, vel per alium in sua presentia, *cap. final. de primat. in 6. Nau. cons. 5. sub eod. tit. in nouis, ubi licet dubitet, an hoc privilegium sublatum fuerit per Concil. Trid. sess. 22. in Decreto de obseruandis in Sacrific. Miss.* tamen verius est non esse sublatum, vt docent *Azor. instit. moral. par. 1. lib. 10. cap. 26. q. 4. Barbos. de potest. Episcop. par. 2. alleg. 23. num. 5. Pagund. in Quinq. Ecclesia Præcept. præcep. 2. lib. 3. cap. 13. num. 19.*
- 23 Obserua septimo, Episcopum private celebrantem, extra suam Dioecesim, posse vti benedictione Episcopali, cum verbis, *Sit nomen Domini benedictum,* vt resoluit *Piasse. in pract. Episcop. par. 1. cap. 2. num. 3. verſ. Benedicti,* & fuisse conclusum Neapoli in quodam Collegio habito circa hoc coram aliquibus RR. Prælatiſ, testatur *Rice. in pract. 2. par. resolut. 203. num. 5. quem refert Barbos. de potest. Episc. par. 2. alleg. 27. n. 64.*
- 24 Obserua octauo, Episcopum extra suam Dioecesim existentem, absque Episcopi loci licentia, posse approbare Reliquias Sãcti ab Ecclesia canonizati, & facultatem concedere, vt in sua Dioecesi publice collocentur veneranda, ita *Pagund. in Quinq. Ecclesia Præcept. præcep. 1. lib. 1. cap. 4. nu. 7. & 8. Scipio de Rabeis in aphorism. Episcop. verb. Reliquia, num. 3.*
- 25 Obserua nono, Episcopum extra suam Dioecesim, & in Abbatia aliqua viciniore non posse Pontificalia exercere, & Sacramentum Confirmationis conferre absque Abbatis expressa licentia, nisi aliud disponat lex particularis. Potest tamen Episcopus viciniore visitare beneficia secularia, & Clericos seculares dictæ Abbatiz, illoque reſertos culpabiles, corrigere. Et Episcopus viciniore dicitur ille, cuius Cathedralis Ecclesia est Abbatiz proximior, nõ autem locis dictæ Abbatiz subiectis, ita declarasse *Sacr. Congreg. refert Lexana in Summa*

quasi, Regular. tom. 2. verbo Abbatia, nu. 5. post Barbos. per eum adductum.

- 26 Obserua decimo, ex *Concil. Trid. sess. 24. de resor. cap. 6.* licere Episcopis in irregularitatibus omnibus, ac suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ referuatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in Dioecesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputatum in foro conscientiz gratis absoluerè imposita pœnitentia saluari. Idem etiam in hæresis crimine in eodem foro conscientiz eis tantum, non eorum Vicarijs sit permissum, ita *Concilium.* In cuius terminis disceptant DD. an Episcopus possit vti hac facultate conciliari, dum extra suam Dioecesim reperitur in suos subditos. In qua disceptatione, partem affirmatiuam tueritur, *Suar. tom. 4. in 3. par. discept. 30. sect. 2. nu. 3. in fin. & tom. 5. discept. 41. sect. 2. num. 11. in fin. Sansb. in summ. tom. 1. lib. 2. cap. 11. n. 16. Petr. de Ledesma in summ. 2. tom. tract. 1. c. 6. post 20. conclus. difficult. 1. nouissime Diana resol. moral. par. 7. tract. 2. de potest. Episcop. resol. 8.* Negatiuam vero partem, nempe Episcopum non posse vti hac facultate extra suam Dioecesim, defendunt *Henriq. lib. 14. de irreg. cap. 20. num. 5. Manuel. in summ. 2. tom. cap. 69. num. 1. in fin. Barbos. de potest. Episcop. alleg. 39. num. 7. in fin.* Prima opinio videtur probabilior, rationibus adductis per *Suar.* quam etiam sequitur *Barbos. in Remissionib. ad Concil. Trid. cit. cap. 6. verſ. in Dioecesi sua;* quæ procedit siue ipse Episcopus sit extra Dioecesim, siue eius subditus, in quem potest vti hac facultate, etiam in aliena Dioecesi existentem, vt rationibus, & auctoritatibus probat *Pater Diana cit. loc. resol. 9. post P. T. bes. Castropalaum,* & alios apud eundem.

S V M M A R I V M.

- 1 Conseruatores quas qualitates habere debeant. Et Regulares eligentes, non habentes qualitates, quas penas incurrant.
- 2 Regulares tenentur sibi eligere Conseruatores, & de electione certiorare Ordinarios, nec illos infra quinquennium possunt amouere.
- 3 Conseruatorum potestas. Et quid si inter Conseruatores, & Ordinarios, sit

- 3 *si differentia in Iurisdictione, nu. 4.*
 3 *Conseruatores excedentes limites Iurisdictionis, & id petentes, quas penas incurrant. Et quando Regulares possunt petere Delegates seculares, nu. 6.*
 7 *Conseruatores quomodo eligantur per Regulares. Et quomodo electio notificetur Ordinario, & cui.*
 8 *Conseruatores possunt defendere Regulares a manifestis iniurijs, dummodo habeant requisita, ut hic.*
 9 *Regularis semper sunt in termino eligendi Conseruatores.*
 10 *Conseruatores usurpantes Iurisdictionem Ordinarij, possunt per ipsos Ordinarios declarari incurrere in excommunicationem Bulla Capa.*
 11 *Conseruatores quos possunt eligere Regulares, & in quo loco sistentes.*
 12 *Conseruatores habent Iurisdictionem delegatam.*
 13 *Regularis eligunt Conseruatores cum eadem facultate, quam habent aliqui, quibus communicant privilegia.*
 14 *Conseruatores, an possint procedere contra debitores Monasteriorum.*
 15 *Canonici possunt eligi in Conseruatores, contra aliquos.*

ARGVMENTVM.

De Conseruatoribus Regularium. Notantur illorum requisita ex Bulla Gregory XV. Et quomodo illis eligere debeant Regularis. De illorum Iurisdictione. Et quid si eligant illos contra formam prædictæ Bullæ, quam tenentur seruare, & etiam formam Constitutionum Innocentij IV. & Bonifac. Regularis possunt eligere in Conseruatorem, Episcopum, vel eius Vicarium. Conseruatores habent Iurisdictionem delegatam. Et an possint procedere contra debitores Monasterij.

ANNOTATIO XXVII.

6. VNIC.

Ad Tex. in Cap. 1. de Offic. Deleg. in 6.

TRactatur hic materia Conseruatorum, de qua etiam in Concil. Trid. sess. 14. de reform. cap. 5. extat Bulla Gregory XII. XV. & alia Clementis VII. III. incip. *Santissimus*, de Anno 1592. de qua apud Laurentium Cherubin. tom. 3. pag. 3. & ultimo ad eum Constituti. Gregor. XV. XI. incip. *Santissimus* 20. Septemb. 1621. apud Angel. Mar. Cherub. tom. 4. pag. 288. ubi reuocantur quæcumque electiones de Iudicibus Conseruatoribus hætenus factæ, & datur noua dispositio de eis, eorumque electionibus in posterum faciendis. De Conseruatoribus tractat hic glos. verbo *Conseruatores*. Syluest. verbo *Conseruator*; P. Azor. Instit. moral. par. 2. lib. 5. cap. 54. q. 3. Ioan. de la Cruz de Stat. Relig. lib. 2. cap. 10. de Iud. Conseruatore, ad sunt speciales Tractatus editi per Alex. Monet. Brasur. & Cochier, & Ioan. Ant. Massabr. Axiom. ad tit. 2. lib. 1. nouæ Recop. pag. 118. Gutier. pract. lib. 3. q. 9. Emanuel. Rodrig. qq. Regul. tom. 1. q. 65. Franc. Leo. in Thes. Eccles. par. 2. cap. 3. num. 102. Lud. Miranda. Manual. Prælat. tom. 2. q. 407. Campanil. in Diuers. iur. Canon. rub. 12. c. 13. a num. 24. Cessal. Commun. contra Commun. tom. 4. q. 792. com. seqq. Cardes. in Prax. Iud. & Aduoc. verbo *Conseruator*, Laurent. de Portel. in Dubijs regul. verbo *Conseruator*, Lezan. in Summ. quest. Regul. tom. 2. c. 10. de Conseruat. Ricc. in Collect. decis. par. 4. collect. 899. Ioan. Anton. Nouar. in Summa Bullar. tit. de Conseruatorib. Ioann. Mar. Nouar. Luser. Regular. verbo *Conseruatores*, Marcell. Vulp. in Prax. Iudicial. fori Eccles. cap. 12. Barbof. de potest. Episc. par. 3. alleg. 106. Laur. de Franch. de contro. uers. inter Episcop. & Regul. pag. 169. Laur. de Peyrinis de priuileg. Regular. ad Constit. 5. Greg. XV. & alios, in qua materia notabo nonnulla practicabiliora.

1 Primo, ex prædicta Bulla Gregory XV. Conseruatores principales, siue subrogati debent necessario habere qualitates requisitas, & descriptas in Constit. Bonifac. VIII. quæ incipit *Statutum*, ita, ut vel dignitate Ecclesiastica præditi sint, vel personarum obtineant, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant, & in Concilijs Prouincialibus, aut Diocesanis, iuxta Decretum Concilij Trid. sess. 25. de ref. cap. 10. desit.

- designati fiat, & deputatio in Conseruatore rem facta in personam non habentem prædicta requisita est nulla, & omnia exinde sequuta, sunt etiam nullius roboris, & momenti. Et si Regulares nominauerint, vel deputauerint Conseruatores, vel vsi fuerint Conseruatoribus non habentibus requisita prædicta, contra *Constitutionem* prædictam, incurrunt priuationem ipso iure vocis actiue, & passiuæ Sanctissimo reseruatam, & loca Regularia, in quibus facta est talis deputatio per annum carent Conseruatore, & interim causæ illorum cognoscuntur ab Ordinarijs. Et vt commodius fieri possit electio Conseruatorum *Gregor. XV.* prædictus monuit Ordinarios, vt in Synodo Prouinciali, aut Diocesana eligant, & designent nonnullas personas habentes qualitates prædictas, de quibus in dicta *Constitut. Bonifacij*; & si interim aliquis ex prædictis personis designatis mori contingerit, Ordinarius cum consensu Capituli alium substituat vsq. ad nouam Synodum, Prouincialem, aut Diocesanam.
2. Secundo, Regulares debent sibi eligere, & deputare Conseruatores habentes qualitates prædictas, & de ipsa electione, & deputatione notam pœnes acta Curie Ordinarij exhibere, alias possunt coram Ordinarijs eisdem conueniri. Qui Conseruatores prædicti semel assumpti intra quinquenniū amoueri, aut mutari nõ possunt per ipsos Regulares sine legitima causa approbata per Sedem Apostolicam, vel locorū Ordinarios.
3. Tertio, Regulares, qui Conseruatores prædictos sibi eligerunt, conueniri possunt, sed non conueniri alios coram ipsis Conseruatoribus, qui potestatem habent procedendi in causis Regularium prædictorū, quando ipsi Regulares sunt rei, non autem quando sunt actores, neque extra Ciuitatem, & Diocesim, in quibus deputati fuerunt contra quoscumque procedere possunt. Quod si inter Conseruatores huiusmodi, & locorū Ordinarios controuersia aliqua orta fuerit super competentia iurisdictionis, in causa non potest procedi, donec arbitri electi in forma iuris super iurisdictionis competentia iudicauerint.
5. Quarto, si Conseruatores huiusmodi limites suæ iurisdictionis quomodolibet excesserint incurrunt pœnam suspensionis ab officio Conseruatoris per annum; & qui hoc fieri procurauerit, incurrit pœnam excommunicationis, iuxta formam alterius *Constitutionis* prædicti Papæ *Bonifacij*, quæ incipit *Hæc Constitutio*, in capit. *vl. eodem tit. de offic. deleg. in 6.* quæ *Constitutio* innouatur per *Gregor. XV.* in omni-

bus, in quibus huic *Bulle* non aduersatur. 6. In causis vero, in quibus Regulares sunt actores, & contra seculares, non vero Ecclesiasticas personas, & ipsæ causæ sunt profanæ non Ecclesiasticæ, possunt impetrare Iudices delegatos a Principibus, & Magistratibus secularibus, ita *Bulle* prædictæ, quæ reducit totam materiam Conseruatorum ad hanc formam, irritans quicquid secus factum fuerit, non obstantibus *Constitutionibus*, ac literis conseruatorijs quibuscunque.

7. Aduerte nos loqui de Conseruatoribus Regularium tantum, quia de illis videtur frequentior vsus, qui eliguntur per prædictos Regulares, vel capitulariter, & vniuersaliter in eorū Capitulis generalibus Prouincialibus, vel in Capitulis priuati particularium locorum; vel per Superiores, Vicarios, Commissarios, seu Procuratores, & Sindicos, aut per cuiuslibet Fratrum requisitionem, vel per instrumentum publicum, vel per Superiorum literas patentes, ita *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. sub num. 27.* cuius instrumenti, vel literarum copiam exhibere tenentur pœnes acta Curie Ordinarij, alias conueniri possunt coram ipsis Ordinarijs, vt de ipsa electione, & assumptione Conseruatoris Ordinarijs notitiam habeat; Hinc dixit *Nouar. Luser. Regular. verbo Conseruatores, sub num. 10.* quem nouissime sequitur *Barbes. in summa Apostolicarum. decis. cult. 216. num. 18.* prædictam notificationem esse faciendam non solum Ordinario loci, sed omnibus Ordinarijs, ad quorum Dioceses extenditur eorum facultas, seu iurisdictionio adducentes ad id declarationem *Sacra Congreg. de anno 1620.* quorum sententia conuincitur inutilis, ex dispositione prædictæ *Bulle Gregor. XV.* vbi expresso deciditur prædictos Conseruatores procedere non posse extra Ciuitatem, & Diocesim, in quibus deputati fuerint, & declaratio *Sacra Congreg.* adducta est ante *Bullam* prædictam.

8. Nota etiam, quod videtur *Bulle* prædictæ facultatem, & iurisdictionem concedere huiusmodi Conseruatoribus, quando Regulares sunt rei tantum, & sic contra illos; attamen *Sacra Congreg. Concil.* declarauit, vt habeatur in *Bullario in calce dictæ Bullæ*, posse Conseruatores defendere Regulares a manifestis iniurijs, & violentijs agentes contra alios reos, dum a suis possessionibus deiciuntur, aut proprijs bonis vti frui impediuntur, quia hæc potestas nõ censetur sublata per *Bullam* prædictam, dummodo seruent formam, de qua in *Com-*
stituta-

stitutione Innocentijs IV. & Bonifac. VIII. relata in hoc cap. 1. & cap. fin. eodem tit. de offic. deleg. in 6. referunt *Lexana cit. loc. tom. 2. cap. 10. num. 47. Nouar. num. 11. & Barbof. num. 19. supracit. locis.*

Dummodo seruent formam *Constitut. Innoc. IV. & Bonifac. VIII.* id est dummodo habeant alia requisita necessaria secundum iura, & vt non trahant reos vltra vnam dietam, vt in dicto cap. fin. 9. *Conseruatores*, ita explicat *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. Conseruatores, c. 1. vers. nota hic, in fin.* vbi tenet, quod quamuis trahentibus vltra vnam dietam nulla esset censura, vel pœna, latæ sententiæ imposita, hodie autem ex dicta *Gregor. XV. Bulla* incurrunt, & ipsi Conseruatores, & pars instans in pœnas, de quibus in eadem *Bulla*, & diximus supra; quæ non procedunt, quando Regulares habeat super hoc speciale priuilegium, quod quidem multæ Religiones habent, vt testatur idem *P. Thesaur.*

9. Obserua, quod in prædicta *Bulla Gregorij XV.* præcipitur Regularibus in Italia, vt infra duos menses, extra vero Italiam infra sex a die publicationis in Vrbe eiusdem *Bulle*, eligant Conseruatores iuxta formam illius, quo termino elapso possunt adhuc hodie, & omni futuro tempore, nisi aliud obstat in contrarium eligere, & sibi assumere Conseruatores ad præscriptum dictæ *Bulle*, vt declarauit *Sacr. Congregat. Concil. in Neapolit. 18. Septemb. 1627. teste Nouar. num. 8. & Barbof. num. 13. cit. loc.*
10. Obserua etiam, quod Conseruatores excedentes limites suæ iurisdictionis in præiudicium iurisdictionis Ordinarij loci incurrunt in excommunicationem *Bulle Cœna Domini* latam contra vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam Ordinariorū, ita DD. super dictā *Bullā cap. 17.* illosque in tali casu posse declarari incurrisse in eam excommunicationem ab ipsis Ordinarijs locorum offensis, tenet *P. Thesaur. cit. loc. vers. ultimo.*
11. Possunt Regulares eligere sibi in Conseruatorem Episcopum ipsum, vel eius Vicarium, ita declarasse *Sacr. Congreg. Conc. 23. Octobr. 1623.* refert *Barbof. in summa Apostolicarum decision. collect. 216. num. 14.* Similiter possunt eligi Conseruatores fungentes Dignitate Regulari, vt de illo, qui fuit Prior, seu Guardianus in aliquo loco Regulari, testatur *Barbof. cit. loc. num. 12. & de Abbate Ordinis Oliuetani num. 15.* dummodo tamen cum prædictis concurrant alia requisita in dicta *Bulla Greg. XV.* & signanter sint electi Iudices synodales

ab Ordinarijs, ita *Lexana in Summa quest. Regul. tom. 2. cap. 10. num. 14. in fin. Nouar. d. verbo Conseruatores, num. 5.* & dummodo deputetur Conseruator in Ciuitate, vel Diœccesi, vbi situm est Monasterium, in quo loco, & non alibi potest idem Conseruator procedere, etiam in causis bonorū, ac membrorum eiusdem Monasterij extra ipsam Diœcesim existentium, ita *Barbof. cit. loc. num. 16.* post *Laurentium de Peyris de priuileg. Regul. tom. 3. in additam. cap. 11. num. 17. pag. 477.*

12. Conseruator non dicitur habere iurisdictionem ordinariam, sed delegatam, licet vti Ordinarius possit cuilibet alteri Iudici inhibere, vnde est, quod Conseruator non potest subconseruatorem deputare, ita *Ricc. collect. decis. par. 4. collect. 899.* adducens *Macerat. in decis. Papiæ 16. & 17. par. 1.* in procedendo debet citare partes, & illas audire, dare competentem terminum, & seruare iura, & formam suæ commissionis non excedendo illam, alias tam Conseruator, quam petens incurrunt in pœnas, de quibus supra, & ipsi Regulares in expensis condemnabuntur, ita *Nouar. in prax. noui iur. Pontif. tit. de Conseruatorib. conclus. unica, vers. ultimo.*
13. Regulares, qui habent Conseruatores cum amplissima potestate, refert nouissime *Barbof. in summa Apostolicarum Decis. collect. 116. num. 2. & seqq. vbi num. 11.* dicit, quod Regulares habentes communicationem priuilegiorum, cum alijs possunt eligere Conseruatores cum eadem facultate, cum qua eligunt illi, cum quibus comunicant priuilegia *Sacræ Congreg. Conc. 12. Septembr. 1620.* declarans Conseruatores venire sub communicatione priuilegiorum, refert etiā *Nouar. Lucer. Regul. verbo Conseruatores, num. 7.*
14. Quæstio est inter DD. num Conseruatores Regularium possint ad eorum infortiam procedere contra debitores Monasterij, de qua quæstione vide apud *Dian. 3. par. resol. moral. resolut. 20.* qui partem affirmatiuam tuetur, ex cuius ratione potest defendi hæc opinio, etiam in terminis *Bulle Gregor. XV.* ex illo enim colligitur quod debitor denegans soluere debitum Regularibus, illis irrogat iniuriam, quia iniuria sumitur in hoc casu, non pro contumelia, sed pro actu contra ius, & inferente damnum, sed in casu manifestæ iniuriæ, & violentiæ possunt Conseruatores defendere Regulares, vt supra, cum declaratione *Sacræ Congregat.* diximus, ergo, hæc opinio in rigore est probabilis, sed illam praxis non amplectitur in omni casu. Notat

tar tamen Diana cit. *resolut. 20. in fine*, posse Regulares eligere Conseruatorem, qui defendat eorū animalia damnū faciētia in agris alienis.

15 Obserua, damnandum esse Bonac. *de ex-
commun. in partic. disput. 11. q. 11. punē. 35.
num. 6. vers. ex quo inferitur*, & alios, qui tenent Canonicos Ecclesie Cathedralis nō posse eligi in Conseruatores, quia opinio est contra expressa verba *Bulle Greg. XV.* quæ permittit Canonicos Ecclesie Cathedralis eligi Conseruatores Regularium; esset tamen vera opinio Bonac. & aliorum segregata prædicta *Bulla*, & in Canonicis Ecclesie Collegiatæ, habetur ex *Barbos. de Canonic. & Dignitatib. cap. 19. per totum*.

Vltimo, notandum est Conseruatorias Regularibus concessas, quas *Concil. Trid. sess. 14. de ref. cap. 5.* saluas esse voluit, non esse sublatas ex decreto eiusdem Concilij *cap. 20.* vt decisum fuisse per *Sacram Congregat. anno 1594. sub die 18. Ianuarij*, probat *Aldan. compend. Canon. resol. lib. 4. tit. 8. num. 10.* & post eum *Nouar. Lucer. Regular. verbo Conseruatores, num. vlt.*

S V M M A R I V M :

- 1 *Depositiō principalis in iudicio potest peti a Reo contra Actorem, & è contra. Et quibus pœnis potest principalis cōpelli ad deponendum, num. 2.*
- 3 *Depositiō principalis per verbum credo admittitur. Non tamen attestatio testis, num. 4.*
- 5 *Depositiō principalis debet esse simplex non qualificata, & quando admittatur qualificata, & qua sit simplex responsio, num. 6.*
- 7 *Depositiō principalis relatiua ad scripturas an admittatur.*
- 8 *Depositiō principalis quomodo debet esse quando positio est partim vera, & partim falsa.*
- 9 *Principali an detur copia positionum, vel dilatio ad respondendum, num. 10.*
- 11 *Depositiō principalis quomodo possit haberi a procuratore, & quale requiratur mandatum ad deponendū, vel ad ponendum.*
- 12 *Depositiō principalis an possit fieri cū consilio Aduocati, vel Procuratoris, quid in rustico.*
- 13 *Depositiō principalis absentis cuius ex-*

- pensis recipi debeat, & an possit peti ab eo, qui renunciauit probationibus.*
- 14 *Ponens dicitur confiteri, & quid de articulante.*
- 15 *Depositiō principalis plene probat contra deponentem. Quid de depositiōe tutoris contra Ecclesiam, & quando non simpliciter respondens, teneatur iterum deponere, num. 16.*
- 17 *Depositiō dicens, non credo, vt ponitur ad effectū, ad quem ponitur, an valeat, & an depositiō negans omnes positiones, vel totam positionem continentem diuersa capita, num. 18. Et quid de depositiōe dubia in factō alieno, num. 19.*
- 20 *Deponens, & negans quando possit se fundare in depositiōe negata, & quid de Iudice ex officio, & quid sibi confiteatur, an possit confessionem reuocare, num. 21. Et an possit puniri de falso, vel condemnari ad damna partis, numer. 22.*
- 23 *Depositiō principalis an possit peti ante litis contestationem, vel post publicationem, vel conclusionem, num. 24.*
- 25 *Deponere recusans quando habeantur pro confesso etiam in damnū heredis.*

ARGUMENTVM.

De depositiōe principalis. Notatur §. I. quod nō solum Actor, sed etiam Reus si petatur tenetur deponere, & vterque potest compelli sub pœna, quod habeantur pro confessis. Principalis deponendo quomodo debeat respondere, sufficit per verbum *credo*. An admittatur depositiō relatiua. Quid si positio est partim vera, & partim non. An admittatur procurator ad deponendum; vel principalis cum consilio Doctoris. Cuius expensis recipiatur depositiō. Ponens an fateatur. Quando dicatur sufficiens responsio ad positiones, & an talis responsio possit reuocari. De pœna falso deponentis, & quando petatur hæc depositiō. §. II. Notatur, quando principalis non teneatur deponere, adducuntur viginti casus.

Na AN:

ANNOTATIO XXVIII.

§. I.

Ad Tex. in cap. fin. de Confess. in 6.

IN hoc *Tex.* deciditur, quod Reus iussu positionibus aduersarij respondere, si nolit, vel contumax recedit, habeatur pro confessio. Hinc tractant hic DD. materiam depositionis principalis, de qua etiam late apud *Specul. lib. 2. tit. de positionib. Canonistæ*, præsertim *Abb. in cap. 1. de probat. l. cum qui, 1. responsio. ff. de iureiur. vbi Ciuiliſta, Vestrius in prax. lib. 5. cap. 14. vbi Nicol. Anton. Grauat. Pract. Pap. in form. excip. contr. positiones, Paris. in addit. ad Bart. in l. 2. §. quod obseruari, n. 17. lit. A. de iur. calum. Marant. in suo specul. aur. par. 6. tit. de posit. seu articul. product. Carauit. super rit. Mag. Cur. rit. 70. & latius rit. 79. Ioseph Lud. decis. Perus. 8. & 51. Tbes. decis. 5. Affl. decis. 92. & 197. Franch. dec. 332. Surd. decis. 58. Ricc. collect. decis. par. 1. collect. 141. Grat. discept. for. cap. 639. & 772. circa finem, Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. cas. 251. num. 5. satis abunde Addentes ad prag. 8. incip. quinta die, sub tit. de ord. Iudic. Gallup. in prax. Sacr. Consil. par. 2. tit. de deposit. princip. cap. 18. & alij; & quia materia est communis dicemus aliqua practicabiliora ad vsum Tribunalium Ecclesiasticorum.*

1 Primo, non solum Actor ad petitionem Rei tenetur vti principalis deponere, sed etiam Reus ad petitionem Actoris; nam positiones ab vtraque parte fieri possunt, nempe ex parte Actoris, & Rei, *Cap. prout, de dol. & contum. cap. unico, de lit. contest. cap. dudum, il 2. circa med. de elect. Speculat. citat. loc. §. 3. num. 3. Vestri. cit. loc. num. 1.* Hac tamen differentia in praxi, nam Actor solet offerre eius depositionem, quando dat ad notificandum terminum probatorium Reo, dicendo in calce illius Actor offert deponere; Reus vero non solet suam offerre, licet possit peti per Actorem, per iura, vt supra.

2 Secundo, siue Actor, siue Reus, qui tenetur deponere, potest illi sub præcepto mādari, vt deponat, vel sub pœna, quod si non deponat in termino præfixo, habeatur pro confessio, vt in hoc *Cap. fin. Bal. l. unica, col. 21. C. de confess. l. as. in l. possideri, num. 24. ff. de acquir. poss.* Vel sub pœna excommunicationis, aut captionis pignorum; verum quando est comminata hæc secunda pœna, si principalis non deponit, non debet

haberi pro confessio, sed omnino debet procedi ad pœnam excommunicationis, sine ad captionem pignorum, secundum opinionem *Vestri cit. loc. num. 4.* Sed in praxi Curie Ecclesiasticæ triplici præcepto mandatur principali, vt deponat, sub pœna, quod alias habeatur pro confessio, qui si adhuc recusat, Iudex declarat, quod habeatur, vt dicitur pro confessio; posset etiam quis compelli ad deponendum, etiā per capturam personæ, & arrestationem, secundum *Rot. decis. 394. in nouis. de caus. possess. & propriet. quam refert etiam Vestri. cit. loc. sub num. 65.*

3 Tertio, praxi admittit depositionem principalis per verbū *credo*, vel *non credo*, quia partis depositio, & si de credulitate sit, adhuc plene probat, ac si de veritate esset ad notata in *cap. ex literis, de iureiur. Specul. cit. loc. §. 6. num. 2. vers. hoc autem certum est*, nam verbum *credo* a parte prolatum veritatem denotat, *Bald. in l. 1. in fin. C. de fals. caus. adi. lega. Gemin. in cap. 1. hoc tit. de confess. in 6.* & confessio a parte facta per verbum *credo*, ita præiudicat sicut de veritate, ita *Corneu. conf. 186. col. 1. lib. 3.* quod tamen non procedit in teste, cuius depositio de credulitate non probat *glos. in l. testium, C. de testib. Specul. tit. de teste §. 1. num. 58. vers. item quod deposuit*; nam regulariter tale verbum fictionem significat, *l. conficiuntur, in princ. ff. de iur. Codicil. Bar. & alij in l. sis qui pro emptore, ff. de usucapion.*

5 Quarto, principalis deponendo debet simpliciter respondere positionibus; verū aliquando potest qualificate deponere, quod quando fit, Iudicis arbitrio remittit, *Roman. in l. iusiurandum, §. ait prætor, vbi etiam Bald. ff. de iureiur. Affl. in cap. 1. vers. item facit, quod si statutum dicit, ex quibus causis feud. amittat.* Vnde admittitur rudis persona, & idiota, quæ nescit distinguere responſionem simplicem a qualificate, ad deponendum qualificate, ita *Socin. sen. in l. 1. num. 8. in fin. ff. de vulgar. & pupill. substit. vbi etiam Rip. num. 27.* qui tenent admittendam etiam depositionem qualificatam, quando positio, supra qua deponi, debet, adhuc est qualificate; & ratio est, quia talis debet esse responſio, qualis præcessit interrogatio, *l. ut responsum, C. de transact.* Si ergo fuit admittita qualificate positio, debet etiam admitti responſio qualificate, cum in hoc non plus fit concessum ponenti, quam respondententi; debet enim & ipse ponens deducere positiones simpliciter, & sine qualitate, ac adiuncto, ita *Curt. sen. in l. 2. §. quod obseruari, nu. 42.*

C. de

C. de iureiurand. Neuizanus conf. 7. num. 9. Similiter recipitur qualificata depositio, & responsio, quando ita suadet conditio, & qualitas rei, ita *Bal. in l. 1. C. de adl. action. Soc. in l. 1. num. 8. de valg.* Dicitur
 6 reiponso, & depositio simpliciter, idest pure, & sine simplicitate, ita *Bar. quem sequuntur omnes in l. 1. §. si quis simpliciter*, ubi *DD. de verb. signif.*

7 Quæstio est inter DD. in hac materia, an admittatur depositio relatiua ad scripturam, puta si deponens, dicat credo, quod ponitur, si instrumentum, vel scriptura appareat, de cuius tenore ponitur; vel si dicat, credo sententiam esse latã, sed eam nõ habeo præ manibus, & illius tenorem ignoro, & ad illam me refero. In qua quæstione pro vtraque parte adducuntur DD. & rationes per *Ioseph. Ludou. decis. Perus. 8.* qui in fine ita concludit, quod quando instrumentum, scriptura, vel sententia, de qua fit mentio in positione est apud acta causæ, & tunc admittitur responsio illa credo, prout in instrumento, scriptura, seu sententia, & ita etiam tenent *Campeg.* qui plures allegat *traff. de testib. reg. 437. in 3. fall. Bald. in l. de atate, §. nihil, de interrog. action.* Quando vero instrumentum, scriptura, seu sententia, de qua in positione, nõ est apud acta causæ, & tunc depositio debet fieri præcise, non per relationem, & in hoc casu procedunt dicta per *Specul. tit. de posit. §. 2.* & per alios tenentes principalem non posse deponere per relationem ad scripturas. Quando vero instrumentum, scriptura, vel sententia est in actis, sed est nimis inuoluta, & tunc adhuc admittitur depositio qualificata per relationem ad scripturam, & hic est proprius casus decisus in dicta *decis. Iosephi Ludouici*, vt apparet *num. 34.*

8 Queritur, quomodo debeat deponere principalis, quando positio est partim vera, & partim falsa, an debeat illam acceptare, vel an possit illam totam negare?

Respondetur, si positio partim verum, & partim falsum continet, vt si viginti sibi deberi quis ponat, & vere decem debentur, si isse non modicam altercationem inter DD. an totam negari possit; sed magis communis opinio est, in hac facti specie posse positionem simpliciter negari, etiam absque periculo periurij, ita docet *Ias. post alios in l. 1. §. si d. & similibi, nu. 10. ff. de verbor. oblig.* sequitur *Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 14. num. 24.* comprobatur *Ioseph. Ludou. decis. Perus. 51. qui num. 6. dat cautelam ad hoc, vt deponens, non possit negare, quæ est, vt ponens, dicat, si non credit*

de tanto, dicat de quanto, descendendo vsque ad minimum nummum, & sic principalis deponens, tenetur omnino debitã summam deponere, *Cagnol. in l. non potest videri, ff. de regul. iur. num. 6. Ias. in l. 1. §. si stipulanti, num. 1. ff. de verb. oblig. cætera de hac materia vide apud Felin. in cap. nam concupiscentiam, de constit.*

9 Quinto, licet varie loquantur DD. quos videre est apud *Carauit. super rit. Magn. Cur. Vic. 79. num. 10.* an principali deponere habenti debeat copia positionum, maxime ante depositionem, tamen verior est sententia, & securior, talem copiam esse negandã, ne incentiuum præbeatur delinquendi, & litigantes ad instructiones falsitatum armentur, ita *Carauit. cit. loc. num. 12.* videtur sequi *Grauat. ad Vestr. num. 33.* quando principalis habet deponere, secus si procurator in absentia principalis, nam tunc recte datur illi copiam positionum, ad hoc, vt partem consulere possit.

10 Sexto, hodie stante communi vsu deponendi per verbum *credo*, vel *non credo*, non est concedenda dilatio principali dubitati deponere, & positioni respondere, itã, *Specul. tit. de positionib. §. 6. num. 9. in fine*, sequitur *Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 34.* quod si deponeret procurator, tunc potest petere, & est illi concedenda dilatio ad consulendum principalem, ita *Grauat. eodem loc. de hac re late Bart. in l. non solum, ff. de procurat. num. 2.*

11 Septimo, admittitur procurator ad deponendum pro suo principali absenti, nõ autem præsentis, ita *Vestr. cit. loc. num. 11.* dummodo procurator habeat mandatum specialissimum ad sic, & sic respondendum, vt per *Rot. coram Lancollot. Bononiens. fideicommiss. de Rubeis 6. Martij 1596.* iuxta opinionem *Bart. in l. ult. in fin. C. de procuratorib. 1. mol. in l. penult. §. ad crimen, col. penult. vers. sed per complementum, ff. de publ. iud. Couarr. pract. quæst. cap. 20. vers. est tamen hac in re, Luc. Pet. in sua praxi titul. de positio. num. 23. in fin.* & quod requiratur mandatum in indiuiduo, tam in dandis positionibus, quam in respõsione ad illas, late *Rot. coram D. Pirouan. Mediolanens. pensionis 8. Februar. 1616.* quæ est *dec. 779. num. 3. vsque ad 6. par. 2. in recentiorib.* post *Neuizan. conf. 7. num. 12. Honded. conf. 66. num. 73. lib. 1. Menoch. conf. 84. num. 64.* & quod ad ponendum requiratur specialissimum mandatum ad sic, & sic ponendum tenet etiam *glos. in cap. in positionib. in verbo expressis, de iureiur. lib. 6. Franc. Mars. decis. 441. n. 2. p. 2. Rot. dec. 779. p. 2. in recent.*

12 Octavo, non debet admitti principalis ad deponendum cum consilio Aduocati; immo præsentia Aduocati repelli debet a conspectu respondentis, ne verbo, aut nutu quolibet immutare faciat veritatem, ita *Specul. tit. de position. §. 3. num. 7. Vestr. cit. loc. num. 8.* & ita seruat communis praxis etiam laicarum Curiarum, *Marant. in suo Speculo aureo par. 6. tit. de posit. seu art. produ. num. 15. late Carauit. ad Rit. Mag. Cur. Vic. 79. num. 3 & seqq.* Non procedere tamen dicunt DD. supradicta in rustico deponere habenti, vt principali, in cuius depositione adesse potest ipsius Procurator, vel Aduocatus, ne ob rusticitatem simplex, & rudis ipse homo decipiatur, *Hoff. in cap. dilecti, de iudic. Socc. in l. 1. col. 4. de vulgar. & pupill. sequitur Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 30. Marant. cit. loc. nu. 16.* Hoc tamen intellige, vt procurator, vel Aduocatus assistens principali deponenti possit illum instruere de iure, non de facto, iuxta dicta per *Carauit. rit. 79. nu. 10. vers. in respondendo.* Et dummodo rusticus non sit persona sagax, vel illi ante depositionem non fuisset data copia positionum ad se consulendum; nam in his casibus non admittitur depositio rustici cum Aduocato, vel Procuratore, ita optime *Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 32.* qui alios citat.

13 Nono, expensæ pro recipienda depositione principalis deponere habentis, dum est absens, non sunt erogandæ a parte petente depositionem, sed ab illâ, quæ deponere tenetur, quia per absentiam vnus ex litigatoribus non debet effici conditio alterius deterior, ita decisum refert in Sacro Regio Consilio in causa cuiusdam Nobilis absentis, *Afflicti. decis. 177.* quam doctrinam *Ricc. collect. decis. par. 1. collect. 141.* Limitat quando absens esset persona priuilegiata, quæ ad iudicium venire non tenetur, tunc expensæ sunt erogandæ a petente depositionem, ad quod adducit *Cappellam Tbolos. decis. 274.* de his expensis vide apud *Francb. decis. 332. num. 6.* Et quod deponere habens, etiam si sit Nobilis, & egregia persona teneatur ad expensas prædictas, vide *Menorb. de arbitr. cas. 228. n. 12.* quia vnus dignitas, & Nobilitas non debet esse alteri detrimentum.

Decimo, qui renunciauit probationibus in causa, adhuc potest petere depositionem principalis, non obstante, quod depositio principalis sit species probationis; sed si positionibus renunciatum est specialiter, nõ potest illam petere, ita *Specul. tit. de positionib. §. 4. num. 7. & 8.*

14 Vndecimo, ponens pro recipienda de-

positione principalis dicitur fateri quicquid in positione continetur; nam ex positione resultat explicita ponentis confessio, *Bart. in l. certum. §. si quis absente, in fin. ff. de confess. Dec. conf. 445. num. 17. Alexan. conf. 83. sub num. 3. lib. 1. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 14. num. 17.* Quod licet verum sit de positionibus, secus tamen est de articulis, quia articulans non fatetur, facit tamen confessio in articulis emanata magnum adminiculum, cum non soleant dari absque magna consideratione, vt considerat *Rota decis. 320. num. 2. in fin. impress. per Farinac. post 2. lib. consil. & fuit dictum in vna Spoletana prædij 1. Decemb. 1617. coram D. Pamphilio.* Sed si articuli sunt dati medio iuramento, confessio in illis emanata contra articulantem, plene probat *Caputaq. decis. 145. lib. 1. in manuscript. Ludouif. decis. 215. num. 2.*

15 Duodecimo, confessio facta per principale in eius depositione respondendo ad positiones, contra ipsũ plene probat *l. procuratore, vbi DD. ff. de instr. act. Abb. in cap. quamuis, num. 4. de re iud. Aym. conf. 217. num. 9. Ludouif. decis. 92. num. 1.* Quod adeo verum est, vt procedat etiam in confessione facta in depositione tutoris, vel curatoris in respondendo ad positiones, quæ plene probat contra pupillum quousque de errore non doceatur; *Bart. in l. certum. §. sed an & ipsos, num. 1. in fin. & num. 2. vers. ut confitentur, ff. de confessis, Abb. in cap. ex parte num. 10. vers. aut confitemur, de confess. fuit dictum in vna Romana legati 11. Februarij 1602. coram D. Saerato, Rota decis. 117. num. 4. par. 2. diuers. fuit dictum in alia etiam Romana laudi, seu participationis 17. Aprilis 1617. coram D. Buraeto, vbi idem deciditur de confessione facta in depositione in iudicio per Prælatum, quæ præiudicat Ecclesiæ, ita etiam per *Rot. decis. 3. diuers. licet confessio voluntaria Prælati regulariter non præiudicet Ecclesiæ, Cap. presentiam, de testib. Afflicti. decis. 168. num. 4.**

16 Decimotertio, principalis tenetur deponere, & positionibus respondere sufficienter, & simpliciter per verbum *credo*, vel *non credo*, alias iterum respondere cogitur, ita *Abb. & alij in cap. 1. de probat. Bald. in l. vlt. num. 9. C. de edict. Diui Adrian. solend. Fallit in positione de mutuo, vt si mutuans format positionem, v. g. pono, quod mutuauit tibi centũ, potest mutuarius respondere in eius depositione, si mutuaui, restitui; ita *Alex. & alij in l. 1. §. si stipulanti, ff. de verbor. obligat. Ioan. Nuis. in Syl. nupt. verbo Monitorio, num. 54. lib. 3.**

- 17 Non dicitur sufficiens depositio, & respōtio illa, quādo dicitur, *non credo, vt ponitur ad effectū, ad quē ponitur*, nisi addatur copula *et*, vel *neq.* & ita respondeatur, *non credo, vt ponitur, et ad effectū, seu neq. ad effectū, ad quē ponitur*; & ratio est, quia hoc secūdo casu sunt duæ orationes separatæ, & prima oratio continet orationem certam, & præcisam, non sic in primo casu, ita *Rota decis. 846. vers. ad tertiam, par. 4. in recentior. diuers. impress. Lugdun. sub nomine Farinae.* vbi dicitur fuisse in pluribus causis decisum.
- 18 Nec dicitur sufficienter deposuisse, quādo principalis generaliter negauit omnes positiones, vel positionem continentem diuersa capita; est enim deponendum, & singulis positionibus in specie respondendum, sicut & ad singula capita contenta in positione, *Cap. ad hæc, de testib. Specul. tit. de positionib. §. 6. num. 4.*
- 19 Generaliter depositio dubia non dicitur sufficiens, est commune; fallit tamen quando positio continet factum alienum, & antiquum, in quo casu admittitur respōtio etiam dubia, ita *Bart. in l. 2. §. quod obseruari, num. 23. in fin. C. de iur. calum. post glos. ibi in verb. existimat, Nat. conf. 59. n. 2.*
- 20 Decimoquarto, principalis deponens, & negans positionem non potest se fundare in tali positione negata, *Cap. ex eo, de regul. iur. in 6. Gabriel. lib. 6. de regul. iur. conclus. 1. num. 2.* potest tamen Iudex ex officio se fundare in tali positione negata, *Bart. in l. post legatum, num. 8. ff. de his, quib. vs indign. Gabr. vbi supra num. 58. et seq.*
- 21 Decimoquinto, principalis deponens non potest suam confessionem in depositione factam reuocare, nisi docto de errore, ita *Marant. in suo speculo aur. par. 6. tit. de positione, et art. product. num. 8. late Vestr. cap. 16. lib. 5. sua prax. vbi Grauat. num. 21.* declarat confessionē prædictam erroneam non posse reuocari post conclusum in causa, bene tamen posse reuocari ante conclusum in causa, ex doctrina *Bar. & aliorum in l. error, de iur. et fact. ignorat. et in l. non fatetur, col. 3. ff. de confess. Afflict. decis. 44. num. 2.* nisi confessio fuisset emanata, & facta persuasū aduersarij, nam tunc etiam post sententiam reuocari potest, vt docet *Ias. post Bart. vbi supra in l. 1. nu. 3. ff. de condit. indeb. Bald. in l. de tutela, col. 2. vers. si opp. C. de in integr. restit. multa de hac materia vide apud Farinae. 2. vol. decis. crimin. decis. 352.*
- 22 Decimosexto, principalis in sua depositione falsum deponens non punitur pœna periurij, *Soc. iur. conf. 3. num. 16. cum du-*
- bus seqq. lib. 2. post Salic. in l. si alterius, in fin. C. si minor se maior. dixit, Farin. 2. vol. decis. crimin. decis. 34. num. 2.* habet tamen hic periurus Deum vltorem, ita *Marant. in Specul. aur. 6. par. tit. de position. et art. product. num. 17.* bene tamen potest condemnari ad damna, & interesse parti aduersæ, si conuincitur de mendacio, ita *Anchar. conf. 316. Soc. conf. 213. lib. 2. Ias. in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num. 17. ff. de offic. Procons. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 14. num. 25.*
- 23 Decimoséptimo, depositio principalis non potest peti ante litis contestationem, docet *Ias. in l. Iudices, C. de Iudic. probatur ex Specul. tit. de positionib. §. 5. in princip.* Fallit tamen propositio in causis summarijs, in quibus proceditur simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura Iudicij, nam cum in eis non requiratur litis contestatio, sequitur, quod depositio principalis possit quādo cum que peti, ita *Alex. conf. 70. num. 1. lib. 7. qui citat Specul. Ioan. And. & alios.*
- 24 Decimooctauo, depositio principalis iuxta magis communem opinionem potest peti etiam publicatis attestacionibus, ita *Corn. in cap. ultra tertiam, de testibus, Hyp. de Mar. singul. 110. Felis. in eib. cap. ultra tertiam, in fin. Add. ad Bal. in l. 2. §. quod obseruari, lit. K. contra ipsum, Bald. eodem loc. quod intellige super positionibus, vel articulis præsentatis in termino probatorio, ita Marant. in Specul. 6. part. tit. de position. num. 10. et 11. sed post conclusionem in causa peti non potest, ita Fel. in cap. cum dilectus, num. 4. vers. et post conclusionem in causa, de fide instrumentor. licet Iudex ex officio possit illam habere, vt per DD. citatos.*
- 25 Decimonono, diximus in principio huius Annotat. ex tex. quem obseruamus, quod principalis, qui recusat deponere, habetur pro confessio; id enim intellige, si declaratio præcedat, id est si Iudex pronunciauit, quod contumax in deponendo habeatur pro confessio, ita dicit *Fel. in cap. cum non ab homine, num. 10. de Iudic. idque procedere dicit Bal. in l. 1. num. 17. et 18. C. ne ex delict. defunct. quando negatur contumacia, alias non est necessaria declaratio, ex quo liquet ex actis; hanc opinionem simpliciter, & sine distinctione Bal. tenet Bart. in l. manifeste, num. 7. ff. de iur. iur. vbi ait, quod si contumax in deponendo moriatur antequam Iudex, mediante decreto, illum habuerit pro confessio, nec illum condemnauit, hæc ficta confessio non nocet hæredi.*

S V M M A R I V M.

- 1 Deponere non tenetur principalis super positione impertinente; & qua dicatur impertinens. Nec super positione incerta, num. 2. Nec super positione contraria, num. 3. Et quid de continente factum alienum, num. 4.
- 5 Deponere quando teneatur principalis super positione continente articulum iuris, vel Consuetudinem. Et quando dicatur positio iuris, num. 6.
- 7 Deponere non tenetur principalis super positione negativa, & quando. Nec super positione superflua, & qua dicatur, num. 8. Nec super positione captiosa, & qua sit, num. 9. Aliquid de positione implicita, num. 10.
- 11 Deponere quando teneatur principalis super positione criminosa, vel continēti illegitimitatem, num. 12. Quid de positione formata per modum interrogationis, num. 13.
- 14 Deponere non tenetur principalis super positionibus presentatis post terminū. Et an possint positiones declarari post terminum.
- 15 Deponere habens an possit petere, quod pars aduersa iuret contenta in positionibus esse vera.
- 16 Deponere non debent infans, demens, & furiosus, nec per Curatores. Et quid de minore, num. 17. Vel de Vniuersitate, num. 18.
- 19 Deponere non tenetur principalis super positione dependente ab alia iam negata, & quam confiteri non potest sine periculo, nec super positione impossibili, vel contra naturam, vel implicita, vel repetita, vel non bene specificata, num. 20.
- 21 Deponere potest simplex persona per procuratorem. Et qui semel deposuit non potest cogi ad iterum deponendū, nisi noua ex causa, num. 22.
- 23 Deponere tenetur ne Monachus, cuius causam agit Monasterium, vel Syndicus? Et quid de seruo, vel filio familias.
- 24 Renunciāns probationibus an possit pe-

tere depositionem principalis, vel illam recipere Iudex ex officio.

- 25 Depositio super positione partim vera, & partim falsa quomodo faciendā; & an unum negas, videatur alterum fateri, num. 27.
- 26 Deponere non tenetur principalis super positione concernente petitorium suspensum.

A N N O T A T I O XXVIII.

S. II.

ANnotabo hic, quando principalis nō tenetur deponere, & super quibus positionibus non tenetur respondere, cum *glos. in hoc cap. vers. absque rationabili causa.*

- 1 Primo, principalis non tenetur deponere, & respondere positioni impertinenti; dicitur autem positio impertinens, quando nō facit ad causam fundādam, nec ad eam coadiuuandam: & illa dicitur pertinens, quæ causam fundat, & quæ cum alia positione coniuncta per indirectum facit ad causam; unde positio, quæ præsumptiue facit ad causam dicitur pertinens, *l. certum, §. 1. ff. de confess. cap. prater ea, de transact.* ita docet Bald. in *l. 2. §. quod obseruari, num. 14. glos. in hoc cap. sub vers. absque rationabili causa.*
- 2 Secundo, principalis non tenetur respondere deponendo positioni incertæ antequam declaratur, & licet quandoque procedat libellus incertus, tamen positio incerta nunquam procedit, quia cum fiat ad effectum probationis, seu releuādi ab onere probandi debet esse clara, sicut debet esse clara probatio, faciunt notata in *l. 1. §. si quis argentum, ff. de posit. cap. in presentia, de probat. tenet Bart. in d. l. 2. §. quod obseruari, Carauit, qui idem dicit de positione generali super rit. 79. sub num. 2. vers. Quinto non est respondendum.*
- 3 Tertio, principalis non tenetur deponere super positione contraria, quod potest intelligi dupliciter; vno modo, quando positio tua est contraria meæ, & ambo iuramus de calumnia, non debet responderi huic, vel illi ratione contrarietatis. Item, quia quodammodo potest dici responsum, ex quo contrarium est positum; est enim quædam responsio sine interrogatione. Secundo modo potest intelligi, quod quando respondi super vna positione vnum, non cogar postea respondere super positione, quæ dependet ex illa, ne contingat, quod

quod sim mihi ipsi contrarius, & periurus ex varietate responsionis, ita *Bald. cit. loc. num. 15.* & in l. i. C. de confess. *glos. in hoc cap. vers. absque rationabili causa.*

4 Quarto, principalis non tenetur deponere super positione continente factum alienum, l. fin. ff. pro socio, *Ioann. Andr. in cap. 1. de confess. in 6.* & ratio adducitur, quia ideo tenetur principalis deponere, quia præsumentur melius informatus de veritate, sed hæc præsumptio cessat in facto alieno, nisi tale esset factum alienum, in quo deliberando, possit dari certa responsio: quoniam tunc daretur terminus ad deliberandum, & cogeretur deponere, ita *Bald. cit. loc. num. 16.* sequitur *Carauit. super rit. 79. num. 2.*

5 Quinto, non tenetur quis respondere, vt principalis positioni continenti merum articulum iuris, & hoc procedit in positione continente ius scriptum, quod probatur per aperturam librorum, secus est in positione inducta ad probandam Consuetudinem, vel Statutum, super qua principalis tenetur deponere, cum contineat factum, quod est probandum *Specul. in tit. de positionib. §. 7. num. 29. & 30. Bal. in cit. §. quod obseruari, num. 17. Carauit. cit. rit. sub eod. num. 2.* qui adducit exemplum in positione, quæ dicit, *Pono, quod talis non potuit testari,* & *Bald. cit. loc. dicit,* quod semper quod positio sit sub aduerbio, canonice, vel legitime, vel solènter, vel simili vocabulo, dicitur positio iuris; sed si positio continet ius mixtum cum facto, tenetur respondere *Grauat. cit. loc. sub num. 19.*

7 Sexto, principalis non tenetur deponere super positione continente negatiuam, quæ probari non potest, *glos. in hoc cap. vers. absque rationabili causa, Bald. cit. loc. nu. 18.* Vnde si negatiua esset probabilis, principalis teneretur deponere, *Carauit. cit. rit. 79. sub num. 2. vers. septimus casus, hinc Farinac. 2. tom. decis. Criminal. decis. 309. num. 3.* tenet post *Bald. cit. loc. quod* quando negatiua habet implicitam affirmatiuam, etiam super positionibus negatiuis sit deponendum quoties Iudici æquum videbitur.

8 Septimo, non tenetur principalis deponere super positione superflua, *glos. in hoc cap. sub verbo absque rationabili causa,* vnde repetita positio dicitur superflua, & successiue super illa non est secundo deponendum, *Specul. in tit. de posit. §. 7. num. 1. Bald. cit. loc. num. 19. & 20.* & semper quod positio dependet ab alia supra negata, non tenetur principalis super eâ deponere, firmat *Carauit. super cit. rit. 79. sub num. 2. vers. tertius casus.*

9 Octauo, nec adstringi debet principalis ad deponendum, & respondendum positioni captiosæ; dicitur captiosa positio a capiendo, quia in neutram partem potest deponens sine periculo respondere, nam nemo tenetur se illaqueare, ita *glos. in hoc cap. verbo rationabili causa, docet Bald. in cit. §. quod obseruari, num. 21. & Grauat. ad Vestr. supracit. loc. num. 21.* voluit *Specul. cit. tit. de positionib. §. 7. nu. 20.* qui exemplis explicat, quæ sit captiosa positio.

10 Nono, item principalis potest negare, deponere, & respondere, quando positio est multiplex, & implicita continens, seu implicans in se plures articulos, seu plura dicta, quorum vnum potest esse verum, & alterum falsum; & sic non posset simpliciter, & recte responderi, ita *Specul. cit. loc. n. 21. Bald. etiam cit. loc. num. 22.* qui idem dicit, si ponens diceret pono diuisim; contra quam positionem deponens dupliciter insurgere potest, vel negare depositionem, vel instare, quod ponens, illam explicet ita *Specul. cit. loc.*

11 Decimo, principalis non tenetur deponere super positione criminosa, & continente crimen, quod non est intelligendum de ea positione, super qua si principalis non responderet, cum aliena iactura læcupletaretur, veluti si rem alienam detineret; item etiam si tali crimine detineretur, ob quod Beneficio priuandus esset; tunc enim tenetur respondere. Secus vero vbi crimen detegendo, cum alterius damno non locupletaretur, veluti si infamis, aut excommunicatus sit, aut de similibus interrogetur; tunc enim non debet adstringi ad detegendam suam turpitudinem, ita *Specul. cit. loc. num. 40. Bald. cit. §. quod obseruari, nu. 23. Grauat. vbi supra num. 18. Ludouis. dec. 563, num. 14. Carauit. super cit. rit. 79. num. 2. in*

12 *fine.* Positioni continenti, quod principalis sit illegitimus tenetur respondere ipse principalis, quia nullum continet crimen, quod ipsi illegitimo possit imputari, ita *Farinac. 2. vol. decis. criminal. decis. 309. n. 2.* qui generaliter tenet, quod principalis tenetur respondere positioni criminosa, quando illa includit ius dantis. In causa separationis Matrimonij ob viri impotentiam, si vxor ponat, quod vir ante contractum Matrimonium alias tentauit cognoscere mulieres, nec potuit, vir non tenetur huic positioni respondere, quia detegeret propriam turpitudinem, *Farinac. cit. loc. decis. 95. n. 2.*

13 Vndecimo, principalis non tenetur deponere super positione, quæ est concepta, & formata per modum interrogationis, quia positio non interrogatiue, sed positiuè fieri

fieri debet; & ratio est, quia ponens desiderat depositionem principalis ad finem se releuandi ab onere probandi; ita etiam equum est, ut ipse ponens per suam confessionem releuet aduersarium ab onere probandi, ad hoc ne iudicium claudicet; sed qui interrogat, non confitetur ergo; ita tenent *Bald. in l. data opera, col. 11. C. qui accus. non possunt, Paul. de Cast. & Ias. in l. Iudice, C. de Iudic. Gem. in cap. 1. col. pen. hoc tit. de confess. in 6. Marant. in suo Specul. aureo 6. par. tit. de position. seu artic. product. n. 13. Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 19.*

- 14 Duodecimo, principalis non tenetur respondere, & deponere super positionibus presentatis, elapso termino dato ad probandum, quia positiones produci debent, in termino, ita *Marant. in suo Specul. aureo 6. par. tit. de positione, seu articolor. product. num. 11. post Bal. & Specul. per eum adductos, & obseruatum est §. precedenti; quod idem Marant. num. 12. intelligit, nisi positio esset obscura, quia tunc posset declarari etiam post terminum vsque ad conclusionem in causa, secundum opinionem Bald. in l. tres denunciationes, in fine, C. quomodo, & quando Iud.*
- 15 Decimotertio, principalis, qui deponere habet, potest petere, ut pars aduersa declaret cum iuramento contenta in positionibus esse vera, qua declaratione non facta, potest denegare eius depositionem, iuxta dicta per *Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 14. n. 16. & 17. colligitur ex cap. presentium, de testibus, lib. 6.*
- 16 Decimoquarto, infans, demens, aut furiosus non possunt nec per eorum tutores, & curatores deponere, & respondere, quia quod vident, ignorant, ita *Rebuff. in tract. de respons. per cred. in prins. num. 7. quem sequitur Carauit. super cir. rit. 79. infra n. 5.*
- 17 Minor vero potest respondere per verbum *credo*, vel *non credo*, tamen id debet facere cum auctoritate sui tutoris, aut curatoris, ita *Bart. in l. certum, §. in pupillo, num. 2. ff. de confess. Rebuff. & Carauit. cit. loc. Vniuersitas*
- 18 *tas* potest per alium deponere, & respondere positionibus, non tamen per Aduocatum, ita *glos. & Abb. in cap. pastoralis, de iudic. Afflict. in constit. Regni partes, in 2. notab. num. 8.*
- 19 Decimoquinto, principalis non tenetur respondere positioni, quæ dependet ab alia positione iam negata, & quam sine periculo non potest confiteri; negato enim principali, per consequens negata sunt quæcumque dependent ex eo, ita *Specul. tit. de position. §. 7. num. 34. vbi Ioann. Andr. lit. H. dicit, quod opinio non procedit in positio-*

ne confessata, nam independente a confessata debet principalis deponere.

- 20 Decimosexto, principalis non tenetur deponere super positione impossibili, vel contra naturam, nec super positione implicita, vel transposita, vel remota, vel repetita, de quibus latius vide apud *Specul. cit. loc. num. 36. & 37. nec etiam super positione non bene specificata, vel non dispositive data, Rot. decis. 29. in antiq. de test. & attest.*
- 21 Decimosextimo, principalis licet teneatur per se ipsum deponere; tamen si est persona simplex, non potest cogi ad deponendum per se ipsum, sed potest deponere per procuratorem, ita tenet *Menoch. de arbitr. cap. 193. num. 4. & faciunt quæ diximus §. precedenti posse assistere procuratorem, vel Aduocatum rustico deponenti.*
- 22 Decimooctauo, principalis, qui semel deposuit formiter, non potest cogi iterum deponere, nec pluries respondere super certa positione, nisi noua superueniat causa, ita *Bald. in l. 2. §. quod obseruari, num. 19. post glos. vbi Bart. in eodem §. num. 27.*
- 23 Decimonono, Monachus, pro cuius factio agit Monasterium, vel Abbas non debet admitti ad deponendum uti principalis, quia causa effectualiter non est sua, sed Monasterij, ut in *Auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. vbi DD. omnes, ideo Syndicus debet deponere, quia est in iudicio loco Monasterij, argumento l. prima, §. in propria, ff. quando appellan. sit, tenet Salyc. in d. l. 2. §. quod obseruari. num. 8. vbi secus dicit in filio, vel seruo, cuius nomine conuenitur pater, vel dominus, quia illi deponere debet; sed si esset factum, de quo probabiliter non esset alius informatus, nisi Monachus, tunc dicerem illum deponere debere, secundum doctrinam *Bart. in dicto §. quod obseruari, num. 15.**
- 24 Quæritur, an qui renunciauit probationibus possit petere depositionem principalis? Resp. Si quis renunciauit in specie depositioni principalis, nec renuncians, nec Iudex ex officio possunt illam petere, aut recipere; si vero renunciauit in genere probationibus, tunc licet renuncians non possit illam petere, potest tamen Iudex ex officio interrogare principalem; si tamen quis renunciauit probationi per testes, potest adhuc petere depositionem principalis, ita distinguit *Specul. tit. de position. 4. §. num. 8. & 9.*
- 25 Diximus supra in casu, quo in positione petitur, & ponitur plus debito, debitorem posse totam positionem negare, cum declaratione, de qua supra. Hic dicemus generatim

neraliter in omni alio casu , in quo positio est partim vera , & partim falsa , deponens non posse negare totam positionem ; sed debere admittere partem veram , & excludere partem falsam , nisi ponens protestetur quod non vult habere partem , quia tunc potest totum negare , vel nisi materia sit indiuidua , quia etiam poterit in hoc casu ratione indiuiduitatis negare totam positionem , ita *Felin.* post multos , quos adducit in *cap. nam concupiscentiam* , num. 14. *de constit.* quem non sequimur in eo , quod non conuenit , cum supradictis in casu , in quo quis poneret plusquam consequi debet.

26 Vigesimo , in causa petitorij , & possessorij si fuerint datæ positiones concernentes vtramque causam , sed interim pendente termino ad deponendum fuit suspensum petitorium , principalis deponens non tenetur deponere super positionibus concernentibus causam petitorij suspensi , *Rota in antiq. 41. alias 590. titul. de testib. & atte. 57. facit tex. in cap. grauis , de restit. spoliat.*

27 Obserua , quod si positio contineat duo , videlicet , pono , quod commodaui Titio decem aureos , & vestem ; si Titius in depositione dicat , non credo de decem aureis , videtur fateri de veste , quoad præsumptionem , & semiplenam probationem , quæ inducitur ex illa tacita confessione , ita *Alex. ad Bart. in l. certum , §. sed si fundum , vers. per istam glos. lit. C.*

S V M M A R I V M .

- 1 Libellus in causa ciuili quid continere debeat , late hic nu. 2. 3. & 4.
- 5 Libellus non requiritur in summarijs causis , & alijs num. 6. in quibus . Licet non requiratur libellus requiritur tamen aliqualis petitio , num. 7.
- 8 Libellus ineptus non admittitur , & quando dicatur ineptus , & de effectibus ineptitudinis , num. 9. Et quando procedat dicta de ineptitudine libelli , num. 10.
- 11 Libellus nullus quando dicitur , & de eius effectu.
- 12 Libellus solet continere clausulas , vt hic , & de illarum effectibus.
- 13 Libellus quando potest mutari , corrigi , & emendari ; & an actor teneatur ad expensas , num. 14.
- 15 Libellus alterqutius quando admittitur .

- 16 Libellus incertus quibus casibus potest admitti , vel reijci . Et quando admittitur exceptio incertitudinis , num. 17.
- 18 Libellus an debeat subscribi . Et copia primi est danda Reo sumptibus Actoris , num. 19.
- 20 Libellus quando inferendus in citatione . Et sententia debet esse conformis libello , etiam quod narrata in articulis contradicant petitioni , num. 21.
- 22 Reus , qui desit possidere quomodo condemnatur ad extimationem .
- 23 Actor quando teneatur exhibere scripturam , de qua fit mentio in libello , & Reus exhiberi petit .
- 34 Libellus generalis quando admittitur , vel reijcitur .
- 25 Libellus non debet continere causam necessario ; Quid si contineat , & sit inepta .
- 26 Libellus quotuplex in appellatione ; Quid quando libellus non est bene conceptus , num. 27.
- 28 Libellus qualis in reuocatione attentatorum .
- 29 Libellus , vt saluetur , verba sunt improprianda .
- 30 Libellus an requiratur in petitione institutionis , vel confirmationis .

A R G V M E N T V M .

De libello . Notatur , quotuplex fit , quomodo in scriptis formandus , quæ continere debeat , in quibus causis omitti possit . De ineptitudine libelli , & eius defectibus , seu nullitatibus . De clausulis in libello apponendis . An possit mutari , emendari , corrigi , vel addi . De libello alternatiuo , & incerto , quando non est recipiendus . An libellus subscribi debeat ab Actore , quibus expensis sit dandus Reo ; & an inferendus in citatione , Multa de contentis in libello , & de libello in causa appellationis , & reuocationis attentatorum ; & quomodo illius verba sint improprianda , vt soluetur , & alia ad materiam ,

ANNOTATIO XXIX.

S. VNIC.

Ad Tex. in cap. 1. de Libello oblato.

In hoc Cap. deciditur, quod Actor teneatur in scriptis libellum porrigere, vel quod Iudex nõ debeat admittere Actorem ad litigandum, nisi prius libellum in scriptis offerat, utroque modo summatur a DD. Cuius occasione dicemus nõ nulla practicabilia de libello, de quo Canonistæ in hoc *titul. Ciuilibus*, in *l. edita*, C. de edendo, late *Specul. lib. 4. tit. de Libellorum conception. Marant. in Prax. 6. par. 3. memb. de Libell. oblation. Pract. Papien. sub forma Libelli, Muscat. in Pract. 1. Institut. glos. Libellus, Rouit. in Comment. ad Pragm. Regni, prag. 1. Gallup. in Prax. Sacr. Confil. tit. de Libello, & eius Clausulis, Mysing. centur. 2. obseruat. 42. & centur. 4. obseruat. 5. & 11. Ricc. collect. 700. par. 3. Tbor. vix doctrina integritate, ac labore perspicuus, in Compend. Decis. vers. Libellus, &c. Mascard. de probat. conclus. 977. 2. tom. Practici omnes, & pro vsu Ecclesiasticorum nota.*

1 Primo, quod Libellus est duplex conventionalis, seu postulationis, qui datur in Ciuilibus causis, & accusationis, qui datur in Criminalibus, iuxta diuisionem *glos. in hoc cap. verbo Libellum*, vbi eadem *glos. dicit*, quod Libellus est scriptura, in qua continetur res, quæ petitur, & causa petendi, & nomen Actoris, & Rei, & coram quo Iudice. Ex qua descriptione *glos. collige*, quod Libellus debet in scriptis offerri, ex illis verbis, *est scriptura*, tenet *Felin. in hoc Cap. in princ. Alex. in l. 1. ff. de edend. Specul. in tit. de Libell. concept. §. nunc dicendum*; & adeo requiritur scriptura in Libello, vt non sufficiat dicere Notario, scribe, quod peto decem a Titio, ita *Bart. in l. in Sacris, la secunda, prope finem*, vbi etiam *glos. C. de prox. Sac. Scrinio. lib. 12. glos. in cap. 1. vers. in scriptis, de censibus, in 6.* Collige secundo, ex illis verbis, *res, quæ petitur*, quod Libellus debet continere rem petitam, quam debet designare Actor per duos confines, seu per duas demonstrationes, alias potest dici Libellus obscurus, secundum *Bart. in l. si in rem, ff. de reuend. & in l. forma, ff. de cens.* Collige tertio, ex illis verbis, *& causa petendi*, quod Libellus debet continere causam concludentem petitionis, puta, peto centum, quia mutuavi, &c. & si concludens causa non ponitur, non procedit Libellus, vt si dico, peto centum, quia Præses est in Pro-

uincia, notat *glos. in l. 2. §. circa, ff. de doll. except. & Bart. in dicta l. edita, col. 2.* Collige quarto, ex illis verbis, *nomen Actoris*, quod in Libello debet describi nomen Actoris, vt puta, comparet Titius; vnde Prælati in causis Ecclesiæ debet concipere Libellum nomine Ecclesiæ, *Cap. inter dilectos, de fide instrum. & Cap. litora, de dilat. & ratio est*, quia Prælati non habet suo nomine directam actionem, vel vtilem, *Auth. sed bodie, C. de Episcop. & Cleric. voluit Hofst. in cap. olim, si primo, de restit. spoliat. & ratio rationis est*, quia Prælati est Procurator, & non Dominus, *Cap. 2. de dolo, late Marian. Socc. in hoc cap. 1. num. 107.*

2 Collige quinto, ex illo verbo, *Rei*, quod Libellus debet continere nomen Rei, a quo aliquid petitur; verum si sit agendum contra Ecclesiam, debet concipi Libellus contra Prælatum ipsius Ecclesiæ, qui nomine illius est debitor, ita *Specul. in tit. de Libell. oblat. §. iam nunc, vers. contra Syndicum.* Similiter si est agendum contra minorem septennio, Libellus est formandus contra Tutorem, si adest, alioquin est petendum, quod detur tutor ipsi infanti, *l. 1. §. 1. vers. ita tamen, ff. de damn. tut. notat glos. in Auth. causa qua, C. de Episcop. & Cleric.* Si vero est agendum contra maiorem septennio, Libellus est formandus contra Tutorem, & pupillum, *Cap. Rei, de test. Specul. in tit. de Libell. oblat. §. iam nunc videndum, vers. porro.* Similiter si est agendum contra furiosum, & mente captum, cum isti æquiparentur infantibus, & præsumantur abesse, cum nihil intelligat, *l. 2. §. furiosus, ff. de iur. codicill. merito non possunt in ius vocari, l. quinque, in princ. ff. de in ius vocan.*

3 Collige vltimo, ex illis verbis *glos. coram quo Iudice*, quod in libello debet exprimi nomen Iudicis Ordinarii, vel Delegati coram quo porrigitur Libellus, non tamen est necesse exprimere nomen proprium Iudicis, licet possit Libellator si vult, sed sufficit, ipsum mentionare per nomen sui Officii, vel Curie; ita vt sit certum de persona Iudicis, ita *Marant. in suo Speculo auro, 6. par. tit. de Libell. oblation. 3. membrum. 8. vers. secundo.* Supradicta, & quæ infra dicemus procedunt de Libello in causa ciuili, in cuius terminis loquimur; de criminali vero dicemus alibi interim, pete *Marant. cit. loc. num. 12.*

4 An libellus sit de substantia Iudicij, controuertunt DD. quos videre est apud *Specul. tit. de Libell. concept. §. vtrum Libellus.* Quicquid sit de questione, quæ paruum reddit: vtilitatem, certum est non posse remitti libellum, nec tacite, nec expresse, vt concludit

- dit cit. *Specul.* fallit communiter regula in causis summariis, & in quibus proceditur sine figura iudicii, nam in illis non requiritur libellus, sed sufficit aliqualis petitio, quæ facti narrationem comprehendat, quam etiam solo verbo fieri potest, ac per Notarium in actis redigi, tenent *DD.* in *Clem. sape, de verb. signific. Alexan. conf. 50. Marant. in prax. 4. p. 9. distinct. num. 12. & seqq. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 2. num. 10.* eadem ratione, quia causæ in Regno inter laicos sunt summariz, non requirunt libellum, refert *Caraut. super rit. 288. nu. 5.*
- 5 Fallit secundo, proposita regula in causis, in quibus Iudex procedere potest arbitrio suo; in illis enim non est necessarius libellus, ita *Io: Momb. in cap. ultima, de heret. in 6. Roman. conf. 19.* Nec etiam requiritur in causis, in quibus Iudex procedit sola veritate inspecta, secundum *Ias. in 9. præiudiciales, num. 35. in fit. de action. idem* quando proceditur sine scriptis, *Ias. conf. 2. col. ult. lib. 3.* nec etiam requiritur in causis executiuis, *Socc. iun. conf. 75. num. 1. lib. 2.* similiter eorum Arbitro proceditur sine libello, ita *glos. in l. sed & si seruum, §. si quis Iudex, ff. de recept. arbitr. Alex. in l. 1. nu. 15. de leg. 2.* item libellus potest remitti, partiâ consensu, ita *Afflic. decis. 191. num. 7.*
- 6 Fallit etiam regula in causa vili, idest modicæ summæ, & in causa inter viles personas, vt inter pauperes rusticos, *l. humilem C. de incestis nuptijs,* ita *Specul. in tit. de libellor. concept. §. nunc dicendum, num. 3.* Dicitur causâ vilis minor duobus aureis, *l. si quis oleum, in fin. ff. de dolo,* quod vere cum non sit determinatum, remittitur Iudicis arbitrio, vt per *Specul. cit. loc. vbi Ioan. And. addens lit. F.* dicit, quod in hoc omnes concordant. Vt plurimum in multis Curijs Ecclesiasticis huius Prouinciæ Neapolitanæ causam non excedens summâ ducatorum sex Regni dicitur minima, & vilis, quarum Curiarum Consuetudines in hoc plurimum valent, *Cap. penult. extra de consuetud.* Aliæ causæ, in quibus non requiritur libellus, vide apud *Specul. cit. loc. §. nunc dicendum, per totum, vbi late.* Sed aduertendum est, vt diximus supra, quod licet in prædictis, & aliis causis possit procedi sine libello, requiritur tamen aliqualis petitio; vnde *Menoch. de arbitr. q. 18. num. 8.* dicit, qualem qualem petitionem esse necessariam in quauis causa, quouis modo tractanda; & ita intelligitur dictum *Bart. in extrauag. ad reprimeud. in verbo summaria, num. 2.* dum affirmavit in causis summariis necessarium esse libellum; vel potest intelligi, quando causa summaria est maximi momenti, secun-

dum *Roman. in l. 1. num. 5. ff. de arbitrar.*

- 9 Nota secundo, cū communi, reiiciendum esse libellum ineptum. Dicitur libellus ineptus, quando male concludit, ita *Bald. in l. final. C. de in integr. restit. vel si continet malam causam, idem Bald. in l. per diuersas, C. mandat. q. 11. vel si continet causam ineptâ, Alex. in l. 1. ff. de edend. vel quando continet defectum apparentem, Innoc. in cap. 1. de offic. Vicar. & conclusiue loquendo cognoscenda est ineptitudo libelli ab illius conclusione, *Bart. in l. Aurelius, §. idem quasi fuit, ff. de lib. leg. Bald. in cit. l. fin. Butr. in cap. super literis, de rescript. & ratio potest esse, quia in libello conclusio attendi debet, non autem narratio, Seraph. decis. 335. num. 4.* vnde est, quod si in libelli conclusione petitur res mortua, vel quæ non est in rerum natura, dicitur libellus ineptus, ita *Alex. in l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verbor. oblig. & in l. si seruum, §. fin. ff. eodem titul. & è conuerso, si libellus inepte proponit factum, & concludit recte, non dicitur ineptus, & valet, *Pom. in add. ad Bart. in l. Gallus, §. quidam recte, ff. de liber. & postum. in vers. quidam recte, col. 2.* De ineptitudine libelli vide *Gauensem super rit. M. C. V. 289. num. 1. & seqq.* vbi plura.**
- 9 Effectus enim ineptitudinis libelli est; Primo, vt illum debeat a Iudice lacerari, etiam parte non opponente, ita *Ruer. in addit. ad Bart. super l. omne, de offic. Asses. in vers. adde, & ibi Paris. in vers. respuere.* Secundo, si cum libello inepto sit de facto processum in causa, reus debet absolui ab instantia iudicii, etiam si pars non opponit, *Bart. in l. libellorum, §. quod si libelli, num. 1. ff. de accus.* Tertio, libellus ineptus non interruptit præscriptionem, ita *Barb. in add. ad Bart. in l. si maritus, §. si quis adulterum, de adult. in vers. si quis, col. 3.* Quarto, libellus ineptus vitiat sententiam, ita vt exceptio inepti libelli quandocumque opponi possit, etiam post sententiam, *Cap. 1. cum dilecti, de emption. & vendit. Bal. in l. licet, C. de procur. & in l. edita, C. de edend.* Quinto, si post ineptum libellum subsecuta sunt aptæ probationes pro parte Actoris, adhuc tales aptæ probationes non adminiculatur inepto libello, ita *Specul. de offic. Iudic. §. deseruit, vers. quid si libellus ineptus, & in titul. de sentent. 2. par. §. qualiter autem, vers. quid si lis, sequitur Bald. in d. l. edita, & in l. 1. in fin. C. de pignor. act. Anchar. in Clem. Constitutionem, ad finem, de elect.*
- 10 Hæc quæ diximus de ineptitudine libelli procedunt in causa, in qua requiritur libellus, quando vero in causa non requiritur, vt diximus supra, ineptus libellus non

vitiat, ita *Felin. in cap. cum ordinem, de re-
scriptis, vers. & illam textum, num. 3.* post
glos. in l. vinum, ff. si certum petatur; Nec
procedunt in libello, in quo est illa clau-
sula, *petens ius, & iustitiam sibi ministrari*,
cuius virtute potest ferri sententia ex li-
bello inepto, qui bene substat vigore
dictæ clausulæ, dummodo constet de intē-
tione libellantis, & actio competat, ita
DD. omnes in *cap. examinata, de iudic. vbi
Felin. vers. soluat tamen, num. 16. Bart. in
extravagant. ad reprimendum, 3. col. Paul.
de Castr. cons. 163. Ias. in §. omnium, n. 149.
instit. de action. Dec. in l. petens, num. 4. C. de
pactis, Alex. in l. 2. §. prius, num. 19. ff. de vul-
gar. & pupill. substit. Marant. in prax. p. 6.
de libell. oblat. num. 15.*

11 Nota tertio, alium defectum libelli, &
est nullitas illius; dicitur enim libellus
nullus, quando nullam continet causam,
quæ nullitas reddit processum nullum, ita
glos. & *Alex. in l. 2. §. circa, ff. de dol. except.*
vel quando continet falsam causam, ita
Bald. in l. fin. ff. de edict. Diui Adrian. tollen.
Secundo, dicitur libellus nullus, qui porri-
gitur in causa simulationis contractus, si
in illo non apponitur species simulatio-
nis, ita *Paul. de Castr. in l. iuris gentium, §.
dolo ff. de pactis, Bald. in l. ab Anastasio, Cod.
mandati, vel qui porrigitur in causa turbatio-
nis, & non exprimitur species turbatio-
nis, secundum *Innoc. in cap. licet causam, de
probat. & Bald. cit. loc.* Tertio, dicitur libel-
lus nullus, quando agens petitione hære-
ditatis tenetur ad collationem, & in libel-
lo non offert collationem, sicut quando
quis agit ad rem emptam, & non offert
pretium, *Paul. de Castr. in l. filia, C. de collat.*
Alia de nullitate libelli vide apud *Specul.
tit. de libell. concept. in princ.**

12 Nota quarto, quod in libello debent ap-
poni nonnullæ clausulæ, quæ suum produ-
cunt effectum, quas communiter notant
Tribunalistæ. Inter cætera est illa, *Non ad-
stringens*, quæ operatur, ut Actor non te-
neatur probare qualitatem deductam in
libello, ita *Bart. & DD. in l. diuus, ff. de re
iudic. Alex. cons. 6. col. 2. & 3. vers. 3. respond.
vol. 3.* alias sine illa clausula succumberet,
non probando qualitatem, dato, quod pro-
baret factum principale, secundum *Bart.
cons. 117. Abb. in cap. licet, col. 14. de probat.
& in cap. examinata, col. 4. de iudic.* Secun-
do est illa, *Et protestatur de expensis*, quæ
clausula habet vim petitionis expensarum;
vnde licet alias Iudex non teneatur, esto,
quod possit, condemnare victum in expen-
sis, stante dicta clausula, omnino tenetur,
alias facit litē suam, diximus supra, & te-

net *Bart. in l. properandum, §. fin. autem al-
terutra, col. fin. C. de iudic. DD. communiter
in l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damno in-
fecto.* Tertio, est illa, *Omni meliori modo,
&c.* cuius effectus est, ut in casu dubio li-
bellus interpretetur, eo modo, quo fauora-
bilis est Actori libellanti, ita *Alex. cons. 7.
col. 3. lib. 3. Felin. in cap. cum super, col. penul.
de offic. deleg. Anton. de Butr. in cap. literæ, de
dilat.* Quarto, est illa clausula, *Super quibus
omnibus, & eorum singulis peto ius, & iusti-
tiam ministrari*, quæ habet virtutem con-
tra ineptitudinem libelli, ut notauimus su-
pra, vers. *Hæc quæ diximus;* & etiam illius
vigore Iudex adhuc parte non præsentē,
desert iuramentum, non autem desert ex
officio, ita *Mangrell. ad Bar. in l. admonendi,
in princ. vers. quaro, ff. de iureiur.*

Clausula vero, *Saluo iure addendi, &c.*
in libello nihil operatur, quia hoc non pē-
det a potestate protestantis, *l. edita, C. de
edendo, l. alimenta, C. de negot. gest.* & libel-
lus cum hac clausula contineret quid in-
certitudinis, nam esset idem, ac si diceret
plus, vel minus, secundum *Card. in cap. inter
dilectos, de fide instrumentor.* quem refert
Felin. ibid. num. 9. Secundo, non opera-
tur in libello clausula, & plus, nisi postea
probetur aliquid certum, ita *Bart. in l. in
actione, num. 3. ff. de furtis.* Alia de clausu-
la, *Saluo iure addendi*, vide apud *Felin. in
cap. 2. hoc titul. de libell. oblat. num. ult.*

13 An libellus possit mutari, emandari,
corrigi, aliquid addi, vel minui, aut cumu-
lari, vide late apud *Bart. & alios DD. in
l. edita, C. de edend. & Fel. in cit. cap. 2.* vbi
reperitur materia plene discussa. Quibus
adde, quod quando dicunt, libellum corri-
gi non posse post litis contestationem, in-
telligendi sunt in eadem instantia, nam
secus est in diuersa instantia, in qua dedu-
ci potest id, quod in prima instantia dedu-
ctum non est, vel quod aliter deductum est,
ita *Gramm. decis. 68. num. 6.* nec dictum
procedit in correctione nominis, quia er-
ror nominis in libello potest corrigi etiā
post litem contestatam, quia dicitur decla-
ratio, ita *Angel. in l. heredes palam, §. si quid
post, ff. de testam. Afflict. decis. 44. num. 3.* Be-
ne tamen procedit dictum, ut libellus non
possit corrigi post litem contestatam, etiā
si libellans protestatus fuerit, quod possit
corrigere libellum, ita *Guid. Pap. decis. 172.*
Quod si in libello sit repertus error, tunc
quandocumque potest mutari, & emenda-
ri, ita *Mangrell. ad Bar. in cit. l. edita, vers.
licita usque ad sententiam.* Declarari vero
non potest libellus, nisi semel, & declara-
tio debet esse conformis libello, de *Bot. ad
Bart.*

Bart. in cit. l. edita, vers. detrabere, vel declarare, in princ. hæc procedunt in iudicijs ordinarijs, secus in summarijs, in quibus declaratio pluries potest fieri, *Rot. dec. 256. num. 8. par. 1. diuers.*

14 Aduerte, quod quando corrigitur, mutatur, alteratur, vel cumulatur libellus, si ex his patitur damnum Reus, debet Actor condemnari in expensis, ita *glos. in cap. 2. hoc tit. de libell. oblat.* vbi etiam *Abb. Felin. in cap. ad audientiam, il secundo, de rescript.* in quo casu conderatur in expensis prædictis Administrator minoris, & mulieris, ita *Bart. in d. l. edita, C. de edendo, num. 33. vbi Add. lit. G.*

15 Nota quinto, quod libellus alternatiuus admittitur, quando electio est rei conuenti, ita *Bart. in l. vbi autem, §. quid illud, n. 1.* sequitur *Gramm. decif. 68. num. 2.* qui nu. 1. dicit, quod quando libellus est alternatiuus, debet etiam sequi, & sententia alternatiua. Secundo, admittitur libellus alternatiuus, quando non est in potestate Actoris electio; alias si in potestate ipsius sit, debet eligere, & vnum petere, vt aduertit *Bart. dicto loc. & generalius quando cumque Actor non potest certum exprimere, admittitur libellus alternatiuus, ita Bart. in l. prætor edixit, §. quod autem, nu. 2. ff. de iniur.* Tertio, quando libellus continet causam alternatiuam, non videtur oscurus, quando ex vtraque parte idem iuris effectus resultat ita *Mangrell. ad Bar. in l. quauisque, §. veniamus, vers. non est necesse. ff. de edend. in princ.* Quarto, valet libellus alternatiuus contra obligatum ad factum; Peto factum, aut interesse, quia incertus est Actor, an Reus velit præstare factum, aut soluere interesse, *l. stipulationes non diuiduntur, vbi Bart. in ult. quest. ff. de verbor. obligat.* Quinto, valet libellus, si petitur res, si extat, vel si non extat æstimatio, *l. si seruum, de verbor. oblig. Spæul. tit. de ob. & sol. §. sequitur, vers. quid si libellus.* Sexto, admittitur libellus, quo petitur actum rescindi, vel suppleri iustum pretiũ, *l. 2. de resind. vend.* Septimo, valet libellus in hypothecaria, quo petitur pignus relaxari, aut debitum solui, *l. si fundus, §. in venditione, & ibi Bart. ff. de pign. cap. ex literis, de pign.*

16 Nota sexto, opponente Reo, libellus incertus non est recipiendus, secus non opponente Reo, *l. fin. sum glos. C. de anna. exc. C. Abb. sane, §. secus, de re iudic. in 6.* An hæc opinio procedat in causis summarijs, altercatio est inter *Bart. & Dec.* quos conciliando *Marian. Socc. in cap. 1. col. 6. hoc tit. de libell. oblat.* tenet, quod cum in summarijs

non requiratur libellus, sed sufficiat qualis qualis petitio, vt diximus, quæ etiam si sit incerta, admittitur, dummodo non sit tanta incertitudo, vt Reus nõ possit se defendere. Secundo, admittitur libellus incertus factõ Rei, *l. 1. §. quid autem, ff. quorum leg.* Hinc valet libellus, quo agitur ad dissolutionem matrimonij propter impotentiam in genere, quia incertitudo surgit ex factõ aduersarij, secundum dictã per *Panor. in cap. fin. col. 1. de frig. & malef.* Tertio, valet libellus incertus propter probabile iuris dubitationem, *Cap. constitutus, de in integr. restit.* Quarto, validus censetur libellus incertus factõ Iudicis, vt quando petitur interesse in genere, cuius taxatio spectat ad Iudicem, *Bart. in l. certa conditio, in princip. col. penult. ff. si certum petatur.* Quinto, admittitur libellus incertus in accessorijs, puta, peto fundum cum fructibus, vel peto castrum cum iurisdictione, *Cap. inter dilectos, de fide instrum.* quod sane indubitatum est in fructibus post litem contestatam, cuius quantitas sciri non potest; in fructibus vero antea perceptis, controuertunt DD. *Ripa* vero in *cit. l. edita, num. 22.* concordando opiniones dicit, quod si de illis Actor habet probabilem ignorantiam, admittitur libellus incertus cum *Aug.* sed si potest de illis habere scientiam, non admittitur cum *Bart.* vnde dicit non valere libellum, si petatur domus cum suppellectili. Sexto, valet libellus, in quo petitur reuocatio attentatorum, non certificando attentata, quia attentata habent se per modum accessorijs ad negotium principale, ita *Innoc. & Panor. in cap. consuluit, 2. de appell. Rota decif. 305. in nouis.*

17 Nota septimo, quod exceptio incertitudinis debet opponi ante litem contestationem, cum sit exceptio dilatoria, *Bald. in l. exceptionem, col. 4. C. de except.* Iudex vero potest ex officio facere, vt Actor declaret incertitudinem, etiam post litem contestatam, *Bart. in l. 1. C. que desunt Aduocat.* Quod vero diximus valere libellum incertum parte non opponente, intellige, dummodo ex probationibus in termino redatur certus, alias non potest illius vigore sententiari, ita *Bart. in l. 1. §. si quis argentum, ff. de pos. & in l. si in rem, ff. de rei uendic. l. 1. in §. sed ista, instit. de action.*

18 Nota octauo, quod de communi consuetudine seruatur, non subscribi libellum per Actorem, nec huic consuetudini obstat, *tex. in hoc cap. 1. de libell. oblat.* vbi subscriptio videretur necessaria, quia *tex.* loquitur in casu speciali, videlicet in libello postula-

tio:

- tionis, & reclamationis contra electum, ratio specialitatis colligitur, ex *Cap. quia circa, de elect. in 6.* Requiritur tamen in libello subscriptio Notarij, seu Actuarij causæ, vt sciatur dies productionis, & ita intelligitur *tex. in autb. offeratur, C. de lit. contest.* secundum *Bart. & alios*. Hæc procedunt in ciuilibus, nam in criminalibus debet libellus omnino subscribi, ex *l. libellorum, ff. de accus. & cap. super eo, de accus.* vnde bene videmus in praxi, q̄ in criminalibus tam Actor quærelans, quam Reus, quando vult se defendere, dat libellū cum subscriptione libellantis.
- 19 Nota nono, quicquid sit apud Scribentes, seruari in praxi, quod copia primi libelli detur Reo illam petenti sumptibus, & expensis ipsius Actoris, tener *glos. in l. 2. in verb. oblatos, de appellat. Card. in Clem. sap. de verbor. signific. & in Clem. 1. de appell. refert Grauat. ad Vestr. lib. 3. cap. 6. num. 12. & 3. Marant. in prax. 6. par. tit. actorum editio fieri solet, num. 63, Rota de testib. decis. 34. in antiq. late Fel. in hoc cap. 1. num. 8.* vbi pro vtraque sententia adducit DD.
- 20 Nota decimo, q̄ libellus de necessitate nõ est inferendus in citatione. Pallit, quoad interrumpendam præscriptionem, tunc n. debet inseri in citatione, ex *Cap. illud, de prescription. ita tenet Fel. in hoc cap. 1. n. 2.* vbi refert alias fallentias. Solet praxis inferere libellum in citatione, quando citat reum ad dicendum contra petitionem; vel quando citatur Reus extra Diocesim, in prima vero petitione, seu libello semper solet fieri citatio in calce illius.
- 21 Nota vndecimo, quod libellus debet continere ea, quæ in iudicio petuntur, & non iudicatur, nisi super deductis in libello; hinc quando extat clara petitio non debet proferri sententia iuxta narrata in articulis, sed iuxta petita, etiam si narrata in articulis contradicerent petitioni, deducitur ex propositione communi, quod sententia debet esse conformis libello, *l. vs fundus, ff. commun. diuid. late Ias. in l. vinum, ff. si cert. petatur.* Opinio est adeo vera, vt quando libellus est particularis, & sententia generalis, reduceretur ad particularem, iuxta libellum, & exceptio rei iudicæ in tali casu non obstat, nisi in petitis particulariter, quia origo petitionis est attendenda, ita tenet *Ricc. dec. Curia Archiepiscop. Neap. 5. per totum*, post multos per cum relatos.
- 22 Nota duodecimo, quando in libello est petita restitutio certæ rei, si res non extat, vel conuentus non possidet, maxime si dolo desijt possidere, condemnari potest ad æstimationem, quia q̄ non potest fieri formaliter, debet fieri arbitrio boni viri, *Affl. dec. 23. sub n. 6. sequitur Ricc. p. i. dec. 220. n. 1. vers. igitur dicendum est, vbi ait de comuni.*
- 23 Nota decimotertio, quod si in libello fiat mensio de aliqua scriptura, qua fundatur intentio libellantis, si petat Reus, vt prædicta scriptura ante omnia exhibeatur; Actor si scripturam habeat pœnes se, ita vt in promptu possit illam habere, atque exhibere, & tunc compellitur ante omnia ad talem exhibitionem, ad hoc vt per inspectionem illius Reus possit deliberare, an cedere, vel contendere velit; si vero Actor non possit scripturam in promptu habere, non compellitur illam exhibere, immo compellitur Reus libello respondere, & proceditur ad vteriora in causa, & Actor potest scripturam in termino producere, si vult; quod si inter partes sit cõtensio, an scriptura possit in promptu haberi, vel non, tunc est deferendum iuramentum Actori, ita *Innoc. in cap. 1. de probat. Specul. tit. de instrum. edit. §. nunc dicamus, vers. quid si quis, refert, & tenet Rota in nouis decis. 2. alias 34. num. 1. vbi in fine dicit, quod si scriptura prædicta est pœnes Reum, vel satis exprimitur illius tenor in libello, cessat discussio exhibitionis, ita Rota prædicta, & in antiquis decis. 7. alias 488. de fid. instrum. Bart. vero in hoc casu, in l. edita, C. de edendo, tenet, quod vel in libello sit mensio de scriptura enunciatiue, aut demonstratiue, & non sit editio Reo per Actorem ad finem deliberandi; si vero sit mensio limitatiue, si Reus debeat habere copiam scripturæ pœnes se, & nec sit editio; si non debeat habere illam pœnes se, & tunc editio fieri debeat, *Bald. vero in eodem casu, & in eadem lege edita, dicit, quod vbiicumque Reus ex facta mentione scripturæ potest reddi dubius, non est facienda editio.**
- 24 Nota decimoquarto, quod libellus generalis non admittitur in iudicijs singularibus, vt per *glos. & DD. in cap. 2. hoc titul. de libell. oblat. valet tamen libellus generalis in iudicijs vniuersalibus, vt puta, peto bona hæreditatis, &c. Hæ regulæ ampliuntur, & limitantur pluribus modis, de quibus late apud *Fel. in cit. cap. 2. num. 11. & 12.* qui inter ceteras limitationes ad primam regulam dicit, admitti libellum generalem in accessorijs, puta, peto rem cum fructibus, diximus. etiam supra cum de incerto libello, & voluit *Rota diuers. dec. 247. num. 2.* maxime stante clausula, *iur. & iustitiam ministrari*, & etiam admitti parte non opponente, dummodo specificetur in pro-*

- progressu causæ, *Rota decis. 257. num. 1. p. 1. diurs.* & in summarijs etiam parte opponēte, *Rota decis. 251. par. 1. num. 2. diurs.* dummodo in prosecutione specificetur, vt dictum est, alias ad sententiam deueniri non potest, habetur ex dictis per *Paul. de Cast. in l. & an eadem, §. actiones, ff. de exception. num. 3.* quem sequitur *Rota cit. loc. numer. 9.*
- 25 Nota decimoquinto, quod in libello nõ est de necessitate exprimenda causa, verũ si exprimat, & sit inepta, vitiat libellum, ita *Bart. in cit. l. edita, col. 3. & in l. 1. in princip. ff. eodem tit. de edendo, Anton. de Butr. in cap. dilecti, 3. col. de iud.* sicut in simili casu, iudex non tenetur in sententia exprimere causam, *l. sicut, de re iudic.* & tamen si exprimat ineptam, vitiatur sententia, *Cap. cum super, de offic. deleg. glos. & DD. in l. si is ad quem, ff. de acquir. hered.* etiam si sententia potuisset ex apta causa iustificari; nam expressio ineptæ causæ adhuc sententiam vitiat, ita *Panor. post Dec. in cap. ex parte, in vlt. col. de concess. prab.*
- 26 Nota decimosexto, in appellatione duplicem requiri libellum, vnum coram Iudice, a quo appellatur, in quo libello iuxta formam *Clem. 2. de appellation.* possunt vnico contextu peti Apostoli cum debitis instantijs, vt seruat communis praxis, & talis libellus debet offerri Iudici a quo, qui si haberi non potest, sufficit præsentari coram honestis personis, est commune notat *Bart. in l. 1. §. libelli, de appellat. num. 11.* Aliud requiritur libellus præsentandus Iudici ad quem, de cuius forma vide apud *Bart. cit. loc. num. 13. & Abb. in cap. dilecti filij, il 2. num. 2. & 5. de appellat.* sed in *M. C. V.* in causa appellationis non requiritur libellus, cum appellatio incoetur per aperturam, per *ritum 6. eiusdem Curie ad quem Carauit.*
- 27 Nota decimosextimo, quod quando libellus non est bene conceptus, absoluitur conuentus ab obseruatione iudicij, est cõmune, refert *Mangrell. in addit. ad Bart. in l. libellorum, vers. nota quod, ff. de accus. in princ.* qui licet loquatur in criminalibus, idem seruatur etiam in ciuilibus.
- 28 Nota decimo octauo, quod in iudicio reuocationis attentatorum non requiritur libellus, *glos. in clem. 2. in princ. vt lit. pend. Ioan. Andr. in cap. 1. in fin. eodem cit. tit. Fräcb. in cap. bone, sub num. 13. & in cap. consuluit, id 2. num. 8. de appellat. Vestr. in prax. lib. 8. cap. 4. sub num. 17. vers. quod si agatur, vbi Grau. Bal. & Salic. in l. appellatione, C. de appellat. & affertur ratio, quia quando imploratur officium Iudicis, prout est in-*
- attentatis, non requiritur libellus, ita *Lancell. de attent. 3. p. cap. 25. q. 29. num. 12.* & licet in hoc casu non requiratur libellus solemnis, est tamen necessaria qualis qualis petitio; sicut in simili casu, in remedio *Can. Reintegranda 3. q. 1.* in quo licet nõ requiratur solennis libellus, tamẽ requiritur qualis qualis petitio, ita *Menoch. de recup. possess. remed. 15. q. 2. num. 241.* formam vero huius petitionis reuocationis attentatorum, collige ex *Innoc. Host. & Franch. in cit. cap. consuluit, il 2. de appellat. & ex Specul. tit. de appellat. §. nouissime, num. 14. vers. utrum autem, & ex Lancell. de attent. p. 3. cap. 21. num. 22.*
- 29 Nota decimonono, quod in hac materia verba impropriantur, vt libellus saluetur, *l. si olei, vbi Bart. C. locat. l. sed si possessor, §. item si iurauero, vbi etiam Bart. ff. de iureiur. Ricc. 3. par. collect. 700. in fine.* Hinc libellus non vitiatur, si præsentatus dicat, peto institui, quia patroni me elegerunt, cum præsentatio improprie possit dici electio, ita *Lamber. de iure patr. 1. par. 2. lib. art. 4. 1. q. princip. num. 3. & num. 13.* dicit, substineri etiam libellum, si patronus dicat, peto Ecclesiam meam, & exponitur, idest ius patron. libellus enim debet interpretari quomocunque potest, vt procedat ita *Innoc. in cap. examinata, de iudic. Abb. in cap. bona memoria, il 2. col. 2. de postul. pralat. & in cap. constitutus, de relig. domib. col. vlt.*
- 30 Nota vigesimo, quod non requiritur libellus in petendo officium Iudicis pro instituendo præsentato, sicut non requiritur in petitione confirmationis electionis, si nullus est contradictor, tenuit *Specul. i. tit. de libell. concept. §. 10. vers. 6. & vers. 32. Ioan. Andr. in cap. 1. vt lite pendent. in nouell. Lambert. de iure patron. 6. art. 8. quest. princip. 2. par. 2. lib. per totum, vbi artic. sequent. dicit admitti pro institutione qualem qualem petitionem; formam vero huius petitionis, ac libelli pro petenda institutione inuenies, remissive apud *Lambert. cit. loc. art. 8.**

S V M M A R I V M.

- 1 *Articulus unde dicatur, & alia quoad introductionem.*
- 2 *Articulus per quæ verba fieri debet, & quid potest addi petitioni, num. 3. Negatiuus quando admittatur, & qualis dicatur negatiuus, num. 4. Et an possit formari sub conditione, n. 5.*
- 6 *Articulus impertinens quibus modis dicatur, & reijciendus; & quid in dubio, an sit impertinens.*
- 8 *Articulus obiectiuus, vel de iure dantis quis dicatur, & an admittendus, remissive.*
- 9 *Publicatis attestacionibus non possunt recipi testes super iisdem articulis, vel directo contrarijs, qui sint articuli contrarij de directo, vel ydem, remissive.*
- 10 *Testis deponens extra articulos quid probet.*
- 11 *Testes in multis casibus recipiuntur super iisdem, vel de directo contrarijs articulis, vt hic.*
- 12 *Articulans quando dicatur fateri; & qua clausula apponantur in articulis, & de illarum virtute, num. 13. & 14.*
- 15 *Clausula in admissione articulorum, saluo iure impertinentium, quid operetur.*

A R G V M E N T V M.

De Articulis . Notatur quomodo sint formandi per verba affirmatiua . De articulis impertinentibus, & quomodo reijciendi, & de obiectiuis, vel de iure dantis . Publicatis attestacionibus an possint produci testes super iisdem articulis . De teste deponente extra articulos . Articulans an videatur fateri . De clausulis articulorum, & multa alia ad eandem materiam.

A N N O T A T I O XXX.

J. V N I C.

Ad Tex. in Cap. ex tenore, de testibus.

Concludit hic *Tex.* quod nouus articulus admittitur, & super illum recipiuntur testes publicatis attestacionibus, etiam in prima instantia, quod secus est super iisdem articulis, vt in *Cap. fraternitatis, eodem titul.* cuius occasione dicemus nonnulla de articulis ad vsum Curiarum Ecclesiasticarum, de qua materia apud *Specul. tit. de teste, s. nunc videndum, Marant. in prax. 6. par. tit. de posit. seu art. product. Vestr. in prax. lib. 5. cap. 15. & ibi Grauat. Salut. Tiber. prax. iudicial. cap. 13. num. 13. & seqq. Afflic. dec. 35. glos. in l. per hanc, in verbo ad nouum capitulum, vbi Ciuiliſtæ omnes Alber. de testibus cap. 7. num. 121. & seqq. Farinac. de testibus q. 75. Carauit. super rit. M. C. V. 70. Ricc. collect. decif. par. 4. collect. 1312. extat particularis *Tractatus de modo articulandi, Marcelli Calà, Mascard. de probat. tom. 1. conclus. 133. & seq. Muscatell. in prax. Sac. Consil. in glos. impertinentes, Tap. in 3. titul. iuris Regni, Oliuia ad rit. 29. Cur. Archiepisc. Neap. Anna alleg. 77. vol. 2. Vrfill. dec. 7. Franob. dec. 220. vbi Addent. idem Muscatell. in prax. verbo legationes.**

1 Vnde dicatur articulus, & quot habeat significationes, & quæ sit differentia inter articulum, & exceptionem, vide apud *Carauit. cit. loc. num. 1. & 2.* qui ibidem etiam testatur articulos sumendos esse per *Advocatos* a prima petitione, seu libello, quæ offerunt in causa, & de quolibet membro libelli faciendum esse vnum articulum, voluit *Bald. in l. vinum, col. 5. vers. nunc venio, ff. si certum petatur, & Specul. tit. de position. s. 5. num. 11.* Et quia ars articulandi inter causidicos summum tenet gradum, ideo *Addit. ad Specul. tit. de teste, s. nunc videndum, lit. A.* monet Iuristas Tirones, vt suo capite hanc artem non assumant, sed consulant antiquos *Advocatos*, & expertos *Procuratores*, & eodem *loc. num. 9. in fin.* consulit articulantes, vt in articulis pauca, & necessaria ponant, vt releuentur ab onere superflue probationis.

2 Nota primo, quod articuli fieri debent per verba affirmatiua, non autem per verba negatiua, quia negantis factum, aut cursum causarum, nulla est directa probatio, *Cap. bona, de elect. il. 1. Cap. quoniam contra, de probat. tenet Specul. cit. loc. n. 18.*

fimi-

- similiter nec fieri debet per verba interrogatiua, sed per verba positiva, vt docet *Salust. Tiber. in prax. Iudic. lib. 2. cap. 13. n. 21.*
- 3 Similiter in articulis potest declarari, colorari, specificari, & ampliari, quod continetur in petitione, dummodo non mutetur substantia petitionis, *Specul. cit. loc. n. 18. in fine.*, & dummodo non deducatur in eis noua causa, ita *Mangrell. ad Bart. super l. ad probationem, C. de probat.*
- 4 Quod dictum est de articulis formandis per verba affirmatiua, nõ negatiua; declarata primo, ad cognoscendum articulum negatiuum non esse inspicienda verba, an negatiue, vel affirmatiue concepta sint, sed effectum verborum, vt in simili de positione aduertit *Alex. ad Bart. in auth. in isto iuramento, §. quod obseruari, vlt. col. vers. per confessionem, lit. E.* Declara secundo, quod admittitur articulus continens negatiuam coarctatam loco, & tempore, vt per *Alex. ibidem*, & in omni casu, in quo probari potest negatiua, de quo vide apud *Faxinac. qui citat alios trañ. de testib. q. 64. in fine.*
- 5 Nec possunt articuli formari sub conditione, nisi forte agatur de facto alieno, in quo probabilis datur ignorantia, tunc enim possunt formari articuli sub conditione, ita *Specul. supracit. loc. num. 19.* faciunt dicta per *Rota in nouis tit. de testib. decis. 14.*
- 6 Articulus impertinens communiter reijcitur apud DD. *Bart. in l. si duo patroni, §. si Iulianus, vers. qui potest, ff. de iureiur.* vbi *Mangrell.* dicit, quod reijciendus est talis articulus, & fieri debet publicatio, saluo iure impertinentium. Dicitur articulus impertinens, primo, quando probatus non releuat intentionem articulantis, *Paul. Cass. in l. neque natales, num. 3. C. de probat.* Secundo, dicitur impertinens, & reijciendus articulus nouus datus publicatis attestacionibus, si continet idem, quod continebat alius articulus datus ante publicationem, vt in hoc *tex.* siue contineat primum expresse, siue comprehensiuè; iste enim articulus omnino debet reijci, & super ipso non debent recipi probationes propter timorem subornationis, ita *Bart.* & alij communiter in *auth. qui semel, col. 5. vers. sic. quero utrum, C. de probat. Paris. cons. 122. num. 1. vol. 1.* Tercio, dicitur articulus impertinens, qui est de directo contrarius alteri articulo, siue ipsius articulantis, siue aduersarii, & proinde non recipiendus, *Clem. 2. de testib. DD. in cap. fraternitatis, eod. tit. Bart.* & alij in *cit. auth. qui semel*; quomodo dicatur articulus contrarius dicemus infra; idem articulus, vel de directo contrarius non dicitur impertinens, nec est reijciendus post publicationem, quando cũ articulo producit instrumentum publicum, per *tex. in cap. series, secundum vnum intellectum, vbi Abb. Ant. de Butr. & Imol. de testib. Fel. in d. cap. fraternitatis, col. 6. vers. item limita*, dummodo instrumentum sit validum, & probet illud, ad quod producit, testatur *Paris. cit. cons. 122. num. 9.* Quarto, impertinens est articulus, & non admittendus, quando necessario non concludit, maxime parte opponente, *l. duo patroni, §. idem Iulianus, ff. de iureiur.* vbi *Bart.* & omnes expresse hoc firmant *Bal. in cap. fin. col. 3. de iureiur. Paris. cons. 67. nu. 11. & seqq. quinum. 17.* dicit, quod articulus multipliciter intelligibilis necessario non concludit intentionem illius, qui habet se fundare super altero de intellectibus, ad quos trahi potest, voluit *Gemin. cons. 54. in fine.* Quinto, non est admittendus parte opponente articulus generalis, & obscurus; articulus enim debet in specie, & clare formari, *Cap. presentium, §. testes, vbi DD. de testib. in 6. Innoc. in cap. super eo, de appellat. Rota in nouis decis. 5. de except. alias 326. Bart. in l. Titia textores, in princ. de leg. 1.* Sexto, articulus non faciens ad causam dicitur impertinens, nec potest admitti, ita *Bart. in cit. l. duo patroni, §. idem Iulianus, col. fin.* quæ alij communiter sequuntur, maxime *Ias. num. 13.* adducens alios. Septimo, articulus continens materiam inuicissimilem non admittitur, faciunt notata in *cap. non est verisimile, de presumptionib. tenuit Rota in antiq. decis. 23. alias 629. de appellat.* Octauo, articuli calumniosi non debent admitti, nisi quando sunt de iure articulantis, *Rota. cit. loc. decis. 26. alias 696.* & articuli alias dati, super quibus fuit sufficienter examinatum, dicuntur calumniose dari, dicit *Rot. dec. 24. 3. par. diuers. lib. 3.*
- 7 Nota, quod quando est dubium, an articuli sint impertinentes, vel non, & an debeant reijci, vel admitti, tunc debent admitti, ita censuit *Rota decis. 25. in antiq. tit. de appellat.* in quo casu cautius agit pars aduersa, si protestetur contra admissionem saluo iure impertinentium, & non admittendorum, *Rota cit. loc. decis. 13. alias 41. num. 2.* notatur in *cap. constitutionem, de elect. per Ioan. Andr. in fine*, & quod in dubio articuli sint admittendi, tenuit etiam *Vestr. lib. 5. cap. 15. num. 7.*
- 8 Articuli obiectiui, vel de iure dantis, qui dicantur, & quomodo admittantur, & quando, vide materiam diffuse tractatam in practicabilibus *Rota Romana* impressis in fine secundæ partis *Decisionum Diuersorum, titul. de articulis obiectiuis, & in antiquis.*

decis. 28. alias 648. de appellation.

- 9 Nota secundo, quod publicatis attestacionibus non possunt produci testes super iisdem articulis, vt deciditur in hoc cap. ex tenore, nec etiam in secunda instantia, vt in cap. fraternitatis, eod. cit. tit. vbi tantum recipi possunt noui articuli, super quibus & noui, & veteres possunt admitti testes, & in Clem. 2. de testib. prohibetur recipi testes super iisdem articulis, vel de directo contrariis non solum in secunda instantia, sed etiam in prima post publicationem. Pro quorum tex. intelligentia esset videndum, quando dicantur articuli noui; quando antiqui; quando dicantur articuli dependentes; quando directe contrarii; & quando indirecte contrarii; in qua materia DD. Canonistæ in præcatis iuribus, & Civilistæ in l. per hanc, in verb. ad nouum capitulum, C. de temp. appellat. procedentes per exempla certam non constituunt regulam; & quia omnia adducere, quæ per ipsos adducuntur, longum esset; remitto me ad relatos per Farinac. de testib. q. 75. cap. 2. per tot. vbi adducit DD. omnes, qui declarant terminos prædictos, quibus & ipse Farinac. se remittit.
- 10 Nota tertio, articulos tantæ esse efficaciz, vt testis deponens extra illos regulariter non probat, tex. est expressus in cap. de testibus, vbi glo. & DD. omnes, glo. per illum tex. in l. duo patroni, §. idem Iulianus, vbi Bart. num. 7. & alii, ff. de iureiur. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1365. num. 1. & est commune, quæ opinio adeo vera est, vt procedat etiam quando testis esset inductus super vno articulo, & deponeret super alio, nam adhuc diceretur deponere extra articulos, & non probaret cit. cap. de testib. vbi id notat Imol. num. 2. & 7. Bald. in d. l. idem Iulianus, col. 2. Bart. in l. si quis libertatem, num. 10. quæ ampliatio procedit quando testis fuit inductus, & iurauit expresse super vno articulo, secus tamen est, si producitur super tota causa, ita DD. in cit. cap. de testib. nam hoc casu probaret, sicut probaret etiam quando licet non deponeret super articulo, in quo fuit inductus, deponeret tamen super aliis dependentibus, & connexis cum illo, ita Bart. cit. loc. post num. 10. vers. solutio, vbi etiam Bald. num. 3. in fin. vers. veritas est. Reliqua quando dicatur testis deponere extra articulos, & quando non, apud Farinac. de testib. q. 71. opposit. 24. per totum, vbi materiam latius discutitur.
- 11 Diximus publicatis attestacionibus non posse super iisdem articulis recipi testes, nec super directe contrariis, non solum in prima, sed nec etiam in secunda instantia,

quæ regula primo fallit in persona priuilegiata, cui competit beneficium restitutionis in integrum, nam per viam talis restitutionis potest idem articulare, vel de directo contrarium articulis partis aduersæ, vt docet Innoc. in cap. auditis, de restit. in integr. Abb. & alii ibidem, Bart. in l. 1. §. nunciatio, col. 4. ff. de oper. noui nunciat. Afflic. decis. 216. & decis. 89. Fallit secundo, si testes vnius partis non plene probant, potest altera pars in causa appellationis articulare de directo contrarium articulo non plene probato, docet Anton. de Batr. in cap. et si Clerici, de iudic. Fallit tertio in noua instantia, perempta prima, in qua potest idem articulare, & contrarium articulis partis aduersæ, ita tenet Abb. in cap. fraternitatis, de testib. Fallit quarto, si vna pars suum probauit articulum per duos testes, cuius contrarium altera pars probauit tunc publicatis attestacionibus in termino repulsatorio, vel in causa appellationis, poterit pars, quæ suum fundauit articulum, per duos testes, vel plures idem articulare, quia non est illi imputandum, quare in primo termino alios testes non produxit, dum confidebat de duobus testibus, quos produxit, & sic cessat suspitio subornationis, tenet Innoc. in cap. cum clamor, de testib. Bald. in l. 1. in fin. ff. de leg. 2. Fallit quinto, publicatis attestacionibus in termino repulsæ, vel in secunda instantia potest articulare, quod testes examinati super articulis partis aduersæ falsum deposuerunt corrupti, vel subornati, ita Ricc. colle. decis. par. 4. colle. 1312. qui alias adducit fallentias, & latius Afflic. decis. 216. vbi Versill. nu. 2. & decis. 33. num. 4. vers. item, quia idem Afflic. docet, quod semper quando articulus non fuit bene specificatus, vel quando de probatione contraria non potuit pars instrui, admittitur articulus contrarius post cognita testificata.

- 12 Nota quarto, quod articulans non dicitur fateri, licet ex dictis in articulis magnū resultet adminiculum, cum non dentur articuli sine consideratione; sed si articuli sint dati cum iuramento, plene probant contra articulantem, docet Add. ad decis. Ludouif. decis. 143. num. 5. diximus supra, cum de positionibus tractauimus, quod confessio in illis emanata probet contra confidentem, faciunt dicta per Ludouif. decis. 577. num. 4. & clarius decis. 385. num. 4. & licet articuli essent reuocati adhuc multum faciunt ad veritatem eruendam, Seraph. decis. 101. n. 1.
- 13 Nota quinto, quod solet apponi in articulis clausula illa, Non se adstringens, &c. quæ clausula operatur, vt articulans videatur

cur

S V M M A R I V M.

- tur solum se arctare ad probandum necessaria ex articulis, ita *Bart. in l. diuus, ff. de re iud. & in l. circa, ff. de probat. & Bald. in l. propter litem, §. 1. per illum tex. ff. de excus. tutor. Angel. in l. adita, in fin. C. de edend. Alex. cons. 42. num. 15. lib. 3.* quæ clausula idem est, ac illa, quam ponit *Guid. Papa decis. 365.* id est, *Citra onus superflua probationis*; quarum virtute articulans, probato vno articulo, quod de per se sufficit obtinebit sententiam, licet alia non probauerit; & sine dicta clausula, qui se adstrinxit siue expresse, siue tacite ad probandum plura, quorum quodlibet sufficiebat, non potest Iudex propter vnum plene probatum pronuntiare secundum petita, sed debet sequi absolutoria, ita *Fel. in cap. licet causam, num. 43. de probat.* vbi id latius declarat. Ad materiam vide *Guid. Pap. cit. loc.*
- 14 Idem videtur importare alia clausula, quæ etiam a poni solet in articulis, videlicet, *Saluo iure addendi, vel minuendi*, quæ operatur, vt ille, qui sic protestatur, non videatur connexe agere, sed diuisim, ideo videtur ad aliquid se astringere, alias actor qui plura articulauit, teneretur omnia probare, aliter succumberet, ita expresse *Ias. in l. edita, intra num. 42. C. de edendo*, per opinionem *Bart.* & aliorum per eum relatorum.
- 15 Nota sexto, quod quando est dubium, an articuli sint impertinentes, solent recipi cum illa clausula, *Saluo iure impertinentiæ, & non admittendorum*, quæ clausula operatur, vt articuli non admittendi, habeantur pro non admissis, & depositiones testium receptæ super illis reiiciuntur, ita docent *Ioan. Andr. & Ioan. de Imol. & alii communiter in cap. cum contingat, de offic. delegat. Marant. in prax. 6. par. tit. de position. seu articul. produet. numer. final. Afflict. decis. 33. Guid. Pap. decis. 347. Grauat. ad V. s. fr. lib. 5. capit. 14. numer. 26.* Verum melius faceret Iudex, si ante omnia discuteret, an articuli sint impertinentes, quam si illos admitteret cum tali clausula, ad euitandas partium expensas, & aliis rationibus, vt docet *Grammat. decis. 45. num. 5. Grauat. cit. loc. Dec. cons. 161. Add. ad Marant. cit. loc. lit. D.*
- Cætera de modo articulandi in causis peculiaribus, quia extat particularis *Treatatus de modo articulandi*, ibi me remitto.
- 1 Citandus quis sit ad videndum iuramenta testium Dominus nec an Procurator. Et an personaliter, num. 2. & 3.
- 4 Citatio ad videndum iurare testes an requiratur, quando recipiuntur ad futuram rei memoriam.
- 5 Citatio ad videndum iurare testes solet emanari cum certa hora, & loco.
- 6 Citatio ad videndum iurare testes, requiritur in omni causa, quam potest etiam emanare ille, cui commissum est examē, quod si examen fuerit commissum presente parte, non requiritur talis citatio, num. 7.
- 8 Citatio ad videndum iurare testes requiritur etiam quando Iudex pronūciavit, quod testes reciperentur infra alios dies quatuor, secus si dixit per totum sequentem diem.
- 9 Citatione ad videndum iurare testes non premissa non probant, etiam si testes mille sint, nec faciunt inditium in criminalibus. Et quid si pars citata fuit inuitabiliter impedita, n. 10. Vbi quando impeditus tenetur mittere procuratorem.
- 11 Testes examinati extra locum, vel diem citationis non probant, & an probent contra producentem, vide vers. seq.
- 12 Citatio ad videndum iurare testes an sufficiat generalis. Vel an deseruiat pro termino prorogato, vel dato de nouo, num. 13.
- 14 Citatio ad videndum testes iurare requiritur etiam si Iudex ex officio procedat.
- 15 Citatio ad videndum iurare testes spatium 40. annorum presumitur.
- 16 Citatio ad videndum iurare testes debet intercedere etiam in summaria informatione ad effectum prestandi alimenta.
- 17 Stylus Curie recipiendi testes parte nō citata an valeat.

A R G V M E N T V M .

De citatione ad videndum iurare testes. Notatur §. I. Qui sit citandus; domine, an personaliter. Quæ continere debeat hæc citatio. Et an examinador possit illam emanare. Et an extra territorium. An exigatur in causis summaris. Et quando omitti possit. Quomodo non probent, nec faciant inditium testes recepti sine hæc citatione, nec et contra producentem. An sufficiat generalis. Et quid quando Iudex procedit ex officio. Quanto tempore præsumatur. Et an stylo Curie omitti possit. Notatur §. II. quibus in casibus hæc citatio omitti possit.

A N N O T A T I O XXXI.

§. I.

Ad Tex. in cap. in nomine, de testib.

STatunt in hoc *Text.* regulam DD. quod in receptione testium debet pars, contra quam producuntur citari ad videndum illorum iuramenta, alias examen est nullum, de qua materia tractat hic omnes Canonistæ, & Ciuilitæ in *l. si quando, §. sed cum oportet, C. de testib. Carot. de testib. num. 245. & seqq. Lanfran. de testibus, num. 13. Marf. sing. 24. Campeg. reg. 164. Boff. tit. de opposit. contra test. num. 34. & seqq. Vestr. in prax. lib. 6. cap. 2. vbi Grauat, Gabriel. lib. 2. tit. de citation. concl. 1. nu. 105. Vniu. opin. 966. Gayl. obseruat. 102. num. 1. lib. 1. Mascard. de probat. lib. 1. in præfatione, q. 5. num. 36. & 85. & alibi Farinac. de testib. q. 72. cap. 1. Marant. in prax. p. 6. rubr. de citat. 1. membr. iudicij, a num. 25. Ricc. collect. decis. 2. par. collect. 374. & collect. 692. Tap. in ius Regni titul. de testib. Afflic. in constit. Regni, incip. probationum incurribus, Capell. Tholos. & ibi Aufr. decis. 347. Gallup. in prax. par. 2. cap. 23. nu. 4. & seqq. est materia communis, propterea pauca obseruabo, & frequentiora in Curis Ecclesiasticis.*

Primo, controuersum est inter DD. an ad videndum iuramenta testium sit citandus Procurator, vel Dominus; & auctoritates inter se pugnantes videre est apud Farinac. cit. loc. num. 20. Canonistæ in hoc cap. sentiunt regulariter citandum esse Procuratorem, cum quo est lis contestata; contraria opinio, quod sit citandus Dominus, est etiam fulgita grauib. DD. quam communem sentit *Viu. opin. 931. num. 10.* vtraque opinio est probabilis, sed praxis neu-

tram admittit, nam siue citeatur Procurator, siue Dominus examen testium est validum, ita testatur Farinac. cit. loc. num. 20. in fine.

Hæc citatio ad videndum iurare testes, supponendo, quod non sit prima citatio in causa, vt regulariter est, siue citandus sit Dominus, siue Procurator, potest domi fieri; nam hoc est generale in omnibus causis, vt facta prima citatione personaliter, si citandus potest haberi de persona, reliquæ possunt fieri domi, *Mobed. decis. 2. tenet Campanil. ad rit. Curia Archiepisc. Neap. 17. n. 2. apud Carauit. & in terminis huius citationis tenet etiam Imol. in hoc tex. num. 9. vers. item intellige, & Bellam. num. 9. & 10. Monticell. in repertor. testium, rubr. iuramenta, & productio testium, &c. fol. 134. col. 2. vers. primo.*

Deberet tamen citari personaliter aduersarius ad videndum iuramenta testium, quando testes reciperentur ante litis contestationem ad perpetuam rei memoriam, secundum *Din. in l. 4. §. prator ait, ff. de damno infect. Bellam. in hoc cap. num. 10. & alios, quos refert, & sequitur Farinac. cit. q. 72. num. 3. qui num. seqq. admittit requiri hæc citationem personalem in hoc casu, quando agitur de magno præiudicio, secus si agatur de modico præiudicio, quia tunc sufficit citatio ad domum, & tenuere *Bart. Bal. & Paul. de Cast. in auth. si quis, C. de testib. & in casu, quo examinantur testes ad futuram rei memoriam ante litis contestationem, quia timetur de morte, vel absentia testium diurna; tunc enim sufficit citatio ad domum, tenuit Imol. in hoc cap. in nomine, in fin. Cyn. in d. auth. si quis, vers. si tamen, vbi etiam Salyc. num. 7.**

Hinc collige, quod requiritur hæc citatio partis, quando recipiuntur testes ad futuram rei memoriam ante litis contestationem, text. est clarus in *§. & hic vero, in auth. de testib. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1366. num. 3.* dummodo non timeatur potentia aduersarii, vel non sit periculum in mora, vel non sit timor mortis, vel absentie testium, in quibus casibus possunt examinari testes non citata parte ad videndum illorum iuramenta, ita Farinac. cit. loc. q. 72. a num. 8. ad 10.

Secundo, citatio ad videndum iurare testes solet in praxi emanari cum determinatione certæ horæ, in qua examinador intendit recipere testes, ne pars citata nimium defatigetur; & si testes sunt recipiendi extra Curiam, est etiam in citatione apponendus locus examinis, in quo possit citatus comparere ad videndum iuramenta testium,

cap. 2.

cap. 2. & ibi glos. de iudic. in 6. Grauat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 52. vbi loquitur de loco, & num. 53. vbi loquitur de hora, Farinac. decis. 307. in 2. vol. resp. collect. vbi n. 1. testatur, quod hæc citatio si non contineat diem, neque horam est nulla, tamquam vaga, incerta, ac seruitutis speciem inducens; sed verius est contrarium, nempe defectus diei, vel horæ non inducere nullitatem, in hoc casu tenet Seraph. dec. 857. n. 6. & 23. & intelligitur pro prima die iuridica; dūmodo sit facta pro termino probatorio, alias esset nulla, Seraph. decis. 2489. num. 1. multa ad id adducit Rice. par. 4. collect. 1408.

6 Tertio, requiritur citatio ad videndum iuramenta testium in examine faciendo in quavis causâ, etiam summaria, & in qua proceditur summarie; de plano sine strepitu, & figura iudicij, docet Viu. opin. 966. n. 5. Bursat. cons. 20. num. 65. Item, & in causis, in quibus proceditur iuris solennitate nõ servata, vt docet hic Fel. num. 4. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 9. Item, & in causis, in quibus proceditur sola facti veritate inspectâ, ita Osase. decis. pedemont. 79. num. 18. & 19. Honded. conf. 101. nu. 10. contra alios, quorum opinio non seruatur in praxi. Item, requiritur talis citatio in causâ, in qua Iudex habet quodlibet liberũ, & absolutum arbitrium, Farinac. de testib. q. 72. cap. 2. num. 98. Similiter requiritur in causis mercatorum, licet alias in illis procedatur de æquitate, & sine solennitatibus, Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1366. num. 4. & seq. Item etiam si testes deponerent coram Principe, adhuc citanda est pars ad videndum illorum iuramenta, Grauat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. in tra nu. 28. Gram. decis. 103. num. 233. Vltterius præmittenda est citatio a Iudice, cui commissum est examen testiũ, cui licet sit commissã tantum receptio testiũ, adhuc potest etiam citare partem ad videndum iurare illos, Anton. de Butr. in cap. constitutus, in 4. notab. de accusat. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 11. quod intellige si Iudex committens non citauit partem ad comparandum coram Commissario pro tali die, & in tali loco ad videndum iurare testes, nam si citauit committens possunt recipi testes in termino, & loco commissionis absque alia citatione; iuxta decisã per Rota apud Seraph. dec. 100. num. 3.

Ex quo nota, quod Iudex potest admonere partem, quod extra territorium compareat ad videndum iuramenta testium, nec dicitur exercere iurisdictionem extra territorium, sed in personas sibi subditas, ita aduertit pro notabili Bald. in l. Iudices,

numer. 3. de fide instrumentor.

7 Nota etiam, quod quando Iudex interlocutus fuit parte præsentem committendo examen testiũ in alia Ciuitate datis literis commissionalibus, non est necessaria alia citatio ad videndum iuramenta testiũ, ita Paris. in addit. ad Bart. in l. Iudices, lit. A. Nec est necessaria talis citatio, quando literæ commissionales fuerunt intimatæ parti, quæ debet, si vult videre iuramenta testiũ, illuc ire, vbi examinatio fuit commissã, ita Cautensis ad Rit. M. C. V. 158. apud Carauit.

8 Quarto, stante controuersia inter partes, an testes vnus partis sint recipiendi, vel ne, ob lapsum termini, vel alia ratione, si Iudex pronunciauit, quod pars, quæ intendit producere testes infra alios dies quatuor, siue alium competentem certum terminum valeat examinari facere testes, adhuc est citanda altera pars ad videndum iurare testes, nõ obstante, quod pars prædicta sciat, quod testes in illo termino debeant produci, quia non tenetur diuinare, qua die productio fiat, probat Fel. in hoc cap. num. 28. & voluit Bal. in l. si quando, col. 3. C. de testibus, sequitur Farinac. de testib. q. 72. num. 21. & seqq. contra nonnullos DD. quos ipse refert. Non procedunt tamen supradicta, primo, quando Iudex pronunciauit, videlicet per totum sequentem diem, valeat pars producere testes, vel alias præfixit certam diem ad producendos testes, nam in tali casu non requiritur citatio ad videndum iuramenta testiũ, quia illa dies interpellat pro homine, l. optimam, C. de contrab. stipul. ita Fel. & Farinac. cit. loc. Non procedunt secundo, quando testes recipiuntur in vltima die termini, nam vltima dies termini etiam interpellat pro homine, quia pars sæper censetur monita pro vltima die termini, merito, non requiritur alia citatio ad videndum iuramenta testiũ, ita Bal. in auth. ei qui appellat, col. 2. C. de tempor. appellat. Afflic. decis. 47. num. 6. quos refert, & sequitur Grauat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. infra n. 30. vers. vndecimo, Fel. & Farinac. loc. cit. Nec procedunt tertio, quando pars esset citata, vt assisteret ad videndum iuramenta testiũ singulis diebus, & horis, & tunc quandocũque testes producuntur, non requiritur alia citatio, ita Fel. & Farinac. cit. loc.

9 Quinto, adeo necessaria est partis citatio ad videndum iurare testes, vt si illa omittatur, testes nihil probent, etiam si mille sint, ita Gram. conf. 15. num. 3. & conf. 64. num. 1. Mascard. de probat. lib. 1. in præfat. q. 5. sub num. 37. & lib. 3. conclus. 1366. idq. procedere indistincte tam in ciuilibus, quã in criminalibus, testatur Farinac. de testib.

q. 72.

9.72.num.31. Immo nec faciunt inditium, ut de communi refert *Grauat. ad Veffr. lib.7.cap.2.num.29.* & sequitur *Farinac. cit. loc. intra num.30. Gabriel. com. concl. lib.2. cil. de citat. concl.1.* qui testatur hanc esse magis communem opinionem contra *Bar. Dec. & Gram.* per eum adductos.

Amplia regulam supradictam, quod testes recepti parte non citata ad videndum illos iurare non probant, procedere etiam si fuit citata, sed propter inevitabilem necessitatem non potuit comparere, ita deciditur expressis verbis in hoc *text.* ubi *glos. in ver. inevitabili,* in quo loco DD. communiter videntur inclinare in eam sententiã, quod si Iudici constabat de inevitabili necessitate, tunc depositiones testium sunt ipso iure nullæ, si vero Iudex ignorabat, pars citata docto de impedimento, & necessitate prædicta, venit restituenda ad opponendum contra testes, quicquid opponere poterat, si impedita nõ fuisset, ad id vide ibidem *Abb. num.11. & Fel. num.8. & seqq.* & alios. Sed veritas huius ampliacionis pendet ab illa resolutione, an citatus impeditus teneatur mittere procuratorem, de qua vide *Bart. in l.2.9. si quis in iudicio, ff. si quis cautionib. &c.* qui multas adducit distinctiones; & licet regulariter iuste impeditus non teneatur mittere procuratorem, tamen quando impedimentum est perpetuũ, vel ad longũ tẽpus, vel causa desiderat celeritatem, tenetur citatus comparere per procuratorem; & si non comparet, actus valet, *Felyn. in cap. accedens, ut lite non consist.*

Amplia secundo, si testes fuerint recepti extra locum, vel extra terminum, est commune, & adnotauimus supra cum *Grauat. cit. loc. num.52.* idque procedit non solum si reciperentur extra diem, sed etiam si extra horam prædictam, si actus fiat extra illã horam, dicitur fieri sine citatione, & non valet, ita *Bart. in l. ult. 9. fin. ff. quod vi, aut clam, Ruin. cons. 209. num.16. post medium, vers. nec valuit productio, lib.1. Grat. discept. for. cap.333. num.18.* dummodo citatio non fuisset per Iudicem prorogata, *Bald. in l. cum nam eo die 6. num.2. C. quando prouoc. non est necess.* quod examen sit nullum, quando est receptum extra locum, ubi fuit citatus aduersarius ad iurare videndum, vide *Vant. de nullit. ex defect. citation. 78. & Farinac. cit. decis.307. intra nu.4. & decis. 47. num.5.* dicit, quod si alias pars noticiam habeat de loco, examen valet, *Ricc. 4. par. collect. 1408. vers. ultima.*

Amplia tertio, ut testes recepti parte nõ

citata ad videndum illos iurare, nec probent contra producentem illos, ita *Mascar. de probat. lib.2. conclus.682. num.14. Bursat. cons.20. num.66. lib.1.* testans ita sentisse, *Rot. Rom. Acbill. de Grass. decis.1. alias 189. tit. de testib. Farinac. cit. loc. num.32.*

Sexto, hæc citatio ad videndum iurare, testes non sufficit si sit generalis, sed requiritur, quod sit specialis, & individua, ita *Ludouis. decis. 278. num.39.* testans alias sentisse *Rot. Rom. ubi in annotat. num.12.* dicit, quod citatio generalis ad omnia ad causam pertinentia includit etiam citationem ad videndum iurare testes, ex sententia *Rota in nullius iurisdictionis 28. Iunij 1617. coram D. Pirouano;* & quod decretum admissionis ad probandũ parti intimationem continet citationem ad videndum iurare testes, *Rot. decis.686. sub num.4. par.1. in recentiorib.*

Item, citatio ad videndum iurare testes deseruit pro toto termino, etiam prorogato, secus tamen est si terminus expirauit, & postea nouus conceditur, ita resoluit *Rota* apud *Ludouis. dec. 429. num.5.*

Septimo, testes examinati parte non citata non probant etiam, quod Iudex processisset ex officio, ita *Abb. in hoc cap. nu.8. & Fel.9. Gabr. num.39. de testib. Bart. in l. fin. num.9. ff. quæst. Farinac. decis.64. nu.2.* qui dicit, nihil operari, quod possint testes formiter repeti citata parte, quousque non repetantur.

Nota, quod citatio partis ad videndum iuramenta testium spatio 40. annorum præsumitur, ita ut contrarium alleganti incumbat onus probandi, ita *Rot. decis.343. num.2.* inter recolletas per *Farinac.* immo & spatio 30. annorum præsumitur solemnitas citationis, etiam in grauibus, & contra tertium, *Rota diuers. decis. 193. par.2.*

Octauo, quando recipitur summaria informatio ad effectum præstandi alimenta, & sumptus litis filio non possunt recipi testes parte non citata, *Surd. de aliment. tit.1. q.112. num.26.* prout in similibus causis istæ receptiones testium fieri debent, *Angel. cons. 107. in fin. Dec. in l. ult. num.6. in fin. C. de edict. Diui Adr. toll. Menoch. de adipiscend. possess. remed.6. num.18.* Alias omnia tamquã facta sine citatione partis, & ex abrupto sunt reuocanda, *Dec. cons. 166. in fin. vers. & ideo quando duo contendunt, nu.13. Roman. cons. 158. in princ. Bal. in l. si pacto quo penam, C. de pact.*

Quæstio est in hac materia, an validus sit stylus Curie recipiendi testes sine citatio-

ne

no partis ad videndum illorum iuramenta, in qua questione videtur dicendum stylum esse seruandum, & tollere nullitates in contrarium. ex *Abb. in cap. quod Clericis, nu. 10.* & *11. de for. compet. Fel. in cap. Ecclesia S. M. num. 55. de constitution. cum abis per Roland. conf. 48. num. 2. lib. 3.* vbi etiam dicit *num. 23. in fin.* quod Iudex appellationis tenetur approbare talem stylum Iudicis, a quo processus fuit ordinatus, *Bal. de pact. constan. §. in causis, notab. 3.* videtur tenuisse Rotam Romanam in *vba Aretina Spolij 12. Decembris 1603. coram D. Coccino, per Farinae. recoll. decis. 205.*

His tamen non obstantibus in contrarium est veritas, nempe stylum prædictum non valere, & citationem ad videndum iuramenta testium omnino requiri, non obstante stylo in contrarium, ratio est, quia substantia depositionis testis consistit in iuramento, *l. iusiurandum, C. de testibus, Rot. dec. 1. n. 3. & 4. de fid. instrum. in nouis.* Vtcrius talis stylus est contra ius cit. *l. iusiurandum,* & respicit potius decisoria, quam ordinatoria, quia decisio causæ, & illius victoria dependet ex probatione, *Dec. in cap. 2. n. 14. de probat. Ruin. conf. 69. num. 6. & 7. lib. 4. Alex. conf. 16. num. 7. lib. 5. Afm. in prax. §. 19. cap. 3. num. 1. & 3. post Bal. in l. canctos populos, col. 12. vers. sed hoc sunt videnda duo, num. 20. & ibi Aret. col. 10. num. 17. vers. unde dico, quod si statutum, C. de summ. Trin. & fid. Cath. nec obstat decisio Rota cit. quia a prædicta decisione eadem Rota recessit, & decidit secundum hanc opinionem sub die 9. Junij 1604. recoll. per Farinae. decis. 215. vbi num. 2. in fin. licet excludat stylum, admittit tamen consuetudinem recipiendi testes absque citatione ad videndum iuramenta, quando fuit legitime præscripta, *Alexan. conf. 36. num. 11. lib. 2.**

S V M M A R I V M.

- 1 Citatio ad videndum iurare testes non requiritur quando periculum est in mora. Quando est probandum debitum contra debitorem suspectum de fuga, num. 2. Si timor est mortis, vel absentia testium, num. 3. Dummodo de tali causa Iudex infirmetur, num. 4. An citatio testis possit omitti ob partis potentiam, num. 5.
- 6 Citatio non requiritur ad videndum iurare testes, quando pars fuit præses; Et an requiritur in teste omni exceptione maiori, vel cui dicto necessario

- standum est, num. 7.
- 8 Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria cum contumace. Nec in informatione capienda de habilitate, vel in habilitate persona, num. 9. Nec quando pars habuit se pro citata, n. 10.
- 11 Citatio ad videndum iurare testes an requiratur quando probatur factum in partibus remotis, & longinquis, naufragium in mare, vel furtum in nemore, & de qualitatibus requisitis.
- 12 Citatio ad videndum iurare testes non requiritur quando probatur consuetudo, & quando.
- 13 Citari an debeat pars ad videndum iurare testes, si dedit interrogatoria, vel coram Iudice, qui procedit inspecta aequitate naturali, vel potest iudicare secundum suam conscientiam, num. 14.
- 15 Citatio ad videndum iuramenta testium an requiratur contra latitatem. Et an quando est probanda morte, absentia, vel fama, num. 16. Et an quando testis declarat dictum suum, num. 17. Et an possit omitti de consensu partium, num. 18.
- 19 Citatio ad videndum iurare testes an requiratur in examine mulieris egræ. Et an requiratur hac citatio quando iurant testes, an quando deponunt, num. 20.
- 21 Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria, si pars fuit monita a Iudice, nec in examine requiritur presentia partis, sufficit fuisse citatam, num. 22.
- 23 Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria, quando examen est ad instructionem Iudicis tantum.
- 24 Citatio ad videndum iurare testes quando non requiratur in criminalibus, & causis sanctæ fidei.
- 25 Citatio ad videndum iurare testes in antiquis excusat. Testis examinatus sine tali citatione facit admiculum, num. 26.

ANNOTATIO XXXI.

§. II.

Citatio ad videndum iuramenta testium, de qua diximus supra §. precedenti, in multis casibus non requiritur, in quibus omissio illius nullitatem non inducit, & examen sine citatione prædicta est validum, & probat.

- 1 Primo, possunt recipi testes parte non citata ad videndum illorum iuramenta, quando periculum est in mora, ita *Add. ad Abb. in hoc cap. 2. de testib. num. 8. lit. A. Fel. in eodem cap. 2. n. 13. post med. Socc. conf. 262. num. 1. lib. 2. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 45.* Multa enim ratione periculi moræ permittuntur, quæ habentur apud *Rom. in l. si vero, §. de viro in 40. fall. ff. sol. matrim.* vbi fere omnes leges de periculo moræ loquentes citat. Hinc si iurisdictionis iudicis tempore esset petitura, possunt recipi testes sine citatione partis ad videndum iuramenta, ita *Grauat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 30. in fin. vers. duodecimo, Gayb. observa. 102. num. 6. lib. 1.* Item, non requiritur talis citatio ratione periculi moræ, quando est probandum debitum contra debitorem suspectum de fuga, ita *Socc. reg. 406. in 6. fallen. Campeg. de testib. reg. 165. in 6. fallen. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 26.* qui plures citat. Item, si timor est mortis, vel absentia testium, vel periculum amissionis facultatis probandi, possunt recipi testes non citata parte ad videndum illos iurare, immo, & lite non contestata, ita *Fel. in hoc cap. 2. num. 13. post med. de testib. Vestr. cit. loc. num. 3. vbi etiam Grauat. num. 30. vers. quarto cum de alicuius obitu, Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. nu. 24. & lib. 3. conclus. 1366. num. 10. Ricc. collect. 374. par. 2. in fin.* Verum timor mortis, vel absentia debet esse talis, vt mors, vel absentia sequeretur, si pars citaretur, alias secus, ita *Vestr. cit. loc. num. 3. vers. & quod de futura absentia, & voluerunt Abb. & Fel. cit. loc.* Vnde si testes prædicti superuiuant, examen est nullum, vel si possunt recipi in loco, vbi absentes reperiuntur, ibidem est committenda audientia illorum, ita *Vestr. cit. loc. num. 3. vers. & ut intelligas.* Aduerte, quod quando recipiuntur testes sine citatione prædicta sub prætextu absentia, vel timoris mortis debet prius id Iudici constare per summariam cognitionem, vel semiplenam probationem, & ne in hoc committatur fraus, debet deferri testibus du-

plex iuramentum, vnum de veritate dicenda, & aliud super futura absentia, ita *Vestr. d. lib. 6. cap. 2. num. 3. vers. dixi autem, vbi Grauat. lit. E. & lit. L. num. 32. & seq.*

- 5 Potentia partis, dicunt DD. quod facit, vt testes possint recipi sine citatione ad videndum illorum iuramenta; Verum secundum veriorum opinionem, potentia de per se sola non sufficit, nisi etiam cõcurrat cum timore mortis, vel absentia testium, ita optime declarat *Farinac. de testib. q. 72. n. 44. & seqq.* reconcilians contrariam opinionem.
- 6 Secundo, supplet defectum citationis ad videndum iurare testes presentia ipsius partis; si enim pars non fuit citata, sed reperitur præsens quando testes iurant valet examen, est sententia communiter recepta apud omnes, vt testatur *Farinac. cit. loc. nu. 75. Ricc. collect. 1408. vers. limita quinto; par. 4.* vbi plures adducit decisiones.
- 7 Tertio, DD. communiter tenent non esse citandam partem ad videndum iurare testem, contra quem nihil opponi potest, cum sit omni exceptione maior; nec quando examinatur testis, cuius dicto omnino standum est, nempè partis consensu, vel iussu testatoris, vt videre est apud *Farinac. cit. loc. num. 47. & 49. qui num. 48. & 50.* dubitat de hac opinione, & rationem affert, quia licet non possit pars aliquid opponere contra personam huiusmodi testis, potest tamen aliquid allegare ad impediendum illius examen, vel dare interrogatoria, quibus potest declarari facere dictum testis; & propterea debet citari ad videndum iurare: opinionem *Farinac.* seruat praxis tamquam tutiorem.
- 8 Quarto, contumax non est citandus ad videndum iuramenta testium, postquam a principio causæ fuit citatus ad totam causam, & ad singulos actus necessarios, & opportunos, quia tunc non comparens, non est amplius citandus personaliter, sed contra illum proceditur, vt contumacem, docet *Ricc. cit. collect. 1408. vers. limita tertio,* vbi adducit decisiones *Rotæ,* & seruat praxis, quæ contra contumacem procedit per affixionem ad valuas.
- 9 Quinto, in capienda informatione super habilitate, vel inhabilitate personæ promouendæ ad dignitatem non requiritur partis citatio ad videndum iurare testes, qui producantur ad hoc, secundum *Imol. in hoc cap. num. 9. Abb. num. 7. Felyn. vers. secundo limita,* & alios *Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 17.* Secus tamen est, quando ageretur ad expellendum electum ab aliqua Dignitate, quia tunc requirere-

- reretur citatio ad videndum iurare testes, cum iudicialiter esset procedendum, ita declarat *Abb. in hoc cap. 2. num. 7. in fin. & Fel. num. 8.* quos sequitur *Mascard. cit. loc.*
- 10 Sexto, quando pars fuit citata ad videndum iuramenta testium, sed citatio fuit nulla, & inualida; verum citatus respondit tempore dictæ citationis, quod habet se pro citato, quia ex tali responsione approbavit dictam citationem, non est amplius citandus ad videndum iurare testes, ita *Ricc. in collect. 1408. 4. par.* ad quod citat *Cæsar. de Grass. dec. 15.*
- 11 Septimo, in probatione facti contingentis in partibus remotis, & longinquis, in quibus pars est tam absens, ut citari non possit, possunt recipi testes sine citatione partis ad videndum illos iurare, ita *Gruat. ad Vestr. cit. lib. 6. cap. 2. num. 31. vers. tertiodécimo quando in loco, Farinac. cit. quæst. 72. num. 53.* vbi exemplificat casum in probatione naufragij in mari, furti, vel robariæ in nemore, uel via, aut quid simile; & id etiam extendit cum *Bertazzol. cons. 348. num. 6.* quando casus euenerit in non tam longinquis partibus. Supradicta procedunt, dummodo tales probationes sic receptæ parte non citata exhibeantur infra annum, iuxta *text. & Bart. in l. 2. C. de naufrag. lib. 11. & tenet Dec. hic nu. 52.* & dummodo agatur de damno euitando, ut in mercatoribus, qui in itinere sunt spoliati a latronibus, vel patiuntur naufragium in mari, ut dicit *Dec. cit. loc. nu. 53.* quem sequitur *Farinac. cit. quæst. 72. nu. 54. & 55.*
- 12 Octauo, quando probatur consuetudo introducta a Populo eiusdem Ciuitatis, testes possunt examinari non citata parte ad videndum illos iurare, ita DD. communiter in hoc *cap. 2.* vide *Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 34. & 43.* est sententia indubitabilis, dummodo concurrant duo requisita. Primum, ut consuetudo sit notoria, alias in probatione consuetudinis non notoriæ requireretur prædicta partis citatio. Secundum, ut talis consuetudo respiciat litis ordinem, non autem causæ decisionem; quia in primo casu, cum modicum concurrat præiudicium, potest Iudex etiam extraiudicialiter se informare; in secundo vero casu, cum concurrat maximum præiudicium partis, debet citari ad videndum testes iurare, ita *Farinac. post multos, quos adducit cit. q. 72. nu. 57. & 58.*
- 13 Nono, receptio testium facta cum interrogatorijs partis, licet totaliter non suppleat defectum citationis ad videndum

- iuramenta, tamen operatur, ut talis defectus sanari possit per commissionem Signaturæ desuper emanatam, ita *Put. decif. 300. lib. 3. Cavaler. decif. 274. num. 4. Capu-
baq. decif. 149. par. 1. Ricc. cit. collect. 1408. vers. nunc limita.*
- 14 Decimo, non requiritur citatio ad videndum iurare testes, quando agitur coram Iudice, qui procedit in causa inspecta æquitate naturali; & de iure gentium, ita *Bart. in l. filius. ff. de donat. Gabriel. lib. 2. tit. de citationib. concl. 1. num. 341.* Item, quando agitur coram Iudice, qui potest iudicare secundum suam conscientiam, *Gruat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 30. vers. secundo nec partis.* Item, quando agitur coram Iudice procedente sine causæ cognitione, *glos. in l. 3. §. si causa cognita. ff. de honor. poss. ff. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 44.* Item in examine coram Arbitratore, *Mascard. cit. loc. num. 42.*
- 15 Undecimo, possunt recipi testes sine citatione ad videndum iuramenta, quando citandus dolose latitat, ne citatio ad eum peruenire possit, ita *Gruat. ad Vestr. cit. loc. num. 30. vers. octauo cum dolose,* per opinionem *Innoc. & Abb.* per eum relati. Verum praxis, cognito de latitatione, solet citare latitantem per affixionem ad valuas.
- 16 Decimosecundo, testes inducendi ad probandum absentiam, vel mortem alicuius, vel famam, & similia, de quibus Iudex potest se extraiudicialiter informare, possunt recipi non citate parte ad videndum illos iurare, ita probat *Vestr. in prax. cit. lib. 6. cap. 2. in princ.* vbi *Gruat.* dummodo ex probatione prædicta non procedatur ad sententiam diffinitiuam parte non legitime citata; & dummodo mors non probetur ad conuincendum reum de crimine, ut possit puniri; nam tunc talis mors esset liquido probanda, & parte citata, ita limitant supradictam sententiam, *Vestr. cit. loc. & Farinac. cit. q. 72. nu. 64. & 65.* & in probanda morte coniugis ad finem secundo nubendi, quod non requiratur talis citatio, *Saneb. de matrim. lib. 2. disp. 46. num. 8.*
- 17 Decimotertio, DD. communiter defendunt, quod quando testis, alias examinatus iterum producitur ad declarandum suum dictum, in tali declaratione non est citanda pars, & rationem afferunt, quod cum in tali declaratione non requiratur iuramentum, multo minus debet requiri citatio partis ad videndum iurare, DD. id afferentes citat *Farinac. cit. loc. num. 66.* Verum ipse *Farinac. num. 67.* dicit, quod licet non requiratur iuramentum in hoc casu, adhuc

- est citanda pars ad hoc, vt possit dare interrogatoria.
- 18 Decimoquarto, de consensu partium possunt recipi testes absque citatione partis ad videndum illorum iuramenta; ratio est, quia si pars potest habere testes pro rite examinatis, etiam quod ipsa non fuerit citata, vt videmus quotidie praticari, maxime in causis criminalibus; ergo potuit etiam consentire a principio, vt recipiantur sine tali citatione, ita tenet *Bald. in l. si quando, num. 5. C. de testib. Fel. in hoc cap. 2. num. 13. in 8. liuitat. Gabriel. Ab. 2. tit. de citat. concl. 1. num. 364. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 29. Farinac. de testib. q. 72. num. 74.* qui alios refert.
- 19 Controuersia est inter DD. in hac materia, quando examinatur mulier egregia persona in eius domo, iuxta *tex. cap. 2. de iudis. in 6.* Nam tenent multi, quod in tali examine non sit citanda pars, ita *Guliel. de Cun. Bart. Paul. de Castr. & Ias. in l. egregias, ff. de iure iur. Marant. in praxi 6. part. membr. 1. rubr. de cit. num. 27. Campeg. de testib. regul. 165. in quarta fallent. & alij.* Oppositum nempe requiri citationem partis, in huiusmodi examine, voluerunt *Roman. sing. 369. vers. sed non e. verum, Abb. in cap. si qui testium, col. 1. vers. sed quero, hoc titul. de testib. Fel. in hoc cap. 2. num. 16. Grauat. ad Vestr. cit. lib. 6. cap. 2. num. 30. vers. quinta quando, Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 33. Farinac. cit. loc. num. 69.* & hæc secunda opinio videtur tutior, & seruetur in praxi.
- 20 Nota, quod dicitur communiter testes posse iurare vna die, & alia posse deponere, hinc est, quod testis potest iurare die non feriata, & deponere die feriata; in quibus terminis dicendum est, quod pars est citanda in actu iuramenti, non depositionis, quia pars assistit tantum iuramenti testium, non depositionibus, & secundum hæc dicta videtur sentire *Butr. in cap. signauit, num. 2. de testib.* quem refert *Monticell. in repertor. testium, rubr. iuramenta, & productio testium, fol. 134. col. 2. vers. final.* contra alios, quos refert *Farinac. cit. loc. num. 86.* & a quorum opinione recedit praxis.
- 21 Decimoquinto, non est ulterius citanda pars ad videndum iuramenta testium, quando fuit monita a Iudice, quia Iudicis monitio habet vim citationis, per *tex. in hoc cap. 2.* in illis verbis, *illo admonita a Iudice, vel a defensore,* ex quibus verbis ita aduertunt ibidem *Ioan. Andr. num. 5. Butr. num. 3. Imol. num. 2. Abb. num. 2. Dec. num. 8. Marant. in prax. 6. pc. membr. 1. rubr. de citation. num. 49.* qui testatur maioris efficacitæ esse in hoc casu monitionem Iudicis, quam citationem.
- 22 Nota, quod ad hunc actum receptionis testium non est necessaria partis præsentia, sed solum sufficit illam citare, quæ si nõ compareat, valet receptio iuramentorum testium, & illorum examen, prout probat *Farinac. de testib. q. 72. num. 77.* & est commune, & certum in praxi.
- 23 Decimosexto, non requiritur citatio partis ad videndum iurare testes, quando recipiuntur testes, tantummodo ad instruendum Iudicem, secundum dicta *Bald. in l. si qua per calumniã, vers. sed pone, C. de Episc. & Cler. quem sequitur Grauat. ad Vestr. cit. cap. 2. num. 30.*
- 24 Decimoseptimo, in criminalibus. Primo in causa Sanctæ Fidei non citatur inquisitus ad videndum iuramenta testium repetendorum, quia inquisito nunquam sunt edenda nomina testium, *Cap. Statutum, §. iubemus, de heret. in 6. Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 84. num. 3.* docet *Farinac. de heres. q. 188. num. 24.* contra DD. per ipsum relatos *num. 22.* Secundo, non solum in causa læsæ Maiestatis Diuinæ, vt supra, sed nec in causa læsæ Maiestatis humanæ est citanda pars ad videndum iurare testes, ita *Fel. in cap. quoniam contra, de probat. Dec. in hoc cap. 2. num. 24. Cypre. decis. 127.* Tertio, in causa assassinii possunt etiam repeti testes contra inquisitum, illo non citato ad videndum iuramenta, ita *Arab. in cap. 1. de homicid. in 6. Gram. conf. 40. Fel. in cap. quoniam frequenter, col. penal. vbi non contest. Grauat. ad Vestr. cit. cap. 2. intra num. 30. vers. decimo in crimine assassini.* Sed contra tenuit *Rot. apud Crescent. decis. 2. de testibus,* vbi fuit dictum, quod in probatione assassini ad finem priuadi beneficiatum beneficio non possunt recipi testes, nisi citata parte ad videndum iuramenta, sequitur *Ricc. collect. 374. par. 2. & collect. 595. par. 3.*
- 25 Decimooctauo, est valida depositio testis facta in vltima die termini, etiam non citata parte diximus supra: sic etiam probat testis receptus sine præiua citatione aduersarii ad videndum iuramentum, quando sumus in antiquis, ita refert *decisum Ricc. collect. 595. par. 3. circa med.*
- 26 Nota, quod diximus supra, testes receptos sine citatione partis ad videndum illos iurare, nec probare, nec facere inditiu. Id vero limita hic, vt faciant saltim adniculum, ita dicit *Rota in vna Tiburtina confinium 4. Martij 1611. coram D. Sacrato,* quæ est inter recollectas per *Farin. dec. 314. in princ.*

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

- 1 *Publicatio an sit de substantia processus. Et an possit appellari a denegata petita publicatione, num. 2.*
- 2 *Publicationis defectus quando inducat nullitatem sententia, & num. 4.*
- 5 *Testes non publicati an probent, & coram quo Iudice, usque ad num. 11. Et an testes non publicati coram uno Iudice possint publicari coram alio, n. 12.*
- 13 *Publicatio potest omitti de consensu partium, etiam tacito. De effectu publicationis num. 14.*
- 15 *Publicatio non fit coram examinatore delegato.*
- 16 *Ad publicandum citantur partes, & quomodo. Et an publicatio possit fieri ad instantiam tertij, num. 17.*
- 18 *Publicatio an possit reuocari per eundem Iudicem tacite, vel expresse. Et an possint post illam recipi testes, numer. 19. Et an requiratur publicatio, quando testes fuerunt recepti utraque parte presente, num. 20.*
- 21 *Publicatio an requiratur in causalibus patronatus, vel Matrimonij, num. 22.*
- 23 *Publicatis attestationibus quomodo possit opponi contra testes.*
- 24 *Publicatio solum, an scientia impediatur receptionem testium; & quid in dubio, an scientia presumatur.*
- 25 *Publicationem petens an possit producere alios testes. Publicatio an fiat in causa Sancti Officij, num. 26. Et quid in alia causa criminali, remissive numer. 27. Et an possit fieri die feriato, num. 29.*
- 28 *Post publicationem relicto pistorio potest rediri ad possessorium.*

A. R. G. V. M. E. N. T. V. M.

De publicatione. Notatur S. I. An sit de substantia processus, & an eius omisio vitiet sententiam, vel examen testium. An testes non publicati probent. Et an possint publicari coram alio Iudice, qui illos non recepit. An possit omitti de consensu partium.

Quomodo sit facienda? An possit fieri per Iudicem, cui commissum fuit examen. An possit reuocari. An post publicationem possint recipi testes. Et quid si non fuerint didigita testificata. Quibus in causis non requiratur, & alia de eius effectu. S. II. de repulsa. Notatur, quando post publicationem detur repulsa contra personas testium. Quomodo sit proponenda repulsa in personas testium. An repulsans possit vti pro se testibus. De termino repulsæ. Quibus in causis detur repulsa; & in quibus negetur. Quomodo articuletur ad repulsam. Quomodo repulsentur testes quoad dicta. An possit quis vti teste repulsato. Quomodo succurratur minori, vel impedito elapso termino ad repulsam. Notatur S. III. De declaratione circa vsum. Quomodo sit facienda, a quibus, intra quem terminum. Quomodo sit facienda ad finem puniendi vtem falsis scripturis. Et a quo Iudice sit puniendus Reus, qui est diuersi fori in hoc casu. Et alia.

A. N. N. O. T. A. T. I. O. X. X. X. I. I.

S. I.

Ad Tex. in cap. presentiam, de testib.

IN hoc Cap. pluries fit mentio de publicatione attestationum, cuius occasione nos etiam aliqua notabimus practicabiliora de publicatione, quæ materia licet sparsim, tamen reperitur communiter apud DD. tam Canonistas, quam Ciuilitas, apud *Butr. in cap. fraternitatis*, ibidem *Imol. Abb. & alios*, *Bonif. in Clem. 2. de testib. Bart. Bald. & alios in l. gesta, C. de re iudic. Marant. in prax. 6 par. tit. de process. publicat. Campanil. & Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 32. in impress. apud Carauit. eundem Carauit. ad rit. M. C. V. 72. 86. & 149. Farinac. de testib. q. 75. Gayl. obseruat. 105. lib. 1. *Afin. in prax. cap. 10. pagin. mibi 81. Clar. in prax. §. fin. q. 61. Corrad. in pract. rubr. de publicat. & conclus. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 33. Monticell. in repert. testium, rub. publicari debent depositiones, Galup. in prax. tit. de publicat. process. par. 2. cap. 24.**

Q. 2. Quid

Quid ſit, quotuplex ſit, & quæ requirantur ad formam, ſubſtantiã, & validitatem publicationis teſtium, vide remiſſive apud *Farinac. de teſtib. q. 75. num. 2. 3. & 4.* vbi adducit omnes DD. de hac re tractantes; & quia res eſt parum neceſſaria in praxi, ibi me remitto.

1 Nota primo, publicationem non eſſe de ſubſtantiã proceſſus, adeo quod illius omiſſio non vitiat ſententiam, ita *Innoc. in cap. 1. & 4. de re iudic.* vbi etiam *Fel. n. 1. Bart. in l. prolatam, num. 5. C. de ſentent. & interloc. omni. Iud. V. ant. de nullit. tit. de nullitate ſententiæ ex defectu proceſſus, num. 4.* qui citat *Guid. Pap. q. 588 Capi. dec. 1. n. 31.* & alios, *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 33.* hanc opinionem eſſe magis communem, & procedere non ſolum in civilibus, ſed etiam in criminalibus, quoad proceſſum deſenſuum, ſecus quoad offenſuum, in quo publicatio eſt de ſubſtantiã, teſtatur *Iul. Clar. in præf. §. fin. q. 61. in princ.* ſequitur *Farinac. de teſtib. q. 75. num. 5. & ſeqq. Oliua ad rit. Cur. Archiep. Neapol. rit. 32. num. 2.* qui licet in principio videatur intricate loqui, tamen in fine concludit, quod etiam ſi petita fuit publicatio, & denegata, adhuc ſententia tenet, & imputabitur parti, quæ non appellavit, per opinionem *Abb. in cap. cum dilectus, num. 3. de ſid. in ſtrum.* eamque defendit etiam *Menoch. cit. loc. num. 2. & 3. Put. dec. 107. lib. 1.*

2 Ex dictis collige dari appellationem a denegata petita publicatione, quod intellige in cauſis ordinarijs, vt teſtatur *Fel. in cit. cap. 1. & A. num. 2. de re iudic. & V. ant. loc. cit.* quos refert, & ſequitur *Menoch. cit. loc. num. 4.* Secus autem eſt in cauſis ſummarijs, & arbitrarijs, in quibus non poteſt appellari a denegata publicatione, etiam quod fuerit petita; & ratio eſt, quia in cauſis arbitrarijs poteſt licite ſperni publicatio, vt tenet *Menoch. cit. loc. num. 5.* contra *Bart. & alios.*

3 Limita, ſupradictam ſententiam, quod omiſſio publicationis non vitiet ſententiam, non procedere quando nec ipſi Iudici publicatus eſt proceſſus, qui illo nondum viſo ſententiam protulerit, nam tunc ſententia nulla eſt, vel ſaltim annullanda, vt poſt *Ang. in l. prolatam, C. de ſentent. & interloc. Iudic.* tenet *Menoch. cit. loc. num. 6.* ex quo lata eſt non viſis actis, & ſine cauſæ cognitione.

4 Declara ſupradicta, v. g. non eſſe nullam ſententiam ex defectu publicationis. procedere quando ſententia non eſt lata ex atteſtationibus teſtium non publicatis, quia in caſu, in quo atteſtationes non pu-

blicatæ non probant, non poteſt ferri ſententia ex dictis publicationibus abſque nullitate. Et proinde videndum eſt quando teſtes non publicati probant, & quando non, & primo conſtituenda eſt regula, quod teſtes non publicati non probant, ita *Bart. in l. geſta, num. 3. C. de re iudic. Iaſ. in l. 2. num. 20. C. de edend. Invol. in cap. fraternitatis, num. 13. verſ. & aduerte, de teſtib. Felin. in cit. cap. cum I. & A. num. 4. de re iud. Farinac. qui plures citat q. 75. nu. 10. tract. de teſtib. qui num. 11. dicit, quod ſupradicta regula obſervatur etiam in Curia Romana, in qua teſtes examinati in diuerſa cauſa, & diuerſa inſtantiã, ſi non ſunt publicati, non probant, ſecus tamen eſt, ſi ſunt examinati in eadem inſtantiã, & coram eodem Iudice ex ſtylo prædictæ Curie.*

6 Suprapoſita regula poſſet libenter impagnari, ſi tantorum non eſſet DD. nam ſi publicatio, vt ſupra cum communi diximus, non eſt de ſubſtantiã, licet ſit de iuſtitia, vt docet *Oliua cit. loc.* ſequitur, quod illa deficiente, cum examen teſtium non deficiat in ſubſtantialibus probet; licet pars illam petens, ſi non audiatur, poſſit appellare, vt diximus, cum illa ſit de iuſtitia, & is, cui denegatur iuſtitia, licite appellet.

7 Et reſtringendo dicta per DD. in huiusmodi materia non reperitur alius caſus, in quo aſſerant, quod teſtes publicati non probent, niſi quando ſumus in diuerſo iudicio, ac diuerſa inſtantiã, & coram diuerſo Iudice, per *tex. in l. geſta, C. de re iudic.* vbi DD. quæ ſententia licet atteſtetur pro magis communi, & recepta per *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 33. num. 7.* attamen ſuos habet oppoſitores, contrariam defendentes ſententiam, qui videri poſſunt, apud *Farinac. cit. loc. num. 12. & ſeq.* vbi ipſe *Farin.* in hanc ſententiam contrariam videtur inclinare.

8 Sed quicquid ſit de prædicta regula, certum eſt apud omnes, quod quando ſumus coram eodem Iudice, qui teſtes examinavit, vel examinari mandavit, quia illi dicuntur dicta teſtium ſemper publicata, ideo coram eo etiam ſi publicati non ſint, probant; vt per opinionem *Paul. de Caſtr. Bart. & aliorum* probat *Farinac. cit. loc. num. 19.*

9 Supradicta procedunt tam coram Iudice ordinario, quam coram Delegato, nam teſtes coram eo, etiam non publicati, probant ita *Bald. in d. l. geſta, num. 4. Abb. in cap. cauſam qua el 1. num. 2. de teſtib. Felin. in cap. cum I. & A. num. 4. de re iudic. Vin. opin. 932. num. 9.*

- 10 Obserua hic, quod testes non publicati non solum probant coram primo Iudice, sed etiam coram secundo, & alio, coram quo per viam appellationis introducta est causa, DD. in *cit. cap. causam qua*, præsertim *Abb. num. 2. & Fel. num. 16. Viu. cit. opin. 932. num. 8. Farinac. cit. loc. num. 24.* qui citat ad hoc *Bald. Castrenf. Ias. Ripam,* & alios.
- 11 Item, testes senes, valetudinarij, & alij recepti ante litem contestatam ad perpetuam rei memoriam probant etiam non publicari; sicut etiam probant sine publicatione testes mortui, vel alias in longinquis partibus existentes, ita post alios refert *Farinac. cit. loc. num. 25. & 26.*
- 12 Queritur, an testes non publicati coram vno Iudice possint publicari coram alio? Resp. ad hoc quaesitum multi negatiue, nempe testes examinatos coram vno Iudice non posse publicari coram alio; pro hac opinione adducit rationes *Bart. in l. gesta, num. 3. in fin. C. de re iudic. & ibidem voluerunt Ias. Rip. & alij, Abb. & Fel. in cap. causam qua, de testib.* eaque habetur pro communi a *Viu. opin. 932. num. 6. & seq.* Sed contraria opinio est verior, & magis communis, nempe quod debeat publicatio fieri coram eo Iudice, coram quo probatio queritur, tenet *Farinac. cit. loc. n. 15.* Verum publicatio potest fieri a Iudice, successore, & subrogato, vt tenet ipsemet *Bart. in d. l. gesta, num. 13.* vt bene aduertit *Farinac. num. 22.* quorum opinio intelligitur quando secundus Iudex per viam subrogationis, vel appellationis succedit in iurisdictionem primi Iudicis, secus in Iudice omnino diuerso, & in his terminis videntur loqui DD. huius opinionis. Coram enim Iudice omnino diuerso, & independente, in casu quo testes examinati coram alio Iudice ob non publicationem non probarent, potest pars illos iterum producere, & examinare, *Bald. in d. l. gesta, num. 4. & alij.*
- 13 Publicatio potest remitti de consensu partium, est commune, tenent DD. in *cap. causam qua, de testib. el. 1.* præsertim *Butr. col. 2. vers. puto quicquid, Imol. col. 2. vers. Dominus tamen, Fel. num. 14. in fin.* quod intellige non solum de consensu expresso, sed etiam tacito inducto, quando ab illius omissione non appellatur, vt diximus supra.
- 14 Publicatio fit elapso termino probatorio, præuia partis instantia, cuius effectus est, quod post publicationem possunt partes libere recipere copiam examinis testium, & ab illa recipiant maius robur testimonium attestations, vt habetur in *l. gesta*, vbi *Bald. & alij, C. de re iudic. & Bart. in l. solum, C. de testib. & per publicationem dicitur seruari ordo iudiciarius, quia illa est de ordine iudicij, ita Bart. in l. prolatam, C. de sentent. de his effectibus vide Maran. in præf. 6. par. tit. de processu publicat. in princ. vbi refert quomodo in Regno fit publicatio, & Carauit. ad rit. M. C. V. 72. num. 3.*
- 15 Obserua, quod Delegatus, cui commissa fuit testium receptio, & examinatio non potest illos publicare, sed debet examen clausum remittere ad Iudicem delegatæ, coram quo deinde fit publicatio, ita *Bart. in l. cum ab initio, circa fin. ff. quomod. test. aper.* & seruatur in praxi.
- 16 Obserua secundo, quod ad publicationem debet omnino pars aduersa citari, si non est præsens, vt aduertit *Cápanil. ad rit. Cur. Archiepsc. Neapolit. 32. num. 9.* apud *Carauit.* qua citatio duplici modo fit in Curiis Ecclesiasticis; vno modo, ante quã fiat ipsa publicatio citatur aduersarius ad publicandum, qui si aliquod releuans non adducit in contrarium fit publicatio, quæ adhuc notificatur, & hic est verus, & legitimus modus procedendi; alio modo solet sine citatione ad publicandum fieri publicatio, qua facta notificatur aduersario, & hic modus non est vndique laudabilis.
- 17 Obserua tertio, quod publicatio non potest fieri ad instantiam tertij comparentis in causa pro suo interesse, *Cap. constitutus, de testib. Rom. singul. suis, vers. tertius comparens Cauens. ad rit. M. C. V. 80. num. 7.* & quid possit facere tertius comparens pro suo interesse, vide *Bart. in l. si pro lusorio, ff. de appell. Abb. in cap. cum super, num. 28. de sent. & re iud. & Soc. reg. 235.* de quo inferius dicam annotatione particulari.
- 18 Obserua quarto, quod publicatio cum sit interlocutoria, potest per eandem Iudicem reuocari, non solum expresse, sed etiam tacite admittendo post illum, alias testium attestations, ita *Card. in elem. 2. in 2. opposit. de testib.* quem sequitur *Cauens. cit. loc. num. 6.* qui asserunt hanc reuocationem inducere iustam causam appellandi, sed hoc verum est inter Canonistas, quando continet grauamen irreparabilem per sententiam diffinitiuam, iuxta terminos *Sac. Concil. T. vid.*
- 19 Obserua quinto, quod post publicationem in causa vterius regulariter non recipiuntur testes, per dispositionem *Cap. de testib. in fin. cap. intimatis, & cap. fraternitatis, in primo. de testib.* late *Abb. in d. cap. fraternitatis, col. 5. vers. sed circa predicta;* hæc regu-

regula plures habet ampliaciones, & limitationes, quas omnes inuenies, apud *Farinac. de testib. q. 75. cap. 4. per tot.*

- 20 Non requiritur publicatio, quando testes sunt recepti vtraque parte petente, sed solum quando sunt recepti in secreto, ita docet *Marant. in prax. 6. par. tit. de processus publicat. num. 7.* per opinionem *Bald. & Specul. per eum adduct.*
- 21 In causa iurispatronatus requiritur publicatio processus de iustitia, licet non de substantia, & omisio illius est contra ius litigatoris, non autem contra substantiam iudicij, & proinde processus non vitiatur, imputatur petenti illam, si non appellauit, ita tenet *Lamber. de iure patronat. 13. art. 10. q. princ. 2. par. lib. 2.*
- 22 Requiritur etiam publicatio in causa Matrimonij, quando agitur de illud dissoluendo, ita *Monticel. in reper. testium, rubr. publicati debent deposit. & c. fol. 181. col. 2. vers. antepenult.* quem refert, & sequitur *Farinac. de testib. q. 75. num. 16.*
- 23 Aduerte, quod ante publicationem non possunt impugnari testes, nec eorum dicta, ita *Bart. in extrauagant. ad reprimen. in verbo, & figura,* quem sequitur *Baiard. ad Clar. in prax. §. fin. q. 49. num. 8.* sed obijci in personas testium non potest publicatis attestacionibus, nisi obijciens iuret, quod ad obijciendum non mouetur ex malitia, & dummodo protestatus id sit ante publicationem, & ostendat, quod post publicationem didicerit, quod obijcit in personas, ita expresso deciditur in hoc *sex. cap. presentium.*
- 24 Quæstio est in hac materia, an sola publicatio impediatur receptionem testium, vel an requiratur etiam scientia testificationum, in qua quæstione DD. diuisi sunt pro vtraque parte, vt videre est apud *Farinac. q. 75. cap. 4. cit.* inter quos videtur illa æquior sententia, quod requiratur etiam cognitio testificationum; ex quo, si sumus in dubio de scientia testificationum, tunc sola publicatio impedit alios testes produci, quia in dubio præsumitur didicisse, vnde requireretur probatio, quod non didicerit, ita *Grat. de sept. for. cap. 158. num. 21.*
- 25 Obserua sexto, quod petens publicationem in causa censetur renunciare productioni aliorum testium, quia si vellet alios producere, non peteret publicare, ita *Bart. in autb. at qui semel, num. 17. in fin. C. de probat. Surd. cons. 176. lib. 2. & proinde non potest alios testes producere, Grat. cit. loc. num. 20.*
- 26 Obserua septimo, quod in causa Sanctæ Fidei nõ fit publicatio, ne inquisitus notitiam habeat nominum testium, & accusatoris, quæ nunquam sunt edenda inquisito, *Cap. Statuimus, §. iubemus, de heret. in 6. docet Genuens. in prax. cap. 84. vers. quinto loco,* ita seruati de consuetudine quicquid fit de iure, refert *Farinac. de heret. cap. 188. §. 1. num. 12. qui num. 8. dicit, quod non solum non sunt publicanda inquisito, in tali causa nomina testium, & accusatoris, sed nec etiam circumstantiæ depositionis eorum, quibus idem inquisitus possit deuenire in cognitionem dictorum testium, vt cauetur in Constitut. Pij IV. edita anno 1561. incip. cum sicut.*
- 27 De publicatione in causis criminalibus, & quando post publicationem in dictis causis non possint recipi testes ad offensam, late vide apud *Iul. Clar. §. fin. q. 61. per tot. vbi etiam Baiard.*
- 28 Obserua vltimo, quod agens in iudicio potest post publicationem relicto petitorio redire ad possessorium; similiter potest præsentare instrumenta, confessiones, & probationes, ita *Specul. lib. 2. tit. de petitor. possess. & spoliat. §. 1. num. 21.*
- 29 Publicatio facta die feriato non vitiatur processus; & ratio est, quia si omisio publicationis non vitiatur processum, ergo minus si facta die feriato, ita docet *Marant. in prax. par. 6. tit. de process. publication. num. 4.* Verum licet non vitiatur processum operatur tamen, vt pars, contra quam est facta publicatio, non impediatur testes examinare, cum publicatio dicatur nulliter facta, dummodo pars prædicta non didicerit testificata, ita *Carant. ad rit. M. C. V. rit. 72. num. vlt.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Requisita ad repulsam in personas testium, & num. 2. 3. & 4.*
- 5 *Protestans contra testes non potest illis vti pro se, nisi addiderit in protestatione, quatenus contra.*
- 6 *Repulsa terminus debet esse breuis, & alia multa de hoc termino.*
- 7 *Repulsa datur in causa attentatorum, & in causa petitionis alimentorum, n. 9.*
- 10 *Repulsa an detur in iudicio possessorio, & quotuplex dicatur possessorium in hoc casu; Et an in causa instituciois, num. 11. Et quid in possessorio summarissimo, num. 12.*
- 13 *Repulsa denegatur calumniose petenti. Et quid in dubio, num. 14.*
- 15 *Repulsa quando admittatur in causa legi-*

- legitimationis persona. Et quando in causa appellationis, num. 16. Quid post conclusum in causa, num. 17.*
- 18 *Repulsare quando quis possit testem a se approbatum, & per solam descriptionem in citatione dicitur approbasse. Et an quis possit producere testem, contra quem est protestatus velle repulsare, num. 25.*
- 19 *Repulsa denegatur Fisco. Et quid de parte adhaerente. Et quando denegatur Reo. Et quando admittitur post publicationem, num. 20.*
- 21 *Clausula, non animo iniuriandi, apposita in articulis repulsa quid operetur.*
- 22 *Repulsa datur contra testes inductos ad repulsam.*
- 23 *Repulsa testium quoad dicta modus.*
- 24 *Minor an restituatur in integrum ad petendam repulsam.*
- 26 *Repulsari an possit testis approbatus in alio iudicio. Et an Iudex ex officio possit testem repulsare, num. 27.*
- 28 *Repulsa potest fieri quancūq; quando repulsans fuit in termino impeditus, facto Iudicis, vel partis.*
- 29 *Repulsa nunquam potest denegari quando evidens est defectus ex inspicione depositionis testis. Causas repulsa, & defensionis testium, vide remissive, num. 31.*
- 30 *Repulsa non datur quando agitur ex remedijs possessorijs Capitulorum Regni.*

ANNOTATIO XXXII.

§. II.

Causa huius *Text. cap. presentium de testib.* quem observamus, est, videlicet, Post publicationem non potest quis in personas testium obijcere, nisi in casu, quo ante publicationem protestatus fuerit velle obijcere, vel si protestatus non fuerit, iuret ad hoc non procedere ex malitia; vel probatus fuerit oppositiones didicisse post publicationem. Et in casu, quo quis protestatus est velle obijcere contra personas testium post publicationem, si testes pro protestante dixerint, illi non iuvant, quia tota vis hu-

ius *text.* est posita in publicatione, merito annotauimus *§. precedenti*, aliqua de publicatione; in *§. vero* presenti dicemus aliqua de repulsa testium, de qua est casus huius *text.* de ea materia tractant hic *Canonista in cap. presentium, de testib. in 6. & Civilista in l. si quis testium, C. de testibus, Afflict. in constit. sicuti agens, col. penal. & decis. 351. Marant. in prax. 6. par. rubr. Actorum aditio fieri solet, tit. de test. & qua quotue sint ad eius usum necessaria, &c. Capant. ad rit. M. C. 73. Oliua, Campan. & Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neapolit. 33. idē Ricc. collect. 10. par. 1. & collect. 834. par. 4. Farinae. de testib. q. 62. limit. princ. 9. Grauat. ad V. est. lib. 5. cap. ult. a num. 32. & alij, Gallup. in prax. tit. de repulsa testium, p. 2. cap. 26. adest particularis Tractatus Doctorissimi Iul. Cesar. Imbriani. & pro maiori intelligentia præmittendum est.*

1 *Primo, quod repulsa sit duobus modis, vno modo contra dicta testium, & altero modo contra personas eorundem, de hoc secundo modo loquitur proprie hic text. ad quam repulsam necessario debent concurrere requisita, de quibus in eodem text. primo, quod qui repulsam petit post publicationem protestatus sit ante publicationem quancūq; velle repulsare testes; vnde curiales in citatione ad videndum iuramenta testium, replicant hoc modo, Protestatur contra testes numero, &c. & dicenda per eos quatenus contra, salvo iure repulsa. Hæc protestatio requiritur, quando testis potest repulsari ex defectu in fauorem repulsantis inducto, qui per consensum tolli potest, vt est exceptio inimicitiz, & domesticitatis, secus si potest repulsari non ex defectu introducto in fauorem tacentis, sed in odium ipsius testis, vt est exceptio excommunicationis, & banni, ita intelligit hunc text. Bald. in l. si quis testib. num. 13. de testib. Item, requiritur hæc protestatio, quando testes recipiuntur contra presentem, nam si recipiuntur contra absentem, quia absens non videtur consentire, non est necessaria, ita Bald. cit. loc. & in l. laudabile, C. de adoc. diuers. Iudic. post glos. ibidem.*

2 *Secundum requisitum, quo concurrente, datur repulsa contra personas testium post publicationem, etiam si ante illam repulsans non sit protestatus, est quando quis probat, quod post publicationem notitiam habuit de defectibus, & exceptionibus contra personas testium, quæ probatio potest fieri per iuramentum repulsantis, alias difficile potest id probari, ita aduertit glos. in eodem cap. presentium, in ver. didicerit, vbi etiam Abb. num. 5.*

Tertium requisitum, quo potest concedi repulsa, quando petens illam non est protestatus ante publicationem, est, quod petens repulsam iuret se non petere illam, ex qualitate, alias non est concedenda, quod iuramentum exigendum est etiam ab illo, qui alias in eadem causa iuravit de calumnia, ita *Abb. in hoc cap. presentium. nu. 11.*

4 Secundo, præmittendum est, quod quando proponitur repulsa in personas testium non sufficit allegare crimina in genere dicendo testes esse criminosos, malæ vitæ, & similia; sed est necesse, quod opponantur crimina in specie, puta, quod patrarunt tale factum, & tale delictum, ita docet *Bar. in l. testium, §. lege Iul. ff. de testib. & in l. 1. in fin. C. de testib. Bald. in auth. si dicatur, in fin. C. de testib. & habemus in cap. presentium, §. testes, de testib. in 6. in illis verbis, Facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum obiectorum, cetera exempla vide apud *Marant. in praxi 6. par. rubr. actorum editio fieri solet, tit. de testibus, & que quotæ sint ad eius usum necessaria, &c. num. 3.**

5 His præmissis; nota primo, quod protestans, ut supra contra testes, & allegans vel le illos reprobare, non potest illis uti pro se quatenus in eorum dictis reperiretur aliquid ad sui favorem; & ratio est, quia sic protestans videtur declarare se nolle fidem adhibere prædictis testibus, ita expresse deciditur in hoc *cap. presentium, in fin. & advertunt communiter DD. quod tamen non procedit quando protestans in protestatione addiderit illa verba, quatenus contra, ut descripsimus supra; quia tunc si testes aliquid dixerint in favorem protestantis illi proderint, ita docet *Oliua ad rit. Cur. Archiepiscop. Neap. 33. num. 1. in fin.* qui refert tres formas huius protestationis, inter quas hanc dicit ipsum servasse, v. g. *Protestor contra testes, & eorum dicta, quos, & qua intendo repulsare, quatenus contra me deposuerint, & faciant, & non aliter,* quæ parum differt ab illa, quæ adducta est supra, & servant hodie nostri Curiales. Et an protestans possit renunciare tali protestationi, & sic uti depositione testium in sui favorem, diuersimode loquuntur DD. vide materiam fuscè tractatam per *Abb. in hoc cap. num. 12. & Fel. num. 15.* qui videtur sentire, quod si protestans non processit ad actum reprobationis, sed protestationi renunciavit ante testium depositionem, potest illorum depositione uti pro se, secundum opinionem *Ioan. Andr. Imol. & alior.* illis etiam dicit posse uti, quando non est protestatus formiter, sed tantum dixit, sal-*

uis exceptionibus in dictis, & personis, & ultimo *num. 17.* testatur, quod siue quis protestetur contra personas, siue contra dicta, in utroque casu non potest illis uti ad sui favorem, ita *Fel. contra Abb. antiquum.*

6 Terminus ad repulsam debet esse brevis, ita dicunt communiter Canonistæ per opinionem *Ioan. Andr. in cap. licet, il 3. de testib. post num. 3.* qui cum non sit determinatus, relinquitur arbitrio Iudicis in Curia Ecclesiasticis, in secularibus in Regno est medietas primi termini, iuxta dispositionem *prag. incip. Cursu dilationum,* quæ determinatio non contradicit dispositioni Canonice, merito illa videntur etiam Canonici in Regno. Conceditur etiam terminus ad repulsam repulsæ, & non ultra, ne lites diutius protrahi contingat, iuxta *text. cap. licet, el 3. de testib. & hic terminus ad repulsam repulsæ non solet excedere medietatem termini concessi ad repulsam, ut refert *Campanil. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 33. num. 7.* Terminus datus ad repulsam debet concedi utrique parti, ut servatur in praxi; & ratio est, quia terminus debet esse communis, immo etiam quod vna pars sit exclusa a termino, si datur alteri, talis terminus est communis, *l. petenda, in fin. C. de temp. in integr. restit. l. per hanc, & l. fin. C. de appellat. Bart. in l. 1. §. nunciat. ff. de noni oper. nunciat. Affl. in cons. obscuritatè, q. 11. n. 15. & inter laicos, adest ritus M. C. V. 73.* Advertendum, quod repulsa est odiosa, & restringenda, & ideo termini, & dilationes in ea cū magna causæ consideratione conceduntur, ut dicit *Abb. in cap. licet dilectus, in fin. de testib. Marant. in prax. par. 6. actu 13. num. 7.* Hinc ritus prædictus Vicariæ in fine statuit, quod in causa repulsæ testes debeant infra ipsum terminum iurare, & examinari, alias ulterius non recipiuntur, nisi ex iusta causa, quæ dispositio potest esse servari in Curia Ecclesiastica, ubi non est particularis stylus, contrarius, quia continet maximam æquitatem. Hinc etiam est, quod terminus prædictus currit de momento ad momentum, *glos. & DD. in l. 3. §. minorem, ff. de minorib. & in l. qua etate, ff. de testib. ea ratione, quia odia sunt restringenda cit. iurib.**

7 Nota secundo, repulsam dari in causa attentatorum, voluerunt *Afflic. decis. 351. num. 9. & 10. vbi Vrsill. in addit. num. 1. & post num. 4. Vestr. in prax. lib. 8. cap. 4. n. 21. & Granat. ad eundem Vestr. lib. 5. cap. ult. num. 35. Menoch. de arbitr. q. 32. num. 9. Lancell. de attent. par. 3. cap. 26. num. 120. Ricc. collett. decis. collect. 10. par. 1.*

8 Item, quando filius petit alimenta a patre

tre, vel in bonis paternis, & ad hunc finem probare intendit filiationem, tunc etiam admittitur repulsa, & si iudiciū summarium sit, tenet *Menoch. cit. loc. num. 10.* cum *Zuccard.* per eum adducto; sed contraria opinio, quod hoc in casu non detur repulsa, tenuerunt *Roman. & Cur. iun.* quos refert *Menoch. cit. loc. & sequitur Vrsill. ad Afflic. decis. 351. num. 1.* & hæc secunda opinio videtur verior ex rationibus inferius deducendis.

9 Nota tertio, quod repulsa denegatur in multis casibus, & primo in causis summarijs, *Fel. in cap. veniens, num. 28. de testibus, Afflic. decis. cit. num. 2. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. ult. num. fin. Capyc. decis. 55. num. 3.* hoc tamen intellige cum *Menoch. de arbit. q. 32. num. 6.* in causis summarijs, in quibus non plena, sed leuis, & apparens probatio sufficit; in his enim iudicijs non admittitur repulsa; sed si iudicia summaria requirerent plenam, vel semiplenam probationem admitteretur repulsa, ita *Menoch. cit. loc.* sed melius distingue cum *Bart. in extravag. ad reprimendum, in verbo summario.*

10 Iudicium summarium dicitur duplici modo; primo modo, dicitur summarium quatenus est preparatorium alterius iudicij, & in hoc casu non admittitur repulsa, & eo magis, quia hoc præiudicium repulsæ, quod omittitur in hoc iudicio preparatorio est reparabile in iudicio preparato; secundo modo dicitur iudicium summarium ex natura causæ, & quia cum illo finitur causa, & præiudicium repulsæ omis- sæ non est reparabile in causa appellationis, iuxta ea, quæ dicit *Abb. in cap. 1. de excep. & in cap. cum I. & A. de re iudic. merito debet in illo admitti repulsa, ita distinguendo Lambert. de iure patr. lib. 2. prin- cip. q. 11. num. 3.* probat in causa institutionis dari repulsam, & hanc distinctionem, secuti sunt etiam *Vrsill. ad Affl. cit. dec. 351. num. 1. in fin. & Menoch. cit. q. 32. num. 11. vers. accedit.*

11 In possessorijs vero summarijs omnino denegatur non solum repulsa, sed etiam restitutio in integrum, ut cum *Capyc. & aliis probat Ricc. decis. Cur. Archiep. Neap. 303. num. 3. par. 1.* hinc si partes contendunt de possessione, & ambabus præ- tendentibus se possidere, Iudex devenit ad possessionis sequestrationem ad evitanda scandala, in tali possessorio non datur repulsa, ita *Capyc. decis. 13, & 15.* quem sequitur *Vrsill. ad Affl. cit. decis. 351. num. 2.* Verù hæc intellige procedere tantum in hoc iudicio possessorij summarijssimij; nam in alio possessorio summario bene admitti-

tur repulsa, ita *Zuccard. in l. fin. num. 300. & 303. C. de edict. divi Adrian. toll. Menoch. cit. q. 32. num. 6.* Denegatur etiam repulsa in iudicio manutentionis, ita *Ricc. collect. 834. par. 4.*

13 Secundo, denegatur repulsa quando apparet illam peti calumniose, ita *Afflic. cit. decis. 351. num. 6. in fin. & 7. Menoch. de arbit. cit. q. 32. num. 2. & seqq.* vbi cum *Bald.* monet Iudices, illorum partes esse veras hominum malitiam, & calumnias, etiam a iuris tramite deviando amputare; quæ opinio adeo vera est, ut licet in causa attentatorum admittatur repulsam, ut diximus supra, tamen ratione malitiæ, & calumniæ denegatur, ita ampliat *Menoch. cit. loc. prædictam sententiam, Caraut. ad rit. M. C. V. 73. num. 6.* qui intrepide asserit, quod quando repulsa petitur ad differendum, potius, quam ad causam defendendam, est omnino deneganda.

14 An autem possit admitti repulsa, in casu dubio, vel quando non clare apparet de calumnia, sed præsumptivè, *Menoch. cit. loc. num. 5.* defendit in causis arbitrarijs, in dubio Iudicem posse admittere, & rejicere repulsam, ut illi convenientius videbitur, *Caraut. vero cit. rit. 73. num. 7.* in his terminis dicit, quod Iudex potest aliquem excludere ab exceptione, vel petitione, quando malitia est adeo clara, ut excipiens eam vix poterit denegare, per *l. qui sententiam, in fin. ff. de pen.* Sed propter præsumptam calumniam tantum, non debet a iuris tramite deviare, per *Cap. licet causam, de probation. & hæc secunda opinio est superior.*

15 Tertio, denegatur repulsa, quando in iudicio fuerunt induciti testes pro legitimatione personæ, quod intellige, quando de legitimatione prædicta agitur incidenter in iudicio ordinario, ut tenet *Affl. cit. decis. 351. num. 3.* quod si agitur de legitimatione personæ principaliter, ut est in remedio *l. fin. C. de edict. divi. Adr. toll. & tunc admittitur repulsa, etiam si iudicium summarium sit, ita Alex. & Ias. in l. a Divo Pio, §. super rebus, ff. de re iud. num. 2.* Similiter admittitur repulsa, quando agitur de legitimatione personæ ad effectum impediendi executionem sententiæ, ut solet esse, quando tertius comparet in iudicio pro suo interesse, ita *Menoch. citat. quest. 32. num. 7.*

16 Quarto, denegatur repulsa in causa appellationis, ita deciditur in *decis. 266. Affl.* vbi *Vrsill.* sequitur *Garz. Mastrius, decis. 97. num. 2.* qui alios citat, quod intellige de testibus examinatis in alia instantia, nam

examinati in eadem instantia appellatio-
nis possunt repulsari, vt declarat *Grauat. ad Vestr. lib. 4. cap. ult. num. 32.* quod etiam intellige, vt denegetur in hoc casu repulsas quoad personas testium, secus tamē est de repulsa quoad caput falsa depositionis, in quo casu etiam in causa appellationis debet admitti repulsa, vt aduertit *Grauat. cit. loc. & Versill. nu. 1.* qui adducit etiam rationē, quā refert etiā *Garz. M. April. cit. loc. n. 4.* Vtcrius admittitur repulsa in causa appellationis, quando pars proposuit capita repulsas in prima instantia, sed non probauit, vel quando impedita fuit repulsare in prima instantia, ita refert *Ricc. in collect. 834. par. 4. vers. limita secunda, & vers. limita tertio, ex decis. T. Desaur. 259. & smg. Ann. 442.* quos allegat. Vltimo admitteretur repulsa in causa appellationis, quando ita consuetudo disponderet, tenuit *Guid. Pap. decis. 550.* secuti sunt *Versill. ad cit. dec. 266. num. 1. & Ricc. cit. collect. 834. vers. limita quarto.*

17 Quinto, denegatur repulsa post conclusum in causa, docet *Grauat. ad Vestr. in cap. ultimo, lib. 5. num. 35. Cope. decis. 158.* quem adducit *Ricc. cit. collect. 834. vers. cessat septimo.*

18 Sexto, non potest quis repulsare testem a se approbatum, quia illo usus est, per *lex. in l. si quis testibus, C. de testib.* quia producens testem pro se, non potest illum reprobare, ita aduertit *Ricc. cit. collect. 834. in princ. par. 4.* quod procedit non solum quando quis inducit testem ad iurandum, & deponendum pro se, sed etiam quando illum tantum descripsit in citatione testium ad eius instantiam expeditam, ita voluit *Bald. in l. 1. §. bestias, ff. de postulat. & in l. dato opera, C. qui accus. non poss. Gram. dec. 34. num. 11. Hyeron. Campanil. ad rit. Cur. Archiepise. Neap. 33. num. 6.* qui opinionem comprobat auctoritate multorum suorum antecessorum, sed hac de repulsa quoad personam, secus quoad dicta, *Carauit. in rit. 73. num. 5. ad fin. vel ex causa nouiter orta, Poll. loc. infra cit. num. 14.*

19 Septimo, denegatur repulsa Fisco, licet parti illi adherenti concedatur, tenet *Paris. de Proc. ad l. de Sindic. quem refert, & sequitur Serghon. ad rit. M. Civ. rit. 276. n. 3.* Immo nec ipsi Reo in criminalibus conceditur repulsa in aliquibus casibus; primo in crimine læsæ Maiestatis, ita *Bart. in l. in questionibus, ff. ad leg. Jul. Maiest. Paris. de Sindic. in verbo condemnationis, §. an possit, num. 13.* Secundo, nec datur in causa blasphemie, quæ equiparatur læsæ Maiestati, ita *Carauit. in rit. 73. num. 4. Ter-*

tio, nec in crimine hæresis, & assassini; & ratio est, quia in his criminibus admittuntur testes infames, minores, & aliter inhabiles, & eorum dicta faciunt legitimum iudicium, vt post alios concludit *Poll. in prax. crimin. rub. concedatur repulsa, num. 5.* excipe tamen in his casibus, repulsam ex causa inimicitias, quæ in illis adhuc admittitur, vt aduertit *Carauit. cit. loc.* dummodo inimicitia sit grauis, & si vero odiosus, in *auth. de testib. Gram. decis. 7.* & dummodo allegetur, & probetur in specie, quia alias in genere probata non sufficeret, docet *Bald. in cap. constitutus, de rescript. Imol. in cap. Raimundus, de testam. Gram. dec. 86. n. 4.* & sufficit probare inimicitiam præsumptam, ita *Poll. cit. loc. num. 19. post Barr. Abb. Romanum, & alios per eum adductos.*

20 In criminalibus admittitur Reus ad repulsam post publicationem, etiam si ante publicationem non fuerit protestatus, iuxta *lex. huius cap. presentium,* ita tenet *Baiard. ad Clar. §. fin. q. 49. num. 40.* contra *Foller. in prax. crim. in verbo concedatur repulsa, num. 18.* qui dicit, quod Reus quando citatur ad videndum iurare testes, debet protestari contra testes, & eorum dicta. Opinio *Baiard.* est verior, & fundatur ratione; certum est enim, quod repulsa est defensio, docet *Grauat. ad Vestr. lib. 9. cap. ult. num. 33. per lex. in elem. fape, §. non fit, vbi glos. de verb. signif. sed in criminalibus nemo potest renunciare defensionibus suis, vt late per *Boss. tit. de oppos. contr. test. num. 8. & 9. ergo, &c.**

21 Aduertendum est, quod quando articulatur ad repulsam, debet apponi protestatio illa, non animo iniuriandi, &c. de qua per *Foll. cit. loc. num. 12. & tenuit Barr. in l. 1. num. ff. de iniurijs,* cuius effectus est, quod si articuli non probantur, articulationis excusatur a calumnia, & actione iniuriarum, ita *Bart. in d. l. elem. Roman. in l. fin. ff. quod quisque id. Boer. decis. 245. num. 8.* hoc intelligendo quando articuli fuerunt admissi, quia si non fuerunt admissi, articulationis etiam excusaretur a calumnia, & actione prædicta, vt obseruat *Boer. cit. decis. num. 7.* vide materiam latius tractatam per *Carauit. ad rit. M. G. P. 73. nu. 10.* vbi refert quid iuter laicos in Regno.

22 Nota etiam, quod licet non admittatur articuli idem, vel de directo contrarij articulis partis aduersæ, vt habetur in *Cap. fraternitatis, iuncta glos. de testibus,* id tamen non procedit in repulsa, quia si aliquis repulsat testes a me producos; possum ego repulsare testes repulsatos, & approbare meos per eosdem articulos

vicinos, vel de directo contrarios, secundū
Capyc. dec. 62.

- 23 Nota tertio, quod testes repulsantur, quoad dicta hoc modo, si aduersarius probavit mutasse mihi centum Capuz, vel in criminalibus me occidisse Titium talidie, possum probare ad repulsandum dicta ipsorum testium, quod eram absens tota ea die, & sic probando negatiuam coarctatam loco, & tempore concluditur repulsa, hunc modum repulsandi quoad dicta, & alios ponit *Salys. in l. si quis testib. C. de testib. & Capyc. decis. 62.*
- 24 An minor, qui omisit petere repulsam, restitatur in integrum ad eam petendam, controuersum est inter DD. nam *Cappell. Tholos. dec. 53.* voluit, quod non restitatur, *Boer. vero decis. 745. num. 7.* tenet, quod restitatur quando causa minoris perderetur ex defectu repulsæ non petitz; hæc secunda opinio est æquitati vicinior, & in praxi seruetur, quam videtur etiam approbasse, *Franch. decis. 421.* vbi dicit, quod in causa repulsæ minor restituitur ad pingius probandum refert *Ricc. collect. 10. par. 1.*
- 25 Nota quarto, quod testis contra quem quis est protestatus velle repulsare ante publicationem, iuxta terminos huius *cap. pōt* re integra, renūciata prestantione, pro prestante deponere; immo intelligitur recessum eo ipso a protestatione, quando protestans pro se producit testem, vel examinari fecit, ita *Boer. decis. 245. num. 6.* & hic casus est diuersus ab illo, de quo supra in *princ. huius §.* ibi enim est casus, quando testis, contra quem est facta protestatio fuit inductus contra protestantem, sed in depositione dixit aliquid pro illo.
- 26 Nota quinto, quod quando quis in vno iudicio repulsauit testem tamquam inhabilem, non potest illo vti in alio iudicio, nisi inhabilitas dependeret a potestate partis, ita docet *Fel. in hoc cap. presentium, num. 9. vers. quid autem,* vbi late de hac materia, quando testis fuit approbatus, vel reprobatus in vno iudicio, an possit approbari, vel reprobari in alio, tractat etiam *Maran. in praxi 6. par. 13. actu, num. 10.* vbi dicit, quod licet producens testem pro se non possit illum repulsare, etiam in alia causa; id tamē fallit, quādo vult illum reprobare ex superuenienti causa, & noua, nota post productionem, vel quoad dicta quando probare intendit, quod falsum deposuit.
- 27 Nota sexto, quod Iudex potest ex officio testes repulsare, si ipsi constat de inhabilitate illorum, quando inhabilitas est inducta in odium testium tantum, vt quia sunt

excommunicati, ebrii, vel sariofi, quando vero inhabilitas non solum est inducta in odium testium, sed etiam in fauorem partis aduersæ obijcientis repulsam, tunc non potest ex officio illos repulsare, puta quando sunt inimici familiares, & similes, ita post multos docet *Ricc. in annot. ad rit. 33. Cur. Archiepisc. Neap. in impress. apud Carauit. Farinas. de testib. cap. 62. num. 193.*

- 28 Nota septimo, quod impeditus factio Iudicis repulsare testes, si sit elapsus terminus, & quādo cumque potest iura producere ad probandam repulsam, ita *Fel. in hoc cap. presentium, num. 3.* quem sequitur *Menoch. de arbitr. cas. 239. num. 4.* idque extendit, & multo magis quando fuit impeditus factio partis aduersæ, idem dicendum si quis factio Iudicis fuisset impeditus protestare contra testes ante publicationem, ita *Fel. in hoc cap. presentium, num. 3. Menoch. de arbitr. cas. 239. num. 4.*

- 29 Nota octauo, quod non potest denegari repulsa testium, quoad eorum dicta, quādo defectus ex illorum depositionis inspectione apparet, licet essemus in casu, in quo alias non daretur repulsa, nam euidēs, & clara reprobationis causa in quauis causa reijci non debet, ita *Menoch. de arbitr. q. 32. num. 10. in fin.* sequitur *Farinas. de testib. q. 62. num. vlt.* idque extendit etiam si quis non fuerit protestatus ante publicationem, iuxta terminos huius *Cap. presentium.* nam ad repulsandum testes quoad dicta, nihil est quod id impediatur, *Bart. in aut. si dicatur, in fin. C. de testib. Farinas. de testib. q. 62. num. 185.*

- 30 Denegatur etiam repulsa, quando agitur ex remediis possessoriis Capitulorum Regni, ita docet *Ann. allegat. 84. nu. 10.* quem refert, & sequitur *Gallup. in prax. Sac. Conf. par. 2. cap. 26. num. 7.*

- 31 Causas, pro quibus testes possunt repulsari, vide apud *Afflic. in consil. mores dissoluta,* & latius apud *Farin. de testib. tit. de opposit. contra personas testium, & tit. de opposit. contra dicta testium;* Et è conuerso causas, & modos, quibus possunt defendi personæ, & dicta testium contra repulsam, vide apud *Farinas. decis. Rot. Rom. 249.*

S V M M A R I V M .

- 1 Declaratio circa vsum petita an sit necessario faciendâ; & an possit fieri sponte.
- 2 Declaratio circa vsum est faciendâ simpliciter, quando sit ad instantiam partis, secus quando sponte, nec potest fieri dicendo, volo vti testium depositionibus in talibus verbis, num. 3. potest tamen dici, volo vti scripturis, vel depositionibus, præterquam in tali parte, num. 4.
- 3 Declarationem facere debenti est concedendus terminus ad deliberandum, si illum petat; & in criminalibus quando est faciendâ.
- 6 Declarans circa vsum quomodo possit se, & testes liberare a pœna falsi, & num. 7. & 8. ubi quando possit renunciari huic declarationi.
- 9 Clericus falsum deponens coram Laicâ ab Ecclesiastico puniatur.

A N N O T A T I O XXXII.

§. III.

T Agunt etiam in hoc Cap. presentitâ DD. materiam declarationis circa vsum, occasione illius quæstionis, an producens testem falsum, possit puniri, si declarauerit nolle illius depositione vti, cuius occasione dicendum duxi aliqua breuiter de eadem declaratione, de qua etiam per Bart. & alios in l. Diuus, la 2. ff. ad leg. Cornel. de fals. per Gabr. concl. 7. tit. de criminal. ubi late, per Muscatell. in prax. tit. de declarat. circa vsum, par. 2. cap. 25. Thor. in compend. decis. verb. declaratio circa vsum, Marant. in prax. tit. de incidenti criminal. fol. 442. Afflic. decis. 189. Ricc. collect. decis. 298. par. 2. & collect. 409. Muscatell. in prax. par. instit. par. 6. glos. termino repulse, Afflic. & ibi Add. decis. 229. Capys. decis. 5. & 25. Gallup. in prax. par. 2. cap. 25. quoad laicos huius Regni Neapolit. adest Pragmat. 1. de falsis, ad quam Rouit. hęc declaratio petitur in Curia Ecclesiasticis, vt videmus passim in hoc Regno, iuxta terminos iuris communis, & solet peti post publicationem, & ad hoc.

- 1 Nota primo, quod is, a quo petitur hęc

declaratio circa vsum, tenetur omnino eâ facere, ita Bart. in d. l. Diuus, quem sequitur Gallup. cit. loc. num. 1. pro qua habenda, necesse est, vt præcedat partis instantia, ita Ricc. cit. collect. 298. potest tamen fieri sponte, & non coacte ad partis instantiam, vt habetur ex dictis per Gabriel. cit. concl. 7. nu. 8. tamen inter laicos procedit omnino opinio Ricc. vt debeat præcedere partis instantia, ita aduertunt Rouit. ad dictam prag. m. 4. & Gallup. cit. loc. num. 5.

- 2 Nota secundo, quod declarans circa vsum, si declarat ad partis instantiam, tenetur declarationem facere pure, & simpliciter, nec eam potest facere sub conditione, vnde non potest dicere, *Declarare velle vti scripturis, &c. vel testium depositionibus, quatenus vera sunt*, ita probat de iure, & multò fortius vigore dictæ Pragmaticæ, Afflic. decis. prædicta 189. per tot. & refert Thor. compend. decis. var. declaratio circa vsum, potest tamen fieri conditionaliter, quando sit sponte, & non ad partis instantiam, vt distinguit Afflic. cit. decis. num. 3. & tenet etiam Gabr. cit. conclus. 7. num. 8.
- 3 Amplia suprascripta, vt declarans ad partis instantiam, non possit dicere, *Volo vti testium depositionibus in talibus verbis, vel in tali loco*, & hoc ratione iuramenti, quod est indiuiduum, vt affirmat Bald. in cap. eam sam, de off. deleg. & conf. 10. volu. 1. Oldrad. conf. 37. Capol. tautel. 53. quibus adhæret Vrsul. ad Afflic. cit. dec. 198. num. 1. vbi n. 2. testatur, quod stante statuto, quod quis teneatur simpliciter respondere, quod responsio debet esse sine plica; & secundum hanc opinionem testatur pluries fuisse, decisum.

- 4 Limita tamen suprascripta, vt declaratio circa vsum possit fieri hoc modo, videlicet, *Volo vti scripturis, vel testium depositionibus in omnibus, præterquam in tali, & tali parte scriptura, vel depositionis*, ita refert Ricc. in collect. 298. par. 2. decisum apud Sord. dec. 16. & hęc limitatio non facit contra suprascripta de indiuiduitate iuramenti.

- 5 Nota tertio, quod est concedendus terminus competens per Iudicem petenti illum, ad finem deliberandi quomodo declarare habeat circa vsum, docet Marant. in prax. 6. par. act. 8. num. 39. decisum apud Vin. decis. 71. refert Ricc. collect. 298. 2. part. vbi etiam dicit, quod producenti instrumentum, vel testem suspectum de falso, potest assignari terminus præcisè ad respondendum, quo elapso, cogatur respondere affirmatiue, vel negatiue. Verum in criminalibus producens testes non potest cogi ad faciendam declarationem circa vsum

ante

ante terminum datam Reo ad defendendum. *Ann.alleg.2.* quem adducit *Ric.sit.loc.* & faciunt dicta per *Pelini*, in hoc cap. *presentium,num.12.*

- 6 Nota quarto, inueniri in hac materia duas cautelas, de quibus apud *Vrsill. ad sit.dec.189. Afflict.num.3. & 4.* Prima est, quod ad finem vt declarans teneatur de falso, petens declarationem debeat protestare declarationem petere ad finem redarguendi partem, & testes de falso. Secunda cautela est, vt ad finem liberandi testes, quibus non vult vti, a falsitate, & causam ipsam a suspitione falsitatis; declarans dicat, *Nolo vti talibus testibus, quia non expediunt, siue non sunt necessary in causa.* Supradicta licet iuridica snt, tamen Praxis eis non vtitur; nam protestatio, de qua in prima cautela non solet apponi, & proceditur ad pœnam falsi contra declarationem, etiam sine illa; & quoad secundam cautelam videmus declarationes circa vsum sine illa.
- 7 Nota quinto, quod declarans circa vsum, si dixit nolle vti instrumento, vel testimonio depositionibus, liberatur a pœna falsi, si quod est ab illa tamen pœna, quæ datur contra vtentem falsa depositione, vel scriptura, non tamen ab illa, quæ datur contra fabricantem falsum instrumentum, si ipse est declarans, qui fabricauit falsitatem, docet *Abb. in hoc cap. presentium, num.10. DD. in l. si falsus, C. de fals.* sed in hoc, inter seculares seruatur *Pragm. prædicta*, in quibus terminis multa adducit *Gallup. in prax. supra cit. loc. a n.7. ad fin.*
- 8 Nota sexto, quod huic declarationi circa vsum factæ potest re integra renunciari, & renuncians euitabit pœnam falsi, cum declaratione notata *notab. præced.* id enim nulla lege prohibetur; inter seculares verò in hoc Regno debet renunciari prædicto vsui infra octo dies a die publicationis in causa, ad finem euitandi pœnam, seruata forma citatæ *Pragmaticæ*, aduertunt *Marant. in prax. part.6. 12. actus, infra num.3. Anna alleg.2. num.11. Gallup. cit. loc. num.7.*
- 9 In his terminis notant *DD.* quod si Clericus falsum deposuit coram Iudice laico, non ab illo, sed ab Ecclesiastico debet puniri, cum laicus Iudex non possit imponere manum in Clericum, nec etiam de mandato sui Episcopi, *cap. si diligenti, de for. comp.* notat *Marant. cit. loc. num.5.* vbi *num.6.* notat, quod si e conuerso laicus falsum deponat coram Iudice Ecclesiastico, potest puniri per ipsum Ecclesiasticum, non tamen pruatim quoad secularem, sed dari præuentionem, ad hæc multa *I her. in*

compend. decis. vers. Iudex laicus, Valase. decis.33.

Vltius notatur in hac materia, quod si fuerint inquisiti testes de falsitate, vel principalis, tunc regulariter loquendo super sedendum est in causa civili, quando totum ius litigantis in illa falsitate consistit, ita *Ant. Fab. decis. 1. tit. quando civ. art. crim. præiud.* secus quando vtraque causa posset de per se stare, ita *dec. Auen. 10.* quam refert, & sequitur *Gallup. in prax. Sac. Conf. par.2. cap.25 num.54.* vbi refert quid seruetur in Regno inter seculares,

Aduerte ad eandem materiam, quod ad hoc vt falsitas sit punibilis in teste, vel in ipso instruento, licet non sequatur effectus, duo necessariò requiruntur. Primum, quod effectus sit nocius actu, vel potentia, *Angel. de malefic. in verb. falsario, vers. quero quod, num.3.* Secundum requisitum est, quod effectus sit deductus ad actum proximum, & illo tunc determinatum ad effectum, adeo quod locus non sit pœnitentiæ, *Catal. tract. de indult. cap.38. num.68. vers. sextum speciale*, faciunt adducta per *Anton. Fab. dec. fin. C. de pœn.* Hinc est, quod quando hæc duo concurrunt in depositione falsa, est punibilis, licet non sequatur effectus, notat *Gallup. in prax. Sac. Conf. p.2. cap.25 num.27. & seqq.*

S V M M A R I V M.

- 1 Conclusio qua sit, & vnde dicatur. Et an sit de substantia, vel ordine iudicij, num.2. Et in quibus causis non fiat conclusio, num.3. Quomodo fiat, num.4.
- 5 Conclusionem factam testes examinari non possunt. Fallit regula in multis casibus hic positis. Et an possint repeti, num.6.
- 7 Conclusionem factam non presentantur scriptura. Fallit in multis casibus, vsq; ad n.13.
- 14 Conclusio operatur in ea instantia, in qua facta est.
- 15 Conclusionem factam non reuocantur assentata. Fallit in certis casibus, ibid.
- 16 Conclusionis alij effectus.
- 17 Conclusio reuocata non producit effectus. Et quando in reuocatione pars condemnatur in expensis, num.18. Et terminus ad concludendum quando debeat prorogari, n.19.

- 20 *Conclusione facta, qui actus fieri possunt.*
- 21 *Conclusio potest expressè, & tacitè reuocari. Et quibus modis reuocetur. tacitè. Et an censeatur reuocata per admissionem nouorum iurium cum clausula, sine præiudicio conclusionis, num. 22.*
- 23 *Conclusio tacita an inducatur per lapsum termini.*
- 24 *Conclusa causa in petitorio, an possit presentari remedium possessorium.*
- 25 *Conclusio in causa quando habeat vim citationis ad sententiam.*
- 26 *Conclusio in causa non sufficit ad evitandam desertionem.*
- 27 *Conclusio quomodo fiat. Et an post conclusionem detur commissio in Signatura, num. 28.*

ARGUMENTVM.

De conclusione. Notatur quid sit, vnde dicatur. Et an sit de substantia processus. An conclusione facta possint recipi testes, vel præsentari scripturæ, vel reuocari attentata, & de alijs eius effectibus. Et quid si fuerit reuocata. Et quibus modis possit reuocari expressè, vel tacitè. Quomodo inducatur tacita conclusio. Et an habeat vim citationis ad sententiam. Et quomodo fiat conclusio. Et alia multa.

ANNOTATIO XXXII.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. cum dilectus, de fide instrumenti.

TRastant hic communiter Canonistæ materiam conclusionis in causa, & cum *glos. in cap. significauerunt, de testib.* Civilistæ in *l. admonendi, de iureiur.* licet apud eos non inueniatur nomen conclusionis, sed renunciationis, ita *Bald. in cap. cum in iure, de offic. deleg. Afm. in prax. iudic. §. 23. cap. 1. Marant. in prax. par. 6. 15. actu, Menoch. de arbit. quest. 35. Caravit. ad Rit. M. C. V. 75. & ad Rit. 238. & 239. Seaglioni. ad Ritum eiusdem Cur. 236. Oliua, Campanil. & Ricc.*

ad Rit. Cur. Archiep. Neap. 32. idem Rit. collect. dec. collect. 85. par. 1. & collect. 1034. par. 4. Gallup. in prax. part. 2. cap. 27. de conclus. in caus. Lancellot. de attent. 3. part. c. 23. num. 49. & seqq. & alij. Dicam pauca ad vsum Curiarum Ecclesiasticarum.

- 1 Nota primò, quod concludere in causa, est finem probationibus imponere, & quamprimum ad sententiam deuenire, ita *Afm. in proximo cit. loc. §. 23. cap. 1. & facta concludere patent Iudici merita causæ, docet Menoch. cit. loc. num. 1. Caravita verò cit. Rit. 75. num. 3. dicit conclusionem esse renunciationem, quæ sit omnibus alijs probationibus. Conclusionem sic dici quasi concludat, & finem ponat probationibus, testatur Gallup. cit. 27. n. 1.*
- 2 Nota secundò, quod in foro Ecclesiastico conclusio est de substantia in causis profanis, & ordinarijs, seu plenarijs, & si in didis iudicijs ommitteretur, omissio induceret nullitatem, secus tamen est in causis summarijs, vel in foro seculari, in quibus conclusio non est de substantia, secundum DD. in hoc cap. cum dilectus, præsertim *Felin. num. 33. Vant. de nullitat. ex defect. process. num. 45. Grauat. ad Vestr. lib. 7. c. 1. num. 30.* Hinc potest constitui regula, quod in foro Ecclesiastico non solum coram Iudice, sed etiam coram Arbitris regulariter in omnibus causis est facienda conclusio, vt litibus aliquando finis imponatur, vt per hunc text. determinat *Menoch. cit. q. 95. n. 8. & Campanil. ad Rit. Cur. Archiep. Neap. 32. num. 10. contra Abb. ibi relatum, vbi pluribus comprobatur conclusio in causa de consuetudine esse omnino faciendam, tamen omissam, rem non vitare, & hæc est verior opinio, cum per cap. quoniam contra, de probat. videatur potius de ordine iudicij, quam de substantia.*
- 3 Fallit tamen proposita regula, & non est necessaria conclusio in multis causis. Et primò in causis summarijs, vt dictum est supra, & consuluerunt *Alex. cons. 84. sub num. 12. lib. 4. vbi generatius loquens dicit conclusionem non requiri in illis causis, in quibus proceditur sine figura iudicij, Roman. cons. 175. Soc. Sen. cons. 190. in fin. lib. 2. id etiam procedit in causis, in quibus Iudex procedit ex suo arbitrio, secundum dicta per Menoch. de arbitr. quest. 35. num. 10. Secundò, non fit conclusio in causa, seu, vt melius dicam, conclusio in causa non impedit præsentationem scripturarum de nouo sine culpa, & malicia repertarum, ita *Felin. in hoc cap. cum dilectus, num. 16. DD. in cit. l. admonendi, de iureiur. præsertim Bart. num. 9. ab hoc casu non solum debet esse**

abesse culpa, & malitia, sed etiam negligentia, nisi esset scripturæ alicuius pupilli, vel Ecclesiæ, quibus in hoc negligentia administratorum nocere non debet, vt notauit *Felin. cit. loc. num. 18. vers. quia dō limita*, Roman. in d. l. admonendi, A. fin. cit. loc. nu. 3. sequitur *Menoch. vbi supra, num. 13.* de his inferius dicemus latius, quando possint scripturæ presentari post conclusum in causa. Tertio, non fit conclusio in causis beneficialibus, habetur ex *Clement. sap. de verb. signific. & specialiter in causis Iurispatronatus, vt docet Lambert. de Iurepatr. 2. Art. 11. quæst. princ. 2. par. 2. lib. 4.* In causis criminalibus nec fit conclusio in causa, ita *Ful. Char. §. fin. quæst. 61. vers. fin. Baiard. ad eundem cod. §. q. 49. n. 42.*

4. Nota tertio, quod inter Laicos Regnicolas in eorum Curijs solet dici, quod conclusio fit ipso iure per *Pragm. incip. cursu dilationum*, vt notat *Marant. in prax. 6. par. act. 15. num. 1.* cuius contrarium seruat *Praxis.* Sed quicquid fit inter Laicos, in Curijs Ecclesiasticis debet precedere partis instantia, & ante ipsam conclusionem, vel citatur aduersarius ad concludendum, vel illi notificatur ipsa instantia, in qua petitur conclusio, docet *Vestr. in prax. lib. 7. cap. 1. post num. 11.* testatur practicari *Campanil. ad Rit. Cur. Archiepiscop. Neap. 32. num. 11.* & hoc modo dicitur conclusionem fieri per Iudicis interlocutoriam, iuxta *glos. in Clement. sap. in vers. conclusionem. de verbor. signific.* Secundo modo dicitur fieri conclusio per expressam renunciationem, quæ faciunt patres omnibus probationibus, ita *Felin. in hoc cap. cum dilectus, nu. 27.* Tertio modo per lapsum termini a Statuto præfixi ad probandum, ita *Bald. in l. si accusatoribus, in fin. C. de accusat. Roman. conf. 176.* Quarto modo per commissionem factam de causa consilio sapientis decidenda ex voluntate partium, ita *Card. conf. 29. Felin. in hoc cap. nu. 30.* Nota ad hæc, quod quocumq; modo fiat conclusio, requiritur de necessitate consensus Iudicis, vt probat *Felin. cit. loc. num. 31.* qui necessario vel habeat causam pro conclusa, vel super hoc interponat decretum, *Rot. in Hispanen. Cappellania 28. Aprilis 1586. coram D. Bubalo.*

5. Nota quarto, conclusionem nonnullos producere effectus. Et primus est, quod post conclusum in causa testes examinari non possunt; conclusio enim est terminus exclusiuus productionis testium, ad *text. in autb. de testib. §. quia verò, in princ. vbi glos. in verb. concluderint, & in verb. concludente, Imol. in cap. fraternitatis, num. 13. in fin. de testib.* Hæc non procedunt in testibus de

nouo, repertis, quos Iudex admittere potest post conclusionem, causa tamen cognita, fuisse de nouo repertos, *text. est in cap. pastoralis, de except. l. as. in cit. l. admonendi, num. 50. & 54. Gayll. obseru. 107. lib. 1. Bart. in autb. atqui semel, num. 12. C. de probat. qui dicit, quod post conclusum in causa possunt recipi testes, quos per ignorantiam pars non potuit ante producere. Secundò non procedunt in causa matrimoniali, in qua post conclusum in causa possunt etiam recipi testes, & in hoc equiparatur causæ criminali, ita *Alex. in l. 3. num. 1. & seq. ff. de iureiur. Gayll. cit. obseru. 107. num. 12. lib. 1.* in qua non fit conclusio, vt diximus supra, & testes possunt recipi quandocumque, *Boss. cit. de public. process. num. 9. Foller. in pract. crim. in verb. & si constiterunt, in 3. par. tertia partis principalis, num. 56.* & hæc est vera opinio, licet aliqui male contradicant. Tertio, post conclusionem Iudex ex officio potest recipere testes, etiam si ex tali receptione testium fundaretur partis intentio, ita probat *Farinat. de testib. q. 75. cap. 5. num. 266. & seqq.* contra nonnullos. Quarto, licite recipiuntur testes post conclusionem, quando pars, contra quam producantur, non se opposuit, ita *Felin. in cap. in causis, de testib.* Quintò, post conclusionem admittuntur testes ex magna æquitate, ita *Menoch. de arbit. quæst. 35. num. 22.* per opinionem *Gard. Barb. Guid. Pap.* & aliorum apud eum. Hæc doctrina potest destruere totam illam machinam, id est quod post conclusum in causa non recipiuntur probationes, nisi prudens Iudex vtatur illa cum magna consideratione. Sextò, possunt recipi testes post conclusum in causa, quando tractatur de periculo animarum, ita *Barb. conf. 9. num. 9. lib. 1. Milli. in repert. verb. testes, num. 18.* quos sequitur *Monticell. rubr. de test. product. post conclus. in caus. fol. 119. col. 1. vers. 2.* Septimò, nobiles, & legales personæ possunt examinari post conclusionem, vt tenet *Monticell. cit. loc. & Farinat. de testib. q. 75. cap. 5. num. 273.* Octauò, per viam restitutionis in integrum possunt recipi testes post conclusionem, quæ restitutio datur non solum minori, sed etiam maiori ex iusta causa, *Menoch. de arbitr. q. 35. num. 19. latè Farinat. de testib. q. 75. cap. 15.* vbi ponit casus, in quibus conceditur hæc restitutio.*

6. Supraposita conclusio, quod testes recepti non possunt post conclusionem extenditur, vt nec etiam possunt repeti loquendo in causa civili, quæ in criminali non fit conclusio, vt annotauimus supra, ad hoc vide *Capp. de. 35. in fin. de Franc. de. 716. n. 9.*

Gal.

Gallup. in prax. 2. par. cap. 27. de conclus. in causa, num. 4. qui dicit, quod quando Iudex dubitat de depositionibus testium, potest ex officio illos petere ad indagandam veritatem, per doctrinam *Angel. conf. 296. post num. 3. & 4.*

7 Non solum testes, sed nec etiam scripturæ possunt presentari post conclusionem, ut probatur ex hoc *cap. cum dilectus, & probat Oliua ad Rit. Archiep. Cur. Neapol. 32. num. 6. & 7.* firmat *Ricc. collect. 85. par. 1. ex dec. Amat. Rot. March. 95.* sed hæc conclusio limitatur in casibus, in quibus diximus supra posse recipi testes non obstante conclusione: nam in eisdem casibus possunt etiã recipi scripturæ; & quoad testes, & scripturas de nouo repertas, quas posse recipi post conclusionem affirmant, dicendum est de hoc standum esse iuramento ipsius partis producentis, ut aduertit *Ric. collect. 1034. in princ. par. 4.* & vitra casus prædictos possunt recipi scripturæ post conclusum in causa, quando est facta conclusio cū reservatione ad producendum scripturas, & tunc indifferenter possunt produci post hunc actum, immo dari terminum ad illas concomitandas tenet *Afflic. decis. 271.* & licet hæc reservatio intelligatur in conclusione simpliciter facta, ex antiqua præctica, ut testatur *de Franch. decis. 631. sub vers. an verò,* id tamen intelligitur in Regijs Tribunalibus; in Ecclesiasticis verò regulariter nõ presentantur scripturæ post conclusionem, sed intimantur parti aduersæ, quæ si nihil releuans adduxerit in contrarium, admittuntur scripturæ ad probandum, vel saltem ad Iudicis instructionem, vide quid seruandum in hoc, vigore Regiæ *Præuat. Campaniæ ad Rit. Cur. Archiepisc. Neap. 33. n. 9.*

8 Aduerte primò, quod quando est facta conclusio cum reservatione supradicta, recipiuntur scripturæ publicæ, & priuatæ, quæ de per se faciant aliquam fidem, ut docet *Afflic. dec. 272. num. 2. post Angel. in scripturas, C. qui potior. in pign. habeant. Gallup. in prax. part. 2. cap. 27. num. 9.* qui exemplificat hanc scripturam priuatam facientem aliquam fidem in scriptura trino teste signata, iuxta dicta per *Franch. decis. 631. col. 1. 2. & 3. & Vrsill. ad Affl. cit. loc.*

9 Aduerte secundo, quod in termino supradicto dato ad concomitandum scripturas potest pars aduersa, contra quam illæ fuerunt presentatæ in eodem termino impugnare, & probare cõtra scripturas presentatas, est doctrina *Hyp. singul. 168.* quæ refert, & sequitur *Gallup. cit. loc. num. 11.*

10 Aduerte tertio, quod si scripturæ præ-

sentatæ in termino, post conclusionem impugnantur per partem aduersam, potest qui presentauit dictas scripturas, petere etiam post conclusionem terminum ad concomitandum, & illi est concedendus, si scripturæ sunt publicæ, vel priuatæ, quæ de per se fidem faciant, alias si essent priuatæ, quæ de per se fidem non facerent, non esset concedendus dictus terminus, ita per opinionem *Abb. in cap. quoniam contra, col. 9. de probat. & aliorum firmat Prosp. Carauit. ad Rit. M. C. Vic. 238. num. 3. post Afflic. in decis. 115.*

11 Vltcrius admittuntur ad presentandum scripturas post conclusionem personæ priuilegiatæ a iure, ut sunt viduæ, pupilli, & alii miserabiles personæ, ex *l. 1. C. quando Imperat. inter vid. & pupill.* idq; in Regno mãdari particulari Pragmatica inter laicos testatur *Carauit. cit. loc. num. 1.* sed hoc intelligendum cum *Felin. in presenti c. n. 18.* per viam restitutionis in integrum.

12 Diximus recipiendas esse post conclusionem scripturas de nouo repertas, eadẽ ratione dicendum est esse recipiendas scripturas de nouo confectas, & stipulatas, probatur ex *l. 1. §. vnde quaritur. ff. de oper. nunciat. tenet Felin. in hoc cap. cum dilectus, n. 18. vers. sexto limita.*

13 Recipiuntur etiam scripturæ post conclusionem de consensu partium non solum expresso, sed etiam tacito; & ita si pars, contra quam presentantur scripturæ, sit præsens, & non contradicat, habetur in hoc casu pro consentiente, & valet productio scripturarum, & receptio, ita *Abb. in cap. quoniam frequenter, de probat. Felin. in hoc cap. cum dilectus, nam. 17.* Alia in hac materia quando possint recipi scripturæ post conclusum, vide apud *Felin. in hoc cap. n. 13. & seqq.*

14 Nota quintò, quod conclusio producit effectum prædictum, & alios, ac habet locum in ea instantia, in qua facta est, vnde facta in causa principali non extenditur ad causam appellationis, docet *Innoc. in cap. cum venisset, num. 3.* vbi etiam *Ioan. Andr. num. 5. vers. renunciatio verò, Butr. num. 4. vers. & hoc quoniam, Abb. num. 3. vers. hoc patet, Menoch. de arbitr. q. 35. num. 20.* quod declaratur procedere in conclusione generali, secus in conclusione facta in aliquo particulari articulo, quia tunc conclusio in illo articulo extenditur etiam in causa appellationis, ita *Angel. in auth. de testib. §. quia verò, num. 24.* quem refert, & sequitur *Farinac. de testib. q. 85. cap. 5. num. 259. Lancet. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 27. n. 14. & 3. par. cap. 23. num. 15. & 56.* vbi dicit, quod

quod generale est, quod conclusio facta in causa principali non obstat in causa appellationis, quominus quis possit non deducum deducere, & non probatum probare, quod procedit, nisi de causa appellationis fuerit facta expressa mentio, ita *Io. Baptista de Asin. in prax. iudic. §. 23. cap. 6. 13. limit. regula per eum posita, & aduertit Lancel. cit. loc.*

- 15 Alius effectus, quem producit conclusio, est, ut post illam non possit peti reuocatio attentatorum, ita probatur ex *dec. 4. aliàs 57. ut lit. pend. in nouis, & ex decif. 26. aliàs 307. de appellat. in antiq. & ex dec. Afflic. 352. num. 3. tenuit V. ant. de nullit. tit. quib. mod. null. prop. poss. num. 23. docet post multos Lancel. de attent. 3. par. cap. 23. nu. 41. & doctrina procedit in attentatis ante conclusionem, secus post, quæ, illa non obstante veniunt reuocanda, per *dec. Affl. 352. col. 2. ut refert Gallup. in prax. par. 2. cap. 27. nu. 6. & tenuit V. str. in prax. lib. 8. cap. 4. nu. 15. prædictaque doctrina militat, etiam si petitio reuocationis attentatorum fieret post conclusionem vigore specialis commissionis, ut fuit decifum in vna *Cesarugustana Archipresbiteratus coram D. Oradino die 27. Nouembris 1556. Non tamen procedit sententia, quando petitioni reuocationis attentatorum post conclusionem pars aduersa non se opposuit, quia valet reuocatio post conclusionem, quando pars non contradixit, & Iudex sciebat conclusionem; & in dubio præsumitur Iudicem habere notitiam conclusionis, ad latè tradita per *Lancel. de attent. cit. loc. num. 45. & seqq. Nec quando tacitè, & ab vna tantum parte facta est conclusio per missionem citationis ad sententiam, quia tunc poterunt reuocari attentata non obstante tali conclusione, secus tamen quando verè est conclusum, in causa ab vtraq; parte, iuxta dicta per *Lancel. de attent. lib. 3. cap. 23. num. 49. vbi num. seqq. qui cætera ad hanc materiam coadunat, & signanter num. 59. refert opinioniones asserentium post conclusionem posse Iudicem reuocare attentata ex officio. Verum ipse inclinatur in contrariam opinionem; & quod post conclusionem non possint reuocari attentata, procedit in illa instantia, secus in alia, *Ludouis. decif. 251. num. 12.******
- 16 Alios producit effectus conclusio, videlicet, post illam non potest emptor denunciare litem venditori. *glos. in l. si rem, §. quolibet tempore, ff. de cuius. Nec admittitur exceptio, quod accusator se non inscripserit, Bart. in l. is, qui reus, ff. de public. iudic. Nec tenetur reus respondere positionibus, Dom. in cap. 1. col. pen. de confess. in 6. & se-*

cundum *Gallup. cit. loc. num. 6. Nec potest peti declaratio principalis, nec potest opponi exceptio excommunicationis, Card. in Clement. 1. in 1. opposit. de except. Nec potest peti deferri iuramentum, Bald. in l. in bona fidei, C. de iureiur. Nec iuratur de calumnia, glos. in cap. ex literis, de iureiuran. Nec allegatur Iudicis suspicio, Lap. in cap. Iudex, de offic. deleg. quod posset limitari, quando noua superuenit causa, ut dicemus suo loco. Nec emendatur libellus, DD. in l. edita, C. de edend. Nec fit reconuentio, glos. in cap. 1. de mut. pet. Nec dicitur venisse, qui venit post conclusum in causa, Bart. in l. si mater, §. eadem, in fin. ff. de except. rei iudic. Nec potest peti compromissum inter cõsanguineos, Bald. in l. 1. ff. de transact. Nec potest reuocari confessio, Dom. in cap. 2. col. ult. de restit. in integr. in 6. Nec potest opponi exceptio peremptoria, glos. & Innocent. in cap. exceptionem, de except.*

- 17 Sed aduerte primò, quod conclusio reuocata non producit supradictos effectus, & alios, quos producit conclusio, quia post reuocationem conclusionis omnia ad libitum produci possunt, dummodo validè sit facta reuocatio, quæ tunc fieri potest, quando pars intendit noua iura producere, quæ faciunt bene ad iustitiam causæ, secundum dicta per *Rot. in dec. 8. aliàs 757. de iudic. in antiq. Ricc. collect. dec. 1034. qui limitat. 9. dicit, quod conclusio facta sine præcedente partis instantia habetur pro non facta, & allegat *Rot. dec. 15. de iudic. in antiq. ad quod obserua, quod prædicta dec. Rot. quæ est 5. in cit. loc. dicit Iudicem non posse conclusionem facere, nisi instante parte, aliàs datur appellatio, & hæc differunt à dictis Ricc. quia si non appellatur, remanet valida conclusio.**

- 18 Aduerte secundò, quod si conclusio est reuocata ad instantiam eius, qui illam procurauit, debet talis condemnari in expensis, in quibus pars aduersa est grauata, iuxta proximam *Rot. decif. 10. aliàs 801. cit. tit. de iudic. in antiq.*

- 19 Aduerte tertio, quod si pars citata ad concludendum instat non procedi ad conclusionem, & prolongari terminum propter aliquas causas, quas vult dare, tunc debet Iudex super sedere, & prolongare terminum, aliàs grauaret, & daret iustam causam appellandi, ita *Rot. dec. 9. aliàs 762. de iudic. in antiq.*

- 20 Nota sexto, quod conclusio in causa non impedit multos actus ultra supradictos de testibus, & scripturis de nouo repertis. Et primò post conclusionem possunt comprobari scripturæ ante conclusionem, vel

Si aliàs

aliàs legitimè præsentatæ, vt supra *Afflic. dec. 115.* Secundò, potest deferri iuramentum suppletorium, *Gayll. obseruat. 108. lib. 1. Carauit. ad Rit. M. C. V. 239. num. 5.* Tertio, potest offerri iuramentum, *Cacher. decis. 11. & 97.* licet non possit peti, vt diximus supra. Quartò, possunt recipi testes super habilitate impetrantis, præsertim propter informationem Iudicis, & super recognitione signorum, & sigillorum Notariorum, ita *Rota dec. 2. aliàs 6. de testib. in nouis,* quæ videtur sentire, quando Iudex recipit prædictos testes ex officio. Quintò, conceditur primum, & secundum beneficium, *Minad. dec. 15.* quem refert *Ricc. collect. 85. part. 1.* vel secundum terminos communes conceditur restitutio in integrum, *Menoch. de arbitr. q. 35. num. 19.* Sextò, possunt produci probationes in iure consistentes, *Bald. cap. ult. col. ult. de probat. Felin. in hoc cap. cum dilectus, num. 25. vers. vltimò limita, Carauit. ad Rit. M. C. V. 75. num. 5.* vbi dicit quod allegationes iurium producantur post conclusionem quoad Iudicem, non quoad acta, ex quo, conclusa causa, scripturæ non recipiuntur, & simpliciter non admittuntur allegationes iuris post conclusionem, quando fuit aliàs data dilatio ad illas producendas, *Grat. discept. foren. cap. 216. n. 33.* Septimò, potest Iudex ex officio interrogare partem ad declarationem exortæ dubitationis, non autem ad fundandam partis intentionem, *Menoch. cit. loc. num. 23. & 24.* & dixi supra. Octauò, controuersum est, an possint produci positiones, *Menoch. cit. loc. num. 25.* refert DD. pro vtraq; sententiâ; ipse verò inclinatur in negatiuam, & hæc est verior opinio; nam si iuxta supradicta Iudex non potest interrogare partem post conclusionem, nisi ex officio, ergo non potest recipere positiones aduersarij, aliàs nõ ex officio, sed ad partis instantiam interrogaret; solum enim id posset ad instantiam partis in causis summarijs, *Abb. & Felin. in cap. cum Ioannes, de fid. instrum. aduertit Carauit. ad Rit. M. Cur. Vicar. 239. num. 6.* Nondò, potest fieri per Iudicem accessus super faciem loci, *Bald. in l. contra negantè, in fin. C. ad leg. Aquil. Carauit. vbi supra, vers. decimo septimò limita.* Decimò, admittitur probatio per confessionem partis, *Marant. in specul. 6. part. 15. actu, num. 5.* Vndecimò, si pars nihil, aut non plene probauit in dilatione ei data ad probandam læsionem vltra dimidiam iusti pretij in alienationibus, aut transactionibus rei suæ, poterit Iudex ex officio inquirere verum valorem ipsius rei, & debet hoc facere etiam post conclusionem in causa, ita

Gratian. disceptat. foren. cap. 258. num. 44.
 21 Nota septimò, quod Iudex potest conclusionem in causa reuocare expressè, & tacitè, ita *Afflic. dec. 115. num. 2.* & ratio est, quia conclusio est interlocutoria, quæ licitè per Iudicem tacitè, vel expressè reuocatur, *cap. cum cessante, de appellat.* etiam ad instantiam illius, qui insterit pro conclusione, secundum dicta per *Ludouif. dec. 140. num. 9.* Dicitur tacitè reuocata conclusio, quando Iudex post illam admisit noua iura, vel protulit noua decreta, ita *Felin. in hoc cap. cum dilectus, num. 17.* *Rota decis. 1. de testib. in antiq. Ausfrer. ad dec. Tolos. 14.* fuit dictum in vna *Toletana Vicennij decimarum coram D. Bubalo, & in Clodien. Prioratus 21. Iulij 1596. coram D. Orano.* Similiter dicitur reuocata conclusio per admissionem tertij ad causam, vel per productionem commissionis factam pro parte aliorum litis consortium, ita *Ludouif. dec. 339. nu. 3.* & quod per admissionem nouorum capitulorum, siue nouorum iurium censeatur reuocata conclusio, defendit etiam *Menoch. q. 35. num. 14. & seqq.* qui ad id duo requirit, quod talis noua admissio sit facta præsentè, & non contradicente parte aduersa; & quod Iudex habeat de conclusione noticiam, quæ præsumitur in dubio, vt diximus supra, quæ præsumptio admittitur in eodem Iudice, secus in successore, ita *Gonzal. ad 8. regul. Cancell. glos. 9. §. 1. in annot. contra nullit. & c. num. 129.* Obserua hic, quod quomodocumq; sit reuocata conclusio, siue sit circumducta de nouo, est faciendâ alia conclusio in causa, *Rot. dec. 1. de testib. in nouis, & 12. de reuoc. in antiq.* fuit dictum in *Toletana decimarum 1. Iulij 1590. coram D. Bubalo in causa Pamplonen. Parochialis 3. Iulij 1600. coram D. Decano in Calaguritana de Maestr. 29. Octobris 1603. coram D. Lancellotto, & in Toletana decimarum de Lucillos 5. Decembris eiusdem anni coram D. Ludouifio.*

22 Controuertitur in hac materia, an conclusio censeatur reuocata per admissionem nouorum iurium factam cù clausula, *absq; præiudicio conclusionis,* tenent multi non censeari reuocatam, sed clausulam prædictâ præseruare valorem conclusionis, ita *Gonz. ad 8. regul. Cancell. cit. loc. num. 128.* qui alios refert, & hanc sententiam videtur approbasse *Rotam in vna Romana pecun. seu restitutionis in integrum 1. Iulij 1609. coram D. Ortemberg.* contrarium tamen, & verius, nempe quod talis clausula, seu protestatio nihil operatur, tenet *Gratian. discept. foren. cap. 438. num. 4. & seqq.* qui testatur *Rot. in eadem causa Romana 15. Decembris*

1610. *coram eodem* recessisse ab illa decisione.
- 23 Nota octavo, quod per lapsum termini dati ad probandum, & probatum habendum inducitur tacita conclusio in causa, *Alex. conf. 101. num. 4. lib. 2.* eandem conclusionem inducit citatio ad sententiam, quæ nunquam fit, nisi post conclusum in causa, & conclusio facta his modis, accedente saltem tacito consensu partium, dicitur vera, & propria conclusio, *Roman. conf. 176. num. 8. Rota in vna Mediolanen. restitutionis transactionis 14. Decembris 1610. coram D. Orano.* Vnde dicitur satisfactum statuto requirementis conclusionem, per supradictam conclusionem, quamvis statutum sit stricti iuris, *Rot. cit. conf. 176. col. 5. in princ. n. 8. & 9. ad med. vers. superest ergo.*
- 24 Nota nono, quod conclusa causa in petitorio non potest intentari remedium possessorium, maxime si apparet de bono iure rei conuerti, nisi aliter Iudici videbitur, vt post multa tenet *Menoch. de adipisc. possess. remed. 4. num. 535. per text. in cap. pastoralis, de caus. possess. & prop. & per doctrinam Bart. in l. naturaliter, §. nihil commu- ne, nu. 7. 16. ff. de acq. poss.*
- 25 Nota decimo, quod ex stylo nonnullarum partium, vt est in Hispania, conclusio in causa habet vim citationis ad sententiam, vt testatur *Rota in vna Burgen. residentia 30. Maij 1586. coram D. Plato, & in alia Burgen. concedende licentia de anno 1585. coram D. Orano, & in alia Pampilonen. Parochialis 13. Iulij 1600. coram D. Pegna,* in quibus terminis non sufficit si causa non fit formiter conclusa, nec si Iudex manderet concludi, vt fuit decisum in vna *Hispanen. capellania, & in dicta Burgen. residentia 30. Maij 1586. coram D. Plato, id declarat Gratian. discept. foren. cap. 61. num. 11. & seqq.*
- 26 Nota vndecimo, non sufficere conclusionem in causa quoad euitandam desertionem, cum etiam requiratur quod fiat instantia pro sententia, quia per *Clement. sicut, de appellat. requiritur finis litis, quæ terminatur per sententiam, & non per conclusionem, Cardin. Seraphin. Giennen. Prioratus 10. Decembris 1582. vbi deciditur, sententiam latam post primum fatale esse nullam, non obtento secundo fatali, tanquam deserta appellatione, quamvis conclusum fuisset in causa, durante primo fatali, cum requiratur instantia pro sententia, per quam lis finitur, non per dictam conclusionem, *Cassad. dec. 6. de appellat. in fin. vers. alijs habetur commissio, & dec. 9. nam. 9. eod. tit. Rota dec. 10. vt lit. pend. in nou.**
- 27 Nota duodecimo, conclusionem in praxi apud Curias Ecclesiasticas fieri duplici modo. Primo, facta instantia per vnum ex litigantibus, illa notificatur parti aduersæ, quæ si nil releuans excipiat contra dictam instantiam, fit conclusio per Iudicem. Secundo, præmittitur citatio ad concludendum, qua notificata, fit deinde conclusio, & hic secundus modus est laudabilior; & si huic conclusioni præcessit discussio, & fuit legitime intimata, dicitur suppleri defectum citationis ad sententiam, *Alex. conf. 225. num. 12. lib. 6. Afflic. dec. 283. num. 6. Vant. de nullitat. cap. fin. num. 107. & dictum est supra.*
- 28 Nota decimotertio, quod post conclusionem in causa nunquam datur commissio in Signatura sine derogatione conclusionis, de quo habetur *Regula Cancell. 57. & restatur Staphil. de lit. grat. §. quando aliquis petit gratiam, num. 7. fol. mibi 471. Roman. conf. 176.*

S V M M A R I V M.

- 1 Citatio ad sententiam debet esse nominatim ad sententiam.
- 2 Citatio ad sententiam an debeat esse personalis. Et quid si sit circumducta, vel reuocata.
- 3 Citatio ad sententiam an debeat esse triplex.
- 4 Citatio ad sententiam si omittatur sententia est nulla, etiam ad fauorem non citati, cum alijs ampliationibus. Fallit, quando alias disponit stylus, num. 5. Et hac nullitas non sanatur commissione, n. 6.
- 7 Citatio ad sententiam an debeat fieri à Iudice delegato ad sententiam, vel à successore in causa.
- 8 Citatio ad sententiam facta ad instantiam vnius partis est notificanda tantum alteri, & si est facta ex officio Iudicis, est notificanda omnibus.
- 9 Citatio ad sententiam an possit tolli statuto.
- 10 Citatio ad sententiam est facienda in causis, in quibus proceditur simpliciter, & de plano, & coram Arbitris.
- 11 Citatio ad sententiam debet continere certum diem. Et quid si sit pro singulis diebus, vel pro prima die, & deinde pro singulis diebus. Et si citatio est

- pro certa die, an sententia ferri possit extra illam, n. 12.*
- 13 *Citatio ad sententiam non est necessaria, quando est facta sententia prauia discussione causa.*
- 14 *Citatio ad sententiam quomodo fiat. Et an possit omitti, quando est facta monitio ad dicendum.*
- 15 *Citatio ad sententiam non est necessaria si fuit lata partibus presentibus. Et quando præsumat hanc presentia. Et quid si presentia fuerit ad alium finem.*
- 17 *Citatio ad sententiam præsimitur in antiquis. Et sententia, quæ excedit quadraginta annos, dicitur antiqua.*

ARGUMENTVM.

De citatione ad sententiam. Notatur, quomodo debeat esse hæc citatio, & quomodo exequi. An possit omitti. A quo Iudice fieri possit. Cui sit notificanda. In quibus causis facienda. Quid debeat contingere. An possit omitti. Quomodo reuocetur. An sit necessaria quando partes sunt præsentes. An præsumat in antiquis, & cœtera ad materiam.

ANNOTATIO XXXIV.

S. VNIC.

Ad Text. in Clement. sepè, S. sententia, de verbor. signific.

HIC Text. mandat sententiam diffinitiuam proferri per Iudicem citatis partibus, cuius occasione DD. omnes hic tractant materiam citationis ad sententiam, & in *cap. consuluit de offic. deleg. Civilista in l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* & alibi *Marant. in prax. par. 6. 1. memb. de citat. Vant. de nullit. ex defectu citat. Gabr. lib. 5. commun. opin. tit. de citat. conclus. 1. Muscatell. pract. 2. inst. glos. potest, Capyc. dec. 1. de Grass. decis. 11. de re iud. Ricc. par. 4. collect. 1470. Tbor. compend. dec. in ver. sententia nulla an dicatur ex defectu omissionis citationis, Gallup. in prax. par. 2. cap. 28. de cit. ad sent.*

- 1 Nota primò, quod hæc citatio debet esse nominatim, & specialiter formata ad sententiam, cum non sufficiat citatio gen-

ralis ad causam, vel ad audiendam voluntatem Iudicis, vt benè aduertit *glos. in hac Clement. & S. in verb. ad id, vbi etiam Gard. sub num. 9. Felin. in d. cap. consuluit, num. 16. Ricc. in collect. 1470. ampliat. 1. Grauat. ad Vestr. lib. 4. cap. 2. num. 8. qui, aliàs factam citationem ad sententiam, nullam sententiam reddere testatur, per doctrinam Rot. dec. 342. in nouis, & dec. Capyc. 1. fuit resolutum in vna Mediolanen. decimarum 27. Ianuarij 1595. coram Orano. Nec sufficit citatio ad videndum fieri quamcumq; ordinationem, nec ad videndum fieri ordinationem, quæ de iure locum haberet, refert *Caualer. dec. 376. n. 2.**

- 2 Nota secundò, quod hæc citatio ad sententiam debet esse personalis, nec sufficit fieri ad domum, nisi in casu, quo adest difficultas citandi, videlicet si esset citanda mulier, quæ cum difficultate citatur; tunc enim valet citatio ad sententiam domi, ita decisum apud *Put. dec. 271. lib. 2. vel in casu, quo citandus latitat, iuxta dicta per Crescent. dec. 18. aliàs 151. de re iudic. vel in casu, quo procedi ur contra contumacem citatum ad totam causam, contra quem proceditur per affixionem ad valuas, Put. dec. 274. lib. 2. Dummodo talis citatio personalis non sit circumducta, quia tunc non releuat, vt testatur *Ricc. in cit. collect. 1470. vers. amplio tertio, per dec. Achill. de Grass. 13. de dol. & contum. & Capell. T. bolos. 414. & dummodo non fuerit reuocata expressè, vel tacitè; quod tunc fit, quando post citationem ad sententiam admittuntur noui articuli, Rot. dec. 1. de testib. in nouis, & dec. 1. de probat. in antiq. & dec. 12. de renunc. in antiq. vel per admissionem testium, vel instrumentorum, *Ces. de Grass. dec. 11. num. 2. de senten. & re iud. Felin. in cit. cap. cum dilectus, num. 19. Afflic. dec. 115. num. 2. qui licet in particulari loquatur de conclusione, generaliter tamen loquitur de omni interlocutoria Iudicis, Gratian. discept. foren. cap. 43. & in princ. qui dicit, quod ad eò per admissionem nouorum iurium, & probationum censetur reuocata citatio ad sententiam, vt nec protestatio facta in admissione prædicta, extra præiudicium citationis huiusmodi aliquid operetur, quod etiam notauimus in præcedentibus in materia conclusionis, contra nonnullos.***

- 3 Nota tertio cum *Felin. in cit. cap. consuluit, num. 8. de offic. deleg.* quod hæc sententia debet esse vel vnica peremptoria, vel triplex, quod ipse *Felin.* duodecim modis limitat, voluit etiam *Abb. in eod. cap. num. 12. DD. communiter in l. ad peremptoriam, ff. de iudic. Specul. tit. de citat. S. viso, vers. quid si*

- si lata, glos. in hac Clement. sape, verb. peremptorie, Afflic. in Constit. Regni incip. In ciuilibus, quod non procedit in causis summarijs, in quibus non est necesse citare peremptorie ad sententiam, vt deciditur in hac Clement. sape, §. sententia, alias verò limitationes vide apud Felin. cit. loc. Sed quicquid sit in iure, praxis seruat citare ad sententiam vnice, & non peremptorie, quæ praxis non est omnino spoliata auctoritate Doctoris, cum ad eam comprobendam multum faciant dicta per Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 2. sub num. 6. Vers. at ipse crediderim, & n. 7.*
- 4 Nota quartò, quod citatio ad sententiã est adeò necessaria, vt sine illa sententia sit nulla, *Afflic. decis. 346. num. 6. Francb. dec. 457.* etiam si ad fauorem non citati lata sit, & hoc ipso iure, ita *Ias. in l. si furioso, num. 3. ff. de re iudic. vbi testatur de communi, quod procedit non tantum in diffinitiuã, sed etiam in interlocutoria, dummodo præiudicialis sit, vt tenet Grauat. ad Vestr. lib. 4. cap. 2. sub num. 6.* hanc sententiam defendit etiam *Bart. post glos. in d. l. si furioso, num. 2. ff. de re iud. V. ant. de nullit. ex defectu citat. num. 10. Anton. Gabr. lib. 5. suarum commun. opin. tit. de citat. conclus. 1. num. 66. Ricc. cit. collect. 1470. Vers. amplia quartò; idq; extenditur ad sententiam Principis, in qua etiam sub eadem pœna nullitatis requiritur citatio, vt aduertit *Vestr. cit. cap. 2. lib. 4. num. 2. vbi Grauat. Non tamen est necessaria citatio prædicta, quando ita disponit vsus, seu stylus, vt est in Sacro Regio Consilio Neapolitano totius Orbis celeberrimo, vbi hæc citatio omittitur ea ratione, quia sit conclusio parte citata ad dicendum, & allegandum, & citatio ad audiendam sententiam, postquam processus est conclusus, est de iure positiuo, nec tollit defensionem, merito potest per Principem omitti, ita *Afflic. in dec. 283. n. 6.***
- 6 Hæc nullitas, in quam incidit sententia ex defectu citationis, est adeo potens, vt sanari non possit, etiam per commissionẽ, seu rescriptum Papæ; quod intellige, quando omnino deficit citatio ad sententiam, ita *Cas. de Grass. dec. 11. num. 9. de sentent. & re iudic. Gomez. in compend. signatura, n. 68. & 69. V. ant. de nullit. ex defectu iurisdic. n. 6. & in cap. fin. n. 125.*
- 7 Nota quintò, quod si causa delegatur, postquam delegans citauit partes ad sententiam, Iudex delegatus debet iterum citare ad sententiam, & ita etiam successor Iudex in causa debet citare ad sententiam, non obstante citatione prædecessoris, ita *Put. dec. 338. lib. 1. voluerunt glos. in l. consen-*
- taneum, verb. à quo, C. quomod. & quand. iud. vbi Bart. num. 11. Bald. num. 7. & alii, quod non procedit quãdo Episcopus postquam citauit ad sententiam, causam commisit suo Vicario Generali. Nec quando sunt duo Iudices, qui vnum constituunt tribunal, & alternatim per hebdomadas negotia expediunt, & vnus, ac alius pronunciat; in his enim casibus non est necessaria noua citatio, si vnus citauit, & alius sententiam proferat, *Francb. in cap. 2. de consuet. in 6. num. 4. & facit d. dec. Put. in princ. vbi sententia ab vno Auditore prolata ab alio subscribitur.**
- 8 Nota sextò, quod nonnulli DD. dicunt vtramq; partem esse citandam ad sententiam, quod verum est quando Iudex procedit ex officio, partibus non instantibus; quando verò Iudex citat ad instantiam vnus partis, tunc sufficit citare tantum partem aduersam; nam eo ipso quod vna pars citat alteram, à fortiori & se ipsam citare videtur, *Put. decis. 505. sub num. 4.* qui dicit ad effectum, prout in dicta decisione, quod appellans extraiudicialiter per ipsã appellationem se ipsum citat, *Rot. decis. 6. alias 75. vt lit. pend. in nouis, & dec. 1. nu. 4. par. 2. diuers.* Contumax non est citandus, vt diximus supra; sed contumax, qui fuit in toto processu, non tamen tempore proferendæ sententiæ non est citandus, *glos. in c. 2. de dol. & contum. in 6. verb. renunciat, Gregor. Lop. in l. 5. tit. 22. part. 3. in glos. verb. en plaza.*
- 9 Nota septimò, quod non valet statutum disponens, quod teneat sententia sine citatione ad illam, per *Clement. pastoralis, de re iudic. tenet Bald. in l. cunctos populos, C. de Sum. Trinit. in repet. magna, in 28. col. Vers. item pone quartam conclusionem negatiuã, & in l. 1. num. 8. C. quomod. & quand. Iud.* quod intellige verum, non discussa causa, secus autem causa discussa, in quo casu potest per statutum tolli citatio ad sententiã, sicut etiam diximus supra de stylo cum *Afflic. & in terminis statuti vide sic distinguentem Alex. in cons. 235. num. 12. lib. 6.*
- 10 Nota octauò, citationem ad sententiam faciendam esse in causis, in quibus proceditur simpliciter, & de plano, & sola veritate inspecta, per dispositionem huius *text. elem. sape, Paris de Put. tract. de iudic. verb. sententia, cap. 2. num. 12.* eandem citationem faciendam esse in sententia Iudicis arbitri, tenet *Bald. in l. si qui ex consensu, sub nu. 3. C. de Episc. aud.*
- 11 Nota nonò, quod hæc citatio debet continere certum diem ad comparendum, *Casualer. dec. 376. num. 6. Seraphin. dec. 765. n. 2. & dec.*

Et dec. 596. vbi dicit, quod defectus citationis ad sententiam sine die reddat sententiam nullam de iure, de stylo autem saluari possit; vnde est, quod si fuerit facta pro singulis diebus, diceretur nimis vaga, & nullitatem induceret, cum citatio incerta speciem feruituris inducat, & propterea damnablem, ita *Crescen. dec. 11. de dol. & contum. in princ. Put. dec. 152. lib. 2. Ludouif. dec. 140. num. 1.* idq; etiam procedit si citatio ad sententiam sit facta pro prima die, & deinde pro singulis diebus, & horis, quæ in prima parte valet: sed in secunda parte tanquam vaga, & incerta est nulla, ita *Crescen. cit. loc.* qui vltius dicit, quod Iudex in prædicta prima parte valida potest prorogare prolationem sententiæ, & sine alia citatione procedere, *cap. consuluit, de offic. deleg.* non tamen hoc facere possit in vltiorem diem, quod si fecerit, merito sententia tanquam sine citatione lata, potest dici nulla, ad notata per *Abb. in cap. cum dilecti, col. 7. in princ. de dol. & contum. Rot. in vna Aquæ s. Abbatia coram D. Siluestro*, quam refert *Crescen. cit. loc.* Verum hæc citatio facta pro singulis diebus, & horis sustinetur per aliquos paucos dies, *Rot. dec. 311. n. 3. par. 1. diuers. & dec. 307. sub num. 9. par. 1. in recen.* fuit dictum in vna *Beneuentana terrarum 3. Decembris 1599. coram D. Sacrato, & in Toletana hereditatis 6. Iunij 1618. coram D. Andrea*, in quibus dicitur, quod sustinetur huiusmodi citatio per duos dies, vel pro prima die, secundum opinionem *Cavaler. dec. 376. n. 5.*

12 Et circa prædicta nota, quod quando citati fuerunt partes ad sententiam pro certa die, non potest ferri sententia extra illam sine noua citatione, aliàs est nulla ipso iure, latè *Alex. cons. 79. col. 1. vers. non obstat etiã si dicatur, num. 3. lib. 7. Felin. in cap. 1. nu. 22. col. vlt. vers. nota etiam, quod citatio, de iud. Vant. de nullit. ex defect. citat. num. 73. Ant. Gabr. tit. de citat. concl. 1. ampliat. 23. n. 116. Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neapol. 33. sub vers. in tribunalibus, circa fin. vbi simpliciter tenet, quod noua citatio ad sententiam requiritur, si Iudex die destinata non se deat, de hac materia vide DD. in l. cum non eo die, C. quand. prouoc. non est necess. & in citatione ad audiendam sententiam per totam præsentem diem non est expectanda vltima hora diei, sed vltima hora audientie, *Seraphin. dec. 1115. n. 2.**

13 Nota decimò, quod si ante conclusionem in causa est facta discussio causæ, subsequente deinde conclusione vtriq; parti intimata, communiter dicunt DD. posse omitti citationem ad sententiam; & ratio est, quia

in hoc casu talis omisso non grauat, cum iura partium fuerint audita, & discussa, & propterea non de iure naturali, sed de solemnitate meri iuris positiui, citatio tali casu habenda est, quæ omisso parum vitaret, cum in effectu rationi, & menti ipsius legis satisfactum sit, ita *Vant. de nullit. cap. vlt. num. 107. Alex. cons. 225. num. 12. vol. 6. Afflic. dec. 283. num. 6.* & diximus in præcedentibus, conclusionem supplere defectum citationis ad sententiam, maximè accedente stylo Curie, dummodo conclusio sit legitime, & formiter facta.

14 Ex dictis vltius obserua, quod in praxi duplici forma videmus citari ad sententiã. Primo modo post conclusionem in causa fit monitio ad dicendum, quæ per partem instantem notificatur aduersario, & elapso termino prædictæ monitionis, fit citatio ad audiendam sententiam, & in termino huius citationis Iudex sententiam publicat. Secundo modo post conclusum in causa vnica citatione pars instans citat aduersarium ad dicendum infra biduum, necnon ad audiendam sententiam pro prima die, & in his terminis si omitteretur citatio ad audiendam sententiam, non redderetur nulla sententia, cum iam per monitionem ad dicendum iura partium sint discussa, vt diximus *num. preced.* vel saltem sunt vocatæ partes pro discussione dictorum iurium, & citatio ad audiendam sententiam remanet solemnitas meri iuris positiui, in quo casu potest omitti, vt diximus supra cum *Vant. faciunt dicta per Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 32. sub vers. in tribunalibus*, vbi tenet, quod monitio ad dicendum, cum contineat speciem defensionis, non potest omitti sine nullitate sententiæ; citatio verò ad audiendam sententiam potest omitti, cum in termino illius pars non possit se defendere, *Garz. Mastrell. decis. 82. num. 16. 1. volum.*

15 Nota vndecimò, quod citatio ad sententiam dicitur tacite reuocata per admissionem nouorum articulorum ante pronunciationem, *Rot. decis. 1. de testib. in nouis, & dec. 1. de probat. in antiq. & det. 12. de renun. in antiq.* & etiam dicitur reuocata per admissionem instrumentorum, & ad testium examen, *Cas. de Grass. dec. 11. de sent. & re iud. refert Ricc. collect. 1470. vers. amplio septimò*, qui dicit, quod sententia lata cum tali citatione reuocata subiaceret vitio nullitatis. Ad quod aduerte, quod quando sententia est nulla ex hoc defectu citationis ad illam, processus reliquus si legitime factus sit, est validus, *Put. decis. 119. num. 2. lib. 1. Caput. dec. 148. n. 1. & seq. p. 3.* & est indubiatum.

No-

16 Nota duodecimò, quod in multis casibus non requiritur hæc citatio, hos refert *Ias. in l. nec quisquam, num. 23. & seqq. ff. de offic. proconsul. & leg. quos transcribit Gab. conclus. 1. de citat. & alios addit, inter quos ille est potissimus, quando sententia fuit lata partibus presentibus, in quo casu citatio ad sententiam non requiritur, Ang. in l. de unoquoque, circa med. 1 mol. circa fin. Alex. col. 1. ff. de re iudic. Gabr. ubi supra, num. 369. Rota in vna Salamantina dimidia portione 19. Martij 1589. coram D. Bubalo, & ratio est patens, nam finis citationis est comparitio, quæ si habetur, citatio non est necessaria, ita Bald. in l. consentaneum, sub num. 36. C. quomod. & quand. iud. V. ant. de nullit. ex defect. cit. num. 17. & ad hoc sufficit presentia procuratoris, ita Seraphin. decis. 388. num. 4. fuit dictum in vna Ferrar. decimarum 12. Decembris 1614. coram D. Pirouano, ubi dicitur, quod procurator præsumitur interesse in audientia, ut audiat decreta, & sententias Iudicis, & ideo non esse necesse, quod ex processu constet fuisse in specie monitum, ut intelligat ea, quæ geruntur in præiudicium sui principalis, facit dec. Capyc. 1. num. 37. si autem constet procuratorem fuisse presentem ad alium finem, tunc non sufficeret huiusmodi presentia ad substinendam sententiam sine citatione Gabr. cit. loc. num. 398. Hæc autem presentia probatur ex attestatione Notarij, Rot. in vna Calaguritana de Senizero 1. Ianij 1618. coram D. Pamphilo, præsumitur etiam si incontinenti fuerit appellatum à prædicta sententia, Rot. in vna Ferrar. decimarum 11. Maij 1615. coram D. Pirouano.*

17 Nota decimotertiò, quod in antiquis præsumitur hæc citatio ad sententiam, etiam si de illa non constet in actis, ita Bald. in cap. 1. col. 5. vers. quero si appareat, de mil. vassall. Aret. conf. 36. sub v. 8. Aymon. de antiq. tempor. par. 2. in princ. sub num. 1. & num. 37. & facit text. in cap. bona, 5. contra vero, de elect. & in his terminis dicitur sententia antiqua, si excedit tempus quadraginta annorum, Seraphin. dec. 580. nu. 4. qui num. 3. dicit per dictum tempus præsumi citationem ad sententiam, etiam si tractetur de præiudicio tertij, per dec. Cassad. 3. de procur. in princ.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia appellatione an veniat diffinitiva, & interlocutoria.
- 2 Sententia tres conformes exequantur,

non obstante nullitate. Et quid in criminalibus, quando sententia non possint retractari.

- 3 Sententia conformes quando dicantur, & plura exempla. Et continent plures summas an in minori dicantur conformes, num. 4. Et ad cognoscendam conformitatem sententiarum non est attendenda forma verborum, sed substantia, n. 5.
- 6 Sententia an dicantur conformes, quando tertia addit, minuit, vel moderat, aut declarat alias duas. Et an possint exequi, quando caput auctum potest separari.
- 7 Sententia non dicuntur conformes si dua lata sunt in principali, & tertia super desertione, vel quando adest diuersitas inter eas circa substantiam, vel circa tempus.
- 8 Sententiarum trium conformium executio impeditur, quando aduersus illas proponitur nullitas ex defectu iurisdictionis, & quomodo. Et nullitas, aut iniustitia euidens, & notoria ex actis apparens, num. 9. Et quando executio non potest retractari, num. 10.
- 11 Sententia tres conformes admittunt restitutionem in integrum, & exceptionem cap. Odoardus, n. 12.
- 13 Sententia nulla ex noniter deductis confirmata facit numerum inter tres conformes, itam & laudum, nec requiritur quod sint successiva.
- 14 Sententia conformes non exequantur, quando non iustificantur ex actis, vel quando sunt lata pretextu probationis inualida, vel reprobata.
- 15 Sententia conformes non exequantur post inhibitionem.
- 16 Sententia tres conformes quando dicantur respectu tertij venientis ad causam. Et quomodo contra eum fiat executio.
- 17 Sententia dua conformes in quibus tribunalibus exequantur.

A R G V M E N T V M.

De sententijs conformibus. Notatur quid veniat appellatione sententiæ.
Quæ

Quæ dicantur sententiæ conformes, & quando non. Quomodo exequantur. Et quid impediatur illarum executione. An admittant restitutionem in integrum. Quando nulla sententia faciat numerum. Quid si non iustificentur ex actis. Et quando exequantur respectu tertij. Quid de duabus sententijs conformibus, & alia.

ANNOTATIO XXXV.

S. VNIC.

Ad Text. in Clement. 1. de re iudic.

IN hoc text. Clemens V. in Concil. Viennensi ad euitandas calumnias litigantium statuit, illum, contra quem sunt latæ tres sententiæ in quavis causa, siue beneficiæ, siue alterius rei, siue in petitorio, siue in possessorio, nõ admitti ad agendum de nullitate illarum, vel alicuius ex eis, donec sententiæ ipsæ fuerint cum effectu, & plenariè executæ, nec ad impediendam executionem prædictam appellatio suffragatur; ex quo text. communiter DD. statuunt regulam, quod nullitas, siue appellatio non impedit executionem trium sententiarum conformium. Quæ regula procedit in quavis causa, siue petitorij, siue possessoriij, & in quavis sententia, siue diffinitiuæ, siue interlocutoria, determinant expressa verba huius Clement. vbi glos. explicando illa verba, *quavis causa*, dicit Clement. comprehendere causas spirituales, quasi spirituales, criminales, ciuiles, & mistas. Et ad elucidationem prædictorum breuiter notabo pauca ad praxim frequentiora, de hac materia tractant *Ciuilista in tit. C. ne liceat tertio prouocare*, Gabr. qui reliquos citat *conclus. 1. de execut. rei iud.*

1 Nota primò cum glos. & Abb. hic nu. 4. quod verbum *sententia*, verificatur tam de diffinitiuæ, quàm de interlocutoria, & hoc non procedit simpliciter, cum contrarium habeatur in glos. cap. cum olim, de testib. sed tantum quando sumus in fauorabilibus, vel quando eadem ratio militat tam in diffinitiuæ, quàm in interlocutoria, vt hic, ita Abb. & alij, & doctrina procedit etiam in statutis, in quibus quando subiecta materia est indifferens ad interlocutoriam, & diffinitiuam, appellatione sententiæ venit tam diffinitiuæ, quàm interlocutoria, ita Alex. cons. 50. num. 12. lib. 2. probat Dec. in cap. super eo, 4. notab. de appellat. Lancelot.

de attent. cap. 12. limitat. 1. num. 8. 2. part.

2 Nota secundò, quod executio trium sententiarum conformium non obstante nullitate, vel appellatione, est facienda in causa tam ciuili, quàm criminali, indicant verba huius Clement. *In quavis causa*, &c. cum hac tamen declaratione, vt in pœnis, quæ post executionem retractari possunt, ac reuocari, exequantur tres sententiæ conformes, non obstante nullitate allegata; secus verò in pœnis, quæ retractari, ac reuocari non possunt, in quibus non datur prædicta executio, ita Couar. præf. qq. lib. vnic. cap. 25. num. 3. post multos per eum relatos; idq; procedit etiam in causis ciuilibus, in quibus quando executio est irretractabilis, non proceditur ad illam vigore trium conformium, antequam agatur de nullitate, docet expressè Abb. in hac Clement. num. 5. Ricc. ad Franch. decis. 139. vbi plures citat, & quoad causas criminales tenet de Franch. dec. 139. vbi in his terminis ad impediendam executionem conformium sententiarum pendente reclamatione, sententiam triremium continere pœnam irretractabilem defendit. Cetera de sententijs conformibus in criminali iudicio vide apud Tbes. dec. 981. n. 3. Amend. dec. 510. n. 57.

3 Nota tertio, quod tres sententiæ ad hoc vt possint exequi, non obstante exceptione nullitatis, vel appellatione, debent esse latæ super eodem articulo, vt disponunt clara verba huius Clement. & aduertit etiã glos. ibid. & Abb. num. 2. qui dicit, quod si sententiæ essent latæ super diuersis articulis, cessaret ratio text. quæ est calumniæ euitatio. Hinc communiter DD. tenent, quod ad producendum prædictum effectum, sententiæ debent esse conformes, quasi latæ sub vnica forma. Quæ vero dicantur sententiæ conformes, non explicatur certa regula à DD. sed per exempla, ex glos. hic in verb. tres, & in verb. alicuius, potest colligi, illas dici sententias conformes, quæ super eodem iure, non autem diuerso latæ sunt, quam explicationem sequitur Put. dec. 284. num. 4. lib. 1. sed ad hoc vide Tbes. dec. 122. & Tbor. in compen. dec. verb. sententia, fol. 498. col. 1.

4 Dicuntur sententiæ conformes, si vna condemnauit ad triginta, alia ad viginti, & altera ad decem, quoad inferiorem summam, & debent omnino exequi quoad decem, non obstante appellatione, vel nullitate opposita, tenet Vrsill. ad Afflic. decis. 362. in prin. quem sequitur Oliua ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 22. nu. 13. circa med. qui dicit, quod prædictæ sententiæ dicuntur saltem tacite conformes.

¶ Vterius ad cognoscendum, an sententiæ sint conformes, vel ne, non est attendenda verba illarum, sed substantiam, docet *Franch. arc. 664. num. 17.* in qua fuit decisum esse conformes sententias, in quibus quis condemnatur ad eandem penam, licet secunda non confirmet primam, & propterea exequendas, aduertit *Ricc. in adust. ad d. dec.* nec est attendenda omnino conformitas, sed satis est ut in aliquo articulo principali sint conformes, adhuc ut in eodem articulo illarum executio impediri non possit, nec admittatur appellatio, secundum *Paul. de Cast. in conf. 163. lib. 2. Alex. conf. 77. col. 1. lib. 2. Dec. conf. 385.* hinc probat *Couar. pract. qq. cap. 25. num. 5. vers. nono ex proxima*, dici tres sententias conformes, quoties, latis duabus sententijs conformibus, tertia fertur, quæ pronunciat illas duas nullas fuisse, ac demum pronunciat quarta, quæ reuocat tertiam, & confirmat duas, contra *Rot. dec. 424. in antiq. & alios*, cuius *Rot. dec.* dicit ipse *Couar.* locum habere, quando latæ fuerunt duæ sententiæ in causa principali conformes, a quibus non appellatum, sed solum de nullitate dictum est, in quo iudicio nullitatis pronunciatum est sententias duas esse nullas, à qua pronuntiatione iterum appellatur, & in causa appellationis pronunciat sententia reuocans primam, & declarans duas sententias primas validas fuisse, easq; confirmat. Non enim sunt istæ tres sententiæ conformes super principali, cum iudicium principale sit finitum per duas sententias, à quibus non est appellatum.

¶ Non tamen dicuntur sententiæ conformes, quando tertia sententia aliquid addit, vel minuit, seu moderat, aut declarat ad primam, vel secundam sententiam; & proinde posse appellari, vel supplicari a prædicta tertia sententia, etiam ad impediendam executionem, tenet post multos *Couar. pract. qq. cap. 25. num. 6.* qui ita declarat prædicta, quod aut id, quod de nouo auctum, moderatum, aut declaratum, est per tertiam sententiam potest commode separari, & tunc admissa appellatione, vel supplicatione quoad caput auctum, moderatum, vel declaratum, potest executio fieri quoad reliqua, in quibus sententiæ sunt conformes; aut separari non potest, & tunc executio est retardanda; dummodo tamen id, quod de nouo additum, est in tertia sententia tacite, vel expresse non fuerit tractatum, examinatum, vel definitum in primis instantijs, & sententijs, quia tunc non diceretur quid nouum, nec

executionem impediret, ita *Couar.* ex quo colligit quid dicendum sit quando tertia sententia conformis addit condemnationem in expensis,

7 Nec dicuntur tres sententiæ conformes si duæ sententiæ sunt latæ in principali, & tertia super desertione appellationis propositæ à duabus prædictis sententijs, & in hoc casu non habet locum executio, de qua in hac *Clement.* & illa impeditur ab exceptione nullitatis, tenet *Rot. in antiq. decis. 417. Rom. fing. 487. Oldr. conf. 106. Bald. in l. 2. C. de Episc. aud. & in leas, C. de appell. in princ. Felin. in rubr. de re iud. col. 8. nu. 11. Oliua ad Rit. Cur. Archiep. N. cap. 32. nu. 13. apud Caraut.*

Et generaliter non dicuntur sententiæ conformes, quando inter eas adest diuersitas circa substantiam rei, ut puta si vna sententia condemnat ad vnam rem, & reliquæ ad aliam rem; vel quando adest diuersitas in tempore, ut si vna sententia condemnaret in diem, & altera purè, ut declarat *Vrsill. ad Afflib. decis. 362. in princ.* post *Alex. conf. 77. lib. 2.* quod secus est quando adest diuersitas quantitatis, quia tunc sententiæ dicuntur conformes quoad minorem quantitatem, ut dictum est supra.

8 Regula huius *Clement.* quod habens contra se tres sententias conformes non audiatur super nullitate illarum, vel alicuius ex eis, donec plenariè fuerint executioni demandatæ, in multis casibus limitatur. Et primò illa non procedit quando proponitur aduersus dictas sententias, vel alicuius ex eis nullitas ex defectu iurisdictionis, ut habetur ex *glos.* communiter recepta in *Clement. 1. de sequestr. pos. & fruct.* in hoc enim casu impediretur executio trium conformium, quod optimè declarat *Vant. de nullit. rubr. seu tit. 8. num. 6.* tunc procedere, quando allegans nullitatem prædictam summarie constare fecit de illa, eamq; non proponere ex calumnia, ita *Vant. loc. prad.* qui testatur de communi Romanæ Curie stylo, rarò rescripta super nullitatibus cõcedi post tres sententias conformes absq; illa clausula, *sine praiudicio trium conformium sententiarum*, aut priusquam super nullitatibus fuerit aliquid examinatum.

9 Limitatur secundò, quando nullitas esset manifesta, secundum *Vant. de nullitat. rubr. quoties, & intra quod tempus, num. 3. vers. talia*, vel quando nullitas esset notoria, & euidens ex actis, secundum *Couar. pract. qq. cap. 25. num. 2.* ubi alios allegat, *Gratian. discept. foren. cap. 581. num. 13.* in hoc enim casu est audiendus allegans nullitates contra tres sententias conformes,

Tc

vel

- vel contra aliquam ex eis, etiam ad impediendam executionem, quando verè manifestè apparet ex eisdem actis de nullitate; nam si aliunde esset probanda, etiam si incontinenti, non esset audiendus, vt bene aduertit *Couar. loc. predict.* qui ita intelligit contrarium tenentes, sequitur *Gratian. discept. foren. cap. 118. num. 47.* Et quia in his terminis paria sunt, quod sententiæ sint nullæ, vel notoriè iniustæ, *Seraphin. dec. 988. num. 5.* merito dicendum est, quod quodcumq; constat ex actis de notoria iniustitia, sententiæ non dicuntur conformes, nec exequi merentur, *Seraphin. cit. loc.* & sufficit iudicatum fuisse contra notorium ius partis, ad hoc vt non sit locus tribus conformibus, vel duabus vigore statuti, siue talis notorietas sit expressa in sententia, siue sit relata generaliter, aut specialiter, vel indistinctè, *Surd. conf. 324. num. 4. vsq. ad 8. lib. 3.* post *Afin. in prax. §. 31. cap. 2. limit. 6. Aymon. conf. 373. num. 4.* & passim stante euidenti iniustitia datur reuissio sententiarum, a quibus prohibetur appellatio, per statutum *Contard. in l. vnic. limit. 9. num. 4.* & 11. vbi etiam quod nunquam excluditur officium Iudicis, quod semper potest implorari ad impediendam executionem trium conformium propter euidentem iniustitiam, *Claud. Seisell. in l. qui Roma, §. duo fratres, num. 9. ff. de verb. oblig. ad hæc vide dec. Rot. in vna Signina bonorum 4. Iulij 1610. quæ est dec. 662. nu. 3. in recentior. & aliam Bononien. de Gbelis 9. Iulij 1610. coram D. Coccino, & aliam Laud. pecunia 1. Iulij 1588. coram D. Pampilio impressam per Marches. de commiss. par. 3. §. 1. fol. 20.* Et ad hunc effectum dicitur sententia notoriè iniusta, si fuerit lata non transportatis actis, testium depositionibus, instrumentis, vel alijs iuribus à Iudice à quo ad quem, vel si ipsa sententia sit fundata in instrumento nullo, tenet *Gratian. discept. for. cap. 691. c. 28.*
- 10 Limitatur tertiò, vt admittenda sit exceptio nullitatis, etiam ad impediendam executionem trium conformium sententiarum, quoties executio semel facta amplius retractari non posset, secundum *Card. hic col. 2. Bald. in l. si feriatis, ff. de arb. Roman. singul. 287. Paul. de Castr. Alex. Ias. Rip. & alios, quos refert, & sequitur Couar. supracit. loc. num. 2. vers. secunda constat, & dictum est supra.*
- 11 Obserua quartò, quod minor, vel alia persona priuilegiata restituitur aduersus tres sententias conformes, refert *Ricc. collect. 77. in fin.* decisum per *Rot. Auenionen. apud de Lauren. dec. 2.* Verum pendente lite,

- & causa super restitutione in integrum, an scilicet competat, vel non competat, non retardatur executio trium conformium sententiarum; nam licet verior sit opinio illorum, qui tenent restitutionem in integrum impedire executionem trium conformium, licet alij contrarium teneant; tamen in dubio quando discutitur, an restitutio competat, melius est sequi opinionem contrariam ad euitandas calumaias, faciunt dicta per *Couar. pract. qq. cap. 25. n. 7.* vide *Bald. in l. vnic. C. ne liceat in eadem caus. tertio prouoc. num. 10. vbi addit. lit. B.* & quod Ecclesia petens restitutionem in integrum impediatur executionem trium conformium sententiarum, defendit *Genuens. pract. Eccles. 15. cap. q. 421. per tot.*
- 12 Nota quintò, quod exceptio *cap. Odoardus, de solut. impedit executionem trium conformium sententiarum, tenet Couar. cit. loc. num. 7. vers. decimotertio, & variar. resolut. lib. 2. cap. 1. sub num. 9. vers. quoties verò, circa med. refert decisum Ricc. collect. 77. circa fin.*
- 13 Nota sextò; quod sententia nulla, quæ ex nouiter deductis fuit confirmata, facit numerum inter sententias conformes, ita *Tbes. dec. 228.* similiter inter illas facit numerum laudum Arbitrorum, refert *Ricc. cit. collect. 77. decisum per Rot. March. apud Gratian. dec. 82.* Nec requiritur ad effectum huius Clementinæ, quod tres sententiæ conformes sint succesiuæ, cum sufficiant fuisse interpellatas, vt communiter aduertunt DD. in ead. *Clement. præsertim Gard. 18. q. sequitur French. dec. 135. n. 2.*
- 14 Nota septimò; quod impeditur executio trium sententiarum conformium, & si est facta, reuocatur ipsa executio, si sententiæ non iustificatur ex actis probatorijs, quia in hoc casu tres sententiæ conformes non considerantur, ita *Gabr. conf. 28. nu. 6. lib. 2.* post *Felin. in cap. inter ceteras, decl. 7. de re iud. quos refert, & sequitur Gratian. discept. foren. cap. 581. num. 22.* Nec merentur exequi tres sententiæ conformes, si sūt latae, vel quælibet ipsarum sit lata prætextu probationis inualidæ, & reprobatae, vt post alios dicit *Gratian. cit. loc. n. 32.*
- 15 Nota octauò; quod tres sententiæ conformes non operantur vt executio facta post inhibitionem non sit attentata, ita *Lancelot. de attent. post inhib. ampliat. 6.* quem sequitur *Ladouis. decis. 435. num. 3.* qui tenet executionem prædictam esse reuocandam tanquam attentatam, cum inhibitio siue iusta, siue iniusta seruari debeat, *Put. dec. 395. lib. 2. Caputaq. dec. 93. p. 2. Caf. de Grass. dec. 6. n. 2.*

16 Nota nono; quod tertius veniens ad causam si venerit post primam sententiam & reportauerit alias duas conformes primæ contra, vel si venerit post secundam sententiam, & reportauerit tertiam conformem contra, non potest appellare, nec de nullitate dicere non parito. iudicato iuxta formam huius *Clemens.* quia cum venerit ad causam in statu, & terminis, in quibus reperitur, & causa est in statu, vt post tertiam sententiam mereatur exequi, in eisdem terminis est audiendus, ita *Pus. dec. 71. lib. 3. Rot. diuers. dec. 305. num. 3.* vbi deciditur, quod tertia sententia quoad tertium venientem ad causam est vltima, *Acib. dec. 12. de appellat.* quod intelligitur quando tres conformes fuerunt latæ contra legitimum contradictorem; secus tamen si essent latæ contra non legitimum contradictorem, quia tunc audiretur tertius veniens ad causam etiam contra tres conformes habens interesse releuans, ita *Marsot. var. resol. lib. 1. cap. 86. n. 55.*

17 Nota decimo; quod vigore particularis statuti executio, de qua in hac Clementina fit post duas conformes non expectata tertia sententia; ita in Vrbe inter ciues, & incolas testatur *Ludouisi. dec. 492. in princ.* sic etiam in Sacro Consilio Neapolitano Curiarum totius Mundi præstantissimo, refert *Francb. decis. 664. num. 13. vers. hæc quæstio.* In Curia Archiepiscopali Neapolitana executioni mandantur duæ relationes conformes in causis Salarinarum fabricarum faciendarum, vel demoliendarum, & similibus, vt apparet ex *rit. eiusd. Cur. 22. in impress.* apud *Cavauit.* in Tribunali Fabricæ S. Petri de vrbe Neapoli existente, duæ sententiæ conformes executionem paratam habent, asserit *M. gran. controuer. iur. lib. 1. resp. 14. num. 21. & resp. 21. n. 16.*

- 6 Sportula, nec alia salaria sunt exigenda à pauperibus, etiam à sponte dantibus; unde Fiscus, & diues tenentur prouidere pauperi de aduocato. Idem seruandum quoad sportulas cum omnibus in necessitate constitutis, & cum Hospitalibus, & Monasterijs, num. 7. Et quando peccet Index, vel alius Officialis exigens sportulas à pauperibus, num. 8. Et quando quis dicatur constitutus in grani necessitate, vel dicatur miserabilis persona, num. 9. Tenetur tamen pauper ad expensas, quando illas consecutus est ab aduersario, num. 10.
- 11 Sportula, nec aliud quid accipit Delegatus dispensationis Matrimonij, nec etiam pro accessu. Et quid in Iudice paupere, vel Notario.
- 12 Sportula sunt consignanda Notario, qui illas tradet Iudici.
- 13 Sportula debentur Iudici, vel Assessorij, etiam quod non sententiauerit, quando per ipsum non stetit, & laborauit in videndo processum.
- 14 Sportula si fuerint data, non dicuntur ex eo quis consensisse in Iudicem.
- 15 Salarium debetur Vicarijs, & alijs Iudicibus Ecclesiasticis, etiam non solutum, vel non constitutum, num. 17. Et à quo debeatur Vicario Episcopi mortui, num. 16. Vel Vicario capitali, num. 18.

ARGUMENTVM:

De sportulis, & salario Iudicis. Notatur quid valeat in illis consuetudo. Unde dicantur, & quæ sint. Quibus Iudicibus debeantur. A quibus exigenda non sint. An debeantur Delegato dispensationis Matrimonij. Quomodo sint consignanda Notario. An debeantur Iudici, qui non sententiauit, quando per se non stetit. Quando Iudicibus Ecclesiasticis debeatur salarium. Et alia.

S V M M A R I V M.

- 1 Consuetudo recipiendi sportulas, & salarium valet apud Iudices Ecclesiasticos.
- 2 Sportula unde dicantur, & quæ sint, & cuius quantitatis, n. 3.
- 3 Sportula debentur Iudici ordinario, & delegato, Arbitro, & Arbitratori, Notario, & Assessorij, & à quo.
- 4 Capitulum Sede vacante si valens eligere Vicarium literatum, elegit illi literatum, tenetur ad expensas Assessorij.

S. V N I C.

Ad Textum in cap. cum ab omni, de vit. & honest. Cleric.

IN hoc Text. statuit Innocentius III. Iudices Ecclesiasticos, siue Ordinarios, siue Delegatos gratis iudicare debere, nec exigere posse à litigatoribus decimam, vel aliam quotam litis, etiam si hoc habeat consuetudo, nec id licere exigi nomine Assessorum; & licet *text.* loquatur in Delegato, quia tamen ratio illius concernit, & fortius Ordinarium, merito dispositionem illius etiam procedere dicunt communiter DD. in *cod. text.* præsertim *Abb. nu. 9.* in Ordinario, & quia generaliter dicit, quod Iudex debet gratis ius dicere, ideo DD. etiam communiter prohibent sportulas de iure communi, ita *Ioan. Andr. bis. & Card. opposit. 4. & num. 7. ad fin. Abb. num. 9. Ias. in 9. tripli. num. 6. ad fin. vbi Faber. num. 3. in lit. de act. idem Ias. in l. ius civile, num. 4. de iustit. & iur. Gemin. in cap. Statutum, §. in super, num. 1. de rescrip. in 6. Innoc. in cap. 1. post princip. de plus petit.*

I Sed præmitte, quod etsi prædicti DD. & alij in terminis huius *text.* non admittant consuetudinem recipiendi sportulas à Iudicibus Ecclesiasticis; nihilominus contrarium, nempe quod consuetudo illas recipiendi teneat, respondendo contrarijs concludit *Amcharan. conf. 218. val. 2. versic. bis non abstinentibus. & tom. 201. in princip. Specul. de salar. iudic. num. 9. & 13. & de magis communi testatur Add. ad Roman. sing. 183. Card. in Clement. Statutum, col. 2. ante med. de elect. vbi intelligit, dummodo consuetudo non sit immoderata, *Corset. sing. 297. post med. Felin. in cap. licet in corrigendis, in primo. de offic. ord. Roman. conf. 87. in princ. lib. 2. Pract. Papiens. in form. resp. rei conu. in verb. non tamen animo contestandi, num. 2. Rebuff. de salar. tax. pro visit. proces. art. 1. glof. vnic. num. 18.* quam opinionem admittunt, quando Iudex Ecclesiasticus non habet Beneficium, seu redditus sufficientes: quia si haberet redditus, siue Beneficium sufficiens, tunc teneretur gratis ius dicere, iuxta dispositionem huius *text.* vbi ita distinguunt DD. omnes, & in *cap. Statutum, §. in super, de rescrip. in 6. Corset. cit. singul. 297.* qui testatur id procedere de iure canonico, & civili, per *text. in 5. illud, auth. de mand. Princ. §. ne autem labor, auth. de iudic. Salyc. in l. iubemus, C. ad l. Iul. repet.**

Menoch. de arbitr. cas. 342. num. 40. ex prædictis cum eadem distinctione posset resolui quando Iudex habet salarium. Sed quicquid sit de iure, certum est in praxi, quod Iudices Ecclesiastici recipiunt sportulas, & salarium, quod regulariter non solet esse sufficiens, proinde notabo nonnulla ad usum frequentiora de sportulis, & salario Iudicum.

2 Nota primò; quod sportulæ proprie sunt quædam vasa, quæ ita vulgariter vocantur: sed quia in illis solebant deferri munera Iudicibus, inde quod datur Iudicibus sportulæ vocantur, & ponitur continens pro contento, ita *Abb. hic num. 9.* proprie vero vocantur sportulæ expensæ, quæ fiunt circa nuncios, & executores, per *tit. C. de sport. tenet Caran. ad rit. M. C. V. 298. num. 18.*

3 Cuius quantitatis debeant esse sportulæ non est in iure, maxime canonico determinatum, nec vniformis est praxis exigendi illas in Curijs Ecclesiasticis; & licet quoad quantitatem prædictam stetur consuetudini, vt dicit *Gratian. discept. forens. cap. 55. num. 38.* tamen sciant Iudices, maxime Ecclesiastici, quod exactio sportularum est illis permittenda in subsidium per sacros Canones, scilicet quando non habet Beneficium, vel salarium sufficiens ad honeste viuendum pro eorum dignitate; vt de videntur denegata quoad excessum honestæ sustentationis pro eorum dignitate.

4 Nota secundò, quod de iure in causis summarijs non debentur sportulæ, §. *si tibi, auth. de mandat. Princ. Buld. in auth. generaliter. col. 1. num. 2. C. de Epist. & Cler. tamen de consuetudine debentur, vt testatur Gratian. discept. forens. cap. 55. num. 42.* debentur enim non solum Iudici Ordinario, & Delegato, sed etiam Arbitro, l. *quoties C. de privileg. scolar. lib. 10.* & Arbitratori, *Ias. in 5. tripli. in lit. de act. Nat. conf. 89. lib. 1.* debentur etiam Assessori hoc modo, si petitum est consilium sapientis, debetur salarium a petente; si Iudex ex officio vult consilium sapientis, soluitur communibus expensis partium, ita *Surd. de aliment. tit. 1. qua 57. 63.* quem sequitur *Gratian. discept. forens. cap. 15. num. 44.* debentur etiam expensæ Notario ab eo, qui actum petit, c. 2. *§. sed cum secundo, de iudic. in 6.* Sed melius dicendum est si Iudex Ecclesiasticus pro sua ignorantia assumit sibi Assessorem, aut est Iudex Ordinarius, aut Delegatus; si Ordinarius, quia debet esse Iurisperitus, & Canonum statuta non ignorare, & debet habere conscientiam discernendi, vt in *cap.*

- cap. 1. de consan. g. & affinit. & in cap. 1. in fin. de consecr. dist. 6. imputet sibi si literatus non sit, & proinde satisfaciatur Assessoris; quod fecus est si in aliquo loco Iuris peritus inueniri non potest ut ordinarius constituitur Iudex, & proinde rogatus illiteratus accessit Iudex, maxime si Episcopus sit pauper, ut non possit literatum suis sumptibus conducere; tunc enim tenerentur partes; si Delegatus à Sede Apostolica, & tunc partes tenentur erogare in expensis Assessorum; si Delegatus ab Ordinario, & tunc si ad Vniuersitatem causarum, quia loco Ordinarij habetur, idem dicendum est quod de Ordinario, si est Delegatus ad specialem tantum causam, & tunc si delegatio est facta ex officio, delegans erogare tenetur expensas Assessorum; si ad partium instantiam, tenentur partes, ita optime distinguit Ioan. Segura in direct. Iudic. Eccles. 1. par. cap. 14. à num. 38. vsq; ad 48.
- 5 Ex dictis collige cum eodem Seg. n. 41. quod si Capitulum Sede vacante elegit Vicarium illiteratum, qui indiget Assessore, si potuit eligere literatum, tenetur de proprio erogare in expensis Assessoris, vel portionem illi dare ex sportulis debitis Vicario; si vero non habuit literatum ad illum deputandum in Vicarium, tunc deputando illiteratum, partes tenentur ad expensas Assessoris.
- 6 Nota tertio, Iudicem non debere exigere sportulas in causis pauperum, est commune apud omnes, tenet glos. in §. si tibi, in ver. gratis, auth. de mand. Prin. Bald. in auth. generaliter, in princ. nu. 2. in fin. C. de Episc. & Cler. Rolan. cons. 87. num. 23. lib. 2. Tirac. de nobil. cap. 29. num. 40. glos. singularis in hoc cap. cum ab omni, est text. expressus in cap. statutum, §. in super, de rescript. lib. 6. vbi Arebid. & Domi. & alij communiter verum esse censent, etiam in casu, quo pauperes sponte offerant, per tex. in l. fin. §. ut autem, C. de re milit. lib. 12. late Bast. de dec. sut. prestand. cap. 10. num. 12. & non solum sportulæ sunt remittendæ pauperibus, sed & omnes alie expensæ, & salaria etiam procuratoris, & aduocati; hinc multi Religiosi Episcopi proprijs pecunijs soluunt stipendium aduocato pauperum, qui gratis teneatur causas pauperum in eorum Curijs postulare; & Fiscus litigans cum paupere tenetur illi de aduocato providere, l. 1. §. quod Fiscus, de Carbon. adic. eandem obligationem habet diues litigans cum paupere; nam tenetur illi providere de aduocato suis sumptibus, Cyn. & Bald. in l. magis puto, §. in primis, ad mod. de reb. qor. qui sub tpt. vel conat. Lancellos. & alij
- per Addent. ad decis. Guid. Pap. quæst. 561.
- 7 Aduertendum, quod non solum pauperibus extrema necessitate laborantibus sunt remittendæ sportulæ, sed omnibus constitutis in graui, & vrgenti necessitate, Hospitalibus etiam, & Monasterijs; & non solum Iudices, sed omnes Officiales, Tabelliones, & alij quicumq; tenentur illas condonare, iuxta tradita per Couar. pract. quæst. cap. 6. num. 4. & cap. 7. num. 3. Menoch. de arbitr. lib. 2. c. 369. per tot.
- 8 Et quod peccet mortaliter Iudex, sine alius Officialis, qui sportulas exigat à paupere constituto in graui, & vrgenti necessitate, etiam si non sit in extrema necessitate, probat Sol. de instit. & iur. lib. 5. q. 8. art. 1. contra Caietan. quem refert, & sequitur Couar. pract. quæst. cap. 6. nu. 4. in fin. & quia tali pauperi sub pœna peccati mortalis de superfluis status subueniendū est, ad latè adducta per Franc. Sarmient. de redditib. Eccles. 4. part. cap. 5. per tot. tum etiam quia est faciendâ differentia inter elargitionem eleemosynarum ex bonis patrimonialibus quæ sitam proprio labore, vel iure hæreditario, & eam; quæ fit ex quæstis ex officijs Iudicum, qui gratis iustitiam ministrare tenentur, & Notariorū, qui ut plurimum sine labore, & studio ab Episcopis officia consequuntur.
- 9 Quando quis dicatur constitutus in graui necessitate, remittendum est Iudicis arbitrio, qui ad hoc iudicandum debet inspicere necessitatem sui status, ita gl. communiter recepta in auth. prætoris, Q. unde vir, & vxor, notat Couar. var. resol. lib. 2. cap. 6. num. 8. vbi alios refert; sicut etiam Iudicis arbitrio remittitur, quis dicatur miserabilis persona, DD. in l.onio. C. quando Imperat. & in rap. significantibus, de offic. deleg. vide Menoch. de arbitr. cas. 66. per tot.
- 10 Teneretur tamen pauper soluere sportulas, & litium expensas, quando illas cõsecutus est ab aduersario, ut est quando pauper petit in iudicio hæreditatem, vel maiorem partem illius, & habet præsumptionem iustitiæ; tunc enim Iudex ad petitionem pauperis potest condemnare aduersarium ad expensas litis secundum facultates, conditionem personarum, dubium litis euentum, & valorem rerum in iudicio deductarum, l. fin. C. de ord. iudic. Sord. de aliment. tit. 4. quæst. 23. num. 41. & alij, quos refert, & sequitur Gratian. discip. for. c. 59. num. 49. & seqq.
- 11 Nota quarto, quod Delegatus, cui commissa est dispensatio matrimonialis, non potest nec minimum quid recipere pro sportulis, vel pro labore impenso in capis-

- da informatione, vel alijs actis dispensationis prædictæ; id enim prohibetur in Breui eiusdem dispensationis; quod adeo verum est, vt neque pro visura processus possit aliquid accipere in dicta causa, prout declarasse Sac. Congreg. refert *Genuens. in prax. cap. 25. num. 13.* neque esculenta, & poculenta, vt probat *Navar. conf. 21. de præbend.* nec etiam pro accessu ad examinandum testes commorantes in alio loco, cum id tendat ad capiendam informationem, nisi in casu quo delegatus esset pauper; quia tunc posset aliquid recipere pro interesse, & vecturis equorum, ita *Genuens. cit. loc.* qui etiam refert, quod Notarius potest aliquid accipere pro conficiendis actis in hac causa, prout declarauit Sac. Congr. immo & ipse Iudex potest aliquid accipere post concessam dispensationem pro concedenda copia actorum, quod intellige si aliàs est solitum pro copijs aliquid dari Iudici, plura *Dian. 5. part. tractat. 13. miscell. resol. 71.*
- 12 Nota quintò, quod sportulæ non sunt Iudici ab ipsis partibus tradendæ, nam partes debent illas consignare Notario causæ, qui postea illas tradet Iudici, ita ex *Rebuff. de salar. tax. pro visione process. glos. vnic. tenet Gratian. discept. for. cap. 561. num. 38.* qui rationem affert, quia alioquin pars posset dare magnam summam Iudici; sed hoc est potius de conuenientia, quàm de præcepto.
- 13 Nota sextò, quod sportulæ debite Iudici ratione sententiæ illi sunt soluendæ, etiã quod non iudicauerit quando laborauit circa processum alicuius causæ, & fecit quicquid ad eum spectabat circa prolationem sententiæ, quæ deinde non est subsecuta, vt quia partes se concordarunt, vel alio facto ipsarum partium, *Ias. in 5. tripli. col. penult. ante med. num. 5.* vbi *Surd. in addit. in verb. aduertat, inflitut. de actionib. Marfil. singul. 693. num. 1. Roman. conf. 85. & conf. 434. num. 6. Borgnis. dec. 41. nu. 48. p. 1. Gratian. discept. forens. cap. 561. num. 34. & seqq.* qui late probat opinionem procedere tam in Iudice, quàm in assessore.
- 14 Nota septimò, quod per dationem sportularum alieno Iudici non dicitur quis consentire in Iudicem, nec per hunc actum perditur ius declinandi forum, ita *Angel. in l. si suscepteris, ff. de iudic. Bald. in antb. offeratur, in 2. notab. C. de lit. contes. Felin. in cap. inter Monasterium, de sentent. & re iud. Ias. in cit. 5. tripli. num. 4. in sit. de action. Alexand. conf. 57. num. 4. volum. 1. & conf. 27. num. 12. Dec. conf. 142. num. 5. volum. 1. Rip. resp. 18. num. 3. Mant. conf. 337. num. 13. volum. 2. quos*
- refert, & sequitur *Ricc. in prax. tom. 2. resolutus. 55. num. 3.* Multa de sportulis vide apud *Gregor. Tholos. de Republ. lib. 2. cap. 6. num. 16. vsq. ad 20. Alciat. lib. 3. disput. 6. 17. Azor. Cuiac. & alios in rubr. C. de sportul.*
- 15 Nota octauò; Iudicibus Ecclesiasticis, Vicarijs, & similibus Ordinarijs deberi salarium, nec hoc prohiberi ex dispositione huius cap. est text. in cap. inter cetera, de offic. ord. vbi DD. omnes *Specul. tit. de salar. §. porro si Ordinarius,* docet *Segura in direct. iudic. Eccles. for. 1. part. cap. 14. in princ.* ex omni iure deberi; quod cum Praxis non seruet, hinc factum est vt Iudices interesse moti iustitiam pro se retinet, parum, aut nihil ex ea subditis ministrando. De hoc salario vide *Sbrox. de offic. Vic. lib. 1. q. 55.*
- 16 In hac materia solet disceptari, an successor Episcopus teneatur soluere salariũ Vicario prædecessoris mortui; in quo casu distingunt DD. vel Episcopus potest sine incommodo suorum subditorum per se iudicare, & tunc quia non tenetur per alium hoc facere, *Pus. dec. 43. num. 2. Ab. 2.* sequitur quod salarium constitutum Vicario sit debitum voluntarium, & non necessarium, & proinde successor non teneatur ad illud, sed hæres Episcopi mortui; vel Episcopus non potest per se iudicare, vt quia non est Iurisperitus, vel est absens, vel Episcopatus est magnus, & pinguis, & tunc quia Episcopus tenetur habere Vicarium, sequitur quod debitum sit necessarium, & non voluntarium, & proinde tenetur successor, ita distingunt *Flex. varian. quest. lib. 1. quest. 8. num. 4. & seqq. Hoied. de benef. compatibil. par. 2. cap. 10. num. 9. tom. 15. p. 1. fol. 175. Gratian. discept. forens. cap. 94. n. 37. & cap. 561. num. 18. & seqq.* faciunt dicta per *Seraphin. dec. 74. nu. 6.* vbi defendit deberi salarium Vicario Episcopi etiam non constituto, quem sequitur *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 33. num. 14.* qui id vterius extendit, etiam si salarium non sit solitum præstari in eodem Tribunali.
- 18 Eodem modo debetur salarium Vicario capitulari à Capitulo constituto Sede Episcopali vacante ex bonis Ecclesiæ vacantis, tenent *Seraphin. cit. loc. num. 4. & Campanil. prædict. loc. num. 15.* habetur etiam apud *Quarant. in iur. bull. verb. capit. Sede vacante, num. 7.* qui ibidem dicit non posse Canonicos pacifici, & conuenire cum Vicario eligendo ab eis, vt teneatur salarium & omne aliud emolumentum diuidere inter se, & alios Canonicos.
- Multa de salario Magistratibus debent

vide apud *Menoch. de arbit. cap. 5. 14. per tot.* ubi inter cætera discutitur latè quando aucto, vel diminuto labore debeat augeri, vel minui salarium. Pro quibus actis Notarius, vel Cancellarius Episcopi nihil possit accipere, etiam pro labore, scriptura, sigillo, &c. Et pro quibus possit aliquid accipere, vide apud *Diam. 5. part. tract. 13. miscell. resolut. 70.* ubi adducit quicquid Sacra Congregatio in hac materia exigendum, vel non exigendum statuit, post *Sell. select. canon. cap. 10. num. 20.* & *Barbos. in collect. DD. in varia loca Concil. Tridentin. cap. 1. sess. 21. de reform.*

S V M M A R I V M.

- 1 Ecclesia obligatur ex mutuo verso in eius utilitatem. Et an hac versio sit necessaria quod duret, num. 2. Et quod versio debeat esse utilis, n. 3.
- 2 Ecclesia licet non obligetur ex mutuo, quod non probatur versum in eius utilitatem, obligatur tamen contrahens Prælati, & eius hæres.
- 3 Ecclesia quibus contractibus non obligatur non probata versione in eius utilitatem. Et ad quem spectet probatio huius versionis, num. 6. Et in quibus casibus non sit facienda hac versio, num. 7.
- 4 Pecuniam fuisse versam in utilitatem Ecclesiæ, probatur coniecturis. Et quibus coniecturis, n. 9.
- 5 Pecunia, quæ probatur expensa pro necessitate Episcopi, dicitur versa in utilitatem Ecclesiæ.
- 6 Mutuum factum pro certa causa Ecclesiæ non obligat, nisi probetur versum in illam causam, ita & de omni alia alienatione.
- 7 Mutuata pecunia pro illa convertenda in utilitatem Ecclesiæ, si casu perijt ante versionem, quando obligetur Ecclesiæ.
- 8 Augmentum factum in bonis Ecclesiæ per Rectorem hæres illius non recuperat.
- 9 Ecclesiæ an obligetur ex debito Sacristæ contracto pro Sacristia.
- 10 Procurator agens nomine Ecclesiæ an pro recuperandis expensis teneatur probare illas versas in utilitatem Ecclesiæ.

- 16 Emptor rei Ecclesiæ quando teneatur probare pretium versum in utilitatem Ecclesiæ.
- 17 Ecclesiæ mutuo dans an debeat hoc facere cum eius utilitate, vel an sufficiat necessitas mutuatarij.

A R G V M E N T V M.

De mutuo facto Ecclesiæ. Notatur quomodo, & quando Ecclesiæ obligetur ex mutuo. Et quomodo sit probanda versio mutui in utilitatem Ecclesiæ. Quibus contractibus obligetur Ecclesiæ non probata tali versione. Quid si sit factum mutuum pro certa causa. Quid si bona Ecclesiæ sint augmentata. Ecclesiæ an obligetur ex debito Sacristæ. Procurator agens nomine Ecclesiæ an recuperet expensas, non probata versione. Emptor rei Ecclesiæ an teneatur probare pretium versum esse in illius utilitatem. Quomodo Ecclesiæ possit mutuare, & alia multa.

A N N O T A T I O XXXVII.

S. VNIC.

Ad Text. in cap. quod quibusdam, de fideiussor.

IN hoc Text. DD. constituunt regulam, quod Ecclesiæ obligatur ex mutuo, quando illud versum est in utilitatem ipsius Ecclesiæ, & successor tenetur ad illud, ad hanc materiam conferunt dicta per Ciuilitas quando obligatur Ciuitas pro debito conuerso in eius utilitatem in *l. ciuitas ff. si cert. pet. & in auth. hoc ius porrectum, C. de sacros. Eccles. Bald. cons. 335. lib. 3. Angel. cons. 245. versic. sed dicendum, Roman. cons. 440. num. 5. Canonistæ omnes in hoc cap. tractant hanc materiam in terminis Ecclesiæ, *Abh. in c. 1. de depos. & in cap. 3. de solut. Card. Mantica. latè de tacit. & ambig. lib. 8. tit. 12. Genuens. præf. Eccles. q. 140. Menoch. de arbit. cas. 432. Gratian. discept. forens. cap. 196. & cap. 45. Riec. in præx. 1. par. resol. 2. & 3. & alij. In qua materia**

Nota primò, quod hæc versio in utilitatem Ecclesiæ ad finem obligandi illam ad debitum, non est necesse vt duret; sufficit enim

entem fuisse tempore contractus, maxime si Ecclesia tenebatur de suo facere illos sumptus; quo casu quantumcumque non duret versio, in dubio dicendum est tenere, quia Ecclesia facta est locupletior, argumento à simili de pupillo, ut in *l. pupillo, ff. de solut.* ita tenet *Abb.* in hoc *text. nu. 8.* qui adducit exemplum quando Ecclesia recepit mutuum, quod conuertit in necessaria alimenta ministrorum Ecclesie; nam licet non duret hæc utilitas, nihilominus Ecclesia est facta locupletior: quia si non habuisset pecuniam mutuam, expendisset de suo, ita *Abb.* & licet *Gratian. discept. forens. cap. 45. num. 6.* videatur probare quod requiratur utilitatem durare debere, tamen se restringendo dicit, quod sufficit de sui natura esse durabilem, licet ex euentu postea non extiterit talis, quod non differt à dictis per *Abb.* nam semper quod Ecclesia est facta locupletior, utilitas dicitur durare; opinio *Abb.* est canonizata per *Rot. apud Seraphin. dec. 66.*

3 Nota secundò, quod ad hoc ut obligetur Ecclesia, & successor ad mutuum, necesse est ut hæc versio sit utilis Ecclesie, ad quam Ecclesia verisimiliter expendisset de proprio, si non esset facta; aliàs non tenetur, si quod fuit expensum, non expediebat Ecclesie, ut est si sit factum nobile ædificium parum utile Ecclesie, tunc non teneretur restituere, nisi quantum est meliorata, licet plus fuerit expensum; & si plus fuerit meliorata, quam expensum, solum tenetur ad expensum, ita *Abb.* hic *num. 9.* qui rationem affert, quia Ecclesia in hoc casu non tenetur ex contractu, quia non dedit mandatum, sed actione de in rem verso, ergo solum tenetur ad id, in quo est meliorata.

4 Nota tertio, quod contractus mutui celebratus nomine Ecclesie, in quo pecunia non est versa verè, vel non probatur versa in utilitatem Ecclesie, licet non præiudicet Ecclesie, tenet tamen quoad contrahentem; unde Prælati, vel eius hæres obligatur ex tali contractu, & quoad sui præiudicium non auditur, dicens contractum non tenere, quem ipse fecit, *cap. ex diuersis, de cleric. coniug.* ita *Innoc. in cap. grauis, de depos.* cum quo transeunt *Butr.* & *Imol.* secundum *Cardin.* in *cap. ex presentium, de pignor.* & sequitur *Barbat. ad Bald. in auth. hoc ius perreptum, sub nu. 7. lit. E. & F. C. de sacros. Eccles.* quos refert, & sequitur *Gratian. discept. forens. cap. 196. num. 6. & 7.*

5 Nota quartò, quod contrahens cum Ecclesia in tribus casibus debet esse sollicitus, ut pecunia conuertatur in utilitatem

Ecclesie. Primò, in contractu mutui. Secundò, in contractu depositi. Tertio, in contractu venditionis pro debitis soluendis tantum, ita *Genuens. in pract. Eccles. q. 140. num. 5.* tenet etiam *Gratian. cit. discept. 196. num. 8. & seq.* qui dicit, quod in alijs contractibus sufficit tantum solutio, licet non sit probata versio prædicta; unde dicit quod vendens pannum Abbati pro vestiendis Monachis, potest agere contra Monasterium, quamuis Abbas non conuerterit in illius utilitatem, ita *Gratian.* qui testatur de communi, docet principale dictum *Ricc. in prax. part. 1. resol. 2. num. 5. & seqq.* & adducit *Dec. conf. 36. col. 6. ad med. versic. tertio principaliter, Sard. dec. 156. in fin.*

6 Nota quintò, quod hoc onus probandi versionem mutui in utilitatem Ecclesie, ad finem illud recuperandi ab ipsa Ecclesia, vel successore illius, qui recepit mutuum, spectat ad ipsos creditores agentes pro recuperatione mutui, sicut dicimus de pecunia mutuata Ciuitatis, in quibus terminis Ciuitas, & Ecclesia æquiparantur, *auth. hoc ius, ibi, versam esse probauerit, facit l. 1. C. de solut. & liberat. debit. lib. 11. Bart. in l. ciuitas, ff. si cert. petat.* tenet in his terminis *Genuens. pract. Eccles. cit. quest. 140. sub num. 1.* & est indubitatum.

7 Nota sextò, quod non est necesse probare hanc versionem in utilitatem Ecclesie, etiam ad finem recuperandi mutuum ab Ecclesia, vel successore, quando pecunia recepta est à Prælati cum consensu Capituli, si agitur de alienandis bonis mobilibus minime pretiosis ipsius Ecclesie pro restitutione mutui, ita *Mench. de arbit. cit. cap. 43. num. 3. & seqq.* ubi latè comprobatur opinionem, sequitur *Genuens. pract. Eccles. quest. supracit. num. 2.* per authoritatem *Salye. in cit. auth. hoc ius, & Bald. in d. l. ciuitas.* Si verò agitur de alienandis bonis immobilibus, vel mobilibus pretiosis, & tunc controuersum est inter DD. an in hoc casu sit probanda versio, prout videre est DD. pro utraq; sententia apud *Mench. cit. loc. num. 7.* qui videtur sentire cum opinione negatiua, quod nec etiam sit probanda talis versio. Secundò, non est probanda talis versio, quando creditor agit contra Prælatum, qui recepit mutuum ut satisfaciat de fructibus Ecclesie, cum eorum liberam habeat administrationem, *cap. cum nobis, de elect. cap. is, cui, de elect. in 6. Abb. hic num. 6. Mench. & Genuens. loc. cit.* Nec facienda est probatio versionis, licet mutuum sit factum singulari personæ, puta Canonico, vel Monacho nomine Ecclesie, quando talis persona facultatem habuit à

Capitulo, vel Monasterio suscipiendi mutuum, dummodo non sit excessus finis mādati, in quo casu esset probanda versio, in quo facta est excessio, ita post alios *Menoch. cit. loc. num. 25. & seqq. qui num. 18.* tenet, quod est probanda talis versio, quando fuit factum mutuum singulari personæ, licet sit generalis administrator Ecclesiæ. Alios casus, in quibus est facienda, vel non facienda probatio versionis, vide apud *Menoch. & Genuens. cit. loc.*

8 Quomodo sit probanda hæc versio in utilitatem Ecclesiæ, varia est opinio: nam aliqui tenent, esse probā tam per verā probationem: est versio, cū tractetur de obliganda Ecclesia ex facto alterius, & hanc opinionem dicit esse magis communem, *Alex. in d. l. ciuitas, & faciunt verba huius text. vbi dicitur, Monasterium ex causa mutui non posse conueniri, nisi forte in utilitatem ipsius manifeste constiterit pecuniam redundasse; tenent alij hanc versionem in utilitatem Ecclesiæ posse probari coniecturis. & hæc videtur verior, & rationabilior sententia, dicit *Genuens. cit. loc. num. 4.* ne angustetur materia probationum, *l. quoniam, C. de heret. & probatur a simili, quia consanguinitas, carnalis copula, violentia, & multa alia artia probantur coniecturis, cap. licet ex quadam, cap. praterea, de testib. cap. literis, de presump. l. si quando, C. unde vi, cum similibus, tenet etiam *Menoch. de arbit. cas. 432. num. 33.* Neq; hæc opinio a uersatur verbis huius text. disponentis hæc versionem esse probandam manifeste, quia probatio per coniecturas, adhuc dicitur manifesta, *l. licet Imperator, ff. de leg. 1. glos. in l. si tutor petitus, C. de administ. & peric. tutor. Mantis. de tacit. & ambig. lib. 8. tit. 12. Genuens. cit. loc. qui probat, quod si aliter diceremus, Ecclesia tempore necessitatis non inueniret cum quibus contrahere posset.***

9 Exemplificāt has coniecturas DD. multis modis. Primo, si probatur, quod tempore mutui Ecclesia pecunia indigebat, dicitur probata versio secundum opinionem aliquorum; cuius contrarium, nempe, quod sola indigentia, non probet versionem, est verius, & communius, vt videre est apud *Menoch. cit. loc. n. 34.* qui refert tenētes pro vtraq; sententia, ipse vero hoc remittit Iudicis arbitrio. Sed melius est dicendum, quando probata est indigentia, probatur etiam, quod post mutuum Ecclesiæ necessitati consultum est, præsumitur versio, & id factum esse pecunia mutuata, tenet *Genuens. cit. loc. per argumentum l. fin. ff. de aliment. pupill. præstand. Bald. in d. auth. hoc ius por-*

rectum, Roman. in cit. l. ciuitas, num. 8. Rip. in l. is, qui bona, num. 10. in fin. ff. de pignor. similiter præsumitur versio, si probeatur post receptum mutuum, Ecclesiam fecisse aliquam refectionem ad eius commodum, argumento *d. l. fin. Bald. cons. 353. n. 2. versio. modo probatur, lib. 3.* Vel si probeatur post mutuum Ecclesiam emisse fundum vtilem, & alicuius æstimationis, præsumitur emisse pecunia mutuata, *Alber. in d. auth. hoc ius, Alciat. in cit. l. ciuitas, num. 6.* Item si probeatur, quod Administrator bonorum Ecclesiæ qui recepit pecuniam mutuata, erat persona probitate, & prudentia prædita, & solita negotia Ecclesiæ summa cum fide, & utilitate peragere, præsumitur mutuū versum in utilitatem Ecclesiæ, ita *glos. Archid. & Gemin. in cap. hoc ius 10. quest. 2. & glos. & DD. in auth. hoc ius porrectum, C. de sacros. Eccles. Castr. cons. 338. num. 2. libr. 2. Menoch. cit. cas. 432. num. 36.* Sic etiam præsumitur versio, quando mutuum fuit modicæ summæ, tenet *Menoch. cit. loc. nu. 37.* post *Alciat. in d. l. ciuitas, num. 6. vers. quid si de modica.* Et generaliter, semper quod mutuū est receptum pro aliqua causa, si post mutuum, confestim reperitur satisfactum illi causæ, præsumitur satisfactum ex illa pecunia mutuata, *Alex. in cit. l. ciuitas, col. 3. ver. subdit Romanus, & alij, quos refert, & sequitur Menoch. cit. loc. n. 38.*

10 Aduerte id, quod probatum est impensum esse pro necessitatibus ipsius Episcopi, dici versum in utilitatem Ecclesiæ; quia Episcopus est in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo; vnde si Prælati contraxit debita pro sua sustentatione, tenetur successor, quia pro necessitate Ecclesiæ videtur contraxisse, cum Ecclesia teneatur illum alimentare, ita *Abb. in cap. 1. de solu. sub n. 2. Genuens. præf. Ecl. cit. que ff. 140. sub n. 4. ad fin.* Sed licet hæc opinio sit pia, tamen Praxis illam regulariter non admittit.

11 Aduerte etiam, quod semper, quod mutuum factū est Ecclesiæ, vel alienatio rei illius, sit ob aliquam causam determinatam, debet omnino probari hæc versio, docet *Imol. in cap. 1. de depos. per text. in d. si vero quis in auth. de alien. & emphyt. & cit. auth. hoc ius porrectum, vbi in contractu celebrato cum Prælato, & Capitulo, est probanda Ecclesiæ versio in illam causam determinatam, sequitur *Genuens. cit. loc. n. 6.**

12 Quæro hic, quid dicendum de mutuo recepto pro conuertendo in utilitatem Ecclesiæ, si pecunia mutuata statim recepta, & nondum conuersa in utilitatem prædictam, fortuito perijt?

Resp. idem dicendum esse, ac si pecunia

Vu con-

conuersa esset in vtilitatem Ecclesiæ, & proinde ipsam Ecclesiam, & successorem ad illâ teneri, ita tenet *Menoch. cit. cas. 432. num. 41.* per opinionem *Aleiat. in supradictâ l. ciuitas, num. 7. ff. si cert. pet.* Verum in hoc cautius agendo, esset requirenda probatio, scilicet pecuniam fuisse mutuo receptam pro illâ conuertenda in vtilitatem Ecclesiæ, & verisimiliter versionem fuisse factam, si pecunia non perisset.

15 Nota septimo, quod quando Beneficiatus fecit expensas de suo patrimonio pro augmento, & melioratione Beneficij, licet rem vtilem fecerit Ecclesiæ, nihilominus eius hæres non potest prædictas expensas recuperare ab ipsa Ecclesia, vel successore, probatur per *text. in cap. fin. de pecul. cler.* vbi deciditur, quod Clericus non potest relinquere hæredibus meliorationes, quas fecit, vnde *Imol. in eod. cap. fin.* concludit, quod cedit Ecclesiæ augmentum, & vtilitas annexa suis rebus, hanc sententiam defendit *Genuens. præf. Eccles. quæst. 464. per tot. contra Abb. in cap. 2. de pecul. cler. Boer. dec. 44. num. 14. Surd. cons. 83. vol. 2.*

14 Nota octauo, quod Ecclesia non obligatur ad debitum contractum per eius Sacrarij Custodem, pro Sacrarij necessarijs, quia Sacrarij Custos nõ fuit præpositus ad obligandum, nec ad negociandum, ita *Bald. in l. 1. C. de exerc. action.* vbi idem dicit de Custode altaris, & probat *Genuens. præf. Eccl. q. 530.* Verum quia Ecclesia est cultrix iustitiæ, debet restituere saltem, in quo est facta locupletior.

15 Procurator Ecclesiæ agens nomine Ecclesiæ cum mandato Rectoris, vel Capituli, certum est, quod recuperat expensas, etiã si non probauerit versionem in vtilitatem Ecclesiæ, probatur ex *cap. cum pro causa, de procur.* si vero egerit sine mandato, non recuperat expensas, nisi illas, quas probauerit versas in vtilitatem Ecclesiæ, asserit *text. in cap. quicumq; 12. quæst. 4.* & tenet *glos. & Anton. de Butr. in citat. cap. cum pro causa.* Vnde si egit cum mandato, siue succumbat, siue obrineat, repetit expensas, sed si egit sine mandato, si obtinuit ad fauorem Ecclesiæ, recuperat expensas; sicut etiam repetit, quando vtiliter cepit negotium, licet succumbat, tenet *Genuens. præf. Eccles. quæst. 579. num. 4.* Verum in hoc vltimo casu Procurator habet contra magnam presumptionem ortam ex sententia, quod inutiliter cepit.

16 Nota nono, quod emptor non tenetur probare versionem pretij rei alienatæ propter Ecclesiæ vtilitatem, nisi in casu, quo venditio esset facta pro soluendis debitis,

vt diximus supra *vers. obserua quarto*, probat hanc opinionem principalem *Ricc. in prax. 1. par. resol. 2. num.* idq; omnino procedit, quando de pretio rei venditæ ab Ecclesia propter eius vtilitatem emptor valide fecerit depositum; tunc enim talis emptor prorsus non obligatur ad procurandam, vel probandam versionem prædictam, vt est decium apud *Seraphim. decif. 365. & dec. 249.* quod depositum debet esse actuale, secundum *Ricc. cit. loc. num. 2.* qui sententiam specialem, nempe, quod emptor rei Ecclesiæ non teneatur probare pretium verum esse in vtilitatem Ecclesiæ, procedere dicit tantum in venditione facta ab Ecclesia ex causa vtilitatis, secus in ea, que fit necessitatis causa, quia in hoc casu emptor tenetur probare pretium verum in causam expressam, adducit *Innocen. nu. 10. Anton. de Butr. num. 4. in cap. 1. de depositis. Couar. var. resolut. lib. 2. cap. 17. num. 3. Rot. in vna Romana Censu 29. Ianuarij 1591. coram Buhalo*, vbi etiam habetur, quod alienatio facta pro extinguendo censu, dicitur causa vtilitatis facta, non autem necessitatis, *Gratian. discept. foren. c. 45.*

17 Nota decimo, quod id, quod diximus, Ecclesiam non posse mutuum recipere, nisi concurrat vtilitas ipsius Ecclesiæ, non procedit, quando ipsa Ecclesia alteri suam pecuniam mutuo dat, recipiendo pignora; nam hic contractus Ecclesiæ non prohibetur, nec requiritur, vt in illo concurrat vtilitas; sufficit enim necessitas illius, qui pecuniam mutuo recipit, quia fortius Ecclesia, quam Laici tenentur subuenire indigentibus, ita tenet *Abb. in cap. 1. num. 2. de feud.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Delegatus recipit potestatem a die presentationis Rescripti. Et an valeant Acta ante presentationem Rescripti, & post Datam illius. Et quid si processum sit de consensu partium, num. 2.*
- 3 *Delegatus debet citare cum inserta forma Commissionis. Quod ampliatur pluribus modis, & limitatur, num. 4. & 5.*
- 6 *Delegatus quomodo dicatur maior Ordinario. Et quando delinquens extra delegationem, vel in delegatione possit puniri ab Ordinario, n. 7.*
- 8 *Delegatus qua possit facere, plura numerantur, num. 9. Et quando possit ins di-*

A R G V M E N T V M.

- dicere, vel citare extra locum delegationis, num. 10. Et quando dicatur Delegatus in certo loco, n. 11.
- 12 Delegati quomodo exequatur Sententia. Et quid extra Diocesim. An teneatur requirere Ordinarium. Declara, n. 13. & 14.
- 15 Delegatus Papa potest subdelegare etiam partibus inuitis, dummodo concurrant requisita, ut hic. Et dummodo non sit electa industria persona. Et quibus casibus dicatur electa industria persona, num. 16. Casus, nu. 18.
- 17 Delegatus quando possit subdelegare examen testium.
- 19 Subdelegatus à Delegato Papa, non potest subdelegare. Et an possit committere examen testium.
- 20 Delegatus subdelegando, vel declarando non habere iurisdictionem, an possit iterum causam ad se auocare.
- 21 Delegatus quas debeat habere qualitates. Et quis dicatur in dignitate Ecclesiastica constitutus. Et quid si Delegatus resignauit dignitatem, num. 22.
- 23 Delegatio facta Vicario, an possit expediri per successorem, vel Episcopum. Et an per Vicarium Capitularem successorem, n. 24.
- 25 Delegatio pluribus directæ, si unus praoccupauit, an possit alter se intramittere in causa. Et quando.
- 26 Delegari non potest causa Monacho, etiam Canonico. Delegatus Theologus tenetur assumere Assessorem, num. 27.
- 28 Delegatio quando expiret per mortem delegantis. Delegatus quam Consuetudinem teneatur seruare, loci litigantium, an loci, ubi procedit, nu. 29.
- 30 Delegatus in causa appellationis à grauiamine, an possit cognoscere de causa principali.
- 31 Delegatus non debet trahere ultra duas Dietas. Et quæ dicatur Dieta. Et quomodo computetur. Et quid si locus habeat duas vias, unam Maritimam, alteram Terrestram.

De Delegato Apostolico. Quando Delegatus recipiat potestatem. Quomodo debeat citare. An sit maior Ordinario. Et an Ordinario minor. Quæ possit facere. Quomodo exequenda sua sententia. Quando possit subdelegare, & cui. An possit causam delegatam auocare. Quas qualitates habere debeat Delegatus Apostolicus. Delegatio Vicario facta an transeat successori. Quid si pluribus facta sit delegatio. Delegatio an possit fieri Monacho. Quando expiret delegatio. An possit habere ultra duas Dietas. Et quomodo computetur Dieta, & alia.

A N N O T A T I O XXXVIII.

S. VNIC.

Ad Text. in cap. praterca, de offic. & potest. Iudic. Delegat.

A

Dunt hic communiter DD. materiam iurisdictionis, & auctoritatis Iudicis Delegati, occasione quod text. dicit, quod Iudex Delegatus recipit plenariam potestatem in omnibus, quæ ad causam spectant, ex commissione, & delegatione causæ; & in specie dicit, quod potest partes compellere, & contumaces seueritate ecclesiastica coercere, etiam si Literæ commissionis id non continerent. Tractant etiam hanc materiam Cuiuslibet tot. tit. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictione, Specul. lib. 1. rubr. de Iud. Deleg. Marant. in prax. tit. an sit Ordinar. vel Delegat. Gallup. in prax. de Iud. Delegat. cap. 3. Ricc. in prax. 1. par. resol. 424. & seqq. Vant. de nullit. rubr. seu tit. 10. de nullit. ex defect. iurisdictione deleg. Genuens. in prax. cap. 85. secund. impress. vlt. Barbos. sum. Apostol. decis. collect. 191. Marant. controuers. iur. part. 3. respon. 70. Massob. de Synod. Diocesana. cap. 4. dub. 13. idem Barb. in collectan. ad cap. statutum, de rescript. in 6. & alij, in qua materia annotanda duxi nonnulla ad usum Delegatorum Apostolicorum, quibus passim in causis inter ecclesiasticas personas per Rescriptum Apostolicum dari solet. Vnde

Nota primo, quod Delegatus Apostolicus recipit exercitium iurisdictionis a die presentati Rescripti, & non antea, ita ut irritum est quicquid per eum factum est ante presentationem prædictam, etiam quod

gestum fit post Datam Rescripti, vnde acta facta ante præsentationem, & post Datam Rescripti, nõ conualidantur per illius præsentationem, docent *Lap. alleg. 81. num. 6.* & *ihi Mandos. Roman. cons. 353. num. 8. Fed. de Sen. cons. 24. in princ. Rot. decis. 242. vel 6. de offic. deleg. in nou. dec. 145. in fin. vel 7. de procur. in nouis. & dec. 457. seu 19. de concess. præben.* Similiter in nouis, *Sec. qui testatur de communi in l. multum, ante num. 6. ff. de condit. & demonstr.* Hinc debere Delegatũ diem præsentationis Rescripti in actis curare apponi, aduertunt *Bald. in l. eum, qui, post num. 3. ff. de iurisdict. omni. Iud. in l. falsus, num. 19. C. de iur. Guid. Pap. decis. 286. Gratian. discept. foren. cap. 170. num. 20.* plura vide apud *Gabr. tit. de exeq. res iud. conclus. 3. n. 3. & seqq. Seraphin. decis. 1010. n. 2.*

2. Controuersum est in hoc casu, quando partes comparuerint, & consenserint litigare coram Iudice Delegato, non præsentatis Literis Commissionis, an acta sint nulla, vel potius sustineantur ratione consensus partium. Et quod non auferatur, neq; conferatur iurisdictio saltem exercitio, nõ præsentatis Literis, etiã si partes cõsenserint, quod Iudex Delegatus procedat ante præsentationem prædictam, tenent *Felin. in cap. ceterum, num. 11. vers. & procedunt hæc omnia, de rescript. Franc. in cap. super eo, il. 2. num. 13. vers. sed limita omnia, de appellat.* vbi etiam *Dec. num. 12. vers. prædicta conclusio, & rationem reddunt, quia priuatus non potest conferre iurisdictioem, ideo etiam quod partes non opponant, processus non valebit, l. priuatorum, C. de iurisdict. omni. Iud.* Contrariam sententiam, nempe, quod valeat processus, quando Iudex Delegatus processit non præsentatis Literis de consensu partium expresso, vel tacito, induceto ex silentio, tenet *Bald. in l. nec quicquam, §. vbi decretum, in fin. de offic. Procon. purpur. in l. eum, qui iubet, col. 2. in fin. vers. sic, secunda est conclusio, de iurisdict. omni. Iudic. Dec. in cap. prudentiam, §. adijcimus, col. 2. in fin. vers. & ideo Iudex Delegatus, de offic. deleg.* Et hanc opinionem testatur esse veriorẽ *Gratian. discept. foren. cap. 170. n. 27.* & rationem affert, quia hic partes non cõferunt iurisdictioem, quam conferre eis non permittitur, sed remouent impedimentum iurisdictiois iam quæsitæ, quod possunt facere, tenet etiam *Ricc. in collect. decis. 1. part. collect. 532. vers. ceterum limita, ad quod citat alios.*

3. Nota secundo, Delegatum teneri partes citare inferendo de verbo ad verbum tenorem suæ Commissionis in citatione, alias citatos non obligari ad comparendum, &

docent *Bart. in l. 2. nu. 6. ff. si quis in ius voc. non ierit, Hostien. in c. præterea, post nu. 16. de dilat. Guid. Pap. dec. 286.* & hanc esse magis communem opinionem, licet alij contrarium sentiant, refert *Campanil. ad Rit. Cur. Archiepisc. Neapol. rit. 36. sub num. 28.* vbi etiam testatur sic seruare stylum omnium Curiarum, *Ricc. cit. collect. 532.* & retulit mihi recenter *Dom. Alexander Ventriglia, altissimus Prædictus, I. C. honos, meus Consanguineus æstimatissimus.* Quod amplia, vt nec etiam valeat Processus, nec Sententia, quando in citatione non est inserta talis Commissio, docet post multos *Gratian. discept. foren. cap. 170. num. 15. & seqq. Rot. in vna Corimbrien. Decanatus 19. Nouembris 1593. coram Cardin. Millino. Gallup. cit. loc. num. 12.* Nec talis citatus si non compareat dicitur contumax, *Ricc. in collect. 532. vers. infertur secundo.* Amplia, vt supradicta procedant, etiam si Iudex asserat in citatione de Commissionẽ, vel si Notarius attestetur illam registrasse, & faciat fidem de mensẽ, die, & tenore illius, ita tenet *Gratian. cit. loc. num. 17. post Rot. in vna Cartagin. Translationis Pensionis 19. Iunij 1606. respondens contrarijs.*

4. Limitatur tamen supraposita opinio, vt illa non procedat, quando de stylo alienius Curie non esset conuenerum inseri huiusmodi Rescripta in citatione, vt tenet *Grat. cit. loc. num. 15.* & quando Delegatus esset persona excellentior, & probata, vt credatur de commissione, etiam quod non inferatur in citatione, tenet post multos *Parinas de testib. quaest. 63. num. 56.* qui testatur de magis recepta opinione, licet alij contrarium sentiant, & *num. 55.* testatur id indubitate, procedere in Cardinali, sequitur *Grat. cit. loc.* Et vide alias limitationes apud *Ric. cit. collect. 532.* Aduerte, quod Praxis seruat introscribere Rescriptum commissionis in primis citationibus tantum, ita vt semper quod Delegatus citat in causa nouam personam, prima vice citat cum inserta forma, sicq; seruat in prima citatione partis, testium, & similibus.

5. Limitantur etiam supradicta, quando Iudex citans, & citatus, essent in eodem loco, vel parum distarent; tunc enim teneretur citatus comparere, etiam si Delegatus citaret non inferendo formam commissionis in Rescripto, & hoc ob modicum præiudicium, & quia oritur probabile dubium iurisdictiois, dummodo saltem asserat de commissione, ita *Abb. in cap. præterea, sub num. 5. in fin. de dilat.* vbi etiam *Butr. Inf. cons. 145. per tot.* sequitur *Gratian. disceptat. foren. cap. 170. num. 31.* Limitantur etiam

in Conservatore, qui licet sit Delegatus, *glos. in cap. 1. verb. conservatores, in princip. de offic. deleg. in 6.* tamen quia eius iurisdictionis est favorabilis, & pro illa præsumitur, merito in citando non adstringitur ad inferendum copiam Commissionis, ita post *Ias. cit. loc. docet Grat. eod. cit. loc. num. 28. & seqq.* diximus supra, cum tractavimus de Conservatore.

6 Nota tertio, communem afferri sententiam per UD. Delegatum Papæ esse maiorem Ordinario, & digniorem, quod solum intelligitur quoad ipsam causam tantum sibi delegatam, extra quam habetur pro privato, nec Ordinario æquiparatur, ita *Barbat. in rubr. de offic. deleg. nu. 17. & seqq. Bald. in l. si ut proponis, la 1. num. 9. versic. in autem, C. quomod. & quand. iud. Alex. conf. 79. sub num. 2. vers. Delegatus enim, libr. 1. Cagn. in rub. ff. de offic. eius, num. 47. & seqq.* qui testatur de communi, & de magis communi *Bero. in rubr. de offic. delegat. num. 36. circa med.*

7 Hinc si Delegatus extra causam delegatam delinqueret, vel in iudicio vocaretur, per Ordinarium iudicaretur, cum tractetur ut privatus; est commune, & docet *Grat. post alios cit. loc. n. 67.* Dubium est tamen, si delinqueret in delegatione, an possit per Ordinarium puniri, in quo dicunt aliqui, quod si Delegatus delinquit in non procedendo, & tunc quia solum excessit contra Papam delegantem in non parendo mandatis ipsius, non potest per alium inferiorem puniri; si vero delinquit per se agendo, & tunc puniri potest per Ordinarium loci, quia non convenitur ut Delegatus, sed ut criminatus, ita ex *Abb. & Ioan. Andr. in cap. fin. de rescript. tenet Genuens. in prax. Cur. Archiep. Neap. cap. 38. nu. 6. quod Io. Andr. cit. loc. & Felin. in cap. legebatur, num. 3. in fin. de maior. & obed.* non admittunt quoad impediendum Delegatum procedere in causa sibi delegata, sed finita causa, & delegatione. Sed hæc opinio *Ioan. Andr. & Felin.* non militat, quando Delegatus procederet de facto contra formam *cap. statutum, de rescript. in 6.* vel in casu non comprehenso in sua commissione; tunc enim Ordinarius potest resistere Delegato, etiam ad impediendum processum in causa, ita *Innoc. in cap. si quando, de offic. deleg. vbi etiam Abb. ad quod etiam adducitur doctrina glos. in cap. ex litteris, de offic. deleg. & tenet expresse Genuens. cit. loc. num. 5. sequitur Ricc. in prax. 1. par. ref. 431. per tot.*

8 Nota quarto cum *text.* quod causa simpliciter delegata, censetur omnia delegata, quæ consecutiva sunt ad finem causæ,

deciditur non solum in hoc *text.* sed etiam in *cap. ex litteris, eod. tit. & omnia, quæ ad causam pertinent, cap. suspicionis, de offic. deleg. l. ad rem mobilem, l. ad legatum, ff. de procur.* Vnde primo potest amovere impedimenta, *cap. 1. vbi Dec. num. 14. hoc tit. de offic. deleg. & DD. omnes in hoc text.* punire potest non solum partes, sed etiam extraneas personas delinquentes in eius personam, & suam iurisdictionem turbantes, etiam si non ponatur in Rescripto, *cit. cap. 1. vbi glos. fin. Abb. num. 1. & 6. Felin. nu. 1. 14. & 15. & alij omnes, cap. prudentiam, cap. pastoralis, & item, & 9. fin. hoc cit. tit. Bell. disquis. cler. par. 1. tit. de favor. cler. real. 9. 5. num. 25. & est indubitatum.* Secundo, potest etiam punire impediens productionem, seu examen testium, *cap. tam litteris, cap. cum causam, & cap. constitutis, de testib. Bell. cit. loc. n. 26.* Tertio, & est gravis questio inter DD. an Delegatus possit punire testem, qui coram eo factum deposuit; pro utraq; parte divisi sunt Scrib. quos omnes videre potes apud *Menoch. de arbitr. quest. 91.* qui omnes refert opiniones; ipse vero modicus defendit, etiam in Delegato Papæ partem negativam, quod non possit prædictos testes punire, & ex recetioribus eum secutus est *Bellet. disq. cler. cit. loc. n. 27.* Praxis vero servat contrarium, ut non solù ipse, sed etiam eius successor punire possit talem testem, refert *Genuens. in prax. cap. 85. num. 1. in fin. Quarto, quando dati sunt duo Delegati, cum clausula, Vt duo, vel unus eorum procedat in causa, vel cum clausula, Si unus impeditus, alter procedat; si vnus procedit in causa, & alter Condelegatus impedit eum procedere, potest puniri ab ipso Delegato, ita docent *Ioan. Andr. & Gemin. in cap. si contra unum, de offic. deleg. in 6. Dec. in cap. 1. nu. 14. de offic. deleg. Menoch. de arbitr. cas. 438. nu. 13.* Quinto, Delegatus Principis, de quo nos loquimur, si semel nulliter iudicavit, potest iterum iudicare, ita tenent *Dec. in cap. in litteris, num. 5. de offic. deleg. Angel. in l. Iudex posteaquam, de re iudic. Boer. quest. 6. num. 6. Menoch. de arbitr. quest. 66. num. 43.* qui refert contrarium tenentes, & illis respondet validis argumentis. Sed hæc vera sunt, quando est Delegatus ad vniuersitatem causarum, de quo nos non loquimur, sed Delegatus ad vnam tantum causam, qui semel sententiavit, potest iterum sententiare in vno tantum casu, quando tulit sententiam nullam ex defectu formæ mandati, iuxta dicta per *Ricc. in prax. 1. part. resolut. 428.* Sexto, Delegatus potest citare auctorem laudatum etiam in Rescripto non nominatum, tenet *Ricc. collect. 415. 1. par.**

6 Vterius, & sexto, dicit *text.* quod Delegatus potest contumaces seueritate ecclesiastica coercere. Quod intelligitur secundum veriore sententiam, vt possit censuras ferre; id enim importat ad plus seueritas ecclesiastica, de qua in *text.* vt explicant Scrib. ibidem, præsertim *Abb. num. 2.* concedunt etiam DD. vt Iudex Delegatus possit multare contumaces, dummodo multa modica sit, ad dicta per *Menoch. de arbit. quest. 74. num. 40.* & clarius *Ricc. collect. 415.* Sed dictum de modica multa procedit in Delegato ab inferiori; in Delegato vero Papæ melius est dicere, quod possit multare, sicut & Ordinarius, secundum opinionem *Abb. d. cap. num. 12. in fin. hoc tit. de off. delegat.* qui *num. 3.* dicit, quod vsq; ad sex solidos aureos dicitur modica multa, probatur etiam ratione opinio *Abb.* nam si potest Delegatus Papæ coercere contumaces pœna seueritatis ecclesiasticæ, quæ importat censuram, vt diximus, ergo multo magis potest punire pœna pecuniaria excedente sex solidos aureos, quæ nulli dubium est, quod sit minor pœna censuræ.

10 Non potest Delegatus partem inuitam trahere extra locum delegationis, vt disponit *text. in cap. statutum, §. in nullo quoq; de rescript. in 6.* Dixi, inuitam, quia si partes consensiant expresse, tunc bene procedit Delegatus extra locum delegationis, ita *gl. et DD. in cit. §. in nullo quoq; Rot. dec. 380. alias 15. de off. deleg.* est indubitatum apud omnes, & validus dicitur processus, si cum consensu partium concurrat etiam consensus Ordinarij loci, probat *ex glos. in cap. vt litigantes, vers. de consuetudine, de off. Ordin. in 6.* & ex multis *Campanil. in Diuersor. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. n. 215. post Aretin. cons. 58. num. 4.* & quicquid sine dicto expresso consensu partium gestum fuerit, irritum dicitur, late *Marant. controuers. iur. tom. 3. respon. 70. num. 5. & seqq.* vbi doctè probat non sufficere consensum tacitum, nec consensum expressum induci per constitutionem Procuratoris. Hæc intelligimus, quando Delegatus existens extra locum suæ delegationis, vult in causa procedere; tunc enim necessario ad validitatem processus duo requiruntur, consensus nempe partium, & Ordinarij loci. Sed quid dicendum, si Delegatus existens in loco suæ delegationis, vult citari facere partem extra dictum locum, & in aliena Diœcesi? In hoc quæsito, *Genuens. in prax. cap. 85. n. 15. in fin.* tenet posse Delegatum vbiq; & sine licentia Ordinarij citare, sicut potest ipse delegans, contra quem fortiter insurgit

Campanil. cit. loc. Sed quid dicam ego inter hos Recentiores, Iuris Canonici gigantes? non audeo vni adherere, nec ab altero discedere, cum vtrumq; habeam pro meo antesignano, eorum inconcussam doctrinam semper sequendo; itaq; adhæreo *Genuens.* quando Delegatus vult citare extra locum delegationis, & extra suam Diœcesim nominatos pro exteris in Rescripto, vt cum mihi Primicerio Capuano delegata fuerit per Rescriptum Apostolicum causa quædam inter A. Capuanam, & B. Neapolitanam, valide potuerim citare B. Neapoli, etiam absque licentia Ordinarij Neapolitani, cū facultas censeatur concessa à Papa delegante, dū in Rescripto dat facultatem citandi partes, & illi est expressum, quod partes sunt Neapolitanæ: sed si necesse fuisset citare A. expressam Capuanam in Rescripto, dum in Vrbe Neapolis habitauerat, & tunc non discedo a *Campanil.* quod non potuerim illam citare Neapoli sine licentia loci Ordinarij, cum præsumendum sit Papam facultatem dedisse citandi A. Capuanam, Capuæ commorantem.

11 Aduerte, quod duplici modo dicitur Papam delegare, & causam committere certo loco, & per consequens Delegatus non potest extra illum locum ius dicere sine consensu partium, & Ordinarij, vt supra. Primo, quando Papa expressis verbis id mandat in Rescripto. Secundo tacite, quando Rescriptum dirigitur alicui sub nomine dignitatis; tunc enim censeatur commissa causa in loco dignitatis; videlicet si Rescriptum dirigitur Primicerio Capuano, censeatur facta mihi delegatio intra Diœcesim Capuanam, & extra illam non posse agere, nisi de consensu, vt supra. Verum si Rescriptum dirigeretur Primicerio Capuano Neapoli commoranti, tunc Neapoli esset procedendum in causa, nec etiam possem procedere Capuæ sine consensu partium, & Ordinarij, vt supra, ad dicta per *Abb. in cap. nulli, sub num. 7. de rescript.* & ibidem per *Felin. sub num. 29.* optime *Campanil. cit. loc. n. 214. Genuens. vbi supra.*

12 Delegatus Papæ, de quo hic, potest suam sententiam exequi, docet post alios, *Felin. in cap. significasti, num. 2. de off. deleg. Cauall.* qui refert de communi, & magis recepta opinione in *prax. quest. comunum. contra comun. q. 632. num. 1.* post *Abb. in cit. cap. significasti, Campanil. cit. loc. sub num. 244.* Sed dubium est, an Delegatus possit sententiam exequi in alterius Diœcesi. In quo dicendum est, Delegatum seruando formam *cap. statutum, de rescript. in 6.* certum esse posse suam exequi sententiam in aliena

Diœ-

Dicæsi, alias Ordinarius potest libere resistere Delegato; exequi volenti contra formam prædictam, ita *glos. in cap. ex literis, vers. renuncietis irritum, de off. deleg. Innoc. in cap. si quando, eod. tit. Campan. cit. rub. 11. cap. 13. num. 327. qui num. sequ. dicit, quod indubitatum est in hoc casu, requiri saltem deberi Ordinarium eiq; innoc. licere debere executionem esse faciendam, ex præscripto Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 20. Genuens. in prax. cap. 38. num. 7. in Vrbe vero, ob Papæ reuerentiam Delegati non exequitur sententia, testatur *Cassad. dec. 13. num. 4. de rescript. & dec. 3. de dol. & contum. Mandos. in commiss. execut. versic. causarum Auditor.**

13 Declara quod diximus, Delegatum posse suam exequi sententiam, procedere infra annum; nam post annum non potest illam exequi, a qua appellatum non fuerit sine noua commissione, quia post annum a die late sententiæ expirat iurisdictio Delegati, ex *cap. quarenti, de offic. delegat. & ex cit. dec. 39.* sed si est appellatum, & appellatio facta est deserta ob lapsum termini dati ab homine ad prosequendum, & tunc nec etiam potest exequi Delegati sententia, iuxta dicta per *Campanil. citat. loc. num. 247.* si vero est appellatum, & appellatio facta est deserta per lapsum termini iuris, ob non prosecutionem appellationis infra annum, vel ex causa biennij, quia causa statim reuoluitur ad priorem iudicem, potest Delegati exequi sententia absque alia commissione, *Rota dec. 14. de appellation. in nouis, & explicat accurate Campanil. cit. rubr. 11. cap. 13. num. cit. & nu. 320.* Cætera, cuius Iudicis exequatur sententia in casu non in epositæ appellationis, vel illa interposita, sed deserta, vide late *Gratian. disceptat forens. cap. 40. per tot.*

14 Declara quod diximus, Iudicem Delegatum volentem suam exequi sententiam extra Dicæsim, teneri saltem requirere Ordinarium; hoc fieri non solum, vt Episcopis honor deferatur, sed etiam vt prouisiones Delegatorum celerius executioni demandentur, cum præsumptio sit, quod Episcopi sine paratissimi obedire mandatis Papæ, propter iuramentum illis præstitum, ita *Genuens. in prax. cap. 38. in fin.* ex qua ratione colligitur, quod siue consentiat, siue dissentiat Ordinarius, Delegatum posse suam exequi sententiam in aliena Dicæsi, dummodo seruet formam *cit. cap. Statutum,* & requisitionem prædictam esse potius de vrbantate, quam de rigore, quia sine illa adhuc executio est valida.

15 Delegatum Papæ posse alteri subdelegare, siue datus sit ex officio, siue de consensu partium, nisi electa sit industria, & fides personæ, vel commissum sit nudum ministerium exequendum, deciditur expresse in *cap. quoniam, hoc tit. de offic. & potest. Iud. deleg.* idq; procedit, etiam partibus iniuris, cum hæc potestas subdelegandi competat Delegato Principis ex iure, probat *Specul. lib. 1. tit. de Iud. Delegat. Si iam nunc, num. 3.* dummodo subdelegatio fiat personis habentibus eandem qualitatem, quam habent Delegati, puta quod sint in dignitate constituti, vel Canonici Ecclesiæ Cathedralis, iuxta *cap. Statutum, de rescript. in 6.* nec subdelegatio fiat extra Dicæsim, nisi de consensu partium, vt diximus supra, docet *Genuens. in prax. cap. 85. num. 3.* nisi subdelegaretur nudum ministerium, videlicet immisso in possessione, testium examen, & similia, quæ simplicibus Clericis committi possunt, ita post *Fran. b. & alios tenet Genuens. eod. loc.* & dummodo subdelegatio fiat in Ciuitatibus, ac locis insignibus, vbi possit commode petitorum copia haberi, vt disponitur in *cit. cap. Statutum, in fin.*

16 Pluribus modis dicitur electa industria personæ in Delegato, ita vt non possit subdelegare. Primo, quando agitur de diffiniendis differentiis, & controuersijs, quæ ingenium, ac peritiam Delegati respiciunt, *l. inter artifices. ff. de solut. Secundo, quando delegatio, & commissio est facta ratione conscientie, tunc videtur electa industria personæ, probat *text. in cit. cap. quoniam, §. penul. Bald. cons. 128. col. 2. vers. sed ad hoc, lib. 3. Butr. cons. 48. in fin.* Tertio dicitur electa industria personæ, quando oneratur conscientia Delegati, ita *Alex. in l. a Iudice, num. 4. & ibi Ias. col. penult. vers. quinto limita, C. de iudic. idem Ias. in l. si sic legatum, num. 12. de legat. 1. Vant. de nullit. tit. de nullit. sentent. ex defect. iurisdict. deleg. n. 21.* Sed contraria opinio, quod non sit electa industria personæ, & possit subdelegari, docet *Genuens. in prax. cap. 85. n. 5. post Felin. in cap. fin. hoc tit. de off. deleg. quæ opinio est verior, quando illa verba, Conscientiam tuam oneramus, non sunt directa personæ cognite, & determinate, sed dignitati, Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 7. nu. 20. & libr. 8. disp. 27. in fin.* Quarto, dicitur electa industria personæ, quando delegatur graue, & arduum negotium, ita *Ias. in l. more, num. 65. versic. quinto limita, de iurisdict. omn. Iud. & in l. a Iudice, col. ult. limit. 12. C. de iud. & in l. 1. num. 35. de off. eius, vbi etiam Dec. nu. 28. Alex. num. 6. & alij.* Quinto, dicitur electa industria personæ, nec potest subdelegari, quan-*

quando Papa dicit, *Mandamus, vel præcipimus tibi. glos. in l. sape audiui Casarem, ff. de off. Præf. Alex. in l. quia, ff. de iurisd. Et. omn. Iud. Felin. in cap. eam te, col. 7. vers. nihilominus, de rescript. vel si dicit, Quod causam eandem ipse Delegatus cognoscere deberet, quia per illud verbum, Deberet, videtur imposita necessitas ipsi Delegato cognoscendi per se ipsum, l. Prætor, in prin. ff. de edend. Clement. 2. & ibi glos. in verb. debet, de stat. Monach. Bald. in cap. eam te, vers. circa hoc, de rescript. vel si dicit, Quod per se ipsum cognoscat, Abb. in cap. fin. eod. tit. de off. deleg. Alex. in l. a Iudice, C. de Iudic. Bald. in cap. si pro debilitate, col. 3. eod. tit. Cætera de hac materia vide apud Menoch. de arbit. q. 54. & 68. Scaglione. ad Rit. M. C. V. 305. & 306. Gallup. remissive in prax. tit. de Iudic. deleg. cap. 3. num. 11. Maceraten. var. resolut. lib. 1. resol. 89. num. 2. & resol. 16. nu. 5. resol. fin. cas. 67. & lib. 2. resol. 11. n. 12.*

17 Examen testium potest subdelegari, etiã in causa, quæ non potest subdelegari; quod intellige, quando delegatio esset ad totam causam: quia si delegatio esset tantum ad examinandos testes, talis delegatus non posset subdelegare; bene tamen tam in primo, quam in secundo casu, potest Delegatus receptis prius articulis, interrogatorijs, & iuramentis testium, illos examinari facere per alium, ad dicta per Maceraten. variar. resol. lib. 1. resol. 89. & Genuens. in prax. cap. 85. n. 7.

18 Non potest Delegatus Papæ, cui committitur nudum ministerium absolutionis, vel dispensationis, subdelegare, probatur ex cap. fin. §. fin. hoc tit. de off. Ord. nisi nudum ministerium esset modici momenti, docet Felin. in cit. §. fin. quem sequitur Genuens. in proximo cit. cap. 85. num. 6. Nec Delegatus Papæ, cui commissa est causa, si in eundem potest subdelegare, ratione gravitatis causæ, probat ex multis Ricc. in prax. 1. p. resol. 110. per tot. p. cuius doctrinam non esset deneganda facultas tali Delegato subdelegandi in huiusmodi causa usque ad sententiam exclusivè, ut servat Praxis, quia gravitas talis causæ consistit in sententia, cætera sunt modicæ iurisdictionis.

19 Vterius adverte, quod Subdelegatus a Delegato Papæ, non potest subdelegare, ne res in infinitum procedat, glos. magna in princ. in cap. super questionum, §. porro, de off. deleg. Abb. in cap. cum Bertoltus, col. 10. de re iud. Alex. in rubr. ff. de off. eius, col. 3. vers. nono probatur, Iaf. in l. 1. col. 18. in princip. eod. tit. Id extenditur etiam, postquam lis est contestata coram Subdelegato, cui adhuc denegatur facultas subdelegandi, l. soluitur

iudicium, ff. de iudic. Vant. de nullitat. tit. de nullit. sentent. ex defect. iurisd. Et. num. 28. extenditur quoque; ut subdelegatus, nec testium receptionem possit subdelegare, antequam illi fuerint citati, & eorum iuramentum receptum, Grauat. ad Vestr. lib. 6. c. fin. num. 32.

20 Nota, quod Delegatus, si simpliciter subdelegat causam sibi a Principe delegatam, & Subdelegatus capit de causa cognoscere, non potest causam denuo advocare, deciditur in cap. venerabili, hoc tit. de off. deleg. vbi DD. omnes advertunt text. procedere, quando subdelegatio esset simpliciter facta; vnde secus esset, si subdelegatio esset facta cum conditione, & clausula, Salvo iure advocandi causam in qualibet parte iudicij, quod in Praxi vidi servatum, faciunt dicta per glos. in cap. super questionum §. porro, circa med. hoc tit. de off. deleg. & testatur Genuens. cit. loc. nu. 27. dicit text. id procedere, quando Subdelegatus capit de causa cognoscere; vnde a contrario sensu dicendum est, si res est integra. Et huic similis est alius casus, de quo in cap. significantibus, eod. tit. videlicet si Delegatus declarat non habere iurisdictionem, illam amittit tali modo, ut eam amplius reassumere non possit, etiam de consensu partiũ, Scrib. omnes in eod. text. Genuens. in prax. cap. 85. num. 8. quod intellige, quando declaravit non habere iurisdictionem in causa, & negotio principali, secus si super incidenti a principali dependente, ut advertit Felin. in eod. cap. significantibus, n. 2. ad med. qui quinque modis limitat prædictum text.

21 Nota quinto; Delegatos a Papa debere habere qualitates, de quibus in cap. statutum, de rescript. in 6. scilicet ut sint dignitate præditi, aut personatum habeant, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonici fuerint, aut sint ex Concil. Trident. sess. 24. de rescript. cap. 10. electi Iudices Synodales per Episcopum in Synodo Diocesana; hoc enim introductum est in honorem Sedis Apostolicæ, ne committendo causas simplicibus Clericis, aut rudibus, & privatis personis, ex quo vices Delegantis gerunt, auctoritas illius in persona talium, ministerio parvipenderetur, ut asserit glos. & DD. in citat. cap. statutum, verb. Sedis Apostolicæ, & verb. committatur. Quæ autem dicatur in his terminis Dignitas Ecclesiastica, non potest certo determinari; sed id deprehenditur ex quadam præminencia, seu prærogativa, quæ insurgit ex Stallo in Choro, & loco in Capitulo, ut per Rot. dec. 442. & 451. in nominis, vel quando habet administrationem rerum Ecclesiæ cum iuris.

risdictione, vt notant DD. in *cap. de multa, de preben. & cap. 1. de consuet. in 6. facit tex. in l. honor. in princ. ff. de muner. & honorib.* & declarat *Oldrad. conf. 150.* in his enim plus attenditur consuetudo, quam ius commune, vt inquit *glos. in cap. ad hac, de excess. Prelat. & Gard. conf. 62. & Rot. decis. 173. in nouis.*

22 Sed hæc qualitas Dignitatis, Personatus, vel Canoniciatus Ecclesiæ Cathedralis in Delegato Papæ, secundum magis communem, & receptam opinionem, sufficit, quod adsit in Delegato tempore commissionis; vnde commissa causa Canonico, vel alio constituto in Dignitate, qui post Datam, & receptionem Literarum resignauit Canoniatum, vel Dignitatem, potest non obstante resignatione in causa, procedere resignans; & sufficit, quod tempore commissionis fuisset Canonicus, vel in Dignitate positus, ita post multos tenet *Ceuall. com. contra commun. quest. 666. num. 5. & probat sententiam rationibus, qui testatur in fin. ita iudicasse Sacr. Congreg. Concil. Trident. 21. Maij 1587. Flam. de resignat. lib. 1. q. 11. num. 6. & seqq. sequitur Sanch. de mat. lib. 8. disp. 27. num. 28. vbi post alios per eum adductos, aduertit opinionem procedere, quando commissio fuit personalis, puta Petro Canonico Capuano; quod si fuit realis, idest nomine Dignitatis, puta, Primicerio Capuano, tunc necesse est vt in toto delegationis tempore sit Primicerius, ita vt nõ sufficiat fuisse tempore delegationis; & si resignauit Primiceriatum, successor in illo succedit etiam in causa, ita post *Felin. in cap. quoniam Abbas, de off. deleg. & Anchar. & Franc. in cap. quauis, eod. tit. de off. deleg. in 6. docet Sanch. cit. loc.**

23 Has delegationes fieri Vicario Episcopi Generali, nulli dubium est. Quod controuertitur in hoc casu est, an in delegatione facta Vicario, si Vicarius moriatur, vel ab officio remoueat, delegatio transeat ad successorem Vicarium. In iure DD. defendunt in *cit. cap. quoniam Abbas*, non transire, quia Vicarius non habet successorem. Sed Praxis communiter seruat contrarium, causam delegatam captam per vnum Vicarium, finiri per alium successorem, testatur *Genuens. in prax. cap. 85. nu. 1. Squill. de priuileg. cler. cap. 2. num. 187. qui num. 188. dicit idem in Vicario Capitulari, vt eius officio finito, possit successor cognoscere de causa ei delegata, non tamen potest finiri per Episcopum, quia in causa commissa Vicario non procedit Episcopus, docet post alios *Ricc. in prax. resolut. 425. 1. par. vbi in fin. sententiam ampliat, etiam**

si causa fuerit commissa Episcopo, vel Vicario, & Vicarius capit cognoscere.

24 Controuertitur etiam, an Delegatio facta Vicario Episcopi possit exequi per Vicarium Capitularem. In qua questione *Sanch. de matrim. cit. loc. num. 33. & Salas de legib. disp. 20. sect. 17. num. 124. tenent, Vicarium Capitularem posse expedire Delegationem factam Vicario Episcopi prædecessoris, & sic exequi Dispensationes in Matrimonij impedimentis, & similia. Contrariam sententiam probabiliorum dicunt Recentiores non solum in causis iustitiæ, sed etiam in Dispensationibus Matrimonialibus, & Executionibus Commissionum Apostolicarum in forma Dignitatum, & similibus, voluit *Felin. in cap. eam te, num. 17. vers. faciat hæc, de Rescript. Ricc. in prax. 1. par. resol. 506. num. 6. Franc. Leo in Thes. for. Eccles. par. 1. cap. 10. num. 8. vers. secundo salis, Garz. de Benefic. par. 6. cap. 2. num. 44. Barbof. de Canon. & Dignit. cap. 42. num. 57. Squill. cit. loc. num. 200.**

25 Quando plures dati sunt Iudices in Rescripto insolidum, si coram vno præsentetur, ille dicitur præuenire, & præoccupare, ita vt alter non possit cognoscere de causa, nisi in casu, quo superueniret impedimentum Iudici præoccupanti, ita vt non possit amplius in causa procedere, puta si in infirmitatem incideret, vel absens reperiretur, aut in causa non procederet, vel malitiose differret procedere, vel lente procederet, ita post multos *Genuens. in prax. cap. 85. num. fin. quem sequitur Ricc. in prax. par. 2. resolut. 296. vbi loquitur de Executore Gratia Apostolicæ. Et dicit non posse procedere, nisi confitito de impedimento primi Executoris, & ad hoc vt confitetur de impedimento, debet præcedere trina monitio, sequitur *Squill. de priuileg. cler. cap. 2. num. 204. qui loquitur de Executore, & Commissario. Potest etiam procedere in causa alter Iudex, quando primus Iudex, & partes consensunt expresse, docent *Ancharan. & Butr. in cap. cum plures, de off. deleg. in 6. Quid dicendum in foro conscientia, quando Rescriptum Sacræ Pœnitentiariæ directum Confessori, si vnus Confessarius negauit illud exequi sub prætextu subreptionis, vel alterius defectus, an possit adiri alius Confessor, vide *Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 27. nu. 40. qui probat posse, quem sequitur *Squill. cit. loc. n. 210.*****

26 Monachus Canonicus Ecclesiæ Cathedralis non potest esse Delegatus Papæ, etiã si Canoniatum obtineat cum dispensatione, quia talis dispensatio non potest extendi, vt per illam videatur habilitatus ad

Delegationem cauffarum, quæ non dicitur esse ex conſuetudinis neceſſarijs diſpoſitionis, quicquid aliud ſit in Præſato Monacho, *Felux. in cap. cauſam. que. col. 3. ad med. num. 5. verſ. ſed quæro. quid ſit. & de rebus. de iudic. quæſiſis ſi committeretur per Papam cauſa tali Monacho habenti admiſtrationem in Eccleſia Cathedrali, valeret. Comiſſio, maxime in Literis Gratiæ, licet de Monachatu non neret mentio: quia ex quo Literæ tranſeunt per Cancellariam, videtur ex hoc approbata Comiſſio, ſecundum *Rot. dec. 3. alias 109. de reſcrip. in antiq. & ant. de nullit. & de nullit. ſentent. ex defect. iuriſdict. num. 82.* vbi late quando Monachus poſſit eſſe Delegatus Papæ.*

- 27 Sed aduerte, quod quando Delegatus eſt Theologus, tenetur ſibi aſſumere Aſſeſſorem Doctorem in Iure Ciuili, vel Canonico, etiam ſi alias ratione ſuæ prudentiæ, & experienciæ non indigeat Aſſeſſore, & in tali electione tenetur obſeruare, vt Aſſeſſor non ſit partibus ſuſpectus, docet *Genueſ. in prax. cap. 85. num. 12. Ricc. in prax. 1. par. reſol. 427.*
- 28 Nota ſexto; indubitata aſſerri regulam in his terminis, per mortem Delegantis re integra expirare iuriſdictionem Delegati; quod ſecus eſt, ſi res non eſt integra, *cap. gratum. cap. relatum. c. licet vndique. de offic. deleg. l. & quia. ff. de iuriſdict. omn. iud.* Quæ procedit in Delegato Principis, de quo nos loquimur, deciditur in *teot. cap. licet vndique. & cap. ſi cui nulla. de preben. in 6. Ciuiſte in cit. l. & quia. Bellamer. in cit. cap. relatum. num. 16. Card. in cit. cap. gratum. oppoſit. 7.* Vnde eſt, quod quilibet Papa in craſtino aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum, inter alias Regulas Cancellariæ, quas edit, extat peculiaris, qua omnes, & ſingulas a Prædeceſſore ſuo infra Annum ante diem obitus eius conceſſas, Gratiæ, vel Iuſtitia Literas temporibus debitis eorum Executõribus non præſentatas, omnino reualidat, & in ſtatum priſtinum, in quo ante fuerũt, vel pro quibus erant obtentæ, quoad hoc plenarie reſtituit, ac decernit per Executõtes prædictos, vel ab eis ſubdelegandos, perinde ad illarum executionem procedi poſſe, & debere, ac ſi executio huiusmodi temporibus prædictis inchoata fuiſſet, reſert *Leo in T. b. ſ. for. Eccleſ. par. 2. cap. 2. n. 54.*
- 29 Nota ſeptimo; quod Delegatus in cauſa delegata tenetur obſeruare ordinem iudiciarium, & Conſuetudinem loci, vbi proceditur quoad ordinatoria iudicij, *l. v. ff. de reſcrip. in ſu. in decifõrijs verb.*

ænetur obſeruare conſuetudinem litigantium. Hinc dicunt DD. quod Delegatus non ſeruabit in ordinatorijs ſtylum Curia Romanæ, non obſtante, quod fungatur vice Papæ delegantis, docet poſt alios *Genueſ. in prax. cap. 85. num. 13. vbi nu. 12.* dicit, quod in hoc Delegatus primo ſeruabit Conſuetudinem Ciuitatis, Caſtri, vel Villæ, quæ ſi non adeſt, ſeruabit Conſuetudinem Dioceſis, & in defectu, Conſuetudinem Prouinciæ, & in defectu, Conſuetudinem Regni; vltimo Conſuetudinem Romanam.

- 30 Nota octauo; quod Delegato, cui commiſſa eſt cauſa appellationis a grauamine, cæſetur etiam commiſſa cognitio cauſæ principalis, ita docent poſt alios *Gabr. conctus. 4. num. 18. de iudic. lib. 2. quem ſequitur Maceraten. lib. 2. variar. reſol. lib. 2. reſol. 8. nu. 1. contra Peder. de Sen. conf. 192. col. ſin. verſ. & faciunt.* Et eo indubitate procedit ſententia, quia in Reſcripto de ſtylo additur clauſula, *Cum ſuis. in c. tentibus. & dependentibus. annexis. & connexis. & c.* vt aduertit idem *Gabr. num. 19.* negotium enim principale dicitur de annexis, & dependentibus, *Maceraten. cit. loc. nu. 3.* Id etiam probatur ex clauſula, *Quam. & quas. & c.* appoſiti ſolita in Reſcriptis, cuius vigore totum negotium principale commiſſum cenſetur, ex communi obſeruantia, vt teſtatur *Mandof. in præd. Cõm. form. 17. q. 2. Vnde d. conf. 37. num. 24. vbi ſeq. Rot. in nouiſſ. dec. 684. num. 3. lib. 3.* Multa de hac clauſula, *Quam. & quas.* vide apud *Mareſcotti. var. reſolut. lib. 1. cap. 26. per tot.*

- 31 Nota nono; Delegatum Papæ non poſſe partes trahere vltra duas Dietas, deciderunt in *cap. nulli. de reſcript. & non ſolum. Reſcriptum obtentum contra formam. cit. cap. nulli.* dicitur nullum, ſed etiam proceſſus inde formatus, ſi hæc exceptio fuerit per partes oppoſita, alias parte non opponente, proceſſus valeret, docet *Vlt. de nullit. tit. de nullit. ſentent. ex defect. iuriſdict. nu. 96.* Qualis debeat eſſe hæc Dieta, dubitatur apud DD. nam *gloſ. & Abb.* in eodem *cap. nulli;* dicunt attendendam eſſe loci Conſuetudinem, & iſta dicitur Dieta vulgaris, & hæc opinio eſt attendenda ſine controuerſia, quando de ipſa Conſuetudine clare conſtat, cum tunc Conſuetudo vim legis habeat, vulgaris Iuriſtus, prout lege Ciuili conſtitutum eſt, nempe vt in ſingulos dies viginti millia ria aſſignentur, & hæc dicitur Dieta legalis, *l. ff. ſi quis eant. l. 3. de verb. ſignif. Dec.*

in cap. olim, num. 2. de except. in cap. cum sit Romana, 5. notab. de appellat. Sed quia homines non sunt eiusdem conditionis; & experientia docet aliquem plus, aliquem minus itineris vno die conficere posse, ideo alij dixerunt hoc Iudicis arbitrio relinqui, cum iure definitum non fuerit, ita *Hofiens. in cap. nulli est. vbi etiam Abb. num. 6. & alij, quos refert, & sequitur Menoch. de arbitr. cas. 206. num. 4.* qui Iudex consideratis personarum, locorum, & viarum qualitatibus, si nihil in contrarium habet, viginti milliaria in singulos dies conficienda statuet, ita *Menoch. est.* Computantur autem milliaria non a loco habitationis, sed a fine ipsius Diocesis, ita *DD. omnes in eodem cap. nulli, Dec. in cap. olim 3. notab. de except. Rot. decis. 34. de rescript. in antiq.* Nec est habenda ratio viae obliquae, sed viae rectae, & solitae, *Felin. in eod. cit. cap. nulli num. 6.* post alios. Quod si locus habet duplicem viam, vnam Terrestrem, & alteram Maritimam longiorem, altera, erit habenda ratio viae magis vsitatae; & in dubio dicitur magis vsitata via, quae fit terra illa, quae fit mari, propter pericula, quae in mari quotidie occurrunt, *Bart. in l. Imperator. ff. de appellat. & in l. 1. ff. si quis caut. Carauit. ad Rit. M. Cur. Vie. 243. num. 7.*

S V M M A R I V M.

- 1 Emphyteota alienans rem emphyteuticam irrequisito domino, cadit a iure suo. Quid si alienaueris saluo assensu domini directi, vel in alienatione dixeris, Si domino placuerit, vel domini assensus accesserit per modum conditionis, nu. 3. Et quid si emphyteota nec cum dicto pacto alienari potest, n. 2.
- 2 Emphyteota alienans ut supra, non excusatur a caducitate, etiam si rem recuperet. Et quid si ante traditionem possessionis, vel post clausulam, Constituti.
- 3 Emphyteota alienans, ut supra, cadit ipso iure, verum requiritur declaratoria. Quid cum Ecclesia domina directa.
- 4 Emphyteota alienans quando excusatur a caducitate, n. 7.
- 5 Emphyteota, qui habet potestatem alienandi, tenetur adhuc petere assensum Ecclesia domina directa.
- 9 Emphyteota alienans nulliter, scilicet, vel simulate non cadit a iure suo, nec si alienet partem, cadit a toto Et quid si alienet asserendo liberam partem, quam scit emphyteuticam.
- 10 Emphyteota successor ad hoc ut alienando cadat a iure suo, quam scientiam habere debeat.
- 11 Emphyteota donans, vel legans irrequisito domino, non cadit a iure suo.
- 12 Laudemium quando debeat ex donatione.
- 13 Laudemium quantum sit, quale tempus attendatur. Et quid in alienatione lucrativa, vbi non interuenit pretium. Nunquam censetur remissum, nec per aliquam immunitatem, num. 14. Debetur habita ratione pretij extimati, num. 15. Et habita ratione subiectionis, num. 16.
- 17 Laudemium debetur actione reali, & hypothecaria, & transit contra quemlibet successorem in re. Et dominus potest denegare inuestituram, & assensum ultimo emphyteota pro satisfactione aliorum laudemiorum.
- 18 Laudemium an debeat in emphyteusi Ecclesia transitoria ad quos, num. 19. haredes, si alienetur in extraneos, num. 19.
- 20 Laudemium quomodo computetur, si res emphyteutica vendatur cum libera. Quid si vendatur res cum fructibus, vel domus cum vensilibus, n. 21.
- 22 Laudemium debetur ex locatione ad longum tempus, & qua sit hac locatio. Ex datione insolutum, vel venditione sub h. st. num. 23. Et ex venditione facta iussu i. statoris, nu. 23. Ex permutatione, num. 25. Quando ex transfactione, num. 26. Et quando ex contractu renocato, n. 27.
- 28 Laudemium quando debeat ex dote, vel lucro dotis. Et quando ex donatione, cuius effectus reservatus est post mortem donantis, num. 29. Et quid si donetur comprehenso in inuestitura, sed non proximioribus, n. 30.
- 31 Laudemium an debeat ex venditione cum pacto de retrovendendo, & an de retrovenditione.

- 32 *Laudemium debetur ab emptore. Et quid si venditor vendidit rem liberam. Ecclesia potest cogere emphyteotam ad exhibendum instrumentum, vel venditorem, ut declares cui, & quomodo alienauit, n. 33.*
- 34 *Laudemium est soluendum de solo emphyteutico, & adificio adificatio etiam magni valoris.*
- 35 *Laudemium non debetur in multis casibus, num. 36.*

ARGUMENTVM.

De emphyteusi ecclesiastica. Quomodo emphyteota alienando cadat a iure suo, & quando excusetur. Quid in emphyteota successore. Et quid in donante, vel legante. Quando debeat laudemium. Et quantum. Qua actione petatur. Ex quibus contractibus. Et a quo debeat. In quibus casibus non debeat. §. II. Quando emphyteota non soluens Canonē, cadat a iure suo. Et an si fuerit spoliatus a Domino, debeat restitui. Quando hæc caducitas censeatur remissa. Et quando non incuratur, & præseruetur a caducitate emphyteota. Dominus agens ad caducitatem, quæ probare teneatur. Emphyteota soluens Canonem per decem annos, an possit compelli in futurum. Et an non soluens præscribat libertatem. Et quando Canonis solutio faciat præscribere titulum. Quando alienetur res. Quis, & quomodo soluat Canones præteritos. Bona quando præsumantur emphyteutica. Et multa alia.

ANNOTATIO XXXIX.

§. I.

Ad Text. in cap. potuit, de locat. & cond.

IN hoc Text. Gregorius Papa IX. sancit, emphyteotam posse vendere meliorationes, & ius, quod habet in re emphyteutica ecclesiastica alijs, postquam requisit Ecclesiam dominam directam, ac illi denunciauit quantum ipsi ab alijs offertur, & postquam ipsa

ipsa Ecclesia declarauit nolle emere, vel si non declarauerit, & fuerint elapsi duo menses a die denunciationis, alias secus faciens emphyteota, vel cessans a solutione Canonis per biennium, nisi statim soluerit, cadit a iure suo. Occasione prædictorum, Canonistæ omnes tractant materiam emphyteusis, maxime ecclesiasticæ in hoc text. de qua materia Ciuilitæ tot. tit. C. de iur. & pby. & extat peculiare Tractatus, nepe, Valas. Corbul. de Amis. & aliorum, Clar. in sua præx. §. emphyteusis, Specul. lib. 4. tit. de emphyt. Card. Tusc. tom. 3. præx. conclus. lit. B. conclus. 192. Couar. lib. 2. var. cap. 17. Ricc. in præx. 1. par. resolut. 120. & seqq. Gabr. lib. 3. tit. de iur. emphyt. conclus. 1. & seqq. Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 97. & seqq. Mantis. de tacit. & ambig. conuent. Masc. de probat. Molin. de contract. Bonac. & ceteri, ita, ut vix inter DD. reperiatur vnus, qui hanc materiam non tangat; & cum ipsa sit vulgaris, dicemus pauciora, quæ Ecclesiasticis tantum seruire possunt.

1. Nota primo cum text. quod emphyteota vendens irrequisito Domino, cadit a iure suo, quod etiam deciditur in l. fin. vbi omnes, C. de iur. emphyt. Idq; ampliatur, etiam si emphyteota rem emphyteoticam venderet iualuo assensu Ecclesiæ dominæ directæ, quo in casu, secundum magis communem opinionem, etiam caderet a iure suo, si præcesserit traditio possessionis ante assensum, ita Corbul. de causa prim. ob alienationem ampliat. 31. Dic. conf. 160. num. 3. Rip. in cap. cum M. num. 80. de cons. Rolan. conf. 51. num. 18. lib. 2. Clar. in §. emphyteusis, quaest. 13. vers. item quæro, vbi Bar. ad lit. D. Marefcot. var. resolut. lib. 1. 78. contra Monoch. conf. 38. num. 24. & sequ. libr. 1. Verum si tali reservationi consensus, vendens adderet clausulã, *Nec alias, nec aliter, nec alio modo, &c.* tunc a caducitate liberaretur, etiam secuta traditione ante impetratum assensum, ita DD. citati, & alij, præsertim Bald. in cap. 1. §. fin. num. 5. qua fuer. prima caus. benef. amitt. Cotta in memorial. verb. emphyteota alienans, late Grammat. dec. 163. Felin. in cap. qua in Ecclesiarum, post num. 85. vers. saluatur, de consuet. & est commune, ut testatur Marefcot. cit. loc. & pluries fuit decisum per Rot. signanter in vna Romana deuolutionis domus 20. Aprilis 1595. coram Penia, & per prius in vna Tiburtina Casiri Viuarj 1588. coram Seraphino.

2. Dubitatur; quid si in concessione emphyteusis fuerit additum pactum, quod emphyteota non possit alienare, nec cum clausula, *Saluo assensu Domini, non aliter,*

ser. nec alio modo, & emphyteota alienauerit cum dicta clausula, an incurrat caducitatem.

Resp. de rigore Iuris incurrere caducitatem, quia Dominus non intendebat concessionem aliter facere, ita probat *Marescot. cit. loc. num. 7.* Verum de æquitate, *Rota in una Romana prætensa deuolutionis domus 24. Iunij 1597.* coram *D. Seraphino*, iudicauit contra rigorem Iuris, & caducitatem, & solum mandauit augeri Canonē.

¶ Vtcrius, si verba reservationis assensus Ecclesie dominæ directæ fuerint posita p modum conditionis, puta, *Si Domino placuerit*, vel, *Si Domini consensus accesserit*, adhuc excusatur alienans a caducitate, etiam si possessionem tradiderit, quia non purificata conditione, perinde est, ac si alienatio facta non fuisset, *cap super eo*, & ibi *DD. de condit. appof. T. iraquei. de retract. signag. §. 1. glos. 2. num. 22.* *Roland. conf. 7. num. 12. lib. 3. & conf. 63. nu. 16. & 24. lib. 4. Pibolom. dec. 63. Curt. Sen. conf. 8. sub num. 8. in fin. & num. 9. & seq. lib. 1.* quos refert, & sequitur *Marescot. cit. loc. num. 4. de Francb. dec. 267.*

¶ Ampliatur supraposita sententia, vt emphyteota alienando, cadat a iure suo, etiam si post alienationem, & traditionem rem alienatam recuperet, ita *Clar. cit. loc. num. 6.* vbi *Baiard. lit. G.* testatur de communi, *Alex. in l. si insulam, col. penult. nu. 40. de verb. obligat. l. as. in l. ult. num. 135. in fin. C. de iur. empb. Dec. cons. 160 num. 6. Imol. in hoc cap. potuit, Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 5. nu. 14.* secus est, si recuperatio fuerit facta ante traditionem possessionis, vt notat *Baiard. cit. loc.* Sed si traditio fuerit facta per solam clausulam, *Constituti*, tunc non obstante penitencia, & reuocatione, adhuc incurritur pœna caducitatis, ita post alios, tenet *Marescot. cit. loc. num. 20. Grat. discept. foren. cap. 43. num. 43.* Et licet hæc opinio in iure sit verior, tamen de æquitate in iudicando esset tenendum contrarium, quod traditio, quæ fit per clausulam, *Constituti*, non inducat caducitatem. ita sentit *Clar. cit. loc. num. 4. in fin.* post *Guid. Pap.* per eum adductum *dec. 101.* Et idem si bona alienata ante acceptatam ab Ecclesia caducitatem, sint recuperata, *Genuens. præf. Eccles. q. 93. in fin.*

¶ Ampliatur etiam, vt hæc caducitas ob alienationem inducatur ipso iure, non tamen ex hoc inducitur, quod non requiratur declaratio, vt post multos docet *Grat. discept. foren. cap. 36. num. 10. & seq.* & ad hanc declarationem debet pars citari, vt probat idem *Gratian. cit. loc.* post *Afflic.*

dec. 97. num. 3. & ratio est, quia emptor posset multas exceptiones opponere, propter quas res non incideret in commissum, & proinde emptorem non potuisse expelli, & de facto spoliari sine citatione, & sententia, fuisse iudicatum, refert *Afflic. cit. deis.* Aduertendum, quod *DD. prædicti* loquuntur generaliter, nil distinguendo, si emphyteusis sit Ecclesiastica, vel ne. Et in specie de Ecclesiastica loquitur *Marescot. variar. resol. lib. 1. cap. 5. num. 15. & 16.* vbi defendit, quod in Ecclesia domina directæ non requiritur declaratio, seu acceptatio dominij, quando caducitas respicit fauorem Ecclesie.

6 Limitatur sententia. Primo, vt excusetur emphyteota a caducitate, quando alienauit, possessione non tradita, ita *Marfil. singul. 412.* quem sequitur *Grammat. ad Afflic. dec. 97.* & est commune. Secundo, si emphyteota alienauerit ignoranter, *Grammat. cit. loc.* Tertio, si alienauerit propter dotem, vel donationem propter nuptias, idem *de Marfil. sing. 413. Grammat. cit. loc.* vbi adducit etiam alias limitationes.

7 Limitatur etiam, vt bona emphyteutica possint obligari, & hypothecari sine consentu Domini, cum pignus nihil transferat, & remaneat in bonis obligantis; vnde nõ dicitur alienatio, nec mutat causam dominij, *l. pignus, C. de pignor. act. DD. in l. tutor, §. fin. ff. eod. tit. Bart. in l. si constante, in princ. n. 73. solut. matr. Afflic. dec. 191. in 1. dub. Cursat. cons. 32. num. 17. Rot. diuer. dec. 3. num. 10. par. 2.* vbi de communi. Immo in generali obligatione bonorum veniunt etiam bona emphyteutica Ecclesie, ita seruat *Rota in una Romana damnorum S. Rocchi 3. Iunij 1577.* coram *D. Lancellotto* & refert *Gratian. disceptat. foren. cap. 43. num. 7. & seqq.* contra *Surd. dec. 160. num. 1.* qui respondet contrarijs. & *num. 10.* intelligit supradicta, dummodo obligatio non fiat pro quanto res valet; tunc enim quia non est spes luitionis, requireretur consensus Domini, *l. legata, §. inutiliter, de suppell. leg. Corbul. de causa priuat. ab alienat. limit. 33. in fin.* Potest etiam super re emphyteutica imponi sine assensu Domini seruitus realis, & personalis, vt est vsusfructus; nam faciendo vsufructuarium, non transfertur in eum vtile dominium, nec melioramenta, & hæc est verior opinio, vt testatur *Gratian. discept. foren. cap. 43. nu. 3. & seqq.* post *Cott. in verb. emphyteota non potest, ad fin. vers. samen ad illam legem.* *Bero. q. 95. vers. quarto respondetur, num. 11. col. pen.* Sed supradicta de obligatione, by-

potheca, seruitute, & similibus procedunt in vita emphyteotæ, quia eo mortuo resoluantur, *Tiraq. de rebra. lignag. s. 1. glos. 7. num. 48. Ruin. conf. 150. num. 14. lib. 3.* & alij adducti per *Gratian. cit. loc. num. 4. & seqq.* & est commune, inmo si Ecclesia rem deuolutam iterum concedere intendit, adhuc creditor nec habet prælationem, de *Fran. b. dec. 226.*

8 Aduerte, quod si quis haberet rem emphyteuticam ab Ecclesia, cum potestate, vt illam possit alienare, teneretur adhuc petere assensum domini, tenet magis communis opinio, vt post alios aduertit de *Fran. d. c. 4. num. 20. & dec. 226.* & an hæc potestas operetur, vt saltem emphyteota alienando non cadat a iure suo, & *Genuen. pract. Eccles. q. 108. per tot. & præsertim sub num. 5.* tenet quod tale pactum saluat caducitatem, licet non operetur vt Ecclesia non habeat prælationem tanquam domina directæ, de qua in hoc *cap. potuit.*

9 Caducitas, de qua hic, non incurritur per venditionem factam nulliter, vel fide, aut simulate, vel si res sit exposita venalis, ita *Surd. de al. ment. tit. 9. nu. 68. & 69. q. 16.* quam refert, & sequitur *Gratian. disceptat. foren. cap. 36. num. 5.* vel si res fuit vendita pro parte, non cadit a toto, sed tantum ab illa parte alienata, plene *Card. Mantica. de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 28. nu. 13. fol. 475.* contra nonnullos per eum relatos, tenuit *Rot. in vna Bononiens. bonorum emphyteuticorum 2. Decembris 1596.* coram *D. Pamphilio* & in alia *Burgen. decimarum 3. Iulij 1606.* coram *D. Ortembergo;* caderet tamen a toto, si alienasset partem tanquam liberam in fraudem, asserendo scienter esse propriam, non emphyteuticam, ita *l. as. in l. fin. num. 125. C. de iur. emphyt. Corbul. de causa priuat. ob alienat. ampliat. 42. n. 7. et 8.* post alios adductos per *Gratian. disceptat. foren. cap. 860. num. 25.* vbi *num. 26.* tenet, quod vendens rem emphyteuticam tanquam allodiam, in dubio præsumitur hoc facere animo præiudicandi Ecclesiæ, ex qua doctrina posset procedi contra talem vendentem tanquam contra occupatorem iurium Ecclesiæ, si hoc fiat scienter.

10 Hæc caducitas potest militare etiam in hærede, & successore vendente rem emphyteuticam sine assensu domini, dummodo hæres liquidam notitiam habeat de emphyteusi, & de omnibus eius qualitatibus, ita vt non sufficiat in his terminis scientia, quam habuit successor ex asser-tione sui prædecessoris, vt si tempore, quo ipse emit talem rem, venditor dixit rem esse sub directo dominio Ecclesiæ, quia

ista generalis expressio non sufficit, cum ad inducendam scientiam requiratur specificatio omnium qualitatatum, quibus non expressis, nihil dicitur gestum, quod præiudicium inferat, *glos. in cap. concertationi, in verb. sciuerit, de appellat. in 6.* *Natt. conf. 636. num. 192. Surd. conf. 82. nu. 11. Osafo. dec. 176. nu. 3.* quos refert, & sequitur *Grat. discept. foren. cap. 633. num. 23.* vbi *num. 24.* dicit, quod ad hoc vt inducatur hæc caducitas in successore, & hærede in emphyteusi, debet omnino successor certiorari de emphyteusi, & eius qualitatibus, ad hoc vt deinde possit probari scientia illius, quæ debet esse certa, & indubitata, nec sufficit præsumpta, *l. si quis autem, & s. hinc nobis, in fin. vers. si vero expressim, aut b. de hered. & falcid. Surd. conf. 328. nu. 29. lib. 3. Card. Seraphin. dec. 133. num. 2. & dec. 991. num. 2 Cephal. conf. 150. num. 13. lib. 3. Rot. in vna Romana domus S. Ludouici 24. Aprilis 1600.* coram *D. Penia,* de qua per *Farin. dec. 151. lib. 2. conf.*

11 Aduerte, quod supradicta de caducitate ob alienationem, locum non habent in donatione; potest enim emphyteota libere donare rem emphyteuticam sine consensu Ecclesiæ dominæ directæ sine incur-su caducitatis, *glos. in l. fin. in verb. alijs videri. C. de iur. emphyt. Aret. conf. 41. num. 1. Corbul. de caus. priuat. irrequis. domin. limit. 13. num. 1. Mart. conf. 516. num. 2. Gratian. discept. foren. cap. 633. num. 23.* qui refert de communi, nec locum habet in Legato, vt per *Corbul. cit. loc.* & est commune.

12 Nota secundo, quod licet in donatione non requiratur assensus, ad finem vt Ecclesia domina directæ præferatur; requiritur tamen ad hoc vt Ecclesia sciat suum emphyteotam, quem conuenire possit, & emphyteota recognoscat Ecclesiam in dominam directam, & ei quinquagesimam soluat, quam nos laudemium appellamus, tenet *Cyn. in l. fin. C. de iur. emphyt. in addit. Alber. in vers. licet in donatione,* vbi etiam *Sal. 2. col. vers. & quero cum glos.* & alij, ex quibus probat de *Fran. b. decis. 201. num. 3.* in donatione rei emphyteuticæ deberi laudemium contra *Specul.* & alios per eum adductos, licet in fine dictæ decisionis concludat non deberi laudemium ex donatione, quando Consuetudo aliter dispo-neret, late *Amed. de Ponte tra. de laud. q. 30. fol. 38.* segregata tamen de consuetudine, verior est opinio deberi, probat etiam *Gratian. discept. foren. cap. 377. in princ. Ric. collect. dec. par. 1. collect. 31. ver. item & quid, & 2. par. collect. 421.*

13 Laudemium de iure communi est quin-

- quagesima pars pretij, quo venditur res emphyteutica, deciditur in *l. fin. §. et ne auaritia C. de iur. emphyt. Clar. in §. emphyteu- fti. q. 23. in princ.* Verum quia in locis particularibus extant cōsuetudines, quod pro laudemio plus, vel minus soluatur, illa est attendenda, ita *Bertran. cons. 192. volum. 5. Borr. super Consuet. §. 18. Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 40. cas. 30. in princ.* quando vero fit alienatio rei emphyteuticæ titulo sacratio, tunc debetur laudemium ad rationem estimationis, & debet attēdi ætimationis secundum tempus, quo transfer- tur, secus est in venditione, quia tunc at- tenditur pretium illius temporis, quo fit venditio, ita *Gratian. discept. forens. c. 377. num. 58.*
- 14 Præstatio laudemij est quædam exhibi- tio obsequij reuerentialis, quam facit em- phyteota, dum suscipiendo inuestituram dominum recognoscit, quæ nunquam censetur remissa per quamcumq; conces- sionem, & facultatem alienandi, & aliam similem immunitatem, ut patet *M. nob. cons. 297. num. 24. vsq. ad 27. lib. 3. Alex. in. cons. 123. num. 7. lib. 5* in quo *cons. Alexand.* scribit, quod pater, qui fruatur im munitate duodecim aliorum, non excusetur a soluenda Ecclesiæ quinquagesima parte pretij ratione rei emphyteuticæ.
- 15 Laudemium debetur habita ratione ad quantitatem prætij æstimati, non obstante quod res plus valeret, *Cagnol. in l. 2. n. 246. C. de pact. inter empt. & venditor. Burg. de laudem. par. 1. inspect. 6. num. 3 & 11. & p. 2. inspect. 28. num. 9. in adlit. fol. 130. Amed. eod. tract. q. 5. in princ. iuxta l. sed si bon. §. 1. ff. de condit. & demonstr. l. quantitas patri- monij, vbi Bar. ff. ad leg. falcid. & ideo quā- nis pacta, & onera minuant, vel augeant contractum, & rei ætimationem, *genera- li, §. fin. ff. de usufr. l. leg. D. cons. 166. u. 4.* tamen hoc procedit alio respectu, quia solu- tionis laudemij, *Amed. de laudem. q. 6. num. 6.* cum istud onus laudemij sit odio- sum, & restringendum ad casum scriptum, & non debet extendi de vno ad alium, etiam vbi militat eadem ratio, idem *Amed. de laudem. q. 2. num. 10.* post *Isern. in cap. 1. §. sed & res, col. 2. per quos fiat inuest. & in cap. 1. §. similiter, de capitul. Corrad. Alex. cons. 5. num. 5. lib. 5. Schrader. de feud. par. 10. sect. 2. n. 49.**
- 16 Quare in solutione laudemij non attē- ditur absolute valor totius rei, sed solum æstimatio utilis dominij, scilicet quantum valet utile dominium absq; directo, & sic quanti res valet cum onere subiectionis, *Amed. de laudem. q. 5. num. 1. & 2. iuxta do-*
- ctrinam Bart. in l. sed si bon. §. 1. ff. de condit. & demonstr. & in l. quantitas patrimonij, ff. ad leg. falcid.*
- 17 Actio exigendi laudemia non est perso- nalis, sed realis, hoc est annexa rebus, & bonis emphyteuticis, & cum ipsis transit ad successores, *Ias. in l. 2. num. 2. C. de iur. emphyt. Amed. de laudem. q. 45. col. 1. Menob. cons. 144. num. 14. & seqq. lib. 5.* vnde etiam pro præstandis laudemis competit hypo- theca, ita *de Franch. dec. 430.* qui testatur de communi, *Menob. cons. 297. nu. 1. & 34. Tiraquel. de retract. lignag. §. 29. glo. 2. n. 8. in fin. cum alijs per M. ill. dec. 171. nu. 15. par. 2.* qui concludit, quod si priores em- ptores, qui non soluerunt laudemium non fuerunt inuestiti de emphyteusi, tunc Do- minus directus nō tenetur secundum em- ptorem inuestire, nisi soluto laudemio suorum prædecessorum, actione hypothe- caria, sequitur *Gratian. discept. forens. c. 272. num. 5. & seqq. vbi num. 1. & seqq.* refert contrarium tenentes, a quibus recedit, & iste est casus dictæ *dec. de Franch.*
- Emphyteusis Ecclesiæ si sit concessa pro se, successoribus, & hæredibus qui- buscumq; præcedentibus legitimis solen- nitatibus, est transitoria ad hæredes etiam extraneos, iuxta tradita p *Couar. lib. 2. var. resolut. c. 17. l. 1. Clar. in §. emphyteusis. q. 28. & Card. Mantica. de tacit. & ambig. libr. 22. tit. 19.* apud quos late inuenies discussam questionem illam, quando emphyteusis ecclesiastica concessa pro hæredibus tran- serrat ad extraneos. In terminis, in quibus transit, dubitatur, an si instituat extraneus hæres, debeat solui laudemium. In qua dubitatione sentit vna opinio, quod ex tali concessione videtur Ecclesiam a principio concessisse, vt sine alia requisitione possit emphyteusis in quemcumq; alienari; vnde tanquam acquirens fuerit comprehensus in inuestitura, non tenetur ad laudemium, tenent *Rip. in l. qui Roma, §. duo fratres, num. 87. in 2. concl. in fin. vbi etiam Alciat. ff. de verbor. obligat. Cephal. cons. 699. num. 29. & 30. lib. 5. Vinc. Anna. allegat. 106. num. 5. Bertaz. cons. ciuil. 112. nu. 4. & 15.* in hoc casu *de Franch. dec. 447.* secutus opinionem *Amed. tract. de laud. q. 31.* dicit, quod si hæres extraneus institu- tus absq; dispositione testatoris est de- vocatus in inuestitura, vt potè descendens a primo inuestito, & non debetur laudemium; quando verò extraneus institutus absq; dispositione testatoris non veniret ad successorem, & tunc debetur laudemium. Ex qua doctrina videtur sentire, quod vxor instituta a viro in casu, in quo non

non veniret ad successionem, illius deficientibus liberis, agnatis, & cognatis, tenetur ad laudemium.

19 Prædicta opinio non videtur improbabilis. Sed in rei veritate contraria est verior, quia per huiusmodi concessionem non sequitur, quod non debeat introduci noue emphyteuta, siue emptor sit, siue donatarius, vel hæres extraneus in possessionem per Dominum, qui erit requirendus ad hunc effectum, ideo per istud pactum non videtur in aliquo ipsi laudemio præiudicatum, *Imol. in hoc cap. potuit, col. 25. ad fin. vers. ulterius etiam potest quæri, num. 64. Bald. in l. cum dubitabatur, l. lectur. col. 1. post princ. vers. sed iuxta primum, num. 3. in fin. C. de iur. emphyt. Corbul. de caus. priuat. ob alienat. irrequisito domino, nu. 7. ampl. 2. col. 2. ad med. vers. ut ergo verba istius patris, qui alios adducit, Sard. dec. 200. num. 5. vbi etiam reprobatur Cephal. contrarium tenentem. Ideo quamuis emphyteuta possit etiam invito Domino in hoc casu alienare in quemcumque; nihilominus debetur laudemium, late comprobatur *Soc. Iun. consil. 70. num. 11. & 12. lib. 3. quem sequitur Menoch. cons. 297. num. 27. & 35. lib. 3. qui testatur de communi, Mantica. de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 21. num. 34. post Salyc. in l. ult. num. 2. in fin. vers. fateor tamē, C. de iur. emphyt. probatur, Gab. cons. 84 n. 12. col. pen. ante fin. vers. & hac ratione, lib. 1. Tbor. in compend. dec. in verb. laudemium, fol. 306. col. 2. vers. 3. Visu. dec. 496. num. 5. in fin. & seq.**

20 Sæpissime occurrit vendi rem emphyteuticam vna cum libera vnico pretio, & non facta distinctione pretij. In qua venditione debetur laudemium Ecclesiæ Dominæ directæ, non ad rationem æstimationis rei liberæ, sed ad rationem æstimationis rei emphyteuticæ, quæ ut plurimum ratione subiectionis est minoris æstimationis, faciunt dicta superius *vers. laudemium debetur*, & habetur per *Amed. cit. tract. de laudem. q. 7. num. 4.* & bona emphyteutica æstimantur in sexta parte minus, quam bona libera, *Ludou. dec. 573. num. 3. vbi Beltr. lit. D.*

21 Similiter si vendatur res emphyteutica cum fructibus, debetur laudemium non solum de pretio rei, sed etiam de pretio fructuum, qui non sunt separati a solo, quia dicuntur pars fundi, *l. fructus pendentes, vbi glos. ff. de rei vendic. & cum sit vnica venditio, debetur laudemium de toto pretio, Couar. var. resol. lib. 1. cap. 15. si vero sunt a solo separati, vel venduntur diuisim, & separatim a fundo, & tunc non debetur lau-*

demium de pretio fructuum, ita *Boer. decis. 229. vbi in venditione domus cum vtenfiliis, si vtenfilia sunt affixa parieti, debetur laudemium, secus si non sunt affixa, sequitur Amed. tract. de laudem. q. 7.*

22 Laudemium debetur Ecclesiæ Dominæ directæ, si res emphyteutica locetur ad longum tempus; nam hæc locatio est species alienationis, cum per eam ius in rem transferatur, & utilis in rem actio acquiritur, *l. fin. ff. si ager. vec. vel emphyt. pet. l. 1. §. quod autem ait Prætor, vbi glos. de superfic. tenet Dec. cons. 204. Alex. cons. 165. volu. 2. Redoan. de reb. Eccles. non alien. tit. de laud. §. ista autem, num. 24. Baiard. ad Clar. §. emphyteusis, q. 23. num. 1. late Amed. de laud. q. 34. per tot. vbi dicit, quod contrarium tenentes procedunt de consuetudine Franciæ. Dicitur locatio ad longum tempus, quæ fit ad decennium, *l. fin. & ibi glos. ff. si ag. vec. §. 1.* Sed hæc de locatione ad longum tempus non procedunt quoad priuationem, in quam incurrit alienans sine consensu Domini, ut diximus supra; probatur secundum veriorum opinionem post alios per eum adductos, *Gratian. discept. forens. cap. 378. num. 29. & seq.**

23 Laudemium debetur ex datione in solutum, vel cessione facta ab ipso emphyteuta pro satisfactione sui debiti, vel facta a iudice ex venditione sub hasta pro debito, quod alias contraxit emphyteuta, cum hæc non dicatur alienatio simpliciter necessaria, cum oriatur ex obligatione, & debito contracto per ipsum emphyteutam, & venditio, quæ fit sub hasta, seu adiudicatio, dicitur alienatio procedens ex facto ipsius debitoris, & habetur, ac si ipsemet debitor dedisset in solutum bona; vnde merito debetur laudemium, ne ad fraudandam Ecclesiam Dominam directam aperiretur via, cum facile posset emphyteuta constituere se debitorem, ad finem euitandi solutionem laudemij, concludunt *Bald. consil. 306. lib. 1. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glo. 14. Amed. de laudem. q. 27. Mauris. Burg. cod. tit. par. 2. inspect. 45. n. 11. Prosp. Rendell. de iur. probom. in verb. non aliter nisi, nu. 57. ad fin. fol. 89. Alciat. cons. 433. Cassan. super Consuet. Burgund. tit. de mans. mortef, rubr. 9. §. 10. limit. 4. referunt decimum *Tbesaur. decis. 139. per tot. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 60. num. 7. de Franch. decis. 277. Maynard. dec. 43. lib. 4.* Quando dicatur alienatio necessaria, & non debeatur laudemium, dicam inferius.*

24 Debetur etiam laudemium, quando res emphyteutica alienatur ex præcepto, & iussu testatoris, *de Franch. cit. dec. 277. circa med.*

med. vbi Amond. num. 5. & alij Addentes.

- 25 Laudemium debetur quoque si res emphyteutica permutetur; nam licet possit res emphyteutica permutari irrequisito domino, hoc procedit quoad effectum caducitatis, & antequam de re emphyteutica permutata capiatur possessio, secus tamen quoad alios effectus; unde acquirens rem emphyteuticam ex permutatione tenetur inueltituram, & confirmationem accipere ab Ecclesia domina directa, alias si possessionem ingrediatur, cadet a iure suo, probat post alios *Corbul. de iur. emph. sit. de caus. priuat. ob alienat. irrequis. Domino fact. limit. 12. num. 3.* merito deberi laudemium tenet *Amed. de laud. q. 28.*
- 26 Ex transactione debetur laudemium, quando in transactione res emphyteutica mutat possessorem, etiam si pars aduersa cedat iura, pecunia mediante, probatur ex doctrina *Bald. in l. per diuersas, C. mandat. vbi statutum disponens, quod de emptione, & venditione solvatur gabella, habet locum in transactione, secus tamen est, si res in alios non transferatur soluta pecunia, quia tunc non debetur laudemium, Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gl. 14 n. 63. & 69. sequitur *Amed. de laudem. q. 23. vbi vltius dicit, quod si lis est super possessorio, si vnus ex litigantibus accepta pecunia cedat iura, laudemium non debetur.**
- 27 Est quoque soluendum laudemium ex venditione valide facta, & postea re integra consensu partium dissoluta; nam statim per contractum, qui consensu partium perficitur, Ecclesie dominæ directæ est acquisitum ius ad laudemium, nec factio contractuum potest in hoc præiudicari, & licet *Angel. Castrenf. & Alexand. in l. iuris gentium, §. adeo, de pact.* distinguant inter reuocationem, & dissolutionem contractus factam ex intervallo, vel incontinenti, ita vt in primo casu debeatur laudemium, non in secundo, tamen *Amed. tract. de laud. q. 38* indistincte tenet deberi laudemium, eo maxime, quia in contractu venditionis semper apponitur clausula, *Constituti*, per quam transfertur vera possessio, licet fito modo, non debetur tamen laudemium, si partes discederent a contractu, ex eo quia erat nullus, vel inualidus, cum ex tali contractu, qui non habuit effectum suum, nõ debeatur laudemium, *Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gl. 2. num. 7. Gratian. discept. foren. cap. 276. nu. 5.*
- 28 Ecclesie dominæ directæ debetur laudemium, si res emphyteutica detur in dotem æstimata, quia tunc proprie constituitur emptio, & venditio, *l. quoties, C. de*

*iur. dot. & debetur laudemium statim post contractum, & matrimonio secuto, quia ab eo tempore censetur facta venditio, tenet *Amed. tract. de laudem. q. 29. num. 10.* hoc tamen intellige, quando æstimatio fuit facta non ad finem sciendi valorem rei tantum, vt aduertit *Ioseph. Ludouic. dec. Perus. 60. num. 12. in fin.* quod si sumus in dubio, nec apparet, an æstimatio fuerit facta ad effectum sciendi tantum valorem rei, vel an ad effectum venditionis, & tunc præsumitur facta ad effectum venditionis, & tacite emptionem, *gl. in l. si inter virum, & l. quoties, C. de iur. dot. & proinde debetur laudemium, ita *Amed. cit. loc. num. 11.* Quibus casibus æstimatio in dote faciat emptionem, vel non, vide late apud *Couar. practic. qq. cap. 28. per tot.* secus tamen dicendum est, quando res emphyteutica fuit data in dotem inæstimata, tunc non debetur laudemium, nec etiam si fuerit facta æstimatio ad finem sciendi valorem rei tantum, ita *Ioseph. Ludouic. cit. loc. Capell. T. bolof. decis. 279. Cabal. milliloq. 216. Amend. ad de Frans. dec. 437. num. 4* hoc tamen intellige, quando dos fuit data ab eo, qui dotare tenetur, & ex necessitate; secus si fuerit data ab extraneo, qui dotare non tenetur, & non ex necessitate, nam tunc etiam inæstimata, debetur laudemium, tenet *Bero. conf. 315. volum. 3. part. 2. & conf. 57. volum. 7. Brun. cons. 44 in fin. Amed. loc. cit. num. 7.* nisi alias mulier sit comprehensa in inueltitura, vt dicemus inf. 2. Quod si maritus soluto matrimonio lucratus est rem emphyteutica n dotalem ex Consuetudine, vel Statuto, adhuc laudemium non debetur, siue dos data fuerit a dotare debente, siue ab extraneo, cum consensu domini: quia in primo casu alienatio facta est ex necessitate, in secundo dum dominus directus consenserit dationi in dotem, censetur consentisse lucro dotis, quod in consequentiam venit, quia qui vult antecedens, censetur velle, quod sequitur ab eo, *Aymon. conf. 79. num. 4.* ita tenet *Amed. cit. loc. n. 8.***

- 29 Diximus supra num. 12. ex donatione deberi laudemium, hic occurrit casus in praxi, & est. Emphyteota Ecclesie donauit rem emphyteuticam extraneo irrenouabiliter inter viuos, verum donans reseruando sibi vsumfructum, contulit effectum donationis post eius mortem, cum clausula instrumenti, *Ex nunc prout ex tunc secuta morte, & e contra, & præambula hora mortis, & cum clausula, Constituti.* In quo casu dubitatum fuit, quando debeatur laudemium tempore contractus ne, an post mortem donantis, in quo tempore donatio suos

Xy ha-

habet plenariòs effectus; & dicendum est cõpõse contractus, & non expectata morte donantis deberi laudemiam, & ratio est, quia talis donatio transfert dominium a die initi contractus, docet *Bald. in auth. contra rogatos, in princ. C. ad Trebell. Alex. in l. huiusmodi, ff. de verbor. oblig. Negusanc. de pignor. 6. par. princ. 2. memb. 2. col. versic. illud autem, de Franch. dec. 213. num. 1.* probatur etiam a simili ex doctrina *Bart. in l. sancimus, C. de Consul. 6. lib. 12. num. 2.* vbi si vigore Statuti electus in Consulem debet soluere centum libras auri, si fuerit electus Consul, verum illi non fuerit concessa administratio, tenetur soluere cõtum libras auri, licet sibi non sit administratio concessa; & ille, cui res venditur pacto appõsito, vt ius administrandi ei non competat, nisi post tale tempus, tenetur soluere gabellam, etiam antequam dictum tempus administrandi veniat. Hęc *Bart.* & quia valet argumentum a gabella ad laudemium, & e contra, cum in illis nulla ad sit ratio differentiz; & de vno ad aliud inferatur, vt docet *Surd. dec. 305. num. 32.* quem refert, & sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap. 180. num. 10.* ergo in casu prædicto dicendum est, omnino deberi laudemium Ecclesie a principio donationis.

30 Vltcrius, si res emphyteutica donetur comprehensis in inuestitura, non tamen proximioribus, debetur laudemium, quia illi non sunt vocati in eum casum, & non videntur inclusi, & res deuenit ad eos non per inuestituram, sed per alienationem, ita post *Sola. in Constit. Pedemontan. tit. de iur. emphyt. part. 1. glos. 1. num. 19. in fin.* tenet *Gratian. disceptat. forens. cap. 180. num. 24.* vbi num. 25. dicit, quod emens feudum dicitur nouus vassallus, licet esset comprehensus in inuestitura, *Surd. conf. 538. num. 5. libr. 4.* Hęc opinio habet quid rigoris, sed cum sit grauis authoris, fauore Ecclesie Dominæ directæ posset prædicari. In contrarium faciunt dicta per *Amed. cit. loc. q. 12. nu. 20.*

31 Exemptione facta cum pacto de retrovendendo, statim post contractum debetur laudemium, cum venditio a principio sit perfecta, nec pendeat ab aliquo futuro euentu, licet resolubilis sit, & in hoc casu transferat dominium vtile, cuius translationis intuitu laudemium debetur, *Bald. & Cast. in l. ab emptione, C. de pact. Amed. de laudem. q. 37. num. 5. Tbesaur. dec. 35.* Non tamen debetur laudemium ex retrovenditione, cum sit simplex resolutio primi contractus, & fingitur retro rem non esse venditam, docent *Ias. in cit. l. ab emptione, nu. 7. Redoan. de reb. Eccl. non alienan. q. 66. de*

laudem. num. 9. & seq. Maceraten. var. resol. resol. 99. num. 2. Gratian. discept. for. c. 180. num. 6. 11. 12. & 16. & hęc est verior opinio contra aliquos, quos refert *Tbesaur. cit. loc. num. 3. & Grat. num. 12.* Intelligitur supradicta, quando retrovenditio sit vigore pacti appõsiti a principio in ipso contractu venditionis, quod si tale pactum fuerit appõsitum ex interuallo, tunc ex retrovenditione deberetur laudemium, & sic duo laudemia, vnum ex venditione, alterum ex retrovenditione, *Franc. Mars. dec. 570. & 571. Boer. dec. 182. num. 39. & decis. 134. Rot. Auenionen. 122. in dec. diuer. Tbesaur. citat. dec. 75. Boer. conf. 2. & 42.* quos refert, & sequitur *Flau. Amend. ad de Franch. dec. 437. n. 5. Grat. cit. loc.*

32 Commune est in Iure, laudemium deberi per emptorem, non per venditorem, nisi aliter per Statutum disponatur, *l. debet, ff. de edilit. edict. vbi dicit esse casum, Roman. singul. 182. Redoan. de reb. Eccl. non alienan. tit. de laud. 9. & ad solutionem,* & alij, quos refert *Amed. quest. 9. num. 1.* id adeo verum est, vt nisi aliud sit inter partes conuentum, emptor nec aliquid potest a venditore repetere, nisi in casu, quo venditor taceret rem esse emphyteuticam, & diceret esse allodiam; tunc enim teneretur emptori restituere interesie, ac refarcire, iamna, est indubitatum, *Sfort. Odd. conf. 4. nu. 8. & seqq. vsq; ad 27.* Quod posset conuerti in hoc casu, est, si venditor asserendo rem esse emphyteuticam, illam vendidit liberam ab omni onere, vt communiter solet dici, francam, & liberam ab omni onere, præterquam ab annuo censu emphyteutico carolenorum, &c. In hoc casu si nulla est facta mentio laudemij, adhuc illud tenetur soluere emptor absq; spe repetitionis a venditore. Nec talis conuentio, & pactum se extendit ad onus soluendi laudemium, cum quia laudemium soluitur ex natura contractus emphyteutici, ita *Surd. dec. 31. num. 6. Gratian. disceptat. for. cap. 377. num. 22.* tum quia laudemium non causatur ex facto venditoris, vel eius authoris, sed ex ministerio legis, *l. fin. C. de iur. empb. tum deniq; quia laudemium est onus, quod debetur post perfectum contractum ratione nouæ inuestituræ, vt colligitur ex ipsa l. fin. & pactum supradictum non se extendit, nisi ad onera existentia tempore contractus, l. quare. §. inter locatorem, ff. locat. Bene tamen se extendit pactum prædictum ad onera soluendi laudemia debita ex causa præcedentium alienationum eiusdem rei emphyteuticæ factarum alijs personis; tunc enim potest emptor agere contra*

ven,

- venditorem, vt rem liberet ab onere hypothecæ inductæ ex causa ipsorum laudemiorum, etiam si molestiam non patiat, est *text. in l. ex prædijis, vbi glos. Bald. nu. 6.* & alij C. de cuius. *Grauet. cons. 298. num. 14. Grotier. libr. 2. præct. quæst. ciuil. quæst. 169. n. 3. Giurb. dec. 100. n. 22.*
- 33 Ad effectum consequendi laudemium ab emptore potest Ecclesia Domina directæ compellere ipsum emptorem via iudiciali ad exhibendum instrumentum emptionis, *Specul. in tit. de emphyt. s. nunc aliqua, vers. 141. Ias. in l. 2. num. 175. C. de iur. emphyt. Dec. cons. 61. col. 2. vers. non obstant,* & non solum habet actionem contra emptorem prædictum nouum acquiratorem, vt edat titulum, sed etiam contra eum, qui alienauit, vt declarat, cui, & quo titulo alienauit, ita *Amed. a Ponte tract. de laud. q. 43. qui num. 4. respondit ad l. cogi. ff. de petit. hered. vbi nemo cogitur ostendere titulum suum.*
- 34 Si super paruo solo emphyteutico constructa est domus magni pretij, quia ædificium cedit solo, si alienetur, non solum soluendum est Ecclesiæ Domine directæ laudemium de pretio soli, sed etiam de pretio ipsius ædificij, cum ipsum quoque dicatur factum emphyteuticum, voluit *Ias. in l. fin. num. 44. C. de iur. emphyt. Amed. cit. loc. q. 8.* cum indubitatum sit, quod non solum de re ipsa, sed etiam de melioramentis sit soluendum laudemium, *Redoan. de reb. Eccles. non alien. tit. de laudem. num. 18. Boer. dec. 19.*
- 35 Non debetur laudemium in multis alienationibus rei emphyteuticæ. Primo, in alienatione necessaria, vt explicat *Amed. de laudem. q. 26.* vbi dicit, quod licet venditio, quæ fit sub hasta, vel adiudicatio, quæ fit per Iudicem dicatur alienatio necessaria, non tamen si fiat pro satisfaciendo debito, quod ipsi emphyteotæ contraxerunt, vt diximus supra; dicitur etiam alienatio necessaria, quando vnus contractus procedit, & causatus est ab alio, in quo casu vnicum debetur laudemium, vt est in alienatione facta ex pacto de retrouendendo, diximus supra, & pacto legis commissariæ, vel adiectionis in diem, *Gratian. disceptat. foren. cap. 180. num. 8.* ex retractu *Tiraquel. de retract. lignag. s. 29. glos. 1. num. 4. late Mar. Mut. super Consuetud. Panormit. c. 26. num. 124. & seq.* Quando alienatur emphyteusis in publicum vsum, vel fauore religionis, dicitur alienatio necessaria, & non debetur laudemium, late *Ricc. in annot. ad de Franch. dec. 277.* alienatio etiam, quæ fit ex causa dotis, dicitur necessaria, cum de-
- claratione, de qua supra *num. 28.* Secundo, non debetur laudemium ex promissione de vendendo, *DD. in l. bona fidei, de eo, quod cert. loc. Bald. in l. 1. C. de pact. pignor.* Tertio, ex venditione facta sub conditione, non debetur, nisi purificata conditione, *Amed. de laudem. q. 36.* Quarto, non debetur possessione non tradita, *Ricc. collect. 31. 1. par. vers. & an etiam.* Quod intellige, quando in instrumeto nõ adest clausula, *Constituti,* vt diximus supra, licet possit omnino recedi ab hac opinione *Ric. & ratio est clara,* si laudemium domino directo debetur pro traditione possessionis, & noua inuestitura, vt cum *Amed. & communi* diximus supra, ergo debetur ante possessionem. Quinto, non debetur ex contractu nullo, & ex contractu pignoratitio, ex donatione inter patrem, & filium, ex venditione pensionis annuæ, refert *Ricc. collect. 421. circa fin.*
- 36 Vltorius, & sexto, non debetur laudemium, quando agnati, vel alij comprehensi sub prima inuestitura succedunt, vel inter se alienant, aut diuidunt, ita *Salyc. & Ias. in l. fin. num. 41. de iur. emphyt.* nec etiã, quando inter eos, qui diuidunt, est locus iuri accrescendi, cum nõ possit dici nouus emphyteota, tanquam in contractu comprehensus, *Gratian. disceptat. foren. cap. 36. num. 5. & seq.* Et hoc de diuisione Praxis admittit, etiam si tota res emphyteutica vni assignetur, contra *Gratian. discept. foren. cap. 180. num. 23.* qui tenet, quod quando vni assignatur tota res emphyteutica, in diuisione debetur laudemium, quia contra eum est veritas, cum iste talis non dicatur nouus emphyteota; & quod conferatur in linea, seu agnatorum corpore, non videtur alienatum, ita *Bald. in cons. 300. volum. 2. & Amed. de laudem. q. 12. cap. 18.* Et ex hoc inferitur, quid dicendum de relatis *num. 30.* Quod si emphyteusis extra familiam, & extra comprehensos in prima inuestitura alienetur, si deinde ex noua causa ad antiquos emphyteotas redeat, debetur laudemium, & non antiqua, sed noua dicitur emphyteusis, ita *Amed. de laudem. quæst. 12. num. 33.*

S V M M A R I V M.

- I. Emphyteota Ecclesia non soluens Canonem per biennium cadit a iure suo. An procedat in emphyteota, qui non est primus acquirens in præiudicium successorum, num. 2. Et an dominus directus possit propria autoritate

- expellere talem emphyteotam, maxime si adest pactum, n. 3.*
- 4 *Emphyteota spoliatus a domino directo, ob non solutum Canonem, an sit ante omnia restituendus. Et an valeat Cōsuetudo, vel pactum ut emphyteota non cadat a iure suo ob non solutum Canonem, n. 5.*
- 6 *Emphyteota diuidentes emphyteusim quomodo debeant soluere Canonem. Et quid quando Canon est indiuiduus num. 7.*
- 8 *Emphyteota caducitas ob non solutum Canonem censetur remissa per receptionem, vel petitionem illius. Quid in Ecclesia domina directā, num. 13. Quid si receptio facta sit per Procuratorem, num. 9. Quid si petitio non fuerit acceptata, num. 10. Et an requiratur petitio effectiua, num. 11. Et quod dominus sciat caducitatem, num. 12.*
- 14 *Emphyteusis Laicalis, qua transit ad Ecclesiam, cuius natura regulatur. Et an biennio, vel triennio inducatur caducitas, num. 15.*
- 16 *Emphyteota an teneatur depositare Canonem ad euitandam caducitatem tempore litis, cum non apparet cui soluendum sit.*
- 17 *Emphyteota non incurrit caducitatem ob Canonem non solutum, nisi domino volente, & declarante saltem tacite. Et an possit declarare caducitatem successor, num. 18. Et an caducitas possit declarari contra emphyteotam successorem, n. 19.*
- 20 *Emphyteoticus prasumatur cōtractus, vel censuarius, in dubio.*
- 21 *Emphyteota quando praseruetur a caducitate ob solutionem Canonis factam per creditores.*
- 22 *Dominus directus agens contra emphyteotam ad caducitatem, quomodo teneatur probare dominium suum. Et quomodo quando agit ad solutionem Canonis, num. 23. 24. 25. & 26. Et an pro Canone valeat agere contra tertios possessores, n. 27.*
- 28 *Emphyteota non soluens Canonem, quando prascribat libertatem. Et quo-*
- modo Ecclesie competat restitutio aduersus prascriptionem.*
- 29 *Emphyteota, qui per decem annos soluit, potest compelli ad solutionem Canonis; immo si per duos, est manutennenda Ecclesia in possessione exigendi. Et si probauerit soluisse per tres annos, prasumitur soluisse pro tempore praterito, n. 30.*
- 31 *Canonis solutio per triginta annos facit prasumere iustum titulum in emphyteota.*
- 32 *Canones prateritos quis soluat, quando alienatur res emphyteutica. Et coram quo Iudice conueniatur, remissiu num. 33. Et concessione male facta, debent ne restitui fructus, vel solui Canones, num. 34.*
- 35 *Ecclesia non exigit pœnas conuentionales, nec caducitas, qua dritur ex pœna conuentionali.*
- 36 *Emphyteutica quando prasumantur omnia bona, & quando pars in dubio.*

A N N O T A T I O XXXIX.

§. II.

NOta primo. In hoc text. cap. potuit, deciditur, quod si emphyteota non soluit Canonem Ecclesie debitum per biennium, cadit a toto iure, quod habet in re sibi in emphyteusim concessa, disponit etiam l. 2. C. de iur. empb. & auth. qui rem, C. de sacros. Eccles. hanc materiam fuse tractat Corbul. de iur. empb. tot. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. & ante eum Clar. §. emphyteusis, q. 8. ibi ce remitto. Tantum aduerte, quod hæc caducitas raro potest accommodari, & ratio est, quia emphyteota admittitur ad purgandam moram, etiam post lapsum biennij, ex beneficio huius text. Nec hæc priuatio potest fieri sine citatione, & sententia declaratoria, vt cum multis docet Grat. discept. foren. cap. 378 post Cauall. com. contra com. q. 14 sic etiam, quia quælibet causa, etiam minus iusta ex. uolat a caducitate, l. igitur, §. potest. ff. de liber. caus. Angel. in l. plagijs, C. ad l. Flauiam, de plag. Corbul. de iur. empb. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. limit. 17. num. 2. Ludouis, dec. 388. n. 4.

2 *Controuertitur in his terminis, an emphyteota, qui non est primus acquirens, possit non soluendo Canonem, praiudicare suc-*

- successoribus vocatis ad emphyteusim. In qua quaestione vide *Clar. §. emphyteusis, q. 8. num. 14. & Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. ampliat. 8.* & alios, & inuenies DD. pro vtraq; sententia. Verum pro affirmatiua, quod possit praedictare, iudicatur magis communis, sed negatiua iudicatur æquior, refert *Caualer. dec. 398. num. 3.* quæ æquior opinio omnino procedit, & sine controuersia, quando in non soluendo Canonem concurrat fraus, late *Corbul. cit. loc. ampliat. 8. n. 10. Surd. dec. 102. n. 20. Caualer. cit. loc. num. 4.*
- 3 Controuertitur etiam, an dominus directus possit emphyteutam ob non solutionem Canonis propria auctoritate expellere, ex quo ita inter eos intercessit pactum. Hanc quaestione ponit *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. q. 13.* vbi refert DD. pro vtraq; sententia, ipse vero sequitur opinionem contra pactum prædictum, quæ in praxi canonizauit *Rot. apud Mantie. dec. 194.* quam decisionem adducit etiam *Farinac. inter nouit. nouiss. dec. 785.* vbi deciditur, non potuisse Episcopum ibi Dominum directum absq; citatione, & propria auctoritate permittere ingredi possessionem in tali casu.
- 4 Sed an Ecclesia domina directa vigore prædicti pacti propria auctoritate ob Canonem non solum ingressa possessionem rei emphyteuticæ, & petens declarari rem ipsam deuolutam, ac confirmari in possessione, possit impediri, & contra illam opponi non esse audiendam, nisi restituto possessore ad possessionem spoliariam. Resolutio huius quaestione pendet ex late adductis per *Menoch. de recuper. posses. remed. 15. num. 95.* vbi discutitur, an remedium reintegrandæ concedatur illi, qui sua culpa possessionem amisit, & conclusionem ponit contra spoliatum, eamq; declarat multis modis, & in his terminis sequitur *Affl. dec. 392. num. 27. Alex. conf. 6. vol. 3. num. 10.* & alij. Contrarium, quod restituatur emphyteuta spoliatus, tenet *Guid. Pap. dec. 107. sub num. 1.* in hac contrarietate mediã sequens viam *Vrsill. ad Affl. cit. dec. 392. num. 22.* tenet, quod si emphyteuta non opponat exceptionem spolij ante terminum, non est restituendus, secus est si ante terminum opposuit restitutionem, & secundum hanc distinctionem fuisse quandoq; indicatum, sed non semper, refert idẽ *Vrsill.* cum Sacrum Consilium in tali casu varie iudicauerit.
- 5 Potest pacto introduci, vt emphyteuta Ecclesiæ non cadat a iure suo, ob non solum Canonem, dummodo tamen hoc pactum in primâ concessione apponatur, & si apponatur in sequentibus non valet, nec effectum producit, vt post multos probat *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. limit. 1.* & non solum pacto inter partes potest id introduci, sed etiam Consuetudine, vt comprobatur *Corbul. cit. loc. limitat. 2. per tot. Maceraten. variar. resolut. lib. 1. cap. 30. num. 10. & 11.*
- 6 Si plures hæredes, vel fratres emphyteotæ sibi diuiserunt rem emphyteuticam, si vnus cessauerit a solutione, præiudicat alteri, qui soluit, ita vt omnes cadant a iure suo, docet post multos *Corbul. de iur. emph. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. ampl. 8.* Ex quibus collige, quod Ecclesia domina directa potest exigere integrum Canonem ab vno fratre, & possessore rei emphyteuticæ, licet illa sit diuisa cum alio fratre, vel hærede, nec tenetur recipere Canonis diuisiones, cum vnusquisq; eorum sit insolidum obligatus ad solutionem Canonis, ita *Corn. conf. 24. num. 17. volum. 2. Fed. de Sen. conf. 220. Affl. dec. 153. num. 3.* & si recipit pro rata, videtur recessisse ab obligatione insolidum, *Gratian. discept. for. c. 566. num. 22.* Hæc procedunt, quando facta est diuisio sine consensu, & licentia Ecclesiæ dominæ directæ, secus tamen est, quando diuisioni præstitit assensum Ecclesiæ; tunc enim ex vna re emphyteutica est facta multiplicatio in plures, & vnusquisq; tenetur soluere pro rata, & si vnus a solutione cessauerit, ipse solus cadit a iure suo, nec alteri præiudicat, ita *Affl. cit. dec. 153. in fin. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 19. de solut. canon. emphyt. cap. 2. num. 9. Gratian. discept. foren. c. 675.*
- 7 Quod si Canon in supraddicto casu soluendus sit indiuiduus, puta si debetur pro Canone gallina, tunc inter plures fratres, vel hæredes diuidentes, vt supra, de consensu domini fiet diuisio solutionis Canonis alternis annis, ita vt in primo anno soluat primus frater, vel hæres, & in secundo soluat secundus, & sic de singulis integrum Canonem, *l. Lucio, & l. sequi.* vbi glos. verb. *utile, ff. de aqu. quotid. etiu. Alex. conf. 25. num. 2. & 3. lib. 5.* late *Gratian. discept. for. cap. 675. n. 5. & seqq.*
- 8 Hæc caducitas ob non solutionem Canonis censetur remissa, si Ecclesia domina directa post lapsum tempus recepisset, aut petisset Canonem ab emphyteota, ita *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. num. 10. & seqq.* & est verior opinio, quicquid alij contrarium sentiant, vt testatur *Surd. dec. 317. num. 14. & conf. 86. num. 14. & seq. Honded. conf. 34. num. 86. lib. 2. Card. Mantie.*

- Mantic. de tacit. & ambig. conuent. tit. 33. lib. 22. num. 3. Menoch. conf. 206. num. 123.* ita ut ad hunc effectum etiam æquiparentur receptiones Canonum cum illorum petitione, *Sal. in l. commissoria, vers. & faciunt, C. de pact. inter empt. & vendit. Ruin. conf. 119. num. 4. lib. 5. Tiraquell. de retract. conuent. §. 1. glos. 2. num. 64.* supradicta procedunt in receptione, siue petitione canonis, non solum de futuro, sed etiam de præterito, ut post multos firmat *Grat. discept. foren. cap. 633. num. 38. & seqq. vbi num. 40.* probat id etiam sentire *Surd. decis. cit. 317.* quæ pro contraria opinione indebite allegatur.
- 9 Amplia supradicta, ut euitetur caducitas per receptionem, vel petitionem canonis, & si facta fuerit per Procuratorem, & ratificata per Rectorem Ecclesiæ principalem expresse, vel tacite, quæ ratificatio tacita oritur ex eo, quod pecuniæ sunt versa in utilitatem Ecclesiæ, & de eis habitæ est ratio in libris computorum per Rectorem, docet post alios *Grat. cit. discept. 633. num. 41. & 42.* licet regulare sit, quod generalis Procurator non præiudicet domino recipiendo Canonem in hoc casu, ita *Corbul. de caus. priuat. ob non solut. canon. limit. 21. num. 16.*
- 10 Limita tamen supradicta, ut per petitionem Canonis censeatur remissa caducitas, quando petitio fuit acceptata, alias non dicitur purgata mora, ita *Grat. discept. foren. cap. 515. num. 57. vers. qua omnia.*
- 11 Limita etiam, ut requiratur, quod talis petitio habuerit effectum suum, id est quod Dominus directus consecutus sit quantitatem ei debitam, & petitam, alias secus, ita post multos docet *Corbul. tit. de caus. priu. ob non solut. canon. limit. 21. sub num. 11* defendit fortiter *Gratian. discept. foren. cit. c. 515. a num. 11. vsq; ad 50.*
- 12 Aduerte, quod ad hoc ut per Dominum directum per receptionem Canonis dicatur remissa caducitas, requiritur, quod sciat rem emphyteuticam esse deuolutam, alias si ignorauerit, non dicitur caducitatem remittere, ita post multos *Tiraquell. de retract. consang. §. 1. glos. 10. n. 22. Rot. Rom. in vna domus 14. Decembris 1575. coram D. Blanchetto,* quam refert *Corbul. cit. loc. num. 14.* in dubio vero præsumendum est, ignorare *Alex. conf. 105. sub num. 14. lib. 3.*
- 13 Sed hæc secundum veram, & magis communem opinionem, non procedunt in emphyteusi Ecclesiæ, cui Administrator non potest præiudicare per receptionem pensionis, postquam emphyteota potuit expelli ratione Canonis non soluti, ita *glos. magna,* quæ est Additio, in hoc casu potuit, vbi DD. omnes, præsertim *Imol. Alex. cit. loc. num. 15.* qui refert de communi; solum enim præiudicat Ecclesiæ recipiendo Canonem in hoc casu Prælati de consensu Capituli, vel Rector, si est solus in Ecclesia, & sine Capitulo, non vero Procurator, vel alius inferior Administrator sine consensu principalis, ut supra, ita *glos. prædicta, Crescent. dec. 2. sub tit. de empt. & vend.*
- 14 Nota, quod emphyteusis laicalis, quæ ad Ecclesiam transijt, non mutat eius naturam, quantum ad ea, quæ respiciunt obligationem iam perfectam, ut est, quando emphyteusis est hæreditaria, & tunc ex mutatione personæ non mutatur obligatio, *l. 2. §. ex ijs, de verb. oblig.* tenet *Bald. in auth. quas actiones, num. 12. vers. si autem non loquamur,* vbi etiam *Salyc. num. 7. vers. secundo casu, C. de sacros. Eccles.* & licet Ecclesia sit persona privilegiata, in hoc casu tenetur ad omnia, ad quæ obligatus erat primus Dominus, argumento *l. si eum, §. qui iniuriarum, ff. si quis caut. vbi l. §. n. 23. cum seq.* Quantum vero ad ea, quæ ortum habent in personam successoris, ut est mora, & tunc attenditur privilegium successoris, & tempus moræ, *l. cum quidam, ff. de vsur;* quia obligatio non est firmata, & in tali casu quando res peruenit ad privilegiatum, assumit naturam, & privilegium illius, *Abb. conf. 9. num. 1. in fin. & num. 2. lib. 1. l. §. in cit. auth. quas actiones, sub num. 42. vers. sed ad istam materiam, C. de sacros. Eccles.* & in his terminis procedit dictum *Salyc. in l. 2. num. 36. & ibi l. §. n. 51. C. de iur. emphyt.* quod in re priuata, quæ transit ad Ecclesiam, sufficit biennium ad deuolutionem, sicut in emphyteusi ecclesiastica, licet priusquam deueniret ad Ecclesiam, non deuolueretur ante transactum triennium; nam quamuis vbi mora est cœpta cū priuato, puta, quia iam in persona priuati transierit vnus annus, & postquam Ecclesia successit, transiuit alius annus, Ecclesia non utatur eius privilegio, sed requiratur triennium, nihilominus quando mora est cœpta cum Ecclesia, sufficit biennium, ita *Corbul. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. quest. 2.*
- 15 Supradicta intellige, quædo res emphyteutica simpliciter ad Ecclesiam transiuit, nec apparet sub quibus conditionibus emphyteota illam recognouerit: nam si illam recognouerit cum pactis, & iisdem conditionibus appõsitis in instrumento cum laico, cum quo conuenerat, quod res non caderet in commissum, nisi elapso triennio, tunc quia recognitio limitata, limitata.

- cum producit effectum, *l. in agris, de acquir. rer. domin.* si res emphyteutica transit ad Ecclesiam, non iudicatur pactis derogatum, aut præiudicatum, DD. in *cap. 1. de censib.* & facit, quia directus dominus non potest alienando facere conditionem emphyteotæ duriores eo invito, *Io. Andr. in cit. c. 1. n. 6.*
- 16 Nota, quod si Canon litigatur, & sub Iudice est, cui solvere debeat, excusatur emphyteota pendente lite; sufficit enim se exhibere paratum solvere, cui Iudex iudicabit, ita ex multis comprobatur *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. limit. 23.* contra quem aperte tenet *Maceraten. var. resolut. lib. 1. resol. 61. num. 4.* & 16. ubi non excusat emphyteotam a caducitate in hoc casu, sed illum obligat ad faciendum depositum, secundum quam opinionem refert etiam fuisse decisum. Sed ego non discederem ab opinione *Corbul.* tanquam æquiore, ea ratione, quia ex deposito parvam utilitatem consequitur Ecclesia domina directa, quando nullum est periculum solutionis finita lite; quo tempore si iudicatum sit Canonem ad Ecclesiam spectare, & emphyteota statim non soluerit, sentirem tempus litis computandum esse in biennio ad finem inducendi caducitatem, cum *Amend. ad de. Franch. dec. 295. n. 4.*
- 17 Nota insuper, caducitatem ob non solutionem Canonis, vel ob alienationem irrequisito domino, non incurri, nisi domino volente, & declarante, *l. 2. G. de iur. emphyt. Magon. decis. Florent. 70. num. 1. Surd. dec. 57. num. 16. & 194. num. 7. Cassador. de locat. & conduct. dec. 2. Caputaqu. decis. 155. num. 3. & dec. 301. par. 1. Rot. Rom. in nouiss. dec. 28. num. 1. & 6. ubi ampliat part. 2.* quæ declaratio sufficit, etiam tacita, ut docent *Magon. & Cassad. cit. dec.* ac etiam *Canal. dec. 31. num. 247. part. 2. Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. num. 11. & 17.* ubi refert multos modos, quibus fit talis declaratio tacita.
- 18 In his terminis aduertendum est, quod si Rector, vel alius legitimus Administrator non declarauerit voluntatem suam, quod intendebat esse locum caducitati, eo mortuo, non potest successor id declarare, ita post multos tenet *Gabr. tit. de iur. emphyt. lib. 3. com. conclus. 3.* qui testatur hanc esse communem opinionem, quamvis referat contrarium tenentes *n. 1. Honded. conf. 55. num. 19. Ofasch. dec. 32. Cassad. decis. 4. de loc. & conduct. Caputaqu. dec. 155. num. 4. part. 1.* quod tamen procedit, quando prædecessor habuit notitiam caducitatis, secus si ignorauit, secundum *Honded. cit. conf. 55.*
- num. 91. *Gualter. dec. 43. num. 11. par. 1.* Nec fuit impeditus declarare, ut docet *Gabr. cit. loc. lib. 7. concl. 35. num. 6.* In dubio vero præsumitur potius scientia, quam ignorantia, *l. verius, ff. de probat. l. in bello, §. facta, ff. de cap. & postlim. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 1. num. 2. Corbul. cit. loc. q. 4. num. 1. & eo magis, ne præiudicetur Ecclesie, Honded. conf. 55. cit. n. 91.*
- 19 Similiter dominus directus declarare, caducitatem incursum tempore eius emphyteotæ post eius mortem, & sic tempore successoris non potest. Ratio est, quia caducitas est pœna legalis, quæ re integra & ante litem contestatam non transit contra hæredem delinquentis, docet *Bart. in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisq. & habetur in l. 1. C. ne ex delict. defunct. probat varijs argumentis Corbul. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. ampliat. 45. num. 17. & seqq.*
- 20 Pecebat Rector cuiusdam Ecclesie immittere in possessionem certi territorij emphyteutici suæ Ecclesie contra meum Amicum, sub prætextu fuisse factum casum deuolutionis ob Canonem non solutum. Ex aduerso opponebat Amicus, non posse tractari de caducitate, ex quo census, qui allegabatur deberi, esto quod constaret deberi, nihilominus non erat emphyteuticus, sed censuarius, in quo non habet locum caducitas. In veritate non apparebat de origine prædicti Canonis, ex qua potuisset iudicari, quam habuisset naturam. Interrogatus quid in hoc sentirem? Respondi, obseruatas esse apocas de recepto factas per Rectores prædecessores, quibus obseruatis, adhuc res sub dubio remansit, cum tantum in illis Rectores constabantur recepisse carolinos triginta pro censu debito Ecclesie super territorium, nec poterat coniectura deduci ex quantitate census, qui respectu territorij non poterat dici paruus, nec magnus, vel æquiualens fructibus, iuxta dicta per *Gratian. discept. forent. cap. 926. num. 11.* ubi refert alias coniecturas, quibus probatur emphyteusis. Itaque posito casu in dubio, resolutio adhuc erit dubia ex diuersitate sententiarum, quarum vna tenet præsumendum esse contractum censuarium, non emphyteuticum, etiam contra Ecclesiam, & proinde caducitatem non militare, ita *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. limit. 34.* ubi pro hac opinione refert etiam *Rot. Rom. dec.* Contrariam sententiam, quod in dubio fauore Ecclesie contra præsumatur emphyteuticus, tenent alij relati per eundem *Corbul.* quam sententiam refert communem *Maillard.*

scard. de probat. conclus. 601. num. 8. eamq; discussis omnibus, mordicus defendit *Genuens practica. Eccles. q. 92. num. 5. & seq.* & hæc secunda opinio est favorabilior Ecclesiz, cum ea consului, & ita fuit iudica ū in tali casu.

21 Culpa, vel negligentia emphyteotæ in non soluendo Canonem præiudicat creditoribus, nisi emphyteota in fraudem creditorum non soluisse, docet post multos *Gratian. discept. foren. cap. 88. nu. 29. & seqq. Surd. decis. 102. & 286.* sed si creditores ad evitandam caducitatem, vellent soluere Canonem, Ecclesia domina directa teneretur solutionem recipere, alias creditores depositando conseruarent ius emphyteotæ, tenet *Corbul. cit. loc. limit. 7. num. 4.* post *Tiraquell. de retrah. consangu. 5. 36. glos. 2. num. 19.* qui alios citat, dummodo emphyteus possit valide hypothecari. Verum si alius tertius vellet absq. mandato procurationis, & sine interesse soluere pro emphyteota, licet possit Ecclesia domina directa recipere talem solutionem, tamen non adstringitur ad illam recipiendam, ad evitandam caducitatem. *Corbul. cit. loc. n. 2. Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 19. c. 13. num. 7. fol. mibi 440.*

22 Nota, quod Ecclesia agens ad declarationem caducitatis ob Canonem non solum, vel ex alia causa, tenetur probare concludenter, & plene suum dominium, *l. officium ff. de rei vendic. Aymon. conf. 157. n. 13. Caputaqu. dec. 280 1. par. Rot. dec. 249. nu. 1. & latius dec. 150. num. 1. vsq. ad 4. par. 1. in recentior.* vnde ad hunc effectum non dicitur probatum dominium per vnicam recognitionem emphyteotæ cum solutione laudemij, & responsione annua Canonis debiti, vt tenuerunt Domini de Rot. in vna Romana de uolutionis Vineæ 3. Nouembris 1601. coram D. Seraphino, quæ est decisio eiusdem 1453. sequitur *Gratian. discept. foren. c. 912. n. 2.*

23 Si vero Ecclesia ageret pro consecutione Canonis, vel pro alio iure, præter caducitatem, tunc diceretur concludenter probatum suum dominium per solam recognitionem emphyteotæ, quæ recognitio non solum probat contra ipsum recognoscentem, sed contra tertium habentem causam a recognoscente, *autb. qua res iam distas, C. de sacros. Eccles.* per quem text. ita tenet *Salyc. in l. fin. col. fin. C. de iur. emphyt.* vnde probare contra hæredem, & particularem successorem vt donatarium, legatarium, & emptorem, docet *Bened. in cap. Raynutius, in verb. & uxorem nomine, num. 446. & 450. de testam. Abb. in cap. cum*

olim, num. 8. de censib. Gratian. discept. foren. cap. 790. num. 10. de hac recognitione, & eius valore late discutit per multas distinctiones *Rip. in l. si aliquam rem, num. 38. & seqq. Schrad. de feud. part. 5. cap. 5. num. 12. fol. 97.* non tamen probat contra tertium non habentem causam a recognoscente, *Grat. discept. foren. c. 912. n. 30.*

24 Et quod ad finem compellendi emphyteotam ad solutionem Canonis sufficienti leuiore probationes, quia in tali casu dominium deducitur incidenter, non principaliter, *Abb. in cap. 2. num. 2. de caus. possess. & propr. Paul. de Castr. conf. 4. num. 1. post prins. lib. 2. Felin. in cap. exceptionem, nu. 37. de except. Rot. dec. 423. num. 2. part. 1. diuers. & dec. 331. num. 2. par. 2. in recentior.* Vnde Ecclesia in hoc casu plene probat suam intentionem per duas enunciatiuas factas in duobus instrumentis antiquis venditionis rei emphyteuticæ, dummodo enunciatur, rem esse sub dominio Ecclesiz, & quantitatem Canonis, & enunciatiuæ habeant originem a diuersis personis, *Aymon. de antiq. temp. p. 1. vers. ampliatur nunc nu. 14. & seqq. Rot. dec. 312. num. 6. & dec. 451. n. 3. in fin. 1. part. in recentior. Pus. dec. 109. nu. 1. lib. 2. Achil. decis. 8. num. 2. de iur. patronat. Cassador. dec. 1. & 2. de probat. Rot. coram D. Orano Tudertina Prioratus 17. Nouembris 1699.*

25 Item plene probat per vnicum testem, qui deponit pluries exigisse Canonem; huic enim, qui deponit de facto proprio, magis creditur, quam alteri, *Salyc. in autb. si quis decuria, opposit. 4. C. ad leg. Cornel. de fals. Soc. Iun. conf. 31. nu. 33. lib. 2.* post *Paul. de Castr. in l. de unoquoq. in fin. C. de seruit. fugit.* Item in hoc casu solet adhiberi fides libris Ecclesiz, quibus probantur exactiones Canonum, *Rom. conf. 127. col. 1. ad med. vers. ad hoc tamē respondetur, Dec. conf. 96. num. 4. Aymon. conf. 158. num. 4. Anbaran. conf. 44. num. 1. Rot. dec. 290. num. 5. par. 1. in recentior.*

26 Item plene, & concludenter probatur intentio Ecclesiz petentis Canonem per exhibitionem instrumenti, in quo emphyteota vendit rem cum onere soluendi Canonem; per hanc enim confessionem censetur res facta censualis, seu emphyteutica, ita vt possessor non possit contradicere, ita *Bald. in l. censualis, vers. ibi domino, C. de donat. & in l. 1. num. 8. quando liceat ab emp. disc. Felin. in cap. cum Bertoldus, num. 28. in fin. de sentent. & re iudic. Schrad. de feud. part. 5. cap. 6. num. 12. Alexan. in l. stipulatio ista, §. si stipuler, ff. de verb. oblig. & prædicta confessio non solum probat contra ipsum*

- sum emptorem, sed etiam contra successores habentes causam ab ipso, etiam titulo particulari, puta donatione, legato emptione, & simili, ut dictum est supra *vers. si vero*, per doctrinam *Bened. Abb.* & aliorum citatorum, quibus etiam adde *Guid. Pap. dec. 24. & 42. & 272.* etiam si successor habuerit rem tanquam liberam absq; mentione Canonis, ita *Grat. disceptat. for. c. 912. num. 15.* vbi etiam *num. 11. & seqq.* defendit supradicta favore Ecclesie procedere, etiam si tempore stipulationis instrumenti, in quo facta est talis confessio, Ecclesia, siue eius Administrator fuisset abiens, quicquid sit in priuato. Cetera ad probationem in hac materia vide apud *Mascard. de probat. concl. 1258.*
- 27 Pro consecutione Canonis, Ecclesie competit actio hypothecaria contra quoscumq; possessores, ut probat *Amed. a Ponte de laudem. q. 45. nu. 1. 13. 21. & 23* probatur ex *l. in venditione. ff. de act. empt.* qui text. licet loquatur in penione publica, illum tamen extendunt etiam ad Canonem rei emphyteuticæ Ecclesie, pro quo etiam admittunt dari hypothecam tacitam contra quoscumq; possessores, tanquam debeatur ex fructibus prædij, notat *Bald. in autb. quas actiones. nu. 5. in fin. C. de sacros. Eccl. Alex. conf. 79. num. 9. lib. 1. Resp. in l. 1. §. si bares, num. 11. ff. ad Trebell. l. as. in l. ult. num. 73. C. de iur. empb. Gabr. conf. 47. num. 6. & seq. lib. 1. Aymon. conf. 17. num. 5. Afflic. dec. 93. num. 5. vbi etiam *Vrsill. num. 2. & 3. Franc. Marc. dec. 450. num. 2. part. 1. Cassad. dec. 3. num. 2. Franc. in cap. fin. §. fin. de offic. ordin. in 6. & alij contra Roderic. de censib. lib. 2. q. 2. num. 43. Cald. de extinc. empb. lib. 4. c. 3. num. 18. & seqq.* quorum opinio non est sequenda, cum prima sit communis, & magis recepta. Maxime quia semper primus emphyteota in instrumento emphyteutis pro obseruatione contractus obligat se, bona sua omnia, hæredes, & successores, quæ obligatio transit cum re ipsa ad quoscumq; prout post *Par. de Put. cap. 46.* & alios docet *Amed. loc. cit. nu. 24. Corbul. de caus. priu. ob non solut. can. q. 6. in fin. fol. 528.**
- 28 Controuertitur in hac materia, an per non solutionem Canonis per spatium triginta, vel quadraginta annorum emphyteota præscribat libertatem illius contra Ecclesiam. In primo acquirente, vel in eo, qui aliquando soluit, non procedit questio, quia ratione malæ fidei, is nunquam præscribit. In alio vero, qui non est primus, nec soluit aliquando, duæ sunt sententiæ inter se pugnantibus, quas videre potes apud *Corbul. de iur. empb. tit. de caus. priuat. ob non solut.*
- can. limit. 31. & apud Gratian. disceptat. for. cap. 912. num. 40. & seqq.* & licet videatur magis accepta opinio illa, quod per spatium triginta, vel quadraginta annorum præscribantur Canones non solum præteriti, sed etiam futuri, ut videre potes apud eisdem *Corbul. & Gratian.* tamen Ecclesie ignoranti talem præscriptionem datur restitutio in integrum ex capite ignorantie, etiam aduersus præscriptionem quadraginta annorum, secundum *Alex. conf. 169. nu. 15. lib. 2.* qui testatur de communi, *Bald. in tract. de præscript. 4. par. 4. partis principalis, Rolan. a Vall. conf. 68. volum. 3. & conf. 72. num. 48. eod. volum.* quos refert, & sequitur *Corbul. cit. loc. num. 4.* contra aliquos DD. quos refert idem *Corbul.*
- 29 Nota, quod Ecclesia domina directa si agit contra emphyteotam ad solutionem Canonis, siue laudem, sufficit probare, quod per decem annos Canonem exegerit, licet non ostendat titulum, docet laudat *Mascard. de probat. conclus. 603. per tot.* sequitur *Verall. dec. 292. part. 1. & dec. 271. par. 2.* quem refert, & sequitur *Ricc. in prax. resol. 130.* in notabili *vers. Ecclesia quando,* qui non admittit dictam probationem, quando agitur de præiudicio tertij, & contra Ecclesiam. Amplia supradicta, quod si Ecclesia ageret contra emphyteotam remedio potestatorij, esset manuteneda in possessione exigendi Canonem, si per duos annos probauerit emphyteotam soluisse, docet post *Gulielm. de Benedic. Guid. Pap. Petr. Foller. & Mascard. cit. loc. n. 8.*
- 30 Sed si emphyteota contra Ecclesiam probauerit, soluisse Canonem tribus annis proximis præteritis, non potest molestari pro alijs superioribus annis, quia præsumitur solutio pro illis annis, nisi probetur per ipsam Ecclesiam contrarium, *Rot. in nouis, dec. 3. de loc. alias 304. Capell. Tbolos. q. 235. Mascard. cit. loc. num. 9.* Hæc tamen procedunt, quando solutiones trium annorum factæ essent, quælibet de per se, & vnaquæq; singulo anno, ita ut si facta sit vnica solutio pro tribus annis, non sufficit, est doctrina communis, quam refert *Mascard. citat. loc. num. 21.* post alios.
- 31 Solutio Canonis per triginta annos facit præsumere iustum titulum in emphyteufi Ecclesie, nec sufficit solutio decennialis propter iuris resistentiam, & prohibitiones Extrauagantium, & Constitutionum Summorum Pontificum, quæ requirunt in eis solemnitates, quia alias de facili posset fieri fraus Ecclesie, quod non est tolerandum; vnde non est æquum, ut tam modicum tempus suffragetur, ita *Gratian. discept. forens.*

cap. 203. nu. 2. post *Mascard. cit. loc. Menoch. pr. aump. 108. num. 5. & 9. lib. 3. & alios per Flor. lib. 1. quest. 2. num. 40.* dummodo solutiones sint factæ singulis annis; nam non sufficit vna pro triginta annis præteritis, vt aduertit *Grat. eod. loc. n. 10.*

32 Quando alienatur res emphyteutica, solet dubitari, an ad solutionem Canonum præteritorum teneatur nouus emphyteota, an antiquus. In qua re diuersimode locuti sunt DD. vt videre est apud *Corbul. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. q. 6. per tot.* ipse vero videtur distinguere, aut emphyteota conducens rem emphyteuticam, assignauit Canonem super ipsa re, aut simpliciter promisit Canonem, ita vt in primo casu teneatur nouus emphyteota ad præteritos Canones, secus in secundo. Hæc distinctio est bona, sed quia firmauimus supra cum communi, pro recuperatione Canonis competere Ecclesiæ actionem hypothecariam, merito hic repetendo quæ diximus supra, dicemus indistincte Ecclesiam dominam directam pro Canone etiam præterito posse agere contra possessorem, licet possit etiam agere contra antiquum emphyteotam, qui percepit fructus. Fallit hæc sententia, quando dominus directus præstitit consensum alienationi rei emphyteuticæ, quia tunc contra illum, in quem facta est alienatio, tantum potest agere pro Canone etiam præterito, & primus est liberatus, ita *Garz. Masbrill. dec. 55. num. 1. Gratian. discept. for. cap. 119. num. 3.* qui disputant; quid dicendum, quando dominus præstando consensum, reseruaui sibi ius contra primum emphyteotam.

33 Emphyteota Ecclesiæ pro Canone, vel laudemio an possit conueniri coram Iudice Ecclesiastico, vide *Burg. tract. de laud. par. 3. inspect. 1. num. 6. & seqq.* quem refert, & sequitur *Bellott. disq. cler. par. 1. de fauor. cler. real. §. 5. num. 11.* Et quando emphyteota prædictus collectari possit a laicis, vide *Cauall. commun. contr. commun. q. 726. per tot.*

34 In hac materia adducitur casus inter DD. quod si res Ecclesiæ fuit concessa in emphyteusim absq; solemnitatibus de iure requisitis, & sic nulliter, adhuc emphyteota tenetur ad Canones, ac si contractus validus fuisset, nisi iusta causa crederet emphyteota solemnitates adesse; tunc enim excusaretur a solutione Canonum, deciditur apud *Vincent. de Franch. dec. 296.* quam transcribit *Ricc. in prax. resolut. 126. 1. par.* vbi fuit iudicatum, deberi Ecclesiæ fructus rei male in emphyteusim concessæ, & non Canones, qui fructus prætendebantur satis

minores, quam Canones. Ego vero, quicquid sit de decisione prædicta, quam relinquo in suo casu, dico generaliter, quod in prædicto casu, ac omni alio malæ alienationis rei Ecclesiæ, est restituenda Ecclesiæ res male alienata vna cum fructibus, siue fructus excedant census in quantitate, siue non, qui Ecclesia cum sit mater iustitiæ, debet esse contenta rei suæ, & quod simpliciter sint restituendi fructus, vide adductæ per eundem *Ricc. cit. loc. resol. 18.* qui limitat hanc regulam, quando emphyteota iusto errore credidit interuenisse assensum Apostolicum, tunc non deberet adstringi ad restitutionem fructuum, nisi a die mortis, ante vero litem dicendum est teneri ad census.

35 Nota, quod in materia caducitatis ob Canonem non solum, alienationem factæ irrequisito domino, vel ex alia causa, Ecclesia domina directa, debet esse benigna, & non debet esse facilis in pœnis, vel caducitatibus exigendis, *Soc. cõs. 99. vel 66. lib. 3.* & in dubio contra Ecclesiam circa pœnam commissi esse iudicandum, tenent *Bursat. cons. 81. num. 48. lib. 2. Clar. §. emphyteusis, q. 8. vers. sed quis.* Vnde notandum est, quod pœna caducitatis, quæ non venit ex natura contractus, sed ex pacto, dicitur pœna conuentionalis, & non potest Ecclesia illam exigere, nisi quatenus cum interesse concurrat, vt fuit dictum per *Rot. Roman. apud Seraphin. dec. 794.* iuxta notata per *Hoffm.* & alios in *cap. dilecti, de arbitr.* eadem ratione Ecclesiam non debere exigere caducitatem contra minorem, fuit decisum per eundem *Rot.* apud eundem *Seraphinum, dec. 313.*

36 Quæstio est inter Ecclesiam dominam directam, & emphyteotam. Emphyteota confitetur debere Canonem pro certa parte bonorum emphyteuticorum in tali loco positorum, e contra Ecclesia dicit Canonem sibi solui pro omnibus bonis, quæ in illo loco emphyteota possidet. Quid dicendum in hac differentia, si veritas non apparet per lucidas probationes. Resp. recurrendum esse ad coniecturas, considerata proinde est pretij, seu Canonis quantitas, mos regionis, valor prædiorum, ita vt si possessiones magnæ sint æstimationis, & pensio modica soluat, non præsumitur emphyteota pro omnibus bonis soluisse: sed ex modo, seu quantitate, & pro qua possessione soluit, æstimari debet, regula *l. cum hi, §. modus, ff. de transact.* ita *Specul. de locat. §. nunc aliqua, vers. 60. & 62. n. 75. Bald. in cap. 1. de vassall. qui contra constit. Lotbar. Afflicti. in cap. 1. de controuers. inter*

mascul. & femin. Bald. conf. 109. lib. 4. unde debet assignari Ecclesie saltem certa possessio tanquam specialiter obligata pro pensionis, seu Canonis solutione, ad hoc ut Ecclesie esset cautum in casu caducitatis, vel esset certa de laudemio, in casu alienationis tradit Fulgos. conf. 227. num. 1. in fin. & 2. & post eum Mantie. de sac. & ambig. lib. 22. tit. 20. num. 9. Quod si supradictae coniecturæ quantitatis pensionis, seu Canonis hic, & nunc adaptari non possunt, ut quia etiam pro magno prædio solet solui parua quantitas Canonis, ut est in mea Patria, & Civitate Capuz huius Regni Neapolitani, immo & totius Italiae decore, & ornamento, & tunc omnia bona præsumuntur emphyteutica, cum opinione Bald. in cap. 1. §. Vassallus, si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agnat. Soc. conf. 167. num. 2. lib. 2. Afflict. in cap. 1. §. illud, de prohib. feud. alien. per Fed. Quod si emphyteota ostenderit aliqua bona esse emphyteutica, si Ecclesia dixerit alia etiam esse emphyteutica, id tenetur ipsa probare, ita Speculat. & Bald. citat. loc.

S Y M M A R I V M.

- 1 Locatio rei Ecclesie in perpetuum prohibetur, & quare, num. 2. Non potest fieri ultra triennium, & quare, num. 3. Et an ultra triennium valeat ex consuetudine, num. 4.
- 2 Locatio rei Ecclesie ultra triennium valet cum solemnitatibus, & transit ad quoscumque heredes.
- 3 Locatio finita quando censetur renouata, & cum quibus pactis, & pro quanto tempore, num. 7.
- 4 Locata res Ecclesie ultra triennium cum solemnitate, si ad Ecclesiam demoueat, in relocatione præfertur heres ultimi coloni.
- 5 Locans bona Ecclesie ultra triennium bona fide, non incurrit penas Extravag.
- 6 Locatio rescinditur ex remedio l. 2. C. de resc. vendit. & ex restitutione in integrum, & quando, num. 11.
- 7 Locari an possit Ecclesia, Camiterium, Campanile, & Palatium Episcopi.
- 8 Locatio rei Ecclesie an debeat fieri plus offerenti.
- 9 Conductor non exigens non constituit debitorem in quasi possessione non

soluendi contra Ecclesiam locatorem.

- 10 Locari an possit domus ab Ecclesia meretricibus. Et quid quando concurrat cum muliere honesta, lase cum distinctione usque ad num. 16. Et an usurarius, num. 16.
- 11 Locator Clericus non potest conductorem gratis liberare a damno facta in re locata. Et quid teneatur probare locator pro recuperatione damni.
- 12 Conductor an liberetur per solutionem factam alteri, quam locatori. Et an teneatur denunciare sterilitatem.
- 13 Locator habet hypothecatas res innetas, & illatas. Et an præferatur alijs creditoribus.
- 14 Conductor antiquus non est præferendus nouo in locatione rei Ecclesie pro eodem pretio. Et quid si prætendat relocationem, quomodo debeat illam probare.
- 15 Conductor soluent anticipatæ, si locator moriatur, quando teneatur successoris iterum soluere. Et quando successor teneatur stare locationi, num. 22.
- 16 Locari non possunt Iurisdictiones Ecclesiastica, officia, etiam parua Iurisdictionis, nec Cancellaria, quam nos vulgariter dicimus, officium Magistri Actorum Episcopi, num. 24. Quid de decimis. Et coram quo Iudice sit conueniendus conductor decimarum, num. 25.
- 17 Locatio quando probet possessionem, num. 27.
- 18 Colonus bonorum Ecclesie quas habeat immunitates ab oneribus secularium, num. 29.

A R G V M E N T V M.

De locatione bonorum Ecclesiarum. Quomodo in perpetuum prohibeatur, & ultra triennium quando valeat. Relocatio quando, & quomodo præsumatur. Locans ultra triennium bona fide an excusetur a poena Extravag. Locatio an rescindatur remedio l. 2. C. de rescind. vendit. Locatio an debeat fieri plus offerenti. An condu-

Ator præiudicet Ecclesiæ. Quæ bona possit Ecclesia locare, & quibus. Quid si conductor damnificet bona Ecclesiæ. Per quam solutionem liberetur conductor. An antiquus conductor sit præferendus. Anticipata solutio an liberet. Iurisdictiones, & officia Ecclesiæ an possint locari. Et an Cancellaria. Locatio an probet possessionem. Immunitates Coloni, Ecclesiæ, & alia.

ANNO TATIO XXXX.

S. VNIC.

Ad Text. in cap. ad audientiam, de reb. Eccles. alienand. vel non:

IN hoc text. Alex. Papa III. prohibet locari prædia Ecclesiæ in perpetuū, cuius occasione DD. adducunt hic materiam locationis rerum Ecclesiæ, de qua etiam tractant in *Extraneagant. Ambitiosa, cod. tit.*, extant multa in peculiaribus *traç. de locat. & conduct.*, Caroc. & in particulari *part. 3. tit. de reb. Eccles. locand.*, tractant etiam *Couar. var. libr. 2. cap. 16. Redoan. traç. de reb. Eccles. non alien. q. 58. Ricc. in prax. 1. part. resol. 107. & seqq. & collect. 655. par. 3. Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. & alij*, diximus multa *Annot. 1. §. 1. num. 7. & seqq.* hic dicemus aliqua breuiter, iuxta morem vsus frequentiora.

De hac materia diximus *cit. Annotat. 1.* quando locatio ultra triennium non valeat, & an vitietur in totum, & an durante primo triennio possit prorogari, & quid si vnico die fiat tribus personis per nouem annos, & an possit fieri cum pacto renouandi finito triennio, quando successor teneatur stare locationi factæ per prædecessorē, & an possint locari fructus Ecclesiæ ultra triennium. His addendo dico, merito prohiberi locationes rerum Ecclesiæ in perpetuum in hoc text. quia per has locationes vile dominium conductori queritur, argumento *text. in l. 1. §. qui in perpetuum*, iuncta *l. penult. ff. si ager. vel big.*

3 Nota primo, quod huiusmodi locationes rerum Ecclesiæ prohibite fieri in perpetuum in hoc text. olim fiebant vsq; ad nouem annos, ita *glos. in cap. vestra, de locat. & in Clement. 1. de reb. Eccles. non alienand.* hodie vero per *Extraneag. Ambitiosa, cod. tit.* omnino prohibentur fieri ultra triennium, refert *Barbof. cit. loc. num. 30.* expli-

cant communiter DD. hoc triennium, non habita ratione temporis, sed fructuum, ita vt licitum sit Ecclesiæ locare rem suam tanto tempore, quousq; percipiat tres annuas pensiones, vt si fundus colatur, & reddat fructus quolibet biennio, locatio potest fieri ad sex annos, & sic de singulis, est commune, *Ricc. in prax. resol. 111. 1. part.*

4 Quod bona Ecclesiæ possint locari ultra triennium, potest consuetudine introduci; consuetudo enim circa alienationes rerum Ecclesiæ alterans formam iuris valida est, ita docet *Paris. conf. 98. nu. 9.* quem sequitur *Ricc. in prax. resol. 109. num. 4.* eadem ratione potest consuetudine introduci, vt successor teneatur stare colono, licet regulariter de iure aliter disponatur præcisâ consuetudine, vt diximus supra *Annot. 1.* & quoad consuetudinem tenet post *Franc. March. dec. 144. & Caroc. de loc. par. 3. conclus. 14. Ricc. cit. loc. resol. 108. num. 8.* quod forte non recipitur in Curia.

5 Nota secundo, quod in locatione rei Ecclesiæ prohibita in hoc text. requiruntur solennitates, de quibus in *Extraneag. Ambitiosa*, prout est indubitatum, & concludit *Marescot. lib. 2. var. cap. 76.* in vltimis verbis, quæ ad hæres extraneos non transit, nisi hoc sit in cõcessione expressû, vel tacite intellectû, ex clausulis, *Quibusuis dederis, vel pro hæredibus, & successoribus quibuscumq; &c. Rayb. Cuman. conf. 57. nu. 4. Alex. conf. 83. num. 1. vers. & licet nonnulli, lib. 7. Ancharan. cons. 38. n. 1. vers. licet, & cons. 34. num. 1. Dec. cons. 171. num. 1.* qui testatur de magis communi, & *Caphal. conf. 400. nu. 5.* Intellige supradicta procedere, quando verba Rescripti Apostolici aliter non disponunt, vt quia illa ad filios, & descendentes conductoris se restringunt; tunc enim locatio perpetua ad extraneos hæres non transit, ita *Rot. Roman. in vna Senen Pradij die 28. Aprilis 1589. coram D. Seraphino*, est doctrina *Bart. in l. etiam, num. 1. ff. solut. matr. & Clar. in §. emphiteusis, q. 38. vers. primus casus.*

6 Nota tertio, quod finito triennio, quo locata fuit res Ecclesiæ, si conductor adhuc in possessione perseverat, censetur facta renouatio locationis, est decisum in *l. item queritur, §. qui impleto, & in l. qui ad certum tempus, ff. de locat. Afflic. dec. 365.* quæ renouatio censetur facta cum omnibus qualitatibus præcedentis locationis, & cum eisdem pignoribus, pœnis, renouationibus, & clausulis, DD. præsertim *Bart. in l. similibi, & Titio, in fin. ff. de verb. obligat. Alex. conf. 28. volum. 4. Boer. dec. 284. nu. 14.* & alij omnes. Id tamen non procedit in

side-

fideiosione, quæ si fuerit data in prima locatione, non censetur renouata in secunda, nisi expresse sit cautum, est *lex in l. cum Hermes, C. locat. Archid. in cap. te quidem 11. q. 1. Afflic. dec. 365. Boer. cit. dec. 284. nu. 14.* Verum intellige supradicta, quando conductor post tempus primæ conductionis remansit in possessione per aliquod spatium temporis competentis arbitrio boni viri, secus si per modicum tempus, ut puta duobus, vel tribus diebus, ita tenet *Mascard. de probat. concl. 991. num. 21. post Bart. Bald. Alex. & alios, quos allegat. Et quando Rector, vel alius Ecclesie Administrator sciuerit conductorem perseuerare in conductione; nam si ignorauerit, non presumitur renouata locatio, docet *Afflic. dec. 365.* quæ scientia debet omnino probari per conductorem tanquam fundamentum iux intentionis, tenet *Jalye. in l. legem, num. 3. C. locat. & alij apud Mascard. cit. loc. sub num. 30.**

7 Declara supradicta, ut censetur facta renouatio locationis, & conductionis per continuationem possessionis pro vno anno tantummodo non autem pro pluribus, siue toto tempore primæ locationis. quo finito, si continuetur possessio, censetur facta renouatio pro alio anno, & sic de singulis, est *text. expressus in cit. l. item quartus, §. qui impleto tenet Alex. in cit. conf. 28. in fin. volum. 4. & conf. 76. volum. 5. Soc. Iun. conf. 45. volum. 1. & est commune. Cetera ad hanc materiam vide apud Mascard. cit. conclus. 991. & Caroc. cit. loc.*

8 Nota quarto, quod si locetur res Ecclesie ad certum tempus, vel ad certas generationes præuio assensu Apostolico, finito tempore concessionis, ac facta deuolutione, si Ecclesia vult iterum concedere, ac locare eandem rem, hæres conductoris debet præferri, & si res fuerit a pluribus possessa, præfertur hæres ultimi possessoris, est decisum apud *Incent. de Franch. decis. 123.* vbi multa *Addent.* vide *Gizzarell. decis. 6.* Idq; indubitate procedere in emphyteusi, docet *Gabr. tit. de iur. emphyt. concl. 1.* dummodo res sit integra, nec sit alteri concessa, ac petita sit renouatio infra annum, prout his, & alijs modis declarat *Gabr. cit. loc.* ac sequitur *Seraph. dec. 360.*

9 Nota quinto, quod si quis locaret bona Ecclesie ultra triennium, & sic contra formam *Extræag. Ambitiosa*, bona fide, non seruatis solennitatibus, non incurreret in pœnas prædictæ *Extræag.* quæ imponuntur contra præsumentes, docet *Sayr. de. 12. de reb. Eccles. non alien. quest. refert, & sequitur Rive. solut. 655. vers. limita ter-*

tio, vbi ex decis. 4. eod. tit. eiusd. Sayr. tenet, quod si duo Curati habent bona pro communi, & indiuiso, vnus potest locare alteri etiam ad vitam de licentia Episcopi, sed contractus erit in totum nullus.

10 In locatione habet locum remedium *l. 2. C. de rescin. vendit.* tanquam locatio sit bonæ fidei, & emptioni vicina, *l. 2. ff. locat.* & in specie notat *Roman. conf. 423. num. 1. & 2. post glos. in l. si ea pactione, de usur. & in l. si olei, C. locat. Bald. & alij in l. 2. vbi etiã Pinell. par. 1. cap. 3. num. 1. & 17. C. de resc. vendit. Alciat. conf. 12. num. 14. lib. 8. tom. 3. fol. 159. Card. Mantis. de tarit. & ambigu. conuent. lib. 5. tit. 2. num. 21. & libr. 22. tit. 2. num. 16. late Caroc. de locat. & conduct. 1. p. de simul. locat. tit. de rescind. locat. vbi sententiam pluribus modis ampliat, limitat, & declarat. Et hæc actio datur etiam finita locatione, & sic post effectum consummatum, & post contractum confirmatum, & approbatum a partibus, prout late concludit *Pinell. in l. 1. part. 1. cap. 3. num. 18. ad med. C. de rescin. vendit. Alex. conf. 107. n. 8. vers. & si fructus, qui supersunt, lib. 3. immo & competit etiam vsque ad triginta annos, postquam est finitus contractus, ut per Pinell. in cit. l. 2. par. 1. cap. 3. num. 20. contra Dec. conf. 573. num. 8. refert Gratian. dissect. foren. c. 185. n. 1.**

11 Et non solum remedium *l. 2.* prædictæ habet locum in locatione, sed etiam remedium extraordinarium restitutionis in integrum tam ex parte locatoris, quam conductoris, prout firmat *Caroc. citat. loc. remed. 24. par. 6. Sfort. Odd. de resit. in integ. par. 2. quest. 56. art. 6. num. 37. vers. ego breuiter* qui dicit in hoc casu dari remedium restitutionis in integrum, quando concurrit læsio grauis, secus si leuis, & minima; & obserua ad dicta *Caroc.* quod siue Ecclesia sit locatrix, siue conductrix, semper ei competit remedium prædictum, quando fuit læsa. Dicitur læsio grauis idem ac enormis. Quæ autem dicatur hæc læsio, plures sunt opiniones, sed verior, & crebrior est illa, ut iudicis arbitrio remittatur iudicandum, ut post *Sfort. Odd. & alios* docet *Mench. de arbitr. cas. 24. num. 4.* Ego vidi in praxi sequi opinionem illorum, qui tenent, quod læsa Ecclesia in contractu locationis ultra sextam sit restituenda; non competit tamen prædicta restitutio in integrum Clerico, quando locat bona sua patrimonialia, quia in his terminis Clericus in bonis patrimonialibus habetur ut laicus, ita *Abb. in cap. si diligenti, num. 36. de for. compet. vbi etiam Felin. nu. 9. Couar. lib. 1. var. resol. cap. 4. num. 3. Sfort. Odd. de*

- restituit in integr. quest. 3. num. 52. & seqq. Bellet. disq. cler. 1. part. tit. de exempt. cleric. & cor. honor. a mun. pub. §. quintus, num. 8.*
- 12 Nota sexto cum *Caroc. de loc. & conduct. par. 2. de locat. per procur. num. 36.* quod Ecclesia, Campanile, Cæmeterium, domus cõtigua, & septa Ecclesiæ per triginta passus circum circa non possunt locari. Quoad Campanile sententia non procedit indistincte, nam Rector, & Superior Ecclesiæ potest locare vsus campanarum, & Campanilis Confraternitati, vel alteri pio operi, cuius Confratres, & Aeconomi non habent propriam campanam ad se conuocando in simplici vsu, & non perpetuo, sed ad tempus legitimum, docet idemmet *Caroc. cit. loc. num. 39.* quoad Cæmeterium, certa est proposita sententia, quamuis de consuetudine possit aliquid recipi pro sepultura, vt refert, & probat *Ricc. in prax. 1. tom. resol. 576. num. 4. & seqq.* & nos dicemus alibi. Quoad domum contiguam Ecclesiæ, & intra illius septa per triginta passus videmus in praxi seruari contrarium; nam passim locantur, quando ipsi Ecclesiæ non inducunt seruitutem, solum Palatium Episcopale contiguum Ecclesiæ non solet locari. Vnde si Episcopus locaret omnia bona sui Episcopatus, sub tali generali locatione non veniret Palatium Ecclesiæ contiguum, docet idem *Caroc. citat. loc. num. 38.*
- 13 Solent quandoq; plures conductores concurrere in locatione bonorum Ecclesiæ. In quo casu dubitari potest, an bona debeant locari plus offerenti, licet alius offerat pensionem conuenientem cum vtilitate Ecclesiæ. In qua dubitatione mihi videtur dicendum contra Ecclesiam, licet alias pro defensione Ecclesiæ eneruari paratus sim; & hoc ea ratione, quia cum Ecclesia sit cultrix, & nutrix iustitiæ, non debet pati aliquid nec contra se, nec contra alium iniuste fieri, *cap. 1. de alien. feud. ad id adducitur text. in auth. hoc ius, C. de sacros. Eccles. vbi disponitur, quod si quis plus offerat, quam res valet, non debet Ecclesia recipere, nec debet lucrari cum aliena iactura, glos. in cap. 1. de restitut. in integr. admitteri posset quandoq; contraria sententia, quando plus offerens scit verum valorem, & offert aliquid vltra scienter, quia tunc nulla est deceptio, argumento *regul. scienti, de regul. iur. in 6.* & est secundum dicta per *Abb. in cap. 1. de empt. & vendit. ad hæc vide dicta per Ricc. in prax. 1. part. resol. 57.**
- 14 Aduerte ad supradicta, quod si Episcopus, vel alius Rector Ecclesiæ locaret bona

suz Ecclesiæ, & conductores ob negligentiam non exigent iura debita Episcopo, non constituerent ciues non soluentes in quasi possessione immunitatis, & exemptionis in præiudicium Episcopi, ad *text. in l. quamuis, §. conductor, ff. de acqu. possess.* & id multo magis procedit, quando omisa est exactio dolo, vel collusionæ, ita *Risp. respon. 6. de diuers. rese. num. 8. Bald. consil. 330 lib. 1.*

Dubitatur, an Ecclesia, vel Rector, aut alius Administrator possit licite locare domum Ecclesiæ meretricibus?

- 15 Resp. domum prope Ecclesiam, vel prope Monasterium Monialium omnino prohiberi locari meretricibus, non solum ab Ecclesia, sed nec etiam a Laicis, per *text. in auth. de leno. §. quosdam vero, ibi, Et quod deterius est, iuxta sacratissima loca, & venerabiles domos sunt tales habitationes, & in l. 4. C. de spectacul. public. lib. 11.* quæ leges cum concernant reuerentiam locorum iacrorum, Clerici vi directiua debent illas seruare. Si vero domus Ecclesiæ non est prope Ecclesiam, vel Monasterium, vt supra, tunc dicendum est licite posse Ecclesiam locare domum meretrici, siue domus sit posita in lupanario, siue extra, dummodo locatio fiat animo indifferenti, & dummodo meretrix sit alibi æque peccatura, probat post multos *Ricciul. tract. de person. qua in sta. reproh. versant. lib. 2. cap. 23. per tot.* contra alios per eum adductos, vbi etiã *num. 19.* dicit, quando domus sita est in lupanari, si meretrix concurrat ad conductionem cum persona honesta, est præferenda si offerat pinguiorem pensionem, secundum opinionem multorum, ipse vero *cap. seq. num. vlt.* singulariter tenet etiã pro æquali pensione esse præferendam meretricem, ea ratione, quia persona honesta est expellenda a lupanari, ne malo exemplo inuitetur ad meretricandum, hæc opinio licet sit singularis, est tamen prudentior; extra vero locum lupanaris, & vbi solitæ sunt habitare meretrices, & honesta personæ, est præferenda honesta persona pro iusto pretio, meretrici offerenti maiorem pensionem, docet idem *Ricciul. cit. loc. c. 24. n. 3.*

Si sumus in Ciuitate, in qua Magistratus seculares statuerunt certum locum meretricibus, extra quem prohibuerunt illas habitare, & tunc dico Ecclesiam, vel Clericos non debere locare domos suas sitas extra dictum locum meretricibus, si hoc factum est zelo iustitiæ, & ad purgandam Ciuitatem occasione peccandi, faciunt dicta per eundem *Ricciul. citat. loc. cap.*

- cap. 21. num. 5. & seqq. & licet Clericus, & Ecclesia non ligentur in tali casu vi legis, seu statuti secularis, aut obligatione coactiua, obligantur tamen vi rationis, aut iuris naturalis, siue canonici, uel etiam diuini, & obligatione directiua propter commune bonum, & propter charitatem, quia quod præcipitur in tali statuto, & similibus, est iustum, & rationale, & proinde ad obseruantiam illius debent Clerici cogi a Iudicibus Ecclesiasticis, *Mart. de iurisdict. par. 4. cap. 1. & 2.* & alij multi, quos refert, & sequitur *Bollet. disq. cler. 1. par. tit. de exempt. cler. a status. secul. §. 11. num. 35.*
- 16 Usurarijs vero non potest nec a Clericis, nec a Laicis domus locari, quia eorum exercitium non est neque permissum, neque toleratum, & cum illi debeant a Ciuitate expelli, *cap. vnic. de usur. in 6.* merito eis non potest domus locari, ita *Ricciull. cit. loc. x. 23. n. 14.*
- 17 Clericus Beneficiatus, siue alter Administrator non potest liberare gratis conductorem, cuius culpa bona, Ecclesiæ ceciderunt, & si de facto eum liberauit, potest successor agere contra talem conductorem liberatum pro interesse Ecclesiæ, & liberationem reuocare, *Abb. cons. 45. per tot. p. 1. Tuse. in pract. tom. 3. verb. Episcopus, concl. 287. num. 3. Bollett. disq. cler. 1. part. tit. de bon. cler. §. quintus, num. 11.* Verum agens tenetur suam intentionem probare, ad hoc ut possit condemnari conductor, *Ioseph. Ludouic. dec. Perus. 25. num. 19. & 20.* ubi defendit, quod si domus locata incendio damnificata est, ad hoc ut locator consequatur damni emendationem, necesse est, ut probet culpam latam, vel saltem leuem ipsius conductoris, nec potest iuari præsumptione, de qua in *text. l. 3. §. cognoscat, versic. & quia plerumque, ff. de offic. Praefect. Vigil.* ubi dicitur, quod plerumque incendia culpa inhabitantium fiunt, quia DD. secundum magis communem opinionem intellexerunt dictam culpam de leuissima, de qua non tenetur conductor, ita *Ioseph. Ludou. cit. loc.* post alios, quos citat; quando vero teneatur conductor denunciare locatori incendium, vide late per *Gratian. discept. for. c. 354. per tot.*
- 18 Nota septimo, quod si conductor fuit coactus soluere alteri pensionem, quam Beneficiato locatori, non liberatur a solutione facienda locatori, si illi non denunciavit præceptum sibi factum, & violentiam illatam, cum potuisset locator facta tali denunciazione comparere, & se defendere, ita late *Menoch. de arbit. cas. 137 num. 18. & seqq. Gabr. de solut. concl. 11. ad*

fin. num. 47. Gratian. disceptat. for. cap. 354. num. 17. & 18. similiter si colonus præten- dit remissionem mercedis ob sterilitatem debet illam denunciare domino, per *text. in l. item quaritur, §. exercitu. ff. locat.* quem ad omnes ultra colonos extendit *Menoch. de arbit. cas. 137. num. 19. & 21.* hoc tamen limitarem, quando sterilitas esset communis, & notoria.

- 19 Nota octauo, quod communiter habetur res inuectas, & illatas esse tacite hypothecas pro pensione domus, *l. certi iuris, C. locat. l. item quia, ff. de pact. l. ult. C. quib. eaus. pign. tacit. contrab. Negusant. de pigno. 4. memb. 2. par. num. 128. & seqq.* ubi multa adducit ad declarationem huius regulæ; illis solum adde, quod locator in bonis inuectis, & illatis præfertur pro pensione alijs creditoribus, etiam anterioribus, quando domus non tantum fuit locata ad habitandum, sed ad conseruationem rerum; si vero fuit locata ad habitandum tantum, tunc etiam si res reperiatur inuectas, & illatas, non præfertur, ita *Bart. in l. interdum, num. 2. ff. qui pot. in pignor. habeant. Ioseph. Ludouic. dec. Perus. 84. n. 2.*
- 20 Diximus cum communi, & veriori opinione, antiquum colonum non præferri nono in locatione rei Ecclesiæ pro eodẽ pretio *Annot. 1. num. 18.* de quo late *Ricc. dec. 181. 1. par.* qui abunde respondet contrarijs. In quo casu si antiquus conductor præten- dit, & opponit eidem fuisse factam relocationem, tunc nõ admittitur ad probandam dictam relocationem per testes, sed debet eam probare per scripturam, refert fuisse decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum in iudicando oculatissimum, *de Franc. dec. 278.* quæ decisio loquitur, & procedit in prædio urbano, & quando imminente tempore extractationis, si concederetur terminus super receptione testium, secundus conductor remaneret sine habitatione. Sed si prædicta ratio non militaret, ut quia esset petitum probari relocationem tempore congruo ante extractationem, vel tractaretur de relocatione prædij rustici, in quo posset admitti nouus conductor absq; præiudicio illius, & locatoris quandocumque; & tunc non esset recedendum a communi iuris regula, quod in probationibus eandem vim habent testes, ac scripturæ, *l. in exercendis, C. de fid. instrum.* vide ad hoc plura dicta per *Addent. ad d. decis. de Franc. præfertim Ricc. & Viscont.*
- 21 Nota nono, absolutum esse apud Canonistas omnes, successorem in Beneficio nõ teneri stare locationi factæ nomine proprio

- prio per prædecessorem, nisi pro illo anno, qui est inceptus, & Terræ sunt satæ, ac fructus pendentes, firmavimus *Annot. l. n. 14.* ad quod aduerte, quod pro dicto anno, vel alio tempore, quo nouus Beneficiatus tenetur stare locationi per prædecessorem, si conductor soluerit anticipate Beneficiato prædecessori, talis solutio non præiudicat successor, qui denuo potest exigere pensionem a conductore anticipate solutam, quia locationes anticipatis solutionibus in præiudicium successorum omnino prohibentur per *Concil. Tridentin. sess. 25. cap. 11. de reformat.* notat tanquam perpetuo menti tenendum, *Nouar. in pract. nou. iur. Pontific. tit. de locat. rer. Eccles. conclus. 1. alias 99. num. 6.* licet conductor actionem habeat contra heredes locatoris, *Barbos. in l. si filios familias, §. fin. num. 21. ff. sol. matr.* Limita supradicta, quando anticipata solutio versa est in vtilitatem Ecclesiæ, quia tunc successor non potest denuo illam exigere, tenet *Io Bapt. Ferret. conf. 151. nu. 2. 1. par. qui eod. loc. num. 5.* tenet conductorem bene soluisse, & sine sui periculo, quando soluit ante terminum solutioni præfixum, sed post fructus perceptos.
- 22 Quando vero locatio facta est nomine Ecclesiæ pro vtilitate Ecclesiæ, & pecunia versa est in vtilitatem Ecclesiæ, ac interuenit Superioris authoritas, dicunt communiter DD. quod successor tenetur stare locationi factæ per prædecessorem, *Guttier. canon. quest. lib. 1. cap. 36. Azor. instit. mor. par. 3. lib. 8. de locat. cap. 6. quest. 7. Ricc. in pract. 1. par. resol. 108. Bonac. de contract. disp. 3. quest. 7. punct. fin. num. 10.* Quod si Beneficiatus resignaturus Beneficium scienter locauerit nomine Ecclesiæ, non obligat successorem, *Sard. dec. 336. num. 80.* quem refert *Nouar. in pract. nou. iur. Pontific. conclus. tit. de locat. rer. Eccles. concl. 1. alias 99. sub num. fin.* sed si pecunia versa est in vtilitatem Ecclesiæ, credo cessare suspicionem fraudis, in qua fundatur sententia, *Sard. & proinde obligatur successor.*
- 23 Locari etiam prohibentur in supra citato text. *Concil. Trident. sess. 25. de reformat. cap. 11.* iurisdictiones Ecclesiasticæ, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in spiritualibus, ita vt conductores talia exercere, nec per se, nec per alios possint, & concessionem aliter factam a Sede Apostolica surreptitiæ censentur, ita *Conc. & aduertit post alios a se relatos, Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. num. 32.* in quibus terminis declarauit *Sac. Congreg.* non posse locari iurisdictionem Ecclesiasticam, vel officium habena aliquam iurisdictionem, licet paruum, non obstante consuetudine contraria, refert *Barbos. ad idem Concil. cit. loc.*
- 24 Locari nec etiam possunt redditus Cancellariæ Episcopalis, quæ debet per proprium Ministrum Episcopi exerceri, censuit *Sac. Congreg. negotijs Episc. & Regul. præposita sub die 26. Augusti 1592.* quam refert *Barbos. de iur. Eccles. libr. 3. cap. 30. num. 33. qui num. 34. in fin.* refert etiam resoluisse eandem *Sac. Congreg. in vna Constantina 14. Decembris 1592.* non posse locari quartam funeralem, & quod Cancellaria Episcopalis non possit locari, *Passec. in pract. Episc. par. 2. cap. 3. num. 3. in fin.* & alij relati per eundem *Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Cancellaria, n. 1.*
- 25 Decimæ Ecclesiasticæ possunt libere locari etiam laicis, licet si possint locari Clericis sine damno Ecclesiæ prudentius iudicetur, docet idem *Barbos. cit. loc. num. 36.* Verum si in materia decimarum differentia occurreret, tunc laicus conductor esset conueniendus coram Iudice Ecclesiastico, cui competit cognitio in similibus causis, *Feder. conf. 254. Rebuff. de decim. q. 10. n. 35.* & alij, quos refert, & sequitur *Bellet. disqu. cler. 1. par. tit. de fauor. cler. Real. §. 4. n. 145.*
- 26 No a decimo, quod locationes non probant possessionem, *cap. inter dilectos, de fid. instrum. glos. in l. qui vniuersas, §. quod per colonum, de acqu. poss. Seraphin. dec. 896. num. 2.* Ampliatur hæc regula, vt procedat etiam in antiquis, *Put. dec. 342. num. 1.* Limitatur tamen concurrentibus alijs administris; tunc enim probat possessionem locatio, ita *Bart. in l. ad probationem, C. locat. Felin. in cit. cap. inter dilectos, num. 8. vers. item secus, Seraphin. cit. loc. num. eod. vnde locationem cum solutione pensionis probare possessionem docet cit. glos. in l. qui vniuersas, §. quod per colonum, ubi Bart. de acqu. poss. ff. Seraphin. dec. 1200. num. 1. Rot. in vna Mediolanen. decimarum 9. Iunij 1610. inter relictas per Farinas. dec. 291. n. 2. & 3. post 2. lib. Declara supra positam regulam, vt illa non habeat locum inter ipsos contrahentes; nam inter locatorem, & conductorem probatur possessio per solas locationes, etiam non effectuatas, *Ricc. in antiq. dec. 1. de fid. instrum. Soc. Sen. conf. 89. num. 18. volum. 1. Gabr. de loc. concl. 4. n. 14. Rot. in prædicta Mediolanen. nam. 5. Mascard. de probat. concl. 778. num. 29. Ludouis. dec. 6. num. 4. & 5.**
- 27 Aduerte, quod verum est, locationem cum solutione probare possessionem, etiã contra tertium, *Menoch. de rezin. possess. remed. 3. num. 572. Rot. in vna Romana de La-*

commellis 29. Ianuarij 1609. coram D. Saerato. tamen quia in hoc facile posset committi fraus, quia duo extranei possent facere instrumentum locationis, & fingere solutiones in præiudicium veri domini, & possessoris, merito dicta conclusio non habet locum in præiudicium alterius, de cuius vera possessione conitat, *Ludouif. citat. dec. 6. n. 7. in annot.*

oportet, §. si mater, ff. de tutor. cap. cum quid ubi Dyn. de reg. iur. in 6. Manoch conf. 136. num. 7. volum. 2. An conductor bonorum patrimonialium Clericorum gaudeat aliqua immunitate, vide *Bellet. loc. cit. §. 8. per tot.*

S V M M A R I V M.

- 28 Nota vndecimo, quod colonus bonorū Ecclesiæ est immunis a solutione gabellarum, collectarum, atque aliorum onerum, & munerum tam realium, quam personalium, & mistorum, quæ imponuntur personis pro rebus, vt est hospitatio, & alimonia militum, & alia onera bellica pro rebus Ecclesiæ, quas colunt, docent Canonistæ cōmuniter in *cap. Ecclesiarum, & ibi glos. in verb. clericorum 12 q. 2. & in Clem. 1. verb. excoledas, de decim. Ciuilitæ in l. dominicos, C. de agr. & mancip. dom. fiscal. lib. 11. & in l. hi penes, verb. recepta, C. de agric. & censit. lib. 11. & alij Canonistæ, & Ciuilitæ pene innumerabiles, quos omnes colligit *Bellet. disq. cler. 2. part. tit. de exempt. cleric. & eor. honor. a mun. publ. §. 7. per tot.* qui etiam ratione probat sententiam prædictā, eamq; ampliat multis modis. Dixit, ratione bonorum Ecclesiæ, quas colunt, ad differentiam bonorum ipsius coloni, pro quibus non eximuntur ab oneribus, licet sint coloni Ecclesiæ, idem *Bellet. cit. loc. num. 4.* prædicta sunt indubitata. Difficultas est quoad fructus, quos coloni ex rebus Ecclesiæ perceperunt, an de illis soluere teneantur onera secularia. In qua difficultate dicendum est, quod salua portione, quæ spectat ad Ecclesiam, pro illa, quæ spectat ad ipsum colonum, ipse non est immunis, ita *Felin. in cap. Ecclesie S. Mariae, num. 99. de constitut. Grass. de effect. cler. effect. 3. num. 5. & 6. & alij multi, quos refert, & sequitur Bellet. cit. loc. num. 4.* qui id intelligit, quando fructus sunt a solo separati, dummodo onus non sit impositum ipsis rebus, sed fructibus.*
- 29 Limita tamen supradicta, quando per indirectum Ecclesia pateretur, vt quia coloni nimium grauarentur, & proinde Ecclesia non inueniret colonos, vel si inueniret, cum eius damno, & deterioratione reddituum, tunc etiam coloni immunitate gauderent, licet alioquin pro eius parte nõ sint exempti, ita *Federic. de Sen. conf. 106. Gemin. in cap. quamquam, in fin. de censib. Ias. in l. 1. num. 10. C. de indict. vidu. tollen. Thesaur. dec. 116. num. 9. & alij apud Bellet. cit. loc. num. 5. in fin.* quod probatur etiam ratione, nam quæ directo prohibentur, per indirectum fieri non permittuntur, *l. sciro*
- 1 *Absolutio, relaxatio, & habitatio a iuramento in quo differant.*
- 2 *Absolutio a iuramento ad finem agendi, a quo Episcopo petatur, late.*
- 3 *Absolutio a iuramento an concedatur citata parte. Et quid si pars sponte compareat, num. 4. Et an ab ea detur appellatio, n. 5.*
- 6 *Absolutio debet tantum dari ad finem agendi. Et si absolutus, in Iudicio plenario sententiã contrariam habuerit, tenetur seruare iuramentum, & contractum, num. 7. Et quibus verbis, & clausulis debeat dari absolutio prædicta, num. 8.*
- 9 *Absolutionis a iuramento prædictæ pendentis discussione coram Iudice Ecclesiastico, an possit inhiberi Laico. Et quid si in eadem materia emergat aliquod incidens coram Iudice Laico, an sit remittendum ad Ecclesiasticum.*
- 10 *Absolutio prædicta quando detur privato. Et an detur ad impediendam executionem obligationis cameralis, vel liquidationem instrumentorum, num. 11. Et a quo detur periuro, n. 12. Et quomodo quis dicatur periurus, num. 13. & 14.*
- 15 *Absolutio prædicta denegatur petenti illam per calumniam. Et quando petenti nihil prodest, vel potest alia via consuli, num. 16. Quid in casu dubio, num. 17.*
- 18 *Absolutio prædicta quibus casibus non sit necessaria, usque ad num. 22. Quæ ut tutius agatur, semper petitur, num. 23.*
- 24 *Absolutio prædicta non est necessaria petenda a Titulari, qui agit contra pensionem, si pendente lite soluerit.*
- 25 *Absolutionem a iuramento ad finem agendi tenetur petere minor, si vult agere contra instrumentum.*

- 26 *Absolutio prædicta est petenda a iuramento apposito in contractu, & a iuramento apposito in ratificatione. Quod non procedit in transactionibus, quia in illis sufficit petere absolutionem a iuramento apposito in ultima transactione, qua impugnatur.*
- 27 *Absolutio prædicta non est necessaria ad effectum reconventionis.*
- 28 *Absolutionem prædictam potest sibi ipsi dare Papa, non tamen Episcopus, vel alius Superior. Et an possit Vicarius illam dare Episcopo, & e contra.*

ARGUMENTVM.

De Absolutione a iuramento. In quo differat absolutio, relaxatio, & habitatio a iuramento. A quo Episcopo petatur hæc absolutio. An in ea debeat citari, vel audiri pars, vel admitti appellatio. Ad quem finem dari debeat, & cū quib⁹ clausulis. Quid agendum pendente discussione huius absolutionis, si aliquid emergat. An detur hæc absolutio perituro, & obligato in forma Camere. Quibus casibus denegetur, & quando non sit necessaria. An illam teneatur petere minor. Quomodo sit petenda. An possit dari sibi ipsi.

ANNOTATIO XXXI.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. peruenit, il. 1. de Iureiur.

IN hoc text. tractant communiter DD. materiam absolutionis, siue relaxationis a iuramento ad finem agēdis; ea occasione, quia hic Gregor. Papa III. absoluit, siue relaxauit iuramentum præstitum per Episcopum Laudicē. de non repetendis bonis suæ Ecclesiæ, quibus spoliatus fuerat a Comite Arnulpho, tractant etiam Anton. Gagliard. Corn. & Bilotta in suis peculiarib. tractat. de absolut. a iur. Couar. var. resol. cap. 4. Genuens. in prax. Cur. Archiep. Neapol. cap. 4. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 19. a num. 26. Ricc. in prax. 1. par. resol. 299. & seqq. & in collect. 39. 1. par. & collect. 1360. 4. part. & alij. Ego dicam aliqua pauciora ad usum

1 nostrorum. Et pro dilucidatione præmittendum est, quod idem est relaxatio a iuramento, & habitatio a iuramento, qui duo termini in rigore differunt ab absolutione a iuramento; nam relaxatio, seu habitatio est illa absolutio a iuramento, quæ petitur ad finem agendi ante incursum periurium, absolutio vero petitur incurso periurio, ita distinguunt Campanil. & Ricc. loc. cit. sed licet hæc distinctio vera sit in rigore, tamen DD. in his terminis confundunt illos, & absoluere, relaxare. & habitare a iuramento pro eodem sumunt, vnde Genuens. citat. loc. loquitur cum termino absolutionis, Couar. cum utroque termino, & diuersimode alij; in Curijs Ecclesiasticis vulgariter dicitur absolutio a iuramento etiam illa, quæ impetratur ante periurium.

2 Dubitant DD. in hoc text. coram quo Iudice petenda sit relaxatio, siue absolutio a iuramento. Pro cuius dubitationis resolutione dicendum est, quod hæc absolutio a iuramento ab Episcopo solum conceditur, prout Couar. & Felin. cit. loc. notant ita ex consuetudine seruari confirmat Campanil. supradicto loc. n. 27. in princ. licet ipsemet eodem loco referat id etiam posse Prælatos inferiores ex privilegio, ac Superiores Regulares suis subditis Regularibus. His præmissis ad dubitationem dico, quod absolutio, siue relaxatio a iuramento ad finem agendi est concedenda, & petenda ab Episcopo, cui subest iurans, non ab eo, cui subest ille, contra quem petitur absolutio, quasi in hoc casu fallat regula illa, actorem teneri sequi forum rei, ita sentit Abb. in hoc text. num. 2. & quia quis potest subesse, ac dici subditus in pluribus locis, nempe in loco domicilij, in loco originis, & in loco contractus, merito potest peti hæc relaxatio, siue absolutio a iuramento ab Episcopo domicilij, originis, vel loci contractus; & generalius ab eo Episcopo, in cuius loco quis conueniri potest pro obseruatione illius contractus, a cuius iuramento petitur relaxatio, ita concludunt Couar. var. resol. l. b. 1. cap. 4. num. 5. Anton. Gagliard. cit. loc. §. 4. num. 55. sequitur post alios Genuens. in prax. cap. 4. cit. num. 9. vbi testatur de communi, maxime quādo partis citatio non requiritur: sed quoad Episcopum originis dicendum est, si petens iuramenti relaxationem, siue absolutionem relinquens locum originis, alibi se transtulit, animo penitus patriam deserendi, non potest ab illo prædictam relaxationem petere, aduertit Corn. cit. tractat. de absol. a iur. par. 2. quest. 5. num. 21. quem refert etiam Campanil. cit. loc. num. 39. ad fin. qui num. pra-

præcedentib. videtur sequi opinionem *Genuens.* verum *num. 31.* conatur discedere, ab illo dicente Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam absolueri, vel relaxare iuramenta exterorum ad finem agendi, qui alibi iurarunt, & solum Neapolim petunt litigandi causa, quasi ipse videatur sentire aliter ipsam Curiam seruare, & adducit factum in particulari. Sed quicquid sit de casu adducto per *Campan.* hodie prædicta Curia seruat opinionem *Genuens.* dum indifferenter concedit exteris litigare volentibus Neapoli prædictam relaxationem a iuramento, ut testatur *Ricc. loc. infra citando vers. in suria,* licet opinio *Campanil.* in puncto iuris sit verior, in casu, quo petens iuramenti relaxationem conueniri non potest Neapoli. Ab Episcopo loci creditoris minime peti potest relaxatio, siue absolutio prædicta, tenet *Cappo. dec. 18.* quem refert, & sequitur *Ricc. cit. collect. 1360. vers. animaduertas,* cuius opinio fallit, quando debitor promisit solutionem in loco creditoris, vel in quocumque loco ubi repertus fuerit, vel se obligauit pacto expresso, ut pro obseruatione contractus, in quo oppositum est iuramentum, possit conueniri in omni Curia, loco & foro; tunc enim iurans potest petere relaxationem prædictam in dictis locis, in quibus potest conueniri, faciunt dicta per eundem *Campanil. sub n. 31.* vide etiam de hac materia *Ricc. in prax. resol. 303. 1. p.*

3 Nota, supradicta procedere quando ad absolutionem, siue relaxationem a iuramento non est pars aduersa citanda, ut aperte colligitur ex dictis per *Genuens. & Ricc. cit. loc.* nam si pars esset citanda, utique non esset recedendum a communi regula, quod actor sequitur forum Rei. Sed difficultas est cognoscere quando de iure requiratur talis citatio, cum DD. in hac re diuersimode, & contrarie loquantur, quos refert pro utraque sententia *Ricc. cit. loc. resol. 301.* Inter has contrarietates solet adduci distinctio, & hæc videtur verior opinio, quod aut hæc relaxatio petitur ad finem agendi, & est preparatoria ad iudicium, & tunc non exigitur citatio partis, quia per hanc relaxationem non inferitur præiudicium parti cum obligatio non tollatur. Aut petitur, siue datur talis relaxatio, ut omnis obligatio auferatur, & tunc requiritur citatio, & ita post multos, quos refert & sequitur, docet *Campanil. supra cit. loc. n. 36.* & hæc distinctio sumpta est ex *Gallef. ad for. cam. obl. q. 2. num. 3. par. 2. & ex Fel. cap. 1. de iur. iur. num. 23.* sed quia hodie primo modo concedi solet relaxatio a iura-

mento, merito possunt Curie Ecclesiasticæ ad illam partes non citare, testatur *Ricc. cit. loc. vers. & hanc opinionem, & num. 2.* & aduertit, quod si alibi reperiretur stylus contrarius esset seruandus. Prædictam distinctionem tenent venerandi DD. a quibus erubesco discedere; nihilominus dico cum primo membro distinctionis, partem non esse citandam; & secundum membrum distinctionis non procedere: nam absolutio a iuramento non potest dari ad tollendam omnem obligationem, quia hoc esset tollere ius tertio quæsitum, ad quem finem non debet dari absolutio a iuramento, quæ solû debet concedi ad tollendum periurium, non autem ad tollendum vires iuramenti, & interesse partis, tenet *Cauale. de tutor. & cur. num. 169. Crauet. conf. 7. num. 7. & 8. cum seqq. Turr. conf. 40. num. 10. vol. 1. Bicc. conf. 63. nu. 1. Maceraten. lib. 2. var. resol. 24. num. 16. & 17.*

4 Quod si pars sponte, & non citata compareat aduersus relaxationem a iuramento, debet audiri, cum non possit negari illi concernere aliquod præiudicium, saltem quoad tempus; nam differtur solutio, & consecutio crediti, & ipsa pars posset ostendere euidentem calumniam petentis talem absolutionem, & quod id faceret causa dilandæ, proinde debet audiri, *l. satis aperte, C. de fal.* dum modo in promptu ostendat de iniustitia petitionis; alias, quia cum hæc relaxatio concedatur sine causæ cognitione, pars non esset audienda, & relaxatio concedenda, etiam parte contradicente, ita *Gallap. in prax. 2. p. c. 12. n. 23.*

5 Sed si absolutio, siue relaxatio a iuramento ad finem agendi fuerit concessa, pars contraria non potest ab illa appellare, & ita per appellationem non potest impedire, quominus relaxatio concedatur; & pars absoluta potest non obstante appellatione, suam actionem intentare contra instrumentum absque scrupulo periurij, & nota attentorum, ita *Corn.* qui hanc sententiam pluribus modis ampliat, limitat, & declarat in tract. de absolut. a iur. part. 3. q. 25. sequitur *Vrsill. ad Afflic. dec. 188. num. 7. de Franch. dec. 602.* vbi plura *Ricc. Campanil. citat. loc. num. 34. qui num. 35.* dicit id non procedere, si de facto iudex appellationem admitteret; tunc enim per admissionem suspenditur absolutio, siue relaxatio a iuramento, & pars non potest agere sine periculo incurtionis periurij, est originalis doctrina *Archid. in cap. cum appellationibus, §. si vero, de appellat. in 6.*

6 Nota secundo, quod hæc absolutio a iuramento datur tantum ad finem agendi, &

experiendi de iuribus absoluti coram Iudice competente; ita vt nec etiam ad finem excipiendi in praxi soleat dari, prout testatur *Gruens. in prax. cap. 4. num. 1.* secutus opinionem *Gallef. ad for. oblig. tam. p. 2. quest. 3. num. 4.* qui testatur ad effectum excipiendi nullo modo dari, qua conclusione postea. Dico primo, quod si absolutus a iuramento agendo, contrariam reportet sententiam, ita vt pronuncietur contractum esse validum, absolutio, siue relaxatio obtentata nihil operatur, quin teneatur ad obseruantiam contractus, sicut tenebatur per prius, ita *Couar. var. resol. lib. 1. cap. 4. nu. 6. vers. ex his tamen*, quem sequitur *Ricc. in prax. res. 300. i. p. vers. secunda uti verbo*; si vero absolutus ad finem agendi, dum egit in iudicio, sententiam contra suum aduersarium fauorabilem reportauit, potest a contractu discedere absq; alia absolutio-
 ne, licet prima absolutio fuerit tantum ad finem agendi, tenet originaliter *Paul. Cast. conf. 259. ult. col. vers. potest etiam*, lib. 2. cui adharet *Couar. var. cit. loc. Afflic. dec. 322. num. 12.* contra *Felin. in cap. 1. de iur. iur. sol. penult.* & *Ricc. in prax. 1. part. resol. 310.* & *collect. 39 in fin.* Dico secundo, quod in concedenda predicta absolutio-
 ne Episcopus, siue eius Vicarius non debet uti verbo, *absoluere*, sed *habilitare*, & *relaxare*, quia in hoc casu non datur absolutio a iuramento, sed tantum relaxatur siue habilitatur iurans ad agendum absq; incursione periurij, ita docet etiam *Ricc. cit. loc.* vbi numerat clausulas, cum quibus concedi debeat talis absolutio, siue relaxatio, quas etiam posuit *collect. 1. 360.* & prater predictas, dicit, quod primo debet in illa apponi illa verba, nempe, *Iuramentum non esse vinculum iniquitatis*. Secundo debet addi, *Sine preiudicio tertij*. Tertio, quod inseratur in relaxatione tenor totius instrumenti, & quod concurrat rationabilis causa, sed predicta clausula habent potius quid solennitatis, quam necessitatis, quia si illa, vel aliqua earum amittatur, habitatio non redditur nulla. Illa tamen est necessaria, quam ponit idem *Ricc. cit. resol. 300. tertio loco*, nempe quod si in instrumento non vnum, sed plura fuerint apposita iuramenta, non sufficit vnicam petere absolutionem, siue relaxationem, sed quot sunt iuramenta, tot debent peti, & obtineri relaxationes. Vnde si quis iurauerit promissa in instrumento adimplere, non petere habilitationem, eamq; si petierit non uti, & illi renunciauit, cum quatuor sint iuramenta, totidem debent esse relaxationes, siue absolutiones, ita etiam

voluerunt *Afflic. dec. 220. post n. 12. Felin. in cap. de bitores, post nu. 9. de iur. iur. Couar. cit. loc. num. 6. Paris. conf. 43. num. 18. libr. 1.* Quomodo vero sint petenda, & obtinenda plures absolutiones, & relaxationes seiunctim, vel vnitim; vna opinio tenet petendas esse seiunctim, ordinatim, & gradatim; alia vero tenet posse peti vnitim, vnico libello, dummodo omnium iuramentorum fiat expressa mentio, & hac videtur verior opinio in iure. DD. pro vtraq; sententia adducuntur per *Campan. l. in diuer. iur. canon. cit. rubr. 11. cap. 19. sub num. 33.* Verum Praxis neutram opinionem seruat, cum passim detur, & expetatur absolutio, siue relaxatio predicta ad finem agendi vnico libello, dicendo, a iuramento, & iuramentis in tali contractu appositis, de qua practica videtur etiam testari *Ricc. collect. 1. 360. vers. tertio debet*, licet ipsemet *dec. 87. 2. par. nu. 3*; teneat esse faciendam expressam mentionem pacti de non petendo absolutionem: & pro antedicta praxi faciunt dicta per *Mar. scot. var. resol. lib. 2. cap. 87. num. 6.* vbi probat, quod sufficit petere generaliter absolutionem a iuramentis, quae obstant agenti.

Diximus supra, absolutionem, siue relaxationem a iuramento ad finem agendi esse petendam ab Episcopo, quia sola Ecclesia cognoscit de validitate, vel inualiditate iuramenti, & an fuerit licitum, vel non, *cap. cum quidam, §. fin. de iur. iur. cap. licet, & cap. fin. eod. in 6. cap. venerabilem, §. idem etiam, in fin. de elect.* Hic quaero primo, an Iudex Ecclesiasticus, coram quo petitur absolutio, siue relaxatio predicta, possit inhiberi Iudici seculari, coram quo petitur executio contractus. Et ad quaesitum respondent *Feder. conf. 88. & conf. 126. Purpur. conf. 155. per tot. volum. 1.* quos sequitur *Bellet. disquis. cler. 1. par. tit. de fauor. cler. real. §. 4. num. 137.* Quaero secundo, an concessa absolutione, siue relaxatione predicta a Iudice Ecclesiastico, & introducta causa super rescissione contractus contra laicum coram Iudice laico; si ibi emergat discussio, an absolutio sit valida, vel ne, an dicta discussio possit tractari coram eodem Iudice laico? Respondet *Ricc. in prax. 1. par. resol. 306.* emergens predictum esse remittendum Iudici Ecclesiastico, idq; rationibus, & autoritatibus valide probat, referens sic decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum religione, & doctrina ornatisimum, & contrarijs responderet.

Nota quarto, quod in certis casibus non datur talis absolutio, siue relaxatio e iuramentis

mento. Et primo non datur periuro non facta mentione periurij, & non petita, non solum relaxatione a iuramento, sed etiam absolutione a periurio; ita vt si quis prauent agendo in iudicio non obtenta relaxatione a iuramento, vel cesit dies solutionis, & obligationis in contractu apposita, petēs absolutionem teneatur petere absolutionem, & relaxationem a iuramento, & periurio, alias inualide agit, docet ad id multa *Felin. in cap. 1. num. 28. de iureiur.* hæc procedunt, quando periurus non perseverat in peccato, sed statim incurso periurio recurrit ad Ecclesiam pro absolutione prædicta, ita explicat *Ricc. in prax. 1. p. resol. 309. vers. quæ opinio, sequitur opinionem Mancin. de iuram. p. 6. q. 6.* & aliorum; nam alias si perseverat in peccato, omnino est illi deneganda dicta relaxatio, prout firmat *Felin. cit. loc. & Ric. eod. loc. vers. & redeundo*, qui enixe firmat periuro esse denegandam absolutionem prædictam; quod fallit, si quis non soluit ob necessitatem, vel difficultatem, & cesit dies solutionis, quia in tali casu adhuc illi conceditur absolutio, seu relaxatio, ita *Felin. cit. loc.* Secundo, nõ datur absolutio, seu relaxatio a iuramento ad finem agen-

11 di obligato in forma Camera: Apostolicæ ad effectum impediendi executionem, & rigore obligationis, vt explicat *Galles. ad form. oblig. cam. 2. par. q. 2. num. 8.* & aduertit *Ricc. in prax. 1. par. resol. 308.* ex quibus collige, quod ad alios effectus datur relaxatio, seu absolutio a iuramento obligato in forma Camera: Eodem modo non datur relaxatio a iuramento ad finem impediendi liquidationem instrumentorum via ritus M. C. V. quia relaxatione prædicta non obstante proceditur ad liquidationem, ita decisum apud *de Franch. decis. 602.*

12 Sed aduerte ad prædicta, quod absolutio a periurio incurso non potest dari per Episcopum, sed illa est petenda a Papa, vt post alios notat *Campanil. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 13. num. 5. apud Caranil. qui tenet, nec a Magno Pœnitentiario cõcedi posse, sed quoad hoc contrarium Gallup. in pract. Sacr. Consil. 2. part. cap. 12. num. 35. ad fin.* qui licet deneget hanc auctoritatem Episcopo, illam tamen concedit Sacræ Pœnitentiariæ, & hæc est verior opinio. Et quando quis dicatur periurus, vide eundem *Galles. cit. loc. num. 6. & seqq.* Sed in hoc attenditur stylus Curie Romana:.

13 Et in his terminis dicitur quis periurus agendo in iudicio contra instrumentũ, nõ

obtentam relaxatione a iuramento, per solam libelli obliationem, etiam ante litis contestationem, vt notat *Bald. in l. si quis maior, num. 2. C. de transact. & in auth. habita, C. ne fil. pro patr. DD. in l. Lucius, §. tres heredes, ff. ad Senatuse. Trebell.* Item dicitur periurus per solam impetrationem Rescripti contra instrumentum, etiam quod illo non vtatur, secundum *Card. in cap. cum omnes, de constitut. & in Clement. 1. in fin. de rescript.*

14 Non solum in periurio iam incurso, ex quo cesit dies solutionis, & illa non est facta, denegatur absolutio a iuramento, siue relaxatio ad finem agendi, sed etiam denegatur quando tempus ita imminet, vt periurium incuratur, vt notat *Afflic. dec. 31. num. 1. Genuens. in prax. cit. cap. 4. num. 6. Ricc. in prax. 1. par. post resol. 310. in notab. in fin.*

15 Tertio, est deneganda relaxatio, siue absolutio iuramenti ad finem agendi, quando apparet illam peti per calumniam, tenet *Genuens. in prax. cap. 4. sub num. 6.* ex dictis per *Iason. Neuiz. Galles. Gagliard. & alios, quos ipse citat.*

16 Quarto, est deneganda prædicta absolutio, siue relaxatio a iuramento, quando illa nihil prodesset, & futura esset nullius momenti, vel quando parti petenti potest esse consultum alia via, ita tenent *Neuiz. conf. 23. Anton. Gagliard. de absol. a iur. §. 1. num. 3.* quos refert, & sequitur *Genuens. in prax. cit. c. 4. sub n. 6.*

17 Vltimo est deneganda absolutio, siue relaxatio prædicta per Episcopum, vel aliũ Ordinarium in casu dubio, an sit concedenda; tunc enim debet adiri Summus Pontifex, ita *Ricc. in prax. 1. part. post resol. 310. in notab. num. 1.* Contrarium, & verius tenuit *Genuens. loc. cit. num. 8.* qui testatur de communi.

Nota quinto, quod in multis casibus potest agi, vel excipi contra instrumentum iuratum, etiam ante obtentam absolutionem, siue relaxationem prædictam iuramenti ad finem agendi absq; incurfione a periurij.

18 Et primo, potest opponi de simulatione contractus, *Grammat. decis. 76. num. 21.* & probat *Alber. Oliu. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 12. num. 2.* & ratio est, quia tale iuramentum cum non habeat consensum, dicitur carere anima, *Paul. de Cast. in l. si quis pro eo, ff. de fideiussor. col. 3. vers. adde quintum, Bald. in l. nec patronis, C. de oper. libertor. & proinde non est necesse relaxatio, nisi in contractu adesset clausula, Omnia, & singula contenta esse vera, quæ*

quæ facit ut non possit dici de simulatione ante obrentam relaxationem a iuramento; *Grammat. decis. 89.* Secundo, non est necessaria relaxatio a iuramento, & sine illa potest quis agere contra instrumentum iuratum, quando præcessit partis remissio; potest enim pars, ad cuius fauorem præstitum est iuramentum, illud relaxare, & eximere iurantem ab incurfione periurij, ita *Felin. in cap. ex administratione, n. 2. de iureiur. D. Thom. 2. 2. q. 89. artic. 9. ad secundum argumentum, Corn. tract. de absol. a iuram. par. 1. q. 4. Ricc. in prax. 1. p. resol. 302.* vbi declarat, quando dicatur iuramentum præstitum ad fauorem partis. Declaratur sententiam procedere, quâdo pars remittens est persona idonea ad remittendum, ut quia non est pupillus, vel similis persona, *l. iusiurandi. §. pupillus. ff. de iureiur.* Declaratur secundo procedere antequam pars, quæ iurauit, incideret in periurium, quia post talem incurfionem pars non potest remittere, ita *Felin. in cap. præterea, num. 34. de sponsal. Ricc. cit. loc. num. 2.* vbi alios citat; & non solum pars potest remittere iuramentum, sed etiam ad diuam remissionem potest cogi per suum Iudicem competentem, quando iuramentum est illicitum, tenet *Ricc. cit. loc. & sequitur Gallup. in sua prax. par. 2. cap. 12. num. 30.* qui alios citat.

20 Tercio tenent grauisfimi DD. & multi, ita ut communis possit dici opinio, quod enormiter læsus potest agere contra instrumentum iuratum, etiam non petita relaxatione a iuramento, siue absolute ad finem agendi, quos omnes commemorat *Ricc. in prax. 1. par. resol. 307.* dummodo enormi læsioni non sit renunciatum cum iuramento, & hæc opinio decisionibus fulcitur apud *Thes. dec. 165.* & alios, & in iure vera est. Verum in practica ut tutius agatur, videmus etiam in hoc casu peti, & obtineri relaxationem a iuramento, quam practicam commendat idem *Ricc. cit. loc. num. 2. vers. quamuis,* post alios per ipsum relatos, & seruatur in Curia.

21 Quarto, Canonicus, siue alius Beneficiarius successor, vel hæres potest agere contra instrumentum iuratum per prædecessorem, vel testatorem, etiam non petita absolute, siue relaxatione a iuramento; nec periurium incurrit, quia iuramentum contra hæredem, vel successorem non transit quoad periurium, sed tantum quoad illius obseruantiam, tenent *Guid. Pap. decis. 224. num. 3. l. fern. in Constit. Regni, Bos. qui scilicet. vbi etiam Afflic. num. 6. & in dec. 381. num. 8. Alex. conf. 26. num. 5. libr. 7. Andr. Gagli. obseruat. 91. nu. 18. lib. 1.* Sed hæc sen-

tentia quoad Ecclesiam ampliatur, ut ipsa, & eius nomine possit peti restitutio integrum contra contractum per Canonicum, vel Monachum iuratum, etiam viuente iurante, non obrenta relaxatione a iuramento; & ratio est, quia cum restitutio petatur nomine Ecclesie, quæ non iurat; & iuramentum liget animas singulorum, non Ecclesie, merito non est necessaria relaxatio iuramenti, *Bald. in l. generaliter. C. de reb. credit. Gornes. conf. 45. tom. 7. Gemuens. pract. ab. Eccles. q. 147.* Sed absolutio petitur ab illiomet, qui iurarunt.

22 Quinto, non est necessaria relaxatio a iuramento ad finem agendi, quando quis agit contra iuramentum appositum in contractu penitus nullo a lege prohibito, & contra bonos mores; quia tunc sine timore periurij potest quis venire contra tale iuramentum sine relaxatione, puta in contractu Matrimonij metu initi, *Hottiens. in sum. tit. quod metus causa, vers. fallit primo,* vbi habentur alia exempla. Item in donatione omnium bonorum, *Pasch. l. de pair. potest. c. 8 par. 1. nu. 140.* Item si est iuratum non opponi compensationem, *Afflic. dec. 21. num. 5.* notant alia exempla, *Bilott. tract. de absolut. iur. lib. 1. cap. 11. 12. & 13. & seqq. & Couar. in cap. quamuis, §. 3. 1. par. relect. lib. 1.* Sed contrarium est verius, & seruatur in Curia, ne quis sit Iudex in hac causa.

23 Vltimo in prædictis, & alijs casibus, quos ponit *Gallup. in pract. par. 2. cap. 12.* defendunt DD. posse absq; periculo periurij agi contra contractum iuratum ante impetrationem relaxationis, siue absolute a iuramento. Sed in praxi ut tutius agatur, vel saltem ut euitetur discussio exceptionis periurij, ad maiorem cautelam in quolibet casu prædicto prius obtinetur absolutio, siue relaxatio iuramenti ad finem agendi, & practica comprobatur, ex *cap. si vero, de iureiur. ex Ludouic. dec. Perusin. 18. num. 67. & ex Gallup. supra cit. loc. num. 21.* qui vltra prædictos, citat etiam *Bilott. & Gagliard.* Ampliatur prædicta practica, ut sit impetranda talis relaxatio iuramenti etiam in casu, quo per statutum annullatur iuramentum appositum in contractu sine certis solennitatibus, *Ludouic. dec. 64. n. 6. & 14. in annot. vbi refert ita Rot. Rom. pluries iudicasse.*

24 Est obseruandus hic notabilis casus, quem ponit *Ludouic. dec. 523.* & est, si Titularis, qui pensioni consensit, ac iuramento se obligauit ad illius solutionem, vult agere contra pensionem, non habet necesse petere relaxationem a iuramento, si penden-

deute lite soluit, & soluet quoad vsq; erit pensio declarata nulla.

25 Nota sexto, quod minor non potest sub pretextu defectus ætatis agere contra contractum per se iuratum, non petita prius absolutione, siue relaxatione a iuramento ad finem agendi: deciditur ex *auth. sacramenta puerum. C. si aduer. vend. multa ad id colligit Campani. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 19. Gallup. cit. loc. n. 13.*

26 Nota septimo, quod si quis iurando contractum confecit, quem deinde alio instrumento ratificauit, in qua ratificatione iterum iurauit, si vult agere contra contractum, debet absolutionem, siue relaxationem petere ad finem agendi non solum a iuramento appposito in contractu, sed etiam a iuramento appposito in ratificatione; quia quot sunt iuramenta, tot debent esse absolutiones, siue relaxationes, faciunt quæ diximus supra *vers. nota secundo*, & defendit expresse *Ricc. in dec. Cur. Archiep. Neapol. 3. par. dec. 162. per tot.* vbi in fine obiter dicit, quod si delegata sit causa cum facultate absoluedi a iuramento, si plura sint iuramenta, Delegatus potest ab omnibus absoluere; e contra vero si sint facta plures transactiones, & vltima impugnetur, sufficit petere absolutionem respectu vltimæ, *Roman. singul. 449.* & ibi *Addit. tenuit Rot. in vna Mediolanen. bonorum 4. Junij 1597. coram D. Pamphilio*, idq; præsertim, quando per vltimam transactionem receditur a prioribus, quia tunc censetur remissa iuramenta priora, quæ consensu partium remitti possunt, *Alex. cons. 59. num. 2. lib. 1.*

27 Nota octauo, ad effectum reconuentionis non esse necessariam absolutionem, siue relaxationem a iuramento, ita tenet *Marescot. var. resol. lib. 2. cap. 84. num. 12. vers. sed quamuis*, & seruat praxis.

28 Nota nono, quod Papa potest absoluere se ipsum a iuramento ad finem agendi, iusta causa concurrente; alij vero Superiores, puta Episcopi, vel Prælati inferiores non possunt, ita docet, & probat *Ricc. in prax. 3. par. resol. 221. per tot.* Episcopus potest concedere absolutionem, siue relaxationem a iuramento ad finem agendi suo Vicario, quia exercet iurisdictionem in subditum, sed ipse Episcopus non potest eam obtinere a suo Vicario, quia Episcopus non subest Vicario; & passim quando agitur de causa propria ipsius Episcopi, vel de eius commodo, seu incommodo, redditur suspectus Vicarius, & non potest esse Index in tali causa, tanquam dependens ab eo, *Abb. Felin. & Imol. in cap. infinuante, de offic. Deleg. Præpos. in cap. postremo, col. 6.*

num. 12. de appellat. Bertram. cons. 184. nu. 2. libr. 2. part. 1. Aymon. cons. 6 num. 33. Surd. cons. 50. nu. 16. lib. 1. late Mastrill. dec. 234. num. 6. cum seqq. par. 3. & probatur ratione. Diximus supra, Episcopum non posse se ipsum absoluere, seu relaxare a iuramento, sed si prædictam absolutionem, siue relaxationem peteret a Vicario, illam peteret a se ipso, ergo, &c. maior probata est supra cum *Ricc. minor probatur*, quia factum ab Officiali censetur factum a domino mandante, *Lita autem, §. gessisse, ff. de administr. tutor. l. 1. §. dissociasse, ff. de vi, & vi armat. l. non ideo, G. de accusat. l. 2. §. Dixus Pius, ff. de iur. fisc. l. hoc iure, §. deiecit, ff. de reg. iur. Dyn. in cap. qui facit per alium, num. 1. vsq; ad 5. eod. cit. tit. in 6. Sbroz. de offic. V. sc. lib. 3. quest. 14. num. 14. Mastrill. cit. loc. num. 7. qui alios citat.*

Nec potest opponi, quod supradicta procedant in casibus contentiosis, non autem voluntarijs; quia verum est, quod etiam in voluntarijs idem procedit, ex quo Episcopus, & Vicarius censetur vna persona; vnde est, quod si Vicarius habet facultatem conferendi Beneficia tanquam Ordinarius, non potest illa Episcopo conferre, quamuis alias esset capax, ita *Sbroz. citat. tract. q. 91. & 92. Gratian. discip. for. c. 809. nam. 16.*

Fallunt supradicta, quando tractatur de re spectante non ad ipsum Episcopum, sed ad eius Mensam Episcopalem: quia tunc non solum Vicarius, sed nec Episcopus ipse est suspectus, & proinde dicitur competens Index, *cap. dilecto, de sent. excom in 6. Sbroz. cit. tract. lib. 3. quest. 60. Rot. Roman. in nouiss. dec. 361. par. 1. num. 1. & alij, quos refert, & sequitur Macerat. var. resol. lib. 1. resol. 48. nu. 8. vers. fuit resolutum, Genuens. præf. Eccles. quest. 528.* vbi probat, quod Episcopus pro re Ecclesiæ etiam inferioris, & pauperum potest comparere coram suo Vicario;

S V M M A R I V M.

- 1 Titulus ordinandorum qualis, ex Concilio Tridentino sess. 21. de refor. cap. 2.
- 2 Beneficium, ad cuius titulum quis ordinatur, debet esse perpetuum, nec potest ad titulum Vicaria temporalis, vel Beneficij manualis. Quid de Coadiutoria, num. 3. Quid de Capellania, n. 5. & Prestimonio, n. 5.
- 6 Beneficium pro titulo ordinandi debet esse cum possessione, & pacifica, n. 8.

Et

- Et cum fructibus certis, vel qui communiter certificentur, licet sint incerti, num. 7.
- 9 Beneficium, ad cuius titulum quis est promotus, non potest resignari, nisi servata forma Concil. Trid. cit. c. 2. Quod idem est in permutatione, n. 10. Quid si resignatio de facto fuerit admissa, n. 11. Fallit, quando resignatio est facta causa ingrediendi Monasterium, vel cum reservatione pensionis sufficientis, n. 12.
- 13 Ordinari quis non potest ad titulum Seminarij, licet possit ad titulum servitij in Beneficio Seminario unito.
- 14 Ordinari quis potest ad titulum Commendæ perpetuæ, non autem ad titulum regressus.
- 15 Beneficium, ad cuius titulum quis non est ordinatus, sed non habet aliunde unde viuat, non potest resignari.
- 16 Ordinari potest quis ad titulum pensionis cum dispensatione.
- 17 Ordinari an possit quis ad titulum Beneficij alterius.
- 18 Titulus patrimonij quale sit pro ordinando in sacris.
- 19 Donatio patrimonij pro suscipiendis sacris Ordinibus debet esse vera, & non ficta; valet tamen pactum in ea, ut donatio non valeat, quando ordinatus consecutus fuerit Beneficium, vel sufficiens Patrimonium aliunde. Et an donans teneatur de evictione, num. 20.
- 21 Donatio prædicta debet esse irrevocabilis, nec vitio ingratitude revocari potest. Et quid importet illa clausula apponi solita in hac donatione, idest, ad hoc ut ad sacros Ordines promoveri possit, n. 23.
- 22 Donatio prædicta facta a patre filio, an imputetur in legitimam. Et an valeat in præiudicium aliorum filiorum, num. 24.
- 23 Titulus ordinandi debet consistere in rebus immobilibus. Et an possit consisti super annuis redditibus, n. 26. Et an sit validus, si quis promittat alere ordinandum, num. 27. Et an ad titulum literaturæ, vel artis licitæ, num. 28.
- 29 Titulus portionis Ecclesiæ receptiva est validus pro ordinando in sacris, etiã si non lucretur portionem, nisi post Ordinem. Titulus vero hereditatis de futuro non est validus.
- 30 Titulus ordinandorum quantum debeat esse. Et an debeat haberi ratio qualitatatis persona, n. 31.
- 32 Bona, ad quorum titulum quis est ordinatus, gaudent privilegijs, quibus gaudent alia bona Ecclesiastica.
- 33 Ordinandus potest compellere patrem ad assignandum ei titulum.

ARGUMENTVM.

De Titulo ordinandorum. Notatur §. I. Qualis debeat esse hic Titulus ex Concil. Trident. Quale debeat esse Beneficium, & illius possessio ad hunc finem. Quomodo hoc Beneficium possit resignari. Ad Titulum Seminarij an possit quis ordinari, vel ad Titulum Commendæ, vel ad Titulum Pensionis, aut ad Titulum Beneficij alterius. Patrimonium pro Titulo ordinandorum quale, & qualis donatio. Quomodo debeat consistere in rebus immobilibus. Quantum debeat esse hic Titulus. Quibus privilegijs gaudeant bona huius Tituli. An teneatur pater assignare hunc Titulum filio ordinando. §. II. Notatur, an possit Titulus ordinati alienari. De Titulo Regularium. Et de pœnis Titulum alienantis.

ANNOTATIO XXXII.

§. I.

Ad Text. in cap. non liceat, de Præbend.

IN hoc text. prohibetur expresse omnibus Episcopis aliquem ordinare sine Titulo, id etiam præcipitur in cap. neminem, & in cap. Sanctorum, 70. dist. cap. quando, 24. dist. cap. ad supplicationem, de renunc. in Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 2. de cuius tituli materia tractant communiter Canonistæ omnes in citatis locis, & in cap. tuis, de præbend. & in cap. Episcopus, eod. tit. extat Constit. Pij V.

Re-

Roma publicata 12. Nouembris 1568. in Bullar. 1034. quæ incipit, *Romanus Pontifex*, apud *Quarant. verb. ordo*, fol. 365. quæ Constitutio extendit dispositionem *Concil. Trident. cit. loc.* etiam ad Regulares non Professos, extat alia Constitutio *Sixti V. directa Patriarchæ Venetiarum* 30. Decembris 1590: apud *Quarant. fol. 593.* tractant *Plam. de resign. lib. 2. q. 6. Let. Zech. de Repub. Eccles. G. de cler. Diaz. & Salz. in prax. c. 18. Azor. instit. mor. par. 2. lib. 3. cap. 4. Piassec. in prax. Episc. par. 1. cap. 1. de confer. ordinib. Genuens. in prax. cap. 83. Garz. de benefic. par. 2. cap. 5. Quarant. sum. Bull. verb. ordo, Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. c. 1. & seqq. Rice. in prax. 3. p. resol. 447. & seqq. & collect. 566. 3. p. Gonzal. ad 8. reg. Cancell. gl. 5. s. 10. Bellet. disq. cler. par. 2. de pœn. cler. §. 27. num. 9. & seqq. Squil. de oblig. cler. p. 2. num. 26. & seqq. Barbos. de offic. & potest. Episcop. par. 2. allegat. 19. & 20. in collect. ad d. cap. 2. Concil. Trident. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 151. & seqq. & in sum. Apostol. dec. verb. ordinare, Nou ar. in sum. Bull. rubr. de ordinandor. tit. & pœna Episc. promouentis, & promoti absq; eo, & rubr. de ordinatis ab alieno Episcopo ratione beneficij tenuis redditus, Summissa omnes in verb. ordo, Bonac. tom. 1. de sac. ord. disp. 8. q. vnic. punct. 4. & alij. Et quia materia est vulgaris, notanda sunt pauca.*

Nota primo, q. ex *Concil. Trident. cit. loc.* prohibetur Clericum secularem promoueri ad sacros Ordines, non constituto prius pacifice possidere Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, quod Beneficium non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum fuisse promotum, nec resignatio potest admitti, nisi constituto aliunde viuere commodè posse, alias resignatio est nulla. Ad titulum vero patrimonij, vel pensionis prohibetur quis promoueri, nisi aliter iudicauerit Episcopus pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, dummodo pensio, vel patrimonium vere possideatur per ordinandum, & talia sint, quæ ad eius vitam sustentandam satis sint, quæ deinceps alienari, vel extingui nõ possunt sine Episcopi licetia, donec ordinatus sit adeptus Beneficiũ Ecclesiasticum sufficiens, vel aliunde habeat unde viuere possit. Hæc *Concil.* quod licet loquatur de Clericis secularibus tantum, nihilominus eius dispositio extensa est ad Regulares non Professos per *Pium V. in supra cit. Constit.*

Nota secundo, ex *Concil. prædicto*, sub duplici titulo quis ordinari potest ad sacros Ordines. Et primo ad titulum Beneficij Ec-

clesiastici, & quia inter cætera requisita Beneficij Ecclesiastici est perpetuitas, merito quis promoueri non potest ad titulum Vicariæ temporalis, vel Beneficij manualis, vt aduertit *Diaz. cit. loc. num. 8. Garz. etiam supra cit. loc.* qui secus dicunt de Vicariæ perpetua.

3 Eodem modo ad titulum Coadiutoriæ etiam cum futura successione, quis promoueri non potest, quia Coadiutoria non est Beneficium. Verum si Coadiutoria perpetua sit, & habeat assignatam certam quantitatem sufficientem ad sustentationem, potest ad titulum illius quis promoueri, nõ tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum pensionis in eo Beneficio fundatæ, vt aduertunt *Garz. citat. loc. num. 132. Bonac. num. 30. in fin. & alij.* Ex quo colligitur, quod in tali promotione requiritur vtilitas, vel commoditas Ecclesiæ arbitrio Episcopi, vt in *cit. text. Concil. Trident.*

4 Ad titulum vero Capellanæ perpetuæ, cum nulli dubium sit venire appellatione Beneficij Ecclesiastici, potest quis ad illius titulum promoueri, dummodo fundata sit autoritate Ordinarij, vel saltem solita sit conferri in titulum Beneficij, non contradicente fundatore per collationem, & canonicam institutionem, ita *Diaz. citat. loc. num. 9. vers. illud vero, & Garz. etiam citat. loc.* Quod si Capellania non sit erecta autoritate Episcopi, nec sit solita concedi in titulum Beneficij, vt supra, tunc ad illius titulum non potest quis promoueri, nisi conferatur autoritate Episcopi in titulum perpetuum, *Diaz. vers. ex supradictis.* Sed si Capellania esset perpetua, non tamen erecta Episcopi autoritate, nec solita concedi in titulum Beneficij, vt solent esse legata, quæ fiunt Clericis certæ familiæ eorũ vita durante, & tunc ad titulum illius potest quis ordinari, non tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum Patrimonij.

5 Ad titulum Præsimonij potest etiam quis ordinari, quando datur in titulum perpetuum, & habet annexum spirituale obsequium, prout est in Hispania, ita *Diaz. & Garz. cit. loc.*

6 Ad hoc vt quis ordinetur ad titulum Beneficij, debet illius apprehendisse pacificam possessionem, demonstrant expressa verba *cit. text. Concil. ibi, pacifice possidere.* Unde ex quo quis est legitime nominatus, vel presentatus ad Beneficium, non potest ad illius titulum promoueri ante adeptam possessionem, ita *Garz. cit. loc. num. 130. & Bonac. nu. 29. ac alij per eum adducti, Diaz. in pract. crim. cap. 18. nu. 6. contra Campanil,*

- cit. loc. cap. 4. num. 10.* qui tenet ad titulum Beneficij quærendi posse quem promoveri.
- 7 Ad titulum Beneficij, cuius fructus sunt incerti, realiter non potest quis promoveri, est indubiatum apud omnes. Sed si casualiter sunt incerti, & communiter rediguntur ad certam summam, ut solent esse Beneficia, quæ habent redditus ex mortuorijs, & annuerialijs, qui computantur in valore fructuum, ad titulum dicti Beneficij potest quis libere promoveri, ut post alios testatur *Genuini. in prax. citat. cap. 83. num. 11.*
- 8 Nonsolum possessio requiritur Beneficij, uel Patrimonij, ad cuius titulum quis promouetur, sed etiam requiritur pæcifica, ut habent præcitata verba *Concil.* Dicitur enim quis pacifice possidere, quando sine lite possidet, ita declarat *Rebuff. tract. de pacific. possess. num. mibi 165. vers. quandoq; gloss. in Clement. vi. e. vers. antea. de sequent. possess. & fruct. Guid. Pap. des. 85.* & ad effectum, ut res dicatur litigiosa, & pacifice non possessa, sufficit sola citatio rite, & recte expedita, & executiva, iuxta *text. in clem. fin. ut lit. pend. vbi DD. Mohed. decis. 1. de caus. possess. & propriet. late Gayll. obser. 74. num. 16. lib. 1.* vbi etiam declarat quid dicendum ad effectum in lucendi pendentiam lites. Et quæ requirantur adhuc ut citatio dicatur rite, & recte expedita, aduerte, quod non solum requiritur ad hunc effectum ut citatio sit valide, rite, & recte expedita, sed quod non sit circumducta, quia citatio circumducta idem est, ac si non fuisset facta, ita *de Franch. dec. 23. Affl. dec. 366. num. 14. Caraut. rit. 121. num. 1.* Quando dicatur citatio circumducta, vide *Alber. Oluam super rit. 2. Cur. Archiepisc. Neapol. num. 5. Muscatell. in prax. part. 2. glos. tribunali, num. 8.* Item requiritur, quod lis sit intentata super actionem realem, non autem personalem, ita *Cyn. in autb. litigiosa. C. de litig. vbi etiam Bald. num. 2.* Cætera ad hanc materiam, quomodo dicatur litem pendere, & quando finita, vide apud *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 3. per tot.*
- 9 Beneficium prædictum, ad cuius titulum quis fuit promotus, non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum resignantem fuisse promotum, ac non constito resignantem aliunde habere unde viuere possit, ita decernit *Concil. prædict. loc. tractant Flam. de resignat. q. 6. nu. 174. lib. 5. & lib. 2. q. 6. num. 1. & num. 36. Garz. de benefic. 2 p. cap. 5. num. 203. & alij, idq; procedit, siue renunciatio fiat coram Ordinario, siue in Curia, Rot. in vna Lucana beneficij 5. Decembris 1586. coram D. Orano.*
- 10 Extenditur prædicta dispositio *Concilij Trident.* ut locum etiam habeat in permutatione Beneficij, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest permutari, non seruata dispositione prædicti *Concilij*, & ratio est, quia potest dari casus, quod permittans Beneficium, ad cuius titulum erat ordinatus, non possit consequi Beneficium cessum, & quod etiam fiat permutatio cum Beneficio inæquali, prout declarauit *Sac. Congreg. eiusd. Concil. die Iouis 18. Iul. 1602.* per quam etiam dictum fuit, quod permutata is tacendo ordinationem ad titulum, est tunc in foro conscientiz, si illud, quod habuit ex causa permutationis, erat æquiualens, secus autem in foro fori.
- Et pro prædictis facit, quia dispositio loquens de resignatione includit in se resignationem ex causa permutationis, ex eo quod permutatio est vera resignatio, *Gomes. de publicand. resignat. quest. 3. col. 2. in princip. vers. primo. quia regula ista, & multis similibus comprobatur Gonzal. ad regul. 8. de alternatiua, glos. 14. n. 40. vsq. ad 50.*
- Dubitatur, si Ordinarium de facto admitterit resignationem Beneficij, ad cuius titulum quis fuit promotus, non seruata dispositione *Concilij*, an possit resignantem ad illud restituere.
- 11 Respondetur negatiue Ordinarium non posse Beneficium resignatum eidem resignanti restituere, colationemq; inde factam tenere, ipsumq; Ordinarium teneri subministrare de proprio vitæ necessaria resignanti, iuxta dispositionem *cap. Episcopus, de præbend.* hoc tamen non procedit in permutatione æquiualentis, ita refert ex mente *Sac. Congreg. Quarant. in sum. bull. verb. beneficiorum resignatio, vers. circa renunciationem fol. mibi 108.*
- 12 Valet tamen resignatio Beneficij, ad cuius titulum quis est ordinatus, non facta mentione, ac non seruato ordine *Concilij Trident. cit. loc.* quando resignatio fuit facta causa ingrediendi Religionem, quia in hoc casu cessat ratio mendicitatis, de qua in *Concil. ita Quarant. cit. loc. fol. 110. in princ.* sicut eadem ratio valet, quando resignans reseruauit sibi pensionem sufficientem ad victum, ita *Navar. cons. 13. de præbend. in antiq. Quarant. eod. cit. loc.*
- 13 Ad titulum Seminarij quis ordinari non potest, etiam si sit cooperatus in eodem Collegio, quia Seminarium ad puerorum, non Professorum commoditatem institutum est, & si aliter fieret, tolleretur locus eius, qui subrogandus esset; & Seminario dissoluto, ille remaneret deceptus. Ad titulum vero seruicij perpetui in Beneficio Seminarij

minario vnito potest ordinari, dummodo assignentur certi annui redditus ad victum honeste sufficientes, ita ex mente *Sac. Congreg. tenet Genuens. in prac. cap. 83. num. 2. vers. potest quis.*

¶ 4 Ad titulum Commendæ, id est Beneficij, quod quis non habet in titulum, sed in Commendam potest quis ordinari, per ea, quæ voluit *Gom. f. in regul. de idiomat. quest. 5. & melius ad regul. de triennali, q. 5. num. 20.* vbi etiam habetur, quod ad titulum regressus, quem quis habet ad Beneficium, non potest ordinari, quia per regressum quis non dicitur habere titulum; imo Signatura non est solita dispensare cum eo, qui ordinatus est ad titulum regressus, etiam post consecutum Beneficium, vt possit exercere Ordines susceptos, quia videtur quis falsouisse ordinatus.

¶ 5 Diximus, Beneficium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non posse resignari, nisi seruata forma *Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. de reformat.* quod ampliat, etiam si quis ad titulum dicti Beneficij non est ordinatus, verum non habet aliunde vnde vivere potest, vt in *Constit. Pij V. Kalendis April. 1568.* de qua in *Bullar. num. 58.* quæ Constitutio licet loquatur in resignationibus factis coram Ordinario, tamen seruatur etiam in Curia, quia militat eadem ratio, ne cum Ordinis dedecore malam vitam exerceat; vnde semper prius debet constare de tali commoda sustentatione, aotequam resignatio executionem habeat coram quocumque; siue Ordinario, siue Summo Pontifice resignetur, alias resignatio est ipso iure nulla, vt per *Rot. in vna Lucana Beneficij 5. Decembris 1586. coram D. Orano, Garz. de benefic. part. 2. cap. 5. num. 198. vsq; ad 201. Gratian. disc. foren. cap. 159. nu. 13. & 24.*

¶ 6 Nota tertio, ad alium titulum quis promoueri potest ad sacros Ordines, ad prescriptum *Sac. Concil. Trident. cit. cap. 2.* & est ad titulum pensionis, vel patrimonij, & hoc non regulariter, sed quando id Episcopus iudicauerit pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum, & quia commodius est Ecclesiæ plures habere Sacerdotes, & Ministros, ideo passim hodie admittuntur ad sacros Ordines Clerici cum titulo pensionis, vel patrimonij absque alia causa. De pensione loquitur *Concil. Trid.* quæ apud nos communiter imponitur, & reseruatur autoritate Pontificia super fructibus Beneficij, quæ non datur in titulum; quæ si quandoq; daretur in titulum, tunc non requireretur necessitas, vel commoditas, de qua in *Concil. vide Felin. in cap. postulas 3i, num. 37. & seqq. de rescript.*

plura refert *Gigant. de pension. q. 33. per tot. Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 11. num. 10.* ex qua dispositione Conciliari colligit pensionem non esse Beneficium.

Nota, quod si Ecclesia abundat redditibus, & indiget seruitio, potest Episcopus cum consensu Rectoris assignare sufficientem portionem prædictorum reddituum Clerico, qui alias ob eius paupertatem non habet titulum, cum quo ordinari valeat, & ad titulum prædictæ portionis assignatæ illum ordinare, dummodo resideat, & Ecclesiæ inseruiat, & capta diligenti informatione redditus Ecclesiæ sufficere pro vtroque; ponit hunc casum, quem abunde probat de iure communi *Genuens. in pract. Eccles. q. 426. per tot. vbi circa fin. probat, id posse facere Episcopum generaliter, & per statutum in omnibus Ecclesijs, quæ habent abundantes redditus, & indigent Clerico pro seruitio. Sed hodie quicquid sit de prædictis per *Genuens.* non potest quis promoueri ad titulum alieni Beneficij, nec ad titulum stipendij ab Episcopo assignandi super fructibus suæ Mæsz Episcopalis, & hoc etiã urgente necessitate, vel utilitate Ecclesiæ, ita refert decisum per *Sac. Congr. Barbof. in sum. Apost. decis. verb. ordinare ordinatus quoad patrimonium, sub n. 1.**

¶ 18 Vltimus titulus, ad quem quis promoueri potest, est patrimonium, & illud dicitur, quod a patre filio, vel aliunde ex quavis causa delatum est, vt explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 4. n. 1. & Bonac. tom. 1. disp. 8. quest. unic. punct. 5. nu. 32. tit. de Sacram. ordin.* hoc titulo non potest quis regulariter ordinari, sed tunc tantum, quando id Episcopus iudicauerit ob necessitatem, vel commoditatem suæ Ecclesiæ, vt mandat *Trident.* diximus supra, & declarat *Campanil. cit. loc. n. 7.*

¶ 19 Frequentior modus, quo constitui solet hic titulus, est donatio, quæ vera debet esse, & non ficta, vt aduertunt omnes, præsertim *Bonac. cit. loc. num. 32.* debet etiam esse pura, & non conditionata, tali conditione, qua purificata ordinatus remaneret sine patrimonio in eius vita, ita vt contra mentem *Concil.* cogere mendicare; valet tamen conditio, siue pactum, vt Clericus ordinatus teneatur restituere rem donatam donanti, vel alteri, cum adeptus fuerit Beneficium, vel aliunde habuerit vnde commode se sustentare valeat; nam huiusmodi pactum non aduersatur dispositioni *Concil.* tenet *Garz. de benefic. 2. part. cap. 5. num. 169.* sequitur *Bonac. citat. loc. num. 33.* hoc addens, modo adsit consensus Episcopi.

- 20 Possit in hoc casu dubitari, an donans euiçta re donata; teneatur de euiçtione? Respondent communiter DD. in l. 2. C. de euiçt. & in l. ad res donatas, ff. de edilit. edict. in donatione non habere locum euiçtionem, nisi quando donatio incipit a promissione, & promissio antecedit traditionem, ita *glos. in cit. l. 2. Bart. & alij in l. Aristot. §. fin. num. 1. ff. de donat.* Vel quando donatio est remuneratoria, quæ etiam si incipiat a traditione, donans teneatur de euiçtione, *Bart. in l. Iulianus, §. I. num. 1. ff. de verb. signifi. Alex. conf. 47. num. 4. volum. 3. Boer. dec. 67. num. 1.* Vel quando donans euiçtionem promittit, vt habetur in *cit. l. 2. C. de euiçt.* non solum specialiter, sed etiam generaliter, vt si promiserit rem donatam facere bonam, & similiter, ita *Corn. cõf. 241. num. 10. volum. 2.* Et cum extra hos tres casus euiçtio non debeat in donatione, merito consulendum est Episcopis, vt non admittant donationes in promouendis ad sacros Ordines, nisi donantes promittant euiçtionem, ita aduertit *Campanil. cit. loc. num. 4. in fin.*
- 21 Prædicta donatio debet esse irreuocabilis, & proinde nec vitio ingratitudinis reuocari potest, ad exemplum donationis factæ causa Matrimonij carnalis, quæ ob ingratitudinem reuocari non potest, probat multis argumentis *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 19. 1. par. & sequitur Squil. de priuileg. cleric. cap. 12. num. 26. Gratian. discept. foren. cap. 159. n. 29. & seq.*
- 22 Vtcrius hæc donatio facta a patre filio, vt ad sacros Ordines promoueri possit, nõ imputatur in legitimam; quia talis donatio non dicitur ob causam, cum nõ habeat necessitatem, vt est donatio causa dotis, nec respiciat commodum donantis, probat *Squil. cit. loc. num. 25. post Ricc. & alios per eum adductos, voluit etiam Capol. de Graf. de effect. cler. in pratud. num. 421. late Grat. discept. for. c. 159. n. 31.*
- 23 Nota, quod illa clausula apponi solita in hac donatione, videlicet, *Ad hoc vt promoueri possit ad sacros Ordines*, non importat conditionem, sed modum, & quia modus non suspendit dispositionem, merito dicimus, quod bona donata cum prædicta clausula sunt libera a collectis, & oneribus Laicorum, vt post multos docet *Macerat. variar. resol. lib. 1. resol. 88. per tot.* Quod si hæc donatio facta pro suscipiendis sacris Ordinibus non habuerit effectum suum, quia donatarius discesserit e vita ante susceptionem Ordinum, adhuc donatio ad hæredes donatarij transit, & non ad donantem reuertit, ita *Ric. dec. 80. par. 3. quem*

sequitur *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resol. c. 87. n. 4.*

- 24 Aduertant Episcopi in promotione ad titulum donationis paternæ, quod pater non potest donare vni filio in præiudicij aliorum filiorum, sed tantum relicta debita portione alijs filijs; ita vt talis donatio in præiudicium aliorum filiorum nec iuramento firmetur, notat *Gab. de donat. conclus. 4. num. 5. tenet Maceraten. cit. loc. nu. 9. ver. tertio. quia.* Hinc bene seruant nonnullæ Curie Ecclesiasticæ informationem capere super numero filiorum, & bonis donantis.
- 25 Nota quarto, patrimonium, sub cuius titulo quis ad sacros Ordines promouetur, debet consistere in tot bonis immobilibus, & de per se fructiferis; vnde est, quod ad titulum bonorum mobilium, & si magnæ quantitatis, quis non potest ordinari; tum quia res mobiles fructus reddere non solent; tum etiam quia facile consumuntur, & pereunt, tenet *Azor. 2. part. lib. 3. c. 4. quæst. 7. Garz. de benefic. 2. par. cap. 5. n. 105. Bonac. 1. tom. tit. de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. punct. 5. n. 32. verf. ex quo licet.*
- 26 Annuos redditus inter immobilia connumerari, indubitatum est apud omnes: & proinde ad titulum illorum promoueri potest Clericus ad sacros Ordines; & hoc potest contingere duplici modo; vel potest quis super suis bonis immobilibus constituere, & assignare ad fauorem ordinandi tot annuos redditus, vel potest donare, aut assignare ordinando annuos census creatos, iuxta formam Constitutionum Pontificum super bonis tertij, & in hoc casu quia census est redimibilis, dubitant aliqui DD. de tali titulo, eamq; adducunt rationem dubitationis, quia potest esse vt census redimatur, & pecunia remaneat otiosa, & sine fructu, ita *Vgolim. de off. Episc. cap. 26. §. 10. num. 2. & §. 12. num. 3. quem sequitur Bonac. cit. loc. num. 32. verf. ego vero*, quorum sententia licet securior videatur, tamen contraria facile admittitur, & passim ordinantur Clerici ad titulum census redimibilis, cum obligatione, siue cautione de illis conuertendis in aliam emptionem in casu redemptionis, ita *Garz. cit. par. 2. c. 5. num. 96. quem nouissimè sequitur Barbof. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 33. qui testatur sic declarasse Sac. Congreg. 2. Iun. 1629. & de sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 4.* Ego vero in quodam facto particulari, vt securius ageretur, consului, Episcopo ordinante, mandari, debitori census, vt in casu redemptionis certam faceret Curiam, ad finem faciendi aliam emptionem sub po-

na arbitrio Episcopi, & hoc quia Episcopus habebat aliquem scrupulum, alias libere dixisset absq; alia diligentia posse ordinari ad titulum annui census, tenet etiam *Ricc. in prax. par. 3. resol. 333. num. 1.*

27 Non potest quis promoueri ad titulum obligationis personalis, quam quis fecit de dando victum Clerico, vel annuos redditus; quia redditus huiusmodi debent esse certi, vt diximus, & assignati super bonis stabilibus, vel super annuis redditibus; & hoc etiam si ille, qui se obligauit personaliter, sit persona diues, tenet *Ricc. loc. sup. praecit. vers. usus autem.* Fallit proposita sententia in casu, quo esset penuria Sacerdotum; tunc enim si quis sponderet ministrare necessaria ordinando, potest ordinari sine alio Beneficio, vel Patrimonio, tenent *Flam. de resignat. lib. 2. quaest. 6. num. 11. Zech. de Repub. Eccles. cap. de clericis, sub num. 7. vers. 94.* qui asserit id posse fieri etiam sine speciali dispensatione Papae, refert *Barbos. in remiss. ad Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 11. vers. ob penuriam, & in sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 5.* Supradicta adeo vera sunt, vt non possit quis ordinari, etiam si ipse Episcopus se obligaret ad praestandum alimenta, habetur ex *Garz. cit. loc. par. 2. cap. 5. n. 129. & Barbos. loc. ult. cit. n. 9.*

28 Nec potest quis promoueri ad titulum alicuius propriae virtutis, vel industriae, puta si quis sit literatus, & insignis Doctor, vel Theologus, docet *Ricc. in prax. part. 3. resol. 451. num. 4.* nec minus si sit Grammaticus, Musicus, Pictor, aut alterius licitae professionis, ita refert *Garz. cit. loc. nu. 126. & Barbos. d. loc. num. 8.* ex mente *Sac. Cong. Genuent. in prax. cap. 83. sub n. 2.*

29 Dubitatur, an quis possit ordinari ad titulum portionis Ecclesiarum Matricum, cuius fructus licet certo sit recepturus, tamen de illis non participat, nisi post receptum Ordinem Praesbyteratus, vel an possit promoueri ad titulum successionis, quam necessario ratione fideicommissi esse recepturus.

Resp. ex *Concil. Trident.* quis non potest promoueri, nisi ad titulum Beneficij, quod pacifice possidet, & ad titulum Patrimonij, quod vere habet; & quia quod de futuro alicui competit, non potest dicere illud possidere, & habere, ergo &c. Nihilominus quantum ad primum, ad titulum portionis praedictae *Sac. Congreg.* declarauit posse promoueri, refert *Garz. cit. loc. par. 2. cap. 5. num. 100. Barbos. d. loc. num. 6.* quantum ad secundum, indubitatum est apud omnes non posse.

30 Nota quinto, quod in iure non habet certam taxam hic titulus ordinandorum, siue Beneficij sit, siue pensionis, vel patrimonij; *Concilium enim Trident.* cuius dispositio in hoc est attendenda, loquens de quantitate Beneficij, sic ait, *Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat.* loquens deinde de pensione, & patrimonio sic ait, *Taliaq; esse, quae eis ad vitam sustentandam satis sint.* haec verba *Concilij* abunde explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 2.* praesertim *num. 6.* qui contra *Paris. de resignat. libr. 5. quaest. fin. num. 156.* tenet titulum ordinandorum illius quantitates debere esse, vt sufficiat ad viuendum honeste, quod idem est vulgariter, quod, *Honoreuolente;* vnde non sufficere ordinandum habere titulum ad victum, sed requiri ad honestum victum; & differentiam esse inter viuere simpliciter, & viuere honeste. Haec *Campanil.* cuius dicta in rigore verissima sunt in Beneficio, in quo *Concil. Trident.* addit illam particulam, *honeste,* non vero in pensione, vel patrimonio, in quibus *Concilium* non addit illam particulam, *honeste,* sed solum dicit, *ad vitam sustentandam satis sint,* ex quibus verbis colligitur diuersam esse mentem *Concilij,* licet communiter DD. hanc differentiam non notent.

Quicquid sit in iure, certum est, Praxim neutram sententiam seruare, nec illam *Paris.* nec illam *Campanil.* sed in omnibus se remittit consuetudini locorum, quae vt plurimum contenta est adeo tenui titulo, vt non solum non sufficiat ad honeste viuendum, sed nec etiam ad viuendum cum penuria. Triginta sex ducati Neapoli certe non sufficiunt ad viuendum, nec etiam cum penuria, & tamen consuetudo illius loci non requirit titulum maiorem; in hoc enim consuetudo benigne interpretata est *Concilium,* ad quod aduertant Episcopi, quorum arbitrio materia haec remittitur.

31 In his terminis controuertunt DD. an quantitas huius tituli sit diffinienda iuxta qualitatem personae, ita vt maior desideretur in persona nobili, quam plebea. Tenentes pro vtraque sententia habentur apud *Garz. cit. loc. num. 114. & 206.* ipse vero tenet non esse habendam differentiam personarum, sed omnes aequaliter tractandas, ita etiam tenet *Bonds. loc. cit. num. 38. vers. obserua tamen,* & haec opinio seruatur in practica, licet contraria sit conformior *Concil. Trident.* quod requirit Beneficium sufficiens ad honeste viuendum; & quantitas, quae sufficit ad honestum victum plebei.

bei, non sufficit ad honestum victum nobilis, patet ad sensum. Cætera ad hanc materiam vide apud *Campanil. cit. loc. & Garz. ubi supra.*

32 Nota sexto, q̄ Patrimonium, ad cuius titulum quis est promotus ad sacros Ordines, gaudet privilegijs, quibus gaudent cætera bona Ecclesiastica a iure, ita *Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 21.* post *Bald. & Dec.* per eum adductos, *Gratian. discept. foren. cap. 159. num. 27.* & saltem interim quod non extinguitur per acquisitionem Beneficij Ecclesiastici, *Cauall. com. contra commun. quest. 527. nu. 4. Cened. pract. lib. 1. quest. 11. num. 9.* & alij magis communiter, contra *Cowar. lib. 1. var. resol. cap. 4. num. 4. vers. contendet forsitan aliquis,* & alios adductos per *Diaz. in pract. crim. cap. 18. nu. 14. vers. hoc vero patrimonium.*

33 Ultimo, Clericus, qui ad sacros Ordines intendit ascendere, nec alium habet titulum sufficientem, potest agere contra patrem, illumq; adstringere vt ei constituat iustum patrimonium, ad similitudinem filij vxorem ducere intendentis, qui potest patrem compellere ad constituendam donationem propter nuptias, probat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 5. n. 14. & seqq.*

S V M M A R I V M.

- 1 Titulus ordinati non potest alienari, si de facto alienetur, an valeat alienatio, num. 2. Et an in alienatione sit necessaria licentia Episcopi, num. 3. Titulus predictus non potest hypothecari, vel exequi, n. 4.
- 5 Titulus ordinandorum inter Regulares quale.
- 6 Ordinans, vel ordinatus in sacris sine titulo quas penas incurrat. Et quando excusetur a penis.

A N N O T A T I O XXXII.

§. II.

Nota primo; Patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus in sacris Ordinibus, non posse alienari, & Pensionem non posse remitti, vel extinguere, donec Beneficium Ecclesiasticum sit adeptus ordinatus, vel aliunde habeat vnde viuere possit, statuit *Cōc. Trid. sit. sess. 21. de reformat. cap. 2.* Hæc prohibitio procedit in ordinato ordinibus maio-

ribus; nam qui habet solum Ordines minores, potest libere alienare bona, ad quæ fuit ordinatus, quamuis nihil habeat, ex quo aliunde viuere possit; cum in eo cesset ratio de decoris Ordinis, cum possit clericatum dimittere, ita notat *Gratian. discept. foren. cap. 159. num. 9.*

2 Quod si ordinatus de facto alienet patrimonium prædictum, vel extinguat pensionem, alienatio, vel extinctio est nulla, quando aliunde non habet vnde viuere potest, faciunt expressa verba *Concil. Trid. cit. loc. ibi, Nullatenus alienari,* quod si aliunde habet vnde viuere potest, & tunc valet alienatio, docet post multos *Cauall. pract. quest. com. contra commun. quest. 527. nu. 8. & seqq. Gratian. loc. supra cit. n. 18.*

3 An casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest, possit alienare patrimonium, vel pensio, ad cuius titulum est ordinatus sine licentia Episcopi, & posse demonstrant verba *Concil. Trident.* quæ prohibent alienationem sine licentia Episcopi, donec non sit adeptus Beneficium, vel aliunde habeatur victus, quasi illa dictio, *donec,* sit temporis limitatiua, tenet *Flamin. de resignat. lib. 2. quest. 6 num. 16. Cauall. cit. loc. num. 8. & seq. & quest. 561. num. 22. & seqq. Grat. cit. loc. num. 14. Garz. ubi supra, num. 185. Bonac. tom. 1. tit. de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. punct. 5. num. 41. Contrarium tenent *Quintanad. & Cened. adducti per Barbof. in remiss. ad Concil. Tridentin. cit. cap. 2. verb. donec, in fin. & hæc opinio tanquam securior seruatur in praxi, nam videmus quotidie peti licentias alienandi patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, etiam post obtentum Beneficium; & in casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest; immo in multis locis ad tollendas fraudes, adest particularis, vel synodalis Constitutio, qua Episcopi mandant suis subditis, quod in nullo casu, etiam quod habeant aliunde vnde viuere possint patrimonium, ad cuius titulum sunt promoti, alienent inconsulta Curia.**

4 Aduerte, quod a fortiori patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest pignori, vel hypothecari, quia hypotheca, vel pignoriatio est species alienationis, quæ hoc casu prohibetur, vnde contra Clericum debitorem non debet exequi in bonis, ad cuius titulum est ordinatus, alias esset, alienationem expresse prohibita tacite permittere contra formam *Concilij.* Id adeo verum est, vt nec etiam in criminalibus possit exequi contra prædicta bona, non solum pro pena contumacialis, vel alia, sed nec etiam ad reficiendas expen-

penas cur ationis ob illata vulnera alicui, ad quas per Iudicem fuit condemnatus, refert declarasse *Sacr. Congregat. Concil. sub die 5. Februarij 1604. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. n. 160.*

5 Nota secundo, quod ultra titulos, de quibus in *cit. c. 2. Concil. Trident.* solet etiam adduci & alius titulus inter Regulares, qui ad sacros Ordines promoueri intendunt, & est titulus professionis; unde Nouitius cum non emiserit professionem, non potest ad hunc titulum promoueri, est indubitatum. Nec etiã nulliter professus, docet ex mente *Sac. Congreg. Garz. de benefic. part. 2. cap. 5. num. 11. & 12. Barbof. in remiss. ad Concil. Trident. cit. cap. 2. vers. ne quis deinceps, Bonac. cit. loc. n. 35.* ab hac regula *Greg. XIII.* sua particulari Constitutione eximit dignissimos Patres Societatis Iesu, qui emissis tribus votis simplicibus, etiam ante solemnem professionem possunt sine alio titulo ad sacros Ordines promoueri de licentia Præpositi Generalis, refert *Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 38. Garz. & Barbof. loc. cit.* Multa ad hæc vide apud *Ricc. in prax. resol. 448. 3. p.*

6 Nota tertio, quod *Concil. Trident. cit. c. 2.* requirens titulum in promouendo ad sacros Ordines, nullam statuit particularem pœnam contrafacienti, nec contra ordinantem, nec contra ordinatum; solum enim innouat pœnas antiquorum Canonum. Quas pœnas statuerint antiqui Canones, sciendum est ex *c. neminem, 70. dist. & cap. Sanctorum, ead. dist.* statui irritam haberi ordinationem sine titulo. In *cap. cum secundum Apostolum, de præbend.* statui ordinatum sine titulo non esse suspensum, nec irritam esse ordinationem, sed teneri ordinantem providere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur. In *c. per tuas, de simon.* statui ut ordinatus ad titulum alterius Beneficij cum promissione de non petendo a Rectore illius portionem assignatam sit suspensus a sic susceptis Ordinibus, & non possit ad alios ascendere sine dispensatione. In *cap. penult. de simon.* qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso prouisionem, ordinator per triennium a collatione, præsentator vero ab executione Ordinum etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab Ordine perpetuo est suspensus; & solum per Sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

His positis disceptant DD. quorum Canonum pœnas innouauerit *Concil. Trident. cit. loc.* & in hoc est alteratio inter eos, prout rescribit *P. Thesaur. præf. Eccles. p. 2. c. 11. vers. ex hoc Tridentini decreto, in verb. Or-*

dines; nam aliqui tenent *Concil. innouasse pœnas cap. neminem, & cap. Sanctorum cit. tantum;* alij vero innouasse solum pœnas *cit. cap. cum secundum.* Sed superior opinio tenet innouasse pœnas tam *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* quam pœnas *cap. cum secundum,* hac distinctione, quod aut quis est ordinatus sine titulo sciente, & ordinante Episcopo, & tunc Episcopus incurrit in pœnam *cap. cum secundum;* si ignorante Episcopo, ut quia ordinatus falsa instrumenta continentia fictum titulum produxit, & tunc ordinatus incurrit in pœnas prædictorum *cap. neminem, & cap. Sanctorum;* si ambo culparunt, tunc vnusquisque respectiue incurrit in pœnam suam, ita & latius distinguit *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 8. cap. 5. sub num. 1. sequitur P. Thesaur. cit. loc. qui testatur de stylo Curie Romanæ, & Sacre Pœnitentiariæ. Pœnas vero contentas in cit. cap. per tuas, & cap. penult. de simon. fuisse adhuc per Concil. innouatas, testatur idemmet P. Thesaur. cit. loc. vers. 4.*

Hinc ordinatus sine titulo incurrit suspensionem late sententiæ, ex *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* & eam violans incurrit irregularitatem, ita *Quarant. verb. Ordo, vers. tertius casus, & P. Thesaur. cit. loc. vers. 1. in fin. qui alios citat.*

Ordinans vero in sacris sine titulo, ex *cit. cap. cum secundum,* tenetur providere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur, ita communiter intelligunt *text. prædictum DD. cuius dispositio extenditur, etiam si ordinatus sine titulo patrem haberet diuitem, & nihil illi assignauerit, ut adhuc Episcopus teneatur illum sustentare, ita Campanil. post alios per ipsū relatos cit. loc. num. 11. vers. sed prædictis, qui num. præcedentibus multas adducit rationes ad excusandum Episcopum, nihilominus illis relictis, indubitate tenet, teneri Episcopum victum præstare prædicto Clerico habenti patrem diuitem quousque; pater illi portionem congruentem assignauerit, vel Beneficium obtinuerit, sequitur *Ricc. in prax. 3. par. resol. 449. nu. 4.* Ex quibus, & alijs collige hanc obligationem Episcopi esse in subsidium, quousque; ex alia parte victum non habet ordinatus; sed si ordinatus ex artificio posset sibi querere victum, non excusatur Episcopus, *Campanil. cit. loc. num. 22. in fin.**

Ampliatur, ut prædicta obligatio Episcopi se extendat non solum quando ordinavit sine titulo, sed etiam quando ordinavit cum titulo insufficienti; nam tunc tenetur supplere usque; ad sufficientiam, ut aduertit *Campanil. cit. loc. num. 19. etiam si or-*

dinatus expresse promiserit ante ordinationem se nihil petere ab ordinante pro tali causa, vt idem *Campanil. num. 20.* si tamen post ordinationem sponte ordinatus remitteret, & renunciaret ordinanti quod ei debetur, Episcopus diceretur tutus in conscientia, quia Clericus donat quod suum est.

Hæc obligatio providendi ordinatum sine titulo de viâ ligat non solum ipsum ordinantem, sed etiam successorem, cum ordinato competat actio contra Ecclesiã, ita *Abb. in cap. accepimus, de stat. & qualit.* vbi etiam alij, idq; declarat *Campanil. n. 21.* procedere quando ordinans est mortuus, secus si viuens Ecclesiam reliquit, quia tunc ipsum ordinantem viuentem obligari, clari iuris est, cum ipse deliquerit, & quando Episcopus per se fecit scrutinium, secus si per alium, puta si Vicarius, vel alius Deputatus receperit requisita.

Hanc obligationem non effugit Episcopus, ex eo quod contulit Beneficium, quod ob malam collationem fuit euitum; vel ex quo assignauit patrimonium, quod alluione, vel casmate perijt, quia in his casibus tenetur iterum providere, nisi id successerit factio ipsius ordinati, ita etiam docet *Campanil. cit. loc. nu. 17. & 18.* Quo loco, & quibus modis sit compellendus Episcopus ordinator ad præstandum alimenta prædicta, vide apud *Campan. eod. loc. num. 22. & seqq.* vbi late discutitur materia.

Si quis ab alieno Episcopo cum proprii Episcopi Literis dimissorijs ordinatur transmissus, examinatus, & approbatus quoad omnia, etiam quoad titulum, si talis Clericus in sacris ordinatur sine titulo, non ordinans, sed Episcopus, qui concessit dimissorias, incurrit in pœnas prædictas; si vero simpliciter transmittitur non examinatus, nec approbatus, sed informationes remittuntur Episcopo ordinanti, tunc ipse ordinans incurrit in pœnas, si ordinat sine titulo, & non concedens dimissorias, est indubitatum per *cap. si Episcopus, de præbend. in 6.* tenet *Summa Pisana verb. beneficium, §. 6.*

Celebris est quæstio inter DD. an ordinatus in sacris sine patrimonio incurrat in pœnam suspensionis. Pro vtraq; sententiã diuisi sunt Canonistæ, & Casistæ, vt videre potes apud *Sanch. de matr. lib. 6. disp. 32. num. 8.* apud *Garz. de benef. part. 2. cap. 5. num. 166. & seqq.* *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 5. n. 33. vers. quod si, Dian. 3. par. tract. 4. de Sacram. Ordin. resolut. 189. & part. 5. tract. 10. de suspens. & interd. resolut. 50.* & alios, inter quos communior videtur illa sententiã, taliter ordinatum non

incurrere in suspensionem. Ego vero tenorem sententiã *Sanch. & aliorum* per eum adductorum, qui defendunt incurri suspensionem; quando Clericus, cui est facta donatio, vel assignatio tituli ante ordinationem, illum, alio præuio instrumento, retrocessit, & renunciauit in beneficium donantis. Ratio est, quia hic vere dicitur tempore ordinationis non habere patrimonium, & titulum; tenerem etiam sententiã *Dian. Campanil. & aliorum* per *Dian.* adductorum, qui defendunt non incurri suspensionem, quando Clericus recepit donationem, & patrimonium assignatum, promissione adhibita de illud restituendo post ordinationem, vel de donantem non molestando pro re donata; & ratio est, quia iste Clericus dicitur ordinari cum titulo, & patrimonio, & pactum prædictum est nullum, vt tenet *Garz. & Dian. cit. loc.* faciunt ad hanc distinctionem dicta per *Bonacin. tom. 1. de Sacram. Ord. disp. 8. quæst. vn. punct. 5. n. 26. & P. T. besaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. Ordines, vers. aduerte quarto.*

Supradicta non procedunt, quando ordinatus cum ficto titulo ante ordinationem pactum fecit cum Episcopo ordinante de non petendo aliquid ab eo ratione alimentorum, vel Beneficij; tunc enim indubitatum est sic ordinatum incurri in suspensionem Papæ reseruatam, ex *cap. penult. de simon.* quod innouatum est ex *Trident.* vt diximus supra cum *P. T. besaur. cit. loc. vers. 4. late Campanil. cit. rubr. 8. c. 5. n. 31.*

Ordinatum in sacris sine titulo, sed cum fideiussione alicuius idonei de præstandis alimentis excusat a suspensione *Ricc. in prax. 3. par. resol. 452. per tot.* vbi validis rationibus defendit sententiã, & ea potissimum, quia licet in hoc casu fiat contra verba legis, non tamen sic contra mentem legislatoris, quæ est solum providere, ne ordinati cum Ordinis dedecore mendicent, cui satisfactum est quando quis est certus de alimonia; & licet possit hic excusari a suspensione, non tamen sententiã est admitteunda ante factum, vt diximus supra.

Excusat etiam ordinatum a prædicta pœna *Campanil.* tribus in casibus in *cit. rubr. 8. cap. 5. num. 1.* Primo, quando quis est grauatus debitis, adeo vt debita præponderent fructus patrimonij assignati in titulum. dummodo patrimonium non sit expresse hypothecatum pro debitis. Secundo, cum quis ordinatur ad titulum rerum mobilium, quæ conuerti debent in res immobiles, dummodo ascendant ad quantitatem sufficientem. Tertio, cum quis ordinatur ad titulum Beneficij, de quo fuit prouidus,

fus, non tamen adhuc consequutus est possessionem illius; vel si consequutus est, non pacifice possidet; in his casibus licet, ut diximus supra, quis non debeat ordinari ad talem titulum, attamen si reperitur promotus, non incurrit pœnam suspensionis, ut docet Campanil. cit. loc. post alios per se relatos.

Ultimo, in his terminis extat Constitutio Urbani VIII. edita 11. Decembris 1624. quæ incip. Secretis, & est Constitut. 33. S. 3. qua statutum est, q̄ ultramontani, seu exteri, qui in Italia ad Ordines sacros ficto, vel fiduciario, vel falso titulo patrimonij se faciunt promoueri, incurrant in pœnâ perpetuæ suspensionis, absq; spe obtinendi dispensationem a Sede Apostolica. Hæc Constitutio non habet locum contra ordinatos, nullo obtento patrimonij titulo, neque procedit contra fingentem titulum Beneficij, quia in pœnalibus non fit extensio, ita P. Thesaur. cit. loc. vers. ultimo. Cætera de his pœnis vide apud eundem Thes.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordinandorum scrutinium circa qua versari debeat, ex hoc text. & Concil. Trident. Qua forma sit faciendum in minoribus, num. 2. Et in maioribus, num. 3. Et an possit remitti cum notorio habili, num. 4. Et quid cum Regularibus, num. 5.
- 6 Ordinandorum examen a quibus faciendum.
- 7 Ordinandorum scrutinium de vita, & moribus. Et quando ordinandus repellatur ob peccatum mortale, num. 8. Quid de inquisito, n. 9.
- 10 Habilitatus per Palatium an possit Missæ sacrificium offerre. Et quid de citato ad informandum.
- 11 Ordinandi non sunt criminosi, & an pœnitentes. Et quid de solitis arma portare, n. 12.
- 13 Arma quando possint Clerici deferre, & quando possit illis licentiam dare Episcopus.
- 14 Ordinandi an sint soliti inebriari, & tabernas frequentare, & aleis ludere num. 15. Cum mulieribus conuersare, vel cum perditis hominibus, & negotia secularia frequentare, n. 16.
- 17 Ordinandorum genus scrutari debet

- Episcopus. Et quid importet genus. Et an filij, seu nepotes hæreticorum ordinari possint, num. 18. Et quid de natis ante hæresim, num. 19. Et quid de filijs pœnitentibus, & relapsis, nu. 20.
- 21 Ordinandorum patria an sit inquirenda. Quid de atate. Et qua atas requiratur in prima tonsura, & quatuor minoribus Ordinibus, num. 22. Et qua ad sacros, n. 23.
- 24 Ordinandorum institutionem, idest titulum scrutari debet Episcopus.
- 25 Ordinandarum examen quoad doctrinam, quando Episcopus possit dispensare cum illiterato.
- 26 Ordinandus ad primam tonsuram, quam scientiam habere debeat. Et quam promouendus ad minores Ordines, num. 27. Et promouendus ad maiores, num. 28. & ad Prasbyteratum, num. 29.
- 30 Scientia triplex. Et qua requiratur in ordinandis, & Regularibus ordinandis, num. 31. Et an in hoc sit habenda differentia loci, n. 32.
- 33 Regulares ordinandi omnino sunt examinandi quoad scientiam ab Episcopo ordinantæ. Nec sufficit approbatio sui Superioris, nisi illi fuerit commissum examen per Episcopum.
- 34 Scientia in ordinando quomodo probeatur. Et an quis possit pluries examinari. Et si de facto fuerit ordinatus indignus, sine examine an possit suspendi, num. 35.
- 36 Ordinandus notorie doctus potest admitti sine examine. Et quid si fuerit ordinatus ab alieno Episcopo vigore alicuius authoritatis, an possit iterum examinari per Ordinarium, num. 37. An scientiam suppleat bonitas in ordinato, num. 38.
- 39 In ordinando scrutari debet Episcopus de fide. Et quid de Neophitis, remisissis.
- 40 Ordinandus examinari debet de intentione ascendendi ad maiora, & si receperit Sacramentum Confirmationis.
- 41 Ordinandus inquiritur, an receperit Ordinem præcedentem. Et quomodo;

- Et cum fructibus certis, vel qui communiter certificentur, licet sint incerti, num. 7.*
- 9 *Beneficium, ad cuius titulum quis est promotus, non potest resignari, nisi servata forma Concil. Trid. cit. c. 2. Quod idem est in permutatione, n. 10. Quid si resignatio de facto fuerit admissa, n. 11. Fallit, quando resignatio est facta causa ingrediendi Monasterium, vel cum reservatione pensionis sufficientis, n. 12.*
- 13 *Ordinari quis non potest ad titulum Seminarij, licet possit ad titulum servitij in Beneficio Seminario unito.*
- 14 *Ordinari quis potest ad titulum Commendæ perpetuæ, non autem ad titulum regressus.*
- 15 *Beneficium, ad cuius titulum quis non est ordinatus, sed non habet aliunde unde vivat, non potest resignari.*
- 16 *Ordinari potest quis ad titulum pensionis cum dispensatione.*
- 17 *Ordinari an possit quis ad titulum Beneficij alterius.*
- 18 *Titulus patrimonij quale sit pro ordinando in sacris.*
- 19 *Donatio patrimonij pro suscipiendis sacris Ordinibus debet esse vera, & non ficta; valet tamen pactum in ea, ut donatio non valeat, quando ordinatus consecutus fuerit Beneficium, vel sufficiens Patrimonium aliunde. Et an donans teneatur de evictione, num. 20.*
- 21 *Donatio prædicta debet esse irrevocabilis, nec vitio ingratitude revocari potest. Et quid importet illa clausula apponi solita in hac donatione, id est, ad hoc ut ad sacros Ordines promoveri possit, n. 23.*
- 22 *Donatio prædicta facta a patre filio, an imputetur in legitimam. Et an valeat in præiudicium aliorum filiorum, num. 24.*
- 23 *Titulus ordinandi debet consistere in rebus immobilibus. Et an possit constitui super annuis redditibus, nu. 26. Et an sit validus, si quis promittat alere ordinandum, num. 27. Et an ad titulum literatura, vel artis licita, num. 28.*
- 29 *Titulus portionis Ecclesia receptiva est validus pro ordinando in sacris, etiã si non lucretur portionem, nisi post Ordinem. Titulus vero hereditatis de futuro non est validus.*
- 30 *Titulus ordinandorum quantum debeat esse. Et an debeat haberi ratio qualitatis persona, n. 31.*
- 32 *Bona, ad quorum titulum quis est ordinatus, gaudent privilegij, quibus gaudent alia bona Ecclesiastica.*
- 33 *Ordinandus potest compellere patrem ad assignandum ei titulum.*

ARGUMENTVM.

De Titulo ordinandorum. Notatur §. I. Qualis debeat esse hic Titulus ex Concil. Trident. Quale debeat esse Beneficium, & illius possessio ad hunc finem. Quomodo hoc Beneficium possit resignari. Ad Titulum Seminarij an possit quis ordinari, vel ad Titulum Commendæ, vel ad Titulum Pensionis, aut ad Titulum Beneficij alterius. Patrimonium pro Titulo ordinandorum quale, & qualis donatio. Quomodo debeat consistere in rebus immobilibus. Quantum debeat esse hic Titulus. Quibus privilegij gaudeant bona huius Tituli. An teneatur pater assignare hunc Titulum filio ordinando. §. II. Notatur, an possit Titulus ordinati alienari. De Titulo Regularium. Et de penis Titulum alienantis.

ANNOTATIO XXXII.

§. I.

Ad Text. in cap. non liceat, de Præbend.

IN hoc text. prohibetur expresse omnibus Episcopis aliquem ordinare sine Titulo, id etiam præcipitur in cap. neminem, & in cap. Sanctorum, 70. dist. cap. quando, 24. dist. cap. ad supplicationem, de renunc. in Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 2. de cuius tituli materia tractant communiter Canonistæ omnes in citatis locis, & in cap. tuis, de præbend. & in cap. Episcopus, eod. tit. extat Constit. Pij V.

Re-

Roma publicata 12. Nouembris 1568. in Bullar. 1034. quæ incipit, *Romanus Pontifex*, apud *Quarant. verb. ordo*, fol. 365. quæ Constitutio extendit dispositionem *Concil. Trident. cit. loc.* etiam ad Regulares non Professos, extat alia Constitutio *Sixti V. directa Patriarchæ Venetiarum* 30. Decembris 1590: apud *Quarant. fol. 593.* tractant *Flam. de resign. lib. 2. q. 6.* *Let. Zech de Repub. Eccles. G. de cler. Diaz. & Salz. in prax. c. 18.* *Azor. instit. mor. par. 2. lib. 3. cap. 4.* *Piassec. in prax. Episc. par. 1. cap. 1. de confer. ordinib. Genuens. in prax. cap. 83.* *Garz. de benefic. par. 2. cap. 5.* *Quarant. sum. Bull. verb. ordo, Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. c. 1. & seqq. Risc. in prax. 3. p. resol. 447. & seqq. & collect. 566. 3. p. Gonzal. ad 8. reg. Cancell. gl. 5. s. 10. Bellet. disq. cler. par. 2. de pœn. cler. §. 27. num. 9. & seqq. Squil. de oblig. cler. p. 2. num. 26. & seqq. Barbos. de offic. & potest. Episcop. par. 2. allegat. 19. & 20. in collect. ad d. cap. 2. *Concil. Trident. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 151. & seqq. & in sum. Apostol. dec. verb. ordinare, Nou ar. in sum. Bull. rubr. de ordinandor. tit. & pœna Episc. promouentis, & promoti absq; eo, & rubr. de ordinatis ab alieno Episcopo ratione beneficij tenuis redditus, Summi sta omnes in verb. ordo, Bonac. tom. 1. de sac. ord. disp. 8. q. vnic. punct. 4. & alij. Et quia materia est vulgaris, notanda sunt pauca.**

Nota primo, q. ex *Concil. Trident. cit. loc.* prohibetur Clericum secularem promoueri ad sacros Ordines, non constituto prius pacifice possidere Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, quod Beneficium non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum fuisse promotum, nec resignatio potest admitti, nisi constituto aliunde viuere commode posse, alias resignatio est nulla. Ad titulum vero patrimonij, vel pensionis prohibetur quis promoueri, nisi aliter iudicauerit Episcopus pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, dummodo pensio, vel patrimonium vere possideatur per ordinandum, & talia sint, quæ ad eius vitam sustentandam satis sint, quæ deinceps alienari, vel extingui nõ possunt sine Episcopi licetia, donec ordinatus sit adeptus Beneficiũ Ecclesiasticum sufficiens, vel aliunde habeat unde viuere possit. Hæc *Concil.* quod licet loquatur de Clericis secularibus tantum, nihilominus eius dispositio extensa est ad Regulares non Professos per *Pium V. in supra. cit. Constit.*

Nota secundo, ex *Concil. prædicto*, sub duplici titulo quis ordinari potest ad sacros Ordines. Et primo ad titulum Beneficij Ec-

clesiastici, & quia inter cætera requisita Beneficij Ecclesiastici est perpetuitas, merito quis promoueri non potest ad titulum Vicariæ temporalis, vel Beneficij manualis, vt aduertit *Diaz. cit. loc. num. 8.* *Garz. etiam supra cit. loc.* qui secus dicunt de Vicariæ perpetua.

3 Eodem modo ad titulum Coadiutoriæ etiam cum futura successione, quis promoueri non potest, quia Coadiutoria non est Beneficium. Verum si Coadiutoria perpetua sit, & habeat assignatam certam quantitatem sufficientem ad sustentationem, potest ad titulum illius quis promoueri, nõ tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum pensionis in eo Beneficio fundatæ, vt aduertunt *Garz. citat. loc. num. 132.* *Bonac. num. 30. in fin. & alij.* Ex quo colligitur, quod in tali promotione requiritur utilitas, vel commoditas Ecclesiæ arbitrio Episcopi, vt in *cit. text. Concil. Trid.*

4 Ad titulum vero Capellanæ perpetuæ, cum nulli dubium sit venire appellatione Beneficij Ecclesiastici, potest quis ad illius titulum promoueri, dummodo fundata sit autoritate Ordinarij, vel saltem solita sit conferri in titulum Beneficij, non contradicente fundatore per collationem, & canonicam institutionem, ita *Diaz. citat. loc. num. 9. vers. illud vero, & Garz. etiam citat. loc.* Quod si Capellania non sit erecta autoritate Episcopi, nec sit solita concedi in titulum Beneficij, vt supra, tunc ad illius titulum non potest quis promoueri, nisi conferatur autoritate Episcopi in titulum perpetuum, *Diaz. vers. ex supradictis.* Sed si Capellania esset perpetua, non tamen erecta Episcopi autoritate, nec solita concedi in titulum Beneficij, vt solent esse legata, quæ sunt Clericis certæ familiæ eorũ vita durante, & tunc ad titulum illius potest quis ordinari, non tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum Patrimonij.

5 Ad titulum Præstimonij potest etiam quis ordinari, quando datur in titulum perpetuum, & habet annexum spirituale obsequium, prout est in Hispania, ita *Diaz. & Garz. cit. loc.*

6 Ad hoc vt quis ordinetur ad titulum Beneficij, debet illius apprehendisse pacificam possessionem, demonstrant expressa verba *cit. text. Concil. ibi, pacifice possidere.* Unde ex quo quis est legitime nominatus, vel presentatus ad Beneficium, non potest ad illius titulum promoueri ante adeptam possessionem, ita *Garz. cit. loc. num. 130. & Bonac. nu. 29. ac alij per eum adducti, Diaz. in pract. crim. cap. 18. nu. 6. contra Campanil.*

- cit. loc. cap. 4. num. 10.* qui tenet ad titulum Beneficij quærendi posse quem promoueri.
- 7 Ad titulum Beneficij, cuius fructus sunt incerti, realiter non potest quis promoueri, est indubitatum apud omnes. Sed si casualiter sunt incerti, & communiter rediguntur ad certam summam, ut solent esse Beneficia, quæ habent redditus ex mortuorij, & annuualijs, qui computantur in valore fructuum, ad titulum dicti Beneficij potest quis libere promoueri, ut post alios testatur *Genuens. in prax. citat. cap. 83. num. 11.*
- 8 Nonsolum possessio requiritur Beneficij, uel Patrimonij, ad cuius titulum quis promouetur, sed etiam requiritur pacifica, ut habent præcitata verba *Concil.* Dicitur enim quis pacifice possidere, quando sine lite possidet, ita declarat *Rebuff. tract. de pacific. possess. num. mibi 165. vers. quandoq; gloss. in Clement. vni. vers. antea. de sequent. possess. & fruct. Guid. Pap. des. 85.* & ad effectum, ut res dicatur litigiosa, & pacifice non possessa, sufficit sola citatio rite, & recte expedita, & executata, iuxta *text. in clem. fin. ut lit. pend. vbi DD. Mohed. decis. 1. de caus. possess. & propriet. late Gayll. obser. 74. num. 16. lib. 1.* vbi etiam declarat quid dicendum ad effectum in lucendi pendentiam litis. Et quæ requirantur adhuc ut citatio dicatur rite, & recte expedita, aduerte, quod non solum requiritur ad hunc effectum ut citatio sit valide, rite, & recte expedita, sed quod non sit circumducta, quia citatio circumducta idem est, ac si non fuisset facta, ita *de Franch. dec. 23. 2. Affl. dec. 366. num. 14. Carait. rit. 121. num. 1.* Quando dicatur citatio circumducta, vide *Alber. Oluam super rit. 2. Cur. Archiepisc. Neapol. num. 5. Muscatell. in prax. part. 2. glos. tribunali, num. 8* Item requiritur, quod lis sit intentata super actionem realem, non autem personalem, ita *Cyn. in autb. litigiosa, C. de litig. vbi etiam Bald. num. 2.* Cætera ad hanc materiam, quomodo dicatur litem pendere, & quando finita, vide apud *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 3 per tot.*
- 9 Beneficium prædictum, ad cuius titulum quis fuit promotus, non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum resignantem fuisse promotum, ac non confuso resignantem aliunde habere unde viuere possit, ita decernit *Concil. prædict. loc. tractant Flam. de resignat. q. 6. nu. 174. lib. 5. & lib. 2. q. 6. num. 1. & num. 36. Garz. de benefic. 2 p. cap. 5. num. 203.* & alij, idq; procedit, siue renunciatio fiat coram Ordinario, siue in Curia, *Rot. in vna Lucana beneficij 5. Decembris 1586. coram D. Orano.*
- 10 Extenditur prædicta dispositio *Concilij Trident.* ut locum etiam habeat in permutatione Beneficij, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest permutari, non seruata dispositione prædicti *Concilij*, & ratio est, quia potest dari casus, quod permittans Beneficium, ad cuius titulum erat ordinatus, non possit consequi Beneficium cessum, & quod etiam fiat permutatio cum Beneficio inæquali, prout declarat *Sac. Congreg. eiusd. Concil. die Iouis 18. Iul. 1602.* per quam etiam dictum fuit, quod permittans tacendo ordinationem ad titulum, est tutus in foro conscientie, si illud, quod habuit ex causa permutationis, erat æquiualens, secus autem in foro fori.
- Et pro prædictis facit, quia dispositio loquens de resignatione includit in se resignationem ex causa permutationis, ex eo quod permutatio est vera resignatio, *Gomes. de publicand. resignat. quest. 3. col. 2. in princip. vers. primo. quia regula sita,* & multis similibus comprobatur *Gonzal. ad regul. 8. de alternatiua, glos. 14. n. 40. vsq. ad 50.*
- Dubitatur, si Ordinarium de facto admitteret resignationem Beneficij, ad cuius titulum quis fuit promotus, non seruata dispositione *Concilij*, an possit resignantem ad illud restituere.
- 11 Respondetur negatiue Ordinarium non posse Beneficium resignatum eidem resignanti restituere, colationemq; inde factam tenere, ipsumq; Ordinarium teneri subministrare de proprio vitæ necessaria resignanti, iuxta dispositionem *cap. Episcopus, de prebend.* hoc tamen non procedit in permutatione æquiualentis, ita refert ex mente *Sac. Congreg. Quarant. in sum. bull. verb. beneficiorum resignatio, vers. circa renunciationem fol. mibi 108.*
- 12 Valet tamen resignatio Beneficij, ad cuius titulum quis est ordinatus, non facta mentione, ac non seruato ordine *Concilij Trident.* *cit. loc.* quando resignatio fuit facta causa ingrediendi Religionem, quia in hoc casu cessat ratio mendicitatis, de qua in *Concil.* ita *Quarant. cit. loc. fol. 110. in princip.* sicut eadem ratione valet, quando resignans reseruauit sibi pensionem sufficientem ad victum, ita *Nauar. conf. 13. de prebend. in antiqu. Quarant. eod. cit. loc.*
- 13 Ad titulum Seminarij quis ordinari non potest, etiam si sit cooperatus in eodem Collegio, quia Seminarium ad puerorum, non Professorum commoditatem institutum est, & si aliter fieret, tolleretur locus ejus, qui subrogandus esset; & Seminario dissoluto, ille remaneret deceptus. Ad titulum vero seruitij perpetui in Beneficio Sequi-

- minario vnito potest ordinari, dummodo assignentur certi annui redditus ad victum honeste sufficientes, ita ex mente *Sac. Congreg. tenet Genuens in prac. cap. 83. num. 2. vers. potest quis.*
- ¶ 4 Ad titulum Commendæ, idest Beneficij, quod quis non habet in titulum, sed in Cõmendam potest quis ordinari, per eam, quæ voluit *Gom. f. in regul. de idiomat. quest. 5. & melius ad regul. de triennali, q. 5. num. 20.* vbi etiam habetur, quod ad titulum regressus, quem quis habet ad Beneficium, non potest ordinari, quia per regressum quis nõ dicitur habere titulum; imo Signatura non est solita dispensare cum eo, qui ordinatus est ad titulum regressus, etiam post consecutum Beneficium, vt possit exercere Ordines susceptos, quia videtur quis falso fuisse ordinatus.
- ¶ 5 Diximus, Beneficium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non posse resignari, nisi seruata forma *Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. de reformat.* quod ampliatur, etiam si quis ad titulum dicti Beneficij non est ordinatus, verum non habet aliunde vnde viuere potest, vt in *Constit. Pij V. Kalendis April. 1568.* de qua in *Bullar. num. 58.* quæ Constitutio licet loquatur in resignationibus factis coram Ordinario, tamen seruatur etiam in Curia, quia militat eadem ratio, ne cum Ordinis dedecore malam vitam exerceat; vnde semper prius debet constare de tali commoda sustentatione, antequam resignatio executionem habeat coram quocumq; siue Ordinario, siue Summo Pontifice resignetur, alias resignatio est ipso iure nulla, vt per *Rot. in vna Lucana Beneficij 5. Decembris 1586. coram D. Orano, Garz. de benefic. part. 2. cap. 5. num. 198. vsq; ad 201. Gratian. disc. foren. cap. 159. nu. 13. & 24.*
- ¶ 6 Nota tertio, ad alium titulum quis promoueri potest ad sacros Ordines, ad prescriptum *Sac. Concil. Trident. cit. cap. 2.* & est ad titulum pensionis, vel patrimonij, & hoc non regulariter, sed quando id Episcopus iudicauerit pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum, & quia commodius est Ecclesiæ plures habere Sacerdotes, & Ministros, ideo passim hodie admittuntur ad sacros Ordines Clerici cum titulo pensionis, vel patrimonij absque alia causa. De pensione loquitur *Concil. Trid.* quæ apud nos communiter imponitur, & reseruatur authoritate Pontificia super fructibus Beneficij, quæ non datur in titulum; quæ si quandoq; daretur in titulum, tunc non requireretur necessitas, vel commoditas, de qua in *Concil. vide Felin. in cap. postulasti, num. 37. & seqq. de rescript.*

plura refert *Gigant. de pension. q. 33. per tot. Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 11. num. 10.* ex qua dispositione Conciliari colligit pensionem non esse Beneficium.

Nota, quod si Ecclesia abundat redditibus, & indiget seruitio, potest Episcopus cum consensu Rectoris assignare sufficientem portionem prædictorum reddituum Clerico, qui alias ob eius paupertatem non habet titulum, cum quo ordinari valeat, & ad titulum prædictæ portionis assignatæ illum ordinare, dummodo resideat, & Ecclesiæ inseruiat, & capta diligenti informatione redditus Ecclesiæ sufficere pro vtroq; ponit hunc casum, quem abunde probat de iure communi *Genuens. in pract. Eccles. q. 426. per tot. vbi circa fin. probat, id posse facere Episcopum generaliter, & per statutum in omnibus Ecclesijs, quæ habent abundantes redditus, & indigent Clerico pro seruitio. Sed hodie quicquid sit de prædictis per *Genuens.* non potest quis promoueri ad titulum alieni Beneficij, nec ad titulum stipendij ab Episcopo assignandi super fructibus suæ Mæsz Episcopalis, & hoc etiã urgente necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, ita refert decisum per *Sacr. Congr. Barbof. in sum. Apost. decis. verb. ordinare ordinatus quoad patrimonium, sub n. 1.**

18 Vltimus titulus, ad quem quis promoueri potest, est patrimonium, & illud dicitur, quod a patre filie, vel aliunde ex quauis causa delatum est, vt explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 4. n. 1. & Bonac. tom. 1. disp. 8. quest. vnic. punct. 5. nu. 32. tit. de Sacram. ordin.* hoc titulo non potest quis regulariter ordinari, sed tunc tantum, quando id Episcopus iudicauerit ob necessitatem, vel commoditatem suæ Ecclesiæ, vt mandat *Trident.* diximus supra, & declarat *Campanil. cit. loc. n. 7.*

19 Frequentior modus, quo constitui solet hic titulus, est donatio, quæ vera debet esse, & non ficta, vt aduertunt omnes, præsertim *Bonac. cit. loc. num. 32.* debet etiam esse pura, & non conditionata, tali conditione, qua purificata ordinatus remaneret sine patrimonio in eius vita, ita vt contra mentem *Concil.* cogereretur mendicare; valet tamen conditio, siue pactum, vt Clericus ordinatus teneatur restituere rem donatam donanti, vel alteri, cum adeptus fuerit Beneficium, vel aliunde habuerit vnde commode se sustentare valeat; nam huiusmodi pactum non aduersatur dispositioni *Concil.* tenet *Garz. de benefic. 2. part. cap. 5. num. 169.* sequitur *Bonac. citat. loc. num. 33.* hos addens, modo adsit consensus Episcopi.

20 Possit in hoc casu dubitari, an donans euiçta re donata; teneatur de euiçtione? Respondent communiter DD. in l. 2. C. de euiçt. & in l. ad res donatas, ff. de edit. edict. in donatione non habere locum euiçtionem, nisi quando donatio incipit a promissione, & promissio antecedit traditionem, ita glos. in cit. l. 2. Bart. & alij in l. Arist. §. fin. num. 1. ff. de donat. Vel quando donatio est remuneratoria, quæ etiam si incipiat a traditione, donans tenetur de euiçtione, Bart. in l. Iulianus, §. I. num. 1. ff. de verb. signifi. Alex. cons. 47. num. 4. volum. 3. Boer. dec. 67. num. 1. Vel quando donans euiçtionem promissit, vt habetur in cit. l. 2. C. de euiçt. non solum specialiter, sed etiam generaliter, vt si promiserit rem donatam facere bonam, & similiter, ita Corn. cõf. 241. num. 10. volum. 2. Et cum extra hos tres casus euiçtio non debeat in donatione, merito consulendum est Episcopis, vt non admittant donationes in promouendis ad sacros Ordines, nisi donantes promittant euiçtionem, ita aduertit Campanil. cit. loc. nam. 4. in fin.

21 Prædicta donatio debet esse irreuocabilis, & proinde nec vitio ingratitudinis reuocari potest, ad exemplum donationis factæ causa Matrimonij carnalis, quæ ob ingratitudinem reuocari non potest, probat multis argumentis Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 19. 1. par. & sequitur Squil. de priuileg. cleric. cap. 1. 2. num. 26. Gratian. discip. foren. cap. 159. n. 29. & seq.

22 Vtcrius hæc donatio facta a patre filio, vt ad sacros Ordines promoueri possit, nõ imputatur in legitimam; quia talis donatio non dicitur ob causam, cum nõ habeat necessitatem, vt est donatio causa dotis, nec respiciat commodum donantis, probat Squil. cit. loc. num. 25. post Ricc. & alios per eum adductos, voluit etiam Capol. de Graf. de eff. cler. in pratud. num. 421. late Grat. discip. for. c. 159. n. 31.

23 Nota, quod illa clausula apponi solita in hac donatione, videlicet, *Ad hoc vt promoueri possit ad sacros Ordines*, non importat conditionem, sed modum, & quia modus non suspendit dispositionem, merito dicimus, quod bona donata cum prædicta clausula sunt libera a collectis, & oneribus Laicorum, vt post multos docet Macerat. varian. resol. lib. 1. resol. 88. par. tot. Quod si hæc donatio facta pro suscipiendis sacris Ordinibus non habuerit effectum suum, quia donatarius discesserit e vita ante susceptionem Ordinum, adhuc donatio ad hæredes donatarij transit, & non ad donantem reuertit, ita Ric. dec. 80. par. 3. quem

sequitur Donat. Anton. de Marin. quotidian. resol. c. 87. n. 4.

24 Aduertant Episcopi in promotione ad titulum donationis paternæ, quod pater non potest donare vni filio in præiudicij aliorum filiorum, sed tantum relicta debita portione alijs filijs; ita vt talis donatio in præiudicium aliorum filiorum nec iuramento firmetur, notat Gab. de donat. cons. 4. num. 5. tenet Maceraten. cit. loc. nu. 9. ver. tertio. quia. Hinc bene seruant nonnullæ Curie Ecclesiasticæ informationem capere super numero filiorum, & bonis donantis.

25 Nota quarto, patrimonium, sub cuius titulo quis ad sacros Ordines promouetur, debet consistere in tot bonis immobilibus, & de per se fructiferis; vnde est, quod ad titulum bonorum mobilium, & si magnæ quantitatis, quis non potest ordinari; tum quia res mobiles fructus reddere non solent; tum etiam quia facile consumuntur, & pereunt, tenet Azor. 2. part. lib. 3. c. 4. quæst. 7. Garz. de benef. 2. par. cap. 5. n. 105. Bonac. 1. tom. tit. de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. punct. 5. n. 3 2. ver. ex quo licet.

26 Annuus redditus inter mobilia connumerari, indubitatum est apud omnes: & proinde ad titulum illorum promoueri potest Clericus ad sacros Ordines; & hoc potest contingere duplici modo; vel potest quis super suis bonis immobilibus constituit, & assignare ad fauorem ordinandi tot annuos redditus, vel potest donare, aut assignare ordinando annuos census creatos, iuxta formam Constitutionum Pontificum super bonis tertij, & in hoc casu quia census est redimibilis, dubitant aliqui DD. de tali titulo, eamq; adducunt rationem dubitationis, quia potest esse vt census redimatur, & pecunia remaneat otiosa, & sine fructu, ita Vgolm. de off. Episc. cap. 26. §. 10. num. 2. & §. 12. num. 3. quem sequitur Bonac. cit. loc. num. 32. ver. ego vero, quorum sententia licet securior videatur, tamen contraria facile admittitur, & passim ordinantur Clerici ad titulum census redimibilis, cum obligatione, siue cautione de illis conuertendis in aliam emptionem in casu redemptionis, ita Garz. cit. par. 2. c. 5. num. 96. quem nouissimè sequitur Barbof. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 33. qui testatur sic declarasse Sac. Congreg. 2. Iun. 1629. & in sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 4. Ego vero in quodam facto particulari, vt securius ageretur, consului, Episcopo ordinante, mandari, debitori census, vt in casu redemptionis certam faceret Curiam, ad finem faciendi aliam emptionem sub pœna

na arbitrio Episcopi, & hoc quia Episcopus habebat aliquem scrupulum, alias libere dixisset absq; alia diligentia posse ordinari ad titulum annui census, tenet etiam *Ricc. in prax. par. 3. resol. 333. num. 1.*

27 Non potest quis promoueri ad titulum obligationis personalis, quam quis fecit de dando victum Clerico, vel annuos redditus; quia redditus huiusmodi debent esse certi, vt diximus, & assignati super bonis stabilibus, vel super annuis redditibus; & hoc etiam si ille, qui se obligauit personaliter, sit persona diues, tenet *Ricc. loc. supradicti. vers. vsus autem.* Fallit proposita sententia in casu, quo esset penuria Sacerdotum; tunc enim si quis sponderet ministrare necessaria ordinando, potest ordinari sine alio Beneficio, vel Patrimonio, tenent *Flam. de resignat. lib. 2. quaest. 6. num. 11. Zeeb. de Repub. Eccles. cap. de clericis. sub num. 7. vers. 94.* qui asserit id posse fieri etiam sine speciali dispensatione Papae, refert *Barbos. in remiss. ad Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 11. vers. ob penuriam, & in sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 5.* Supradicta adeo vera sunt, vt non possit quis ordinari, etiam si ipse Episcopus se obligaret ad praestandum alimenta, habetur ex *Garz. cit. loc. par. 2. cap. 5. n. 129. & Barbos. loc. cit. n. 9.*

28 Nec potest quis promoueri ad titulum alicuius propriae virtutis, vel industriae, puta si quis sit literatus, & insignis Doctor, vel Theologus, docet *Ricc. in prax. part. 3. resol. 451. num. 4.* nec minus si sit Grammaticus, Musicus, Pictor, aut alterius licitae professionis, ita refert *Garz. cit. loc. nu. 126. & Barbos. d. loc. num. 8.* ex mente Sac. Cong. *Genens. in prax. cap. 83. sub n. 2.*

29 Dubitatur, an quis possit ordinari ad titulum portionis Ecclesiarum Matricum, cuius fructus licet certo sit recepturus, tamen de illis non participat, nisi post receptum Ordinem Praesbyteratus, vel an possit promoueri ad titulum successionis, quam necessario ratione fideicommissi est recepturus.

Resp. ex *Concil. Trident.* quis non potest promoueri, nisi ad titulum Beneficij, quod pacifice possidet, & ad titulum Patrimonij, quod vere habet; & quia quod de futuro alicui competit, non potest dicere illud possidere, & habere, ergo &c. Nihilominus quantum ad primum, ad titulum portionis praedictae Sac. Congreg. declarauit posse promoueri, refert *Garz. cit. loc. par. 2. cap. 5. num. 100. Barbos. d. loc. num. 6.* quantum ad secundum, indubitanum est apud omnes non posse.

30 Nota quinto, quod in iure non habet certam taxam hic titulus ordinandorum, siue Beneficij sit, siue pensionis, vel patrimonij; *Concilium enim Trident.* cuius dispositio in hoc est attendenda, loquens de quantitate Beneficij, sic ait, *Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat.* loquens deinde de pensione, & patrimonio sic ait, *Taliaq; esse, quae eis ad vitam sustentandam satis sint.* haec verba *Concilij* abunde explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 2.* praesertim num. 6. qui contra *Paris. de resignat. libr. 5. quaest. fin. num. 156.* tenet titulum ordinandorum illius quantitates debere esse, vt sufficiat ad viuendum honeste, quod idem est vulgariter, quod, *Honoreuolmente;* vnde non sufficere ordinandum habere titulum ad victum, sed requiri ad honestum victum; & differentiam esse inter viuere simpliciter, & viuere honeste. Haec *Campanil.* cuius dicta in rigore verissima sunt in Beneficio, in quo *Concil. Trident.* addit illam particulam, *honeste,* non vero in pensione, vel patrimonio, in quibus *Concilium* non addit illam particulam, *honeste,* sed solum dicit, *ad vitam sustentandam satis sint,* ex quibus verbis colligitur diuersam esse mentem *Concilij,* licet communiter DD. hanc differentiam non novent.

Quicquid sit in iure, certum est, Praxim neutram sententiam seruare, nec illam *Paris.* nec illam *Campanil.* sed in omnibus se remittit consuetudini locorum, quae vt plurimum contenta est adeo tenui titulo, vt non solum non sufficiat ad honeste viuendum, sed nec etiam ad viuendum cum penuria. Triginta sex ducati Neapoli certe non sufficiunt ad viuendum, nec etiam cum penuria, & tamen consuetudo illius loci non requirit titulum maiorem; in hoc enim consuetudo benigne interpretata est *Concilium,* ad quod aduertant Episcopi, quorum arbitrio materia haec remittitur.

31 In his terminis controuertunt DD. an quantitas huius tituli sit diffinienda iuxta qualitatem personae, ita vt maior desideretur in persona nobili, quam plebea. Tenentes pro vtraque sententia habentur apud *Garz. cit. loc. num. 114. & 206.* ipse vero tenet non esse habendam differentiam personarum, sed omnes aequaliter tractandas, ita etiam tenet *Bonac. loc. cit. num. 38. vers. obserua tamen,* & haec opinio seruatur in practica, licet contraria sit conformior *Concil. Trident.* quod requirit Beneficium sufficiens ad honeste viuendum; & quantitas, quae sufficit ad honestum victum plebei.

bei, non sufficit ad honestum victum nobilis, patet ad sensum. Cætera ad hanc materiam vide apud *Campanil. cit. loc. & Garz. ubi supra.*

32 Nota sexto, quod Patrimonium, ad cuius titulum quis est promotus ad sacros Ordines; gaudet privilegijs, quibus gaudent cætera bona Ecclesiastica a iure, ita *Menorb. de recuper. possess. remed. 15. num. 21. post Bald. & Dec. per eum adductos, Gratian. discept. foren. cap. 159. num. 27. & saltem interim quod non extinguatur per acquisitionem Beneficij Ecclesiastici, Cauall. com. contra commun. quest. 527. nu. 4. Cened. pract. lib. 1. quest. 11. num. 9. & alij magis communiter, contra Couar. lib. 1. var. resol. cap. 4. num. 4. vers. contendet forsam aliquis, & alios adductos per Diaz. in pract. crim. cap. 18. nu. 14. vers. hoc vero patrimonium.*

33 Ultimo, Clericus, qui ad sacros Ordines intendit ascendere, nec alium habet titulum sufficientem, potest agere contra patrem, illumque adstringere vt ei constituat iustum patrimonium, ad similitudinem filij vxorem ducere intendentis, qui potest patrem compellere ad constituendam donationem propter nuptias, probat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 5. n. 14. & seqq.*

S V M M A R I V M.

- 1 Titulus ordinati non potest alienari, si de facto alienetur, an valeat alienatio, num. 2. Et an in alienatione sit necessaria licentia Episcopi, num. 3. Titulus predictus non potest hypothecari, vel exequi, n. 4.
- 5 Titulus ordinandorum inter Regulares quale.
- 6 Ordinans, vel ordinatus in sacris sine titulo quas pœnas incurrat. Et quando excusetur a pœnis.

ANNOTATIO XXXII.

§. II.

Nota primo; Patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus in sacris Ordinibus, non posse alienari, & Pensionem non posse remitti, vel extinguere, donec Beneficium Ecclesiasticum sit adeptus ordinatus, vel aliunde habeat vnde viuere possit, statuit *Cœ. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 2.* Hæc prohibitio procedit in ordinato ordinibus maio-

ribus; nam qui habet solum Ordines minores, potest libere alienare bona, ad quæ fuit ordinatus, quamuis nihil habeat, ex quo aliunde viuere possit; cum in eo cesset ratio de decoris Ordinis, cum possit clericatum dimittere, ita notat *Gratian. discept. foren. cap. 159. num. 9.*

2 Quod si ordinatus de facto alienet patrimonium prædictum, vel extinguat pensionem, alienatio, vel extinctio est nulla, quando aliunde non habet vnde viuere potest, faciunt expressa verba *Concil. Trident. cit. loc. ibi, Nullatenus alienari*, quod si aliunde habet vnde viuere potest, & tunc valet alienatio, docet post multos *Cauall. pract. quest. com. contra commun. quest. 527. nu. 8. & seqq. Gratian. loc. supra cit. n. 18.*

3 An casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest, possit alienare patrimonium, vel pensio, ad cuius titulum est ordinatus sine licentia Episcopi, & posse demonstrant verba *Concil. Trident.* quæ prohibent alienationem sine licentia Episcopi, donec non sit adeptus Beneficium, vel aliunde habeatur victus, quasi illa dictio, *donec*, sit temporis limitatiua, tenet *Flamin. de resignat. lib. 2. quest. 6. num. 16. Cauall. cit. loc. num. 8. & seq. & quest. 561. num. 22. & seqq. Grat. cit. loc. num. 14. Garz. ubi supra, num. 185. Bonac. tom. 1. tit. de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. punct. 5. num. 41. Contrarium tenent *Quintanad. & Cened. adducti per Barbof. in remiss. ad Concil. Tridentin. cit. cap. 2. verb. donec, in fin. & hæc opinio tanquam securior seruatur in praxi, nam videmus quotidie peti licentias alienandi patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, etiam post obtentum Beneficium; & in casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest; immo in multis locis ad tollendas fraudes, adest particularis, vel synodalis Constitutio, qua Episcopi mandant suis subditis, quod in nullo casu, etiam quod habeant aliunde vnde viuere possint patrimonium, ad cuius titulum sunt promoti, alienent inconsulta Curia.**

4 Aduerte, quod a fortiori patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest pignori, vel hypothecari, quia hypotheca, vel pignoriatio est species alienationis, quæ hoc casu prohibetur, vnde contra Clericum debitorem non debet exequi in bonis, ad cuius titulum est ordinatus, alias esset, alienationem expresse prohibita tacite permittere contra formam *Concil. Trident. Id adeo verum est, vt nec etiam in criminalibus possit exequi contra prædicta bona, non solum pro pœna contumacialis, vel alia, sed nec etiam ad rescindendas expen-*

penfas cur ationis ob illata vulnera alicui, ad quas per Iudicem fuit condemnatus, refert declarasse *Sacr. Congregat. Concil. sub die 5. Februarij 1604. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. n. 160.*

5 Nota secundo, quod ultra titulos, de quibus in *cit. c. 2. Concil. Trident.* solet etiam adduci & alius titulus inter Regulares, qui ad sacros Ordines promoueri intendunt, & est titulus professionis; unde Nouitius cum non emiserit professionem, non potest ad hunc titulum promoueri, est indubitatum. Nec etiã nulliter professus, docet ex mente *Sac. Congreg. Garz. de benefic. part. 2. cap. 5. num. 11. & 12. Barbof. in remiss. ad Concil. Trident. cit. cap. 2. vers. ne quis deinceps, Bonac. cit. loc. n. 35.* ab hac regula *Greg. XIII.* sua particulari Constitutione eximit dignissimos Patres Societatis Iesu, qui emissis tribus votis simplicibus, etiam ante solemnem professionem possunt sine alio titulo ad sacros Ordines promoueri de licentia Præpositi Generalis, refert *Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 38. Garz. & Barbof. loc. cit.* Multa ad hæc vide apud *Ricc. in prax. resol. 448. 3. p.*

6 Nota tertio, quod *Concil. Trident. cit. c. 2.* requirens titulum in promouendo ad sacros Ordines, nullam statuit particularem pœnam contrafacienti, nec contra ordinantem, nec contra ordinatum; solum enim innouat pœnas antiquorum Canonum. Quas pœnas statuerint antiqui Canones, sciendum est ex *c. neminem, 70. dist. & cap. Sanctorum, ead. dist.* statui irritam haberi ordinationem sine titulo. In *cap. cum secundum Apostolum, de præbend.* statui ordinatum sine titulo non esse suspensum, nec irritam esse ordinationem, sed teneri ordinantem providere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur. In *c. per tuas, de simon.* statui vt ordinatus ad titulum alterius Beneficij cum promissione de non petendo a Rectore illius portionem assignatam sit suspensus a sic susceptis Ordinibus, & non possit ad alios ascendere sine dispensatione. In *cap. penult. de simon.* qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso prouisionem, ordinator per triennium a collatione, præsentator vero ab executione Ordinum etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab Ordine perpetuo est suspensus; & solum per Sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

His positis disceptant DD. quorum Canonum pœnas innouauerit *Concil. Trident. cit. loc.* & in hoc est altercatio inter eos, prout rescribit *P. Thesaur. præf. Eccles. p. 2. c. 11. vers. ex hoc Tridentini decreto, in verb. Or-*

dines; nam aliqui tenent *Concil.* innouasse pœnas *cap. neminem, & cap. Sanctorum* cit. tantum; alij vero innouasse solum pœnas *cit. cap. cum secundum.* Sed verior opinio tenet innouasse pœnas tam *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* quam pœnas *cap. cum secundum,* hac distinctione, quod aut quis est ordinatus sine titulo sciente, & ordinante Episcopo, & tunc Episcopus incurrit in pœnam *cap. cum secundum;* si ignorante Episcopo, vt quia ordinatus falsa instrumenta continentia fictum titulum produxit, & tunc ordinatus incurrit in pœnas prædictorum *cap. neminem, & cap. Sanctorum;* si ambo culparunt, tunc vnusquisque respectiue incurrit in pœnam suam, ita & latius distinguit *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 8. cap. 5. sub num. 1. sequitur P. Thesaur. cit. loc.* qui testatur de stylo Curie Romanæ, & Sacre Pœnitentiariæ. Pœnas vero contentas in *cit. cap. per tuas, & cap. penult. de simon.* fuisse adhuc per *Concil.* innouatas, testatur idemmet *P. Thesaur. cit. loc. vers. 4.*

Hinc ordinatus sine titulo incurrit suspensionem lætæ sententiæ, ex *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* & eam violans incurrit irregularitatem, ita *Quarant. verb. Ordo, vers. tertius casus, & P. Thesaur. cit. loc. vers. 1. in fin.* qui alios citat.

Ordinans vero in sacris sine titulo, ex *cit. cap. cum secundum,* tenetur providere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur, ita communiter intelligunt *text. prædictum DD.* cuius dispositio extenditur, etiam si ordinatus sine titulo patrem haberet diuitem, & nihil illi assignauerit, vt adhuc Episcopus teneatur illum sustentare, ita *Campanil.* post alios per ipsū relatos *cit. loc. num. 11. vers. sed prædictis,* qui *num. præcedentib.* multas adducit rationes ad excusandum Episcopum, nihilominus illis relictis, indubitate tenet, teneri Episcopum victum præstare prædicto Clerico habenti patrem diuitem quousq; pater illi portionem congruentem assignauerit, vel Beneficium obtinuerit, sequitur *Ricc. in prax. 3. par. resol. 449. nu. 4.* Ex quibus, & alijs collige hanc obligationem Episcopi esse in subsidium, quousq; ex alia parte victum non habet ordinatus; sed si ordinatus ex artificio posset sibi querere victum, non excusatur Episcopus, *Campanil. cit. loc. num. 22. in fin.*

Ampliatur, vt prædicta obligatio Episcopi se extendat non solum quando ordinavit sine titulo, sed etiam quando ordinavit cum titulo insufficienti; nam tunc tenetur supplere vsq; ad sufficientiam, vt aduertit *Campanil. cit. loc. num. 19.* etiam si or-

dinatus expresse promiserit ante ordinationem se nihil petere ab ordinante pro tali causa, vt idem *Campanil. num. 20.* si tamen post ordinationem sponte ordinatus remitteret, & renunciaret ordinanti quod ei debetur, Episcopus diceretur tutus in conscientia, quia Clericus donat quod suum est.

Hæc obligatio providendi ordinatum sine titulo de viâ ligat non solum ipsum ordinantem, sed etiam successorem, cum ordinato competat actio contra Ecclesiâ, ita *Abb. in cap. accepimus, de stat. & qualit.* vbi etiam alij, idq; declarat *Campanil. n. 21.* procedere quando ordinans est mortuus, secus si viuens Ecclesiâ reliquit, quia tunc ipsum ordinantem viuentem obligari, clari iuris est, cum ipse deliquerit, & quando Episcopus per se fecit scrutinium, secus si per alium, puta si Vicarius, vel alius Deputatus receperit requisita.

Hanc obligationem non effugit Episcopus, ex eo quod contulit Beneficium, quod ob malam collationem fuit cuiusdam; vel ex quo assignauit patrimoniû, quod alluione, vel casmate perijt, quia in his casibus tenetur iterum providere, nisi id successerit factio ipsius ordinari, ita etiam docet *Campanil. cit. loc. nu. 17. & 18.* Quo loco, & quibus modis sit compellendus Episcopus ordinator ad præstandum alimenta prædicta, vide apud *Campan. eod. loc. num. 22. & seqq.* vbi late discutitur materia.

Si quis ab alieno Episcopo cum proprii Episcopi Literis dimissorijs ordinatur transfmissus, examinatus, & approbatus quoad omnia, etiam quoad titulum, si talis Clericus in sacris ordinatur sine titulo, non ordinans, sed Episcopus, qui concessit dimissorias, incurrit in pœnas prædictas; si vero simpliciter transmittitur non examinatus, nec approbatus, sed informationes remittuntur Episcopo ordinanti, tunc ipse ordinans incurrit in pœnas, si ordinat sine titulo, & non concedens dimissorias, est indubitatum per *cap. si Episcopus, de præbend. in 6.* tenet *Summa Pisana verb. beneficium, §. 6.*

Celebris est quæstio inter DD. an ordinatus in sacris fisco patrimonio incurrat in pœnam suspensionis. Pro vtraq; sententiâ diuisi sunt Canonistæ, & Casistæ, vt videre potes apud *Sanch. de matr. lib. 6. disp. 32. num. 8.* apud *Garz. de benef. part. 2. cap. 5. num. 166. & seqq.* *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 5. n. 33. vers. quod si, Dian. 3. par. tract. 4. de Sacram. Ordin. resolut. 189. & part. 5. tract. 10. de suspens. & interd. resolut. 50.* & alios, inter quos communior videtur illa sententia, taliter ordinatum non

incurrere in suspensionem. Ego vero tenorem sententiam *Sanch.* & aliorum per eum adductorum, qui defendunt incurri suspensionem; quando Clericus, cui est facta donatio, vel assignatio tituli ante ordinationem, illum, alio præuio instrumento, retrocessit, & renunciauit in beneficium donantis. Ratio est, quia hic vere dicitur tempore ordinationis non habere patrimonium, & titulum; tenerem etiam sententiam *Dian. Campanil. & aliorum per Dian. adductorum cit. loc.* qui defendunt non incurri suspensionem, quando Clericus recepit donationem, & patrimonium assignatum, promissione adhibita de illud restituendo post ordinationem, vel de donantem non molestando pro re donata; & ratio est, quia iste Clericus dicitur ordinari cum titulo, & patrimonio, & pactum prædictum est nullum, vt tenet *Garz. & Dian. cit. loc.* faciunt ad hanc distinctionem dicta per *Bonacin. tom. 1. de Sacram. Ord. disp. 8. quæst. vn. punct. 5. n. 26. & P. T. besaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. Ordines, vers. aduerte quarto.*

Supradicta non procedunt, quando ordinatus cum fisco titulo ante ordinationem pactum fecit cum Episcopo ordinante de non petendo aliquid ab eo ratione alimentorum, vel Beneficij; tunc enim indubitatum est sic ordinatum incurrere in suspensionem Papæ reseruatam, ex *cap. penult. de simon. quod innouatum est ex Trident. vt diximus supra cum P. T. besaur. cit. loc. vers. 4. late Campanil. cit. rubr. 8. c. 5. n. 31.*

Ordinatum in sacris sine titulo, sed cum fideiussione alicuius idonei de præstandis alimentis excusat a suspensione *Ricc. in prax. 3. par. resol. 452. per tot.* vbi validis rationibus defendit sententiam, & ea potissimum, quia licet in hoc casu fiat contra verba legis, non tamen fit contra mentem legislatoris, quæ est solum providere, ne ordinati cum Ordinis dedecore mendicent, cui satisfactum est quando quis est certus de alimonia; & licet possit hic excusari a suspensione, non tamen sententia est admitenda ante factum, vt diximus supra.

Excusat etiam ordinatum a prædicta pœna *Campanil.* tribus in casibus in *cit. rubr. 8. cap. 5. num. 1.* Primo, quando quis est grauatus debitis, adeo vt debita præponderent fructus patrimonij assignati in titulum. dummodo patrimonium non sit expresse hypothecatum pro debitis. Secundo, cum quis ordinatur ad titulum rerum mobilium, quæ conuerti debent in res immobiles, dummodo ascendant ad quantitatem sufficientem. Tertio, cum quis ordinatur ad titulum Beneficij, de quo fuit prouisus,

sus, non tamen adhuc consequutus est possessionem illius; vel si consequutus est, non pacifice possidet; in his casibus licet, ut diximus supra, quis non debeat ordinari ad talem titulum, attamen si reperitur promotus, non incurrit pœnam suspensionis, ut docet Campanil. cit. loc. post alios per se relatos.

Ultimo, in his terminis extat Constitutio Urbani VIII. edita 11. Decembris 1624. quæ incip. Secretis, & est Constitut. 33. §. 3. qua statutum est, q̄ ultramontani, seu exteri, qui in Italia ad Ordines sacros ficto, vel fiduciario, vel falso titulo patrimonij se faciunt promoueri, incurrant in pœnâ perpetuæ suspensionis, absq; spe obtinendi dispensationem a Sede Apostolica. Hæc Constitutio non habet locum contra ordinatos, nullo obtento patrimonij titulo, neque procedit contra fingentem titulum Beneficij, quia in pœnalibus non fit extensio, ita P. Thesaur. cit. loc. vers. ultimo. Cætera de his pœnis vide apud eundem Thes.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordinandorum scrutinium circa qua versari debeat, ex hoc text. & Concil. Trident. Qua forma sit faciendum in minoribus, nu. 2. Et in maioribus, num. 3. Et an possit remitti cum notorio habili, num. 4. Et quid cum Regularibus, num. 5.
- 6 Ordinandorum examen a quibus faciendum.
- 7 Ordinandorum scrutinium de vita, & moribus. Et quando ordinandus repellatur ob peccatum mortale, nu. 8. Quid de inquisito, n. 9.
- 10 Habilitatus per Palatium an possit Missæ sacrificium offerre. Et quid de citato ad informandum.
- 11 Ordinandi non sunt criminosi, & an pœnitentes. Et quid de solitis arma portare, n. 12.
- 13 Arma quando possint Clerici deferre, & quando possit illis licentiam dare Episcopus.
- 14 Ordinandi an sint soliti inebriari, & tabernas frequentare, & aleis ludere num. 15. Cum mulieribus conuersare, vel cum perditis hominibus; & negotia secularia frequentare, n. 16.
- 17 Ordinandorum genus scrutari debet

- Episcopus. Et quid importet genus. Et an filij, seu nepotes hæreticorum ordinari possint, num. 18. Et quid de natis ante hæresim, num. 19. Et quid de filijs pœnitentibus, & relapsis, nu. 20.
- 21 Ordinandorum patria an sit inquirenda. Quid de aetate. Et qua ætas requiratur in prima tonsura, & quatuor minoribus Ordinibus, nu. 22. Et qua ad sacros, n. 23.
 - 24 Ordinandorum institutionem, idest titulum scrutari debet Episcopus.
 - 25 Ordinandorum examen quoad doctrinam, quando Episcopus possit dispensare cum illiterato.
 - 26 Ordinandus ad primam tonsuram, quam scientiam habere debeat. Et quam promouendus ad minores Ordines, num. 27. Et promouendus ad maiores, num. 28. & ad Præbyteratum, num. 29.
 - 30 Scientia triplex. Et qua requiratur in ordinandis, & Regularibus ordinandis, num. 31. Et an in hoc sit habenda differentia loci, n. 32.
 - 33 Regulares ordinandi omnino sunt examinandi quoad scientiam ab Episcopo ordinante. Nec sufficit approbatio sui Superioris, nisi illi fuerit commissum examen per Episcopum.
 - 34 Scientia in ordinando quomodo probeatur. Et an quis possit pluries examinari. Et si de factò fuerit ordinatus indignus, sine examine an possit suspendi, num. 35.
 - 36 Ordinandus notorie doctus potest admitti sine examine. Et quid si fuerit ordinatus ab alieno Episcopo vigore alicuius authoritatis, an possit iterum examinari per Ordinarium, num. 37. An scientiam suppleat bonitas in ordinato, num. 38.
 - 39 In ordinando scrutari debet Episcopus de fide. Et quid de Neophitis, remissis.
 - 40 Ordinandus examinari debet de intentione ascendendi ad maiora, & si receperit Sacramentum Confirmationis.
 - 41 Ordinandus inquiritur, an receperit Ordinem præcedentem. Et quomodo;

42 *In ordinando an debeat inquiri de Baptismate. Et quomodo probetur.*

ARGUMENTVM.

De examine ordinandorum. Circa quæ versari debeat hoc examen. De eius forma. An possit remitti. Quid inter Regulares. Per quos faciendum. An sint repellendi ab Ordine inquisiti, criminosi, arma portantes, frequentantes tabernas, & alij. Scrutinium est faciendum etiam de genere ordinandorum. Quid hoc nomine contineatur. Et qui ex hoc capite sint repellendi ab Ordine. Est etiam faciendum examen de institutione, id est titulo, vt *Annot. preced.* De doctrina ordinandorum multa, quæ inter Seculares, & quæ inter Regulares ordinandos. De Fide ordinandorum. An habeant animû ascendendi ad maiores Ordines. An receperint Ordines præcedentes, & quomodo. Et alia.

ANNOTATIO XXXIII.

S. VNIC.

Ad Text. in Cap. quando, dist. 24.

IN hoc *text.* tractatur de scrutinio ordinandorum, ibiq; mandatur, vt Episcopus Feria 4. ante ordinationem vocet ordinandos, qui coram eodem Episcopo a Sacerdotibus, & alijs viris prudentibus examinentur de vita, genere, patria, ætate, institutione, de loco vbi educati sunt, de scientia, & si sunt instructi in lege Dei; id enim faciant Examinatores seclusa omni fauoris, vel muneris allecatione, ita *text.* prædictus, quod etiam statuit *Concil. Trident. sess. 23. cap. 7. de reformatione* mandans Episcopum prædicta Feria 4. vel quando ipsi melius videbitur cum personis prædictis inquirere, & inuestigare debere de ordinandorum genere, persona, ætate, institutione, moribus, doctrina, & fide, de quibus requisitis tractant Canonistæ omnes, & Casistæ in materia de Ordine. Nos vero dicemus aliqua breuiter in practica frequentiora.

Forma vero faciendi hoc scrutinium, ex *Concil. Trident. cit. loc. cap. 5. v3.* Episcopus potest informationem recipere de

prædictis qualitatibus in ordinandis ad minores Ordines a Parocho, & a Magistro Scolæ, in qua educantur, cuius testimonium Concilio satisfacit. Verum ex nouissimo Decreto *Sacr. Congreg. Cardin. negotijs Iurisdictionalibus Regni Neapolis præpositorum iussu Gregorij XV. edito 10. Kal. Iulij 1623.* non sufficit in ordinandis in minoribus, nec etiam in promouendo ad primam tonsuram in Regno Neapolitano testimonium habere de requisitis prædictis a Magistro Scolæ, vel a Parocho; sed ante ordinationem debent commissione obtinere Parocho directam, vel alteri, cui magis Episcopo videbitur expedire, qui publice in Ecclesia proponat desideria ordinari volentium, & de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & literas testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad ipsum committentem quamprimum transmittat. Hoc scrutinium in minoribus non habet locum extra Regnum Neapolitanum, quia de illo solum loquitur Decretum.

3 In ordinandis ad maiores, siue sacros Ordines ex *Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 5.* eodem modo fit scrutinium de qualitatibus prædictis, hac tamen differentia, vt ordinandi teneantur adire Episcopum pro habenda commissione prædicta ad finem publicandi eorum desideria per mensem ante ordinationem. Prædictas publicationes, ac scrutinia debet facere Episcopus, quando suum subditum per se ordinat; & quando illum ad alium Episcopum transmittit ordinandum, & de iisdem in Dimissorijs mentionem facere tenetur, ita *Barbos. in declarat. ad cit. Concil. Tridentin.* & in minoribus ordinandis, & prima tonsura in Regno Neapolitano id expresse requirit Decretum prædictum.

4 Prædictam inquisitionem, & attestationem potest Episcopus remittere, quando Ordines confert, vel Dimissorias concedit suo subdito, si ipsi notorie constat prædictum ordinandum habere omnes qualitates necessarias, sed hoc non debet passim facere; refert declarasse *Sacr. Congreg. ad d. cap. 5. Concil. Tridentin. Barbos. Saized. ad Diaz. in prax. cap. 25. vers. possent equidem.*

5 Regulares vero possunt ad Ordines promoueri cum sola approbatione de vita, & moribus a suis Superioribus obtenta, nec tenentur eorum desideria publice denunciari facere in Ecclesia, iuxta formam *cit. cap. 5. Concil. Trident.* ita declarauit *Sacra Congreg. die 12. Iunij 1587.* & ratio est, quia Regulares anno quolibet mutant domici-

cilium, nec habent propriam Parochiam, nec ordinantur a proprio Ordinario; & approbationem, quam habent a suis Superioribus de ætate, vita, & moribus, & naturalibus succedit loco formæ traditæ per *Concil. Trident.* solum enim Regulares ordinandi debent examinari ab Episcopo ordinante de ætate, & doctrina, ita deciditur per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 12. de reformat.* dicemus infra.

6 Nota ex hoc *text.* & ex *Concil. Trident. cit. sess. cap. 7. de reformat.* quod Episcopus non debet Clericos ordinare sine aliorum consilio, id etiam determinauit *Concilium Carthaginense* adductum in *cap. Episcopus, ead. 24. dist. &* notat *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. sub num. 168.* Ad hanc curam examinandi ordinandos non debent omnes passim assumi, sed Sacerdotes, & alij prudentes Iurisperiti diuinæ legis, & in Ecclesiasticis Sanctionibus exercitati, ita *Concil. Trident. cit. cap. 7.* & habetur in hoc *text.* Isti enim Examinatores ad vnguem debent seruare dispositionem huius *cap. quando,* & cauere debent ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumq; muneris cupiditate allecti, a vero deuiant, vt indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos Episcopi manibus applicet. Quod si aliter fecerint, & ille, qui indigne accesserit, ab altari remouebitur, & illi, qui donum sancti Spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati, Ecclesiastica dignitate carebunt, ita *cit. text.* His præmissis, deuenio ad ea, de quibus specialiter faciendum est scrutinium, seu inquisitio circa personas ordinandorum, prout in hoc *text.* & in *cit. loc. Concil. Trid.*

7 Et primo, ex hoc *text.* facienda est inquisitio, & examen de vita ordinandi, quod *Concil. Trident.* dicit de moribus; mores enim, & vita in hac materia idem important. Honestæ vitæ, & morum debet esse ordinandus, adeo quod a vertice capitis vsque ad plantam pedis honestas in Clerico reluceat, dixit *Specul. in tit. de vit. & honest. cler. num. 9.* Hinc existens notorie in peccato mortali repellendus est ab Ordine suscipiendo, ex *cap. ex tenore, & cap. ad aures, de temporib. ordinat. docet Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 109,* id tamen non procedit, si peccatum esset occultum, & publice petat ordinari; tunc enim peccatum non impedit promoueri, vt post multos docet idem *Barbos. citat. loc.* qui tenet, etiam existetem in occulto peccato mortali esse ab Ordine repellendum, quando peccatum morum honestatem tollit, vel infamiam irrogat. Exemplum

est in peccato vsuræ, quod siue manifestum sit, siue occultum, repellit ab Ordine, *Iul. Lauor. variar. lucubrat. tom. 1. tit. 4. cap. 16. nu. 116. Campanil. in diuers. iur. can. rub. 11. cap. 20.*

9 Accusatus, vel denunciatus de aliquo crimine, pendente accusatione, vel denunciatione, non debet admitti ad Ordines, indubitatum est apud omnes, ex *cap. meminimus, de accusat. & cap. omnipotens, eod. cit. tit.* referunt post alios *Campan. rub. 11. cap. 33. in princ. Barbos. cit. loc. num. 113.* id tamen intellige in accusato, vel denunciato, conuicto, vel confesso de aliquo crimine, vel de eo, cuius opinio per accusationem, vel denunciationem grauata est, vt explicat *Campanil. cit. loc. num. 6.* Vnde supradicta non habent locum in accusato per maleuolos, & non grauato apud bonos, & graues viros, vt explicat *Barbos. cit. loc. post late dicta per Roderic. de Cunha in comment. ad c. 3. dist. 8.*

10 Non solum denunciatus, vel accusatus de crimine repellitur a promotione, sed etiam non admittitur ad exercitium Ordinum, quos habet; hinc communiter practicatur, quod inquisiti, relaxati, seu habitati per Palatium, vel Ciuitatem, & suburbij cum cautione non valent Missæ sacrificium offerre, nisi obtenta licentia ab Episcopo, uel a Vicario, qui in concedenda prædicta licentia debent considerare qualitatem delicti; quod si graue est, debent illam negare, secus si leue. Verum si prædicti habilitati non petita licentia prædicta sacrificarent, essent puniendi, ita *Genues. in pract. cap. 33. num. 12.* quem sequitur *Campanil. cit. loc. num. 4.* dicens, id etiam seruandum cunctis inquisito, vel denunciato postquam fuit citatus, & pendente termino ad se præsentandum, & multo magis contracta contumacem, qui se debet a sacrificio Missæ abstinere.

11 Criminosi licet non admittantur ad Ordines, non tamen debent repelli a promotione ad maiora pœnitentes, probat *text.* exemplo Petri in *cap. penderet, & in c. purgabis,* & in pluribus alijs *seqq. 50. dist.* habemus etiam exemplum Aaronis, qui lapsus, peracta pœnitentia, nedum pristina gratiam recepit, verum & summum Sacerdotium est consecutus, vt habetur *Nam? cap. 12. et Exod. c. 32.* probat etiam *Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 54. num. 15.* quem refert, & sequitur *Barbos. cit. loc. num. 114.* referens dictum *glos. in cap. quia sanctitas, cit. dist. 50.* Deum omnipotentem plus gaudere de pœnitente, quam de innocente, qui plerumq; pœnitentes cautiore,

- humiliores, & frequentiores resurgunt.
- 12 Eadem ratione non debent ordinari, nec ad vteriores Ordines promoueri soliti arma portare; illi enim dicuntur male vitæ, & malis moribus, ac viuere contra honestatem Clericis debitam; arma enim portare inhonestum est, non solum in Clericis, quorum arma sunt lachrymæ, & orationes, *cap. conuenientior 23. quæst. 4.* sed etiam laicis, quibus illorum usus prohibetur sine licentia Principis de iure communi, & ex *rubr. tot. tit. C. vt armorum usus infcio Principe interdictus sit, libr. 11.* & alibi, probat ex multis *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 4. num. 16.* & seqq. appellatione vero armorum de iure communi veniunt tantum arma apta ad nocendum, ita *Hyppol. de Marfil. in sua prax. §. pro complemento, num. 14.* *Cepoll in l. armorum, & illic Alciat. & Rebuff. ff. de verbor. signif.* non tamē venit culter paruus aptus ad incidendum panem, vel calamum; vnde Clericus non frangit honestatem, si talem cultrum deferat, *cap. lator, de homicid. & ibi Abb. num. 3.* & in *cap. 2. n. 7. de vit. & honest. cler. vbi etiam Bald. n. 1.*
- 13 Nec frangit honestatem clericalem Clericus, quando arma portat ad suam defensionem, *cap. olim il. de restit. spoliat. d. cap. 2. vbi Abb. num. 8.* in hoc casu potest etiam secum ducere familiam armatam, *Dec. cons. 151. num. 22.* *Bellet. disquis. cleric. 2. par. de discipl. cler. §. 18. num. 14.* imo potest Episcopus licentiam concedere deferendi arma ob suam necessitatem, ita *Campanil. cit. rubr. 4. num. 24.* *Ricc. in prax. par. 1. resol. 472.* *Bellet. cit. loc.* Nec etiam dicuntur contra honestatem Clericorum arma, quando deferuntur a Clericis itinerantibus per loca periculosa ad terrorem latronum, vt bene explicat *Bellet. citat. loc. num. 15.* *Campanil. cit. loc. n. 23. in fin.*
- 14 Multum confert ad bonam vitam, & laudabiles mores Clericorum sobrie viuere; sobrietas enim animæ salutem confert, & corporis valetudini prodest, hinc *Scola Salernitana cap. 1. dicit, Parsa mero, cenata parum, & Auic. 3. punct. doct. 2. cap. 7.* monet tantum cibi, & potus adhibendum esse, vt reficiantur vires, non opprimantur; multa enim bona inducere temperantiam refert *Campanil. in diuers. iur. cano. rubr. 4. in princ. & multa mala afferre ebrietatem, vnde non mirum est si Clericis commendatur sobrietas, & damnatur ebrietas, docet etiam Bellet. disquis. cler. 1. par. de discipl. cler. §. 22. per tot.* cum igitur ebrietas violat honestatem Clericorum; hinc soliti inebriari, ac tabernas frequentare, non debent

ad vteriores Ordines promoueri, faciunt multa adducta per *Campanil. & Bellet. cit. loc.* Ebrietas enim scienter, & assidue facta est peccatum mortale, *cap. 3. §. & quamuis, vers. ebrietas si assidua, vbi glos. verb. ebrietas, 25. dist. cap. 1. de reliq. & vener. Sanctior. Abb. in cap. a crapula, nu. 2. de vit. & honest. cler. D. Thom. 2. 2. q. 150. ar. 1.* Hinc *D. Paul. 1. Cor. 6.* de quo in *d. cap. 1.* dixit, *Ebriosi Regnum Dei non possidebunt.* Vnde non est mirum, si reperti soliti inebriari, in scrutinio debeant ab Ordinibus expelli. Idem est de frequentantibus tabernas extra casum itineris, docet *Bellet. disquis. cler. 1. part. de discipl. cler. §. 20. per tot.*

- 15 Vterius non dicitur laudabilis vitæ, & morum ordinandus, qui solitus est publice ludere aleis, & similibus ludis Clericis prohibitis. probatur ex *cap. clerici officia, de vit. & honest. cler. & cap. Episcopus 31. dist.* propterea non debet ad Ordines admitti etiam ante monitionem, docet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 4. num. 32.* & est commune apud omnes, qui non damnant Clericos ludere recreationis causa pro parua summa, & sine scandalo, *Bellet. cit. loc. §. 24.*
- 16 Scrutari etiam debent Episcopus, & Examinatores conuersationem ordinandi, quam si inuenerint implicatam cum mulieribus, illum non debent admittere ad Ordines; prohibetur enim Clericos cum mulieribus suspectis cohabitare. Et conuersare, late *Campanil. cit. loc. num. 45.* & *Bellet. cit. loc. §. 25. per tot.* & non solum conuersatio mulierum violat honestatem Clericorum, sed etiam conuersatio perditorum hominum, ita *Campanil. cit. loc. n. 43.* Debet quoque esse discretâ conuersatio Clericorum a vita Laicorum, & proinde separata a negotijs secularibus, *cap. clerici officia, & c. ex literis, de vit. & honest. cler. & tot. tit. de Cleric. vel Monach. Clement. 1. de vit. & honest. cler. & alibi.* Multa *Bellet. cit. loc. §. 21.* Hinc implicatus negotijs secularibus non debet ad Ordines admitti. Et generaliter quotiescumque vita, & mores ordinandi vndequaque honestatem non præferunt, debet omnino ab Ordinibus expelli, sic indicant verba posita in hoc *text. & in cit. cap. 7. Concil. Trident.* dum mandant Episcopis inquisitionem facere de vita, & moribus. Cætera ad hanc materiam late *Campanil. & Bellet. cit. loc.*
- 17 Secundo, ex hoc *text. & Concil. Trident. cit. loc.* Episcopus, & Examinatores inquirere tenentur de genere ordinandorum. Quid autem in his terminis significet genus, controuersum est inter DD. nam tenent

- nent alij, inquisitionem faciendam de genere idem esse, ac inquirere an ordinandi ex catholicis parentibus, vel proditione, damnatis, aut matre serua nati sint, ita intelligit *Maiol. de irregul. lib. 4. c. 2. Hericb. in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 17. in glos. lit. G. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. & rubr. 11. cap. 26. num. 7. in fin.* Aliqui vero tenent, quod genus in his terminis idē importat, quod legitimus, ac liber, ita *Barbos. in remis. eiusd. text. Concil. Trident. post alios per ipsum relatos.* Prima opinio est communior, & verior.
- 18 Hinc non solum ipsi hæretici, & illorum fautores dicuntur indigni Clericatus, *cap. Statutum, de hæret. in 6.* sed etiam filij hæreticorum, defensorum, & fautorum non possunt fieri Clerici vsque ad secundam generationem lineæ paternæ, etiam si crimina parentum non fuerint imitati, *cap. quicumq. s. hæretici, & cap. statutum 2. & ibi glos. verb. inane, de hæret. in 6. Felin. in cap. vergentis, num. 4. eod. tit. Pagn. in 3. p. direct. com. 163. vers. rursus text.* Quod si mater tantum est hæretica, vel fauorix hæreticorum, excluditur tantum filius a Clericatu, non autem nepotes, *glos. in cit. cap. statutum, verb. inane, & verb. volumus, Pagn. d. vers. rursus textus, Tolet. in sum. lib. 1. c. 64. num. 4.*
- 19 Difficilis est quæstio in hac materia, an omnes filij hæreticorum expellantur ab Ordine, tam nati ante parentum crimen, quam post, an vero solum nati post illorū hæresim. DD. diuisi sunt pro vtraq; sententia, hanc quæstionem refert *Cauall. præf. quæst. commun. contra commun. quæst. 653.* & latius *Campanil. in diuers. iur. can. rub. 11. cap. 26. num. 16. & seqq.* in qua illa videtur magis communis sententia, videlicet, quod filij hæreticorum tantum nati post delictū parentum puniantur prædicta pœna, & similibus, ita *Cauall. & Campanil. post multos per ipsos adductos cit. loc.*
- 20 Fallit supradicta pœna in filijs hæreticorum penitentium, & emendatorum, ac Ecclesiæ vnitati reintegratorum, vt definitur in *cit. cap. Statutum;* illi enim ab Ordinibus non repelluntur, vt notat *Campanil. cit. loc. num. 13. in fin. & num. 14. eandem sententiam probat post Pagn. per eum adductum procedere etiam in filijs hæreticorum, relapsorum, penitentium, emendatorum, & vnitati Ecclesiæ per delationē Sacramentorum reintegratorum.* Cætera ad hanc materiam vide apud *Pagn. & Campanil. cit. loc.*
- 21 Tertio, *text. in hoc cap. quanto,* disponit Episcopum, & Examinatores inquirere
- debere de patria ordinandorum, quod requisitum non ponit *Concil. Trident. in cit. cap. 7.* forsan quia Concilium credit Episcopo notos habere omnes suos subditos, sed *cap. quando,* exigit hoc requisitum, ad hoc vt quis a non suo Episcopo ordinetur, de qua materia plura notauimus ad *cap. sum nullus, de temp. ord. in 6.*
- 22 Quarto, Episcopus tenetur vna cum electis personis scrutinium facere de ætate ordinandorum, quod requisitum ponitur etiam in *cit. cap. 7. Concil. Trident.* Aetas vero in promouendo ad primam tonsuram non potest esse minor septennio completo, est commune apud omnes, ita *Campan. diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 3. Ricc. in prax. 1. part. post resolut. 287. in notab. vers. debet etiam, Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. tit. de etat. conclus. 8. alias 20. num. 1. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 88. text. glos. & DD. de tempor. ordin. in 6.* De ætate requisita ad quatuor minores Ordines est differentia inter DD. vt videre est apud *Campanil. cit. loc. cap. 2.* vbi refert tenentes desiderari duodecimum annum ad tres primos, & quartumdecimum ad quartum Ordinem; ipse vero videtur sentire omnes quatuor minores desiderare ætatem quatuordecim annorum, sed cum hoc per *Concil. Trident.* non sit diffinitum, DD. moderni statuunt firmam regulam post septennium posse omnes minores Ordines conferri, ita *Cucc. lib. 4. instit. tit. 12. nu. 11. Bonac. de Sacram. Ord. punct. c. nu. 12. Dian. resol. 29. miscell. 2. par. 1. P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. Ordo, cap. 1. vers. Acolitatum.* Verum licet *Concil. Trident.* nullam statuat certam ætatem in Ordinibus minoribus, determinat tamen vt non conferantur ijs, qui saltem latinam linguam non intelligunt, merito solent Canonistæ hoc Episcopi arbitrio relinquere, ita *Ricc. in prax. cit. loc. vers. a septennio.* Vnde intelligenti latinam linguam post septennium completum possunt omnes conferri.
- 23 Aetas pro Ordinibus maioribus statuta est per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 12. de reformat.* Ad Subdiaconatum 22. annorū. Ad Diaconatum 23. Ad Præbyteratū 25. in quibus ætatibus communiter dicunt, sufficere annum captum esse, quia in fauorabilibus dies capta habetur pro completa, ita DD. proxime citati. Verum prædictæ ætates ita computantur, vt si vnus dies, aut horæ desideretur, non sunt Clerici ordinandi, ita *Heriq. lib. 7. cap. 20. nu. 2. in glos. lit. O. Basil. Pagn. de matr. libr. 7. c. 65. num. 1. Dian. moral. resolut. part. 5. tract. 5. resolut. 17.* quos refert, & sequitur *Barbos. de*

de iur. Eccl'es. libr. 1. cap. 33. num. 88. in fin. Nec in tali ætate numeratur dies additus in bifexto, ita Campanil. cit. loc. num. 3. in princ. fin. Nouar. loc. cit. nu. 3. contra Fornas. & Bonac. adductos per Nouar.

24 Quinto, Episcopus, & personæ per eum electæ pro scrutinio ordinandorum debent inquisitionem facere de institutione, vt ex hoc cap. quando, & cit. text. cap. 7. Concilij Trident. explicant communiter institutionem, idest titulum ordinandorum in glos. in hoc cap. quando, ita Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 3. sub num. 5. & rubr. 8. cap. 1. sub num. 3. de quo titulo ordinandorum diximus late annot. preced. ibi me remitto. Solum hic aduertant Episcopi, quod ipsi tenentur alere ordinatum sine titulo, vt diximus; & quia hic titulus est tantum necessarius in Ordinibus sacris, merito inquisitio illius fit tantum in Subdiaconatu, & inter Clericos seculares, vel Regulares non Professos, vt diximus supra, late Garz. de benef. 1. p. c. 5.

25 Sexto; Episcopus, & Examinatores debent scrutinium facere examinandorum quoad doctrinam, & scientiam, quæ adeo necessaria est in Clericis, vt sine illa dicantur irregulares, sed improprie, quia dicta irregularitas auferri potest sine dispensatione, sed solum discendo, ita Maiol. de irregul. lib. 5. cap. 51. num. 15. in fin. Nec Episcopus dispensare potest, vt illiteratus fiat Clericus, cap. nullus, & ibi Archidiacon. num. 2. de tempor. ordin. in 6. Innoc. in cap. dilectus, de tempor. ordin. Rot. dec. 13. num. 4. de probat. in antiq. Paris. de resignat. benef. lib. 5. q. 3. num. 100. id enim procedit cum penitus illiterato, qui is dicitur, qui nulla habet principia, Præpos. in cap. 1. nu. 2. post med. 36. dist. Rot. diuers. par. 2. dec. 16. num. 3. vel qui nullas, aut modicas scit literas, vt quia scit tantum legere, & scribere, Rebuff. de pacific. possess. num. 162. vel qui nescit facere officium, ad quod tenetur, Diaz. in prax. canon. crimin. cap. 21. num. 7. vbi Salz. Et an qui scit tantum legere, & scribere possit promoueri ad primam tonsuram, patebit ex infra dicendis. Et non solum Episcopus non potest dispensare cum illiterato ad Ordines, sed nec etiam Papa, cum scientia ad Ordines requiratur de iure diuino, ita post Felin. & alios per se relatos, tenet Ricc. in prax. 1. par. resol. 279. num. 2.

26 In vnoquoque Ordine debet scrutinium fieri de scientia requisita ad illum Ordinem. Et primo, ad primam tonsuram requiritur vt promouendus sciat rudimenta Fidei, & saltem legere, & scribere, ita Con-

cilium Trident. cit. sess. 23. de reformat. c. 4. sufficit enim vt sciat legere, & scribere in lingua vulgari, seu materna, quia Concil. Trident. aliud non determinat; ita Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2. Nec requiritur, quod sciat legere, & scribere, eminenter, sed sufficit competenter, ita communiter Canonistæ, quod intellige, quando ad primam tonsuram promouetur iuuenis, & in ætate docili, cum quo concurret spes futuri studij, secus tamen est si promouetur grauescens in ætate, & cum quo non est spes, quod possit proficere; tunc enim non sufficit, quod promouendus sciat tantum legere, & scribere, sed requiritur, quod illam habeat scientiam, vt fit habilis ad maiora, ita Salz. ad Diaz. cit. loc. lit. D. Bollet. disquis. cler. part. 1. de discipl. cler. 9. 4. sub num. 4. Non tamen esset excludendus in ætate graescente constitutus cum modica scientia, quando esset spes proficiendi, sed hoc raro accidit, merito in praxi raro admittitur.

27 Promouendi ad minores Ordines eam debent habere scientiam, vt saltem intelligant latinam linguam, ita Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 11. notant Campanil. cit. loc. num. 2. Bellett. d. loc. n. 21. P. Tb saur. in prax. Eccl'es. 2. part. verb. Ordines, cap. 9. vers. literatura, Ricc. cit. resol. 279. num. 2. in fin. Potest tamen Episcopus ordinare ad minores puerum bonæ indolis, qui adhuc latinam linguam non intelligit, si est spes proficiendi; nam illiteratus puer ille dici non debet, qui pro ætate didicit, qui que ostendit pro tempore proficere posse, ita Menoch. de arbitr. cas. 425. num. 57. & seqq. innixus verbis Concilij Trident. cit. cap. 11. ibi, Minores Ordines ijs, qui saltem latinam linguam intelligant per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur, quasi videatur magis expedire puerum bonæ indolis sine tali scientia promouere. Sed contra Menoch. expresse tenet Carol. de Grass. de effect. cler. in prax. nu. 78. qui testatur Episcopum non posse promouere ad minores Ordines non intelligentem latinam linguam, etiam si aliter illi videbitur, & illa verba Concil. Trident. Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferre arbitrium Episcopo in submouendis interstitijs tantum, & hæc opinio est verior. Et non solum requiritur, quod ordinandi ad minores Ordines saltem intelligant latinam linguam, sed etiam necesse est quod in eis reperiat spes consequendi scientiam sufficientem ad maiores Ordines, ita expresse determinat Sacrum Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 11. Non ijs

initietur, quem non scientia spes maioribus Ordinibus dignum ostendat, & etiã procedit in admittendo ad primam tonsuram, diximus supra, & tenent omnes, ac faciunt verba eiusdem Concilij, in particulari in illo verbo, *initietur*, quod proprium est primæ tonsuræ.

28 Promouendi ad Subdiaconatum, & Diaconatum ex Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 13. de reformat. debent esse instructi literis, & ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Explicant DD. illud vocabulum, *literis*, id est latinis literis, ita P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. ordines, vers. ult. itaq; promouendi ad dictos Ordines debent esse instructi bene literis latinis, nec sufficit simpliciter latinam linguam intelligere, & debent esse instructi etiam ijs, quæ scire debent pro exercitio prædictorum Ordinum, explicant Campanil. cit. loc. nu. 2. Bellet. cit. §. 4. nu. 21. in fin. Ric. cit. resol. 279. num. 3. & alij. Quale sit officium prædictorum Ordinum, & consequenter quid scire debeant illos recipientes, vide de Grass. de effect. cler. in pralud. nu. 288. & seqq. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 35. num. 19. & seqq. & cap. 37. n. 29.

29 Promouendus ad Præbyteratum debet scire modum, vt possit docere ea, quæ necessaria sunt ad salutem, & ad Sacramenta ministranda, ita Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 14. vnde tenent multi, quod ordinandus tali Ordine debet scire Canones penitentiales. Sed verior opinio est, quod sufficiat intelligere Mysterium Sacramenti, nisi promoueretur ad exercendum officium Parochi, ita Campanil. cit. loc. num. 2. Cætera pro cognitione scientiæ vnicuique Ordini requisitæ vide apud Sob. in 4. d. 511. 25. q. 1. art. 4. vers. tertia conclusio. Azor. in 511. mor. 3. part. lib. 6. cap. 6. Carol. de Grass. tract. de effect. cler. in pralud. n. 76. & seqq.

30 Nota primo ad supradicta, quod scientia triplici modo dicitur. Primo modo dicitur scientia eminens, vt est illa, per quam quis difficillimas quæstiones resoluit sine reuolutione librorum. Secundo modo dicitur scientia mediocris, & est illa, quæ quis resoluit difficiles quæstiones cum reuolutione librorum. Tertio, dicitur scientia competens, seu sufficiens, & est illa, quæ legitime requiritur secundum qualitatem Officij, seu Beneficij. Vnde dicitur quis habere scientiam sufficientem, quando sufficienter potest explere ea, quæ necessario pertinent ad officium suum; & hæc sufficientia consideratur arbitrio boni viri secundum qualitatem loci, vbi habet quis viuere, & conuersare debet secundum qualitatem

officij sui, ita Abb. in cap. cum in cunctis, n. 4. vbi alij de elect. His præmissis, dicendum est, scientiam requisitam in vnoquoque Ordine, vt diximus supra, non requiri vt sit eminens, sed sufficit vt sit aliqualis competens, & mediocris, quæ tamen tanta sit, vt sufficere possit ad obeundum, & tractandū munus Ordinis, ad quem est promouendus, c. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. Clem. 1. §. vt igitur, verb. sufficientem, de magist. Abb. in cap. extirpanda, num. 3. de præbend. late de Grass. cit. loc. num. 74. Bellet. cit. loc. §. 4. num. 38.

31 Nota secundo, quod licet Concil. Trident. cit. loc. loquatur de scientia ordinandorum generaliter, vnde posset dici loqui tam de Secularibus, quam de Regularibus Clericis, nihilominus DD. communiter tenent, minorem scientiam requiri in Clerico Regulari, quam Seculari; vnde Episcopum posse ordinare Regularē cum minori sciētia, dū modo sciat bene legere, & canere, docet post alios per eū relatos Campan. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2. num. 4. Vnde tenuerunt aliqui adducti per Dian. to. 1. tract. 16. & 2. miscell. resol. 32. vers. at bis, posse Episcopum ad sacerdotium promouere Religiosum, qui parum intelligit linguam latinam, sed scit bene legere, & canere; licet opinio non sit omnino tuta, admittitur tamen etiam in praxi, quādo intelligit competenter linguam latinam.

32 Nota tertio, ex doctrina Abb. adducta, notab. 1. scientiam requiri in Sacerdotibus magis, & minus secundum qualitatem loci, vbi habent viuere, & conuersari; vnde, posse ordinari cum minori scientia Sacerdotem ruralem, secus qui in Ciuitate habet commorari, tenent communiter omnes. Sed prædicti adulterant hanc doctrinam; nam sæpe Episcopi sub prætextu illius ordinant ignorantes contra mentem DD. omnium, qui admittunt in loco inferiori Sacerdotem minoris scientiæ, non autem ignorantem. Prædicta doctrina vera est apud omnes, sed ego consulere contraarium seruandum, & exigendam potius maiorem scientiam in Sacerdote rurali, quia vt plurimum Villas incolunt homines rudes, & ignorantes, quorum animæ indigent maiori auxilio, quod nesciunt Sacerdotes non docti, & est cæcum cæco commendare; nec suffragatur coadiuuare animas esse officium Parochi, quia vt plurimum Curati eadem laborant ignorantia, & ex Præbyteris loci solet eligi Curatus, maxime quādo Parochia est inferioris redditus, ad quā exteri non concurrunt, in his me remitto prudentiæ Ordinariorum, quos obserua-

re rogo verba *cap. cum sit, de atat. & qualis.*

- 33 Regulares sunt omnino examinandi quoad scientiam ab Episcopo ordinante, determinavit expresse *Concil. Trident. sess. 23. cap. 12. ibi, Regulares quoque nec in minore atate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quoad hoc penitus exclusis, id etiam confirmauit Sac. Congregat. his verbis, Sacra Congregatio Concilij censuit Superiores Regulares posse suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines concedere, ad Episcopum tamen Diocesatum;* & si is abfuerit ad quemcumq; alium Episcopum, dum tamen ab Episcopo, qui Ordines contulerit, examinatur de doctrina, refert *Genuens. in pract. cap. 83. sub num. 2.* Ex dictis collige, *Concil. Trident. & Sacr. Congr.* in hoc non sequi fidem Superioris Regularis, sed omnino eligere industriam Episcopi: verba enim sunt aperta contra *Mirand. & Villalob.* adductos per *Dian. tom. 1. tractat. 16. & 2. Miscellan. resol. 31. vers. ultimo,* qui tenent posse Episcopum in hoc stare fidei Superioris Regularis; intelligo tamen veram opinionem prædictorum, si Episcopus committeret examen Regularis suo Superiori; quia sicut potest hoc examen committere alteri, sic potest & prædicto Superiori, secus tamen est si Superior approbaret quoad scientiam ex se, & iure proprio, quia hoc illi denegatur per *Cons. Tridentin.* & proinde illius approbationi Episcopus non debet stare.
- 34 Scientia hæc, & doctrina, quæ requiritur in ordinando, cum sit quid facti, non præsumitur, nisi probetur, ita *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 91. num. 18. Mascard. de probat. conclus. 989. Caputaq. dec. 11. n. 5. par. 1.* Potest tamen hæc literatura probari per testes, *Rot. dec. 8. de probat. in nouis.* sed quia hodie ex communi vsu Curiarum Ecclesiasticarum literatura maxime in casu nostro probatur per examen, iuxta dispositionem *cap. vnic. de scrutin. in ord. faciem. & Concil. Trident. sess. 7. cap. 11. & sess. 23. c. 3. & cap. 7. de reformat.* recedere ab hoc communi vsu non esset laudabile; & non solum semel quis potest examinari, sed bis, & ter iudicio Episcopi, ante quam ad Ordines maxime sacros admittatur, quia potest quis in vno examine apparere magis idoneus, & doctus ex forma puncti assignati, vel questionis propositæ, cum re vera sit minus, & e conuerso, *l. vnic. & ibi Bart. nu. 2. C. de athlet. lib. 10. Tiraquell. de pæn. temp. caus. 51. n. 159.*
- 35 Hoc examen quoad doctrinam, & scientiam ordinandorum est adeo necessarium, vt quamuis ordinatus sit dignus, possit su-

- spendi ab Ordine suscepto sine examine, *c. fin. 24. dist. nisi talis esset notorie dignus,*
- 36 quia tunc potest etiam absq; examine ordinari, *c. qui Episcopus, & ibi glos. 2. 23. dist. cap. nullus, 24. dist. Felin. in cap. fin. num. 28. de præsumpt.* prout dicitur de graduatis, & Doctoribus approbatis ab Vniuersitatibus; qui possunt ad Ordines admitti sine examine, docet *Rebuff. in pract. benefic. tit. de rescrip. in for. paup. pro graduat. n. 3. & 4. Bellest. disq. cler. p. 1. de discipl. cler. §. 5. n. 40.* Ordinatus de facto, maxime ad sacros Ordines, si insufficientis est, debet suspendi, donec sufficientiam tali Ordini requisitam habuerit, docet *Diaz. & Salz. in pract. crim. canon. cap. 21. num. 3. Campanil. rubr. 11. cap. 14. num. 9.* De pœnis Episcopi ordinantis illiteratum vide *P. Tbesaur. in pract. Eccl. 2. par. verb. Ordines, c. 8.*
- 37 Amplia supradicta, vt si quis sine examine, & literis commendatiuis sui Ordinarij ab alio Episcopo fuerit examinatus, approbatus, & promotus, etiam si id factum sit quauis autoritate, potest a suo Ordinario iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit ad diuina officia celebranda; seu Ecclesiastica Sacramenta ministranda, potest suspendi ab exercitio Ordinis suscepti ad tempus arbitrio ipsius Ordinarij; & vterius potest illi interdici, ne in altari, aut aliquo Ordine ministret, ita *Concil. Trident. sess. 14. cap. 3. de reformat.* sub qua dispositione non comprehenduntur examinati, & approbati ad sacros Ordines a prædecessoribus Episcopis, prout refert declarasse *Sacr. Congreg. in eod. cap. Concil. Trident. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 4. nu. 85. Barbof. in remiss. ad d. loc. Cons. & in sum. Apost. dec. verb. examen, num. 13.* Nisi approbatus, & ordinatus a prædecessore desideret admitti ad administrationem Sacramentorum, tunc potest a successore iterum examinari antequam admittatur ad dictam administrationem, ita *Barbof. in d. remiss. in princip.*
- 38 Maxima morum integritas, & vitæ, ac vehemens desiderium consequendi Sacerdotium potest supplere scientiæ defectus, si non sumus in pænitus illiterato, probatur ex *cap. cum pridem, de re iunc. ibi, Scientia inflat, charitas autem adificat;* & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis, probat exemplo aliquorum Sanctorum, qui etsi indocti, fuerunt tamen iudicati digni pro Sacerdotio, *Salz. ad Diaz. pract. crim. canon. cap. 21. vers. aliquando.* Sed quia abiit charitas illa antiquorum Patrum, merito hodie passim non est practicanda sententia prædicta.

- 39 Septimo, Episcopus scrutari debet, si ordinandi sint instructi in lege Dei, quod *Concil. Trident. cit. cap. 7.* indicat in illa particula, *Fide*, hoc est si Fidem Catholicam firmiter teneant, & non solum qui Fidem Catholicam firmiter non tenent, sed etiam qui novelli sunt in Fide, quos Neophytos appellamus, sunt ab Ordinibus arcendi, de qua materia late *Campanil. in divers. iur. canon. rubr. 11. cap. 7. & Bellet. disqu. cleric. 1. par. tit. de discipl. cler. §. 12.* quæ cum non sit vsus frequentior, me remitto ad dicta per alios.
- 40 Vterius Episcopus scrutari debet de intentione, & animo ordinandi, si desideret ascendere ad superiores Ordines, & si inueniat eum non habere talem intentionem, debet illum repellere ab Ordine, faciunt dicta per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat.* aduertit *Campanil. in divers. iur. canon. rubr. 3. num. 5. in princ. fin.* sed cum animus difficilis sit probationis, merito ad coniecturas, dicunt communiter DD. esse recurrendum. Ideo solent Episcopi ad cognoscendum animum prædictum, non ad primam instantiam admittere quem ad Ordinem; nec solent admittere vnicum filium maxime patris diuitis, nec implicatum debitis, & similia: hoc scrutinium solet fieri in prima tonsura, & eodem tempore fit etiam scrutinium de Confirmatione, si promouendus ad primam tonsuram receperit Confirmationis Sacramentum, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 23. cap. 4.* mandantis non initiari prima tonsura non confirmatum; rationem huius requisiti adducit *Campanil. cit. loc. rubr. 2. num. 26.* vbi tenet, quod si quis ex negligentia, & citra contemptum reciperet Ordines ante Confirmationem, nec etiam pescaret mortaliter.
- 41 Vltimo, Episcopi non solent ad vterioris Ordinem promouere instantem, nisi factò prius scrutinio, Ordinem præcedentem recepisse, & hoc vt Ordines gradatim suscipiantur, & non per saltum, quod prohibitum est apud Canones, *cap. vnus. de cler. per salt. promot.* & alibi, quod scrutinium necessarium esse probat exemplo S. Caroli Borromei, *Mascard. de probat. 3. volum. conclus. 1140. nu. 9.* In quibus terminis sciendum est, quod ordinandus ad satisfaciendum huic scrutinio tenetur docere de vltimo Ordine recepto, nec tenetur probare omnes alios præcedentes, quia probato vltimo, præsumuntur & alij præcedentes, ita *Innoc. in cap. 1. num. 3. de cler. per tgr.* vbi etiam *Abb. num. 5. idem Abb. in cap. nisi essent, num. 3. 1. notab. de prebend. Mascard. cit. loc. num. 8. licet num. 6.* videatur tenere contrarium,

eius opinio in hoc non est vera, quia hoc scrutinium fit in quolibet Ordine, & sic necessario debent præsumi præcedentes doctoro de vltimo. Hæc probatio fit communiter per literas testimoniales Episcopi ordinantis, quas Bullas Vulgus appellat, probat *Mascard. cit. loc. in princ. conclus. & Ricc. in prax. 1. par. resol. 286. vers. probatur primo,* vel attestatione Cancellarij Episcopi sumpta ex libro, in quo registrantur ordinati, & conseruatur in Archiuo Episcopi. Quod si prædicta haberi non possunt, tunc admittitur ordinandus ad probandum Ordinem præcedentem per testes, vt per *Mascard. cit. loc.* imo & per vnicum testem, late *Ricc. post alios per eum adductos cit. resol. 286. vers. probatur etiam,* vbi etiam *vers. quarto probatur,* tenet posse probari per argumenta, inditia, & coniecturas, maxime cum non tractetur de materia obiectiua. Cætera ad hanc probationem vide apud *Mascard. & Ricc. cit. loc.*

- 42 In prima tonsura fit etiam scrutinium de Baptismo ordinandi, vnde tenentur initiandi afferre fidem Baptismatis sumptam ex libris Parochiæ, quæ ad duo deseruit, ad probandam ætatem, & Fidem; & ratio est, quia non baptizatus non est capax Ordinis, patet ex *cap. veniens, de Presbyt. non baptizat. & ex D. Thom. q. 35. ar. 3.* & communi sententia, vt testatur *Ricc. in prax. 1. p. post resol. 287. in notab. vers. secundo,* imo si de facto non baptizatus ordinetur, non recipit characterem, est commune. Quod si liber Baptismi sit deperditus, admittitur ordinatus ad illud probandum per testes, & per vnicum testem, iuxta notata per *Mascard. de prob. conclus. 163.* secus si ageretur de præiudicio tertij. Sed verius est dicere fidem Baptismi non induci per promouendum ad probandum fuisse baptizatum, quando sumus inter natos, & educatos inter Christianos, quia in tali casu præsumitur Baptismus, probatur ex dictis per *Innoc. in cap. veniens, de Presbyt. non bapt. & Bonac. tom. 1. de Sacram. in gen. disput. 1. q. 2. punct. 1. num. 38.* sed solum induci ad probandam ætatem; vnde si promoueretur puer maturæ ætatis, qui ex aspectu appareret excessisse septennium, atque natus, & educatus inter Christianos non teneretur exhibere Fidem Baptismatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordines quibus temporibus conferantur.
- 2 Prima Tonsura quo tempore conferatur.

Ddd

3 Or-

- 3 Ordines minores quibus temporibus conferantur.
- 4 Dies festus, in quo conferuntur Ordines minores, vel maiores cum Breui Apostolico, an debeat esse de precepto. Et an possit ad hunc finem Episcopus petere Diocesim, ubi colitur dies festus, num. 5.
- 6 Ordines minores die festo an possint conferri pluribus, an tantum duobus.
- 7 Ordines minores an possint conferri in vesperis Feria 6. precedentis Sabbatum ordinationum. Et an Feria 4. quatuor Temporum, num. 9. Et an extra Missam, & Ecclesiam, num. 8.
- 10 Ordines maiores quibus diebus conferantur. Et an valeat consuetudo ut extra statuta tempora conferantur, num. 11. Vel Privilegium ante Cont. Trident. emanatum, num. 12. Qua hora, num. 13. Et an ordinandus debeat esse ieiunus, num. 14. Et an alias collati imprimant characterem. Et in quo loco debeant conferri, n. 15.
- 16 Ordinatus extra statuta tempora quas pœnas incurrat in minoribus, nu. 17. Et in maioribus, nu. 18. & 19. Et quis valeat absolueri, n. 20. & 21.
- 22 Ordinatus ad Prasbyteratum extra tempora an incurrat irregularitatem ex quo concelebrat cum Episcopo.
- 23 Ordinatus extra tempora an incurrat pœnâ Concil. Trident. sess. 23. cap. 8.
- 24 Ordines conferens extra legitima tempora quibus ligetur pœnis.
- 25 Ordines debent conferri seruatis interstitijs. Et qua inter primam Tonsuram, & minores. Et qua inter ipsos minores, & Subdiaconatum, nu. 27. Quid in hoc operetur cōsuetudo, n. 28. Et qua requiratur causa ut possit dispensari in hoc interstitio, nu. 29. Et an teneatur Episcopus, alias possit appellari, n. 30.
- 31 Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus requirunt interstitium unius anni. Et qua requiratur causa ad dispensandum. Quid inter Diaconatum, & Prasbyteratum, n. 32.
- 33 Ordinans non elapsis interstitijs, an videatur dispensasse. Et quomodo computetur annus interstitiorum, nu. 34.
- 35 Ordinatus in minoribus omnibus unica die quas pœnas incurrat. Et quas ordinatus in minoribus, & Subdiaconatu, & quas recipiens duos maiores, num. 36. & 37. Et quid de ordinato non seruatis interstitijs, num. 38. Et quam pœnam incurrat Episcopus ordinans, n. 39.
- 40 Ordinans Episcopus dispensat cum interstitijs Regularium. Et quid debeat petere illorum Superior.
- 41 Capitulum Sede vacante dispensat in interstitijs. Episcopus concedens Dimissorias, non autem cui diriguntur, dispensat in interstitijs, n. 42.

ARGUMENTVM.

De temporibus Ordinationum. Quo tempore recipiantur Ordines. Quomodo debeat esse dies festus. Quo die possit conferri minores. Et quo maiores. Et quid in hoc valeat consuetudo. De pœnis ordinati extra tempora, & ordinantis. Quæ interstitia seruari debeant, quando in hoc dispensetur. De pœnis non seruatis interstitia. Quis dispenset cum Regularibus. An possit dispensare Capitulum Sede vacante. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXIV.

S. VNIC.

Ad Text. in Cap. de eo, de Tempor. ordin.

IN hoc text. determinat *Alexan. III.* tempora, in quibus Episcopi debent Ordines conferre, videlicet minores Ordines conferri possunt diebus festiuis, sacri vero conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbato sancto, vel Sabbato de Passione, quibus temporibus *Concil. Trident. sess. 23. cap. 8. de resor.* præcipit omnino Ordines conferri, & non extra quorum occasione dicemus nonnulla frequentiora, quæ in praxi occurrere solent in materia temporum ordinationum. Hæc tempora habentur etiam in *can. sm. 75. dist.* & de hac materia tractant Canonistæ omnes in hoc text. *Rebuff. in prax. benefic. p. 2. tit.*

tit. de cler. ad sac. Ordin. male promot. glos. 1. num. 8. & seqq. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 26. ubi Salz. Quarant. in sum. Bul. verb. Ordo, vers. deuenio ad secundum, Leo Thes. for. Eccles. part. 1. cap. 4. num. 20. & seqq. Henriq. in sum. lib. 10. c. p. 2. par. 2. Vgol. de offic. Episcop. cap. 26. §. 25. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. Nouar. sum. Bull. tit. de ordinat. extra temp. Humobon. de Bon. de exam. Eccles. tract. 2. cap. 1. q. 18. Piafec. in prax. Episcop. par. 1. cap. 1. Bellet. disquis. cler. par. 2. tit. de pœn. cler. §. 27. n. 6. P. Thes. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines 14. Barbos. in remiss. ad d. cap. 8. Concil. Tridentin. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 172. & de potest. Episc. par. 2. allegat. 17. nu. 11. & seqq. Canonista omnes, verb. Ordo, & alij communiter, extat de hac materia Constitut. Pij 2. quæ est 7. incip. Cum ex sacrorum 15. Kalend. Decembr. 1561. in Bullar. fol. 79. & apud Quarant. cit. loc. fol. mihi 358. & aliar. Cõstitutiones relatæ per P. Thesaur. cit. loc. Bonacin de Sacram. disp. 8. q. vnic. punct. 6. Dian. loc. infra citand.

3 Nota primo, quod sub hac restrictione temporis non comprehenditur prima tûsura, sed tantum septem Ordines; illa enim conferri potest omni tempore, & die feria, & non feriato ad libitum, & voluntatẽ ordinantis, sic etiam & quacumq; hora ita *Hofiens. in cap. consultationibus, hoc tit. de tempor. ordin. Henriq. cit. loc. §. 1. Barbos. cit. allegat. 11. num. 19. & de iur. Eccles. nu. 175. Campanil. cit. loc. num. 1. & 4.* vbi in specie dicit posse conferri quacumq; hora etiam noctis, luminibus tamen accensis, licet cautius sit de die, *Salz. ad Diaz. cit. loc. lit. A.* & est commune, & seruat Praxis nouissime *Dian. tom. 1. tract. 16. resol. 30. vers. notandum est,* vbi testatur non solum de quocumq; die, & hora, sed etiam de quocumq; loco, quod etiam caret scrupulo.

3 Nota secundo, quod in hoc *text. cap. de eo,* supponitur minores Ordines posse conferri quatuor temporibus, & Sabbatis sancto, & de Passione, solum petitur a Summo Pontifice, si extra dictum tempus possint minores conferri, Cui petitioni respondet Pontifex, licitum esse Episcopis Dominicis, & alijs festiuis diebus vnum, aut duos ad minores Ordines promouere. Ex qua responsione oriuntur duz dubitationes. Prima est, quid intelligatur nomine diei festi. Secunda, an possit Episcopus promouere ad minores non solũ duos, sed plures.

9 Et ad primam dico, duplicem esse sententiam, vnã tenere, posse Episcopum minores Ordines conferre diebus, in quibus cadit Officium duplex, licet festum nõ

seruetur de præcepto, ab operibus seruilibus abstinendo, & hoc contineri nomine diei festi in hac materia, DD. omnes pro hac opinione graues, & multos inuenies adductos per *Dian. 3. part. tract. 14. ref. 97. vers. sed bis,* qui hanc sententiam tute posse teneri, & practicari asserit. Aliam vero sententiam tenere nomine diei festi in his terminis contineri tantum diem festum, quo Populus se abstinere ab operibus seruilibus de præcepto, & hanc sententiam defendunt DD. numero maiores, quos omnes refert *Dian. cit. loc. ac Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 33. num. 174.* In hac quæstione potest sine scrupulo sequi, & practicari vtraque sententia, cum ambæ sint communes. Verum Prælati hanc secundam tanquam securiorem amplectuntur, & minores Ordines, vel maiores cum Breui Apostolico in tribus diebus festiuis, non conferunt, nisi in diebus festiuis de præcepto. Et in hac opinione sufficit, quod dies festus seruetur de præcepto in loco particulari, vbi Ordines conferuntur, licet alibi non sit dies festus, ita *Barbos. cit. loc. num. 174.* in vltimis verbis, & est indubitatum apud omnes.

5 Quæro hic, an possit tute, & sine scrupulo Episcopus ad hoc vt conferat Ordines minores, vel maiores ex indulto Apostolico petere vicinam Dioccesim, in qua celebratur dies festus de præcepto, qui in sua Diocesi non seruetur.

Resp. posse sine scrupulo peccati, sicut non peccat qui relicta sua Diocesi, in qua seruetur festum de præcepto, aliam petit vbi non seruetur festum causa exercendi opus seruale, ita tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. num. 16. in fin.* qui licet teneat hanc opinionem, tamen tutius agendo consulit Episcopo, vt transmittat subditum ordinandum ad Episcopum, in cuius Diocesi festum colitur de præcepto.

6 Ad secundam dubitationem, nempe an Episcopus in die Dominico, vel festiuo possit ad minores Ordines promouere plures duobus. Dico, quod licet *text. in hoc cap. de eo,* dicat licitum esse Episcopi vnum, aut duos promouere, tamen *glos. ibid. verb. aut duos,* tenet posse Episcopum promouere in die Dominico, vel festiuo ad minores nõ solum duos, sed etiam plures, dummodo generales ordinationes non faciat, & *glos. prædictam* sequuntur DD. omnes in eodẽ *text. tenet post alios Campan. cit. loc. rub. 6. cap. 2. sub num. 1.* id etiam affirmat cum tribus, & pluribus *Dian. tom. 1. tractat. 16. resol. 30. vers. notandum est.*

7 Possunt etiam Ordines minores conferri in vespere Feriz 6. præcedentis Sabbatum,

- tum, in quo de iure Ordines sacri conferuntur, quasi ex hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie vesperi, & hoc ex generali consuetudine, ita testatur *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. n. 1. in fin. & sequitur Barbof. de iur. Eccles. cit. loc. nu. 173. in fin.* Hæc opinio licet sit grauium D. D. tamen non seruatur in praxi, cū videatur aduersari Pontificali Romano in *rubr. de Ordin. sacr. confer. vers. minores vero Ordines*, vbi mandatur Ordines minores mane conferri, & hanc horam sequitur praxis, vt testatur *Campanil. cit. loc. nu. 18.* licet de iure qualibet hora possint minores Ordines conferri, ita *glos. in cap. ordinationes, il. 2. & cap. quando, 75. dist.* Hinc si alia hora, quam mane Ordines minores conferantur, tenet collatio, licet collator male agat, non seruando Pontificale, faciunt dicta per *Barbof. cit. loc. n. 176.*
- 8 Possunt quoque conferri Ordines minores extra Missam, vt docet *Imol. in c. quod sicut, n. 16. de elect.* docet *Campanil. cit. loc. num. 19.* Hinc non est necesse vt ordinans, vel ordinatus sint ieiuni, ita *Barbof. cit. loc.* sic etiam dicimus Ordines minores posse conferri extra Ecclesiam, & in domo Episcopi ita *Campanil. cit. loc. nu. 17.* post multos per eum adductos.
- 9 Possent etiam minores Ordines ex consuetudine conferri Feria 4. quatuor Temporū, affirmat *Henricus in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 12. §. 2. & alij, quos refert, & sequitur Campanil. cit. loc. n. 3.*
- 10 Vltimus Ordines maiores, & sacri conferri minime possunt, nisi in sex Sabbatis anni, id est in Sabbatis quatuor Temporū, in Sabbato sancto, & in Sabbato præcedente Dominicam de Passione, ita statuitur in hoc *cap. de eo, & in cap. si, 75. dist.* idq; confirmatum est per *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* vbi expresse mandatur ordinationes sacrorum Ordinum statutis a iure temporibus celebrari. Rationem vero, quare sacri Ordines his Sabbatis diebus conferantur, adducit *Campanil. rubr. 6. c. 3. n. 9.*
- 11 Prædicta adeo vera sunt, vt nec consuetudo valeat, quod sacri Ordines conferantur extra prædicta statuta tempora; illa enim damnatur expresse in *cap. 2. hoc tit. de tempor. ordin. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. nu. 177.* vbi refert, quod solus Summus Pontifex dispensare potest, vt extra tempora statuta, & in diebus Dominicis, vel festiuis sacri Ordines conferantur, & deciditur in hoc eodem *cap. de eo, & in cap. 1. eod. tit. Rebuff. in prax. h. m. s. part. 2. tit. de cler. ad sacr. Ordin. male promot. glo. 1. num. 14. & 15.* Quibus modis, & clausulis soleat Summus Pontifex dispensare, vt extra statuta tempora recipiantur Ordines sacri, refert *Campanil. cit. loc. nu. 24. & seqq.*
- 12 Nonnulli Regulares habent priuilegiū recipiendi Ordines etiam sacros extra statuta tempora, ita illud habent Patres Societatis Iesu, quorum meritis omnia priuilegia debentur, & alij Regulares, quos refert *Barbof. cit. loc. nu. 18. & seq.* In quibus terminis aduerte, quod possunt conferri hodie sacri Ordines vigore prædictorum priuilegiorum extra tempora, si priuilegia sint concessa, vel confirmata post *Concil. Trident.* secus si ante *Concil.* quia illa censeantur derogata, docet *Lexan. Mirand. Ric. Rodriq. & alij adducti per Barbof. cit. loc. nu. 182. contra Dian. par. 3. tract. 2. resol. 31. & part. 5. tract. 13. resol. 57. & prædicti priuilegij communicationem cum alijs fieri omnino prohibetur, docet P. Archangel. Roman. tract. de priuileg. Relig. lib. 3. verb. Ordines maiores, & minores, vers. Patres Societatis Iesu.*
- 13 Hora vero pro collatione sacrorum Ordinum de iure assignatur circa nonam, ita *glos. in cap. quoad Patribus, 75. dist. vbi Archid.* in praxi vero conferantur quacūq; hora post diluculum, vt tenet *Campanil. cit. loc. num. 17.* dum modo non sit post Nonam.
- 14 Requiritur etiam de honestate, & vsu ad Ordines maiores Missæ sacrificium, & ordinandus, & ordinans sint ieiuni, ita *Campanil. cit. loc. num. 2. Barbof. etiam citat. loc. num. 176.* cum communicari debeat ordinandus, secundum præcepta Pontificalis Romani.
- 15 Sed aduerte, quod tempus, & hora non est adeo requisitum necessarium ad Ordines sacros, vt collati extra statuta tempora sine dispensatione sint nulli, nam imprimis characterem, licet ordinans, & ordinatus male faciant, & incurrant in pœnas, de quibus inferius, docet post multos *Campanil. cit. loc. num. 18.* & est commune. Idem dicendum est de loco; nam licet ex *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* maiores Ordines conferendi sint in Ecclesia Cathedrali, vel in alia ex dignioribus Diœcesis, vt aduertit post multos *Barbof. cit. loc. num. 198.* nihilominus si alio in loco conferantur, imprimunt characterem. Sed hic aduerte contra *Barbof. cit. loc.* quod Episcopus celebrare volens ordinationem sacrorum Ordinum extra Ecclesiam Cathedralē, & Ciuitatē, non tenetur eligere Ecclesiam ex dignioribus Diœcesis, sed sufficit eligere digniorem Ecclesiam illius loci, in quo Ordines conferre intendit, ita disponunt aperta verba *Concil. Trident. cit. loc.* cuius verba man-

mandant etiam Episcopo electionem Ecclesie dignioris in quantum fieri potest, ex quibus videtur *Concil.* sequi omnino Episcopi arbitrium, faciunt dicta per *Campanil. loc. num. 16.*

16 Nota tertio, tam ordinantem, quam ordinatum extra statuta tempora suas incurere pœnas. Et primo de iure communi sic ordinatus non est permittendus in taliter susceptis ministrare, *cap. sane, hoc tit. de tempor. ordinat.* quæ suspensio, seu dispositio ex *cap. cum quidem, eod. tit.* durabat usquequo ordinatus non obtinisset restitutionis gratiam a Sede Apostolica, sed per *cap. consultationi*, postea statutum est, ut post pœnitentiam peractam Episcopus possit dispensare, quod taliter ordinati ministrent in susceptis Ordinibus. Hæc suspensio secundum communioem opinionem est ferendæ sententiæ, ita *Io. Andr. & Abb. in d. cap. cum quidam n. 4.* post *Innoc. & Hostien.* quos sequitur *Auila par. 3. disp. 5. dub. 7. s. 2. supponendum, Suar. disp. 31. sect. 1. num. 30. P. Thesaur. prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines, 14 vers. primum dubium, in fin.* contra nonnullos per ipsum adductos.

17 Supradicta suspensio procedit non solum contra ordinatos in maioribus, sed etiam contra ordinatos in minoribus extra statuta tempora, de quibus diximus supra. Probat aliqui, ex eo, quod *text. in eod. c. cum quidam*, loquitur generaliter, ita *P. Thesaur. cit. loc. vers. secundum dubium*, post *Maiol. & Sayr.* per eum adductos. Sed salva pace *P. Thesaur.* dico pœnam prædictam non procedere contra ordinatum extra tempora ad minores, & licet *text. in cit. c. cum quidam*, loquatur generaliter, *glos.* tamen in *figur. casus*, loquitur de sacris Ordinibus, eodem modo loquitur *Abb. in lib. meo, in figur. casus*, licet *P. Thesaur. cit. loc.* pro sua sententia illum adducat. Alij vero *textus*, qui de hac pœna loquuntur, ut est *cap. sane, & cap. consultationi*, verba proferunt aperta de sacris Ordinibus. Itaq; concludo cū *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. num. 21.* ordinatum minoribus Ordinibus extra tempora statuta sine dispensatione Apostolica, nullam incurere suspensionem nec de iure communi, nec per Bullam *Pij 2. incip. Cum ex sacrorum*, quæ loquitur de sacris Ordinibus, nec per Bullam *Sixti V. editam contra male promotos*, incip. *Sanctum, & salutare*, quia illa fuit reuocata, & redacta ad terminos iuris communis per *Clement. VIII. in sua Constitut. 40. incip. Romanum Pontificem decet*, relata per *Quarant. in sum. Bull. verb. Ordo, fol. 370.* & referunt *Campanil. & P. Thesaur. cit. loc.*

18 Ordinatus quoque maioribus Ordinibus extra statuta tempora, de quibus supra, incurrit pœnam suspensionis ab exercitio Ordinum ipso iure, & si in tali suspensione celebret, efficitur irregularis, ita in *Consl. Pij 2. 6. incip. Cui ex sacrorum*, adducta per *Quar. verb. Ordo, in princ. fol. mibi 358.* quæ pœna non procedit contra taliter ordinatos ad minores, cum Constitutio loquatur tantum de maioribus & vnum exprimendo, alterum negare videretur, *cap. nonne, de præsumpt. l. cum Prætor, ff. de iudic.* tenent multi, quos refert, & sequitur *P. Thesaur. cit. loc. vers. nota secundo.*

19 Suspensio prædicta est tantum ab Ordine sic male suscepto, non ab alijs, probant verba ipsius *Constit. in fin. & Henric. Suar. & Layman.* citati per *P. Thesaur. eod. loc. vers. nota tertio.* Qua suspensione durante, non solum ordinatus non potest exercere Ordinem sic male receptum sub pœna irregularitatis, ut in *text.* sed nec etiam potest Beneficia obtinere, ut post *Conar. tenet Campanil. rubr. 5. cap. 3. num. 20.* licet possit fructus Beneficiorum, quæ obtinebat percipere, ut cum *Navar. tenet idem Campanil. cit. loc.* quousq; non fuerit Beneficio priuatus, cum ex prædicta Bulla *Pij 2.* sic promotus ad sacros Ordines possit Beneficij priuari, notat etiam *Bellet. disq. cler. 2. part. tit. de pœn. cler. 5. 27. n. 6.*

20 Dubitatur, quis valeat absoluere a suspensione, quam incurrit ordinatus contra formam prædictæ *Constit. Pij 2.* quæ fertur ipso iure in Constitutione prædicta.

Respondeo duplicem in hoc esse sententiam, solum a Papa esse impetrandam absolutioem a prædicta suspensione, defendit moridicus *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 5. num. 1. & 2. & cap. præceden. num. 10.* Contrariam sententiam defendunt alij, posse Episcopum absoluere ab hac suspensione, quia in Bulla prædicta nulla reperitur reseruatio, ita *Auil. Barbof. & Reginal.* quos refert, & sequitur *P. Thesaur. cit. loc. vers. nota quod*, voluit etiam *Bonac. tom. 3. tit. de suspens. omn. in particul. disp. 3. q. 2. punct. 3. num. 6.* qui citat *Suar. Alter. Sayr. & Filiuc.* & hæc est verior opinio. Est tamen vera opinio *Campanil.* ut non possit Episcopus absoluere ab hac suspensione, quando Episcopus facti culpabilis in conferendo Ordines maiores, contra formam prædictæ *Constitut. Pij 2.* secus tamen si non facti culpabilis, & in successore, aduertit idem *P. Thesaur. cit. loc. vers. sed postea.*

21 Et non solum Episcopus non culpabilis, & successor possunt absoluere a suspensione prædicta, sed etiam possunt dispensare

ab

- humiliores, & frequentiores resurgunt.
- 12 Eadem ratione non debent ordinari, nec ad vteriores Ordines promoueri soliti arma portare; illi enim dicuntur malæ vitæ, & malis moribus, ac viuere contra honestatem Clericis debitam; arma enim portare inhonestum est, non solum in Clericis, quorum arma sunt lachrymæ, & orationes, *cap. conuenientior 23. quest. 4.* sed etiam laicis, quibus illorum vsus prohibetur sine licentia Principis de iure communi, & ex *rubr. tot. tit. C. vt armorum vsus in scio Principe interdictus sit, libr. 11.* & alibi, probat ex multis *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 4. num. 16.* & seqq. appellatone vero armorum de iure communi veniunt tantum arma apta ad nocendum, ita *Hyppol. de Marfil. in sua prax. §. pro complemento, num. 14.* *Cepoll. in l. armorum, & illic Alciat. & Rebuff. ff. de verbor. signif.* non tamē venit culter paruus aptus ad incidendum panem, vel calamum; vnde Clericus non frangit honestatem, si talem cultrum deferat, *cap. lator, de homicid. & ibi Abb. num. 3. & in cap. 2. n. 7. de vit. & honest. cler. vbi etiam Bald. n. 1.*
- 13 Nec frangit honestatem clericalem Clericus, quando arma portat ad suam defensionem, *cap. olim il. de restit. spoliat. d. cap. 2. vbi Abb. num. 8.* in hoc casu potest etiam secum ducere familiam armatam, *Dec. cons. 151. num. 22.* *Bellet. disquis. cleric. 1. par. de discipl. cler. §. 18. num. 14.* imo potest Episcopus licentiam concedere deferendi arma ob suam necessitatem, ita *Campanil. cit. rubr. 4. num. 24.* *Ricc. in prax. par. 1. resol. 472.* *Bellet. cit. loc.* Nec etiam dicuntur contra honestatē Clericorum arma, quando deferuntur a Clericis itinerantibus per loca periculosa ad terrorem latronum, vt bene explicat *Bellet. cit. loc. num. 15.* *Campanil. cit. loc. n. 23. in fin.*
- 14 Multum confert ad bonam vitam, & laudabiles mores Clericorum sobrie viuere; sobrietas enim animæ salutem confert, & corporis valetudini prodest, hinc *Scola Salernitana cap. 1.* dicit, *Parca mero, cenata parum, & Aus. 3. punct. doct. 2. cap. 7.* monet tantum cibi, & potus adhibendum esse, vt reficiantur vires, non opprimantur; multa enim bona inducere temperantiam refert *Campanil. in diuers. iur. cano. rubr. 4. in princ.* & multa mala afferre ebrietatem, vnde non mirum est si Clericis commendatur sobrietas, & damnatur ebrietas, docet etiam *Bellet. disquis. cleric. 1. par. de discipl. cler. §. 22. per tot.* cum igitur ebrietas violet honestatem Clericorum; hinc soliti inebriari, ac tabernas frequentare, non debent
- ad vteriores Ordines promoueri, faciunt multa adducta per *Campanil. & Bellet. cit. loc.* Ebrietas enim scienter, & assidue facta est peccatum mortale, *cap. 3. §. & quamuis, vers. ebrietas si assidua, vbi glos. verb. ebrietas, 25. dist. cap. 1. de reliq. & vener. Sanct. Abb. in cap. a crapula, nu. 2. de vit. & honest. cler. D. Thom. 2. 2. q. 150. ar. 1.* Hinc *D. Paul. 1. Cor. 6.* de quo in *d. cap. 1.* dixit, *Ebriosis Regnum Dei non possidebunt.* Vnde non est mirum, si reperti soliti inebriari, in scrutinio debeant ab Ordinibus expelli. Idem est de frequentantibus tabernas extra casum itineris, docet *Bellet. disquis. cleric. 1. part. de discipl. cler. §. 20. per tot.*
- 15 Vterius non dicitur laudabilis vitæ, & morum ordinandus, qui solitus est publice ludere aleis, & similibus ludis Clericis prohibitis. probatur ex *cap. clerici officia, de vit. & honestat. cler. & cap. Ep. scopus 31. dist.* propterea non debet ad Ordines admitti etiam ante monitionem, docet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 4. num. 32.* & est commune apud omnes, qui non damnant Clericos ludere recreationis causa pro parua summa, & sine scandalo, *Bellet. cit. loc. §. 24.*
- 16 Scrutari etiam debent Episcopus, & Examinatores conuersationem ordinandi, quam si inuenerint implicatam cum mulieribus, illum non debent admittere ad Ordines; prohibetur enim Clericos cum mulieribus suspectis cohabitare. Et conuersare, late *Campanil. cit. loc. num. 45.* & *Bellet. cit. loc. §. 25. per tot.* & non solum conuersatio mulierum violat honestatem Clericorum, sed etiam conuersatio perditorum hominum, ita *Campanil. cit. loc. n. 43.* Debet quoque esse discretā conuersatio Clericorum a vita Laicorum, & proinde separata a negotijs secularibus, *cap. clerici officia, & c. ex literis, de vit. & honest. cler. & tot. tit. ne Cleric. vel Monach. Clement. 1. de vit. & honest. cler. & alibi.* Multa *Bellet. cit. loc. §. 21.* Hinc implicatus negotijs secularibus non debet ad Ordines admitti. Et generaliter quotiescumque vita, & mores ordinandi vndequaque honestatem non præferunt, debet omnino ab Ordinibus expelli, sic indicant verba posita in hoc *text. & in cit. cap. 7. Concil. Trident.* dum mandant Episcopis inquisitionem facere de vita, & moribus. Cætera ad hanc materiam late *Campanil. & Bellet. cit. loc.*
- 17 Secundo, ex hoc *text. & Concil. Trident. cit. loc.* Episcopus, & Examinatores inquirere tenentur de genere ordinandorum. Quid autem in his terminis significet genus, controuersum est inter DD. nam tenent

- nent alij, inquisitionem faciendam de genere idem esse, ac inquirere an ordinandi ex catholicis parentibus, vel proditione, damnatis, aut matre serua nati sint, ita intelligit Maiol. de irregul. lib. 4. c. 2. Herich. in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 17. in glos. lit. G. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. & rubr. 11. cap. 26. num. 7. in fin. Aliqui vero tenent, quod genus in his terminis idē importat, quod legitimus, ac liber, ita Barbof. in remis. eiusd. text. Concil. Trident. post alios per ipsum relatos. Prima opinio est communior, & verior.
- 18 Hinc non solum ipsi hæretici, & illorum fautores dicuntur indigni Clericatus, cap. Statutum, de hæret. in 6. sed etiam filij hæreticorum, defensorum, & fautorum non possunt fieri Clerici vsque ad secundam generationem lineæ paternæ, etiam si crimina parentum non fuerint imitati, cap. quicumq. hæretici, & cap. statutum 2. & ibi glos. verb. inane, de hæret. in 6. Felin. in cap. vergentis, num. 4. eod. tit. Pegn. in 3. p. direct. com. 163. vers. rursus text. Quod si mater tantum est hæretica, vel fautrix hæreticorum, excluditur tantum filius a Clericatu, non autem nepotes, glos. in cit. cap. statutum, verb. inane, & verb. volumus, Pegn. d. vers. rursus textus, Tolet. in sum. lib. 1. c. 64. num. 4.
- 19 Difficilis est quæstio in hac materia, an omnes filij hæreticorum expellantur ab Ordine, tam nati ante parentum crimen, quam post, an vero solum nati post illorū hæresim. DD. diuisi sunt pro vtraq; sententiâ, hanc quæstionem refert Cauall. præf. quæst. commun. contra commun. quæst. 653. & latius Campanil. in diuers. iur. canon. rub. 11. cap. 26. num. 16. & seqq. in qua illa videtur magis communis sententiâ, videlicet, quod filij hæreticorum tantum nati post delictū parentum puniantur prædicta pœna, & similibus, ita Cauall. & Campanil. post multos per ipsos adductos cit. loc.
- 20 Fallit suprædicta pœna in filiis hæreticorum pœnitentium, & emendatorum, ac Ecclesiæ vnitati reintegratorum, vt definitur in cit. cap. statutum; illi enim ab Ordinibus non repelluntur, vt notat Campanil. cit. loc. num. 13. in fin. & num. 14. eandem sententiam probat post Pegn. per eum adductum procedere etiam in filiis hæreticorum, relapsorum, pœnitentium, emendatorum, & vnitati Ecclesiæ per delationē Sacramentorum reintegratorum. Cætera ad hanc materiam vide apud Pegn. & Campanil. cit. loc.
- 21 Tertio, text. in hoc cap. quanto, disponit Episcopum, & Examinatores inquirere
- debere de patria ordinandorum, quod requisitum non ponit Concil. Trident. in cit. cap. 7. forsan quia Concilium credit Episcopo notos habere omnes suos subditos, sed cap. quando, exigit hoc requisitum, ad hoc vt quis a non suo Episcopo ordinetur, de qua materia plura notauimus ad cap. cum nullus, de temp. ord. in 6.
- 22 Quarto, Episcopus tenetur vna cum electis personis scrutinium facere de ætate ordinandorum, quod requisitum ponitur etiam in cit. cap. 7. Concil. Trident. Aetas vero in promouendo ad primam tonsuram non potest esse minor septennio completo, est commune apud omnes, ita Campan. diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 3. Ricc. in prax. 1. part. post resolut. 287. in notab. vers. debet etiam, Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. tit. de ætat. conclus. 8. alias 20. num. 1. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 88. text. glos. & DD. de tempor. ordin. in 6. De ætate requisita ad quatuor minores Ordines est differentia inter DD. vt videre est apud Campanil. cit. loc. cap. 2. vbi refert tenentes desiderari duodecimum annum ad tres primos, & quartumdecimum ad quartum Ordinem; ipse vero videtur sentire omnes quatuor minores desiderare ætatem quatuordecim annorum, sed cum hoc per Concil. Trident. non sit diffinitum, DD. moderni statuunt firmam regulam post septennium posse omnes minores Ordines conferri, ita Cucc. lib. 4. in stit. tit. 12. nu. 11. Bonac. de Sacram. Ord. punct. 5. nu. 12. Dian. resol. 29. miscell. 2. par. 1. P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. Ordo, cap. 1. vers. Acolitatum. Verum licet Concil. Trident. nullam statuat certam ætatem in Ordinibus minoribus, determinat tamen vt non conferantur ijs, qui saltem latinam linguam nō intelligunt, merito solent Canonistæ hoc Episcopi arbitrio relinquere, ita Ricc. in prax. cit. loc. vers. a septennio. Vnde intelligenti latinam linguam post septennium completum, possunt omnes conferri.
- 23 Aetas pro Ordinibus maioribus statuta est per Concil. Trident. sess. 23. cap. 12. de reformat. Ad Subdiaconatum 22. annorū. Ad Diaconatum 23. Ad Præbyteratū 25. in quibus ætatibus communiter dicunt, sufficere annum captum esse, quia in fauorabilibus diebus capta habetur pro completa, ita DD. proxime citati. Verum prædictæ ætates ita computantur, vt si vnus dies, aut hora desideretur, non sunt Clerici ordinandi, ita Heriq. lib. 7. cap. 20. nu. 2. in glos. lit. O. Basul. Pont. de matr. libr. 7. c. 65. num. 1. Dian. moral. resolut. part. 5. tract. 5. resolut. 17. quos refert, & sequitur Barbof. de

de iur. Eccl'es. libr. 1. cap. 33. num. 88. in fin. Nec in tali ætate numeratur dies additus in bisexto; ita Campanil. cit. loc. num. 3. in princ. s'ur. Nouar. loc. cit. nu. 3. contra Fornac. & Bonac. adductos per Nouar.

24 Quinto, Episcopus, & personæ per eum electæ pro scrutinio ordinandorum debent inquisitionem facere de institutione, vt hoc cap. quando, & cit. text. cap. 7. Concilij Trident. explicant communiter institutionem, id est titulum ordinandorum in glos. in hoc cap. quando, ita Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 3. sub num. 5. & rubr. 8. cap. 1. sub num. 3. de quo titulo ordinandorum diximus late annot. præced. ibi me remitto. Solum hic aduertant Episcopi, quod ipsi tenentur alere ordinatum sine titulo, vt diximus; & quia hic titulus est tantum necessarius in Ordinibus sacris, merito inquisitio illius fit tantum in Subdiaconatu, & inter Clericos seculares, vel Regulares non Professos, vt diximus supra, late Garz. de benef. t. p. c. 5.

25 Sexto; Episcopus, & Examinatores debent scrutinium facere examinandorum quoad doctrinam, & scientiam, quæ adeo necessaria est in Clericis, vt sine illa dicantur irregulares, sed improprie, quia dicta irregularitas auferri potest sine dispensatione, sed solum discendo, ita Maiol. de irregul. lib. 5. cap. 51. num. 15. in fin. Nec Episcopus dispensare potest, vt illiteratus fiat Clericus, cap. nullus, & ibi Archidiaconus num. 2. de tempor. ordin. in 6. Innoc. in cap. dilectus, de tempor. ordin. Rot. dec. 13. num. 4. de probat. in antiq. Paris. de resignat. benefico. lib. 5. q. 3. num. 100. id enim procedit cum penitus illiterato, qui is dicitur, qui nulla habet principia, Præpos. in cap. 1. nu. 2. post med. 36. dist. Rot. diuers. par. 2. dec. 16. num. 3. vel qui nullas, aut modicas scit literas, vt qui scit tantum legere, & scribere, Rebuff. de pacifico. possess. num. 162. vel qui nescit facere officium, ad quod tenetur, Diaz. in prax. canon. crimin. cap. 21. num. 7. vbi Salz. Et an qui scit tantum legere, & scribere, possit promoueri ad primam tonsuram, patebit ex infra dicendis. Et non solum Episcopus non potest dispensare cum illiterato ad Ordines, sed nec etiam Papa, cum scientia ad Ordines requiratur de iure diuino, ita post Felin. & alios per se relatos, tenet Riev. in prax. t. par. resol. 279. num. 2.

26 In vnoquoque Ordine debet scrutinium fieri de scientiâ requisita ad illum Ordinem. Et primo, ad primam tonsuram requiritur vt promouendus sciat rudimenta Fidei, & saltem legere, & scribere, ita Con-

cilium Trident. cit. sess. 23. de reformat. c. 4. sufficit enim vt sciat legere, & scribere in lingua vulgari, seu materna, quia Concil. Trident. aliud non determinat; ita Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2. Nec requiritur, quod sciat legere, & scribere, eminenter, sed sufficit competenter, ita communiter Canonistæ, quod intellige, quando ad primam tonsuram promouetur iuuenis, & in ætate docili, cum quo concurrat spes futuri studij, secus tamen est si promouetur grauescens in ætate, & cum quo non est spes, quod possit proficere, tunc enim non sufficit, quod promouendus sciat tantum legere, & scribere, sed requiritur, quod illam habeat scientiam, vt fit habilis ad maiora, ita Salz. ad Diaz. cit. loc. lit. D. Bellet. disquis. cler. part. 1. de discipl. cler. 9. 4. sub num. 4. Non tamen esset excludendus in ætate grauescente constitutus cum modica scientia, quando esset spes proficiendi, sed hoc raro accidit, merito in praxi raro admittitur.

27 Promouendi ad minores Ordines eam debent habere scientiam, vt saltem intelligant latinam linguam, ita Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 11. notant Campanil. cit. loc. num. 2. Bellet. d. loc. n. 21. P. Tb saur. in prax. Eccl'es. 2. part. verb. Ordines, cap. 9. vers. literatura, Riev. cit. resol. 279. num. 2. in fin. Potest tamen Episcopus ordinare ad minores puerum bonæ indolis, qui adhuc latinam linguam non intelligit, si est spes proficiendi; nam illiteratus puer ille dici non debet, qui pro ætate didicit, qui que ostendit pro tempore proficere posse, ita Mendeb. de arbitr. cas. 425. num. 57. & seqq. innixus verbis Concilij Trident. cit. cap. 11. ibi, Minores Ordines ijs, qui saltem latinam linguam intelligant per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur, quasi videatur magis expedire puerum bonæ indolis sine tali scientia promouere. Sed contra Menoch. expresse tenet Carol. de Grass. de effect. cler. in prax. nu. 78. qui testatur Episcopum non posse promouere ad minores Ordines non intelligentem latinam linguam, etiam si aliter illi videbitur, & illa verba Concil. Trident. Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferre arbitrium Episcopo in subiuuendis interstitijs tantum, & hæc opinio est verior. Et non solum requiritur, quod ordinandi ad minores Ordines saltem intelligant latinam linguam, sed etiam necesse est quod in eis reperiatur spes consequendi scientiam sufficientem ad maiores Ordines, ita expresse determinat Sacrum Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 11. Nemo ijs

- initietur, quem non scientia spes maioribus Ordinibus dignum ostendat, & etiã procedit in admittendo ad primam tonsuram, diximus supra, & tenent omnes, ac faciunt verba eiusdem Concilij, in particulari in illo verbo, initietur, quod proprium est primæ tonsuræ.*
- 28 Promouendi ad Subdiaconatum, & Diaconatum ex *Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 13. de reformat.* debent esse instructi literis, & ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Explicant DD. illud vocabulum, *literis*, id est latinis literis, ita *P. T. besaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. ordines, vers. ult.* itaq; promouendi ad dictos Ordines debent esse instructi bene literis latinis, nec sufficit simpliciter latinam linguam intelligere, & debent esse instructi etiam ijs, quæ scire debent pro exercitio prædictorum Ordinum, explicant *Campanil. cit. loc. nu. 2. Bellet. cit. S. 4. nu. 21. in fin. Ric. cit. resol. 279. num. 3. & alij.* Quale sit officium prædictorum Ordinum, & consequenter quid scire debeant illos recipientes, vide *de Grass. de effect. cler. in pralud. nu. 288. & seqq. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 35. num. 19. & seqq. & cap. 37. n. 29.*
- 29 Promouendus ad Præbyteratum debet scire modum, vt possit docere ea, quæ necessaria sunt ad salutem, & ad Sacramenta ministranda, ita *Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 14.* vnde tenent multi, quod ordinandus tali Ordine debet scire Canones penitentiales. Sed verior opinio est, quod sufficiat intelligere Mysterium Sacramenti, nisi promoueretur ad exercendum officium Parochi, ita *Campanil. cit. loc. num. 2.* Cætera pro cognitione scientiæ vnicuiq; Ordini requisitæ vide apud *Sot. in 4. d. 3. in. 25. q. 1. art. 4. vers. tertia conclusio. Azor. instit. mor. 3. part. lib. 6. cap. 6. Carol. de Grass. tract. de effect. cler. in pralud. n. 76. & seqq.*
- 30 Nota primo ad suprascripta, quod scientia triplici modo dicitur. Primo modo dicitur scientia emineas, vt est illa, per quam quis difficillimas quæstiones resoluit sine reuolutione librorum. Secundo modo dicitur scientia mediocris, & est illa, quæ quis resoluit difficiles quæstiones cum reuolutione librorum. Tertio, dicitur scientia competens, seu sufficiens, & est illa, quæ legitime requiritur secundum qualitatem Officij, seu Beneficij. Vnde dicitur quis habere scientiam sufficientem, quando sufficienter potest explere ea, quæ necessario pertinent ad officium suum; & hæc sufficientia consideratur arbitrio boni viri secundum qualitatem loci, vbi habet quis viuere, & conuersare debet secundum qualitatem
- officij sui, ita *Abb. in cap. cum in cunctis, n. 4. vbi alij de elect.* His præmissis, dicendum est, scientiam requisitam in vnoquoque Ordine, vt diximus supra, non requiri vt sit eminens, sed sufficit vt sit aliqualis competens, & mediocris, quæ tamen tanta sit, vt sufficere possit ad obeundum, & tractandū munus Ordinis, ad quem est promouendus, *c. cum in cunctis, S. inferiora, de elect. Clem. 1. S. vt igitur, verb. sufficientem, de magist. Abb. in cap. extirpanda, num. 3. de præbend. late de Grass. cit. loc. num. 74. Bellet. cit. loc. S. 4. num. 38.*
- 31 Nota secundo, quod licet *Concil. Trident. cit. loc.* loquatur de scientia ordinandorum generaliter, vnde posset dici loqui tam de Secularibus, quam de Regularibus Clericis, nihilominus DD. communiter tenent, minorem scientiam requiri in Clerico Regulari, quam Seculari; vnde Episcopū posse ordinare Regularē cum minori sciētia, dāmodo sciat bene legere, & canere, docet post alios per eū relatos *Campan. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2. num. 4.* Vnde tenuerunt aliqui adducti per *Dian. to. 1. tract. 16. & 2. miscell. resol. 32. vers. at bis*, posse Episcopum ad sacerdotium promouere Religiosum, qui parum intelligit linguam latinam, sed solet bene legere, & canere; licet opinio non sit omnino tuta, admittitur tamen etiam in praxi, quādo intelligit competenter linguam latinam.
- 32 Nota tertio, ex doctrina *Abb.* adducta, *notab. 1.* scientiam requiri in Sacerdotibus magis, & minus secundum qualitatem loci, vbi habent viuere, & conuersari; vnde posse ordinari cum minori scientia Sacerdotem ruralem, secus qui in Ciuitate habet commorari, tenent communiter omnes. Sed practici adulterant hanc doctrinam; nam sæpe Episcopi sub prætextu illius ordinant ignorantes contra mentem DD. omnium, qui admittunt in loco inferiori Sacerdotem minoris scientiæ, non autem ignorantem. Prædicta doctrina vera est apud omnes, sed ego consulerem contrarium seruandum, & exigendam potius maiorem scientiam in Sacerdote rurali, quia vt plurimum Villas incolunt homines rudes, & ignorantes, quorum animæ indigent maiori auxilio, quod nesciunt Sacerdotes non docti, & est cæcum cæco commendare; nec suffragatur coadiuuare animas esse officium Parochi, quia vt plurimum Curati eadem laborant ignorantia, & ex Præbyteris loci solet eligi Curatus, maxime quādo Parochia est inferioris redditus, ad quā exteri non concurrunt, in his me remitto prudentiæ Ordinariorum, quos obserua-

- re rogo verba *cap. cum sit, de atat. & qualis.*
- 33 Regulares sunt omnino examinandi quoad scientiam ab Episcopo ordinante, determinavit expresse *Concil. Trident. sess. 23. cap. 12. ibi, Regulares quoque nec in minore atate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quoad hoc penitus exclusis*, id etiam confirmavit *Sac. Congregat.* his verbis, *Sacra Congregatio Concilij censuit Superiores Regulares posse suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines concedere, ad Episcopum tamen Diocesenum; & si is abfuerit ad quemcumq; alium Episcopum, dum tamen ab Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur de doctrina*, refert *Genuens. in pract. cap. 83. sub num. 2.* Ex dictis collige, *Concil. Trident. & Sac. Congr.* in hoc non sequi fidem Superioris Regularis, sed omnino eligere industriam Episcopi: verba enim sunt aperta contra *Mirand. & Villalob.* adductos per *Dian. tom. 1. tractat. 16. & 2. Miscellan. resol. 31. vers. ultimo*, qui tenent posse Episcopum in hoc stare fidei Superioris Regularis; intelligo tamen veram opinionem predictorum, si Episcopus committeret examen Regularis suo Superiori; quia sicut potest hoc examen committere alteri, sic potest & predicto Superiori, secus tamen est si Superior approbaret quoad scientiam ex se, & iure proprio, quia hoc illi denegatur per *Conc. Tridentin.* & proinde illius approbationi Episcopus non debet stare.
- 34 Scientia hæc, & doctrina, quæ requiritur in ordinando, cum sit quid facti, non presumitur, nisi probetur, ita *Menoch. de presumpt. lib. 6. presumpt. 91. num. 18. Mascard. de probat. conclus. 989. Caputaq. dec. 11. n. 5. par. 1.* Potest tamen hæc literatura probari per testes, *Rot. dec. 8. de probat. in nouis.* sed quia hodie ex communi vsu Curiarum Ecclesiasticarum literatura maxime in casu nostro probatur per examen, iuxta dispositionem *cap. vnic. de scrutin. in ord. facien. & Concil. Trident. sess. 7. cap. 11. & sess. 23. c. 3. & cap. 7. de reformat.* recedere ab hoc communi vsu non esset laudabile; & non solum semel quis potest examinari, sed bis, & tertio iudicio Episcopi, ante quam ad Ordines maxime sacros admittatur, quia potest quis in vno examine apparere magis idoneus, & doctus ex forma puncti assignati, vel questionis propositæ, cum re vera sit minus, & e conuerso, *l. vnic. & ibi Bart. nu. 2. C. de athlet. lib. 10. Tiraquell. de pæn. temp. caus. 51. n. 159.*
- 35 Hoc examen quoad doctrinam, & scientiam ordinandorum est adeo necessarium, vt quamuis ordinatus sit dignus, possit suspendi ab Ordine suscepto sine examine, *c. fin. 24. dist. nisi talis esset notorie dignus, 36 quia tunc potest etiam absq; examine ordinari, c. qui Episcopus, & ibi glos. 2. 23. dist. cap. nullus, 24. dist. Felin. in cap. fin. num. 28. de presumpt.* prout dicitur de graduatis, & Doctoribus approbatis ab Vniuersitatibus, qui possunt ad Ordines admitti sine examine, docet *Rebuff. in pract. benefic. tit. de rescrip. in for. paup. pro graduat. n. 3. & 4. Bellef. disq. cler. p. 1. de discipl. cler. §. 5. n. 40.* Ordinatus de facto, maxime ad sacros Ordines, si insufficientis est, debet suspendi, donec sufficientiam tali Ordini requisitam habuerit, docet *Diaz. & Salz. in pract. cri. canon. cap. 21. num. 3. Campanil. rubr. 11. cap. 14. num. 9.* De pœnis Episcopi ordinantis illiteratum vide *P. T. bsaure. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines, c. 8.*
- 37 Amplia supradicta, vt si quis sine examine, & literis commendatiuijs sui Ordinarij ab alio Episcopo fuerit examinatus, approbatus, & promotus, etiam si id factum sit quauis autoritate, potest a suo Ordinario iterum examinari, & si minus idoneus repperus fuerit ad diuina officia celebranda; seu Ecclesiastica Sacramenta ministranda, potest suspendi ab exercitio Ordinis suscepti ad tempus arbitrio ipsius Ordinarij; & vterius potest illi interdici, ne in altari, aut aliquo Ordine ministret, ita *Concil. Trident. sess. 14. cap. 3. de reformat.* sub qua dispositione non comprehenduntur examinati, & approbati ad sacros Ordines a predecessoribus Episcopis, prout refert declarasse *Sac. Congreg. in eod. cap. Concil. Trident. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 4. nu. 85. Barbosa. in remiss. ad d. loc. Cone. & in sum. Apost. dec. verb. examen, num. 13.* Nisi approbatus, & ordinatus a predecessore desideret admitti ad administrationem Sacramentorum, tunc potest a successore iterum examinari antequam admittatur ad dictam administrationem, ita *Barbos. in d. remiss. in princip.*
- 38 Maxima morum integritas, & vitæ, ac vehemens desiderium consequendi Sacerdotium potest supplere scientiæ defectus, si non sumus in pænitus illiterato, probatur ex *cap. cum pridem, de re iunc. ibi, Scientia inflat, charitas autem adificat; & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis, probat exemplo aliquorum Sanctorum, qui etsi indocti, fuerunt tamen iudicati digni pro Sacerdotio, Salz. ad Diaz. pract. crim. canon. cap. 21. vers. aliquando.* Sed quia abiit charitas illa antiquorum Patrum, merito hodie passim non est practicanda sententia predicta.

39 Septimo, Episcopus scrutari debet, si ordinandi sint instructi in lege Dei, quod *Concil. Trident. sit. cap. 7.* indicat in illa particula, *Fide*, hoc est si Fidem Catholicam firmiter teneant, & non solum qui Fidem Catholicam firmiter non tenent, sed etiam qui notelli sunt in Fide, quos Neophytos appellamus, sunt ab Ordinibus arcendi, de qua materia late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 7. & Bellet. disqu. cleric. 1. par. tit. de discipl. cler. §. 12.* quæ cum non sit vsure, tentior, me remitto ad dicta per alios.

40 Vterius Episcopus scrutari debet de intentione, & animo ordinandi, si desideret ascendere ad superiores Ordines, & si inueniat eum non habere talem intentionem, debet illum repellere ab Ordine, faciunt dicta per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat.* aduertit *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. num. 5. in princ. fin.* sed cum animus difficilis sit probationis, merito ad coniecturas, dicunt communiter DD. esse recurrendum. Ideo solent Episcopi ad cognoscendum animum prædictum, non ad primam instantiam admittere quem ad Ordinem; nec solent admittere vnicum filium maxime patris diuitis, nec implicatum debitis, & similia: hoc scrutinium solet fieri in prima tonsura, & eodem tempore fit etiã scrutinium de Confirmatione, si promouendus ad primam tonsuram receperit Confirmationis Sacramentum, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 23. cap. 4.* mandantis non initiari prima tonsura non confirmatum; rationem huius requisiti adducit *Campanil. cit. loc. rubr. 2. num. 26.* vbi tenet, quod si quis ex negligentia, & citra contemptum reciperet Ordines ante Confirmationem, nec etiam pescaret mortaliter.

41 Vltimo, Episcopi non solent ad vterius Ordinem promouere instantem, nisi factò prius scrutinio, Ordinem præcedentem recepisse, & hoc vt Ordines gradatim suscipiantur, & non per saltum, quod prohibitum est apud Canones, *cap. vnic. de cler. per salt. promot.* & alibi, quod scrutinium necessarium esse probat exemplo S. Caroli Borromei, *Mascard. de probat. 3. volam. conclus. 1140. nu. 9.* In quibus terminis sciendum est, quod ordinandus ad satisfaciendum huic scrutinio tenetur docere de vltimo Ordine recepto, nec tenetur probare omnes alios præcedentes, quia probato vltimo, præsumuntur & alij præcedentes, ita *Innoc. in cap. 1. num. 3. de cler. per tpr.* vbi etiam *Abb. num. 5. idem Abb. in cap. nisi essent, num. 3. 1. notab. de præbend. Mascard. cit. loc. num. 8. licet num. 6.* videatur tenere contrarium,

cuius opinio in hoc non est vera, quia hoc scrutinium fit in quolibet Ordine, & sic necessario debent præsumi præcedentes doctoro de vltimo. Hæc probatio fit communiter per literas testimoniales Episcopi ordinantis, quas Bullas Vulgus appellat, probat *Mascard. cit. loc. in princ. conclus. & Ricc. in prax. 1. par. resol. 286. vers. probatur primo,* vel attestatione Cancellarij Episcopi sumpta ex libro, in quo registrantur ordinati, & conseruatur in Archiuo Episcopi. Quod si prædicta haberi non possunt, tunc admittitur ordinandus ad probandum Ordinem præcedentem per testes, vt per *Mascard. cit. loc.* imo & per vnicum testem, late *Ricc. post alios per eum adductos cit. resol. 286. vers. probatur etiam,* vbi etiam *vers. quarto probatur,* tenet posse probari per argumenta, inditia, & coniecturas, maxime cum non tractetur de materia obiectiua. Cætera ad hanc probationem vide apud *Mascard. & Ricc. cit. loc.*

42 In prima tonsura fit etiam scrutinium de Baptismo ordinandi, vnde tenentur iniciandi afferre fidem Baptismatis sumptam ex libris Parochiæ, quæ ad duo deferuit, ad probandam ætatem, & Fidem; & ratio est, quia non baptizatus non est capax Ordinis, patet ex *cap. veniens, de Præbyt. non baptizat. & ex D. Thom. q. 35. ar. 3.* & communi sententia, vt testatur *Ricc. in prax. 1. p. post resol. 287. in notab. vers. secundo,* imo si de facto non baptizatus ordinetur, non recipit characterem, est commune. Quod si liber Baptismi sit deperditus, admittitur ordinatus ad illud probandum per testes, & per vnicum testem, iuxta notata per *Mascard. de prob. conclus. 163.* secus si ageretur de præiudicio tertij, Sed verius est dicere fidem Baptismi non induci per promouendum ad probandum fuisse baptizatum, quando sumus inter natos, & educatos inter Christianos, quia in tali casu præsumitur Baptismus, probatur ex dictis per *Innoc. in cap. veniens, de Præbyt. non bapt. & Bonac. tom. 1. de Sacram. in gen. disput. 1. q. 2. punct. 1. num. 38.* sed solum induci ad probandam ætatem; vnde si promoueretur puer maturæ ætatis, qui ex aspectu appareret excessisse septennium, atque natus, & educatus inter Christianos non teneretur exhibere Fidem Baptismatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordines quibus temporibus conferantur.
- 2 Prima Tonsura quo tempore conferatur.

Ddd

3 Or-

- 3 Ordines minores quibus temporibus conferantur.
- 4 Dies festus, in quo conferuntur Ordines minores, vel maiores cum Breui Apostolico, an debeat esse de precepto. Et an possit ad hunc finem Episcopus petere Diocesim, ubi colitur dies festus, num. 5.
- 6 Ordines minores die festo an possint conferri pluribus, an tantum duobus.
- 7 Ordines minores an possint conferri in vesperis Feria 6. precedentis Sabbatum ordinationum. Et an Feria 4. quatuor Temporum, num. 9. Et an extra Missam, & Ecclesiam, num. 8.
- 10 Ordines maiores quibus diebus conferantur. Et an valeat consuetudo ut extra statuta tempora conferantur, num. 11. Vel Privilegium ante Cont. Trident. emanatum, num. 12. Quæ hora, num. 13. Et an ordinandus debeat esse ieiunus, num. 14. Et an alias collati imprimant characterem. Et in quo loco debeant conferri, n. 15.
- 16 Ordinatus extra statuta tempora quas pœnas incurrat in minoribus, nu. 17. Et in maioribus, nu. 18. & 19. Et quis valeat absoluerè, n. 20. & 21.
- 22 Ordinatus ad Prasbyteratum extra tempora an incurrat irregularitatem ex quo concelebrat cum Episcopo.
- 23 Ordinatus extra tempora an incurrat pœnâ Concil. Trident. sess. 23. cap. 8.
- 34 Ordines conferens extra legitima tempora quibus ligetur pœnis.
- 35 Ordines debent conferri seruatis interstitijs. Et qua inter primam Tonsuram, & minores. Et qua inter ipsos minores, & Subdiaconatum, nu. 27. Quid in hoc operetur cõsuetudo, n. 28. Et qua requiratur causa ut possit dispensari in hoc interstitio, nu. 29. Et an teneatur Episcopus, alias possit appellari, n. 30.
- 31 Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus requirunt interstitium unius anni. Et qua requiratur causa ad dispensandum. Quid inter Diaconatum, & Prasbyteratum, n. 32.
- 33 Ordinans non elapsis interstitijs, an

- videatur dispensasse. Et quomodo computatur annus interstitiorum, nu. 34.
- 35 Ordinatus in minoribus omnibus unica die quas pœnas incurrat. Et quas ordinatus in minoribus, & Subdiaconatu, & quas recipiens duos maiores, num. 36. & 37. Et quid de ordinato non seruatis interstitijs, num. 38. Et quam pœnam incurrat Episcopus ordinans, n. 39.
- 40 Ordinans Episcopus dispensat cum interstitijs Regularium. Et quid debeat petere illorum Superior.
- 41 Capitulum Sede vacante dispensat in interstitijs. Episcopus concedens Dimissorias, non autem cui diriguntur, dispensat in interstitijs, n. 42.

ARGUMENTVM.

De temporibus Ordinationum. Quo tempore recipiantur Ordines. Quomodo debeat esse dies festus. Quo die possint conferri minores. Et quo maiores. Et quid in hoc valeat consuetudo. De pœnis ordinati extra tempora, & ordinantis. Quæ interstitia seruari debeant, quando in hoc dispensetur. De pœnis non seruatis interstitia. Quis dispense cum Regularibus. An possit dispensare Capitulum Sede vacante. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXIV.

S. VNIC.

Ad Text. in Cap. de eo, de Tempor. ordin.

- 1 IN hoc text. determinat *Alexan. III.* tempora, in quibus Episcopi debent Ordines conferre, videlicet minores Ordines conferri possunt diebus festiuis, sacri vero conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbato sancto, vel Sabbato de Passione, quibus temporibus *Concil. Trident. sess. 23. cap. 8. de resor.* præcipit omnino Ordines conferri, & non extra; quorum occasione dicemus nonnulla frequentiora, quæ in praxi occurrere solent in materia temporum ordinationum. Hæc tempora habentur etiam in *can. sm. 75. dist.* & de hac materia tractant Canonistæ omnes in hoc text. *Rebuff. in prax. benefice. p. 2. tit.*

tit. de cler. ad sac. Ordin. male promot. glos. 1. num. 8. & seqq. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 26. vbi Salz. Quarant. in sum. Bul. verb. Ordo, vers. deuenio ad secundum, Leo Thes. for. Eccles. part. 1. cap. 4. num. 20. & seqq. Henriq. in sum. lib. 10. c. p. 2. par. 2. Vgol. de offic. Episcop. cap. 26. §. 25. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. Nouar. sum. Bull. tit. de ordinat. extra temp. Humobon. de Bon. de exam. Eccles. tract. 2. cap. 1. q. 18. Piafec. in prax. Episcop. par. 1. cap. 1. Belliet. disquis. cler. par. 2. tit. de pœn. cler. §. 27. n. 6. P. Thes. in prax. Eccles. 2. par. verb. Orasnes 14. Barbof. in remiss. ad d. cap. 8. Concil. Tridentin. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 172. & de potest. Episc. par. 2. allegat. 17. nu. 11. & seqq. Canonista omnes, verb. Oratio, & alij communiter. extat de hac materia Constitut. Pij 2. quæ est 7. incip. Cum ex sacrorum 25. Kalend. Decembr. 1461. in Bullar. fol. 79. & apud Quarant. cit. loc. fol. mibi 358. & auz. Constituciones relatæ per P. Thesaur. cit. loc. Bonacin. de Sacram. disp. 8. q. vnic. punct. 6. Dian. loc. infra citand.

Nota primo, quod sub hac restrictione temporis non comprehenditur prima cõfura, sed tantum septem Ordines; illa enim conferri potest omni tempore, & die feria, & non feriato ad libitum, & voluntate ordinantis, sic etiam & quacumq; hora ita *Hosliens. in cap. consultationibus, hoc tit. de tempor. ordin. Henriq. cit. loc. §. 1. Barbof. cit. allegat. 11. num. 19. & de iur. Eccles. nu. 175. Campanil. cit. loc. num. 1. & 4. vbi in specie dicit posse conferri quacumq; hora etiam noctis, luminibus tamen accensis, licet cautius sit de die, Salz. ad Diaz. cit. loc. lit. A. & est commune, & seruat Praxis nouissime Dian. tom. 1. tract. 16. resol. 30. vers. notandum est, vbi testatur non solum de quocumq; die, & hora, sed etiam de quocumq; loco, quod etiam caret scrupulo.*

Nota secundo, quod in hoc text. cap. de eo, supponitur minores Ordines posse cõferri quatuor temporibus, & Sabbatis sancto, & de Passione, solum petitur a Summo Pontifice, si extra dictum tempus possint minores conferri. Cui petitioni respondet Pontifex, licitum esse Episcopis Dominicis, & alijs festiuis diebus vnum, aut duos ad minores Ordines promouere. Ex qua responsione oriuntur duæ dubitationes. Prima est, quid intelligatur nomine diei festi. Secunda, an possit Episcopus promouere ad minores non solû duos, sed plures.

Et ad primam dico, duplicem esse sententiam, vnam tenere, posse Episcopum minores Ordines conferre diebus, in quibus cadit Officium duplex, licet festum non

seruetur de præcepto, ab operibus seruilibus abstinendo, & hoc contineri nomine diei festi in hac materia, DD. omnes pro hac opinione graues, & multos inuenies adductos per *Dian. 3. part. tract. 14. res. 97. vers. sed bis*, qui hanc sententiam tute posse teneri, & practicari asserit. Aliam vero sententiam tenere nomine diei festi in his terminis contineri tantum diem festum, quò Populus se abstinere ab operibus seruilibus de præcepto, & hanc sententiam defendunt DD. numero maiores, quos omnes referet *Dian. cit. loc. ac Barbof. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 33. num. 174.* In hac quæstione potest sine scrupulo sequi, & practicari vtraque sententia, cum ambæ sint communes. Verum Prælati hanc secundam tanquam securiorem amplectuntur, & minores Ordines, vel maiores cum Breui Apostolico in tribus diebus festiuis, non conferunt, nisi in diebus festiuis de præcepto. Et in hac opinione sufficit, quod dies festus seruetur de præcepto in loco particulari, vbi Ordines conferuntur, licet alibi non sit dies festus, ita *Barbof. cit. loc. num. 174.* in vltimis verbis, & est indubitatum apud omnes.

Quæro hic, an possit tute, & sine scrupulo Episcopus ad hoc vt conferat Ordines minores, vel maiores ex indulto Apostolico petere vicinam Dioccesim, in qua celebratur dies festus de præcepto, qui in sua Diocesi non seruatur.

Resp. posse sine scrupulo peccati, sicut non peccat qui relicta sua Diocesi, in qua seruatur festum de præcepto, aliam petit vbi non seruatur festum causa exercendi opus seruale, ita tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. num. 16. in fin.* qui licet teneat hanc opinionem, tamen tutius agendo consulit Episcopo, vt transmittat subditum ordinandum ad Episcopum, in cuius Diocesi festum colitur de præcepto.

Ad secundam dubitationem, nempe an Episcopus in die Dominico, vel festiuo possit ad minores Ordines promouere plures duobus. Dico, quod licet *text. in hoc cap. de eo*, dicat licitum esse Episcopi vnum, aut duos promouere, tamen *glos. ibid. verb. aut duos*, tenet posse Episcopum promouere in die Dominico, vel festiuo ad minores non solum duos, sed etiam plures, dummodo generales ordinationes non faciat, & *glos. prædictam sequuntur DD. omnes in eodẽ text. tenet post alios Campan. cit. loc. rub. 6. cap. 2. sub num. 1.* id etiam affirmat cum tribus, & pluribus *Dian. tom. 1. tractat. 16. resol. 30. vers. notandum est.*

Possunt etiam Ordines minores conferri in vespere Feriæ 6. præcedentis Sabbatum,

- tum, in quo de iure Ordines sacri conferuntur, quasi ex hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie vesperi, & hoc ex generali consuetudine, ita testatur *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. n. 1. in fin. & sequitur Barbof. de iur. Eccles. cit. loc. nu. 173. in fin.* Hæc opinio licet sit grauium D. tamen non seruetur in praxi, cū videatur aduersari Pontificali Romano in *rubr. de Ordin. sacr. confer. vers. minores vero Ordines*, vbi mandatur Ordines minores mane conferri, & hanc horam sequitur praxis, vt testatur *Campanil. cit. loc. nu. 18.* licet de iure quilibet hora possint minores Ordines conferri, ita *glos. in cap. ordinationes. il. 2. & cap. quando. 75. dist.* Hinc si alia hora, quam mane Ordines minores conferantur, tenet collatio, licet collator male agat, non seruando Pontificale, faciunt dicta per *Barbof. cit. loc. n. 176.*
- 8 Possunt quoque conferri Ordines minores extra Missam, vt docet *Imol. in c. quod sicut. nu. 15. de elect.* docet *Campanil. cit. loc. num. 19.* Hinc non est necesse vt ordinans, vel ordinatus sint ieiuni, ita *Barbof. cit. loc.* sic etiam dicimus Ordines minores posse conferri extra Ecclesiam, & in domo Episcopi, ita *Campanil. cit. loc. nu. 17.* post multos per eum adductos.
- 9 Possent etiam minores Ordines ex consuetudine conferri Feria 4. quatuor Temporū, affirmat *Henricus in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 12. §. 2. & alij. quos refert, & sequitur Campanil. cit. loc. n. 3.*
- 10 Vltimus Ordines maiores, & sacri conferri minime possunt, nisi in sex Sabbatis anni, id est in Sabbatis quatuor Temporū, in Sabbato sancto, & in Sabbato præcedente Dominicam de Passione, ita statutum in hoc *cap. de eo, & in cap. si. 75. dist.* idq; confirmatum est per *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* vbi expresse mandatur ordinationes sacrorum Ordinum statutis a iure temporibus celebrari. Rationem vero, quare sacri Ordines his Sabbatis diebus conferantur, adducit *Campanil. rubr. 6. c. 3. n. 9.*
- 11 Prædicta adeo vera sunt, vt nec consuetudo valeat, quod sacri Ordines conferantur extra prædicta statuta tempora; illa enim damnatur expresse in *cap. 2. hoc tit. de tempor. ordin. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. nu. 177.* vbi refert, quod solus Summus Pontifex dispensare potest, vt extra tempora statuta, & in diebus Dominicis, vel festiuis sacri Ordines conferantur, & deciditur in hoc eodem *cap. de eo, & in cap. 1. eod. tit. Resuss. in prax. benef. part. 2. tit. de cler. ad sac. Ordin. male promot. glo. 1. num. 14. & 15.* Quibus modis, & clausulis soleat Summus Pontifex dispensare, vt extra statuta tempora recipiantur Ordines sacri, refert *Campanil. cit. loc. nu. 24. & seqq.*
- 12 Nonnulli Regulares habent priuilegiū recipiendi Ordines etiam sacros extra statuta tempora, ita illud habent Patres Societatis Iesu, quorum meritis omnia priuilegia debentur; & alij Regulares, quos refert *Barbof. cit. loc. nu. 18. & seq.* In quibus terminis aduerte, quod possunt conferri hodie sacri Ordines vigore prædictorum priuilegiorum extra tempora, si priuilegia sint concessa, vel confirmata post *Concil. Trident.* secus si ante *Concil.* quia illa censentur derogata, docet *Lexan. Mirand. Ric. Rodriq. & alij adducti per Barbof. citat. loc. nu. 182. contra Dian. par. 3. tract. 2. resol. 31. & part. 5. tract. 13. resol. 57. & prædicti priuilegij communicationem cum alijs fieri omnino prohibetur, docet *P. Archangel. Roman. tract. de priuileg. Relig. lib. 3. verb. Ordines maiores, & minores, vers. Patres Societatis Iesu.**
- 13 Hora vero pro collatione sacrorum Ordinum de iure assignatur circa nonam, ita *glos. in cap. quoad Patribus, 75. dist. vbi Archid.* in praxi vero conferantur quacūq; hora post diluculum, vt tenet *Campanil. cit. loc. num. 17.* dum modo non sit post Nonam.
- 14 Requiritur etiam de honestate, & vsu ad Ordines maiores Missæ sacrificium, & ordinandus, & ordinans sint ieiunati, ita *Campanil. cit. loc. num. 2. Barbof. etiam citat. loc. num. 176.* cum communicari debeat ordinandus, secundum præcepta Pontificalis Romani.
- 15 Sed aduerte, quod tempus, & hora non est adeo requisitum necessarium ad Ordines sacros, vt collati extra statuta tempora sine dispensatione sint nulli, nam imprimunt characterem, licet ordinans, & ordinatus male faciant, & incurrant in pœnas, de quibus inferius, docet post multos *Campanil. cit. loc. num. 18.* & est commune. Idem dicendum est de loco; nam licet ex *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* maiores Ordines conferendi sint in Ecclesia Cathedrali, vel in alia ex dignioribus Diocesis, vt aduertit post multos *Barbof. cit. loc. num. 198.* nihilominus si alio in loco conferantur, imprimunt characterem. Sed hic aduerte contra *Barbof. cit. loc.* quod Episcopus celebrare volens ordinationem sacrorum Ordinum extra Ecclesiam Cathedralē, & Ciuitatē, non tenetur eligere Ecclesiam ex dignioribus Diocesis, sed sufficit eligere digniorem Ecclesiam illius loci, in quo Ordines conferre intendit, ita disponunt aperta verba *Concil. Trident. cit. loc.* cuius verba man-

mandant etiam Episcopo electionem Ecclesie dignioris in quantum fieri potest, ex quibus videtur *Concil.* sequi omnino Episcopi arbitrium, faciunt dicta per *Campan. cit. loc. num. 16.*

16 Nota tertio, tam ordinantem, quam ordinatum extra statuta tempora suas incurere pœnas. Et primo de iure communi sic ordinatus non est permittendus in taliter susceptis ministrare, *cap. sane, hoc tit. de tempor. ordinat.* quæ suspensio, seu dispositio ex *cap. cum quidem, eod. tit.* durabat vsquequo ordinatus non obtinisset restitutionis gratiam a Sede Apostolica, sed per *cap. consultationi*, postea statutum est, ut post pœnitentiam peractam Episcopus possit dispensare, quod taliter ordinati ministrant in susceptis Ordinibus. Hæc suspensio secundum communiorem opinionem est ferenda sententiæ, ita *Io. Andr. & Abb. in d. cap. cum quidam n. 4.* post *Innoc. & Hostien.* quos sequitur *Auila par. 3. disp. 5. dub. 7. s. 2. supponendam, Supr. disp. 31. sect. 1. num. 30. P. Thesaur. prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines, 14 vers. primum dubium, in fin.* contra nonnullos per ipsum adductos.

17 Supradicta suspensio procedit non solum contra ordinatos in maioribus, sed etiam contra ordinatos in minoribus extra statuta tempora, de quibus diximus supra. Prohibent aliqui, ex eo, quod *text. in eod. c. cum quidam*, loquitur generaliter, ita *P. Thesaur. cit. loc. vers. secundum dubium*, post *Maiol. & Sayr.* per eum adductos. Sed salva pace *P. Thesaur.* dico pœnam prædictam non procedere contra ordinatum extra tempora ad minores, & licet *text. in cit. c. cum quidam*, loquatur generaliter, *glos.* tamen in *figur. casus*, loquitur de sacris Ordinibus, eodem modo loquitur *Abb. in lib. meo, in figur. casus*, licet *P. Thesaur. cit. loc.* pro sua sententiâ illum adducat. Alij vero *textus*, qui de hac pœna loquuntur, ut est *cap. sane, & cap. consultationi*, verba proferunt aperta de sacris Ordinibus. Itaq; concludo cû *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. num. 21.* ordinatum minoribus Ordinibus extra tempora statuta sine dispensatione Apostolica, nullam incurere suspensionem nec de iure communi, nec per Bullam *Pij 2. incip. Cum ex sacrorum*, quæ loquitur de sacris Ordinibus, nec per Bullam *Sixti V. editam contra male promotos, incip. Sanctum, & salutare*, quia illa fuit reuocata, & redacta ad terminos iuris communis per *Clement. VIII. in sua Constitut. 40. incip. Romanum Pontificem decet*, relata per *Quarant. in sum. Bull. verb. Ordo, fol. 370.* & referunt *Campanil. & P. Thesaur. cit. loc.*

18 Ordinatus quoque maioribus Ordinibus extra statuta tempora, de quibus supra, incurrit pœnam suspensionis ab exercitio Ordinum ipso iure, & si in tali suspensione celebret, efficitur irregularis, ita in *Consl. Pij 2. 6. incip. Cû ex sacrorum*, adducta per *Quar. verb. Ordo, in princ. fol. mibi 358.* quæ pœna non procedit contra taliter ordinatos ad minores, cum Constitutio loquatur tantum de maioribus & vnum exprimendo, alterum negare videtur, *cap. nonne, de præsumpt. l. cum Prætor, ff. de iudic. tenent multi, quos refert, & sequitur Pat. Thesaur. cit. loc. vers. nota secundo.*

19 Suspensio prædicta est tantum ab Ordine sic male suscepto, non ab alijs, probant verba ipsius *Constit. in fin. & Henriq. Suar. & Layman.* citati per *P. Thesaur. eod. loc. vers. nota tertio.* Qua suspensione durante, non solum ordinatus non potest exercere Ordinem sic male receptum sub pœna irregularitatis, ut in *text.* sed nec etiam potest Beneficia obtinere, ut post *Couar. tenet Campanil. rubr. 5. cap. 3. num. 20.* licet possit fructus Beneficiorum, quæ obtinebat percipere, ut cum *Nauar. tenet idem Campan. cit. loc.* quousq; non fuerit Beneficio priuatus, cum ex prædicta Bulla *Pij 2.* sic promotus ad sacros Ordines possit Beneficij priuari, notat etiam *Bellet. disq. cler. 2. part. tit. de pœn. cler. s. 27. n. 6.*

20 Dubitatur, quis valeat absoluerè a suspensione, quam incurrit ordinatus contra formam prædictæ *Constit. Pij 2.* quæ fertur ipso iure in Constitutione prædicta.

Resp. duplicem in hoc esse sententiâ, solum a Papa esse impetrandam absolutiõnem a prædicta suspensione, defendit mbrdicus *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 5. num. 1. & 2. & cap. precedent. num. 10.* Contrariam sententiâ defendunt alij, posse Episcopum absoluerè ab hac suspensione, quia in Bulla prædicta nulla reperitur reseruatõ, ita *Auil. Barbof. & Reginal. quos refert, & sequitur P. Thesaur. cit. loc. vers. nota quod*, voluit etiam *Bonac. tom. 3. tit. de suspens. omn. in particul. disp. 3. q. 2. punct. 3. num. 6.* qui citat *Suar. Alter. Sayr. & Filiuc.* & hæc est verior opinio. Est tamen vera opinio *Campanil.* ut non possit Episcopus absoluerè ab hac suspensione, quando Episcopus fuit culpabilis in conferendo Ordines maiores, contra formam prædictæ *Constitut. Pij 2.* secus tamen si non fuit culpabilis, & in successore, aduertit idem *Pat. Thesaur. cit. loc. vers. sed postea.*

21 Et non solum Episcopus non culpabilis, & successor possunt absoluerè a suspensione prædicta, sed etiam possunt dispensare

ab

ab irregularitate contracta ab exercitio Ordinis, vt in dicta Bulla Pij 2. quod intellige, quando irregularitas est occulta, quæ in hoc casu potest esse occulta, cum delictum ignoratur, licet actus promotionis sit publicus, & hoc vigore *Conc. Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat.* secus tamen est, quando irregularitas non est occulta, nam tunc solus Papa dispensat, ita probat late *Camp. rubr. 7. cap. 5. num. 2.* post alios per se adductos.

52 Controuersum est inter DD. an recipiens Ordinem Præbyteratus extra tempora a iure statuta, vel alias contra dispositionem citatæ Bullæ Pij 2. incurrat irregularitatem in actu ipso ordinationis, ex quo concelebrat cum Episcopo ordinante. DD. diuisi sunt pro vtraque sententia, tali modo, vt vtraque possit dici communis. Verum communior, & verior iudicatur illa sententia, quod incurrat irregularitatem, cum vere concelebrat cum Episcopo, probat *Salz. ad Diaz. in pract. canon. cap. 26. vers. sed verius contrarium, docet Campanil. rubr. 7. cap. 4. num. 16.* qui alios citat, *Quarant. in sum. Bul. verb. Ordo, vers. colligitur, in fin. Bonacin. 3. tom. tit. de suspens. omnib. in particul. disput. 3. quest. 1. punct. 1. num. 9.* contra *Suar. & alios per eum adductos, ac etiam contra Bellet. disq. cler. 1. part. tit. de discipl. cler. §. 5. nu. 67.* Cætera ad declarationem prædictæ Bullæ Pij 2. vide apud *Salz. ad Diaz. cit. loc.*

53 Nota, quod pœna suspensionis lata per *Trident. sess. 23. cap. 8. de reformat.* non procedit contra ordinatum, vel ordinantem extra statuta tempora a iure, sed tantum procedit contra ordinantem, & ordinatum ab alieno Episcopo sine licentia proprii, colligitur aperte ex contextu verborum citati loci *Concilij, & probat Campanil. rubr. 5. c. 3. sub n. 19.*

54 Episcopus ordinans, & conferens sacros Ordines extra legitima tempora, vt supra, nullam incurrit pœnam ipso iure, est tamē suspendendus a potestate Ordines conferendi, per *cap. sane, hoc tit. de temp. ordinat. glo. in cap. eum quidam, eod. tit. vbi Hostien. Ioan. Andr. & Batr. glo. in Clement. fin. de stat. & qualib. aduertit Campanil. citat. loc. num. 19.* & *P. Thesaur. supradict. loc. nu. 4.* qui bene aduertunt, Episcopum non incurtere pœnam suspensionis, de qua in Bulla *Sixti V.* quia prædicta Bulla fuit moderata per *Clement. VIII.* vt diximus supra.

55 Obserua quarto; tempora statuta pro collatione Ordinum de iure debere esse diuisa, vt inter ea intercedant interstitia, ad hoc vt gradatim de vno ad alium Ordinem

ascendatur, & Clericus prius se exerceat in suscepto Ordine, quam ad altiorem promoueatur, ita statuit *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 11. 13. & 14. de reformat. cap. 13.* loquitur de minoribus Ordinibus, 13. & 14. de maioribus. De vtilitate interstitiorum habetur per *tot. dist. 77. in decret. Grat.* Vnde dicendum est, quod inter primam tonsuram, & minores Ordines seruandum est interstitium, saltem vnus diei, ne quis eadē die sit purus laicus, & certo Ordine insignitus, ita tenent *Innoc. Ioan. Andr. Abb. & alij in hoc cap. de eo, Bonac. de Sacram. Ord. punct. 5. num. 54.* sed in hoc interstitio posset Episcopus dispensare, si ei videbitur, secundum probabiliorē opinionem, quam defendit *P. Thesaur. in pract. Eccles. 2. part. verb. Ordines, cap. 16. in prime. contra Bonac.* qui alios citat pro sua sententia.

56 Inter Ordines minores debent seruari interstitia, ita disponit aperte *Concil. Trident. cit. loc.* sed hoc interstitium non est vnus anni, sed sufficit spatium temporis, quod intercedit inter ipsa singula quatuor tempora, seu inter alia tempora generalibus ordinationibus a iure assignata, vt diximus supra, ita *Vgol. de potest. Episcop. cap. 26. §. 27. num. 4. Barbof. eod. tract. alleg. 11. c. 14.* quibus interstitijs ex *Concil. Trident. citat. cap. 11.* potest Episcopus dispensare, si ei expedire magis videbitur, quæ verba clare indicant, Episcopum non ad sui libitum debere dare hanc dispensationem, sed concurrente causa; & hoc est generale in dispensatione, quæ cum sit iuris communis relaxatio, semper & vbiq; eger causa, ita *Ricc. in proprijs terminis in sua pract. 1. p. resol. 493. num. 4.* & alij apud eum. Qualis debeat esse hæc causa, *Concilium* non determinat, sed simpliciter se remittit iudicio Episcopi, hinc DD. eam non aduertunt, quasi qualis qualis sufficiat; ex consuetudine vero posse primam tonsuram, & minores omnes eodem die conferri, testatur *Barbof. de iur. Eccles. 1. p. c. 33. n. 183.*

57 Inter vltimum minorem Ordinem, & primum maiorem debet intercedere interstitium vnus anni, nisi necessitas, aut Ecclesie vtilitas iudicio Episcopi aliud exposcat, ita *Concil. Trident. cit. cap. 11.* in finalibus verbis; hæc facultas, quæ conceditur Episcopo per *Trident.* intelligitur vt possit abbreviare interstitia, non autem conferre eodem die prædictos Ordines, aduertit *Campanil. cit. rubr. 6. c. 3. sub n. 10.*

58 Valet tamē consuetudo conferendi vnico die vltimum minorem Ordinem cum Subdiaconatu, docet *Campanil. citat. loc. P. Thesaur. cit. cap. 16. vers. item Ordines, in fin.*

- fin. post Nauar. Salx. Suar. & Saneb.* per eū adductos, contra alios, quos refert, & sequitur *de Grass. de effect. cleric. in preclud. num. 341.* Verum *Campanil. eod. loc.* testatur inter nos non adesse hanc consuetudinem, nec admittendam.
- 29 Nota, quod ad hanc dispensationem debet concurrere necessitas, vel utilitas Ecclesie, vt expresse desiderat *Conc. Trid.* Ex quibus collige, quod Episcopus non debet passim hanc dispensationem concedere, sed cum certo moderamine, & cum maxima consideratione, & quod causa, propter quam mouetur ad dispensandum, sit sufficiens, & iusta, vt aduertit *de Grass. cit. loc. num. 329.* sufficit pro causa, vt coocurrat necessitas, vel utilitas Ecclesie diuinitive, ita *Genuens. in prax. cap. 83. nu. 7.* Dicitur concurrere necessitas, quando in Diocesi est defectus Sacerdotum, vel si multi sunt Sacerdotes, pauci reperiuntur ad audiendas confessiones, ita *de Grass. cit. loc. num. 334.* Io. Maria Nouar. in *prax. nou. iur. Pontific. verb. dispensatio super interstitijs, &c. concl. 3. alias 78. num. 7.* sufficit etiā necessitas Ecclesie particularis, vt si quis fuit presentatus ad aliquod Beneficium, cuius Ecclesia indiget Beneficiato, vel ad Capellaniam, quæ habet onus celebrandi sacrum, *Diam. tom. 4. tract. 4. resolut. 209. in princ.* Dicitur concurrere utilitas Ecclesie, quando promouendus est vitæ multum exemplaris, vel vir summæ doctrinæ, vel ita nobilis, & potens, qui Ecclesiam ab alio oppressam possit sua autoritate defendere, ita *de Grass. cit. loc. num. 335.* vbi *nu. seq.* probat non esse dispensandum cum illo, qui paratus est Ecclesie aliquid donare, quia hoc saperet simoniam.
- 30 Aduerte, quod concurrente causa dispensationis, potest compelli Superior ad dispensandum, ita *Tusc. lit. D. concl. 436. na. 8.* quem refert, & sequitur *de Grass. cit. loc. num. 329. ad fin.* vnde praxis est, quod si Episcopus hanc deneget dispensationem in casu licito, ordinandus appellet ad Superiorem, a quo petat compelli Episcopum ad dispensandum, in casu tamen a iure permissio.
- 31 Inter Subdiaconatum, & Diaconatum requiritur etiam interstitium vnus anni, nisi aliud Episcopo videatur, ita *Tridentin. cit. sess. 23. cap. 13. de reformat.* vbi aduertit communiter DD. *Concil.* in hac dispensatione non desiderare necessitatem, vel utilitatem Ecclesie, sed simpliciter se remittere arbitrio Episcopi, hinc quamlibet leuem causam sufficere, notat *Genuens. citat. loc. num. 7.*
- 32 Inter Diaconatum, & Præbyteratum, requiritur quoque interstitium vnus anni, nisi aliud Episcopo videatur ob Ecclesie utilitatem, ac necessitatem, ita *Conc. Trid. cit. loc. cap. 14.* ex quo loco Conciliari deducunt communiter moderni, ad hoc vt Episcopus valeat dispensare super hoc interstitio, requiri quod concurrant coniunctiue utilitas, & necessitas Ecclesie, ita *Genuens. cit. num. 7. in fin.*
- Dubitatur, si Episcopus non elapso anno aliquem promouit ad sacrum Ordinem, nulla facta mentione dispensationis interstitiorum, an videatur tacite cum illo dispensasse.
- 33 Resp. quod aut Episcopus scienter hoc fecerit, vt si sciens non esse elapsam annum illum, ordinauerit, & tunc censetur cum illo dispensasse; aut id ignoranter egerit, & tunc non presumitur dispensasse, ita *Matol. de irregul. lib. 3. cap. 24. nu. 14. Lop. ad Diaz. in pract. crimin. canon. cap. 25. vers. oportet, Menosb. de arbit. cas. 564. in fin. de Grass. de effect. cleric. in preclud. n. 342.*
- 34 Hic annus, qui debet intercedere inter vltimum Ordinem minorem, & primum maiorem, & inter ipsos Ordines maiores non est necesse vt sit Solaris duodecim mensium completorum, sed sufficit vt sit Ecclesiasticus, id est de vna Festiuitate ad aliam Festiuitatem, ita vt si quis promotus sit die Sabbati post Dominicam Pentecosten. hoc anno 1646. eodem die Sabbati 1647. potest promoueri ad alium Ordinem maiorem, licet annus naturalis non sit elapsus dierum 365. ita declarat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. num. 12.* adducens *Sacra Congregat. declarationem.*
- 35 Obserua quinto, quod recipiens primam tonsuram cum minoribus omnibus vnica die sine dispensatione, nullam incurrit censuram ipso iure, ita cum *Suar. & Sayr. tenet P. Theaur. in prax. Eccles. part. 2. verb. Ordines, cap. 16. num. 2.* Recipiens vero minores, vel illorum vltimum cum Subdiaconatu eadem die permittitur tantum celebrare in minoribus; si vero Religionem intrauerit, & ibidem laudabiliter vixerit, potest cum eo Superior Regularis dispensare, vt celebret etiam in Subdiaconatu, & alijs Ordinibus, ita disponit *cap. 2. de eo, quod Ordinem fortius suscepit;* & licet *text. loquatur de quatuor minoribus cum Subdiaconatu,* tamen idem procedere cum vltimo minore, & Subdiaconatu, tenet *Abb. ibid. num. 1.* Quid importet pœna huius *text.* controuersum est inter DD. nam alij tenent importare pœnam suspensionis ipso iure; alij vero pœnam irregularitatis, prout

- prout tenentes vtramq; sententiam refert *P. T. besaur. cit. loc.* & licet ipse in hac varietate suam sententiam non audeat adducere, tamen secunda opinio quoad Subdiaconatum videtur conformis verbis ipsius *text.* qui loquitur verbo, *dispensare*, quod magis proprie adaptatur irregularitati, quam suspensioni. Aduerte, quod *text. in cap. literas, hoc tit. de tempor. ordinat.* quem ad hoc adducit *P. T. besaur.* non loquitur in his terminis, sed de recipiente duos sacros Ordines eodem die.
- 36 Recipiens duos sacros Ordines eodem die sine dispensatione, vel duobus diebus continuis, etiam continuato ieiunio, incurrit ipso iure suspensionem ab executione vltimi Ordinis, seu superioris, vt si Diaconatum receperit, & Præsbyteratum, incurrit suspensionem Præsbyteratus, Papæ reseruatum, ita deciditur in *cap. literas, hoc tit. de tempor. ordinat.* tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. num. 13.* refert *P. T. besaur. cit. loc. num. 3.* qui adducit etiam tenentes talem incurri irregularitatem quoad omnes Ordines, quorum opinio non est tuta.
- 37 Quod si Episcopus tempore ordinationis prohibitionem fecerit sub pœna excommunicationis, ne quis accederet ad suscipiendos sacros Ordines, tunc taliter ordinatus incurrit suspensionem ab vtroq; Ordine, ita deciditur in *tex. cap. fin. de eo, qui Ordin. furt. suscep.* qui si in Religionem intrauerit, ibiq; laudabiliter vixerit, processu temporis dispensatione fit dignus, ita *text.* prædictus.
- 38 Sed si quis recipiat Ordines etiam sacros non seruatis interstitijs a iure statutis si non recipit vnica die, vel extra tempora a iure statuta, nullam incurrit censuram, vel irregularitatem, cum nullibi in iure reperitur lata similis pœna contra prædictum, tenet *Zerol. in prax. verb. Ordo, n. 8.* *Barbos. de potest. Episcop. par. 2. allegat. 18. num. 11.* *P. T. besaur. cit. loc. vers. penult. Ric. in collect. dec. par. 3. collect. 576.* qui loquitur de ordinatis Ordinibus minoribus, *Dian. tom. 2. tract. 2. resolut. 32. vers. vltimo,* contra *Henriq.* per eum adductum.
- 39 Episcopus vero ordinans non seruatis interstitijs in Ordinibus maioribus, si eadem die duos sacros conferat, incurrit suspensionem a collatione Ordinum, quos sic contulit, ipso iure Papæ reseruatum, ita deciditur in *cit. text. cap. literas, hoc tit. de tempor. ordinat.* in illis verbis, *Præfatum itaque Bononien Episcopum, vt puniatur in quo deliquit, a collatione Ordinum, Diaconis scilicet, & Præsbyteris, alterum vero ab executione officij sacerdotalis tandiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus,* notat *P. T. besaur. cit. loc. vers. Episcopus conferens,* vbi refert nonnullos tenentes hanc suspensionem non esse latæ sententiæ, quorum opinio non est secundum verba *text.* ibi, *tandiu volumus manere susp.* Hæc pœna procedit contra Episcopum, etiam si duobus diebus continuato ieiunio duos sacros Ordines conferat, ita *P. T. besaur. cit. loc. post Diaz. & Barbos.* per eum adductos.
- 40 Inter Regulares dispensatio super interstitijs non ad Superiorem Regularem, sed ad Episcopum ordinantem spectat; debet tamen Superior Regularis petere hanc dispensationem ob necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ, vel Religionis, iuxta terminos *Concil. Trid. sess. 23. cap. 11. 13. & 14.* vt diximus supra, in literis Dimissorijs ipsius Superioris, ita *Prosp. de Augustin. ad Quarant. verb. Ordo, in fin. s. mibi 378.* *Barbos. in remiss. ad cit. cap. 11. Concil. Trident.* Aduerte, quod non sufficit sola petitio Superioris Regularis, vt Episcopus dignetur dispensare super interstitijs; sed debet in literis Dimissorijs attestare de necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, vel Religionis, vt colligitur ex declaratione *S. Cõg. adductæ p. Dian. to. 4. tract. 4. ref. 209. vers. nota etiã.*
- Ab hac regula excipiuntur Patres virtutum, ac meritorum omnium ornatissimi Societatis Iesu, quorum Superior Generalis, & ab ipso Deputati possunt dispensare cum suis subditis Regularibus in interstitijs vigore priuilegij *Gregor. XIII.* vt refert *Dian. cit. loc. post P. Gaspar. Hurad. de Sacrament. tract. de Ordin. difficult. 23.* tangit *Io. Maria Nouar. Lucern. Regular. verb. Iesuita, n. 120.*
- 41 Hanc facultatem dispensandi super interstitijs iuxta terminos *Sacr. Concil. Trid.* transire ad Capitulum, Sede Episcopali vacante, admittunt omnes, & successiue ad eius Vicarium, refert declarasse *Sacr. Congregat. Dian. cit. loc.* post multos per ipsum relatos, *Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. verb. dispensatio super interstitijs, &c. concl. 3. alias 78. n. 3.*
- 42 Eadem facultas dispensandi super interstitijs spectat ad Episcopum, siue Ordinarium ordinandi, qui concedit literas Dimissorias, non autem ad Episcopum ordinantem, & cui diriguntur literæ Dimissoriæ pro ordinatione, de qua dispensatione debet fieri expressa mentio in prædictis literis, late docet *Mirand. in Man. Præl. q. 38. ar. 7. conc. 2. decisu refert Piascg. in prax. Episc. c. 1. nu. 17. 1. par.* & seruari in praxi testatur *Nouar. cit. loc. n. 6.*

S V M M A R I V M .

A R G V M E N T V M .

- 1 De monitorijs ad finē habendi reuelationes. Et quid de illis disponat Trid.
- 2 Monitoria conceduntur pro rebus deperditis, quod explicatur. Et ad finem reuelationis. Quod declaratur, nu. 3. Et an procedant contra principalem detentorem, n. 4.
- 5 Monitoria non possunt concedi, nisi ad instantiam interesse habentis. Et quantum debeat esse interesse, n. 6. Et quid si concedatur pro re leui, vel a pluribus subtrahita, n. 7.
- 8 Monitorijs potest se opponere habens interesse, & petere depositionem principalis. Sed ex oppositione oritur suspicio contra opponentem, n. 9.
- 10 Monitoria quando impediatur litis pendencia, vel res iudicata. Et quid si est appellatum. Et an pluries in eadem re possint concedi, num. 11. Monitoria in causa appellationis debent esse conformia articulis, n. 12.
- 13 Monitoria conceduntur in subsidium, & quando veritas alias haberi non potest, vel personę ignorantur. Et quid quando citati sunt testes in causa, num. 14. Et quid in facto proprio, num. 15. Quid si quis compareat, & dicat bona penes se reperiri, num. 16. Et an possint concedi monitoria ad finem sciendi bona hereditaria, si apparet inventarium, n. 17.
- 18 Monitoria contra detinentes scripturas quomodo concedantur. Et quis ex illis ligetur.
- 19 Monitoria quis possit concedere, usque ad num. 23.
- 24 Monitoria quando non possint concedi.
- 25 Monitorijs publicatis, quomodo testes teneantur deponere, & reuelare.
- 26 Monitorijs publicatis, quando quis non teneatur reuelare, & illis non ligetur.
- 27 Monitorijs publicatis, si Episcopus concedat copiam reuelationum cum protestatione, non incurrit irregularitatem, morte secuta.
- 28 Monitoria conceduntur cum debito termino.

De Monitorijs. Quid de illis disponat Tridentinum. Pro quibus rebus concedantur, & contra quos, & ad cuius instantiam. Quis se possit illis opponere. Quid illa impediatur. Quomodo concedantur in subsidium. Quibus possint illa concedi, & quando non sint concedenda. Quomodo illorum vigore teneantur testes deponere, & reuelare, & quando non teneantur reuelare. Quomodo detur copia reuelationum. Et cum quo termino concedantur monitoria. Et alia.

A N N O T A T I O XXXV.
S. V N I C .

Ad Text. in Cap. ad nostram il. 2. de Iurjur.

IN hoc Text. Innocent. III. ad finem habendi testes super factum, de quo in illo, mandat Archiepiscopo Pisano quatenus sub pœna excommunicationis publice in Ecclesia proponi faciat, vel proponat, ut qui nouerint veritatem, procedant ad testimonium proferendum. Cuius occasione tractant hic DD. communiter materiam monitorij, ad finem reuelandi, de qua materia disponit etiam Conc. Trident. sess. 25. cap. 3. de reformat. tractant Neuz. in Sylu. nupt. lib. 3. verb. monitoria, Nauar. in repet. cap. inter verba 11. quæst. 3. conclus. 6. coroll. 66. Franc. Mare. decis. 580. 582. & seq. Achil. de Grass. dec. 6. de sentent. excommunic. Zerol. in prax. Episcop. part. 1. verb. excommunicatio, Guttier. canon. lib. 1. cap. 11. Henriqu. in sum. lib. 3. de excomm. cap. 18. Prosp. de August. ad Quarant. sum. Bull. verb. excommunicat. ad fin. reuelat. & in verb. Archiepiscopi auctoritas, vers. 19. Leo. Thesaur. for. Eccles. part. 3. cap. 7. nu. 17. & seqq. Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 1. & 2. Campamil. diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 93. & seqq. Ricci in prax. 1. par. resolu. 244. & seqq. & in collect. 102. 1. par. Anton. Raguce. var. discip. Eccles. tit. de monitor. Vgolin. de potest. Episc. c. 45. §. 5. Garz. de benefic. par. 5. cap. 8. num. 19. & seqq. Dian. par. 4. tom. 5. resolu. 95. Sell. selet. canon. cap. 39. Maceraten. var. resolut. lib. 1. resolu. vlt. cas. 36. 37. & 41. Barbof. de potest. Episcop. par. 3. allegat. 96. & in sum. Apostol. dec. verb. monitoria, collect. 515. extrat. peculiaris Tractatus Lazar. de monitorijs, & Theophil. Raynaud. de monit. Eccles. & alijs.

Ecc — ad

ad quæ notanda sunt breuiter hic nonnulla in praxi frequentiora.

1 Nota primo, *Concil. Trident. cit. loc.* non loqui de monitorijs, quæ præcunt excommunicationem, sed de ipsa excommunicatione; quæ ferri solet præmissis monitionibus pro rebus deperditis, vel subtractis, aut ad finem reuelationis; eamq; dicit non esse concedendam ab alio, quam ab Episcopo, nec pro re nõ vulgari, ac causa diligēter, & magna maturitate per ipsum Episcopum examinata, nec ad eam concedendam cuiusvis secularis etiam Magistratus autoritate adducatur, sed totum hoc eius arbitrio, & conscientiæ sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eam decernendam esse iudicauerit. Hæc *Conc.* quod licet loquatur de excommunicatione, idem debet seruari in monitionibus, quæ illam præcedunt, quia illæ sunt sub cõminata pœna excommunicationis; vnde ipsæ monitiones non debent relaxari, nisi in casu, quo potest relaxari excommunicatiõ, ob non paritionem.

2 Nota secundo, quod prædicta monitoria possunt concedi pro rebus deperditis, vel subtractis, ex *Trident. cit. loc.* quod idem est, ac dicere, quod si subtracta, vel deperdita est aliqua res, & ignoretur penes quæ detineatur; vel nõ ignoratur, sed aliquo impedimento moneri non põt specialiter detentor vt restituat, possunt monitoria prædicta relaxari non solum contra detentores, & malitiose non restituentes, sed etiam contra scientes detineri, vt infra statutum terminum detentorem denuncient; de his casus est in terminis in *Extrauagan. commun. vnic. sub tit. de furt.* vbi fuerunt relaxata monitoria contra detinentes, & scientes detineri thesaurum furatum ab Ecclesia.

3 Possunt etiam concedi hæc monitoria ad finem reuelationis, vt dicit *Trid.* quod idem est, ac dicere posse concedi contra testes scientes aliquod negotium, quos pars aut ignorat, vel si scit, renuunt testimonium veritatis ferre, ita *Abb. in hoc text. num. 2.* sic late intelligit *Concil. Trident. in. citat. loc. Campanil. supradict. loc. n. 93.*

4 Quod diximus de monitorijs, quod possint relaxari contra principales detentores, intellige ad finem vt restituant, vel soluant, non autem vt denuncient, quia principalis non tenetur se ipsum prodere, in his terminis, vt post *glos. in Clement. dispensationem, vers. præmoniti, de iudic.* tenentibidem *Imol. num. 10. Zabarell. post num. 26.* & alij; & quod teneantur detentores restituere, procedit etiam in detentoribus occultis, alias ligantur excommunicatione,

probat post alios *Campanil. cit. loc. num. 95. circa med.* tenet *Genuens. in prax. cap. 2. in princip.* vbi refert contrarium tenentes, ac testatur Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam securius agendo nunquam concedere monitoria contra principalem non reuelantem, sed tantum contra scientes, & principales non restituentes, quæ Praxis licet laudabilis sit, nihilominus sine prædicta cautela si concedantur monitoria contra scientes, & detentores, adhuc principalis non tenetur reuelare, sed tantum restituere, secundum veriore opinionem, quam etiam comprobatur *Campan. ad rit. 3. Car. Archiepisc. Neap. cum D. Tho. Nauar. Tolet. & alijs.*

5 Nota tertio, monitoria non concedi, nisi ad instantiam eius, de cuius interesse vertitur; vnde is, cui nullum interesse competit, communiter reijcitur a petitione illorum. Est indubitatum apud omnes. Idq; ampliatur, etiam si essent concessa monitoria, & post concessionem opponatur non adesse interesse petentis, adhuc sunt reuocanda monitoria; & supersedendum in publicatione, donec de interesse doceatur, tenet *Leo in thesaur. for. Eccl. 3. par. cap. 7. num. 28. Lazar. de monitor. sect. 1. quest. 9. Ricc. in prax. resol. 248. 1. par. num. 4.* & seruat quodtidie Praxis.

Sufficit tamen pro obtinendis monitorijs prædictis interesse futurum, licet non sit præsens, ac etiam interesse dubium, vt si quis prætendens se hæredem esse Titij, litiget in iudicio, an hæreditas prædicta ad ipsum spectet, etiam quod non sit in possessione hæreditatis, adhuc timens ne bona hæreditaria dilapidentur, vel occupentur, potest petere sibi concedi monitoria contra scientes bona hæreditaria, ad futuram rei memoriam; & hoc propter eius prætentum interesse, tenet *Genuens. in prax. c. 1. num. 8.*

6 Hoc interesse, quod desideratur, ad hoc vt licite concedi possint monitoria, non debet esse vulgare, prout determinat *Concil. Trident. cit. loc. ibi, Ex re non vulgari,* idemq; voluit *Pius V. in sua Constit. incip. Sanctissimum,* ibi, *Id, quod præcipue attendendum est, minime vulgares res existere.* Quanta autem debeat esse hæc res non vulgaris, alij alia dicunt, *Sot. in 4. dist. 22. q. 1. artic. 2.* tenet debere esse rem maximam, quia excommunicatio est maxima pœna; Romæ in praxi iudicatur res non vulgaris, quæ ascendit ad valorem ducatorum 50. & in tali casu conceduntur monitoria, refert *Couar. lib. 1. cap. 3. num. 12. var. resol. Ricc. in prax. resol. 250. num. 5. 1. par. idem practica-*

ri in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur *Genuens. in prax. cit. cap. 1. num. 3.* Sed melius dicunt alij, id non habere certam taxam, sed totum remitti iudicio Episcopi, qui pro re, loco, persona, aut tempore præfatas monitiones de cernendas esse iudicet; unde in villulis posse hæc monitoria concedi pro re inferioris valoris, dummodo non sit inferioris valoris ducatorum duorum, sentit *Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 104.* & habita consideratione personæ petentis monitoria, fuisse illa quandoq; concessa pro summa ducatorem decem, refert *Genuens. cit. loc. sub n. 3.*

7 Quod si monitoria prædicta concederentur pro re leui, & minima non continente peccatum mortale, excommunicatio esset nulla ex intolerabili iuris errore, iuxta *cap. per tuas, de sentent. excommunic. cum nemo sine peccato mortali excommunicari possit, cap. nemo, cap. nullus 11. quas. 3.* valeret tamen excommunicatio si res non vulgaris valoris fuisset subtracta, sed quia plures subtraxerunt, singuli parum acceperunt non continens peccatum mortale, ut si plures vineam depredati sunt, in quo casu potest concedi excommunicatio, ita post *Sot. Medin. Nauar. Henriq. & alios, tenet, Genuens. cit. loc.*

8 Nota, quod habens interesse formatum aduersus monitoria, si compareat, & alleget illum, ad cuius instantiam relaxata sunt monitoria, nullum habere ius, & interesse in re, de qua in illis, est audiendus; immo si prædictus comparens petat depositionem principalis super interrogatorijs, ex quibus posset constare de iniustitia petentis illa, eius instantia est admittenda, & actor est examinandus cum iuramento super capitibus ab eo productis, ita testatur seruari *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. c. 15. num. 110.*

9 Aduerte hic, quod ex oppositione, gravis oritur suspicio contra se opponentem monitorijs, quia tutus in conscientia non se opponit, ita *Genuens. cit. loc. num. 15.* hinc *Ricc. in prax. 1. part. resolut. 245. in princip.* sentit ob eandem rationem oppositionis factæ cum nimia animositate, esse concedenda monitoria; & in praxi habetur aliqua ratio in iudicio plenario, etiam coram Iudice seculari huius oppositionis factæ contra monitoria aduersus opponentem.

10 Nota quarto, quod solet quandoq; opponi contra monitoria litis pendentia, ex quo pendente lite, illa non debent concedi super bonis deductis in iudicio, siue coram eodem Iudice Ecclesiastico, siue coram Iudice seculari. In qua re distinguendum est,

quod aut monitoria sunt directa ad sciendum principalem, & penes quem bona reperiuntur, & tunc quando in iudicio est cõuenta certa persona contra bona in monitorio contenta, non sunt illa concedenda, quia excommunicatio non comprehendit eos, qui sunt certi, & litigant, ita *Ricc. in prax. cit. loc. resol. 249. num. 1.* & in hoc casu procedunt dicta per DD. per eum adductos. Aut monitoria directa sunt contra testes pro habenda veritate, & tunc subdistinguedum est, quod aut in causa principali datus est terminus, & citati sunt testes in numero copioso, & tunc non sunt concedenda monitoria; aut sumus in termino habili ad examinandum testes in causa principali, & illi ignorantur, & tunc possunt concedi monitoria, ita *Franc. Marc. dec. 385. par. 2.* & alij quos refert, & sequitur *Ricc. decis. Cur. Archiepisc. Neap. 219. in princ. 1. part.* & in his terminis loquuntur DD. adducti per eundem *Ricc. in prax. supra cit. loc. vers. contrarium, Genuens. cit. loc. sub n. 4.*

11 Vtcrius dicunt DD. monitoria non esse concedenda post rem iudicatam, & quando in lite lata est sententia, ita *Leo thesaur. for. Eccles. par. 3. cap. 7. num. 23.* *Ricc. cit. resolut. 249. vers. contrarium tamen,* quæ dicta intelligenda sunt, quando a sententia non est appellatum, quia in causa appellationis eodem modo, sicut & in causa principali, quando testes ignorantur, possunt relaxari monitoria, quod clare deducitur ex doctrina *Leon. & Ricc. supra cit.* qui tenent post sententiam, quæ se cit transitum in iudicatum, non esse concedenda monitoria. Et non solum pendente termino in causa appellationis possunt relaxari prædicta monitoria, quando ignorantur testes, sed etiam pendente termino restitutionis in integrum, & in omni termino, & casu, in quo potest examinari, docent *Lazar. de monit. sect. 1. quas. 18. num. 11. & sect. 4. q. 1. n. 13. Lol. Zecch. de Repub. Eccl. tit. de prelat. cap. 1. §. excommunicatio vero, num. 6. la. Campan. in diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 116. & seq. vbi concludit etiam in eadem causa posse pluries, & toties monitoria relaxari, quoties in ea produci possunt testes, idq; idem in prima, & secunda instantia.*

12 Ad quod aduerte, quod quando relaxantur monitoria pro habendis testibus publicatis attestacionibus, & in secunda instantia, monitoria prædicta non debent continere quod de iure non potest articulari, ve aduertit idem *Campanil. cit. loc. num. 118.* hinc quia articuli super iisdem vel de directo contrarijs non admittuntur publicatis

attestationibus, vt obseruauimus ad *c. ex temore, de testib.* merito si in tali casu monitoria continent quod non potest admitti in articulis, sunt rejicienda.

- 13 Nota quinto, communiter haberi apud Canonistas, hæc monitoria concedi in subsidium, quando veritas alio modo haberi non potest, id colligunt ex verbis huius *text. cap. ad nostram, & Concil. Trident. pluries cit. cap. 3.* vt testatur *Genuens. in prax. cap. 1. num. 4.* Hinc collige primo, quod quodocumq; res est nota, vel in foro ciuili transigi, vel alia via probari potest, est omnino abstinendum a monitorijs, ita *Lazar. cit. loc. sect. 1. quest. 15. nu. 3.*
- 14 & seqq. *Campanil. cit. loc. num. 119.* Collige secundo, monitoria esse concedenda contra personas, quas ignorat petens monitoria, secus contra personas certas, quia quando certæ sunt personæ, contra illas est agendum via ordinaria, ita docent omnes, & refert *Ricc. in prax. 1. part. resol. 247. per tot.* vbi multos refert. Item quando testes sunt certi, non sunt relaxanda monitoria generalia, sed potest eis fieri præceptum sub pœna excommunicationis, quod veritatem deponant coram Iudice laico, prout testatur seruari *Genuens. in prax. cap. 1. sub num. 4.* idq; probat de iure, qui etiam tenet posse relaxari monitoria generalia, quando testes sunt certi, & citati cum clausula, dummodo non recipiantur reuelationes testium certorum, & citatorum, & dummodo testes citati non sint in numero copioso, puta triginta, vel quadraginta.
- 15 Collige tertio, monitoria prædicta non concedi, quando capita concernunt factum proprium petentis, eadem ratione, quia monitoria prædicta conceduntur, quando veritas alias haberi non potest; sed in facto proprio quis potest habere veritatem ex se ipso, non solum ipsius facti, sed testium, qui fuerunt præsentis, quos cum certo sciat, potest compellere ad præbendum testimonium. Verum quia in multis casibus, etiam in facto proprio, præsumitur ignorantia, *Soc. relatus per Genuens. in prax. cap. 1. num. 4. in princ. fin.* merito in prædictis casibus possunt concedi monitoria, puta si factum esset antiquum, vel valde implicatum, vel quando factum fuit explicatum per alium, vel quando tractatur de facto expedito ab homine præpedito multis negotijs, vel expedito in articulo mortis, vel quando tractatur de habendo valore rei de præterito, & non de præsentis, & quodocumq; magnitudo facti aliud suaderet, aut coniecturæ essent in contrarium, ita *Genuens. cit. loc.* In praxi solent adaptari monitoria in facto proprio, hoc modo, si Titius vult probare mutuum per se ipsum factum Caio, format monitorium hoc modo, quis scit, vel declarari audiuerit a Caio, recepisse mutuum ab ipso Titio. Multa ad hanc materiam vide apud *Ricc. cit. loc. resol. 255.*
- 16 Collige quarto, quod si quis compareat & dicat bona contenta in monitorijs esse penes se, illaq; tuta conscientia retinere, quodq; probaturum promittit coram Iudice competenti, quia iam veritas patefacta est, non est ulterius procedendum in monitorijs testatur *Guttier. canon. qq. lib. 1. cap. 11. num. 82. Maceraten. var. resol. lib. 1. resolut. ult. cas. 75. vers. verum, & alij, quos refert, & sequitur Campanil. cit. loc. nu. 115.*
- 17 Collige quinto, ad instantiam hæredis, vel alterius non deberi concedi monitoria pro habenda notitia, & cognitione bonorum hæreditatis, si de eadem hæreditate confectum est inuentarium, & hoc eadem ratione, quia iam bona patent ex inuentario; possent tamen in hoc casu concedi monitoria contra scientes bona hæreditaria non contenta in inuentario, docet *Genuens. in prax. cit. loc. sub num. 4.* & sequitur *Ricc. cit. loc. resol. 251. per tot.*
- 18 Nota sexto, communiter concedi monitoria contra detinentes, possidentes, vel occupantes quocumq; modo scripturas alicuius, quæ monitoria ligant tantum illos, qui possunt cogi ad exhibendas scripturas per Iudicem laicum. Et in quo casu possit quis compelli exhibere scripturas contra se, vide apud *Menoeb. de arbitrar. cas. 499. per tot.* quod si quis non teneretur edere scripturas contra se, in tali casu non possunt relaxari monitoria, vide adducta per *Campanil. cit. loc. num. 95. in fin. & 96. Ricc. dec. Cur. Archiep. Neap. 36. p. 2. per tot.* vbi concludit, posse contra socium relaxari monitoria pro exhibitione librorum societatis, quia socius tenetur dictos libros exhibere etiam contra se, ad fauorem consocij. Hæc monitoria non possunt impediri per detinentem scripturas, quia aut tenetur scripturas exhibere, & potest compelli, & tunc ligatur monitorijs; aut non tenetur, nec potest compelli, & tunc non ligatur monitorijs, & propterea inutile est illa impedire.
- 19 Nota septimo, facultatem concedendi monitoria ex *Concil. Tridentin. cit. cap. 3. sess. 25.* vbi dicit, *A nemine proxfus, præterquam ab Episcopo decernantur.* Ex quibus verbis, & alijs *eiusd. text.* videntur excludi alij ab hac potestate; nihilominus quia

- nomine Episcopi, vbi in specie non excluditur Vicarius Generalis, & tractatur de re, quæ conuenit officio Vicarij, venit etiã Vicarius Generalis, docet *glos. in cap. vnic. verb. per Episcopos, de capell. Monach. in 6. vbi Franch. num. 4. Sbroz. de offic. Vic. lib. 2. quæst. 201. num. 2. & quæst. 43. nu. 28. & 29. probat Sanchez. de matr. libr. 3. disp. 29. nu. 16. vers. ad secundam*, proinde hanc potestatem concedendi monitoria competere etiam Vicario Generali Episcopi, tenent omnes, refert *Ricc. in prax. resol. 246. 1. par. num. 4. & comprobatur communis practica, etiam præsentate Episcopo, Ricc. eod. loc. num. 6.*
- 20 Eadem potestas concedendi monitoria competit etiam Vicario Capitulari Sede Episcopali vacante, & multo magis Capitulo, ad quod transeunt omnia, quæ sunt iurisdictioni necessaria, vt est facultas promulgandi excommunicationes, ita docet *Marta de iurisdic. part. 3. cap. 4. num. 53. Ricc. cit. loc. num. 5. & alij omnes. Idem dicendum est de Vicario Apostolico, prout testatur declarasse Sac. Congreg. Campanil. cit. rubr. 11. cap. 15. num. 106. & Barbof. in sum. Apost. decis. verb. monitoria, num. 1. ac etiam de Legato a latere, qui etiam potest monitoria cõcedere, docet idem Ricc. post alios cit. loc. n. 2.*
- 21 Quod controuersum est in hac materia, illud est, an requiratur in Vicario speciale mandatum, ad hoc vt possit monitoria concedere; & quod requiratur speciale mandatum prædictum, faciunt verba fortia, enixa, & geminata, quibus *Conc. Trident. cit. loc.* reseruat hanc facultatem soli Episcopo, ibi, *Nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, &c. & ibi, Sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum.* & ita tenet *Vgolm. de offic. Episc. cap. 45. in princip. vers. secundo.* Verum iudicatur verior opinio contraria, posse Vicarium etiam sine speciali mandato concedere prædicta monitoria, & excommunicationem, probant *Leo in thesaur. for. Eccl. cap. 38. nu. 17. & seqq. Lazar. de monit. sect. 1. quæst. 6. nu. 1. & seqq. & quæst. 7.* loquitur de Vicario Capitulari, *Garz. de benefic. part. 5. cap. 8. n. 94.* qui plures citat, & *num. seqq.* respondet declarationibus *Sac. Congreg.* quæ in contrarium possent adduci.
- 22 *Concil. Trident. cit. cap. 3.* reseruando potestatem concedendi excommunicationem prædictam, non intendit aliud, nisi a prædicta facultate excludere Prælatos inferiores Episcopis, etiam habentes iurisdictionem Episcopalem, & exemptos, ac etiã nullius Diocesis; isti enim non possunt monitoria, & excommunicationem præ-
- dictam concedere, etiam suis subditis, sed illi pro impetrandis istis monitorijs tenentur adire Sedem Apostolicam, tenent multi adducti per *Garz. cit. loc. num. 95.* contra *Suar.* sequitur *Campanil. cit. rubr. 11. cap. 15.* qui testatur sic declarasse *Sac. Congreg.* nouissime refert *Barbof. sum. Apost. decis. verb. monitoria, num. 3.*
- 23 Vicario Foraneo posse Episcopum delegare ex speciali mandato facultatem concedendi literas monitoriales pro rebus deperditis, si Vicarius Foraneus sit persona circumspecta, & grauis, refert decisum per *Sac. Congreg. super cit. text. cap. 3. Concil. Trident. die 6. Iun. 1592. Barbof. in ibid. adductis declarat.*
- 24 Obserua octauo, monitoria in multis casibus non concedi. Et primo, quando nõ præcedit instantia illius, cuius interest, iuxta *Constit. P. V. 183. incip. Sanctissimus,* tenet *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 15. num. 108.* Secundo, non concedi super capitibus infamatorijs, tenet *Campanil. citat. loc. num. 114.* late *Genuens. in prax. cap. 1. num. 6.* qui ex hac doctrina deducit in praxi, nunquam in monitorijs nominari personam, quæ præsumitur rem detinere, nec dici quicumq; sciuerit rem furto subtractam reuellet, sed tantum dici modeste, quicumque sciuerit apud quem talia bona reperiuntur, vel quis ea acceperit vel detineat, restituat. Et licet soleat in monitorijs exprimi simulatio alicuius contractus, tamen si reuelationes contineant infamiam, non conceditur copia, sed tantum solet dari copia testium, quos compellit Iudex laicus, dummodo non deponant super crimine, ita *Genuens.* Tertio, nõ concedi monitoria, si contineant alicuius delictum, late *Lazar. de monit. sect. 1. q. 10. Genuens. cit. loc. num. 7. Ricc. in prax. 1. part. resol. 252. per tot. vbi num. 3.* dicit, id etiam procedere in pœna pecuniaria, quãdo Fisco venit applicanda; hoc adeo verum est, vt etiam si reuelationes non contineant crimen, adhuc in concedenda copia reuelationum Vicarius solet iniungere præceptum parti sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quod prædicta copia non vtatur in causa criminali, ita *Genuens. cit. loc.* qui dicit, quod conceduntur monitoria, quando coram Iudice laico agitur de crimine ciuilitate, nisi continerent scandalum. Quarto, non concedi ad instantiam excommunicati, vel notorij peccatoris, idem *Genuens. cit. loc. num. 9.* post DD. in *cap. nouit, de iudic.* contrarium sentit *Ricc. collect. 102. 1. par.* Quinto, non concedi per Episcopum, vel alium Ordinarium in eadem

dem causa, in qua concessa fuerunt a Summo Pontifice monitoria vigore significauit; nam Episcopus non potest addere noua capita illis concessis per Summum Pontificem, nec manus apponere, nisi tantum vt executor vulgarizando, & in linguam vernaculam, & maternam redigendo capita prædicta. Ista, & alia adducit *Campanil. cit. loc. num. 124. & seqq.* vbi alios refert.

- 25 Obserua nono, testes, qui deponunt vigore horum monitorialium, non teneri iurare, sed posse absolute suas attestaciones facere, nisi in ipsis monitorijs præcipere, vt deponerent cum iuramento, quod præcipi potest, vt docet *Campanil. cit. loc. num. 111.* post alios per ipsum adductos. Item tenentur iurare, quando pars, quæ se opposuit monitorialibus, petijt testes recipi cum iuramento; & si vltterius insteterit recipi cum interrogatorijs, tenentur deponere super interrogatorijs præsentatis, docet *Lazar. in canonic. & pract. qq. sect. 4. quest. 9. in princ.* quem sequitur *Campanil. cit. loc. num. 123.*

Debent tamen necessario prædicti testes reuelare in scriptis, nec satisfaciunt, si ore tenus Episcopo manifestet quod sciunt, docet *Nauar. conf. 5. de furt.* quem sequitur *Genuens. in prax. cap. 1. num. 19.* qui tenet, non teneri testes suis expensis adire Episcopum, vel alium absentem, cui tenentur reuelare. Nec satisfacit testis, dicendo, me exhibeo paratum ad reuelandum quicquid scio, quando vocor coram Iudice causæ principalis, nisi id permetteret particularis Constitutio alicuius loci, tenet *Campanil. cit. loc. n. 112.*

Prædicti testes cum reuelant, non recipiuntur citata parte; hæc tamen citatio est necessaria, quando repetuntur coram Iudice causæ principalis, alias eorum depositio non probat, & nulla digna est fide, docet *Bertrand. conf. 112. sub nu. 14. vol. 6.* & est indubitatum apud omnes, in qua repetitione non potest testis simpliciter remittere ad ea, quæ deposuit in reuelatione, sed tenetur testificare per extensum, vel facere sibi legi de verbo ad verbum reuelationem factam vigore monitorij, illamq; acceptare, addendo, vel diminuendo quod sibi videtur addendum, vel diminuendum, prout commune est, & obseruari in omnibus repetitionibus testium, docet *Lazar. cit. loc. sect. 4. quest. 9. & Joann. Gattier. lib. 1. canon. quest. c. 11. n. 94.*

- 26 Quando quis excusetur ab excommunicatione non reuelando, vide plura adducta per *Genuens. in prax. cap. 2. per tot.*

Campanil. citat. loc. num. 100. & seqq. Illud specialiter nota, quod existens extra territorium Episcopi concedentis monitoria non ligatur illis, nisi discesserit postquam cæpta sunt publicari monitoria, quia iam per monitionem dicitur præuentus, docet idem *Genuens. cit. loc. num. 11.* si tamen monitio ad eius notitiam peruenerit ante discessum. Multos alios casus, quibus quis non ligatur monitorijs prædictis, vide apud *Ricc. in prax. 1. part. resolut. 255. in notabil.*

- 27 Aduerte, quod Episcopus, vel alius Superior, qui concessit copiam reuelationum, cum protestatione, quod illa non probent, nisi in causa ciuili, & cum præcepto parti, vt illis non vtatur, nisi in causa ciuili, si pars de facto illas præsentauit coram Iudice laico in causa criminali, ex qua secuta est condemnatio, & mors inquisiti, non efficitur irregularis; sicut nec incurrit pars ipsa quærelam exponens coram Iudice laico, cum protestatione citra pœnam sanguinis, ita docet *Campanil. cit. loc. n. 120.* & est indubitatum.

- 28 Nota, quod huic excommunicationi, quæ fertur pro rebus deperditis, præcedunt suæ monitiones cum debito dierum intervallo inter ipsas monitiones, iuxta *cap. sacro, de sent. excommun. & cap. constitutione, s. statuimus, eod. tit. in 6.* qui terminus, si factum ita suadeat, potest abbreviari, vt in *d. 5. statuimus, vbi DD. notat Genuens. in prax. cit. cap. 1. num. 10.* qui testatur in Curia Archiepiscopali Neapolis poni interuallum, & terminum dierum sex inter vnâ, & aliam monitionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Renunciatio Nouitij quomodo facienda ex Concilio Tridentino. Et quid contineatur nomine renunciationis, n. 2.
- 3 Nouitius quomodo possit disponere causa mortis de suis bonis. Et an possit instituere Monasterium, nu. 4. Et quid si decedat ab intestato, n. 5.
- 6 Professus an possit testamentum factum ante professionem mutare.
- 7 Renunciatio, vel donatio facta per ingressurum Religionem ante susceptum habitum, an subiaceat solennitatibus Concilij Trid.
- 8 Renunciatio Beneficij an debeat fieri per Nouitium, seruata forma Trid. Concilij cap. 16. sect. 25. de Regul.

- 9 Renunciatio Nouitij etiam maioris est
facienda cum solemnitatibus Concil.
- 10 Nouitius restituitur ad bona donata,
vel renunciata, professione non secuta.
Quid si donauerit, etiam non secuta
professione, num. 11. Declarat, n. 12.
& 13.
- 14 Nouitius egrediens non facta professio-
ne, qua non recuperet a Monasterio,
& qua recuperet, n. 16.
- 15 Professione nulla declarata, censetur
nulla etiam renunciatio, vel donatio.
- 16 Nouitius an recuperet Beneficium, non
emissa professione, vel declarata nul-
la. Et si est Curatum, quomodo in eo
debeat inseruii durante anno proba-
tionis, num. 17.
- 18 Nouitio infra annu probationis emit-
tenti professionem ex privilegio quis
succedat.
- 19 Monachus factus Episcopus an recupe-
ret bona renunciata tempore Noui-
tius.
- 20 Renunciatio Nouitij requirit licentiam
Episcopi. Et quomodo debeat interue-
nire, & quanto tempore prasumatur,
num. 21. Et quis alius possit illam con-
cedere, num. 22. Et quomodo conceda-
tur, num. 23.
- 24 Renunciatio Nouitij debet fieri infra
duos menses ante professionem. Et
quomodo computetur hic terminus,
num. 26.
- 27 Renunciatio sine licentia, vel extra
dictum tempus est nulla ipso iure,
etiam si huic fauori sit renunciatum,
num. 29. Fallit inter Patres Iesuitas,
num. 28.
- 30 Nouitius, vel Nouitia renuncians an
debeat certiorari. Et an solemnitates
Concilij requirantur, quando renun-
ciatio est fauore Monasterij, num. 31.
- 32 Renuncians an possit petere legitimam,
vel supplementum. Et an possit renun-
ciationem reuocare, si illi non seruen-
tur promissa, n. 33.
- 34 Nouitius renuncians si moriatur ante
professionem, bona renunciata tran-
scunt ad heredes.
- 35 Renunciatio, vel donatio facta ad fa-
uorem masculorum ex corpore de-

scendentium, si tales non supersint,
ad quem transeat res renunciata, vel
donata.

ARGUMENTVM.

De Renunciatione Nouitij. Quomodo
facienda sit hæc renunciatio ex Trid.
Nouitius quomodo disponere possit
causa mortis. Et an in fauorem Mona-
sterij. Professus an possit mutare tes-
tamentum factum ante professionem.
Renunciatio facta ante susceptionem
habitus an subiaceat dispositioni Co-
ncilij Trident. An renunciatio Benefi-
cii debeat fieri per Nouitium iuxta
terminos Concilij. Et quid si Noui-
tius sit maior. Nouitius professione
non secuta, quomodo restituitur ad
bona renunciata, & ad quæ bona, &
an ad Beneficium. De Monacho fa-
cto Episcopo. Hæc renunciatio quo-
modo facienda cum licentia Episco-
pi. Multa de hac licentia. Infra quan-
tum tempus fieri debeat. Et quando
sit nulla facta sine licentia, & extra
tempus. Certioratio an requiratur in
hac renunciatione. An renuncians
possit petere legitimam, vel supplē-
mentum. Quid si renuncians moria-
tur ante professionem, vel renuncia-
tio sit facta ad fauorem masculorum,
qui non supersunt. Et alia.

ANNOTATIO XXXXVI.

S. VNIC.

Ad Text. in Cap. in presentia, de Probat.

Casus huius text. disponit, bona il-
lius, qui se, & sua obtulit Mona-
sterio, ad Monasterium spectare;
cuius occasione DD. tractant hic
de bonis Nouitiorum, in quo text. obser-
uandum duxi quomodo de bonis suis pos-
sit disponere Nouitius, iuxta terminos
Sac. Concil. Trid. sess. 25. cap. 16. de regular.
de qua materia late Ciuilitæ in auth. in-
gressi, C. de sacros. Ecclies. iuxta suos termi-
nos, in particulari Tap. in ead. auth. Cauall.
commun. contra commun. quæst. 63. & q. 121.
& alij. In nostris terminis canonicis tra-
ctant Guttier. canon. lib. 2. cap. 1. Gened. ad
de-

decret. collect. 50. Menoch. de arbit. cas. 436. Lel. Zech. de Republ. Eccles. tit. de regul. c. 3. Garz. de benefic. par. 11. cap. 9. Azor. instit. moral. 1. par. lib. 13. cap. 9. quæst. 2. Sanch. in sum. libr. 7. cap. 15. Molin. de iustit. & iur. disput. 139. tract. 2. Nauar. conf. 81. & 82. de regul. Faust. de thesaur. Relig. quæst. 179. lib. 5. Rouit. dec. 10. Molfes. in sum. mor. to. 1. cap. 16. de renunciat. Armendar. in addit. ad recomp. legum Nauarra lib. 2. tit. 18 l. 7. de Relig. Peregr. in suis Constitut. par. 2. cap. 1. lit. G. s. 2. Laur. de Peyrin. de priuil. Regul. tom. 1. in Constit. 2. Sixti IV. Bartholom. de Zecch. in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum Nouitijs, disput. 8. dub. 8. Tambur. de iur. Abbatiss. disput. 4. q. 10. Sell. select. canon. cap. 19. Campan. diuer. iur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 9. & seqq. de Grass. de effect. cler. effect. 4. num. 22. & seqq. Suar. de Relig. lib. 5. cap. 16. Rodriq. in compen. quæst. Regul. resol. 53. Aldan. in compend. resol. iur. canon. lib. 1. tit. 16. Ricc. in prax. resol. 349. & seqq. 3. part. & dec. Cur. Archiepisc. 295. & collect. 454. 2. par. Barbof. de potest. Episc. alleg. 99. par. 3. in remiss. ad cit. cap. 16. Conc. Trident. in tract. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 42. num. 224. & seqq. & in sum. Apost. dec. verb. renunciare, Nouar. Lucer. Regular. verb. renunciatio, Portel. in dub. Regul. verb. Nouitiatus, Dian. resol. moral. tom. 3. tract. 2. de dub. Regul. resol. 55.

Nota primo, ex Concil. Trident. cit. c. 16. disponi nullam bonorum renunciationem, aut obligationem factam ante professionem, etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuscumque piæ causæ valere, nisi infra duos menses proximos ante professionem cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij Generalis facta sit, quæ effectum suum sortiri non potest, non secuta professione. Monasterium quoque intra annum, quo Nouitius in probatione est, aliquid ab eo, vel eius propinquis, vel curatoribus, præter victum, & vestitum recipere minime potest, quocumque prætextu tribuatur de bonis ipsius Nouitij, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel maiorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile si discesserit, id recuperare possit, quin potius præcipitur sub anathematis pœnâ dantibus, & recipiētibus, ne hoc vilo modo fiat, ita *Trid.*

Prædicta Conciliaris dispositio comprehendit omnes contractus lucratiuos Nouitij, quos omnes facere non potest, non seruata forma prædicta, docent communiter DD. præcitati; ita vt sub prædicto nomine renunciationis, & obligationis, de quo in Concil. contineatur donatio in-

ter viuos, liberatio, qua Nouitius tutorem suum, siue curatorem a reddendis rationibus liberat, nisi facta esset in testamento, non alterando naturam testamenti, liberatio fideiusoris, renunciatio officiorum publicorum temporalium, si fiat quatenus statim transferantur in eum, in cuius fauorem facta est, ita *Nouar. cit. loc. num. 3. & seqq. Barbof. de iur. Eccl. cit. loc. num. 225. & similia.*

3 Non tamen Concil. Trident. cit. loc. comprehendit dispositiones causa mortis, unde Nouitius potest libere testamentum, legatum, & codicillum, ac similes dispositiones mortis causa facere, non seruata forma prædicta tradita per Concil. item & donare causa mortis, probat late *Campan. cit. loc. nu. 13. sequitur Barbof. cit. loc. nu. 134.* vbi adducit fere infinitos DD. Hinc Nouitius siue ante ingressum, siue durante anno Nouitiatus, potest libere testari, seruata solum solennitate de iure communi, *S. si quis autem, vers. illud, in auth. de Monach. & in auth. nunc autem, C. de Episc. & Cler. cap. si quis mulier, 19. q. ult.* de quo testamento, & an rumpatur secuta professione, late *Couar. in cap. 2. num. 4. de testam. Iul. Clar. S. testamentum, q. 28. Cauall. commun. contra commun. quæst. 121. Nouar. Lucern. Regul. verb. testamentum, num. 16. Ricc. in prax. 1. p. resol. 316.*

4 Quæro, quid si Nouitius moriatur infra annum probationis, relicto hærede Monasterio, an possit Monasterium, si est capax, habere hæreditatem prædictam?

Respondeo pro parte negatiua, quod Monasterium non potest recipere hæreditatem prædictam, nec aliud legatum a suo Nouitio, fortiter vrgent verba *Conc. Trid. cit. cap. 16.* quæ expresse prohibent Monasterio recipere aliquid ex bonis Nouitij quocumque; prætextu durante anno probationis, ex quibus verbis *Campanil. cit. loc. num. 15. in fin. cum Molin. Menoch. & alijs* per eum adductis, defendit Monasterium non posse institui hæredem per eius Nouitium. Hæc opinio est grauium DD. & secundum verba *Concil. Trident.* Sed contraria est secundum mentem Concilij, & verior; non enim prohibetur Monasterium recipere ex Nouitij bonis per *Conc. Trid.* alia ratione, nisi ad hoc, vt scilicet hac occasione discedere nequeat Nouitius; sed in eo quod recipit Monasterium ex bonis Nouitij causa mortis, non procedit ratio Concilij, ergo neque prohibitio. Vterius quod Nouitius reliquit Monasterio causa mortis, non transit ad Monasterium, nisi secuta morte Nouitij, & sic tempore quo

di-

disponens non est amplius Nouitius.

- 5 Controuertitur in his terminis, cui cōpetant bona Nouitij morientis ab intestato infra annum probationis ante emissam professionem; nam tenent multi, Monasterium succedere, ita *Cyn. & Bart. in autb. ingressi, C. de sacros. Eccl. Butr. & Dec. in hoc cap. in presentia, Iul. Clar. §. testamentum, quest. 28. post num. 6. Iacob. de Rauen. & Petr. de Bellapert. in autb. si que mulier, C. de sacros. Eccl. Suid. dec. 303. nu. 8. & alij. Distinguant alij, quod si Nouitius tempore ingressus se, & bona sua expresse Monasterio obtulerit, & tunc Monasterium succedat; si vero tacite, & tunc non Monasterium, sed agnati venientes ab intestato succedant, ita *Parif. in hoc cap. in presentia, num. 187. quem refert, & sequitur Menoch. de arbitr. cas. 436. num. 11. & cons. 396. nu. 3. volum. 4. Ultimi vero secundum veriolem, & communiorem sententiam tenent non ad Monasterium, sed simpliciter ad agnatos, & venientes ab intestato spectare hereditatem Nouitij morientis infra annum probationis siue testamento, ita in hoc cap. in presentia, *Abb. num. 68. Parif. n. 186. Bero. num. 553. & alij in d. autb. ingressi, Iaf. num. 59. Tap. verb. sua, cap. 2. a nu. 3. & alij, quos refert, & sequitur Campan. cit. rub. 12. cap. 3. num. 15. in fin. qui testatur de veriori, & magis communi.***
- 6 Absolutum est in iure, professum non posse testamentum facere. Dubitatur, an possit saltem testamentum factum tempore Nouitiatus reuocare, vel mutare? Resp. negatiue, nec illud mutare posse, nec reuocare, etiam si talem potestatem sibi reseruasset tempore conditi testamenti, tenet *Thesaur. quest. for. 56. lib. 2. Sanch. in sum. cap. 21. in fin. lib. 7. nouissime Nouar. Lucer. Regul. verb. testamentum, num. 6. vbi alia multa de testamento Regularis.*
- 7 Vtcrius *Concil. Trident. cit. cap. 16.* non comprehendit dispositiones factas ante susceptum habitum Nouitiorum, etiam si factæ sint intuitu ingressus; vnde ingressurus Religionem antequam suscipiat habitum Nouitiorum, potest libere renunciare, vel donare, aut aliquo modo etiam inter viuos de bonis suis disponere, etiam facta mentione intuitu ingressus, non seruata forma Concilij; & ratio est, quia iste donans, renuncians, vel disponens est secularis, & non adhuc Nouitius, & sic non ligatur forma tradita per *Concil. Trident. quæ loquitur tantum de Nouitijs; nec dispositio Concilij potest extendi ultra casum, de quo loquitur, cum sit correctoria, vt probat Ricc. in prax. 1. par. resol. 356. num. 7.*

tenent principalem hanc opinionem *Barbof. & innumeri fere DD. per ipsum adducti tract. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 42. num. 275. contra alios citatos num. seqq. sequitur Nouar. Lucer. Regul. verb. renunciatio, n. 9. & seqq. qui testatur sic declarasse Sacram Congregat. Concil. ac voluisse Rot. in vna Parmen. transactionis 20. Decembris 1627. coram D. Durano.*

- 8 Controuersum est inter DD. an dispositio *cit. cap. 16. Concil. Trident.* locum sibi vendicat in renunciatione Beneficij. Et negatiuam partem tuetur *Garz. de benefic. p. 11. cap. 9. num. 12. & 13. & alij. Contrarium vero, quod etiam in renunciatione Beneficij locum habeat *cit. cap. 16. Concil. Trident.* tenet *Parif. de resignat. lib. 3. quest. 13. a n. 4. & alij, & omnes pro vtraque sententia adducit Barbof. cit. loc. num. 233. ipse vero testatur opinionem negatiuam in puncto iuris esse veriolem, affirmatiuam vero esse frequentiolem, & magis communem, quam etiam defendit Ricc. in prax. resol. 258. 1. p. vbi nu. 3. qui tenet non posse Nouitium renunciare Beneficium, nisi per duos menses ante professionem, seruata forma Concilij. nec Episcopum posse illud conferre, ante professionem, hæc opinio humanior est; nam alias Nouitius posset exire e Religione, non emissâ professione & cogere tur mendicare, & proinde tenenda, quia *Concil. cit. cap. 16. indistincte prohibet renunciaciones dicendo, Nulla quoque renunciatio, nec distinguit de renunciacione bonorum, vel Beneficiorum.***
- 9 Habet tamen locum dispositio prædicti *cap. 16. Concil. Trident.* in renunciacione facta tam a minore, quam a maiore sexdecim annorum, vt probat *Campanil. cit. loc. nu. 18. & sequitur Barbof. cit. loc. sub nu. 224. contra alios per eum citatos; vnde dicendum est, quod in renunciacione faciendâ per maiorem adhuc est adhibenda solennitas Concilij, similiter in renunciacione confirmata iuramento, vt disponit aperte *Concil. ibi, Etiam cum iuramento.**
- 10 Obserua secundo, quod siue Nouitius renunciât, vel donet infra annum probationis, siue ante ingressum, sed intuitu ingressus, siue renunciât, vel donet seruata forma Concilij, siue illa non seruata, renunciatio, vel donatio continet in se conditionem, vt tunc suum fortiatur effectum, si sequatur professio; vnde si Nouitius exeat a Religione, omnia recuperat, prout si esset postliminio reuersus, & in pristinum statum omnino remittitur, ita *Felin. in cap. inter dilectos, num. 3. de fid. instrum. de Grass. de effect. cler. effect. 4. num. 32. est in-*

dubitatum apud omnes, idq; procedit non solum si donauerit, vel renunciauerit extraneo, sed etiam si ipsi Monasterio, vel Religioni, & probant aperta verba *Concil. cit. cap. 16. in fin. ibi, Et ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur.* De donatione facta ante ingressum, tenet *Riccum* multis per se adductis in *prax. 1. part. resol. 550. per tot.*

11 Ampliantur supradicta, ut nec valeat donatio, siue renunciatio facta a Nouitio, vel alias intuitu ingressus, & non secuta professione, ita ut donanti sint omnia restituenda, etiam si donans expresse dixerit velle donationem, vel renunciationem valere, in casu, quo professionem non emitteret, ita decisum refert *Peguer. dec. 252. quem refert, & sequitur Campanil. diuers. iur. cano. rubr. 12. c. 13. n. 19.*

12 Sed hoc de renunciatione, seu donatione facta ante susceptum habitum Nouitorum, quod non valeat, & sit restituenda in casu egressus, intellige quando donans, vel renunciatus cogitauerit ingredi, eiusq; intuitu renunciationem, vel donationem fecerit; etiam si in donatione non sit facta mentio ingressus, nec alia causæ impulsivæ essent cumulatæ; secus tamen dicendum est, si donatio, vel renunciatio est facta ante ingressum, nulla habita cogitatione ingressus, nec illius intuitu, tunc si sequatur ingressus, & postea egressus ante professionem, non rescinditur donatio, vel renunciatio, ita post *Molin. & alios tenet Campanil. cit. loc. num. 17.* conciliando hac distinctione contrarias declarationes *Sacra Congreg. per eum relatas.*

13 Aduerte, quod pugnantes sententiæ, an dispositio *Concil. Trident. cit. cap. 16.* locum habeat in renunciatione, seu donatione facta ante ingressum intuitu ingressus, de qua questione ultra prædictos, etiam apud *Dian. resol. moral. par. 3. traß. 2. de dub. Reg. resol. 55.* Conciliantur bene prædicta distinctione *Campanil.* sed possot etiam addi & alia reconciliatio, ut non procedat dispositio Conciliaris prædicta quoad solemnitates, de quibus in *Concil. ita ut* donans, vel renunciatus ante susceptum habitum non teneatur donationem facere, vel renunciationem coram Ordinario, & per duos menses ante professionem; procedit tamen Conciliaris dispositio in hoc casu, quando quis donauit, vel renunciauit cogitans de ingressu, quoad reuocationem, & recuperationem rei donatæ, vel renunciatæ, ut illam non possit Monasterium, vel donatarius retinere secuto egressu; sed teneatur omnia restituere donanti, vel renuncianti.

14 Quod diximus Nouitium exeuntem a Religione, non facta professione, recuperare omnia per eum donata, vel renunciata intuitu ingressus, limitatur multis modis. Et primo, quoad eleemosynas, Nouitius in tali casu non recuperat eleemosynas per eum factas Monasterio, dummodo sint modicæ, habita consideratione facultatum ipsius Nouitij, docet *Nicol. Garz. de benef. par. 11. cap. 9. num. 17.* & alij, quos adducit *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 42. num. 226.* vbi concludit, Monasterium non teneri restituere Nouitio exeunti prædictas eleemosynas, idq; extendit *num. seq. ad oblationes factas per Nouitium Deo, B. Mariæ, & Sanctis, dummodo attentis facultatibus Nouitij, non sint alicuius momenti, voluit etiam Fr. Eman. quæst. Regul. tom. 2. q. 47. ar. 5. Sancb. & alij apud Barbos. Secundo, non recuperat, nec tenetur Monasterium restituere, si Nouitius professione non facta discesserit, quicquid per parentes Nouitij, vel curatores datum est Monasterio, non de bonis Nouitij, sed de bonis ipsorum, quia Concilium prohibet recipi de bonis Nouitij, *Suar. de Relig. tom. 3. libr. 5. cap. 9. num. 16. Tamburin. de iur. Abbatiff. disput. 6. q. 10. num. 21. Barbos. citat. loc. num. 230.* qui *num. seq.* dicit id non procedere in dote data Nouitiz a parentibus de bonis ipsorum, nam illam recuperant succedente egressu. Tertio, non recuperat Nouitius, si exeat non emissa professione, quod dedit Monasterio pro eius victu, vel vestitu; id enim excipitur expresse per *Concil. Trident. cit. cap. 16.* Unde quicquid datum est etiam de bonis Nouitij pro sustentatione illius, vel Monialium, & pro solemnitate, vel festiuitate ingressus iuxta consuetudinem Monasterij; non tenetur Monasterium restituere, si Nouitia exeat non emissa professione, docet *Suar. de censur. tom. 5. disputat. 22. sect. 5. num. 16.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. cit. loc. num. 229.* Quarto, Nouitius si exeat non emissa professione, non recuperat a Monasterio rem illi venditam, permutatam, locatam, vel alio contractu, quo tantundem recepit a Monasterio, translatam. Et ratio est, quia *Concil. Trident.* loquitur tantum de contractibus gratuitis, non autem de contractibus vltro citroq; obligatorijs, tenent omnes commuiter, & refert *Barbos. cit. loc. n. 231.**

15 Aduerte, quod Nouitio restitui debet quicquid intuitu ingressus donauerit, vel renunciauerit, non solum quando infra annum probationis e Religione egreditur, sed etiam quando emissa professione, illam deinde obtinuit declarari nullam iuris ordi-

- dine seruato, quia ad conualidandam renū-
 ciationem, vel donationem prædictam nõ
 sufficit simpliciter professio, sed requiritur
 valida professio, tenet *Saneb. in sum. cap. 5.
 num. 55. lib. 7. Nouar. Lacer. Regul. verb. re-
 nunciatio, num. 5.* probat validis rationibus
Ric. in pract. 1. par. resol. 354. num. 4. & seqq.
 nisi nulla professio sit saltem tacite ratifica-
 ta, quia tunc censetur etiam ratificata re-
 nunciatio, *Barbos. cit. loc. n. 239.*
- 16 Recuperat quoque Nouitius recedens a
 Religione ante professionem maioratum,
 ita *Campanil. cit. rubr. 12. cap. 4. sub nu. ult.*
 ubi an recuperet feudum, refert duplicem
 sententiam, ipse vero cum *Ifern. loc. per eum
 cit.* videtur tenere opinionem negatiuam,
 affirmatiuam vero quod recuperet feudum,
 defendi late *de Grass. de effect. cleric. eff. 4.
 num. 26.* Recuperat quoque Beneficium,
 quod licet resignari possit seruata forma,
Concil. Trident. cit. cap. 16. vt diximus supra,
 tamen resignatio continet tacitam condi-
 tionem, si professio sequatur; & ideo non
 posse Episcopum illud conferre ante pro-
 fessionem, & Nouitio egredienti esse resti-
 tuendum, docet post multos *Barbos. cit. loc.
 num. 233. in fin.* ubi secus dicit si quis exeat
 a Religione post declaratam nullam pro-
 fessionem; tunc enim regressum non habe-
 re ad Beneficium, etiam intuitu ingressus
 resignatum, testatur fuisse declaratum.
- 17 Quod si Beneficium, quod possidet No-
 uitijs, curam animarum retineat, tunc Epi-
 scopus durante anno professionis, & vsque
 ad professionem debet illud providere de
 idoneo Vicario cum assignatione congruæ
 portionis, ita aduertit *Campanil. citat. loc.
 num. 9. Garz. de benef. part. 11. cap. 9. in fin.*
 ubi *num. 23.* tenet ex *Constitut. Pij V. de re-
 signat.* Episcopum non posse admittere re-
 signationem ingressuri Religionem, nisi
 statim re ipsa profiteatur.
- 18 In hac materia dubitari potest, si Noui-
 tius ex quo constitutus reperitur in articulo
 mortis, admittatur ad professionem in-
 fra annum probationis, & non expleto an-
 no nouitatus vigore priuilegij, & successi-
 uè infra dictum annum moriatur, nulla fa-
 cta per prius dispositione suorum bonorū,
 quis debeat illi succedere. In hac quæstio-
 ne magis communis sententia tenet Mo-
 nasterium succedere, non agnatos venientes
 ab intestato, probat *Saneb. in sum. tom. 2.
 lib. 5. cap. 4. num. 16. Megal. par. 2. lib. 2. c. 27.
 nam. 50. Peirin. in priuileg. Minor. tom. 2.
 Constit. Pij V. §. 2. num. 1.* nouissime *Dian.
 tom. 3. tract. 2. de dub. Regul. resol. 17. per tot.*
 ubi alios citat contra *Peregrin.* per eum
 citatum; qui contrariam defendit senten-
 tiam.
- 19 Solemnis quæstio est inter DD. an Re-
 gularis professus factus Episcopus recupe-
 ret bona renunciata intuitu ingressus, te-
 nentes vtramq; sententiam adducit *Bar-
 bos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 42. num. 240. &
 seqq.* ipse vero distinguit, quod aut bona
 sunt tertio quæsitæ per hanc renunciatio-
 nem, & illa non recuperat; aut non sunt
 quæsitæ, vt est in casu, quo renunciavit ius
 succedendi, & adhuc non est factus casus
 successionis, & tunc recuperat ius succe-
 dendi, sicut illud recuperat contra Mona-
 sterium, quod illud quæsiuit per professio-
 nem, ita *Barbos.* qui testatur sic pluries de-
 clarasse *Sac. Congreg.* quem ad literam se-
 quitur *Nonar. Lacer. Regul. verb. renuncia-
 tio, num. 18. & seqq.*
- 20 Obserua tertio, ad validitatem huius re-
 nunciationis faciendæ per Nouitium duo
 necessario requiri, vt sit valida; nempe li-
 centia Episcopi, vel eius Vicarij, & quod
 fiat infra duos menses proximos ante pro-
 fessionem; vnum tamen requiritur ad hoc
 vt habeat effectum suum, nempe quod se-
 quatur professio. De hoc ultimo requisito
 dictum est supra; hic dicemus de primis
 duobus. Et primo de licentia Episcopi, vel
 Vicarij dicendum est hanc licentiam de-
 bere interuenire in ipso actu renunciatio-
 nis, vt docet *Cened. canon. quæst. lib. 1. q. 6.
 num. 14.* & voluit *Rot. in vna Romana fidei-
 commissi, 15. Nouembris 1624. coram D. Rem-
 boldo,* nec sufficere si subsequatur, ita *Laur.
 de Franch. de controuers. inter Episcop. &
 Regul. in quæst. diuer. quæst. 42. in prin.* qui
 etiam testatur sufficere, si sit tacita, orta ex
 ratihabitione de præfenti, sequitur *Barbos.
 de iur. Eccles. lib. 1. cap. 42. num. 245.* etiam
 ore tenus data, quæ necessario non requirit
 scripturam, vt post alios firmat idem *Bar-
 bos. cit. loc. n. 244.*
- 21 Hanc licentiam non præsumi ex lapsu
 plurium annorum, habetur in *cit. dec. Rot.*
 prout testatur *Barbos. cit. loc.* quod intelli-
 gendum non est ex lapsu temporis triginta
 annorum; tunc enim præsumitur hæc licen-
 tia, quæ cum sit solemnitas extrinseca in-
 actibus extrajudicialibus, lapsu tanti tem-
 poris præsumitur, *cap. peruenit, de empt. &
 vend. Alex. conf. 45. in fin. lib. 3. Grat. discept.
 foren. cap. 554. n. 43.*
- 22 Prædicta licentia requisita per *Concil.
 Trident.* ad renunciationem Nouitij debet
 esse Episcopi, vel eius Vicarij, prout dispo-
 nit *Concil.* illamq; etiam potest elargiri
 Capitulum, vel eius Vicarius Sede vacan-
 te, ita *Barbos. cit. loc. num. 248.* similiter Ab-
 bates, & alij Prælati habentes iurisdictione
 quæ si Episcopalem, & nulli Episcopo subie-

- si in suis Diœce sibus, idem *Barbos. cit. loc. num. 249.* & non solum ipsi Prælati inferiores, sed etiam eorum Vicarij Generales, ita *Sbroz. de off. Vic. lib. 2. q. 207. Peregr. cit. loc. part. 2. cap. 1. liter. G. §. 28.* Archiepiscopus quoque potest illam concedere in Diœce si suffraganei, quando fuit appellatum a denegatione illius, *Barbos. cit. loc. num. 248.* qui *num. 250.* tenet Prælatos Regulares illam concedere non posse in Monasterijs exëptis, & sibi subiectis.
- 23 Hæc autem licëtia concedi solet ab Ordinario cum aliquali causæ cognitione, & voluntatis profitentis exploratione, qualitatisq; ipsius, & sic per modum decreti auctoritatiui, ita *Mosses ad Constit. Neap. tit. de renunciat. quest. 16. n. 17. & seqq. Sperell. dec. 16. num. 55.* qui testatur sic seruari per totam Italiam.
- 24 Aliud requisitum ad hanc renunciationem est, vt illa fiat infra duos menses ante professionem, quod adeo necessarium est, vt si fiat per diem ante dictos duos menses, non valet, quia est contra formam *Concil. Trident.* ita declarauit *Sac. Congreg. die 21. Ianuar. 1627.* Non tamen est necesse vt fiat in ipso termino duorum mensium ante professionem, sed potest fieri infra duos menses quodcumq; etiam immediate ante professionem, ita notat *Sperell. citat. dec. 16. num. 54. Peregrin. cit. loc. par. 2. cap. 1. lit. G. §. 20. Barbos. cit. loc. nu. 252. in fin. contra Nouar. quest. for. 1. p. q. 78.*
- 25 Hoc bimestre computatur de momento ad momentum, & secundum quod occurrit mensem computari in Calendario, ita tenent *Peregrin. cit. loc. cap. 1. lit. G. §. 29. vers. probatur quia, Sperell. cit. dec. 16. nu. 54. Bartol. de Vecch. cit. tract. disp. 8. dub. 9. nu. 5. Laurent. de Peirin. de Pralat. q. 3. cap. 1. n. 214. & alij contra Lel. Zeech: de Republ. Eccles. tit. de Regul. cap. 3. nu. 14. & Zerol. in prax. par. 1. verb. Monachus, in fin.* qui defendunt hoc bimestre non debere esse mathematicum, sed morale, & proinde renunciatione valere, si fiat paulo ante bimestre.
- 26 Hæc renunciatio valet, si est facta per duos menses ante tempus habile ad profitemdum, ita vt si deinde professio ex quacumq; causa prorogetur, valet renunciatio, refert *Barbos. in declarat. ad cit. c. 16. Concil. Trident. vers. 4. & in tract. de iur. Eccl. citat. loc. num. 254. cum Sanchez. Laurent. de Peirin. Laur. de Franch. Armend. & alijs per eum citatis.*
- 27 Hæc renunciatio si fiat a Nouitio sine prædictis requisitis, vel sine altero eorum, est nulla, irrita, & nullum producit effectû, etiam si sit iurata, & etiam si Nouitius expresse renunciauerit huic fauori, disponit expresse *Concil. Trident. cit. cap. 16.* & aduertunt *Nouar. conf. 7. & 8. de donat. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 12. cap. 18. vers. 52. & alij.*
- 28 Ab hac regula liberantur semper venerandi Patres Societatis Iesu, quorum renunciatio facta tempore nouitatus ad fauorem Patrum eiusdem Societatis, est valida, non obstante quod fuerit facta sine licentia Episcopi, *Sac. Congreg. Concil. in vna Neap. 20. Martij 1621.* referunt *Barbos. cit. loc. num. 246. & Nouar. Lacer. Regul. verb. renunciatio. nu. 13.* Et quomodo possint Nouitij prædictæ Societatis Iesu disponere de eorum bonis, vide *Bellet. disq. cler. 1. p. de bon. cler. §. 21. n. 23.*
- 29 Ampliatur supradicta sententia, vt renunciatio prædicta sine solennitatibus Concilij sit nulla, & inualida ipso iure, stante clausula decreti irritantis, qua vtitur *Concil. Trident. in d. cap. 16.* ita cum *Caball. Hoied. Nouis. Dec. Rolan. & alijs, tenet Ricc. in prax. p. 3. resol. 351. vbi num. 4.* defendit id etiam procedere, quando professio subsequitur, qui testatur ita pluries declarasse *Sac. Congreg.*
- 30 Dubitatur, an ad hanc renunciationem requiratur certioratio? Respondet *Ricc. in prax. 3. par. resol. 352.* de iure requiri, sed in praxi has renunciations etiam inter puellas Moniales fieri sine certioratione, illasq; validas haberi.
- 31 Declara supradicta, vt requiratur solennitas *Concil. Trident.* etiam si Nouitius vellet donare, vel renunciare ipsi Monasterio, vel alteri loco pio; iuxta verba *Cons. Trident. cit. c. 16.* & docet *P. Thesaur. in prax. Eccl. 2. p. verb. simonia, c. 10. vers. ultimo.*
- 32 Obserua quarto, quod renunciatio generalis facta per Nouitium filium, seruata forma *Concil. Trident.* vt supra, non se extendit ad legitimam, vel eius supplementum; vnde non obstante tali renunciatione generali, filius, vel Monasterium potest petere legitimam, vel supplementum; tenet *Aret. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. & in l. qui superstitis, ff. de acqu. hered. Bertr. an. conf. 239. volu. 8.* & in nostris terminis probat *Genuens. practicab. Eccl. q. 258. per tot.*
- 33 Obserua quinto, renunciationem prædictam factam per Monialem, seruata forma *Concil. Trident.* posse reuocari, si ab illis, quorû fauore facta est renunciatio, non fuerunt seruata promissa, vt si promiserunt fratres soluere Moniali decem, vel octo ducatos pro vestibus singulis annis ultra dotem solutam, si prædicti recusent soluere, potest renuncians, & Monasterium reuocare suâ renunciationem factam ad fauorem suorum

rum fratrum, docet *Marcell. de Mauro ad legat. 58.* eumque sequitur *Genuens. in pract. Eccles. q. 257. per tot.* Quando renuncians deficientibus fratribus, vel sororibus, in quorum fauorem renunciauit, admittatur ipse, vel Monasterium ad successionem, non obstante renunciatione, vide multa per *Couar. in cap. quamuis pactum, de pact. in 6. par. 3. §. 3. num. 4. Mofes. ad consuet. Neap. de renunc. de Franch. dec. 375. Genuens. pract. Eccles. q. 212.*

- 34 Obserua sexto ad ea, quæ diximus supra, renunciationem, vel donationem factam per Nouitium nullum habere effectum, nisi secuta professione; quod si Nouitius moriatur facta renunciatione, vel donatione ante professionem, bona donata, vel renunciata transeunt ad hæredem Nouitij, non autem ad eum, in cuius fauorem facta est renunciatio, vel donatio, colligitur et communiter DD. ex cit. cap. 16. *Concil. Trident. ibi, Ac non alias intelligatur effectum summi fortiri, nisi secuta professione,* aduertunt *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 42. num. 257. Nouar. Luer. Regul. verb. renunciatio. n. 14.*
- 35 Obserua septimo, si Nouitius renunciauerit, vel donauerit seruata forma *Concil. Trident.* vt supra ad fauorem Titij, & eius filiorum, & successorum masculorum ex corpore descendentium, si Titius, vel eius filij decedant sine filijs masculis, bona donata, vel renunciata non redeunt ad Monasterium, vel ad alium hæredem renunciantis, sed cedunt in beneficium hæredum ultimi donatarij cum alijs bonis proprijs ipsius, non quidem iure donationis, sed iure transmissionis, quia hæc est natura donationis, vel renunciationis, vt sit perpetua, & non redeat amplius ad donantem, nec ad eius hæredes. *l. 1. vers. igitur cum dicimus, ff. de donat. l. Senatus, §. 1. de donat. caus. mort. sed redeat ad hæredes quoscumque donatarij, & successores etiam singulares, Bald. in l. 2. C. de iur. dot. Surd. dec. 322. n. 39. Syluan. conf. 98. num. 7. in specie determinat Achill. dec. vnic. de donat. Put. decis. 273. lib. 3. ita etiam sensijt Rota in vno Romana Cottimi 25. Octobris 1549. coram D. Fabio, vt refert Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. tit. 21. num. 20. & hæc est vetior opinio contra Soc. Iun. conf. 53. lib. 2. & conf. 142. num. 3. & 20. lib. 3.*

S V M M A R I V M.

- 1 Professio emissa non peracto integro anno probationis, est nulla.
- 2 Annus probationis, in cuius fauorem

fuit inductus, & quare. Quando incipiat currere, num. 3. Quomodo computetur, & quando finiat, nu. 4. Quid in anno bissextili, num. 5. Debet esse continuus, n. 6.

- 7 Nouitius egrediens Monasterium animo non redeundi, si eodem die pœnitescat, & reuertatur, debet de nouo inchoare annum Nonitiatum. Quid si egrediatur cum licentia animo redeundi, num. 8. & 10. Quid si egrediatur timore Superioris sine licentia, nu. 9.
- 11 Annus probationis an possit prolongari. Quid inter Patres Societatis Iesu, num. 12.
- 13 Annum probationis an teneatur emittere translatus ad aliam Religionem. Et an qui intendit ratificare professionem nullam, num. 14. Quid si professio fuerit nulla ratione metus, num. 15.
- 16 Professio nulla vt ratificetur, an requiratur nouus consensus profitentis, & acceptatio Superioris.
- 17 Professus nulliter, ad hoc vt possit reclamare, qua requirantur ex *Concil. Trident.*
- 18 Professio tacita non tollitur per *Trid.* Et quibus modis emittatur tacita professio. Et quomodo per delationem habitus professorum, num. 19. & 20. Et an requiratur animus emittendi professionem tacitam, n. 21.
- 22 Professus nulliter, qua seruare teneatur in reclamatione, ad hoc vt possit audiri, iuxta *Trident.* Et quomodo computetur quinquennium ad reclamandum. Et an currat impedito, vel ignoranti, num. 23. Et quomodo probetur ignorantia, vel impedimentum, num. 24. Quid si impedimentum durauerit per totum quinquennium, num. 25.
- 26 Professionis nullitas est proponenda coram Ordinario, & Superiore Regulari, quod declaratur. Et reclamans non potest habitum dimittere, quod declaratur, n. 27. & 28.
- 29 Professio tacita excluditur per protestationem, metum reuerentialem, & lamentationes.

30 *Professio nulla ad hoc ut ratificetur, an requiratur scientia nullitatis.*

ARGUMENTVM.

De Anno Probationis. Notatur, professionem esse nullam, non elapso anno probationis: Annus probationis ad quem finem fuerit inductus. Quando incipiat, & finiat. Quomodo computetur. Et an possit prolongari. An translatus ad aliam Religionem teneatur emittere hunc annum. Professio nulla quomodo ratificetur, vel contra eam reclametur. Et intra quod tempus. Coram quo Iudice sit reclamandum. Professio tacita quando inducatur, vel excludatur. Et alia.

A N N O T A T I O XXXVII.

S. VNIC.

Ad Text. in Cap. ad Apostolicam, de Regul.

HIC Innocent. III. dicit regularem institutionem prohibere Monachum fieri ante probationem vnus anni, id etiam disponitur sub pœna nullitatis professionis in *cap. non solum, eod. tit. in 6. & in Conc. Trident. sess. 25. cap. 15. de Regul. ibi, Nec qui minore tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur &c.* de hac materia tractant *Navar. conf. 52. de Regul. Henrici. in sum. lib. 13. cap. 40. S. in medio, Flamin. de resignat. lib. 3. quest. 13. Azor. in sit. moral. par. 1. lib. 12. cap. 4. quest. 9. Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 3. a prin. Miranda in Manual. Pralat. tom. 1. quest. 22. artic. 1. & seqq. Sanch. de precept. Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 4. Bonas. de clausur. & pœn. eam violan. impos. quest. 2. punct. 10. diff. 2. §. 2. Tambur. de iur. Abb. tom. 3. disp. 6. quest. 7. a princip. Carol. Tap. in auth. ingressi, verb. ingressi, cap. 4. num. 6. Bartholom. de Vecch. in prax. seruanda in admitter. ad Relig. stat. Nouit. disp. 11. dub. 2. Rodrigu. quest. Regul. tom. 3. quest. 15. ar. 4. Grass. lib. 3. consil. conf. 6. de Regul. Sorb. in compend. privileg. verb. Nouitius. Gratian. discept. forens. cap. 413. Suar. de Relig. tom. 3. lib. 5. cap. 13. Ricc. in prax. 3. p. resol. 322. Barbof. de pot. Episc. p. 3. alleg. 101. in trad. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 42. nu. 106. & in sum. Apost. decis. verb. professio regula-*

ris, Navar. Lucer. Regul. verb. professio, & verb. annus, Sall. select. canon. cap. 18. & alij.

1 Ad quod obserua primo, quod Nouitius non potest admitti ad professionem, nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, alias professio nulla est, & nullam inducit obligationem ad aliquis Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus, & hoc in quacumq. Religione, tam virorum, quam mulierum, ita *Concil. Trident. cit. cap. 15.* cuius dispositio est conformis dispositioni huius *text.* solum enim addit nullitatem professionis. De iure enim cõmuni licet professio prohibebatur fieri ante annum probationis, facta tamen valebat, ut in hoc *text.* deinde fuit prohibita sub pœna nullitatis inter Fratres Prædicatores, & Minores, ut in *cap. non solum, eod. tit. in 6.* quæ Constitutio fuit postea ampliata ad omnes Mendicantes, *cap. Constitutionem, eod. tit. & lib. nouissime Trident.* id ampliavit ad omnes Religiosos tam virorum, quam mulierum.

2 Constitutum est hoc tempus anni ad fauorem Monasterij, ut mores profitendi experiantur, ut in hoc *cap. ad Apostolicam, Navar. conf. 36. & 43. eod. tit.* & ad fauorem etiam profitendi, & ob fragilitatem humanæ conditionis, *cap. 2. de Regular. in 6. Lap. alleg. 46. num. 2. & 3.* & ad hoc ut asperitates Regulæ experiri possit, ut eas sufferre assuescat, & cognoscat si propriæ complexionis viribus, & voluntati congruant, iuxta *cap. Gonsaldus 17. q. 2.* Ratio a priori assignationis huius termini non potest adduci, nisi voluntas legislatoris, congruentiæ vero potest esse, quia annus dicitur tempus congruum ad omnia peragenda, ita *Mandos. in regul. 10. Cancellar. quest. 4.* vbi alias affert rationes.

3 Hic annus probationis tam in Nouitio, quam in Nouitia incipit currere a die susceptionis habitus, siue a die, quo Nouitius sequitur communem vitam aliorum Religiosorum, & incipit experiri Religionis asperitates, ita *Tambur. de iur. Abb. tom. 3. disp. 6. quest. 7. num. 7. Miranda in Manual. Pralat. tom. 1. quest. 22. ar. 3. concl. 1. Tap. in auth. ingressi, C. de sacros. Eccl. cap. 4. num. 8. vers. hoc autem.*

4 Computatur tamen hic annus de momento ad momentum, ac finit eadem hora vltimi diei eiusdem anni, in quo habitus susceptio facta est, ita ut si quis suscepit habitum Religionis prima die Ianuarij post meridiem, non potest eadem die recurrente in termino anni profiteri ante meridiem, sed expectandum erit punctum su-

suscepti habitus, alias professio esset nulla, tenent *Marant. tom. 3. contr. resp. 53. nu. 45. Dian. resol. mor. par. 3. traet. 2. resolut. 57. & par. 5. traet. 5. resol. 18. Nouar. Lucer. Regul. verb. annus, nu. 2. & seqq.* & alij multi, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 42. num. 118.* qui testatur hanc esse magis communem, & veriore sententiam, contra *Gratian. discept. foren. cap. 413. n. 22. Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 3. num. 4. in fin. Henric. in sum. lib. 13. cap. 40. Eman. quest. Regul. tom. 3. quest. 15. art. 4. Ricc. in prax. 3. par. resol. 322.* qui defendunt post factam professionem annum prædictum non esse computandum ab vno puncto, & instanti ad idem punctum, & instans, quia esset nimis rigorosum: sed sufficere ad valorem professionis vt Nouitius mane diei in qua post meridiem impletur probationis annus, professionem emitat, quorum opinio iudicatur minus vera, & communis, & proinde primam sententiam tenendam esse, quam etiam videtur tenuisse *Sac. Congreg. die 2. Febr. 1631.* his verbis, *Religiosum, qui sua professione tribus horis ante completum annum probationis a Religione discessit, & in habitu clericali laudabiliter vixit, si postea redeat ad Religionem, debere ratificare professionem, & ei locum deberi in die ratificationis, & professionem emissam non completo anno per duas horas non valere,* refert declarasse *Sac. Congreg. Barbos. in sum. Apost. dec. verb. professio Regularis, num. 7.*

5 Hinc in anno bissextili non potest emitti professio ante lapsam diei, qui illi anno accrescit, vt computant *Nouar. loc. cit. Et Barbos. d. loc. num. 119.* vbi multos adducit DD. eamque sententiam comprobant declaratione *Sac. Congreg. ibiq; num. seq.* determinat quid dicendum de illo anno, a quo *Gregorius XIII.* abstulit decem dies.

6 Hic annus probationis debet esse continuus, nec sufficit interpellatus, ita docent communiter DD. quæ continuatio debet esse vsq; ad professionem, ita vt si Nouitius completo anno probationis egrediatur de Monasterio, & deinde redeat, iterum debet inchoare, & perficere annum probationis, ita tenent *Barbos. cit. loc. num. 121. & Nouar. cit. loc. num. 7.* post alios per eos relatos contra *Syluestr. Barthol. a S. Pansio, Bonac. & P. Eman.*

7 Supradicta intellige, quando Nouitius sine licentia Superioris animo non redeundi, vel dimisso habitu egrederetur; tunc n. ita dicitur interruptus annus nouitiatus, vt etiam illis completo, si deinde rediret, non esset admittendus ad professionem, nisi ex-

pleto dehuo anno probationis, ita *Barbos. & alij per ipsum allegati num. 122. & seqq. cit. loc. vbi num. 124.* id extendit cum multis, etiam si interpellatio sit modica, vt si eadem die Nouitius pœnitentia ductus redeat, & hæc est veri or opinio contra nonnullos contrarium tenentes.

8 E contra vero si Nouitius de licentia Superioris retento habitu, & iusta causa, per aliquos dies egrederetur, tunc rediens non dicitur intertempisse annum probationis, ita *Campan. in diuer. iur. can. rub. 12. cap. 3. num. 3. Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 3. quest. 13. num. 12. Gratian. discept. foren. cap. 66. num. 14. Barbos. cit. loc. num. 125.* vbi alios citat, & sequitur etiam in casu, quo sine rationabili causa prædicta licentia egrediendi concederetur, referens quis possit licentiam prædictam concedere.

9 Ampliantur supradicta, vt nec dicatur interruptus annus probationis, si Nouitius retento habitu perterritus seueritate, vel minis, aut alio timore Superioris aufugiet animo se celandi, & redeundi, dummodo fuga non sit talis, vt possit præsumi animus non redeundi, ita tenet post *Tamburin. de Vecob. & alios Barbos. cit. loc. n. 128.* idemque dicit procedere, si Nouitius completo anno, cum non habeat ætatem sufficientem ad profitendum per annum integrum moratus est in domo paternâ, non dimisso habitu, & animo redeundi; cum primum redierit, ad professionem potest admitti, & testatur sic declarasse *Sac. Congr. 20. Martij 1621.*

10 Quæ diximus, annum probationis non interrupti, si Nouitius cum licentia legitimi Superioris, ac iusta causa, maxime infirmitatis, egrediatur Monasterium animo redeundi, duram habent oppositionem, Nouitium debere durante anno probationis permanere continuo intra claustra Monasterij, ita vt non possit tempus illud frangi, vel discontinuari sub quouis prætextu, prout concludit *Rot. in vna Granat. professionis 9. Febr. 1609. coram D. Marcomontio,* vbi non fuit admissa causa infirmitatis, aut licentia Superioris; quia in illis, quæ sunt de forma, seruatur rigor, *Ruin. in rubr. de nou. oper. nunciat. num. 9.* & rigor iure optimo in hæc materia inductus est; nam cum annus probationis detur in subsidium humanæ fragilitatis, & in fauorem tam Nouitij, quam Monasterij, vt ille experiatur Religionis austeritates, & cum illis suas vires metiatur, & Monasterium eiusdem Nouitij animum, & mores inspicere, & cognoscere possit, vt in hoc *cap. ad Apostolicâ, & cap. non solum, eod. tit. de regal. in 6. ma-*
ni-

inseffabile est non satisfieri dispositioni iuris, quamdiu procul a Regulari disciplina, & a Prælati oculis Nouitius in domo paternam blande, & beneuole habetur, & forsitan in illò tempore, quo extra Monasterium degit, occurrit in Religione aliqua asperitas, quam uollet ferre, vel non possit, propter quam decerneret non profiteri, ex quibus rationibus concludit in proprijs terminis *Gratian. discept. foren. cap. 166. ver. quamuis relata*, tempora non coniungi in hoc casu.

Rationes adductæ per *Gratian*. conformantur dispositioni *Conc. Trident.* & proinde quando illæ adaptantur in praxi, ut quia Nouitius per tempus notabile extra Monasterium commoratus est, libenter illius opinionem tenerem; sed si per breue tempus Nouitius absuerit, ita ut non possit dici nõ experijisse notabiles asperitates Religionis, & tunc non esset recedendum a supra firmata sententia, quæ vere est communior, nempe annum probationis non interrumpi, cum *Barbos. & alijs supra cit. versic. & contra.*

II Quæro, an finito anno probationis, possit professio prolongari, vel an debeat statim emitti post annum.

Resp. verba *Concil. Trident. citat. cap. 16. sess. 25. de Regul.* ibi, *Finito tempore Nouitiatus, Superiores Nouitios, quos habiles inuenierint ad profitendum admittant, aut a Monasterio eos eiciant*, videntur disponere post probationis annum professionem nõ posse prolongari, & hoc verum est quoad Nouitios repertos habiles; illi enim statim finito anno sunt admittendi ad professionem, iuxta dispositionem Concilij; quoad Nouitios vero repertos inhabiles ad profitendum; ut quia non didicerunt bene quæ didicenda sunt, & illorum possunt Superiores professionem prolongare, si ipsi Nouitij consentiant, & dummodo habeant spem probabilem, quod efficiantur habiles infra sex menses, ita respondisse *Sac. Congregat. Cardin. super cit. text. Concil. Trident.* facta prius relatione Sanctissimo Pio Papæ V. testatur *Campan. in diuers. iur. can. rubr. 12. cap. 4. in princip. post Gasp. Passarell. in suo tract. de priuileg. fol. 230. & refert nouissime Barbos. in sum. Apost. decis. verb. professio regularis, num. 6.* licet ipse videatur sentire posse prolongari in *tract. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 42. num. 130.* quem sequitur *Nouar. Lucern. Regul. verb. annus, n. 10.* & secundum prædictam opinionem testatur *Campanil. cit. loc. vidisse Neapoli seruari in praxi, differri professionem per aliquas hebdomadas post annum.*

12 Aduerte hic eminentiam pij instituti uenerandæ admodum, & summis laudibus semper extollendæ Religionis Clericorũ Societatis Iesu ex dispositione *Sac. Concil. Trident. cit. cap. 16.* ubi sanctissimi illi Patres Concilij postquam generaliter disposuerunt Nouitios post annum probationis ad professionem admittendos habiles, aut eiciendos e Monasterio, ab hac lege excepturunt Nouitios Societatis prædictæ tanquã optimo instituto, & nulla digno reformatione ductos.

13 Obserua secundo, quod si aliquis Religiosus professus in vna Religione etiam strictiori ad aliam transeat, tenetur nouum explere annum probationis, iuxta dispositionem *Concil. cit. cap. 16.* ita *Nouar. conf. 49. num. 4. & conf. 53. num. 5. de regul. in antiqu. & conf. 61. num. 4. & conf. 62. num. 4. & conf. 77. num. 4. eod. tit. in nouis, Peregrin. in comment. ad Constit. Cler. Regul. p. 2. c. 1. liter. C. §. 19. Fr. Eman. in sum. tom. 2. cap. 6. n. 10. & quæst. regul. tom. 3. quæst. 19. ar. 11. & alij, quos refert, & sequitur Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 41. num. 109. contra Sorb. in compend. priuileg. Mendic. verb. nouitius, post 2. notab. §. sed an requiratur, &c. quem reprobat *Sanch. de mat. lib. 7. disp. 37. sub num. 47.**

14 Obserua tertio, si professio facta ante expletum integrum probationis annum ratificetur, non est iterandus nouitiatus, sed sufficit professionem ratificari completo tempore, quod deerat illi anno, quia nullum vitium in nouitiatu interfuit, nec quicquam refert, illum expletum esse professorum habitu assumpto, ita tenet *Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 37. nam. 50. post Palat.* per eum adductum contra *Nouar.* Eodem modo professione existente irrita defectu ætatis, ut quia ante decimum sextum annũ completum emissa est, non esse necessarium ad eius ratificationem annum nouitiatus iterari, probat idem *Sanch. cit. loc. num. 49.* dummodo annus nouitiatus, omnino, validus præmissus fuerit post pueritatem, *Barbos. cit. loc. n. 110.*

15 Vtcrius non est necessarium iterare annum nouitiatus, existente professione nulla ratione metus, quia vere Religio admissioni huius Nouitij consentit, & ipse Nouitius voluntatem habuit ingrediendi ad experiendum, licet coact. Nec ius canonicum irritat huiusmodi nouitiatum, sed solã professionem. Nec est eadem ratio de ingressu in nouitiatum, ac de professione, ita probat *Sanch. cit. loc. num. 51.* contra *Nouar. conf. 89. de regul. lib. 3. 2. edit.* qui tenet, professionem emissam nulliter ob defectũ

etatis, aut anni integri nouitiatus, aut quia metu emissa est non censi tacite emissa, nisi postquam profitens sciuerit professionem esse nullam, persistat integro anno in Religionis animo ratificandi illam.

Cætera ad hanc materiam, quando existente nulla professione, pro illius ratificatione sit, vel non sit iterandus annus nouitiatus, vide *Sanch. cit. loc. num. 45. & seqq.* vbi late omnes adducit casus, & regulas generales, ibiq; refert alios de hac re tractantes.

16 Difficultas est in hac materia, an existente nulla professione emissa anno probationis non expleto integre, vel quia emissa ante decimum sextum annu, quæ est nullitas similis, ad hoc vt expleto deinde anno prædicto, vel completa ætate possit valide ratificari, desideretur nouus consensus ipsius professi, nouaq; acceptatio Superioris Religionis præcedente in vtroq; scientia nullitatis prioris professionis. In hac difficultate duplex reperitur sententia; tutior vero, & probabilior, quam tenet *Azor. l. 12. instit. moral. cap. 4. q. 7.* & alij, est, ad hoc vt talis professio ratificari possit, desiderari Superiorem consensum nullitatis professionis, ipsam denuo admittere, & sic requiritur nouus consensus tam profitentis, quàm Religionis Superioris. Contraria sententia *Nouar. conf. 35. de Regul. lib. 3. in 1. edit.* & aliorum tenet; remoto impedimento, reconualescere professionem absq; noua acceptatione Superioris, si Nouitius conscius nullitatis professionis; eam ratificauerit, hanc sententiam dicit esse probabilem, & tutam *Sanch. de matr. lib. 7. disp. 37. n. 64.* eamq; ipse defendit, licet priorem asserat tutiorem. Quid si professio sit nulla ex alio defectu, vide late per *Sanch. sod. loc. a. n. 59.*

17 Obserua quarto, professionem emissam ante completum annum probationis, vt supra, esse omnino nullam, nullamq; inducere obligationem, determinant expressa verba *Concil. Trident. cit. cap. 15.* Verum talis nulliter professus, vel alio modo, non potest propria autoritate habitum relinquere, sed si nullitatem professionis velit experiri, tenetur seruare dispositionem eiusdem *Conc. Trident. cit. sess. 25. de Regul. cap. 19.* vbi tria requiruntur, vt inualide professus reclamans possit audiri. Primum, vt reclamet intra quinquennium computandum a die professionis. Secundum, vt causa nullitatis professionis proponatur coram Ordinario, & coram Superiore Regulari. Tertium, vt prætendens nullitatem, sponte non dimittat habitum ante hanc

deductionem; quod si ordo prædictus non fuerit seruatus, non debet quis audiri aduersus professionem quamcumq; causam allegans, & ad Religionem redire omnino compellendus est, ita *Trid.* cuius dispositio procedit in quacumq; professione, siue expressa, siue tacita, quia *Concil.* loquitur generaliter de professione, ita tenent *Nouar. comment. 4. de Regul. num. 73.* *Azor. institut. moral. lib. 12. cap. 4. q. vlt.* *Gratian. discept. foren. c. 413. n. 2.*

18 Aduerte, *Trident.* non tollere professionem tacitam, vt testatur *Nouar. conf. 35. tit. de Regul. lib. 3. in 1. edit.* *Azor. instit. moral. lib. 12. cap. 4. quest. 6. in fin.* late *Campanil. diuers. sur. canon. rubr. 12. cap. 4. n. 4. & seqq.* vbi multa adducit, & secundum hanc opinionem *Sac. Congreg.* censuisse refert *Nouar. Lucer. Regular. verb. professio, num. 24.* Quibus modis inducatur professio tacita, refert *Ricc. in prax. 3. par. resol. 329.* nempe per delationem habitus professorum. per veli susceptionem, si suscipiens consideret velo annexum esse votum. per dationem vocis in Capitulo. per sedem supra Chororum. immiscendo se cæteris actibus inducentibus tacitam professionem ex consuetudine Monasterij, & alijs, ita *Ricc.* quibus adde, induci etiam tacitam professionem per susceptionem Ordinum, refert *Nouar. Lucer. Regul. verb. professio, num. 32.* decisum in vna *Beneuentana 20. Decembr. 1619.* id intellige, quando susceptio Ordinum fuit facta ad instar aliorum Regularium. Et generaliter dicitur emitti tacita professio, quoties Nouitius probationis, seu nouitiatus tempore expleto, legitimæ ætatis existens, in Religionis mantu, quem coram Superiore suscepit, illum in Monasterio asportauit, voluntarie perseuerant, taliter quod tacita mente profiteri appareat, vel quia sponte, & scienter se ingerit actibus professis tantum conuenientibus, & id animo emittendi professionem, *Rota in vna Lisbonen. professionis 1621. coram D. Merlino,* & refert *Nouar. loc. cit. num. 22.*

Declaro supradicta, vt tunc per delationem habitus professorum inducatur tacita professio, quando habitus Nouitiorum est patenter distinctus ab habitu professorum, vt seruari debet in quacumq; Religionis, per *cap. Statuimus. in fin. de Regul.* tunc enim eo quod deferat quis triduo habitum professorum, infertur tacita professio, declarat post multos *Barbos. cit. loc. num. 165. & seq.* vbi e conuerso obseruat, quod in casu talis distinctionis habitus si quis per viginti annos deferat habitum Nouitiorum, non præsumitur tacita pro-

Ggg fei-

- fessio. Quod si habitus Nouitiorum non distinguatur ab habitu professorum, & tunc per annalem delationem integram, & continuam illius, inducitur tacita professio, concurrente legitima ætate, & expleto nouitiatus tempore, vt explicat *Barbos. citat. loc. num. 161. & seqq.*
- 19 Intellige prædicta, vt per delationem habitus professorum inducatur tacita professio, quando habitus fuit susceptus coram Superiore; nam alias si ex se ipso quis assumeret habitum professorum, non diceretur tacite profiteri, *Gratian. discept. foren. cap. 640. num. 31.* sequitur *Barbos. cit. loc. num. 157.* & fuit delatus intra Monasterium, quia si extra illud delatus esset, nõ induceretur tacita professio, nec non fuit delatus sponte, & animo emittendi professionem; sicut idem dicimus quando quis se immiscuit actibus professorum, ad quod requiritur, quod sponte se immiscuerit, & tali animo, late declarat post multos per eum adductos, *Barbos. cit. loc. n. 156. & seqq.*
- 20 Nota, quod tacita professio inducitur per solam delationem habitus, quando est distinctus patenter, ita vt non requiratur exercitium actus proprii professorum, vt aduertit *Gratian cit. cap. 640. nam. 31.* sicut inducitur per solum exercitium actus proprii professorum sine delatione habitus professorum, quando sunt distincti habitus, vt aduertit *Barbos. cit. loc. sub nu. 162.*
- 21 Diximus requiri ad professionem tacitam emittendam, vt quis habitum deferat, vel actum faciat proprium professorum, vt supra, scienter, & animo profitendi, quæ scientia debet præsumi, quando quis sponte id fecit, iuxta dicta per *Gratian. cit. loc. nam. 31. & Barbos. num. 150.* qui dicit non excusari allegantem id fecisse animo non emittendi professionem.
- 22 His obseruatis de tacita professione, ad id vnde digressi sumus redeundo, nempe ad ea, quæ requiruntur ex *Concil. Trident.* ad hoc vt quis prætendens nullitatem professionis ex defectu anni integri nouitiatus, vel alia iusta causa possit audiri, vt dictum est supra *vers. obserua quarto.* vbi primo dictum est desiderari, quod reclamet intra quinquennium; incipit enim currere hoc quinquennium a die ipso professionis expressæ, in tacita vero a die, qua professio tacita inducitur, nempe a die, qua transacto nouitiatus anno inducitur professio tacita per delationem habitus professorum, & exercitium actuum, qui professorum proprii sunt, & alijs modis, vt supra, aduertit *Sanch. de matr. lib. 7. disput. 37. num. 2.* vbi etiam an dies illa professionis
- computetur in termino quinquenni, & esse se computandum de momento ad momentum, testatur *Nouar. Lucer. Regul. verb. reclamare, n. 3.* post *Leo. Barbos. & Bonac.* per eum relatos.
- 23 Quæstio est inter DD. an impeditus impedimento facti, vel ignorans nullitatem professionis possit post quinquennium audiri reclamans contra professionem. In qua quæstione partem negatiuam validis rationibus probant *Sanch. de matr. lib. 7. disp. 37. num. 19. & Bonac. tom. 1. tit. de claus. & c. quæst. 2. punct. 11. diff. 4. num. 3. & 4.* voluit etiam *Cauall. quæst. commun. contr. commun. cap. 500. in fin. & alij.* Partem vero affirmatiuam, nempe ignorantem, vel impeditum vt supra, posse reclamare post quinquennium, & esse audiendum saltem per viam restitutionis in integrum, tenet *Ricc. in prax. 1. par. resol. 560. num. 6. Flor. de Mena var. quæst. cap. 23. num. 68. Santorell. variar. resol. quæst. 48. num. 3. Villalob. in sum. tract. 35. diff. 25. par. 2. Barbos. de poss. Episc. alleg. 104. num. 17. & alij.* Prima sententia est æquior, & probabilior, secunda est communior, Sed quicquid sit de opinionibus, Praxis seruat vt elapso quinquennio non admitteatur quis coram Ordinario ad reclamandum, nisi prius adeat Pontificem, vel Sacram Congregationem Eminentissimorum Cardinalium, & allegato iusto impedimento non reclamandi, intra tale tempus, obtineat facultatem per viam restitutionis in integrum, testatur etiam *Ricc. cit. loc. & Nouar. Lucer. Regul. verb. reclamare, n. 5.*
- 24 Nota primo, quod *Concil. Trident.* non permittit audiri reclamantem contra professionem post quinquennium, quia præsumit intra tale tempus ratificationem irritæ professionis, quam præsumptionem esse iuris, & de iure dicit *Sanch. cit. loc. n. 16.* proinde nec coram Sanctissimo, vel Sacra Congregatione esset audiendus per viam restitutionis in integrum, vt supra, nisi doceat saltem summarie de impedimento, vel ignorantia, vt dictum est, quod impedimentum, vel ignorantia non probatur iuramento ipsius reclamantis, vt post *Sanch. cit. loc. num. 14.* & alios docet *Nouar. cit. loc. num. 6.*
- 25 Nota secundo, quod habens perpetuum impedimentum, & inhabilitatem ad profitendum, & habens temporaneum impedimentum, quod durat adhuc post quinquennium, vt est in professio per metum, qui durauit per totum quinquennium, est audiendus reclamans aduersus professionem post quinquennium, etiam per viam

ordinariam, probat et multis *Sanch. citat. loc. quaest. 4. per tot. a num. 30. usque ad 35. faciunt dicta per Ricc. collect. 102. num. 23. Bonacin. cit. loc. num. 7. docet Gratian. discept. forens. e. 4. §. 3. n. 9.*

26. requisitum ad hoc ut reclamans contra professionem audiri possit, est, ut causas, siue causam nullitatis professionis proponat coram Ordinario, & Superiore suo, ita *Trident. cit. cap. 19.* quod intelligitur de Ordinario loci, in quo existit Monasterium, ubi professionem emisit, & de Superiore Regulari eiusdem Monasterij ita testatur fuisse decisum per *Sacr. Congr. Nouar. Lucer. Reg. verb. nullitas, & Barbos. sum. Apostol. decis. verb. professio regularis, num. 12.* qui ulterius addit, ad hanc nullitatem cognoscendam non posse interuenire Superiorem Religionis, sed Superiorem Monasterij, in quo emissam est professio. Ex quibus etiam deducitur, quod si reclamans ex obedientia translatus est ad aliud Monasterium, non potest coram Superiore noui Monasterij proponere nullitatem praedictam. Limita praedicta, quando Superior Regularis vellet ex alia iusta causa eijcere suum subditum, quia tunc id potest sine Ordinario; *Nouar. loc. citat. verb. professio, num. 35.*

27. Vltimum requisitum, ad hoc ut possit audiri reclamans contra professionem, est, ut ante reclamationem nullatenus habitum Regularem sponte dimittat, alias ad allegandam quamcumque causam contra professionem non admittitur, sed ad Monasterium redire cogitur, & tanquam Apostata punitur, ita *Trident. cit. cap. 19.* quod intellige durante dimissione habitus, quia si quis dimissum habitum reassumat, admittitur ad allegandam nullitatem professionis, tener *Suar. de Relig. tom. 3. lib. 7. cap. 3. num. 14.* & alij, quos sequitur *Nouar. Lucer. Regular. verb. professio, num. 28.* docet *Gratian. discept. forens. cap. 413. num. 6. & 8.* probat ratione *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. dec. 48. in fin.*

28. Vtlerius communiter aduertunt DD. *Concil. Trident.* denegare audientiam dimittenti habitum temerarie; unde si quis haberet iustam causam dimittendi habitum, ut quia non posset habere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire, nisi habitu deposito; vel quia ei non permittitur proponere causam coram Ordinario, & ob id habitu dimisso aufugit, ut reclamet, non denegatur ei audientia praedicta, quia temeritas non consideratur in eo, qui id facit, ut possit uti remedio sibi a iure concesso, & allegare causam nullitatis, ita

Ricc. in cit. decis. 48. numer. 8. post *Nouar. Sanch. Azor. &* alios per eum allegatos. Et generaliter semper quod quis iustam habet causam dimittendi habitum, non dicitur sponte dimittere, secundum verba *Concil. Trident. cit. loc.* ita *Bonas. de censur. & pœn. viol. ipsius imposit. quaest. 2. punct. 1. 3. difficult. in princip. vers. hoc tamen.* Multa quomodo Apostatis denegatur audientia contra professionem, vide apud *Ricc. cit. decis. 48. per tot.* sed est necesse ut reassumpto habitu permaneat in Religione, ad hoc ut audiatur.

29. Firmauimus supra, per solam delationem habitus professorum iudici, tacitam professionem concurrentibus requisitis. Illis adde, quod talis tacita professio excluditur ex reclamationibus, & protestationibus in contrarium, immo ex solis protestationibus, quae habent vim sufficientis reclamationis, sicut dictum in vna *Briac. Parochialis 20. Martij 1620. coram D. Valto,* ut refert, & sequitur *Ludov. decis. 85. num. 6. in fin.* ubi ulterius addit, talem tacitam professionem tolli per metum reuerentialem, licet alias non sufficeret ad tollendam expressam, *Rot. decis. 579. par. 2. in reuoc.* Idem operantur lamentationes, & declarationes, *Rot. in vna nullitatis professionis proxime citanda.*

30. Vtlerius communiter aduertunt DD. professionem nullam non valde ratificari per delationem habitus professorum, aut per exercitium actus solis professis conuenientis, & familiaris, nisi talia faciens scientiam, & notitiam, habeat nullitatis professionis, probat *Gratian. discept. forens. cap. 440. num. 22. & seq.* refert multos *Diana resolut. moral. tom. 6. tract. 7. miscellan. resolut. 56. d. in fin. vers. bis tamen,* testatur contrarium tenuisse *Rotam in vna Vltibonen. nullitatis professionis, 27. Martij 1641. coram D. Carrillo,* attestando, quod affirmatiuam sententiam uti minus tutam Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Interpretum non amplectitur, eandemque opinionem Sacrae Congregationis Urbanus VIII. mandauit seruari, ut habetur in eadem decisione, quam adducit de verbo ad verbum *Diana in fin. to. 6.* pro eadem sententia aliam adducit *Rot. decis. coram eodem, Tambur. de iur. Abbatiss. in fin. dec. 2. num. 11. vers. nec etiam.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Regulares in causis miserabilium personarum quando conveniendi coram Ordinario. Et quid si habeant Conservatorem. Et in quibus causis, num. 3.*
- 2 *Quis dicatur loci Ordinarius in hac materia.*
- 4 *Causa mercedum quæ*
- 5 *Miserabiles persona quæ dicatur, iuxta terminos Concilij Trid. sess. 7. cap. 14. de reformat.*
- 6 *Regularis quando dicatur degere extra claustrum in terminis Concilij Trident. sess. 7. cap. 14. de refor.*
- 7 *Regularis delinquens extra Monasterium punitur ab Ordinario loci.*
- 8 *Regularis quando dicatur delinquere extra Monasterium in terminis Concil. Trid. sess. 6. cap. 3. de refor. Et quando non, n. 9.*
- 10 *Regularis vagans, & repertus sine literis sui Superioris, potest puniri ab Ordinario.*
- 11 *Episcopus punit Equites Hierosolymitanos vigore Conc. Trid. sess. 6. c. 3. de reform.*
- 12 *Regularis degens intra claustra, & delinquens extra quomodo subdatur loci Ordinario. Et quid in hoc disposuerit Clemens VIII. Et quid seruet praxis, num. 13. Vbi an sit statim remittendus. Quid si Episcopus non carcerauerit delinquentem. Et quomodo sit monenda Superior Regularis ad puniendum, n. 14. & 15.*
- 16 *Regularis quando dicatur delinquere extra claustra in terminis Concil. Trid. sess. 25. cap. 14. de Regul. Et quid si e claustro proiciat lapidem, & percutiat extra, vel e. contra, an subdatur Episcopo, n. 17.*
- 18 *Regularis ad hoc ut possit puniri ab Ordinario, an sit probandum, quod notorie deliquerit, iuxta dispositionem Concil. cit. cap. 14.*
- 19 *Regularis Superior quomodo certiorè facias Episcopum de punitione Regularis.*
- 20 *Regulares si non ascendant ad numerum duodecim in Monasterijs erectis post Decretum Urbani VIII. subsunt in omnibus Ordinario. Et Decretum prædictum comprehendit omnes Regulares, num. 21.*
- 22 *Regulares in causis hæresum Episcopo Ordinario subdantur. Et quid in hoc disponat Bulla Pauli V. num. 23. Et an in foro conscientie possint Superiores Regulares absoluerè suos subditos ab hæresi, n. 24.*
- 25 *Regulares transgressores Bullarum Pontificum loquentium de Conceptione B. Virginis, & sollicitatione in confessione puniuntur ab Ordinario.*
- 26 *Regulares subsunt Ordinario in causis falsæ monete. Et quid in hoc disposuerit Urbanus VIII.*
- 27 *Regulares vagantes recedentes a Monasterijs, vel sine habitu incedentes puniuntur ab Ordinario.*
- 28 *Regulares impediètes iurisdictionem Ordinarij, vel eius Officialem offendentes puniuntur ab ipso Episcopo, id etiam contra Conservatores impediètes, ut supra.*
- 29 *Regulares a quo Episcopo ordiandi, & quomodo. Examinantur ab Episcopo quoad scientiam, etiam si approbati sint a suo Superiore, num. 30. Quomodo obtineant dispensationem quoad interstitia, n. 31.*
- 32 *Regulares pro audiendis confessionibus secularium approbantur ab Ordinario. Et an requiratur etiam licentia sui Superioris, num. 33. Possunt ab Episcopo approbari sine examine, & limitate, num. 34. Et quando Ordinarius possit renocare talem approbationem late, num. 35. Et quando sint approbandi cum limitatione, num. 36.*
- 37 *Regularis, cui iniuste denegatur, vel renocatur facultas audiendi confessiones secularium, an possit illas audire.*
- 38 *Regulares non amittunt facultatem audiendi confessiones secularium semel eis concessa per Episcopum, si discesserint e Diœcesi, & redeant. Et quid per mortem concedentis, nu. 39.*
- 40 *Regularibus quis det facultatem audiendi confessiones secularium? Epi-*

- Episcopus loci no, an Regularis, vel penitentis, n. 41.*
- 42 *Regulares an sine licentia Episcopi possint audire confessiones in servitium in Monasterio. Et an approbati possint impediri audire confessiones in domibus priuatorum, nu. 43.*
- 44 *Approbatus simpliciter an dicatur approbatus pro Monialibus. Et quid si approbatus sit pro uno Monasterio Monialium, an possit confessiones audire in alio Monasterio. Et an semel approbatus pro Extraordinaria possit iterum redire.*
- 45 *Confessarius simpliciter approbatus ad audiendas confessiones non potest eligi a Monialibus vigore Iubilei. Nec potest audire confessiones extra Diocesim approbantis, n. 46.*
- 47 *Regulares approbandi ad confessiones debent presentari a suis Superioribus.*
- 48 *Clement. 1. de priuileg. explicatur.*
- 49 *Regulares non possunt ministrare Sacramentum extrema vntionis secularibus sine licentia Episcopi, vel Parochi sub pena excommunicationis. Et quanda excusentur, num. 50. Et an possint illud ministrare Nonitijs conuersis, & familiaribus, n. 51.*
- 52 *Regulares quando non possint ministrare Sacramentum Eucharistia secularibus. Et quid de tempore Paschatis. Et quale dicatur hoc tempus, n. 53. Et quid accedente licentia Parochi, num. 54. Et an vagis, aduenis, & peregrinis in die Paschatis, num. 55. Et an alieno Religioso, num. 56. Et an seruis, & domesticis Monasterij, n. 57. Et quando in articulo mortis, nu. 58.*
- 59 *Regularis non potest matrimonio assistere sine licentia Ordinarij, vel Parochi. Et contrafaciens quam penam incurrat, num. 60. A qua pena excuset ignorantia, num. 61. Quid in matrimonio vagorum, vel inter Indos, num. 62.*
- 63 *Regulares quando possint Sacramentum Baptismatis conferre. Non tamē possunt esse Patrini, nec cum licentia, num. 64. Et si de facto suscipiunt, contrahunt cognationem, licet peccent, nu. 65. Quod fallit in Regulari creato Episcopo, n. 66.*
- 67 *Regulares predicare volentes in Ecclesijs sui Ordinis tenentur petere benedictionem ab Episcopo. Et quid si Episcopus reuocat illam dare, late discutitur.*
- 68 *Regulares predicare volentes in Ecclesia non sui Ordinis, tenentur obtinere licentiam ab Episcopo, qui potest illos examinare quoad doctrinam, nu. 69.*
- 70 *Regularis predicans sine benedictione, vel sine licentia respectiue punitur ab Ordinario etiam censuris. Item potest ille punire hereses, scandala, falsa miracula, vel prophetias, vel suas inspirationes predicantem. Et quibus penis, num. 71.*
- 72 *Regulares, petente Episcopo, tenentur emittere Fidei professionem antequā predicare incipiant. Non solum semel, sed iterum, si iteratis vicibus predicare intendant, num. 73. Et an licentia predicandi semel data possit reuocari, num. 74.*
- 75 *Regularis predicaturus in Ecclesia sui Ordinis, quomodo debeat petere benedictionem ab Episcopo, & quando. Et benedictio, siue licentia predicta sunt danda gratis, num. 76. Et quid si bis, aut ter predicare intendat, num. 77.*
- 78 *Regulares possunt compelli ab Ordinario ad habendam lectionem sacra Scriptura in singulis Monasterijs. Et quoties in hebdomada, num. 79. Et Lectores non possunt examinari ab Ordinario, num. 80.*
- 81 *Regulares non possunt imprimere libros sine licentia Ordinarij.*
- 82 *Regulares exercentes curam animarū secularium subsunt Episcopo Ordinario. Nec ad dictam curam deputari possunt sine eius examine, & approbatione, etiam si sint ad nutum amonibiles, debent tamen destinari a Superiore Regulari, n. 83.*
- 84 *Regularis exercens curam animarum visitatur ab Episcopo Ordinario. Item Sacramenta, Sacramentalia ornamenta, & alia ad curam animarum. Quid de Ecclesia, vel Altari, n. 85.*

- 86 *Regulætes exercētes curam animarum delinquentes, vel insufficientes quomodo puniantur ab Ordinario, ad præscriptum Bullæ Pij V. ubi etiam quid de Regulari, qui de factō se immiscuit exercitio cura, vel de exigente emolumenta cura excessiue, nu. 87.*
- 88 *Regulares si renuant recipere Episcopum visitantem, quid agat Episcopus.*
- 89 *Regularis exercens curam animarum, & delinquens extra curam punitur a suo Superiore Regulari. Similiter si exercēs curam subditis Abbati habēti utramq; iurisdictionem, num. 90. Nec etiam Episcopus visitat, aut punit Regularem exercentem curam animarum in Monasterio Cluniacensi, vel in Monasterijs, in quibus Abbates generales, aut capita Ordinum resident. Quod satis declaratur, num. 91. Quid in Beneficijs commēdatis, n. 92.*
- 93 *Regularibus alloquentibus cum Monialibus quomodo Episcopus Ordinarius licentiam concedat ex Decreto Urbani VIII.*
- 94 *Regulares non possunt deputare confessores pro Monialibus ipsis subiectis sine approbatione Ordinarij.*
- 95 *Ordinarius potest rationem exigere ab Administratoribus bonorum Monialium Regularibus subiectarum, & præcipere Regularibus, ut amoveant Administratorem, vel Confessorem, si ita expedire videbitur. Potest etiam assistere cum Superiore Regulari electioni Abbatissæ, num. 96. Et Regulares tenentur significare Episcopo diem electionis, & illum expectare pro hora determinata, alias potest Episcopus procedere, & punire Regulares, n. 97.*
- 98 *Regulares subsunt Episcopo quoad conservationem clausuræ Monialium, pro qua conservanda potest Episcopus intrare septa Monasterij Monialium Regularibus subiectarum. Nec per Regulares potest impediri, alias procedit contra illos, n. 99.*
- 100 *Episcopus examinat illas, quæ Moniales fieri volunt, etiam in Monasterijs Regularibus subiectis, quibus potest mandare, ne Novitiæ ad habitum admittant, ipso non certiorato.*
- 101 *Regulares coguntur ad observantiam festorum per Ordinarium, etiam censuris. Non tamen possunt cogi mutare ritus quoad divina Officia, n. 102. Vel se abstinere a publicatione festorum, num. 103.*
- 104 *Regulares tenentur servare interdicta per Ordinarium lata, & contrafatientes ab illo puniuntur.*
- 105 *Regulares subsunt Episcopo quoad accessus ad publicas Processiones, & quoad differentias præcedentiarum. Ad quas accedere, possunt compelli censuris, num. 106. Et tenentur accedere in numero decenti, num. 107. Et cum Cruce Velo cooperta, num. 108. Et an Regulares, qui non tenentur accedere, si aliquando accesserint, sibi præiudicent, num. 110.*
- 109 *Episcopus potest cantare, vel facere cantare per suos Canonicos Missam in Ecclesia Regularium, ubi Processiones diriguntur.*
- 111 *Regulares quando subsunt Episcopo quoad quaestuationem, & eleemosynarum petitionem, n. 112.*
- 113 *Regulares subsunt Episcopis quoad adificationem novi Monasterij, consecrationem Ecclesiæ, & alia, quæ sunt ordinis Episcopalis. Et an possint recipere de manu Laicorum Ecclesiæ iam consecratas sine consensu Episcopi, num. 114.*
- 115 *Regulares subsunt Episcopo quoad cognitionem, & approbationem Reliquiarum, qui potest mandare Regularibus, ut non exponant, etiam in eorum Ecclesijs Reliquias non approbatas; & pendente cognitione penes se retinere claves.*
- 116 *Regularis relictus executor piarum voluntatum tenetur reddere rationē Episcopo, & ab eo potest puniri.*
- 117 *Regulares Novitiæ subsunt Episcopo quoad renunciations per eos faciendas.*
- 118 *Regularis tenetur nullitatē professionis petere coram Ordinario, & Superiore, alias si Superior solus sub prætextu dictæ nullitatis Regularem emiserit.*

serit, non est tutus.

- 119 Regulares possunt cogi ab Ordinario ad restitutionem bonorum Nouitij exeuntis.
- 120 Regulares tenentur erigere Baldachium Episcopo celebrare volenti in suis Ecclesijs. Et in Sabbato sancto non possunt pulsare campanas ante Ecclesiam matricem, num. 121. Quid extra dictum Sabbatum, vel stante consuetudine, num. 122. Et an possit mandare ut non pulsentur campana ante illarum benedictionem, n. 123.
- 124 Regulares subsunt Ordinario in causa reconuentionis. Et quid si a conuentione desistant, n. 125.
- 125 Regularibus potest Episcopus mandare ne recipiant Sacerdotes seculares externos ad diuina sine illius licentia.
- 126 Regulares non possunt solemniter exponere Sanctissimum sine licentia Episcopi. Nec Processiones facere extra ambitum Monasterij, n. 127.
- 128 Regulares non possunt sacrum facere in Oratorijs priuatis secularium sine licentia. Et an prohiberi possit ut ibi Sanctissimum dispensetur.
- 129 Regulares sibi arrogantes iura episcopalia, possunt puniri per Episcopum.
- 130 Regulares non possunt Indulgentias publicare sine licentia Episcopi.
- 131 Regulares possunt compelli ab Episcopo ad seruandas Constitutiones Urbani in materia defunctorum cum opinione sanctitatis, & contrafacientes possunt puniri.
- 132 Monachi Ecclesia Cathedralis subsunt Episcopo.
- 133 Regulares subsunt Episcopo Ordinario in omnibus, que sunt extra regulam, & regularem obseruantiam.
- 134 Regulares an possint declarari excommunicati per Ordinarium.
- 135 Regulares an possint cogi censuris ab Ordinario in casu, quo illi subduntur,

ARGUMENTVM.

De Iurisdictione Ordinarij in Regulares. Notatur. Quis dicatur Ordinarius loci in his terminis. Et in qui;

bus casibus Regulares subsunt Ordinario. Discutiuntur casus in particulari satis abunde.

ANNO TATIO XXXXVIII.

S. V N I C.

Ad Text. in Cap. 1. S. in eos, de Priuileg. in 6.

IN hoc text. deciditur, Ordinarium in Regulares suam iurisdictionem exercere non posse illos interdicens, suspendens, vel excommunicans, cum hoc sit ipsis Regularibus a Sede Apostolica ex priuilegijs indultum, in quo text. DD. & in c. neque aliqui, eod. tit. & lib. statuunt regulam, quod Regulares sub Religione approbata viuentes exempti sunt a iurisdictione Ordinariorum, ea ratione, quia in his locis Papa omnes Indulgentias, & Priuilegia sub quacumq; verborum forma concessa ab Ordinariorum iurisdictione eximentia reuocauit; tamen declarauit in ea reuocatione non comprehendi Regularium priuilegia, & exemptiones, sed illa in suo robore permanere disposuit; & de eorum priuilegijs apparet ex mare magno priuilegiorum a Summis Pontificibus concessorum Regularibus, & ex dispositione Concil. Trident. sess. 21. c. 14. vbi text. dicit, quod Regularis non subditus Episcopo ab eo non puniatur, licet Populo scandalosus sit, sed a suo Prelato, cap. 2. eiusd. sess. ergo priuilegia predicta manent sub sua firmitate, neque per ipsum Concilium fuere reuocata, sed confirmata, idem Concil. Trident. sess. 14. de reform. in fin. sed cum hæc exemptio sit ex priuilegio, nam certum est in iure communi omnes Regulares Episcopo subesse, ita iura adducta per Campanil. in diuers. iur. canons. rubr. 11. cap. 13. num. 1. deducunt alij allegantem illud tenere probare, vt refert Campanil. cit. loc. num. 3. sed cum hodie hæc priuilegia sint notoria, maxime inter Regulares antiquos, non sunt probanda.

Supradicta exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij restringitur in multis casibus, quos omnes hic disceptandos duxi post multos, præsertim Campanil. cit. loc. Mart. de iurisdic. part. 4. cent. 2. cas. 182. Ricc. in prax. 3. par. resol. 269. Marcel. Vulp. in prax. for. Eccles. cap. 42. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares. Barbosa in sum. Apost. dec. eod. cit. verb. Lexan. in sum. quæst. Reg. tom. 3. eod. cit. verb. Genuens. in prax. cap. 59. late Coebier. in tract. de iurisdic. in exempt. post multas quæstiones,

Tam-

Tambur. Ricc. & alios infra citandos.

1 Fallit supraposita regula, quod Regulares sint exempti ab Ordinario. Primo in causis mercedum, & miserabilium personarum; in his enim causis Regulares illos, qui extra Monasterium degunt tantum, possunt conueniri coram Episcopo, vel alio Ordinario loci, etiam si tales Regulares Conseruatorem, vel alium Iudicem deputatum haberent, in quibus causis potest loci Ordinarius procedere, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, ita expresse deciditur in *Concil. Tridentin. sess. 7. cap. 14. de reformat.* aduertunt citatis locis *Maria num. 4. Ricc. vers. sexto, Vulp. nu. 24. Nouar. verb. causa, num. 3. & alij, Rot. diuer. par. 1. dec. 702. num. 5.* Quod si Regulares degunt intra Monasterium, & habent in partibus Conseruatorem, vel alium Iudicem Apostolicum Delegatum, tunc etiam in causis prædictis mercedum, & miserabilium personarum non possunt conueniri coram loci Ordinario, demonstrant expressa verba *Concil. prædict. loc.* a contrario sensu, ibi, *Aut Regulares extra Monasterium degentes.* Quod si Regulares degunt intra Monasteria, sed non habent Conseruatorem in partibus, vel alium Iudicem Apostolicum Delegatum, possunt non solum in causis prædictis mercedum, & miserabilium personarum, sed in omnibus alijs causis ciuilibus nonueniri coram locorum Ordinarijs, vt idem *Concil. ibid.* statuit in illis verbis, *In alijs vero, si ipsum Iudicem non habuerint, coram locorum Ordinarijs, tanquam in hoc ab ipsa Sede Delegatis conueniri, &c.* qui text. licet loquatur de Regularibus extra Monasterium degentibus, tamen procedit etiam contra degentes in claustris, prout ratio suadet ex *cap. omnes, Basilica 16. q. 7. Lap. alleg. 68. in fin. & cap. cum Episcopus de offic. Ordin. in 6.* Decreuit etiam Sacra Congregatio iussu Gregorij XIII. quod Regulares omnes in Ciuitatibus existentes sibi Conseruatores eligerent, coram quibus conueniantur, eorūq; nomina intra mensem a die electionis Episcopis locorū Ordinarijs indicerent, alioquin coram ipsis Ordinarijs conueniri possent, refert *Ricc. cit. loc. vers. iussu Gregorij XIII. & latius dec. 14. tom. 4. & dixi in materia Conseruatorum post Genuens. in prax. c. 59. n. 10. & alios.*

2 Dicitur in hac materia loci Ordinarius, coram quo potest conueniri Regularis degens extra Monasterium pro causis mercedum, & miserabilium personarum, ille, in cuius loco ipse Regularis extra manens reperitur, siue Episcopus sit, siue alius in-

ferior quomodolibet habens ibi iurisdictionem, ita probat ex multis *Fusc. de visit. lib. 2. cap. 17. sub num. 1.*

3 Aduerte, quod loci Ordinarius habet in casu prædicto iurisdictionem in Regulares, quando agitur ciuilitate in causis mercedum, & miserabilium personarum, vt disponit *Concil. cit. loc.* in illis verbis, *In ciuilibus causis,* in quibus causis potest loci Ordinarius compellere Regulares ad soluendum, non obstantibus quibuscumq; vt aduertit *Fusc. cit. loc. num. 8. Vulp. cit. loc.* Sed quicquid in causis criminalibus, & si delictum sit commissum extra claustrum, dicemus inferius.

4 Dicuntur causæ mercedum illæ, in quibus tractatur de pretio operarum, vt habetur in *l. si quis a liberis. §. vlt. vbi glo. in verb. mercedes, ff. de liber. agnosc. & explicat Alber. in dictionar. lit. M. verb. mercedes.*

5 Dicuntur personæ miserabiles in hac materia viduæ, pauperes, orphani, senes decrepiti, diuturno morbo fatigati, puella nubilis, quæ iuueni sibi nobilitate pari nobere non potest, peregrini, publice poenitentes, infantes, expositi, cæci, & mutilati membris, atque leprosi, ac debilitati, in carcere coniecti, cruce signati, qui recen-ter ad Christianam Fidem conuersi sunt, & omnes, quibus natura mouemur ad miserendum propter fortunæ iniuriam, qui omnes dicuntur miserabiles personæ, si diuitijs non affluant, vt probat *Laurent. de Peyrin. tom. 1. privileg. Ord. Minor. in annot. ad Constit. Secundam Sixti IV. n. 31.* quem sequitur *Tambur. de iur. Ab. tom. 1. disp. 15. quest. 7. num. 12.* qui omnino tenet, quod in his casibus nulla persona dicitur miserabilis, si sit diues.

6 Nota, quod non dicitur Religiosus degere extra Monasterium, quando degit in aliqua gracia, seu membro Monasterij, vt tenet *Barbos. de potest. Episc. alleg. 105. n. 14.* quem refert, & sequitur *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. Religiosi 8. vers. 2. in fin. & quandocumq; Religiosus abest a claustro de licentia Superioris, censetur residere in claustro, docet Ricc. in dec. Cur. Archiepisc. Nr. ap. 223. nu. 7.* quicquid aliud sit in casu delicti, vt infra. Contrarium tenet *Aldan. in compend. can. resol. lib. 2. tit. 10. num. 5.*

7 Fallit secundo exemptio, quam habent Regulares a iurisdictione loci Ordinarij, in criminalibus, in nonnullis casibus. Primo, quando Regularis, qui extra Monasterium degit, delinquit, potest tunc ab Ordinario loci, non obstante quouis privilegio, visitari, puniri, & corrigi; secundum

canonicas Sanctiones, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, ita disponit *Concil. Trident. sess. 6. c. 3. de refor.*

8 Dicitur Regularis degere extra Monasterium, quodcumq; non viuit sub Superiore conuentualiter, ita *Tambur. de iur. Abbatu. tom. 1. disp. 15. quæst. 7. n. 9.* hinc dicitur, Regularem manere extra Monasterium, etiam si degat in aliqua domo ad erectionem Monasterij destinata de licentia sui Superioris, si in dicta domo non habeat Superiorem, nec viuat iuxta institutum Regulæ Religionis; & comprehendi sub dispositione *Concil. Trid. cit. cap. 3.* refert decisum per *Sac. Congreg. eiusd. Concil. sub die 24. Maij 1588. Vulp. in sua prax. c. 42. num. 21.* & melius *Ricc. in prax. supracit. loc. vers. Regularis manens.* Eodem modo dicitur manere extra Monasterium si degit in aliquo loco causa docendi doctrinam Christianam, prout refert declarasse etiam *Sacr. Congregat. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 34.* sequitur *Barbos. in sum. Apost. dec. eod. verb. nu. 9.* qui aliud sentit quoad Patres Societatis Iesu. Quod si in prædictis locis, vel in aliqua Grancia, vel Beneficio simplici Monasterij degeret Regularis, & ibidem haberet Superiorem, & viueret sub regulari obseruantia, non diceretur degere extra Monasterium, nec posset cognosci si delinqueret, ab Ordinario vigore facultatis prædicti loci *Concil. Triden. tenet Tambur. cit. loc. post Barb. Peyrin. & Rodriq. & alios per ipsum adductos.* Hinc refert *Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. mibi 59. num. 2.* in eadem Curia fuisse punitum tanquam degentem extra Monasterium quendam Regularem, qui de ordine sui Superioris reperiebatur carceratus in carceribus prædictæ Curiæ, ibique deliquerat, ea ratione, quia in prædictis carceribus Regularis non habebat Superiorem, nec viuebat sub Superiore regulariter, vide etiam ad hæc dicta per *Pias. in prax. Episc. part. 2. cap. 3. num. 42.* latius *Nouar. Luc. regul. verb. delinquens, n. 10 & 11.*

9 Vterius Regularis, qui degit extra claustra de licentia sui Superioris, & ab Ordinario loci deputatus fuit alicui officio exercendo, & in eo cum scandalo deliquit, ab eodem Ordinario puniri potest vigore *cit. text. cap. 3. Concil. Trident.* ita *Aldan. in compend. canon. resolut. lib. 1. tit. 6.* vbi refert ita fuisse decisum 14. Feb. 1585. qui vterius addit, fuisse decisum non posse puniri ab Ordinario loci vigore facultatis *cit. loc. Concilij Tridentini Canoniceum Regularem, qui iussu sui Superioris*

degit in ædibus Parochialis Ecclesiæ suæ Congregationi vnitæ, in qua curam animarum exercet, & Sacramenta ministrat, si delictum non concernit curam animarum, nec Sacramentorum administrationem.

10 Aduerte, quod Regularis, qui vagatur, & absq; literis obedientiæ sui Superioris per Ciuitatem, seu Diocesim trāsit, potest ab Episcopo detineri, carcerari, & tanquam sui instituti desertor puniri, tenet *Ricc. in prax. 3. par. resol. 269. vers. octauo,* & ratio est, quia vagari est delictum inter Regulares, ad dicta per *Fusc. de visit. lib. 2. cap. 17. num. 9.* qui testatur Regularem extra Monasterium iudicari mortuum, sicut piscis extra aquam, *Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Episcopus quoad Regulares, nu. 6. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 31.*

11 Ampliatur authoritas Episcopi prædicta, vt vigore præcitati *cap. 3. Concil. Trid.* possit etiam procedere contra Equites Hierosolymitanos, ita tenent *Nouar. Azo. Campanil. Ricc. & Tambur.* quos refert, & sequitur *Nouar. cit. loc. num. 2.* qui testatur *Bullam Sixti V. incip. Cum primum 12. in ordine.* non obstare prædictæ dispositioni Conciliari, & rationem affert.

12 Secundo, quando Regularis degit intra claustra Monasterij, & extra ea ita notorie delinquit, vt Populo scandalo sit; Episcopo instante, suus Superior intra tempus ab Episcopo præfigendum seuerè puniat illum, ac de punitore Episcopi certiore faciat, sin minus, a suo Superiore officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit, ita decreuit *Concil. Trid. sess. 25. cap. 14. de regul.* pro cuius decreti executione *Clemens VIII. in sua Constit. incip. Suscepti muneris,* Romæ publicata 7. Kal. Martij 1595. mandauit omnibus, & singulis cuiuscumq; Ordinis, etiam Mendicantium Superioribus sub pœna priuationis dignitatis, & officiorum eo ipso incurrenda, vt iuxta prædictum Decretum *Concilij Trident.* provideant, & exequantur. Quod si Superior in Regularem delinquentem, non animaduertat; quinimmo si illum impunitum ad alia sutorum Ordinum loca extra Episcopi Diocesim transmiserit; statuit, instante Episcopo intra terminum ab eodem Episcopo præfigendum, & sub eisdem pœnis priuationis dignitatum, & officiorum obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in futurum obtinenda, priuationis actiue, & passiuæ votis, ad quas nemine, præterquam a Romano Pontifice, pro tempore existente restitui possit, ipso facto similiter incurrendis pœnis, ipsum

Regularem delinquentem a loco, ad quem transmissus fuerit reuocare, & ad illum, in quo deliquit statuerè, siue sistere teneri voluit. Quòd si hoc etiã facere prætermiserit, Ordinarius loci, ad quem Regularis delinquens transmissus fuerit, si super præmissis fuerit ab Episcopo Ordinario loci, in quo deliquit, similiter requisitus, vel de illius delicto informatus tanquam Apostolicæ Sedis Delegatus prædicti *Concil. Trident. Decretum* omnino exequi, & in Regulare delinquentem seuerè animaduertere possit, & debeat, ita in *Constit. prædicta*, & refert *Genuens. in prax. cap. mibi 59. num. 5. Vulp. in prax. cap. 42. nu. 22. Nouar. Lucer. Regul. verb. delinquens, num. 4. Tambur. de iur. Abbatum, tom. I. disp. 15. quest. 7. n. 7.* ubi dictam *Constitut.* de verbo ad verbum adducit.

13 In hoc casu seruat Praxis, vt Ordinarius loci carcerari, & ad suos carceres reduci faciat Regularem degentem in claustris, & extra illa inuentum notorie delinquentem Populi scandalo, & delinquentem non remittat, nisi capta informatione delicti, cuius informationis copiam vna cum carcerato ad Superiorem Regularem transmittit, præfixo termino eidem Superiori ad docendum de punitione infra competentem terminum, ita refert praticari *Genuens. in prax. loc. cit. num. 3. & Ric. in prax. resol. 269. vers. nono*, qui addunt, dummodo statim sine mora capiatur informatio, & remittatur cum carcerato, & *Nouar. Luc. Regul. verb. delinquens, num. 6.* refert, Congregationem declarasse statim Regularem prædictum esse remittendum, etiam si Superior nullam faceret instantiam, subdens *num. 7.* ex opinione *Genuens. cit. loc.* & aliorum, Episcopum differentem informationem prædictam capere, & carceratum remittere, eum carceribus vexando, non euitare excommunicationem. Verum quia malitia hodie multum creuit, maxime inter Regulares, qui ad effugiendum pœnas *Concil. Trident. & Bull. Clement.* quandoq; se excusant, negantes esse Superiores delinquentis, merito cauti Ordinarij aliquando non remittunt carceratum, nisi præuia petitione, & instantia Superioris, cui certo iniungitur præceptum de puniendo, vt supra, & stante instantia facta vti Superior, potest deinde procedi in casu contrauentionis ad executionem pœnarum.

14 Quod si Episcopus non valet habere delinquentem, & illum carcerare, potest statim habita noticia delicti notorie extra claustra, informationem capere, & illam ad Superiorem Regularem mittere, vt ne-

queat de delicto ignorantiam allegare, & sufficit quod vnica vice Superiorem prædictum moneat, eiq; terminum præfigat ad calligandum subditum delinquentem, ita testatur declarasse *Sac. Congr. sub die 19. Septembris 1625. Barbof. in sum. Apostol. decis. colic. 297. n. 7.*

15 Prædicta monitio debet esse personalis, & in scriptis, ad hoc vt deinde possit procedi in foro fori ad executionem pœnarum, licet ad illas incurrendas in foro conscientiz sufficiat monitio qualis qualis, dummodo sit vera, & perueniat ad noticiam, quia in tali foro attenditur veritas, non solennitas.

16 Quando dicatur delictum commissum extra claustra, ad hoc vt habeat locum dispositio Concilij, hoc est fauorabiliter interpretandum pro Ordinario, ita vt si delictum factum sit in Ecclesia Monasterij, adhuc dicitur commissum extra claustra, & procedit dispositio prædicta tribuens iurisdictionem Episcopo, ita testatur declarasse *Sac. Congr. Barbof. cit. loc. num. 8.* post *Hieronym. Roderic.* per eum citatum.

17 Dubitatur, si Regularis existens intra claustra, & ex claustris proiciens icum sclopi, vel lapidis, percusserit aliquem extra claustra; vel e contra existens extra claustra percusserit existentem intra claustra, an incidat in iurisdictionem Episcopi, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 25. cap. 14. de Regul.*

Resp. in vtroq; casu Episcopum, vel aliũ loci Ordinarium posse procedere contra Regularem seruata forma *Concil. Trident. cit. loc.* quia in vtroq; casu militat ratio *Trident.* nempe scandalum, & in vtroq; casu, nempe in primo delictum consummatum est extra claustra, & in secundo delictum initium habuit extra claustra, prout deciditur in eodem casu in materia immunitatis, ad dicta per *Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 28. nu. 6.* & alios, & in terminis *Fusc. de visitat. lib. 2. cap. 17. num. 3.*

18 Nota, quod *Concil. Trident. cit. cap. 14.* in concedenda iurisdictione Episcopi contra Regularem, in illo casu requirit, vt Regularis extra claustra delinquat notorie, quæ qualitas notorietatis non est probanda, sed sufficit illam allegare, vt tenet *Barbof. in collect. ad d. loc. Concil. Trident. nu. 7.* suffultus opinione *Ric.* per eum adducti.

19 Vltimo in his terminis aduerte, quod Superior Regularis tenetur certiore facere Episcopum de punitione Regularis delinquentis, vt expresse mandat *Trid. cit. loc.* cui obligationi satisfacit Superior prædictus, quando certiore facit Episcopum

de sententia, & illius executione, ita refert decisum *Aldan. in compend. canon. resolut. lib. 1. tit. 8. num. 10.* quem sequitur *Barbosi in collect. ad cap. ult. de Stat. Monach. num. 8. in med.*

- 20 Tertio, si in aliquo Monasterio Regularium cuiuscumque instituti erecto post Decretum Sacr. Congreg. Concil. in suu Urbani VIII. sub die 21. Iun. 1627. & publicatum eodem anno die 22. Septembris in materia erectionis nouorum locorum Regularium, non inhabitent actu duodecim Fratres, in tali casu Regulares dicto numero minores in dicto Monasterio subsunt iurisdictioni Episcopi loci Ordinarij quoad omnia, ita ut Episcopus possit prædicta Monasteria visitare, & corrigere, & in illis omnimodam iurisdictionem exercere, ut disponit Decretum prædictum, cuius tenor talis est.

Deinceps vero Monasterium, Conuentus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiantur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis eiusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi agere, & ex redditibus, & consuetis elemosynis, detractis omnibus, et supra detrahendis competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti Felic. Recordat. Gregorij XV. hac de re editi: alioquin Monasteria, & loca huiusmodi post hæc recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra, sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitauerint Ordinarij visitationi, correctioni, atque omnimoda iurisdictioni subditi esse intelligantur. Rome, die 21. &c.

- 21 Prædictum Decretum comprehendit omnes Regulares, etiam illos, qui non solent recipere onera Missarum, & qui extra Italiam commorantur, ita decisum testatur per Sacr. Congreg. Nouar. Lucer. Regular. verb. Monasteria, n. 11. & 12.

- 22 Quarto, in criminalibus subsunt Regulares iurisdictioni Episcopi loci Ordinarij in crimine hæresis, deciditur in cap. ad abolendam, §. fin. de heret. & cap. ut officij, §. denique, de heret. in 6. aduertunt *Pegn. in direct. inquisit. par. 3. quest. 28. comment. 78. vers. iustissime vero, Roderic. quest. Regul. tom. 1. quest. 20. ar. 10. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 137. Ricc. in prax. resolut. 547. 1. par. & resolut. 218. par. 2. Vulp. in prax. cap. 42. num. 2. Tambur. de iur. Abb. tom. 1. disp. 15. quest. 7. n. 25. Nouar. Lucer. Regul. verb. hæresis, per tot. & licet text. in cit. cap. ut officij, loquatur de inquisitoribus, comprehendere etiam Episcopos tenent, & probant *Campanil. & Tambur. cit. loc.**

- 23 Hæc facultas procedendi contra Regulares in ijs, quæ sunt contra hæreticos instituta per locorum Ordinarios, licet a iure communi expresse concedatur ut supra, tamen per Bullam *Pauli V. incip. Romanus Pontifex*, Romæ publicata Kal. Sept. 1606. in Bullar. *Cherub. n. tom. 3. fol. 210. & apud Tambur. & Campanil. cit. loc.* fortius id confirmatur; ibi enim primo reuocantur facultates aliæ concessæ per Pium IV. Superioribus Regularibus procedendi in his causis, & quæcumque priuilegia. Secundo mandatur omnibus Religiosis, ut omnes de hæresi suspectos Ordinario, vel Inquisitori denuncient. Tertio causas prædictas etiam incæptas coram Superioribus Regularibus Ordinario, vel Inquisitori committit, quibus mandatur ut acta, & informationes si quæ penes ipsos sunt, prædictis Ordinario, vel Inquisitori transmittant, & etiam quod si in visitatione nouerint tales suspectos, denuncient. Ultimo addit pœnas contra transgressores cum clausulis derogatorijs derogatarum, prout latius ex illa.

- 24 Vltterius, nec in foro conscientie possunt Superiores Regulares absoluere suos subditos a crimine hæresis, ut testatur elici ex nouissimo Decreto Urbani VIII. sub die 17. Nouembris 1628. *Nouar. cit. loc. nu. ult. post Tambur.* per eum adductum, & alios.

- 25 Eodem modo potest loci Ordinarius, vel Inquisitor procedere, & punire Regularem, vel alium quomodolibet exemptum transgressorem *Constit. Sixti V. in Extravagant. com. 2. de reliq. & ven. Sanct. Pij V. incip. Super specul. Pauli V. incip. Regis, & Gregorij XV. 24. Maij 1622.* loquentium de Conceptione B. Virginis, de quarum Constitutionum tenore late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 139 & seqq. Nouar. Lucer. Regul. verb. Conceptio B. Virginis, per tot. & contra transgressorem Bullæ Gregorij XV. latam aduersus confessores sollicitantes mulieres, ut latius ex dicta Bulla, quam transcribit *Tambur. de iur. Abbat. tom. 1. disp. 15. q. 7. post n. 32.**

- 26 Item Episcopi, liue alij locorum Ordinarij possunt procedere in Italia contra Regulares inquisitos, vel denunciatos de contumacia, fabricatione, coloratione, vel alias adulteratione monetarum aurearum, vel argentearum, seu etiam de erogatione, aut expositione monetarum adulteratarum, etiam priuatiue quoad Superiores Regulares, quibus possunt ipsi Ordinarij mandare ut in talibus causis non procedant, imo inquisitos consignent, qui si reperti fuerint de tali crimine grauati, debent præuia degradatione Curie seculari tradi. Nec non

Regulares, vel alij Clerici seculares detinentes, seu de loco ad locum transferentes pecunias prædictas, vel materiam, instrumenta, seu opem ad præmissa præstantes puniuntur pœna triremium per decennium, prout hæc, & alia patent ex Bulla Urbani VIII. Romæ publicata Idibus Nouembris 1627. quam adducit per extensû *Marcell. Vulp. in sua prax. c. 42. in fin.*

27 Potest etiam Episcopus, vel alius loci Ordinarius procedere aduersus Regulares vagantes de vno in alium Ordinem translatos, ita refert decisum per *Sacram Congregat. Nouar. citat. loc. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 6.* sicut etiam potest procedere contra recedentes ab eorum Monasterijs sine licentia, etiam animo accedendi ad Superiores, prout idem *Nouar. cod. loc. num. 9. & in verb. recessus, in princip. & diximus supra de vagantibus.* Ita etiam potest punire incedentes extra Monasteria sine habitu Regulari, *Barbos. de offic. & potest. Episc. par. 3. alleg. 105. n. 61. Tambur. de iur. Abbat. disp. 15. q. 7. n. 40.*

28 Episcopus potest etiam procedere, & punire Regulares impediētes iurisdictionem ipsius Episcopi, vel offendentes Officiales Curie Episcopalis in actu exercendi suum officium, non obstante quavis exemptione, ita refert decisum in vna *Panormit. Aldan. in compen. can. resol. lib. 2. tit. 8. nu. 11.* Immo potest procedere contra Conseruatores, illosq; punire, si impediānt iurisdictionem, quam habet Episcopus in Regulares, refert decisum per *Sacram Congregat. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, n. 23.*

29 Fallit tertio exemptio Regularium a iurisdictione Episcopi Ordinarij quoad Ordines recipiendos; Regularis enim, qui ad primam tonsuram, ad minores, vel maiores Ordines promoueri desiderat, procurare debet Literas Dimissorias a suo Superiore directas Episcopo Diocesano, nempe illius Monasterij, in cuius familia ab ijs, ad quos pertinet, is Regularis positus est. Quod si talis Episcopus abfuerit, vel ordinationes non celebrauerit, potest Superior Regularis talem ordinandum mittere ad alium Episcopum, dummodo in dimissorijs exprimat huiusmodi causa absentie Episcopi Diocesani, vel ordinationum ab eo non habendarum, & dummodo talis promotio non fuerit ex industria translata ad tempus, quo Diocesanus impeditur, latius diximus supra in materia Literarum Dimissorialium, obseruant *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. Piafec. in prax. cap. 1. Barbos. de potest. Episc. alleg. 8. part. 2.*

Nouar. Lucer. Regularium, verb. dimissoria, & alij, extat Decretum Sacr. Congr. Concil. Trident. editum iussu Clementis VIII. quod refert Nouar. in prax. non. iur. Pontific. tit. de Ord. concl. 4. n. 2.

30 Obserua primo, quod Episcopus ordinās Regularem non tenetur scrutinium facere & inquirere de requisitis qualitibus ad Ordinem suscipiendum; solum enim tenetur talem ordinandum examinare quoad doctrinam, vt patet in prædicto Decreto, & dixi etiam supra, & hoc etiam si a suo Superiore fuerit approbatus quoad scientiā, *Vulp. in prax. c. 7. n. 17.*

31 Obserua secundo, dispensationem quoad interstitia Regularibus dari, non ab eorum Superioribus, sed ab ipso Episcopo ordinante, qui illam concedere non debet, nisi in Literis dimissorialibus fuerit humiliter petita, & attestatum de causa vtilitatis, vel necessitatis, quæ sola attestatio absque eo quod Episcopus inquirat de veritate prædictæ causæ, sufficit, vt late probat post multos per eum relatos, *Campanil. in diuers. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 41.* Verum ab hac subiectione Ordinario Episcopo excipiuntur Regulares habentes particulare priuilegium recipiendi Ordines a quocūq; Antistite, ita obseruat *Nouar. Lucer. Regul. loc. supra cit. n. 2.*

32 Fallit quarto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad approbationem ad audiendas confessiones secularium; non possunt enim Regulares Sacerdotes, nec seculares audire confessiones secularium, nisi Parochiale Beneficium possideant, vel approbationem ab Ordinario habeant, ita decidit in *Concl. Trident. sess. 23. cap. 15. de resor. his verbis, Quamuis Præbyteri in sua ordinatione a peccatis absoluedi potestatem accipiant; decernit tamen sancta Synodus, nullam etiam Regularem posse confessionem secularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium; aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus iudicetur; & approbationem, qua gratis detur, obtineat: priuilegijs, & consuetudine quacumq; etiam immemorabili non obstantibus.* hoc enim decretum locum sibi vendicat tantum, quando Regulares confessiones secularium etiam Sacerdotum audire intendunt, secus tamen est, quando intendunt audire confessiones eorundem Regularium; tunc. n. cessat dispositio Concilij, & sufficit tantum approbatio Superioris Regularis, prout disponitur in Decreto Clementis VIII. relato per *Quarant. in sum. Bull. verb. con. ses-*

feffor, fol. 577. & aduertit Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 59. Sed an Regularis approbati debeat ab Ordinario, ad hoc vt possit eligi ab ipsis Regularibus vigore Iubilei, vide pro vtraque sententia apud *Dian. 3. part. tract. 2. de dub. Regul. resol. 21.*

33 Quæstio est difficilis in hac materia, an ultra Episcopi approbationem, requiratur etiam approbatio Superioris Regularis, ad hoc vt Regularis valide audiat confessiones secularium. In qua quæstione post alios *Campanil. cit. loc.* tenet quando non accedit expressus consensus Superioris, Regulares valide audire confessiones; quando vero accedit expressus dissensus cum prohibitione, ne Regularis confessiones audiat, tunc inualide audire, nouissime vero *Dian. tom. 1. tract. 11. de Bull. cruciat. resol. 13.* indistincte tenet Regularem in hoc casu valide absoluere, licet peccet mortaliter, quando sup Religionis Constitutiones obligant sub peccato mortali, latius de hac quæstione vide *Pagund. trac. 2. lib. 7. cap. 3. n. 32.*

34 Nota, quod hæc approbatio ad audiendas confessiones potest dari per Episcopum Regularibus, etiam sine examine, si alias illi cõstet de idoneitate, vt colligitur ex verbis *Concil. Trident. cit. loc. ibi. Per examen si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus iudicetur.* potest etiam hæc facultas concedi Regularibus ad beneplacitum Episcopi, vt probat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 64. Dian. resol. moral. tom. 4. tract. 4. miscell. resol. 200. vers. non desinam,* potest etiam concedi limitate ad certum tempus, pro certis personis, pro certo loco, & similiter, vt probat *Campanil. cit. loc. num. 62.*

35 Dubitatur, an facultas concessa Regularibus per Episcopum audiendi confessiones secularium possit reuocari. In qua dubitatione distinguuntur plures casus. Primus, aut facultas data est ad certum tempus, locum, vel personas, & tunc certum est extra dictum tempus, locum, vel personas censeri reuocatam, probat *Campanil. cit. loc.* Secundus casus, quando facultas data est ad arbitrium, & beneplacitum, & tunc certum est etiam posse quandocumq; reuocari, probat etiam *Campanil. cit. loc. n. 64. & Dian. cit. loc.* qui testatur ita declarasse *Sacr. Congreg. Episcoporum, & Regularium in vna Papiensi 12. Martij 1619.* Tertius casus, Episcopus successor, & nouus potest reuocare prædictam facultatem, & iterum examinare confessores Regulares, etiam si a prædecessore fuerint approbati præiudice

examine; & si idonei reperti non fuerint reprobare, sic fuisse decisum per *Sac. Cong. testatur Nouar. Lucer. Regul. verb. confessarius, num. 17. Barbof. in sum. Apost. dec. verb. Regularis quoad confessiones, num. 5.* quod non posse Capitulum Sede Episcopali vacante, asserit *Nouar. cit. loc.* Quartus casus, quando confessores Regulares fuerunt approbati sine examine, possunt suspendi, & examinari etiam ab eodem Episcopo Ordinario, ita testatur declarasse *Sac. Congreg. Episcoporum, & Regularium in vna Verellen. 31. Iulij 1615. Nouar. cit. loc. num. 18.* Quintus casus, subsistente iusta causa, potest idem Ordinarius reuocare facultatem concessam Regularibus audiendi confessiones secularium, est indubitatum apud omnes, quæ causa ad confessiones ipsas pertinere debet, vel ob non seruatum edictum ab Ordinario positum, ita testatur fuisse decisum per *Sacr. Congr. Barbof. nu. 8. & Nouar. num. 16. cit. loc.* quam causam nõ tenetur Ordinarius aperire ipsis Regularibus, sed Summo Pontifici tantum, si ab illo expetatur, ita rescripsisse *Vrbanus VIII. Episcopo Giennen. 30. Ianuarij 1629. testatur Nouar. cit. loc. num. 16. vers. quam causam, & Barbof. num. 6. in fin. iusta causa reuocandi facultatem prædictam, & ad confessionem pertinens fuit iudicata per Sac. Congregat. si Regulares cum scandalo, aut alias inhoneste viuant, vel aliquod delictum commiserint, propter quod rationabili Episcopi iudicio videantur a confessionibus suspendi, ita refert *Barbof. cit. loc. num. 9. & de iur. Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 209. cum seqq.* In hoc casu potest reuocatio fieri non obstante quouis privilegio, vt legitur in declaratione *Sac. Congreg. adducta per Barbof. cit. loc. & in Bulla Vrbanij VIII. eodem loco adducta, vbi multa statuuntur in hac materia.**

Sextus casus, quando Episcopus simpliciter, & libere concessit Regularibus facultatem audiendi confessiones secularium, non potest illam reuocare absque noua causa, nec illos iterum examinare, si præiudice examine semel ita approbavit, declarauit *Sacr. Congreg. ac statuit Vrbanus VIII. in locis adductis apud Barbof. de iur. Eccles. cit. loc. & referunt idem Barbof. & Nouar. cit. loc. num. præced.* Septimus casus, Episcopus non potest reuocare facultatem audiendi confessiones secularium omnibus Regularibus confessarijs simul vnus Conuentus inconsulta *Sacr. Congregat.* ita testatur declarasse *Sacr. Congreg. Barbof. & Nouar. cit. loc.* post alios, quod non procedit in Episcopo nouo, qui potest reuocare, & iterum

examinare omnes confessores Conuentus,
Dian. resol. 27. tract. 2. de dub. Regul.

36 Diximus supra, Episcopum posse Regulares approbare ad audiendas confessiones secularium cum limitatione, nempe certarum personarum, in certo loco, & pro tanto tempore; id intellige, quando Episcopus, vel alius Ordinarius, eiusq; Examinatores iuste iudicauerint cū tali limitatione esse approbādos, ita *Barbo. in sum. Apost. dec. verb. Regularis quoad confessiones, nu. 7. vbi num. 6.* dicit, quod finito tempore approbationis, potest illos iterum examinare; hinc e contrario si simpliciter, & sine limitatione reperirentur idonei, simpliciter essent approbandi.

37 Dubitatur, an Regularis, qui per Examinatores fuit iudicatus habilis, sufficiens, & per Episcopum approbandus ad audiendas confessiones secularium, nec contra illum obstat aliquis defectus, si Episcopus propter particularem passionem non intendit illum approbare, an possit audire confessiones prædictas valide, & licite.

Resp. ex Clement. dudum, s. si vero, de sepult. videtur dicendum prædictos Regulares posse secularium confessiones audire, cum ibi Summus Pontifex Minoribus, & Prædicatoribus Regularibus, quibus Episcopus sine causa licentiam prædictam denegauit, det talem facultatem, eandemq; facultatem non esse reuocatam per *Concil. Trident.* tenet *Dian.* cum alijs per ipsum relatis *3. par. tract. 2. de dub. Regul. resol. 22. vers. quare si quis, vbi vers. agitur,* defendit, quod sicut Regularis, cui iniuste Episcopus denegauit approbationem prædictam, potest confessiones audire, ita etiam Regularis, cuius iniuste Episcopus reuocauit approbationem, & *resol. 24. vers. bis tamen.* Sed pace tanti viri, contrarium videtur verius, nempe Regularem, cui iniuste in prædicto casu Episcopus denegauit approbationem, non posse nec licite, nec valide confessiones secularium audire, idemq; aperte probatur ex dispositione *Concilij Trident. cit. cap. 15. sess. 23. de refor.* vbi denegatur etiam Regularibus facultas audiendi confessiones secularium, nisi ab Episcopo idonei iudicentur, & approbationem obtineant; ita vt duo requirat Concilium, nempe habilitatem, & approbationem, in casu prædicto, licet Regularis iudicetur habilis, non tamen habuit approbationem, ergo cum illo militat dispositio Conciliaris. Nec pro Regularibus suffragatur dispositio *Clement. dudum cit.* quia ibi privilegium prædictum conceditur tantum Minoribus, & Prædicatoribus, & in *Concil.*

Trident. cit. loc. in fin. reuocantur privilegia his verbis, *privilegijs, & consuetudine quacumq; etiam immemorabili non obstantibus.* Hanc sententiam in Regularibus agnoscit *Valer. Reginal. in prax. for. pœnitent. lib. 1. num. 192. Aegid. de Conm. de Sacram. disp. 8. num. 58. Fernand. in exam. Theolog. moral. par. 3. cap. 9. §. 8. n. 2.* & eandem sententiam libenter admitto, tam in casu, quo approbatio fuerit iniuste denegata, quam in casu, quo fuerit iniuste reuocata; & contrariū asserere est aperte dare locum differentijs inter Ordinarium, & Regulares, quibus satis consultum est in tali casu alio remedio, vt ad legitimos Superiores recursum possint habere per viam grauaminis, voluere etiam *Suar. in 3. par. tom. 4. disput. 28. sect. 1. num. 1. Filiuc. tom. 1. tract. 7. cap. 9. nu. 257. Barbo. in collect. tom. 3. par. 2. lib. 3. Clement. tit. 7. Clement. dudum, num. 8.* & alij, quos adducit *Dian. cit. resol. 24. in princ.* in casu iniuste denegationis docent etiam *Vasqu. Turrian. de pœnit. quest. 8. art. 1. disput. 26. dub. 3. Sanch. in select. disp. 48. num. 23.* fortiter tenet *Tamb. de iur. Abbatu. tom. 2. disp. 6. quest. 12. num. 5.* vbi alios allegat contra *Dian. resol. 22. cit. loc. & resol. 24.* qui contrarium defendit *6. par. tract. 7. resol. 60.* & nostræ opinioni adheret.

28 Nota hic, quod hæc facultas data Regulari per Episcopum Ordinarium ad audiendas confessiones secularium non expirat, si Regularis semel, aut pluries discesserit a Diœcesi Episcopi concedentis; ita vt si reuertatur, potest illa vti absq; nouo examine, vel licentia, nisi aliter in concessione cautum sit, tenet post multos *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 68.* idq; etiam procedit, si interim mutati sint Episcopi in illa Diœcesi, tenent *Nugn. in addit. ad 3. par. quest. 8. ar. 3. dub. 1. conclu. 2. Henriq. lib. 6. cap. 6. §. 7. Zerol. in prax. de Sacram. pœnit. cap. 16. quest. 2. vers. quinto si vero,* quos refert *Barbo. de potest. Episc. allegat. 25. num. 44 2. part.* quod intelligendum modo nonus Episcopus non reuocauerit tales facultates.

39 Vltèrius approbationem simpliciter concessā ab Episcopo Regularibus audiendi confessiones secularium non expirare morte concedentis, docet *Graff. in dec. aur. lib. 1. cap. 13. num. 50.* & alij, quos refert, & sequitur *Campanil. cit. loc. num. 69.* secus tamen est, si talis approbatio fuerit concessa ad beneplacitum; tunc enim morte concedentis expirat, nam generale est, beneplacitum expirare morte concedentis, *cap. si gratios. de rescript. docet in his terminis Campan. cit. loc. sub n. 65.*

- 40 Hæc approbatio ad audiendas confessiones secularium est danda Regularibus ab Episcopis, dicit *Concil. Trident. cit. c. 15. sess. 23. de reformat.* & in hoc casu sub nomine Episcopi venit etiam Vicarius Generalis, Vicarius Capitularis, & Abbas exercens Episcopalem iurisdictionem, ita probat *Gamparil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. a num. 72. vsque ad num. 76.* vbi multas adducit validas rationes, & DD.
- 41 Controuertitur inter DD. a quo Episcopo sit concedenda talis approbatio, vt Regularis valide confessiones audiat secularium, Episcopi ne ipsius Regularis, an pœnitentis, vel an loci, in quo confessiones audiuntur. Et controuersia adeo se extendit, vt reperiantur opiniones pro vnaquaque parte, vt videre est apud *Suar. disputat. 28. sect. 6. volum. 4.* qui videtur inclinare, quod requiratur approbatio Episcopi pœnitentis. Sed inter Canonistas illa videtur verior opinio, quod requiratur approbatio Episcopi loci vbi sit confessio, ita tenet *Gutt. lib. 1. canon. quest. cap. 27. num. 6. Nauar. in manual. cap. 27. nu. 266. vers. sextum, Grass. decisionib. iur. part. 1. lib. 3. cap. 5. num. 109. Piasce. in prax. Episc. part. 2. cap. 1. num. 10. Miranda in manual. Pralat. tom. 1. quest. 45. ar. 8. in fin. Fagund. in quinque Ecclesia præcepta, præcept. 2. lib. 7. cap. 2. num. 13. Hieron. Roder. in compend. quest. Reg. resol. 32. n. 1. Barbof. de potest. Episc. par. 2. alleg. 25. n. 45. secundum Lugdunens. Impress. late Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. n. 77. vbi in fin. adducit declarationem S. Congr. sub his verbis, *Congregatio Consilij respondet approbatum ab alio, quam a Valentina Archiepiscopo in Diocesi Valentina, non censi approbatum ab Ordinario.**
- 42 Nota primo, quod Regulares cum licentia sui Superioris absque prædicta licentia Episcopi possunt audire confessiones illorū secularium, qui sunt de familia, & continui commensales, non autem illorum, qui deseruiunt in eorum Monasterijs, quia cum istis requiritur licentia Episcopi, ita refert decisum per *Sacr. Congregat. die 28. Martij 1594. Barbof. in sum. Aposto. dec. verb. Regulares quoad confessiones, num. 3. post Sell. in scilicet. canon. c. 31. n. 27.*
- 43 Nota secundo, quod Regulares approbati ab Episcopo simpliciter ad audiendas confessiones secularium possunt libere prædictas confessiones audire in domibus priuatis, quando pœnitentes ægrotant, & ab illis vocantur, nec possunt per Episcopū impediri, solum potest Episcopus præcipere Regularibus sub pœna suspensionis facultate audiendi confessiones, quod infirmorum Parochos de audita confessione eo die certiores reddant, ita declarasse *Sacr. Congreg. die 1. Iulij 1606. refert Barbof. cit. loc. num. 11.*
- 44 Nota tertio, quod approbatio data per Episcopum simpliciter Regularibus ad audiendas confessiones secularium nequam se extendit ad audiendas confessiones Monialium, quia ad audiendas confessiones Monialium desideratur specialis Episcopi approbatio; immo Regularis approbatus ad audiendas confessiones vnius Monasterij Monialium, non potest audire confessiones Monialium alterius Monasterij, ita declaratum fuisse per *Sacr. Congr. de anno 1623. testatur Barbof. cit. loc. nu. 13. & 14. post Tambur. de iur. Abbatiss. & Monial. disput. 16. quest. 3. post num. 13. vers. ad nonam, & sequ.* vbi adducit declarationes prædictas: *Sacr. Congreg. per extensum, ibiq; vers. ad vnaecimum, Sacr. Congreg. declarauit, nec confessores extraordinarios approbatos pro vna vice ad audiendas confessiones Monialium, posse illas audire alijs vicibus sine noua approbatione.*
- 45 Hinc verior, & in praxi seruanda est opinio illorum, qui docent, non posse quemcumque confessarium ab Ordinario approbatum tempore Iubilei absolueri Moniales a peccatis, vel a casibus, & censuris reseruatis, sed illum tantum, qui approbatus est ad audiendas confessiones Monialium per Ordinarium, ita tenent *Suar. in Enchir. cas. cons. lib. 3. vers. indulgentia, s. tempore Iubilei, Molfes. in sum. tom. 1. tract. 7. c. 16. num. 31. Faust. de Iubil. lib. 4. q. 78. Alphons. de Leo. etiam de Iubil. par. 2. quest. 9. nu. 25. nouissime P. Dian. 3. part. tract. 2. de dub. Regul. resolut. 29. & alij contra Bonacin. de Sacrament. disp. 5. quest. 7. punct. 4. §. 1. n. 22. in fin. & ratio est, quia cum confessarijs sit prohibitus accessus ad Monialium Monasteria sine licentia Ordinarij, non est credendum Summum Pontificem dare iurisdictionem Sacerdoti habenti aliquod impedimentum.*
- 46 Vltimo nota, quod confessores Regulares, ac etiam seculares approbati ab Episcopo ad audiendas confessiones, non possunt audire confessiones extra Diocesim Episcopi approbantis, etiam si confiteri volentes sint subditi Episcopi approbantis, ita determinauit *Sacr. Congr. 22. Maij 1610. in vna Cremonen. & refert Nouar. Lucer. Regul. verb. confessarius, num. 14. Quid in Parocho, dicemus alibi.*
- 47 Aduertendum est in hac materia, quod Episcopus non debet approbare Regulares ad audiendas confessiones secularium, nisi

nisi illi a suis Superioribus saltem interpretatiue exponantur, & præsententur, iuxta formam *Clement. dudum, S. Statuimus, de sepult.* ita docent *Henriq. in sum. lib. 5. de panis. cap. 6. §. 6. Fagund. in quinque Eccles. præcept. præcept. 2. lib. 7. cap. 2. num. 33.* quæ quidem *Clement.* quantum ad formam præsentandi Prædicatores, & Minores nõ esse sublatam per hoc Decretum asserunt *P. Eman. quæst. regul. tom. 1. quæst. 59. ar. 2. & in explicat. ad Bull. cruciat. §. 9. num. 30. Barbof. de potest. Episc. par. 2. allegat. 25. sub num. 47. in fin.*

Diximus, Regulares non posse confessiones secularium audire, non obtenta approbatione Episcopi Ordinarij. Quæro nunc, quid dicendum de alijs Sacramentis.

48 *Resp. in Clement. 1. de priuileg. & c.* prohiberi Religiosis Extremam Vnctionem, vel Eucharistiam ministrare, & Matrimonia solemnizare, non habita speciali licentia Parochi, alias ipsi Religiosi incurrunt excommunicationem Sedi Apostolicæ reseruatam, quam incurrisse, postquam constitit de excessu, potest Ordinarius loci declarare, & excommunicatos facere publice nuntiari. Et licet *text. Clement.* requirat licentiam Parochi, nihilominus secundum veriore opinionem non excludit Ordinarium, ita vt possit Episcopus illam etiam dare, ita tenet in eadem *Clement. Bonif. de Vital. num. 32. & 94. contra glos. ibid. verbo Præsbyteri.* Itaque concludendum est, non posse Regulares Sacramenta prædicta ministrare sine licentia Episcopi, vel Parochi; quod tamen intellige, nisi Regulares in contrarium habeant priuilegium concessum, siue post, siue ante *Clement. prædictam* vt defendit *Roder. quæst. regul. tom. 1. q. 56. ar. 1. & 2. quem sequitur Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 79.* qui declarant illa verba in *Clement. prædicta* posita, vt 3. *Nulla Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio priuilegio suffragante,* intelligi, vt respiciant illam partem *Clem.* vt possint Regulares citati per Ordinarium ad videndum se ipsos declarari in censuram ibidem positam, non obstantibus priuilegijs, incidisse.

49 Sed distinctius loquendo, primo quoad Extremam Vnctionem, dum primo illam ponit *text. in Clement. prædicta,* dicendum est, Regulares non posse secularibus tale Sacramentum ministrare, alias incurrunt in pœnam prædictam, nisi Ordinarij, vel Parochi accedat licentia, vel aliter concedatur ex priuilegio Apostolico, quod in hoc passim non habetur.

50 A prædicta excommunicationis pœna

excusatur Regularis, si Sacramentum Extremæ Vnctionis ministrare seculari in extrema necessitate, absente Parocho, vel illud omnino ministrare recusante, ita defendit *Tambur. de iur. Abbati. tom. 2. disput. 7. quæst. 2. nu. 2.* post *Sot. Caiet. Suar. & alios* per ipsum adductos, contra *Archid. & Syl.* ibidem relatos.

51 Prohibetur Regularibus sine licentia Ordinarij, vel Parochi ministrare Sacramentum Extremæ Vnctionis secularibus, qui extra Monasterium degunt; hinc possunt illud sine licentia prædicta ministrare ipsis Regularibus, Nouitijs, Conuersis, ac familiaribus Monasterio seruientibus, qui intra ipsum Monasterium ægrotant, prout concludit *Tambur. cit. loc. quæst. 3. per tot. & in fin.* vbi late explicat qui dicantur familiares.

52 Quoad Sacramentum Eucharistiæ loquendo de iure communi, denegatur facultas Regularibus illud ministrandi secularibus sine licentia Ordinarij Pastoris, late *Suar. tom. 3. in 3. part. D. Tho. disp. 72. scilicet 2.* Verum hodie ex priuilegio Regulares illud ministrant, præterquam in Paschate Resurrectionis, quo tempore tenentur fideles in propria Parochia Sacramentum prædictum recipere, vt satisfaciant præcepto, *cap. omnis utriusq; sexus, de pœnit. & remiss.*

53 Prohibitio Regularibus non ministrandi Sacramentum Eucharistiæ secularibus die Paschatis Resurrectionis, intelligitur de ea vice, qua sumens Sacramentum prædictum intendit satisfacere præcepto de communicando in Paschate, non proprie de ipso die, cum fidelis satisfaciat præcepto prædicto se communicando intra quindecim dies, a die Dominico Palmarum vsque ad Dominicam in Albis. Vnde possent Regulares ministrare Sacramentum prædictum in suis Ecclesijs fidelibus, secularibus, etiam sine licentia proprii Pastoris, postquam prædicti fideles in proprijs Parochijs præceptum adimpleuerint, intendunt iterum intra prædictos quindecim dies se communicare, etiam in ipso die Paschatis, si præcepto satisfecerint antea, vel postea sunt satisfacturi. Nec obstat, quod in priuilegijs Regularium dicatur, *Præterquam in Festo Paschatis Resurrectionis Dominica, vel præterquam in die Resurrectionis Domini,* nam non debet attendi sonus materialis verborum prædictorum, sed sensus, & intentio Summi Pontificis, qui communionem, qua præcepto satisficit, appellat communionem in die Paschatis, siue Resurrectionis, ita explicat *Suar. tom. 3. in 3. par. D. Tho. disp. 72. scilicet 2. & tom.*

et tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 9. cap. 3. n. 7. Roderic. quaest. Regul. tom. 1. quaest. 56. ar. 3. Mirand. tom. 1. manual. Pralator. quaest. 42. art. 2. concl. 2. Ioan. de la Cruz de Stat. Relig. lib. 3. cap. 5. dub. 4. conclus. 2. contra Nauar. in manual. cap. 21. num. 52. Azor. instit. mor. par. 1. lib. 7. cap. 41. quaest. 7. & alios, id etiam explicat Nouar. Lucer. Regul. verb. Eucharistia, num. 11.

54 Non tamen prohibetur Regularibus ministrare Sacramentum Eucharistiae in praedicto die Paschatis Resurrectionis secularibus, si ipsi fideles licentiam habeant a Parocho, ut in dicto tempore ubiq; uoluerint, Sacramentum recipiant, nam in Clement. praedicta 1. de priuileg. Regulares prohibentur sine speciali Parochi licentia ministrare Sacramentum praedictum, ergo illa accedente non prohibentur.

55 Dubium est in hac materia, an Regulares possint Eucharistiae Sacramentum ministrare vagis, aduenis, & peregrinis in die Paschatis ad implendum praecipuum annuae communionis. Quo in dubio sunt pugnant sententiae; tenet enim magis communis, posse sine licentia Parochi, & absq; periculo incurfionis in excommunicationem, Clement. 1. de priuileg. & adducunt rationem, quia restrictio priuilegiorum Regularium, ut in Paschate non possint Eucharistiam ministrare, est inducta in fauorem Parochorum, ut omnes eo tempore ad propriam Parochiam accedant; sed in hoc casu nullam Parochus recipit iniuriam, quia vagi propriam praescriptam Parochiam non habent, & peregrini a propria distant; nec illa, in qua per modicum tempus hospitantur, est propria, ergo &c. ita tenet, & late comprobat Sanch. de mat. lib. 3. disp. 23. num. 17. & seqq. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disp. 5. quaest. 3. num. 6. Dian. qui alios citat par. 3. tract. 2. de dub. regul. resolut. 12. vers. sed ego, & respondet contrarijs. Haec sententia non potest dubitari quin sit communior, licet contrarium, nempe Regulares non posse praedictis vagis, aduenis, & peregrinis sine licentia proprii Parochi ministrare Eucharistiae Sacramentum tempore Paschatis ad satisfaciendum praecipuo, sed praedictos teneri omnino accedere ad Parochiam ubi reperiuntur, vel saltem ad Matricem, & Cathedrali Ecclesiam, quae uidetur uniuersalis Parochia Diocesis, tenet Peregrin. in scholijs ad priuileg. sua Religionis part. 2. tit. communicare, §. 2. id etiam comprobans ex Decreto Eug. IV. Haec opinio habet pro se validam rationem; certum est enim peregrinos transeuntes per aliquem locum, etiam per modicum

tempus, ligari legibus, & consuetudinibus illius loci, si ipsa met leges, & consuetudines obligant in sua patria, ita Sanch. citat. loc. disp. 18. num. 3. vers. est certum, & est commune; sed praecipuum de recipiendo Sacramentum Eucharistiae a proprio Parocho obligat in propria patria, & in loco transitus, ergo hic etiam obseruandum. Idem dicendum est secundum hanc opinionem, & fortius de vago, qui cum non habeat certam patriam, ligatur legibus loci, in quo reperitur, secundum communem opinionem, alias esset solutus omni lege; sed in loco, in quo reperitur, praecipuum praedictum est implendum penes proprium Parochum ergo.

56 Possunt Regulares etiam tempore Paschatis ministrare Sacramentum Eucharistiae alieno Religioso absque licentia Praelati illius, & Parochi, & ratio est, quia prohibitio, de qua in Clement. 1. supra cit. est in fauorem Parochi; at ministrando Eucharistiae Sacramentum Religioso, nulla iniuria fit Parocho, cum non sit eius subditus, nec Praelatus Religionis, cui ille subditus, venit appellatione Parochi, ita Roderic. quaest. Regul. tom. 1. quaest. 56. art. 6. Henric. in sum. lib. 3. de Eucharist. cap. 55. num. 1. in comment. lit. B. Suar. tom. 4. in 3. par. disp. 72. sect. 2. Sanch. cit. loc. nu. 17. vers. tertio quia, ubi alios citat.

57 Sed an possint Regulares ministrare Sacramentum praedictum, etiam tempore Paschatis ad implendum praecipuum, seruis, & domesticis laicis intra Conuentum, degentibus, vide Dian. tom. 3. tract. 2. de dub. Regul. cit. resolut. 12. vers. notandum est etiam, & clarius quod dicit Nouar. Lucer. Regul. verb. Eucharistia, num. 5. & 6. ubi etiam, an id possint tempore mortis, & an id etiam possint in Oratorijs priuatarum, aditum contra Episcopi prohibitionem, idem Dian. par. 4. tract. 4. resolut. 14. Nouar. eod. loc. num. 7.

58 Nota, quod regulariter prohibetur etiam Regularibus Eucharistiae Sacramentum ministrare laicis sine licentia Parochi tempore mortis, quod intellige si adest Parochus, vel alius Sacerdos pro eo; nam si abest, & necessitas urget, possunt dictum Sacramentum ministrare, docent Henric. lib. 8. de Eucharist. cap. 55. §. 1. lit. A Reginal. in prax. for. poenit. lib. 29. num. 93. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disputat. 5. quaest. 3. num. 5. qui alios citat contra Syluestr. & Nauar.

59 Quoad Matrimonium, dicendum est, non solum prohiberi Regularibus illud solemnizare sine licentia Parochi, siue Ordina-

rij in dicta *Clement. 1. de privileg. vt notauimus*, sed id etiam prohibetur in *Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. in illis verbis, Quod si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sive Regularis, sive secularis sit, etiam si id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochia sponsor sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit ipso iure tandiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario eius Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat; absoluitur.*

60 Ex quo text. *Concil. Trident.* magna infurgit altercatio inter DD. an scilicet Regularis, siue alius Sacerdos prædictus, qui Matrimonio afficit sine licentia proprii Parochi, incurrat ultra suspensionem, de qua in *Concil.* excommunicationem etiam, de qua in *Clement.* prædicta, an vero *Concilium* moderet excommunicationem prædictam. Et quod incurrat in pœnam suspensionis in *Concilio* positam tantum, non autem in pœnam excommunicationis, de qua in *Clement. cit.* tenent *Henriqu. lib. 13. cap. 38. §. 2. in commentar. lit. E. in sum. Suar. de censur. disp. 2. sect. 4. nu. 13. Sayr. eod. tract. lib. 4. cap. 15. num. 2. Bonas. eod. tract. disp. 3. quest. 6. par. 5. num. 19. in fin. & de matrim. quest. 4. punct. 6. num. 3. Basil. Pont. de impedim. matrim. cap. 26. §. 2. vers. ex quibus, cond. 10. & §. in princip. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disp. 8. q. 3.*

Contrarium, nempe quod ultra suspensionem, de qua in *Concil.* incurrat etiam excommunicationem, de qua in *Clement. 1.* tenent *Nauar. conf. 1. sub tit. de pœn. num. 7. in 1. edit. & conf. 10. sub tit. de const. in 2. edit. Maiol. de irregul. lib. 3. cap. 25. num. 12. ver. clandestinum, Vgol. de offic. & potest. Episc. cap. 15. §. 12. num. 8. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 48. num. 8. & seq. Mar. Alter. de censur. tom. 2. disp. 11. de suspens. cap. 4. vers. sed quaeret, Mirand. tom. 1. Man. Pralat. quest. 48. ar. 2. Barbof. de offic. & potest. Episc. alleg. 3. 2. num. 192. par. 2. & de offic. & potest. Paroch. cap. 21. num. 105. Roderic. in compen. quest. regul. resolut. 93. num. 6. Molfes. in summa Theolog. moral. tract. 4. cap. 8. num. 66. to. 1. Nouar. Lucer. Regul. verb. Matrimonium, num. 2. & hæc secunda opinio est magis communis, & probabilior.*

61 A pœnis prædictis excusatur Regularis, si id faciat ex ignorantia, etiam crassa, dummodo nõ sit ita crassa, vt adsit temeritas, vt docet *Sanch. de matr. lib. 3. disput. 48. num. 7.* & sequitur *Nouar. Lucer. Regular. verb. matrimonium, n. 3.*

62 Nota, quod Religiosi secundum veram,

& magis communem opinionem non possunt sine licentia Ordinarij, vel Parochi assistere Matrimonio vagorum, nec etiam vigore privilegij Pij V. quod late explicat *Sanch. de matrim. d. loc. disp. 16. num. 7.* vbi quid inter Indos.

63 Notandum est in *Clement. 1. de privileg.* prohiberi Regulares ministrare Sacramentum Extremæ Vnctionis, Eucharistiz, ac solennizare Matrimonia; hic videndum est, quid dicendum de Sacramento Baptismatis. Et quidem in casu necessitatis nulli dubium est, id posse sine licentia Parochi, cum id etiam concedatur laicis, & tæminis; extra enim casum necessitatis in Baptismo solenni indubitatum est etiam, Regularem non posse baptizare, *cap. placuit el 2. 16. q. 1.* vbi specialiter interdictum est Monachis hoc Sacramentum ministrare; quæ prohibitio licet generalis sit, illam tamen intelligunt, quando non adest licentia Ordinarij, *Foan. de la Cruz de stat. Relig. lib. 2. cap. 5. dub. 1. conclus. 3. Mirand. in Manual. Pralat. tom. 1. quest. 43. ar. 1. ante conclus. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disp. 4. quest. 1. n. fin.* vbi id non intelligi de Religioso, cui cura commissa est, testatur.

64 Sed aduerte, quod licet possit Regularis cum licentia Ordinarij Baptismi Sacramentum ministrare, non tamen potest nec cum licentia prædicta, aut sui Superioris in Baptismo, vel Confirmatione infantem suscipere, & facere Patrinum, quod expresse prohibetur saltem Religioso claustrali in *cap. non licet Abbati, & in cap. Monachi, de consecr. dist. 4. Nouar. Lucer. Regular. verb. patrimi, num. 1.* vbi alios citat. Ratio huius prohibitionis asseritur in eodem *cap. Monachi*, ne scilicet Regulares osculentur feminas, quia vt inquit *glos. ibid.* in multis locis extabat consuetudo, quod compadres deosculabantur commatres, vnde ne aliquod scandalum oriretur, id prohiberi testatur *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disput. 4. quest. ult. num. 1.* ex qua ratione *Tambur.* videtur concludi, quod iura debebant de continentia Regularium, quod non est credendum, cum iura non sint presentis temporis, sed antiqua, quo tempore primorum Patrum integritas vndequaq; elucebat, quorum modestia non permittebat osculari mulieres, nec etiam sine suspitione.

65 Notandum est etiam, quod licet Regularibus prohibeatur cognationem contrahere vt supra, tamen si de facto infantem susciperent in Baptismo, siue Confirmatione, veram cognationem spiritualement contraherent; licet susceptores peccarent, ita
do;

docet *Sansb. de matrim. lib. 7. disp. 70. n. 21.* ubi plures refert, & sequitur *Reginald. in prax. lib. 3. num. 137. vers. quarta est, Barbos. de potest. Episc. p. 2. all. g. 30. n. 36.*

66 Possunt tamen Regulares creati Episcopi libere suscipere in fides in Baptismo, vel Confirmatione, ac contrahere cognationem spirituales, & habere commatres, prout post multos docet *Novar. Lucer. regul. verb. patrum, num. 2.* qui testatur, sic declarasse *Sacr. Congreg.* exemplo Gregorij, qui ex Religioso creatus Cardinalis factus est *Maurij Imperatoris* compater.

Fallit quinto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij loci in casu, quo predicare intendunt, in quibus terminis distinguendum est, quod aut Regularis predicare intendit in Ecclesia propria sui Ordinis, aut in Ecclesia, quae non est sui Ordinis.

67 In primo casu Regularis a suo Superiore Regulari debet approbationem obtinere quoad vitam, mores, & scientiam, & ab illo licentiam habere, cum qua tenetur se personaliter praesentare coram Episcopo, & ab eo benedictionem petere antequam predicare incipiat, deciditur in *Concil. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 2. ibi, Regulares vero, &c.* quod si haec petita licentia non fuerit concessa, adhuc potest Regularis in Ecclesia sui Ordinis predicare, ita declarasse *Sac. Congreg. Concil. Trident. Interpretum* testatur *Novar. Lucer. Regul. verb. predicare, num. 1.* post alios per se relatos. Quod ampliatur, ut etiam contradicente expresse Episcopo, possit Regularis in praedicta Ecclesia predicare, decusum habetur in *Bulla Urbani VIII. emanata sub die 30. Ianuarij 1629.* ubi prope finem ita Dominus Pontifex rescribens Episcopo *Giennen.* *Ad hoc quod in eisdem praesertis literis dicitur, Regularis non posse verbum Dei predicare sine Episcopi licentia, id locum sibi vendicare in his tantum Ecclesijs, quae sui Ordinis non sunt, cum in alijs Ecclesijs sui Ordinis sufficiat Episcopi benedictio petita, licet non obtenta, ita tamen ut si Episcopus non modo benedictionem simpliciter non concesserit, verum etiam Regularibus prohibuerit quominus praedicent, tunc illo contradicente, in sui quidem Ordinis Ecclesijs liceat illis predicare, quemadmodum Sacri Trident. Concil. Decretis salubriter est cautum.* Haec in Bulla, quam transcribit integre *Barbos. de iur. Eccles. lib. 2. cap. 43. n. 210. & seqq.* & signanter n. 212.

Contra supradicta fortiter vrgent expressa verba *Concil. Trident. sess. 24. cap. 4. de reformat. ibi, Nullus autem secularis, siue Regularis etiam in Ecclesijs suorum Ordinis*

num contradicente Episcopo, predicare praesumat, &c. Et Constitutionis Greg. XV. incip. Inscrutabili Dei providentia, Romae publicatae die 8. Februarij 1623. relatae per Vulp. in prax. cap. 42. num. 28. in illis verbis, Ac demum habeat Episcopus tanquam Sedis Apostolicae Delegatus auctoritatem coercendi, ac puniendi quoscumque exemptos tam seculares, quam Regulares, qui in alienis Ecclesijs, aut quae suorum Ordinum non sunt, absque licentia Episcopi, & in Ecclesijs suis, aut suorum Ordinum non petita illius benedictione, aut ipso contradicente predicare praesumpserint.

Concordantur communiter praedicta iura, ut Regularis tunc demum contradicente Episcopo, non possit in Ecclesia sui Ordinis predicare, quando & illo tempore, & hora, qua Episcopus ipse predicare voluerit, vel coram se predicari fecerit, extra vero dictum tempus libere predicare possit, ita declarant *Roderic. quaest. regular. tom. 3. quaest. 32. art. 1. Mirand. in Manual. Praelat. tom. 1. quaest. 50. ar. 3. concl. 1. Barbo. de offic. & potest. Episc. par. 3. alleg. 76. n. 20. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disp. 11. q. 1. 2. per tot. Novar. Lucer. regul. verb. predicare, num. 7.*

Ad quam conciliationem advertit *Tambur. cit. loc. num. 4.* ad hoc ut Regularis in Ecclesia sui Ordinis predicare non possit tempore & hora, qua Episcopus praedicat, vel coram se predicare facit, non sufficere ipsam totam praedicationem Episcopi, vel coram Episcopo, sed necessario requiri, quod Episcopus prohibeat, & expresse contradicat praedicationi Regularis, qui quando Episcopus non contradicit, potest uti sua facultate.

Supradicta opinio, quod Regularis in Ecclesia sui Ordinis possit predicare petita benedictione, licet contradicat Ordinarius extra tempus, quo Episcopus facit coram se predicare, vel ipse praedicat, magna habet sequelam. Ego vero indubitanter teneo, nullo unquam tempore posse predicare Regulares, etiam in Ecclesia sui Ordinis contradicente Episcopo, & si de facto praedicent, posse ab illo puniri, ita enim disponunt aperte *Trident. cit. cap. 4. & Gregorius XV. in cit. Constit. nec in contrarium facit Constit. Urbani cit.* quia illa est particularis pro Ecclesia *Giennen.* nec derogat praedictis iuribus, ita tenet *Novar. in sum. Bull. par. 1. tit. de exempt. privileg. num. 51. & sequitur Dian. tom. 7. tract. 12. resolut. 25. voluit etiam Lotter. de re benef. lib. 1. c. 24. num. 84. & seqq.* qui scripsit post Bullam *Urbani,*

- 68 In secundo casu quando Regularis intendit prædicare in Ecclesia, quæ non est sui Ordinis, & tunc necessario debet habere licentiam sui Superioris Regularis, & Episcopi loci Ordinarij, ita disponit *Concil. Trident. cit. sess. 5. cap. 2. de reformat. prope fin.* in illis verbis, *In Ecclesijs vero, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur, sine quibus in ipsis Ecclesijs non suorum Ordinum nullo modo prædicari possunt, ita Concil. & aduertunt Canonistæ communiter.*
- 69 Nota primo, quod Episcopus in concedenda licentia Regulari prædicandi in Ecclesia, quæ sui Ordinis non est, potest ipsum Regularem examinare quoad doctrinam, refert decisum per *Sac. Congr. Concilij die 28. Nouembris 1596. Barb. in sum. Apost. dec. verb. Episcopus Prædicator, & circa Prædicatores, num. 10.* post *Sell.* per ipsum adductum, & seruari in Curia Neapolitana testatur *Genuens. in prax. cap. 58. Dian. to. 6. tract. 8. resol. 20. in fin.* contra ibidem relatos.
- 70 Nota secundo, quod si Regularis prædicauerat in Ecclesia non sui Ordinis sine licentia Episcopi, vel in Ecclesia sui Ordinis non petita benedictione ab Episcopo, olim non poterat puniri, nisi per suum Superiorem Regularem, vt testatur *Vulp. in prax. cap. 42. sub num. 3.* hodie vero indubitatum est, posse puniri per Ordinarium, etiam censuris Ecclesiasticis, habetur in *cit. Constitut. Gregorij XV. & Urbani VIII. & aduertit Barbos. cit. loc. num. 12.*
- 71 Ampliatur notabile secundum, vt non solum possit Episcopus punire Regularem prædicantem sine licentia, vel benedictione prædicta, sed etiam possit illum punire prædicantem in Ecclesia sui Ordinis, si hæreses disseminauerit, vel scandala, aut errores, iuxta terminos *Concil. Trident. citat. cap. 2. in fin.* vbi in casu hæresis potest Episcopus contra Regularem procedere secundum iuris dispositionem, vel loci consuetudinem, non obstante quouis priuilegio; in casu scandali, vel erroris potest illi prædicationem interdiceret. Vterius Episcopus potest punire Regularem prædicantem etiam in Ecclesia propria falsa miracula, aut incerta, vel prophetias, quæ ex sacra Scriptura non constant. Et detrahentem Episcopis, vel eius Superioribus poena a iure statuta, & excommunicatione Sanctissimo reseruata, ac interdicto perpetuo quoad officium prædicationis, & hoc vigore *Constit. Concil. Lateranens. sub Leone X.* quem refert *Tambur. de iur. Ab-*
- batum, tom. 2. disput. 11. quest. 3. nu. 2.* Item Episcopus potest punire Regularem prædicantem delinquentem quoquo modo contra formam *Constitut. Gregorij XV. & Urbani VIII.* citatarum per censuras, aliasq; poenas etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, vt latius in dictis Constitutionibus. Vltimo, Prædicatores suas inspirationes, seu reuelationes prædicantes puniuntur poena excommunicationis late sententiæ Sanctissimo reseruata, notat *Tambur. cit. loc. n. 3.*
- 72 Nota tertio, quod Episcopus potest compellere Regulares antequam prædicationis munus incipiant, ad faciendam Fidei professionem, si ita ei videbitur, testatur declarasse *Sacr. Congreg. Nouar. Lacer. reg. verb. Fidei professio, nam. fin.* post *Vulp.* per eum relatum, nouissime *Barbos. in sum. Apost. dec. verb. professio Fidei, num. 3.* quod cum generaliter disponatur, generaliter est intelligendum, siue prædicare Regularis intendat in Ecclesia non sui Ordinis, siue sui Ordinis.
- 73 Ampliatur hoc tertium notabile, vt possit compelli Regularis prædicare intendens ad faciendam professionem Fidei, non tantum semel, sed iterum, si in alia Quadragesima, vel Aduentu denuo in eadem Ciuitate, vel Diocesi prædicare vult. Nec sufficit, quod alio tempore coram eodem Episcopo professus sit, sicut si vna vice examinatus fuerit, & approbatus quoad doctrinam ab vno Ordinario ad officium prædicationis, potest iterum examinari, si rursus prædicare velit, docet *Roder. quest. regul. quest. 32. ar. 6. tom. 3.* quem sequitur *Campanil. in diuer. iur. canon. sub. 12. c. 13. num. 9.* nisi aliud disponat priuilegium.
- 74 Aduertant Ordinarij, quod Regularibus idoneis non est deneganda licentia prædicandi, vt decisum refert per *S. Cong. Nouar. cit. loc. num. 10.* & licentia prædicta semel concessa non debet sine rationabili causa reuocari; verum si Ordinarius illam de facto reuocet, & Regularem a prædicatione suspendat non tenetur causam reuocationis exprimere, refert etiam decisum idem *Nouar. citat. loc. post Leon. in thesaur. for. Eccl. c. 8. n. 9 p. 1.*
- 75 Nota hic duo ex *Concil. Trident. cit. c. 2. sess. 5. de reformat.* Primum, quod Regularis petiturus benedictionem ab Episcopo pro prædicatione in Ecclesia sui Ordinis, debet se cum licentia, & approbatione sui Superioris personaliter præsentare coram ipso Episcopo; vnde non sufficit illam petere per Nuncium, vel per Literas, obseruat *Vulp. in prax. cap. 42. n. 3.* in quibus ter-

minis benedictio prædicta est petenda antequam Regularis prædicare incipiat, ita disponunt expressa verba *Concil.* quod si Regularis prædicauerit, prædicta benedictione non petita, potest Episcopus etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus illū punire, ita voluit *Gregor. XV. in prædict. cit. Constit.* in illis verbis, *ac demum habeat Episcopos, &c.*

76 Nota aliud ex eodem *Concil. Trident.* quod Episcopus non solum benedictione prædictam, sed etiam licentiam prædicandi in casu, quo Regularis prædicare incedit in Ecclesia non sui Ordinis, dare debet gratis, & absq; mercede, vel salario, aut munere, ita *Concil.* in illis verbis, *Ipjam autem licentiam gratis Episcopi concedant, & non solum Episcopus, sed nec etiam eius Cancellarius potest aliquid recipere ratione laboris pro prædicta licentia, ita tenent Dian. tom. 5. tract. 13. Miscell. 1. resolut. 70. post Gawant. in Enchir. Episc. verb. licentia, num. 3. qui testatur, ita lentissime Sac. Congreg. Cardin. die 16. Jul. 1591.*

77 Ultimo nota, quod Regularis notus cū licentia Parochi, & sine licentia Episcopi potest bis, aut ter prædicare in Ecclesia Parochiali, ita ex *Barbos.* & alijs docet nominissime *Dian. par. 3. tract. 2. de dub. regular. resol. 111. vers. nota etiam,* vbi plus dicit, quod Regularis semel ab vno Episcopo approbatus itinerans potest prædicare vbi voluerit, non contradicente Parocho, vel Episcopo, quod verum est si prædictus Regularis fruatur per communicationem privilegij concessis doctissimis Patribus Societatis Iesu, quibus Gregorius XIII. hoc particulare privilegium concessit.

78 Fallit sexto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad lectionem sacre Scripturæ, ex *text. Concil. Trident. cap. 1. sess. 5. de reformat. ibi, In Monasterijs quoque, &c.* vbi *Concil.* præcipit habendam esse lectionem sacre Scripturæ in Monasterijs, in quibus commode haberi potest, alias si Abbates negligentes fuerint, possunt ad id compelli per Episcopum, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatum, & licet *Concil.* videatur tribuere hanc facultatem Episcopis tantum contra Monachos cum in terminis illorum loquatur dum confert iurisdictionem Episcopo; nihilominus DD indistincte loquuntur, afferentes hanc iurisdictionem competere Episcopo contra omnes Regulares, ita *Fust. de visit. lib. 2. cap. 15. num. 73. Campan. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 5. Leo. in Thesaur. for. Eccles. par. 2. cap. 2. n. 59. Piafec. in prax. par. 2. cap. 3. num. 41. versic.*

item. Nouar. Lucer. Regul. verb. lectio, nu. 5.

79 Episcopus potest compellere Regulares negligentes ad habendam lectionem sacre Scripturæ in singulis Conuentibus bis in hebdomada, iuxta Decreta Clementis VIII. lata pro reformat. *Regul.* quæ habentur inter Bullas huius Pontificis, to. 3. *consul. 60.* refert *Lezan. in sum. quest. regul. tom. 1. c. 10. n. 20.*

80 Nota, quod Regulares assumendi ad lectionem sacre Scripturæ in Conuentibus eorum non sunt examinandi, vel approbandi ab Ordinario loci quoad vitam, mores, vel scientiam, referunt decisum *Gallet. in Marg. cas. conscien. verb. legere, & verb. licentia, S. II. in sel. Et. canonic. cap. 38. num. 47. Barbos. in sum. Apost. decis. verb. lectio, lector sacre Scriptura, n. 11.*

Hæc iurisdictione raro practicatur per Ordinarios, quia Concilium præcipit lectionem prædictam in Monasterijs, in quibus commode haberi potest, & Regulares vt plurimum se excusant commode haberi non posse.

81 Fallit septimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad impressionem librorum, quæ impressio prohibetur Regularibus sine præcedenti licentia Episcopi, loci Ordinarij, & suorum Superiorum, recognitis per eos libris, iuxta formam suarum ordinationum, deciditur in *Concil. Trident. sess. 4. in princ. in Decreto de edit. & usu sacrarum lib.* vbi tantum sermo est de libris de rebus sacris. Vtcrius statuerat *Leo X. constitut. 12. incip. Inter, 4. Nonas Maij 1515. in Bullar. Gherub. tom. fol. 485. alias 414.* quod imprimi non possint libri cuiuscumq; generis tam in Vrbe, quam extra, nisi præuio diligenti examine, tractat *Nouar. in sum. Bull. tit. de libr. impress. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 4. Barbos. de pot. Episc. par. 3. alleg. 90. num. 14. par. 3. Nouar. Lucer. Regul. verb. impressio librorum,* vbi etiam habetur quomodo imprimi prohibentur libri tractantes de diuinis auxilijs. Et quid si libri alio mittuntur imprimendi, vide *Barbos. in sum. Apost. dec. verb. liber, num. 6.*

82 Fallit octauo prædicta exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij, quoad Regulares exercentes curam animarum personarum secularium, quæ non sunt de familia Monasterij; prædicti enim subsunt immediate in ijs, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem, pertinent iurisdictioni, & correctioni Episcopi, in cuius Diocesi curam exercent, nec ibi deputari possunt, etiam ad nutum amouibiles nisi de consensu, & præuio examine,

Or-

- Ordinarij, ita decreuit *Concil. Trid. sess. 25. de Regul. c. 11.* & notant *Fusc. de visit. lib. 2. cap. 16. Piafec. in prax. par. 2. cap. 18. nu. 105. Anton. variar. resolut. lib. 1. resolut. 17. nu. 3. Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. c. 13. num. 51. & 115. F. Eman. quest. Regul. tom. 1. quest. 36. ar. 4. Leo in thesaur. for. Eccl. par. 1. cap. 8. num. 20. Vgol. de offic. & pot. Episcop. cap. 20. §. 4. & cap. 21. §. 4. Barbof. de potest. Episc. par. 3. allegat. 74 a num. 18. & de iur. Eccl. lib. 1. cap. 43. nu. 134. & seqq. Nouar. Lucer. Regular. verb. cura animarum, alter Nouar. in sum. Bullar. tit. de exempt. priu. l. circa cur. animar. & ministr. sacrament. & tit. de Regular. curam animar. habentib. Vulp. in prax. cap. 42. num. 6. & 7. & 28. vbi adducit *Constitut. Gregorij XV.* incip. *Inserutabili Dei prouidentia.* in qua fortius Regulares, & alij exempti exercentes curam animarum personarum secularium subduntur iurisdictioni Ordinarij.*
- 83 Nota primo in hac materia, quod Regulares exercentes curam animarum in personas seculares Monasterio incumbente poni, & destinari debent ad arbitrium Superiorum Regularium, solum debent examinari, & approbari antequam ponantur ab Ordinario, ita declarauit *Sac. Congreg. teste Piafec. in prax. p. 2. cap. 3. num. 46. Gonzal. ad regul. 8. Cancell. glos. §. 3. num. 34. Nouar. Lucer. Regular. verb. cura animarum, num. 1. Barbof. in sum. Apostol. decis. eod. verb. num. 7.* ad quod examen, & approbationem subiacet Regularis, etiam si ponatur per Superiorem Regularem ad nutum amouibilis, vt sentit *Leo in thesaur. for. Eccl. part. 1. cap. 8. num. 20.*
- 84 Nota secundo, quod Ordinarius non solum potest visitare, & delinquentem punire Regularem in his, quæ ad curam animarum secularium spectant; sed etiam in his, quæ dependent a cura, docet *Anton. variar. resolut. lib. 1. resolut. 112. cas. 50. prope fin. Campanil. cit. rubr. 12. cap. 13. num. 51.* Hinc potest visitare, & inquirere quomodo conseruetur Sanctissimum Sacramentum, Sacramentalia, & Ecclesiastica ornamenta, *Seraph. drc. 1067* & vt Calices, & Paramenta, & alia decetia ad decorum administrationis Sacramentorum prouideantur, ita *Frans. Leo in thesaur. for. Eccl. part. 1. cap. 8. num. 20. Campanil. citat. loc. num. 49. Barbof. 8. par. allegat. 74. num. 18. ad med.*
- 85 Non solum personas exercentes curam animarum, sed etiam Ecclesias Regularium, & exemptorum, in quibus exercetur cura animarum, visitare potest Episcopus, ita aduertit *Vulp. in prax. cap. 42. num. 7.* quod quidem strictius est intelligendum;
- nam non potest visitare Altaria Ecclesiarum Regularium, quibus non incumbit animarum cura personarum secularium, nec loca vbi in eisdem Ecclesijs aueratur sanctissimum Eucharistia Sacramentum, vel vbi confessiones personarum secularium audiuntur, sic declarasse *Sac. Congr. approbante Urbano VIII. testatur Barbof. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 43. num. 136.* quod non potest aliter intelligi, nisi de illis locis quæ ad vltimum curæ non deseruiunt.
- 86 Nota tertio, quod Episcopus visitans personas Regulares, vel exemptas exercentes curam animarum, illasque minus idoneas reperiens; vel si aliquo modo prædictus Regularis delinquat, potest illum punire, & cura priuare, vt aduertit *Fusc. de visit. cap. 16. num. 21. lib. 2.* quod intelligendum est iuxta *Constitut. Py V. incip. Expositio, sub die 22. Septemb. 1571.* relatam per *Quarant. in sum. Bullar. verb. priuilegia. Regularium fol. 403. vers. decernimus,* nempe si exercentes curam sint ad nutum amouibiles, statim potest illos amouere, si Titulares sint, potest illos suspendere, & Superiores eorum monere vt infra breuem terminum in locum amotorum subrogent alios idoneos per Episcopum examinandos, ita Constitutio prædicta, quæ loquitur in visitatione, & in casu insufficientiæ Curati; in casu vero delicti itante omnimoda iurisdictione Ordinarij, potest in illum procedere prout iuris, etiam ad priuationem, si ita ius suadeat, secundum dicta per *Fusc. loc. cit.* Potest etiam punire Regularem, qui de facto non seruato iuris ordine se intromittit in exercitio curæ, vt ex eadem Constitutione.
- 87 Potest etiam Ordinarius præcipere ne Regulares exercentes curam animarum personarum secularium, percipiant emolumenta curæ spectantia, nisi iuxta taxam ab eo præscriptam, ita *Sell. select. can. c. 112. num. 11.* qui testatur sic resolutum in vna *Liman. 18. Septemb. 1625.*
- 88 Quod si Regulares renuant recipere Episcopum ingrediendem Monasteria causa visitationis prædictæ, potest ipse Episcopus, si ostia clausa sint, frangere, & vim inferre, tenet *Fusc. de visit. lib. 2. cap. 19. nu. 1.* qui etiam dicit, posse procedere contra inobedientes ad pœnam excommunicationis, sequitur docte *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 59. & seqq.* vbi ad pœnas prædictas posse procedi appellatione non obstante, & non præmissis monitionibus, sed statim, & eo ipso, adducit etiam formam cedulorum, vide etiam *Barbof. de iur. Eccl. lib. 1. c. 43. n. 139. & seqq.*

89 Limitatur primo supradicta iurisdictione Episcopi Ordinarij, quando Regularis exercens curam animarum delinquit extra Sacramentorum administrationem, & curam animarum; tunc non ab Episcopo, sed a suis Superioribus puniendus est, ita *Gallet. in margar. cas. conse. verb. Parochus*, & colligitur aperte a contrario sensu ex verbis *Concil. Trident. cit. loc.*

90 Limitatur secundo, quando cura animarum secularium residet in Monasterio, seu alio loco subiecto Abbati, qui vtramq; habet iurisdictionem, nempe spiritualem, & temporalem, ita *Aldan. in compend. canon. resolut. lib. 2. tit. 8. num. 41.* qui testatur sic fuisse decisum in vna *Beatina 7. Nouembr. 1620.* & in alia sub die 17. Iunii 1617. & aperte disponit *Trident. cit. sess. 25. de regul. cap. 11. ibi, Alijs Monasterijs, &c.*

91 Limitatur tertio ex eodem *Concil. Trident.* in Monasterio Cluniacensi cum suis limitibus, & in Monasterijs, seu locis, in quibus Abbates Generales, aut capita Ordinum sedem ordinariam principalem habent; Intelligit prædicta de locis vbi resident Abbates Generales, secus est si simplices Abbates non Generales, prout censuit *Congr. in vna Caurien. 9. Maij 1592.* Intelligit etiã, vt exceptio prædicta Conciliaris procedat in Ecclesijs Regularibus, in quibus duo, vel tres Regulares commorantur, & dependent a Monasterijs, in quibus Abbates Generales, aut capita Ordinum sedem principalem habent, a quarum Ecclesiarum visitatione debere Episcopum omnino abstinere, censuit eadem *Sacr. Congr. 2. Septembris 1599.*

92 Visitare quoque potest Episcopus etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus Beneficia curata, vel non curata, exempta Monasteria, etiam Abbatias, Prioratus, & Præposituras commendatas, in quibus nõ viget regularis obseruantia. Et quando dicatur Beneficium commendatum, vide latius de hac materia *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 45. & seqq.* post alios per ipsum relatos.

93 Fallit nono exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad licentiam, alloquendi cum Monialibus, in qua materia notandum est, quod anno 1590. Sacra Congregatio de mandato Pontificis Sixti V. prohibuit Regularibus cuiuscumq; Ordinis, gradus, & dignitatis accedere ad Monasteria, seu domos quarumcumq; Monialium, vel sororum etiam eiusdem Ordinis, ad colloquendum, & tractandum cum eis sine expressa licentia eiusdem Sacræ Congregationis, exceptis Superiore, cui Mona-

sterij, seu domus cura incumbit visitare, & confessario ordinario, & extraordinario, prout latius ex Decreto adducto per *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 25. quest. 4. in prin.* prædictum Decretum fuit moderatum per aliud Decretum eiusdem Congregationis latum de expresso ordine, & mandato Urbani VIII. de anno 1623. relato per eundem *Tambur. eod. loc. disp. 26. quest. 3. post nu. 1.* in quo datur facultas Ordinario, si ei videbitur, concedendi licentiam per quatuor vices ad summum quolibet anno cuiuscumq; Regulari vt Moniales sibi in primo, & secundo tantum consanguinitatis gradu coniunctas petere, & alloqui possint; dummodo non sit in diebus festiuis, aut in Adventu, Quadragesima, Feria sexta, Sabbato, & Vigilijs, qua licentia obtenta, confessario ordinario consignetur, qui illam penes se retineat, & Regularem allocutum affociet, & præsens sit; & assistant etiam auscultatrices de more, non autem alia; prædictaq; licentia pro die, & hora certa, & in scriptis concedatur, & in Cancellaria Ordinarij registretur, ita disponitur in Decreto prædicto apud *Tambur. qui eod. loc. num. 2.* dicit prædictam licentiam extendi etiam ad socios prædictorum Regularium. Cætera ad hanc materiam vide latius apud *Novar. in sum. Bullar. tit. de claus. & access. Regularium.*

94 In eadem materia Monialium subduntur Regulares iurisdictioni Ordinarij; nam non possunt Regulares assignari confessores ordinarij, vel extraordinarij ad audiendas confessiones Monialium ipsis Regularibus subiectarum, nisi prius approbentur ab Episcopo loci ordinario, ita statutum est in Bulla Gregorij XV. incip. *Inscrutabili*, super qua Bulla extant nonnullæ eiusdem *Sacr. Cong.* declarationes relatæ per *Novar. Lucer. Regul. verb. confessarius, nu. 5. & seqq.* post *Ricc. & Tambur.*

95 Vltorius ex eadem Constitutione Gregorij Episcopus potest rationem exigere adhibitis etiam Superioribus Regularibus ab Administratoribus bonorum Monialium Regularibus subiectarum singulis annis, & potest monere Regulares Superiores vt administratorem, vel confessorem amoueant, alias potest illos ex se amouere quoties, & quando opus esse iudicauerit.

96 Item ex eadem Constitutione potest Episcopus ordinarius loci interesse vna cum Superioribus Regularibus electioni faciendæ de Abbatissa, vel Priorissa in Monasterijs Regularibus subiectis, sine tamen expensis Monasterij; ad quam electionem non solum potest Episcopus ordinarius per

se assistere, sed per alium, vices suas delegando; cum regulare in iure sit, posse delegari omnem actum iuridicum, nisi aliud in iure expresse disponatur, l. vsus, ff. de curat.

- 97 Hinc nota, quod Regulares tenentur significare Episcopo diem electionis, qui si declarauerit velle interuenire, tenentur illum expectare vsque ad tempus praesentium, alias potest Episcopus procedere contra Regulares, illosque punire, qui ante significatum tempus, aut die electionis illi non praenunciato ad electionem procedunt, ita declarauit Sac. Congr. de anno 1626. super Bullam praedictam Gregorij in respon. ad dubium de Bauum. Alia de electione Abbatissae in hoc casu vide apud Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 28. q. 6.
- 98 Vltimo in hac materia quoad conseruationem clausurae Monialium Episcopus habet iurisdictionem etiam in Regulares, non solum in Monasterijs Monialium Episcopo subiectis, sed etiam in alijs tanquam Sedis Apostolicae Delegatus, ex text. Conc. Trident. sess. 25. cap. 5. de regul. accessit dispositio Bullae Gregorij XV. supra citatae, vbi habentur haec verba, *Ad haec tam seculares, quam Regulares huiusmodi nullis priuilegijs, & exemptionibus tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, vel circa honorum administrationem Monasteriorum Monialium, etiam Regularibus subiectarum ab Episcopo loci similiter, tanquam ad hoc Sedis Apostolicae Delegato, quocumque, & quando opus fuerit puniri, & corrigi valeant.* cuius Bullae dispositionem habere locum in omnibus delictis, non autem in notorijs tantum, & cum Populi scandalo, testatur Barbof. in collect. DD. in varijs loc. Concil. Trident. sit. c. 5. n. 11.
- 99 Hinc pro conseruatione clausurae potest Episcopus ordinarius visitare, & intrare septa Monasterij Monialium Regularibus subiectarum, nec potest ab ipsis Regularibus impediri, ita testatur decium sub die 28. Aprilis 1594. Gallet. in marg. cas. consc. verb. censura 1. Zerol. in praex. par. 1. verb. Moniales. §. 4. & §. 8. vers. 4. Barbof. de pot. Episc. 3. par. allegat. 102. num. 7. alias potest Episcopus contra impediētes de facto sine monitionibus procedere ad excommunicationem, vel etiam frangere ostium, & vim inferre, vt docet Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 17. num. 4. vbi multa de hac materia, tractat etiam Brasen. Cochier. de iurisdic. Ord. in exempt. p. 1. lib. 4. q. 53.
- 100 Nota, quod Episcopus examinat illas, quae Moniales fieri volunt, etiam in Monasterijs Regularibus subiectis, & pro-

inde potest mandare Rectoribus ne, Nouitiae habitum dent, nisi ipso certiorato, ita ex declaratione Sac. Congr. tenet Nouar. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 10. Lucer. Regul.

- 101 Fallit decimo exemptio Regularium a iurisdictione Episcopi ordinarij quoad obseruationem festorum. In qua materia notandum est, quod olim poterant Episcopi, & Ordinarij in eorum Diocesibus mandare seruari noua festa, quae & Regulares seruare tenebantur, iuxta dicta per Concil. Trident. sess. 25. cap. 12. de regul. hodie vero per nouellam Constitutionem Urbani VIII. Episcopi non possunt noua indicare festa, vt notauimus in cap. 1. de fest. supra, vnde non est amplius de hoc querendum; potest tamen Ordinarius mandare poenitentis suo arbitrio imponendis Regularibus obseruantiam festorum, de quibus in Constitutione Urbani, quae hanc facultatem ab Episcopo non abrogauit, Plura de hac materia vide apud Campanil. in diuers. sar. can. rubr. 12. cap. 13. num. 91. & seqq. Sell. select. cano. c. 2. vbi num. 11. tenet, Episcopum posse cogere Regulares ad obseruantiam festorum, etiam censuris.
- 102 Nota quod licet Regulares possint ab Ordinario compelli ad obseruantiam festorum; non tamen possunt cogi mutare ritus quoad Missas, & diuina Officia celebranda tam publice, quam priuatim in eorum Ecclesijs, iuxta eorum antiquum institutum, nec tenentur obedire, si Episcopus de facto in contrarium mandet, refert decium per Sac. Congr. Nouar. Luc. Regul. verb. festus, num. 2. post alios per ipsum adductos.
- 103 Nec etiam possunt Ordinarij prohibere Regularibus, ne dies festos in eorum Ecclesijs annuncient, declarauit etiam Sac. Congregat. 2. Iunij 1610. vt refert citatus Nouar. eod. loc. num. 6. Imo potest illis mandare vt in offertorio Missae conuentualis, quae Dominicis diebus in Monasterio celebratur, declarent fidelibus quae festiuitates, & ieiunia in hebdomada occurrunt, idem Nouar. eod. loc. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 39.
- Fallit vndecimo exemptio Regularium ab Ordinarij iurisdictione quoad obseruationem censurarum, & interdictorum ab illo promulgatorum; Regulares enim tenentur obseruare censuras ab Ordinario latas, immo si Ordinarius iustiterit, tenentur illas in eorum Ecclesijs publicare, habemus ex cit. text. Concil. Trident. sess. 25. c. 12. de Regular. Vnde Regulares tenentur seruare quodcumque interdictum ab Ordinario

- rio relaxatum, & quod Ecclesia matrix observat. *Clement. 1. de sent. excommunic. nec possunt celebrare, aut celebrari facere in locis interdictis, nec etiam excommunicatos admittere ad diuina, vel ad Ecclesiasticam sepulturam, docet Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 114. Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 215. qui alios citat, quod si Regulares contrafecerint, ab ipso Ordinario puniri possunt, vt docet idem Campanil. cit. loc. post Ancharan. & Abb. per eum adductos.*
- 105 Fallit duodecimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij in casu *Concil. Trident. sess. 25. cap. 13. de Regul. vbi adstringuntur Regulares omnes, & Monachi accedere ad publicas Processiones, exceptis qui in strictiori claustra perpetuo viuunt, ad quas accedere, potest Episcopus compellere; & si controuersia aliqua oriuntur inter Regulares, vel seculares in materia precedentium in dictis Processionibus, & alijs, quæ sunt pro tumulandis cadaveribus defunctorum, quoad illarum decisionem etiam Ordinario subsunt Regulares, prout disponit *Concil. Trident. cit. sess. 25. cap. 13. de Regul. de qua materia notauimus aliqua supra loco particulari super c. nimis praua, de excess. Pral. Annot. 12. ibi me remitto. Qui Regulares sint liberi ab hac obligatione accedendi ad publicas Processiones, vide late Nouar. Lucer. Regul. verb. processiones.**
- 106 Nota primo, quod Regulares, qui alias non excipiuntur ab hac obligatione accedendi ad Processiones, possunt cogi ab Ordinario vt accedant, etiam censuris, & penis arbitrarijs, prout ibidem testatur *Nouar. num. 4. post Laram de anniuers. & capell. lib. 1. cap. 24. num. 14. Zerol. part. 1. verb. processiones, §. 1. vers. ad secundum, Cened. canon. quæst. quæst. 26. num. 16. Grat. decis. Marchia 232. num. 15. Barbof. de pot. Episc. par. 3. alleg. 78. n. 25. & alios contra Henric. in sum. lib. 7. cap. 25. §. 7. F. Eman. in sum. tom. 1. cap. 74. num. 4. Sanch. de matr. libr. 7. disp. 33. num. 23. qui tenent, Episcopum non posse Regulares prædictos compellere, censuris. Sed hæc opinio non admittitur.*
- 107 Nota secundo, quod Regulares tenentur accedere ad Processiones cum numero decenti, debito, & consueto, voluisse *Sacr. Congreg. Rit. in causa Castella, & Legionis 30. Augusti 1602. testatur Sell. select. canon. cap. 25. num. 10. & ad hoc possunt cogi ab Ordinario.*
- 108 Nota tertio, quod Regulares possunt etiam compelli ab Ordinario accedere ad Processiones cum Cruce cooperta, velo, seu pallio appaeso, qui non possunt il-
- lam discoopertam deferre, sicut desert Clerus, & Capitulum Ecclesie Cathedralis, voluit etiam *Sacr. Congr. Rit. in vna Neapolitana 14. Ianuarij 1617. & testatur Sell. eod. loc. num. 11.*
- 109 Nota quarto, quod Episcopus potest celebrare vel celebrari facere per suos Canonicos Missam cantatam in Ecclesijs Regularium, ad quas Processiones dirigitur, licet Ecclesie sint exemptæ, nec ab ipsis Regularibus potest impedi, refert decisum idem *Sell. cit. loc. num. 12. per eandem Sac. Congreg. Rit. in vna Riforma 25. Ianuarij 1603.*
- 110 Nota quinto, quod Regulares, qui ad Processiones accedere non tenentur, quandoq; vocati ab Episcopo accesserunt, quia per hoc sibi ipsi non præiudicant, eum sit facultatis, & ad libitum ire, vel non ire, nullum ius quæritur Episcopo, nec ab eo vocati accesserint, cum præiudicarentur conuenisse, docet *Calder. Conf. d. de Regul. Vgol. de potest. Episc. cap. 20. §. 1. n. 5. Nouar. in sum. Bull. tit. de process. & can. 18. alter Nouar. Lucer. Regul. verb. processiones, num. 19. & verb. Episcopus quoad Regulares, num. 40. vbi signanter loquitur de Processione Rogationum.*
- 111 Fallit decimo tertio exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad quaestuationem elemosynarum, hoc modo, vt Fratres Mendicantes teneantur licentiam habere ab Ordinario, quado elemosynas querere intendunt extra loca, vbi Conuentus existunt, pro qua licentia obtinenda, tenentur Ordinario presentare licentiam suorum Superiorum Regularium; in locis vero vbi Conuentus existunt, possunt per se elemosynas querere, nec possunt per Ordinarium impediri, ita fuisse decisum per *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. 9. Ianuarij 1608. testatur Flau. Cherub. in comprand. Bull. ad Constit. 73. Gregorij XIII. incip. Romani Pontificis, schol. 1. & refert Barbof. in sum. Apost. decis. verb. elemosyna, n. 3.*
- 112 Sed aduerte, quod etiam inter Mendicantes potest Episcopus inquirere, an Regulares aliquam fraudem committant in elemosynis querendis, cum illi soleant paupertatem fingere, vel plures quæstres mittere, quam paucitas Fratrum Conuentus exigit; vnde cum veris pauperibus elemosynas subtrahant, potest Episcopus illis mandare, ne elemosynas perant sine eius licentia, etiam in loco vbi Conuentus habent, ad hoc vt ipse Ordinarius iuxta indigentiam qualitatem, & non ultra permittat elemosynas querere, prout ita seruari in Ciuitate Neapolis refert *Campanil. in diuers.*

- vers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 134.* qui testatur, id approbatum fuisse per Curiam Romanam.
- 113 Fallit decimo quarto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarii quoad adificationem noui Monasterij; non enim possunt Regulares noua erigere Monasteria sine licentia Ordinarii, & alijs non seruatis, prout in modernis Constitut. Apostolicis, de qua materia notata sunt aliqua in *cap. de Monachis 18. q. 2. Annot. 18.* ibi me remitto. Hic adde, quod Regulares subsunt etiã Ordinario quoad positionem noui lapidis, consecrationem Ecclesie, Altaris, & Cæmeterij; hæc enim ab ipso Ordinario petere debent, enet *Ricc. in prax. par. 3. resolat. 269. vers. ultimo. Tambur. de iur. Abbatum, to. 1. disput. 15. quasit. 7. num. 16.* & generale est, Regulares subijci Episcopis in omnibus, quæ sunt potestatis Episcopalis, vt est in consecratione Christinatis, Consecrationis Ecclesiarum, susceptionis Ordinum, & similibus, *cap. veniens, vbi Abb. notab. 2. de prescript. Cochier. de iurisdic. in exempt. q. 11. part. 4. Barbof. de potest. Episc. 3. par. alleg. 105. n. 65.* testatur declarasse Sacr. Congregat. Nouar. Læter. Regul. verb. Episcopus quoad Regulari, num. 5.
- 114 Viterius, nec ipsas Ecclesias iam fundatas, erectas, & consecratas possunt Regulares recipere de manu laicorum sine consensu Episcopi, *cap. decimas 16. q. 7. cap. quod autem, in fin. cap. illud, vers. tum quia, cap. nullus, de iur. patronat. cap. cum & plantare, in princ. vers. Eccles. de priuileg.* Verum id intelligitur de donatione Ecclesie, quam laicus detinet, non autem de donatione iuris patronatus facta Regularibus, quia in hac Episcopi assensum non requiri, docet *Lamber. de iure patronat. par. 2. lib. 1. quasit. 1. ar. 9. & 10. Barbof. de potest. Episc. alleg. 105. num. 49. in Impress. Lugdun. Tambur. de iur. Abbatum, disp. 9. quasit. 2. n. 1.*
- 115 Fallit decimo quinto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarii quoad cognitionem Reliquiarum, an scilicet veræ sint, & exponendæ, quod ad Ordinarium spectat, etiam in Ecclesijs Regularium; qui pendente hac cognitione, potest mandare, vt Reliquiæ interim custodiantur in loco decenti sibi bene viso, & apud se retinere clauis, ita refert *Sell. select. can. cap. 3. num. 11. declarasse Sacr. Congr. in una Viterbien. 26. Iun. 1627.*
- 116 Fallit decimo sexto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarii quoad reddendam rationem executionis alicuius vltimæ voluntatis; ita vt si Regularis fuerit relictus executor vltimæ voluntatis, cuius officium recepit præuia licentia Superioris sui, potest cogi ad reddendam rationem ab Ordinario loci, qui si inueniatur in hoc deliquisse, potest ab ipso Ordinario puniri, disponit *text. in Clement. vnic. de testamen. cap. 1. de priuileg. in 6.* vbi in reddendam rationem alicuius vltimæ voluntatis exemptus est subditus Ordinario loci, & ei tenetur reddere rationem, atque ab eo de mala administratione puniri potest, faciunt dicta per *Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. obseruat Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disput. 15. quasit. 7. num. 23.*
- 117 Fallit decimo septimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarii quoad renunciationes faciendas per Nouitios; nulla enim renunctio, aut obligatio antea facta, etiam iureiurando firmata ad cuiuscumque fauorem, etiam piz causæ, valida est, nisi obtenta Episcopi, seu eius Vicarij, licentia, fiat intra duos menses proximos ante professionem, ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione, ita deciditur in *Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de Regul. de qua materia tractauimus supra Annot. 46.*
- 118 Fallit decimo octauo exemptio prædicta quoad Regulares prætendentes professionem nullam, qui audiendi non sunt contra professionem, nisi coram Ordinario, & suo Superiore Regulari, prout deciditur per *Concil. Trident. sess. 25. cap. 19. de Regul. de qua materia dictum est supra loco particulari, quæ Ordinarij authoritas est adeo necessaria, vt si Superior Regularis solus declarauerit professionem nullam, & Regularem e Monasterio eiecerit, adhuc tenetur illum reuocare, cum ad prædicta desideretur Ordinarij authoritas, Ricc. in prax. 3. par. resolat. 20.*
- 119 Fallit decimo nono exemptio Regularium in alio casu *Concil. Trident. cit. s. 16. sess. 25. de Regul. vbi datur facultas Ordinario compellendi Regulares, etiam per censure Ecclesiasticas, ad restitutionem bonorum, quæ Nouitius, qui profiteri non intendit, sed exire desiderat, obtulit Monasterio tempore ingressus, vt late disponit *Concil. cit. loc. & dictum est supra in materia renunciationis.**
- 120 Fallit vigesimo exemptio Regularium a iurisdictione Episcopi Ordinarij; nam ab illo cogi, & compelli possunt, etiam censuris Ecclesiasticis, ad erigendum Baldachinum in eorum Ecclesijs Regularibus, in quibus ipsi Episcopi Pontificalia exercere intendunt, & hoc quantumuis Ecclesie sint exemptæ, quia in illis potest Episcopus stare, & sedere cum Episcopali solio, seu Pontificali;

120 tificali Falditorio, sicut in propria Cathedrali Ecclesia stare, & sedere solet, adest Decretum Clementis VIII. sub die X. Iunii 1603. referunt *Vulp. in prax. cap. 42. n. 18. Lezan. in sum. quat. Regul. tom. 1. cap. 11. num. 3. & tom. 3. verb. Baldachinum, num. 3. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 42. Barbof. in sum. Apostol. dec. verb. Baldachinum, num. 1. qui alios citat. Cetera, quæ potest Episcopus in Ecclesijs Regularium, vide apud *Dian. tom. 3. tract. 2. de dub. regul. resol. 109. Quo Baldachino, & qua Sede possint uti Abbates Regulares, cum solenniter in eorum Ecclesijs celebrant, vide decisa apud *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. c. 13. n. 163.***

121 Fallit vigesimo primo exemptio supradicta in eo quod Regulares in die Sabbati sancti non possunt in aliqua ex suis Ecclesijs pulsare campanas ante pulsationem Ecclesiæ Cathedralis, vel Matricis, & contrafacientes incurrunt pœnam ducatorum centum, per *Constit. Concil. Lateranen. sub Leone X. anno 1516. incip. Sacro approbante, §. & ut debitus, prout refert *Lezan. in sum. quest. Regul. tom. 1. cap. 11. num. 45. & voluit Sac. Congreg. Rit. 11. Aprilis 1601. in Oriolen. & 21. Martij 1609. in Marficen. & 30. Decembris 1614. in Venusina, & pluries, ut referunt *Vulp. in prax. cap. 42. num. 15. Nouar. Lucer. Regul. verb. campana, num. 1. Barbof. de iur. eccles. lib. 3. cap. 3. num. 69. & in sum. Apostol. dec. verb. campana, num. 3. quod procedit in quacumq; Ecclesia seculari, & Regulari, etiam S. Iohannis Hierosolymitani, & Confraternitatum, etiam si Ecclesia extra muros Ciuitatis existat, sed prope, & ita declarauit eadem Sac. Congr. Rit. in Placentina 21. Augusti 1604. & in Meliten. 6. Decembris 1621. etiam si adsit Ecclesia Collegiata, quæ habeat omnimodâ præcedentiam supra Matricem, ita voluit ipsamet Sac. Congreg. Rit. in vna Siracusana Modica 23. Februarij 1619. ut referunt *Lezan. cit. loc. tom. 2. cap. 1. num. 44. & Barbof. cit. loc. sub n. 69. cit.****

122 In alijs vero temporibus, præter Sabbathum sanctum maioris hebdomadæ possunt Regulares campanas pulsare pro diuinis Officijs, Salutatione Angelica, ac alia iusta causa, ante, vel post pulsationem Ecclesiæ Cathedralis, & Matricis indifferenter, prout testantur decisum per *Sac. Cong. Rit. Gauant. in Manual. Episc. verb. Regularium iura sub Episcopis, num. 50. Barbof. cit. loc. sum. Apostol. dec. num. 6. vbi aliud dicit, quando extaret consuetudo, ut non pulsentur in aliqua Ecclesia ante pulsationem Ecclesiæ Matricis, quia tunc consuetudo*

esset seruanda, iuxta decisa per eandem Sac. Congr. in Oriolen. 21. Augusti 1601.

123 In hac materia potest etiam Ordinarius prohibere generaliter, ne campanæ pulsentur, si non sunt benedictæ, prout refert decisum per eandem *Congr. Rit. 5. Iul. 1614. Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 3. nu. 68. post Lezan. ab eo adductum; benedicuntur enim campanæ ab Episcopo, iuxta formam traditam in Pontific. Roman. Clem. VIII. p. 2. cap. 37. tenet *Durand. in rational. diu. offic. lib. 1. cap. 4. Cas. Baron. tom. 10. annual. Eccl. pag. 810. & hoc de iure, nam ex privilegio etiam Abbates possunt campanas benedicere, ad satis dicta per *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disp. 23. quas 12.***

124 Fallit vigesimo secundo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij in casu reconventionis; ipsi enim Regulares quomodocumq; exempti si alium conueniant coram Ordinario, possunt libere reconueniri coram eodem Iudice, docet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. nu. 148. & in reconuentione procedi potest, etiam quod Regularis a conuentione desistat, iuxta dicta per *Afflic. in dec. 173. quem refert, & sequitur *Alber. Olsu. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. rit. 5. n. 10.***

125 Fallit vigesimo tertio exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij; nam potest Ordinarius mandare Regularibus, quod in eorum Ecclesijs non admittant Sacerdotes seculares externos ad diuina celebranda, nisi prius ab ipso Ordinario admisi fuerint, vitis Literis commendatitijs, tenent *Ricc. in prax. part. 1. resol. 635. Barbof. de potest. Episcop. allegat. 21. num. 8. part. 2. Gauant. in Manual. Episcop. verb. missa, num. 7. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 14. & verb. Missa, num. 16.*

126 Fallit vigesimo quarto prædicta exemptio, ut Regulares non possint solenniter exponere Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sine licentia Ordinarij, ita declarasse *Sacr. Congr. Rit. die 26. Februar. 1628. testatur *Nouar. Lucer. Regul. verb. Eucharistia, num. 3.**

127 Fallit vigesimo quinto dicta exemptio Regularium, ut Episcopus possit impedire Regulares facientes Processiones extracircuitu, vel ambitum suorum Monasteriorum, & contrafacientes potest punire, & ratio est, quia Regulares non habent territorium, tenet *Zerol. in prax. par. 1. verb. processiones, vers. ad quartum, qui testatur ita seruari in praxi, & sequitur *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disp. 15. quas 7.**

128 Fallit vigesimo sexto exemptio prædi-

- Quæ Regularium a iurisdictione Ordinarij in eo, quod Ordinarius potest prohibere, ne Regulares sacrum sacrificium Missæ celebrent in Oratorijs priuatis secularium, disponitur in *Concil. Trident. sess. 22. in Decreto de obseruand. & eustand. in celebrat. Miss.* in illis verbis, *Neue patiantur priuatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinarijs designanda, & visitanda sanctum hoc sacrificium a secularibus, aut Regularibus quibuscumque, peragi & notat Nouar. Lacer. regul. verb. Eucharistia. nu. 10.* Et an possit prohibere, ne dispensent Sanctissimum Eucharistia Sacramentum in dictis Oratorijs, *Dian. tom. 4. tract. 4. Miscell. resal. 14.*
- 129 Fallit vigesimo septimo præfata exemptio, nam Regulares sibi arrogantes Episcopalia iura, ab Episcopo puniri possunt, imo Ecclesiæ, in quibus Regulares iura prædicta exercuerint, sunt suspensæ, per *cap. cum & plantari, §. de Confratribus, ver. quod autem, de priuileg. vbi glos. verb. priuilegiorum*, dummodo prædicta iura Regularibus non competant ex priuilegio, vel præscriptione, ita declarat *Tambur. de iur. Abbatum tom. 1. disp. 25. quæst. 2. nu. 34.*
- 130 Fallit vigesimo octauo exemptio prædicta quoad publicationem Indulgentiarum; Regulares enim non possunt Indulgentias, quas a Sanctissimo impetrarunt publicare sine Ordinarij licentia, ita post *Barbos. de potest. Episcop. alleg. 105. part. 3. num. 69. in Impress. Lugdun. tenet Tambur. cit. loc. num. 35.*
- 131 Fallit vigesimo nono exemptio Regularium prædicta; nam Ordinarius potest prohibere Regularibus, ne proponant in Ecclesijs, Oratorijs, alijsq; locis publicis, ac etiam priuatis imagines defunctorum, etiam cum opinione, & fama sanctitatis mortuorum cum laureolis, aut radijs, seu splendoribus; & ne miraculis, & reuelationes, aliaq; beneficia a Deo per eorum intercessionem accepta in libris rerum ab ipsis gestarum enarrentur, & lampades in eorum sepulturis ne apponantur, atque appositæ remoueantur: similiter potest illis mandare, vt a sepulturis prædictis, & alijs locis publicis remoueantur Tabellæ, & Imagines, & alia quæcumq; collata, gratiarum fidei facientia, sed illa in secreto seorsum ab Ecclesia conseruentur, & alia obseruari facere, & præcipere, sub pœnis quoad Regulares priuationis officiorum, vocis actiue, & passiuæ, & a diuinis, prout latius in *Constit. Urbani VIII. una sub die 13. Martij 1625. & alia sub die*
30. Octobris eiusdem anni, adductis per *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disp. 15. quæst. 7. sub num. 53.*
- 132 Fallit trigesimo exemptio prædicta quoad Monachos Ecclesiæ Cathedralis, in quos Episcopus habet omnimodam iurisdictionem, ijs rebus exceptis, quæ regularia instituta respiciunt, *cap. 1. ne Sede vacant. glos. fin. in cap. nullus, de elect. in 6. vbi DD. Ros. apud Farinas. par. 1. decis. 69. n. 2. Tambur. cit. loc. n. 44.*
- 133 Fallit trigesimo primo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij generaliter in omnibus, quæ sunt extra regulam, & quæ non concernunt regularem obseruantiam, *cap. Abbat. 18. quæst. 2. cap. 1. ne Sede vacant. glos. vlt. in cap. nullus, vers. vlt. Episcopus etiam secularis, vbi DD. de elect. in 6. Ros. der. 15. num. 4. 7. & 10. & de iur. 17. num. 1. par. 1. in recent. & alij, quos refert Lotter. de rs benefic. lib. 1. quæst. 21. num. 6. & quæst. 24. n. 88.*
- 134 Controuersum est inter DD. an Episcopus possit denunciare Regulares excommunicatos, & ita mandare, vt ab alijs vitentur. pro vtraq; sententia tenentes refert *Dian. tom. 3. tract. 2. de dub. regul. resolut. 35.* licet ipse videatur inclinare pro parte contra Episcopi iurisdictionem; sed non mirum, cum sit Regularis. Verius tamen est, Regulares posse denunciari excommunicatos per Episcopum, & seruari in praxi docet *Genoues. in pract. cap. 57.* tenet etiam *Nouar. Lacer. Regul. verb. excommunicare, n. 6.* qui alios citat, maxime in casibus a iure expressis.
- 135 Alia est controuersia in hac materia, an scilicet possit Ordinarius procedere ad censuras contra Regulares in illis casibus, in quibus Regulares ipsius Ordinarij iurisdictioni subduntur; & partem negatiuam defendunt multi DD. quos refert, & sequitur *Dian. resolut. moral. tom. 3. tract. 2. de dub. Regul. resolut. 76. vers. non desunt, & tom. 7. resol. 29.* Cum distinctione procedunt alij, nempe Ordinarium posse procedere contra Regulares cœsuris, in illis casibus, in quibus *Concil. Trident.* vel alia Constitutio Pontificia concedit talem facultatem Ordinarij; secus tamen dicunt si leges concedentes iurisdictionem Ordinarij contra Regulares nullam faciunt mentionem de censuris: quia tunc non censuris, sed alijs pœnis posset Ordinarius procedere, ita *Vulp. in prax. cap. 42. num. 26.* Cæteri DD. quorum sententia inter Canonistas est frequentior, tenent posse Ordinarium in casu, quo habet iurisdictionem in Regulares, contra illos censuris procedere

dere in casu contrauentionis, quorum sententiam valide probat Campanil. in diuer. iur. can. rubr. 2. cap. 13. num. 166. nouissime Niquar. sum. Bull. par. 1. tit. de process. num. 6. Bard. in cons. Regular. resolut. 7. q. 6. num. 9. alter Nouar. Lucer. Regul. verb. excommunicare in princ. post Genens. Mar. Anton. Ricc. & alios, quos citat, & pro hac sententia referunt sentisse Sac. Congreg. in vna Nebien. 7. Feb. 1633. Nouar. vlt. cit. & Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Episcopus quoad Regulares. num. 4. & verb. excommunicare. num. 3. Hanc opinionem seruat Praxis, nā videmus passim Ordinarios procedere cōtra Regulares inobedientes sub pœna interdicti. Hinc nota dispositionem huius text. cap. 1. §. in eos, de priuileg. in 6. quem annotamus, nempe non posse Regulares interdici, suspendi, vel excommunicari ab Ordinarijs esse limitatam in casibus in quibus Concil. Trident. vel alia noua iura concedunt Ordinarijs iurisdictionem in Regulares.

S V M M A R I V M.

- 1 Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis, & in quos.
- 2 Metropolitanus per quam appellationem acquirat iurisdictionem. Et quādo possit inhibere, an teneatur inhibere cum inserta forma sententia. Et quid si sententia capita denegantur, num. 3.
- 4 Metropolitanus non potest iurisdictionem exercere in alios subditos suffraganei non interuenientes in causa appellationis, nec etiam potest compellere testes, nisi accedere consuetudine.
- 5 Metropolitanus quando possit adiri ob negligentiam suffraganei. Et quomodo appellandum a denegata iustitia. Et quid quando Episcopus denegat dispensationem, licentiam, ordinationem, & similia, num. 8. Declara, n. 30. Et clarius num. 44.
- 7 Metropolitanus quando possit adiri ob suspicionem suffraganei.
- 9 Metropolitanus non potest cognoscere de nullitate sine appellatione, qui nec potest adiri per viam quarela. Nec in casibus positis, n. 45.
- 9 Metropolitanus non potest restituere in

- integrum aduersus appellationem non interpositam coram suffraganeo, nec etiam personam priuilegiatam.
- 10 Metropolitanus quando visitei Prouinciam. Et quam iurisdictionem exerceat visitando, n. 11. & 12.
- 13 Metropolitanus habet iurisdictionem in subditos suffraganei, quando extirpare intendit prauam consuetudinem a Prouincia.
- 14 Metropolitanus quae possit facere in Synodo Prouinciuli, n. 15.
- 16 Metropolitanus quomodo possit mittere Quætores per totam Prouinciam.
- 17 Metropolitanus quo iure possit ad quærelam suffraganei procedere contra Canonicos deserentes diuina Officia.
- 18 Metropolitanus quas Indulgentias concedat per totam Prouinciam.
- 19 Metropolitanus quādo possit alicui interdicare munus predicandi per totā Prouinciam.
- 20 Metropolitanus potest facere exules a tota Prouincia. Potest mittere edicta per totam Prouinciam in his, quae ad se spectant, n. 21.
- 22 Metropolitanus in defectum Capituli deputat Vicarium Capitularem, Sede suffraganea vacante, non tamen per se officium exercet, & mortuo Vicario deputato non potest alium deputare, nisi post dies octo. Hac potestas eligendi Vicarium deualuitur etiam ad Metropolitanum, quando Capitulum eligit notarie indignum, nu. 23. Et Metropolitanus non potest amouere Vicarium per ipsum deputatum, num. 24.
- 25 Metropolitanus potest per totam Prouinciam benedicere etiam solemniter, & ante se deferre Crucem, & nu. 33. Potest in Prouincia erigere Seminaria, iuxta text. Concil. Trident. sess. 23. cap. 18. de rector. num. 26.
- 27 Metropolitanus quando possit mandare suffraganeo quod seruet illud, quod seruatur in Metropoli. Declaratur cap. dilectus, de siman.
- 28 Metropolitanus cogit suffraganeos venire ad Synodum Prouincialem, & quomodo.

Me.

- 29 *Metropolitanus compellis suffraganeos ad residendum.*
- 30 *Metropolitanus an sit Index ordinarius suffraganeorum.*
- 31 *Metropolitanus cogit suffraganeum ad compellendos subditos ad iustificandum, vel suscipiendam delegationem in causa appellata.*
- 32 *Metropolitanus cognoscat de causa appellata in sua Diocesi. Et quando in Diocesi suffraganei.*
- 34 *Vicarius Metropolitanus potest ea, quæ sibi Metropolitana iurisdictionis exercere in suffraganeos. Et Vicarius suffragani subest Metropolitanis in iurisdi-
ctione, quæ sunt iurisdictionis Metropolitana, num. 35.*
- 36 *Metropolitanus quando possit punire Vicarium suffraganei acinquentem in officio. Et an possit contra illum censuris, & carceratione procedere, n. 37.*
- 38 *Metropolitanus quibus panis procedat contra suffraganeum contumacem, & renitentem.*
- 39 *Vicarius Metropolitanus potest procedere contra suffraganeum. Sed quoad censuras quid sit honestius.*
- 40 *Metropolitanus cogit suffraganeum suspectum ad eligendos arbitros, idem in Vicario suspecto Episcopo.*
- 41 *Metropolitanus quid possit ante pallii receptionem. Et quam reverentiam ei debeant suffraganei, num. 42. Et an possit Pontificalia exercere in Ecclesijs suffraganeis, n. 43. Quando possit, vel non possit supplere negligentiam suffraganei, n. 44. Et in quibus eius iurisdictionis limites, n. 45.*

ARGUMENTVM.

De iurisdictione Archiepiscopi in suffraganeos. Quando Archiepiscopus habeat iurisdictionem in subditos suffraganei. Quomodo per appellationem, quomodo ob negligentiam, vel suspicionem suffraganei. Et an per viam nullitatis, vel quærelæ, aut restitutionis in integrum. Quando Metropolitanus visitet Prouinciam, & celebret Synodum Prouincialem. Numerantur omnes casus iurisdictionis Metropolitanæ in Prouincia.

Quando, & quomodo possit procedere contra personam ipsius suffraganei, vel Vicarij generalis illius, & quibus poenit. Et quando eandem facultatem habeat Vicarius generalis Metropolitanus. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXIX.

SI VNIC.

Ad Textum in Cap. Pastoralis, de offic. Iurisc. Oran.

IN hoc Text. Innocentius III. statuit, Archiepiscopum non habere iurisdictionem in subditos Episcopi suffraganei, nisi in certis casibus; dicēs his verbis, *Cum in eum exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit Metropolitana lege subiectus*, de hac materia tractant glos. hic in verb. exceptis quibusdam, vbi DD. communiter, Hostiens. in cap. 1. ex num. 10. d. suppi. neglig. Prælat. in 6. Gambar. de offic. legat. lib. 2. num. 33. Iacobus de Concil. lib. 2. artic. 5. num. 24. Menoch. cons. 605. num. 2. Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi auctoritas. & in tract. de præf. Archiepisc. Neapol. impresso 1586. Rosius de prærogat. Archiepisc. dignit. Marc. Anton. Genuensis in prax. Archiepisc. Neapol. cap. 70. Azor. instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 33. Homobon. de Bon. de humana vita statibus par. 1. cap. 6. Scip. de Rubis in Aphorism. verb. Archiepiscopus, Ricc. in prax. par. 3. resol. 22. & seqq. Lotter. de re benefic. lib. 1. quæst. 22. per tot. Barbo. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. & in sum. Apostol. decis. verb. Archiepiscopus, & in tract. de potest. Episc. part. 1. tit. 1. cap. 6. num. 10. & tit. 4. num. 1. secundum Lugdunens. Impress. Sebast. Cas in relect. de Eccles. hierarch. p. 1. disp. 5. §. 1. & seq.

Nota primo, hunc text. continere duas regulas, quæ aperte colliguntur ex adductis illius verbis. Prima est negatiua, vt videlicet Archiepiscopus in subditos sui suffraganei nullam habeat potestatem, exceptis quibusdam articulis. Secunda regula est affirmatiua, quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, ita late Lotter. cit. loc. num. 84. & seqq. Pro intelligentia huius text. in praxi primo videndum est, qui sint prædicti articuli, seu casus, in quibus Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei. Secundo, in quibus suffraganeus sit subiectus Archiepiscopo lege Metropolitana.

Et

- 1 Et primo quantum ad primum, Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis interpositæ ab ipso suffraganeo ad Metropolitanum, quando appellatio permittitur, & tunc Metropolitanus habet iurisdictionem in appellantem, & appellatum, alioq; qui se sponte offerunt liti super illa re, de qua est quaestio, *cap. Romana, §. in alium*, ubi DD. de appellat. in 6. Quarant. citat. loc. num. 13.
- 2 Dicitur legitima appellatio, quæ deouit iurisdictionem ad Metropolitanum, illa, quæ interponitur a sententia diffinitiuæ, vel ab habente vim diffinitiuæ, aut a grauamine, quod per diffinitiuam sententiam reparari non potest, & quæ interponitur in casu, quo a diffinitiuæ appellari non potest, iuxta dispositionem *Conc. Trident. sess. 13. cap. 1. & sess. 24. cap. 20. de refor. latus declarati sunt prædicti termini supra in c. Romana, de appel. in 6. Annot. 8.* nec in his casibus potest Metropolitanus inhibere, nisi constiterit de prædictis per publica documenta, ac etiam constiterit fuisse infra legitima tempora appellatum, ita disponitur in Decreto *Sac. Congr. de mandato Clement. VIII. edito 16. Octobris 1600.* relato per *Quarant. in sum. Bull. in appnd. ad verb. Archiepiscopi auctoritas, fol. 513.* ubi etiam prohibetur Metropolitanis inhibere suffraganeis ante diffinitiuam sententiam, vel habentem vim diffinitiuæ, & sub prætextu cognoscendi de grauamine mandare, quod transmittantur acta etiam expensis appellantis, etiam si præiudicium non irrogetur cursui causæ.
- 3 Rursus Metropolitanus tenetur inhibere cum inserta forma sententiæ, seu Decreti, alias suffraganeus non tenetur parere, vt in dicto Decreto *Congreg. vers. inhibitiones*, quod intellige, quando suffraganeus appellationem non admiserit; quod si appellans asserat sibi denegari copiam sententiæ, vel Decreti a Curia suffraganea, & tunc nec etiam Metropolitanus potest inhibere, sed tantum mandare, quod copia actorum sumptibus petentis concedatur, ita ex Decreto prædicto *versic. si appellans.*
- 4 Habet Archiepiscopus iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis tantum inter ipsas partes colligantes, non tamen habet iurisdictionem compellendi alios subditos suffraganei, nec etiam ad perhibendum testimonium veritatis in eadem causâ appellata, *cap. 1. §. neque, ubi glo. in verb. suscipere, de for. comp. in 6.* potest tamen recurrere ad suffraga-

neum vt compellat suos subditos in prædicto casu, vt tenet *glos. & Abb. hic num. 12.* verum si suffraganeus id negligat, potest ipse Metropolitanus procedere contra subditos prædictos, illosq; compellere, docent *Quarant. cit. loc. num. 13. vers. declaratur, Ricc. in prax. par. 3. resol. 22. num. 10. Lotter. cit. loc. num. 70.* qui DD. limitant communiter eorum doctrinam, posse Metropolitanum adstringere subditos suffraganei ad ferendum testimonium, si hoc consuetudo permittat, quæ consuetudo videtur seruari inter Curias Metropolitanas huius Regni.

5 Ex dictis collige, ob negligentiam suffraganei deouit iurisdictionem ad Metropolitanum, vt testatur *Felin. in eod. cap. num. 6. vers. vniuersus mundus, Genuensi. in prax. cap. 71. num. 3. & 4.* & sequuta est *Rot. apud Seraphin. decisi. 1212. num. 3. Gratian. discip. foren. cap. 169. ex num. 1.* late *Quarant. cit. loc. num. 21. ubi Prosp. de Augustin.* Sed nota, quod in hoc casu magna est altercatio inter DD. an ob negligentiam suffraganei deouluatur iurdictio ad Metropolitanum contra subditos suffraganei ita vt possit inter illos ius dicere, an tantum contra ipsum suffraganeum, vt tantum possit suffraganeo mandare vt faciat id, ad quod tenetur, & a negligentia desistat. In qua altercatione videtur posse colligi distinctionem, quod aut fit recursus ad Metropolitanum per viam quærelæ, & tunc Metropolitanus potest iurisdictionem exercere tantum contra ipsum suffraganeum, illi mandando vt iustitiam ministret, vel faciat id, quod facere tenetur, aut fit recursus ad Metropolitanum per viam appellationis, & tunc deouit illi iurdictio, etiam quoad personas subditas suffraganei. Verum quia non ab omni negligentia potest appellari, est requirendus Iudex vt iustitiam ministret, & si recuset, potest ab illa tarditate appellari, ita colligitur ex *Felin. & Quarant. cit. loc.* Sed quicquid sit de iure communi, & an possit adiri Metropolitanus per viam quærelæ (de quo infra) Praxis seruat, quod proponantur tres comparitiones coram suffraganeo, instantor petendo iustitiam ministrari, qui si adhuc recuset, appellatur ad Metropolitanum, & dicitur appellari a denegata iustitia, de hoc extat *Ris. 10. Cur. Archiepisc. Neap. ubi multa Alber. Oliu. & Ricc. testatur Gangan. cit. loc. nu. 4.* & etiam *Quarant. ubi supra.*

6 Supradicta videntur procedere in actibus iudicialibus, & in litibus, seu in causis procedendis, vel decidendis, iuxta quos

terminos loquuntur DD. Posset tamen dubitari quid dicendum in actibus extrajudicialibus, videlicet quando suffraganeus est negligens in dispensando, absoluendo; licentiam dando, & similibus, an possit tunc Metropolitanus dispensare, absolueri, licentiam dare, & similia facere, in quo casu varie loquuntur etiam DD. vt videre est apud *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc. lit. V. & Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7. nu. 32. & seqq.* & alios. Ex quibus quod certius colligi potest est, quod in his casibus possit Metropolitanus vel remittere subditum ad suffraganeum, cum præcepto, quod cum illo dispenset, absoluat, vel licentiam det, ordinet, & similia intra competentem terminum; vel per se ipsam cum prædicto subdito dispensare, absolueri, licentiam dare, ordinare, & similia facere. Verum illa videtur iustior opinio, quod si Metropolitanus cognouerit iniuste suffraganeum denegasse dispensationem, absolutionem, licentiam, ordinationem, & similia, debere ipsum Metropolitanum per se illa elargiri; nam durum est remittere subditum ad Iudicem, qui iniustitiam exercuit; si vero cognouerit prædicta iuste denegasse, tunc debet subditum ad suffraganeum remittere. Quod si sumus in dubio, & tunc dicendum est Metropolitanum posse remittere, & per se facere; hæc distinctio comprobatur per opinionem *Sacr. Congregat.* quæ ita sensijt in casu præstandæ absolutionis, vt videre est apud *Quarant. in verb. Archiepiscopi auctoritas in appellationibus, post num. 20 in addit. lit. D. vers. censura Ecclesiastica, & apud Ricci. in decia. Cur. Archiepisc. Neap. 3. par. dec. 40. in fin.* Sed in prædictis ad constituendam iurisdictionem Metropolitanam necesse est vt petatur a suffraganeo cum debitis instantijs, saltem inter dispensatio, absolutio, licentia, consensus, & similia, & ab illo negante appelletur ad Metropolitanum; tunc enim prædicta deuoluunt ad illum, & potest ea per se dare, quia effectus appellationis est suspendere, & deuoluere, ad dicta per *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7. n. 61.*

Collige secundo, quod licet ex hoc *cap. pastoralis* prohibeatur Metropolitanus compellere subditum suffraganei ad acceptandam delegationem; poterit tamen compellere ipsum Episcopum suffraganeum vt cogat subditum; talem delegationem acceptare; quod si suffraganeus in hoc negligens fuerit, iurisdicatio in subditum deuoluitur ad ipsum Metropolitanum; ita *Felin. in hoc cap. num. 6. Seraph. decia. 1212. num. 3. Grat. cit. cap. 160. n. 6. Lotter. cit. loc. n. 70. & 119.*

7 Nota primo, quod per simplicem suspicionem iurisdictionis non deuoluitur iurisdicatio ad Metropolitanum, est tamen suspicio proponenda coram suffraganeo, qui si illam non admiserit, tunc ex quo grauat potest ab illo appellari ad Metropolitanum, *cap. super quibusdam, § fin. de offic. delegat. nisi causa reculationis esset euidenter friuola, vel notorie falsa, ita DD. in cap. cum specialit. de appellat. multa ad hoc adducit Quarant. in sum. Bullar. verb. Archiepiscopi auctoritas. n. 19. & seqq.*

8 Nota secundo, Metropolitanum non posse cognoscere de nullitate sententiæ inter subditos suffraganei sine appellatione; nec etiam posse adiri Metropolitanum per viam quærelæ, docent *Felin. in cap. 1. §. post hæc, sub nu. 7. vers. sed aduersus, de appell. in 6. & in cap. dilecto, sub num. 67. vers. secundus casus, eod. tit. Gemuens. in prax. c. 70. num. 7. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 1. conclus. 6. num. 85. & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 67.**

9 Nota tertio, nec posse cognoscere Metropolitanum inter subditos suffraganei per viam restitutionis in integram aduersus sententiæ Episcopi suffraganei, quia Archiepiscopus adiri non potest, nisi per viam appellationis, ita *Barbos. cit. loc. n. 68. post Aub. & Scacc. per ipsum adductos; imo nec potest subditus suffraganei priuilegiatus, si non appellauit, restitui aduersus non interpositam appellationem, coram suffraganeo eadem ratione; & prædicta restitutio esset facienda coram Iudice à quo, vel coram Sanctissimo, vt optime *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 69. ar. 7. num. 41.**

10 Secundo, Archiepiscopus Metropolitanus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, quando Prouinciam visitat in concernentibus ipsam visitationem. In qua materia nota primo, quod hodie ex *Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. de reformat.* Metropolitanus non potest visitare Prouinciam, nisi causa cognita, & probata in Concilio Prouinciali, idest vocato, & audito super causam Episcopo cuius Diocesis, & Ecclesia visitanda est; hoc enim important verba illa, *Causa cognita, l. 3. §. si causa cognita, de bon. poss. Bald. in l. nec quicquam, §. ubi decretum, de offic. Proconf. Inn. in cap. cum olim, de re iudic. & in cap. preterea, de dilat. Bart. in l. 1. c. quorum honor. l. in causa. §. causa autem cognita, de minorib. & censuit *Sac. Cong. 17. Octob. 1585.**

Nec sufficiunt quærelæ, vel libelli oblatio aduersus suffraganeos, vel personas
Dico-

Diocesanas eorundem, ut ipsis suffraganeis inauditis, visitatio decernatur per Concilium Prouinciale, argumento *cap. eorum* 11. q. 3. nisi factum esset notorium, DD. in *cap. graue nimis, de p. aben.* aut periculum esset in mora, *Iacob. de Conc. lib. 5. ar. 8. num. 2.* & voluit *Congregat. eodem su-
pracit. die.*

11 Nota secundo, quod postquam causa fuit cognita, & probata per Concilium Prouinciale, ut supra, Metropolitanus visitando Prouinciam, & eius Ecclesias habet omnimodam potestatem, quam de iure communi tenet, cum in hoc nihil sit per *Concil. Trident.* immutatum. Hinc primo potest procuraciones exigere a locis visitatis, *cap. cum Apostolus, cap. sopite. cap. super eo, de censib. cap. 1. & fin. de censib. in 6.* Secundo, potest confessiones subditorum suffraganeorum adire, eosq; absoluere, ut in *cit. cap. fin.* etiam a casibus, & censuris Episcopo reseruatis, *Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi auctoritas, vers. 33. Genuens. in prax. cap. 70. nu. 9.* in quibus confessionibus dum actu visitat, potest etiam in poenitentialibus dispensare in foro conscientie, *Quarant. cit. loc. vers. 40. vbi addit. Genuens. cit. loc. num. 9. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 90.* & quod possit dispensare, etiam extra visitationem, probat *Diaht. tom. 7. tract. 2. resol. 7.* Tertio, potest Archiepiscopus visitans Prouinciam notoria crimina subditorum suffraganeorum, quæ examinatione non egent, corrigere, & punire, ita deciditur in *cap. 1. §. sane, vers. notoria, de censib. in 6. qui text. loquitur in visitatione.* Verum DD. præsertim *Abb. in cap. ex frequentioribus, num. 10. de instit. ex eod. text.* quem sequuntur moderni communiter, extendunt hanc facultatem Archiepiscopi etiam extra visitationem, vide *Quarant. cit. loc. vers. 24.* & alios, quos sequitur, & refert *Barbos. cit. loc. n. 75.* Hæc opinio est communis, sed patitur difficultatem; indubitatum est enim prædictum *§. sane,* loqui in visitatione. & quando *Abb.* & cæteri DD. illum extendunt, etiam extra visitationem, hoc probant ex *cit. cap. ex frequentioribus,* vbi Archiepiscopus excommunicauerat subditum sui suffraganei. Verum illa excommunicatio non fuit lata, nec Archiepiscopus processit contra talem subditum ob notorietatem criminis, sed ratione tollendæ prauæ consuetudinis in Prouincia, ut patet ex verbis ipsius *text. in princ. & in med.* in quo casu Ego cum communi admitto posse Metropolitanum procedere contra subditos suffraganei, etiam extra visitationem, ut dicemus infe-

rius; igitur dicendum est remanere improbatam opinionem prædictam *Abb.* & aliorum. Vltimo in visitatione Prouinciæ habet Archiepiscopus iurisdictionem in omnibus, quæ illi per Concilium Prouinciale in specie committuntur, ut notat *Barbos. post alios in cit. loc. n. 91.*

12 Non tamen potest Archiepiscopus dum visitat, iurisdictionem contentiosam exercere in subditos suffraganei, nec illis Ordines conferre, aut Dimissorias concedere, aut Chrismatis Sacramentum ministrare, ut docet *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. nu. 92.* An vero Metropolitanus possit suffraganei subditum ordinare, & quid si suffraganeus recuset illum ordinare, late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 9. cap. 8. num. 45.*

13 Tertio, Archiepiscopus cognoscit inter subditos suffraganei, & in illos iurisdictionem habet, quando extirpare intendit prauam consuetudinem, qua tota Prouincia laborat, habetur in *cit. cap. Pastoralis, de offic. Ord. cap. extirpandas, c. fin. de fl. Præsb. eamq; auctoritatem habet Metropolitanus etiam extra visitationem, docent DD. in hoc cap. Pastoralis, præsertim *Abb. in princ. & Felin. num. 7. Quarant. cit. loc. n. 23. vers. 20.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7. n. 72.**

14 Quarto, Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, & cognoscit inter illos in Synodo Prouinciali, in quo iudicat causas ciuiles, vel criminales, quas Clerici habent cum eorum Episcopis, iuxta *c. si clericus* 11. q. 1. cap. 1. 6. q. 2. & ex *Concil. Trident. sess. 25. decreto de inuocat. & venerat. & Reliquijs Sanctorum, & sacris imaginibus.* Potest extirpare difficiles abusus, & decidere dubia, & graues quæstiones, quæ in Prouincia oriuntur circa inuocationem, & venerationem Reliquiarum, ac sacrarum Imaginum, dummodo nõ decernatur quid nouum, & inusitatum in Ecclesia. Aliæ, quæ potest Metropolitanus in Concilio facere, ex *Concilio Trident.* vide congesta apud *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc. num. 97.* An vero Archiepiscopus possit dispensare in Decretis Synodi Prouincialis, vide *Sancb. de mstrim. lib. 8. disp. 17. n. 35.*

15 Quantum vero ad personas ipsorum suffraganeorum, Metropolitanus vocat eos ad Synodum, & in illa cognoscit de licentia absentie illorum, & eos compellit ad residentiam, refert decisum *Armend. in addit. ad recopilat. legum Nauar. lib. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. sub rubr. vtram Episcopus possit se absentare a suo Episcopatu, num. 5.*

6. *Barbos. de potest. Episcop. p. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Sanctare. var. resolut. quaest. 4. num. 7.*
- 36 Quinto, Archiepiscopus potest mittere Quæstiores pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ per Prouinciã, c. 1. *de pœnit. & remis. in 6.* quod extendunt ad quodlibet aliud opus pium DD. relati per *Barbos. cit. loc. n. 78* docet etiam *Quarant. eod. loc. vers. 26.* sed in hoc est aduertendum, quod id non potest Metropolitanus authoritatiue, cum solum possit suffraganeos, & subditos ad prædicta charitative monere; his enim verbis vitur *text.* hinc dicunt DD. prædicti, quod si suffraganeus, vel alius resistat Quæstioribus prædictis, Archiepiscopus nõ potest contra illos procedere.
- 37 Sexto, Archiepiscopus potest ad quærelam Episcopi suffraganei castigare Canonicos, qui absq; manifesta, & rationabili causa cessarunt a diuinis Officijs in Ecclesia Cathedrali, talibus censuris, ita vt metu pœnz talia de cætero non præsumant, noant inter authoritatem Metropolitanam, *Quarant. loc. cit. num. 23. & Barbos. nu. 74.* & alij per eos relati; verum hæc non est iurisdicção Metropolitanam iure Metropolitanam, sed potius ex delegatione, vt notat *glo. in eod. s. ceterum,* ex illis verbis *text. Metropolitanus ad querelam ipsius tanquam super hoc delegatus a nobis, &c.*
- 38 Septimo, Archiepiscopus concedere potest Indulgentias per totam Prouinciã, etiam extra visitationem, deciditur in *cap. penult. de pœnit. & remis.* docet *Barbos. cit. loc. nu. 80.* post multos per eum adductos, qui id Archiepiscopo concedunt, dummodo statutum generalis Concilij non excedat; statuitur enim in generali Concilio prædicto, quod Ecclesiarum Prælati in cõcedendis Indulgentijs non excedant Indulgentiam dierum quadraginta, vel vnus anni in dedicatione Basilicæ, etiam si a pluribus Episcopis dedicetur, ita habetur in *cap. cum ex eo, de pœnit. & remis.*
- 39 Octauo, concedunt generaliter DD. facultatem Archiepiscopo interdicens alicui officium prædicationis per totam Prouinciã, ex dispositione *text. cap. tuorum, de privileg. ita Quarant. cit. loc. vers. 34. Genuen. in prax. cap. 70. num. 16. Barbos. cit. loc. num. 81.* Sed verius hæc iurisdicção non competit Archiepiscopo per totam Prouinciã generaliter, sed tantum in delicto in prædicto *text.* mentionato, & cum *text.* loquatur in casu particulari, non debet fieri extensio, cum simus in pœnalibus; ibi enim datur facultas Archiepiscopo interdicens officium prædicationis ijs, qui mittunt pro colligendis elemosynis cruce, falso signatos.
- 20 Nono, tribuunt facultatem Archiepiscopo faciendi exules a tota Prouincia delinquentes in sua Diocesi, ex *text. in cap. 2. de arbitr. ita in loc. cit. Quarant. vers. 39. Genuen. num. 17. & Barbos. num. 82.* hæc sententia seruatur in praxi, sed non probatur, ex *præsit. cap. 2.* vbi tantum asseritur quendam Præsbyterum fuisse exulatum, sed non dicitur a quo.
- 21 Decimo, Archiepiscopus potest mittere edicta per totam Prouinciã in ijs, quæ ad suam iurisdicçãoem spectant, probat DD. ex *cap. 1. de supplend. negligent. Pralat. in 6.* quæ edicta potest ipse Metropolitanus in Prouincia per se publicari facere, vel mandare suffraganeo vt illam affigi, & publicari faciat, & ita testatur vidisse seruari *Quarant. cit. loc. vers. 27.* Quod si Metropolitanus transmittat suam familiam per Prouinciã pro publicandis edictis, vel alias pro vtendo sua iurisdicçãoem, illaq; iniurietur, ita vt impediatur iurisdicção Metropolitanam, potest ipse Metropolitanus contra iniuriantes prædictos, si iniuria notoria sit, procedere, illisq; punire propria authoritate, est *text.* expressus in *cap. 1. de pœn. in 6.* & notant supracitati DD.
- 22 Undecimo, Archiepiscopus exercet iurisdicçãoem in subditos suffraganei in casu quo Sedes Episcopalis suffraganea vacat per mortem, excommunicationem, aut captiuitatem Episcopi, & Capitulum infra octo dies neglexit Vicarium eligere; tunc enim potest Metropolitanus Vicarium deputare, per *Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de reformat. late Pauin. de offic. & potest. Cap. Sed. vacant. par. 1. quaest. 10. sub num. 5.* Dicam multa, cum de Vicario Capitulari, solum hic nota, quod si Vicarius electus per Metropolitanum, ob negligentiam Capituli, decedat, tunc Metropolitanus non potest alium deputare, nisi post decem dies, intra quos potest Capitulum eligere, quia pro prima vice tantum amisit ius, *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. num. 102. in fin.* Nec potest in tali casu Archiepiscopus per se exercere iurisdicçãoem in Ecclesia vacante, sed potest tantum deputare Vicariũ, alias nullam aliam habet iurisdicçãoem, quia *Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de reformat.* decidit, solam deputationem transire, in illis verbis, *Ad Metropolitanum deputatione huiusmodi deuoluatur.*
- 23 Nota primo, quod hæc potestas eligendi Vicarium deuoluatur ad Metropolitanum, non solum quando Capitulum nullum elegit Vicarium, sed etiam quando elegit

notorie indignum, nam *Concil. Trident.* postquam voluit eligendum esse Vicarium infra octo dies, illum eligi mandauit graduatum, vel alias quantum fieri potest idoneum, immediate subiungens, *Quod si factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur.*

24 Nota secundo, Metropolitanum non posse ad nutum amouere Vicarium per ipsum deputatum in defectum, & negligentiam Capituli, vt supra, ita tenet *Barbos. de canonio. & dignit. cap. 42. num. 48.* qui testatur sic voluisse *Sacr. Congr. Concil. in vna Liman. 29. Septemb. 1625.*

25 Duodecimo, Archiepiscopus de iure communi potest benedicere Populum per totam Prouinciam, non solum benedictione priuata, quæ datur itinerando, sed etiam benedictione solenni, quæ datur cû illis verbis, *Sit nomen Domini benedictum.* Deferuit enim hæc benedictio ad delenda venialia, habetur in *Ceremon. Episc. cap. 4.* Eodem modo potest Archiepiscopus deferre ante se Crucem per totam Prouinciã, etiam in loco exempto intra eam posito, refert ad id multa *Quarant. cit. loc. vers. 28.* Quomodo possit Archiepiscopus celebrare diuina Officia in sua Prouincia solenniter, & priuate, ac procedere contra impedientes, vide late apud eundem *Quarant. cit. loc. vers. 30. vbi vers. 32.* habetur quomodo possit vii pallio.

26 Decimotertio, Archiepiscopus Metropolitanus vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 18. de reformat.* cum duobus Episcopis suffraganeis antiquioribus potest erigere in Prouincia vnum, aut plura Collegia Seminarij ob paupertatem Ecclesiarum. Cætera quæ possit Metropolitanus in subditos suffraganeorum, vide apud *Quarant. Genuens. & Barbos. cit. loc.*

Quantum ad secundam regulam, de qua in hoc *text. cap. Pastoralis*, nempe quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, notandum est in quibus protrahatur hæc subiectio legibus Metropolitanis.

Et primo, Archiepiscopus ex lege Metropolitana confirmat Episcopos suffraganeos electos; interuenit, vel committit consecrationem illorum, & vocat alios consecratos ad dictam consecrationem; hæc enim auctoritas indubitata est in iure, vt refert *Quarant.* & alij supra citati. Verû hodie prædicta pendent a prouisione Papæ, & vt plurimum non practicatur.

27 Secundo, conferunt auctoritatem DD. Metropolitanis, vt possit iniungere suffraganeis, quod seruari faciant quod in Me-

tropoli seruatur, idq; decidunt ex *cap. dilectus et 2. de simon.* ita *Quarant. cit. loc. nu. 7. vers. decimum, Genuens. cit. cap. 7. num. 21. Barbos. de iur. Eccl. cit. loc. num. 21.* Sed pace tanto:um virorum, opinio prædicta generaliter non probatur ex *text. prædicto*, in quo Summus Pontifex dat formam Archiepiscopo procedendi contra recipientes, & receptos per simoniam in Monasterijs, & Religiosis locis, subdens his verbis, *Iniungens Episcopis suis vt banc formam per suas Dioceses studeant obseruare.* Ex quibus tantum dici potest, quod Archiepiscopus potest mandare suffraganeis, quod seruent dispositionem prædicti *text.* quæ dat formam puniendi simoniacos prædictos.

28 Tertio, Metropolitanus iurisdictionem exercet in suffraganeos; nam illos quolibet triennio cogit venire ad Synodum Prouincialem, iuxta formam *Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de reformat.* vbi *text. Concil.* vtitur verbo, *cogere.* Ex quo collige, quod si suffraganei recusant absq; rationabili causa accedere, potest Archiepiscopus illos pœnis compellere, in qua Synodo Archiepiscopus præest, vt dicit *glos. in hoc cap. Pastoralis, post med. & ad ipsum Archiepiscopum spectat destinare locum pro Synodo prædicta, nec est relinquenda Ecclesia Metropolitana, accedentibus commoditatibus, & iustis impedimentis cessantibus, ita testatur declarasse *Sacr. Congr. Concil. Leo in thesaur. for. Eccl. par. 1. cap. 9. num. 2.* In eodem Synodo Archiepiscopus cognoscit causas tam ciuiles, quàm criminales, quas suffraganei habent cum eorum Clericis, vt diximus supra *ver. 4. Archiepiscopus.**

29 Quarto, Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos, nam vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 1. de reformat.* curare tenetur vt suffraganei resident in eorum Ecclesijs; & si absentes fuerint, potest inquirere de illorum absentia; quod si inuenerit illos absque legitimis causis non residere, potest fructus earum Ecclesiarum Fabricæ Ecclesiæ applicare, aut locis Pijs, & crescente contumacia id totum Papæ denunciare, iuxta disposita in *cit. loc. Concil. Trident.* Extat etiam de hac materia *Const. Pij IV. incip. D. salute gregis*, emanata pridie Nonas Septembris 1560. notant *Quarant. cit. loc. vers. 11. Barbos. de potest. Episc. par. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Armend. in addit. ad recomp. legum Nauarra libr. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. sub tit. vtrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus, nu. 5. & 6.* De pœnis Episcoporum non residentium habetur in prædicta *Const. Pij IV.* & in alia eius.

eiusdem incip. *In suprema*, 17. Kal. Decembris 1564. de quibus *Sort. in select. Summorum Pontificum Consist. epist. 73.* & in alia Urbani VIII. incip. *Sancta Synodus*, 10. Decembris 1634. de qua apud *Barbos. cit. loc. num. 21.* & apud *Cherab. in Bullar. tom. 4 in append. pag. 46.*

- 30 Quinto dicitur, Metropolitanum habere iurisdictionem in suffraganeum ob negligentiam ipsius suffraganei, quod quando verum sit, habetur ex supradictis in *vers. ex dictis collige, et seqq.* hic solum nota nonnullos DD. dicere, a Metropolitanano posse cogi suffraganeum ad faciendum id, quod tenetur facere, & deinde distincte subdunt aliam regulam, Metropolitanum posse supplere negligentiam suffraganei, quae distinctae regulae probant opinionem *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 24. & 31.* supra positam *vers. supradicta, in fin.* nempe Metropolitanum in extraiudicialibus, puta dispensationibus, licentijs, Ordinibus conferendis, & similibus posse etiam per se supplere negligentiam suffraganei, vel mandare suffraganeo quod faciat id, quod tenetur facere, quod intellige quando sumus in dubio, an suffraganeus iuste, vel iniuste denegauerit supradicta, iuxta dicta *vers. cit.* In iudicialibus vero, & in causis cognoscendis vel decidendis dicendum est ut supra *vers. ex dictis.* Quando suffraganeus fuit ter monitus, & iustitiam non ministravit, si pars appellavit, posse Metropolitanum supplere negligentiam per se procedendo in causa, iuxta opinionem *Quarant. & Rit. Cur. Archiepisc. Neap. Lotter. de re benefic. lib. 1. quaest. 22. n. 83.*

Sexto, in causis appellationum habet Metropolitanus iurisdictionem in suffraganeos in terminis, in quibus diximus supra *vers. 1. quantum ad primum, & seqq.* hic solum adde, quod Metropolitanus in causa appellationis iurisdictionem exercet in ipsam personam suffraganei ei inhibendo, ut in causa non procedat, attentata reuocet, & acta transmittat.

- 31 Quaestio est difficilis, an Metropolitanus sit iudex ordinarius suffraganeorum, ita ut in quacumque causa possit contra ipsum suffraganeum procedere. Quaestio ista non procedit in causis criminalibus; de illis enim cognoscit solus Summus Pontifex contra Episcopos, quando causae priuatione, aut depositione dignae sunt; si vero causae criminales sunt minores, possunt contra Episcopos per Concilium Prouinciale cognosci, & terminari, vel per deputatos a Concilio, iuxta dispositionem *Sac. Concil. Triden. sess. 24. cap. 5. de reformat.* Nec procedit

quaestio in causis civilibus, quas ipse Episcopus actor mouere intendit contra suum subditum; in his enim causis nec Episcopus ipse, nec Metropolitanus procedit, sed eligitur Arbitri autoritate iuris, & a sententia praedictorum Arbitrorum ad Papam appellatur, omisso medio, ita *Gemin. in cap. Romana, 9. ab Archidiacono, sub num. 4. de appellat. lib. 6.* vbi etiam *Franc. sub num. 4. limit. 4.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. sub num. 46.* procedit solum quaestio, quando conuenitur ipse suffraganeus ut reus in causis civilibus. In qua quaestione tenent aliqui indubitanter Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem omnium suorum suffraganeorum Episcoporum, tenentes hanc opinionem adducit *Ricc. in prax. Cur. Archiepis. tom. 3. resol. 22. in princ.* vbi etiam refert *text.* ex quibus probatur opinio. Alij vero tenent, Metropolitanum nullam habere neque in civilibus iurisdictionem contra suffraganeum, nisi illam, quae specialiter iure Metropolitanano illi in iure conceditur ratione appellationis, & legitimae deuolutionis, probat id rationibus, & autoritatibus *Lotter. de re benefic. lib. 1. quaest. 22. quasi per tot. sed concludit num. 61. & seqq. & 91.* & haec opinio videtur verior, & iuxta eam refert rescriptum *Sac. Congreg. sub die 31. Maij 1583. Episcopo Regien. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 47. Aldan. in compend. canon. resol. lib. 1. tit. 8. num. 18. idem Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Archiepiscopus, num. 12.*

Septimo, habet Metropolitanus iurisdictionem in ipsos suffraganeos Episcopos, nam potest illos compellere ad suscipiendas delegationes in causis ad eum per appellationem deuolutis, vel alias iure Metropolitanico spectantibus tam pro recipiendis testibus, quam pro alijs articulis, ita deciditur apud *Seraphim. dec. 1212.* vbi etiam notatur, quod Archiepiscopus potest mandare, id est cogere suffraganeum, ut compellat suum subditum ad suscipiendas tales delegationes, vel ad deponendum testimonium veritatis in supradictis causis, ut etiam notatur supra *vers. habet Archiepiscopus, Gratian. discept. for. c. 169. n. 12.*

- 32 Nota primo, quod Archiepiscopus debet cognoscere causas appellationum ad eum deuolutas in sua propria Ciuitate, vel Diocesi, aut in eis, a quibus appellatum erit, nisi aliud seruetur de consuetudine, nec potest ingredi Diocesim suffraganei, ut ibi aliquid agat, vel iudicet, praeterquam in casibus concessis, *c. 1. & cap. ut litigantes, vbi glo. in verb. expensis, de offic. Ordin.*

in 6. nec potest habere Tribunal erectum in Diocesi suffraganei pro commoditate litigantium, *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 60.* quod intellige pro causis futuris, & non existente consuetudine, *cap. 1. cit.*

33 Nota secundo, quod Archiepiscopus potest per Prouinciam ante se deferri facere Crucem, etiam transeundo, & declinando ad dicta loca exempta, vt per *glo. in Clem. Archiepiscopo, de priuileg.* Id adeo verum est, vt possit etiam in locis exemptis intra Prouinciam sitentibus, docet ad id multa *Gratian. discept. forens. cap. 467. in princ. & num. 29. vbi num. seqq.* concedit eidem Archiepiscopo facultatem benedicendi Populum, Missas, & diuina Officia solenniter celebrandi, ac etiam vtendi Pallio, tamen sine Pontificalibus.

34 Nota tertio, non solum ipsum Archiepiscopum in supradictis casibus, & alijs a iure concessis posse iurisdictionem exercere in suffraganeos, sed id etiam posse Vicarium generalem ipsius Archiepiscopi in negotijs ad suum officium spectantibus, ad late tradita per *Iacob. Sbroz. de Vicar. Episcopi, quest. 58. per tot.*

35 Nota quarto, Metropolitanum non solum posse procedere contra ipsum suffraganeum in casibus supra notatis, & alijs de iure, sed etiam contra Vicarium suffraganei, que non Archiepiscopus potest cogere, sicut & suffraganeum, quia Episcopus, & Vicarius faciunt idem Tribunal, concludunt expresse *Archidiac. in cap. 1. §. nec etiam, vbi etiam Innocent. de for. compet. in 6. vnde Ricc. in prax. 3. par. resol. 2. 2. num. 7.* post multos per eum relatos, tenet Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem Vicariorum generalium suffraganeorum; quod non intelligas verum generaliter, sed in illis casibus, in quibus Vicarij subsunt suffraganeo lege Metropolitana, vt diximus supra de Episcopis cum *Lotter. & alijs.*

36 Hinc asserunt nonnulli DD. Metropolitanum posse punire Vicarium generalem suffraganei delinquentem circa officium suum, ita *Ricc. cit. loc.* post *Quarant in sum. Bull. in verb. Archiepiscopi auctoritas, n. 11. Genuens. in prax. cap. 70. num. 2.* nouissime *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. e. 18. num. 3.* dicens, tunc cenferi Vicarium in officio delinquere, quando auctoritas officij est in causa vt delinquat, vt quia fauoris pretextu, & officij colore aliquid contra ius facit, & quoniam Metropolitanus mandatis in casibus a iure permissis non obedit, probat late opinionem principalem *Sbroz. de offic. Vic. q. 59. lib. 2. num. 1. & 2.* vbi ita distinguit, Metropolitanum posse punire

etiam censuris Vicarium suffraganei peccantem in ijs, quae sunt iurisdictionis, secus tamen quando aliquid faceret, aut possideret tanquam priuatus, quia tunc nullam in eum haberet iurisdictionem, sequitur *Gratian. discept. for. cap. 169. num. 14.* Prædicta sententia maximè est auctoritatis ratione Doctorum illius; attamen non est tutissima, proinde verius dicendum est, Metropolitanum non posse procedere, nec punire Vicarium suffraganei delinquentis in officio, nisi quando deliquit offendendo iurisdictionem Metropolitanam, veluti si noluit deferre appellationi ad eum legitime emisse, vel illius inhibitionem spreuit; in hoc enim casu est vera opinio supra citatorum, & libere potest Metropolitanus procedere, etiam censura contra Vicarium prædictum, secundum verum sensum *cap. 1. de offic. Vicar. in 6.* secus tamen dicendum est, nempe non esse veram opinionem prædictorum, nec posse Metropolitanum procedere contra Vicarium suffraganei delinquentem in officio alio modo, vt quia per sordes, vel perperam iudicauit, vel alia via simpliciter partibus, & iustitiæ præiudicauit, hanc sententiam acerrime defendit *Lotter. de re benef. lib. 1. q. 22. num. 100. & seqq.* vbi etiam contrarijs respondet, & *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 1. 1. c. 23. num. 157* qui testatur, ita declarasse *Sacram Congreg.* super Episcopos contra Archiepiscopum Salernitanum ad fauorem Vicarij Acernensis suffraganei.

37 Aduerte, quod in casu, quo Metropolitanus potest procedere contra Vicarium delinquentem, vt supra, potest censuris contra illum procedere, vt habemus *exit. 1. & potest etiam illum carcerari facere, & ad suas carceres deportare, prout testatur fuisse seruatum in accuratissima, & præclarissima Curia Metropolitana Capuana. Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 18. num. 5. in fin.* docens carcerationem prædictam esse faciendam circumspectè, & sine ignominia.

38 Dubitatur, quibus pœnis possit Metropolitanus punire, & compellere Episcopum suffraganeum contumacem, & inobedientem in casibus supradictis, & alijs, quibus suffraganeus est subditus Metropolitanus ex iure metropolitico.

Resp. Metropolitanum processurum contra suffraganeum ad pœnas in casibus prædictis debere seruare formam *cap. quia Pontificali, de offic. deleg. in 6.* vt primo illi interdicator ingressus Ecclesie, vel sacerdotale ministerium, deinde ab officio suspendatur, & ultimo aggrauctur censura

Ec.

Ecclesiastica contra eum, nisi aliter iuaserit nimia contumaciæ proteruitas, siue culpa, ita *text.* qui hos gradus requirit ob reuerentiam sacri officij, quod exercent prædicti Pontificali dignitate, voluit *Genuens. in præx. cap. 70. num. 5.* Supradicta intellige, quando in casu particulari non est statuta certa pœna contra suffraganeum inobedientem, quia tunc est procedendum cum pœna statuta particulari, ut est in suffraganeo omittente congregare Synodum, qui est suspendendus, obseruat *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7 n. 27.*

39 Ad prædicta notandum est, quod contra suffraganeum contumacem, & inobedientem ut supra, potest procedere non solum ipse Metropolitanus, sed etiam eius Vicarius generalis, qui quoad iurisdictionem est superior suffraganeo, licet inferior quoad ordinem, ita *glo. in c. proxime citando, verb. nota ulterius.* nihilominus si contra suffraganeum est procedendum ad interdictum, suspensionem, vel excommunicationem, id debet facere Archiepiscopus, si est præsens, ratione reuerentiæ Pontificali officij, licet factum a Vicario teneat, disponit *c. 1. §. Officiales, de offic. ord. in 6.*

40 Nota quarto, quod licet per suspicionem Ordinarij non deuoluatur iurisdicção ad Metropolitanum, nihilominus in casu suspicionis potest Metropolitanus cogere suffraganeum ad eligendos Arbitros, ita probat *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 3. p. dec. 323. per tot. q. in dec. 265. ead. part.* tenet etiam posse Metropolitanum compellere Vicarium suffraganei ad eligendum Arbitros in casu suspicionis Episcopi, & ratio est, quia suspicção Episcopi tangit Vicarium, ita *glo. in cap. si contra unum, verb. Episcopi, de offic. deleg. in 6. Abb. in rap. insinuante, n. 2. de offic. deleg. Capyc. dec. 137.*

41 Nota quinto, quod Archiepiscopus Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos etiam ante receptionem Pallij, nam licet ante receptionem prædictam non possit dici vere Archiepiscopus, per *text. in cap. nisi specialis, ubi glo. in verb. nominis, de auct. & usu pall. Genuens. in præx. cap. 71. num. 19.* id procedit quoad exercitium eorum, quæ sunt ordinis, quæ non potest exercere ante receptionem Pallij, secus quoad ea, quæ sunt iurisdictionis, *c. suffraganeis, & cap. sicut, §. super eo, vers. præterea, de elect. Decian. cons. 26. num. 3. libr. 3.*

42 Aduertant suffraganei, quod ab eis debetur Metropolitanò reuerentia, & obedientia, super qua iurant, iuxta *text. in cap. dilecti, de maior. & obed. glo. in cap. antiqua, in verb. fidelitatis, vers. sic & suffraganei, de*

priuileg. notat Lotter. de re benefic. libr. 1. quaest. 22. num. 26.

43 Nota sexto, Archiepiscopus non potest in Ecclesijs suorum suffraganeorum absque ipsorum licentia Pontificalia exercere, per *text. in cap. sicut vnus, de excess. Pralat. facit text. in cap. Pastoralis, de offic. Ord. can. nullus Primas 9. quaest. 2. notat etiam Tamb. de iur. Abbatum tom. 1. disput. 21. num. 1. & Gratian. disceptat. foren. supra cit. cap. 468. num. 33.*

44 Nota septimo, DD. præsertim *Quarant. Genuens. & Barbos.* nonnullos adducunt casus particulares, in quibus Metropolitanus potest supplere negligentiam suffraganei faciendo id, quod facere debuit suffraganeus, qui recusauit, vel negligens fuit id facere, ut est instituere præsentatum, ponere Vicarium, executioni dare ultimas voluntates, absoluere, dispensare, præstare consensum, vel licentiam, ordinare, & similia. In quibus casibus, secundum opinionem, quæ supra firmauimus, quia Metropolitanus nullam habet iurisdictionem, nec in subditos suffraganei, nec in suffraganeum ipsum, nisi in ijs, in quibus specialiter in iure conceditur lege metropolitana; dicendum est non posse Metropolitanum prædicta facere de per se, nisi ea specialiter concessa sint in iure. Verum quia nonnulla reperiuntur expressa in particulari in iure, posset de facili dubitari, si posset ea de per se exequi Metropolitanus, ideo ad tollendas difficultates, & quæstiones inter suffraganeum, & Metropolitanum, consulendum est, ut prædicta petantur primo coram suffraganeo cum debita instantia tribus petitionibus, & si adhuc suffraganeus deneget illa concedere, potest libere a tali denegatione appellari, & tunc per appellationem iurisdicção deuoluitur ad Metropolitanum, cui si constiterit ea esse concedenda, potest per se concedere. Ratio est clara, quia proprium appellationis est suspendere, & deuoluere iurisdictionem, iuxta regulam *cap. Pastoralis, §. verum, & cap. ut debitus, de appellat. cap. Romana, §. si vero, cap. cum appellat, & cap. non solum, eod. tit. lib. 6. Sanchez. de matr. lib. 3. disput. 28. num. 4. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 61. & est dictum etiam supra.*

45 Limitatur iurisdicção Metropolitanæ in suffraganeos, & illorum subditos, ut in illis iurisdictionem non habeat, nec inter eos possit cognoscere. Primo per viam nullitatis absque appellatione in causis coram illis vertentibus, docet *Sebast. Cas. in relect. de Eccles. Hierarch. par. 1. disp. 5. §. 2. nu. 24. & alij, quos refert, & sequitur Barbos. de iur.*

jur. *Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 67.* Secundò, in causis sanctæ Fidei, in quibus ob eius gravitatem ad Papam debet appellari, *Pen. direc. inquis. par. 3. comment. 31. Genuens. in prax. cap. 70. num. 3.* Tertio, in concedenda restitutione in integrum aduersus sententiam suffraganei, quo in casu non potest adiri Metropolitanus, ut dictum est supra, & notant *Genuens. cit. loc. num. 7.* post *Franch. in cap. dilectus el 3. de appellat.* Quarto, in causis in prima instantia coram suffraganeo vertentibus, cui in eis non est inhibendum, nec appellationi tenetur deferre, nisi in casibus Bullæ Gregorij XIII. quæ est 24. in Bulli. refert decusum *Zerol. in prax. verb. appellatio, vers. decimum.* Quintò, ad fauorem veri contumacis, cuius appellatio non est recipienda per Metropolitanum, nec inhibicio emananda, durante contumacia, ita voluit *Sacr. Congreg. in decretis editis iussu Urbani VIII. relatis per Quarant. citat. loc. aut. 18. vers. 8. decret. ult.* Alias limitationes vide apud *Barbof. loc. cit.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Renunciatio facta per filiam, etiam nõ certioratam, valet, si est iurata. Et quid si non est certiorata de viribus patrimonij, n. 10.*
- 2 *Filia dotata, quæ renuncians, excluditur non solum a masculis, sed etiam ab alijs feminis non dotatis, in casu intestati, non autem ex testamento, num. 3. Et an excludatur a legato ei factò a patre ante renunciationem, num. 4.*
- 5 *Renunciatio est stricti iuris, nec continet, nisi expressa; unde renuncians successioni patris non excluditur a successionem fratris, etiam hæredis patris, num. 6. Et renuncians bonis maternis, & fraternis non excluditur a fraternis, num. 7. Et an hac renunciatio liget heredes renunciantis præ mortua renunciante patri, vel fratri, num. 8. Nec extenditur ad donationem inter vivos, n. 9.*
- 10 *Renuncians an excludatur à legitima, sine paraggio. Et quid quando non fuit dotata, num. 12. Et quid quando fuit laica, num. 11. Quid quando renunciatum est favore fratrum, quò viuo patre mortui sunt, n. 13.*

- 14 *Renuncians uni fratri, an extendatur ad alios fratres voluntas renunciationis. Et quid de legitimatis.*
- 15 *Renuncians metu reuerentiali non ligatur renunciatione. Et quid de filia post mortem patris ingrediente Monasterium, n. 16.*
- 17 *Renunciatio promissa per maritum, quid operetur, & si se obligauit ad penam, vel interesse.*
- 18 *Renuncians quomodo debeat esse congrue dotata, ut excludatur vigore Consuetudinis, & Constitutionis Regni.*

A R G V M E N T V M.

De Renunciatione filiae dotatae. Notatur §. I. An valeat renunciatio, non præmissa certioratione. A quibus bonis, & successionem excludatur filia, quæ renunciauit, & a quibus personis. An excludatur a legitima, vel paraggio. Quid si renunciatio est facta metu. Quid operetur promissio renunciationis facta per maritum. Et quomodo renuncians debeat esse congrue dotata. Notantur §. II. vires iuramenti præstiti vi, vel dolo, aut per errorem, vel contra bonos mores, & continentis peccatum. Quos contractus non firmet iuramentum, & alia.

A N N O T A T I O L.

§. I.

Ad Text. in Cap. quamuis pactum, de pact. in 6.

IN hoc Text. Bonifacius VIII. statuit valere renunciationem factam per filiam patri, quod esset dote contenta, nec ad bona paterna regressum haberet, si firmata est iuramento non vi, nec dolo præstito, cum hoc iuramentum non vergeat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum, tractant de hac materia renunciationis Civilis in *l. pactum dotali, C. de collat.* notant multa *Couar. in eod. cap. tom. 1. par. 3. Tiraq. in tract. de iur. primogenit. in 12. quest. & quest.*

- 29 *Metropolitanus compellit suffraganeos ad resistendum.*
- 30 *Metropolitanus an sit Index ordinarius suffraganeorum.*
- 31 *Metropolitanus cogit suffraganeum ad compellendos subditos ad iustificandum, vel suscipiendam delegationem in causa appellata.*
- 32 *Metropolitanus cognoscat de causa appellata in sua Diocesi. Et quando in Diocesi suffraganei.*
- 34 *Vicarius Metropolitanus potest ea, quæ sibi Metropolitana iurisdictionis exercere in suffraganeos. Et Vicarius suffragani subest Metropolitano in iis, quæ sunt iurisdictionis Metropolitana, num. 35.*
- 36 *Metropolitanus quando possit punire Vicarium suffraganei delinquentem in officio. Et an possit contra illum censuris, & carceratione procedere, n. 37.*
- 38 *Metropolitanus quibus panis procedat contra suffraganeum contumacem, & remitentem.*
- 39 *Vicarius Metropolitanus potest procedere contra suffraganeum. Sed quoad censuras quid sit honestius.*
- 40 *Metropolitanus cogit suffraganeum suspectum ad eligendos arbitros, idem in Vicario suspecto Episcopo.*
- 41 *Metropolitanus quid possit ante pallii receptionem. Et quam reverentiam ei debeant suffraganei, num. 42. Et an possit Pontificalia exercere in Ecclesijs suffraganeis, n. 43. Quando possit, vel non possit supplere negligentiam suffraganei, n. 44. Et in quibus eius iurisdictionis limitesur, n. 45.*

ARGUMENTVM.

De iurisdictione Archiepiscopi in suffraganeos. Quando Archiepiscopus habeat iurisdictionem in subditos suffraganei. Quomodo per appellationem. quomodo ob negligentiam, vel suspicionem suffraganei. Et an per viam nullitatis, vel quærelæ, aut restitutionis in integrum. Quando Metropolitanus visitet Prouinciam, & celebret Synodum Prouincialem. Numerantur omnes casus iurisdictionis Metropolitanæ in Prouincia.

Quando, & quomodo possit procedere contra personam ipsius suffraganei, vel Vicarij generalis illius, & quibus poenit. Et quando eandem facultatem habeat Vicarius generalis Metropolitanus. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXIX.

IN VNIC.

Ad Textum in Cap. Pastoralis, de offic. Iuuc. Oran.

IN hoc Text. Innocentius III. statuit, Archiepiscopum non habere iurisdictionem in subditos Episcopi suffraganei, nisi in certis casibus; dicēs his verbis, *Cum in eum exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit Metropolitana lege subiectus*, de hac materia tractant glos. hic in verb. *exceptis quibusdam*, vbi DD. communiter, Hostiens. in cap. 1. ex num. 10. d. suppi. neglig. Prælat. in 6. Gambar. de offic. legat. lib. 2. num. 33. Iacobat. de Concil. lib. 2. artic. 5. num. 24. Menoch. cons. 605. num. 2. Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi auctoritas. & in tract. de præf. Archiepisc. Neapol. impresso 1586. Rosius de prærogat. Archiepisc. dignit. Marc. Anton. Gemuns. in præf. Archiepisc. Neap. cap. 70. Azor. in instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 33. Homobon. de Bon. de humana vita statibus par. 1. cap. 6. Scip. de Rubis in Aporism. verb. Archiepiscopus, Ricc. in præf. par. 3. resol. 22. & seqq. Lotter. de re benefic. lib. 1. quaest. 22. per tot. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. & in sum. Apostol. decis. verb. Archiepiscopus, & in tract. de potest. Episc. part. 1. tit. 1. cap. 6. num. 10. & tit. 4. num. 1. secundum Lugdanens. Impress. Sebast. Cas. in relect. de Eccles. hierarch. p. 1. disp. 5. §. 1. & seqq.

Nota primo, hunc text. continere duas regulas, quæ aperte colliguntur ex adductis illius verbis. Prima est negatiua, vt videlicet Archiepiscopus in subditos sui suffraganei nullam habeat potestatem, exceptis quibusdam articulis. Secunda regula est affirmatiua, quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, ita late Lotter. cit. loc. num. 84 & seqq. Pro intelligentia huius text. in præxi primo videndum est, qui sint prædicti articuli, seu casus, in quibus Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei. Secundo, in quibus suffraganeus sit subiectus Archiepiscopo lege Metropolitana.

Et

1 Et primo quantum ad primum, Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis interpositæ ab ipso suffraganeo ad Metropolitanum, quando appellatio permittitur, & tunc Metropolitanus habet iurisdictionem in appellantem, & appellatum, alioquin, qui se sponte offerunt liti super illa re, de qua est quæstio, *cap. Romana, §. in alium*, ubi DD. de appellat. in 6. *Quarant. citat. loc. num. 13.*

2 Dicitur legitima appellatio, quæ deouit iurisdictionem ad Metropolitanum, illa, quæ interponitur a sententia diffinitiuæ, vel ab habente vim diffinitiuæ, aut a grauamine, quod per diffinitiuam sententiam reparari non potest, & quæ interponitur in casu, quo a diffinitiuam appellari non potest, iuxta dispositionem *Conc. Trident. sess. 13. cap. 1. & sess. 24. cap. 20. de refor.* latius declarati sunt prædicti termini supra in *c. Romana, de appel. in 6. Annot. 8.* nec in his casibus potest Metropolitanus inhibere, nisi constiterit de prædictis per publica documenta, ac etiam constiterit fuisse infra legitima tempora appellatum, ita disponitur in Decreto *Sac. Congr. de mandato Clement. VIII. edito 16. Octobris 1600.* relato per *Quarant. in sum. Bull. in appella. ad verb. Archiepiscopi auctoritas, fol. 513.* ubi etiam prohibetur Metropolitanis inhibere suffraganeis ante diffinitiuam sententiam, vel habentem vim diffinitiuæ, & sub prætextu cognoscendi de grauamine mandare, quod transmittantur acta etiam expensis appellantis, etiam si præiudicium non irrogetur cursui causæ.

3 Rursus Metropolitanus tenetur inhibere cum inserta forma sententiæ, seu Decreti, alias suffraganeus non tenetur parere, ut in dicto Decreto *Congreg. vers. inhibitiones*, quod intellige, quando suffraganeus appellationem non admiserit; quod si appellans asserat sibi denegari copiam, sententiæ, vel Decreti a Curia suffraganea, & tunc nec etiam Metropolitanus potest inhibere, sed tantum mandare, quod copia actorum sumptibus petentis concedatur, ita ex Decreto prædicto *versic. si appellans.*

4 Habet Archiepiscopus iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis tantum inter ipsas partes collitigantes, non tamen habet iurisdictionem compellendi alios subditos suffraganei, nec etiam ad perhibendum testimonium veritatis in eadem causa appellata, *cap. 1. §. neque, ubi glo. in verb. suscipere, de for. comp. in 6.* potest tamen recurrere ad suffraga-

neum ut compellat suos subditos in prædicto casu, ut tenet *glos. & Abb. hic num. 12.* verum si suffraganeus id negligat, potest ipse Metropolitanus procedere contra subditos prædictos, illosque compellere, docent *Quarant. cit. loc. num. 13. vers. declaratur, Ricc. in prax. par. 3. resol. 22. num. 10. Lotter. cit. loc. num. 70.* qui DD. limitant communiter eorum doctrinam, posse Metropolitanum adstringere subditos suffraganei ad ferendum testimonium, si hoc consuetudo permittat, quæ consuetudo videtur seruari inter Curias Metropolitanas huius Regni.

5 Ex dictis collige, ob negligentiam suffraganei deuolui iurisdictionem ad Metropolitanum, ut testatur *Felin. in cod. cap. num. 6. vers. vniuersus mundus, Genuens. in prax. cap. 71. num. 3. & 4.* & sequuta est *Rot. apud Seraphin. dec. 1212. num. 3. Gratian. disc. foren. cap. 169. ex num. 1.* late *Quarant. cit. loc. num. 21. ubi Prosp. de Augustin.* Sed nota, quod in hoc casu magna est altercatio inter DD. an ob negligentiam suffraganei deuoluatur iurdictio ad Metropolitanum contra subditos suffraganei ita ut possit inter illos ius dicere, an tantum contra ipsum suffraganeum, ut tantum possit suffraganeo mandare ut faciat id, ad quod tenetur, & a negligentia desistat. In qua altercatione videtur posse colligi distinctionem, quod aut fit recursus ad Metropolitanum per viam quærelæ, & tunc Metropolitanus potest iurisdictionem exercere tantum contra ipsum suffraganeum, illi mandando ut iustitiam ministret, vel faciat id, quod facere tenetur, aut fit recursus ad Metropolitanum per viam appellationis, & tunc deuoluitur illi iurdictio, etiam quoad personas subditas suffraganei. Verum quia non ab omni negligentia potest appellari, est requirendus iudex ut iustitiam ministret, & si recuset, potest ab illa tarditate appellari, ita colligitur ex *Felin. & Quarant. cit. loc.* Sed quicquid sit de iure communi, & an possit adiri Metropolitanus per viam quærelæ (de quo infra) Praxis seruat, quod proponantur tres comparitiones coram suffraganeo, instantè petendo iustitiam ministrari, qui si adhuc recuset, appellatur ad Metropolitanum, & dicitur appellari a denegata iustitia, de hoc extat *Rit. 10. Cur. Archiepisc. Neap. ubi multa Alber. Oliu. & Ricc. testatur Genuens. cit. loc. nu. 4.* & etiam *Quarant. ubi supra.*

6 Supradicta videntur procedere in actibus iudicialibus, & in litibus, seu in causis procedendis, vel decidendis, iuxta quos

terminos loquuntur DD. Posset tamen dubitari quid dicendum in actibus extrajudicialibus, videlicet quando suffraganeus est negligens in dispensando, absoluen- do; licentiam dando, & similibus, an possit tunc Metropolitanus dispensare, absolue- re, licentiam dare, & similia facere, in quo casu varie loquuntur etiam DD. vt videre est apud *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc. tit. VI. & Barbo. de iur. Eccl. lib. 1. c. 7. nu. 32. & seqq.* & alios. Ex quibus quod certius colligi potest est, quod in his casibus possit Metropolitanus vel remittere subditum ad suffraganeum, cum præcepto, quod cum illo dispenset, absoluat, vel licentiam det, ordinet, & similia intra competentem terminum; vel per se ipsum cum prædicto subdito dispensare, absolue- re, licentiam dare, ordinare, & similia facere. Verum illa videtur iustior opinio, quod si Metropolitanus cognouerit iniuste suffraganeum denegasse dispensationem, absolutionem, licentiam, ordinationem, & similia, debe- re ipsum Metropolitanum per se illa elargiri; nam durum est remittere subditum ad Iudicem, qui iniustitiam exercuit; si vero cognouerit prædicta iuste denegasse, tunc debet subditum ad suffraganeum remittere. Quod si sumus in dubio, & tunc dicendum est Metropolitanum posse remittere, & per se facere; hæc distinctio comprobatur per opinionem *Sacr. Congregat.* quæ ita sensijt in casu præstandæ absolutionis, vt videre est apud *Quarant. in verb. Archiepiscopi auctoritas in appellationibus, post num. 20 in addit. lit. D. vers. censura Ecclesiastica, & apud Ricc. in decia. Cur. Archiepisc. Neap. 3. par. dec. 40. in fin.* Sed in prædictis ad constituendam iurisdictionem Metropolitanam necesse est vt petatur a suffraganeo cum debitis instantijs; sicut inter dispensatio, absolutio, licentia, consensus, & similia, & ab illo negante appelletur ad Metropolitanum; tunc enim prædicta deuoluunt ad illum, & potest ea per se dare, quia effectus appellationis est suspendere, & deuoluere, ad dicta per *Barbo. de iur. Eccl. lib. 1. c. 7. n. 61.*

Collige secundo, quod licet ex hoc *cap. pastoralis* prohibeatur Metropolitanus compellere subditum suffraganei ad acceptandam delegationem; poterit tamen compellere ipsum Episcopum suffraganeum vt cogat subditum, talem delegationem acceptare; quod si suffraganeus in hoc negligens fuerit, iurisdic- tio in subditum deuoluitur ad ipsum Metropolitanum, ita *Felin. in hoc cap. num. 6. Seraph. decis. 1212. num. 3. Grat. cit. cap. 169. n. 6. Lotter. cit. loc. n. 70. & 119.*

7 Nota primo, quod per simplicem suspicionem in iustitiam non deuoluitur iurisdic- tio ad Metropolitanum, est tamen suspicio proponenda coram suffraganeo, qui si illam non admiserit, tunc ex quo grauat potest ab illo appellari ad Metropolitanum, *cap. super quibusdam, §. fin. de offic. delegat.* nisi causa recufationis esset euidenter friuola, vel notorie falsa, ita DD. in *cap. cum speciatim, ac appellat.* multa ad hoc adducit *Quarant. in sum. Bullar. verb. Archiepiscopi auctoritas, n. 19. & seqq.*

8 Nota secundo, Metropolitanum non posse cognoscere de nullitate sententiarum inter subditos suffraganei sine appellatione; nec etiam posse adiri Metropolitanum per viam quærelæ, docent *Felin. in cap. 1. §. post hæc, sub nu. 7. vers. sed aduerte, de appell. in 6. & in cap. dilecto, sub num. 67. vers. secundus casus, eod. tit. Genuens. in prax. c. 70. num. 7. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 1. conclus. 6. num. 85. & alij, quos refert, & sequitur *Barbo. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 67.**

9 Nota tertio, nec posse cognoscere Metropolitanum inter subditos suffraganei per viam restitutionis in integrum aduersus sententiam Episcopi suffraganei, quia Archiepiscopus adiri non potest, nisi per viam appellationis, ita *Barbo. cit. loc. n. 68. post Abb. & Scacc. per ipsum adductos; im- mo nec potest subditus suffraganei priuilegiatus, si non appellauit, restitui aduersus non interpositam appellationem, coram suffraganeo eadem ratione; & prædicta restitutio esset facienda coram Iudice à quo, vel coram Sanctissimo, vt optime *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 69. ar. 7. num. 41.**

10 Secundo, Archiepiscopus Metropolitanus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, quando Prouinciam visitat in concernentibus ipsam visitationem. In qua materia nota primo, quod hodie ex *Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. de reformat.* Metropolitanus non potest visitare Prouinciam, nisi causa cognita, & probata in Concilio Prouinciali, idest vocato, & audito super causam Episcopo cuius Diocesis, & Ecclesia visitanda est; hoc enim important verba illa, *Causa cognita, l. 3. §. si causa cognita, de bon. poss. Bald. in l. nec quicquam, §. ubi decretum, de offic. Procons. Inn. in cap. cum olim, de re iudic. & in cap. præterea, de dilat. Bart. in l. 1. c. quorum bonor. l. in causa. §. causa autem cognita, de minorib. & censuit *Sac. Cong. 17. Feb. 1585.**

Nec sufficiunt quærelæ, vel libelli oblati aduersus suffraganeos, vel personas
Dico-

Dioecesanus eorundem, ut ipsis suffraganeis inauditis, visitatio decernatur per Concilium Prouinciale, argumento *cap. eorum* 11. 4. 3. nisi factum esset notorium, DD. in *cap. graue nimis, de p. aben.* aut periculum esset in mora, *Iacob. de Conc. lib. 5. ar. 8. num. 2.* & voluit *Congregat. eodem su- pracit. die.*

11 Nota secundo, quod postquam causa fuit cognita, & probata per Concilium Prouinciale, ut supra, Metropolitanus visitando Prouinciam, & eius Ecclesias habet omnimodam potestatem, quam de iure communi tenet, cum in hoc nihil sit per *Concil. Trident.* immutatum. Hinc primo potest procuraciones exigere a locis visitatis, *cap. cum Apostolus, cap. sopita, cap. super eo, de censib. cap. 1. & fin. de censib. in 6.* Secundo, potest confessiones subditorum suffraganeorum audire, eosq; absoluere, ut in *cit. cap. fin.* etiam a casibus, & censuris Episcopo reseruatis, *Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi auctoritas, vers. 33. Genuens. in prax. cap. 70. nu. 9.* in quibus confessionibus dum actu visitat, potest etiam in poenitentialibus dispensare in foro conscientiae, *Quarant. cit. loc. vers. 40. vbi addit. Genuens. cit. loc. num. 9. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 90.* & quod possit dispensare, etiam extra visitationem, probat *Diaht. tom. 7. tract. 2. resol. 7.* Tertio, potest Archiepiscopus visitans Prouinciam notoria crimina subditorum suffraganeorum, quae examinatione non egent, corrigere, & punire, ita deciditur in *cap. 1. §. sane, vers. notoria, de censib. in 6. qui text. loquitur in visitatione.* Verum DD. praesertim *Abb. in cap. ex frequentioribus, num. 10. de instit. ex eod. text.* quem sequuntur moderni communiter, extendunt hanc facultatem Archiepiscopi etiam extra visitationem, vide *Quarant. cit. loc. vers. 24.* & alios, quos sequitur, & refert *Barbos. cit. loc. n. 75.* Haec opinio est communis, sed patitur difficultatem; indubitatum est enim praedictum *§. sane*, loqui in visitatione. & quando *Abb.* & caeteri DD. illum extendunt, etiam extra visitationem, hoc probant ex *cit. cap. ex frequentioribus*, vbi Archiepiscopus excommunicauerat subditum sui suffraganei. Verum illa excommunicatio non fuit lata, nec Archiepiscopus processit contra talem subditum ob notorietatem criminis, sed ratione tollendae praeuae consuetudinis in Prouincia, ut patet ex verbis ipsius *text. in princ. & in med.* in quo casu Ego cum communi admitto posse Metropolitanum procedere contra subditos suffraganei, etiam extra visitationem, ut dicemus infe-

rius; igitur dicendum est remanere improbatam opinionem praedictam *Abb.* & aliorum. Vltimo in visitatione Prouinciae habet Archiepiscopus iurisdictionem in omnibus, quae illi per Concilium Prouinciale in specie committuntur, ut notat *Barbos.* post alios in *cit. loc. n. 91.*

12 Non tamen potest Archiepiscopus dum visitat, iurisdictionem contentiosam exercere in subditos suffraganei, nec illis Ordines conferre, aut Dimissorias concedere, aut Chrismatis Sacramentum ministrare, ut docet *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. nu. 92.* An vero Metropolitanus possit suffraganei subditum ordinare, & quid si suffraganeus recuset illum ordinare, late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 9. cap. 8. num. 45.*

13 Tertio, Archiepiscopus cognoscit inter subditos suffraganei, & in illos iurisdictionem habet, quando extirpare intendit praeuam consuetudinem, qua tota Prouincia laborat, habetur in *cit. cap. Pastoralis, de offic. Ord. cap. extirpandas, c. fin. de stil. Prash. eamq; auctoritatem habet Metropolitanus etiam extra visitationem, docent DD. in hoc cap. Pastoralis, praesertim Abb. in princ. & Felin. num. 7. Quarant. cit. loc. n. 23. vers. 20. & alij, quos refert, & sequitur Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7. n. 72.*

14 Quarto, Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, & cognoscit inter illos in Synodo Prouinciali, in quo iudicat causas Ciuiles, vel criminales, quas Clerici habent cum eorum Episcopis, iuxta *c. si clericus* 11. q. 1. cap. 1. 6. q. 2. & ex *Concil. Trident. sess. 25. decreto de inuocat. & venerat. & Reliquijs Sanctorum, & sacris imaginibus.* Potest extirpare difficiles abusus, & decidere dubia, & graues quaestiones, quae in Prouincia oriuntur circa inuocationem, & venerationem Reliquiarum, ac sacrarum Imaginum, dummodo non decernatur quid nouum, & inusitatum in Ecclesia. Alia, quae potest Metropolitanus in Concilio facere, ex *Concilio Trident.* vide congesta apud *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc. num. 97.* An vero Archiepiscopus possit dispensare in Decretis Synodi Prouincialis, vide *Sancb. de matrim. lib. 8. disp. 17. n. 35.*

15 Quantum vero ad personas ipsorum suffraganeorum, Metropolitanus vocat eos ad Synodum, & in illa cognoscit de licentia absentiae illorum, & eos compellit ad residentiam, refert decisum *Armond. in addit. ad recopilat. legum Nauar. lib. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. sub rubr. vtrum Episcopus possit se absentare a suo Episcopatu, num. 5.*

6. *Barbos. de potest. Episcop. p. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Sancti Caroli. var. resolut. quaest. 4. num. 7.*

- 36 Quinto, Archiepiscopus potest mittere Quæstores pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ per Prouinciã, c. 1. *de pœnit. & remis. in 6.* quod ex eundem ad quodlibet aliud opus pium DD. relati per *Barbos. cit. loc. n. 78* docet etiam *Quarant. eod. loc. vers. 26.* sed in hoc est aduertendum, quod id non potest Metropolitanus authoritatiue, cum solum possit suffraganeos, & subditos ad prædicta charitatiue monere; his enim verbis videtur *text.* hinc dicunt DD. prædicti, quod si suffraganeus, vel alius resistat Quæstoribus prædictis, Archiepiscopus nõ potest contra illos procedere.
- 17 Sexto, Archiepiscopus potest ad quærelam Episcopi suffraganei castigare Canonicos, qui absq; manifesta, & rationabili causa cessarunt a diuinis Officijs in Ecclesia Cathedrali, talibus censuris, ita vt metu pœnz talia de cætero non præsumant, no- uant inter auctoritatem Metropolitanam, *Quarant. loc. cit. num. 23. & Barbos. nu. 74.* & alij per eos relati; verum hæc non est iurisdicção Metropolitanam iure Metropolita- no, sed potius ex delegatione, vt notat *glo. in eod. §. cæterum,* ex illis verbis *text. Metropolitanus ad quærelam ipsius tanquam super hoc delegatus a nobis, &c.*
- 18 Septimo, Archiepiscopus concedere potest Indulgentias per totam Prouinciã, etiam extra uisitationem, deciditur in *cap. penult. de pœnit. & remis.* docet *Barbos. cit. loc. nu. 80.* post multos per eum adductos, qui id Archiepiscopo concedunt, dummodo statutum generalis Concilij non excedat; statuitur enim in generali Concilio prædicto, quod Ecclesiarum Prælati in cõcedendis Indulgentijs non excedant Indulgentiam dierum quadraginta, vel vnus anni in dedicatione Basilicæ, etiam si a pluribus Episcopis dedicetur, ita habetur in *cap. cum ex eo, de pœnit. & remis.*
- 19 Octauo, concedunt generaliter DD. facultatem Archiepiscopo interdicensi alicui officium prædicationis per totam Prouinciã, ex dispositione *text. cap. tuorum, de priuileg. ita Quarant. cit. loc. vers. 34. Genuens. in prax. cap. 70. num. 16. Barbos. cit. loc. num. 81.* Sed verius hæc iurisdicção non competit Archiepiscopo per totam Prouinciã generaliter, sed tantum in delicto in prædicto *text.* mentionato, & cum *text.* loquatur in casu particulari, non debet fieri extensio, cum simus in pœnalibus; ibi enim datur facultas Archiepiscopo interdicensi officium prædicationis ijs, qui mit-

tunt pro colligendis elemosynis cruce falso signatos.

- 20 Nono, tribuunt facultatem Archiepiscopo faciendi exules a tota Prouincia delinquentes in sua Diocesi, ex *text. in cap. 2. de arbitr. ita in loc. cit. Quarant. vers. 39. Genuens. num. 17. & Barbos. num. 82.* hæc sententia seruatur in praxi, sed non probatur, ex *præcit. cap. 2.* vbi tantum asseritur quendam Presbyterum fuisse exulatum, sed non dicitur a quo.

- 21 Decimo, Archiepiscopus potest mittere edicta per totam Prouinciã in ijs, quæ ad suam iurisdictionem spectant, probat DD. ex *cap. 1. de supplend. negligent. Prælat. in 6.* quæ edicta potest ipse Metropolitanus in Prouincia per se publicari facere, vel mādare suffraganeo vt illam affigi, & publicari faciat, & ita testatur videtur seruari *Quarant. cit. loc. vers. 27.* Quod si Metropolitanus transmittat suam familiam per Prouinciã pro publicandis edictis, vel alias pro vtendo sua iurisdictione, illaq; iniurietur, ita vt impediatur iurisdictione Metropolitanam, potest ipse Metropolitanus contra iniuriantes prædictos, si iniuria notoria sit, procedere, illotq; punire propria auctoritate, est *text. expressus in cap. 1. de pœn. in 6.* & notant supracitati DD.

- 22 Vndecimo, Archiepiscopus exercet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu quo Sedes Episcopalis suffraganea vacat per mortem, excommunicationem, aut captiuitatem Episcopi, & Capitulum infra octo dies neglexit Vicarium eligere; tunc enim potest Metropolitanus Vicarium deputare, per *Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de reformat. late Pauin. de offic. & potest. Cap. Sed. vacant. par. 1. quaest. 10. sub num. 5.* Dicam multa, cum de Vicario Capitulari, solum hic nota, quod si Vicarius electus per Metropolitanum, ob negligentiam Capituli, decedat, tunc Metropolitanus non potest alium deputare, nisi post decem dies, intra quos potest Capitulum eligere, quia pro prima vice tantum amisit ius, *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. num. 102. in fin.* Nec potest in tali casu Archiepiscopus per se execere iurisdictionem in Ecclesia vacante, sed potest tantum deputare Vicariũ, alias nullam aliam habet iurisdictionem, quia *Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de reformat.* decidit, solam deputationem transire, in illis verbis, *Ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur.*

- 23 Nota primo, quod hæc potestas eligendi Vicarium deuoluatur ad Metropolitanum, non solum quando Capitulum nullum elegit Vicarium, sed etiam quando elegit

notorie indignum, nam *Concil. Trident.* postquam voluit eligendum esse Vicarium infra octo dies, illum eligi mandauit graduatum, vel alias quantum fieri potest idoneum, immediate subiungens, *Quod si fecus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur.*

24 Nota secundo, Metropolitanum non posse ad nutum amouere Vicarium per ipsum deputatum in defectum, & negligentiam Capituli, vt supra, ita tenet *Barbos. de canonic. & dignit. cap. 42. num. 48.* qui testatur sic voluisse *Sacr. Congr. Concil. in vna Liman. 29. Septemb. 1625.*

25 Duodecimo, Archiepiscopus de iure communi potest benedicere Populum per totam Prouinciam, non solum benedictione priuata, quæ datur itinerando, sed etiam benedictione solenni, quæ datur cū illis verbis, *Sit nomen Domini benedictum.* Deseruit enim hæc benedictio ad delenda venialia, habetur in *Ceremon. Episc. cap. 4.* Eodem modo potest Archiepiscopus deferre ante se Crucem per totam Prouinciã, etiam in loco exempto intra eam posito, refert ad id multa *Quarant. cit. loc. vers. 28.* Quomodo possit Archiepiscopus celebrare diuina Officia in sua Prouincia solenniter, & priuate, ac procedere contra impediētes, vide late apud eundem *Quarant. cit. loc. vers. 30. vbi vers. 32.* habetur quomodo possit vti pallio.

26 Decimotertio, Archiepiscopus Metropolitanus vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 18. de reformat.* cum duobus Episcopis suffraganeis antiquioribus potest erigere in Prouincia vnum, aut plura Collegia Seminarij ob paupertatem Ecclesiarum. Cætera quæ possit Metropolitanus in subditos suffraganeorum, vide apud *Quarant. Genuens. & Barbos. cit. loc.*

Quantum ad secundam regulam, de qua in hoc *text. cap. Pastoralis*, nempe quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, notandum est in quibus protrahatur hæc subiectio legibus Metropolitanis.

Et primo, Archiepiscopus ex lege Metropolitana confirmat Episcopos suffraganeos electos; interuenit, vel committit consecrationem illorum, & vocat alios consecrationem ad dictam consecrationem; hæc enim authoritas indubitata est in iure, vt refert *Quarant.* & alij supra citati. Verū hodie prædicta pendent a prouisione Papæ, & vt plurimum non practicatur.

27 Secundo, conferunt authoritatem DD. Metropolitanis, vt possit iniungere suffraganeis, quod seruari faciant quod in Me-

tropoli seruatur, idq; decidunt ex *cap. dilectus el 2. de simon.* ita *Quarant. cit. loc. nu. 7. vers. decimum, Genuens. cit. cap. 7. num. 21. Barbos. de iur. Eccl. cit. loc. num. 21.* Sed pace tantorum virorum, opinio prædicta generaliter non probatur ex *text. prædicto*, in quo Summus Pontifex dat formam Archiepiscopo procedendi contra recipientes, & receptos per simoniam in Monasterijs, & Religiosis locis, subdens his verbis, *Iniungens Episcopis suis vt hanc formam per suas Dioceses studeant obseruare.* Ex quibus tantum dici potest, quod Archiepiscopus potest mandare suffraganeis, quod seruent dispositionem prædicti *text.* quæ dat formam puniendi simoniacos prædictos.

28 Tertio, Metropolitanus iurisdictionem exercet in suffraganeos; nam illos quolibet triennio cogit venire ad Synodum Prouincialem, iuxta formam *Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de reformat.* vbi *text. Concil.* vtitur verbo, *cogere.* Ex quo collige, quod si suffraganei recusant absq; rationabili causa accedere, potest Archiepiscopus illos pœnis compellere, in qua Synodo Archiepiscopus præest, vt dicit *glos. in hoc cap. Pastoralis, post med. & ad ipsum Archiepiscopum spectat destinare locum pro Synodo prædicta, nec est relinquenda Ecclesia Metropolitana, accedentibus commoditatibus, & iustis impedimentis cessantibus, ita testatur declarasse *Sacr. Congr. Concil. Leo in thesaur. for. Eccl. par. 1. cap. 9. num. 2.* In eodem Synodo Archiepiscopus cognoscit causas tam ciuiles, quam criminales, quas suffraganei habent cum eorum Clericis, vt diximus supra *ver. 4. Archiepiscopus.**

29 Quarto, Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos, nam vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 1. de reformat.* curare tenetur vt suffraganei resideant in eorum Ecclesijs; & si absentes fuerint, potest inquirere de illorum absentia; quod si inuenerit illos absque legitimis causis non residere, potest fructus earum Ecclesiarum Fabricæ Ecclesiæ applicare, aut locis Pij, & crescente contumacia id totum Papæ denunciare, iuxta disposita in *cit. loc. Concil. Trident.* Extrat etiam de hac materia *Const. Pij IV. incip. D: salute gregis*, emanata pridie Nonas Septembris 1560. notant *Quarant. cit. loc. vers. 11. Barbos. de potest. Episc. par. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Armend. in addit. ad recomp. legum Nauarra lib. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. sub tit. vtrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus, nu. 5. & 6.* De pœnis Episcoporum non residentium habetur in prædicta *Const. Pij IV.* & in alia

eiufdem incip. *In Suprema*, 17. Kal. Decembris 1564. de quibus *Sort. in select. Summorum Pontificum Constit. epist. 73.* & in alia Urbani VIII. incip. *Sancta Synodus*, 10. Decembris 1634. de qua apud *Barbos. cit. loc. num. 21.* & apud *Cherab. in Bullar. tom. 4 in append. pag. 46.*

30 Quinto dicitur, Metropolitanum habere iurisdictionem in suffraganeum ob negligentiam ipsius suffraganei, quod quando verum sit, habetur ex supradictis in *vers. ex dictis collige, et seqq.* hic solum nota nonnullos DD. dicere, a Metropolitanano posse cogi suffraganeum ad faciendum id, quod tenetur facere, & deinde distincte subdunt aliam regulam, Metropolitanum posse supplere negligentiam suffraganei, quae distinctae regulae probant opinionem *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 24. & 31.* supra positam *vers. supradicta, in fin.* nempe Metropolitanum in extraiudicialibus, puta dispensationibus, licentijs, Ordinibus conferendis, & similibus posse etiam per se supplere negligentiam suffraganei, vel mandare suffraganeo quod faciat id, quod tenetur facere, quod intellige quando sumus in dubio, an suffraganeus iuste, vel iniuste denegauerit supradicta, iuxta dicta *vers. cit.* In iudicialibus vero, & in causis cognoscendis vel decidendis dicendum est ut supra *vers. ex dictis.* Quando suffraganeus fuit ter monitus, & iustitiam non ministravit, si pars appellavit, posse Metropolitanum supplere negligentiam per se procedendo in causa, iuxta opinionem *Quarant. & Rit. Cur. Archiepisc. Neap. Lotter. de re benefic. lib. 1. quaest. 22. n. 83.*

Sexto, in causis appellationum habet Metropolitanus iurisdictionem in suffraganeos in terminis, in quibus diximus supra *vers. 1. quantum ad primum, & seqq.* hic solum adde, quod Metropolitanus in causa appellationis iurisdictionem exercet in ipsam personam suffraganei ei inhibendo, ut in causa non procedat, attentata reuocet, & acta transmittat.

31 Quaestio est difficilis, an Metropolitanus sit iudex ordinarius suffraganeorum, ita ut in quacumque causa possit contra ipsum suffraganeum procedere. Quaestio ista non procedit in causis criminalibus; de illis enim cognoscit solus Summus Pontifex contra Episcopos, quando causae priuatione, aut depositione dignae sunt; si vero causae criminales sunt minores, possunt contra Episcopos per Concilium Prouinciale cognosci, & terminari, vel per deputatos a Concilio, iuxta dispositionem *Sac. Concil. Triden. sess. 24. cap. 5. de reformat.* Nec procedit

quaestio in causis civilibus, quas ipse Episcopus actor mouere intendit contra suum subditum; in his enim causis nec Episcopus ipse, nec Metropolitanus procedit, sed eligitur Arbitri autoritate iuris, & a sententia praedictorum Arbitrorum ad Papam appellatur, omisso medio, ita *Gemin. in cap. Romana, 9. ab Archidiacono, sub num. 4. de appellat. lib. 6.* vbi etiam *Franc. sub num. 4. limit. 4.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. sub num. 46.* procedit solum quaestio, quando conuenitur ipse suffraganeus ut reus in causis civilibus. In qua quaestione tenent aliqui indubitanter Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem omnium suorum suffraganeorum Episcoporum, tenentes hanc opinionem adducit *Ricc. in prax. Cur. Archiepisc. tom. 3. resol. 22. in princ.* vbi etiam refert *text.* ex quibus probatur opinio. Alij vero tenent, Metropolitanum nullam habere neque in civilibus iurisdictionem contra suffraganeum, nisi illam, quae specialiter iure Metropolitanano illi in iure conceditur ratione appellationis, & legitimae deuolutionis, probat id rationibus, & autoritatibus *Lotter. de re benefic. lib. 1. quaest. 22. quasi per tot.* sed concludit *num. 61. & seqq. & 91.* & haec opinio videtur verior, & iuxta eam refert rescriptum *Sac. Congreg. sub die 31. Maij 1583. Episcopo Regien. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 47. Aldan. in compend. canon. resol. lib. 1. tit. 8. num. 18. idem Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Archiepiscopus, num. 12.*

Septimo, habet Metropolitanus iurisdictionem in ipsos suffraganeos Episcopos, nam potest illos compellere ad suscipiendas delegationes in causis ad eum per appellationem deuolutis, vel alias iure Metropolitanico spectantibus tam pro recipiendis testibus, quam pro alijs articulis, ita deciditur apud *Seraphim. dec. 1212.* vbi etiam notatur, quod Archiepiscopus potest mandare, id est cogere suffraganeum, ut compellat suum subditum ad suscipiendas tales delegationes, vel ad deponendum testimonium veritatis in supradictis causis, ut etiam notatur supra *vers. habet Archiepiscopus, Gratian. discept. for. c. 169. n. 12.*

32 Nota primo, quod Archiepiscopus debet cognoscere causas appellationum ad eum deuolutas in sua propria Ciuitate, vel Diocesi, aut in eis, a quibus appellatum erit, nisi aliud seruetur de consuetudine, nec potest ingredi Diocesim suffraganei, ut ibi aliquid agat, vel iudicet, praeterquam in casibus concessis, *c. 1. & cap. ut litigantes, vbi glo. in verb. expensis, de offic. Ordin.*

in 6. nec potest habere Tribunal erectum in Diocesi suffraganei pro commoditate litigantium, *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 60.* quod intellige pro causis futuris, & non existente consuetudine, *cap. 1. cit.*

33 Nota secundo, quod Archiepiscopus potest per Prouinciam ante se deferri facere Crucem, etiam transeundo, & declinando ad dicta loca exempta, vt per *glo. in Clem. Archiepiscopo, de priuileg.* Id adeo verum est, vt possit etiam in locis exemptis intra Prouinciam sitentibus, docet ad id multa *Gratian. discept. forens. cap. 467. in princ. & num. 29. vbi num. seqq.* concedit eidem Archiepiscopo facultatem benedicendi Populum, Missas, & diuina Officia solenniter celebrandi, ac etiam vtendi Pallio, tamen sine Pontificalibus.

34 Nota tertio, non solum ipsum Archiepiscopum in suprascriptis casibus, & alijs a iure concessis posse iurisdictionem exercere in suffraganeos, sed id etiam posse Vicarium generalem ipsius Archiepiscopi in negotijs ad suum officium spectantibus, ad late tradita per *Iacob. Sbroz. de Vicar. Episcopi, quest. 58. per tot.*

35 Nota quarto, Metropolitanum non solum posse procedere contra ipsum suffraganeum in casibus supra notatis, & alijs de iure, sed etiam contra Vicarium suffraganei, quem Archiepiscopus potest cogere, sicut & suffraganeum, quia Episcopus, & Vicarius faciunt idem Tribunal, concludunt expresse *Archidiacon. in cap. 1. §. nec etiam, vbi etiam Innocent. de for. compet. in 6. vnde Ricc. in prax. 3. par. resol. 2.2. num. 7.* post multos per eum relatos, tenet Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem Vicariorum generalium suffraganeorum; quod non intelligas verum generaliter, sed in illis casibus, in quibus Vicarij subsunt suffraganeo lege Metropolitana, vt diximus supra de Episcopis cum *Lotter. & alijs.*

36 Hinc asserunt nonnulli DD. Metropolitanum posse punire Vicarium generalem suffraganei delinquentem circa officium suum, ita *Ricc. cit. loc.* post *Quarant in sum. Bull. in verb. Archiepiscopi auctoritas, n. 11. Genuens. in prax. cap. 70. num. 2.* nouissime, *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. e. 18. num. 3.* dicens, tunc censeri Vicarium in officio delinquere, quando auctoritas officij est in causa vt delinquat, vt quia fauoris pretextu, & officij colore aliquid contra ius facit, & quoties Metropolitanus mandatis in casibus a iure permissis non obedit, probat late opinionem principalem *Sbroz. de offic. Vic. q. 59. lib. 2. num. 1. & 2.* vbi ita distinguit, Metropolitanum posse punire

etiam censuris Vicarium suffraganei peccantem in ijs, quae sunt iurisdictionis, secus tamen quando aliquid faceret, aut possideret tanquam priuatus, quia tunc nullam in eum haberet iurisdictionem, sequitur *Gratian. discept. for. cap. 169. num. 14.* Praedicta sententia maxime est auctoritatis ratione Doctorum illius; attamen non est tutissima, proinde verius dicendum est, Metropolitanum non posse procedere, nec punire Vicarium suffraganei delinquentis in officio, nisi quando deliquit offendendo iurisdictionem Metropolitanam, veluti si noluit deferre appellationi ad eum legitime emissa, vel illius inhibitionem spreuit; in hoc enim casu est vera opinio supracitatorum, & libere potest Metropolitanus procedere, etiam censura contra Vicarium praedictum, secundum verum sensum *cap. 1. de offic. Vicar. in 6.* secus tamen dicendum est, nempe non esse veram opinionem praedictorum, nec posse Metropolitanum procedere contra Vicarium suffraganei delinquentem in officio alio modo, vt quia per sordes, vel perperam iudicauit, vel alia via simpliciter partibus, & iustitiae praediucauit, haec sententiam acerrime defendit *Lotter. de re benef. lib. 1. q. 22. num. 100. & seqq.* vbi etiam contrarijs respondet, & *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 1.1. e. 23. num. 157* qui testatur, ita declarasse *Sacram Congreg.* super Episcopos contra Archiepiscopum Salernitanum ad fauorem Vicarij Acernensis suffraganei.

37 Aduerte, quod in casu, quo Metropolitanus potest procedere contra Vicarium delinquentem, vt supra, potest censuris contra illum procedere, vt habemus *ex tit. 6.1. & potest etiam illum carcerari facere, & ad suas carceres asportare, prout testatur fuisse seruatum in accuratissima, & praeclearissima Curia Metropolitana Capuana. Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 18. num. 5. in fin.* docens carcerationem praedictam esse faciendam circumspecte, & sine ignominia.

38 Dubitatur, quibus poenis possit Metropolitanus punire, & compellere Episcopum suffraganeum contumacem, & inobedientem in casibus suprascriptis, & alijs, quibus suffraganeus est subditus Metropolitanus ex iure metropolitico.

Resp. Metropolitanum processurum contra suffraganeum ad poenas in casibus praedictis debere seruare formam *cap. quia Pontificali, de offic. deleg. in 6.* vt primo illi interdicitur ingressus Ecclesiae, vel sacerdotale ministerium, deinde ab officio suspendatur, & ultimo aggrauetur censura

Ec.

- Ecclesiastica contra eum, nisi aliter suaserit nimia contumacia proteruitas, siue culpa, ita *text.* qui hos gradus requirit ob reuerentiam sacri officij, quod exercent præditi Pontificali dignitate, voluit *Genuens. in prac. cap. 70. num. 5.* Supradicta intellige, quando in casu particulari non est statuta certa pœna contra suffraganeum inobedientem, quia tunc est procedendum cum pœna statuta particulari, vt est in suffraganeo omittente congregare Synodum, qui est suspendendus, obseruat *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7 n. 27.*
- 39 Ad prædicta notandum est, quod contra suffraganeum contumacem, & inobedientem vt supra, potest procedere non solum ipse Metropolitanus, sed etiam eius Vicarius generalis, qui quoad iurisdictionem est superior suffraganeo, licet inferior quoad ordinem, ita *glo. in c. proxime citando, vers. nota ulterius,* nihilominus si contra suffraganeum est procedendum ad interdictum, suspensionem, vel excommunicationem, id debet facere Archiepiscopus, si est præsens, ratione reuerentiæ Pontificali officij, licet factum a Vicario teneat, disponit *c. 1. §. Officiales, de offic. ord. in 6.*
- 40 Nota quarto, quod licet per suspicionem Ordinarij non deuoluatur iurisdicção ad Metropolitanum, nihilominus in casu suspicionis potest Metropolitanus cogere suffraganeum ad eligendos Arbitros, ita probat *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 3. p. dec. 323. per tot. q. i. dec. 265. ead. part.* tenet etiam posse Metropolitanum compellere Vicarium suffraganei ad eligendum Arbitros in casu suspicionis Episcopi, & ratio est, quia suspicio Episcopi tangit Vicarium, ita *glos. in cap. si contra unum, verb. Episcopi, de offic. deleg. in 6. Abb. in rap. insinuante, n. 2. de offic. deleg. Capyc. dec. 137.*
- 41 Nota quinto, quod Archiepiscopus Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos etiam ante receptionem Pallij, nam licet ante receptionem prædictam non possit dici vere Archiepiscopus, per *text. in cap. nisi specialis, vbi glo. in verb. nominis, de auct. & usu pall. Genuens. in prac. cap. 71. num. 19.* id procedit quoad exercitium eorum, quæ sunt ordinis, quæ non potest exercere ante receptionem Pallij, secus quoad ea, quæ sunt iurisdictionis, *c. suffraganeis, & cap. sicut, §. super eo, vers. proterea, de elect. Decian. cons. 26. num. 3. libr. 3.*
- 42 Aduertant suffraganei, quod ab eis debetur Metropolitanis reuerentia, & obedientia, super qua iurant, iuxta *text. in cap. dilecti, de maior. & obed. glos. in cap. antiqua, in verb. fidelitatis, vers. sic & suffraganei, de privileg. notat Letter. de re benefic. libr. 1. quaest. 22. num. 26.*
- 43 Nota sexto, Archiepiscopus non potest in Ecclesijs suorum suffraganeorum absque ipsorum licentia Pontificalia exercere, per *text. in cap. sicut vnire, de excess. Pralat. facit text. in cap. Pastoralis, de offic. Ord. can. nullus Primas 9. quaest. 2. notat etiam Tamb. de iur. Abbatum tom. 1. disput. 21. num. 1. & Gratian. disceptat. foren. supra cit. cap. 468. num. 33.*
- 44 Nota septimo, DD. præsertim *Quarant. Genuens. & Barbos.* nonnullos adducere casus particulares, in quibus Metropolitanus potest supplere negligentiam suffraganei faciendo id, quod facere debuit suffraganeus, qui recusauit, vel negligens fuit id facere, vt est instituire præsentatum, ponere Vicarium, executioni dare vicimas voluntates, absolueret, dispensare, præstare consensum, vel licentiam, ordinare, & similia. In quibus casibus, secundum opinionem, quæ supra firmauimus, quia Metropolitanus nullam habet iurisdictionem, nec in subditos suffraganei, nec in suffraganeum ipsum, nisi in ijs, in quibus specialiter in iure conceditur lege metropolitana; dicendum est non posse Metropolitanum prædicta facere de per se, nisi ea specialiter concessa sint in iure. Verum quia nonnulla reperiuntur expressa in particulari in iure, posset de facili dubitari, si posset ea de per se exequi Metropolitanus, ideo ad tollendas difficultates, & quæstiones inter suffraganeum, & Metropolitanum, consulendum est, vt prædicta petantur primo coram suffraganeo cum debita instantia tribus petitionibus, & si adhuc suffraganeus denegeret illa concedere, potest libere a tali denegatione appellari, & tunc per appellationem iurisdicção deuoluitur ad Metropolitanum, cui si consiterit ea esse concedenda, potest per se concedere. Ratio est clara, quia proprium appellationis est suspendere, & deuoluere iurisdictionem, iuxta regulam *cap. Pastoralis, §. verum, & cap. vt dabitur, de appellat. cap. Romana, §. si vero, cap. cum appellat, & cap. non solum, eod. tit. lib. 6. Sanch. de matr. lib. 3. disput. 28. num. 4. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 61. & est dictum etiam supra.*
- 45 Limitatur iurisdicção Metropolitanæ in suffraganeos, & illorum subditos, vt in illis iurisdictionem non habeat, nec inter eos possit cognoscere. Primo per viam nullitatis absque appellatione in causis coram illis vertentibus, docet *Sebast. Cas. in relect. de Eccles. Hierarch. par. 1. disp. 5. §. 2. nu. 14. & alij, quos refert, & sequitur Barbos. de iur.*

iur. Eccl'es. lib. 1. cap. 7. num. 67. Secundò, in causis sanctæ Fidei, in quibus ob eius gravitatem ad Papam debet appellari, *Pen. direc. inquis. par. 3. comment. 31. Genuens. in prax. cap. 70. num. 3.* Tertio, in concedenda restitutione in integrum aduersus sententiam suffraganei, quo in casu non potest adiri Metropolitanus, ut dictum est supra, & notant *Genuens. cit. loc. num. 7.* post *Franch. in cap. dilectus el. 3. de appellat.* Quarto, in causis in prima instantia coram suffraganeo vertentibus, cui in eis non est inhibendum, nec appellationi tenetur deferre, nisi in casibus Bullæ Gregorij XIII. quæ est 24. in Bulli. refert decusum *Zerol. in prax. vrb. appellatio, vers. decimum.* Quintò, ad fauorem veri contumacis, cuius appellatio non est recipienda per Metropolitanum, nec inhibicio emananda, durante contumacia, ita voluit *Sacr. Congreg. in decretis editis iussu Vrban. VIII. relatis per Quarant. citat. loc. aut. 18. vers. 8. decret. ult.* Alias limitationes vide apud *Barbo. loc. cit.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Renunciatio facta per filiam, etiam nõ certioratam, valet, si est iurata. Et quid si non est certiorata de viribus patrimonij, n. 10.*
- 2 *Filia dotata, quæ renunciauit, excluditur non solum a masculis, sed etiam ab alijs feminis non dotatis, in casu intestati, non autem ex testamento, num. 3. Et an excludatur a legato ei factò a patre ante renunciationem, num. 4.*
- 5 *Renunciatio est stricti iuris, nec continet, nisi expressa; unde renuncians successioni patris non excluditur a successionem fratris, etiam heredis patris, num. 6. Et renuncians bonis maternis, & fraternis non excluditur a fraternis, num. 7. Et an hæc renunciatio liget heredes renunciantis præ mortua renunciante patri, vel fratri, num. 8. Nec extenditur ad donationem inter vivos, n. 9.*
- 10 *Renuncians an excludatur à legitima, siæ paragio. Et quid quando non fuit dotata, num. 12. Et quid quando fuit laica, num. 11. Quid quando renunciatum est fauore fratrum, quò viuo patre mortui sunt, n. 13.*

- 14 *Renuncians uni fratri, an extendatur ad alios fratres voluntas renunciationis. Et quid de legitimatis.*
- 15 *Renuncians metu reuerentiali non ligatur renunciatione. Et quid de filia post mortem patris ingrediente Monasterium, n. 16.*
- 17 *Renunciatio promissa per maritum, quid operetur, & si se obligauit ad panam, vel interesse.*
- 18 *Renuncians quomodo debeat esse congrue dotata, ut excludatur vigore Consuetudinis, & Constitutionis Regni.*

A R G V M E N T V M.

De Renunciatione filia: dotata. Notatur §. I. An valeat renunciatio, non præmissa certioratione. A quibus bonis, & successionem excludatur filia, quæ renunciauit, & a quibus personis. An excludatur a legitima, vel paragio. Quid si renunciatio est facta metu. Quid operetur promissio renunciationis facta per maritum. Et quomodo renuncians debeat esse congrue dotata. Notantur §. II. vires iuramenti præstiti vi, vel dolo, aut per errorem, vel contra bonos mores, & continentis peccatum. Quos contractus non firmet iuramentum, & alia.

A N N O T A T I O L.

§. I.

Ad Text. in Cap. quamuis pactum, de pact. in 6.

IN hoc Text. Bonifacius VIII. statuit valere renunciationem factam per filiam patri, quod esset dote contenta, nec ad bona paterna regressum haberet, si firmata est iuramento non vi, nec dolo præstito, cum hoc iuramentum non vergeat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum, tractant de hac materia renunciationis Civilis in *l. pactum dotali, C. de collat.* notant multa *Couar. in eod. cap. tom. 1. par. 3. Tiraq. in tract. de iur. primogenit. in 12. quest. & quest.*

quæst. 30. Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 3. Neapodan. in Consuet. Si moriatur, Affict. dec. 350. & 178. Boer. dec. 61. Gram. dec. 57. 63. & 101. Franch. dec. 67. ubi Adden. Molfes. de renunc. Ricc. collect. decis. part. 1. collect. 30. & quia materia excedit terminos canonicos quoad renunciationem, notanda sunt aliqua breuiter.

1 Nota primo, quod adeo valet talis renūciatio, vt procedat etiam si mulier renunciāns non esset certiorata, nam noq̄ requiri certiorationem tenent *Dominic. de S. Gem. & Archid. in hoc cap.* refert decilum *Guid. Pap. dec. 227.* sequitur *Ricc. cit. collect. 30. in princip.* & licet contrarium videatur defendere *Gratian. discept. forens. cap. 858. num. 13.* post multos per eum adductos, ille tamen loquitur in renunciatione non iurata, vt ibidem apparet *num. 18.* hic vero sermo est de iurata.

2 Nota secundo, quod filia renunciāns nō habet regressum ad bona paterna, ita dicit *text. idq̄* ampliatur, vt a bonis paternis excludatur non solum ab alijs filijs masculis, sed etiam a fœminis non dotatis, ita *Parisi. cons. 25. num. 51. & seq. volum 3. Gabr. lib. 3. tit. de iur. dot. & c. concl. 1. n. 3.*

3 Sed prædicta exclusio intelligitur in casu intestati; nam si ex testamento pater vocauit filiam, quæ renunciauit ad partem hæreditatis, debet admitti; nec per fratres potest excludi, ita *Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig. Couar. citat. loc. nu. 8.* nam pater in hoc casu disponens ad fauorem filie prædictæ videtur tacite iuramentum illius remisisse, & proinde filia potest petere, quod sibi debetur ex testamento eiusdem patris. docet *Felin. in cap. 1. col. 2. in fin. vers. vnum etiam relatione dignum, n. 5. in fin. de iureiur. Rom. in d. l. stipulatio, col. 11.* post *Bald. in l. ult. col. 3. ad fin. vers. & idem generales renunciationes, num. 15. C. de pact. Gratian. disceptat. forens. cap. 302. num. 72. Surd. dec. 14. num. 4.* Quod procedit non solum quando post factam renunciationem pater ei in testamento aliquid reliquit, sed etiam quando legatum erat factum ante renunciationem, quia non mutando testamentum voluit cum prima voluntate decedere, *Arist. in l. qui superstitis, col. 5. vers. circa secundum, de acqu. heredit. Crot. in d. l. stipulatio, num. 44. vers. secundo extenditur, Parisi. cons. 95. num. 36. lib. 3. Surd. d. decis. 14. num. 8.* voluit *Rota in vna Romana legati 22. Iunij 1607. coram D. Manz. anodo, ad med. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 25. n. 39.*

4 Querro, quid dicendum, an filia, cui pater aliquid legauit in testamento, & deinde

post mortem patris fuit dotata ab eius fratre hærede patris, ad cuius fauorem renunciauit cum iuramento, possit petere legatum, vel potius est præsumenda compensatio.

Resp. quando nihil fuit actum de compensatione in constitutione dotis, non esse præsumendam compensationem, & proinde prædictam sororem renunciāntem posse adhuc petere legatum, ex *glos. in l. final. verb. idoneam, ubi Bald. C. de dot. promiss. Alex. cons. 7. num. 16. vers. facit ad prædicta, lib. 6. Bald. Nouell. de dot. par. 6. priuileg. 45. num. 2. vers. & idem, col. 1.* quicquid contrarium teneant *Gomes. var. resolut. tit. 1. c. 12. num. 27. & Mantie. de consuet. ult. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 17.* quia illorum opinio est vera in casu, quo testator legans erat debitor legatarij, & legauit expresse dicendo, quod legatarius esset contentus, & nihil aliud petere posset, quæ verba probant animum compensandi; alias enim cum non constet de tali animo, tunc nō est præsumenda compensatio, *Alex. cons. 7. nu. 16. lib. 6.* & in specie declarat *Rota in cit. Romana legati, & voluit Bald. in l. liberti, libertaq; num. 28. C. de oper. libert. Ruin. cons. 136. num. 7. lib. 2.* & ita intelligendus est etiam *Surd. cons. 267. lib. 2.* qui tenet in renunciatione comprehendi legatum factum renunciānti, quia loquitur in casu, quo constabat ex verbis amplissimis, quod renunciāns voluit etiam renunciare legato, vt etiam declarat *Rot. cit. loc.*

5 Nota tertio, quod renunciatio est stricti iuris, ita vt non contineat nisi expressa, & quæ veniunt in necessariam consequentiã expressorum, *Card. cons. 12. Calder. cons. 5. de præben. Dec. 452. nu. 21. Aymon. cons. 243. num. 6. ad med.* vnde in ea non fit extensio de vna persona ad aliam in bonis renunciatis, neque de aliquibus bonis ad alia bona, *l. si vnus, §. ante omnia, ubi Ias. col. 2. ff. de pact. l. si domus, ubi Bart. ff. de seruitut. urban. præd. Alex. cons. 4. col. 5. lib. 2. Peregr. de fideicom. ar. 52. n. 25.*

6 Hinc collige primo, quod filia, quæ renunciauit successioni patris, non excluditur a successione fratris, etiam si frater remaneat hæres patris, *Roman. cons. 168. in princ. Capell. Tbolos. dec. 159. num. 1. Nass. in hoc cap. quamuis, col. 58. quæst. 5. vers. tertio facit, Castr. in l. Paulus, §. idem respondit, ff. de acqu. heredit. Alex. in l. 1. §. veteres, col. 6. vers. expressius, ff. eod. Dec. cons. 151. n. 1. vers. hoc præmissio.*

7 Collige secundo, si filia renunciauit bonis paternis, & maternis, adhuc non excluditur a bonis fraternis, prout docent com-

mu.

- munitur DD. in hoc *cap. quamuis*, præsertim *Gouar. par. 3. §. 3. num. 2. Guttier. præf. quæst. lib. 3. quæst. 80. num. 5. Menoch. consil. 160. num. 3. lib. 2. Rot. dec. 38. nu. 2. part. 2. in recentior. V. aq. de success. creat. lib. 2. §. 18. num. 176.*
- 8 Collige tertio, quod renunciatio facta per filiam, aut sororem pro se, & heredibus ad fauorem patris, vel fratris, præmortua filia, vel sorore renunciante filij etiam si sint hæredes renunciantis, non excluduntur a successione patris, vel fratris. prout concludunt DD. communiter in *l. qui superst. ff. de acquir. hered.* fuit decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum in iudicando integerrimum apud *Vincen. de Franob. dec. 67.* vbi multæ adducuntur rationes, & notat *Ricc. ibi. in Addit.* qui obseruat, quod cum isti filij in hoc casu veniant ex persona propria, & non ex persona matris quia illa renunciauit, si concurrant cum patruo, quia sunt in remotiori gradu, excluduntur ab illo, qui est proximior. An, & quando matris renunciatio noccat suis, & de pluribus quæstionibus ad hanc materiam tangentibus vide apud *Marantam cons. 104. Merlin. de leg. lib. 1. tit. 2. q. 11.*
- 9 Collige quarto, quod renunciatio bonorum paternorum, vel maternorum ex testamento, vel ab intestato facta per filiam dote contentam non excludit illam a donatione inter viuos, quia acquirere ex testamento, vel ab intestato, & acquirere ex donatione inter viuos sunt diuersa, & proinde ab vno ad aliud non fit illatio, est decisum apud *Afflic. dec. 350. vbi V. fill.*
- 10 Collige quinto, renunciatione iuramento firmatam factam per filiam nupti traditam in beneficium patris, vel alterius, quantumuis amplam renunciantem non excludere a petendo legitimam, vel supplementum legitimæ, siue supplementum paragij, fuit decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum apud *Gram. dec. 101.* vbi plura de hac materia, & præsertim *num. 79.* dicit, non procedere opinionem, quando mulier fuit certiorata, & informata de viribus patrimonij, & iuramentum facere præsumi certiorationem, per *text. in cap. ex rescripto, de iureiur. vbi glos. & Bald. ult. not. ab. & per alios per ipsum Gram. adducto;* & ratio limitationis est; nam iuri, quod ignoratur, renunciari non potest, vt probat in *ijdem terminis idem Gram. dec. 57. num. 8.* & in eadem *dec. 57.* extenditur sententia in filiam, quæ renunciauit bonis maternis, vt non excludatur a petitione legitimæ in bonis aut materni, obseruat etiam *Mangrell. ad Bart. in cit. l. pactum,* & est genera-
- le, quod filia renuncians non intelligatur renunciare legitimæ, nisi expresse renunciatet, *l. in l. 1. num. 10. ff. solut. matr. Boer. dec. 14.* Quomodo renunciatur legitimæ, late *Merlin. de legit. lib. 3. tit. 2. q. 24. & 25.*
- 11 Nota quarto, controuersum esse inter DD. an stante eno mi. vel enormissima læsione, possit mulier, quæ renunciauit, absolutione a iuramento obtenta, venire contra renunciacionem prædictam, vide omnes pro vtraque sententia pene innumerabiles adductos per *Anton. Gabr. comm. concl. lib. 3. tit. de iur. dot. & dot. promiss. conclus. 1. num. 5. & seqq. vbi nu. 11.* tenet sententiam affirmatiuam, nempe posse mulierem prædictam venire contra renunciacionem, et sic magis communem, quam indubitanter dicit procedere, quando læsio esset nimis excessiua, vt puta si esset ultra triplum, vel quadruplum iusti pretij, vel renuncians esset minor, ita *num. 10. Cauall. comm. contra com. tom. 1. q. 105.*
- 12 Nota quinto, addendo ad supradicta, *vers. collige quinto,* quod dispositio huius *cap. quamuis* locum habeat quando filia habuit dotem a patre, secus tamen dicendum est si nullam dotem habuisset, prout notat *Petr. Anchar. in eod. cap. not. 2. Ciuilisla in d. l. pactum, Gabr. cit. loc. num. 23.* qui alios adducit pro hac opinione. Verum *num. 24.* tenet, quod prædicta dispositio *cap. quamuis*, procedit etiam in muliere, quæ nihil nomine dotis a patre est consecuta, & hanc testatur esse magis communem opinionem, quæ non extenditur, vt mulier nõ possit petere dotem, vel alimenta, alias iuramentum esset vinculum iniquitatis, ita *Natt. in eod. cap. quamuis, col. 8.* similiter si filia fuit ab alio dotata, potest non obstanti renunciacione, recurrere ad bona patris *Dec. in l. pactum cit. de collat. num. 8.* nisi renunciauit debenti tale ius.
- 13 Nota sexto, cessare dispositionem huius *cap. quamuis* & posse renunciantem regressum habere ad bona renunciata, quando renunciauit contemplatione fratrum masculorum, si viuo patre decesserint, ita *Bal. in l. pactum in 4. q. C. de collat. Salic. in l. pactum, col. 3. C. de pact. Gemin. in eod. c. quamuis, col. fin. Alex. cons. 39. col. 3. volu. 3. Bertr. cons. 6. volum. 1. Gabr. cit. loc. num. 35.* contra *Guid. Pap. q. 192.*
- 14 Quæro hic, si soror renunciauit hæreditati paternæ ad fauorem vnus fratris præsentis, & recipientis, an accrescat tam ipsi, quam alijs, an sibi soli.
- Resp. omnibus accrescere, nisi aliud appareat in contrarium, nempe præsumptio donationis in recipientem collatæ, *l. in*

adibus, *vers. veluti, ff. de dol.* docet Bald. in d. l. pactum. num. 13. C. de collat. qui nu. 14. vterius dicit, quod si renunciatum est vni fratri, & deinde ille non vult hæreditatem paternam, talis renunciatio etiam potest prodesse extraneis hæredibus, quia propter iuramentum potest acquiri ius etiam absentibus, idem Bald. in l. illud, C. de sacr. Eccl. secus tamen dicendum est si renunciatio esset facta fauore fratrum, quia non prodest fratribus postea legitimatis, ita Ruin. conf. 83. col. fin. volum. 3. Gabr. cit. loc. num. 39.

15 Nota septimo, *cap. quamuis*, non habere locum, quando filia renunciauit patri ob metum reuerentialem, tunc non obstante renunciatione, regressum habet ad bona patris, docet Bart. in l. 1. §. qua oneranda, ff. qua. re. act. non dat. Nat. in hoc c. quamuis col. 11. limit. 11. Paul. de Castr. in d. l. pactum, col. 1. in fin. C. de collat. Gabr. cit. loc. num. 41.

16 Nota octavo, nec habere locum c. quamuis, quando filia, quæ renunciauit, in seculo remansit, & post mortem patris ingressa est Monasterium; tunc enim non obstante renunciatione, Monasterium poterit petere successione, ita Purpur. in l. final. num. 190. C. de pact. quem refert, & sequitur Gabr. cit. loc. n. 6.

17 Nota nono, quod vxor potest libere recursum habere ad bona renunciata per maritum, immo ipse maritus, qui promisit ratificationem renunciationis faciendam per vxorem, vel facere modis omnibus, quod vxor renunciet; excusatur faciendo quod potest, etiam a pœna, decisum apud Afflict. dec. 295. Boer. dec. 3. num. 16. Rot. in vna Anconitana pecuniaria 27. Iun. 1614. quæ est impressa post Gallef. dec. 38. immo maritus promittens ratificationem, vel renunciationem, vt supra, si fecit diligẽtias, ita excusatur, vt nec illi possit retardari solutio fructus dotis, vt post multos docet Gratian. d. sept. foren. cap. 726. n. 12. & seqq. qui testatur id etiam procedere, si promissio fuerit iurata. Sed intellige supradicta quando fuit simpliciter promissa ratificatio, vel renunciatio; nam si alias maritus se obligauit ad damna, & interesse, non excusatur a solutione damnorum, & interesse, sub prætextu quod adhibuit diligẽtias, ita sentit idem Gratian. cit. loc. faciunt dicta per Amend. ad acc. de Francb. 67. in princ.

18 Nota decimo, quod ad hoc vt per renunciationem, de qua in hoc text. filia renuncians non possit habere regressum ad bona patris, & dicatur exclusa, iuxta termi-

nos *Consuet. Neap. & Constitut. Regni*, requiritur vt ipsa filia sit congrue dotata, sic etiam dicendum est de sorore, alias renunciatio huiusmodi, & iuramentum superinde præstitum nihil operantur, ita Gram. acc. 57. num. 12. & acc. 101. num. 14. 25 et 60 & adhuc filia nõ excluditur a successione patris, nisi frater ipsius offerret se paratum eidem supplere vsq; ad paragiũ, & congruitatem legitimam, ita consuluit Corn. conf. 11. col. 2. volum. 2. Neapodan. in *Consuet. contra instrumentum autem dotale, in glo. fin. vers. item quod si filia*, Gram. d. dec. 57. num. 13. Et dicitur congrue dotata habita ratione ad facultates tempore mortis patris, non autem tempore dotationis, ita vt si filia fuerit congrue dotata tempore constitutionis dotis, sed postea tempore mortis patris facultates sint auctæ, tenetur frater, si vult illam a successione patris excludere, supplere eidem secundum quantitatem bonorum tempore mortis, ita Gram. citat. loc. num. 14. vbi num. 16. tenet idem dicendum esse, si filia sit præmortua ante tempus augmenti facultatũ, & hoc ius transire ad hæredes. Et quia materia hæc excedit terminos canonicos, me remitto ad Ciuilitas.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum præstitum vi, vel dolo an confirmet contractum inuvalidum iure civili, discutitur text. in cap. si vero, & cap. verum, de iurciur. & auth. sacramenta puberum, & notatur etiam n. 7.
- 2 Iuramentum quomodo liget enormissime lasum.
- 3 Iuramentum vi, vel metu extortum est validum, sed relaxandum. Et relaxatio a quo præstanda, num. 4. Quid si quis iurauerit non contrahere, num. 5.
- 6 Iuramentum præstitum per errorem esse nullius efficacia, quomodo intelligatur.
- 8 Iuramentum, quod vergit in æterna salutis dispendium, non obligat.
- 9 Iuramentum contra bonos mores naturales non obligat, secus contra bonos mores ciuiles. Et declarantur termini clarius, num. 20.
- 10 Iuramentum confirmat donationem omnium bonorum præsentium, & futu-

turorum, item donationem non infirmitatem, num. 11. Item donationem inter virum, & uxorem, n. 12.

- 13 Iuramentum an impediat allegationem exceptionis non numerata pecunia. Et an confirmet contractum alienationis rei dotalis, num. 14. Vel donationem minoris, num. 15. An actum legis commissoriae, num. 16. An donationem inter patrem & filium, n. 17. An renunciationem privilegii fori, num. 18.
- 19 Iuramentum, quod continet peccatum veniale, dicitur in dispendium salutis aeternae, declarantur verba text.
- 21 Iuramentum appositum in contractu prohibito principaliter ob publicam utilitatem non ligat, secus si minus principaliter. Nec indiget relaxatione, num. 22.
- 23 Iuramentum de non ferendo testimonium non valet, nec de tenendo secretum priuatim commissum, si iurans deducitur in testem, n. 24.
- 25 Iuramentum, quo maritus renunciat pacto, quod non possit conveniri ultra quam facere potest non ligat.
- 26 Iuramentum non firmat pactum, quod debitor possit a creditore, propria auctoritate capi. Et an pactum, quod quis non possit cedere bonis, n. 27.
- 28 Iuramentum an confirmet contractum simulatum, & suppleat defectum consensus. Respondetur ad cap. debitores, de iureiur. & declaratur, n. 29. & 30.
- 31 Iuramentum contra bonos mores non ligat, etiam si habeat sua requisita. Et quid si quis inrauerit non recipere Clericatum.
- 32 Iuramentum in detrimentum tertij non ligat, unde non firmat renunciationem Macedoniani, quae redundat in detrimentum patris.

ANNO TATIO L.

§. II.

IN eodem text. cap. quamuis pactum de pact. in 6. in illis verbis, Si firmata est iuramento non vi, nec dolo præstito, cum hoc iuramentum non ver-

gat in aeterna salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

Nota primo, in illis primis verbis, nepe. Non vi, nec dolo præstito, quæ verba videntur disponere, quod iuramentum præstitum non vi, nec dolo teneat, & obligationem inducat; hinc potest colligi argumentum a contrario sensu, si iuramentum est præstitum vi, aut dolo non tenere, nec obligationem inducere, quod est expresse contra text. in cap. si vero, & cap. verum, de iureiur. vbi aperte deciditur, quod si iuramentum per metum extortum seruari potest sine interitu salutis aeternae, seruandum est, licet Ecclesia possit, & soleat a tali iuramento absolueri. Occasione horum text. grauius pugnant DD. an scilicet contractus inualidus, & a iure reprobatus confirmetur iuramento præstito vi, vel metu, pro cuius quaestione dilucidatione. Supponendum est, differre inter se contractum firmari iuramento, & non firmari, sed iuramentum obligare, donec relaxetur, prout probat Sanch. de matrimon. libr. 1. disp. 32. num. 3.

In hac igitur quaestione tenet vna sententia tale iuramentum non obligare, & proinde iurantem nec teneri relaxatione, siue absolutionem petere, ita Abb. in cap. cum contingat, de iureiur. num. 3. Franc. in hoc cap. quamuis pactum, nu. 5. & 11. Felin. in cap. praeterea, de sponsal. num. 35. & cap. 2. num. 2. de iureiur. Hippol. de Marfil. in l. penult. nu. 76 ff. de Quæst. Rolan. cons. 10. num. 130. volum. 4. & cons. 2. num. 80. & seq. volum. 1. Gram. dec. 103. num. 70. Flamin. de resignat. benefic. lib. 13. quaest. 2. numer. 12. & alij.

Aliam vero sententiam, nempe iuramentum appositum in contractibus alias a iure reprobatis, & inualidis, & metu graui extortum obligationem inducere, & indigere relaxatione, siue absolutione, tenent Archid. in hoc cap. quamuis pactum, num. 1. Bald. in cap. 2. de iureiur. num. 1. & in l. pactum dotale, num. 1. quaest. 1. C. de coll. Card. in cap. cum contingat, cit. num. 1. vbi etiam Imol. num. 3. Afflic. dec. 322. num. 5. & 6. & dec. 394. num. 10. & 11. Couar. in 4. decretal. 2. par. cap. 3. §. 5. num. 2. & in hoc cap. quamuis pactum, 3. par. §. 4. num. 2. Molin. libr. 2. de primogen. cap. 3. num. 12. & 13. Guttier. de iuram. 1. par. cap. 37. num. 19. Seraphin. de priuileg. iur. priuileg. 110. num. 8. & alij. Et hæc secunda sententia est probabilior, & magis communis, nec huic opinioni aduersatur dispositio huius cap. quamuis pactum, a contrario sensu; nam argumentum non currit quoad iuramentum, sed quoad

renunciacionem, de qua in hoc *cap.* dicitur enim valere renunciacionem filix, si firmata est iuramento non vi, aut dolo, ergo a contrario sensu si renunciatio est firmata iuramento vi, vel dolo, non valet, id est non valet renunciatio, non vero iuramentum, & id sentit secunda sententia, nempe contractum non valere, sed tenere iuramentum, & proinde petendam esse relaxationem, & hoc modo concordantur iura prædicta.

Nec secunda sententiæ prædictæ aduersatur *auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vend.* quia illius dispositio est correctæ de iure canonico, per *cit. text. in cap. si vero, & cap. verum, de iureiur.* nam cum tractetur de materia spirituali, standum est potius iuri canonico, quam ciuili.

2 Collige primo ex prædictis, quod quando dolus interuenit re ipsa, vt quia renunciatus cum iuramento est enormissime læsus, contractus potest rescindi, est tamen absoluendus, siue relaxandus a iuramento ad finem agendi, alias ante relaxationem non potest agere, quia obstat iuramentum, docet *Couar. in hoc cap. quamuis pactum, 3. par. §. 4. num. 7. Affis. cit. decis. 322. nu. 9.* qui id procedere dicunt tam in minore, quam maiore.

3 Collige secundo, iuramentum quamuis vi, aut metu extortum, esse validum, & obligare, donec, & quousque non fuerit petita absolutio, siue relaxatio; quo in casu est concedenda, quia iniuriam passus est iurans violenta iuramenti extortione, quæ relaxatio est danda etiam ei, qui coactus fuit iurare se facturum id, ad quod alias tenebatur, docent *Hottiens. in cap. ad nostram si 3. super verb. tale fuit, de iureiur.* & ibi etiam *Innocent. num. unic. Ioan. And. num. 5. Abb. num. 3. Alexan. de Neuo num. 15. Couar. in regul. peccatum 2. §. 3. num. 7.* contra glos. in *cap. petitio, de iureiur. verb. extorsit, C. uall. commun. contra commun. tom. 2. quaest. 604. in princ. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. tit. 9. n. 37.*

4 Dubium posset enasci, a quo sit danda absolutio, siue relaxatio in casu prædicto iuramenti metu extorti, & dubitationem faciunt *cap. si vero, & cap. verum cit.* vbi dicitur huiusmodi iuramenta a Summis Pontificibus relaxari solere.

Resp. etiam ab Episcopo relaxationem prædictam peti posse, quod est indubitatum, tamen dubitationi respondetur, in dictis capitulis Summum Pontificem solum narrare factum, non tamē quasi ea potestas soli Pontifici Summo conueniat, ita respondent *Abb. in eod. cap. verum, n. 2. & Alex. de Neuo n. 3.*

5 Collige tertio, iuramentum præstitum dolo ex proposito, siue re ipsa non validat contractum, & proinde est concedenda relaxatio, ad hoc vt iurans possit contra iuramentum venire quod procedit, etiam si iurans promississet non contrauenire, & iurasset omnia, & singula esse vera; nam ijs non obstantibus iurans est audiendus, *Dec. conf. 349. num. 7. Paris. conf. 89. num. 69. lib. 1.*

6 Collige quarto ex eo, quod dicunt DD. iuramentum per errorem præstitum in contractu nullius esse efficacix, secundum *l. doli, vers. diuersum, ff. de nouat.* notat *Paris. conf. 72. num. 53. lib. 1.* post *Soc. conf. 126. col. 3. ver. ex quibus* id totum esse intelligendum iuxta supradicta, vt error sit iusta causa concedendi relaxationem.

7 Nota secundo, ex *text.* quod iuramentum confirmat etiam contractus, qui iure ciuili non subsistunt, *l. si quis maior, ff. de transact. auth. sacramenta puberum, si aduers. vend.* *Bald. in l. pactum quod dotali, circa princ. C. de collat. Abb. in cap. cum contingat, nu. 31. de iureiur. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 14. tit. 28. num. 53.* vbi probat, quod licet quis alteri stipulari non possit, id tamen fallit, quando accedit iuramentum promissoris.

8 Vterius in eodem *text.* in illis verbis, *Cam hoc iuramentum non vergat in æterna salutis dispendium.* Nota, quod iuramentum, quod vergit in dispendium æternæ salutis, non est seruandum, nec obligat, quia illud non est vinculum iniquitatis; idque etiam probatur, quia iuramentum, quod vergit in æternæ salutis dispendium, non continet in se illa tria requisita, scilicet veritatem, iustitiam, & iudicium, quorum vnum si deficit, corrumpit iuramentum, & proinde non ligat, nec obligat.

E contra vero quando iuramentum non vergit in dispendium salutis æternæ, est seruandum, & ligat, etiam si appositum sit in contractu, alias de iure ciuili inualido, vt in hoc *text. cap. quamuis pactum.*

9 Ex dictis collige primo, quod iuramentum, quod est contra bonos mores naturales, non est seruandum, iuxta *regul. non est obligatorium, de regul. iur. in 6.* Dicitur iuramentum contra bonos mores naturales, quando res promissa impleri non potest absque culpa læthali, vel veniali; esset tamen obligatorium, quando iuramentum esset contra bonos mores ciuiles, quod tunc dicitur, quando res promissa in se non est peccatum, licet Respublica ad bonos mores tuendos aliter disponat, docet *Couar. de pact. 3. par. in princ. nu. 1. Guttier. de*

de iuram. 1. par. cap. 40. num. 4. Molin. tom 1.
de iustit. traçt. 1. disp. 151.

- 10 Collige secundo, donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum, quia tollit facultatem testandi secundum verriorem, & communio rem sententiam DD. in *l. stipulatio hoc modo concepta, de verbor. obligat. & in l. vlt. C. de pact.* de iure ciuili improbari, prout late comprobatur *Mant. de tacit. & ambig. conuen. lib. 13. tit. 26. n. 28. vers. hanc vero, & seqq.* nihilominus si illa confirmetur iuramento, tenet, quia quod alicui auferatur facultas testandi, est contra bonos mores de iure ciuili, non tamen censetur esse cõtra bonos mores iuris naturalis, vel canonici, cum sine periculo salutis æternæ possit obseruari, docent *Bald. in l. pacta, qua contra, num. 1. C. de pact.* vbi etiam *Paul. Cast. num. 3. idem Bald. in l. iuris gentium, §. & generaliter, num. 2. ff. cod. Imol. in cap. cum contingat, num. 33. & Abb. num. 5. de iure iur. idem Abb. consil. 18. vers. plus dico lib. 1. Corn. conf. 252. num. 6. lib. 3. Alex. conf. 7. num. 9. vers. sed de iure canonico, lib. 6. Couar. in hoc cap. quamuis, p. 2. in princ. num. 1. & seq. licet aliud dixerit in rubr. extra de testam. par. 2. num. 4. probat late *Mantic. cit. loc. tit. 27 per tot. Guttier. traçt. de iuram. confirmat. par. 1. cap. 11. n. 7. Facbin. lib. 6. controuers. iur. cap. 88. num. 4. & seqq. Baiard. ad Clar. libr. 4. §. donatio, quest. 0. num. 1. licet contrarium teneat ipse Clar.**
- 11 Ita etiam donatio excessiua non infinuata non tenet de iure ciuili quoad excessum; tamen si illa sit iuramento confirmata, est valida, etiam quoad excessum, eadem ratione quia hoc iuramentum non est contra bonos mores canonicos, nec contra publicam vtilitatem principaliter; & sine præiudicio salutis æternæ seruari potest, & hæc esse communem opinionem inter Canonistas, refert *Iul. Clar. §. donatio quest. 18. num. 1. vbi Baiard. num. 1. post Gail. lib. 2. obseru. 39. num. 12. Facbin. lib. 3. controuers. iur. cap. 48. multa per Alexand. conf. 26. num. 4. lib. 7. sequitur Seraphin. de cis. 184. num. 14.*
- 12 Similiter donationem inter virum, & vxorem regulariter improbant Ciuillistæ; si tamen est firmata iuramento, sustineri dicunt Canonistæ, quia tale iuramentum seruari potest sine dispendio æternæ salutis, docet *Gratian. disceptat. foren. cap. 984. num. 16. Quid si præmoriatur donatarius, vide Mantic. de tacit. & ambig. conuen. lib. 21. tit. 9. An autem promittens cum iuramento non reuocare donationem, etiam ingratitudinis causa, ligetur iuramento, &*

an possit seruari sine peccato, vel periculo peccati, late *Mantic. pro vtraq; sententia cit. loc. tit. 41.*

- 13 Collige quarto, quod renuncians exceptioni non numeratæ pecuniæ cum iuramento, non potest exceptionem prædictam opponere ante absolutionem, vel relaxationem a iuramento: eadem ratione, quia hoc iuramentum seruari potest sine dispendio salutis æternæ, licet in praxi post petitam relaxationem prædictam possit opponi, docet ex opinione *Bart. & aliorum Mantic. de tacit. & ambig. conuen. lib. 18. tit. 5 per tot. & signanter n. 6.*
- 14 Collige quinto, quod licet per *leg. Iul.* prohibeantur, bona dotalia immobilia alienari, vt *tot. tit. ff. & C. de fund. dotal. & l. vnic. C. de rei vxor. act.* nihilominus si maritus alienet rem dotalem, & mulier cū iuramento præstet consensum alienationi, talis alienatio redditur valida, & iuramentum ligat, quia hoc iuramentum seruari potest sine dispendio salutis æternæ, vt per *text. in cap. cum contingat, de iure iur. & cap. licet mulieres, cod. tit. lib. 6. vbi DD. communiter ita tenent adducentes Bart. in l. si quis pro eo col. 3. vers. tertio dixi, ff. de fideiussor. Bald. Nouell. in traçt. de dot. 7. par. princ. in vlt. limit. ad primum speciale, vbi etiam ampliando dicit tale iuramentum transire ad hæredes mulieris, *Angel. Imol. & alij in l. qui superstitis, ff. de acqu. heredit.**
- 15 Collige sexto, donationem factam a minore sine autoritate Curatoris, & decreto Iudicis iure ciuili improbari; nihilominus si confirmetur iuramento, tenet, *autb. sacramenta puberum, si aduer. vend.* quia iuramentum supplet defectum ætatis, vt obseruant in eadem *autb. DD. communiter, præsertim Bart. Bald. in cap. 1. §. item sacramenta, num. 3. & Afflic. num. 44. de pact. iur. fir. Curt. Sen. conf. 43. num. 29. & est commune, vt testatur Corn. conf. 72. num. 1. lib. 3. & etiam supraposita ratione, quia hoc iuramentum seruari potest sine dispendio salutis æternæ.*
- 16 Collige septimo pactum legis commissoriæ esse a iure ciuili improbatum, nihilominus iuramento confirmatur, *cap. significante, de pignor.* quia tale iuramentum non est contra bonos mores naturales, vel canonicos, & sine periculo animæ seruari potest, *Valer. diff. vtriusq; iur. verb. iuramentum, diff. 9. n. 2. ad fin.*
- 17 Collige octauo, quod licet donatio inter patrem, & filium valere non possit iure ciuili; cum id, quod filius acquirit ex bonis paternis, patri acquiratur, cum sit peculium profectitium, *l. placet, de acquir. ba--*

- hered. l. 1. ff. si à par. quis fuer. manumiss. & l. cum oportet. in prin. de bon. qua. lib. & Inst. per quis per. on nobis acquir. in princ. Bald. in l. 2. num. 1. ff. de inoff. don. nihilominus si tali donationi accesserit iuramentum, valet, nec amplius consideratur ius patriæ potestatis, quæ est inducta a iure ciuili, & hoc eadem ratione, quia iuramentum potest seruari sine dispendio salutis æternæ, docet Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 21. tit. 8. n. 42.*
- 18 Collige nono, quod licet alias quis non possit renunciare priuilegio fori; nihilominus si tali renunciationi accesserit iuramentum est seruandum, quia in hoc casu iuramentum seruari potest sine dispendio salutis æternæ, docet Alex. cons. 89. num. 5. lib. 7. hoc tamen intellige, quando quis renunciat priuilegio particulari, non autem si renunciat priuilegio inducto in fauorem Vniuersitatis.
- 19 Quæro hic, quid significant illa verba text. videlicet, *Cum hoc iuramentum non vergat in æterna salutis dispendium?*
Resp. verbum illud, *dispendium*, idem significare, ac præiudicium, siue detrimentum, non autem iacturam, ita vt non solû iuramentum, cuius obseruantia continet peccatum mortale, non est seruandum, sed etiam quando continet peccatum veniale; quia peccatum veniale affert detrimentum, & præiudicium saluti æternæ, ita declarat Georg. Nat. in hoc c. quamuis. 7. not. num. 34. & ibi etiam Archid. ad fin. in verb. *æterna salutis*, Franc. num. 12. & alij, aduertit Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 21. tit. 8. num. 37. vers. secundo respondo.
- 20 Idq; ampliant primo DD. dicendo iuramentum redundare in dispendium salutis æternæ, nec esse seruandum, quoties iuratur, quod in se est iniustum, vel turpe, & quotiescumq; iuramentum repugnat bonis moribus, iuxta terminos *cap non est obligatorium de regul. iur. in 6. & cap. quanto, de iureiur.* quod vt notatum est supra, intellige; quando iuramentum est contra bonos mores naturales, non autem ciuiles, explicat Couar. de pact. 3. pars. in princ. num. 1. Minchaca de success. creat. §. 28. n. 9. & alij.
- 21 Ampliant secundo, iuramentum non esse obligatorium, ac posse dici in dispendium salutis æternæ, vel saltem contra bonos mores, quando est appositum in contractu prohibito principaliter ob publicam vtilitatem, & fauorem, *cap. significante. d. pignar. & cap. 1. & cap. debitores, de iureiur. Bart. in l. si quis pro eo, num. 10. ff. de fideiussor. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 26. tit. 2. nu. 27.* secus si contractus prohibeatur principaliter ob priuatam vtilitatem, & fauorem, & minus principaliter ob publicam vtilitatem, vt clare patebit interius.
- 22 Nota, quod in his casibus iuramentum adeo non est obligatorium, sed inualidum vt secundum aliquorum opinionem non indigeat relaxatione, & iurans propria autoritate possit illi contrauenire, resoluit Couar. in hoc cap. quamuis 2. part. in princ. num. 3. in fin. Abb. in cap. cum contingat, de iureiur. num. 22. Mascard. de probat. volum. 1. quest. 5. num. 48. & probatur ex cap. si diligenti, de for. comp. sed in praxi petitur relaxatio.
- 23 Ex dictis collige primo, quod si testis iurauerit nolle testimonium ferre, & nullo modo adduci posse vt super hoc testificetur, non obstante tali iuramento, est cogendus testimonium ferre, & propria autoritate potest huic iuramento repugnare; nam iuramentum est temere prolatum, nec potest seruari sine dispendio salutis æternæ, cum agatur de veritate celanda, *cap. quisquis 11. q. 3. cap. sicut nostris, de iureiur. cap. intimaui, & c. peruenit de testib. Specul. in tit. de teste. vers. sed quod, Abb. in d. cap. peruenit.* idq; firmatur etiam alia ratione: quod cum ferre testimoniû sit munus publicum, ad quod etiam inuitus quis compellitur, non potest aliquis iuri publico derogare, etiam intercedente iuramento, *cap. si diligenti, de for. comp. Abb. in cap. intimaui, de testib. in princ.* licet secundum Casistas peccet temere iurando.
- 24 Collige secundo, quod si quis iuramento promisit alicui non reuelare secretum sibi priuatim commissum, si producat in testem, teneri illud detegere, eadem supra posita ratione: & vltius, quia aut cogitauit istum casum quando iurauit, & illicitum fuit iuramentum, vt dictum est vers. *preced.* & ideo non est seruandum, *cap. 4. de iureiur.* aut non cogitauit istum casum, & ad illum non extenditur iuramentum, *cap. humana aures 22. q. 5. Innoc. in c. qualiter, & quando, de accusat. il. 1. Abb. in cap. intimaui, de testib. in princip. & in cap. si Sacerdos, de offic. ordin. col. 2.* Id tamen fallit, & nõ procedit in Sacerdote confessario producto in testem contra reum criminis, qui non obstante scientia in confessione, potest dicere se nihil scire, nam quod scit, scit vt Deus, & vt Deus non producit in testem, sed vt homo, & tanquam homo ignorat illud, super quo producit, text. est in *cap. dilectus, de excess. Prel. & in cap. omnis, de pœnit. & remiss. Abb. loc. ult. cit.*

25 Collige tertio, certum esse in iure, maritum non posse renunciare priuilegio, ne conueniatur ultra quam facere potest, iuxta disposita in *l. alia, §. eleganter, ff. solut. matrim. vbi Bart. in princ.* dicit hoc priuilegium concedi viro ob reuerentiam ei debitam ab vxore; si igitur pacto renunciaretur tali priuilegio, in effectu contineret quod mulier posset venire contra debitam reuerentiam, quod pactum tanquam repugnans bonis moribus valere non debet, *l. p. c. t. a, quæ contra, C. de pact.* concludunt DD. communiter in *d. l. alia, §. eleganter.* Vnde etiam si confirmetur iuramento, non valet, nec est obligatorium, immo iurans propria authoritate potest illud non seruare, quia repugnat bonis moribus, & etiam quia in hac renuntiatione iurata mulier peccat mortaliter, quia venit contra bonos mores naturales, & maritus adimplendo videtur consentire delicto vxoris, & consequenter iuramentum diceretur in dispendium salutis æternæ, & proinde nulla indigere relaxatione, probat *Barbos. solut. matr. in d. l. alia §. eleganter, num. 34. vers. ex communi.* Contra *Capell. Tholos. q. 258.* vbi habetur talem renuntiationem cum iuramento non valere, sed maritum teneri petere relaxationem.

26 Collige quarto, non valere pactum iuratum, quod creditor possit capere debitorem propria authoritate, quia per tale pactum nimis infringitur libertas, & committitur delictum carceris privati, *l. vnic. C. de carcer. priuat. docet Barbos. citat. loc. num. 42.*

27 Collige quinto, pactum, quod quis non possit cedere bonis, sed debeat perpetuo manere in carcere, donec integrum debitum soluat, non valere, quia inducit quandam speciem seruitutis; vnde prædicto pacto non obstante, poterit quis cedendo bonis, ab eo se liberare, iuxta *l. i. C. qui bon. ceder. poss. docet Bald. in d. l. i. num. 9.* ratio adducitur, quia talis renunciatio tollit misericordiam, & consequenter repugnat bonis moribus, ita *Felin. in cap. si diligenti, de for. comp. l. i. in l. penult. num. 11. in fin. C. de pact. Guillielm. in cap. Raynutius, verb. qui cum alia, nu. 134. de testam.* quod adeo verum est, vt si prædicto pacto accedat iuramentum, adhuc non teneat, & iuramentum non sit seruandum, quia renunciatio prædicta libertatem restringit, *l. Titia centum, §. Titia 2. de condit. & demonstrat. Bart. in l. frater a fratre, num. 56. cod. titul. de condit. & demonstrat.* & libertas est publica res, non priuata, *l. si quis rogatus 52. ff. de*

fideicommiss. libert. sed iuramentum repugnans vtilitati publicæ seruandum non est, *l. iuris gentium, §. si patiscar, ff. de pact. cap. si diligenti, de for. comp.* Immo renunciatio prædicta repugnat bonis moribus, vt tenet *Felin. in cap. si diligenti, num. 16.* nam repugnat charitati, & affectui humanitatis in se in peccatoribus hominum, ergo tale iuramentum repugnans charitati, & bonis moribus non debet esse obligatorium, & hanc opinionem tenet *Rot. dec. 176. & dec. 210. in antiq. alias dec. 31. de re iud. in antiq. & dec. 4. de renun. in antiq. Baro. q. 133. num. 5. Couar. resol. lib. 2. cap. 1. nu. 7. ad fin. Tbesaur. dec. Pedemont. 35. num. 4. licet alij, quos refert Tbesaur. dec. Pedemont. 36. n. 4. teneat contrarium, nam contra prædictos est verior, & probabilior opinio.*

28 Controuertum est in hac materia, an iuramentum confirmet contractum simulatum. Pro vtraq; sententia sunt diuisi DD. ita vt vtraq; iudicetur communis, ita *Cauall. commun. contr. commun. q. 804.* ipse vero testatur verorem, & magis receptam esse sententiam filiorum, qui defendunt iuramentum non firmare contractum simulatum, secunduam quam opinionem testatur iud. cassæ oculatumum Sacrum Consiliū Neapolitanum, *Afflic. decis. 60.* sequitur *Gratian. discept. foren. cap. 255. num. 28.* qui tenet, qd iuramentum nõ operator, vt non possit opponi huiusmodi exceptio simulationis; & ratio adducitur, quia licet iuramentum suppleat defectum solennitatis, non tamen supplet defectum deficientiæ formatis, & veri consensus iurantis, quem consensum excludit simulatio, ita *Cauall. cit. loc. num. 9.* sicut idem dicimus in simili, iuramentum suppleat defectum solennitatis in minore, non tamen suppleat defectum falsæ causæ; vnde contractus venditionis factus a minore cum falsa causa non conuadatur iuramento. Et ratio est, quia minor videtur ex illa causa motus, & si causa est falsa, non adest consensus, & iuramentum non supplet consensum, docent *Des. consil. 403. col. penult. vers. secundo ad iuramentum, Aymon. consil. 144. num. 16. & 17. Paul. de Cassr. consil. 122. in nouis, Put. dec. 204. lib. 3. num. 4. & seqq.*

29 Contra supra firmatam conclusionem fortiter viget text. in *c. debitores, de iureiur.* vbi *Alex. III.* determinauit cogendos esse iurantes soluendo viuras, reddere domino iuramentum; licet cum vsuræ solutæ fuerint, sint compellendi creditores ad eas restituendas; & licet solutio vsuræ non sit peccatum, vt tenet *glos. fin. in cod. text.* tamen negari non potest, quod soluens vsuræ

rās dat occasionem peccandi, & consentit in delicto vsuræ, & sic peccat, *cap. 1. de offic. deleg.* & iuramentum reprobatur non solum quando continet peccatum, sed etiam quando potest esse occasio peccati, iuxta dicta per *Abb. in cap. eum contingat, nu. 22. vers. item iuramentum, de iureiur.* sequitur *Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. tit. 41. num. 11. vers. unde etiam.*

Resp. quod accipiens mutuum a parato mutuare sub vsuris non peccat, quia non dat occasionem vsurario peccandi, sed ipse ex propria malitia eam arripit; nam mutuum petens magis vellet gratis accipere, & licet vsurarius peccet, tamen licuit mutuum accipienti, eius peccato uti ad bonum, id est ad succurrendum propriæ necessitati suæ, vel alterius, *D. Thom. 2. 2. q. 78. artic. 4.*

Obijcies, ve um esse, quod petens mutuum sub vsuris non peccet ob prædictam rationem, tamen postea soluendo videtur peccare, quia consentit in delicto vsurarii, *cap. 1. de offic. deleg.*

Respondet huic obiectioni *Navar. in Manual. cap. 17. num. 246. ad fin.* & vitra prædictam responsionem potest dici, quod obiectio vrget si ille, qui soluit vsuras, soluit ea intentione, ut solum remaneret irreuocabiliter penes vsurarium; secus tamen dicendum est quando quis vsuram soluit, non prædicta intentione, sed ut Deo redderet iuramentum. Vnde post solutionem, & satisfactionem iuramenti potest id, quod soluit repetere tanquam indebitum, ut in prædicto text.

30 Ex dictis nota, quod si quis iuraret in tali casu non repetere vsuras solutas, vel non petere relaxationem iuramenti, non teneretur iuramentum seruare, quia consentiret peccato alterius, & sic iuramentum redundaret in dispendium salutis æternæ, notant *D. Thom. est ioc. quest. 89. ar. 7. ad 3. Couar. in hoc cap. quamuis 2. part. §. 3. nu. 2.*

31 Sed aduertendum est, quod quando dictum est supra, iuramentum, quod præiudicat salutis æternæ, vel est contra bonos mores, non est obligatorium; intelligitur, etiam si iuramentum habeat sua requisita, nempe veritatem, iudicium, & iustitiam, ut diximus supra: nam si illa omnia non habeat, iuramentum non ligat, etiam si possit seruari sine dispendio salutis æternæ, nec sit contra bonos mores. Vnde si quis iurauerit non fieri Clericum, vel Episcopum, non tenetur obseruare hoc iuramentum, quamuis in eo obseruando nullum vertatur peccatum, quia deest comes iustitia, *c. 1. 85. dist.*

32 Ultimo nota ad illa verba text, *Nec re-*

dundet in alterius detrimentum, quod iuramentum, quod redundat in alterius detrimentum, non est obligatorium. Hinc filius familias, qui se obligauit ex mutuo renunciando expresse Macedoniano cum iuramento non ligatur iuramento, quia cum contractus mutui inferat læsionem tertio, id est patri, non potest iuramento confirmari, etiam post mortem patris, quia secundum regulas iuris ea, quæ ab initio irrita, & nulla sunt, tractu temporis non conualescunt, & hanc opinionem dicit esse veriore, & tenendam in iudicando, & consulendo, *Casall. comm. cont. com. q. 776.* secundum quam sententiauit iustissimus Senatus Neapolitanus apud *Gram. dec. 12. de Grass. tract. de except. except. 27. vbi late, Amendol. ad Francb. decis. 477. num. penult.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Venditor succurritur remedio c. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend. etiam si sit lasus ultra dimidiam in uno nummo. Et an recuperet fructus, vel interesse, n. 2.*
- 3 *Remedium c. cum dilecti, de empt. & vendit. & l. 2. de resc. vend. habet locum in omnibus contractibus bona fidei, etiam deductis in stipulatione. In permutatione, n. 4.*
- 5 *Permutatio Beneficiorum an rescindatur sub pretexto læsionis ultra dimidiam, late.*
- 6 *Locatio an rescindatur sub pretexto læsionis. Et quid si locatio sit finita, an competat remedium l. 2. num. 7. Quid in locatione operarum, num. 8.*
- 9 *Diuisio an rescindatur defectu læsionis ultra dimidiam remedio l. 2. de resc. vend.*
- 10 *Transactio an rescindatur vigore læsionis. Et quid in minore.*
- 11 *Venditio facta ab una Ecclesia alteri Ecclesie rescindatur sub pretexto læsionis, etiam scienter facta.*
- 12 *Venditio an rescindatur sub pretexto læsionis, si emptor inueniat thesaurum in re emptâ, quem sciebat ante emptionem.*
- 13 *Remedium huius text. cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend. an tollatur per geminatos consensus. Et an per scientiam valoris rei.*

- rei. Et quando presumatur scientia, vel ignorantia, num. 14. Et quid si in instrumento adsit clausula, Quod plus valet, donat, &c. n. 15.
- 16 Emptor læsus ultra dimidiam vsitur remedio cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend.
- 17 Donatio ob causam an rescindatur prae-textu læsionis.
- 18 Venditio facta Iudicis decreto an rescindatur sub prae-textu læsionis.
- 19 Remedium cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend. an habeas locum re non tradita. Et an in contractu iurato, num. 20. Et an contra tertium possessorem, num. 21. Et an re perempta, num. 22. Et quanta tempore prescribatur, n. 29.
- 20 Læso ultra dimidiam quomodo computetur, & dignoscatur. Et quale tempus attendatur, n. 24. Et quid quando contractus est uno tempore, & solutio in alio, num. 25. Quorum onerum sit habenda ratio in dicta computatione, num. 26. An attendatur pretium commune, an singulare, n. 27.
- 21 Læso quomodo probetur, remissive.

ARGVMENTVM.

De rescindenda venditione ob læsionem. Notatur, quibus remedijs succurratur læsus. An læsio rescindat permutationem Beneficiorum, & an locationem, diuisionem, vel transactionem factam ab vna Ecclesia alteri, vel donationem. Quæ læsio rescindat venditionem. Et de quo tempore sit computanda hæc læsio. Quomodo probetur. Et quibus in casibus non rescindat contractus. Et alia ad materiam.

ANNO TATIO LI.

S. VNIC.

Ad Textum in Cap. cum dilecti, de empt. & vendit.

IN hoc Text. Alexan. III. statuit emptionem factam, in qua venditor deceptus est ultra dimidiam iusti pretij, valere: sed tenere emptorem vel pretium iustum supplere, vel venditionem

rescindere, & tenetur venditor, si in iudicio intendit conuenire emptorem, petere alternatiue vel supplementum iusti pretij, vel rescissionem venditionis, ita vt si alterutrum præcise petat, succumbat. De hac materia extat solennis text. ciuilibus in l. 2. C. de resc. vend. vbi Ciuilibus omnes, Couar. var. resolat. lib. 2. cap. 3. & 4. Anton. Gabr. commun. conclus. libr. 3. de empt. & vendit. concl. 1. Mascard. de probat. concl. 961. 2. vol. Azor. in sum. C. de resc. vend. Traquet. de retract. lignag. §. 1. in glos. 18. Fabian. de empt. & vend. late Pinell. in d. l. 2. Ricc. collect. dec. par. 4. collect. 881. Thor. in compend. dec. verb. electio est emptoris, fol. 176. Hæc materia est communis inter Ciuilibus, ideo hic notanda sunt aliqua breuiter.

1 Nota primo, quod venditor potest vti beneficio huius text. petendo supplementum pretij, vel rescissionem contractus, quando deceptus est ultra dimidiam iusti pretij, etiam si deceptus sit ultra dimidiam prædictam in vno nummo, aduertunt DD. in cit. l. 2. præsertim Bald. col. 7. ver. sed nunquid. Salyc. col. 1. Felin. in cap. causam, col. 1. de testib. Alex. conf. 107. col. 3. ad 4. Abb. in cap. cum causa. 2. notab. & col. 10. hoc tit. de empt. & vend.

2 Nota secundo, controuersum esse apud DD. an emptor conuentus remedio huius text. ad supplendum iustum pretium, vel ad restitutionem rei, rescisso contractu, si eligat rem restituere, teneatur etiam restituere fructus; vel si eligat supplere iustum pretium, teneatur ad interesse, & communior sententia videtur inclinare in illam partem, quod in primo casu non teneatur ad restitutionem fructuum, & in secundo nec teneatur ad interesse, de qua re extant duæ decis. de Franch. videlicet 495. & 496. quam opinionem declarat, ampliat, & limitat Ricc. cit. collect. 881. vide latissime dicta per Consil. Ann. conf. 24. vol. 1. & per Reg. de Ponte conf. 28. vol. 1. nouissime elaboratissimus Thor. cit. loc. col. 2. ver. 2.

3 Nota tertio, dispositionem huius text. quod læsus ultra dimidiam iusti pretij habeat regressum vel ad supplementum iusti pretij, vel ad rescissionem contractus ad arbitrium Rei, procedit non solum in contractu emptionis, & venditionis, sed etiam in omnibus contractibus bonæ fidei, ita aduertit Bart. in cit. l. 2. C. de resc. vend. col. 1. ver. quid in alijs contractibus, & ibi etiam Bald. 7. opposit. col. 4. ver. tertio quarto. Salyc. col. 3. ver. quero quarto, l. in l. de quibus, num. 29. ff. de leg. qui testatur de communi, & in l. si quis cum alter, num. 18. ff. de verb. oblig. Guid. Pap. singul. 736. Quod

ampliatur, etiam si contractus bonæ fidei, deductus sit in stipulationem, ad dicta per *Bart. loc. cit. col. 2. vers. quæro quid si contractus, & Imol. in hoc cap. dilecti*, & sequitur *Gabr. cit. loc. n. 20.*

4 Hinc dispositionem prædictam habere locum in contractu permutationis probatur ex *l. si quis cum aliter, de verb. obligat.* permutatio enim sine fraude fieri debet, *cap. 1. de rer. permut. lib. 6.* & iura subueniunt deceptis in permutatione, *cap. cum vniuersorum, eod. tit. cit.* notat *de Bott. ad Bart. in cit. l. 2. de resc. vend. vers. rem maioris.*

5 Dubium potest esse in hac materia, an dispositio huius *text.* habeat locum in permutatione Beneficiorum, ita vt si vnus ex permutantibus sit læsus ultra dimidiã possit supplementum petere, vel rescissionem permutationis.

Et ad dubitationem videtur respondendum affirmatiue, nempe prædictam dispositionem procedere in permutatione Beneficiorum, ita vt si vnus ex permutantibus sit læsus ultra dimidiã, possit petere vel rescissionem permutationis, vel supplementum, siue æqualitatem; & hoc ea potissimum ratione, quia in hac permutatione tantæ læsionis dicitur interuenire dolus re ipsa; & dolus, ac fraus patrocinari nemini debet, alias pro hac opinione rationes adducit *Ricc. in prax. 2. part. resolut. 463. in princ.* multum ad hoc faciunt dicta per *Lotter. de re benefic. lib. 2. q. 15. num. 101.* tenent hanc opinionem, nempe permutationem prædictam esse rescindendam, *Calder. conf. 4. de rer. permut.* & alij, quos refert, & sequitur *Arius Pinel. in d. l. 2. par. 1. cap. 3. num. 16.* vbi etiam respondet fundamentis, quæ in contrarium possent adduci.

Prædicta opinio est probabilis, sed contraria est communior, nempe permutationem Beneficiorum ratione læsionis quoad fructus, & inæqualitatẽ illorum non esse rescindendam, sed valere, ea potissimum ratione, quia in his permutationibus non attenditur vtilitas permutantium, sed Ecclesiarum, ita *Ricc. cit. loc. num. 7. & seqq.* vbi respondet contrarijs, in hanc etiam sententiam videtur inclinare *Ioan. Nicol. Gimont. in suo Enchirid. de Benefic. tit. 5. c. 5. num. 7.* vbi tenet, quod si nil aliud mali addatur tali permutationi, quam inæqualitas Beneficiorum, licet in illa videatur aliqua præsumptio fraudis, cum non sit præsumendum quem, Beneficium pingue, quod habet, cum tenui velle permutare, nec res suas iactare velle, *cap. super hoc, de renunc.* illam valere, nec sufficere solam

prædictam probationem inæqualitatis: quia fieri potest aliquem pingue Beneficium habens id aliquando contemplatione alicuius, vel gratia amicitiaẽ forsan cũ tenui velle permutare, ita *Gimont. prædictus, & secundum hanc opinionem* fuit iudicatum annis elapsis per Curiam Archiepiscopalem Capuanam in causa permutationis factæ inter D. Iulium Panebianco, & D. Cæsarem Mazzia Capuanos, eademque sententia fuit confirmata in secunda instantia per Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam vigore Delegationis Apostolicæ, contra mea scripta, quibus tunc conabor læsum defendere, ea ratione, quia in illa permutatione nõ solũ interuenerat dolus re ipsa proueniens ex inæqualitate Beneficiorum, sed etiam ex proposito; nam vnus ex permutantibus, qui prius habebat Beneficium tenuẽ, ad hoc vt induceret socium ad credendum Beneficium esse æquivalentis redditus, alteraui affectate locationem bonorum Beneficij ultra solitum, quibus adhuc non obstantibus, fuit absolutus conuentus ab impetitis per Actorem prætendentem læsionem, & redire ad suum Beneficium.

6 Habet etiam locum dispositio huius *text.* & dispositio *l. 2. C. de resc. vend.* in locatione, ita *Bald. in d. l. col. 4. vers. tertio quæro, & Salyc. col. 3. vers. quarto quæro, & Paul. de Castr. col. penult. in 3. quasit. Anto. de Butr. in hoc cap. cum dilecti*, vbi etiam *Imol. col. penul. Gabr. lib. 3. de empt. & vend. concl. 1. num. 30.* Notatum est in terminis locationis bonorum Ecclesiæ quomodo succurratur Ecclesiæ læsa remedio *l. 2. cit.* & remedio restitutionis in integrum, supra ad *text. in cap. ad audientiam, de reb. Eccl. alien. vel non, nu. 10. & 11. Annot. 40.*

7 Ampliatur supradicta sententia, vt dispositio huius *text.* & *l. 2. cit.* habeat locũ in locatione, etiam si locatio fuisset finita, prout late concludit *Pinell. in d. l. 2. part. 1.* quem refert, & sequitur *Gratian. disceptat. foren. cap. 185. num. 1. & cap. 777. num. 11.* contra *Dec. conf. 573 nu. 8.* qui voluit contrarium, quasi tũ effectus fuerit consummatus, cum non entis nullæ sint qualitates, *l. eius, qui in provincia, ff. si cert. pet.*

8 Limitatur tamen supradicta sententia, vt dispositio huius *text.* & *cit. l. 2.* non habeat locum in locatione operarum, in qua non est consideranda læsio, cum illarum extimatio emanet ab illis, qui locant operas, quarum non est vniformis valor; nam plerumq; robur hominis, ætas, temporisq; opportunitas naturalem causam operarum mutat, *l. si non sortem, §. liber-*

ius, ad med. & ibi glos. in verb. robar, de cond. indeb. l. penult. & ibi glos. in verb. fabriles, ff. de prescript. verb. l. nemo est, qui nesciat, & ibi glos. in verb. easdem de duob. reis, Corn. conf. 257. num. 6. lib. 4. & in terminis ita concludit Rot. coram R. P. D. Orano Romana mercedis 23 Ianuarij 1591.

9 Controversum est inter DD. an dispositio huius *text. & cit. l. 2.* locum habeat in divisione. Tres refert opiniones de *Franc. dec. 675.* ubi casus non fuit decisus; sed inter opiniones prædictas illa videtur communior, quod talis dispositio habeat locum in divisione, ita tenet *Bald. in d. l. 2. col. 4. vers. tertio quaro, & Salyc. col. 3. vers. quarto quaro, & alij*, quos refert, & sequitur *Gabr. lib. 3. de empt. & vendit. concl. 1. n. 25. Ricc. ad d. dec. de Franc. licet contrarium teneat in collect. 1. part. collect. 8. circa med. Facchin. lib. 8. controuer. iur. vers. sed alia, cap. 36. Ludouif. dec. 496. n. 7.*

10 Controversum est etiam inter DD. an dispositio huius *text. & l. 2.* habeat locum in transactione; ita ut transactio possit rescindi sub prætextu læsionis. Tenentes verâq; sententiam refert *Gabr. libr. 3. de empt. & vendit. concl. 1. num. 68.* ipse vero cum alijs videtur concordare pugnantes opiniones, ut tunc rescindatur transactio virtutæ læsionis, quando læsio est maxima, secus tamen quando læsio est modica, considerato tamen dubio litis euentu, & pro hac opinione quod possit agi contra transactionem sub prætextu magnæ læsionis, videtur sentire *Seraphin. dec. 638. nu. 4. & dec. 895. in princ. Rot. diuers. par. 1. decis. 222. num. 6. & par. 2. dec. 235. in princip. & seq. Cavalier. dec. 644. num. 1. & 2. Parinac. decis. nouiter nouiss. 221. num. 13.* qui dicit, quod læsio est attendenda iuxta tempus transactionis: & hæc sententia sine dubitatione procedit in minore transigente læso enormiter, iuxta dicta per *Gabr. cit. loc. n. 73.*

11 Nota quarto, quod dispositio huius *text. & l. 2.* habet locum etiam quando vna Ecclesia emit ab alia Ecclesia, & hic est proprius casus huius *text.* cuius decisio procedit etiam quando Ecclesia vendens scit fuisse læsam, quia Prælati vendens non habet potestatem vendendi, etiam scienter cum damno Ecclesiæ, ita *Genues. pract. Eccl. q. 126. in fin.*

Nota quinto, dubiam esse in iure sententiam, an dispositio huius *text. & l. 2.* citat. locum habeat in venditione facta sub hæsta. DD. pro utraq; sententia adducit *Gabr. cit. loc. n. 61. & seqq.* tamen veriorē esse sententiam tenentium, quod in dicta venditione facta sub hæsta per Officialem habeat

locum huius *text. & l. 2.* dispositiones, secus in venditione facta sub hæsta a dño, tenet idē *Gabr. cit. loc. num. 62.* etatur etiam *Pinel. in d. l. 2. n. 25. ubi Cagnol. n. 161. Card. Seraphin. dec. 148. num. 1. par. 2. Gratian. discept. foren. cap. 460. num. 30.* Idq; ampliatur ut prædictæ dispositiones habeant locum in venditione facta sub hæsta, data solum læsione in sexta parte, iuxta doctrinam *Bart. in l. si duo societatem, §. arbitrarium, ff. pro soc. v. fil. a. 1. Afflic. dec. 340.* idq; in Ecclesia procedere indubitate docet *Genues. cit. loc. n. 6.*

12 Nota sexto, dispositionem huius *text. & l. 2. cit.* non habere locum in venditione, seu coemptione stabilium, in quibus post emptionem fuit repertus thesaurus; nam venditor non potest petere ab emptore supplementum pretij, vel rescissionem contractus, habito respectu ad valorem thesauri, docet *Gabr. cit. loc. num. 111.* Idq; ampliatur etiam si emptor, vel emphyteota sciuerit, & venditor, siue concedens nesciuerit ante concessionem, siue venditionem in fundo esse thesaurum reconditum, quali emptor, vel emphyteota non habeat thesaurum ex emptione, seu ex vi contractus emphyteatici, sed ex ratione inuentionis, & sic ex causa, & titulo diuerso, *Valasc. de emphyt. q. 15. num. 5. & 6. post Roman. in l. si quis cum aliter, de verb. obligat. l. 1. in l. 3. §. Neratius, num. 8. de acq. poss. Gratian. discept. foren. c. 453. n. 26.*

13 Nota septimo, quod licet geminatio mulcum operetur, *l. Balista, ff. ad Trebell. Corsett. de verbor. geminat.* tamen geminatio contentus non tollit remedium huius *text. & d. l. 2.* nam geminatio non attenditur, quando ratificatur actus nullus, ita *Minoch. conf. 918. num. 24. & seqq. libr. 10. Aymon. conf. 114. de Bott. ad Bart. in d. l. 2. ad verb. rem maioris, Gratian. discept. foren. cap. 824. n. 59.*

14 Nec etiam habet locum dispositio huius *text. & l. 2. cit.* quando venditor sciebat verum valorem rei venditæ; tunc enim non potest petere rescissionem contractus, vel supplementum pretij, ita docet *Bart. in d. l. 2. col. pen. vers. quarto quid si dictum est, & Bald. col. 5. vers. quarto quaro, & Salicet. col. 4. vers. septimo quaro, & Paul. de Cast. col. 2. in 2. concl. Azo. in sum. C. de resc. vend. col. 1. vers. quid nisi dixerit, Paris. conf. 128. col. pen. vol. 1. Gab. sap. cit. loc. n. 98.* Hæc n. sciētia probatur, quādo in instrumēto adest clausula, *Ex certa scientia, Mantie. conf. 82. col. 2.* vel ex alijs coniecturis, docet *Bald. in d. l. 2. vers. sexto quaro, Gabr. cit. loc. n. 101.* In dubio vero præsumitur potius ignorantia.

tia stante læsione ultra dimidiam, ita *Bald. cit. loc. Abb. & Imol. in cap. pensalt. col. 1. de empt. & vendit. Alex. conf. 1. col. 1. volum. 6.* similiter præsumitur ignorantia, etiam si appareant coniecturæ in contrarium, in minore, rustico, vel muliere, in quibus præsumitur potius simplicitas, quam animi deliberatio, ita *Gabr. post alios per ipsum citatos supradiet. loc. n. 104.*

- 15 Eodem modo si in instrumento venditionis venditor dedit, & donauit illud, quod plus valebat, non potest aliquid petere sub prætextu læsionis ultra dimidiam, si habebat scientiam veri valoris rei venditæ; si vero ignorabat, vel sumus in dubio, & tunc potest uti remedio huius *text.* ita *Gabr. cit. loc. num. 52.* qui licet loquatur generaliter non facta distinctione ignorantia, vel scientia in casu prædicto, est tamen intelligendus secundum hanc distinctionem, ut late docent *Cauall. commun. cont. comm. q. 511. per tot. & Boer. decis. 142. per tot.* qui in fin. dat cautelam, ut in instrumento venditionis apponantur hæc verba, *Qui quidem sciens valorem rei prædictæ cuius iuris iuris, & pertinet. & plus valere, ac pretium ascendere prædictum; illud totum, & quid quid plus valet, quantumcumque sit, siue magnum, siue paruum ex sua certa scientia, & non aliquo ductus errore eidem emptori tanquam benemerito dedit, & donauit pure, & libere, ac simpliciter, etiam si excederet dimidiam iusti pretij, quam clausulam operare, siue sciuerit, siue ignorauerit venditor valorem rei, ait Boer. citat. loc.* Eodem modo operantur illa verba, *Si plus valet, donat,* si in instrumento fuerint repetita, secundum eundem *Boer.* quem etiam sequitur *Gabr. cit. loc. num. 55.* qui alios citat, & declarat *num. 56.* Prædicta verba habere prædictum effectum, quando principaliter sunt posita in instrumento, secus si incidenter, *Paris. cons. 128. n. 33. vol. 1.*

- 16 Nota octauo, quod non solum venditor quando vendidit læsus ultra dimidiam, sed etiam emptor quando emit læsus ultra dimidiam potest petere restitutionem pretij excedentis, vel rescissionem contractus, iuxta terminos huius *text. & l. 2. cit.* ita docet *glos. 1. in cap. cum causa, versic. & sic etiam, eod. tit. de empt. & vendit.* vbi etiam *Imol. col. 12. Bart. in cit. l. 2. vers. quaro secundo, vbi etiam Bald. vers. 16. & alij, Abb. in hoc cap. cum dilecti, notab. 2.*

- 17 Nota nono, remedium huius *text.* non habere locum in simplici donatione, *Aymon. conf. 114. num. 12.* quod non procedit in donatione ob causam; in ea enim habito respectu ad causam donationis, pos-

se peti rescissionem, vel supplementum, iuxta terminos huius *text. & l. 2. cit.* docet *Gabr. citat. loc. num. 46. post Aymon.* per eum adductum.

- 18 Controuersum est in hac materia, an dispositio huius *text. & l. 2. cit.* habeat locum in venditione facta auctoritate, & decreto Iudicis, in quo casu DD. pro vtraque sententia adducit *Gabr. cit. loc. num. 57. & seqq.* nihilominus illa videtur securior opinio, quod etiam in venditione facta decreto Iudicis possit peti rescissio, vel supplementum n. pretij, stante læsione, seruata dispositione huius *text. & l. 2. prædictæ,* quia licet decretum Iudicis magnam faciat præsumptionem contra læsionem, tamen læsione euidentissime probata, cedere debet præsumptio veritati, late docet *Grat. consil. 5. col. 2. volum. 2.* DD. pro hac sententia adducit *Gabr. cit. loc. num. 60. versic. & propterea,* & quotidie videmus seruari in praxi; nam Ecclesia, cuius bona non possunt vendi sine Iudicis decreto, læsa agit contra venditionem vigore huius dispositionis, & idem prædicatur in venditionibus sub hasta, in quibus solet interuenire decretum.
- 19 Controuersum est etiam in eadem materia, an remedium huius *text. & citat. l. 2.* locum habeat re nõ tradita, & licet vtraque opinio iudicetur communis, affirmatiua tamen, nempe quod prædictum remedium procedat re adhuc non tradita, habetur pro magis communi, ut refert *Cauall. com. cont. com. q. 510. vers. sed contra,* vbi cumulat DD. & rationes pro hac sententia.
- 20 An autem quis possit venire contra contractum iuratum remedio huius *text. & cit. l. 2.* vide *Gabr. cit. loc. num. 78 & seqq.* vbi fuse discutitur quæstio, & notata per me supra ad *text. in cap. quamuis pactum, de pact. in 6. §. 2. num. 2. Annot. 50.* vbi firmatum est, enormissime læsum adhuc ut possit contra instrumentum iuratum venire, tenei petere relaxationem a iuramento, antequam agat, *Abb. in cap. cum causa, nu. 13. eod. tit. de empt. & vend.*
- 21 Quando remedium huius *text. & citat. l. 2.* possit intentari contra tertium possessorem, vide late *Couar. var. resol. libr. 2. c. 3. num. 10.* & post eum *Cauall. com. cont. com. q. 443.* qui tenent, quod si tertius possessor habuit rem a primo emptore titulo lucratiuo, vel cum eodem titulo læsionis, & primus emptor non est soluendo ex æquitate prædictum remedium competit contra tertium possessorem, secus tamen est si secundus emptor emit iusto pretio; tunc enim non est agendum contra tertium posses-

sefforem prædictum, nisi in casu, quo tertius possessor emit iusto pretio, sciens vitium rei; nam tunc etiam potest agi contra tertium possessorem remedio huius *text.* si primus emptor non est soluendo, ita *Couar. & Canall. citat. loc.* qui alios adducunt.

22 Quid autem sit dicendum, quando res est perempta, & non extat? Resp. Canonistas in hoc *cap. cum dilecti*, tenere venditorẽ posse remedio huius *cap.* agere ad pretium, quia cum in hoc casu obligatio emptoris sit alternatiua ad rem, vel ad pretium, re perempta manet obligatio quoad pretium, *text.* est in *l. emptione, de verb. oblig.* Nihilominus alij communiter distinguunt, aut res perempta est penes emptorem sine illius culpa, & venditor non potest agere nec ad integrum iustum pretium; aut res perempta est penes secundum emptorem sine illius culpa, qui tamen primo emptori soluerat iustum pretium, & tunc primus emptor omnino tenetur ad integrum pretium; e contra vero si emptor emendo deceptus est ultra dimidiam iusti pretij, & penes ipsum res est perempta sine sua culpa, venditor tenetur restituere quod pluris iusto pretio accepit, & ad id conueniri potest, quia licet res sit perempta, loco tamẽ illius venditor pretium habet, ita distinguit *Couar. cit. loc. cap. 4. sub num. 14.* quem sequitur *Canall. cit. loc. num. 3. & seqq.* Alios casus, in quibus decur, vel denegetur remedium huius *text. & cit. l. 2.* vide apud DD. in *ead. l. & idem Gabr. loc. cit. Add. ad Bart. in d. l. 2. Ricc. collect. 81. 1. par.* *Couar.* & alios citatos.

23 Nota decimo, modum cognoscendi læsionem ultra dimidiam, quem ponit *Abb. in hoc cap. num. 2.* procedere tam ex parte emptoris, quam venditoris, videlicet in emptore, qui tunc dicitur læsus ultra dimidiam, quando res, quæ valebat 10. emit ultra 20. In venditore, qui tunc dicitur læsus ultra dimidiam, quando res, quæ valebat 10. vedit pro quatuor, eodem modo computatur etiam per *Couar. var. resol. libr. 2. cap. 4. num. 8.* qui testatur, hunc esse modum communem, & practicabiliore, licet alios referat contrarios.

24 Ad cognoscendam enim hanc læsionem est attendendum iustum pretium rei habito respectu ad tempus celebrati contractus, non autem ad tempus anterius, vel posterius; non est tamen necessario attendendus dies præcisus celebrati contractus, sed tempus circa diem contractus per aliquot dies, vel menses ante, & post, & ita DD. communiter aduertunt in *cit. l. 2.* &

notat *Gabr. cit. loc. num. 47.* Idq; non solum procedit in rebus profanis, sed etiã in Ecclesiasticis; Ecclesia enim, quæ præterdit læsionem, tenetur illam probare tempore contractus, ita *Cal. conf. 5. tit. de rer. permut. Iaf. conf. 57. volum. 1.* non enim sequitur, res hodie est tanti redditus, ergo olim etiam fuit ita, *Alex. conf. 77. ad fin. num. 20. volum. 1.* quam quidem esse communem opinionem etiam Canonistarum tam in rebus Ecclesiæ, quam profanis, docet *Guid. Pap. dec. 157.*

25 Sed aduerte, quod ad cognoscendam prædictam læsionem non attenditur tempus contractus, sed tempus solutionis, quando illa differitur in tempus futurum, dubiumq; existit, an solutionis tempore res sit minus, vel plus valitura, & venditor non erat alias venditurus tempore contractus pro valore tunc currente, & hæc est bona limitatio ad communem opinionem præcedentem, probatur ex *cap. ciuitate, & cap. fin. de usur. vbi Ab. 2. notab. num. 3. Cagnol. in d. l. 2. num. 2. 3. ad fin. Veron. de simulat. contract. in 2. presump. n. 28.*

26 Aduerte etiam, quod in prædicta consideratione pretij tempore contractus, est habenda ratio oneris apppositi in ipsa re, pura retrovenditionis, & similium, *Paul. de Cast. d. l. 2. post num. 35. vers. 4. limit. Gab. cit. loc. num. 51.* qui alios citat, nam secundum veram opinionem, & communem res minus valet ex tali onere, ita *Tiraquell. de retract. conuent. in presat. num. 20. Cagnol. in l. 2. nu. 53. C. de pact. inter empt. & vend. Abb. in cap. in aliquibus, de decim. quicquid aliud dicat Add. 1. ad Abb. eod. loc.* Similiter est habenda ratio de canone, & seruitutibus debitis a re, quia prædicta faciunt semper rem minus æstimari, & sunt pars pretij, *Cagnol. in l. 2. num. 243. C. de resc. vend. Boer conf. 30. num. 8. Osasch. dec. 91. num. 10. Minoch. conf. 258. num. 30. lib. 4.* cum alijs per *Cardin. Mant. de tacit. & ambig. conu. tit. 20. lib. 4. num. 37. & 38.* prout idem dicimus de qualitate venditoris implicati a re alieno, ac pluribus debitis, quæ diminuunt valorem pretij, vt in *dec. Spoletana prædij, coram D. Pamphilio 27. Iunij 1614.* iuxta dispositionem *l. eum, qui, s. melior, de in diẽ adiect. Bart. in l. 1. s. fibares, nu. 3.* vbi *Rip. num. 28. ad Trebell.*

27 Altercantur DD. in hac materia, an ad cognoscendam læsionem prædictam sit attendendum iustum pretium commune, an autem singulare; & quod sit attendendum iustum pretium commune, videtur frequentius apud Ciuiliistas, quos adducit *Gabr. cit. loc. num. 50.* Verum Canonistæ

amplectuntur sententiam, quod sit attendendum iustum pretium singulare, & hæc videtur æquior sententia, quam tenet *Imol. in cap. cum causa, col. 11. de empt. & vendit. Ioan. Andr. in tit. de empt. & vendit. in ult. addit. Mag. Anton. de Butr. in cap. cum Ioannes, per illum text. de fid. instrum.* Fallit tamen hæc secunda opinio, quando pretium singulare esset affectionis, quod non debet attendi, *l. pretia rerum, ad leg. falcid. sap. 1. de empt. & vendit. Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 3. num. 4. Valasæ. consul. 43. num. 13. latæ Mascard. concl. 657. n. 6.*

38 Quomodo sit probanda lætio in his terminis, & d. l. 2. Quomodo debeant deponere testes de pretio, & valore rei, & quibus testibus, vel instrumentis standum sit, vide late tradita per *Mascard. conclus. 961.* & latius, ac accuratius per *Gratian. discept. for. cap. 461.*

29 Nata ultimo, quod finitur, & præscribitur remedium huius *cap. cum dilecti, & sapius cit. l. 2. de resc. vend. l. patio triginta annorum, ut per Cagnol. in ead. l. num. 194. Pinell. ibid. in 2. par. cap. 1. num. 26. Seraphi. dec. 602. num. 11. Gratian. discept. for. c. 777. num. 12.* Verum quia hæc materia est civilis, & apud Civilitas reperitur satis diffusa, ad illos me remitto.

S V M M A R I V M.

- 1 Sepulturam potest quisquis sibi eligere etiam extra Patriam, num. 2. Quid si eligat sepeliri in sepulchro alieno, quis debeas consentire, nu. 3. Et quid si sint plures Patroni, num. 4. Et quid si Patronus dissentiat, an dicatur quis decessisse sine electione sepultura, num. 5.
- 6 Sepulturam quando possit eligere filiusfamilias, & quando mulier, nu. 7. Et quid de Novitio, num. 8. Vel de Episcopo, vel Abbate, n. 9.
- 10 Sepultura electio extra Parochiam non potest impediri per Parochum, immo si Parochus vocatus recuset accedere ad sepeliendum cadaver, potest sepeliri sine illo.
- 11 Sepulturam an possit sibi eligere impubes, & quis dicatur talis. Et quid post factum puberem, nu. 12. Et an pater pro eo, num. 13. Et an sit sepeliendus in sepultura electa a patre, si factus est pubes, nu. 14. Quid de filio eman-

cipato, num. 15. Et an possit mater pro filio, num. 15. & 16. Vel dominus pro seruo, num. 17. Et an post mortem filij, vel serui, n. 18.

- 19 Sepulturam non possunt eligere Regulares professi. Et quid si decedant extra Monasterium. Nec Vniuersitas pro ciuibus, num. 20. Nec alij omnes, qui carent Ecclesiastica sepultura, num. 21.
- 22 Sepulturam non potest eligere frater pro fratre minore, auus pro nepote, tutor pro pupillo, & amicus pro amico.
- 23 Sepultura non electa, ubi sepeliendum sit cadaver. Et ubi non habentes propriam sepulturam, nu. 26. Et ubi vagi, & peregrini, n. 27.
- 24 Capitulum Neapolitanum laudatur.
- 25 Expositi ubi sint sepeliendi.
- 28 Sepulture electio quando confirmetur voto, iuramento, vel pacto. Et quid si facta est ad alterius suasionem, n. 29. Et an possit committi alterius voluntati, n. 30.
- 31 Sepultura electio an possit mutari. Et quid si fuerit iuramento firmata, num. 32. Et quid veniente noua causa, num. 33. Et quid si eligens ad salutem redierit, n. 34.
- 35 Sepulture electione facta ex inductione, qua pœna puniatur inducens, nu. 36. & 37. Et quando excusetur, nu. 38. 39. & 40. Et quas pœnas incurrat laici, n. 41. Et an Novitij, nu. 42. Et an Parochus, num. 43. An restitutio cadaueris sit facienda ante omnia, num. 44.
- 45 Sepultura electio quomodo probetur.
- 46 Sepulturam non eligens, sed mandans non sepeliri, vel sepeliri sine pompa, an sit audiendus. Et hæres contrafaciens an incurrat pœnas.
- 47 Sepultura an possit eligi in Ecclesia Monialium.

ARGVMENTVM.

De electione sepulture. Notatur, quis valeat sepulturam eligere, & quam, & in qua Ecclesia. Et quis non possit electionem prædictam facere. Electione

ctione non facta, vbi sepeliendum cadauer. Semel facta electio, quando possit, vel non possit mutari. Hæc electio quomodo probetur. De pœnis inducentium ad eligendam sepulturam voto, iuramento, vel promissione. De reuocatione huius electionis. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO LII.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. 1. de sepult. in 6.

HIC Bonifacius Papa VIII. disponit quid seruandum in electione sepulturæ, prohibens pactum de sepultura eligenda, & mandans, quod non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus sit quis vbi alias erat de iure sepeliendus; alias sepultus cum omnibus obventionibus occasione prædicta restituendus sit, & hoc seruari præcipit sub pœna interdicti Ecclesiæ, & Cæmeterij, prout latius in text. de qua materia extat & alius tit. in Decretalib. vbi DD. omnes, & habetur in can. vnaquaq; 3. §. e contra Adam 13. q. 2. can. dictum 1. q. 1. tractant etiã Ciuilitæ in l. sunt persona, & tot. tit. ff. de relig. & sump. funer. & in l. 1. C. de sacros. Eccles. extant particulares Tractatus, præsertim Sebast. Medic. de sepult. Petr. de Vald. de can. part. cap. 6. Perez de Lara de anniu. & capell. lib. 1. cap. 25. Bellet. disquis. cleric. 1. part. de cler. debit. §. 3. num. 9. & seqq. Ricc. in prax. 3. par. resol. 570. & seqq. Lauor. var. elucub. tit. 2. cap. 11. Barbo. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. & in sum. Apost. dec. verb. sepultura, & de potest. Paroch. cap. 26. Nouar. Lucer. Regul. verb. sepultura, Marant. 2. tom. controuers. respons. 14. Vulp. in prax. cap. 10. Macerat. variar. resol. lib. 1. resol. fin. cas. 59. Fusc. de visit. lib. 1. cap. 25. Genuens. in prax. cap. 61. Bonac. & alij.

- 1 Nota primo, ex illis verbis text. ibi, Sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent, vnicuiq; licitum esse sibi eligere sepulturam ei bene visam, cum id sit actus propriæ voluntatis, vt habemus ex cit. can. vnaquaq; & cap. cum liberum, de sepult. cap. 1. & cap. de uxore, eod. tit. & est commune, siue masculus sit, siue foemina, dummodo habeat debitam ætatem, & a iure non prohibeatur, Lauor. cit. loc. num. 1.
- 2 Ampliatur primo supraposita sententia communis, vt libere quis possit sibi eligere

sepulturam etiam extra propriam Patriã, in diuersa, & remota Prouincia, idq; probatur exemplo Redemptoris nostri Iesu Christi, qui natus est in Bethcelem, educatus in Nazareth, & sepultus fuit in Hierusalem in sepulchro Ioseph, & habetur in cit. cap. 1. vbi glos. verb. alienam, & obseruat Bellet. cit. loc. n. 13.

- 3 Sed hic aduerte, quod si quis eligat sepeliri extra Patriam, vel etiam in Patria, sed in alieno sepulchro, non debet ibi sepeliri, nisi consensibus Patronis sepulchri, quia quod nostram est, absq; facto nostro auferri a nobis non potest, l. id, quod nostrum, ff. de regul. iur. notat Sebast. Medic. de sepult. cap. 9. num. 4. Barbo. de iur. Eccl. lib. 2. c. 10. & in hac materia non dicitur Patronus Rector Ecclesiæ, vel Superior Regularis, sed ille, cui per Rectorem, vel Regulares facta est concessio sepulturæ; vnde in supradicto casu prædictus Patronus, vel eius successores sunt requirendi pro licentia prædicta, sine qua Rector, vel Regulares in prædictis sepulturis aliquem sepelire non possunt; & hoc de iure est, quod in fundo, in quo quis habet vsum, non potest dominus inhabitare inuito usufructuario, l. si bares, §. fin. ff. de usufruct. & habit. Quod tamen limitatur, si Patroni essent extincti; tunc enim Rector Ecclesiæ, vel Regulares possent non solum ibidem alium mortuum sepelire, sed etiam sepulchrum alteri concedere; quia mortuo usufructuario, ille vsum redit ad proprietarium libere, l. penult. C. de usufruct. ita Sebast. Medic. loc. cit. q. 18. num. 3. Limitatur, etiam si fieret causa necessitatis, Lauor. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. num. 36. post Abb. & Roman. locis per eum adductis.
- 4 Dubitatur primo, quid dicendum, si sint plures Patroni, an omnes debeant consentire, vel an sufficiat maior pars, ad hoc vt cadauer illius qui elegit sepulturam in alieno sepulchro, possit ibidem sepeliri. Resp. non sufficere partem maiorem, sed omnes consentire debere, ad hoc vt quis in talisepulchro alieno sepeliri possit, text. est ad literam in l. si plures, ff. de relig. & sumptib. funer. & c. tenet Medic. citat. loc. num. 5.
- 5 Dubitatur secundo, an qui decessit facta electione sepulturæ alterius Patroni, dicatur decessisse non facta electione, si Patronus deneget consensum, nec intendat admittere cadauer ad eius sepulturam. Resp. sine dubio prædictum dici decessisse sine electione sepulturæ stante prædicto dissensu; nam idem est aliquid non esse factum, & nulliter factum; & quod nulliter factum.

- factum est, indicatur non factum, argumeto eorum, quæ habentur in *l. 4. §. condemnatum, ff. de rei iudic. Paris. cons. 95. num. 11. lib. 1.* contrarium dicendum esset, si accederet Episcopi, vel Rectoris Ecclesie dispositio, qui possunt illam concedere in casu necessitatis, etiam inuito Patrono sepulturæ, docet *Bonac. tom. 2. de contract. disp. 3. q. 21. punct. 3. n. 4.*
- 6 Ampliatur secundo principalis supraposita sententia, ut etiam filiusfamilias possit sibi eligere sepulturam, *cit. can. unaquaque. §. exemplo 13. q. 2. Imol. in cap. ex parte, de restit. spoliat. num. 6. Cuman. in l. tam is, §. filiusfamilias, num. 5. ff. de donat. mort. causa, dummodo sit pubes, & habeat liberum arbitrium, cap. 1. de sepult. & cap. licet, hoc ood. tit. & lib. 6. Molin. de iustit. & iur. 10. 1. tract. 2. disp. 214. Layman. Theolog. moral. lib. 3. de iustit. tract. 5. cap. 12. q. 3. num. 5. & hoc etiam si sit minor viginti quinque annis, *Imol. cit. loc. num. 6. Bellet. disq. cler. par. 1. de cler. debit. §. 3. num. 14.* dummodo non sit minor quatuordecim, ut dicemus inferius. Quodq; indubitate procedit in filio emancipato, dicit *Cuman. cit. loc. & alij, quos refert, & sequitur Medic. cit. loc. 1. p. quest. 8. num. 19.**
- 7 Ampliatur tertio, ut etiam mulier possit sibi eligere sepulturam, adhuc vivente eius viro, cum electio prædicta ad eum statum pertineat, in quo mulier soluitur a lege viri, *cap. de uxore, hoc tit. de sepult. docet Medic. cit. loc. q. 8. num. 10. Bellet. disq. cler. par. 1. de cler. debit. §. 3. num. 15.* Vbi sit sepelienda Vxor, quando non elegit sibi sepulchrum, & quid quando habuit plures viros, vide a; notata ad *cap. unaquaque 13. q. 2. supra annot. 25. Lauar. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. n. 130. & seqq.*
- 8 Ampliatur quarto, ut etiam Novitius possit sibi eligere sepulturam, etiam extra Monasterium, & in alia Ecclesia, quia cum hic possit viuis discedere a Monasterio, & ad seculum redire, id etiam debet illi permitti in morte, disponit *cap. cum consulti, & cap. tractavimus, de Regul. & advertit Sebast. Medic. 1. par. q. 8. num. 18. contra Lauar. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. n. 10. qui nu. 99. videtur contra ipsum sentire. Quod si Novitius habeat bona patrimonialia, est sepeliendus expensis bonorum patrimonialium, secus si nulla habeat bona; vnde Monasterium, quod tenetur restituere bona Novitæ defunctæ ante professionem, potest sibi retinere expensas funeris, est indubitatum, & docet *Medic. de sepult. 2. part. q. 4. num. vlt.**
- 9 Ampliatur quinto, ut Episcopus possit sibi eligere sepulturam etiam extra Ecclesiam suam Cathedralē, & in alia, habemus ex *cap. bene 12. q. 2. cap. Apostolica, de donat. glos. in cap. ubicumq. 13. q. 2. Lauar. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. num. 60.* vbi advertit, q; si Episcopus eligit sepeliri extra Provinciam, Capitulum Cathedralis non tenetur ad expensas. Idq; etiã in Abbate non recognoscente Superiorem, nisi Papam, etiã si Regularis sit, q; pôt sibi eligere sepulturam etiam extra Monasterium, quia ille habet velle, & nolle, *cap. si Religiosus, de elect. quod limitat Medic. cit. loc. 1. par. q. 8. num. 12. ad fin.* in Abbate deposito, vel qui renunciavit Abbatiæ, ut non sepeliatur in sepultura electa, quia inspicitur tempus mortis, secus de alio Abbate Regulari, *Lauar. var. elucubr. cit. loc. n. 91.*
- 10 Ampliatur sexto, ut electio sepulturæ libere facta adeo sit exequenda, & sepeliendum corpus in sepultura electa, ut Parochus non possit illam impedire sub prætextu quod sit extra Ecclesiam Parochialem, quia liberum est unicuiq; eligere sepulturam in quacumq; Ecclesia relicta Parochia, quæ aliud non potest prætere, nisi sua iura, est commune, & indubitatum. Hinc *Sac. Congreg. Rit. procurante V. I. D. D. Iosepho de Natale mihi benivolentissimo, Canonico, & maiori Pœnitentiario Metropolitane Ecclesie Capuane meritissimo, decrevit Parochum loci Casapullæ Capuane Diocesis non posse prohibere Fundatori, & successoribus de prædicta familia de Natale ius sepulturæ in Ecclesia per ipsos de Natale ædificata in loco prædicto, reservata quarta funerali eidem Parocho. Imo a Parocho prædictus vocatus accedere, vel licentiam dare recuset licitum esse sepeliri corpora in dicta Ecclesia absq; illius licentia, ita Sac. Congr. prædicta duabus declarationibus, vna sub die 31. Martij 1629. & altera sub die 22. Decembris eiusdem anni, quas declarationes vidi oculatim in forma authentica, dum tanquam vnus ex visitatoribus inter sui visitationibus prædictæ Ecclesie, illaq; refere Alphonf. de Leon. de offic. Capell. part. 1. q. 2. sect. 1. num. 7. & 8. Barbof. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. num. 22. & seq. & in sum. Apost. dec. verb. sepultura, num. 11. Id etiam si electio fiat in Ecclesia Regulari, Lauar. cit. cap. 11. num. 22.*
- 11 Supraposita regula, quod vnusquisq; possit sibi eligere sepulturam, cum sit pars vitæ voluntatis, cuius libertas tolli non potest, *l. 1. C. de sacros. Eccl. cap. 2. quest. 2.* & limitatur primo in impubere; impubes enim non potest sibi eligere sepulturam, nisi

- nisi impubes esset, in quo malitia suppleret etate, quia tunc posset, deciditur in hoc *text. cap. 1. de sepultur. in 6. & obseruat Barbof. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 10. sub num. 27.* post *Lap. Iul. Laur. Sperell.* & alios per eum relatos, & est commune. Quod dubitatur in hoc casu, est, quis dicatur impubes in his terminis. Rationem dubitandi affert opinio *Sebast. Medic. cit. tract. de sepul. q. 8. num. 19. 1 part.* ubi asserit, filium familias posse sibi eligere sepulturam post decimum quartum annum, siue masculus sit, siue foemina, quasi videatur sentire, quod foemina ante decimum quartum annum non possit sibi eligere sepulturam. Verum in hoc opinio *Medic.* est damnabilis, licet in alijs sit sequenda; & proinde dicendum est, impuberem inter masculos dici, qui decimum quartum annum non habet; inter foeminas vero, qui duodecimum. Est indubitatum, & in his terminis obseruat *gio. in cit. cap. licet.* & notat *Barbof. cit. loc. n. 28.* in hoc etiam non est sequenda opinio *Bell. disqu. cler. 1. par. de cler. deb. S. tertius, nu. 14. ad fin.* ubi tenet, quod filius familias adhuc ut possit sibi eligere sepulturam, requiritur, quod sit maior decem, & octo annis.
- 22 Supraposita sententia ampliatur, ut impubes etiam factus pubes non sit sepeliendus in sepultura electa tempore impubertatis, nec illa electio conualidetur, nisi eam post pubertatem ratam habuerit, & id deducit ad exemplum illorum, quæ dicuntur de Matrimonio spirituali in *cap. 1. de regul. iur. in 6. Sebast. Medic. cit. quas. 8. num. 3. Laur. cit. loc. n. 110.*
- 23 Sed nota in hoc casu, quod licet filius familias impubes sibi eligere non possit sepulturam, illam tamen pro eo potest eligere pater, si ita est consuetudo loci, tenent locis citatis *Bellet. num. 17. & Barbof. n. 28.* & est casus *cit. cap. licet, hoc tit. de sepul. in 6.* ubi videtur Summum Pontificem concedere facultatem prædictam patri, si id consuetudo permittat, in *cod. os. Laur. var. elucidr. ist. 2. cap. 11. num. 118.* Verum hodie generaliter, & nulla facta mentione consuetudinis, permittitur parentibus eligere sepulturam in quacumque Ecclesia etiam Regulari pro eorum filijs minoribus, qui ad annos pubertatis nondum peruenerunt; nec a Parochis locorum impediri debent, præsertim si in dictis Regularium Ecclesijs sepeliri consueuerunt, vel in eis habuerunt sepulchrum Maiores, ita *Sac. Congreg. Regul. die 20. Ianuarij 1640.* ut post *Laur. de Peyrin. de privileg. Regul. tom. 3. in fin.* ubi de Decretis nouissimis *Sac. Congreg. pag. 570.* refert *Barbof. in sum.*
- Apost. dec. verb. sepultura, num. 14.*
- 14 Aduerte, quod si pater elegit sepulturam pro filio impubere, qui non decessit tempore impubertatis, sed conualescens factus est pubes; prædictus filius decedens tempore pubertatis non est sepeliendus in sepultura prædicta electa per patrem, nisi filius factus pubes ratam habuerit electionem factam per patrem, docet *Seb. Medic. 1. par. q. 8. num. 3. ad fin. de sepultur.* sequitur *Barbof. de iur. Eccles. lib. 2. cap. 10. numer. 28. vers. que quidem, Laur. cit. n. 118. in fin.*
- 15 Extenditur facultas concessa patri eligendi sepulturam pro filio impubere, per *cit. cap. licet*, ut illa procedat etiam in filio impubere emancipato, prout communiter aduertunt DD. in eodem *cap. licet*, & refert *Medic. cit. loc. num. 7.* Secundo, in filio adoptiuo impubere, cui potest pater adoptiuus durante adoptione eligere sepulturam, quia per adoptionem filius transit in potestatem patris adoptantis, *l. 1. ff. de adopt.* quod procedere dicit *Medic. cit. loc. num. 8. ad fin.* quando filius impubes decessit patre adoptiuo adhuc viuente; nam eo mortuo secus est, *c. vnic. de cognat. leg. Laur. cit. loc. n. 124.*
- Uterius mater quoque potest eligere, sepulturam pro filio spurio impubere, quia illum habet in sua potestate, ut aduertunt DD. in *d. cap. licet*, dummodo non sit legitimatus, quia tunc hæc facultas transit ad patrem, ita *Medic. cit. loc. num. 5.* Intellige, si est in potestate matris, vel ad hanc consuetudo, *Laur. var. elucidr. tit. 2. c. 11. num. 129.*
- 16 Controuertitur tamen, an hæc facultas eligendi sepulturam competat etiam matri pro filijs legitimis; & competere tenent multi, quos refert, & sequitur *Barbof. citat. loc. num. 28. in princ. fin.* testans hanc esse crebriorem Scribentium sententiam, quæ licet sit magnæ authoritatis DD. tamen contraria sententia est iuri conformior, idque probatur ex ratione *text. cap. licet cit.* ubi DD. dicunt, hanc facultatem competere patri, & matri in filios naturales tantum: quia pater, & mater naturalis dicuntur habere filios in potestate; sed non est sic in matre quoad filios legitimos, quos non habet in sua potestate; ergo, & c. tenet *Bellet. disqu. cler. 1. par. de cler. deb. S. 3. n. 18.* qui alios citat. Id tamé permittit tantum matri, absente patre, *Laur. loc. cit. nu. 119.*
- 17 Eadem supraposita ratione potest dominus eligere sepulturam pro suo seruo impubere, qui si factus sit pubes, potest sibi ipsi eligere sepulturam, docet *Seb. Medic. cit. loc. n. 9. Ricc. in prax. p. 1. ref. 577. in princ.*

18 Nota hic, quod hæc facultas eligendi sepulturam, quæ per *cap. licet cit.* conceditur patri, & DD. extendunt ad matrem pro filijs naturalibus, & ad dominum pro fratre, est intelligenda, dummodo electio prædicta fiat in vita filij, vel serui, secus sit post mortem illius, vt aduertit *Barbof. cit. loc. nu. 28. vers. qua quidem*, post *Lauor. & Sperel. p. r. cum adductos, & declarasse Sacr. Congreg. Episcoporum in vna Raglinen. 27. Octobris 1587. testatur Dian. tom. 5. tract. 3. d. casib. occurrentib. temp. mortis, resolut. 107 circa med.*

19 Limitatur secundo supraposita generalis sententia, vt vnusquisq; possit sibi eligere sepulturam, in Regularibus prof. illis; illi enim non possunt sibi ipsi eligere sepulturam, quia non habent nec velle, nec nolle, ideo in sepulchris proprii Monasterij vbi sunt additi, *cap. 1. d. placet; & c. placuit 16. q. 1. sunt sepeliendi, est text. in cap. ult. hoc tit. de sepult. in 6.* vbi tantum permittitur Regulari electio sepulturæ, quando reperitur a deo remotus a Monasterio, vt cum moritur, ad illud commode asportari non possit, & notat DD. omnes in eodem *text. Laurent. de Franc. de controuers. inter Episcop. & Reg. qua. 3. 6. Lauor. var. elucub. tit. 2. cap. 11. num. 96. & est commune. Hæc adeo vera sunt, vt etiam si Regularis extra Monasterium decedat, electa sepultura, extra illud & commode ibi asportari possit cadauer, vnde adhuc Parochis inconsultis, est transferendum ad sepulturam Monasterij, testatur declarasse Sac. Congregat. *Concil. Trident. Interpr. die 2. Iulij 1620. Laurent. de Peyrin in Constit. sui Ord. Minimor. tom. 2. Constit. 7. Pij V. num. 13. vers. ad decimum, fol. 194.* Quod si Regularis decedat in remotis, ita vt commode asportari non possit ad sepulturam sui Monasterij, est sepeliendus in Ecclesia Parochiali ad instar secularium decedentium in itinere, vt aduertunt *Anchar. & Franc. in d. c. ult. Lauor. cit. num. 96.* & idem est seruandum, etiam si Regularis decedat extra Monasterium in loco vbi adest Monasterium sui Ordinis; nam adhuc est sepeliendus in Parochia, si non potest asportari ad proprium Monasterium, notat *glos. in cit. cap. ult. vers. nota primo, & sequitur Barbof. citat. loc. sub nu. 30.* quod non procedere testatur, quando Regularis ibi fuerit causa perpetuæ residentia.*

Quod diximus, Regulares non posse eligere sepulturam, non procedit quoad Nouitios, vt notatum est, nec quoad Conuersos non professos, qui possunt sibi eligere sepulturam, cum ad seculum redire possint.

cap. 1. de priuileg. aduertit Medic. de sepultur. 1 part. cap. 8. num. 15. Dian. tom. 5. tract. 3. resol. 109. dummodo non sint plene trahati, quia vbi sepeliuntur in sepultura Monasterij, *Lauor. cit. loc. nu. 105.*

20 Limitatur tertio principalis regula in Vniuersitate; illa enim non potest eligere sepulturam pro suis ciuibus, ita vt si Vniuersitas construxerit sepulchrum pro omnibus ciuibus suis non dicuntur ciues morti cum electione sepulchra, nisi ipsi ciues in particulari, & peculiariter, & vnusquisque eorum elegerit sepeliri in tali sepultura. Ratio est clara, quia electio sepulturæ est actus propriæ voluntatis cuiusquam, *cap. licet, & ibi DD. hoc tit. de sepult. in 6. Clem. dudum, §. vniuersi, de sepult. Cas. de Grass. de sepult. dec. 1. num. 1. Materaten. var. resolut. resolut. 112. cas. 59. versic. primo nam licet, qui prioribus rationibus, & auctoritatibus probat non esse attendendam electionem sepulturæ factâ per Vniuersitatem, & fabricationem sepulturæ factam per Vniuersitatem, non habere vim electionis sepulturæ, cum sit actus indifferens, tenet etiam *Belles. loc. cit. num. 24. Bonac. tom. 3. de contract. disp. 3. q. 21. punct. 4. n. 9.**

21 Limitatur quarto regula illa, quod vnusquisq; possit sibi eligere sepulturam, in omnibus morientibus, quo vni cadauera Ecclesia prima Ecclesiastica sepultura; nam carens sepultura, frustratorie illam eligens huiusmodi sunt Infidèles, & Hæretici etiam post non esse napparentes, *cap. Ecclesiam, de consecr. dist. 1. cap. sanè 14. qua. 2.* Morientes in torneamentis causa illa exercendi, iuxta disposita in *cap. 1. de torneament.* Morientes in agitatione Taurorum, vt in *Constit. Pij V. d. anno 1567.* Morientes in singulis certaminibus seu duello, iuxta disposita per *Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. de resor. Occidetes in ipsos ex desperatione, vel iracundia, cap. quibus 13. q. 2. cap. placuit 23. q. 5.* Morientes non confessi, & communicati semel in anno, iuxta terminos *cap. omnis vtriusq; sexus, de poenit. & remiss.* Monachi Proprietarij morientes abique emendatione, *cap. super quodam, de stat. Monach.* Blasphemantes Deum publice, qui poenitentiam non egerunt, *cap. 2. in fin. de maled.* Morientes in notorio peccato mortali sine poenitentia, & signis contritionis, *cap. quibus, cap. non a firmemus 13. q. 2. cap. qui recedunt 26. q. 6.* Excommunicati excommunicatione maiori notoria, *cap. sanè 24. q. 2. Clement. 1. de sepult.* Interdicti nominatim, iuxta terminos *Clement. 1. de sepultur.* Nati mortui, & è ventre egressi, illis enim pater non potest eligere sepulturam, hoc idem si

Vitri nati sunt, & mortui sine Baptismo, Raptores manifesti, qui possidentes recusant ablata restituere, nec aliquis pro illis restituere intendit, iuxta late dicta per *D. Anton. 3. par. tit. 10. c. 5. §. 9.* Fures, & latrones, qui in furore, vel depredando occisi sunt, *cap. fures de furt. vbi DD. Suspensi impoentes, c. fin. 13. q. 2.* & ceteri apud Casillas, & *Barbos. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. num. 4. & seqq. de his omnibus Lauror. var. elucubr. tit. 2. c. 12. per 108.*

22 Diximus, quis possit pro alio eligere sepulturam, notandum est etiam, quod non possunt eligere sepulturam frater etiam maior pro minore, auus pro nepote, tutor pro pupillo, & amicus pro amico, *Medic. cit. loc. q. 8. Bellet. disqu. cler. 1. part. de cleris. deb. 5. 3. n. 18.*

23 Quæro hic, si quis decedat nulla facta electione sepulturæ, in qua sepeliendum sit eius cadaver. Non loquor de particulari consuetudine, possessione, vel privilegio, ut est Neapoli, vbi intentionem fundatam sepeliendi, vel concedendi licentiam alibi sepeliendi, contra omnes mortuos in dicta Civitate sine electione sepulturæ habet Ecclesia S. Restitutæ antiquitate, & devotione celebris, quæ est nobilissimi Capituli

24 Neapolitani, in quo emicant, & ad præsens emicant tanquam in eminenti candelabro, vel luceant omnibus, qui in mundo sunt, triginta Reuerendis. Canonici nobilitate, literis, ac virtutibus omnibus ornatissimi, sed tantum de iure. Et proinde

Resp. Episcopos, Canonicos, Rectores, Vicarios perpetuos, Cappellanos, & alios habentes Ecclesias cum onere residendi, quia ibi censentur habere domicilium, vbi continue residere tenentur, sepeliendos esse in sepulturis earum Ecclesiarum. Est commune, & habetur apud *Sebast. Medic. de sepult. 1. par. cap. 7. num. 6. & seqq. vbi nu. 9.* dicit, quod si quis habuerit plura beneficia cum onere residendi, cum dispensatione, sepelitur in sepultura illius Ecclesiæ, vbi residentiam fecerit, etiam priuatim quoad Parochiam, ita de Canonico dicit *Diana tom. 5. tract. 2. resol. 111. Lauror. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. n. 88.*

Alij vero qui morte præventi nullam electionem sepulturæ fecerunt, sepeliendi sunt in sepulchro Maiorum, *cap. is, qui, eod. tit. & lib. & est indubitatum.* Dicitur sepulchrum Maiorum, id est vbi pater, & auus sepulti sunt; quod si non in eadem sepultura sepulti sint pater, & auus, sed in diversis, tunc decedens sine electione sepulturæ sepeliendus est in sepulchro patris, *Abb. in cap. 1. num. 5. de sepult. Sperell. dec. 88.*

num. 7. etiam si omnes ceteri Maiores in vna sepultura, patet vero in alia sepulti fuerint, adhuc filius sepeliendus est in sepultura patris, dummodo id non sit factum casu, vel ex accidenti, *Medic. de sepult. quæst. 7. num. 22. 1. par. Sperell. cit. loc. nu. 9. Barbos. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. sub num. 32.* qui dicit id procedere, quando contrarium non suadet ex qualitate personarum, vel sepulchri, ex quibus posset coniecturari præsumpta intentio defuncti. Quod si quis moriatur superstiti adhuc patre, sepeliendus est in sepulchro aui, & sic vicinioris ascendens, ita *Petr. de Vbald. de Canon. Episcop. cap. 9. num. 8.*

Prædicta regula, quod decedens sine electione sepulturæ sit sepeliendus in sepulchro Maiorum, non procedit e conuerso, ita ut si moriatur pater, vel auus, non est sepeliendus in sepulchro filij, vel nepotis, quia ascendentes non sequuntur sepulchrum descendendum, nec transversales sepulchrum transversalium, nisi sint hæredes, & sepultura sit hæreditaria, nec sit facta electio, ita *Medic. cit. loc. num. 24. Lauror. vbi supra. num. 121.*

Et quod sepultura Maiorum familiaris, vel hæreditaria sit, probatur inscriptione, quæ in illa apponi solet, tenet Author modernus doctrina, nobilitate, & integritate satis conspicuus, huius inelyæ Patris Neapolitanæ ornamentum, Inuictissimo Regi Nostro in sedandis differentijs Fidelissimi Populi Neapolitani mira prudentia vtilis quam maxime, & toti Regno pro illius optimo regimine necessarius, *Dom. Hector Cayc. Lat. Patritius Neapolitanus, Marchio Torelli, olim Aduocatus strenuissimus, Consiliarius prudentissimus, & ad præsens dignissimus Regis Regiam Cancellariam, cons. 94. num. 17. lib. 2.* qui alios citat.

25 Infantes expositi sepeliendi sunt in sepultura Hospitalium, *c. 1. de infant. & lang. l. fin. C. de infant. expos. docet Medic. cit. loc. num. 25.*

26 Verum si quis nullam habeat sepulturam Maiorum, nec aliquam elegerit, sepeliendus est in sepultura Ecclesiæ Parochialis, vbi Sacramenta suscepit, *cap. ex parte, cap. in nostra, de sepult. Medic. cit. loc. part. 2. q. 6. num. 1. & seqq.* est indubitatum, & procedit etiam si in Parochia, vbi quis decessit, & Sacramenta suscepit, reperiebatur animo alibi se transferendi, ut est in officialibus, famulis, conducentibus domum ad annum, & similibus, est etiam commune; & quod in hoc casu præsumatur quis eligere sepulturam in Parochia, vbi recepit Sacramenta, & quod ius sepulturæ pendeat multum.

- ab administratione Sacramentorum, docuerunt *Gratian. discept. for. cap. 95. nu. 74. Rot. apud Seraphin. in vna Hispanen. iuris sepeliendi 9. Iunij 1595. Petr. de Vbald. de quart. Paroch. cap. 6. num. 18. & seq. late Barbos. vbi alios citat, de iur. Eccles. libr. 1. cap. 10. sub num. 33. & id etiam extendit ad externos, & forenses habentes domiciliū in loco, vbi decesserunt.*
- 27 Notandum est hic, quod vagi, & peregrini, quorum paternum sepulchrum vel ignoratur, vel commode haberi non potest, si moriantur dum sunt in via, ex communi DD. sententia sepeliendi erant in Parochia: in qua decesserant, etiam si Parochus illis Sacramenta non administrasset, ex quo reprobatus non fuerat, vel quia ex improviso decesserāt, testatur *Grat. cit. loc. num. 73. Seraphin. dec. 1135. & alij. Hodie vero ex Decreto Sac. Congr. Cardin. negot. Episcop. & Regul. Prapofita sub die 5. Iunij 1592. statutum est, tales sepeliendos esse in Cathedrali, refert *Sperell. dec. 87. num. 14. & sequitur Barbos. cit. loc. num. 35. Lauor. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. n. 144.**
- 28 Nota secundo principaliter in illis verbis *text. Ad vouendum, iurandum, vel fide interposita, seu alijs promittendum, vt apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, &c.* electionem sepulturæ debere esse liberam, probatur etiam ex *cap. cum sit liberum de sepult. & cap. is, qui, §. fin. eod. tit. in 6.* Vnde est, quod votum, iuramentum, vel pactum de eligenda sepultura non valet vt hic, quod intellige, tunc non valere, quando electio sepulturæ cum voto, iuramento, vel pacto fuerit facta ad suggestionem alterius, vt disponit *text.* Quod si facta fuerit motu proprio, nō autem suasio alterius, tunc electio sepulturæ conualidatur voto, iuramento, vel pacto, & vouens, iurans, vel paciscens tenetur seruare votum, iuramentum, vel pactum, explicant DD. in hoc *text. & Medic. cit. loc. q. 15. num. 50. & seq. sequitur Ricc. in prax. 1. par. resol. 573. nec potest reuocari, Marant. controuer. par. 2. resp. 14. num. 8. & notandum est infra.*
- 29 Ampliatur primo supraposita libertas sepulturæ, vt sola suasio sepulturæ electionis illam infirmet, ita vt si Parochus interrogando infirmum, dicat, *Vis sepeliri in Parochia, vel tali Ecclesia,* nominando illā specialiter, electio non valet tanquam facta ad suggestionem alterius, docet post alios per eum adductos, *Ricc. cit. loc. num. 3. Bellet. cit. loc. num. 26.* vbi dicit, multo minus valere electionem sepulturæ verbis indignatiuis, seu adulatorijs, & conditionalibus factā, *Purpur. conf. 413. per tot. volu. 2.*
- 30 Dubium est in hac materia, an electio sepulturæ possit committi voluntati alterius. In quo dubio dicendum est primo, quod non valeat commissio, seu mandatū prædictum eligendi sepulturam in præiudicium Parochialis, nisi Commissarius eligat viuente, & sciente committente. prouf docet *Lap in cap. 1. hoc tit. de sepult. Anshar. conf. 314. Bellet. disq. c. 1. part. de cler. deb. 5. 3. num. 25. & ita seruari Neapoli testatur Ricc. in prax. 1. par. resol. 574. num. 4.* Secundo dicendum est quoad alios effectus valere electionem prædictam post mortem committentis: quia mandatum, cuius effectus necessario cōfertur post mortem mandantis, non expirat morte committentis, ita tenet *Gutier. in tract. iuram. confirm. par. 2. cap. 4. Spinol. in specul. testam. gloss. 2. princ. tit. de elect. sepult. num. 41. & late defendit Ricc. cit. resol. 574. per tot. vbi segregata consuetudine, quæ Neapoli seruatur, testatur, in reliquis talem electionem esse validam, Dian. cit. loc. resol. 105. ver. verum, qui ad tollendas lites consulit dictam electionem esse faciendam ante mortem committentis, Lauor loc. cit. n. 7. & seqq.*
- 31 Nota tertio super illis verbis *text. vel iam electam, vt prius non immutent,* electionem sepulturæ semel, vel pluries factam posse mutari toties quoties eligenti videbitur vsque ad finem vitæ; est enim electio sepulturæ pars vltimæ voluntatis, ita *Sebast. Medic. cit. loc. q. 8. num. 1.* quem sequitur *Marant. cit. loc. num. 5.* sed omnis actus vltimæ voluntatis sua natura est reuocabilis, vt optime firmat idem *Marant. eod. loc. num. 3.* ergo electio sepulturæ valide reuocari potest, est commune, & indubitatum, firmat etiam post alios *Barbos. de iur. Eccles. lib. 2. ap. 10. num. 24.* quæ reuocatio potest fieri non solum expresse, sed etiam tacite, per secundam electionem; regulare enim est in actibus causa mortis, vt secunda voluntas reuocet primam, docet accurate *Marant. cit. loc. n. 4.*
- 32 Fallit tamen supradicta libertas reuocandi electionem sepulturæ, quando illa fuit iuramento, vel voto confirmata, motu proprio, & non ad suggestionem alterius; tunc enim electio sepulturæ non potest reuocari ratione iuramenti, vel voti, *cap. si vero, de iureiur. Genum. in prax. c. 76. num. 15. in annot. de Grass. des. 2. de sepultur. num. 12. Marant. cit. loc. num. 7.* vbi firmat, quod si quis donauerit aliquid Ecclesiæ, & in eodem instrumētō donationis elegerit in eadem Ecclesia sepulturam, iuramentum appositum in dicto contractu confirmat tantum donationem, non vero se exten-

- rendit ad electionem, firmat etiam principalem sententiam *Lauor. var. elucub. tit. 2. cap. 11. n. 16. & n. 4.*
- 33 Potest tamen reuocari electio sepulture, cui accessit votum, vel iuramentum quoties noua causa orta est post votum, vel iuramentum, de qua non fuit cogitatum tempore voti, vel iuramenti, ita docet *Medic. est. loc. quest. 15. num. fin.* vbi exemplificat hunc casum, si quis fuerit creatus Episcopus, vel Religiosus, sequitur *Lauor. est. cap. 11. num. 4.*
- 34 Non tamen censetur reuocata electio sepulturæ, si illa fuit facta tempore infirmitatis, & deinde eligens conualuit, quia non præsumitur mutata voluntas; sicut testamentum factum in articulo mortis non infirmatur ex eo, quod testator conualuerit, *l. fin. & ibi Bald. & alij ff. de hered. instit. cap. licet, de procur. in 6. Mantie. de coniect. ult. volunt. lib. 12. tit. 1. num. 2.* Vnde infirmus eligens sepulturam si conualuerit, & postea moriatur ex alia infirmitate, etiã post longum tempus, dicitur mori cum electione sepulturæ; nam illa facta, non præsumitur reuocata, docet *Bellet. disquis. cler. 1. par. de cler. debit. §. 3. n. 29.*
- 35 Nota quarto pœnas, quas profert Bonifacius VIII. in hoc *text.* Et primo prohibet in virtute sanctæ obedientiæ, & interminatione maledictionis æternæ, ne Religiosi, aut Clerici seculares aliquos inducât ad eligendam sepulturam in eorum Ecclesijs mediante voto, iuramento, vel promissione, vel vt electionem factam nõ mutant, sub pœna quoad eligentium nullitatis electionis, ita vt non possint sepeliri in Ecclesijs electis, nec in alijs, sed omnino quacumq; contradictione cessante sint sepeliendi in Ecclesijs, apud quas sepeliendi de iure fuissent, si sine electione decessissent, ita *text. in §. Statuentes.* Secundo Ecclesiastici præsumentes sepelire contra prohibitionem prædictam in suis Ecclesijs teneantur ipsa corpora, si petantur, & omne emolumentum occasione præfatæ sepulture obtentum, etiam si non petatur, intra decem dies integraliter restituere illis Ecclesijs, apud quas aliàs sepeliendi de iure fuissent; quod si non fecerint ipsorum restituendum Ecclesiæ, apud quas tales defuncti sepulti fuerint, & Cæmeteria earundem tandiu remaneant ipso facto supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio omnium bonorum, ita *text. in §. si vero.*
- 36 Hic notandum est, quid importet pœna apposita in *text. in princ.* videlicet in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ. Et quantum ad pœnam obedientiæ, idem est ac sub pœna peccati inobedientiæ, ita vt transgressores incurrant in peccatum inobedientiæ, quod est grauissimum, cum omnes obedire teneamur Summo Pontifici supremo Prælato, & Vicario Christi, & ideo transgressor punitur canonis pœna depositionis, vbi alia non est statuta, docet *Fuse. de visitat. lib. 1. cap. 31. num. 8. & 9.* quantum ad pœnam maledictionis æternæ, secundum veriore opinionem, per eam non infertur excommunicatio, ita *Lap. in cap. Romana, §. procuraciones, de censur. in 6. n. 2. Gemin. num. 8. & ibi etiam Franz. infertur tamen pœna æterna, quæ debetur pro peccato mortali transgressionis huius præcepti; & ideo significat, præceptum obligare sub peccato mortali, ita Ioan. Andr. in cit. cap. Romana, vbi etiam Lap. num. 1. Gemin. n. 8. in §. procuratores, Mar. Alter. to. 1. disp. 22. lib. 5. cap. 8. super verb. indignationem.*
- 37 Vtcrius transgressores huius *cap. 1.* inducentis aliquem ad eligendam sepulturam, vel electam non mutandam medio voto, vel iuramento, vel pacto vitra pœnas prædictas, incurrunt eo ipso excommunicationem Pape reseruatam, vt in *Clement. cupientes. §. sane, de pœn.* Quam excommunicationem incurrunt, etiam si effectus sepulture non sit subsequutus, vt aduertit *Bonifac. in d. Clement. num. ult.* non tamen incurrunt excommunicationem prædictam, nisi sequutus sit effectus immediatus inductionis, idest electio per iuramentum, vel votum, aut pactum; vnde non sufficit promissio de eligendo, vt dicatur inductio facta, ita *Bonifac. loc. cit. & ibidem Cardin. Gemin. in d. cap. 1. Roderic. quest. Regular. §. 8. artic. 7. d. 5. Sylu. verb. excommunicatio 7. num. 49. contra Benacin. tom. 3. de excommuni. in partic. §. 2. quest. 5. punct. 4. num. 2. vers. secundo.*
- 38 Sed aduertendum est, quod pœnz appositæ in hoc *cap. 1. & cit. Clement. cupientes,* non procedunt quando quis inducitur ad eligendam sepulturam in testamento, seu vltima voluntate, ita *Bonifac. in d. Clement. num. 74. Roderic. art. 7. cit. in fin. Tolet. libr. 1. cap. 36. §. quarta, Suar. dispus. 22. de censur. sect. 4. num. 25. Sayr. lib. 5. cap. 12. num. 9.*
- 39 Nec pœnz prædictæ procedunt contra inducentes ad eligendam sepulturam in aliena Ecclesia; sed necessario requiri vt quis inducar ad sepeliendum in Ecclesia ad se pertinentem, & probatur ex apertis verbis *text.* huius *cap. 1.* ibi, *Vt apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, &* in *d. Clement.*

- cupientes, §. sane, ibi, *Vt sepulturam apud
vorum Ecclesias eligant*, docet etiam *Bonac.
vit. loc. vers. secunda conditio*, vnde *Medic.
cit. loc. quæst. 8. num. 17.* dicit, Religiosos
§. Francisci posse sine timore dictæ pœtæ
inducere aliquem ad eligendam sepultu-
ram in Ecclesia Ordinis Sancti Dominici,
Lamor. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. num. 10.
- 40 Sed aduertendum est etiam, quod in
pœnis prædictis latis contra inducentes
ad electionem sepulturæ per hunc *cap. 1. &
cit. Clement. cupientes*, §. sane, incurrunt in-
ducentes scienter, vel cum ingenti temer-
ritate, quæ scientiæ æquiparatur, vt proba-
tur ex verbis huius *text. ibi, Præsumpse-
runt sepelire*, & *cit. Clement. ibi, Sane temer-
arios violatores.*
- 41 Nota quarto, ex illis verbis, *Vniuersis
Religiosis, & secularibus Clericis*, pœnas
contra inducentes ad electionem sepultu-
ræ esse tantum latis contra Religiosos, &
Clericos, non autem contra Aconomos
seculares Ecclesiæ; vnde si seculares indu-
cerent aliquem ad eligendam sepultu-
ram, vel mutandam electam contra di-
spositionem huius *text. non possent puniri
pœnis in illis appositis, Medic. de sepult.
1. par. quæst. 8. num. 18. post Petr. de Vbald.
de can. Episc. c. 11. n. 15.*
- 42 Sub nomine Religiosorum in hoc casu
veniunt tantum Professi; nam Nouitij
in materia pœnali non veniunt nomine
Religiosorum; comprehenduntur tamen
Religiosi vtriusque sexus, ita vt etiam
Moniales inducentes ad electionem se-
pulturæ voto, iuramento, vel pacto in-
currant pœnas prædictas, docet *Bonacin.
cit. loc. num. 4.*
- 43 Nota quinto, hanc Constitutionem;
cap. 1. & illam Clement. cupientes. citat.
fuisse editam in fauorem Parochorum,
vt ibidem aduertunt DD. omnes; vnde
si ipse Parochus induceret aliquem ad
eligendam sepulturam in sua Parochia,
vel mutandam electam medio iuramento,
voto, vel pacto, non incurreret pœnas præ-
dictas, licet male ageret, quia quod indu-
ctum est in fauorem alicuius, in ipsius
odium retorqueri non debet, *l. nulla, ff. de
leg. cap. quoad gratiam, de regul. iur. in 6. id
etiam procedit si Parochus induceret
aliquem ad eligendam sepulturam in
alia Ecclesia, & ad mutandam electionem
factam in sua Parochia, quia iuri suo
vnusquisque renunciare potest, cap. si
terra, de priuileg. cap. tunc, de testib.
l. si quis in conscribendo, C. de Episcop. &
Cleric. tenet Bonac. tom. 3. de ex. om. in
1. partis. disp. 2. q. 5. punct. 4. num. 5.*
- 44 Nota sexto, inter pœnas notatas con-
tra inducentem aliquem ad electionem
sepulturæ contra *ext. reperiri pœnam,*
quod Ecclesia, in qua cadauer sepultum
est, ex inductione teneatur restituere
ossâ, & oblationes Ecclesiæ, in qua
aliàs sine inductione erat sepeliendum
cadauer; in qua restitutione si contige-
rit lis inter dictas Ecclesias, posset du-
bitari, an Ecclesia, cui facienda est re-
stitutio, possit ante omnia opponere
exceptionem spolij, & allegare non es-
se audiendam Ecclesiam spoliatricem
nisi ante omnia facta restitutione, vt in-
dubitatum est in causis spolij, & resti-
tutionis, s. oliatum ante omnia esse re-
stituendum, vulgatis iuribus. Respon-
deo negatiue, quia Ecclesia, quæ præ-
tendit restitutionem, nunquam fuit in
possessione, vnde non potest dici spo-
liata; & hoc etiam, quia corpus defun-
cti non facile vexandum est, & loco di-
mouendum, *l. fin. C. de sepulchr. viol. &
in l. nemo, C. de relig. & sumpt. funer. In-
nocent. in cap. cum liberum, de sepultur.
Lamor. variar. elucubr. tit. 2. cap. 9. num. 112.
Rot. dec. 854. in antiq.*
- 45 Nota septimo, electionem sepulturæ
probari per testamentum, vel aliam
authenticam scripturam, vel saltem per
duos testes, qui etiam si sint singulares,
probant electionem prædictam, secun-
dum originalem opinionem *Guid. Pap.
decis. 544* quem sequitur *Mascard. de
probat. 3. volum. conclus. 1297. Ricc. in
prax. 1. part. resolut. 575. per tok. vbi
plura ad id cumulat, & testatur ita
decisum in Curia Archiepiscopali Nea-
polis, Bonacin. tom. 2. tit. de contract.
disput. 3. quæst. 21. punct. 3. numer. 10.
Lamor. variar. elucubr. tit. 2. cap. 11.
num. 18. vbi vterius dicit probari elec-
tionem sepulturæ etiam codicillo inua-
lido, & per scripturam manu propria
subscriptam, *Molfes. in sum. tom. 2. traçç.
13. cap. 8. num. 31.* qui etiam addit, ta-
lem electionem probari per solum di-
ctum Confessarij, & ita praticari in
Curia Archiepiscopali Neapolitana te-
statur *Ricc. citat. loc. versio. & patet, ad
finem.**
- Aduertendum, quod non dicitur pro-
bata electio sepulturæ, si probetur pro-
positum sine electione, vt si testes de-
ponant, infirmum dixisse desiderare in
tali Ecclesia sepeliri; nam desiderium,
seu propositum eligendi non est electio,
nec est actus efficax, sed inefficax, ita
*Medic. de sepultur. quæst. 8. num. ult. in
fin.*

fin. Bonacini. citat. loc. versic. addo ad probandum, Diana resolution. moral. tom. 5. tract. 3. de casib. occurrentib. temp. mort. resolut. 106 Lauer. loc. cit. n. 15.

46 Nota, extra text. in hac materia electionis sepulturæ, quod eligens, & mandans corpus suum non sepeliri, non est obediendus, neque hæres incidit in aliquam pœnam, si cum congrue sepeliri faciat, DD. in *l. quidam in suo, ff. de condit. institut. Anton. de Butr. rubr. de sepultur. num 1. Lauer. citat. loc. num. 29.* Quod ampliatur, ut si quis eligens mandauit corpus suum poni in vna storea, siue panno, ipsumque sepeliri cum vna candela, priuans hæredem hæreditate si contraferet; adhuc non est audiendus; & hæres, qui eum sepeliuit honorifice iuxta suæ conditionis statum, non venit priuandus hæreditate, quia tales voluntates tanquam ineptæ circa sepulturam non sunt seruandæ, *l. seruo. §. fin. ff. de legat. 1. Paul. in d. l. quidam in suo, num. 3.* vbi testatur non fuisse seruatam dispositionem cuiusdam Doctoris Paduani, qui mandauerat, quod corpus suum portaretur cum tubis, & corneis ad Ec-

clesiam, vtque fierent nuptiæ, & vxor indueretur pannis rubeis, alias priuaretur hæreditate.

47 Nota vltimo, quod electio sepulturæ potest fieri in Ecclesia Monialium, dummodo hodie non fiat intra septa Monasterij, ita *Natta conf. 432. volumin. 2. Lauer. variar. elucub. tit. 2. cap. 11. num. 22.* & 23. nisi intra septa prædicta reperiretur sepulchrum familiare, & hæreditarium, quia ibi potest fieri electio, docet *Medic. de sepultur. 1. part. quest. 9. num. 11.*

Et quoniam superioribus Annis ad meas peruenit manus elegans, ac docta subsequens Epistola ab eximio V. I. D. Domino *Flauio Ventrilia*, Consanguineo, & Compatri meo dilectissimo, in Literarum mearum responsum missa, illam hic iure edere visum est, ad aliorum peritissimorum DD. exemplum, qui tantum Virum simili honore condecorarunt, vt pote quæ mei styli insuauitatem dulcedine sua temperare potest, cum tam digni Auctoris sit Opus, vt eiusdem tum in legalibus tum in politioribus Literis, breui in lucem prodenda Scripta testantur.

FINIS.

Hæc ad laudem Dei, Deiparæq; Virginis Mariae, Diui Philippi Nerij, ac Sanctorum omnium pro 1. Parte Annotationum ad nonnullos Textus Canonicos, & Pontificias Constitutiones dicta sufficiant.

A D
ILLVSTREM, ET REVERENDVM
DOM· DOM·
IO· BAPTISTAM
VENTRIGLIA
LC· PROTON· APOSTOL·
PRIMICERIVM CAPVANVM,
COMPATREM, ET CONSANGVIN.

EPISTOLA LEGALIS

Dominus Ioannes Baptista Ventriglia Doct̄or Capuanus

A N A G R A M M A P V R V M

Tu sapiens, Tu Iure Canonico sat nitidus, par magno Baldo

DOM. DOM.
IO. BAPTISTAE
VENTRIGLIA
IVRISCONSULTO

ETC.

FLAVIUS VENTRIGLIA

S. P.

Heredes, an. possint pro Dote in solidum conueniri

RE optimo dignam defensione dotem defendendam mihi obiectas; pro cuius patrocínio fortissimi quique nauiter pugnant. Immo Leges, quas Diu Genéri dederunt humano, Legislatores cœlesti Numine afflati, Themidos ipsa filia, Iustitiæ Antistita, pro dote arma capiunt. Acuerem ego argumentorum iacula, rationum sagittas depromerem, & in arenam vel loricatus pro dotis libertate descenderem. Sed non desunt qui aliter opinantes, aduersus illam strenue certant. Quot capita, tot sententiæ. Tuentur multi, oppugnant plerique, & adhuc sub Iudice lis est. Problematicè disseram ego. Tu vero, qui potiora nosse consueuisti, vtramlibet sine offensione, sequaris opinionem.

Pro affirmatiua sententiâ est *text. in l. cum ab uno, ff. de leg. 2. istamq; sequuntur, Accurs. d. l. per illum text. Dyn. Cyn. ac Bart. ibi & in l. continuus, §. fin. num. 16. ff. de verb. oblig. ac in l. debitorem passionibus, C. de pac. idemq; Dyn. & Cyn. in l. 2. C. de hered. action. Imol. in l. seruo legato, §. si testator, ff. de legat. 1. Cuman. d. l. cum ab uno, Alber. ibid. & Craut. d. l. 2. C. de hered. act. col. 1. Salyc. num. 7. Castren. d. l. debitorem, Bald. Nouell. de dot. priuileg. 33. par. 8. Euerar. argum. a dote ad piã causam, Roncbegal. de duob. re. cap. 15. Si id, quod ego num. 12. alijque Classici innumeri, quos referre prætereo, cum recenscat omnes, Dom. Præses de Franch. decis. 581. & Dom. Addent. ibidem, Surd. dec. 90. vbi insignis ille I. C. Dom. Io. Baptistæ Hodierna, Gizzarel. decis. 50. ac Dom. Addent. inter quos, Dom. Balbasar de Angelis, Magnæ Curie Vicariæ perpetuus Criminum Iudex integerr. Afflic. decis. 332. & 210. ibiq; Dom. Addent. Pellie. ad Consuet. Auers. cap. 7. num. 140. Molfes. ad Consuet. Neap. tit. de iur. dot. part. 4. q. 9. num. 9. & seq. Borrell in Sum. decis. volum. 3. tit. 5. num. 490. cum seq. Cornaz. decis. Lucens. 35. num. 6. Grat. dec. March. 176. Horat. Rouat. decis. 140. Cost. de port. rat. quest. 23. in fin. Couar. variar. lib. 3. cap. 7. Gomez. tom. 2. cap. 12. de Contr. tit. de Induid. atq; alij relati ab allegatis.*

Et hanc opinionem esse communem, inquit Flor. d. l. cum ab uno, Gratian. Discept. Florens. vol. 1. cap. 16. num. 15. (reiecta distinctione illa, si dos legata fuerit, vel ex contractu debeat. cum in vtroq; casu heredes in solidum conueniri posse, dixerit idem Grat. dec. March. 146. nu. 8. & Dom. Io. Baptistæ Hodierna ad Surd. d. dec. 90. sub num. 1. & ipse latius Respons. pro D. Lucretia de Schiauettis, & nostris in Comment. ad Consuet. Capuan. ratione ea, nempe ex speciali dotis canore, & priuilegio, vt cit. DD. d. l. cum ab uno, dixerunt.)

Amplia in heredibus in feudilibus, vt teneantur ad dotis exonerationem, & contributionem, cum heredibus in burgenfaticis, Dom. de Franch. dec. 1. nu. 41. & decis. 159. vbi Dom. Addent. Capyc. dec. 198. & ibi Dom. Addent. imo Glossatores, ac præsertim D. D. Prosper Petra, Vastigardi Regulus, Regni Prouinciarum Regius Auditor, & Consiliarius amplifs. D. D. Ca-

rolis Petra, I. V. D egregij, Amici perquam cari, Auus, *Frede. de Subfeud. diff. 13. Ann. all. gat. 96. Amic. tit. Qui feud. dar. poss. num. 7. Ferron. ad Coniuet. Burdeg. tit. de Testam. lib. 2. §. 2. ver. Hoc loco interdum*, ante istos, *Alex. conf. 31. post num. 9. volum. 1. Tiraquel. de Primogen. quaest. 30. nu. 27. atq; nos abunde post omnes cit. nostris Comment. ad Coniuet. Capuan. sed cum declaratione*, quam studiose posuit *Dom. Io. Baptista Hodierna dict. Surd. decis. 90. nu. 15. per totum*, praefatum nostrum Opus summo cum gaudio memorans, 2. & 3. *Impress.*

Amplia in legatis ad piam causam; vt possint pro illis, heredes in solidum conueniri, *acbin. Controuers. Iur. lib. 12. cap. 51. Dom. Reg. Rouit. ad Pragmat. 1. ae Legat. pijs. num. 6. quia valet argumentum de dote ad piam causam*, *Eueryd. loc. de dote ad piam causam.* & affirmarunt mihi R. D. D. *Thomas Guerinus*, Amandulensis, Proton. Apyst. Neap. Eccles. S. Antonij de Vienna Vicar. General. Compater beneuolentis. ac R. D. D. *Iulianus Pacconius*, Collèg. Eccles. Sanct. Mariae Maioris Capuae suae Patriae Primicerius laudatils. Proton. Apost. Legum Doctores ambo luculentissimi.

Amplia in obligationibus factis per defunctum, vt possint pro illis heredes in solidum conueniri, *Gratian. Discept. Foren. discept. 766. num. 32. volum. 4. Doct. Addent. ad Gizzarel. d. decis. num. 7.*

Amplia tandem in actione reali, vt possit pro ea vnusquisque ex heredibus in solidum conueniri, cit. *Dom. Addent. ad Gizzarel. d. decis. num. 19. cum seq. & vide Dom. Episcop. Ric. Colle. decis. colle. 1544. circa med.*

Pro negatiua, est text. in *d. l. seruo legato, d. §. si testator, ff. de legat. 1.* quam vtique communem fuere sequuti, *Dom. Praes de Franch. d. decis. 581. Gizzarell. d. decis. 50. Dom. Ioan. Baptista Thorus* laboriosissimus Doct. & almi Collegij Neapol. Senator, in *Compen. Dec. part. 2. ver. Dos, Surd. cit. dec. 90. vbi Dom. Ioan. Baptista Hodierna, Didac. Spin. Spec. Testam. glos. 11. n. 81. Thesaur. Quaest. Forens. lib. 2. quaest. 67. num. 7.* Ob illam rationem, quia omnes actiones, tam actiuae, quam passiuae inter heredes pro hereditarijs portionibus diuidendae sunt, eosque nullatenus posse, nisi pro dictis portionibus hereditarijs conueniri, habetur in *d. l. 2. C. de hered. act.* ibique Classici fere omnes cum concord. adductis per *Accurs.* & notatur in *l. 1. C. si cert. pet. in l. in executione. in princ. ver. Prima species, ff. de verb. obligat. in l. si uxor, C. de bon. mater. in l. licet, C. ad leg. falc. d. & in l. cum a matre, C. de rei vendic. Boer. decis. 66. Viu. decis. 333. Mastrill. dec. 234. Gratian. Discept. Foren. volum. 1. discept. 150. Gomes. vol. 2. cap. 12. de Contrac. tit. de Indiuia. Viscon. consl. heres; & alij penes relatos.*

Et quilibet heres repraesentat defuncti personam pro ea parte, & portione, pro qua est heres, & in alia dicitur extraneus, *l. 2. §. fin. cu glo. ff. de praet. stipul. & d. l. cum a matre, in fin. Bart. d. l. 2. d. §. fin. post Accurs. col. pen. ver. Ad hoc respondet. num. 3. Gomes. vbi supra, Robles de Repraesent. & ceteri per Surd. d. decis. 90. per Dom. Vincent. de Franch. d. decis. 581. ac per Gizzarell. d. decis. 50.*

Amplia, vt etiam si testator iusserit vnum ex heredibus totum as alienum soluere, adhuc heredes pro rata conueniendi sunt, & non in solidum, *d. l. seruo legato, d. §. si testator, l. si vnus ex heredibus, §. item Papinianus, l. si filia, §. si pater, ff. famil. ercise.* *Dom. Ioan. Baptista Hodierna*, Aduoc. praestantils. ad *Surd. cit. decis. num. 6. in fin. facit Gratian. d. decis. 146. Dom. de Franch. d. decis. 581. & Dom. Addent. ad Gizzarell. d. dec. 50. n. 11.*

Amplia, vt heredes pro ea parte, pro qua sunt heredes, possint instrumenta liquidare, *Alexan. Soc. & alij in l. 2. §. 1. ff. de verbor. oblig. Galter. ceteros referens in Prax. Instrum. ver. Aduertat Creditor ad personam suam. num. 14.*

Amplia, vt heredes pro parte possint vendicare integram rem alienatam, restituta emptori illa pretij parte, pro qua sunt heredes, *Pinell. de bon. mater. in l. 1. part. 3. ver. Ex his autem*, sub *num. 8.* scripsitque mihi D. *Blasius Michalorius* Vrbinas, ac D. *Io. Franciscus Andreolus* Eugubinus, celebratissimi I. C. qui multa ad Iurisperorum vtilitatem doctissima, non sine gloria, iam Praelo dederunt.

Amplia denique, vt ex heredibus quilibet possit soluere debitum pro rata, & erit liberatus, inuito creditore; ac, vt, si heredum aliquis non soluendo efficiatur, alij coheredes non teneantur pro illo, *Gratian. d. decis. 146. num. 4. & Domin. Addent. ad Gizzarell. dict. decis. 50. num. 4. & 5.*

Quaestio perplexa est, caesareaq; opus habet decisione; pro conciliatione, vide *Glos. in l. eos, §. cum in tabulis, siue cum tabulis, ff. de duob. rei.* Vale Compater, & Gentilis mi coniunctissime. Neap. Quarto Idus Sextiles. M. DC. XXXV,

ELENCHVS LOCVPLETISSIMVS

RERVM, VERBORVM, AC SENTENTIARVM OMNIVM,
Quæ in hoc Opere continentur,

A D O M.

ALEXANDRO VENTRIGLIA

IURISC. CAPVAN. ADVOC. NEAPOL.

AUCTORIS CONSANG.

Elaboratus, ac Editus.

A.

Abolutio.

*Abolutio a iuramento est necessaria
minori agenti contra instrumen-
tum iuratum, n. 25. fol. 375.*

*Abolutionis a iuramento discussio-
ne pendente coram Iudice Ecclesia-*

*Stico, quid agendū si emergat incidens in cau-
sa principali coram Iudice illius, n. 9. f. 372.*

*Abolutionem a iuramento potest sibi ipsi dare
Papa, non tamen Episcopus, vel alius Supe-
rior. Et an possit Vicarius illam dare Epi-
scopo, & e contra, n. 28. fol. 375.*

*Abolutio est petenda a iuramento apposto in
contractu, & a iuramento praestito in ratifi-
catione, sicut in transactionibus, n. 26. f. 375.*

*Abolutio a iuramento non est necessaria ad fi-
nem reconueniendi, n. 27. fol. 375.*

*Abolutio a iuramento quando detur periuro,
num. 10. fol. 372. An detur obligato in forma
Camera ad impediendam hanc obligatio,
nem, vel liquidationem instrumentorum,
num. 11. A quo detur periuro, n. 12. Et quo-
modo quis dicatur periurus, n. 13. & 14. f. 373.*

*Abolutio a iuramento denegatur illam petenti
per calumniam, num. 15. Et quando petenti
nihil prodest, vel potest alia via consuli,
num. 16. Quid in casu dubio, num. 17. fol. 373.*

*Abolutio a iuramento quibus casibus non est
necessaria, num. 18. vsq. ad num. 22. fol. 373.
& seq. Quæ, ut tatius agatur, semper petitur
num. 23. fol. 374.*

*Abolutio a iuramento non est petenda per ti-
tularem agentem contra pensionem, si pen-
dente lite soluit, n. 24. fol. 374.*

*Abolutio, relaxatio, & habilitatio a iuramen-
to in quo differant, n. 1. f. 370.*

*Abolutio a iuramento ad finem agendi a quo
Episcopo petatur, n. 2. f. 379.*

*Abolutio a iuramento an concedatur eitate
parte, num. 3. Et quid si pars sponte compa-
rret, num. 4. Et an ab ea detur appellatio,
num. 5. fol. 371.*

*Abolutio a iuramento debet tantum dari ad fi-
nem agendi, num. 6. fol. 371. Et si absolutus in
iudicio plenario sententiam contrariam re-
portauerit, tenetur seruare iuramentum,
& contractum, num. 7. Et quibus verbis, &
clausulis detur hac abolutio, num. 8. fol. 372.*

Actus Iudicialis.

*Actus Iudicialis est nullus in die festo, etiam
de consensu partium factus, num. 4. & 5. Vbi
etiam quid si fiat ex consuetudine, fol. 171.
& 172.*

Actio, & Actor.

*Actio, que competit coniugi ad petendum di-
uortium, nunquam prescribitur, nu. 9. f. 129.*

*Actor quando teneatur exhibere scripturas, de
quibus mentionem fecit in libello, n. 23. f. 294.*

Adulterium.

*Adulteria mutua compensantur inter coniuges
in materia separationis, num. 1. Et quid si ex
vna parte sint plura adulteria, vel emenda-
tio, num. 2. Vel commissa diuerso tempore,
num. 3. Et an compensatio detur ab adulte-
rio ad sodomiam, & e contra, num. 4. & 5.
fol. 129. Et an ab adulterio carnali ad forni-
cationem spiritualem, num. 6. Hac exceptio
quando opponi possit, num. 7. Et an requira-
tur, quod adulterium sit notorium, n. 8. f. 130.*

*Adulterium notorium quando dicatur, num. 25.
fol. 128.*

*Adulterium non est iusta causa separationis,
quando viri causa patratum est, num. 10. Vbi
ipse*

ELENCHVS.

ipse praestituit uxorem, n. 11. fol. 126.

Adulterium expresse remissum non praebet causam separationis, num. 12. fol. 125. Et quando possit inter coniuges transigi, vel remitti tacite, num. 13. fol. 126. Et quid si reconciliatio est post sententiam diuortij, num. 14. fol. 126.

Adulterium occultum, sed incontinenti probari allatum an impediatur restitutionem faciendam coniugi spoliato. Et an propter illud possit coniux expelli, n. 27. f. 128.

Adulterium quomodo probetur ad inducendam separationem, n. 28. f. 128.

Adulterium siue uxoris, siue viri est iuxta causam separationis, num. 2. Et quid si viri culpa adulterata sit n. 3. f. 124.

Adulterium praebet iustam causam separationi, etiam quoad curam, & disciplinam coniugis, num. 4. fol. 124.

Adulterium semel patratum est iuxta causam separationis, secus de adulterio spirituali, num. 5. fol. 124.

Alexander.

Alexander Ventriglia V. I. D. laudatur, Annot. 21. num. ult. fol. 230.

Alienatio.

Alienari an possit res data Ecclesie cum licentia alienandi. Et quid si cum prohibitione alienandi, num. 31. fol. 15. Et quid de re data Religiosis incapacibus, n. 32. fol. 16.

Alienari non possunt actiones, iura, nomina debitorum, & similia Ecclesie, num. 10. f. 11. Et an transigi, num. 11. Et actionem cedere, num. 12. fol. 1. Vel compromitti, num. 13. eod. fol. 11. Quid de bonis per alium possessis, num. 14. & 15. eod. fol. 11. Quid de confessione, & recognitione, n. 16. f. 12.

Alienari non possunt bona Ecclesie mobilia pretiosa sine solennitate. Et quae dicantur haec bona, num. 22. Et an pecunia, num. 23. fol. 13.

Alienatio rei Ecclesie requirit necessitatem, & utilitatem copulatiue, num. 6. Et quae sit solennitas, num. 7. f. 18.

Alienatio rei Ecclesie in summa necessitate valet sine assensu Apostolico, num. 1. f. 17.

Alienatio sine assensu Apostolico si est utilis Ecclesie, non potest reuocari per partes, si Ecclesie vult illi stare, & idem si assensus est subreptitius, n. 14. f. 19.

Alienari non possunt annui redditus Ecclesie, & an minui, vulgo dictum calare, num. 6. Nec etiam hypothecari, num. 7. fol. 10. Nec pignori dari, num. 8. eod. fol. 10. Nec census imponi super bonis illius, n. 9. f. 11.

Alienatio quando fiat sine assensu Apostolico, fieri saltem debet cum licentia Episcopi, & quomodo n. 4. fol. 17.

Alienatio honorum Regularium est facienda consulta Sacra Congregatione, etiam si fiat pro fabrica Monasterij, num. 1. & 2. fol. 26.

Et quid si fiat de bonis, quae habent annexum onus Missarum, num. 3. fol. 26. An id procedat cum irregularibus incapacibus, n. 4. f. 27.

Et quomodo alienatio contra formam Decreti Urbani VIII. sit nulla, num. 5. fol. 27.

Alienatio male facta quomodo reuocanda. Et quid restitutum, num. 6. Et quomodo, & quis petat reuocationem, num. 7. Et an sit necessaria restitutio in integrum, num. 8. Vel quod Ecclesia fuerit damnificata, numer. 9. fol. 27. Et quo damno, num. 19. Et reuocata alienatione quid de damnis, & interesse, num. 11. fol. 28.

Alienationis verbo quid contineatur in terminis Extrauag. Ambitiosa, n. 5. f. 3.

Alienationis causa utilitatis, & necessitatis quomodo probetur. Et an dicatur necessitas, si Ecclesia habeat pro satisfaciendo debito, n. 33. fol. 24.

Alienationis utilitas dignoscitur ne ex pretio proprietatis, an ex redditibus rei, num. 34.

Et an concurrente utilitate valeat contractus sine solennitate, num. 35. Et an defectus utilitatis possit per tertium allegari, num. 36. fol. 25.

Alienationis rei Ecclesie utilitas praesumitur per decretum latum per Commissarium, seruatis seruandis, n. 37. f. 25.

Alienationis in causa est citandus Rector, vel Administrator. Quid si Rector supplicauerit. Et quid de Patrono, n. 12. f. 28.

Alienationis rei Ecclesie causa est probanda per concludentes probationes. Nec creditur de ea assertioni partium, vel Commissarij, num. 31. fol. 24.

Alienantes Regulares bona Monasterij quibus paenis puniantur n. 21. & 22. f. 30.

Alienantes male bona Ecclesie quibus paenis puniantur num. 13. & 14. fol. 29. Et quando excusentur a paenis, num. 15. eod. fol. 29. Quae requirantur ad contrahendas penas, de quibus in Extrauag. num. 16. 17. & 18. fol. 29. An sit probandum Extrauag. esse usu receptam, num. 19. Et an incurramus hypothecantes, num. 20. fol. 30.

Alimenta.

Alimenta debentur spurio non solum ab ipso patre, sed etiam ab herede, num. 31. A Fisco, vel alio successore, num. 32. A Camera Apostolica, vel eius cessionario, n. 33. f. 165.

Alimenta an debeantur spurio, qui habet artem, vel bona unde se aliat, num. 34. fol. 165.

Alimenta quomodo teneantur praestare pater, & mater filio spurio in solidum, an in defectum, n. 18. & 19. f. 163.

Alimenta non tolluntur spurij per Bullam Pij V. num. 22. Et Clericus potest disponere favore alimentorum de bonis patrimonialibus, vel quaesitis ex Beneficij, num. 23. Bulla pra.

ELENCHVS

prædicta de quibus loquatur, num. 25. & 26. fol. 164.
Alimenta spurij sunt præstanda seruata conditione personarum, n. 24. fol. 164.
Alimenta debentur illegitimis de iure canonico, num. 1. Quis sint illegitimi, nu. 2. Et quotuplex species eorū, n. 3. & seqq. fol. 161. & seq.
Alimenta debentur spurij de iure canonico, etiam in foro Casaris, n. 13. fol. 162.
Alimentorum nomine quid contineatur, nu. 14. fol. 162.
Alimenta sunt præstanda ipsi spurio, filijs, uxori, & alijs, ut hic, n. 15. fol. 163.
Annus.
Annus inforscenscia est continuus dierum 361. utilis tamen dato impedimento, num. 1. fol. 35. Quando incipiat currere, num. 2. fol. 36. Quando finiat, num. 3. Et an ultima dies debeat esse completa, n. 4. fol. 36.
Annus probationis in cuius fauorem fuerit inductus. Et quare, nu. 2. Quando incipiat currere, num. 3. Quomodo computetur, & quando finiat, num. 4. fol. 414. Quid in anno bissextili, num. 5. Quomodo debeat esse continuus, n. 6. fol. 415.
Annus probationis an possit prolongari, nu. 11. Quid inter Patres Societatis Iesu, num. 12. fol. 416.
Annus probationis an teneatur emittere trās latus ad aliam Religionem, num. 13. Vel qui intendit ratificare professionem nullam, num. 14. Quid si professio fuerit nulla ratione metus, n. 15. fol. 416.
Annus interstitiorum quomodo computetur, num. 34. fol. 399.
Antoninus.
Antoninus Dia a laudatur Annos. 5. §. 1. n. 5. & 19. fol. 76. & 77.
Apostata.
Apostata inforscenscia in excommunicatione, per annum, an possit ut hereticus puniri, num. 32. fol. 35.
Appellatio.
Appellatio post decem dies valet a grauamine successiuo. Quid de appellatione ab actibus extraiudicialibus, puta electione, &c. Et quid si actus confirmetur Iudicis decreto, n. 59 & 60. fol. 112. & 113.
Appellari an possit post decem dies ex consuetudine, vel statuto, num. 61. Et quid de tercio veniente ad causam, n. 62. fol. 113.
Appellatio post decem dies valet, si appellans non potuit habere copiam Iudicis a quo, vel ad quem, n. 63. fol. 113.
Appellatio a sententia excommunicationis sub conditione valet post decem dies, numer. 64. fol. 113.
Appellatio in dubio non præsumitur infra decem dies, n. 65. fol. 113.

Appellatio non datur de iure canonico, nisi a sententia diffinitiuā, vel habente vim diffinitiuā, & a sententia, cuius grauamen per appellationem a diffinitiuā non potest reparari, n. 1. fol. 99.
Appellari quando possit a decreto delationis inramenti, n. 30. fol. 102.
Appellari an possit ab omissione condemnationis expensarum. A decreto sequstrationis mulieris. A decreto absolutionis ab instantia, num. 32. fol. 102.
Appellatio a decreto continente damnum irreparabile per diffinitiuam ligat manus Iudicis a quo, num. 21. Et appellans a tali decreto potest impune resistere executioni illius, num. 22. fol. 101.
Appellatio a grauamine irreparabili debet interponi infra decem dies. Et quis si grauamen sit successiuum, nu. 23. fol. 101. Declaratur n. 24. 25. 26. & 7. fol. 102.
Appellatio quando detur a mandato de exequendo, num. 28. Et quando a processu ad ulteriora, num. 29. fol. 102.
Appellari potest a decreto admissionis, vel reuocationis probationum, n. 20. fol. 101.
Appellatio quando detur a decreto possessorij, n. 17. fol. 101. n. 28. & 31. fol. 102.
Appellatio datur a grauamine irreparabili, etiam quod non præcedat decretum, num. 7. fol. 99.
Appellatio quando detur a decreto de carcerando, num. 8. fol. 100. Et quando a decreto torture, vel comminata torture, n. 9. 10. & 11. fol. 100.
Appellatio datur a decreto excommunicationis, & quando ad effectum suspensiuum, nu. 12. fol. 100.
Appellatio datur a decreto de compromisso faciēdo, vel non, nu. 13. Et a decreto condemnationis ad triremes, num. 14. A decreto, quo Iudex se declarat competentem, etiam per processum ad ulteriora, nu. 15. fol. 100. A decreto legitimationis persone, n. 16. fol. 101.
Appellationis ab interlocutoria, requisita omnia num. 18. fol. 107.
Appellatio ab excessu executionis debet continere causam expresse, & nominatim, num. 9. Limitatur n. 10. fol. 106.
Appellatio a decreto sequestri non est necesse quod contineat causam, num. 11. Declaratur, num. 14. & 15. Limitatur, num. 13. Idem a decreto torture n. 12. fol. 106.
Appellatio datur a decreto legitimationis persone, & a decreto iniusta admissionis articuloꝝ, n. 33. fol. 103.
Appellatio a decreto habente vim diffinitiuā debet esse in scriptis, num. 34. Et attentata post illam veniunt reuocanda n. 35. fol. 103.
Appellatio datur a præcepto Iudicis emanato
cum

E L E N C H V S

cum causa cognitione num. 36. Et a decreto interlocutorio, quod parat praeiudicium negotio principali. n. 37. f. 103.

Appellatio ab interlocutoria debet interponi cum expressa causa, & nominatim, n. 1. & 2. Etiam si causa sit notoria, num. 3. Declara, num. 4. Et sufficit, quod talis causa sit probabilis, num. 5. Et an pluribus expressis sufficiat, quod verificetur una num. 6. Coram Iudice ad quem, num. 7. Et quomodo debeat probari ad finem inducendi attentata n. 8. f. 105.

Appellatione tacita per arreptionem itineris ad Superiorem debet esse infra decem dies, num. 54. Et appellans ad Superiorem debet illum declarare infra decem dies, nisi vicinus sit, n. 55. f. 112.

Appellatio Fisci debet esse infra decem dies, num. 56. Qui currunt etiam opposita nullitate, num. 57. fol. 112.

Appellationi adhaerens debet infra decem dies adherere, num. 45. Item ratificans, num. 46. fol. 111.

Appellans a reiectione tacita per processum ad ulteriora debet appellare infra decem dies, & cautela si sunt elapsi, n. 47. f. 111.

Appellatio de consensu partium an valeat post decem dies. Qui an currant pendente compromisso, num. 48. Et in sententia conditionali quando incipiant currere, num. 49. Quid de resistato in integrum num. 50. fol. 111. Quid in appellatione a sententia Arbitri, vel Arbitratoris num. 51. Et in appellatione coram honestis viris, n. 52. f. 112.

Apostolorum loco in praxi conceditur in appellatione copia sententiae, n. 38. f. 110.

Appellatio est proponenda infra decem dies, num. 39. Qui an dicantur utiles, vel continui, nu. 40. Currunt de momento ad momentum na. 41. Quando incipiant currere, nu. 42. An currant impedito, num. 43. An dies sententiae computetur in numero illorum, n. 44. fol. 110.

Appellans debet intra triginta dies petere, & recipere apostolos, num. 33. Iudex potest abbreviare dictam terminum num. 34. Quando teneatur pars redire pro apostolis, num. 35. Quid si impedita, n. 36. f. 109.

Appellans si in termino non redierit pro apostolis, sed procuraverit causa commissionem, an dicatur appellatio deserta, numer. 37. fol. 110.

Appellatio quando debeat interponi in scriptis, & quando possit interponi voce, num. 19. fol. 107. Quando dicatur nuda defectu scriptura, num. 20. Quid de iure canonico, n. 21. An causet attentata num. 22. f. 108.

Appellatio quando dicatur in scriptis num. 23. An ita debeat esse in causis summarijs, nu. 24. fol. 108.

Appellatio ab interlocutoria debet continere petitionem apostolorum. Qui dicantur apostoli, & quare sic adesti, dicuntur multis modis num. 25. 26. & 27. fol. 108. Et sunt de substantia appellationis num. 28. Quos sufficit petere infra triginta dies, num. 29. Quando incipiat currere hic terminus, num. 30. Et quomodo debeat fieri petitio apostolorum cum iteratis instantijs, n. 31. f. 109.

Appellatio admissa sine petitione apostolorum valet, n. 32. fol. 109.

Arbores.

Arbores quando euelli possunt, vel incidi in fundo Ecclesia num. 19. fol. 12. Quid veniat nomine arborum, n. 20. fol. 13.

Articulus, Articulans.

Articulans quando dicatur fateri, num. 12. Quae clausula apponantur in articulis, & de illarum virtute, num. 13. fol. 298. & num. 14. fol. 499.

Articulus unde dicatur, & alia quoad nomen, num. 1. fol. 296.

Articulus per quae verba fieri debeat, num. 2. Et quae per illum possint addi petitioni nu. 3. Negatiuus quando admittatur. Et qualis dicatur negatiuus num. 4. An possit formari sub conditione, n. 5. f. 296. & 297.

Articulus impertinens quibus modis dicatur, & sit reiciendus. Et quid in dubio, an sit impertinens, n. 6. fol. 297.

Articulus obiectiuus, vel de iure dantis qui dicatur. Et an admittendus, n. 8. fol. 297.

Assensus.

Assensus Apostolicus in alienatione rei Ecclesiae quomodo exequendus num. 8. An debeat precedere alienationem, num. 9. fol. 18. Cum declaratione, & limitatione, num. 10. 11. & 12. fol. 19.

Assensus Apostolicus impetratus in alienatione, in qua non requiritur, quid operetur, nu. 13. fol. 19.

Assensus Apostolicus in alienatione praesumitur per latum triginta annorum, num. 16. fol. 20. Etiam si non enuncietur in instrumento, nec interueniat scientia Papae, nu. 17. Et quid in alienatione facta per Episcopum, num. 18. Quod non procedit, quando triginta anni non fuerunt integre elapsi nec fuit continuata obseruantia, num. 19. Quid si ex instrumento appareat non interuenisse assensum, num. 20. Et an praesumantur acta facta per Commissarium. Et quid si appareat sententia, quae non iustificetur ex actis, num. 21. fol. 21.

Auus.

Auus an possit instituire heredem nepotem legitimum ex filio illegitimo num. 16. Et quid de nepote spurio ex filio spurio, numer. 17. fol. 163.

Auch.

Auth. G
foro E

B Enc
ret
Patri
Benefic
possit
fol. 1

Benefic
nati
pote

Benefic
cum
do, n

Benefic
nis
ter

nu
cer

Benefic
bet

V
na

pe
fo

Ben
ci

&
v

cu

Ben
ta

C
ni

m
c

fo

Bon
ca

ci
n

Bon
c

Bon
b

Bon
r

Bo
t

Br

ELENCHVS

Auth.

Auth. Gazzaros, C. de hæret. an faciat ius in foro Ecclesie, n. 18. fol. 38.

B.

Beneficium.

Beneficia duo de iure patronatus an possint retineri sub eodem tecto ex dispositione Patroni, n. 7. f. 188.

Beneficia tria sub eodem, vel diuerso tecto an possint retineri ex consuetudine, numer. 9. fol. 188.

Beneficium, ad cuius titulum quis non est ordinatus sed non habet aliunde unde viuat, non potest resignari, n. 15. fol. 379.

Beneficium secundum incompatibile retinens cum primo perdit etiam primum, & quomodo, num. 2. f. 181.

Beneficium insufficiens quod dicatur in terminis incompatibilitatis, nu. 13. & 14. In quibus terminis an sit habenda ratio patrimonij, num. 15. Et an sint computandi fructus incerti, & distributiones, n. 16. f. 185.

Beneficium, ad cuius titulum quis ordinatur, debet esse perpetuum, nec potest ad titulum Vicaria temporalis, vel Beneficij manualis, num. 2. Quid de coadiutoria, num. 3. De Capellania, num. 4. Et de Præstimonio, num. 5. fol. 377.

Beneficium pro titulo ordinandorum debet esse cum possessione, & pacifica, num. 6. fol. 377. & num. 8. fol. 378. Et cum fructibus certis, vel qui communiter certificentur, numer. 7. eod. fol. 378.

Beneficium, ad cuius titulum quis est promotus, non potest resignari, nisi seruata forma Concil. Trident. num. 9. Nec permutari, num. 10. Quid si resignatio de facto fuerit admissa, num. 11. Fallit, quando resignatur causa ingrediendi Religionem, vel cum reservatione pensionis, n. 12. f. 378.

● Bona.

Bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum an sint reuelanda Vniuersitati facienti astimum pro oneribus secularibus, num. 11. fol. 151.

Bona Ecclesia non possunt concedi ad beneplacitum, n. 33. f. 16.

Bona Ecclesia nec specialiter, nec generaliter hypothecari possunt, n. 6. f. 3.

Bona disposita per Clericos fauore illegitimum contra formam Bullæ Pij V. cui cedant, num. 27. fol. 164.

Bona Ecclesia an possint permutari. Et quid inter duas Ecclesias, n. 18. f. 12.

Brachium.

Brachium denegans pro clausura Monialium, quando incurrat excommunicationem, n. 14. Et absolutio cui referretur, num. 15. fol. 83.

Bulla.

Bulla Gregorij XIII. quid statuat de clausura Monialium, & pœnis illam violantium. Quomodo Superiores ingredi debeant septa Monasterij, & contra quas personas procedant censura illius, num. 42. 43. & 44. fol. 79. & n. 45. & 46. f. 80.

Bulla Pij V. de Vicarijs perpetuis non est reuocata per Bullam Gregorij XIII. eiusdem materie, n. 7. f. 224.

Bulle loquentes de clausura Monialium referuntur, & explicantur, numer. 32. & 33. fol. 78.

C.

Canon.

Canones præteritos quis soluat facta alienatione rei emphyteutica, nu. 32. Coram quo Iudice conueniendus, emphyteota Ecclesia remissius, num. 33. Et concessione male facta, debent ne restitui fructus, vel solui canones, n. 34. f. 362.

Canonis solutio per triginta annos facit præsumere iustum titulum in emphyteota, nu. 31. fol. 361.

Canonicus.

Canonici vere seruientes acquirunt distributiones absentium, non autem fide presentes. Et qua dicantur proprie distributiones, num. 13. fol. 220.

Canonici an ex consuetudine, vel statuto possint deseruire per substitutos, numer. 18. fol. 213.

Canonici tenentur interesse Capitulis, & an excusentur sub pretextu, quod male procedatur, cui malo tenetur providere Episcopus, num. 19. Et si Capitulum vocatur tempore incongruo, n. 20. f. 213.

Canonicis quando possit Capitulum licentiam dare lucrandi distributiones in absentia, num. 16. fol. 212.

Canonici seruientes vna hebdomada, & lucrantes distributiones alterius ex consuetudine an sint tuti in conscientia, n. 14. f. 212.

Canonici quando iuuentur consuetudine lucrandi distributiones in absentia, numer. 15. fol. 212.

Canonicus absens potest etiam priuari Canonicatu, & quando, num. 4. Quomodo citandus ante priuationem, num. 5. 6. & 7. Et an citatio sit necessaria, quando priuatio inducitur ex statuto, n. 8. f. 210. & 211.

Canonicus priuatus Canonicatu ob non residentiam non appellat, & quando, n. 9. f. 211.

Canonici tenentur omnino residere in insigni Ecclesia, nec valet in contrarium queuis consuetudo, num. 10. Et de statuto confirmato per Sedem Apostolicam, n. 11. f. 211.

Canonicus absens in utilitatem Ecclesie lucratur distributiones. Cuius Ecclesie utilitas re-

Q99

qui-

E L E N C H V S

- quiratur. Quid de agente negotia Capituli, qui potest illi explere alio tempore, quam tempore officij, num. 10. Et quid si teneat salarium a Capitulo, n. 11. fol. 204.
- Canonicus absens pro seruitio sue prae-bende, quando lucratur distributiones. Et quid si fuerit excommunicatus pro tali causa, n. 12. fol. 204.
- Canonicus litigans cum Capitulo pro fructibus, & ideo absens lucratur distributiones, num. 13. fol. 205.
- Canonicus negligenter male agens negotium Capituli non lucratur distributiones, n. 14. fol. 205.
- Canonicus Vicarius Capitularis an lucretur distributiones impeditus ratione officij, n. 15. Et an visitans propriam Ecclesiam, num. 16. fol. 205. Vbi etiam an Penitentarius, Theologus, Assistent Concilio Generali, Provinciali, vel Diocesano, Missus ad limina Apostolorum, & Examinator Synodalis, nu. 17. fol. 206.
- Canonicus iuste absens perdens distributiones, lucratur massam grossam. Qua proprii dicantur distributiones in hoc casu. Et quid si omnes redditus sunt, distributiones, nu. 18. fol. 206.
- Canonicus iustam causam habens discedendi an teneatur petere licentiam Ordinarij, nu. 19. fol. 206. Qua licentia si est causa studij, non debet excedere quinquennium, n. 20. fol. 207.
- Canonicus absens per tres menses Concil. Trident. an teneatur petere licentiam. Et quid si ad se peculiaris Constitutio Episcopi, num. 21. Hi menses sunt nonaginta dierum, num. 22. fol. 207.
- Canonicus non potest abesse per tres menses, si statutum vel consuetudo Ecclesia minus temporis indulgeat. Et quid si desideret seruitium totius anni, n. 23. f. 207.
- Canonicus absens an peccet, quando distributiones vult amittere n. 24. f. 207.
- Canonicus an teneatur psallere, & canere in Choro ad finem lucrandi distributiones, vel an sufficiat sola interuentio, & an teneatur habere attentionem, num. 25. & 27. fol. 207. & 208. Et quid de consuetudine, n. 26. f. 208.
- Canonicus absens quibus poenis puniatur per Trident. An poena inflicta obligent ipso iure, num. 1. Vel possint per Episcopum minus, vel remitti, num. 2. Et quomodo sit citandus Canonicus pro exequendis poenis praedictis, num. 3. fol. 209.
- Canonicus absens iuste a loco residentiae an lucretur distributiones, n. 1. f. 201.
- Canonicus infirmus lucratur distributiones. Ponuntur casus particulares, etiam si dederit causam infirmitati, & an infirmitas debeat notificari Capitulo, n. 2. f. 202.
- Canonicus senes an lucretur distributiones ini-
absentia. Et an senex dicatur infirmus. Et
quid tempore pellus, n. 4. f. 202.
- Canonicus agens in necessitate lucratur distri-
butiones. Qua dicatur necessitas, n. 5. f. 202.
- Canonicus visitatus, vel prohibitus accedere
ad Choram, vel non admittus a Capitulo,
lucretur distributiones, n. 6. f. 203.
- Canonicus iniuste querelatus, vel carceratus
lucretur distributiones, nec valet consuetudo
in contrarium. Et pro cognoscenda iniusti-
tia est expectanda sententia. Et quid si fue-
rit appellatum, n. 7. f. 203.
- Canonicus iniuste excommunicatus, vel suspē-
sus lucratur distributiones, si per ipsum non
habet absolutioem habere. Quid quando Ec-
clesia est interdicta, vel polluta, n. 8. f. 203.
- Canonicus agens ad recuperandas distributio-
nes debet probare legitimum impedimentum.
Et quando sit necessaria protestatio, num. 9.
fol. 204.
- Canonicus omnes obligantur ad residentiam. Et
quomodo dicantur residere, n. 1. & 2. fol. 196.
- Canonicus curam animarum exercens quando
lucretur distributiones n. 3. f. 196.
- Canonicus absens in mensibus Concil. Trident.
perdit distributiones. Et an valeat consuetu-
do, vel statutum in contrarium, nu. 4. f. 197.
- Canonicus ingrediens Religionem quos fructus
perdat infra annum nouitatus, n. 5. fol. 197.
- Canonicus inseruiens Episcopo quos fructus lu-
cretur, num. 6. Quid de absente causa studij,
num. 7. fol. 197.
- Canonicus celebrans missam priuate tempore
officij an perdat distributiones, n. 8. fol. 197.
Et quia si celebret priuate & vi obligationis
sui Canonatus, n. 9. f. 198.
- Canonicus Vicarius Episcopi an lucretur distri-
butiones cum abest ratione officij, n. 11. f. 200.
- Canonicus iuste excommunicatus suspensus, vel
interdictus non lucratur distributiones.
Quid de alimentis, n. 12. f. 200.
- Canonicus quando possint donare distributiones
omissas Canonico non seruienti, n. 10. f. 199.
- Capella.
- Capella an possit concedi sine assensu Apostoli-
co, num. 25. fol. 14.
- Capitulum.
- Capitulum Cathedralis praecedit Capitulum
Collegiatum, etiam in ipsa Collegiata, & ex-
tra Diocesim, n. 20. f. 141.
- Capitulum praecedit Vicariam Generalem,
quando facit unum corpus cum Episcopo,
n. 21. Quid in Abbate, n. 22. f. 141.
- Capitulum an praeferatur Parocho in funera-
libus, n. 23. f. 141.
- Capitulum non potest statuere super modum
lucretandi distributiones sine consensu Episco-
pi, n. 3. f. 202.

Ca

E L E N C H V S

- Capitulum Sede vacante dispensat in interstitijs, n. 41 fol. 400.
- Capitulum Sede vacante concedens Dimissorias infra annum, quas pœnas incurrat. Et quid si non sortita sunt effectum suum. Et quis possit ab ipsis pœnis absolueri, num. 31. & 32 fol. 253.
- Capitulum an possit impedire optationem, ex quo optans vult dimittere præbendam a se ipso grauata pensione, n. 19 f. 93.
- Capitulum Capuanum laudatur, Annot. 6. §. unic. num. 25. vers. sed cum fol. 93. & Annot. 19. §. 1. n. 9. f. 198.
- Capitulum Neapolitanum laudatur, num. 24. Annot. 52. fol. 475.
- Cap.
- Cap. rursus 1 r. quæst. 2. explicatur, numer. 6. fol. 46.
- Cap. literas, de restitut. spol. procedit in viro contra uxorem, & in uxore contra virum, num. 8 fol. 115.
- Cap. consultationi, de sponfal. datur intellectus, n. 16. fol. 64.
- Cap. graue, de pœnit. & remiss. explicatur, n. 2. & 3 fol. 43.
- Capua.
- Capua Ciuitas laudatur, Annot. 39. §. 2. n. vit. fol. 363.
- Carolus.
- Carolus de Baucio laudatur, Annot. 10. §. 1. in princ. fol. 124.
- Carolus Maranta Episcop. Iuuenacen. laudatur Annot. 13. num. 19. fol. 149. Annot. 15. §. 2. num. 1. fol. 161. & num. 22. fol. 164. & Annot. 17. §. 2. n. 13. f. 185.
- Causa.
- Causa mercedum qua, num. 4. fol. 424.
- Causa concedendi licentiam egrediendi Moniali e Monasterio, nu. 22. vsq. ad 31. fol. 84. & seq.
- Cautio.
- Cautio præstanda per virum de non offendenda uxore an debeat esse particularis, vel generalis, n. 20. f. 122.
- Cautio præstanda ad fauorem uxoris timentis viri sauitiam, debet esse pignoratitia, vel fideiussoria, num. 11. Nec admittitur obligatio, vel hypotheca, num. 12. Nec iuratoria, num. 13. Nisi maritus esset persona discreta, & emendata vita, num. 14. Et quid quando aliam cautionem non habet, n. 15. fol. 121.
- Cessio.
- Cessio in Clericum dicitur facta in potentiorum, num. 5. Idem in Ecclesia, numer. 6. fol. 144.
- Citatio.
- Citatio per edictum debet affigi ad valuas Ecclesia Maioris, vel Beneficij, si citandus est Beneficiatus, n. 13. & 14. f. 96.
- Citatio in locis vicinis quomodo sit facienda, & quot in locis, n. 15. & 16. f. 96.
- Citatio per edictum potest relaxari in casu, quo est permissa citatio per proclama, n. 20. fol. 97.
- Citatio per edictum inducit præsumptam notitiam, n. 21. f. 97.
- Citatio per edictum non sufficit in causa priuationis, vel in sententia diffinitiuâ, numer. 9. fol. 96.
- Citatio per edictum debet continere competentem terminum, aliâ est nulla, numer. 11. fol. 96.
- Citatur per edictum continens se domi, num. 7. Item Beneficiatus, qui non residet, & quomodo ad finem priuandi illum fructibus, vel Beneficio, n. 8. f. 95.
- Citatio per edictum quibus in casibus permittatur, n. 1. fol. 95.
- Citatio per edictum emanatur, quando contradictor est incertus, nec certificari potest, n. 2. fol. 95.
- Citatio per edictum non datur, nisi capta informatione de non tuto accessu, & quando fitur relationi Cursoris, & sufficit ut non sit tutus ipsi Cursori, licet alijs sit tutus, num. 3. & 4. fol. 95.
- Citatio per edictum fit contra impedientem citationem, etiam sine dato, numer. 5. fol. 95.
- Citari per edictum an possit Capitulum, n. 17. fol. 97.
- Citatio per edictum an possit emanari per Delegatum n. 8. f. 97.
- Citationis per edictum modus, & forma, n. 12. fol. 96.
- Citatio ad sententiam facta in causa ad instantiam vnius partis est tantum notificanda alteri: sed si fiat a Iudice ex officio, est notificanda omnibus, n. 8. f. 325.
- Citatio ad sententiam an possit tolli statuto, num. 9 fol. 325.
- Citatio ad sententiam est facienda in causis in quibus proceditur simpliciter, & de plano, & coram Arbitris, n. 10. f. 325.
- Citatio ad sententiam debet continere certam diem. Et quid si sit pro singulis diebus, vel pro primo die, & deinde pro singulis diebus, num. 11. fol. 325. Et si citatio est pro certa die, an sententia ferri possit extra illam, n. 12. f. 326.
- Citatio ad sententiam non est necessaria, si sententia est facta præuia discussione, n. 13. fol. 326.
- Citatio ad sententiam quomodo fiat, & an possit omitti, quando est facta monitio ad dicendum, num. 14. fol. 325.

E L E N C H V S

Citatio ad sententiam non est necessaria, si fuit lata partibus presentibus. Et quando haec presentia praesumatur. Vel quid si fuerit ad aliam finem, n. 16. f. 327.

Citatio ad sententiam praesumitur in antiquis, & sententia excedens quadraginta annos dicitur antiqua, n. 17. f. 327.

Citatio ad sententiam debet esse nominatim ad sententiam, n. 1. f. 324.

Citatio ad sententiam an debeat esse personalis. Et quid si sit circumducta, vel reuocata, num. 2. fol. 324.

Citatio ad sententiam an debeat esse triplex, num. 3. fol. 324. Et quomodo tacite reuocetur, num. 15. fol. 326.

Citatio ad sententiam si omittatur, inducit nullitatem sententia etiam lata ad fauorem citati cum ampliationibus, ut hic, numer. 4. Vallet permittente stylo in contrarium, nu. 5. Et haec nullitas non sanatur a commissione, num. 6. fol. 325.

Citatio ad sententiam debet fieri a Iudice successore, non obstante illa facta a praedecessore, sicut debet fieri a Iudice Delegato, etiam si alias facta sit a delegante, n. 7. fol. 325.

Citatio ad videndum iurare testes an requiratur quando recipiuntur ad futuram rei memoriam, n. 4. f. 300.

Citatio ad videndum iurare testes solet emanari cum certa hora, & loco, n. 5. fol. 300.

Citatio ad videndum iurare testes requiritur in omni causa, & potest relaxari ab eo, cui commissum est examen, num. 6. Et quid si examen commissum fuerit presente parte, num. 7. fol. 301.

Citatio ad videndum iurare testes requiritur, quando Iudex dicit, quod testes recipiantur infra alios quatuor dies, secus si dixerit per totum sequentem diem, n. 8. f. 301.

Citatio ad videndum iurare testes an sufficiat generalis, num. 12. Et an deseruiat pro termino prorogato, vel dato de nouo, num. 13. fol. 302.

Citatio ad videndum iurare testes requiritur, etiam si Iudex ex officio procedat, num. 14. fol. 302.

Citatio ad videndum iurare testes spatio quadraginta annorum praesumitur, numer. 15. fol. 302.

Citatio ad videndum iurare testes requiritur etiam in summaria informatione ad effectum praestandi alimenta, n. 16. fol. 302.

Citatio ad videndum iurare testes non potest omitti sub praetextu styli Curiae, qui stylus reprobatur, n. 17. f. 302.

Citatio ad videndum iurare testes non requiritur quando periculum est in mora, nu. 1. Quando est probandum debitum contra debitorem suspectum de fuga, num. 2. Si time-

tur mors, vel absentia testium, num. 3. Dummodo de tali causa Iudex informetur, nu. 4. Et an possit omitti ob partis potentiam, num. 5. fol. 304.

Citatio ad videndum iurare testes non requiritur si adest partis presentia, num. 6. Et an in receptione testis omni exceptione maioris, & cuius dicto necessario standum est, nu. 7. fol. 304.

Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria cum contumace, num. 8. Nec in informatione super habilitate, vel inhabilitate persona, num. 9. fol. 304. Nec quando pars habuit se pro citata, n. 10. f. 305.

Citatio ad videndum iurare testes an requiratur quando probatur factum in partibus remotis, & longinquis, naufragium in mari, vel furtum in nemore, & de qualitatibus requisitis, n. 11. f. 305.

Citatio ad videndum iurare testes an requiratur, quando probatur consuetudo, num. 12. fol. 305.

Citatio ad videndum iurare testes an sit necessaria cum eo, qui dedit interrogatoria, n. 13. Vel coram Iudice, qui procedit inspecta naturali aequitate, & potest iudicare secundum suam conscientiam, n. 14. f. 305.

Citatio ad videndum iurare testes an requiratur contra latitantem, num. 15. Vel quando est probanda mors, absentia, vel fama, nu. 16. Vel quando testis declarat dictum suum, num. 17. fol. 305. Et an possit omitti de consensu partium, n. 18. fol. 306.

Citatio ad videndum iurare testes an sit necessaria, quando deponit egregia mulier, nu. 19. Et an sit emananda, quando iurant testes, an quando deponunt, n. 20. f. 306.

Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria, quando pars fuit monita a Iudice, num. 21. Nec in examine requiritur presentia partis si fuit citata, n. 22. f. 306.

Citatio ad videndum iurare testes quando non requiratur in criminalibus, & in causis sanctae Fidei, n. 24. f. 306.

Citatio ad videndum iurare testes in antiquis excusatur, num. 25. Et testis receptus sine tali citatione facit admniculum, numer. 26. fol. 306.

Citandus non est per edictum qui potest inueniri cum notabili diligentia, n. 10. f. 96.

Citatione ad videndum iurare testes non praemissa, ibi non probant, etiam si mille sint, nec faciunt inditium in criminalibus, nu. 9. f. 301. Et quid si pars citata fuit inevitabiliter impedita. Et quando impeditus teneatur mittere Procuratorem, n. 10. f. 302.

Citandus quis sit ad videndum iurare testes, principalis ne an Procurator, num. 1. Et an personaliter, n. 2. & 3. fol. 300.

Clau-

E L E N C H V S

Clausula.

- Clausula apponenda in sententia separationis coniugum, n. 16. f. 126.*
Clausula in articulis admittendis, Saluo iure impertinentium, quid operetur, numer. 15. fol. 299.
Clausula, non animo iniuriandi, apposta in articulis repulsa quid operetur, numer. 21. fol. 314.

Clausura.

- Clausura quid sit, & appellatione illius quid veniat, n. 1. & 2. f. 75.*
Clausura unde incipiat, num. 3. Limen porta an contineatur sub clausura, num. 4. Vel testum, num. 5. Aut Rota, n. 6. & 7. f. 76.
Clausura violatio non habet paruitatem materiae, num. 8. fol. 76. De quo iure fit clausura, n. 9. eod. fol. 76.
Clausuram qui teneantur seruare, n. 10. & 12. fol. 76. An admittat contra se consuetudinem inmemorabilem, num. 12. fol. 76. Aut priuilegium, n. 14. fol. 77.
Clausura conseruanda, ac restituenda onus inlungitur Episcopis num. 1. fol. 81. Quid in Monasterijs Monialium exemptis, num. 2. fol. 82.
Clausuram Monialium quomodo custodiat Episcopus, num. 7. fol. 82. Quibus modis violetur, num. 18. An si quis habeat vnum pedem, vel utrumq; intra Monasterium, vel Monialis extra, num. 19. An si Monialis exeat ad claudendam primam portam, num. 20. An Episcopus, qui ingreditur sine iusta causa, n. 21. Et an infans ingrediendo, n. 22. f. 77.
Clausuram violantes ingrediendo Monasterij Monialium sunt excommunicati, num. 23. fol. 77. Et si ad malum finem, absolutio reseruetur Papae, num. 24. Et quando dicatur ad malum finem, num. 25. Et an incurrant ingredienti cum licentia, num. 26. An ingrediens non ad malam finem, incurrat excommunicationem Sanctissime reseruatam, num. 27. fol. 78.
Clausuram ingrediendi dicitur habere iustam causam Medicus, qui secum non potest ducere Praeticum, num. 4. & 45. Quid si infirmitas non est grauis, num. 46. fol. 87. Item Tonsor causa emittendi sanguinem, num. 47. Confessor in necessitate. Et quid de Sartore, n. 49. Et alijs, num. 50. fol. 87. Cum declaratione, num. 51. fol. 88.
Clausuram ingrediendi, vel egrediendi in Monasterijs Monialium licentiam Episcopus concedit, nu. 16. Etiam in subiectis Sedi Apostolicae num. 17. Et quid in subditis Regularibus, n. 19. f. 83.
Clausuram violantes introducendo qua poena puniantur, num. 34. fol. 78. Quid si sint Abbatissa, vel Superiores, n. 35. 36. & 37. Vel si

sint primata persona, n. 38. & 39. fol. 79.

Clausuram ingrediens cum licentia subreptitia incurrit in excommunicationem Concilij, num. 29. Et an incurrat ingrediens cum licentia, sed non in scriptis, n. 30. f. 78.

Clement.

Clement. 1. de priuileg. explicatur, num. 48. fol. 432.

Clericus.

- Clericus quando possit arma portare, & ad id licentiam dare Episcopus, n. 13. f. 388.*
Clerici quando non soluunt veſtigalia, vel pedagia, num. 22. Et quid si sint imposta pro refectione viarum, n. 23. f. 153.
Clerici an teneantur soluere ius pastui, seu fidas, vel diffidas, num. 19. Quid de Clericis exteris in locis, in quibus habent Beneficia, num. 20. fol. 152.
Clerici etiam in prima tonsura sunt immunes a gabellis, & alijs oneribus Clericorum, nu. 1. Quid de Clericis coniugatis, & Gracis, nu. 2. Quid de illorum familia n. 3. f. 150.
Clericis prohibentur negotia secularia, & quae, num. 7. & 8. fol. 145.
Clericus ignotus non est admittendus ad exercitium Ordinis sine literis commendatitijs, num. 1. Pallit in Clerico noto, vel Clerico peregrino associato personis qualificatis, num. 2. Et in Clerico, qui alio modo probat suam legitimam promotionem. Vel secreto, aut ex deuotione celebrat, n. 3. f. 266.
Clericus exterus sine literis commendatitijs non potest expelli ab Ordinario, si non vult Ordines exercere. Et quid de Heremitis, num. 11. fol. 267.
Clericus quando degradetur verbaliter, & quando actualiter, n. 11. f. 38.
Clericus confitens in testamento se debitorem spurio, quid agat. Et quid si emptor reuendat spurio bona empta a Clerico, n. 28. f. 165.
Clericus si reliquerit bona sua distribuenda pauperibus, potest executor distribuere in filios spurios, si pauperes sunt, n. 30. fol. 165.
Clericus falsum deponens coram Laico, ab Ecclesiastico punitur Iudice, n. 9. f. 317.
Clericus damnatus ad perpetuos carceres est degradandus, n. 9. f. 38.
Clericus reputatus laicus si fuerit contumax, coram Iudice seculari quomodo condemnatur in expensis, n. 24. f. 241.
Clericus non potest possessiones conducere vt fructus vendat. Quid quando successit conductori. Et quid in Monacho, n. 16. f. 145.
Clericus quando possit esse tutor, & ex bonis pupilli negotiari, n. 17. & 18. f. 146.
Clericus quando possit tenere armentum, vel gregem, & fructus vendere, n. 19. f. 146.
Clericus potest locare sua animalia, non tamen illa ad hunc finem emere, licet possit illa eme-

E L E N C H V S

- emere ut depascant sua pascua, & deinde vendere. Potest emere pullum equi, & grandiorē factam vendere, n. 20. fol. 146.*
- Clericus an possit ex necessitate negotiari, n. 23. fol. 147.*
- Clericus negotiator tenetur solvere gabellas, num. 24. Et quaesita ex negotiatione spolio amittit, nu. 25. Etiam si habeat facultatem testandi, num. 26. Et quid intercedente compositione cum Camera Apostolica, num. 27. Quando procedi possit contra negotia:orem post mortem, vel si bona extent penes tertium, num. 28. Et quid si Clericus ex negotiatione non est lucratus, n. 29 fol. 147.*
- Clericus, qui dat pecuniam ad cambium, dicitur negotiator, n. 30. fol. 148.*
- Clericus an soluat gabellas vendens vinum, vel aliud ad minutum, numer. 15. fol. 151. Quid de emptore, remissius, num. 16. Vel conductore, n. 17. fol. 152.*
- Clericus an possit vendere suam immunitatem taxatam, vulgo dictam, Franchitia, num. 18. fol. 152.*
- Clericis an prohibeatur artificium cum negotiatione mistum, n. 12. fol. 145.*
- Clericus potest asportare alibi fructus sui praedij, et carius vendat. Nec de illis tenetur solvere vetergal, aut gabellam, num. 13. & 14. Et pro illis vendendis potest tenere tabernam, num. 15. fol. 145.*
- Clericus deserens bona an teneatur illa ostendere Gabellario, n. 24. fol. 153.*
- Clericus quando soluit gabellas, & collectas impositas pro necessitate communi Clericorum, & Laicorum, num. 25. fol. 153. & n. 26. fol. 154.*
- Clericus negotiator quando soluit gabellas, & collectas, num. 27. Et quando ad id dicatur negotiator, n. 29. fol. 154.*
- Clericus conductor alienorum agrorum quando soluat gabellas, n. 28. fol. 154.*
- Clericus soluit gabellas, & collectas de bonis ei datis cum talionere, n. 30. fol. 154.*
- Clericus in fraudem promotus an soluat gabellas, n. 31. fol. 154.*
- Clericus an soluat gabellas, vel collectas de bonis ei donatis, num. 32. Et quando donatio dicatur in fraudem, numer. 33. Quid si Clericus ad titulum donationis fraudulenta sit promotus ad sacros ordines, numer. 34. fol. 155. & 156.*
- Clericus tenetur bona sua vendere iusto pretio, num. 35. fol. 156.*
- Clericus non potest cogi ad hospitandum milites. Et quid de Laicis cum eo habitantibus, num. 36. fol. 156.*
- Coactus.**
- Coactus ducere a se stupratam absq; fide matrimonij nulliter contrahit, n. 8. fol. 68.*
- Coactus excommunicatione ad exequenda sponsalia moderate tamen, valide contrahit matrimonium, n. 7. fol. 68.*
- Caecus.**
- Caecus non dicitur idoneus testis, vel Parochus pro matrimonio n. 4. fol. 53.*
- Concessio.**
- Concessio domus Ecclesiae pro eodem pretio, quolo:ari est solita, an dicatur utilis, num. 25. fol. 23.*
- Concil. Tridentin.**
- Concil. Trident. sess. 25. de reformat. cap. 3. procedit cum quoumque; excommunicato, praeterquam in causa haeresis, n. 8. fol. 43.*
- Concil. Tridentin. sess. 25. de reformat. cap. 3. non loquitur de infirdefcente excommunicatione in causa Fidei n. 5. fol. 32.*
- Concil. Tridentin. sess. 25. de Regular. cap. 5. obseruatur, n. 13. fol. 77.*
- Concil. Tridentin. sess. 25. de Regular. cap. 3. prob:bens Regularibus erectionem nouorum locorum, quos comprehendat, num. 8. fol. 191.*
- Conclusio.**
- Conclusio operatur in ea instantia, in qua facta est, n. 14. fol. 320.*
- Conclusionem factam non reuocantur attentata. Fallit in multis casibus, n. 15. fol. 321.*
- Conclusionis in causa alij effectus, numer. 16. fol. 321.*
- Conclusio reuocata non producit effectus suos, num. 17. Et quando pars condemnatur in expensis, nu. 18. Terminus ad concludendum quando prorogandus, n. 19. fol. 321.*
- Conclusio qua fit, & unde dicatur, num. 1. An fit de substantia vel ordine iudicij, num. 2. Et in quibus causis non fiat, num. 3. fol. 318. Et quomodo fiat, n. 4. fol. 319.*
- Conclusionem factam testes recipi non possunt. Fallit in multis casibus, num. 5. Et an possint repeti, n. 6. fol. 319.*
- Conclusionem factam, non possunt recipi scriptura. Fallit in multis casibus, num. 7. usq. ad n. 13. fol. 320.*
- Conclusionem factam in causa, qui actus fieri possunt, n. 20. fol. 321.*
- Conclusio in causa in petitorio, an possit intentari remedium possessorium, n. 24. fol. 323.*
- Conclusio expresse, & tacite reuocatur. Quibus modis reuocetur tacite, num. 21. Et an per admissionem nouorum iurium cum clausula, sine prauidicio conclusionis, numer. 22. fol. 322.*
- Conclusio tacita an inducatur per lapsum termini, n. 23. fol. 323.*
- Conclusio in causa quando habeat vim citationis ad sententiam, n. 25. fol. 323.*
- Conclusio in causa non sufficit ad euitandam desertionem, n. 26. fol. 323.*
- Conclusio in causa quomodo fiat, num. 27. Et an post*

ELENCHVS

post conclusionem detur commissio in Signatura, n. 28. fol. 323.

Conductor.

Conductor an liberetur per solutionem alteri factam, quam locatori, & an teneatur denunciare sterilitatem, n. 8. f. 367.

Conductor cogitur ad continuandam locationem in casu, quo successor illi stare tenetur, n. 16. fol. 5. Et in casu, quo in prima locatione multum lucratus est, cogitur reconducere, n. 17. fol. 5.

Conductor primus an preferatur secundo pro eadem pensione in rebus Ecclesie, num. 15. fol. 5.

Conductor non exigens non constituit debitorem in quasi possessione non soluendi contra Ecclesiam locatricem, n. 14. fol. 366.

Conductor antiquus non est preferendus nouo in locatione rei Ecclesie pro eodem pretio. Et si pretendat relocationem, quomodo teneatur illam probare, n. 20. f. 367.

Conductor soluens anticipat an praedictet successor locatori, num. 21. fol. 367. Et quando successor teneatur stare locationi, num. 22. fol. 368.

Confraternitates.

Confraternitates quando dicantur pia loca in materia alienationis bonorum, numer. 3. fol. 3.

Confessarius.

Confessarius simpliciter approbatus ad audiendas confessiones an dicatur approbatus pro Monialibus. Et an approbatus ad audiendas confessiones vnius Monasterij, possit illas audire in alio. Et an approbatus pro Extraordinario possit iterum redire, numer. 44. fol. 431.

Confessarius simpliciter approbatus ad audiendas confessiones non potest eligi a Monialibus vigore Iubilei, num. 45. Nec potest audire confessiones extra Diocesim approbantis, n. 46. fol. 431.

Coniectura.

Coniectura probant in casu difficilis probationis, n. 1. fol. 71.

Coniux.

Coniuges quando sint idonei testes pro matrimonio, vel illius separatione quoad thorum, n. 21. 22. & 23. fol. 57.

Coniux spoliatus si restitui petat, habet probare matrimonium, & copulam, n. 2. f. 114.

Colonus.

Colonus bonorum Ecclesie quas habeat immunitates ab oneribus secularibus. n. 28. & 29. fol. 369.

Commenda.

Commenda bona non possunt alienari sine solennitate, n. 4. f. 3.

Communitas.

Communitas campestris quomodo citetur, n. 19. fol. 97.

Conseruatores.

Conseruatores quas qualitates habere debeant, & Regulares eligentes non habentes requisitas qualitates quas pœnas incurrant, num. 1. fol. 278.

Conseruatorum potestas, num. 3. Et quid sint inter Conseruatores, & Ordinarios sit differentia, n. 4. f. 279.

Conseruatores Regularium excedentes limites iurisdictionis, & id petentes quas pœnas incurrant, n. 5. f. 279.

Conseruatores quomodo eligantur per Regulares, & quomodo electio notificetur Ordinario, & cui, n. 7. f. 279.

Conseruatores possunt defendere Regulares a manifestis iniurijs, dummodo habeant requisita, n. 8. f. 279.

Conseruatores usurpantes iurisdictionem Ordinariorum possunt per ipsos Ordinarios declarari incidisse in excommunicationem Bulla Cœna, n. 10. f. 280.

Conseruatores quos possunt eligere Regulares, & in quo loco sistentes, n. 11. f. 280.

Conseruatores habent iurisdictionem delegatam, num. 12. fol. 280.

Conseruatores an possint procedere contra debitores Monasteriorum, n. 14. f. 280.

Conseruatores possunt eligi Canonici Ecclesie Cathedralis, n. 15. f. 281.

Constitutio.

Constitutio loquens de Religiosis quando comprehendat Mendicantes, & e contra, num. 9. fol. 191.

Consuetudo.

Consuetudo, quod uxor non teneatur sequi virum, non valet, n. 7. f. 270.

Consuetudo quid operetur circa alienationem bonorum Ecclesie, n. 24. f. 7.

Contumax.

Contumax unde dicatur, & quotuplex sit, n. 1. fol. 238.

Contumax etiam factus non auditur, nisi refectis expensis. Item comparens, & consentire nolens, nu. 2. Et quid in eo, qui Procuratorem constituit, qui non vult comparere, vel non potest inueniri, n. 3. f. 238.

Contumax, Minor, Ecclesia, Vniuersitas, vel Collegium quomodo non audiantur, nisi refectis expensis, n. 4. f. 238.

Contumax siue actor, siue reus non auditur, nisi refectis expensis, etiam ex officio Iudicis, & sine partis instantia, num. 5. & 6. fol. 238. & 239. Idq; procedit, etiam si deficiat in vno nummo, num. 7. Coram quouis Iudice agatur. Et quid de Arbitro, n. 8. f. 239.

Contumax Clericus quomodo teneatur satisfada.

ELENCHVS

dare de iudicio fisci, n. 10. f. 243.
 Contumax non est audiendus, non refectis expensis, etiam in alia causa, in qua non est contumax coram eodem Iudice, num. 9. Alias Iudex illum admittens tenetur de suo, nu. 10. Nec iusta causa excusat ab his expensis. Nec admittitur compensatio, n. 11. fol. 239.
 Contumax quo tempore condemnatur in expensis, num. 12. Et an requiratur noua citatio, num. 13. Vel an sufficiat illas offerre, vel depositare, num. 14. fol. 239. Et quid si contumax comparuit in tertia citatione, num. 15. fol. 240.
 Contumax non auditur, nisi refectis expensis tam in ciuilibus, quam in criminalibus, n. 16. Et an possit a tali condemnatione appellare, num. 17. Et qua expensa computetur, n. 18. fol. 240.
 Contumax auditur non refectis expensis comparens immediate post contumaciam, vel quando fuit impeditus, nu. 19. fol. 240. Quod exemplificatur multis modis, nu. 20. fol. 240. & n. 21. & 22. f. 241.
 Contumax pro expensis contumacia potest personam capere, & exequi absq; alia citatione, num. 23. fol. 241.
 Contumax potest audiri non refectis expensis, si venit tanquam reus necessarius. Quid si per viam prouentionis, vel etas si sua putauerit interesse, vel intentaret remedium l. diffamari, n. 25. f. 241.
 Contumax non refectis expensis, nec litis pendentiam allegare potest, num. 26. Et illis refectis auditur in terminis, in quibus causa reperitur, n. 27. f. 241.
 Contumax tenetur prestare cautionem de iudicio fisci, num. 1. Qua an possit esse iuratoria, num. 2. Et an sufficiat illa offerre, num. 3. fol. 242.
 Contumax habens in bonis quando non teneatur dare cautionem de iudicio fisci, num. 4. Et quid si principalis aufugerit factio Iudicis an teneatur fideiussor, n. 5. f. 242.
 Contumax, qui dedit fideiussorem de iudicio fisci, factum pauperem, tenetur alium dare, num. 6. Et quid de fideiussore dato in contractu. Quanto tempore duret haec cautio, nu. 7. fol. 242.
 Contumax appellat infra decem dies, qui quomodo computentur, n. 58. f. 112.
 Curia.

Curia Archiepiscopalis Capuana laudatur, Annos. 49. n. 37. f. 453.

D.

Declaratio.

Declaratio circa usum petita an sit necessario facienda. Et an possit fieri sponte, n. 1. fol. 316.

Declaratio circa usum est facienda simpliciter, si sit ad partis instantiam, secus sponte, num. 2. Nec satisfacit declarans velle vti testium depositionibus in talibus verbis, n. 3. Potest tamen asc. volo vti scripturis, vel testium depositionibus, praeterquam in tali parte, n. 4. fol. 316.

Declarationem circa usum facere debenti est concedendas terminus ad deliberandum, si petat illum. Et quando haec declaratio sit facienda in criminalibus, n. 5. f. 316.

Declarans circa usum quando possit se, & testes liberare a pena facti, num. 6. & 7. Et quando huic declarationi possit renunciari, num. 8. fol. 317.

Decretum.

Decretum continens grauamen per diffinitiuam irreparabile, quae requirat. Exemplificatur in decreto carcerationis, torturae, & excommunicationis n. 5. f. 99.

Degradatio.

Degradatio quoduplex sit, num. 10. fol. 38.

Delegati Delegatio, Delegatus.

Delegari non potest causa Monacho etiam Canonico, num. 26. Delegatus Theologus tenetur assumere Assessorem, num. 27. fol. 345. & fol. 346.

Delegati praestantes consensum alienationibus in damnum Ecclesiae quas penas contrabant, num. 23. Quid de procurantibus decretum a praedictis delegatis indebite, num. 24. fol. 30. Et quid de tentantibus alienare, num. 25. fol. 31.

Delegatio facta Vicario an possit expediri per successorem, vel Episcopum, nu. 23. Et an per Vicarium Capitularem, numer. 24. fol. 345.

Delegatio si pluribus directis, si vnus praecoccupauit, an possit alter se introumittere in causa. Et quando, n. 25. f. 345.

Delegati sententia quomodo exequatur. Et quid extra Diocesim, an teneatur requirere Ordinarium, n. 12. 13. & 14. fol. 342. & 343.

Delegatio quando expiret per mortem delegantis, n. 28. fol. 346.

Delegatus subdelegando, vel declarando non habere iurisdictionem, an possit iterum causam ad se auocare, n. 20. f. 344.

Delegatus quas debeat habere qualitates. Et quis dicatur in dignitate Ecclesiastica constitutus, num. 21. fol. 344. Et quid si Delegatus resignauit dignitatem, n. 22. f. 345.

Delegatus Papa potest subdelegare etiam partibus inuitis, dummodo concurrant requisita, ut hic, & dummodo non sit electa industria persona, num. 15. Et quibus modis dicatur electa industria persona, num. 16. fol. 343. Exemplificatur, n. 18. f. 344.

De-

E L E N C H V S

- Delegatus quando possit subdelegare examen testium, n. 17. f. 344.*
- Delegatus quam consuetudinem teneatur seruare, loci ne litigantium, an loci ubi procedit num. 29. fol. 346.*
- Delegatus in causa appellationis a grauamine an possit cognoscere de causa principali, n. 30. fol. 346.*
- Delegatus non debet trahere partes ultra duas dietas. Qua dicatur dieta. Quomodo computetur. Et quid si locus habeat viam maritimam, & terrestrem, n. 31. f. 346.*
- Delegatus recipit potestatem a die presentationis Rescripti. Et an valeant acta ante presentationem Rescripti, & post datam illius, num. 1. fol. 339. Et quid si processum sit de consensu partium, n. 2. f. 340.*
- Delegatus debet citare cum inserta forma commissionis. Quod ampliatur pluribus modis, & limitatur, n. 4. & 5. f. 340.*
- Delegatus quomodo dicatur maior Ordinario, num. 6. Et quando delinquens extra delegationem, vel in delegatione possit puniri ab Ordinario, n. 7. fol. 341.*
- Delegatus qua possit facere, nu. 8. & 9. Et quando possit ius dicere, vel citare extra locum delegationis, num. 10. Et quando dicatur delegatus in certo loco, n. 11. fol. 341. & 342.*
- Deponens, Deponere, Depositio.**
- Deponens, & negans quando possit se fundare in positione negata. Et quid de Iudice ex officio, num. 20. Et si confiteatur, an possit reuocare confessionem, num. 21. Et an possit puniri de falso, vel condemnari ad interesse partis, num. 22. fol. 285.*
- Deponere recusans quando habeatur pro confesso, etiam in damnum heredis, numer. 25. fol. 285.*
- Deponere non tenetur principalis super positione impertinente. Et qua dicatur impertinens num. 1. fol. 286. Nec super positione incerta, num. 2. Nec super positione contraria, num. 3. eod. fol. 286. Et quid de positione continente factum alienum, n. 4. f. 287.*
- Deponere an teneatur principalis super positione continente articulum iuris, vel consuetudinis, num. 5. Et quando dicatur positio iuris, num. 6. fol. 287.*
- Deponere non tenetur principalis super positione continente petitorium suspensum, nu. 26. fol. 289.*
- Deponere non tenetur principalis super positione negativa. Et quando, num. 7. Nec super positione superflua. Et qua talis dicatur, n. 8. Nec super positione captiosa. Et qua sit, nu. 9. Aliquid de positione implicita, numer. 10. fol. 287.*
- Deponere quando teneatur principalis super positione criminosa, vel continente illegitimitatem, num. 11. & 12. fol. 287. Quid de positione formata per modum interrogationis, n. 13. fol. 287.*
- Deponere non tenetur principalis super positionibus presentatis post terminum. Et an post terminum possint positiones declarari, nu. 14. fol. 288.*
- Deponere habens an possit petere, quod ponens iuret contenta in positionibus esse vera, n. 15. fol. 288.*
- Deponere non debent infans, demens, & furiosus, nec per curatores, aum. 16. Quid de minore, num. 17. Vel de Vniuersitate, numer. 18. fol. 288.*
- Deponere non tenetur principalis super positione dependente ab alia negata, & quam confiteri non potest sine periculo, nu. 19. Nec super positione impossibili, vel contra naturam, vel implicita, vel repetita, vel non bene specificata, n. 20. f. 288.*
- Deponere potest simplex persona per Procuratorem, num. 21. Et qui semel deposuit, non potest cogi iterum deponere sine noua causa, num. 22. fol. 288.*
- Deponere an teneatur Monachus, cuius causa agit Monasterium, vel Syndicus. Et quid de filiofamilias, vel seruo, n. 23. f. 288.*
- Depositio principalis an possit peti ante litem contestationem, post publicationem, vel conclusionem, n. 23. & 24. f. 285.*
- Depositio principalis in iudicio potest peti a Reo contra Actorem, & e contra, num. 1. fol. 282. Et quibus penis potest principalis compelli ad deponendum, n. 2. fol. 282.*
- Depositio super positione partim vera, & partim falsa quomodo facienda, num. 25. fol. 288. Et an vnam negans videatur alteram fateri, num. 27. f. 289.*
- Depositio principalis probat contra deponentem. Quid de depositione administratoris contra Ecclesiam, nu. 15. fol. 284. Et quando non simpliciter deponens teneatur iterum deponere, n. 16. eod. fol. 284.*
- Depositio principalis, non credo vt ponitur ad effectum, ad quem ponitur, an valeat, num. 17. Et an valeat depositio negans omnes positiones, vel positionem continentem diuersa capita, num. 18. Et quid de depositione dubia in facto alieno, n. 19. f. 285.*
- Depositio principalis an possit haberi a Procuratore. Et quale requiratur mandatum ad deponendum, vel ponendum, n. 11. f. 283.*
- Depositio principalis an possit fieri cum consilio Aduocati, vel Procuratoris. Et quid in rustico, n. 12. fol. 284.*
- Depositio principalis absentis cuius expensis recipi debeat. Et an possit peti ab eo, qui renunciat probationibus, n. 13. f. 284.*

E L E N C H V S.

Depositiō principalis per Verbum, credo, admittitur, num. 3. Non tamen attestatio testis, num. 4. fol. 282.

Depositiō principalis debet esse simplex. Et quando admittatur qualificata, numer. 5. fol. 282. Et qua sit simplex depositio, num. 6. fol. 283.

Depositiō principalis relatiua ad scripturas an admittatur, n. 7. f. 283.

Depositiō principalis quomodo debeat esse, quando positiō est partim vera, & partim falsa, n. 8. fol. 283.

Diātiō.

Diātiō, quicumq; est vniuersalis, & omnia comprehendit etiam maiōra expressis, nu. 2. Et quomodo restringatur secundum subiectam materiam, n. 3. & 4. f. 32.

Diātiō, velut, quid denotet, numer. 12. in med. fol. 33.

Dies.

Dies festus, in quo conferuntur Ordines cum Breui Apostolico, an debeat esse de precepto, num. 4. Et an possit Episcopus ordinans ad hunc finem petere Diācesim vbi festum colitur, n. 5. fol. 395.

Dies viginti, qui labi debent in resignatione, debent esse completi, etiam vltima dies, nu. 8. Et dies, in qua præsatur consensus, computatur, n. 10. fol. 36.

Dies prima termini non computatur in anno infordeſcentiæ, n. 9. f. 36.

Dignior.

Digniori est dandus locus honorabilior, nu. 18. Nec valet consuetudo in contrarium, nu. 19. fol. 140.

Dimissoria.

Dimissoria Regularium ad Ordines an facere debeant mentionem de requisitis, num. 45. fol. 264.

Dimissorias habens promouendi a quocumq; in propria Diācesi, an possit promoueri extra, num. 47. fol. 266.

Dimissorijs non obtentis, ordinatus an excusetur a pœnis per ratiōationem Ordinarij, num. 38. Et quid si quis habet priuilegium promouendi a quocumq; n. 39. Vel ordinatus sit persona cognita, num. 40. fol. 263. Et quid si sciente, & non contradicente proprio Episcopo, num. 41. Et quid si Regularis sit, nu. 42. fol. 264.

Dimissorias ad Ordines concedunt Superiores Regulares suis subditis. Et quomodo, & quis dicatur Superior Regularis, num. 33. & 34. fol. 253. & 254.

Dimissoria an possint presentari Episcopo, qui renunciauit Episcopatu, n. 3. fol. 255.

Dimissoria in Regno Neapolitano ad primam Tonsuram, & Minores Ordines non possunt dirigi cuiusq; Episcopo, n. 4. f. 256.

Dimissoria ad Ordines non possunt concedi non descripto nomine Episcopi, cui diriguntur, num. 5. fol. 256.

Dimissoria directæ cuiusq; Antistiti in Minoribus an possint presentari Abbati, vel alteri Prelato habenti vsu Mitre, vel qui renunciauit Prelatura, num. 6. Vel Episcopo titulari, n. 7. fol. 256.

Dimissoria non requirunt necessario scripturam, nisi in Vltromontanis dimissis in Regno. Et quid inter illos disponat Bulla Vrbanæ VIII. Et qui dicantur Itali, vel Vltromontani in his terminis, n. 8. & 9. f. 257.

Dimissoria non sunt concedenda, nisi præuis diligentijs, vt hic, num. 10. Et an præuis approbatione quoad scientiam, n. 11. f. 257.

Dimissoria possunt concedi extra territorium, num. 12. fol. 257. Non expirant morte, vel renunciatione concedentis. Nec per ingressum moderni Episcopi, nisi iusta causa fuerint reuocata, n. 13. fol. 258.

Dimissoria debent mentionem facere de interstitijs, si illorum dispensatione indigeat ordinandus, n. 14. fol. 258.

Dimissoria ad Ordines quando possint concedi per Abbatem, vel alium exemptum, num. 15. Et an Superior Regularis possit illas dirigere Episcopo originis ordinandi, numer. 16. fol. 258.

Dimissorias ad Ordines potest concedere Episcopus originis, domicilij, & beneficij, num. 1. fol. 245.

Dimissorias ad Ordines potest concedere Episcopus originis propria, & paterna, num. 2. fol. 245. Et an Episcopus loci, in quo quis fortuito notus est, num. 3. Vel vbi fuit expositus num. 4. Vel baptizatus, n. 5. f. 246.

Dimissorias ad Ordines concedit Episcopus domicilij. Et quomodo contrahatur domicilium. Qualiter probetur. An in loco, in quo quis se stans tulit negotij causa, vel cum suo patre, cum sit minor, n. 6. & 7. f. 247.

Dimissorias si quis habuit ab vno Episcopo, an possit deinde habere alias ab alio Episcopo, cui est subditus alia ratione, & ad alium Ordinem, & ita variare, num. 8. fol. 247. & n. 9. fol. 248.

Dimissorias potest concedere Episcopus Beneficij etiam tenuis, non tamen tenuissimi, n. 10. Et quale dicatur Beneficium tenue, vel tenuissimum, num. 11. fol. 248. Quid si Beneficium non sit perpetuum, num. 12. Et quid in habente plura Beneficia in diuersis Diācessibus, vel Beneficium vni loco situm, & alteri subditum, num. 13. Et an requiratur possessio vltima, n. 14. Et an liceat procurare Beneficium

E L E N C H V S

eiam ad hunc finem, nu. 15. fol. 249. Et quando presumatur fraus, n. 16. f. 250.

Dimissorias potest concedere Episcopus ratione Beneficij collati etiam ab alio, non tamen ratione pensionis. Et quando ratione Capellaniam, n. 18. fol. 250.

Dimissorias non debet concedere Episcopus non constituto de requisitis. Et quare, numer. 19. fol. 250.

Dimissorias ad Ordines potest dare Episcopus suo familiari. Et quis dicatur familiaris, num. 20. An id possit Episcopus Titularis, num. 21. Dummodo illi conferat Beneficium, & intra quos tempus, num. 22. Et sit familiaris triennialis, etiam si ante Episcopatum, num. 23. Dummodo sit continuum, num. 24. Non tamen potest cum illo dispensare, si illegitimus est, vel in interdictis, num. 25. Vicantur familiares, Vicarius, Actuarius, & Familiaris Vicarij, n. 26. f. 251.

Dimissorias ad Ordines concedit Capitulum Sede vacante post annum, & infra annum archiepiscopatus, num. 27. Attestationem vero de vita, & moribus concedit Capitulum semper. Quam an teneatur habere qui de licentia Apostolica ordinatur a Viciniori, num. 28. Quis dicatur archiepiscopus, num. 29. fol. 252. Vbi etiam an Capitulum dispense in interdictis.

Dimissorias an possit Capitulum Sede vacante dare infra annum archiepiscopato alia causa, quam Beneficij, n. 30. f. 253.

Dimissorias non obtentis, si quis ab alieno ordinatur, quas penas incurrat ordinatus, & ordinans de iure communi, num. 17. Ex Bulla Pij II. num. 18. Ex Concilio Tridentino, nu. 19. Et an suspensionem contrahat ordinatus in Minoribus, num. 20. fol. 259. Quid per Bullam Sixti V. num. 21. Quid de Regularibus, num. 22. Quid contra Clericos Romae commorantes, num. 23. Quid de initiato prima Tonsura, num. 24. De penis ordinantis, num. 25. vsq. ad 32 fol. 260. Quid de ordinato ab alio Prelato, quam Episcopo, n. 36. fol. 261.

Dimissorias falsis ordinatus quas penas incurrat, num. 33 fol. 261. Quid de Italo, num. 34. Quid si cum dimissorias subreptitijs, num. 35. Et quomodo probetur quem ordinatum cum dimissorias proprijs Episcopi, num. 37. fol. 262. & 263.

Diuisio.

Diuisio an rescindatur defectu lesionis ultra dimidiam remedio l. 2. C. de rescind. vend. num. 9. fol. 467.

Diuortium.

Diuortium, siue separatione facta ob adulterium per sententiam. Quid si coniux innocens adulteret, num. 11. fol. 431.

Dominus.

Dominus directus agens contra emphyteotam ad caducitatem quomodo teneatur probare dominium suum, num. 22. Et quomodo quando agit ad solutionem canonis, num. 23. 24. 25. & 26. fol. 360. Et an pro canone valeat agere contra tertios possessores, numer. 27. fol. 361.

Donatio.

Donatio ob causam an rescindatur pretertextu lesionis, num. 17. fol. 468.

Donatio, ad cuius titulum quis est ordinatus in sacris, gaudet priuilegij honorum Ecclesiasticorum, n. 23. fol. 382.

Donatio facta Titio, & post mortem eius Ecclesie, an possit reuocari in preiudicium Ecclesie, n. 5. fol. 17.

Donatio pro suscipiendis sacris Ordinibus debet esse vera, & non ficta, valet tamen pactum de restituendo rem donatam post affectuionem Beneficij, vel alterius Patrimonij, n. 19. fol. 379. Et an donans teneatur de emptione, num. 20. fol. 380.

Donatio pro suscipiendis sacris Ordinibus debet esse irrevocabilis, nec vitio ingratitudinis reuocari potest, num. 21. Et quid importet illa clausula apponi solita in donatione, Ad hoc vt ad sacros Ordines promoueri possit, num. 23. fol. 380.

Donatio pro suscipiendis sacris Ordinibus facta a patre, an imputetur in legitimam, num. 22. Et an valeat in preiudicium aliorum filiorum, n. 24. fol. 380.

Donatarius qui donatori ingratus fuit, non est idoneus testis contra matrimonium, nu. 17. fol. 36.

Donatus Antonius de Marinis laudatur, Annotat. l. 9. 3. num. 8. 13. & 15. fol. 18. 19. & 20.

Dos.

Dos est constituenda filia spuria, & quanta, num. 20. & 21. fol. 164.

Dos data spuria soluto matrimonio cui restituenda, num. 35. Et si est excessiua, an possit reuocari, num. 36. fol. 166.

E.

Ecclesia.

Ecclesia restituit rem alienam, vel grauatam fideicommissis sine solennitate, numer. 3. fol. 17.

Ecclesia quando possit recedere ab alienatione illi utili, n. 15. f. 20.

Ecclesia insignis qua dicatur, num. 13. fol. 212.

Ecclesia tradendo hereticum Curie seculari, orat pro tradito, ne morti tradatur, num. 7. fol. 38.

Ecclesia mutuo dans an debeat hoc facere cum

utilitate ipsius. An sufficiat utilitas mutua-
 tarum, n. 17. fol. 338.

**Ecclesia non exigit pœnas conventionales, nec
 caducitatem, que oritur ex tali pœna, nu. 35.
 fol. 362.**

**Ecclesia obligatur ex mutuo verso in eius uti-
 litatem, num. 1. Et an verso sit necessaria,
 quod duret, num. 2. Et quod debeat esse utilis,
 num. 3. fol. 335. & 336.**

**Ecclesia licet non obligetur ex mutuo, quod non
 probatur verum in eius utilitatem, obliga-
 tur tamen contrahens Prælati, vel eius ha-
 res, n. 4. fol. 336.**

**Ecclesia quibus contractibus non obligetur, non
 probata versione in eius utilitatem, num. 5.
 Et ad quem spectet hæc probatio, num. 6. Et
 in quibus casibus non sit necessaria, nam 7.
 fol. 336. Quibus coniecturis probetur, num. 8.
 & 9. fol. 337.**

**Ecclesia obligatur ex mutuo expenso pro ne-
 cessitate Episcopi, n. 10. fol. 337.**

**Ecclesia non obligatur ex mutuo facto pro cer-
 ta causa, nisi probetur verso in illam cau-
 sam, quod est generale in omnibus alienatio-
 nibus Ecclesie, n. 11. fol. 337.**

**Ecclesia quando teneatur ex mutuo convertendo
 in utilitatem illius, si pecunia mutuata
 ante versionem casu perit, n. 12. fol. 337.**

**Ecclesia lucratur expensas, & meliorationes
 factas per beneficiatum, qui melioravit bona
 Ecclesie, & heres non potest illas repetere,
 num. 13. fol. 338.**

**Ecclesia an obligetur ex debito Sacristie contra-
 ctu pro Sacristia, n. 14. fol. 338.**

**Ecclesia an teneatur soluere Procuratori ex-
 pensas, qui non probavit illas versas in utili-
 tatem ipsius Ecclesie, n. 15. fol. 338.**

**Ecclesia appellatione quid contineatur in ma-
 teria alienationis bonorum, n. 1. fol. 2.**

**Ecclesiastici exercentes iurisdictionem secula-
 rem tenentur sub excommunicatione præsta-
 re brachium pro clausura Monialium, n. 13.
 fol. 83.**

Emphyteota, Emphyteusis.

**Emphyteota alienans rem emphyteoticam irre-
 quisito Domino, cadit a iure suo, num. 1. Quid
 si alienaverit salvo assensu Domini, num. 3.
 Et quid si nec cum dicto pacto alienari potest,
 n. 2. fol. 348. & seq.**

**Emphyteota alienans rem emphyteoticam sine
 assensu Domini, an excusetur, si rem recupe-
 ret ante traditionem possessionis. Et quid si
 alienavit cum clausula, constituti, num. 4.
 fol. 349.**

**Emphyteota potest cogi ab Ecclesia domina di-
 recta ad exhibendum instrumentum, vel vî-
 ditorem, & ut declaret cui, vel quomodo vî-
 didit, n. 33. fol. 355.**

Emphyteota alienans irrequisito domino, an

**cadat ipso iure. Et quid cum Ecclesia domina
 directa n. 5. fol. 349.**

**Emphyteota alienans quando excusetur a ca-
 ducitate, n. 6. & 7. fol. 349.**

**Emphyteota, qui habet facultatem alienandi,
 adhuc tenetur petere assensum Ecclesia do-
 mina directa, n. 8. fol. 350.**

**Emphyteota alienans nulliter, fiste, vel simu-
 late an cadat a iure suo. Et si alienet partem,
 an cadat a toto. Et quid si alienet afferendo
 liberam partem emphyteoticam, numer. 9.
 fol. 350.**

**Emphyteota successor ad hoc ut alienando cadat
 a iure suo, quam scientiam habere debeat, n. 10.
 fol. 350.**

**Emphyteota donans, vel legans irrequisito do-
 mino, non cadit a iure suo, n. 11. fol. 350.**

**Emphyteota quando præferretur a caducitate
 ob solutionem canonis factam a creditoribus,
 n. 21. fol. 360.**

**Emphyteota non solvens canonem quando præ-
 scribat libertatem. Et quomodo Ecclesia com-
 petat restitutio adversus prescriptionem,
 num. 28. fol. 361.**

**Emphyteota si per decem annos solvit canonem,
 potest compelli ad solutionem; imo si per duos
 annos, est manutenendus dominus directus
 in possessione exigendi, num. 29. Et si ipse em-
 phyteota probaverit soluisse per tres annos,
 præsumitur soluisse pro tempore præterito,
 n. 30. fol. 361.**

**Emphyteotica quando præsumantur omnia bo-
 na, vel pari in dubio, n. 36. fol. 362.**

**Emphyteota Ecclesie non solvens canonem
 per biennium cadit a iure suo, num. 1. Et an
 procedat in emphyteota, qui non est primus
 acquirens in præiudicium successorum, nu. 2.
 fol. 356. Et an dominus directus possit propria
 auctoritate expellere illum, maxime si ad est
 pactum, n. 3. fol. 357.**

**Emphyteota spoliatus a domino directo ob non
 solutum canonem, an sit ante omnia resti-
 tuendus, num. 4. Et an valeat consuetudo, vel
 pactum, ut emphyteota non cadat a iure suo
 ob non solutum canonem, n. 5. fol. 357.**

**Emphyteota dividentes emphyteusim quomodo
 solvant canonem, num. 6. Et quid si canon
 est indivisibilis, n. 7. fol. 357.**

**Emphyteota caducitas ob non solutum canonem
 censetur remissa per petitionem, vel recep-
 tionem illius, num. 8. fol. 357. Quid in Eccle-
 sia domina directa, num. 12. Quid si receptio
 facta sit per Procuratorem, num. 9. Quid si
 petitio non fuerit acceptata, num. 10. An
 requiratur petitio effectiva, num. 11. Et quod
 dominus sciat caducitatem, n. 13. fol. 358.**

**Emphyteoticus præsumitur ne contractus in du-
 bio, an censuarius? n. 20. fol. 359.**

Emphyteusis laicalis, qua transit ad Ecclesiam,

E L E N C H V S

cuius natura regulatur. Et an biennio, vel triennio inducatur caducitas, num. 14. & 15. fol. 358.

Empbyteota an teneatur depositare canones tē. porēditis, cum non appareat cui facienda sit solutio, n. 16. fol. 359.

Empbyteota non inturret caducitatem ob canonem non solutum, nisi domino volente, & declarante, saltem tacite, num. 17. Et an possit successor declarare caducitatem, num. 18. Vel an possit caducitas declarari contra empbyteotam successorem, n. 19. f. 359.

Emptor.

Emptor rei Ecclesie quando teneatur probare pretium versum in utilitatem ipsius Ecclesie, n. 16. fol. 338.

Emptor lasus ultra dimidiam utitur remedio cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. C. de resc. vend. n. 16. fol. 468.

Episcopus.

Episcopus potest cantare, vel cantari facere per suos Canonicos Missam in Ecclesijs Regularium, ubi Processiones diriguntur, n. 109. fol. 441.

Episcopus procedit contra Equites Hierosolymitanos vigore Concil. Trident. sess. 6. c. 3. de refor. n. 11. f. 425.

Episcopus examinat illas, quae Moniales fieri volunt, etiam in Monasterijs subiectis Regularibus, n. 100. f. 440.

Episcopus punit Regulares violantes clausuram Monialium. Et an incurrant excommunicationem latam contra abloquentes. Et quid de habentibus privilegium particulare, num. 6. fol. 82.

Episcopus potest uti operibus secularibus ad continendas Moniales intra clausuram, n. 9. fol. 82.

Episcopus potest prohibere, ne admittantur Sacerdotes exteri etiam in Ecclesijs Regularium ad celebrandum, n. 5. f. 266.

Episcopus potest precipere suis subditis, ne discedant sine literis commendatitijs, num. 15. fol. 268.

Episcopus an possit ordinare Regularem cum Dimissorijs extra tempora, si in illis attestetur de privilegio, n. 46. f. 265.

Episcopus loci Monasterij an possit ordinare Novitium, n. 43. f. 264.

Episcopus non potest extra Diocesim propriam exercere iurisdictionem contentiosam. Et qua sit contentiosa iurisdictione, numer. 1. fol. 272.

Episcopus non potest Pontificalia exercere in aliena Diocesi. Qua dicantur Pontificalia. Et an conferre primam Tonsuram, num. 2. fol. 272. Et an possit intra suam Diocesim,

sed in personas alterius exercere Pontificalia, num. 3. Et an possit praticare extra Diocesim, n. 273.

Episcopus potest celebrare, vel celebrari facere ante se extra Ecclesiam, num. 22. & hoc ubiq. locorum. An tamen possit dare in Missa extra Diocesim benedictionem cum illis verbis, Sit nomen Domini benedictum, num. 23. fol. 277.

Episcopus extra Diocesim potest Reliquias approbare, & licentiam dare exponendi illas, num. 24. Et quid possit facere in Abbazia viciniori extra suam Diocesim. Et quomodo dicatur vicinior, n. 25. f. 277.

Episcopus extra Diocesim an possit uti facultate Concil. Trident. sess. 24. de refor. c. 6. num. 26. fol. 277.

Episcopus concedens Dimissorias dispensat in interstitijs, non Episcopus, cui diriguntur, num. 42. fol. 400.

Episcopus exercens iurisdictionem in aliena Diocesi animo usurpandi, quam penam incurrat, n. 5. fol. 273.

Episcopus an possit contentiosam iurisdictionem exercere intra Diocesim, sed in loco exempto, vel nullius Diocesis. Et quibus modis dicatur locus exemptus, n. 6. f. 273.

Episcopus non potest subditum extra Diocesim sistentem citari facere sine licentia Ordinarij loci, n. 7. fol. 274.

Episcopus potest contentiosam iurisdictionem exercere extra Diocesim de licentia loci Ordinarij, & consensu partium, numer. 8. fol. 274.

Episcopus concedens licentiam carcerandi in sua Diocesi alienum subditum, an possit petere videre processum, n. 9. f. 275.

Episcopus expulsus a Diocesi, vel impeditus ingredi, potest procedere contra expulsores extra illam, n. 10. f. 275.

Episcopus an possit extra Diocesim excommunicare, vel absolvere, num. 11. Aut dispensare tum subdito, num. 12. Et quid in Vrbe, num. 13. fol. 275.

Episcopus potest extra Diocesim exercere voluntariam iurisdictionem, num. 14. fol. 275. An possit confirmare electum, vel instituire presentatum, vel recipere presentationem, num. 15. fol. 276.

Episcopus extra Diocesim potest literas dimissorias concedere, causas delegare, & exercere iurisdictionem contentiosam sine causa cognitione, & cuius effectus confertur in suam Diocesim. Et eodem modo excommunicare, num. 16. Et quid de Vicario, n. 17. f. 276.

Episcopus extra suam Diocesim potest sibi facere deferre caldam, num. 18. Non tamen Missam celebrare in Pontificalibus, num. 19. fol. 276.

Epi.

Episcopus non potest extra Diocesim eligere sibi Confessorem non approbatum ab Ordinario, num. 20. fol. 276.

Exceptio.

Exceptio quando dicatur probari incontinenti, num. 7. fol. 115.

Exceptio scuitia impedit restitutionem coniugis spoliati, n. 1. fol. 114.

Exceptiones, quae possunt opponi contra coniugem petentem restitutionem, num. 3. 4. & 5. & quomodo sint probanda, n. 6. fol. 115.

Excommunicatus, Excommunicatio.

Excommunicatus in causa Fidei impanitens in sordescens per annum, si Clericus est, degradatur. Quae pena procedit etiam contra penitentem, n. 7. & 8. f. 38.

Excommunicatus in sordescens per annum non potest petere restitutionem testium cum interrogatorijs, n. 27. fol. 137.

Excommunicatio est maxima pena, num. 27. fol. 66.

Excommunicatio contra violantes clausuram Monialium an liget ante declarationem, num. 40. Et quid de pena priuationis, & inhabilitatis, n. 41. f. 79.

Excommunicati sunt in duplici genere, num. 6. fol. 32. Et in causa Fidei in tribus casibus exemplificantur, n. 7. fol. 32.

Expensae.

Expensarum condemnatio omissa potest suppleri per totum diem sententiae, numer. 3. fol. 228.

Expensa pro recipiendis testibus super interrogatorijs, a quibus soluantur, n. 23. fol. 136.

F.

Fama.

Fama sola probat impedimentum matrimonij contrahendi, quando tractatur de peccato vitando, etiam si sponsalia iurata intercesserint, num. 18. & 19. Dummodo fama non sit priuata, & sit probata binoteste, num. 20. & 21. Et ex aduerso non constet de fama contraria validioribus rationibus, num. 22. Et ad probandam hanc famam contrariam admittuntur testes consanguinei, num. 23. Et ipsi contrahere volentes ad arbitrium Iudicis, n. 24. fol. 51.

Feria.

Feria vnde dicta, num. 1. fol. 167. Feriatis diebus expediuntur actus in iudicio, qui cognitionem non desiderant, num. 9. Sententia Arbitratoris, num. 10. Carceratio debitoris suspecti, num. 11. Executio realis, num. 12.

An executio sententiae, seu missio in possessione, num. 13. fol. 172.

Festum.

Festiuus, vel feriatius diebus qui actus iudiciales prohibeantur, num. 6. & 7. Quid de stipulatione instrumentorum, n. 8. f. 172.

Festiuus, siue feriatius dies Curiarum non comprehendantur sub dispositione Bullae Urbani VIII. de dieb. fest. n. 2. & 3. f. 171.

Festiuus dies iuridici possunt consistui a Populo, & Clero, & de consensu Capituli, num. 33. fol. 175.

Festiuus dies non violantur paruitate materiae, seu operis. Et quae dicatur materia non parua, num. 7. Nec violantur operibus, quae immediate pertinent ad diuinum cultum, n. 8. fol. 168.

Festiuus dies non excludunt opera seruilia ratione pietatis, num. 9. Et in alijs casibus, n. 10. fol. 168.

Festiuus dies prohibent Mercatum, num. 16. Et in quo differat a Nundinis, num. 17. fol. 169. Et quibus modis sumatur, numer. 18. fol. 170.

Festiuus diebus prohibetur placitum. Quod quibus modis dicatur, n. 1. f. 171.

Festiuus, vel feriatius diebus ad honorem Dei an possit fieri citatio, n. 14. An sententia in causa haereticis, num. 15. Decretum super contrarietibus Minorum, num. 16. Monitoria ad finem reuelationis, num. 17. Presentatio libelli, num. 18. Vel testium examen, num. 19. fol. 173.

Festiuus, siue feriatius diebus in honorem Dei an possit tractari de causa expulsionis scolaris, qui impedit vicinum. Vel quando res est peritura, vel Iudicis iurisdictionis finitura, n. 20. & 21. fol. 173. De causa alimentorum, n. 22. De excarceratione, vel receptione fideiussoris pro excarceratione, num. 23. Et an de appellatione, n. 24. fol. 174.

Festiuus siue feriatius diebus ad honorem Dei an possit procedi in causa insignis latronis. Quis dicatur talis, num. 25. An in causa miserabilium personarum, num. 26. Quid in causa excommunicationis, vel absolutionis, vel delegationis causarum, num. 27. fol. 174. Et de insinuatione donationis, numer. 28. fol. 175.

Festiuus, siue feriatius diebus ad honorem Dei an possit procedi in causis summarijs, vel arbitrarijs, num. 29. Vel interponi decretum super alienatione rerum minoris, num. 30. fol. 175.

Festiuus diebus quae opera prohibeantur. Quid de scribere, pingere, & venari, num. 6. Et quid de Typographis componentibus characteres, n. 10. in fin. fol. 168.

Fe.

Festivo, siue feriato die in honorem Dei non potest exerceri actus Iudicialis. Quid si in loco, in quo fit actus, est dies feriata, secus in loco, in quo est exequendus actus, vel contra, num. 31. Et quid de citatione, num. 32. fol. 175.

Festo die si adest iusta causa exercendi opus seruilis, an requiratur licentia Episcopi, num. 11. Quid si Episcopus non possit adiri, num. 12. Et an possit Episcopus a petente hanc licentiam exigere elemosynam, nu. 13. fol. 169.

Festo die Episcopus potest prohibere Nundinas etiam publicas, & Mercatum, num. 19. Non tamen debet prohibere emptiones rerum ad victum spectantium, num. 20. Licet possit alios contractus prohibere, num. 21. Sed predicta non procedunt in Nundinis, seu Mercatis fieri solitis semel in hebdomada, aut semel, siue bis in anno, n. 22. f. 170.

Festo die prohibetur executio sententiae criminalis, num. 34. fol. 175. Quod limitatur ex necessitate, vel enormitate criminis, num. 35. fol. 176.

Festo die prohibetur bandire, num. 36. Et an tortura, num. 37. fol. 176. An iuramentum prestare, & quod, vel an sub poena nullitatis, num. 38. fol. 176.

Festorum dierum ratione Regulares, & exempti subduntur Episcopo, n. 15. f. 169.

Festos dies quis possit statuere. Et qua festa seruentur de precepto vigore Bullae Urbani VIII. n. 3. fol. 167.

Festos dies tenetur publicare Parochus, num. 5. fol. 168.

Festos dies violans punitur ab Episcopo & qua poena, & poena excommunicationis, num. 14. fol. 169.

Festum principalis Patroni est seruandum de precepto vigore Bullae Urbani VIII. Et quid si tale festum sit de expressis in Bulla, an possit seruari aliud a quo principale, nu. 4. fol. 167.

Festus dies quando incipiat, & quando finiat, num. 2. fol. 167.

Fideiussor.

Fideiussor simpliciter datus de iudicio sibi tenetur ne in prima instantia, an vero in alijs, num. 11. fol. 243.

Fideiussor de iudicio sibi ad quid obligetur, num. 8. Et in quo loco est danda hac fideiussio, num. 9. fol. 243.

Filia.

Filia dotata, que renunciauit, excluditur etiam a sororibus non dotatis. Et quando, n. 2. & 3. fol. 456. Et an excludatur a legato et factio a patre ante renunciationem, n. 4. fol. 456.

Flauius.

Flauus Ventriglia V. I. D. laudatur, Annot. 2. §. 2. num. 3. fol. 36.

Fructus.

Fructus bonorum Ecclesiae an possint distingi, num. 21. fol. 13.

G.

Gabella.

Gabella, & tributa imposta super bonis laicorum an debeantur si bona veniunt ad Clericos post impositionem, num. 12. & 13. Et quid si onera erant personalia, num. 14. fol. 151.

Gabellas imponens, & exigens a Clericis, & Episcopi illas non defendentes quas censuras incurrant, n. 37. fol. 156.

Gabellas, & alia onera secularia an soluant Hospitalia, & Confraternitates, nu. 4. & 5. Et Regulares, num. 6. Conuersi, vel oblati, num. 7. Et Fratres, aut Sorores Tertij Ordinis, num. 8. fol. 150.

Grauamen, Grauat.

Grauamen irreparabile, quod admittit appellationem iuxta terminos Concilii Tridentini, quale, num. 18. & 19. f. 101.

Grauat. confidenter restitueret hereditatem spurio, ad quid teneatur in conscientia, num. 28. fol. 165.

H.

Habilitatus.

Habilitatus per Palatium an possit Missae sacrificium offerre. Et quid de citato ad informandum, n. 10. fol. 387.

Hereditas.

Hereditas Clerici dum iacet, an soluat gabellas, & alia onera secularia, n. 10. fol. 151.

Harecticus.

Harecticus debet abiurare, quomodo, quando, & qua forma remissive, n. 11. f. 42.

Harectici poenitentes puniuntur poena arbitraria, qua exemplificatur multis modis, nu. 6. & 7. Cum declaratione, n. 8. f. 42.

Harecticorum bona confiscantur ipso iure, & cui applicentur, n. 28. & 29. f. 40.

Harecticorum debitores sunt ipso iure liberati a solutione debiti etiam iurati, numer. 24. fol. 40. Declara ut n. 25. & 26. f. 40.

Harecticus poenitens potest puniri poena pecuniaria arbitrio inquisitionis. Et cui applicanda, n. 10. fol. 42.

Ha-

ELENCHVS

Hereticus quomodo priuatur Beneficijs, ac fauores, & defensores, num. 27. fol. 40. Et quomodo filij, n. 32. fol. 41.

Hereticus poenitens recuperat bona, & alia multa ex misericordia. Non potest tamen promoueri ad sacros Ordines, nec dignitates, famam, & honores recuperat absq. Sedis Apostolica dispensatione, num. 3. & 4. fol. 42. Nec vassallorum dominium, num. 5. eodem fol. 42.

Hereticus potest a priuata persona capi, incarcerationari, & bonis spoliari, n. 17. f. 39.

Hereticus poenitens punitur pena carceris temporanei, vel perpetui, cum distinctione ut hic, num. 9. fol. 42.

Hereticus non transmittit hereditatem etiam ad filios catholicos. Quid de legitima, vel alimentis, & de hereditate extraneorum, vel filij erga patrem, n. 31. f. 41.

Hereticus, & alij puniendi ut heretici dicuntur diffidati, & banniti a iure. Possunt impune occidi, etiam si Clerici sint num. 14. & 15. fol. 39. Declara ut n. 18. f. 39.

Hereticus sepultura caret, & sepultus exhumatur, & sepelientes sunt excommunicati, & officij priuantur, n. 34. f. 41.

Hereticus, & eius defensores, fautores, & receptatores sunt excommunicati etiam in foro ludiciali, n. 33. f. 41.

Hereticus poenitens, & infordescens in excommunicatione per annum in eadem causa abiurans recipitur ad misericordiam ab Ecclesia, nec traditur Curia seculari. n. 1. f. 41.

Hector.

Hector Capycius Latio Regens meritissimus laudatur, Annot. 52.

I.

Impedimentum.

Impedimentum matrimonij criminis triplex, num. 1. fol. 158. Quando impediatur, num. 2. 3. 4. 5. & 6. fol. 158. Quomodo inducatur ex promissione & adulterio, nu. 7. Quid si promissio est reuocata, num. 8. Vel sub conditione impossibili, n. 9. fol. 158. Declara num. 10. fol. 159.

Impedimentum matrimonij inducitur ex adulterio, & promissione simplici etiam sine fide, num. 11. Non tamen si adulterium est putatum, num. 12. Vel non consummatum intra vas, n. 13. fol. 159.

Impedimentum criminis ad hoc ut inducatur, quomodo uterq. adulter debeat habere scientiam matrimonij alterius, n. 14. f. 159.

Impedimentum criminis inducitur ex matrimonio de facto contracto cum adultera, num. 15. fol. 159.

Impedimentum criminis inducitur ex adulterio, & machinatione mortis etiam sine fide, & promissione, num. 16. Et machinatio debet esse effectiua cum morte, num. 17. fol. 159. Et quando sufficiat sola mors sine adulterio, num. 18. Et quomodo uterq. adulter debeat habere notitiam matrimonij alterius, nu. 19. Et machinatio debet esse ad finem contrahendi cum certa, vel cum vna ex pluribus, n. 20. fol. 160.

Impedimentum criminis inducitur ex adulterio, & machinatione, quando primum matrimonium fuit verum, n. 21. fol. 160.

Impedimentum criminis oritur ex adulterio, & machinatione siue viri, siue uxoris etiam facta mandato, vel consilio, non tamen ratiabitione, n. 22. fol. 160.

Incompatibilitas.

Incompatibilia non sunt duo Beneficia simplicia insufficientia, quod non procedit in dispensato, ut hic n. 9. f. 184.

Incompatibilia sunt duo Beneficia sub eodem teſto uniformia, n. 1. fol. 186. Quando dicantur sub eodem teſto, num. 2. Quando uniformia, num. 3. fol. 186. An hac qualitas uniformitatis requiratur necessario, num. 40. Et quomodo dicantur incompatibilia, nu. 5. Et quid si sunt in eadem Ecclesia, sed in diuersis Capellis, n. 6. f. 87.

Incompatibilia an sint tria Beneficia simplicia insufficientia, vel pia legata. Et quid si Beneficium insufficientis crescat reddituum, n. 10. Et quid de pensionibus, n. 11. fol. 184.

Incompatibilia non sunt plura Beneficia simplicia collata a Papa, n. 12. fol. 184.

Incompatibile ap. fit simplex cum Capellania, cui est annexum aliud simplex sub eodem teſto, n. 8. fol. 188.

Incompatibilitas quadam inducit vacationem ipso iure, quadam per sententiam, numer. 1. fol. 177.

Incompatibilitas duorum Curatorum, Dignitatum, & Personatum inducit vacationem ipso iure, num. 2. & 3. fol. 178. Quid de duobus Beneficijs requirentibus residentiam, n. 4. & 5. & alijs, ut n. 6. f. 178.

Incompatibilitas non inducit vacationem, nisi ad eam possessionem pacificam secundi Beneficij, & fructuum illius, num. 7. fol. 178. & nu. 11. fol. 179. Et non nisi inter Beneficia perpetua, saltem aptitudine, n. 8. f. 179.

Incompatibilitas inducitur, quando habens duo Beneficia cum dispensatione tertium recipit incompatible, n. 9. f. 179.

Incompatibilitas non inducitur, nisi secundum Beneficium obtineatur vero titulo, num. 10. fol. 179.

Incompatibilitas non habet locum, si quis sponte

E L E N C H V S

- te dimittat secundum ad finem recuperandi primum, n. 12. fol. 179.*
- Incompatibilitas non inducitur, quando duo beneficia sunt legitime unita perpetuo, nu. 13. fol. 179. Vel commendata ad tempus, nu. 14. Vel quando unum in potentia tantum est curatum, n. 15. fol. 180.*
- Incompatibilitas, quae oritur ex retentione secundi, quando primum sufficit ad sustentationem, inducit vacationem ipso iure, n. 7. fol. 183.*
- Incompatibilitatem an faciat pensio sub eodem titulo, n. 10. fol. 188.*
- Incompatibilitatem non inducit secundum Beneficium simplex, quod unitum cum primo excedit sufficientiam congruae sustentationis, num. 8. fol. 184.*
- Incompatibilitatem inducit Episcopatus cum omni alio Beneficio etiam simplicis & Pensione, & à quo tempore, n. 16. Quod salit in Episcopatu Titulari, nu. 7. fol. 180. Et quid in Abbacia, n. 18. fol. 181.*
- Incompatibilitatem quomodo inducat coadiutoria cum alio Beneficio, num. 19. Et quid si statuto, vel consuetudine introductum est ut unum obtinens Beneficium aliud non possit habere, n. 20. fol. 181.*
- Incompatibilitatem non inducunt duo Beneficia habentia curam iurisdictionalem, nu. 22. fol. 181.*
- Incompatibilitas Beneficiorum simplicium non inducit vacationem ipso iure, sed per sententiam, n. 1. fol. 182.*
- Incompatibilitatem non inducit curatum cum simplici Beneficio etiam requirente temporalem residentiam, n. 2. f. 182.*
- Incompatibilitatem inducunt duo Beneficia simplicia, quorum unum sufficit ad sustentationem, num. 3. Et collator potest conferre secundum, dummodo dimittatur primum, num. 4. fol. 183. Secus si non sufficiat ad sustentationem unum, n. 5. & 6. fol. 183.*

Interrogatoria.

- Interrogans an dicatur fateri id, de quo in interrogatorio, n. 26. f. 136.*
- Interrogari de quibus circumstantiis possit testis, num. 1. De loco, & tempore, nu. 2. fol. 132. Declara num. 3. fol. 133. De credulitate, n. 4. & 5. Et generaliter de alijs interrogatorijs, num. 6. fol. 133.*
- Interrogari an possit testis de ijs, quae continent crimen, infamiam, & turpitudinem illius, num. 7. fol. 133.*
- Interrogari qui petit testes, est monendus ad presentandum interrogatoria intra competentem terminum, n. 16. f. 135.*
- Interrogare an possit ludex ex officio testes, num. 14. fol. 125.*

- Interrogatoria formantur data copia articulorum petenti, alias testes non probant, num. 15. fol. 135.*
- Interrogatoria impertinentia, incongrua, & superflua quomodo rejicienda, num. 8. In dubio non presumuntur impertinentia, n. 9. Quae iudicentur impertinentia, numer. 10. fol. 134.*
- Interrogatoria impertinentia possunt dari testis suspecto, n. 11. fol. 134.*
- Interrogatoria non debent continere quod non continetur in articulis, nec novum capitulum num. 12. fol. 134.*
- Interrogatoria non debent ostendi parti producenti testes, n. 17. fol. 135.*
- Interrogatoria non presentanti in termino an possit concedi restitutio in integrum aduersus illorum non presentationem, n. 25. f. 136.*
- Interrogatoria si in termino non fuerint presentata, an possit peti recipi testes super illa, num. 20. fol. 136.*
- Interrogatoria an suppleant defectum citationis ad videndum iurare testes, numer. 21. fol. 136.*
- Interrogatorijs non euacuatis, testes non probant, n. 19. fol. 135.*

Infeudatio.

- Infeudatio, vel in emphyteusim datio rei Ecclesiae quando prohibeatur. Et quando dicatur res solita concedi, num. 20. Et quae requirantur ut res solita concedi possit iterum reconcedi sine solennitatibus, num. 21. vsq. ad num. 27. fol. 6.*

Infordecentia.

- Infordecentia non auget poenam delicti principalis, solum operatur ut infordecentis in excommunicatione per annum possit pro delicto principali condemnari & ut presumatur confessus, vel conuictus, n. 3. f. 46.*
- Infordecenti in excommunicatione per annum an profit absolutio dari solita in literis Apostolicis, remissive, n. 8. f. 46.*
- Infordecentis in excommunicatione per annum quibus poenis possit puniri, numer. 9. & 10. fol. 46. & 47.*
- Infordecentis in excommunicatione per annum an possit Beneficij priuari, num. 11. fol. 47. Quid in causa civili, num. 12. Quid in criminali, num. 13. Quomodo debeat citari, nu. 14. Et precedere sententia declaratoria etiam in crimine inducente priuationem ipso iure, n. 15. f. 47. & latius n. 20. f. 48.*
- Infordecentis in excommunicatione per triennium etiam in causa civili, potest Beneficij priuari, n. 16. fol. 47.*
- Infordecentis in excommunicatione per annum, si fuit per sententiam Beneficij priuatus, an illa recuperet, nu. 17. fol. 47. Et an sit audiendus*

Stt dus

E L E N C H V S

duſi compareat poſt ſententiam, numer. 18. fol. 47.
Infordeſcens in excommunicatione per annum contra præſumptionem contra ipſum confeſſi, & conuicti poteſt ſuas probationes deducere, num. 4. fol. 46.
Infordeſcens in excommunicatione per annum in cauſa Fidei quoad pœnas ut hæreticus punitur, num. 15. fol. 33. Quid quando abiurauit, vel non abiurauit, n. 16. fol. 33.
Infordeſcens in excommunicatione in cauſa Fidei an reputetur ut hæreticus ipſo iure, num. 17. fol. 33.
Infordeſcens in excommunicatione per annum in cauſa Fidei ſi miſericordiam imploret, recipitur ab Eccleſia, n. 19. fol. 34.
Infordeſcens in excommunicatione per annum punitur ut ſuſpectus de hæreſi, & quare, n. 1. fol. 43.
Infordeſcens in excommunicatione per annum in cauſa Fidei quomodo puniatur conſiſcatorie honorum, n. 30. fol. 40.
Infordeſcens in excommunicatione per annum dicitur de hæreſi ſuſpectus ex Concil. Trid. ſeſſ. 5. de reformat. cap. 3. n. 1. fol. 32.
Infordeſcens in excommunicatione lata in cauſa Fidei per annum ut hæreticus condemnatur, non tamen dicitur hæreticus, num. 11. & 12. Declara ut n. 14. fol. 33.
Infordeſcens in excommunicatione per annum in cauſa Fidei ut hæreticus efficitur infamis, & nobilitatem amittit, num. 19. De effectibus huius infamiae remiſſiue, num. 20. Repellitur ab honoribus, & dignitatibus, num. 21. Fit irregularis, num. 22. Si mulier eſt, priuatur priuilegijs mulieribus conſeſſis, & alijs priuilegijs in ſpecie, n. 23. fol. 39.
Infordeſcens in excommunicatione per annum in cauſa Fidei excuſatur, ſi infra annum petiſſet Iudicem pro abſolutione, & ſi iuſta cauſa fuiſſet impeditus, ut infra annum non potuerit comparere, n. 2. fol. 34.
Infordeſcens per annum in excommunicatione in cauſa Fidei ad hoc ut poſſit puniri ut hæreticus, quæ requirantur, num. 21. vſq. ad 26. fol. 34.
Infordeſcens per annum in excommunicatione in cauſa hæreſis impœnitens ut hæreticus punitur pœna mortis naturalis igne infligenda, num. 1. & 2. Sed non pœnitens etiam relapſus num. 3. fol. 37. Traditur etiam Clericus Curie ſeculari, num. 4. fol. 38. Forma huius traditionis, n. 5. fol. 38.
Infordeſcens in excommunicatione per annum dicitur leuiter ſuſpectus de hæreſi, num. 14. Quomodo ſit citandus, nu. 15. Quomodo contra illum non comparentem procedatur, num. 16. fol. 44. Vel comparentem, num. 17. fol. 45.

Infordeſcens per annum in excommunicatione quando puniatur per Sanctam Romanam Generalem Inquiſitionem, n. 18. fol. 45.
Infordeſcens in excommunicatione per annum in cauſa ciuili habetur pro confeſſo, num. 1. fol. 45. Item in cauſa criminali, n. 2. fol. 46.

Instructiones.

Inſtructiones Sacræ Congregationis Generalis Inquiſitionis pro examine teſtium, qui inducuntur pro contrahendis matrimonijs, n. 50. fol. 61.

Ioannes Baptiſta.

Ioannes Baptiſta Hodierna Neapolitanus V. I. D. laudatur, Annot. 8. §. 1. nu. 19. in fin. fol. 101.

Ioannes Baptiſta Thoro Neapolit. V. I. D. laudatur, Annot. 29. in princ.

Ioſeph.

Ioſeph de Natale Canonicus Capuanus commoratur, fol. 472. n. 10.

Iudex.

Iudex abſoluendo victum ab expenſis an teneatur exprimere cauſam, n. 41. fol. 234.

Iudex quando poſſit ſententiam a ſe latam reuocare, ſi conſet de innocentia Rei, num. 21. fol. 48.

Iudex, qui omiſit condemnare victum in expenſis, ad quid teneatur. Et an poſſit recuperare a victo, n. 36. fol. 234.

Iudex Eccleſiaſticus an ſit competens in cauſa alimentorum inter coniuges petentes ſeparationem, remiſſiue n. 10. fol. 121.

Iulius.

Iulius Cæſar Imbrianus Capuanus V. I. D. laudatur, Annot. 32. §. 2. in princ. fol. 311.

Iuramentum.

Iuramentum præſtitum vi, aut dolo an confirmet contractum inualidum iure ciuili. Declaratur cap. ſi vero, & cap. verum, de iureiur. & Auth. ſacramenta puberum, n. 1. fol. 459. & n. 7. fol. 460.

Iuramentum quando liget enormiſſime læſum, num. 2. fol. 460.

Iuramentum vi, vel metu extortum eſt validum ſed relaxandum, nu. 3. Et à quo, nu. 4. Et quid ſi quis iurauerit non contrahere, num. 5. fol. 460.

Iuramentum præſtitum per errorem eſſe nullius efficaciam, quomodo intelligatur, num. 6. fol. 460.

Iuramentum, quod vergit in æterna ſalutis diſpendium, non obligat, n. 8. fol. 460.

Iuramentum contra bonos mores naturales non obli-

ELENCHVS

L.

obligat, secus si contra bonos mores ciuiles, nu. 9. fol. 460. Declarantur termini clarius, num. 20. fol. 462.

Iuramentum confirmat donationem omnium bonorum presentium, & futurorum, n. 10. Item donationem non infirmatam, num. 11. Et donationem inter virum, & uxorem, num. 12. fol. 461.

Iuramentum an impediatur allegationem exceptionis non numerata pecunia, n. 13. An confirmet contractum alienationis reidotalis, num. 14. Vel donationem minoris, nu. 15. An pactum legis commissoriae, num. 16. An donationem inter patrem, & filium, nu. 17. fol. 461. Et an renunciationem priuilegij fori, n. 18. fol. 462.

Iuramentum continens peccatum veniale dicitur in dispendium salutis aeternae. Declarantur verba text. n. 19. fol. 462.

Iuramentum appositum in contractu prohibito principaliter ob publicam utilitatem non ligat, secus si minus principaliter, nu. 20. Et an indigeat relaxatione, numer. 21. fol. 462.

Iuramentum de non ferendo testimonium non valet, num. 23. Nec de tenendo secretum priuatim commissum, si iurans deducitur in testem, n. 24. fol. 462.

Iuramentum, quo maritus renuncians pacto, quod non possit conueniri ultra, quam facere possit, non ligat, n. 25. fol. 463.

Iuramentum non firmat pactum, quod debitor possit a creditore propria auctoritate capi, num. 26. Et an pactum, quod quis non possit cedere bonis, n. 27. fol. 463.

Iuramentum an confirmet contractum simulatum, & suppleat defectum consensus, n. 28. Respondetur cap. debitores, de iureiurand. & declaratur, num. 29. fol. 463. & num. 30. fol. 464.

Iuramentum contra bonos mores non ligat, etiam si habeat sua requisita. Et quid si quis iuret non recipere Clericatum, numer. 31. fol. 464.

Iuramentum in detrimentum tertij non ligat, unde non firmat renunciationem Macedoniani, qua redundat in detrimentum patris, num. 32. fol. 464.

Ius patronatus.

Ius patronatus an possit concedi sine assensu Apostolico, n. 26. fol. 14.

Lxii.

Lesio ultra dimidiam facit rescindere omnes contractus bona fidei, etiam deductos in stipulationem, n. 3. fol. 465.

Lesio an rescindat contractum re non tradita, num. 19. Vel si adsit iuramentum, num. 20. Et an procedat contra tertium possessorem, num. 21. fol. 468. An re perempta, num. 22. fol. 469. Et quanto tempore praescribatur, num. 29. fol. 470.

Lesio ultra dimidiam quomodo computetur, & dignoscatur, num. 23. Et quale tempus attendatur, num. 24. Et quid quando solutio est diuerso tempore facta, num. 25. Quorum onerum sit habenda ratio in hac computatione, num. 26. Quale pretium attendatur, commune ne, an singulare, n. 27. fol. 469.

Lesio quomodo probetur, remissive numer. 28. fol. 470.

Lesio ultra dimidiam an habeat suos effectus in contractibus, in quibus adsunt geminati consensus, num. 13. Vel scientia veri valoris res. Et quando hac scientia praesumatur, num. 14. fol. 467. Et quid si in instrumento adsit clausula, Quod plus valet donat, n. 15. fol. 468.

Laicus.

Laicus Missam celebrans, aut confessionem audiens etiam poenitens non recipitur ab Ecclesia. Nec recipitur abutens Sacramentis. Negans Trinitatem, vel Diuinitatem, aut Conceptionem de Spiritu sancto, vel mortem Christi, aut virginitatem B. Virginis, num. 2. fol. 42.

Laudemium.

Laudemium quando debeat ex donatione rei emphyteutica, n. 12. fol. 350.

Laudemium quantum sit, quale tempus attendatur. Et quid in alienatione lucratiua, ubi non interuenit pretium, numer. 13. fol. 350. Nunquam censetur remissum, nec per aliquam immunitatem, num. 14. Debetur habitatione pretij extimati, num. 15. Et habitatione subiectionis, n. 16. fol. 351.

Laudemium debetur actione reali, & hypothecaria, & transit contra quemlibet successorem in re, & dominus potest denegare assensum ultimo emphyteote pro consecutione aliorum laudemiorum, n. 17. fol. 351.

Laudemium an debeat in alienatione emphyteutis transitoria ad quoscumque heredes, si alienatio fiat in extraneum, num. 18. & 19. fol. 351. & 352.

Laudemium quomodo computetur, si res emphyteutica vendatur cum libera, num. 20. Quid si vendatur res cum fructibus, vel domus cum utensilibus, n. 21. fol. 352.

SS 2

Lau

E L E N C H V S

Laudemium debetur ex locatione rei ad longū tempus, & qua sit hæc locatio, num. 22. Ex datione in solutum, vel venditione sub hasta, num. 23. Et ex venditione facta iussu testatoris, num. 24. fol. 352. Ex permutatione, num. 25. Quando ex transactione, num. 26. Et quando ex contractu reuocato, num. 27. fol. 353.

Laudemium quando debeatur ex dote, vel lucro dotis, num. 28. Et quando ex donatione, cuius effectus reseruatus est post mortem donantis, num. 29. fol. 353. Et quid ex donatione facta comprehensio in inuestitura, seu non proximioribus, n. 30. fol. 354.

Laudemium an debeatur ex venditione cum pacto de retrouendendo, & ex retrouentione, n. 31. f. 354.

Laudemium debetur ab emptore. Et quid si venditor vendidit rem liberam, numer. 32. fol. 354.

Laudemium est solucndum de solo emphyteutico, & edificio superedificato, numer. 34. fol. 355.

Laudemium non debetur in multis casibus, n. 35. & 36. fol. 355.

Lex.

L. metum la 2. ff. de eo, quod met caus. explicatur, num. 9. fol. 63.

Libellus.

Libelli clausula, & de illarum effectibus, n. 12. fol. 292.

Libellas quando possit mutari, corrigi, & emendari, num. 13. Et an actor in tali casu teneatur ad expensas, n. 14. f. 292. & 293.

Libellus in causa ciuili quid continere debeat, n. 1. 2. 3. & 4. fol. 290.

Libellus non requiritur in causis summarijs, & alijs, num. 5. & 6. In quibus licet non requiratur libellus, requiritur tamen aliqualis petitio, n. 7. fol. 291.

Libellus ineptus reijcitur. Et quando dicatur ineptus, num. 8. De effectibus ineptitudinis, num. 9. Et quando militent dicta de ineptitudine, n. 10. fol. 291.

Libellus nullus quando dicatur. Et de eius effectibus, n. 11. fol. 292.

Libellas generalis quando reijciendus, vel admittendus, n. 24. f. 294.

Libellus inferendus in citatione, num. 20. Secundum eum sententiandum, etiam si articuli contradicant petitioni, n. 21. f. 294.

Libellus non debet necessariò continere causam. Quid si contineat, & sit inepta, numer. 25. fol. 295.

Libellus quotuplex in appellatione. Quid quando libellus non est bene conceptus, n. 26. & 27. fol. 295.

Libellus alternatiuus quando admittatur, n. 15. fol. 293.

Libellus qualis in reuocatione attentatorum, n. 28. fol. 295.

Libellus incertus, quando admittendus, vel non, num. 16. Et quando admittatur exceptio incertitudinis, n. 17. fol. 293.

Libellus ut facuetur, verba sunt improprianda, n. 29. fol. 295.

Libellus an debeat subscribi, num. 18. fol. 293. Copia primi danda est sumptibus actoris, n. 19. fol. 294.

Libellus an requiratur in petitione institutionis, vel confirmationis, n. 30. f. 295.

Licentia.

Licentia ingrediendi Monasteria Monialium an possit generaliter concedi, n. 31. f. 78.

Licentia ingrediendi bis in Monasterijs Monialium quomodo intelligatur, n. 52. f. 88.

Licentia ingrediendi Monasteria Monialium debet concedi honestis personis ex rationabili causa, & in scriptis, num. 40. Quid si Superior est in remotis, num. 41. Et licentiam non reliquit, n. 42. Et hæc licentia durat durante causa, n. 43. f. 86.

Licentiam egrediendi a Monasterijs Monialium concedit etiam Vicarius. Quid in praxi, n. 18. & 19. f. 83.

Licentia ingrediendi, vel egrediendi à Monasterijs Monialium debet esse in scriptis, n. 20. fol. 84. Fallit, quando non potest haberi Superior, n. 21. fol. 84.

Licentia exercendi Pontificalia est necessaria non solum Superioris Ecclesie exempta, sed etiam Episcopi, intra cuius Diocesim est Ecclesia, n. 21. fol. 277.

Litteræ.

Litterarum commendatitiarum ommissio potest probari per testes, n. 8. f. 267.

Littera commendatitia an possint denegari vagabundo. Et quis dicatur talis, n. 12. fol. 268.

Littera commendatitia non expirat morte, vel remotione concedentis, n. 13. f. 268.

Littera commendatitia debent muniri sigillo concedentis, n. 10. f. 267.

Littera commendatitia an possint ab Ordinario denegari, presertim adscripto seruitio Ecclesie, num. 7. fol. 266. Vel in casu, quo quis vellet illis uti ad obtinendam exemptionem, n. 9. fol. 267.

Litteris commendatitijs falsis utens non incurrit pœnam aliquam, n. 6. fol. 266.

Litigium.

Litigium, & procurare infra cessa prohibetur Clericis, n. 4. fol. 144.

Locatio, Locator.

Locata res Ecclesie ultra triennium cum solenni.

nitatibus si ad Ecclesiam devoluatur, in re-
 catione quis preferendus, n. 8. f. 365.

Locari an possit domus ab Ecclesia meretricibus.
 Quid si concurrat mulier honesta, num. 15.
 fol. 366. & num. 16. fol. 367. Et an usurarius,
 n. 16. fol. 367.

Locari non possunt iurisdictiones Ecclesiasticae,
 Officia, & Cancellaria, n. 23. & 24. Quid de
 decimis, n. 25. fol. 368.

Locans res Ecclesia ultra triennium bona fide,
 non incurrit penas Extrauag. n. 9. fol. 365.
 Et an possint locari Ecclesia, Cameterium,
 Campanile, & Palatium Episcopi, num. 12.
 fol. 366.

Locator habet hypothecas res inusctas, & il-
 latas. Et an preferatur alijs creditoribus,
 n. 19. fol. 367.

Locator rei Ecclesia non potest gratis liberare
 conduttorem a damno. Et quid teneatur pro-
 bare pro recuperatione damni, numer. 11.
 fol. 365.

Locatio rei Ecclesia an debeat fieri plus offe-
 renii, n. 13. fol. 366. Et quando locatio probet
 possessionem, n. 27. fol. 368.

Locatio rei Ecclesia de triennio in triennium
 non valet, nec si facta sit cum obligatione
 renouandi finito triennio, n. 11. fol. 4. Nec
 valet anticipata solutione. Et quid si facta
 sit pro necessitate Ecclesia n. 19. fol. 5.

Locatio an rescindatur prae-textu lesionis, n. 6.
 Et quid si locatio sit finita, n. 7. Et quid in
 locacione operarum, n. 8. f. 466.

Locatio rei Ecclesia per nouennium facta co-
 dem die tribus personis, enilibet per trien-
 nium est nulla, n. 10. fol. 4.

Locatio fructuum bonorum Ecclesia nec valet
 ultra triennium etiam iuramento firmata,
 nec contra iurantem, numer. 12. & 13. fol. 4.
 & 5.

Locatio rei Ecclesia ultra triennium non valet.
 Et quando, & an vitietur in totum, vel quo-
 ad excessum, n. 7. & 8. fol. 3. & 4. Et an du-
 rante primo triennio possit prorogari, nu. 9.
 fol. 4.

Locatio rei Ecclesia prohibetur perpetua, nu. 1.
 Et quare, n. 2. Non potest fieri ultra trien-
 nium. Et quare, n. 3. Et quid ex consuetudine
 n. 4. fol. 364.

Locatio rei Ecclesia ultra triennium valet cum
 solennitatibus, & transit ad quoscumq; ha-
 redes, n. 5. fol. 364.

Locatio finita quando indicetur renouata. Et
 cum quibus pactis, n. 6. fol. 364. Et pro quanto
 tempore, n. 7. fol. 365.

Locus

Locus pius quando praesumat fundatus an
 honorate Episcopi, n. 2. fol. 3.

Maritus.

Maritus potest denegare alimenta uxori
 discedenti a domo illius, nisi ipse dederit
 causam discessus, num. 1. fol. 120. & num. 2.
 eodem.

Maritus an teneatur alere uxorem facta sepa-
 ratione ob adulterium, num. 18. fol. 126. Vel
 quando eam dimisit propria auctoritate,
 num. 19. & 20. Et lite pendente, numer. 21.
 fol. 127.

Maritus tenetur praestare alimenta uxori ius-
 te diuertenti, etiam appellatione pendente
 in causa separationis, num. 3. Etiam si dotem
 non habuerit, n. 4. fol. 120.

Maritus quando possit propria auctoritate ex-
 pellere uxorem adulteram, nu. 22. 23. & 24.
 fol. 127. & 128.

Maritus non tenetur alere uxorem iniuste di-
 uertentem e domo illius, etiam si habeat pe-
 nes se dotem, n. 5. fol. 120.

Maritus, qui dedit cautionem de non offendendo
 uxorem, an possit illam corrigere, & leui-
 ter verberare, n. 21. f. 122.

Maritus non tenetur alere uxorem, quando dos
 fuit promissa, & non soluta, numer. 6.
 fol. 120.

Maritus tenetur praestare uxori iuste diuertenti
 alimenta futura, non praeterita, nu. 7.
 fol. 121.

Maritus an teneatur praestare alimenta uxori
 iuste diuertenti, si habeat aliunde unde vi-
 uere, n. 8. & 9. fol. 121.

Matrimonium.

Matrimonium metu contractum quando rati-
 ficetur amplexibus, & alijs actibus, & in-
 ditijs sufficientibus ad consensum, num. 18.
 fol. 70.

Matrimonium metu contractum ratificatur
 consensu, quando metus fuit Parocho, & te-
 stibus ignotis, n. 19. fol. 70.

Matrimonium contractum cum concubina me-
 tu morbi, naufragij, & similis est validum,
 n. 10. fol. 69.

Matrimonium metu contractum quando rati-
 ficetur copula, nu. 11. & 12. fol. 69. & n. 17.
 fol. 70. Et quando ratificetur cohabitatione,
 n. 13. fol. 69.

Menia.

Menia Monasterij diruta quis restauret, si fa-
 cultates Monialium non sufficiunt, num. 8.
 fol. 82.

Metropolitanus.

Metropolitanus habet iurisdictionem in subdi-
 tos suffraganei in casu appellationis. Et in
 quos, n. 1. fol. 447.

Me-

- Metropolitanus per quam appellationem acquirat iurisdictionem. Quando, & quomodo possit inbibere, n. 2. Et quid si sententia capta denegantur, n. 3. fol. 447.*
- Metropolitanus non potest exercere iurisdictionem in subditos suffraganei non interuenientes in appellatione, nec etiam testes, non accedente consuetudine, n. 4. f. 447.*
- Metropolitanus quando possit adiri ob negligentiam suffraganei. Et quomodo appellatum a denegata iustitia, n. 5. Quid quando Episcopus denegat dispensationem, licentiam, ordinationem, & similia, num. 6. fol. 447. Declara, num. 30. fol. 452. & clarius numer. 44. fol. 454.*
- Metropolitanus quando possit adiri ob suspicionem suffraganei, n. 7. f. 448.*
- Metropolitanus non cognoscit de nullitate sine appellatione, qui nec potest adiri per viam querela, num. 9. fol. 448. Nec in casibus possis, n. 45. fol. 454.*
- Metropolitanus non restituit in integrum aduersus appellationem non interpositam, nec priuilegiatum, n. 9. f. 448.*
- Metropolitanus quando visitet Prouinciam, num. 10. fol. 448. Et quam iurisdictionem exerceat visitando, n. 11. & 12. fol. 449.*
- Metropolitanus habet iurisdictionem in subditos suffraganei, quando extirpare intendit prauam consuetudinem a Prouincia, nu. 13. fol. 449.*
- Metropolitanus quae possit facere in Synodo Prouinciali, n. 14. & 15. fol. 449.*
- Metropolitanus an possit mittere Quaeitores per totam Prouinciam, n. 16. fol. 450.*
- Metropolitanus quo iure possit ad querelam suffraganei procedere contra Canonicos deserventes diuina Officia, n. 17. fol. 450.*
- Metropolitanus quas Indulgencias concedat per Prouinciam, n. 18. fol. 450.*
- Metropolitanus quando possit alieni interdicare murus praedicandi per totam Prouinciam, n. 19. fol. 450.*
- Metropolitanus potest facere exules a tota Prouincia, num. 20. fol. 450. Potest mittere edicta per totam Prouinciam in ys. quae ad se spectant, n. 21. fol. 450.*
- Metropolitanus quid possit ante pallij receptionem, num. 41. Et quam reuerentiam ei debeant suffraganei, n. 42. f. 454.*
- Metropolitanus in defectum Capituli deputat Vicariam Capitularem Sede suffraganea vacante, non tamen per se exercet officium. Et mortuo Vicario deputato, non potest alium deputare, nisi post octo dies, num. 22. fol. 450. Hac potestas deuoluitur ad Metropolitanum, etiam si Capitulum eligat indignum notorie, n. 23. fol. 450.*
- Metropolitanus non potest amouere Vicariam*
- per se deputatum, num. 24. fol. 451.*
- Metropolitanus an possit Pontificalia exercere in Ecclesijs suffraganei, n. 43. f. 454.*
- Metropolitanus benedicit solemniter per totam Prouinciam, num. 25. fol. 451. Et ante se defert Crucem, num. 33. fol. 453. Potest in Prouincia erigere Seminarium, ad prescriptum Concilii Tridentini, sess. 23. cap. 18. de reformat. n. 26. f. 451.*
- Metropolitanus quando possit punire Vicarium suffraganei delinquentem in officio, num. 36. Et an possit contra illum censuris, & carceratione procedere, n. 37. f. 453.*
- Metropolitanus quando mandat suffraganeo, quod seruet quod seruatur in Metropoli. Declaratur cap. dilectus, de simon. num. 27. fol. 451.*
- Metropolitanus quibus praenis procedat contra suffraganeum contumacem, & remitentem, n. 38. fol. 453.*
- Metropolitanus quomodo cogat suffraganeum venire ad Synodum Prouincialem, num. 28. fol. 451.*
- Metropolitanus cogit suffraganeum suspectum ad eligendo Arbitros. Idem in Vicario, suspecto Episcopo, n. 40. f. 454.*
- Metropolitanus compellit suffraganeos ad residentiam, num. 29. fol. 451. An sit Iudex ordinarius suffraganeorum, n. 39. f. 452.*
- Metropolitanus quando suppleat negligentiam suffraganei, num. 44. Et in quibus eius iurisdictione limitetur, n. 45. f. 454.*
- Metropolitanus cogit suffraganeum ad compellendos subditos ad testificandum, vel suscipiendam delegationem in causa appellata, n. 31. fol. 452.*
- Metropolitanus cognoscit de causa appellata in sua Diocesi. Et quando in Diocesi suffraganei, n. 32. fol. 453.*

Metus.

- Metus quid sit, & in quo differat a vi, n. 1. & 2. Quotuplex sit, n. 3. & 4. f. 63.*
- Metus caecus in virum constantem constituitur quinque conditionibus, num. 5. 6. & 7. fol. 63. & n. 10. 11. & 13. fol. 64.*
- Metus necessario non desiderat damnum praesentaneum, sed quod proxime timetur, n. 8. fol. 63.*
- Metus praesumptus an tollatur praesentia amicorum, & consanguineorum, numer. 5. fol. 67.*
- Metus iustus illatus ad finem contrahendi matrimonium, an illud annullat, n. 6. f. 68.*
- Metus iustus annullans matrimonium debet esse ab extrinseco, n. 9. f. 68.*
- Metus materia pendet ab arbitrio Iudicis, n. 14. Et minor requiritur in femina, quam in viro, maior in viro robusto, quam in puero, n. 15. fol. 64.*

Me-

ELENCHVS

Metu contractum matrimonium quando sit nullum, n. 1. & 2. Quid si est illatus ad contrahendum cum una ex filiabus Petri, n. 3. & 4. fol. 67.

Metus amissionis honorum omnium, vel notabilis partis dicitur iustus, n. 28. Item metus amissionis instrumentorum totius, vel maioris partis honorum, n. 29. f. 66.

Metus reuerentialis unde oritur, & inter quas personas intercedat, n. 30. & 31. fol. 66. Et an dicatur nullus, & annulet matrimonium, n. 32. fol. 66.

Metus cadens in virum constantem an inducatur ab importunis precibus, n. 33. fol. 66.

Metus iustus an inducatur ab infamia, vel excommunicatione, n. 25. & 26. f. 65.

Metus cadens in virum constantem oritur ex malo illato consanguineis, & affinibus usque ad quartum gradum, n. 17. f. 64.

Metus iustus est, quem incutit mors etiam affinium, cruciatus corporis, verbera grauis, & mutilatio, n. 18. & 19. Et amissio filiorum, n. 20. fol. 65.

Metus armorum dicitur cadens in virum constantem, n. 21. Item metus seruitutis, captiuitatis, grauis exilij, & amissionis status, n. 22. Item metus carceris diuturni, n. 23. Et metus amissionis honoris, n. 24. f. 65.

Metus probatur coniecturis, & testibus minus idoneis, n. 2. & 3. Item probatur testibus domesticis, familiaribus, & mercenarijs, n. 4. Item testibus singularibus, n. 5. & 6. Et generaliter quando probatur testibus inhabilibus n. 7. fol. 71.

Metus nunquam dicitur purgatus, nisi metum passus sit postquam in plena libertate, n. 20. Et semel probato metu, omnes actus subsequentes presumuntur meticolosi, etiam si praeserant libertatem, n. 21. f. 70.

Metus non dicitur purgatus per actum voluntarium, dum viuunt metum inferens, n. 22. Et dicitur durare durante causa illius, num. 23. fol. 70.

Metus non purgatur per actus voluntarios, quando praecessit protestatio, numer. 24. fol. 70.

Metus an probetur protestationibus, n. 15. 16. & 17. fol. 73.

Metus inditia sunt lamentationes, suspiria, lachryma, tristitia, & alia coniectura, n. 19. & 20. Praesentia patris, vel alterius, cui debetur reuerentia, n. 21. f. 73.

Metus probatur importunis, & continuatis persuasionibus factis ab eo, cui debetur reuerentia, n. 22. Prohibitione commercij, n. 23. Et publica voce, & fama, n. 24. f. 73.

Metus praesumitur in matrimonio contracto cum iuvene reperto cum puella, n. 26. Praesumitur etiam ex pallore contrahentium

tempore matrimonij, n. 27. fol. 73.

Metus praesumitur, si praecipiens matrimonium solebat tyrannice tractare non obedientes, n. 28. fol. 73. Et quando dedignatur pater, vel alius Superior, si filius, vel alius subditus non vult obedire, n. 29. fol. 74.

Metus probatur coniecturis, etiam ad annullandum matrimonium, n. 30. f. 74.

Metus probatio remittitur Iudicis arbitrio, qui aliqua considerare debet, n. 31. f. 74.

Minans.

Minans quod sit solitus minas exequi, probatur per duos actus, n. 12. f. 64.

Minor.

Minor an restituatur in integrum ad petendam repulsam, n. 24. fol. 315.

Miserabiles personarum.

Miserabiles persona qua dicantur, iuxta terminos Concilii Tridentini, sess. 7. cap. 14. nu. 5. fol. 424.

Modus.

Modus procedendi contra infordescentem in excommunicatione per annum, remissiuus, n. 29. Forma citationis ad sententiam, remissiuus n. 30. Forma sententiae, n. 31. f. 35.

Monachus.

Monachi Ecclesiae Cathedralis subsunt Episcopo, n. 132. fol. 444.

Monachi, & Moniales quomodo degradentur, n. 12. fol. 38.

Monachus factus Episcopus an recuperet bona renunciata tempore Nouitiatus, numer. 19. fol. 414.

Monialis.

Monialis egrediens cum licentia si finita licentia, & causa non statim redeat, quam poenam incurrat, n. 51. f. 80.

Monialis incorrigibilis an possit expelli e Monasterio, n. 32. & 34. f. 85.

Monialis an possit obtinere licentiam egrediendi Monasterium ob causam infirmitatis, qua desiderat aerismutationem, n. 37. Quid si immineat periculum contagionis aliarum, n. 38. fol. 86.

Monialis egrediens e Monasterio cum licentia, finita causa, cum primum poterit, tenetur redire, n. 39. fol. 86.

Monialem cognoscens carnaliter quomodo puniatur, si Clericus, n. 28. Vellaeicus, n. 29. fol. 78.

Moniales an possint e Monasterio exire causa petendi eleemosynas ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. cuius vigore potest Monialibus pauperibus applicari dimidia pars eleemosynarum pauperibus debitarum, n. 35. & 36. fol. 85. & 86.

Mo-

ELENCHVS

Monialis tepetur ad clausuram, etiam si in professione non habuerit animum ad illam se obligandi, n. 15. f. 77.

Moniales exeuntes a Monasterio quas penas incurrant, n. 47. Et quas licentiam dantes, comitantes, & receptantes, num. 48. Et quis possit ab illis absolueri, n. 49. f. 80.

Moniales exeuntes à Monasterio sine licentia, qua ex imminente periculo non potest peti, non incidunt in penas, n. 50. fol. 80.

Monitoria.

Monitoria ad finem habendi reuelationes apud Trident. sess. 25. de reformat. cap. 3. num. 1. fol. 402. Illa conceduntur pro rebus deperditis. Quod explicatur, num. 2. Et ad finem habendi reuelationes, num. 3. Et an contra principalem detentorem n. 7. f. 402.

Monitoria non conceduntur, nisi ad instantiam interesse habentis n. 5. Et quantum debeat esse hoc interesse, num. 6. fol. 402. Quid si concedantur pro re leui, vel a pluribus possessa, num. 7. fol. 403.

Monitorijs potest se opponere habens interesse, & petere depositionem principalis, n. 8. Sed ex oppositione oritur suspicio contra opponentem, n. 9. fol. 403.

Monitoria quando impediuntur per litis pendentiam, vel rem iudicatam, aut appellationem, num. 10. Et an concedantur in causa appellationis, num. 11. Qua debent esse conformia articulis, n. 12. f. 403.

Monitoria concedenda in subsidium. Et quando veritas, vel persona ignorantur, num. 13. Et quid quando citati sunt testes in causa, n. 14. An in facto proprio, n. 15. Quid si quis contumaceat, & dicat bona penes se retineri, n. 16. Et an possint concedi ad finem sciendi bona hereditaria, si appareat iumentarium, n. 17. fol. 404.

Monitoria contra detinentes scripturas quomodo concedantur. Et quis ab illis ligetur, num. 18. fol. 404.

Monitoria quis possit concedere, num. 19. f. 404. vsq. ad num. 23. fol. 405. Et quando non concedantur, n. 25. fol. 405.

Monitoria conceduntur cum debito termino, num. 28. fol. 406.

Monitorijs publicatis quomodo testes teneantur deponere, & reuelare, num. 25. Et quando quis non teneatur reuelare, & ab illis non ligetur, n. 46. fol. 406.

Monitorijs publicatis, si Episcopus concedat copiam reuelationum cum protestatione, non incurrit irregularitatem morte secuta, n. 27. fol. 406.

Mors.

Mors quomodo probetur ad finem secundo n. 49. fol. 61.

Mulier.

Mulier non admittitur ad testificandum contra Matrimonium, num. 18. fol. 57.

N.

Necessitas.

Necessitas est iusta causa alienationis rei Ecclesie. Et qua necessitas, num. 29. Et in quo differat ab utilitate, n. 30. f. 24.

Negotiatio, Negotiator.

Negotiatio illicita Clericis qua, num. 1. Quid de artificio sordido, n. 2. & 3. f. 144.

Negotiatio quibus Clericis interdicta, num. 22. Et an per intermediam personam, num. 23. fol. 147.

Negotiator Clericus per quot actus dicatur, num. 9. Quid si emerit pro sua familia, & se perfluum vendiderit, num. 10. Vel emat, & deinde indigentibus ex charitate vendat, num. 11. fol. 145.

Nobiles.

Nobiles benigne tractantur ab Ecclesia, n. 4. Et de Iure Canonico lenius puniuntur, quam Plebei, num. 5. Excepto in causa heresis, n. 6. fol. 43.

Nouitius.

Nouitia non tenetur ad clausuram, num. 16. Et an femina emittens professionem cum conditione, ut in domo remaneat, num. 17. fol. 77.

Nouitius egrediens Monasterium animo non redeundi, si eodem die permiteat, & reuertatur, debet demum inchoare annum Nouitiatum, num. 7. Quid si egrediatur cum licentia animo redeundi, num. 8. & 10. Vel sine licentia timore Superioris, non dimisso habitu, num. 9. fol. 415.

Nouitius, vel Nouitia renuncians an debeat certiorari n. 30. f. 412.

Nouitius renuncians si decedat ante professionem, bona renunciata transeunt ad heredes, num. 34. fol. 413.

Nouitius quomodo possit disponere causa mortis de bonis suis, num. 3. Et an possit instituire Monasterium, num. 4. fol. 408. Et quis illi succedat ab intestato, n. 5. f. 409.

Nouitius recuperat bona donata, vel renunciata, professione non secuta, num. 10. fol. 409.

Quid si dixerit donare etiam professione non secuta, num. 11. 12. & 13. fol. 410. Post mea Scripta vidi nouellam dec. Rot. Rom. in hoc casu Neap. donationis Lunæ 8. Iunii 1648. coram R. P. Royas, in qua deciditur contra donantem, qui expresse iurauerat non reuocare donationem donatario acceptantem, & donauerat ante receptum habitum.

Nouitius egrediens non facta professione, qua

E L E N C H V S

recuperet, & qua non à Monasterio, nu. 14. & 16. fol. 410. & 411.
 Nouitius an recuperet Beneficium non emissa professione, vel nulla declarata, num. 16. Et si est curatum, quomodo in eo est inseruendum durante anno probationis, n. 17. f. 411.
 Nouitio emittenti professionem ex privilegio ante tempus quis succedat, n. 18. f. 411.

O.

Oblationes.

Oblationes facta alicui Imagini an possint alienari sine assensu Apostolico, num. 28. fol. 15.

Optio.

Optio quid sit. Quomodo possit introduci statuto, vel consuetudine, num. 1. & 2. Et quanto tempore, n. 3. fol. 89.
 Optio an possit fieri de Præbenda peiori, & minoris redditus, n. 4. fol. 89.
 Optio competit Canonico antiquiori. Et quis dicatur antiquior, n. 5. f. 89.
 Optio an possit fieri per Canonicum, qui non est in sacris, num. 9. fol. 90. Vel per Canonicum qui litigat suum Canonicatum, num. 10. Vel per Canonicum excommunicatum, n. 11. fol. 90. Vel per Canonicum habentem Coadiutorem cum futura successione, maxime Præbenda minoris, n. 12. fol. 91.
 Optare nolens Coadiutus, quid agat Coadiutor, num. 14. fol. 91.
 Optio cessat in Præbenda, ubi est Coadiutor cum futura successione. Et in resignatione ad fauorem, n. 15. & 16. fol. 91.
 Optio non cadit in Beneficijs reseruat. Et consuetudo in contrarium non valet, num. 17. fol. 91.
 Optari possunt Præstima etiam in mense reseruat, n. 18. fol. 92.
 Optio an habeat locum in Beneficijs deuolutis ad Papam ob negligentiam inferiorum, nu. 19. fol. 92.
 Optio an tollatur per expectatiuam. An locum habeat in membris separatis, aut Præbenda vacante in Curia, num. 20. Et an tollatur per clausulas derogatorias, n. 21. f. 92.
 Optari non possunt Præbenda Theologalis, & Pœnitentialis. Nec Theologus, aut Pœnitentiarius potest aliam optare, dimissa prima, num. 22. & 23. Quod non procedit in Præstimonio, n. 24. f. 92.
 Optionis terminus est viginti dierum datus omnibus, non singulis Canonicis, num. 6. Incipit currere à die scientie, num. 7. Qui terminus potest abbreviari à Capitulo, vel Episcopo, num. 8. fol. 90.

Ordinarius.

Ordinarius tenetur publicare singulis annis de-

cretum de clausura Monialium, nu. 4. Et an sub peccato mortali, n. 5. fol. 82.

Ordinarius potest rationem exigere ab administratoribus bonorum Monialium Regularibus subiectarum, & precipere Regularibus, quod amoueant administratorem, vel confessorum si expedit, num. 95. Potest etiam assistere electioni Abbatisse cum Superiore Regulari, n. 96. fol. 439. Et Regularis tenetur significare Episcopo tempus electionis, & illum expectare, alias possunt ab eodem puniri, num. 97. fol. 440.

Ordinandus, Ordinatus, Ordines.

Ordinandi non sunt soliti inebriari, & tabernas frequentare, n. 14. Ac aleis ludere, n. 15. Cum mulieribus suspectis frequentare, vel cum perditis hominibus, & negotia secularia exercere, n. 16. f. 388.
 Ordinandus potest compellere patrem ad assignandum ei titulum, n. 33. f. 382.
 Ordinandi non sunt criminosi, nu. 11. fol. 387. An pœnitentes. Et quid de solitis arma portare, n. 12. f. 388.
 Ordinandorum scrutinium circa qua versari debeat, n. 1. Qua forma faciendum in minoribus, n. 2. & in maioribus, n. 3. Et an possit remitti cum notorio habili, n. 4. Et quid cum Regularibus, n. 5. fol. 386.
 Ordinandorum examen à quibus faciendum, num. 6. fol. 387.
 Ordinandorum scrutinium de vita, & moribus, n. 7. Quando ordinandus repellatur ob peccatum mortale, n. 8. Et quid de inquisito, n. 9. fol. 387.
 Ordinandorum titulus quantas debeat esse, n. 30. Et an consideranda sit qualitas persone, n. 31. fol. 381.
 Ordinandorum titulus qualis ex Concil. Trid. n. 1. fol. 377.
 Ordinandorum genus scrutari debet Episcopus. Et quid importet genus, n. 17. fol. 388. An filij, seu nepotes hereticorum ordinari debeant, n. 18. Quid de natis ante heresim, n. 19. Quid de filijs pœnitentiam relapsorum, n. 20. fol. 389.
 Ordinandorum patria an sit inquirenda, n. 21. Quid de atate. Et qua atas requiratur ad primam Tonsuram, & Minores, num. 22. Et qua in Maioribus, n. 23. fol. 389.
 Ordinandorum institutionem, id est titulum scrutari debet Episcopus, n. 24. f. 390.
 Ordinandorum examen quoad doctrinam. Et quando Episcopus possit dispensare cum illiterato, n. 25. fol. 390.
 Ordinandorum fidem scrutari debet Episcopus. Et quid de Nephitis, n. 39. f. 393.
 Ordinandus potest pluries examinari, n. 34. Et si de facto fuerit promotus indignus, potest suspendi, n. 35. fol. 392.

Itt

Or.

E L E N C H V S

- Ordinandus notorè doctus potest admitti sine examine, n. 36. Et si quis fuerit ordinatus ab alio Episcopo vigore privilegij, an possit iterum examinari ab Ordinario, num. 37. Et an bonitas suppleat scientiam in ordinando, num. 38. fol. 392.**
- Ordinandus ad primam Tonsuram quam scientiam habere debeat, num. 26. Et quam promovendus ad Minores, n. 27. fol. 290. Et quam promovendus ad Maiores, n. 28. Et ad Presbyteratum, n. 29. fol. 391.**
- Ordinandus examinari debet de intentione ascendendi ad Maiora. Et si receperit Confirmationem, n. 40. fol. 393.**
- Ordinandus examinatur, an receperit Ordinem precedentem. Et quomodo, n. 41. fol. 393.**
- Ordinandus an debeat examinari de Baptismo. Et quomodo probetur, n. 42. fol. 393.**
- Ordinans, & ordinatus in sacris sine titulo, quas penas incurrant. Et quando excusantur a penis, n. 6. fol. 383.**
- Ordinans non elapsis interstitijs, an videtur dispensasse, n. 33. fol. 399.**
- Ordinans Episcopus dispensat in interstitijs cum Regularibus, præmissa petitione Superioris Regularis, n. 40. fol. 400.**
- Ordinari quis non potest ad titulum Seminarij, licet possit ad titulum Beneficij Seminariorum, n. 13. fol. 378.**
- Ordinari quis potest ad titulum Commende perpetuae, non tamen ad titulum regressus, n. 14. fol. 379.**
- Ordinari quis potest ad titulum Pensionis cum dispensatione, n. 16. fol. 379.**
- Ordinari an possit quis ad titulum Beneficij alterius, n. 17. fol. 379.**
- Ordinari an possit quis ad titulum premissionis facta per tertium de eum alienando, n. 27. Vel ad titulum Litteraturæ, numer. 28. fol. 381.**
- Ordinari quis potest ad titulum portionis Ecclesie receptivæ, etiam si non lucretur portionem, nisi post Ordinem, n. 29. Non vero ad titulum hereditatis de futuro, eod. num. 29. fol. 381.**
- Ordinati titulus non potest alienari, & si de facto alienetur, an valeat alienatio, n. 1. & 2. fol. 382.**
- Ordinatus in sacris si habet aliunde unde vivere possit, an valeat alienare titulum sine licentia Episcopi, n. 3. fol. 382.**
- Ordinatus in sacris an possit titulum hypothecare, vel ab alio exequi, n. 4. fol. 382.**
- Ordinatus ad Presbyteratum extra tempora, an incurrat irregularitatem, ex quo concelebrat cum Episcopo, n. 22. fol. 398.**
- Ordinatus extra tempora an incurrat penam Concilii Tridentini, scilicet, de reformat. cap. 8. n. 23. fol. 398.**
- Ordinatus extra tempora quas penas incurrat in Minoribus, n. 16. & 17. Et in Majoribus, n. 18. et 19. fol. 397. Et quis valeat absolvere, n. 20. & 21. fol. 397.**
- Ordinatus in Minoribus omnibus unica die, quas penas incurrat, n. 399. Et quas ordinatus in Minoribus, & Subdiaconatu, n. 36. fol. 400. Et quas recipiens duos Minores, n. 36. & 37. Et quid de ordinato non servatis interstitijs, n. 38. Et quam penam incurrat Episcopus ordinans, n. 39. fol. 400.**
- Ordines quibus temporibus conferantur, num. 1. fol. 394. Quo tempore Minores, n. 3. fol. 395.**
- Ordines Minores die festo an possint conferri pluribus, an tantum duobus, n. 6. fol. 395.**
- Ordines Minores an possint conferri in Vesperis Ferie 6. precedentis Sabbatum ordinatio-num, n. 7. fol. 395. Et an Feria 4. Quatuor Temporum, n. 9. Et an extra Missam, & Ecclesiam, n. 8. fol. 396.**
- Ordines Minores quibus diebus conferantur, n. 10. Et an valeat consuetudo, ut extra tempora conferantur, n. 11. Vel privilegium, num. 12. fol. 396.**
- Ordines Maiores qua hora conferantur, n. 13. Et an ordinandus debeat esse ieiunus, n. 14. An alias collati imprimant characterem. Et in quo loco debeant conferri, n. 15. fol. 396.**
- Ordines conferens extra legitima tempora, quas penas incurrat, n. 24. fol. 398.**
- Ordines debent conferri servatis interstitijs. Et que inter primam Tonsuram, & Minores, n. 25. Que inter Minores ipsos, n. 26. Que inter ultimum Minorem, & Subdiaconatum, num. 27. Et quid in hoc operetur consuetudo, n. 28. fol. 398. Que requiratur causa ad dispensandum, n. 29. Et an concurrente causa teneatur Episcopus dispensare, alias possit appellari, n. 30. fol. 399.**
- Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus requirunt interstitium cuius anni. Et qua requiratur causa ad dispensandum, n. 31. Quid inter Diaconatum, & Presbyteratum, num. 32. fol. 400.**

P.

Pœna.

Pœna obtestationis divini iudicij, & interminationis maledictionis aeternæ quid importet, n. 3. fol. 82.

Parochus.

Parochus quando excusetur à residentia, n. 35. Et an Episcopus possit uti pro suo servitio opere illius, n. 36. Et an pro servitio py operis, n. 37. fol. 221.

Parochus quo in loco habitando dicatur residere, n. 2. An teneatur residere in domo Parochia,

E L E N C H V S

chia, n. 3. Quid si habitet ultra milliare a Parochia, dicatur residere, n. 4. fol. 216.
Parochus quomodo teneatur residere, & per se ipsum inferuire, n. 5. Et quando possit seruire per alium, n. 6. Et an lucretur fructus, si totaliter inferuit per Capellanum, numer. 7. fol. 216.
Parochus non residens amittit fructus, & cui applicentur. Et quid si Ecclesia non indigeat. Et an valeat transactio, vel compositio illorum. Et an Parochus valeat retinere partem debitam ratione Officij diuini recitati, nu. 8. fol. 216. & n. 9. fol. 217.
Parochus incurrit penam amissionis fructuum prorata absentie ipso iure, n. 10. Et potest priuari quarta parte fructuum, quos fecit, vel faciet suos, n. 11. f. 217.
Parochus non residens quas penas incurrat, n. 12. Potest ab eo subtrahi fructus, procedi ad censuras, & ad priuationem. Et an possit procedi ad excommunicationem ante sequestrationem fructuum, n. 13. fol. 217. Et an possit procedi ad priuationem, antequam procedatur ad censuras, & sequestrationem, num. 14. fol. 218.
Parochus ob non residentiam priuatur Beneficio per sententiam, n. 15. Et proinde est citandus cum debitis terminis, n. 16. Et a sententia priuationis non potest appellare quoad effectum suspensiuum, n. 17. f. 218.
Parochus non potest impedire penas illatas ob non residentiam sub pretextu priuilegij, licentia, familiaritatis, exemptionis, statuti, consuetudinis, appellationis, vel inhibitionis, n. 18. fol. 218.
Parochus non residens non citatur solemniter, nec contra ipsum proceditur iuris ordine seruato, n. 19. fol. 218.
Parochi non residentis bona, si decedat, cedunt beneficio Camere Apostolica, ex Bulla Pij IV. n. 20. fol. 218. Extat contra eundem alia Bulla Pij V. n. 21. fol. 219.
Parochus Rector, ac etiam Capellanus Coadiutor, Vicarius Curatus, & alius habens administrationem cura tenentur residere, & seruire sub dictis penis, ad quod possunt cogi per Ordinarios, n. 22. fol. 219.
Parochus, cui datus est Coadiutor etiam perpetuus, tenetur residere sicut Coadiutor, n. 23. fol. 219.
Parochus potest abesse a residentia per duos menses ex quauis causa, etiam recreationis, n. 24. fol. 219. Et an pro dicto termino teneatur petere licentiam ab Ordinario, num. 25. Quid si abfuerit Parochus per tres dies, vel minus una hebdomada, n. 26. Et an possit Episcopus prohibere absentiam ultra biduum, num. 28. fol. 220.
Parochus non potest abesse a residentia ultra

bimestre sine graui causa, & licentia Ordinary inscriptis, n. 27. & 29. etiam accedente iusta causa, vel necessitate, num. 30. fol. 220. Quae debet esse obtenta, non tantum petita, & si denegetur, potest appellari, numer. 31. fol. 221.
Parochus est concedenda licentia absentia a residentia ob graues inimicitias. Et quando dicantur inimicitiae graues durare, num. 32. fol. 221.
Parochus concedenda est licentia absentia ob utilitatem Ecclesie Parochialis, non vero alterius Ecclesie, n. 33. fol. 221.
Parochus infirmo potest Episcopus per tres, vel quatuor menses dare licentiam absentia. Et quid si infirmitas sit perpetua, numer. 34. fol. 221.
Parochus si distrahatur tempore contractus matrimonij, non dicitur praesens, nu. 7. fol. 53.

Paulus.

Paulus Squillante Canonico Neapolitano, laudatur, Annot. 14. n. 3. fol. 150.
Paulus Vecchi Canonico Theologo Capuanus commemoratur in proem. in princ.

Paupertas.

Paupertas an excuset ab appellando infra legitima tempora, n. 53. fol. 112.

Pensio.

Pensio an possit vendi, vel locari ultra triennium, n. 29. Et an mandatum procura ad locandum ultra triennium valeat, num. 30. fol. 15.
Pensio a quo solui debeat, ab optante Prebendam, vel a Titulari, n. 25. fol. 92.

Percutiens.

Percutiens Clericum haereticum non incurrit in excommunicationem Canon. Si quis suadente, num. 16. fol. 39.

Permutatio.

Permutatio rescinditur ob laesione, n. 4. Quid in permutatione Beneficiorum, n. 5. fol. 465.

Personae.

Personae quae debent interuenire in degradatione, num. 13. fol. 39.

Ponens.

Ponens dicitur sateri. Et quid de artiscalante, num. 14. fol. 184.

Præcedentia.

Præcedentia differentias in Processionibus Episcopus componit, n. 14. Quid attendere debeat inter Clericos, n. 15. 16. & 17. fol. 140.

E L E N C H V S

Præcedentia differentias componit Episcopus inter Regulares, n. 24. Et quid attendere debeat, n. 25. & 26. fol. 142.
Præcedentia differentias inter Confratres quomodo componat Episcopus, n. 27.

Praetatum.

Praetatum posse præiudicare Ecclesijs in querendis, quomodo intelligatur, n. 2. fol. 17.

Præstimonium.

Præstimonium optatur in mense reservato, n. 26. Et differt à Præbenda, n. 27. fol. 93.

Præsumptio.

Præsumptio qua fit, & quocumque, num. 10. fol. 44.

Prima tonsura.

Prima tonsura quo tempore conferatur, nu. 2. fol. 395.

Princeps.

Princeps hortatur per Trident. ad præstendum auxilium pro clausura Monialium, num. 12. fol. 83.

Principalis.

Principalis an detur copia positionum, n. 9. Vel dilatio ad respondendum, n. 10. fol. 283.

Priuatio.

Priuatio dignitatis, administrationis, & officij quid contineat, n. 52. & 53. fol. 80.

Probatio.

Probatio innocetia non censetur conclusa, etiam lata sententia, n. 5. fol. 46.

Procesio.

Procesio unde dicatur. Et quando in ea possint gestari Reliquia Sanctorum, n. 1. Et quocumque, n. 2. fol. 138.

Procesio publica que dicatur, n. 3. Quis possit illam indicere, n. 4. Vbi etiam quas Procesiones possint facere Regulares per circuitum Monasterij, fol. 138.

Procesiones qui Clerici teneantur adire, nu. 5. An qui longe absunt à Ciuitate, n. 6. An Sacerdotes seruientes Ecclesijs Equitum Hierosolymitanorum, n. 7. fol. 138. & 139.

Procesiones tenentur adire Regulares, n. 8. 9. & 10. Et quomodo compellantur, num. 11. fol. 139.

Procesiones Confratres adire tenentur, nu. 12. Et an possint compelli, n. 13. fol. 139. & 140.

Procurator.

Procurator ad contrahendum matrimonium non est necesse ut habeat qualitates requisitas in alijs Procuratoribus, n. 11. fol. 53.

Professio, Professus.

Professio emissa non peracto integro anno probationis, est nulla, n. 1. fol. 414.

Professione nulla declarata, confertur etiam nulla renunciatio, vel donatio, n. 15. fol. 410.

Professio nulla ut ratificetur, an requiratur nouus consensus profitentis, & acceptatio Superioris, n. 16. fol. 417.

Professio tacita non tollitur per Trident. Et quibus modis emittatur tacita professio, n. 18. fol. 417. Et quomodo per delationem habitus professorum, n. 19. & 20. Et an requiratur animus emittendi professionem tacitam, n. 21. fol. 418.

Professionis nullitas est probanda coram Ordinario, & Superiore Regulari. Quod declaratur n. 26. Et reclamans non potest habitum dimistere, n. 27. & 28. fol. 419.

Professio tacita excluditur per protestationem, metum reuerentialem, & lamentationes, num. 29. fol. 419.

Professio nulla ad hoc ut ratificetur, an requiratur scientia nullitatis, n. 30. fol. 419.

Professus nulliter ad hoc ut possit reclamare, qua requirantur, ex Concil. Trident. n. 17. fol. 417.

Professus nulliter qua teneatur seruare in reclamatione, ad hoc ut possit audiri, iuxta Trident. Et quomodo computetur quinquennium ad reclamandum, n. 22. Et an currat impedito, vel ignoranti, n. 23. Et quomodo probetur impedimentum, vel ignorantia, n. 24. Quid si impedimentum durauerit per totum quinquennium, n. 25. f. 418.

Professus an possit mutare testamentum factum ante professionem, n. 6. fol. 409.

Protestatio.

Protestatio quomodo fiat, & coram quibus, num. 18. fol. 73.

Protestanti contra testes non potest illis uti pro se, nisi in protestatione addiderit, quatenus contra, n. 5. fol. 312.

Publicatio.

Publicatis attestacionibus quando possit opponi contra testes, n. 23. fol. 310.

Publicatis attestacionibus, non possunt recipi testes super istis articulis, vel directo contrarijs. Et qui sint tales articuli, num. 9. fol. 298.

Publicatio an sit de substantia processus, n. 1. Et an possit appellari à denegata petita publicatione, n. 2. fol. 308.

Publicatio potest omitti de consensu partium, etiam tacito, num. 13. De effectu publicationis, n. 14. fol. 309.

Publicatio solum, an scientia testificatorum impediatur receptionem testium. Et an in dubio presumatur scientia, n. 24. fol. 310.

E L E N C H V S

Publicationem petens an possit producere alios testes, n. 25. fol. 310.
Publicatio an sit facienda in causa sancta Fidei, num. 26. Et quid in alia causa criminali, n. 27. Et an possit fieri die feriato, num. 29. fol. 310.
Publicatio non fit coram Examinatore delegato, n. 15. fol. 309.
Publicatio an possit fieri ad instantiam tertij, nu. 17. Et ad publicandum citantur partes. Et quomodo, n. 16. fol. 309.
Publicatio an possit vendari per eandem Iudicem tacite, vel expressè, n. 18. Et an possint post illam recipi testes, n. 19. fol. 309. Et an requiratur publicatio, quando testes fuerunt recepti utraq. parte presente, numer. 20. fol. 310.
Publicatio an requiratur in causa Iurispatronatus, num. 21. Et Matrimonij, num. 22. fol. 310.
Publicatione facta relicto petitorio, potest rediri ad possessorium, n. 28. fol. 310.
Publicationis defectus quando inducat nullitatem sententiæ, n. 3. & 4. fol. 308.

R.

Regulares.

Regulares non possunt noua loca erigere propria auctoritate, n. 1. Nec sine licentia Episcopi, n. 2. fol. 19.
 Regulares Mendicantes in erectione nouorum locorum, vel mutatione antiquorum, quid de iure communi seruare teneantur, n. 3. 4. & 5. fol. 190.
 Regulares non possunt noua loca erigere non seruata forma Constitutionis Gregor. XV. n. 13. 14. 15. 16. & 17. fol. 192.
 Regulares non possunt erigere noua loca sub pretextu facultatum obtentorum à Sede Apostolica reuocatarum per Bullam Urbani VIII. n. 18. fol. 192.
 Regulares non possunt in Italia, & Insulis adiacentibus erigere noua loca, in quibus non possint alij duodecim Regulares, alijs ipsa loca Ordinarij correctioni subiacent, nu. 19. fol. 192.
 Regularibus non potest Ordinarius licentiam concedere erigendi noua loca, nisi seruatis Constitutionibus, & non constitio, ut hic, n. 20. fol. 193.
 Regularibus est deneganda licentia erigendi noua loca in preiudicium Parochie, cuius Rector est audiendus, n. 21. fol. 193.
 Regulares quomodo debeant posse alij in locis nouo erectionis, n. 22. fol. 193.
 Regulares quando non possint noua loca erigere, nisi uocatis, & consentientibus incolis, n. 23. fol. 194.

Regulares quando possint loca capta finire sine licentia Ordinarij, n. 24. fol. 194.
Regulares an possint antiqua loca mutare in eadem Ciuitate sine licentia Ordinarij, & solemnitatibus, de quibus in nouellis Constitutionibus, n. 25. Vel Hospitium recipere recreationis causa, n. 26. fol. 194.
Regularibus non est concedenda licentia erigendi noua loca non seruata Bulla Clementis VIII. n. 10. Et hæc Bulla derogat alijs precedentibus, ut hic, n. 11. & 12. fol. 191.
Regulares tenentur eligere Conseruatores, & de electione certiorare Ordinarium, nec illos infra quinquennium possunt amouere, nu. 2. fol. 279.
Regulares quando possint petere Delegatos seculares, n. 6. fol. 279.
Regulares semper sunt in termino eligendi Conseruatores, n. 9. fol. 280.
Regulares eligunt Conseruatores cum eadem facultate, quam habent ij, cum quibus communicant privilegia, n. 13. fol. 280.
Regulares habentes privilegium promovendi à quocumq. an possint illo uti quoad Nouitios, num. 45. fol. 264.
Regularis peregrinus sine litteris sui Superioris non est recipiendus ad diuina, imò potest per Ordinarium puniri, n. 14. fol. 268.
Regulares in causis miserabilium personarum quomodo contuendi coram Ordinario. Et quid si habeant Conseruatores, n. 16. Et in quibus causis, n. 3. Et quis dicatur loci Ordinarius in hac materia, n. 2. fol. 424.
Regularis ad hoc ut possit puniri ab Ordinario in terminis Concil. Tridentin. sess. 25. de Regular. cap. 14. an sit probandum, quod deliquit notorie, n. 18. fol. 426.
Regularis quando dicatur degere extra claustrum in terminis Concil. Tridentin. sess. 7. de reform. c. 14. n. 6. fol. 424.
Regularis Superior quomodo teneatur certiorare Episcopum de punitione Regularis delinquentis, n. 19. fol. 426.
Regularis delinquens extra Monasterium punitur ab Ordinario loci, n. 7. fol. 424.
Regulares in Monasterio erecto post Decretum Urbani VIII. non ascendentes ad numerum duodecim subsunt Ordinario, n. 20. Id de omnibus Regularibus, n. 21. fol. 427.
Regularis quando dicatur delinquere extra Monasterium in terminis Concil. Trident. sess. 6. de reformat. cap. 3. n. 8. Et quando non, n. 9. fol. 415.
Regulares transgressores Bullarum Pontificum loquendum de Conceptione B. M. Virginis, & sollicitatione in confessione puniantur ab Ordinario, n. 25. fol. 427.
Regularis vagans, & repertus sine litteris sui Superioris potest puniri ab Ordinario, n. 10. fol. 415.

Re-

E L E N C H V S

- Regulares subsunt Ordinario in causa falsa monetae. Et quid in hoc disponat Bulla Urbani VIII. n. 26. fol. 427.*
- Regularis degens intra, & delinquens extra claustrum quomodo puniatur ab Ordinario. Quid disponat Clemens VIII. n. 12. Praxis, n. 13. Quid si Episcopus non carcerauerit delinquentem, quomodo sit monendus Superior ad puniendum, n. 15. & 16. f. 425. & 426.*
- Regulares vagantes, vel sine habitu incedentes puniuntur ab Ordinario, n. 27. fol. 428.*
- Regularis quando dicatur delinquere extra claustrum, n. 16. Et quid si è claustro proiciat lapidem extra, vel è contra, numer. 17. fol. 426.*
- Regulares impediētes iurisdictionem Ordinarij, vel offendentes eius Officiales puniuntur ab eodem Ordinario. Idem contra Conseruatores, n. 28. fol. 428.*
- Regulares pro audiendis confessionibus secularium approbandi sunt ab Ordinario, num. 32. fol. 428. Et an cum licentia Superioris Regularis, n. 33. Possunt sine examine approbari, n. 34. Et approbatio potest reuocari, n. 35. Et quando approbandi cum limitatione, n. 36. fol. 429. & 430.*
- Regulares, quibus iniuste reuocatur, vel denegatur facultas audiendi confessiones secularium, an possint de facto illas audire, num. 37. fol. 430.*
- Regulares semel approbati ad audiendas confessiones secularium in vna Diocesi, si discedant, & redeant, adhuc dicuntur approbati, n. 38. fol. 430. Quid si interim mortuus est Episcopus, n. 39. fol. 430.*
- Regularibus quis det facultatem audiendi confessiones secularium, Episcopus loci ne, an Regularis, vel Pœnitentis, num. 40. & 41. fol. 431.*
- Regulares an possint audire confessiones inferuentium in Monasterio sine licentia Episcopi, n. 42. Et an possint audire confessiones in domibus priuatorum, n. 43. fol. 431.*
- Regulares approbandi ad audiendas confessiones debent presentari à suis Superioribus, num. 47. fol. 431.*
- Regulares non possunt ministrare Sacramentum extremae Vnctionis secularibus sine licentia Episcopi, vel Paroebi, num. 49. Et contrafacientes quando excusentur à pœnis, n. 50. Et an possint illud ministrare Nouitijs, Conuersis, & Familiaribus, numer. 51. fol. 432.*
- Regulares quando non possint dispensare Eucharistiam secularibus. Quid de tempore Paschatis, n. 52. Et quale dicatur hoc tempus, n. 53. fol. 432. Quid accedente licentia Paroebi, n. 54. Et an vagis, aduenis, & peregrinis in die Paschatis, n. 55. Et an alieno Regulari,*
- n. 56. Et an seruis, & domesticis Monasterij, n. 57. Et quando in articulo mortis, num. 58. fol. 433.*
- Regularis non potest Matrimonio assistere sine licentia Ordinarij, vel Paroebi, n. 59. fol. 433. Contrafaciens quam pœnam incurrat, n. 60. An excuset ignorantia, n. 61. Quid inter Vagos, vel Indos, n. 62. fol. 434.*
- Regulares quando possint Sacramentum Baptismi ministrare, n. 63. Non possunt esse Matrini, num. 64. Quid si de facto suscipiant, n. 65. fol. 434. Et quid in Regulari Episcopo, n. 66. fol. 435.*
- Regulares predicare valentes in Ecclesijs sui Ordinis petere tenentur ab Episcopo benedictionem. Quid si Episcopus illam neget, n. 67. fol. 435. Quid in Ecclesia non sui Ordinis, n. 68. Quia si predicauerint sine benedictione, vel licentia, n. 70. Vel predicauerint falsa miracula, hereses, vel scandala, n. 71. An Episcopus possit illos examinare, num. 69. fol. 436.*
- Regulares instante Episcopo, tenentur emittere iuridei professionem ante predicationem, non solum semel, sed pluries, n. 72. & 73. Et an licentia predicandi illis semel data possit reuocari, n. 74. fol. 436.*
- Regularis prædicaturus in Ecclesia sui Ordinis quomodo teneatur petere benedictionem ab Episcopo. Et quando, n. 75. fol. 436. Et benedictio, siue licentia danda gratis, n. 76. Et quid si solum his, vel ter prædicare intendat, num. 77. fol. 437.*
- Regulares quando compellantur ab Ordinario ad habendam lectionem sacre Scripturae, n. 78. Et quoties, n. 79. Et an Lectores examinentur ab Ordinario, n. 80. fol. 437.*
- Regulares non possunt libros imprimi facere sine licentia Ordinarij, n. 81. fol. 437.*
- Regulares exercentes curam animarum secularium subsunt Ordinario, n. 82. fol. 437. A quo examinentur ante deputationem, num. 83. Et destinantur per Superiorem Regularem, num. 84. fol. 438.*
- Regularis exercens curam animarum visitatur ab Episcopo quoad ea, quæ ad curam pertinent, n. 84. & 85. fol. 438.*
- Regulares exercentes curam animarum delinquentes, vel insufficientes quomodo puniantur ab Ordinario, iuxta Bullam Pij V. Et quid de Regulari, qui de facto se immiscuit exercitio Curae, n. 86. Vel exigente emolumenta Curae excessiue, n. 87. f. 438.*
- Regulares si renuant recipere Episcopum visitantem, quomodo puniantur, numer. 88. fol. 438.*
- Regularis exercens curam animarum, & delinquens extra illam punitur à suo Superiore, n. 89. Item si exerceat curam animarum sub-*

- subditarum Abbati habenti utramq. iurisdictionem, n. 90. Vel in Monasterio Cluniacensi, & in Monasterijs, in quibus Abbates Generales, vel Capita Ordinum resident, n. 91. Quid in Beneficijs Commendatis, n. 92. fol. 439.*
- Regularibus cum Monialibus alloquendi quomodo Episcopus licentiam concedat ex Decreto Urbani VIII. n. 93. fol. 439.*
- Regulares an possint deputare Confessores pro Monialibus ipsis subiectis sine licentia Episcopi, n. 94. fol. 439.*
- Regulares subsunt Episcopo quoad conseruationem clausurae Monialium, n. 98. Nec per Regulares potest Episcopus impediri ingredi septa Monasterij pro hac causa, num. r. 99. fol. 440.*
- Regulares etiam censuris coguntur ab Ordinario ad obseruationem Festorum, n. 101. Qui non possunt cogi mutare ritus Officiorum, n. 102. Vel se abstinere a publicatione Ffiorum, n. 103. fol. 440.*
- Regulares tenentur seruare interdicta ab Ordinario relaxata, alias ab eodem puniuntur, num. 104. fol. 440.*
- Regulares quando subsunt Episcopo quoad quaesitionem, & elemosynarum petitionem, num. 112. fol. 441.*
- Regulares subsunt Episcopo quoad edificationem noui Monasterij, conseruationem Ecclesiae, & alia, quae sunt Ordinis Episcopalis, n. 113. Et an possint recipere de manu Laicorum Ecclesias consecratas, n. 114. fol. 442.*
- Regulares subsunt Episcopo quoad cognitionem Reliquiarum, & approbationem illarum, qui potest illis mandare ut sine eius licentia illas non exponant, n. 115. fol. 442.*
- Regularis relictus executor piarum voluntatum tenetur reddere rationem Episcopo, a quo potest puniri, n. 116. fol. 442.*
- Regulares Nouitij subsunt Episcopo quoad renunciations per eos faciendas, numer. 117. fol. 442.*
- Regularis tenetur professionis nullitatem petere coram Ordinario, nec sufficit solus Superior Regularis, alias nulliter agit, num. 118. fol. 442.*
- Regulares coguntur ab Ordinario restituere bona Nouitio exeunti, n. 119. fol. 442.*
- Regulares tenentur erigere Baldachinum Episcopo celebranti in suis Ecclesijs, n. 120. fol. 442. In Sabbato sancto non possunt pulsare campanas ante Ecclesiam Matricem, num. 121. fol. 443. Quid extra dictum Sabbatum, vel existente consuetudine, n. 122. Et an Episcopus possit mandare ut non pulsentur campanae ante benedictionem, n. 123. fol. 443.*
- Regulares subsunt Ordinaria in causa reconuentionis. Et quid si a conuentione desistant, n. 124. fol. 443.*
- Regularibus potest Episcopus mandare, ne recipiant Sacerdotes seculares ad diuina sine eius licentia, n. 125. fol. 443.*
- Regulares non possunt solemniter exponere Sanctissimum Eucharstiae Sacramentum sine licentia Episcopi, n. 126. Nec Processiones facere extra ambitum Monasterij, n. 126. & 127. fol. 443.*
- Regulares non possunt sacrum facere in Oratorijs priuatis secularium sine licentia. Et an si accedat licentia possit eis prohibere dispensationem Eucharstiae, ibid. n. 128. fol. 443.*
- Regulares sibi arrogantes iura Episcopi ab eo puniuntur, n. 129. fol. 444.*
- Regulares subsunt Episcopo quoad accessus ad Processiones, & differentias praecedentiarum, n. 105. Ad quas accedere compelli possunt censuris, n. 106. In numero decenti, num. 107. Et cum Cruce uelo pendente, n. 108. Et an Regulares, qui non tenebantur accedere, si accesserint, ipsis prauidauerint, num. 110. fol. 441.*
- Regulares non possunt Indulgentias publicare sine licentia Episcopi, n. 130. fol. 444.*
- Regulares compelluntur ab Ordinario ad seruandas Constitutiones Urbani VIII. de defunctis cum opinione sanctitatis, & contrafacientes puniuntur, n. 131. fol. 444.*
- Regulares subsunt Ordinario in ijs, quae sunt extra regulam, & regularem obseruantiam, n. 133. fol. 444.*
- Regulares an declarentur excommunicati per Ordinarium, n. 134. fol. 444.*
- Regulares an possint cogi censuris in casibus, in quibus subsunt Ordinario, n. 135. fol. 444.*
- Regulares ordinandi omnino sunt examinandi quoad scientiam ab Episcopo. Nec sufficit approbatio sui Superioris, numer. 23. fol. 392.*

Reliquia.

Reliquiae Sanctarum an possint concedi sine licentia, num. 27. fol. 15.

Renunciatio, Renunciatis.

- Renunciatio facta per ultam, etiam non certioratam, ualet, si est iurata, n. 1. fol. 456. Et quid si non fuerit certiorata de uiribus patrimonij, n. 10. fol. 457.*
- Renunciatio, vel au. atio facta ad fauorem masculularum ex corpore descendentiu. si tales non supersint, ad quem transeant bona renunciatata, vel donata, n. 35. fol. 413.*
- Renunciatio est stricti iuris. nec continet, nisi expressa, n. 5. Et renunciatio successioni patris non excluditur a successione fratris etiam haeredis patris, n. 6. fol. 456. Et quid de renunciante bonis maternis & fraternis. An excludatur a fraternis, num. 7. fol. 456. Et an hac renunciatio liget haeredes renunciantis. pra-*

E L E N C H V S.

pramortua renunciantis patri, vel fratri, n. 8. fol. 457. Nec extenditur ad donationem inter vivos, n. 9. fol. 457.

Renunciatio an excludatur à legitima, suae paratio, n. 10. fol. 457. Quid quando non fuit dotata, n. 12. Et quid quando fuit laza, num. 11. Quid quando renunciavit favore fratrum, qui patre vivo mortui sunt, n. 13. fol. 457.

Renunciatio facta in beneficium unius fratris an extendatur ad alios. Et quid de legitimis, n. 14. fol. 457.

Renunciatio metu reuerentiali an ligetur renunciantione, n. 15. fol. 458. Et quid de filia post mortem patris ingrediente Monasterium, n. 16. fol. 458.

Renunciatio promissa per maritum quid operetur, etiam si se obligauerit ad pœnas, vel interesse, n. 17. fol. 458.

Renunciatio quomodo debeat esse congrua dotata, ut excludatur vigore Consuetudinis, & Constitutionis Regni, n. 18. fol. 458.

Renunciatio Nouitij quomodo facienda ex Concilio Trident. n. 1. Et quid contineatur nomine renunciantionis, n. 2. fol. 408.

Renunciatio, vel donatio facta per ingressurum Religionem ante susceptionem habitus an subiaceat solemnitatibus Concil. Trident. n. 7. fol. 409.

Renunciatio Beneficij an debeat fieri per Nouitium seruata forma Concil. Trident. c. 16. sess. 25. de Regul. n. 8. fol. 409.

Renunciatio Nouitij etiam maioris est facienda cum solemnitatibus Tridentin. numer. 9. fol. 409.

Renunciatio Nouitij requirit licentiam Episcopi. Et quomodo debeat interuenire, num. 20. Et quanto tempore presumatur, num. 21. Et quis alius possit illam concedere, n. 22. fol. 411. Et quomodo concedatur, n. 12. fol. 412.

Renunciatio Nouitij debet fieri infra duos menses ante professionem, n. 24. Et quomodo computetur hic terminus, n. 25. & 26. fol. 412.

Renunciatio Nouitij facta sine licentia Episcopi, vel extra tempus duorum mensium est nulla ipso iure, etiam si huic fauori sit renunciatum, nu. 27. Quod fallit inter RR. Patres Societatis Iesu, n. 28. Quae uulitas procedit etiam quando professio subsequitur, num. 29. fol. 412.

Renunciatio Nouitij facta favore Monasterij an requirat solemnitates Concil. Tridentin. sess. 25. de Regular. cap. 16. n. 31. fol. 412.

Renunciatio Nouitij an possit petere legitimam, vel supplementum. Et an possit renunciacionem reuocare, si illi non seruentur promissa, n. 33. fol. 412.

Renunciatio probationibus an possit petere depensionem principalis, vel illam recipere Iudex ex officio, n. 24. fol. 288.

Repulsa, Repulsare.

Repulsa in personas testium que habeat requisita, n. 1. 2. 3. & 4. fol. 311. & 312.

Repulsa terminus debet esse breuis, & alia multa de hoc termino. n. 6. fol. 312.

Repulsa an detur in iudicio attentatorum, n. 7. Et in causa petitionis alimentorum, num. 8. fol. 312.

Repulsa an detur in iudicio summario, & possessorij. Et quotuplex dicatur possessorij in hoc casu, n. 10. Et an in causa institutionis, n. 11. Et quid in possessorio summarijssimo, n. 12. fol. 313.

Repulsa denegatur calumniose petenti illam, n. 13. Et quid in dubio, n. 14. fol. 213.

Repulsa quando admittatur in causa legitimacionis persona, n. 15. Et quando in causa appellacionis, n. 16. fol. 313. Quid post conclusum in causa, n. 17. fol. 314.

Repulsare quando quis possit testem à se approbatum, vel descriptum in citatione ad testes, n. 18. fol. 314. Et an possit producere testem, quum dixit uelle repulsare, num. 19. & 25. fol. 314. & 315.

Repulsa denegatur Fisco, & an parti adhaerenti, vel reo, n. 19. Et an rursus admittatur ad repulsam post publicationem, n. 20. fol. 314.

Repulsa datur contra testes inductos ad repulsam, n. 22. fol. 314.

Repulsa testium quoad dicta modus, num. 23. fol. 315.

Repulsari an possit testis approbatus in alio iudicio, n. 26. Et an Iudex ex officio possit testem repulsare, n. 27. fol. 315.

Repulsa potest fieri quancumque; quando repulsans in termino fuit impeditus factis Iudicis, vel partis, n. 28. fol. 315.

Repulsa nunquam potest denegari quando evidens est defectus ex inspectiōe depositionis, n. 29. fol. 315.

Repulsa non datur, quando agitur ex remedijs possessorijs Capitulorum Regni, numer. 30. fol. 315.

Repulsa causas, & causas defensionis testium uide remissiuè, n. 31. fol. 315.

Res.

Res Ecclesie modici valoris quomodo alienari possit, & quibus requisitis. Et que dicatur res modici valoris. n. 1. & 2. fol. 9. An id possit Episcopus, qui iurat non alienare inconsulto Summo Pontifice, n. 11. fol. 9. Quid de modica parte magni predij, n. 4. Cuius Episcopi requiratur licentia. Et an Vicarij sufficiat, n. 5. fol. 10.

Res solita concedi non potest iterum concedi, & alteretur solitum. Et quid si per duos actus precedentes fuerit alteratum solitum, n. 25. fol. 7. Et an solita concedi in emphyteusim. pos-

ELENCHVS

possit concedi in feudum, n. 26. fol. 7.

Res solita concedi, si alteretur solitum in concedendo, an concessio vitietur in totam, n. 28. Et an possit per Prelatum concedi consanguineis, n. 29. Et quid si concessio rei solita concedi sit Ecclesie damnosa, n. 30. fol. 8.

Res Ecclesie solita concedi non potest iterum concedi, si sit deuolutio, si non accedit utilitas secunda concessionis. Et quomodo debeat esse hoc utile, n. 23. fol. 6.

Residentia.

Residentia Parochorum de quo iure, numer. 1. fol. 215.

Restitutio.

Restitutio coniugis cum cautione quando facienda, vel non, n. 31. & 32. fol. 118.

Retrouenditio.

Retrouenditio an possit fieri ab Ecclesia sine solemnitatibus, n. 24. fol. 14.

Reus.

Reus, qui desit possidere, quando condemnatur ad extimationem, n. 22. fol. 294.

Rumor.

Rumor an probet impedimentum matrimonij contrahendi, n. 25. fol. 51.

S.

Sacerdos.

S*acerdos exterius celebrans sine Litteris Commendatitiis nullam incurrit penam de iure, n. 4. fol. 266.*

Sacra Congregatio.

Sacrae Congregationis declarationes in materia negotiationis Clericorum, nu. 21. fol. 146.

Sacrum Consilium.

Sacrum Consilium Neapolitanum laudibus extollitur, Annot. 1. §. 3. n. 15. fol. 20. num. 5. fol. 325. n. 17. fol. 331. n. 20. fol. 367. num. 9. fol. 372. num. 8. fol. 457.

Sauitia.

Sauitia est iuxta causa separationis coniugum, etiam pendente illius probatione, n. 10. & 11. fol. 116.

Sauitia cognitio remittitur Iudicis arbitrio, num. 12. Et quando sufficiat ad separationem coniugum, n. 13 & 14. f. 116.

Sauitia futura quando sit iuxta causa separationis coniugum, n. 23. fol. 117. Declaratio, n. 31. fol. 118.

Sauitia presumptio est restantio concubina, n. 24. fol. 117.

Sauitia parentum viri est iuxta causa separa-

tionis coniugum, n. 25. fol. 117.

Sauitia est iuxta causa separationis coniugum, etiam si petens illam dederit causam sauitia, n. 30. fol. 118.

Sauitia, qua inducit separationem qualis, & qualis, qua exigit cautionem, n. 33. f. 118.

Salarium.

Salarium debetur Vicario, & alijs Iudicibus Ecclesiasticis, etiam non factum, vel non constitutum, n. 16. & 17. Et à quo debeat Vicario Episcopi mortui, n. 16. Vel Vicario Capitulari, n. 18. fol. 334.

Scientia.

Scientia triplex, & qua requiratur in ordinandis, & Regularibus ordinandis, n. 30. & 31. Et an in hoc sit habenda differentia loci, n. 32. fol. 391.

Scientia in ordinando quomodo probetur, n. 34. fol. 392.

Sententia.

Sententia lata contra contumacem an presumatur lata propter delictum, vel an propter contumaciam, n. 19. fol. 48.

Sententia diuortij, vel separationis inter coniuges quando transit in iudicatum, num. 10. fol. 130.

Sententia diffinitiva qua fit, & de eius signis. Et an sententia in iudicio executiuo diffinitiva dicatur, n. 2. & 3. fol. 99.

Sententia, qua habet vim diffinitiva qua fit, n. 4. fol. 99.

Sententia, qua habet vim diffinitiva, & ab ea appellari potest, dantur nonnulla exempla n. 30. fol. 102.

Sententia super desertione appellationis an sit diffinitiva, vel interlocutoria, num. 17. fol. 107.

Sententia appellatione quid veniat, numer. 1. fol. 328.

Sententia tres conformes excecuntur nõ obstant nullitate. Quid in criminalibus, quando sententia non potest retractari, numer. 2. fol. 328.

Sententia conformes quando dicantur, num. 3.

Et an continentes plures summas dicantur conformes in minori nu. 4. fol. 328. Et ad cognoscendam conformitatem non sunt attendenda verba, sed substantia, n. 5. fol. 329.

Sententia an dicantur conformes, si tertia minuit addit, vel declarat alias duas, nu. 6. Vbi an possint exequi, quando caput auctum potest separari, fol. 329.

Sententia non dicuntur conformes, si dua late sint in principali, tertia super desertione, vel quando adest diuersitas inter eas circa substantiam, vel tempus, n. 7. f. 329.

Sententiarum trium conformium executio im-

E L E N C H V S.

peditur ab exceptione nullitatis ex defectu iurisdictionis. Et quando, num. 8. Et per exceptionem nullitatis, siue iniustitia evidens, num. 9. fol. 329. Et quando executio non potest retractari, n. 10. f. 330.

Sententia tres conformes admittunt restitutionem in integrum, num. 11. Et exceptionem. Cap. Odoardus, n. 12. fol. 330.

Sententia nulla ex nouiter deductis confirmata facit numerum inter tres conformes, sic etiam laudum. Nec requiritur, quod sint successiva, num. 13. fol. 330.

Sententia conformes non executur, quando non iustificatur ex actis, vel quando sunt lata prae-textu probationis inualida, vel reprobata, num. 14. fol. 330.

Sententia conformes non executur post inhibitionem, n. 15. fol. 330.

Sententia tres conformes quando dicantur respectu tertij venientis ad causam. Et quomodo contra eum fiat executio, n. 16. f. 331.

Sententia duae conformes in quibus Tribunalibus exequantur, n. 17. fol. 331.

Separatio.

Separatio coniugum ratione seuitiae est facienda non obstante cautione oblata, quando vir uxorem accusauit de adulterio, n. 15. Quando vir mortem machinatur uxori, num. 16. Et quid quando vir est nimis morosus, n. 17. fol. 116. Quid quando vir uxorem acriter verberat, num. 18. Vel praecesserunt inima, num. 19. Vel quando vir debitum conjugale vi extorquet, num. 20. Vel grauius iniuria, & discordia inter eos intercedant, num. 21. Vel venenum fuerit paratum, n. 22. f. 117.

Separatione facta inter coniuges ratione adulterij, innocens potest recipere nocentem, n. 15. Et quid si innocens fornicatus sit post sententiam, n. 17. fol. 126.

Separatio coniugum an possit fieri ex causa furoris, num. 26. Vel ebrietas, numer. 27. fol. 118.

Separationis coniugum alia causa, vide remissionem num. 34. fol. 119.

Sepultura.

Sepultura an possit concedi sine assensu Apostolico, num. 25. fol. 14.

Sepulturam potest quisque sibi eligere, etiam extra patriam, num. 1. & 2. Quid si eligat sepeliri in sepulchro alieno, quis debeat consentire, num. 3. Et quid si sint plures patroni, num. 4. Et quid si patronus dissentiat, an dicatur quis decedere electa sepultura, numer. 5. fol. 471.

Sepulturam quando possit eligere filiusfamilias, & quando mulier, num. 6. & 7. An Nouitius, n. 8. Quid de Episcopo, vel Abbate, n. 9. f. 472.

Sepultura electio extra Parochiam an possit impediri per Parochum. Et quando Parocho renuente accedere ad sepeliendum cadaver, possit sepeliri sine illo, n. 10. f. 472.

Sepulturam an possit sibi eligere impubes. Et quis dicatur talis, num. 11. fol. 472. Et quid post factum puberem, num. 12. Et an pater pro eo, num. 13. Et an sit sepeliendus in sepultura electa a patre factus pubes, num. 14. Quid de filio emancipato, num. 15. Et an possit mater pro filio, num. 15. & 16. Verj. vltimus. Vel dominus pro seruo, num. 17. Et an post mort. in Julij, vel serui, num. 18. fol. 473. & 474.

Sepulturam non possunt eligere Regulares professi. Quid si decedant extra Monasterium, num. 19. Nec Vniuersitas pro ciuibus, n. 20. Nec alij omnes, qui curent Ecclesiastica sepultura, n. 21. fol. 474.

Sepulturam non potest eligere frater pro fratre minore, auus pro nepote, tutor pro pupillo, & amicus pro amico n. 22. fol. 475.

Sepultura non electa, ubi sepeliendum est cadaver, & ubi non habentes propriam sepulturam, n. 23. & 26. fol. 475. Et ubi vagi, & peregrini n. 27. fol. 476.

Sepeliri ubi sunt expositi, n. 25. fol. 475.

Sepultura electio quando confirmetur voto, iuramento, vel pacto, num. 28. Et quid si facta est ad alterius suasionem, n. 29. Et an possit committi alterius voluntati, numer. 30. fol. 476.

Sepultura electio an possit mutari, num. 31. Et quid si fuerit iuramento firmata, num. 32. fol. 476. Et an veniente noua causa, num. 33. Et quid si eligens ad salutem redierit, n. 34. fol. 477.

Sepultura electione facta ex inductione, quae poena puniatur inducens, num. 36. & 37. Et quando excusetur, num. 38. & 39. fol. 477. & num. 40. fol. 478. Quas poenas incurrant Laici, n. 41. Et an Nouitij, n. 42. Et an Parochus, n. 43. An ante omnia sit restituendum cadaver, n. 44. fol. 478.

Sepultura electio quomodo probetur, num. 45. fol. 478.

Sepulturam non eligens, vel mandans sepeliri sine pompa an sit audiendus, & bares contrafaciens an incurrat poenas, n. 46. f. 479.

Sepultura an possit eligi in Ecclesia ad omnia, num. 47. fol. 479.

Seruitus.

Seruitas an possit imponi super rebus Ecclesiae, num. 17. fol. 12.

Societas IESV.

Societas IESV, & eius dignissimi Patres laudantur, num. 10. fol. 139. num. 45. fol. 264. n. 5. fol.

E L E N C H V S

fol. 383. n. 12. fol. 396. nu. 40. fol. 400. num. 2.
fol. 412. n. 12. fol. 416. & n. 77. fol. 437.

Sodomia.

Sodomia etiam passiva est iuxta causa separationis coniugum, n. 6. Quid de commissa inter duas feminas, num. 7. Vel de commissa, aut tentata cum propria uxore, n. 8. fol. 125.

Spoliatus, Spolium.

Spoliatus ante omnia est restituendus, num. 9. fol. 115.
Spolio cedunt quaesita per Clericum contra prohibitionem Sacrorum Canonum. Et Canon qui dicatur, n. 31. f. 148.

Sponsa.

Sponsa non tenetur sequi sponsum, numer. 8. fol. 270.

Sportulæ.

Sportulæ, & salarium valide recipiuntur per Iudices Ecclesiasticos, si ita est consuetudo, num. 1. fol. 332.

Sportulæ unde decantur. Et quæ sint. Et cuius quantitatis, n. 2. & 3. f. 332.

Sportulæ debentur Iudici Ordinario, Delegato, Arbitro, Arbitratori, Notario, & Assessori. Et à quo, n. 4. fol. 332.

Sportulæ solvantur Assessori à Capitulo Sede vacante, si elegit Vicarium illiteratum, dum poterat literatum eligere, numer. 5. fol. 333.

Sportulæ, & salaria non exiguntur à pauperibus, etiam spontè dantibus. Undè Fiscus, & diues tenentur providere pauperem de Aduocato, num. 6. Similiter non recipiuntur ab omnibus in necessitate constitutis. Nec à Monasterijs, vel Hospitalibus, num. 7. Et contrasacientes peccant, num. 8. Quando quis dicatur constitutus in graui necessitate, vel dicatur persona miserabilis, num. 9. Tenetur tamen pauper ad expensas, quando illas consecutus est ab aduersario diuite, num. 10. fol. 333.

Sportulæ, nec aliud recipit Delegatus dispensationis matrimonij, nec etiam pro accessu. Et quid in Iudice paupere, vel Notario, n. 11. fol. 333.

Sportulæ sunt consignandæ Notario, qui illas tradet Iudici, n. 12. f. 334

Sportulæ debentur Iudici, vel Assessori, etiam quod non sententiauerit, quando per ipsum non stetit, n. 13. fol. 334.

Sportulæ si fuerint data, non dicitur quis consensisse in Iudicem, n. 14. f. 334.

Statutum.

Statutum, quod Canonicus infirmus extra

Ciuitatem non lucretur distributiones non valet, n. 17. fol. 212.

Statutum quando dicatur confirmatum ex certa scientia, & quando in forma communi, num. 12. fol. 211.

Subdelegatus.

Subdelegatus à Delegato Papa non potest subdelegare. Et an possit committere examen testium, n. 19. fol. 344.

Subreptio non attenditur in Litteris Gratiæ si in euidentem, quando non concernit causam alienationis, n. 32. fol. 24.

Successor.

Successor in Beneficio quando tenetur stare locationi facta per prædecessorem, num. 14. Quid si prædecessor successorem obligauerit. Et quid pro anno, quo conductor Terras laborauerit, n. 15. fol. 5.

Suspicio.

Suspicio quid sit, & quotuplex, numer. 9. 11. 12. & 13. fol. 44.

T.

Tempus.

Tempus quando ponitur in accusatio, puta per annum, ultima dies debet esse completa, num. 5. Idem si ponitur cum ditione, per, n. 6. fol. 36.

Tertius.

Tertius appellans pro suo interesse debet exprimere, & probare causam, numer. 16. fol. 107.

Testis.

Testis unicus probat impedimentum matrimonij ante contractum, num. 8. Etiam si clam deponeret, & parte non citata, num. 9. Etiam si esset accusator, vel denunciator, vel propriam turpitudinem allegaret, num. 10. Vel criminofus, num. 11. dummodo concurrant requisita, de quibus n. 12. 13. 14. 15. & 16. f. 50.

Testis unicus an probet impedimentum matrimonij, quando non tractatur de vitando peccato, n. 17. fol. 51.

Testes, qui inducuntur ante matrimonium ad probandum contrahere volentes esse solutos, sufficit esse idoneos. Nec requiritur, quod sint omni exceptione maiores, num. 44. Vel quod sint citati, nam. 45. Vel quod recipiantur citata parte, num. 46. fol. 60. Nec publicantur, numer. 47. fol. 61.

Testes falsum deponentes in causa matrimonij, à quo puniendi, n. 48. f. 61.

ELENCHVS

- Testis Onicus, & Parochus non sufficiunt in contractum matrimonij, n. 1. fol. 52.**
- Testes, qui interueniunt matrimonio, debent habere vsum rationis, & esse presentes presentia morali, num. 2. Et sufficit, quod percipiant consensum contrahentium aliquo sensu corporis, numer. 3. Vel per interpretem, si contrahentes sint diuersi idiomatis, n. 4. fol. 52.**
- Testes, qui distrabantur tempore contractus matrimonij, an dicantur idonei, num. 5. & 6. fol. 52. & 53.**
- Testes sufficientes adesse matrimonio sine voluntatis consensu, n. 8. fol. 53.**
- Testes, qui interueniunt matrimonio cum Parocho, sufficientes quicumque sint, etiam aliam inhabiles. Nec debent esse rogati, n. 9. & 10. fol. 53.**
- Testes retro cortinam, vel parietem an sint idonei ad contractum matrimonij, numer. 12. Resoluitur num. 13. & limitatur num. 15. fol. 53.**
- Testes casu transeuntes si aduertant ad contractum matrimonij, dicuntur presentes, & idonei, n. 16. fol. 54.**
- Testes assistentes matrimonio clandestino quomodo puniendi, n. 17. fol. 53.**
- Testes inhabiles assistentes matrimonio plene probant, n. 18. fol. 54.**
- Testes pro matrimonio non debent esse necessarij omni exceptione maiores, numer. 1. fol. 55.**
- Testes parentes an possint pro filijs testificare in causa pro matrimonio, num. 2. Et an consanguinei, & affines, num. 3. Et an compater, n. 4. fol. 55.**
- Testes mulieres sunt idonei testes pro matrimonio, num. 5. fol. 55. Quid de proxeneta, n. 6. fol. 56.**
- Testis omni exceptione maior quis dicatur, num. 1. Et quis idoneus, num. 2. Et quis legitimus, num. 3. Et quis integer, num. 4. fol. 49.**
- Testes idonei tantum non admittuntur in causa matrimonij, n. 5. fol. 49.**
- Testes quot modis dicantur in causa matrimonij. Et in quibus casibus procedat text. in cap. literis, de consangu. & affinit. nu. 6. fol. 49. & n. 7. & seqq. fol. 50.**
- Testis cecus deponit valide pro matrimonio, & quando ad impediendum contrahendum, num. 7. fol. 56.**
- Testis de credulitate probat pro matrimonio, & pro filiatione, n. 8. f. 56.**
- Testis cortinatus quando probet pro matrimonio, n. 9. fol. 56.**
- Testes singulares, vel non iurati non probant pro matrimonio, n. 10. fol. 56.**
- Testes favore matrimonij possunt cogi per Ordinarium, & per Delegatum, numer. 11. fol. 56.**
- Testes propter nimiam affectionem repellantur a testificando etiam favore matrimonij, num. 12. fol. 56.**
- Testes pro matrimonio recipiantur etiam post publicationem in causa, numer. 13. fol. 56.**
- Testes deponentes contra matrimonium debent esse omni exceptione maiores, numer. 14. fol. 56.**
- Testis, cui minuitur fides, non dicitur omni exceptione maior, n. 15. fol. 56.**
- Testis infamis de facto, preditus leuioribus moribus non admittitur contra matrimonium, num. 16. fol. 56.**
- Testes consanguinei, vel affines quando admittantur in causa matrimonij, num. 19. & 20. fol. 57.**
- Testes criminosi non sunt idonei contra matrimonium etiam emendati de crimine, num. 24. fol. 57.**
- Testes infames non admittuntur contra matrimonium, num. 25. fol. 57. Numerantur, num. 26. fol. 58.**
- Testes pauperes repelluntur contra matrimonium, num. 27. Et qui dicantur pauperes, num. 28. fol. 58.**
- Testes viles quibus modis dicantur, num. 29. Et quomodo non admittantur contra matrimonium, n. 30. fol. 58.**
- Testes ob defectum atatis non admittuntur contra matrimonium, n. 31. fol. 58.**
- Testes propter affectionem, & desideriam victoria repelluntur in causa matrimoniali, num. 32. fol. 58.**
- Testis cecus non deponit contra matrimonium, num. 33. fol. 58.**
- Testis retro cortinam non admittitur contra matrimonium, etiam si diceret habere notas voces, numer. 34. Fallit, numer. 35. fol. 58.**
- Tantum numerus non supplet defectum contra matrimonium, sicut nec ad condemnandum in criminalibus, numer. 36. & 37. fol. 59.**
- Testes in causa matrimonij quando possint recipi post publicatum, numer. 38. Vel post conclusum, num. 39. fol. 59. Vel ante contestationem, n. 4. fol. 59.**
- Testium examen in causa matrimonij non committitur Notario, n. 41. fol. 59.**
- Testium qualitas, quod sint omni exceptione maiores, in causa matrimonij an sit probanda, nu. 42. fol. 59.**
- Testis quod sit idoneus, non est probandum, sed presumitur, n. 43. fol. 60.**
- Testibus duobus deponentibus de metu plus creditur, quam centum deponentibus de sponta-**

testea voluntate, num. 8. fol. 71. Limitatur, num. 9. & 11. fol. 72.

Testes deponentes non interuenisse metum quomodo debeant deponere, numer. 10. fol. 72.

Testes non publicati an probent. Et coram quo Iudice, num. 5. vsq; ad num. 11. fol. 308. & seq. Et an testes non publicati coram vno Iudice, possint publicari coram alio, num. 12. fol. 309.

Testes examinati extra locum, vel diseminationis ad videndum illos iurare non probant. Et an contra producentem, num. 11. fol. 302.

Testis deponens extra articulos quid probet, num. 10. fol. 298.

Testes quibus in casibus admittantur super iisdem, vel de directo contrarijs articulis, num. 11. fol. 298.

Testium repetitio non est necessaria contra infordescens in excommunicatione per annum, dummodo infordescens sit cum contemptu, n. 7. fol. 46.

Testes, qui iurarunt in faciem inquisiti, an sint repetendi cum illius interrogatorijs, n. 24. fol. 136.

Testes examinati sine interrogatorijs datis an probent, n. 13. fol. 134.

Testium nomina an sint danda parti, qua vult interrogatoria formare, n. 18. f. 135.

Testes quando deponant super interrogatorijs ante, vel post articulos, n. 22. fol. 136.

Timor.

Timoris causa quanto tempore dicatur durare, num. 15. Et quando cesset, numer. 16. fol. 69.

Titularis.

Titularis non tenetur ad pensionem impostam super Præbendam optatam, etiam si aliam nouam optet, num. 28. fol. 93.

Titulus.

Titulus patrimonij quale sit pro ordinando in sacris, n. 18. fol. 379.

Titulus ordinandorum inter Regulares qualis, num. 5. fol. 383.

Titulus ordinandorum debet consistere in rebus immobilibus, nam. 25. Et an possit consistere super annuis redditibus, numer. 26. fol. 380.

Transactio.

Transactio an rescindatur vigore lesionis. Et quid in mōre, n. 10. fol. 467.

Vagabundus.

Vagabundus quomodo citetur, numer. 6. fol. 95.

Venditor, Venditio.

Venditor succurritur remedio Cap. cum dilecti, de empt. & vendit. & l. 1. C. de rescin. vendit. etiam si sit laesus ultra dimidiam in vno nummo, num. 1. Et an recaperet fructus, vel interesse, n. 2. fol. 465.

Venditio facta ab vna alteri Ecclesia rescinditur sub pretextu lesionis, etiam scienter facta, num. 11. fol. 467.

Venditio an rescindatur sub pretextu lesionis, si emptor inueniat thesaurum in re emptâ, quem sciebat ante emptionem, numer. 12. fol. 467.

Venditio facta Iudicis decreto an rescindatur pretextu lesionis, nam 18. fol. 468.

Vicaria, Vicarius.

Vicaria perpetua eriguntur in Beneficijs vnitatis accessorie, num. 4. & 5. fol. 223. Et quibus in casibus. Et que causa requiratur in tali erectione, quam an possit facere Vicarius Episcopi sine speciali mandato, num. 6. eod. fol. 223.

Vicaria perpetua est verè Beneficium, & datur in titulum, n. 8. fol. 224.

Vicaria perpetua est legitimus titulus pro sacris Ordinibus, n. 22. fol. 226.

Vicarius Curatus quando deputandus. Et que portio illi assignanda per Bullam Pij V. n. 1. & 2. fol. 222. Qua portio est assignanda, iuxta Bullam predictam, non verò iuxta Concil. Trident. n. 3. f. 223.

Vicarius perpetuus nominatur ab Ecclesia vnitata, in qua est erectus, & confirmatur ab Ordinario in quocumq; mense etiam reseruato, n. 9. fol. 224.

Vicarius perpetuus quando teneatur recipere Prouisionem Apostolicam, & soluere annuatam, n. 10. fol. 224.

Vicarius perpetuus confirmatur ab Ordinario sine concursu, cum solo examine Ordinarij, qui potest statuere terminum dierum decem nominare debentibus, num. 11. & 12. fol. 224. & 225. Fallunt dicta de concursu, num. 13. fol. 225.

Vicarius perpetuus in Ecclesijs Monasterijs vnitatis potest deputari vnus ex eisdem Regularibus, qui quoad curam animarum subest Episcopo, exceptis alijs vt hic, num. 14. fol. 225.

Vicario perpetuo mortuo, Episcopus solus prouidet de Vicario temporali cum assignatione portionis, n. 15. fol. 225.

E L E N C H V S

Vicario perpetuo est assignanda congrua portio, nam. 16. fol. 225. In qua assignatione portio nonnulla sunt seruanda, n. 17. An Vicarius possit praterdere decimas, n. 18. Vel distributiones, n. 19. Et an incerta, n. 20. f. 226.
Vicarius perpetuus quando possit in iudicio comparere pro iuribus sua Vicariae. Et an possit Reſtor illi assistere, n. 21. f. 226.
Vicarius Metropolitanus procedit contra suffraganeum. Et an censuris, n. 39. fol. 454.
Vicarius Metropolitanus potest ea, qua sunt Metropolitana iurisdictionis exercere in suffraganeos, n. 34. f. 453. Et Vicarius suffraganeus sub ſt. Metropolitano in ijs, qua sunt iurisdictionis Metropolitanae, n. 35. f. 453.
 Victor. Victus.
Victor condemnari potest in expensis prima, & secunda instantia. Et an condemnatio generalis intelligatur de vtraq. instantia, n. 7. f. 229.
Victor quando appellet ab omissione condemnationis expensarum, n. 6. f. 229.
Victor an possit petere expensas in secunda instantia, non petitas in prima, n. 5. f. 228.
Victus condemnatur in expensis etiam coram Arbitro, n. 11. f. 230.
Victus an condemnatur in expensis in secunda instantia si in prima obtinuit pro se, n. 12. Et an condemnatus in 2. instantia intelligatur etiam de expensis prima, n. 13. Et quid quando in 2. instantia sententia fuit partim confirmata, & partim reuocata, n. 14. f. 230.
Victus in quibus casibus cōdemnetur in expensis ante diffinitiuam, n. 15. f. 230. Pro eis quomodo fiet executio, n. 16. Vel an requiratur libellus, aut litis contestatio, n. 17. f. 231.
Victus an condemnatur in expensis, quando habet iustā causā litigandi, n. 18. Et quādo hoc dicatur. Et quid si id disponit statutum, n. 19. vsq. ad n. 28. f. 231. & 109.
Victus actor non ita facillē excusatur ab expensis, sicut reus, n. 29. Quid in mutatione Iudicij, vel in Rota, n. 30. f. 232.
Victus litigans factum alienum quando condemnatur in expensis n. 31. f. 233.
Victum an teneatur Iudex condemnare in expensis non petitis, n. 4. f. 228.
Victus condemnatus in expensis intelligitur etiam de expensis sententia condemnatus, n. 8. f. 229
Victus victori condemnatur in expensis ex sola succumbentia, qua probat calumniam, nu. 1. Etiam si iurauerit de calumnia, nu. 2. f. 228.
Victus condemnatur in expensis in mutatione Iudicij. Et quid coram Delegato, n. 24. f. 233.
Victus non condemnatur in expensis ad fauorē contumacis, n. 35. f. 233.
Victus persona spectata vita non condemnatur in expensis, nec si succumbat in interlocutorio articulo iuris, nu. 37. & 38. Vel quando reuo-

catur possessio ex rationabili causa, nu. 39. Et quid si litiget ut sibi pareat actionem de euitione, n. 40. fol. 234.
Victi plures condemnati in expensis an teneantur in solidum, vel prorata, n. 33. f. 233.
Victa Vniuersitas, vel Procurator quomodo condemnentur in expensis, n. 32. f. 233.
Victum victori fideat Iudex, quid intelligatur gessisse, n. 9. f. 229.
Victus victori condemnatur in expensis etiam in decreto interlocutorio, in quo an possit suppleri condemnatio omiſsa, n. 10. f. 230.
Victus in interlocutoria an recuperet expensas, si obtineat in diffinitiuam, n. 42. et an victus nō condemnatus ceſeatur absolutus, n. 43. f. 234.
Victus absolutus ab expensis pōt condemnari ad aamna, & intereſſi, n. 44. f. 235. Quas expensas teneatur soluere, n. 45. Et qua expēsa veniant in condemnatione, n. 46. & 47. Vbi quid de expēſis Aduocatorū, & Procuratorū, f. 235. Quid de expensis testium, & Iuratis, n. 48. Quid de ſūptibus cibarij, n. 49. Quid pro re assumendis instrumentis, n. 50. Et a quo taxentur expensa, n. 51. f. 256.

Vir.

Viri scelera quando inducant iustam causam separationis, n. 28. & 29. f. 118.

Vniuersitas.

Vniuersitas an possit vendere pasqua in praesentium Clericorum, n. 21. f. 153.

Vtilis, Vtilitas.

Vtilis quando dicatur Ecclesie concessio facta cū diminutione sextae partis, iuxta auth. perpetua, C. de sacros. Eccles. n. 24. f. 23.

Vtilitas in alienatione rei Ecclesie attendenda est tempore contractus, n. 26. Dummodo non sit tempus calamitosum, n. 17. f. 23. Et an sufficiat utilitas putatiua, nu. 28. f. 24. Vtilitas euidentis qua dicatur, & q̄ nō euidentis ad alienationem rei Ecclesie, nu. 23. & 24. f. 22. & 23.

Vxor.

Vxor adultera an possit expelli à viro extra iudiciū, vel in iudicio exceptione adulterij, n. 1. f. 124. Vbi reponenda pendente causa separationis, vel ea facta, nu. 35. & 36. fol. 119. Vel quā lo sit restituenda viro cū cautione, n. 16. Si sanctia leuis sit nu. 17. Vel irritata ab ipsa uxore, n. 18. An haec cautio exigi possit ab ipso Iudice, n. 19. f. 122. Quando licitē discedas à viro, & cautionē petat, nu. 26. f. 128. An teneatur sequi virum cū periculo, n. 9. Vel si sit vagabundus, n. 10. & seqq. f. 270. An si vir eligat alibi cōmorari, nu. 14. Vel praecesserit patet non discedēdi, n. 15. Vel legatū, n. 16. f. 271. Quid si vir iniuste recedat, n. 5. Vel fugiat ob delictū, n. 6. f. 269. & 270. Vxor quomodo, & quando teneatur sequi virū in morte. Et alia de eius sepultura, n. 23. & 4. fol. 269.

FINIS INDICIS.

Errata inoffe solita in impressione Librorum, tanquam accidentia inseparabilia, in hoc Libro sunt frequentiora. quia exdebatnr Neapoli tempore Strepitus Populi Neapolitani, quo quasi tota Civitas erroribus detinebatur, ideo ne mireris amice Lector, & principaliora corrigere, ut infra. Alia tuo studio, & diligentia committo.

Fol.	col.	virg. err.	correct.	Fol.	col.	virg. err.	correct.		
1	1	19	70	10	224	2	43	octavo	septimo.
1	1	ultim.	triennium	in triennium.	229	1	47	contra	contra.
3	1	41	Cemeterium	Cæmeterium.	229	1	57	enpensæ	expensæ.
4	2	54	tenetur	tenetur.	229	2	16	tenet	tenent.
8	2	14	quoad	quod.	230	1	50	instantia	iniustitia.
9	1	25	Ecclesie	Ecclesiæ.	244	2	19	illos	illas.
9	1	30	immobiliū	immobilium.	246	1	19	uatus	natus.
10	2	48	Nouar.	Nauar.	246	2	19	varitas	veritas.
13	1	41	exigendo	erigendo.	248	1	53	qus	quis.
20	2	36	uu.	nu.	248	1	57	qrotid	quotid.
21	1	5	13	17	249	1	42	eum	cum.
20	1	55	decretum	decretum.	253	1	2	Episcoput	Episcopus.
23	2	sub n.7.	adsūt n.8.9.& 10.	q. deficiūt.	253	1	54	omnia	anum.
33	1	26	addatur	n.13.	254	1	10	veiba	verba.
36	1	14	Notario	notorio.	254	1	47	substituere	substituere.
44	2	39	asignatioue	asignatione.	255	1	17	ornare	ordinare.
45	2	14	10	11	255	1	ultim.	inuitantis	inuitantis.
45	2	19	reprlli	repelli.	258	1	25	Moderan	Modern.
78	1	45	ad Diaz	Diaz.	259	2	12	iu	in
84	1	46	consumendæ	consumandæ.	259	2	30	inira	intra.
97	2	12	pro	per.	263	2	37	vita	vita.
98	1	48	sententie	sententia.	263	2	44	notoriæ	notoriæ.
98	2	12	appellatione	appellationem	264	2	52	minores	maiores.
101	2	41	duret	durat.	265	1	29	celebrata	celebrat.
107	2	24	affectio	exceptio.	265	1	37	regularibas	regularibus.
109	1	47	fatisfiant	fatisfaciant.	265	1	46	amisionem	amissio.
114	2	31	Guttier.	Gutier.	266	1	58	Dimissorlijs	Dimissorlijs.
117	2	1	videbitum	ui debitum.	269	1	17	coniung	coniug.
117	2	49	cap.	cap.	275	2	47	valeet	valete.
124	1	17	colut.	folut.	278	2	44	alios	alij.
125	1	46	illo illo	illo.	278	2	52	personarum	personarum.
126	1	41	resolutis	resolutis.	280	2	17	subconceruatorē	subcōserua-
131	1	7	adulterium	adulterum.	286	2	15	abqne	absque (torem
136	2	45	comissa	omissa.	290	1	3	libello oblato	libelli oblatio-
138	2	41	contrafaciēte	cōtrafacientes	291	1	42	causam	causa. (ne.
139	1	1	Annot. 13.	Annot. 12.	303	2	23	morte	mors.
139	2	41	tamen tamen	tamen.	303	2	penul.	facit	facit.
146	2	48	Minotibus	Minoribus.	305	2	32	citare	citata.
149	2	42	sequicenturia	semicenturia.	306	1	28	e	est.
163	1	47	Palet.	Palcos.	310	1	5	petente	presente.
166	2	24	31	13	317	1	20	declaratione	deklarantem.
171	2	31	festorum	festorum.	339	1	11 e 13	persona	personæ.
176	2	5	petita	posita.	343	2	25	petitorum	peritorum.
181	1	34	fit	fit. (tatem.	345	2	16	Dignitatum	dignum.
182	1	10 e 28	incōpatibilitas	incōparibili-	349	1	23	Philom.	Tholom.
190	2	33	locorum	locorum.	350	1	2	resoluantur	resoluuntur.
201	2	43	fabriorem	salubriorem.	350	2	54	de consuetudine	consuetudi.
209	1	47	fructib' eodē	fructib' quos eo-	366	2	17	sed nec etiam	sed etiam (ne.
215	1	39	relatam	relatum (dem	369	2	29	pruato	periuuro.
223	2	29	quarto	tertio.	370	2	15	eum	cum.
224	1	3	quinto	quarto.	372	2	38	inhiberi	inhibere.
224	1	22	sexto	quinto.	376	2	3	portionem	portio.
224	1	43	septimo	sexto.	382	1	38	quale	qualis.

<i>Fol.</i>	<i>col. virg. err.</i>		<i>correct.</i>	<i>Fol.</i>	<i>col. virg. err.</i>		<i>correct.</i>
382	2 2	fui	fuit.	109	2 vltim. 131		1031.
386	2 38	merionem	mentionem.	112	1 3	adie	à die.
387	2 42	contracta contumacem cum contumace.		112	1 32	22	12
388	1 5	morribus	moribus.	112	2 penul. vltra		post.
390	2 34	proficiendi	proficiendi.	114	1 7	separationis	separationi.
394	1 30	ineurrat	incurrat.	121	2 54	admitti	admittere.
394	1 40	Subdiaconatum	Subdiaconatum.	124	2 3	obseruat.	annot.
400	1 13	saeros	saeros.	132	1 12	præbant	probent.
400	2 29	adductæ	adducta.	137	1 6	iur. col. iureiur. propt. calu.	
402	1 8	non esse concedendam ab alio quam ab Episcopo esse concedendam tantum ab Episcopo.		141	1 12	Sagantina	Seguntina.
402	1 10	ac	sed	148	2 25	iu	in.
403	1 13	ducatorem	ducatorum.	151	1 55	cessantibus	cessantibus.
409	2 25	Benefinium	Beneficium.	151	2 40	tanquam	tanquam.
412	1 16	const.	consuet.	153	2 39	canon.	canon.
417	2 40	perseuerant	perseuerans.	162	2 21	Palet.	Paleot.
419	2 6	cenfur.	clausur.	162	2 35	Palet.	Paleot.
422	2 22	cantare	cantari.	162	2 45	Palet.	Paleot.
423	1 17	126	125	161	2 20	Palet.	Paleot.
423	2 7	scrutinium	scrutinium.	162	1 56 e 65	Palet.	Paleot.
424	1 32	nonueniri	conueniri.	167	1 50	Summistę	Summistas.
424	2 25	nobere	nubere.	167	2 31	Ascensionis	Ascensionis.
433	1 54	teneat	teneat.	173	2 8	abstinere	abstinere.
463	2 17	teneat	teneant.	177	1 2	est	fit.
465	1 27	24	28	182	1 24	oritnr	oritur.
465	2 29	controuesum	controuerfum.	183	1 54	inducunt	inducere.
466	2 15	conabor	conabar.	184	1 9	conferre	conferri.
467	1 21	Lodouif.	Ludouif.	186	1 10	nn.	nn.
472	1 31	euis.	eius.	186	2 15 22 & 34	Czmiterium	Cæmeteris.
474	2 49	singuli	singulari.	196	1 28	Gonzl.	Gonzal.
				205	2 6	addncens	adducens.
				207	2 3	concederēt	concederet.
				221	2 45	concordia cõfirmata	concordia confirmata.

100

100

XV
F.3